ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շւ.	40 շւ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ 1927

1er MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 273

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՎԱԽՆԱՐ,,

Լոնտոնի սպառնագիրը խորհրդային իշխանութեան՝ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն է, քաղաքական աշխարհին համար։

Անգլիոյ պահպանողական դահլիճը ուզեց փամփուշտ մը արձակել, ճիշդ այն պահուն երբ բրիտանական զօրքեր դիրք բռնած են Շանկայի առջեւ, եւ ահռելի ճակատամարտ մը կը պատրաստուի հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ։

Այս հիւսիսն ու հարաւը միայն չինական երկու բանակները չեն, այլ եւ անոնց ետին կանգնած արտաքին ուժերը, ռուսականն ու անգլիականը։ Անգլիա ուժ կուտայ հիւսիսին, այսպէս կոչուած կեդրոնի կառավարութեան բանակին, իսկ Մոսկուա՝ կ'ոգեւորէ ու կը սպառազինէ հարաւի ճակատը, ազգայնական կառավարութիւնը, որ ծնունդ առաւ Քանթոնէն։ Ահծու էր բրիտանական ծանուցագիրը, սակայն բաց դուռ ձգած էր նորէն, անշուշտ այն պատճառով որ դահլիճը միակամ չէ, անմիջական խզում յայտարարելու համար։ Եւ պոլշեւիկները, որոնք ամէն բանէ առաջ հնարամիտ պոլիտիկոսներ են, լիովին օգտուած են այդ ճեղքերէն, վարպետ պատասխան մը շարադրելու համար։

Ակներեւ է որ երկու կողմերն ալ չեն ուզեր արտասանել վերջին խօսքը։ Փոխադարձ կշտամբանքներուն մէջ, նորէն դրուած է որոշ վերապահում։ Խորհրդային իշխանութեան պատասխանը ստորագրեր է դիւանագէտ մը, որ ծանօթ է իր չափաւորութեամբ։ Եւ ոճն ալ, թէեւ «մենք չենք վախնար»ներով կը սկսի, բայց կը վերջանայ փոխադարձ հասկացողութեան մաղթանքներով։

Հասկնալի է այս փոխադարձ զգուշաւորութիւնը. որովհետեւ պահպանողական Անգլիան, որքան ալ ատէ պոլշեւիկները, չի կրնար թեթեւ սրտով լքել հսկայ շահաստան մը, գոնէ անոր հեռանկարը։ Այսօր բոլոր քաղքենի օրկանները կը դատափետեն Լոյտ Ճօրճը, որ 1921ին հիմը դրաւ խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական ճանաչման, եւ իր ետեւէն քաշեց միւս պետութիւնները։ Անգլիոյ նախկին վարչապետը կը պատճառաբանէր, թէ որքան պաշարուին ու ճնշուին պոլշեւիկները, այնքան պիտի մղուին համաշխարհային յեղափոխութեան կրակը արծարծելու. մինչդեռ բնականոն յարաբերութիւններ մշակելով, առեւտրական կապեր հաստատելով, կրնան հետզհետէ բարեշրջուիլ։ Եւ անգլիացի առեւտրականներ օգտուեցան կնքուած դաշնագրէն, թէեւ ոչ իրենց ակնկալութեան չափ։ Պահպանողականները կ'առարկեն թէ, աննշան օգուտի մը փոխարէն, Անգլիան ստիպուեցաւ դուռները բանալ եւ պոլշեւիկները լայն ասպարէզ գտան իրենց յեղափոխական գործունէութեան համար։ Պոլտուինի դահլիճին մէջ կան տարրեր որոնք առանց այլեւ այլի կը պահանջեն խզել յարաբերութիւնները եւ արտաքսել բոլոր կարմիր գործակալները. բայց մեծամասնութիւնը ժամը հնչած չի նկատեր, տակաւին, եւ կարելի է ըսել թէ կացութեան ճնշումին հետեւանքով էր որ հաւանեցաւ վերջին խիստ ազդարարութիւնը ուղղելու։

Ինչ կը վերաբերի խորհրդային իշխանութեան, անոնք շատ աւելի փափաքող են ներկայ վիճակին պահպանման։ Անգլիոյ խզումը՝ խորապէս պիտի ազդէ ոչ միայն իրենց վարկին, այլ եւ միւս պետութիւններուն, մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի վրայ, որոնց առաջինը երկու տարիէ ի վեր կը քաշքշէ բանակցութիւնները, իսկ միւսը միշտ «ոչ կարեմք» կ'արտասանէ, հակառակ բոլոր ձեռնարկներուն։ Խզումը ոչ միայն պիտի փակէ Ռուսիոյ տնտեսական վերանորոգման դուռները, այլեւ, նորէն դէպի «ռազմական կոմունիսմ» պիտի մղէ Մոսկուայի վարիչները, որոնք առանց ատոր ալ արդէն վտանգի ազդակներ կ'արձակեն եւ փամփուշտ կ'ամբարեն։ Անոնց համար, ամբողջ աշխարհ դարանի կեցած է իրենց դէմ, Անգլիոյ առաջնորդութեամբ։ Միւս կողմէ, կը վախնան որ, Անգլիա ամէն յարաբերութիւն խզելով, կրնայ յաջորդ քայլերն ալ արագացնել։ Օրինակ՝ նեղը դնել Թուրքիան, խորհրդային իշխանութենէն բաժնուելու, կամ խրախուսել զայն՝ Կովկասը անջատելու։

Այնպէս որ, «չենք վախնար»ը քիչ մը ճարտասանական է, ըսելու ձեւ մը, որ շատ-շատ կարմիր շարքերուն վրայ կրնայ ազդել։

Այդ ճարտասանական փորձը կը կատարեն նաեւ Պոլսոյ Թուրք թերթերը։

Անցեալ շաբթու, Ժընեւէն հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Անգլիա հաւանած է որ Իտալիա իր ուզածին պէս գործէ Թուրքիոյ դէմ, Զմիւռնիայի մէջ իրեն գործակցելու պայմանով։ Այս լուրը շատոնց կը շրջէր հրապարակին վրայ, բայց առաջին անգամ էր որ Թուրքիոյ պաշտօնական աղբիւրը, Անատոլուի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէր զայն։

Եւ ահա նոր իրարանցում՝ Թուրքիոյ մէջ, խորհրդակցութիւններ, ժողովներ, տեսակցութիւններ եւ խմբագրականներ։ Կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» եօթը սիւնակի վրայ հեռագիր-խմբագրական մը կը հրատարակէր Էնկիւրիէն, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ (Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ)։ Իմաստը՝ Թուրքիա խնդիր չունի Իտալիոյ հետ. բայց եթէ բան մը պատահի, «որ եւ է պետութեան յարձակումներուն պատասխանելու չափ ուժեղ է»։

Մահմուտ պէյ կը ճգնի չինծու համարել գործակցութեան լուրերը. իսկ Եոնուս Նատի պէյ, որ աւելի մօտ էր Մ. Քէմալի, իր «Ճիւմհուրիյէթ»ով կ'ընդունի թէ «Իտալիա կը գործակցի Անգլիոյ, Արեւելքի վերաբերող շատ մը խնդիրներու մէջ»։ Եւ նորէն պաղարիւնութեան յորդորներ. «Եթէ լուրը ճիշդ ալ ըլլայ, Թուրք ազգը միշտ պատրաստ է»։

Բայց ինչո՞ւ այս իրարանցումը, պիտի հարցնէք.— ճիշդ անոր համար որ, Թուրքիա բռնութեամբ նստած ուրիշներու հողին վրայ, ահ ու սարսափով տիրած՝ անոնց բոլոր իրաւունքներուն եւ ժառանգութիւններուն, միշտ կը մնայ ենթակայ կազմալուծման եւ աւարի։ «Հայտան կէլէն հույա կիտէր»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉՂՋՈՒՄԻ ԽՕՍՔԵՐ

Չետեւեալ տողերը կը քաղենք փարիզի հնչակեան շաբաթաթերթին՝ «Նոր երկիր»ի վերջին թիւէն, 27 փետրուար, խմբագրական սիւնակ, եւ կը յանձնենք Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ մեծ ու պզտիկ հնչակեաններուն մասնաւոր ուշադրութեան.—

«Ճակատագրական սխալ արւեց մեր կողմից Հայաստանի խորհրդային դառնալուց յետոյ։ Ինչո՞ւ համարում եմ մեր սխալը ճակատագրական։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը՝ ծանր վիրաւոր ընկած էր։ Կոմմունիստները՝ դեռ շատ ուժեղ՝ հարւածում էին նրան։ Պայքարը մղւում էր այդ երկու կուսակցութեանց մէջ։ Սահմանադիր Ռամկավարները, որպէս անսկզբունքներ, չգիտէին ի՞նչ անել. երբեմն մօտենում էին կոմմունիստներին, երբեմն հայհոյում նրանց, բայց ինչ էլ անէին կամ անում էին, սրանք էլ Դաշնակցութեան դէմ էին կռւում։ Մնում էր, որ մենք, Հնչակեաններս, բոլէի նշանակութիւնը ըմբռնէինք եւ հայկական զգացումներն ու իտէալները կեդրոնացնէինք մեզ վրայ, իսկ դրա համար անհրաժեշտ էր միայն մի բան անել,— չփչել կոմմունիստների բորազան, այլ մեր տարիների երգը երգել, չը յայտարարել աշխարհին, թէ հնչակեան կուսակցութիւնը հասել է իր մօտ եւ հեռու նպատակներին, այլ ասել, որ հայ ազգը դեռ շատ պահանջներ ունի թէ խորհրդային երկիրներից եւ թէ դաշնակիցներից, այլ խօսքով՝ ի նպաստ հայ ժողովրդի իտէալների եւ ցանկութիւնների իրագործման մեր ռազմի երգը միայն հնչեցնելու էինք, որով աւելի եւս պիտի ուժեղանայինք եւ մեր կամքը թելադրէինք թէ Հայաստանում և թէ արտասահմանում։

...Կոմմունիստների փառաբանողները դառնալով՝ փոխանակ Դաշնակցութիւնը հարւածելու, մեզ հարւածեցինք, փոխանակ ինքներս ուժեղանալու՝ ուժեղացրինք Դաշնակցութիւնը։

«...Բայց մենք փոխանակ ժողովրդի ցանկութեանց եւ իտէալների կեդրոնը հանդիսանալու, դարձանք օտար երգերի երգեհոնը։ Եւ, որովհետեւ ժողովուրդը իր այդ իտէալները կեդրոնացնող տեղ չգտաւ, կրկին, գնաց դէպի Դաշնակցութիւնը, որ իր մամուլով, իր ժողովներով իր հին երգը վերսկսեց հնչեցնել եւ օրից օր աւելի ուժեղ։ Մի Բաջազնունիի հեռանալը մենք համարեցինք Դաշնակցութեան անկում, իսկ մեր նախկին Թիֆլիսի կեդրոնի անդամների մեր կուսակցութիւնը լքելը, մեր Կովկասի եւ Ռուսաստանի մասնաճիւղերի լուծիլը, արտասահմանում մեր ընկերների միանալը կոմմունիստների հետ եւ պայքարիլը մեզ դէմ՝ մեր կուսակցութեան անկում չէինք համարում։ Մեր այդ սխալ տակտիկան առաջ բերաւ մեր կուսակցութեան յետադիմութիւնը եւ Դաշնակցութեան ուժեղանալը, որուն հաշւի է առնում նոյն իսկ սովէտական կառավարութիւնը, իսկ մենք «դիակ» ենք այդ մարդկանց համար, որոնց փառաբանել էինք, իսկ «արհամարհելի քանակութիւն» ենք այն մարդկանց համար, որոնց դէմ կռւում ենք։

«Հնչակեանութիւնը Դաշնակցութիւնից յետոյ միակ կուսակցութիւնն էր, որ պիտի կարողանար հայ ազգային իտէալների իրականացման գաղափարի պրօպականտը պահել եւ իրականացնել»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-նախարար Լիթվինոֆ պատասխանեց Անգլիոյ ծանօթ ազդարարագրին։ Պատասխանը շաբաթ առաւօտ յանձնուեցաւ Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան գործակատար Փիթըրսի եւ Լոնտոն հասաւ կիրակի առաւօտ։

Պոլշեւիկեան ծանուցագրին մէջ կ'ըսուի թէ 1923էն ի վեր, երբ ստորագրուեցաւ անգլեւխորհրդային առեւտրական համաձայնագիրը, անգլ. կառավարութիւնը շարունակ ամբաստանութիւններ կ'ընէ խորհրդային կառավարութեան դէմ թէ բրիտանական կայսրութեան հանդէպ թշնամական վերաբերում ցոյց կուտայ։ Մինչդեռ անգլ. կառավարութիւնը միշտ մերժած է բացորոշ մանրամասնութիւններ տալ խնդրոյ առարկայ թշնամական արարքներու մասին։ Միակ բացառութիւնը այս խնդրին մէջ, Զինովիէվի կարծեցեալ նամակն էր 1924ին, որուն յերիւրածոյ ըլլալուն վրայ պնդեցին սովետները, եւ Անգլիացիները մերժելով ձեռագիրը փորձագէտներու քննութեան ենթարկել, լռելեայն ընդունեցին անոր կեղծ ըլլալը։

Գալով խորհրդային պետական մարդոց ճառերուն եւ թերթերու մէջ հրատարակուած յօդուածներուն, որոնց կ'ակնարկէ անգլ. ծանուցագիրը, անոնք ա՛յնքան բուռն են եղած, որքան Անգլիոյ պահպանողական պետական մարդոց եւ պահպանողական մամուլին հակապոլշեւիկ շարունակական յարձակումները։

Լիթվինոֆ կը յիշեցնէ Անգլիացիներուն թէ 1921ի եւ 1923ի անգլեւխորհրդային համաձայնագիրներուն մէջ ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կայ թէ երկու երկիրներու մէջ ազատ խօսքն ու ազատ մամուլը սեղմումներու պիտի ենթարկուին։ Ու կը թուէ բազմաթիւ օրինակներ Անգլիոյ նախարարներուն՝ մասնաւորապէս լորտ Պիրքընհէտի, Չըրչիլի, Էմըրիի, սըր Սամուէլ Հօրի եւ Սըր Իվընսի հակախորհրդային ճառերէն։ Ո՛չ սովետական մամուլին մէջ, կ'ըսէ, ո՛չ առհասարակ անգլ. ծանուցագրին ակնարկած յօդուածներուն եւ ճառերուն մէջ կարելի չէ հանդիպիլ այն բիրտ յարձակումներուն, զորս անգլիական պահպանողական մամուլը կ'ընէ խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Հակաբրիտանական քարոզութիւն կարելի չէ նկատել անգլիական քաղաքականութեան եւ Խորհրդ. Միութեան հանդէպ իր դիրքին վերլուծումն ու քննադատութիւնը, ոչ ալ համաշխարհային կացութեան մասին համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն սկզբունքային վիճաբանութիւնները։

Բողոքելէ վերջ անգլիական ծանուցագրին մէջ Չիչերինի անձին դէմ գործածուած անպատշաճ լեզուին մասին, պոլշեւիկեան ծանուցագիրը կ'ըսէ.

«Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն կը սպառնայ բոլորովին խզել առեւտրական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները այն պարագային, ուր խորհրդային կառավարութիւնը չհամակերպի իր նոր պահանջներուն, որոնք չեն բխիր ոչ անգլեւռուս համաձայնագրէն եւ ոչ ալ փոխադարձ յանձնառութիւններէ։ Յայտարարելով որ մեր կառավարութեան դէմ եղած սպառնալիքները ոչ մէկ վախ պիտի պատճառեն խորհրդային միութեան հողամասին մէջ ապրող ո եւ է մէկուն, մեր կառավարութիւնը համոզուած է թէ 1921ին առեւտրական համաձայնագրի կնքումը եւ անկէ վերջ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը կը համապատասխանէին ինչպէս խորհրդային Միութեան նոյնպէս Բրիտանական կայսրութեան ժողովուրդներու շահերուն։ Եթէ Անգլ. ներկայ կառավարութիւնը կը կարծէ թէ անգլեւ-խորհրդային առեւտրական եւ այլ յարաբերութեանց խզումը անհրաժեշտ եւ օգտակար է անգլ. ժողովուրդին, ինչպէս նաեւ ընդհանուր խաղաղութեան համար, կասկած չկայ որ ըստ այնմ պիտի շարժի, ստանձնելով իր արարքին ամբողջ պատասխանատուութիւնը։»

Պատասխանը կը վերջանայ, հաստատելով հանգուցեալ Քրասինի այն յայտարարութիւնը թէ փափաքելի է վերջ տալ բոլոր թիւրիմացութեանց եւ բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծել երկուստեք։

ՑՈՅՑԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Երբ այս պատասխանին պատճէնը հրատարակուեցաւ, մեծ ցոյցեր կատարուեցան Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հարիւր հազարաւոր մարդիկ բողոքի թափօրներ կազմեցին եւ կրակոտ ճառեր արտասանեցին Անգլիոյ դէմ։ Ամէն տեղ բանաձեւեր քուէարկուեցան, պահանջելով որ աւելի խիստ եւ վճռական պատասխան տրուի Անգլիոյ։ Ամէնէն կարեւոր միթինկները գումարուեցան Մոսկուայի, Լենինկրատի, Խարքովի, Քիէվի և Նովկորոտի մէջ։ Մոսկուայի բանաձեւին մէջ կ'ըսուի. «Անգլիական ծանուցագրին մեր պատասխանն է Աշխատաւորներ բոլոր երկիրներու, միացէք»։

750,000 զինուորներ Քանթոնցիներու դէմ

Շանթունկի կառավարիչ Շանկ-Ցունկ-Շանկ կը յայտարարէ թէ Շանկայ եկած է իր կեանքի ամէնէն մեծ ճակատամարտը մղելու հաստատ մտադրութեամբ։ Շուտով իր տրամադրութեան տակ պիտի ըլլան 250,000 զինուորներ, որոնք առաջին գիծը պիտի բռնեն։ Յետոյ 250,000 զինուոր իբր պահեստ պիտի մնան Ցունկ-Քիանկի եւ Շանկայի միջեւ։ Շանկ-Ցօ-Լին ալ իր տրամադրութեան տակ պիտի դնէ Մուքտէնի 250,000նոց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Տիարպէքիրի առաջնորդարանէն առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, քաղաքին Հայերը կ'աշխատին բանալ նախակրթարան մը, պզտիկներուն համար։ Սակայն, տեղական միջոցները անբաւական գալով, նիւթական աջակցութիւն խնդրուած է Պատրիարքարանէն։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԷՊՔ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկի հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագրեր հանած է կարգ մը համայնավար ղեկավարներու դէմ։ Սասոնցմէ Արվանիթաքիսի ձերբակալութեան առթիւ, նոր միջադէպ մը պատահած է համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։

Փետր. 18ին, «Սփլէնտիտ» սինէմային մէջ համայնավարները հաւաքոյթ մը ունէին։ Երբ Արվանիթաքիս դուրս կ'ելլէր սրահէն, երեք ոստիկաններ կը մօտենան ու կը յայտարարեն թէ, զինք ձերբակալելու հրամանագիր մը ունին։ Այս ըսելով, կը բռնեն զայն, բայց Արվանիթաքիս կը ջանայ խոյս տալ ոստիկաններու ձեռքէն եւ կը սկսի օգնութիւն աղաղակել։ Այն ատեն, 200ի մօտ համայնավարներ հայհոյելով ու սպառնալով կը յարձակին ոստիկաններուն վրայ եւ կը ստիպեն զանոնք ազատ ձգել Արվանիթաքիսը։

Այս վերջինը, ազատելէ վերջ կը խառնուի համայնավարներուն եւ բոլորը մէկ կը վազեն Մանասթըր փողոցը։ Մինչ, միւս կողմէն, բազմաթիւ համայնավարներ կը պաշարեն ոստիկանները, արգիլելով հետապնդել Արվանիթաքիսը։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, երբ Արվանիթաքիսի հետքը կորսուած էր, ոստիկանները ազատ ձգուեցան։ Անոնք, անմիջապէս գացին Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը և հաղորդեցին պատահած միջադէպը։

ԽԵՆԹԻ ՄԸ ՆՈՐԱՎԷՊԸ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն.— Երկու օր առաջ պաշտօնեայ մը կը ներկայանայ դատարան, ուր իր կինը ամուսնալուծում կը պահանջէր։ Դատարանէն ելած պահուն ատրճանակը կը պարպէ իր կնոջ եւ ընկերացող ոստիկանին վրայ։ Ոստիկանը կը մեռնի վայրկենապէս, եւ երկրորդ գնդակով մը կինն ալ կ'իյնայ գետին։ Երկու գնդակ ալ կ'ուղղէ իր անեւրոջ, բայց կը վրիպի։ Կը ցատկէ աներոջ ինքնաշարժը եւ կը կորսուի։ Նշանաւոր ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ, նոր անունով մը, կը վարձէ սենեակ մը։ Կը կանչէ հեռաձայնով օրաթերթի մը լրաբերը։ Եւ անոր կը խոստովանի թէ ի՛նք է հերոսը այն ոճիրներուն, որոնց արձագանգ կուտան թերթերը։ Յետոյ, յանկարծ կը կենայ եւ ատրճանակը կ'ուղղէ ծնօտին եւ երկու անգամ կը կրակէ։ Լրաբերը, սարսափած, կ'ուզէ կծիկը դնել։ Մեր մարդը, սակայն, կը հանդարտի եւ կ'ըսէ լրաբերին. «Այս ամէնը եղան անոր համար, որ աներս թոյլ չտուաւ համբուրել զաւակս եւ կինս։ Ես կը սիրէի Տօրիսը, չէի ուզեր սպաննել, յանցանքը իր հօրն է։ Յետոյ, ես չէի վախնար ելեկտրական աթոռէն (մահ), բայց չէի ուզեր ապրիլ զրկուած՝ զաւակէս»։ Այսպէս ըսաւ եւ անմիջապէս դարձեալ հանեց ատրճանակը եւ երկու անգամ պարպեց իր կուրծքին։ Ինկաւ գետին, փչեց հոգին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ԱՒԱՐԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

(մեր սեփական թղթակցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 16 փետրուար

Արդէն Փարիզ հասած ըլլալու են Գահիրէէն յատկապէս Փարիզ ղրկուած երկու պատգամաւորները, Պ. Պ. Վահան Թէքէեան եւ Հայկ Խնայեթեան։ Մէկը՝ Գահիրէի Քաղաք. ժողովի ատենապետ եւ բանաստեղծ, միւսը Բարեգործականի վարչական անդամներէն եւ առեւտրական։

Անշուշտ պատահական չէ Գահիրէէն Փարիզ սաւառնումը այս խորհրդաւոր պատուիրակութեան, որուն մեկնումը գաղտնի պահուեցաւ հոս եւ վերջին պահուն միայն, հարկադրանքի տակ, հրապարակուեցաւ ռամկավար օրկանին մէջ։

Լուծենք սակայն գաղտնիքը, որուն մութ ծալքերը շատ են և բազմազան։

Պատմութիւնը ծանօթ է. Մելքոնեան նուէրը, ոսկեզօծ դիակ մը՝ աւելի քան 800,000 ոսկիին վերտառութեամբ, որուն շուրջը թառած է գիշատիչներու խմբակ մը։

Վերջին արարը այս կատակերգութեան այն եղաւ, որ երկու-երեք ամիս առաջ Փարիզէն յատկապէս Եգիպտոս ու Կիպրոս ղրկուած պատուիրակներու (Գ. Սինապեան եւ Փիլիպպոսեան) ջանքերով, Կ. Մելքոնեան, վերջապէս, դատարանի առջեւ հրաժարեցաւ որ եւ է իրաւասութենէ եւ Մելքոնեան բովանդակ հարստութիւնը նուիրուեցաւ Բարեգործականի։

Այս փոխանցումը, անշուշտ, մեծ պայքարներէ եւ տագնապներէ ետք է որ կատարուեցաւ։ Հարկ եղաւ ճակատ ճակատի կռիւ մղել ուրիշ բախտախնդիրի մը՝ Մուշեղ Սերոբեանի դէմ, անոր եւ անոր խմբակին «ճանկ»երէն ազատելու համար «ազգին փարան»։ Եւ այս փրկարար մեծ ճակատամարտին համար, Կ. Մելքոնեան, Բարեգործական, Գահիրէի Առաջնորդարան, Մելքոնեան գործարանի տնօրէն, ռամկավար կուսակցութիւն ու օրկան, եւ Զաւէն պատրիարք ձեռք ձեռքի ու մեծ աղմուկով հրապարակ նետուեցան, յանուն ազգին, եւ վերջապէ՛ս, յաղթանակ։ Ազգին հարստութիւնը ազատեցին ճանկերէն։

Բայց, ինչպէս կը նախատեսուէր, յետագայ դէպքերը եկան ցոյց տալու թէ՝ Մելքոնեան կտակը, «ազգին փարան», ճանկերէն անցած է այժմ մագիլներու եւ ժանիքներու մէջ։

Ու դիակը այսօր կը բզկտուի նոր ռազմավարութեամբ, խայտառակելով կտակն ալ, կտակատարն ալ, ազգն ալ, հանրային բարոյականն ալ։

Մարդիկ հաշուով ճամբայ ելած են։ Բարեգործական եւ «Ազգ» մէ՛կ են. գիտենք ատ։ Բայց արտասահմանը չի գիտեր ուրիշ բաներ։ Բարեգործականի Գահիրէի ջոջ Վարչական Մարմինը եւ Մելքոնեան նուիրատուութեան «Խնամակալութիւնը» նոյնն են կամ իրարմէ բխած։ Անոր անդամ է Մելքոնեան գործարանի տնօրէնը. Տիգրան Հաճընլեան, որ միեւնոյն ատեն Բարեգործականի գանձապահն է եւ տիրական ձայն ունի, (կեցցէ՛ Մելքոնեան գործարանը) ոչ միայն Բարեգործականի ու Խնամակալութեան մէջ, այլեւ ազգ. առաջնորդարանի մէջ չփշելով ռամկավար «կուսակցութիւնն» ու մամուլը (Արեւ), որոնք իր մուրէն կը սնանին։

Արդ, ասկէ ապահով տե՞ղ։

Ալ ինչո՞ւ ծախել Մելքոնեան գործարանը, ինչպէս կը տրամադրէ նուիրատուութեան պայմանագիրը։ Գործարանը կը գործէ։ Հաճընլեան կը մնայ տնօրէն, եւ ազգային հարստութիւնը կը բարգաւաճի՛... Բարեգործականի հովանիին տակ, այս անգամ։

Բայց կեանքը իր խաղերն ունի, յաճախ։

Մելքոնեան հարստութեան «փրկիչ»ները, այդ խաղերուն առջեւ գտան իրենք զիրենք, այն պահուն, երբ մագիլները խրած, հանգիստ կը յօշոտէին դիակը։

Պատահեցաւ որ, վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, իրարու ետեւէ ծախուին ծխախոտի հայ գործարանները՝ Իփէքեան եւ Կամսարական, անգլիական համաշխարհային ընկերութեան մը, Մասփէրօի, որ տարիներէ ի վեր այս ձեռնարկը կը հետապնդէր, հարիւր հազարուորներ ծախսելով։

Տարիներու բուռն պայքարներէ ետք, տիրելու համար Եգիպտոսի եւ Սուտանի ծխախոտի հրապարակին, Մասփէրօ յաջողեցաւ օգտուիլ հայ գործարանատէրերու խայտառակ պառակտումէն, եւ, անջատաբար, գնեց զանոնք։ Գնեց եւ դուրս նետեց հայ բազմաթիւ պաշտօնեաներ, որոնցմէ շատեր 25—30 տարուան կեանք մաշեցուցած են նոյն գործարաններուն մէջ եւ ուրիշներ՝ որոնք երիտասարդ մտած են ու ծերացած, հրապարակ կը նետուին այսօր։ Հայ գործարանատէրերու անխիղճ ու զարշելի չարաշահութեան սեւ էջը պիտի կազմէ պաշտօնէութեան գլխուն իջած այն աղէտալի հարուածը, որմէ կարելի էր խուսափիլ սակայն, եթէ քիչ մը մարդկային հոգի ունենային սակարկութեան մտնող գործարանատէրերը։ Բայց փակենք այս ողբերգութիւնը։

Արդ, նոյն ընկերութիւնը, Մասփէրօ, բանակցութեան մէջ է հայ մեծագոյն գործարանին՝ Մաթոսեանին հետ, որ չուզեր ծախուիլ, բայց կը հաւանի կէս-առ-կէս բաժնել Մասփէրօի հետ Եգիպտոսի բովանդակ գործը։ Բայց պայման դրուած է որ Մաթոսեանը իր հետ տանի նաեւ Մելքոնեանը, գնելով։

Եւ Մելքոնեան գործարանը, որ «ազգին»ն է ըսինք, խեղդուկի մէջ ինկած է։ Չի կրնար ծախուիլ, որովհետեւ չի կրնար մրցիլ Մասփէրօ Մաթոսեան հսկայական ընկերութեան դէմ, որ, այս պահուս, 3-400 հազար ոսկի կ'առաջարկէ միայն...

Այս գումարը, սակայն, հազիւ կէսն է այն գումարին, զոր մէկ տարի առաջ Մասփէրօ առաջարկած էր Մելքոնեանի, երբ միւս հայ գործարանները չէին ծախուած դեռ։ *Ազգին շահը պաշտպանողները չեն տուած այն ատեն, կազմակերպուած ու առատ աղբիւրէ մը չզրկուելու եւ չզրկելո՛ւ համար Հայն ու Հայաստանը, որոնց անունով երդում պատառ կ'ըլլան։*

Ու ահա պայքարը, խուլ ու հետզհետէ արդէն հրապարակով, միշտ հայութեան անունով,— պէտք չէ ծախել, *պէտք է սպասել աւելի յարմար առիթէն։*

Բայց, կը թուի թէ փաշայէն եկած հրահանգը կտրուկ է եւ վերջնական.— Պէտք է ծախել, եւ որքան շուտ այնքան լաւ։

Պէտք է ծախել, որովհետեւ վաղը, քանի մը ամիսէն հարկ ըլլայ կէսին կէսն *ալ վրայ տալ եւ ով գիտէ, գուցէ, մրցումի հետեւանքով, քայքայուի ամբողջ գործը։*

Բայց այս «պէտք է ծախել»ը ճակատագրական է, աղէտալի եւ կործանարար, ոչ միայն տնօրէն Հաճընլեանին համար, որ կրնայ ինքզինքը փողոցը գտնել, այլ եւ Գահիրէի Ազգային-Բարեգործական-Ռամկավար մթնոլորտին համար։

Ոչ միայն անհրաժեշտ է պահել Մելքոնեան գործարանը անձնական մշտահոս աղբիւրներ չչորցնելու համար, այլ պէտք է պահել Գահիրէի ազգ. կեանքի շնչերակը ձեռքի մէջ ունենալու համար։

Ա՛յս է պատճառը, որ ամէն ճիգ կը թափուի, ամէն տաղանդ, մինչեւ իսկ բանաստեղծականը հրապարակ կը քաշուի, փրկելու համար հաստատութիւնը, գոնէ յետաձգելու անոր վաճառումը, շողշողուն հեռանկարներ մատնանշելով։

Քանի մը շաբաթ առաջ Հաճընլեանն էր, որ եկաւ Փարիզ Կ. Մելքոնեանի աղերսագրովը՝ Պ. Պ. Նուպարի ուղղուած, խնդրելով անկէ որ գործարանը գոնէ իր ողջութեանը չծախուի։ Ձախող եւ գլխիկոր վերադարձաւ։

Եւ ահա վերջապէս Թէքէեան-Խնայեթեան պատուիրակութիւնը, նոյն առաքելութեամբ, մէկը Բարեգործականի կողմէ, միւսը՝ Թէքէեան, Ազգ. Առաջնորդարանի կողմէ։

Չենք գիտեր թէ ինչ պիտի ըսէ Պ. Պ. Նուպար. բայց գիտենք թէ քանի ուշանայ վաճառումը, ա՛յնքան աւելի գահավէժ կը մօտենայ գործարանը, և, հետեւաբար Մելքոնեան նուիրատուութիւնը։ Վաճառումով մէկ մը մէջտեղէն կը վերնայ ոսկեզօծ դիակը, որ տարիներէ ի վեր վէճերու եւ պառակտումի աղբիւր եղաւ։ Միւս կողմէ, կը չքանայ նոյն գործարանին եւ անոր վարիչներուն ստեղծած անբարոյական մթնոլորտը, կաշառքի ու այլասերման այն օճախը, որ ոչ միայն կ'անբարոյացնէ եւ գետնաքարշ վիճակի մէջ կը պահէ ռամկավար մամուլն ու կուսակցութիւնը Եգիպտոսի մէջ, այլեւ կը թունաւորէ ազգային ընդհանուր կեանքը, ընտրութիւններէն սկսած, որոնք ամենաստոր շահագործման ասպարէզ եղան անցեալ տարի։

Շահակիցները գիտեն այս բոլորը եւ այդ է պատճառը, որ լարած են այժմ իրենց գերագոյն ճիգերը։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ

Դեկտեմբեր ամսուան վիճակագրութեան համաձայն,

Երեւանի գաւառին մէջ. *ծնած են 911 հոգի, որոնց 467ը մանչ։ Մեռած են 196 հոգի, որոնց 109ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 290, ամուսնալուծում՝ 90։*

Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 864 հոգի, որոնց 436ը մանչ։ Մեռած են 369 հոգի, որոնց 175ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 163, ամուսնալուծում՝ 8։*

Էջմիածինի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 648 հոգի, որոնց 334ը մանչ։ Մեռած են 169 հոգի, որոնց 85ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 224, ամուսնալուծում՝ 1։*

Դիլիջանի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 294 հոգի, որոնց 152ը մանչ։ Մեռած են 69 հոգի, որոնց 27ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 393։*

Լոռի-փամբակի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 625 հոգի, որոնց 315ը մանչ։ Մեռած են 135 հոգի, որոնց 86ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 120, ամուսնալուծում՝ 12։*

Նոր-Բայազիտի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 459 հոգի, որոնց 232ը մանչ։ Մեռած են 101 հոգի, որոնց 37ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 170, ամուսնալուծում՝ 1։*

Դարալագեազի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 162 հոգի, որոնց 75ը մանչ։ Մեռած են 47 հոգի, որոնց 28ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 56, ամուսնալուծում՝ 7։*

Զանգեզուրի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 344 հոգի, որոնց 181ը մանչ։ Մեռած են 72 հոգի, որոնց 36ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 112, ամուսնալուծում՝ 38։*

Մեղրիի գաւառին մէջ.— *Ծնած են 28 հոգի, որոնց 17ը մանչ։ Մեռած են 13 հոգի, որոնց 7ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 6։*

Ամբողջ Հայաստանի մէջ.— *Ընդհ. թիւով ծնած են 4335 հոգի, 2209ը մանչ, 2126ը աղջիկ։ Մեռած են 1181 հոգի, 590ը այր, 591ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 1534, ամուսնալուծում՝ 157։*

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ

ԱԹԷՆՔ, 22 փետրուար

(երկրորդ եւ վերջին մաս)

Անշուշտ ընթերցողները զարմանալի պիտի գտնեն, որ Հայաստանավաճառութեան արհեստը, հոս աւելի շատ զարգացած է, քան ուրիշ գաղութներու մէջ, որոնցմէ ոմանք, աւելի ծանր պայմաններու մէջ եղած են, ինչպէս Սուրիան։

Աստ գաղտնիքը պէտք է փնտռել նոյն վաճառքի փերեզակ Պ. Շահվէրդեանի եւ Աթէնքի առաջնորդին թաքուն համաձայնութեան մէջ։

Այս խարդախ վիզարարը իր դերքը պահելու համար, սատանային անգամ կը փաթթուի, եթէ այնտեղէն ոեւէ օգուտ տեսնէ։ Փոխադարձաբար Շահվէրդեանն ալ եթէ կը տեսնէ թէ մէկը կայ որ միջոց կը դառնայ իր տէրերու գաղտնի հրամանները կատարելու, ձիուն գլուխը շատ յաճախ այդ ուղղութեամբ կը դարձնէ, հոգ չէ թէ այդ մարդը իրենց համար սատանայէն տարբերութիւն չունենայ։ Այս տեսակէտէն զիրար լաւ գտած են։

Որպէսզի յունահայ գաղութը կապուած մնայ Մազլըմեանի առաջնորդութեան, Պ. Շահվէրդեան պէտք էր անոր աջակցէր։ Այդ պատճառով, քանի մը ամիսը անգամ մը Ներգաղթի չուկան կը բանայ, զզուելի աճուրդ մը կազմակերպելով։

Միւս կողմէ եպիսկոպոսը լիովին կը կատարէ իր պարտքը։ Ան առաջնորդարանը դարձուցած է օջախ մը, ուր բոյն դրած են բոլոր կասկածելի տիպարները, գոյնզգոյն մարզանքներ կատարելու համար։

Ինքը՝ առաջնորդը կ'երթայ գաղթակայաններու եկեղեցիները եւ սա ոճով քարոզներ կուտայ. «Մեր քօմմունիստ առաջնորդները լաւ մարդիկ են, անոնք բանուորին ու գիւղացիին շահերը կը պաշտպանեն, հարուստներուն դէմ կը կռուին, չէ՞ որ մեր Քրիստոսն ալ հարուստներուն դէմ կը կռուէր։ Դուք, ժողովուրդ, մի հաւատաք հակառակորդներու ստութիւններուն . . .»

Սեւագլուխը բերել կուտայ Երեւանի «Աղատ Ցեկեղեցի»ն եւ կը ցրուէ թեմի քահանաներուն՝ աջակցելու համար Հայաստանի եկեղեցին պառակտողներու մթին դաւերուն. քահանաներու մեծամասնութիւնը յանդգնութիւնը կ'ունենայ եւ ուղարկելու եւ բողոքելու այդ արարքին դէմ։ Սեւագլուխը կը սպառնայ փիլոնազրկութեամբ։

Մազլըմեան եպիսկ. արտասահմանի մէջ միակ վիզարարն է, որ այնքան թեթեւօրէն իր պաշտօնը եւ անձը տրամադրած է խորհրդային գործակալներու նենգ գործունէութեան։

Նոր Յունաստանի թեմը եւ անոր վարչական կազմակերպութիւնները արգելք մըն են այս գործունէութեան։ Այդ պատճառով ալ սեւագլուխը եւ իր արբանեակները օրն ի բուն գործի վրայ են, զանազան ծուռ միջոցներով, ու խարդախութիւններով վերջ ի վերջոյ վայն կապելու իր առաջնորդութեան։ Թերեւս յաջողէր այս առաջադրութեան մէջ, եթէ հասարակութիւնը ճանչցած չըլլար ապրանքին խարդախուած ըլլալը։

Նոր Յունաստանի առաջնորդարանին դէմ եւ անոր շուրջ կատարեցին անորակելի խայտառակութիւններ ու յարձակումներ։ Զայն կազմալուծելու համար միջոցներու մէջ խտրութիւն չէին դներ։ Մամուլով ու բամբասանքով սկսան զրպարտութիւններու եւ կեղտոտութիւններու շարք մը։ Մտան անոնց ընտանեկան յարկէն ներս ու խնդրոյ առարկայ դարձուցին անոնց պարկեշտութիւնը, մինչեւ որ վարչութեան բոլոր անդամները (անկուսակցական) հարկադրեցին թողուլ իրենց պաշտօնը, այն յոյսով թէ այս կազմալուծումին մէջէն կրնան քալեցնել իրենց յետին նպատակները։

Այս ազմուկներու հետեւանքով, Նոր Յունաստանի կուսակալը արգիլեց ընտրութիւնները, հաստատ գիտնալով որ խռովութիւններ պիտի ծագին։ Առարկելով թէ Հայերը հոս հիւրեր են եւ քաղաքացիներ ըլլալով իրաւունք չունին ընտրութիւններ կատարելու, հրահանգեց առաջնորդական փոխանորդին պաշտօնի հրաւիրել յարմար դատած մարդիկ եւ վարել գործերը ցնոր տնօրէնութիւն։

Առաջնորդական փոխանորդը կատարեց այս հրահանգը, պաշտօնի կանչեց այնպիսիները, որոնք արժէք չեն տար խռովարարներու ազմուկներուն եւ անոնց յարձակումներուն։

Անշուշտ այս ձեւը լաւագոյն չէ, բայց չարիքներու փոքրագոյնն է։

Բարեբախտաբար գաւառներու մեծագոյն մասը, ունին կազմակերպութիւն եւ կանոնաւորութեամբ կը վարեն իրենց գործերը։ Անոնց մասին ասկէ առաջ գրած եմ եւ կրկնելու պէտք չունիմ։ Ահա այն միակ մխիթարական պարագան՝ ներկայ չփոթ կացութեան մէջ։

Շահվէրդեան — վիզարարը համաձայնութեան եւ գործակցութեան արտաքին երեւոյթներ ը բաւական անախորժութիւն կը պատճառեն անոնց զինակից դարձած «պառաւ»ներուն ռամկավարներուն, որոնք կ'ուզեն իրենք զիրենք ապահարզանի ենթարկել, հակառակ փարիզի իրենց կեդրոնի անդամներուն։ Կ'ուզեն ազատիլ այս անախորժ կացութենէն, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ անձնապէս տուժելու դատապարտուած պիտի ըլլան։ Կարմիրները սխալ մը կը գործեն, կառավարութիւնը թաթը անոնց վրայ դնելու ժամանակ, կ'երկարի նաեւ գործակից ռամկավարին։

Ժողովուրդի տրամադրութիւնը այն է, որ Աթէնքի վարչութիւնը կազմուի անկուսակցական անկողմնակալ մարդոցմէ։ Դաշնակցութիւնը համաձայն է. ռամկավարներն ալ կը սիրեն այդ ձեւը, սակայն կը թուի թէ փարիզի իրենց կեդրոնը կը զայրանայ։

Եթէ իրականանայ այս ծրագիրը, այդ պարագային նոյն ձեւը պիտի հաստատուի նաեւ Նոր Յունաստանի մէջ, ինչ որ մեծ վտանգ մը կը սպառնայ վիզարարի դիրքին։ Բայց կը թուի թէ այս գրոհէն չպիտի կրնայ խուսափիլ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ԺԱՄԸ.— Ինչպէս գրեցինք, բրիտանական, պելժիական, հոլանտական եւ ֆրանսական կառավարութիւններուն միջեւ կը կատարուէին խօսակցութիւններ որոշելու համար ամառուան ժամը։ Համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, ամառուան ժամը պիտի սկսի 9 Ապրիլ Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը։ Ձմեռուան ժամը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 1-2ի գիշերը։

"ԱՆԿԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՓՍՓՍ...

Պոլշեւիկեան «Կոմսոմոլսկ... Պրաւդա»ն խօսելով պ... բազմի մասին, կը գրէ. «Ա... երկրի զարեՋրատուներուն... մութ անկիւններուն մէջ կը... սին եւ կը փսփսան պատեր... մասին։ Մենք ամէն կերպ պի... աշխատինք ասոր առջ... առնել» ։

Եթէ այդ փսփսուքները... քան անախորժ են կ... նիստներուն, կը նշանակէ... րիշ բանի մը մասին է ո... փսփսան... Այդ մասին կը ... մեն, Ռուսաստանէն եկողներ...

Հակառակ անցեալ տար... րու վհատութեան, այս տա... ընդհանուր հաւատքի տար... Բոլորը կը սպասեն պոլշեւի... րուն մօտալուտ անկումին... նէն որոշ եւ հաւանակա... համարուի, որ կարմիր բան... պիտի ըլլէ ապագայ Պոնա... թը։ Այս մասին պոլշեւիկ... ունին իրենց որոշ հասկաց... թիւնը։ Անոնց կարծիքով, ... մաստ է Պօնափարթի զալու... քանի որ ան պիտի ըլլայ ... ղանի համար ճաշ պատրաս... եւ առիթէն պիտի օգտ... միայն հակայեղափոխա... տարրերը... Մոսկուայի ... խօսելով Ուգլանովը կ'ըսէ... ցաւիմ, որ մեր բանուորութ... որոշ տարրերն ալ տրամա... են Խորհուրդները տեսնել... բեւ խորհրդարան մը, եւր... կան իմաստով։ Պրօլէտար... դիկտատուրան երբեք թող... կրնար տալ պատմութեան ... ցած մարմին մը վերակենդա... ցումը։

Խօսելով միւս կուսակ... թիւններու՝ Էս-Էրներու եւ ... Դէկներու մասին, կ'աւե... «Մենք վախէն չէ որ թոյլ ... տար յիշեալ կուսակցութի... րուն ազատ ըլլալ, մենք կր... նոյն իսկ զանոնք օրինա... դարձնել վաղը. բայց ... դարձեալ կը մնան մէկ... չնչին խմբակներ, ասոնք ո... արժէք ունին, քանի որ ... պական հակայեղափոխու... վարձկաններն են ու ... դրամով կ'ապրին»։

Այս բոլորէն պարզ է ... ամբողջ Խորհրդային Միութ... մէջ ժողովուրդը յոգնած ... նամեայ բռնապետական կառա... րութենէն, հոգեբանօրէն ... կը պատրաստէ ապագայ փո... ներուն համար։

Ճիշտ նոյն պատկերն ... դած 1804էն առաջ Ֆրան... մէջ, ուր յոգնած ժողով... կարօտը կը զգար ուժեղ ի... նութեան մը։ «Բանն ասել... լինի», կ'ըսէ հայ ժողովրդ... առածը։ Եթէ 143 միլիոն ... զարնակութիւնը հաւատա... հաստատէ որ պոլշեւիկնե... վերջը պիտի տեսնէ, կը ... նէ . . . ։

Ասոր համար է որ փսփս... ները այնքան կը ջղայնա... դիկտատուրային վարիչներ...

ԱՐԱ ԱՐՇ...

Ղարաբաղի հանքային ... րերը.— *Ղարաբաղի Քր... շրջանի բնական հարստու... ներու ուսումնասիրութեամբ ... րեւան հանուած են 25 կ... ներ հանքային-բուժական ... րերու։ Հռչակաւոր է Քոլբ... րի աղբիւրը, որ կը կոչուի ... տի սու» (տաք ջուր)։ Այս ... բիւրը օրական կուտայ 40... գոյլ ջուր։ Հոս բժշկուելու ... թան անոնք որ ենթակայ ... մորթային հիւանդութիւններ... Նշանաւոր է նաեւ Ղոթ... շրջանին աղբիւրը, որ կը կ... «ղոթուր սու» (քոսի ջուր... ուր բժշկուելու կ'երթան ... որ ենթակայ են քոսի։ Աղբ... կուտայ օրական 30,000 ... ջուր։ Այս աղբիւրներու ... ըը կը պարունակեն ծծմբ... երկաթ-կրային բաղադրու... ներ։*

Աղաւնետուն գաւառակ... *զարշապատի գաւառակայի... րոններէն Սամաղար գիւղը ... խարհագրական տեսակէտո... բելի չէր վարչական կեդր... զունիլ։ Այս պատճառով, ... ուած է վարչական կազմը ... խադրել Աղաւնետուն գիւղ... բեւ կեդրոն գաւառակի։*

ԿԱՐՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԿԱՐՏԱՆ.—Փետր. 20ի կիրակին, Հ. Յ. Դ. Տան բացման օրը, ուխտագնացութեան օր մըն էր։ Շրջաններէն խումբ խումբ ուխտաւորներ կը հասնէին. Ցնծագինները արդէն ժամ առաջ Տան հրապարակը լեցուցած են ու բացման ժամուն կը սպասեն։

Ճիշդ որոշուած ժամուն ընկ. Մ. Գուլումճեանը բացման խօսք արտասանեց Հ. Յ. Դ. Տան դրան պատշգամէն։

«Հրճուանքի եւ տրտմութեան օր։ Հրճուանքի՝ որովհետեւ ժողովուրդը շինարար ոգի ցոյց կուտայ։ Աքսորներէ եւ զրկանքներէ յետոյ իսկ, ան կը շինէ իր տունը, իր սեփական տունը՝ Հոկայ փարոս մըն է ան, որ մզոններով հեռուէն լոյս կուտայ նաւորդներուն։ Տրտմութեան օր, անոր համար որ այս տունը շինող բազուկները տարագիրներ են այսօր ու իրենց հայրենիքին դուռները փակուած են իրենց առջեւ միջնադարեան պարիսպներու դուռներուն պէս»։

Բացման խօսքէն վերջ, տան բանալին աճուրդի դրուեցաւ, զոր շահեցաւ Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն, որմէ յետոյ դուռը բացուեցաւ ու ուխտաւորները ներս մտան։

Պատանիներէ կազմուած երգչախումբը երգեց «Մեր հայրենիք»ը զոր հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրեցին։ Յետոյ ընկ. Յ. Մահտեսեանը արտասանեց «Արաքս»ը, ընկ. Ա. Ահարոնեանի անտիպ գրուածքներէն կտոր մը որ մասնաւորաբար այսօրուան համար ղրկուած էր Կարտանի Ենթակոմիտէին խնդրանքին վրայ։

Նորակազմ երգչախումբը երգեց նաեւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգը։ Ընկ. Պ. Հիւսեան պարզեց փետրուարեան ապստամբութեան ոգին որուն տարեդարձին կը զուգադիպէր Հ. Յ. Դ. տան բացման օրը։

Պատանի ընկ. Ս. Սիրական սիրուն եւ ուրախ երգ մը երգեց Վանիգաւառաբարբառով որ կըրկնութեան արժանացաւ։ Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Հ. Մէրէնկիւլեան որ բացատրեց տարուած աշխատութեան վհուութիւնը եւ այդ Տան կատարելիք դերը մեր տարագրութեան շրջանին։

Պզտիկն Տէր Նազարէթեան արտասանեց մանկական լեզուով Հայաստանին ուղղուած ոտանաւոր մը, որմէ յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Արօեանը։ Ընկերը բացատրեց տարուած աշխատութեան դժուարութիւնը, շնորհաւորեց աշխատող բազուկներուն կամքն ու եռանդը, յետոյ երկարօրէն խօսեցաւ փետրուարեան ապստամբութեան մասին, անոր գաղափարականութեան եւ յառաջ բերած արդիւնքներուն մասին։ Ընկ. Հ. Ֆրէնկեան արտասանեց «Հայ Հերոսները»։ Ուրիշներ երգեցին ու արտասանեցին։ Յետոյ վիճակահանութեան տոմսեր քաշուեցան։ Շահող հայրենակիցներէն մէկ քանիները իրենց շահած իրերը նուիրեցին Հ. Յ. Դ. Տան, յետոյ կարդացուեցան շնորհաւորական նամակներն ու հեռագիրները։

Վերջին մասը կը կազմէր 8-10 տարեկան աղջիկներու հայկական պարը, շատ յաջող։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանւոր»ով, բայց հանդիսականները չէին կրնար բաժնուիլ, չնայած որ այդ օրը չորս հարսնիք կար Կարտանի մէջ, ինչ որ յաճախ կը պատահի։

Վ. Հայկազն

*** Այս պզտիկ եւսիրուն գիւղաքաղաքը նշանաւոր է իր հանքածուխով, որուն շնորհիւ 150է աւելի հայ ընտանիքներ հաստատուեր են հանքի ընկերութեան կողմէ տրուած սենեակներուն մէջ։ Մեր հայրենակիցները 2-3 տարիներ մնացեր են լքուած ազգային իշխանութիւններէ, կարօտը քաշելով հայ դպրոցի եւ հայ խօսքի։ Միայն իբր կենդանի շարժում Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկու ենթակոմիտէներն էին, որ սակայն հաւաքավայրի մը չգոյութեան պատճառաւ չէին կրցած պէտք եղած կեանքը ստեղծել։ Այժմ ենթակոմիտէներու թիւը հինգի բարձրացած ըլլալով գեղեցիկ գաղափարը կ'ունենան հիմնելու «Դաշնակցութեան Տուն» անուն շէնք մը, որ պիտի տրամադրուի նաեւ Կարտանի ժողովուրդին թէ իբր եկեղեցի եւ թէ իբր մանկապարտէզ։ 200 քառակուսի մեթր հող նուիրած է Կարտանի ընկերներէն ընկեր Չալը, իսկ շինութեան համար սատարած են առհասարակ բոլոր ընկերները, թէ նիւթապէս, թէ բարոյապէս եւ թէ գործնական օժանդակութեամբ։

Ի՛նչ ոգեւորիչ օրինակ։ Վեց հարիւր մեթր գետնի տակ, առանց օդի, ամէն վայրկեան կեանքի պայքարը մղելէ վերջ, դուրս գալ, զրկուիլ առօրեայ հաճոյքներէն, տեւական հաճոյք պատճառելու համար թափառական ժողովուրդի նոր սերունդին։

Աճուրդը շարունակուելով բարձրացաւ «800»ի, զոր Եւրոպայի կեդրոնական կոմիտէն մէկ անգամէն «1000»ի բարձրանալով, բացաւ դուռը։

Հանդէսի փակումէն վերջ, Կարտանի ենթակոմիտէները սեղան մը սարքեցին ի պատիւ Մարսէյլի ընկերներուն։

Ընկեր Տօք. Շահպալեան խորապէս յուզուած, 500ի ֆրանք նուիրեց բացուելիք Կարտանի մանկապարտէզին։ Ուրիշ ընկեր մը խոստացաւ ամէն ամիս 50 ֆրանք ղրկել։ Ճաշէն յետոյ երկու երիտասարդներ արձանագրուեցան Դաշնակցութեան շարքերուն։ Երգման արարողութիւնը կատարուեցաւ հարիւր ընկերներու ներկայութեամբ։

Ստ. Միլտոնեան

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակցական Միութեանս դ. շրջանի լրանալուն առթիւ, փետր. 6ին տեղի ունեցաւ ընտրական ժողովը։ Այս առթիւ, հրաւէրին պատասխանած էր անդամներու բացարձակ մեծամասնութիւնը։

Համաձայն օրակարգի եւ քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին՝ անգամ մըն ալ կ'ապացուցուէր թէ, միութիւնս ջանացած էր արժեցնել իր գոյութիւնը՝ մասնաւորապէս հայրենակցական շրջանակին եւ ընդհանրապէս իրեն հետ կապ հաստատող այլ կազմակերպութեանց մօտ, շնորհիւ անցնող շրջանի վարչութեան գործունէութեան եւ անդամներու հաստատ գիտակցութեան։

Այդպէս միութիւնը նպաստած է՝ հայրենակիցներու չքաւորութեան, հիւանդութեան, որբ եւ կարօտ ուսանողներու ազգ. դաստիարակութեան գործին, անոնց մէջ տոհմային հաւաքական համոզումներու ամրապնդման համար՝ սարքած ընտանեկան հաւաքոյթներ եւ օգնութեան հասած է Հայաստանի աղէտեալներուն՝ հասարակութեան ծանօթ իր նշանակալի հանգանակութեամբը։ Յետոյ, միշտ շփման մէջ եղած է ազգային եւ բարեգործական միութիւններու հետ։

Միութեանս դրամական գործերու հաշուեցոյցը.—

Մուտք. — Նախորդ շրջանէն պատրաստ 1876.70, Անդամավճարներէ 711, Ծրագիր-կանոնագրէ 15, Նուիրատուութիւններէ 147, Ծառահանդէսէ 121.90, Պանքը ձգուած դրամին տոկոսը 41.65, ընդհանուր գումար 2913.25։

Ելք. — Լենինականի աղէտին 1000, Նպաստ՝ կարօտ հիւանդներու 317.20, Նպաստ կարօտ ուսանողի 30, Գիրքերու թղթակցութեան, ժողովասրահի 207.30, գումար 1554,50։

Պատրաստ դրամ.— C. E. N. Պանքի մօտ 1000, Գանձապահին քով 358.75, ընդհանուր գումար 2913.25 ֆրանք։

Նոր ընտրութեամբ Մայր Դիւանը կը կազմեն, նախագահ՝ Ա. Անտոնեան, քարտուղար Յ. Պետրոսեան, իսկ վարչութիւնը, ատենապետ՝ Կ. Փունարճեան, ատենադպիր՝ Մ. Պալեօզեան, գանձապահ՝ Կ. Վարդանեան, անդամներ՝ Ա. Մինասեան, Կ. Խաչեան, Կ. Կիլէմիրեան եւ Պ. Պաբակեան։

Նորակազմ վարչութիւնը օրուան խնդիր ըրած է ներկայ գործակցութեան տագնապը։ Մարսէյլէն դուրս անդամակցող հայրենակիցներէն՝ առ ի գիտութիւն, կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ անձնական զեկոյց։

Մարսէյլ Ս.Հ.Մ. Վարչութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Դրած էի թէ Փետրուար 13ին գումարուեցաւ ժողով մը եւ որոշուեցաւ կազմել կարօտեալներու օգնութեան մարմին մը։ Այս առթիւ ընտրուած էր առժամեայ յանձնախումբ մը, մշակելու համար ծրագիր եւ կանոնագիր։

Յանձնախումբը լրացուցած ըլլալով իր գործը, Փետրուար 20ին մասնաւոր ազդերով ժողովի հրաւիրած էր գաղութիս հայ հասարակութիւնը։ Ինչպէս նախորդ ժողովին, այս անգամ ալ բազմաթիւ հայրենակիցներ ներկայ էին, լաւ տրամադրութեամբ։ Նախագահ Պ. Տ. Պօղոսեան կարդաց պատրաստուած Ծրագիր-կանոնագիրը եւ յօդուած առ յօդուած քննութեան ենթարկեց։ Քանի մը յօդուածներու մասնակի փոփոխութիւններէ վերջ, վաւերացուեցաւ։

Յետոյ քանի մը հայրենակիցներ նկատի ունենալով որ ժողովը կը զբաղի անպէտ վիճաբանութիւններով՝ հեռացան ժողովէն, բայց ժողովը շարունակուեցաւ։ Իսկ երբ խնդիրը վարչական ընտրութեան եկաւ, ծայրայեղ խօլընդոտներ, միշտ անոնց կողմէ, որոնք Հայաստանի բարեկամ կը ձեւանան։ Անոնց ներկայացուցիչը ծիծաղելի առաջարկ բերաւ թէ «կուսակցականներ պէտք չէ ընտրել վարչական մարմնի անդամ»։ Թէեւ ժողովականներու ծիծաղը ասոնց համար բարոյական ապտակ մըն էր, սակայն ինչ օգուտ որ հայրենասիրական գործը ձախողեցաւ։

Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի այս դիմակաւոր սեւ հոգիներու շահատակութիւնները, որ կը պղտորեն խաղաղ գաղութ մը։

Մալաթիացի

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Եւրոպական երկու մեծ թերթերու դիւանագիտական աշխատակիցը Պալքաններու մէջ երկար ճամբորդութենէ մը վերջ ընկիւրի հասնելով *Միլլիյէթի* խմբագրին հետեւեալը յայտարարած է.—

Վերջին օրերս Պալքանեան բոլոր մայրաքաղաքները քաղաքական ուշագրաւ գործունէութեանց ասպարէզ կը դառնան։ Բացի Պելկրատէ, Սոֆիայէ եւ Աթէնքէն, գործունէութեան նշաններ կը տեսնուին նաեւ Պուքրէշի եւ Պուտափէշթի մէջ։ Եթէ քանի մը օր ձեր մէջ գտնուած չըլլայի, եւ ձեր գործունէութիւնը խիստ մօտէն չտեսնէի, հեռուէն այնպէս պիտի դատէի որ քաղաքական այս շարժումներուն հանդէպ անհոգ եւ անզգայ կը մնաք։ Ճիշտն ըսելու համար, երբեք միտքէս չէի անցըներ որ Լօզանի դաշնագրին ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ մերժուելէն վերջ, ձեր արտաքին գործավարութիւնը կարող պիտի ըլլար մէկ շաբթուան ընթացքին նոր համաձայնութիւն մը կնքել Միացեալ Նահանգներուն հետ։ Շիտակը նոր Թուրքիան բոլորովին իրապաշտ քաղաքականութեան կը հետեւի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՈՒՍՈՒՑԻՉԻՆ ԴԷՄ.— Փետրուար ամսուն Հայաստանի Ղուրդուղուլու շրջանին մէջ Բիալագարխ գիւղին ուսուցիչը, տուն դարձած պահուն, ամայի տեղ մը, անծանօթներ կը յարձակին եւ փայտի ու երկաթի հարուածներ կ'իջեցնեն գլխուն։ Դժբախտ ուսուցիչը, Յոլակ Համբարձումեան, ուշաթափ կ'իյնայ գետին։ Ոճրագործները կը փախչին։ Վիրաւորին գլխու վէրքերը ծանր են։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Անցեալ օր, գիշերը ժամը 10,30ին, Փարիզ-Վէրսայլ գիծին վրայ շոգեկառքի մը մէջ գտնուեցաւ 17 տարեկան պատանի մը, որ հոգեվարքի հոնդիւններ կ'արձակէր։ Հակառակ իր ծանր վիճակին, դժբախտը խոստովանեցաւ որ, գործազրկութեան տագնապէն յուսահատած, ուզած էր անձնասպան ըլլալ։ Նիշ մը թէնթիւր տ'իօտ պարպած էր։ Կը կոչուի Տավիտ Սաֆրան, Վարշաւացի։

ՄԱՐԴ ՄԸ ԵԼԱՒ ՀՈՐԷՆ.— Օրլէանի պողոտային վրայ, պեղումներու փոս մը կայ, որ լքուած էր 1924էն ի վեր։ Այս փոսը, շեղակի հորի մը միջոցաւ հաղորդակցութեան մէջ է Փարիզի նշանաւոր գետնափոր գերեզմաններուն հետ, որոնք կը ներկայացնեն լաբիւրինթոսային աշխարհ մը։ Յիշուած հորը մօտ 30 մեթր խորութիւն ունի։

Արդ, այս հորին մէջ մարդ մը ինկած է այս ամսուան 11ին։ Եւ, զարմա՛նք, առջի իրիկուն երկու լաճեր կը լսեն ձայն մը, որ կուգար երկրիս փորէն։ Անմիջապէս լուր կը տրուի ոստիկանութեան, որ յարմար միջոցներով դուրս կը քաշէ նոր Յովնան մարգարէն երկրիս փորէն։ Այս մարդը ճամբայ շինող մըն է, համաձայն իր յայտարարութեան, եւ կը կոչուի Փիէր Թանակրօ, իտալական հպատակ։ Մարդը կը յայտարարէ թէ 14 օր առաջ, այս փոսին մէջ մտած պահուն,— փոքր ցաւի մը պատճառով,— յանկարծ երկու անծանօթներ կը յարձակին, կը փաթթուին իր վիզին, ունեցած 63 ֆր.ը կը զրպանեն, յետոյ զինք կը նետեն հորը։ Եւ մարդը 14 օր անօթի ծարաւ կը մնայ զուբին մէջ։

Արդ, հորը 30 մեթր խոր է, բայց մարդը ինկած ատեն չէ վիրաւորուած։ 14 օր անօթի մնացած է, բայց չէ մեռած։ Այս է սակայն ճշմարտութիւնը առայժմ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՂ ՄԸ... ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— Քանի մէջ ձերբակալուեցաւ եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Թարլովսքի անունով Ռուս մը, 42 տարեկան, որ գողութիւն ըրած էր Լիզիէօյի մէջ։

Այս մարդը, սակայն, ապրած է արկածախնդրական կեանք մը։ Մտած է զանազան վանքեր, Վիէննա, Վարշաւա, Բրաքովիա, կատարած է զանազան գողութիւններ, գիշեր ցորեկ պատարագ ըրած է Ռատոմի մէջ, եւ հազարումէկ խենթութիւններ, որոնք զինք առաջնորդած են յիմարանոց մը, ուրկէ կ'ազատի շնորհիւ ռուսական յեղափոխութեան։ Կ'անցնի Իտալիա, իբրեւ լրտես կը դատապարտուի Ֆլորանսի մէջ։ Կը ճամբորդէ հիւսիս. Սպանիա, իբրեւ եպիսկոպոս Օտեսայի, կուտայ ֆրանսաւէր բանախօսութիւններ, կը վտարուի երկրէն իբրեւ քարոզիչ համայնավարութեան։ Կ'երթայ Պորտօ, իբրեւ եկեղեցական, կ'այցելէ Փարիզ, եւ կը սօթտէ Շափթալ եպիսկոպոսը։ Կարմնեղեան կրօնաւորուհիներէն նպաստ կ'առնէ, պատարագ կ'ընէ եւ կը գողնայ։

Ու երբ կը ձերբակալուի, ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ զաւակը ռուս կոմսուհիի մը եւ մեծ-դուքսի մը։ Լատիներէն պաշտպանողականով մըն ալ, ինքզինք արդարացնելէ յետոյ, կ'աւելցնէ թէ «ունի աստուածային առաքելութիւն մը, զոր պիտի կատարէ, պիտի շարունակէ...»։

Դատարանը պիտի թողո՞ւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱԲԱՂ գրական եւ ժողովրդական մատենաշարին Ա. Թիւը, «*Կոյսի մը Օրագիրը*». Թարգմ. Վ. Սեւունի։ Կ'արժէ շնորհաւորել մեր աշխատակցին այս ձեռնարկը, որ կը ձգտի տարածել օտար գրականութեան ճաշակը, դիւրամատչելի պայմաններով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Այդ գեղեցիկ գիշերը կը վերջանար։ Առտուան առաջին շողերուն հետ, ցածէն թռող բազէ երկու երամներ չորս հատ ինկան լիճին մէջ, ուրկէ շունը գնաց բերաւ. յետոյ սագեր թռան, բայց վիրաւորուած ըլլալով, խորասուզուեցան։

Բայց արեւը անտանելի կը դառնար. մժեղները բացառիկ եռուզեռ մը ցոյց կուտային. ժամը տասնի ատեն, յոգնած, գեխոտ, ուռեցուցած, բայց բանաստեղծութեամբ եւ եղբայրական սիրով լեցուն, նաւահանգիստ մտան։

Կիրակի էր. նաւահանգիստը՝ լուռ կը հանգչէր։ «Քօմօրօֆկայի անցք»ը բռնեցինք։ Տղաքը ճանչցան մեզ եւ կոտին անոնց տուաւ որսը։ Այդքանը բաւեց որ թաղին բոլոր ճիժերը մեր ետեւէն գան. բայց ես կ'ամչնայի կիրակի օրով այդքան աղտոտ երեւնալուս. եղբօրս առաջարկեցի՝ սպանդանոցի կողմէն տուն երթալ. ընդունեց թէեւ իր գեղանի սիրուհիին խուէնի տունն ալ ճամբուն վրայ կը գտնուէր եւ բոլոր թաղեցիներուն պէս, ան ալ կրնար դրան առջեւ գտնուիլ։

—Եթէ զիս այս լաթերով տեսնէ, աւելի տգեղ պիտի գտնէ զիս, կատակեց կոտին։

Այն ատեն տղայ մը անոր մօտենալով, բոլորին խնդուքին մէջ պոռաց.

— Փիտե՞ս, կոտին, առտուընէ ի վեր՝ «Մաթուն» քուկինիդ պատուհանին առջեւն է։

«Մաթու» ծաղրանունն էր՝ ծիծաղելի երիտասարդի մը. յաւիտենական սիրահար՝ սիրահարի իր ասպարէզին մէջ՝ կերած ծեծերը չէին համրուեր եւ համակրութիւնը որ ցոյց կուտար ծեծին հանդէպ՝ առածի կարգ անցած էր։ Միայն, Իրէն՝ կոտինի սիրուհին՝ չէր ենթարկուած անոր սիրային հետապնդումներուն։

— Կոտի՛ն, խնդրեցի, խոստացիր որ չպիտի ճզմես զայն։

— Ա՜հ, հառաչեց, կը խոստանամ, պզտիկ եղբայրս. բայց գիտցիր որ ես՝ կոտին, կնոջ համար պիտի կորսուիմ. արիւնը արդէն գլուխս կը խուժէ։

Անոր ձեռքը սեղմելով ըսի։

— Մի՛ մոռնար, ալ խաչեղբայր ենք. այլեւս սպաննելու չէ։

Տուներուն մօտ, կոտին տղաքը ետ դարձուց եւ հրապարակին վրայ ակնարկ մը նետեց. երրորդը խուէնի տունն էր, ուր մեր առաջին հանդիպման պահուն՝ տոմսակ մը տարած էի. կոտին գոյնը նետեց։ Դժբախտ «Մաթուն» հոն էր կիրակնօրեայ զգեստով, գլխարկը ականջին վրայ, եւ ջութակի մը ընկերակցութեամբ կ'երգէր.

Աքասիայի կանանչ թերթ,
Ծերերը ես չեմ սիրեր, եւայլն։

Ծեր ըսելով «Մաթու» կ'ակնարկէր կոտինի, որ ա՛լ իրեն պէս երիտասարդ չէր։ Կապիկի երեք ոստումով կոտին անոր կռնակն էր եւ անոր ու իր ջութակահարին ծածրակէն բռնած։ Այս վերջինը՝ կոտինի ձեռքէն ազատելու համար, ամբողջ ուժը կուտար ու կը պաղատէր։

— Քեզի չարիք ընելու չեմ, կը պոռար կոտին. բայց քեզի լաւ նուէր մը պիտի տամ, որպէս զի քիչ յետոյ նոյն երգը նուագես անոր։

Եւ երկուքը մէկ իր բակը քաշեց տարաւ։ Ձեռքը մտրակ մը, կոտին կը ստիպէր «Մաթու»ն որ հանուի. արդէն շապիկով ու վարտիքով էր. կ'աղաչէր որ ամօթալի վիճակի մը մէջ չդնեն զինքը, բայց կոտին կը մտրակէր զայն.

— Ե՜շուտ, եթէ չես ուզեր որ փոշիին մէջ ականներդ հաւաքել տամ քեզի։

Երբ «Մաթու» բոլորովին մերկացաւ, կոտին՝ մէկ քիլօ ծանրութեամբ ձմերուկ մը առաւ, եւ զայն անոր ծննդական մասերուն կապեց։ Յետոյ զայն տարաւ հրապարակը։ «Մաթու»ն մերկ կը քալէր, ձմերուկը անոր սրունքներուն մէջ կ'երերտկար մտրակը ձեռքին, կոտին ետեւէն կ'երթար, մինչ ջութակահարը կը նուագէր ու կ'երգէր.

Աքասիայի կանանչ թերթ...
Աքասիայի կանանչ թերթ...

— Մինչեւ խուէնի տունը, յետոյ ետ... կ'ռռնար կոտին։

***

Դեռ թաղեցիները չէին դադրած այս պատմութեան վրայ խնդալէ, երբ Օգոստոսի գեղեցիկ առաւօտ մը, շանթահարող լուրը լսուեցաւ։ Առջի օր մեռած մարդ մը նկատուած է իբր քօլէրայի զոհ։

Հսկողութիւն հաստատուեցաւ եւ մեռելին բակը մեկուսացուեցաւ։ Յաջորդ օրերուն, բժիշկը եւ օգնականը որ զինուորական շղթան կտրելով կուգային թաղը քննելու, մէկ քանի կասկածելիներ հեռացուցին։ Շաբաթը չլրացած, երկու ուրիշ մարդեր ալ կ'իյնային. յաջորդ օրը ուրիշ մըն ալ. Յետոյ կատարեալ աղէտ էր. ամբողջ թաղը վարակուած, նաեւ քաղաքը. առողջապահական սպասարկութիւնը կը հաւաքէր վարակեալները, մեռած կամ հիւանդ, հիւանդանոցին մէջ զանոնք կը զատէր ու մեռելները՝ կիրի մէջ թաթախուած կը թաղէր։ Առաւօտէն մինչեւ գիշեր, զարհուրելի սեւ կառք մը կը շրջագայէր փողոցներուն մէջ. սխալմամբ կը հաւաքէր գինովները, որոնք հիւանդութեան դէմ պաշտպանուելու համար, գինովնալէ զատ միջոց չէին գտներ։

(Շար.)

բանակը: Շանկայի նոր հրամանատարը բացարձակապէս վստահ է թէ պիտի յաղթէ ազգայնական բանակին: Անգլիական ճակատը 30 քիլոմէթրնոց գիծի մը վրայ փշաթելով պաշտպանուած է:

Միւս կողմէ, Քանթոնցիները շարժման մէջ դրած են 100,000 զինուորներ՝ Չէ-Քիանկի բանակէն եւ կը պատրաստուին քալել Շանկայի վրայ: Անգլիական նոր զինուորներ կը հասնին: Ամերիկեան եւ իտալական երկու թորփիլահալածներ դէպի Շանկայ մեկնեցան:

Ճափոնական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը 7 միլիոն տոլար խոստացած է Քանթոնի ազգայնական վարիչներուն, իրենց հականգլիական զգացումները շարունակելու համար: Հանքէուի համաձայնագիրը կնքուելէն ի վեր զգացումները վրդովիչ համեմատութիններ առած է միջին Եանկ-Ցէի հովիտին մէջ:

Ընտրակ. դրութիւնը եւ ընկերվարականները

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կիրակի օր Ազգային ժողով գումարեց՝ զբաղելու համար ընտրական դրութեան փոփոխութիւնով: Ինչպէս յայտնի է, 1928ին երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին եւ բոլոր կուսակցութիւնները հիմակուընէ կ'ուզեն իրենց դիրքը ճշտել նոր ընտրութեանց համար ընդունելիք դրութեան մասին: Ներքին նախարարութիւնը մօտ օրէն օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին այս մասին: Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ երեք հոսանք կար — տարբեր դրութիւններու համար: Կըրնոպլի համագումարը համեմատական ներկայացուցչութիւնը ընդունած էր իբրեւ միակ դրութիւնը, որուն քուէ պիտի տային բոլոր ընկերվարական երեսփոխանները: Սակայն նկատելով որ այս դրութեան հակառակ են միւս կուսակցութիւններէն շատեր, մանաւանդ Ծերակոյտը, ընկերվարականները ուզեցին յիշեալ համագումարին որոշումը փոխել եւ անոր մօտ դրութիւն մը ընդունիլ:

Այս կերպով կը խախտուէր կուսակցութեան հինէն ի վեր պաշտպանած սկզբունքը՝ համեմատական ներկայացուցչութիւնը, որ լաւագոյն ժողովրդավար դրութիւնն է, սակայն իրականութեան առջեւ ստիպուեցան տեղի տալ: Երեք տարբեր բանաձեւերու մէջէն մեծամասնութիւնը ընդունեց Լէոն Պլումի բանաձեւը, որուն համաձայն ընկերվարական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները պարտաւոր պիտի ըլլան Խորհրդարանին մէջ քուէ տալ ի նպաստ «գաւառակային քուէարկութիւն» կոչուած դրութեան (Scrutin d'Arrondissement):

Քրտական շարժումին ճաշակարգը

Արեւելեան Անկախութեան դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը 65 հոգիի, որոնք կ'ամբաստանուէին իբրեւ մեղսակից Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան: Մէկը մահուան դատապարտուեցաւ, բայց իր տարիքին պատճառաւ պատիժը վերածուեցաւ 24 տարուան բանտարկութեան: Հինգ հոգի 15 տարուան եւ 16 ամբաստանեալ 16ական տարուան ու 22 հոգի արեւելեան Անատոլուի զանազան վայրերը բնակելու դատապարտուեցան: 23 հոգի անպարտ արձակուեցան:

⁂ Էնկիւրիի անկախութեան ատեանը սկսաւ դատել Ֆոզանի միւֆթին եւ չորս Թուրքեր, որոնք կ'ամբաստանուին թէ յայտարարութիւններ փակցուցած են պատերու վրայ, ժողովուրդը յետադիմութեան մղելու համար:

Իտալական մղձաւանջը Թուրքիոյ մէջ

Անատոլուի գործակալութիւնը ժխտեց Պոլսոյ թերթերուն հաղորդած է լուր մը, որուն համաձայն «Անգլիա հաւանած է Իտալիան ազատ թողուլ Թուրքիոյ դէմ, իբրեւ փոխարինութիւն Չինաստանի մէջ անոր բերած գործակցութեան»:

Այս լուրը անհուսարսափ պատճառած է Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ մէջ, ուր մամուլը իրար անցած է, եւ հանրային կարծիքին մէջ ընդհանուր ջղագրգռութիւն առաջ եկած է:

Առջի օր հրատարակեցինք իտալ. կիսապաշտօն «Սթէֆանի» գործակալութեան հերքումը: Պոլսոյ իտալական դեսպանն ալ փութացեր է պաշտօնապէս հերքելու այս լուրը: Վերջին թղթաբերով ստացուած թուրքերէն թերթերը մեծաշուինդ խորագիրներով եւ սիւնակներով բան կը գրեն դարձեալ այս մղձաւանջային հարցին մասին, որ քանի մը ամիսը անգամ մը կը փոթորկէ Թուրք ժողովուրդը:

«Ագշամ» կը գրէ.— «Կասկած չկայ որ իտալական պաշտօնական շրջանակներու պաշտօնն է հերքել նման լուրերը, եթէ նոյնիսկ իրականութիւն ըլլան անոնք: Գալով Թուրքիոյ, ան իր կասկածներն ու մտահոգութիւնները փարատելու համար դեսպաններու բերանացի յայտարարութիւններով բաւականացող պետութիւն մը չէ:»

«Միլլիյէթ» իր առաջին էջին մէջ և եօթը սիւնակի վրայ կը հրատարակէ իր խմբագրապետին՝ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի Էնկիւրիէն ղրկած մէկ հեռագիրը, որուն մէջ կ'ըսէ. «Ո եւ է պետութիւն կրնայ ուրիշ պետութեան մը հողերուն հանդէպ գէշ եւ յարձակողական նպատակներ սնուցանել. ասիկա նշանակութիւն չունի: Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ տարակարծութեան քաղաքական ո եւ է պատճառ չկայ: Շահերու հակադրութիւն ալ չկայ: Թուրքիա իր ներկայ վիճակով ո եւ է պետութեան յարձակումներուն դիմադարձելու չափ ուժեղ է, որովհետեւ մեր պաշտպանողական միջոցները կազմակերպուած են ամէն հաւանականութիւն նկատի առնելով»:

Ամէն ազգ ուժէն զատ ուրիշ իրական յենակէտ չունի: Թուրք հանրապետութիւնը կը տեսնէ այս իրականութիւնը և առաւելագոյն ուշադրութեամբ կը հետեւի անոր պարտադրութիւններուն: Մեր ազգային պաշտպանութեան մէջ ուրիշներէն աւելի կ'աշխատինք: Պէտք չկայ աւելցնելու թէ մեր պաշտպանողական միջոցները միայն Իտալիոյ յատուկ չեն, մենք այս գետնին վրայ պատասխան կուտանք ընդհանուր կացութեան պահանջներուն:

«Ճիւմհուրիէթ» ալ կը գրէ թէ «Թուրք ազգը միշտ պատրաստ է փոխադարձելու ո եւ է կողմէ գալիք յարձակումներուն»:

Տուգանք ինքնութեան թուղթերու համար

Ինչպէս քանիցս գրեցինք, հին ինքնութեան թուղթերը պէտք է նորոգել մինչեւ Մարտ 31: Հետեւաբար ներկայ ամսուան ընթացքին պէտք է պատկանեալ պաշտօնատուններ դիմեն բոլոր անոնք, որոնք դեռ չեն նորոգած իրենց ինքնութեան թուղթերը:

Յիշեալ թուականէն վերջ, ծրագրուած է տուգանքի ենթարկել բոլոր անոնք որոնք չեն նորոգած: Մէկ ամսուան համար 50 ֆրանք տուգանք պիտի տան անոնք, որ 375 ֆրանքի սակին եւ 10 ֆրանք՝ անոնք որ 40 ֆրանքի սակին ենթակայ են: Ծերակոյտը դեռ չէ վաւերացուցած այս ծրագիրը:

Խոզի նոր առաւ-փախաւները

Քանի մը ամսուան ընթացքին, վեցերորդը ըլլալով, երեւան հանուեցաւ խոզի առաւ-փախաւական նոր ընկերութիւն մըն ալ:

Պ. Ժան Քօնթէս, 42 տարեկան, 1923 Հոկտեմբերին երկու միլիոն ֆրանք դրամագլուխով ընկերութիւն մը կազմած էր, «Պանք տը լ'Իւնիօն Ֆրանսէզ» անունով: Այս ընկերութիւնը բոլորովին կեղծ էր եւ յիշուած դրամագլուխը բնաւ գոյութիւն չունէր: 1925ին, ընկերութեան անունը կը փոխուէր եւ կը դառնար «Ազգային արջառի ընկերութիւն», նպատակ ունենալով խոզապահութիւնը: Մաս մը խոզեր գնուեցան ու դրուեցան Տաքսի մօտ ագարակ մը, բայց շուտով գանգատներ սկսան տեղալ: Քննութիւնը երեւան հանեց թէ փոխանակ 5500ի, հազիւ 1500 խոզեր կային ագարակին մէջ:

Հակառակ անոր որ ընկերութիւնը վնասի մէջ էր, Պ. Քօնթէս կը շարունակէր շրջաբերականներ ղրկել եւ նոր դրամներ քաշել յաճախորդներէ, մանաւանդ գաւառներու մէջ:

Ոստիկանութիւնը խուզարկեց Շան'զ Էլիզէի իր գրասենեակը, ուր գտնուեցաւ 30,000 ֆրանք միայն: Գրաւուեցան թուղթերը, որոնք անկանոն են: Բացն է 2 միլիոն ֆրանք: Ժան Քօնթէս կապ ունէր Փէքինեօի հետ, որ ասկէ առաջ ձերբակալուած էր իբրեւ խոզի ուրիշ գող ընկերութեան մը տնօրէն:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, խումբի սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրներով:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, (3 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա) նուիրուած է Պ. Վ. Թէքէեանի գրականութեան: Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին: Կը խօսի Հրանտ Բալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սինէմեան, դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեանէ:

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ: Պիտի խօսի Փրոֆ. Աչար (Ֆրանս. Բժշկ. Ակադեմիայէն) նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հնդկաչինէն: Մուտքը ազատ է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը Ուրբաթ 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Մեզի կը յաղորդեն.—

Անի Հայ Արուեստագէտներու խմբակցութեան ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ փետրուար 24ին եւ ընտրեց նոր վարչութիւն մը.— նախագահ՝ Էտկար Շահին, փոխ-նախագահ՝ Գէվրիկեան, քարտուղար՝ Խաչատրեան, գանձապահ՝ Գազանճեան, հրապարակագրական քննադատ՝ Շիշմանեան:

Աշնան պիտի կազմակերպէ մեծ նկարահանդէս մը, Galeries Georges Petitի մէջ, որուն պիտի մասնակցին իր բոլոր անդամները, եւ ուր մասնաւոր տեղ պիտի տրուի մեր անզուգական վարպետներուն՝ Այվազովսքիի եւ Զաքարեանի:

⁎⁎ «Գուսան» երգչախումբը իր անցեալ կիրակի գիշերուան նուագահանդէսը պիտի կրկնէ աւելի ճոխ յայտագրով մը Salle Gaveauի մէջ, ի նպաստ նորակազմ «Հայ գրողներու եւ Արուեստագէտներու ընկ·»եան, երեկոյթը դրուած է ծանօթ արուեստագէտներու հովանաւորութեան տակ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իզմիրցի Ագնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ուաքքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր: Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Քնար Ագնաւորեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.):

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Arakélian, Contes et Nouvelles, 12 frs.:

Aharonian, Vers la Liberté, 12.

Aslan K., L'Arménie et les Arméniens 20.

Baronian, Maître Balthazar 12.

Barsamian, L'Homme et la Femme 6.

Barsamian, Elle et Moi 7.50.

Basmadjian, Histoire Moderne des Arméniens 12.

Chirvanzadé, La Possédée 12.

Djivani, Les plus belles chansons, 5.

Macler F., Ancienne Eglise d'Arménie 12.

Macler F., Contes et Légendes de l'Arménie 12.

Macler F., La Version Arménienne 12.

Macler F., Contes Arméniens 12.

Mesrob K. L'Arménie au point de vue... 12.

Minasse Mme Iskouhi, Nouvelles et Contes 15.

Minasse Mme Iskouhi, Flore Attique, poème 6.

Minasse Mme Iskouhi, Voix dans la Nuit, poème 7.50.

Morgan J. de, Histoire du Peuple Arménien 40.

Papazian V., Santho 12.

Raffi, Samouel, 2 volumes 25.

Sandaldjian, Père J., Histoire documentaire de l'Arménie des âges du Paganisme, 2 grands volumes 100.

Tcheraz M., Nouvelles Orientales 12.

Tchobanian A., La Femme Arménienne 6.

Tchobanian A., La Roseraie d'Arménie, 2 grands volumes, illustré 150.

Zartarian R., Clarté Nocturne 12 francs.

Պատարագամատոյց հայ-անգղերէն 1926 փարիզ 35 ֆր.:

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու փոսթի ծախք չկայ:

Նոր Հայաստանի գունաւոր քարտէսը: Պատրաստեց Կ. Բասմաջեան (քիչ օրէն լոյս կը տեսնէ):

Դիմել՝ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի Մէկ օր առաջ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124[illegible]
Տոլար,	Dollar	25[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	115[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	9[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	18[illegible]
Տրախմի »	Drachme	32[illegible]
Լիր »	» Lire	111[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	14[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3010
» II	»	1900
» III	»	1690
Թուրքի երկաթղ.	Lots turcs	158

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՄԱՐՏ
1927
2 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 274 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԳԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս ժողովուրդին մէջ դասակարգ մը կայ որ իրեն մենաշնորհ կը համարէ լրջութիւնը, կամ, իրենց բառով, ողջմտութիւնը։

Ընդհանրապէս ջոջեր, վերջէն տեսածներ, նախկին ամիրաներու թաղօրդներ եւ անոնց առջեւ բարեւի կեցած «ազգասէր»ներ են ասոնք։ Շարունակ համերաշխութենէ, խաղաղութենէ կը ճառեն անոնք, եւ դող կ'ելլեն, ամէն անգամ որ դիտողութիւն մը, բողոք մը, ձեռնարկ մը կատարուի, իրենց գործերուն դէմ.— «Եղբայր, ամէնքս ալ նոյն ազգին զաւակներն ենք, կը վայլէ՞ որ Հայը Հայուն դէմ ելլէ»։

Այսպէս էր Թուրքիոյ մէջ։ Այսպէս է, նորէն, գաղութներու մէջ, փարիզէն մինչեւ Գահիրէ։

Շատ հեռուները չերթալու համար, առնենք Մարսիլիոյ պարագան, ամէնէն թարմը եւ ամէնէն պերճախօսը։

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, առաջին անգամ այդ գաղութն էր որ կազմակերպուեցաւ։ Հաստատեց Ազգ. Միութիւն, դպրոց եւն.։ Եւ գէշ-աղէկ աշխատանքներ թափեց։ Չգիտենք, նորերուն անփորձութեա՞ն թէ հիներուն խարդախութեան հետեւանքով, անցեալ տարուան սկիզբը իշխանութիւնը ամբողջովին անցաւ աղաներուն ձեռքը, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։ Այդ «ցնոր»ը կը շարունակուի մինչեւ այսօր, ամուլ մթնոլորտ մը ստեղծելով այս կենսունակ միջավայրին մէջ։ Բոլորն ալ կը սպասէին նոր ընտրութեանց, ելք մը գտնելու համար։ Ընտրութիւնները պիտի կատարուէին անցեալ Նոյեմբերին, բայց ձգձգուեցան, Թեմական Խորհուրդին չափազանց զգուշաւորութեան եւ Փարիզի ջոջերուն ապերասան ընթացքին հետեւանքով։ Իսկ հիմա որ Թեմական Խորհուրդը հրաժարած է, կարելի է մինչեւ ծնադատիկ սպասել։

Երեւի այս կացութենէն մղուած, Մարսիլիոյ աշխատաւորները Փետր. 13ին միթինկ մը կը գումարեն գործազրկութեան տագնապին առթիւ, եւ այնտեղ կը դնեն նաեւ ազգային կազմակերպութեան խնդիրը։ Գործազուրկներու կոմիտէին պաշտօն յանձնուած է յաջողցնել Ընդհ. ժողովի գումարումը, օրուան վարիչներուն հաշիւները առնելու եւ նոր Ազգ. Միութիւն կազմելու համար։

Ջեւերէն դատելով, պիտի առարկես թէ օրինական չէ այս որոշումը, քանի որ տարբեր բաներ են գործազուրկներու տագնապը եւ ազգային իշխանութեան վերակազմութիւնը։ Բայց եթէ ճիշդ է որ բացառիկ պարագաները բացառիկ միջոցներ կը պահանջեն, ինչո՞ւ տառին կառչիլ, փոխանակ ոգին հասկնալու եւ դարմանը գտնելու։ Փետր. 13ի միթինկին բազմութիւնը կրնար շաբաթ մը վերջը հաւաքուիլ յատկապէս ազգային վերակազմութեան համար, եւ քուէարկել նոյն բանաձեւը։ Մնաց որ, գործազուրկներու ժողովին առաջին օրակարգն էր 80—75 կամ 71,000 ֆր.ի գումարը, որ յանձնուած է Մարսիլիոյ վարչական խորհուրդին։ Այդ գումարը պահանջուած առեն, ինքնին մէջտեղ կուգար նաեւ ազգային իշխանութեան խնդիրը։

Այս մանրամասնութիւնը չէ որ ըմբոստութեան մղած է «օրինապաշտ»ները, —օրուան իշխանաւորները. այլ՝ իրենց իսկ ողջմտութեան, լրջութեան եւ եթէ կ'ուզէք՝ պարկեշտութեան պակասը։

Գործազրկութեան կոմիտէն հազիւ ընտրուած եւ վաւերացուած, Մարսիլիոյ հոգեւոր հովիւն ու ջոջերը աճապարանօք Աղքատախնամ մը կը կազմեն, տասը հազար ֆրանք կը դնեն անոր տրամադրութեան տակ (պահանջուած 80,000էն) եւ կը սկսին արձանագրել ու նպաստ բաշխել։ Եւ դեռ աւելին։ Մարսիլիայէն թղթակից մը կը գրէ թէ՝ Առաջնորդարանը, որ մերժած էր անկիւն մը տալ 1500 հոգի ներկայացնող կոմիտէի մը քարտուղարին, արձանագրութիւններ կատարելու, իր լայն հովանաւորութիւնը շնորհած է 30—50 հոգինոց ժողովի մը ներկայացուցիչներուն եւ դրամ կը բաժնէ։

Զմոռնանք որ՝ այս վերջինները հատընտիր հաւաքածոյ մը կազմեն ռամկավարներու, Հօկի անդամներու եւ ուրիշ նորընծաներու։

Ուրեմն, օրինապա՛շտ եւ ողջամի՛տ աղաները յեղափոխական դրօշ պարզած են, եւ ապարէզ կը կարդան միւսներուն, հոգեւոր հովիւին խաչով եւ խաչվառով...

Ուրեմն, որոմ կը ցանեն, իրարու դէմ հանելու համար ժողովուրդին զանազան հատուածները, շահագործելով տխրող թշուառութիւնը, եւ շփացած՝ իրենց դիրքէն եւ տխողօսէն։

Ամէնէն բարեացակամ դիտողն ալ, ուրիշ կերպ չպիտի մեկնէր, իրենց այս ընթացքը։ Մէկզի թողունք անցեալը, արդարն ու մեղաւորը, «մենք»ն ու «դուք»ը։ Ի՞նչ է միտքը այս մէկ հատիկ իրողութեան, այս ննենգամիտ ձեռնարկին։

Կրնա՞ն պատասխանել հրապարակաւ։ Կրնա՞ն, իբրեւ պարկեշտ մարդ, ապարէզ իջնել եւ լուսաբանել։ Եւ կը զգա՞ն թէ վերջը-վերջը ո՛ւր կրնայ յանգիլ այս յիմարութիւնը։

Մենք նորէն կ'ուզենք հաւատալ թէ գոնէ երկու խելօք մարդ պիտի գտնուի Մարսիլիոյ իշխանաւորներուն մէջ կամ անոնց շուրջը, գործը ծայրայեղութեան չտանելու եւ կիրքերը մեղմացնելու համար։

Ամօթ է ամսեղուկ եւ գրգռիչ խաղեր փորձել չորս պատի մէջ, ի ցեծուկս, տեղի չտալու համար, ամիրա՛յաբար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿՐՆԱ՞Ք ԼՈՒԾԵԼ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «Չմոռնանք մեր դասը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 փետր.) խելօք խրատներ կուտայ հայ ժողովուրդին, որպէս զի գործիք չդառնամ մեծ պետութեանց խաղերուն, հիմա որ Թուրքիոյ դէմ գործելու խօսքեր կան։

Արժան եւ իրաւ։

Բայց, կարդացէք խմբագրականին եզրակացութիւնը եւ բաղդատեցէք անոր յառաջաբանը՝ վերջաբանին հետ.

«Եթէ Իտալացիք գրաւեն հարաւային Անատոլուն, — Կիլիկիայէն մինչեւ Իզմիր,— ամենեւին երես ու պատեհութիւն չեն տար բնիկ տարրերու, եւ մէկ կամ երկու տարի չանցած հազարաւոր Իտալացիներ կը տեղաւորեն այդ երկիրներու մէջ։ Ով որ վարժուած չէ բաց աչքով երազելու, եթէ իր աչքերը փակէ իսկ, կրնայ տեսնել այս իրողութիւնը եւ հաշուել անոր հետեւանքները։

«Ասիկա չի նշանակեր անշուշտ, որ, եթէ Իտալիոյ կողմէ ձեռնարկ մը ըլլայ Թուրքիոյ դէմ, ատիկա անտարբեր կամ դժգոհ կը թողու մեզ։ Թուրք կառավարութեան դէմ ամէն հարուած բնականաբար նպաստաւոր է մեզ ու գոհունակութիւն կը պատճառէ անխրաւեալ Հայութեան։ Մենք նոյն իսկ կրնանք օգտուիլ, եթէ խնայենք մեր ուժերը, արթուն ըլլանք, ու գիտնանք արժեցնել մեր իրաւունքները։ Իսկ ասոր համար պէտք չունինք մեր աչքերը յառելու արեւմտեան Եւրոպայի։ Շիտակ ճամբան բաց է մեր առջեւ։»

Կրնա՞ք լուծել այս հանելուկը։

ՈՒԶՈՂԸ ԹՈՂ ՀԱՒԱՏԱՅ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը, որ խայտառակուեցաւ արտասահմանի Հայերու վերադարձի սուտ աւետիսը հաղորդելով, այս անգամ դիմեր է Գ. զօրաբանակի հրամանատարի օգնականին, եւ տեղեկութիւններ ուզեր է զինուորական տարիք ունեցողներու վերադարձի մասին։ Օգնականը պատասխաներ է.

«Այդ տեսակներուն, եթէ նոյն իսկ փախստական (ֆիրարի) են եւ 314, 15, 16, 17, 18ի ծնունդներ, ներում շնորհուած է։ Անոնք միայն զինուորական ծառայութիւնը պիտի կատարեն։ Մնաց որ այդ տեսակները հրաւիրուած են ցարդ ռազմափորձ ընելու համար, որով կրնան վերադառնալ առանց զինուորական պատիժի։ Միայն թէ հոն՝ մեր հիւպատոսներուն եւ կամ փոխ-հիւպատոսներուն դիմելով իրենց ինքնութիւնը պէտք է հաստատել տան։

«Իսկ 319ի եւ 20ի ծնունդները որպէսզի պատիժէ զերծ ըլլան, պէտք է դարձեալ մեր պաշտօնական անձերուն դիմեն և հաստատեն թէ ո եւ է օրինական պատճառով չեն կրցած վերադառնալ իրենց հայրենիքը՝ կատարելու համար իրենց զինուորական ծառայութիւնը»։

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶ.— Իջեւանի շրջանին մէջ Սեւ-Քար գիւղի դպրոցի աշակերտները վարակուած են կապոյտ հազով։ Դպրոցը փակուած է երկու շաբաթուան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Անցած շաբաթ հրատարակեցինք անգլիերէն «Րիֆըրի» շաբաթաթերթին գրածները՝ Իտալիոյ զինուորական պատրաստութեանց մասին։ Յիշեալ թերթը իր այս Կիրակի օրուան թիւին մէջ նոր մանրամասնութիւններ կուտայ, կը բացատրէ իտալեւգերման մերձեցման պատճառները, Ալպեաններու երկայնքը, Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան սահմանագլուխին դիմաց Իտալիոյ ձեռք առած զինուորական միջոցները եւ Նիսի դէմ յանկարծակի յարձակման մը առթիւ գործադրելիք յատակագիծը։ Ու կ'աւելցնէ.

«Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ համար անհանդուրժելի է Անգլիոյ բարեկամ զօրաւոր Ֆրանսա մը»։ Ահա թէ ինչո՛ւ ստորագրուեցաւ վերջին գերմանեւիտալական համաձայնագիրը։ «Րիֆըրի»ի թղթակցին համաձայն, Ֆրանսա այսպէս անգամ մը եւս մուրճին եւ սալին մէջտեղ կը գտնուի, ինչպէս յաճախ գտնուած է դարերու ընթացքին՝ Գերմաններուն դէպի Միջերկրական հակումին եւ այդ ծովուն վրայ իր տիրապետութիւնը ապահովելու համար Իտալիոյ հիւսիսի բարբարոսներուն հետ համաձայնութեան երեսէն։

Մուսոլինի մերժեց Քուլիճի զինաթափութեան առաջարկը, ինչպէս կը սպասէր ամերիկեան կառավարութիւնը, որ կատարելապէս տեղեակ է Իտալիոյ պատերազմական պատրաստութիւններուն։

Թղթակիցը կը բացատրէ թէ ինչպէս անցած տարի Իտալացիները ծրագրած էին նաւային ցոյցեր կատարել Քորսիքայի եւ Թունուզի դէմ, յուսալով որ յիշեալ երկիրները հաստատուած Իտալացիներէն մեծ աջակցութիւն պիտի գտնեն։ Այս կերպով Իտալիա պիտի բաժնէր Ֆրանսայի ուժերը եւ զբաղեցնէր զանոնք, մինչ իտալական բանակը ցամաք պիտի ելլէր Անթիպ, Նիսը պիտի մեկուսացուէր եւ Ալպեան սահմանները պահող սակաւաթիւ Ֆրանսացիները կոնակէն պիտի հարուածէր։ Հաշիւ կ'ըլլար որ Նիսի գրաւումը, ուր ծնած է Կարիպալտի, Իտալիոյ մէջ ոգեւորութիւնը պիտի գրգռէր։

Ֆրանսա այն ատեն երեւան հանեց այս ծրագիրը եւ տեսաւ որ Զուիցերիոյ եւ Միջերկրականի միջեւ 300 քիլոմէդրնոց իր սահմաններուն վրայ տեղաւորուած ֆաշիստ պահակներու թիւը մեծապէս աւելցած էր, թոյլ չտալու համար որ հակաֆաշիստներ դուրս ելլեն Իտալիայէն։

Թղթակիցը յետոյ մանրակրկիտ հաշիւը կուտայ սահմանին վրայ սպասող 300,000 իտալացի քաղաքապահներու եւ անոնց սպառազինութեանց։ Գալ շաբաթ պիտի շարունակէ իր յայտնութիւնները։

Բոլոր պաշտօնաթուղթերը թուրքերէն

Պոլսոյ Կրթական տնօրէնութեան նոր որոշման համաձայն, ոչ-իսլամ վարժարաններու կնիքներուն եւ պաշտօնական բոլոր թուղթերուն վրայ միայն Թուրքերէն պիտի գրուի, առանց ուրիշ ոեւէ լեզուով բան աւելցնելու։ Ի մէջ այլոց վկայականներն ալ միայն Թուրքերէն պիտի ըլլան։

Այս մասին պատրաստուած հրահանգը 9 յօդուածներէ բաղկացած է։ Հրահանգը տակաւին հաղորդուած չէ վարժարաններու տնօրէնութեանց։

Անկախութեան դատարանները պիտի ջնջուին

Պոլիսէն կը հեռագրեն 28 Փետր. Թուականով թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է Մարտ ամսուան ընթացքին ջնջել անկախութեան դատարանները։ Այս որոշումը շուտով պիտի ներկայացուի ազգային ժողովին։ Միւս կողմէ՝ կարգապահութեան եւ ապահովութեան բացառիկ օրէնքը մէկ տարի եւս պիտի երկարաձգուի, ինչ որ կը նշանակէ թէ ահուսարսափի վարչաձեւը դեռ պիտի շարունակուի։

Մեծ ճակատամարտի նախօրեակին

Չինաստանէն առնուած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, երկու հակառակորդ բանակները փութով առաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները, այդ պատճառով քանի մը օրէ ի վեր ճակատին վրայ կացութիւնը հանդարտ է։ Կը կարծուի թէ երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած է ռազմաճակատը փոխադրել Թայհօ լիճին արեւմտեան եզերքը, Շանկայէն 150 մղոն արեւմուտք, գլխաւոր նպատակ ունենալով կտրել հաղորդակցութեան միջոցները։

Քանթոնցիներուն յատակագիծն է յանկարծական յարձակումով գրաւել Նանքինը, Շանկայի հիւսիսը, Հիւսիսցիներու կապը կտրելու համար իրենց պարենաւորման գլխաւոր խարիսխին՝ Շանթունկի նահանգին հետ, մինչ զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկի ուժերը կը ծրագրեն Նանքինէն յարձակում մը փորձել, ստիպելու համար ազգայնականները պարպել Հանկքէուն։

Այս գործողութեանց արդիւնքը պիտի ըլլայ Շանկայը ժամանաւորապէս վտանգէ ազատել, սակայն չի կարծուիր թէ կարելի ըլլայ դիւրաւ յաղթել Քանթոնցիներուն, որոնց գլխաւոր խորհրդականներն են ռուս յայտնի ռազմագէտներ։ Շանկայի անգլ. զինուորները կը շարունակեն ամրացնել իրենց դիրքերը։

Մոսկուայէն Քանթոն հասած են փրոփականտայի դպրոցէն շրջանաւարտ 40 Չինացիներ եւ հրապարակային ժողով-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆ ԳԱՒԱՌԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Երեւանի գաւառին մէջ, անցեալ տարուան ընթացքին, նախակրթարաններու ընդհ. թիւն էր 116։ Երեւանի մէջ՝ 8, Ղամարլուի գաւառակին մէջ՝ 22, Վէդի-Բասարի գաւառակին մէջ՝ 15, Հրազդանի գաւառակին մէջ՝ 14, Բաշ-Գեառնիի գաւառակին մէջ՝ 10, Կոտայքի գաւառակին մէջ՝ 22, Ախտայի գաւառակին մէջ՝ 25։ Ամբողջ գաւառին մէջ եօթնամեայ դպրոցներուն թիւն էր 10, որոնց 7ը՝ քաղաքին մէջ, միւսները՝ Հրազդանի, Կոտայքի եւ Ղամարլուի մէջ։ Ամբողջ գաւառին մէջ կայ մէկ գիւղատնտեսական դպրոց, որ Դուինէն փոխադրուեցաւ Ղամարլու։ Դպրոցին համար անհրաժեշտ են շէնք եւ հողամաս։

Ամբողջ գաւառին մէջ կան 10 մանկապարտէզներ, եւ երեք դպրոցներ՝ երկրորդ աստիճանի։

Թուրքերը ունին 21 դպրոց, Ռուսերը՝ 5, Ասորիները՝ 4, Յոյները՝ 1, Եզիտիները՝ 1, եւ երեք՝ խառն։

Նախակրթարաններու աշակերտութեան ամբողջ թիւն է 12,121, որոնց 8783ը մանչ, 3,338ը աղջիկ։

Եօթնամեաններուն աշակերտներուն թիւն է 3737 հոգի, 2216ը մանչ, 1521ը աղջիկ։

Երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան թիւն է 1308 հոգի, 738ը մանչ, 570ը աղջիկ։

Մանկապարտէզներուն աշակերտութեան թիւն է 587 հոգի, 324ը մանչ, 263ը աղջիկ։

Գաւառին ամբողջ աշակերտութեան մէջ օտարներու թիւն է 2005, որոնց 1559ը մանչ, 446ը աղջիկ։

Ամբողջ գաւառին ուսուցիչներուն թիւն է 589, որոնց 540ը Հայ, 34ը Թուրք, 4ը Ասորի, 1ը Եզիտի, 1ը Յոյն, 9ը Ռուս։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ.— Պետական Հրատարակչականը արտօնուած է արտածել արտասահման, մանաւանդ Ամերիկա, մեծ քանակութեամբ . . . «խորհրդային գրականութիւն»։ Սակայն երբեք չի ներածեր։

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԽԱՆԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ.— Պոլսոյ քաղ. Բ. Ատեանը որոշած է վերադարձնել Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի «Սէլամէթ» խանը, որ կը գտնուի Պահճէ Գափու, եւ իբր լքեալ գոյք նախապէս ծախուած էր 164,000 ոսկիի։ Խանին ներկայ արժէքն է 200,000 ոսկի։

ՁՄԵՌ.— Երեւանի օդերեւութաբանական կայանին հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, փոթորիկի հոսանքը իտալական ափերէն արշաւելով, փետրուարի սկիզբը հասած է Հայաստան։ Այս պատճառով, ամբողջ մեր հայրենիքին վրայ ձիւն տեղաց առատօրէն։ Լեռնային գաւառներուն մէջ ձիւնը նստաւ մէկէն մէկուկէս մեթր հաստութեամբ։

Փետրուարի կէսին, եղանակը դարձաւ։ Բարեխառնութիւնը հետզհետէ կը հակի դէպի ջերմութիւն։ Օդերը արդէն կը պայծառանան։ Վերջին տարիներուն, նման ցուրտ եւ սառ չէր պատահած։

*** Դարալագեազ գաւառին մէջ շարունակ ձիւն կը տեղայ։ Լեռնային շրջաններուն մէջ ձիւնը նստած է մէկուկէս մեթր։ Տասը տարիէ ի վեր նման առատութեամբ ձիւն չէին տեսած այս շրջանի գիւղացիները։

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Փարիզի քաղաքական գիտութեանց բարձրագոյն վարժարանին փրոֆէսէօր եւ «ընկերային բարեշրջում» ընկերութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Փոլ Տէքան (Prof. Paul Descamps) որ, ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, անցած տարի հրատարակած է «Հայերու ընկերային կազմութիւնը» անուն գիրք մը, կը շարունակէ զբաղիլ Հայերու վերաբերեալ խնդիրներով եւ մեզի ղրկած է իր մէկ ուսումնասիրութիւնը, «Ֆէմինիզմը Հայաստանի մէջ» խորագրով։ Հաճոյքով կը թարգմանենք այս գրութիւնը, որ միեւնոյն ատեն հրատարակուած է Ֆրանսայի ֆէմինիստներու օրկանին՝ «Ֆրօնտ»ի մէջ.—

Ֆէմինիստ շարժումը, որ կը ձգտի հասնիլ միեւնոյն նպատակին, երկիրէ երկիր կը տարբերի՝ ոչ միայն իր ընտրած մեթոտներով, այլ եւ իր ուղղութեամբ։ Ատոր շնորհիւ կը համոզուինք, երբ բաղդատենք երկու երկիրներ, որոնք իրարմէ բաւական հեռու են, օրինակ՝ Ֆրանսա եւ Հայաստան։ Ընդհանուր երեւոյթով, Եւրոպայի մէջ ֆէմինիստ շարժումը ծագած է ինքնաբերաբար, արդիւնք՝ ընկերային եւ մտաւոր պատճառներու, եւ կը ձգտի խաղալ քաղաքական դեր։ Հայաստանի մէջ, ընդհակառակն, պետութիւնը, ինքն է, որ կ'աշխատի կազմակերպել ազգային հիմնարկութիւնները, միշտ նկատի ունենալով ֆէմինիզմի իտէալը, թէեւ չկայ պահանջ, չկայ բարեշրջումի փափաք ժողովուրդին մէջ։

Ես չեմ անգիտանար, սակայն, թէ իրողութիւնը տարբեր է այն հայկական գաղութներուն մէջ, որոնք կը գտնուին Եւրոպայի, կամ եւրոպական քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ պահուած երկիրներու մէջ։ Դիւրին է ըմբռնել պատճառը։ Հայոց ամբողջ հարուստ եւ զարգացած ընտանիքին գտնուած է արտասահմանի մէջ, Կ. Պոլիս, Իզմիր, Գահիրէ, Փարիզ եւայլն։ Հայաստան աղքատ երկիր մըն է, եւ կը գտնուի վաճառականական մեծ ճամբաներէն դուրս։ Հայաստանի գիւղացիներն ու լեռնցիները կը կազմեն բնակչութեան հարիւրին 85ը. քաղաքները՝ աղքատ եւ անկարեւոր։ Ընդհակառակն, արտասահմանի մէջ, Հայերը գրեթէ միշտ քաղաքաբնակ են եւ կը հարստանան վաճառականութեամբ կամ փոքրիկ արհեստներով։ Արտասահմանի Հայերը աւելի շատ կարեւորութիւն կու տան մտաւոր զարգացման, քան անոնք որ կը գտնուին հայրենիքին մէջ։ Այս պատճառով, հայ գաղութներու մէջ ինքնաբերաբար ծագեցան մտաւորական ֆէմինիզմի շարժումներ։ 1876ին արդէն Սրբուհի Տիւսաբ սկսած է պայքարը՝ ի նպաստ սեռերու հաւասարութեան։ Դարուն վերջը, կազմուեցան ընկերութիւններ, հիմնելու համար հայուհեաց վարժարաններ Կ. Պոլսոյ, Իզմիրի մէջ, եւ այլ տեղեր։ Բուն Հայաստանի մէջ կացութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Հողագործները, մանաւանդ լեռներու մէջ, կազմած են նահապետական գերդաստաններ, խմբելով մէկ յարկի տակ 10-15 ընտանիքներ։

Անհատական իրաւունքները հոն զոհուած են համերաշխութեան գաղափարին։ Ամուսնութիւնը հրամայական է, (բացի վանքերէն), եւ ընտանիքին հայրը կը պարտադրէ զայն։ Իւրաքանչիւր անդամի վաստակը ամբողջապէս կը յանձնուի անոր։ Հակառակ այս բազմախուռն կեանքին, այրերն ու կիները իրարու հետ կը խօսին միայն այն պարագաներուն, որոնք համաձայն են աւանդութիւններուն։ Ամուսինը կը գերիշխէ։ Սակայն, ճշտօրէն գնահատելու համար կնոջ կացութիւնը, անհրաժեշտ է խոստովանիլ որ, կինը ենթակայ է մանաւանդ տանտիրուհիին, ընդհանրապէս՝ կողակիցը ընտանիքի պետին։ Տանտիրուհին է որ օրուան աշխատութիւնները կը բաժնէ յարկին մէջ գտնուած բոլոր կիներուն։ Այսպէս, հարսը աւելի կը ծառայէ իր կեսրոջը քան էրկանը։ Տանտիրուհին մեծ առանձնաշնորհներ ունի, ազատօրէն կը խօսի ամէնուն, սակայն առաջին տեղը կը գրաւէ, ընտանիքին մէջ, պետը միայն։

Մեր տուած պատկերէն դիւրին է հասկնալ, որ կինը աւելի շատ ձնշուած է ընտանիքէն քան ամուսինին իշխանութենէն, եւ իր ստորադասութիւնը կը բխէր աւելի շատ կեանքի պայմաններէն, քան օրինական սեղմումներէն։ Կարելի է նոյնիսկ որոշ չափով ըսել, որ համակրութիւնը գոյութիւն ունի, որովհետեւ եղբօր զաւակները միասին կը մեծնան մինչեւ իրենց ամուսնութիւնը։ Ճիշդ է որ կինը, ամուսնանալէ յետոյ, քօղ կը կրէ, որուն նպատակն է չարթնցնել ցանկութիւններ, որոնք կրնային առաջ գալ իր տագրոջ մօտ, մէկ յարկի տակ իրենց բնակութեան պատճառով։ Վերջապէս, եթէ էրիկ մարդիկն են միայն որ, քաղաքական իրաւունքներ կը վայելեն, այդ կարելի է բացատրել անով, որ այր եւ կնոջ գործատեղիները իրարմէ բաժնուած են, առաջինները կ'աշխատին դուրսը, եւ երկրորդները՝ ներսը։

Օսմանեան կայսրութեան օրով, տեղական ինքնավարութիւնները բաւական լայն էին։ Իւրաքանչիւր վայրի մէջ, իւրաքանչիւր կրօնքի հաւատացեալները կը կազմէին խումբ մը, որ կը վարէր իր եկեղեցին, դպրոցը, եւայլն։ Այլազան կրօնական օրէնքները կ'որոշէին բնոյթը քաղաքական օրէնքներու։ Եթէ ֆեմինիստական շարժում մը կրնար տեղի ունենալ, աւելի շատ պիտի ազդէր կրօն. ժողովին եւ կաթողիկոսին, բայց ոչ սուլթանին վրայ։ Այսպէս, պատերազմէն առաջ, տեսնուած է կաթողիկոս մը, որ, ազդուած՝ ֆեմինիստական գաղափարներէն, քուէարկութեան իրաւունք տուած է այրի կիներու

Քաղաքներու մէջ, նահապետական գերդաստանը աւելի դժուարութեամբ կը պահէր իր գոյութիւնը եւ 3—4 ընտանիքէ հազիւ կը բաղկանար։ Կնոջ կացութիւնը թերեւս կարգ մը տեսակներով աւելի տանելի տան մէջ, տաժանելի էր դուրսը. կին մը կրնար դուրս ելլել միայն մէկու մը ընկերակցութեամբ, եւ խնամքով քօղարկուած. ասոր պատճառը ոչ թէ ամուսինին իշխանութեան չարաչար գործածութիւնն էր, այլ՝ ձգտումը աշխարհիկ կիներու հետ չշփոթուելու։

ՓՈԼ ՏԷՔԱՆ

«ՆՈՐ ԱԼԻՔ» ՓԱԿՈՒԱԾ

Սելանիկի ռամկավար օրկանը, «Նոր Ալիք» դադրեցուցած է իր հրատարակութիւնը ծանր պարտքերու տակ մնալով։ Զրոյցի մը համաձայն, ռամկավար խմբակը եւ համայնավարները կը խորհին միացեալ ուժերով հանել նոր թերթ մը, քանի որ կարմիրներու «Աշխատանք»ն ալ դադրեցաւ։

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

"ԳՈՒՍԱՆ"Ի ՀԱՄԵՐԳԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նորակազմ Գուսան երգչախումբի Ա. համերգը, որու մասին գրած էր «Յառաջ»ի մէկ աշխատակիցը ունէր խճողուած, ձանձրացուցիչ յայտագիր։

Փարիզի մէջ, առաջին անգամ է որ նուագահանդէս մը դուրս կու գայ այդքան աննպաստ տրամադրութեամբ։ Ոչ իսկ պզտիկ խանդավառութիւն մը։ Եւ ատիկա կարելի է վերագրել ամբողջութեամբ ղեկավարին գեղագիտական տեսաճաշակին եւ անփորձութեան, որոնց մասին կ'ուզէր ամփոփ արտայայտուիլ։

Պարզ իրողութիւն է որ երաժշտահանդէսի մը գեղարուեստական նկարագիրը նախ կը նշմարուի արուեստագէտին հեղինակներէ առած նիւթերուն ընտրութեան ու յայտագրին կազմութեան մէջ։ Ուրկէ մտաւորապէս կարելի է հետեւցնել հանդէսին ներկայացնելիք ճաշակի եւ զգայութեան ամբողջական թափը։ Ու միեւնոյն ատեն երաժշտութիւնը ըլլալով արուեստներուն մէջէն ամէնէն աւելի դժուար ըմբռնուողը, համերգի մը ընթացքին մեծագոյն աշխատանքը կը պահանջէ նախ ներկայացնել զայն իբրեւ կտորներու ներքնապէս թաւալող տարր՝ միաւոր, յստակ ներդաշնակութեամբ։

«Գուսան»ի յայտագրին մէջ կ'երեւէին նիւթեր Վէրտիէն, Վէպէրէ, Քրիչանինոֆէ, Մուսորկսքիէ, Ռոսսինիէ, Կոմիտաս վրդ.է, Ռախմանինոֆէ, Եկմալեանէ ու մանաւանդ Գ. Սիւնիէ («Արի՛ք Հայկազունք»)։ Ու ասոնց մօտիկ աւելին թիւ մըն ալ Պ. Պատմագրեանի Orchestreի համար վերարտադրած ժողովրդային եւ եկեղեցական երգերէ։

Ներկայացուած իւրաքանչիւր հեղինակի երաժշտական արժանիքի դիմաստուերը գծելու, անոնց միջեւ ձգուած շունչին իրարմէ ունեցած տարբերութիւնը յստակ կերպով զանազանելու համար, շատ ամփոփ կուտանք 19րդ դարու երաժշտական դասաւորումներու պայքարը մինչեւ նորագոյն արուեստ։

Թրուպատուրներու եւ դասականութեան յաջորդ կը ներկայանայ իտալական օփէրան իր mélodieներով, որոնց երաժշտութիւնը բնագրի խօսքերուն հետ սերտ կապակցուած չերեւիր, այլ պարզապէս որոշ եղանակ մը յարմարցուած բառերուն։ Անիկա ամբողջութեամբ զգացումներու կապուած ձեւ կ'առնէ։ Ներքաւորողները թէ հոն եւ թէ Ֆրանսա. դպրոցին մէջ՝ Ռոսսինի, Վէրտի, Օպէր, Կունօ ու մանաւանդ երազող թեթեւ Մասընէն։

Այս դպրոցի հակընդդէմ՝ Գերմանիոյ մէջ Վակնէրեան տրամաբան, որուն բնագիրն ու եղանակը բացարձակապէս իրարու են զուգորդուած։ Անկարելի է անոնց մէջ գտնել որ եւ է բաժանում։ Libre Histeի եւ Compositeurի մտածման մէջ կատարեալ միախառնում կայ։ Վակնէրեան տրամայի մէջ եկան թափել Գերմանիոյ միջնադարեան խորհրդապաշտութիւնը, հէքեաթները, Շոփէնհաուէրեան իմաստասիրութիւնը։ Այս ուղղութիւնն ալ մտածումներու կապուած ձեւ կ'առնէ։ Առաջինը հաճելի, երազուն, դիւրաւ ըմբռնելի, իսկ վերջինը անդունդի մը վրայ բացուող ստուերի մը խորութեամբ։

Իտալական եւ գերմանական քովէ քով միաժամանակ երեւան կուգան երկու նոր ուղղութիւններ, մէկը արեւելքի՝ Ռուսիոյ, իսկ միւսն ալ՝ Ֆրանսայի մէջ։ Ասոնք բոլորովին հակոտնեայ հին technique ձեւերու՝ կը հիմնեն նոր երաժշտութիւնը ապաւինած զուտ ազգային արժէքներու, սովորութեանց, ժողովրդային արտայայտիչ հոգեբանութեան։ Ֆրանսայի մէջ հիմնադիրը կ'ըլլայ Քլոտ Տէպիւսի, Վ. Տէնտի, Ռավէլ եւն.։ Իսկ Ռուսիոյ մէջ Մուսորկսքի, Ռիմսքի-Քորսաքոֆ, Պալաքիրէֆ եւն.։

Իսկ արդի երաժշտութեան մէջ կայ բոլորովին նոր ուղղութիւն մը, որ սկսելով Սթրավինսքիով, այսօր կը ներկայացուի Փրոքոֆիեւի միջոցաւ։ Անդրադառնալով Պ. Պատմագրեանի յայտագրին, կը տեսնենք որ նմոյշներ զետեղուած են հոն վերոյիշեալ դպրոցներու ներկայացուցիչներէն.—

Իտալական մակերեսային արուեստէն Վէրտի, Ռոսսինի, Կունօ, գերմանական ոգեւորող շունչէն Չայքովսկի, նորերէն Ռախմանինոֆ, հայկական ինքնուրոյն գեղջուկ երաժշտութենէն Կոմիտաս վրդ. եւայլն։

Որպէս զգայական ապրում այս խառնակութեան մասին խօսելէ առաջ, տեսնենք թէ երաժշտութիւնը ո՛ր աստիճան դիւրին ըմբռնելի ու պատկերաւորող արուեստ մըն է։

Գեղարուեստի մէջ նկարչութիւնը, քանդակագործութիւնը, ճարտարապետութիւնը ամէնէն նպաստաւորուողները կը մնան, որովհետեւ ունին իրենց համապատասխան նիւթ՝ — գիծ եւ գոյն — արտայայտիչ դառնալու։ Մինչդեռ երաժշտութիւնը տրուած շրջապատ մը ներկայացնելու համար կարող է հնչիւններու միայն ապաւինիլ, որուն վրայ կառուցուած շէնքը այլափոխուող է ու շարժական։ Այսպէս, երաժշտութիւնը կարող է ոմանց հոգին փոթորկել, յափշտակութեան մէջ զամուած պահել, իսկ ոմանց առթել միայն լսողական խտղտանք։

Երբ մարդ երաժշտութիւն կը լսէ, տրամադրութիւնը ջանք կը գործադրէ մտնել հնչիւններուն խորքը, իր երեւակայութեանը օգնութեամբ պրպտել հոն տարբեր՝ որոնք իր ներքնաշխարհը պիտի կերտեն։ Տրուած ըլլալով անհատներու զանազանուող խառնուածքը, հնչիւններու մեկնութեան ժամանակ ալ արդիւնքը կ'ըլլայ այլազան։

Շատ անգամ նուագուած նիւթի մը անծանօթութիւնը ունկնդիրներէ ոմանց կուտայ վիշտի զգայութիւն եւ ոմանց ալ խրախճանքի։

Արդ, նուագահանդէսի մը միջոցին ներքնաշխարհի մը կառուցման պրպտող երեւակայութիւնը որպէս զի կարողանայ յստակ եւ կանոնաւոր կուտակել ապրումները, ղեկավարին կը մնայ ամբողջ պարտականութիւնը հեշտացնել եւ փրկել ունկնդիրները այլազան թափառումներէ, տալով այնպիսի յայտագիր մը որուն նիւթերու ոգին, բարձրութիւնը, զգացումը օղակաւորուած, համահաւասար աստիճանի մօտենան։

Պ. Պատմագրեանի յայտագրին մէջ ոգիի ensembleը կը պակսէր. անոր հեղինակները իրար կը խաչաձեւէին եւ այդ էր պատճառներէն մին որ ունկնդիրը չկարողացաւ ապրումներ կուտակել, խանդավառուիլ։

Կարեւոր կէտ մըն ալ. — պէտք է յայտագիրը այնպէս դասաւորուած ըլլայ որ դանդաղ, ճնշող նիւթերը առաջին բաժնին մէջ իյնան, իսկ կեանք ոգեւորողները վերջին, այսպէսով պահելու համար աստիճանական վերելք մը դէպի խանդավառութիւն։ Մինչ Պ. Պատմագրեան ասոր հակառակ Կորկանեանի Fantaisie Caucasienneը, Կոմիտասի «Գարունը» զետեղած էր Ա. բաժնին, իսկ եկեղեցական տխրապատ մեղեդիները վերջի բաժնին մէջ։ Ու ահա թոյլ տրամադրութիւն մը թէ ղեկավարին մօտ, թէ երգիչներուն եւ թէ հասարակութեան։

* * *

Զատելով երգչախումբը նուագախումբէն, առաջինին համար պիտի ըսենք որ ամէնէն աւելի կենդանի տուողը եղաւ համերգին։ Ուշադիր բծախնդրութիւն դէպի կատարուող աշխատանքը, չափաւորութիւն ձայներու մէջ ու մանաւանդ ներդաշնակութիւն. միայն թէ զգալի էր պակասը պասոներու։

Իսկ նուագախումբը ցոյց տուաւ ձայներու տաղտկալի պոռչտուք. ամէնքն ալ իրենց գլուխը առած մէկ մէկ կողմ կը վազէին. իրարու կամար նետելու ոչ մէկ աշխատանք ու ընդհակառակն զբաղած ժխխոնելով, կարծես երգահանդէսին ոչ-գեղարուեստականութիւնը ծաղրելու համար։

Իբրեւ երգիչ կը մասնակցէին Տիկիններ՝ Պատմագրեան, Կազարեան եւ Պարոններ՝ Ղուկասոֆ եւ Կօլուպէֆ։

Արժէքաւոր յայտնութիւն մըն էր Տիկին Պատմագրեանը իր հաճելի եւ տիրապետող ձայնով՝ որպէս երեւոյթ լաւագոյն ապագայի մը համար։ Տիկին Կազարեան ունի երանգ ու մարզուած ելեւէջներ, ինչ որ Թիրայեան երգերուն շատ լաւ կը պատշաճի։ Միայն թէ ձայնի տարածութեան պզտիկութիւնը պէտք է զինք զգոյշ պահէ նուագախումբի հետ երեւալէ, պահելով իր հմայքը միայն Musique de chambreի։

Իսկ Պ. Ղուկասոֆ այլ եւս իր վերջնական ձեւը առած, մշակուած արուեստագէտ մըն է։

* * *

Այս բոլորէն վերջ, ի՞նչ կ'արժէ արուեստը առանց կենդանութեան։

Հանճարներ իրենց անհետացումէն վերջ ձգեր են շունչ մը որ մինչեւ մեզի կ'երկարի։ Անոր մէջ կայ ստեղծագործութեան ամբողջական թափը իր տարբերով։ Մենք ատիկա կը զգանք, կը շօշափենք մեր մատներուն տակ բայց եթէ ընդունակ ենք զգալու։

Երաժշտական գործ մըն ալ կրնանք բիւրեղացնել, կեանքի կանչել, եթէ զայն գունաւորել, մեր հոգիէն անցընել գիտենք։

Պ. Պատմագրեան կրնայ տաղանդ եւ պատրաստութիւն ունեցող երաժիշտ մը եղած ըլլալ։ Մասնաւորաբար յարգանքի արժանի գործ է որ ծրագրած է կատարել Փարիզի մէջ, կազմակերպելով «Գուսան» երգչախումբը։ Սակայն այս առաջին համերգով ան ցոյց չտուաւ, իբրեւ ղեկավար՝ տիրող, ինքզինքը պարտադրող անհատականութիւն։

Ղեկավարէ մը կը պահանջուի նուագելի ամէն մէկ կտորին մէջ իր սեփական արիւնէն կաթեցնել, ապրիլ անոր հետ ու անէանալ, անէացնելով թէ նուագողները եւ թէ ունկնդիրները։

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ

Անցեալ 1926 Թուի դեկտեմբերի 12ին, Ուրմիոյ մէջ վախճանեցաւ հոգեւոր հովիւ Արսէն Աւագ քահանայ Թադէոսեանը։

Ծնած էր Մակուի մէջ 1880ին, համեստ ընտանիքէ մը։ Նախնական ուսումը ստացած է Մակուի մէջ։ Յետոյ անցած Կովկաս, ուրկէ ալ 1900ական Թուականներուն սկիզբը վերադառնալով Մակու, կը տեղաւորուի Նշանաւոր Ս. Թադէի վանքը եւ կը նուիրուի յեղափոխական գործունէութեան, Վանի սահմանագլխին մօտիկ։

Կուսակցական գործիչներու հրահանգով 1908ին կը ձեռնադրուի քահանայ եւ կը նուիրուի Մակուի միշտ ճնշուած ու հարստահարուած Հայերու պաշտպանութեան գործին, ինչ որ կը կատարէ բարեխղճութեամբ։

Վանի 1914ի վերջերը եւ 1915 Թուի սկզբները կռիւներու ընթացքին սահմաններէն Մակուի վանքը ապաստանած հայ գաղթականութեան լայն աջակցութիւն ցոյց կուտայ։ Մակուի տխրահռչակ Սարտարի եւ Խաններու մօտ յաճախ միջնորդութիւններ կ'ընէ Հայերու պաշտպանութեան համար եւ միշտ ալ կը յաջողի։

1918ի սկիզբին Մակուի
տարին կողմէ իբր պատգամ
ուղարկուեցաւ Երեւան եւ
ծին, ազգամիջեան կռի
դադրեցնելու համար։ Բայ
Մակու չվերադարձած,
Թուրքերը կոտորեցին Մ
Հայութիւնը. որուն մէջ
Արսէն քահանայի ընտա
Մահն աչք առած
1918ի ամառը եկաւ Մակու
կոտորածէն ազատած 150
կուզի Հայերը տարաւ Հա
տան եւ բնակեցուց Վէտի
սարի շրջանները։

1921ի փետրուարեան
տամբութենէն յետոյ, հա
ւորներու հետ Արսէն ք
նան ալ անցաւ Պարսկաս
մնաց Թաւրիզ, ծայրայեղ
ութեան մէջ, մինչեւ որ 19
գարնան Ատրպատականի
Առաջնորդի հրահանգով մ
ցաւ Ուրմիա։ Մօտ չորս տարի
նուիրութեամբ գործեց ոչ մի
Հայերու, այլեւ Ասորիներու
տին։ Պարսիկներն եւ օտար
մեծ համակրանք կը տածէին

Թաղումը կատարուած է
շուքով ներկայ եղած են պա
բարձրաստիճան պաշտօնեա
եւ օտարներ, ինչպէս նաեւ
եւ ասորի խուռներամ բազ
թիւն։ Մահէն յետոյ հա
ուեցաւ թէ սանթիմ մը ունե
չէ. հասարակութիւնը հոգացա
թաղման ծախքը եւ անոր
նիքին համար հանգանակե
100 տոլար։

Հանգուցեալը Հ. Յ. Դաշ
ցութեան հաւատարիմ եւ
նուէր անդամներէն մէկն էր

Թաւրիզ ՄԱ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԳՐԳՌԻՉ ԽԱՂԵՐ

Փետր. 13ի միթինկին
ընտրուած Գործազուրկներու
նութեան Կոմիտէն, իր ըն
թեան յաջորդ օրն իսկ
նարկեց գործի, եւ ինչպէ
յիշեն ընթերցողները, պա
բակութեան մը միջոցաւ
զորդեց հոգեւոր հովիւն եւ
նոր միջոցաւ՝ վարչական
նին, միթինկին մէջ քուէ
կուած բանաձեւերը։

Հոգեւոր հովիւը եւ ազգ
փոխանակ ընդառաջ եր
այս ձեռնարկին, իրենց կա
սկսան գործի, խափանելու
մար շարժումը։ 1.— Ամիջ
ընտրեցին ապօրէն ազգ
խնամ մարմին մը ու անոր
մադրութեան տակ դրին ֆ
սական կառավարութենէն
ուած գումարէն 10,000 ֆ

2.— Այս մարմինը յ
րութեան մէջ դրին Փետր.
գիշերը Հօկճրններու եւ կ
նորափետուրներու 30 հոգի
ժողովէն ընտրուած «Գոր
զուրկներու Օգնութեան
տէ»ին հետ, որ դրամական
խում կատարէ անգործներ

3.— Մեծ միթինկէն
րուած մարմին առջեւ փակե
առաջնորդարանի դռները
լայն բացին ապօրէն եւ
նակոչ մարմիններու
նախագահութեամբ հոգեւոր
ւիւին։

Հոգեւան ըլլալու պէտք
հասկնալու այս խաղին իմ
Քանի որ դրամը իրենց
ու իրենց ձեռքով պիտի
նուի, ուրեմն պիտի կրնան
ցանել եւ միամիտները
եղբայր եղբօր դէմ
կազմակերպելէ։

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ Գործազ
րու Օգնութեան բուն Կոմի
Լուռ ու մունջ կ'աշխատի
իր նպատակէն, դէպի
մակերպութիւն։

Զօքերը դրամ չունին
ծազուրկներու Օգնութեան
միտէին, այս մտածումով
ան առանց դրամի ոչինչ
ընել։ Սակայն Կոմիտէն

չէ։ Սրտցաւ հայրենակից մը, որուն անունը առայժմ գաղտնի կը պահենք, անոր տրամադրութեան տակ դրած է կլորիկ գումար մը, խոստանալով ի հարկին կրկնապատկել զայն։

Կոմիտէն պայմանաւորուած է հայ ճաշարանապետի մը հետ, (16 Rue Longue des Capucins) որ ամսոյս 24էն սկսեալ, ցերեկներ առատ մսեղէն կերակուր եւ հաց կու տայ գործազուրկներուն, իսկ 28էն սկսեալ երեկոներն ալ, հաց, թէյ, ձիթապտուղ եւ պանիր։

Սնունդի կենսական հարցը կարգադրելէ վերջ, Կոմիտէն յարաբերութեան մէջ մտած է տեղաւորման դրասենեակներու հետ, անգործներուն գործ ճարելու համար։

Հանրութիւնը բնականաբար գիտակ անցուդարձերուն, պիտի կատարէ իր պատասխանը եւ պիտի տայ իր վճիռը։ Վա՜յ անոնց, որ կը խաղան խաղաղ ժողովուրդի մը համբերութեան հետ, որովհետեւ այս անգամ ժողովուրդէն գալիք բարոյական ապտակը, լաւագոյն դասը պիտի ըլլայ ամէն անոնց, որոնք կը յոխորտան եւ անմատչելի կը նկատեն իրենք զիրենք։ Լաւագոյն դաս մը անոնց, որոնք մութին մէջ կը սողոսկին։

∴ Վերջին պահուն կը լսեմ, որ հակառակ Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէի 25 Փետրուարին տուած գրաւոր վերջնագրին, սկսուած է այօրէն մարմիններու կողմէ դրամական բաշխումը, ստեղծելով նոր բարդութիւններ։

ՎՐՈՅՐ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դիտողութիւններ եւ Թելադրութիւններ ինքնութեան Թուղթի եւ Նանսէնեան անցագրի համար.— Նպաստ գործազուրկներուն.— 400 աշխատաւորներու ճաշ կը տրուի, Պ. Էռիօի բարեխօսութեամբ.- Հայ աշակերտներուն ալ պիտի տրուի.— Համազգային մարմին՝ գործազուրկներու օգնութեան համար։

Լիոնի Ազգային Միութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ռօնի Նահանգապետին արտօնութեամբ, Լիոնի հայաշատ կեդրոններուն մէջ գտնուող Քուռ Լաֆայէթի, Ավընիւ Պերթըլօյի, Փլաս Կիշառի Փրնս դպրոցներու հայ աշակերտներուն համար հաստատուած հայերէնի դասընթացքները կը շարունակուին ուսուցիչ Ս. Պօյաճեանի կողմէ։ Կը հրաւիրենք ծնողքները որ իրենց զաւակները ղրկեն սոյն դպրոցները։

∗∗∗ Ներքին եւ Աշխատանքի Նախարարութեանց եւ Ռօնի Նահանգապետին դիմում կատարուեցաւ որպէս զի Ֆրանսացի եւ հայ գործաւորներու միջեւ խտրութիւն չգրուի, հայ տղաքին կարօտ վիճակը եւ գաղթականի հանգամանքը նկատի առնուի եւ ինքնութեան թուղթերու համար 40 ֆրանքէն աւելի չպահանջուի։

Ինքնութեան թուղթեր առնելու կամ փոխելու ժամանակ, պաշտօնատան կողմէ պահանջք կը դրուէր որ Նանսէնեան անցագիր ալ առնեն։ Այս մասին եւս դիմում ըլլալով, խնդրուեցաւ որ Նանսէնեան անցագիրը միայն արտասահման մեկնողներու համար պարտաւորիչ ըլլայ։

Այս նպատակով Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւս դիմուելով խնդրուեցաւ որ իր հեղինակութեամբ սատար հանդիսանայ առաջադրեալ գործերուն կարգադրութեան։

Գոհունակութեամբ կը յայտարարենք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան ու վարչութեանս կողմէ կատարուած դիմումները նկատի առնուած են կառավարութեան կողմէ եւ գոհացում տրուած է, ինչպէս կը հաստատեն պատկան պաշտօնատան կողմէ մեզի յանձնուած պաշտօնագիրը եւ Հ. Հ. Պատուիրակութենէն մեզի հասած վաւերագիրը։ Այս առթիւ կը փութանք յանուն ժողովուրդին մեր շնորհակալութիւններն յայտնել ֆրանսական բարեացակամ կառավարութեան եւ Հ. Հ. պատուիրակութեան։

∗∗∗ Կ'իմանանք թէ Լիոնի շրջակայ կարգ մը գաւառներու մէջ ինքնութեան թուղթ առնող Հայերը դժուարութեանց կը բախին, եւ Նանսէնեան անցագիր կը պահանջուի ֆրանսա բնակող եւ ուշ-ճամբորդ Հայերէ։ Կը յանձնարարենք թէ, այս կարգի դժուարութեանց հանդիպողներն անմիջապէս տեղեկագրեն վարչութեանս՝ որպէս զի. մեր ձեռքը գտնուած պաշտօնագիրին պատճէնը իրենց ղրկենք, տեղական իշխանութեանց ցոյց տալու ու դժուարութիւնները հարթելու համար։

∗∗∗ Կարօտեալներու նիւթական օգնութիւն ընծայելու եւ գործազրկութեան տագնապը մեղմացնելու փափաքով, տեղւոյս Նահանգապետին եւ աշխատութեան դրասենեակին դիմում կատարելով, խնդրեցինք որ կարգադրութիւն մը ընեն։

Ցիշեալ պաշտօնատուները, վեց ամիս Լիոն բնակող գործազուրկներու ցանկը պահանջած ըլլալով, երեք հարիւր գործազուրկներու անունները ներկայացուցինք։ Ասոնցմէ մաս մը զանազան գործերու մէջ տեղաւորուած են։ Եթէ, դեռ չարձանագրուած գործազուրկներ կան, կը հրաւիրուին եկեղեցւոյ կից Ազգ. խորհրդարանը, արձանագրուելու համար։

Այս մասին քաղաքապետ Պ. Էռիօյի ալ անձամբ եւ գրաւոր դիմում կատարելով խնդրեցինք նպաստ յատկացնել գործազուրկ ընտանիքներու եւ առանձին ապրող ամուրիներու։ Պ. Էռիօ իր անձնականէն 500 ֆրք. նուիրելով, հրահանգ տուաւ քաղաքապետութեանց որ կառավարութեան կողմէ մատակարարուած ձրի ճաշերէն Հայերն ալ օգտուին Ֆրանսացիներու նման։

Ներկայիս չորս հարիւրի մօտ երկսեռ Հայերու, քաղաքապետութեան կողմէ օրը երկու անգամ ձրի ճաշ կը մատակարարուի. ասոնցմէ զատ բացառաբար Լիոնի մէջ, իրենց բնակութիւնը՝ վեց ամիսը չլրացնող կարգ մը գործազուրկ ամուրիներու եւ նմանապէս հինգ կարօտ ընտանիքներու ալ ձրի ճաշ մատակարարելու հրաման տրուած է։

Ուրիշ գաւառներու մէջ բնակող հայերէն կը խնդրուի որ իրենց տեղերը ձգելով ի զուր չխճողուին Լիոնի մէջ եւ ջանան օգտուիլ իրենց նահանգներու պաշտօնեաներու բարեացակամութենէն։

Այն բոլոր գործազուրկները, որոնք վեց ամիս Լիոն բնակած ըլլալնին հաստատող պաշտօնագիր ունին եւ դեռ ճաշի ցուցակ առած չեն, կը հրաւիրուին խորհրդարանը արձանագրուելու եւ ճաշի տոմսակ ստանալու համար։

Դարձեալ, քաղաքապետութիւնը մեր կատարած դիմումին վրայ, Լիոնի Փրանս. կարգ մը դպրոցներու տնօրէնութեանց հրահանգ տուած է որ, դպրոցին կողմէ ձրի ճաշեր մատակարարուին հայ աշակերտներուն։

Նմանապէս կեդր. քաղաքապետութիւնը հրահանգ տուաւ թաղապետութեանց, որ իրենց բարեգործական սնտուկէն, հայ գործազուրկ ընտանիքներու զաւակներուն նպաստներ տրուին։ Հետեւաբար այդպիսի անձեր եւս կը հրաւիրուին խորհրդարան՝ վկայական առնելու համար։

∗∗∗ Ազգ. Միութիւնը ներկայ տնտեսական տագնապը նկատի առնելով, Լիոնի Քաղ. կուսակցութեանց եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ միայն Աղքատախնամ Մարմին մը կազմեց, նախագահութեամբ Հոգեւոր Հովիւ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէշեանի։ Գիտակից անձերէ կազմուած սոյն մարմինը անշուշտ հարկ եղած ջանքերն ու աշխատութիւնները ի գործ պիտի դնէ ու նուիրատուութեան ձեռնարկէ, վստահ թէ՝ աշխատաւոր Լիոնահայերը, եւ ուրիշ քաղաքներու ու արտասահմանի բարեկեցիկ Հայերը, իրենց կարելի միջոցներով օգնութեան պիտի հասնին։

Լիոն հաւաքուած հայութիւնը առհասարակ գործաւոր եւ կարօտ դասակարգին կը պատկանի, որով արագ օգնութիւնը անհրաժեշտ է։

Աղքատախնամի կազմութիւնը, քաղաքապետ Պ. Էռիօյի եւ իր յարգելի ժողովականներուն տեղեկացնելով, Ազգ. Միութիւնը իր բարձրհովանաւորութիւնը խնդրեց. Պ. Էռիօ պատուակալ Նախագահութիւնը ստանձնել խոստանալով հանդերձ յայտնեց թէ, ի հարկին քանի մը Ֆրանսացիներու պիտի յանձնարարէ, որպէսզի անոնց ընկերակցութեամբ Ֆրանսացիներու մօտ ալ նպաստի դիմումներ կատարուին։

Աղքատախնամի կազմութիւնը եւ Համազգային Հանգամանքը հաղորդուեցաւ նաեւ Բարեգործականի Նախագահ Պ. Պօղոս Նուպարի, որպէս զի այդ միութիւնն ալ նպաստ մը տրամադրէ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ

1926 տարուան ընթացքին, ընդհ. թիւով Հայաստանի ծնունդներուն ու մահերուն վիճակագրական ցուցակը.—

Երեւանի գաւառ.— Ծնունդ 9121 հոգի, 4792ը մանչ։ Մահ 3386 հոգի, 1714ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 1743, ամուսնալուծում՝ 137։

Ալեքսանդրապոլի գաւառ.— Ծնունդ 9476 հոգի, 5034ը մանչ։ Մահ 3549 հոգի, 1786ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 1225, ամուսնալուծում՝ 77։

Էջմիածնի գաւառ.— Ծնունդ 7163 հոգի, 3727ը մանչ։ Մահ 2301 հոգի, 1190ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 1071, ամուսնալուծում՝ 38։

Նոր-Բայազիտի գաւառ.— Ծնունդ 5309 հոգի, 2723ը մանչ։ Մահ 1868 հոգի, 955ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 916, ամուսնալուծում՝ 40։

Զանգեզուրի գաւառ.— Ծնունդ 3439 հոգի, 1889ը մանչ։ Մահ 935 հոգի, 492ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 827, ամուսնալուծում՝ 164։

Լոռի-Փամբակի գաւառ.— Ծնունդ 6529 հոգի, 3342ը մանչ։ Մահ 1606 հոգի՝ 831ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 983, ամուսնալուծում՝ 65։

Մեղրիի գաւառ.— Ծնունդ 401 հոգի, 225ը մանչ։ Մահ 149 հոգի, 71ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 60, ամուսնալուծում՝ 18։

Դիլիջանի գաւառ.— Ծնունդ 3602 հոգի, 1903ը մանչ։ Մահ 783 հոգի, 426ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 408, ամուսնալուծում՝ 13։

Դարալագեազի գաւառ. Ծնունդ 1827 հոգի, 956ը մանչ։ Մահ 441 հոգի, 210ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 249, ամուսնալուծում՝ 25։

Ամբողջ Հայաստանի մէջ ծնունդներու թիւն է 46,867, որուն 24,591ը մանչ, 22,276ը աղջիկ։ Մահերու թիւն է 15,018 որուն 7675ը այր, 7343 կին։ Ամուսնութիւն՝ 7,484 ամուսնալուծում՝ 575։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԲԵՐՆԻՆ ՄԷՋ.— Շամպէրիի մօտ, Սէն Ժիւլիէն տը Մօրիէնի մէջ, Ֆավիէ, 36 տարեկան, պատերազմի ընթացքին հեղձուցիչ կազերու ազդեցութեան տակ՝ ենթարկուած էր գործողութեան մը։ Սակայն զինադադարէն ի վեր կը տառապէր անտանելի ցաւերով։ Շատ անգամ կը յուսահատէր։ Առջի օր եղերական մահ մը ընտրեց։ Հաւկթաձեւ ռումբ մը դրաւ բերնին մէջ։ Պայթեցաւ ռումբը, այնքան սոսկալի ձայնով մը, որ տնեցիները վազեցին վար, պարտէզը, ուր ինկած էր դժբախտ մարդը։ Գլուխը անհետացած էր. գանկին կտորները նետուած էին տանիքին եւ ծառերուն վրայ եւ կը կախուէին ճիւղերէն։

ԶԱՒԿԻՆ ՁԵՌՔԸ ԿՏՐԱԾ.— Ֆլանտրիայի գիւղերէն (Պելճիքա) մէկուն մէջ, չորս տարեկան երախայ մը կը պատռէ դրամատոմս մը։ Հայրը, կատղած, կը կտրէ զաւկին ձեռքերը։ Խեղճ երախան կը մեռնի անմիջապէս։ Ոճրագործ հայրը կը տարուի բանտ։

ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ ՆԵՏՈՒԱԾ.— Լեհ մը ունէր տարօրինակ անուն մը՝ Օթօն Սուօյթժիուս Քի, եւ համարձակութիւն՝ տուն կողոպտելու։ Երէկ գիշեր մտաւ, Սիթէ տէ Ֆլէօր փողոցը, հարուստի մը յարկաբաժինը։ Սակայն այնքան աղմուկ հանեց որ, տանտէրը արթնցաւ, ելաւ եւ ատրճանակը տնկեց։ Յանկարծ կարմիր բոց մը փայլատակեց մութ սենեակին մէջ։ Գողը լեղապատառ ցատկեց պատուհան եւ վար նետեց ինքզինքը։ Ինկաւ մայթին վրայ եւ ծանր տոպրակի մը պէս պառկեցաւ։ Ոստիկանները, որ փողոցէն կ'անցնէին, հիւանդանոց տարին զայն։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԷՆ ԱԶԴՈՒԱԾ.— Բալէ քաղաքը, իր սենեակին մէջ սպաննուած գտնուեցաւ գուլցերացի բանուոր Բամփֆ։ Ձեռքերը գալարուած եւ կռնակին վրայ կապուած էին, իսկ գլուխը՝ ջախջախուած։ Շուտով ձերբակալուեցաւ ոճրագործը, դեռ 16 տարեկան պատանի մը, Թիրման, որ յայտարարեց թէ Բամփֆը սպաննած էր նմանելու համար դերասանի մը, որ սինէմայի մը մէջ սպաննած էր մարդ մը, նոյն մանրամասնութիւններով։

ՅԱՋՈՂԱԿ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Կլէրմոն-Ֆէրրանի մօտ, Սէնթ Էլուա-լէ-Մինի մէջ գողերը կը մտնեն գոհարավաճառի մը խանութը, որուն ետեւը կը գտնուէր տիրոջ յարկաբաժինը։ Ճարպիկ գողերը, գործը յաջող վերջացնելու համար, յարկաբաժինին դուռը կը գոցեն չուանով եւ սեպերով։ Յետոյ կը թալլեն խանութը եւ կը մեկնին։ Առտուն վաճառականը չի կրնար դուռը բանալ, եւ օգնութիւն կը պոռայ։ Երբ դուռը կը բացուի, այն ատեն միայն կը հասկնայ խեղճ մարդը որ գողերը տարած են 70,000 ֆրանքի իր հարստութիւնը։

ՎՐԷԺ ԻՐ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ.— Լիմոժի հարուստ հասարակներէն Տիւրան ընտանեկան վէճի մը պատճառով չափազանց վշտացած, ուզեց թէ մեռնիլ եւ թէ զրկել իր հարստութենէն ժառանգորդ զաւակները։ Կիրակի գիշեր քարիւղ թափեց տանը մէջ, լուցկի մը վառեց։ Բոցերը արշաւեցին ամէն կողմ, եւ ինք աթոռի մը վրայ նստած՝ սպասեց որ մուխէն շնչահեղձ ըլլայ ու մեռնի։ Երբ ուշացաւ մահը, չուան մը կապեց պատուհանին եւ կախեց ինքզինք։ Ամբողջ բնակարանը եւ մարդը այրեցան։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՂԵՐԸ.— Ալֆրէտը Վինեի փողոցին վրայ երկու գողեր կը մտնեն առաջին յարկաբաժին մը, որուն տէրը օդափոխութեան գացած էր արեւի երկիրը։ Վարի դռնապանը կը լսէ աղմուկը եւ լուր կու տայ ոստիկաններուն։ Երկու ոստիկան ատրճանակներ տնկած, ներս կը մտնեն սենեակէն, ուր երկու գողեր իրենց գործը աւարտած, պայուսակները լեցուցած էին։ Պատուհանը բաց էր։ Գողերէն մէկը ուզեց կրակել, սակայն ոստիկանը աւելի կանուխ շարժեցաւ եւ կուրծքէն կերաւ գնդակ մը։ Ընկերը անմիջապէս պատուհան ցատկեց, սակայն հասաւ երկրորդ գնդակն ալ որ խածաւ գողին ծունկէն։ Գողը գլորեցաւ վար։ Այսպէս վիրաւորուած երկու գողերը, որոնք նախկին դատապարտեալներ են, փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԿԻՆ ՄԸ ԳԵՏԻՆ ՄԷՋ.— Փերբէօի մէջ (արուարձան) առջի գիշեր, անծանօթ կին մը նետուեցաւ Մառն գետը եւ սուզելով կորսուեցաւ։ Հակառակ եղած փնտռտուքներուն, կարելի չեղաւ գտնել մարմինը։ Եզերքը ձգած էր վերարկու մը, քսակը, որուն մէջ 25 սանթիմ միայն կար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Երբ չարիքը ընդհանրացաւ, հսկողութիւնը վերցուցին. բայց հարուստներուն հետեւելով որոնք կը փախէին, ամէն մարդ սկսաւ գաղթել. աղքատներուն ճամբորդութիւնը շատ երկար չէր. քամարոֆկացիները՝ սպանդանոցէն մէկ քիլոմէթր հեռու չոր ու ընդարձակ դաշտավայրի մը վրայ գացին կանգնել իրենց վրանները։ Կոտին նշանը տուաւ ու պատիւն ունեցայ Իւէնէն եւ նոյնիսկ Ալէքսիսէն առաջ անցնելու. Նոյն երեկուան իսկ, երեք վրաններ (մերը, Կոտինինը՝ Իւէնի հետ, եւ Ալէքսիսինը) կոշտ կերպով շինուած ձողերով եւ ծածկոցներով կը հաստատէինք դաշտավայրին ամէնէն ապահով մէկ կէտին վրայ. յաջորդ օրը, երեսունէ աւելի վրաններ կը հաստատուէին դաշտին մէջ. Կոտին ստիպեց զանոնք որ մեզմէ բաւական հեռու կենան։

Հակառակ ողբալի դրութեան կատակը իր իրաւունքը չէր կորսնցներ եւ լաւագոյնը Կոտինն էր որ ըրաւ.

— Կը տեսնէք. քօլերան՝ պիտի վախնայ մօրմէս եւ մեր վրայ պիտի իյնայ. լաւ պիտի ըլլար որ խրտուիլակի տեղ հետս առած ըլլայ։

Շիտակ կ'ըսէր։

Առտու մը քննական պտոյտով, Կոտինի կ'ընկերակցէի. իրենց փախուստին մէջ՝ երկու կիներ եւ տղայ մը տեսանք։ Ծնողքը՝ զանոնք կը պահէին, կ'աղօթէին Աստուծոյ եւ ժանտատենդին դէմ իբրեւ հմայակ՝ քիթերնուն կը քսէին քափուրի գնդիկ մը, որ իրենց վիզերէն կը կախէին։

Կոտին ետ դարձաւ, իժէ մը խայթուածի պէս, ակնթարթի մէջ, երեք վրանները քակեց եւ նորէն էշու պէս բեռցած, սկսանք փնտռել անկիւն մը ուր հիւանդութիւնը ոտք դրած չըլլար։

Ալեքսիս՝ ունէր սայլակ մը, որով կ'աշխատէր նաւահանգիստին մէջ. խառնիխուռն ամէն ինչ մէջը նետեցինք եւ այս անգամ, քաղաքէն չորս քիլոմէթր հեռու, գացինք դաշտին ծայրը, ուր ուռիներու պզտիկ անտառ մը կար։

Այս ապաստանին մէջ ուր ամէն ինչ վայրի կեանք մը կը բուրէր, յաջորդ օրն իսկ մոռցայ ժանտատենդը, սխտորը որ պէտք էր ուտել, քափուրը որ վիզին վրայ պէտք էր կրել եւ քացախը որով պէտք էր մարմինը շփել. ուռիներու անտառը. իր թռչուններու փոքր աշխարհով, դրախտին մէկ անկիւնը ըլլալ կը թուէր ինծի. իմ սիրական Դանուբիս տեսքը՝ աստղազարդ եւ գաղջ գիշերներով, եւ լուսնի լոյսով, կը համապատասխանէր մանկութեանս ամէնէն մեծ երազին. բարեգութ երկինքի մը տակ՝ խրճիթ մը, ծածկոց մը, կտակին վրայ պտուկ մը..., ինչ որ կարդացեր էի աւազակներու պատմութիւններու մէջ։

Բայց աւա՜ղ, մայրս մելամաղձոտ դարձաւ, գլխու ցաւեր կ'ունենար եւ սիրտը կը խառնուէր։ Կոտին՝ ինծմէ աւելի տժգոյն, երկու ապտակ տուաւ ինքզինքին, եւ Իւէնի.

— Հանուեցուր զայն մեր նախամօր Եւայի պէս, եւ շփէ մինչեւ որ արիւնի...։ Բայց, եթէ նշմարեմ որ մինակ կը շոյես, կը մոռնամ թէ մարդ եմ եւ կը յիշեմ միայն թէ իմ Ատրիէնիս մայրն է։ Ձեզի պիտի ցուցնեմ թէ ինչպէս կը շփեն վարակեալ մը։

Դուրսը, գոց վրանին առջեւ, կուլայի, մինչդեռ Կոտին ակնարկ մը նետելով դէպի ներս, հազիւ կը զսպէր իր դժգոհութիւնը։ Վերջապէս,

— Մայր Զօյիցա, եթէ չէք ուզեր Ատրիէնը մինակ ձգել երկրի վրայ, ծածկեցէք ինչ որ կրնայ քեզի ամօթ պատճառել եւ ինքզինքնիդ թաթերուս յանձնեցէք։

Առանց պատասխանին սպասելու, վարագոյրը բացաւ, եւ երկար ժամ մը, մայրս անոր ձեռքերուն տակ ռռնաց, ինչպէս գառնուկ մը գայլի մը բերնին մէջ։

— Ուրախացիր Ատրիէն. կը տաքնա՜յ կոր, կը տաքնա՜յ, կը տաքնա՜յ, եւ արիւնը մորթին կը խուժէ..., փրկուած է...։

Յաջորդ օրը մայրս կրնար նստիլ, ալ սիրտը չէր խառնուեր, բայց դեռ տկար էր, թմրած եւ անընդհատ կը յօրանջէր. Կոտինը անգամ մը եւս անոր մարմինը շփեց քացախով, յետոյ անոր զգեստները ջուրի մէջ եփեց. եւ Ալէքսիսի ձին հեծնելով քաղաք գնաց ուտելիք բերելու։

Ինծի արգիլուած էր մօրս քով երթալ եւ անոր դպիլ. վարագոյրին բացուածքէն՝ երկաթի պէս կարմրած անոր ոտքերը եւ գլուխը տեսայ. ինծի ժպտեցաւ եւ «բոլորին փրկութեան համար» աղօթեց Աստուծոյ։ Գացի անտառին մէջ վազվզելու. բլրակէն վար իջայ եւ գետին երկայնքը գացի։ Յանկարծ թաւուտի մը մէջ նշմարեցի թաշկինակ մը որ ճանչցայ. Իւէնի սկզբնատառերը կը կրէր. նոյն տեղը՝ խոտը ճզմուած էր եւ փոքր ճիւղեր կոտրուած էին։

Ժպտեցայ երեւակայելով Կոտինի դէմքը, երբ իրեն թաշկինակը ցոյց տայի, ապացոյցը որ հակառակ ժանտատենդին, գիտէր իր ձանձրոյթը մոռնալու համար, տեղեր ընտրել։

Բայց այն պահուն ուր թաւուտէն դուրս կ'ելլէի, թաշկինակը գրպանս դրած, հասկցայ թէ՝ խնդրին քովէն կը քալէի. դաշտին ուռիներովը ծածկուած խոռոչի մը մէջ Իւէն եւ Ալէքսիս իրարու ջերմ համբոյրներ կու տային։

(Շար.)

ներ տեղի կ'ունենան, մասնակցութեամբ Գ. Միջազգայինի պատուիրակութեան, որուն մէջ են ֆրանսացի Տօրիօ, անգլիացի Թոմ Մէն եւն.:

Նիքարակուա եւ Միացեալ Նահանգները

Նիքարակուայի մէջ յեղափոխական շարժումը կը շարունակուի: Յեղափոխականները առջի օր կրակ բացին ամերիկացի ծովային զինուորներուն վրայ, որոնք երկաթուղիով քաղաքէ մը ուրիշ քաղաք կ'երթային: Ամերիկացիները չփոխադարձեցին: Կ'ըսուի թէ Անգլիացիները եւս պիտի ճանչնան Տիազի յետադիմական կառավարութիւնը:

Միացեալ Նահանգներու եւ Նիքարակուայի կառավարութեան միջեւ կնքուելիք դաշնագրին համաձայն 1.— Ամերիկեան ելմտական խորհրդական մը եւ հարկային գրասենեակի պետ մը պիտի հսկեն Նիքարակուայի ելմտական եւ տնտեսական վերականգնումին: 2.— Ամերիկեան նաւային եւ զինուորական ուժերը 10 տարի Նիքարակուայի մէջ խաղաղութիւնը պիտի պահպանեն: 3.— Ամերիկա 20 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն պիտի ընէ Նիքարակուայի՝ Խաղաղականէն Ատլանտեան երկաթուղի մը շինելու եւ ներկայ յեղափոխութեան առթիւ ըրած պարտքերը վճարելու համար: Ասոնց փոխարէն Նախագահ Տիազ շատ մը մենաշնորհներ կուտայ Միացեալ Նահանգներուն:

Անգլիա չի պատասխաներ Ռուսիոյ

Լիթվինոֆի պատասխանին վրայ Անգլիոյ պահպանողական երեսփոխանները խստիւ կը պահանջեն կառավարութենէն անմիջապէս դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել պոլշեւիկներուն հետ: Սակայն կառավարութիւնը աւելի շրջահայեաց կը վերաբերի եւ Սըր Չէմպըրլէյն կը յայտարարէ թէ Անգլիա պատասխան չպիտի տայ պոլշեւիկեան ծանուցագրին:

Մոսկուայէն առնուած վերջին լուրերու նայելով, Անգլիոյ դեսպանատան գործակատարը շուտով Լոնտոն պիտի դառնայ, տեղեկագիր ներկայացնելու համար իր կառավարութեան: Մոսկուայի դեսպանը արդէն ամիսներէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուի, ու երբ գործակատարն ալ դառնայ, այլեւս Անգլիա ներկայացուցիչ չպիտի ունենայ խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ այս ձեւով Անգլիա լռելեայն պիտի խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները պոլշեւիկներուն հետ:

⁂ Րիկայէն 1 Մարտ թուականով կը հեռագրեն թէ բուռն տարակարծութիւններ կան Լիթվինոֆի եւ Չիչերինի միջեւ: Լիթվինոֆ, որուն ուժ կուտան Սթալին եւ հայազգի Միկոյեան, կողմնակից է Անգլիոյ հետ հաշտարար քաղաքականութեան եւ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Չինաստանի մէջ ամէնէն փայլուն յաղթանակն իսկ ի զուր է, եթէ ատոր պատճառով Խորհրդային Միութիւնը կորուստներ պիտի կրէ Եւրոպայի մէջ: Ընդհակառակն Չիչերին կողմնակից է Անգլիան բոլորովին կղզիացնելու քաղաքականութեան, նոյն իսկ եթէ հարկ ըլլայ լուրջ զիջումներ ընել Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ:

Տարտանէլի մէջ ընկղմած ընդծովեան

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է ջուրին տակէն հանել ֆրանս. «Մարիօթ» ընդծովեան, որ մեծ պատերազմին ատեն Տարտանէլի մէջ ընկղմած էր: Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են ընդծովեային մէջ գտնուած ֆրանսացի նաւաստիներու աճիւնները անխախտ հանելու համար:

Ամերիկա եւ Ֆրանսական պարտքը

Ինչպէս գրեցինք, վարչապետ Փուանքարէ առաջարկած էր Ֆրանսայի պարտքին հաշւոյն 1926—1927ի համար Միացեալ Նահանգներուն վճարել 30 միլիոն տոլար, որուն 20 միլիոնը արդէն վճարուած է, մնացեալ 10 միլիոնն ալ վճարելի է յառաջիկայ Յունիս 15ին: Հակառակ Խորհրդարանին մէջ այս առթիւ եղած քննադատութեանց, Փուանքարէ յաջողած էր մեծամասնութեամբ ընդունիլ տալ այս կարգադրութիւնը:

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգներու ելմտական նախարարը Պ. Մելըն ընդունած է այս կարգադրութիւնը եւ զայն պաշտօնապէս հաղորդած ֆրանս. կառավարութեան:

Կախաղանը կը գործէ

Փետր. 12ին Էնկիւրիի մէջ կախաղան հանուեցաւ Ալթունտիշ Սիւլէյման, որ գիւղեր կոխած եւ զանազան ոճիրներ գործած էր: Իրեն հետ ամբաստանուած էր նաեւ Պոլսէն Մէհմէտ Նազիֆ, որ «պետական վարիչները անարգելու եւ տարրերու միջեւ որոմ ցանելու մտքով նամակներ գրած է»: Այս մարդը Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը դրկուած էր, բայց «հիւանդանալով», մեռած է, հետեւաբար դատը չեղեալ համարուեցաւ:

Սթալին խաղցկեղէ կը տառապի

«Շիքակօ Թրիպիւնի թղթակիցը կը հեռագրէ 28 փետր. թուականով.—

Խորհրդային միութեան դիկտատոր Սթալինի հիւանդութիւնը դարմանելու համար Մոսկուա կանչուած գերման բժիշկներու տեղեկագրին համաձայն, յիշեալը քաղցկեղէ կը տառապի եւ թէ իր մահը շաբաթներու խնդիր է միայն: Մասնագէտները մերժած են գործողութիւն կատարել, ըսելով որ դիկտատորին վիճակը բոլորովին անյոյս է:

Ամբողջ Մոսկուայի մէջ խօսակցութեան առարկայ դարձած է Սթալինի հիւանդութիւնը: Կոմկուսի մէջ խաղեր կը դառնան իր յաջորդը որոշելու համար: Մոսկուայի թերթերը օրը օրին կը տեղեկագրեն Սթալինի առողջական վիճակին մասին, սակայն հիւանդութեան անունը չեն տար:

Անգլիա եւ Զինաթափութիւնը

Անգլիա հաստատական պատասխան տուաւ Նախագահ Քուլիճի զինաթափութեան առաջարկին, կարգ մը վերապահումներով:

Անգլիա կը պահանջէ որ նկատի առնուի իր բացառիկ կացութիւնը, գաղթապետութեանց հեռաւորութիւնը եւ անոնց հետ հաղորդակցելու անհրաժեշտութիւնը, հետեւաբար եւ կ'ուզէ պահել յածանաւերու մեծ քանակ մը այս նպատակին համար:

Մաք-Տօնալտի հարցումին վրայ, Սըր Չէմպըրլէյն երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց պատասխան-ծանուցագրին պատճէնը:

Հինգշաբթի ազատականները վիճաբանութեան համար օրակարգի դնել պիտի առաջարկեն այս խնդիրը:

Մակեդոնիոյ խմբեպետները կը շարժին

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան պետ զօրավար Փրոթոկէրոֆ վերջերս Ալպանիայէն մեկնելով ցամաք ելած է Պարի եւ անկէ անցած է Հռոմ: Ալպանիա գտնուած ատեն Փրոթոկէրոֆ յաջողած է Քօսովայի կոմիտէին հետ կազմել տասը զինեալ գումարտակներ, որոնք մեծաքանակ դրամ ունին իրենց տրամադրութեան տակ: Ասոնք յարմար առիթին յարձակում պիտի գործեն հարաւային Սերպիոյ վրայ, ուր գտնուող Ալպանացիներու հետ միացած՝ ապստամբութիւն մը պիտի յարուցանեն:

Ուսանողական ցոյց

Երէկ Մեծ Պահքի առաջին Երեքշաբթին (Մարտի-կրա) տօնուեցաւ Փարիզի մէջ, սովորական հանդիսաւորութեամբ: Համալսարանական ուսանողները մեծ թափօր մը կազմեցին՝ Սէն-Միշէլէն դէպի մեծ պուլվարները եւ Մօնմարթրը, բողոքելու համար դպրոցական տուրքերու յաւելման դէմ:

Պոլշեւիկեան դաւեր Հունգարիոյ մէջ

Պուտափէշթէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութիւն մը Պուտափէշթի եւ Հունգարիոյ գաւառական մեծ քաղաքներուն մէջ: Շարժման պետն է Զօլթա Ցանթօ, Հունգարիոյ սովետական դիկտատուրայի պատերազմական գործավարին եղբայրը եւ 1919ի մաճառ Չեկայի պետ Ցամուէլիի մտերիմ աշխատակիցը:

Զօլթա Ցանթօ ձերբակալուեցաւ սահմանին վրայ, այն պահուն երբ կը փախչէր: Ձերբակալուեցան նաեւ 70 պոլշեւիկ գործակալներ, որոնք խոստովանութիւններ ըրին: Դաւադիրները ծրագրած էին խռովութիւններ հանել Մարտի վերջը մեծ քաղաքներուն մէջ: Մոսկուա առատ դրամ կը ղրկէր անոնց:

Շթրէզեման կը գործէ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր կը ձմեռէ Սան-Ռէմոյի մէջ, դիւանագիտական տենդոտ գործունէութեան մէջ է: Իր տրամադրութեան տակ ունի բազմաթիւ քարտուղարներ, սղագիրներ եւ հեռաձայնի գործիքներ: Քանի մը անգամ տեսակցեցաւ Անգլիոյ նախկ. դեսպան լորտ տ'Ապէրնօնի հետ. երէկ առաւօտ ալ տեսաւ Պարոն Ֆօն Նոյրաթը: Փարիզի դեսպան Ֆօն Հէօշի եւ արտաքին փոխ-նախարար Ֆօն Շուպէրթի հետ իր տեսակցութեանց մեծ կարեւորութիւն կը տրուի: Ֆօն Հէօշ ներկայացաւ նաեւ արտաքին նախարար Պ. Պրիանի: Կը հաստատուի թէ ֆօն Շուպէրթ եւ Շթրէզեման ժընեւի մէջ պիտի պահանջեն Հռենոսեան շրջաններու պարպումը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

4 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին վարիէթէ սինէմաին մէջ

կը ներկայացուի **"ՕԹԷԼԼՕ,,**

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կիր. մարտ 6ի գիշեր, 64, R. Rocher, Métro: St-Lazare Ալպէռ Ա. նեծ Թատրոնին մէջ կուտայ իր Դ. եւ վերջին ներկայացումը

ԻԺԻՆ ՍՈՒՄԲԱՏՈՎԻ յայտնի՝

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Տիկ. Վիրժինէ Մամուլեանի. Տիկ. Ալէքսանեանի, Եւրոպահայ Թատերախումբի եւ տեղւոյս դերասաններու: Օր. Ասիա Կոստանեանը Ա. արարին կը պարէ հարէմական պար, պարսկական յայտնի Զարկեանը: Տոմսերու գինը 3—20ֆր.: Կը ծախուի բոլոր հայկական ճաշարաններու: Կը սկսի 8.15ին, կը վերջանայ ժամը 12ին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

4 Մարտ Ուր. գիշեր ժամը 8.30ին, 57 րիւ փերիէ, Սալօն Միշէլի մէջ կովկ. պետ. Թատր. յայտնի դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ

կը ներկայացնէ **ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ** (տրամ 4 արար)

կը մասնակցին դերասան Յ. Ղազարեան եւ տեղական լաւագոյն ուժեր: Ժաքլինայի դերը կը կատարէ Տիկ. Դուրեան-Արմէնեան

Մուտք՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՖՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբին ընդհ. ժողովը, յառաջիկայ Ուրբաթ, 4 Մարտ, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefsons, Bois Colombes.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի անդամական ժողովը՝ Կիրակի Մարտ 6, ցորեկէն վերջ ժամը 2ին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատետրներով միասին:

ՑԱՐԴԱՐՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը 3 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, յօրիա նուիրուած է Պ. Վ. Թէքէեանի գրականութեան: Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին: Կը խօսի Հրանտ Բալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սինէմեան, Դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեանէ:

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը Ուրբաթ 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville:

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրու-Բերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեսինի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 6ին կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ.Յ.Դ. նախկին գրադարանը:

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբ ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12: Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իգմիթցի Ազնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ռաքքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր: Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Քնար Ազնաւուրեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.):

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի: գին 40 ֆր.: կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը եւ Սեւունիի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé):

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշ[կ]... գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, ... նահայ տարեգիրք 25, Ռուբա[յեաթ] 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պա[տուոյ] համար 10, Լռութիւնը 8, Երազ... 6, ինչպէս նաեւ աւելի քան հ[ինգ]... տեսակ այլեւայլ գրքեր:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Առաջին տպագրութիւնը ամբ[ող]ջովին սպառած ըլլալով, հրապ[արակ] հանեցինք երկրորդ տպագրութիւ[նը]

կարդացէ՛ք եւ կարդացնել տուէ[ք]

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

(Թարգ. Վ. Սեւունի) Գինն է 5...

Հրատարակութիւն՝ «Լուսաբ[եր]... Մատենաշարի որ թարգմանական ... ծերու հետ միասին պիտի հրատա[րակէ] նաեւ յաջորդաբար հայ երիտաս[արդ] գրողներուն անտիպները: Գրա[գէտ]... ճաններու եւ թերթերու գործակ[ալ]... ներուն մասնաւոր զեղչ: Ֆրանս[այի] եւ գաղութներուն համար, փո[խա]... ծախք չկայ:

Ստանալու համար՝ դիմել ... մակով՝ Vahram Sévouni 5 Av[e]nue Quihou, Saint-Mandé,

ՇԱՀԱԻՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ Մ[Ը]

7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլսական ... գայմաքի, թուլում պանիրի ... ճերմակ պանիրի գործիքն[եր]... շինելու արհեստն ալ սորվեց[նե]լոն եւ ելած ապրանքը ... ւորելու դիւրութիւններ ... ցուցնելու պայմանաւ: Օրակ[ան] 30—40 ֆրանք զուտ շահ: ... մել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	123
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12
Թրք. ոսկի	» or	115
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատր	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	32
Լիր » »	Lire	112
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատր	Ley	14
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	93

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3000
» II	»	1905
» III	»	1700
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	100

Comptoir Parisien de change et de Cré[dit] 80, Rue Lafay[ette]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[EUR] 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURN[IER]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		35ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ 1927

3 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 275

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒ՞Ր Է ՎՏԱՆԳԸ

Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը յօդուած մը հրատարակեց վերջերս (Փետր. 19), ապացուցանելու համար թէ «համաթուրանական շարժումը ցնորք մըն է»։

Ասիթը՝ այն անհազանգն է զոր երկար ատենէ ի վեր կը հնչեցնեն դաշնակցական թերթերը, եւ որուն սուր այժմէութիւն մը տուաւ ընկեր Զարեւանդի փաստալից հատորը, «Միացեալ Անկախ Թուրանիա կամ ի՞նչ կը ծրագրեն Թուրքերը»։ (Այս հրատարակութեան եւ անոր նախընթաց գրքոյկին բովանդակութիւնը լայնօրէն ամփոփուեցաւ «Յառաջ»ի Փետր. 13, 16 եւ 19 թիւերուն մէջ)։

Մէկդի դնելով պոլշեւիկ խմբագրին կարգ մը պատճառաբանութիւնները, որոնց մասին գաղափար պիտի տանք յառաջիկային, կ'առնենք միայն եզրակացութիւնը.

— «Մուսավաթ-դաշնակ փտած ուղեղները կը մեռնին եւ իրենց հետ կը տանին նաեւ այս մտացածին վտանգը։ Այս Թրքախօս մահմետականներու ճակատագիրը անքակտելիօրէն կապուած է ռուսական ընդհանուր քաղաքականութեան հետ։

«... Հայաստանը իր քաղաքական միջոցները ամենալաւ կերպով ապահոված է եւ Արեւելքի ժողովուրդներուն հետ միասնաբար կը ջախջախէ ո՛ր եւ է այդպիսի յետադիմական համաթուրանական շարժում»։

Աւելի սրտառուչ միամտութեամբ եւ վճռականութեամբ չպիտի արտայայտուէր լուսնկայէն ինկած երանելի մը։

Եւ այս՝ ճիշտ այն պահուն երբ թուրքաբար փառաբանուած խորհրդային իմաստութիւնը կռնակի վրայ բաց թողեր է փորձութեան բոլոր դուռները, անոնց բանալիներն անգամ վրան ձգելով։

Ահա թէ ո՛ւր է բուն վտանգը, թուրանական գրոհէն առաջ։

Կրնա՛յ ըլլալ որ թուրանական առաջնորդները ոչ միջոց, ոչ ալ ժամանակ ունենան իրագործելու իրենց «մեգալօ իտէա»ն, որուն փարած են տարիներէ ի վեր եւ զոր կը հետապնդեն զարմանալի հետեւողականութեամբ։ Կրնա՛յ դեռ երկար հնչել «Է՛յ Թուրան»ը, առանց դղրդագին արշաւներու կամ նոր գետին շահելու։

Բայց, խաբուսիկ երեւոյթներու առջեւ կանգ առնել եւ վճիռ արձակել, վտանգը ուրանալ եւ օրօր կարդալ — կը նշանակէ գլխիվայր գլորիլ փոսին մէջ։

Եւ այստեղ է, ըսենք նորէն, բուն վտանգը։ Եւ այստեղ ալ՝ Հայաստանի այսօրուան վարիչներուն եւ անոնց մանկլաւիկներուն բթամտութեան պատկերազարդ հաւաքածոն։

Մարդիկը այնքան կուրացած են կուսակցական կիրքով, որ լսել անգամ չեն ուզեր թէ իրենց «ապահով» երկիրը այսօր ձգուած է մուրճին եւ սալին մէջտեղը, շնորհիւ նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեան գիտակից կամ անգիտակից խաղերուն։ Յօժարութիւն չեն կրեր գոնէ մէկ ժամ քննութեան ենթարկելու խորհրդային Հայաստանի քարտէսը, ոչ թէ յարձակողական, այլ պարզ ինքնապաշտպանութեան տեսակէտով։

Եթէ այդպիսի փորձ մը կատարէին, տասն անգամ պիտի մտածէին, «միասնաբար կը ջախջախենք»ը արտասանելէ առաջ։ Որովհետեւ, քարտէսը ցոյց կուտայ որ, արեւմուտքէն՝ Թուրքիան տիրաբար կ'իշխէ Հայաստան տանող բոլոր ճամբաներուն։ Կ'իշխէ նաեւ Հայաստանէն Բագու առաջնորդող արահետներուն, շնորհիւ Նախիջեւանի «հանրապետութեան», որ բանալին է Հայաստանի, թէ արեւելքէն եւ թէ արեւմուտքէն. շնորհիւ Ղարաբաղ-Զանգեզուրի խարդախ սահմանագծման, որ դարձեալ բաց կը թողու դուռները, ի նպաստ Ազրբէջանի։

Վաղը կը հրատարակենք Հայաստանէն նոր հասած հայրենակցի մը չոր փաստերը, եւ թող ամէն մարդ իր աչքով դատէ պատկերը։

Դժբախտութիւնը այն է որ, շատ մը հայ պոլշեւիկներ գիտեն այդ իրողութիւնը. չեն ծածկեր թուրք-թաթար գործակալներու երթեւեկը Հայաստանի հողերուն վրայ, անոնց գաղտնի պատրաստութիւնները, թուրք տարրին զօրացումն ու ամրացումը մեր հայրենիքին մէջ. բայց... չեն համարձակիր ձայն հանել։ Եւ աւելին.— փոխանակ ա՛յդ վտանգին վրայ կեդրոնացնելու իրենց ուժն ու ուշադրութիւնը, մնամէջ փամփուշտներ կ'արձակեն անգոյ դաւադիրներու դէմ, կ'ուզեն համոզել Հայաստանի թշուառ ժողովուրդը, թէ «լորտ» Չէմպըլէնը դրամ տուեր է «Դաշնակ»ներուն ու հնչակներուն, խորհրդային Հայաստանը տապալելու համար...։

Բուն դաւադիրն ու թշնամին ներ՛սն է, իրենց կողքին, իրենց սրտին վրայ։ Ան կը զօրանայ ու կ'ամրանայ շնորհիւ իրենց մեծերուն նենգամտութեան եւ իրենց գետնաքարշ ստրկութեան։ Ի՞նչ փոյթ։ Իրենց համար վտանգը՝ թուրք-թաթարական խաղաղ թափանցումը չէ, ոչ ալ բուն իսկ Հայաստանի ժողովուրդին ցիրուցան եւ ուժասպառ վիճակը, այլ..., Դաշնակցութիւնը, որ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ կացութեան վրայ։

Այսպիսի ծանծաղամտութիւն՝ ոչ իսկ յետամնաց Տաղստանի կամ Աճարիայի մէջ կը նշմարուի։

Էնկիւրին եւ Մուսավաթը երախտապարտ ըլլալու են այս «մարքսիստ» ստրուկներուն, որ այնքան յօժարութեամբ եւ հաւատարմօրէն կը ծառայեն իրենց դատին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒԺԱՍՊԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք ատենին, Հայաստանի բնակչութիւնը առնուազն հարիւր հազար հոգի պակսած է մէկ-երկու տարուան մէջ, համաձայն վերջին մարդահամարին։

«Հայրենիք» ալ իր կարգին շեշտելով այս իրողութիւնը, դիտել կուտայ.

— *«Ըսել է, թէ վերջին տարիներու ընթացքին, այսինքն՝ Խորհրդային իշխանութեան օրով, արտագաղթը Հայաստանէն շատ աւելի մեծ է եղած քան ներգաղթն ու բնակչութեան աճումը միասին։*

«Խորհրդային գործակալները արտասահմանի մէջ ամէն կերպով կը ծածկէին արտագաղթի փաստը եւ կը կերակրէին գաղութահայութիւնը Հայաստանի բնակչութեան աճման ու ներգաղթի թիւերով, ջանալով հաւատացնել՝ թէ շատ կարճ ժամանակի մէջ Հայաստանի բնակչութեան թիւը պիտի կրկնապատկուի։ Պոլշեւիկեան այդ օրօրէն չափազանց կ'ազդուէին մասնաւորապէս ռամկավարները, որոնք թոյն կը թափէին ամէն անգամ, երբ դաշնակցական մամուլը ահազանգ կը հնչեցնէր Հայաստանէն մտահոգիչ չափերով տեղի ունեցող արտագաղթի առթիւ դէպի Հիւսիսային Կովկաս, Անդրկասպեան երկիր եւ Ռուսիոյ այլեւայլ կողմերը։

«Անհերքելի պաշտօնական թիւերը, դժբախտաբար, կուգան այժմ հաստատելու, թէ մեր հնչեցուցած ահազանգը միանգամայն հիմնաւոր է եղած։

«Հայաստանի աննկատելի ու աստիճանական պարպում— այս էր, երեւի, խորհրդային այն մեծ «շինարարութիւնը», որու մասին այնքան թմբուկ զարկին թէ՛ պոլշեւիկները եւ թէ ռամկավարները։

«Սակայն, ինչպէս յայտնի է, խորհրդային կառավարութիւնը իր հայադաւ քաղաքականութեամբ ոչ միայն կը քաջալերէ հայկական արտագաղթը Հայաստանէն, այլ եւ թուրք գաղթականներով կը լեցնէ մեր մայր հայրենիքը, մինչ Հայաստանի դռները պինդ կը գոցէ ներգաղթել ուզող հայ գաղթականներուն առջեւ։

«Խորհրդային իշխանաւորները ցարդ ինքզինքնին կ'արդարացնէին ըսելով, թէ Հայաստանի մէջ տեղ չկայ ներգաղթողներու համար։ Բայց մի՞թէ գէթ արտագաղթողներու ձգած ազատ տեղն ալ կարելի չէր յատկացնել ներգաղթողներուն։ Մի՞թէ չէր կարելի թուրք գաղթականներու փոխարէն (որոնք կրնան Թուրքիա ալ, Ատրպէճան ալ իրենց համար շատ տեղ գտնել) ընդունիլ հայ գաղթականներ, որոնք Հայաստանէն զատ ուրիշ տեղ չունին իրենց գլուխը վար դնելու համար։»

ԷՏԻՐՆԷԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Էտիրնէ Փօսթասը» թերթը կը գրէ թէ Էտիրնէ քաղաքին և 30 գիւղերուն բնակիչներու թիւն է 98,360, որոնց 81,369ը իսլամ, 16,347ը հրեայ, 109ը յոյն, 308ը հայ, 224ը պուլկար, 3ը գերման։ Ուզունքէօփրիի բնակիչներուն թիւն է 31 հազար 798, Քէշանինը՝ 37 հազար 332, Բաբաէսքիինը՝ 12 հազար 014, որով ամբողջ Էտիրնէի նահանգին բնակիչները 179 հազար 504 հոգի են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կ'ամրացնեն Անատոլուի եզերքները

Պոլիսէն «Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը հետզհետէ կը մտատանջուի Իտալիոյ բռնած դիրքէն եւ կը կասկածի որ Անգլիոյ մասնակցութեամբ պատերազմ մը կը պատրաստէ Անատոլուն գրաւելու համար։ Հետեւաբար Թուրք կառավարութիւնը ամրութիւններ կը շինէ Անատոլուի եզերքներուն վրայ։

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անգլիական «Նիւ Լիտըր» թերթը կը գրէ.— Իտալիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ յարձակողական եւ պաշտպանողական ծովային համաձայնութիւն մը ստորագրուած է։ Իտալիա որոշած է նաւատորմ ղրկել Չին։ Ասոր փոխարէն Անգլիա ալ Իտալիոյ Հիւս. Ափրիկէի մէջ ունեցած բաղձանքներուն գոհացում պիտի տայ։ Անգլիա եւ Իտալիա պիտի գործակցին Պալքաններու մէջ։ Իտալիա եւ Անգլիա Հունգարիան պիտի պաշտպանեն Սերպիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ։ Անգլիա ելմտական մեծ օժանդակութիւն կ'ընծայէ Հունգարիոյ, այնպէս որ Հունգարիա պարզապէս անգլ. գաղթավայրի մը վիճակը առած է։ Իտալիայէն Աւստրիոյ ճամբով Հունգարիա եւ Ռումանիա զէնք կը ղրկուի։

Ամերիկեան թերթ մըն ալ կը գրէ թէ Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ձեռք բերուած համաձայնութեանց շնորհիւ Յունաստան պիտի ապահովէ.

1) Յունաստանի հողային ամբողջութիւնը եւ Սելանիկի վրայ ունեցած տիրապետութիւնը։ 2) Այժմեան Թուրքիոյ ասիական սուլթանութեան մը վերածուելու պարագային՝ Յունաստանի մինչեւ Պոլիս երկարումը։ 3) Կիպրոսի եւ Երկոտասան կղզիներուն Յունաստանի վերադարձուիլը։ Այդ պարագային Անգլիա եւ Իտալիա այս կղզիներուն մէջ պիտի կրնան նաւային կայաններ հաստատել։

«Ուէսթմինիսթր Կազէթ» կը հաստատէ թէ Չըրչիլի, Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ ունեցած տեսակցութեանց ընթացքին որոշուած է Թուրքիան վերածել փոքրասիական թագաւորութեան մը։

«Փոքրասիական խնդիրը վերջնականապէս կարգադրուած է Հռոմի մէջ։ Իտալիա, Անգլիայէն ուզեց 50 միլիոն ստերլինի փոխառութիւն մը, կարենալ գլուխ հանելու համար իր զինուորական պատրաստութիւնները եւ յաջողապէս ճակատելու քէմալական վտանգին դէմ։ Այս մասին կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացաւ Չըրչիլի եւ Մուսոլինիի միջեւ եւ Իտալիա, Անգլիայէն պիտի ստանայ 50 միլիոն ստերլին եւ ոչ թէ 10 միլիոն։»

Մուսօլինի եւ պատերազմի զրոյցները

Միլանոյէն կը հեռագրեն «Էնֆօրմասիօն»ի 1 Մարտ թուականով.—

Յառաջիկայ նախարարական խորհուրդին մէջ Մուսօլինի պիտի պարզէ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Իր յայտարարութիւններուն կը սպասուի մասնաւոր հետաքրքրութեամբ, որովհետեւ վերջին օրերս մամուլին մէջ երեւցած բազմաթիւ յօդուածներ կը բողոքեն «այն չարամիտ զրոյցներուն դէմ, որոնք կը տարածուին արտասահմանի մէջ, Իտալիոյ կարծեցեալ յարձակողական մտադրութիւններուն մասին»։

Մեծ յուզում առաջ բերած է մասնաւորապէս Զուիցերիոյ զինուորական կեդր. Վարժարանին տնօրէն գնդապետ Ուիլլ ճառը՝ Իտալիոյ հաւանական յարձակման մասին։

Արեւել. Անկախութեան Դատարանը ջնջուած

Գրած էինք թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է ջնջել Անկախութեան Դատարանները։ «Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը Փետրուար 28 թուականով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ այս մասին.—

Թուրքիոյ ներքին ապահովութիւնը այնքան գոհացուցիչ է, որ Թուրք կառավարութիւնը այլ եւս պէտք չի տեսներ երկու Անկախութեան Դատարաններ պահելու։ Այս տեսակէտին համաձայն են նաեւ Դատարաններու անդամները իրենք ալ։ Արեւելեան Անկախութեան Դատարանը, որ Խարբերդ կը նստի, պիտի լուծուի վաղը։ Գալով Արեւմտեան Դատարանին, որ հիմա Էնկիւրի կը մնայ եւ կարգ մը դատեր կը քննէ, պիտի ջնջուի Մարտի առաջին շաբթուն։ Կառավարութիւնը պիտի խնդրէ Ազգային Մեծ Ժողովէն վաւերացնել այս որոշումը, բայց ասիկա պարզ ձեւակերպութիւն մը պիտի ըլլայ։ Խիստ կարեւոր է կառավարութեան որոշումը՝ ջնջելու այս դատարանները, որոնք բացառիկ շրջանի մը համար ստեղծուած էին, եւ շատ լաւ պիտի ընդունուի թէ Թուրքիոյ եւ թէ արտասահմանի մէջ։

⁂ Յիշենք թէ Անկախութեան կրկնակ դատարանները կազմուեցան 1925 Մարտին, քրտական ապստամբութեան ատեն, մահապատիժ եւ այլ պատիժներ տալու լայն իրաւասութիւններով։ Արեւելեան Անկախութեան Դատարանի վճիռները վերաքննելի չէին. սակայն Արեւմտեան Դատարանին վճիռները պէտք է վաւերացուէին Ազգային Մեծ Ժողովէն։

Խօսքի եւ կրօնքի ազատութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ռամազանի տօները մօտեցած ըլլալով, Թրքական իշխանութիւնները մասնաւոր կարգադրութիւններ ձեռք առած են

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ԱՌՆԵՆ

Փետրուար 27ին Պուա-Քոլոմպի մէջ զրոյց կը պտտէր թէ Սիթրօէնի գործարանը 10,000 գործաւոր պիտի առնէ մինչեւ մէկ շաբաթ, իր բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Տեղական թերթերն ալ հաստատեցին այս լուրը։

Քանի մը ընկերներով գացինք Լըվալուայի մասնաճիւղը։ Տասը ոստիկան ու մէկ յիսնապետ կը հսկէին կարգապահութեան։ Արդէն 600 հոգիի մօտ բազմութիւն մը խռնուած էր։ Մինչեւ ժամը 9 բազմութիւնը հասաւ 1000 հոգիի, թէ տեղացի եւ թէ օտարական, բայց մեծամասնութիւնը Ալժերիացի եւ Սենեկալցի։ Փոխ-տնօրէնը երբ տեսաւ բազմութիւնը, չթոյլատրեց որ սկսին արձանագրութիւնները, անկարգութեան տեղի չտալու համար։

Խորհրդակցութենէ մը յետոյ, յիսնապետը հրամայեց որ Ալժերիացիները եւ օտարները դուրս ելլեն կարգէն ու դիմացի կողմը անցնին, քանի որ անոնց գործ չկայ։ Իսկոյն կարգէն զատուեցան օտարականները եւ Ալժերիացիները։ Այս վերջինները յիսնապետին մօտենալով բացատրութիւն ուզեցին այս խտրութեան համար։ Քանի մը հոգի իրենց վէրքերը ցոյց տուին, իբրեւ պատերազմի յիշատակ։ Յիսնապետը իրաւունք տուաւ Ալժերիացիներուն, բայց յարեց. «Ես ի՞նչ կրնամ ընել, քանի որ տնօրէնը այնպէս կը հրամայէ»։ Խեղճերուն զայրոյթը դեռ չէր հանդարտած, երբ փոխ-տնօրէնը երեւցաւ։ Այս անգամ ալ անկէ բացատրութիւն պահանջեցին, նորէն ցուցնելով իրենց վէրքերը։ Տնօրէնը, ճարահատ, հաւոքեց որ քանի մը օր յետոյ գան։ Նոյն միջոցին եկան ոստիկանները եւ ցրուեցին բազմութիւնը։ 300 հոգի սուլելով, երգելով գացին բողոքելու։

Մինչեւ ժամը 11, հազիւ 100 բանուոր արձանագրեցին, բայց տեսնելով որ կարելի չպիտի ըլլայ պահել կարգ-կանոնը, մասնաւոր տեղ մը պատրաստեցին, որպէսզի մէկ կողմէն մտնեն եւ միւսէն դուրս ելլեն։ Կէսօրէն վերջ փոխ-տնօրէնը յայտարարեց թէ վաղը ամէն մարդ կրնայ գալ արձանագրուիլ։ Ներկայացաւ ծանօթ ռուս մը ու իր արհեստին թուղթը ցոյց տուաւ։ Տնօրէնը հաւանեցաւ եւ աւելցուց թէ երկու օր յետոյ օտարական ալ պիտի առնենք, բայց միայն անոնք որ նորոգած են իրենց ինքնութեան թուղթերը։

Ուրեմն մեր հայրենակիցները կրնան իրենց ինքնութեան թուղթերը փոխելով, դիմում կատարել գործի համար։ Յ. Ա.

ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԷՋ

Մէկ շաբթուան ընթացքին, Պոլսոյ մէջ 28 երախայ մեռած ծնած են, 18 երախայ ծնելէն անմիջապէս վերջ մեռած են, 51 մանուկներ ալ, դեռ հինգ տարիքը չաւարտած, հող գացած են Թոքատապի։

«Ագշամ» այս վիճակագրութիւնը հրատարակելով կ'աւելցնէ.— «Մէկ շաբթուան մէջ 90 մանրիկ դագաղներ..., ի՜նչ դառն պատկեր...։ Այս ընթացքով, անիմաստ բան է բնակչութեան աճումի սպասել։»

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ. — Վերջին մարդահամարին համաձայն, Էնկիւրիի մէջ կը բնակին 2339 օտարականներ, որոնք են՝ 679 Հունգարացի, 140 Պուլկար, 105 Գերման, 83 Իտալացի, 79 Աւստրիացի, 76 Ալպանացի, 63 Չեխօսլովաք, 49 Ռուս, 52 Ֆրանսացի, 17 Սերպ, 13 Հելլէն եւ 10 Անգլիացի։

Խ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ

(«Պրոմեթէ»ի հրատարակութեան առթիւ)

1917ին, երբ ռուսական յեղափոխութեան բռնկումով եւ ճակատներու լքումով իրենց բախտին մնացին կովկասի երեք գլխաւոր ժողովուրդները, օրուան հրատապ հարցը կը դառնար ուրոյն քաղաքական ուղղութիւն որդեգրելու անհրաժեշտութիւնը։

Գործին մէջ հաւասարապէս շահագրգռուած էին թէ՛ Վրացիները, թէ՛ Հայերը եւ թէ Ազրպէյճանցիները։ Բայց իւրաքանչիւրը իր շահերն ու հաշիւները ունէր, որոնք ո՛չ մէկ ընդհանուր յայտարարով չէին ներդաշնակուեր իրարու հետ։

Վրացիները որ գերիշխող դեր մը կը խաղային այդ շրջանի անցուդարձերուն վրայ, մէկ հարուածով իրենց կապերը խզեցին Ռուսերէն եւ դարձան դէպի Գերմաններն ու Թուրքերը։

Նոյն հակումը ունէին — եւ աւելի շեշտուած ու բացայայտ, — Ազրպէյճանի Թաթարները, որոնց համար հասած էր գերագոյն ժամը՝ իրենց մեծ խոկալին, Թուրանական գաղափարի յաղթանակին։

Մեկուսացած մթնոլորտի մը տակ կը մնային Հայերը, առանձին, շուարելով գրկուիլ դասալիք Ռուսերու բարեկամութենէն եւ «օրթոտոքս խաչի հովանիէն»։ Որովհետեւ, Անդրկովկաս արշաւելու պատրաստ Թուրքերը, իրենց ճամբուն վրայ միայն Հայերը կը գտնէին արգելք։

Այս խորթ եւ իրերամերժ պայմաններուն տակ, անկեղծութեան ու անխարդախ դրացնութեան զգացումները չէին որ կառավարեցին վրացական եւ թաթարական երկու տիրող կուսակցութիւնները՝ Մենշեւիկներն ու Մուսավաթականները, անդրկովկասեան դէպքերու ձեւաւորման ատեն։

Կարճ խօսքով, Վրացիներն ու Թաթարները մտածեցին միայն իրե՛նց մասին, եղան չափէն աւելի ընչաքաղց ու եսասէր, կոխոտելով իրենց երրորդ հարեւանին բոլոր իրաւունքներն ու արդար պահանջները։

Կովկասեան «Սէյմ»ը կամ դաշնակցային պետութիւնը չենած մեռաւ, որովհետեւ անոր հեղինակներն էին բուն դաւադիրներն ու ներքին թշնամին։ Իսկ արտաքին վտանգը, ոճրագործ Թուրքիան, բաժան-բաժան կովկասեան ժողովուրդներու հետ վարուեցաւ ուզած եղանակով։

Վրացիները, Հայերը, Թաթարները իրենց անկախութիւնը հռչակեցին՝ իրերու բնական ընթացքով։

Նորածին պետութիւնները զիրար չէզոքացնող ուժեր եղան, մինչեւ որ Յեղափոխութեան հաշիշով Կովկասը լքող Ռուսերը դարձեալ երեւցան Բագուի, Երեւանի եւ Թիֆլիզի դռներուն առջեւ,— այս անգամ կարմիր նշանաբաններով եւ կարմիր զօրաբանակներով,— ու վերջ տուին երեք ժողովուրդներուն անկախութեան։

Դատ էին կորուստները՝ Վրացիներուն, Հայերուն եւ Թաթարներուն համար։

Աւելի դատ եղան Մենշեւիկներուն եւ Մուսավաթականներու զղջումի եւ զգաստութեան յանկերգները, զորս լսեցինք ճառերու մէջ թէ սահմանափակ հաւաքոյթներու ատեն, անոնց պարագլուխներէն կամ կուսակցական ղեկավարներէն։

Բայց կը թուի թէ հարազատ երկրի եւ ժողովուրդներու սեւ բախտը, եօթը տարուան տարագրութիւնն ու մօտաւոր ապագայի անստուգութիւնները դեռ չեն սթափեցուցած վրացական եւ թաթարական քաղաքական գործիչները, որպէսզի լրջութեամբ եւ սառն դատողութեամբ նայէին Անդրկովկասը յատկանշող բոլո՛ր հարցերուն վրայ, անոր համեմատ վերագնահատելու անցեալի խոշոր դէպքերը եւ մանաւանդ պատշաճօրէն պատրաստելու իրենց նոր հեռանկարներն ու ուղեգիծը։

Մարդ տարբեր եզրակացութեան չի կրնար յանգիլ, երբ կը տեղեկանայ «Պրոմեթէ»ի բովանդակութեան։

Ասիկա այն ամսագիրն է, որ վերջերս սկսած է հրատարակուիլ Փարիզի մէջ, իբր «օրկան կովկասի եւ Ուքրանիայի ժողովուրդներու ազգային պաշտպանութեան», ուր իրենց ձայնը լսելի կ'ընեն վրացի եւ թաթար զանազան կուսակցութիւններու յայտնի դէմքերը, Նոյ Ռամիշվիլի, Կվաղաւա, Ռասուլ Զատէ, Խոսրով պէկ Սուլթանով եւն. եւն.։

Ի՞նչ է վրացի եւ թաթար տարագիրներու քաղաքական դաւանանքը, որոնց հետ են նաեւ Ցաղստանցիները։

— Ստեղծել կովկասեան համադաշնակցային անկախ պետութիւն։

Ուրկէ՞ կը սկսին եւ ո՞ւր կը վերջանան այդ համադաշնակցային պետութեան սահմանները։

Ի՞նչ է հայ ժողովուրդի դիրքն ու կացութիւնը քաղաքական այս նոր ծրագրին մէջ։

Կարելի չէ համադաշնակցային անկախ պետութեան մը մասին խօսիլ, առանց ցոյց տալու անոր հողային կառուցուածքը լրիւ եւ առանց գծելու անոր սահմանային պատկերը, արտաքին եւ ներքին բաժանումներով։

Ներկայ պարագային, «կովկասեան պարանոցի չէզոքացումը», զոր կը շեշտէ «Պրոմեթէ» ամսագիրը, թերի, կեղծ եւ աննպատակ բանաձեւ մըն է։ Այլապէս, անոր հեղինակները, մասնաւորաբար Վրացիներն ու Թաթարները, պարտաւոր էին ուրիշ լեզուով հրապարակ գալու, եւ մանաւանդ չանտեսելու՝ թէ մէկ կողմ կը մնայ հայ ժողովուրդը, որուն իրաւունքներուն մեծագոյն մասը լլուած եւ իւրացուած է պոլշեւիկեան իշխանութեան հարաւային դաշնակիցը՝ քէմալական Թուրքիան, եւ որով «կովկասեան անկախ պետութեան» գաղափարը չի՛ կրնար դրուիլ այնպէս, ինչպէս կը թելադրեն տակաւին թուրանական երազներով օրօրուող Ռասուլ Զատէներու եւ Մուսթաֆա Քէմալի պոլիտիկոսներուն քաղաքական մերձաւոր եւ հեռաւոր ծրագիրները։

«Պրոմեթէ»ն, ուրեմն առայժմ սխալ ճամբու մէջ է եւ կը ծառայէ մասնաւոր նպատակներու, բայց ո՛չ կովկասեան ժողովուրդներու ընդհանուր եւ իրական շահերուն։

ՆՈՐԲԵՐ

ԱՆԿՈՂԻՆԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ. — Անկուլէմի մէջ գիշեր ատեն անծանօթ մը կը մտնէ Մայեարի տունէն ներս: Ննջասենեակին մէջ կը քնանար խեղճ մարդը, զոր սպաննեց փորին ուղղուած գնդակով մը: Ու անմիջապէս փախաւ:

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

(երկրորդ եւ վերջին մաս)

1921ի վերջերը, նախկին ռուսական Հայաստանը դարձած է խորհրդային հանրապետութիւն մը, որ յաջորդ տարուան սկիզբը մտաւ Խորհրդային Հանրապետութիւններու Միութեան մէջ։ Երեւան եկան նոր օրէնսդրութիւն եւ նոր կարգուսարքեր։

Մեզի ծանօթ է որ կարգ մը կէտերու մէջ հանրային իրաւունքը հասարակաց է Խորհրդային Միութեան։ Իսկ ուրիշ հանրային եւ անհատական իրաւունքի կէտերու մէջ, իւրաքանչիւր Հանրապետութիւն ունի իւրայատուկ օրէնքներ։ Հայաստանի մէջ, ընտանեկան կանոնադրութիւնը հիմնուած է յիշեալ իւրայատուկ օրէնքներուն վրայ, մէկդի վանելով կրօնական օրէնսդրութիւնը։ Խորհրդային վարիչները աւելի կամ նուազ տոգորուած ֆէմինիստական գաղափարներով, փորձած են զանոնք կիրարկել օրէնսդրական միջոցներով։ Այսպէս կը գտնուինք հետաքրքիր երեւոյթի մը առջեւ,— վերէն եկած մղումով մը փորձուած է իրագործել կնոջ ազատագրութիւնը, թէեւ քաղաքացիներուն մեծամասնութիւնը այդպիսի փափաք չէ յայտնած, նահապետական աւանդութիւններու եւ կրթութեան յետամնացութեան բերումով։ Արեւմուտքի մէջ հակառակն է որ կը պատահի։

Դժուար է բաւարար փաստեր հաւաքել այս շարժման հետեւանքներու մասին, մանաւանդ անոր համար, որ տեղական լեզուին անծանօթ ըլլալով, չի կրնար պրպտել պաշտօնական հաւաքածոները եւ հայերէն թերթերը։

Անցեալ Ապրիլին հայ գրագիտուհի մը, Տիկին Զ. Եսայեան, Կնոջական Մատենադարանի ընկերութեան հաւաքոյթներէն մէկուն մէջ տուաւ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը, «Կիներու կացութիւնը Հայաստանի մէջ» նիւթին շուրջ։

Յետոյ ստացայ նաեւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ Տիկին Զ. Եսայեանէ, Փարիզի հայ գաղութին ծանօթ գրագէտներէն եւ Հայաստանի երկրագործական գործավար Պ. Երզնկեանէ, երբ այս վերջինը Փարիզ եկած էր 1924ին։

Նոր ամուսնական կանոնագրութեան համաձայն, ամուսնութեան տարիքն է 18, մինչդեռ Թրքահայաստանի մէջ սովորութիւն էր ամուսնացնել 11 տարեկանին, իսկ Ռուսահայաստանի մէջ՝ 13 տարեկանին։

Պարտաւորիչ դարձաւ քաղաքային ամուսնութիւնը, իսկ կրօնական ամուսնութիւնը՝ կամաւոր։ Առաջները, կրօնական ամուսնալուծումները տեղի կ'ունենային մասնաւոր պարագաներու տակ, մասնաւորաբար գէշ վարմունքի պատճառով։ Եւ ինչքերու բաժանման պահուն, յանցաւոր ամուսինը կը զրկուէր իր իրաւունքներէն, կամ տղան կը ձգէին մօրը, որ կը ստանար ամուսինէն պարենագին մը։ Խորհրդային օրէնսդրութեան համաձայն, ամուսնալուծումը կը կատարուի բնաւորութեան անհամաձայնութեան առիթով, եւ տղոց հոգը կը յանձնուի բաժնուող ամոլին իւրաքանչիւրին։ Իսկ ինչքերու բաժանումը կը կատարուի դատական օրէնսդրութեամբ։

Սակայն սովետական այս օրէնքներուն հետեւանքով, պիտի խախտի նահապետական ընտանիքին ամրութիւնը։ Վասնզի ընտանիքին զանազան դասակարգի անդամներուն յարաբերութիւնները այլեւս հիմնուած չեն բարքերու, աւանդական սովորութիւններու, եկեղեցական օրէնքներու, այլ քաղաքական օրէնքներու վրայ, որոնք կուտան անհատներու աւելի ազատութիւն։ Միւս կողմէ, ընտանիքի պետին, ինչպէս տանտիրուհիին իշխանութիւնը նուազած է պաշտօնեաներու հաւանական միջամտութեամբ։

Այսպէս, օրէնքը կնոջ կ'արգիլէ աշխատիլ ծննդաբերութենէն երկու ամիս առաջ եւ երկու ամիս յետոյ։ Օրէնքը տղաձգանին կը շնորհէ նաեւ պարենագինի իրաւունք ամբողջ կաթնատուութեան ընթացքին (առով կ'աւելնայ պարենագինը)։ Կրթութիւնը ձրի է և պարտաւորիչ, դպրոցները երկսեռ են, այնպէս որ նոր սերունդը նուազ կապուած պիտի զգայ ինքզինք ընտանեկան կենցաղին։ Վերջապէս, ամէն գաւառի մէջ, պետութիւնը դրած է բժիշկ մը, աւելի օժտուած՝ բարձրագոյն գիտութեամբ քան տանտիրուհին։ Ամէն բնակավայրի մէջ կը հաստատուին ճաշարաններ, սրբճարաններ, բաղնիքներ եւն.։

Այսպէսով, գիւղին կը դառնայ առանձին կենցաղը եւ ընտանիքներու բաժանումը, որովհետեւ առանձին ապրելու ամենամեծ դժուարութիւնն է կնոջական աշխատանքներու շատութիւնը։ Հողագէտ երկրագործներ կը տարածեն մշակութեան նոր մեթոտներ, ցոյց տալով աւելի գիտութիւն քան նահապետը։ Ամուսնալուծուած ընտանիքներու զաւակները կը մեծնան ու կը կրթուին պետական յարկերու տակ։

Դժուար է գիտնալ թէ այս օրինակարգերը ո՞ր աստիճան կը գործադրուին ամբողջ երկրին մէջ։ Մենք գիտենք որ միշտ որոշ տարբերութիւն մը կայ օրէնքներուն եւ անոնց իրագործութեան միջեւ։ Ինչ որ ստոյգ է, սա է թէ խորհրդային կառավարութիւնը կ'ընէ ինչ որ կրնայ, տարածելու համար նոր կարգ ու սարքը։ Եւ այդ նոր իրաւակարգը աւելի դժուարութեամբ կը տարածուի լեռներուն քան այս դաշտերուն մէջ, որոնք կը տարածուին Երեւանի շուրջ։ Վերը, բարձունքներուն վրայ, տակաւին նահապետական մշակութեան գործերը կը մնան նոյն ձեւով. մինչդեռ վարը, դաշտերուն մէջ, արդիւնաբերական համագործակցականները աւելին կուտան։

Քաղաքներուն մէջ պետութիւնը կը փորձէ հիմնել գործարաններ որոնք կ'աշխատին երկրին արտադրութիւններուն վրայ,— գինիի, օճառի, պահածոյ պտուղի, բամպակի գործարաններ։ Պետութիւնը բացած է նաեւ պղինձի հանքեր, պանրագործարաններ։ Բանուորները նըպաստ կը ստանան արկածի, գործազրկութեան պարագային։ Քաղաքներուն մէջ, նահապետական ընտանիքի կազմալուծումը ոչ միայն ամբողջացած է, այլ կինը դարձած է տնտեսապէս, առաւել կամ նուազ չափով անկախ իր ամուսինէն, շնորհիւ իր օրապահիկներուն եւ ստացած պարենագիններուն։

Յեղաշրջութիւնը, որ կատարուած է Հայաստանի մէջ, վտանգէ զերծ չէ։ Երկիրը աղքատ է, հաղորդակցութեան միջոցները զարգացած չեն, այնպէս որ եկամուտի աղբիւրներն ալ սահմանափակ են։ Մինչեւ այժմ, կառավարութիւնը կը հետապնդէր իր ընկերային քաղաքականութիւնը,—որ այնքան սուղ արժեց,— միայն իր դրացի հարուստ սովետական հանրապետութիւններուն տուած նըպաստներով։ Անմիջապէս որ դադրին այդ նպաստները, դժուար պիտի ըլլայ պահել յիշեալ բոլոր կարգադրութիւնները։

Միւս կողմէ վախնամ շատ արագ թուի յեղաշրջութիւնը։ Անհատը, յանկարծակի բաժնելով իր նահապետական ընտանիքէն, որ մինչեւ այժմ կը պաշտպանէր զինք, թերի պատրաստուած տարր մըն է այս նոր կեանքի ձեւին համար, որ կը ներկայանայ իրեն։ Այս իրողութիւնը աւելի ճշմարիտ կը դառնայ, երբ խնդիրը կիներուն մասին է։ Անոնք կ'ապրէին նախապէս գրեթէ բանտարկուած։ Սեռերու հաւասարութիւն յայտարարուեցաւ, սակայն կինը նըւազ կ'օգտուի այդ հանրային կարգադրութիւններէն, որովհետեւ պատրաստուած չէր ատոնց իր նախկին կեանքին պատճառով։ Պատրաստելու համար կինը իր վրայ դրուած նոր պարտականութիւններուն եւ տրուած իրաւունքներէն լայնօրէն օգտուելու վիճակին, անհրաժեշտ է կրթութեան հսկայ աշխատանք մը։ Վերջապէս, անհրաժեշտ է կազմակերպել կնոջական շարժում մը այն երկրին մէջ, որ գրած է կնոջական ծրագիր մը։ Ծնունդներու համեմատութեան նուազումը, որ այսօր բաւական բարձր է, պիտի շարունակուի, որովհետեւ երբ նահապետական ընտանիքը կը պարտադրէր ամուսնութիւնը, կը ստանձնէր նաեւ ապահովել գոյութեան անհրաժեշտ միջոցները իր անդամներուն, եւ կրթութիւնը անոնց զաւակներուն համար։

ՓՕԼ ՏԷՔԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

ՃԻԳԵՐ ԵՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԸ ԿՈՏԻՆԻԷՌ —Վերջին երկու ամիսները Գարակէօզեան Հօմի համար եղան ընկերական զուարթ ու շէն կեանքի շրջան մը։ Դասարանական միութիւնները, իւրաքանչիւրը ուսուցչի մը ղեկավարութեան տակ դրուած, ամէն ճիգ թափեցին Հօմի մենաստանին մէջ ստեղծելու կենդանի եւ ուրախ մթնոլորտ մը։

Հինգերորդ երեք կարգը, որ երկու տարիէ վեր Հայաստանի դպրոցներուն շարժանկարի լուրջ գործիք մը հայթայթելու նպատակը կը հետապնդէ, վերջերս կոչ ըրաւ Հօմի բոլոր աւարտական եւ արհեստաւոր սաներուն աջակցութեան եւ զանոնք հրաւիրեց համախմբուիլ իր նպատակին շուրջ։ Կոչը միահամուռ արձագանգ գտաւ հեռաւոր եւ մօտաւոր սաներու մօտ եւ հազիւ իրենց օրապահիկը շահող մեր սաները գիտցան լիաբուռն նուիրել իրենց լումաները։

Բացի այդ, Ե. դասարանը նոյն նպատակին համար կազմակերպեց դպրոցական շարժանկարի երեկոյթ մը, անակնկալ նուիրաբաշխութեամբ համեմուած եւ վիճակահանութեան ուրիշ երեկոյթ մը, որոնք մեծ յաջողութիւն ունեցան։

Ե. դասարանը իր դրամները օգտագործելու առաջադրութեամբ մտադիր է մօտերս հիմնել ճաշարանոց մը, որու հասոյթները պիտի յատկացուին իր նպատակին։

Չորրորդ եւ երրորդ դասարանները համաձայնած են իրենց ջանքերը միացնելու եւ Հօմին նուիրելու շարժանկարի կատարեալ գործիք մը։

Չխաչաձեւելու համար իրենց երեց եղբայրներուն ջանքերը, այս երկու դասարանները որոշած են, որչափ կարելի է տարբեր միջոցներով եւ իրենց սեփական աշխատանքներով հայթայթել անհրաժեշտ գումարը։

Այս ուղղութեամբ Գ. դասարանը փոխառութիւն մը կնքելով, Հօմին մէջ հիմնեց մանրավաճառի խանութ մը եւ յանձնակատարութեան մասնաճիւղ մը, որ Հօմի պաշտօնէութեան զանազան ապսպրանքները պիտի հայթայթէ նպաստաւոր պայմաններով։

Այս ձեռնարկը անհրաժեշտ պահանջի մը գոհացումը կուտայ, որովհետեւ Հօմը իր անտառին մէջ մեկուսացած հայթայթումի դժուարութիւններ ունեցած է մինչեւ հիմա. խանութը բաց է առայժմ լոկ շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ։ Գնումները, վաճառումները, հաշուապ
հութիւնը կը կատարուի նոյն դա
սարանի տղոց կողմէն եւ առ
Նորդուած է հրապարակի գն
լաւագոյնը հայթայթելու գործ
նական սկզբունքէն։ Գործին կրթ
հանգամանքը ակներեւ է ան
շուշտ։

Դ. դասարանը, բացի այդ
փետր. 26ի շաբաթ իրիկուն ներ
կայացուց քրքջալիր դաւեշտ մը
«Գգուելի վաճառական Վարդ
լապօղեան», որ չափազանց խնամ
քով պատրաստուած էր եւ ուրախ
իրիկուն մը ընծայեց Հօմի ըն
տանիքին։

Գ. դասարանը, տակաւին բ
բավարար, համեստ քայլերով կ
ջանայ հետեւիլ իր մեծ ընկե
ներու ճիգերուն։ Այս դասար
տղաքը ուզելով ծառայելու ոգ
մշակել իրենք իրենց մէջ, որոշ
են իրենց խաղի կամ հանգս
պահերէն մաս մը յատկացն
Հօմի առկախ գործերուն, Հօմի
բաղնիքը մաքրելու, ուսուցիչներ
կօշիկները ներկելու, այցելուն
դպրոցին մէջ պտտցնելու պա
րաստակամութիւնը յայտնած
իրենք եւ ասոնց զուգընթաց հ
նած են գործնական եւ ձեռա
աշխատանքներու պզտիկ արհ
տանոց մը, Հօմի պաշտօնակ
սրահին մէջ Փասթէօրի եւ Վիք
թոր Հիւկոյի նկարներուն զետեղ
մին առիթով նոյն դասարանը
նոյց ի պատիւ երեկոյթ
սարքեց ուր սինեմայով գ
տրուեցան մասնաւորապէս Փա
թէօրի կեանքին եւ գործին մա
սին դպրոցական ֆիլմեր։ Նոյն դա
սարանի նախաձեռնութեամբ Վ
դանանց հինգշաբթին տեղի ունե
ցաւ թէյասեղան մը ի պատիւ
ուսուցչական մարմնի եւ արհ
տաւորութեան։

Ինչպէս կը տեսնուի դասար
նական այս միութիւնները,
իրենց հերթական հաւաքոյթ
րը, գիտնական կազմը եւ
նաւոր հաշուեպահութիւնը
եղած են Հօմի տղոց ընկերա
քաղաքացիական կրթութ
լաւագոյն միջոցը։ Փ.

10,000 ՖՐԱՆՔԻ ԱՒԱՐ

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզ
— Գրած էինք որ Գ. Օ. կոմ
տէի գործը խաչաձեւելու համա
Առաջնորդարանը կազմած է Ս
քատախնամ մարմին մը, և
հազարէն 10 հազարը դրամ
անոր տրամադրութեան տա
«Աղքատախնամ»ի առաջին
ւիրուածներու մերժումէն յե
Հոգեւոր Հովիւը յաջողած է կ
մել ուրիշ մարմին մը։ Հօկը
հոգատարութեան տակ առա
վարդապետը եւ «աղքա
խնամ»ը։ Հօկին մարդիկը
նազան վկայական կուտան, որ
վրայ անմիջապէս նպաստ
բաշխէ Աղքատախնամը։

Ցաւալին այն է որ իրակ
աւարի տրուած է տասը հազա
ու շուտով պիտի հալի
տաքուկ շունչին տակ։ Եւ
տոյ, տալու ձեւը մուրացկա
թեան կը մղէ մեր ժողովուր
ու կը խաթարէ անոր բար
կանը։

Ժողովուրդի ամենալայն
ւերուն մէջ խորունկ զայր
պատճառած է դրամաբաշխ
թեան եղանակը։ Տեսած են
կը պատմեն որ դրամ ստացո
ները կարօտութիւն չունին
րենց իսկ յայտարարութեա
Շատեր դրամը ստացած եւ
րենց շունչը առած են սրճար
եւ ստացածնին տուած բաժ
խաղի։ Կարօտները չեն կրն
օգտուիլ, Հօկը մեղսակցութե
առաջնորդարանի աւարի
տայ գումար մը, որուն բա
վճռած է ժողովուրդը եւ
որ ան տրուի Գ. Օ. կոմիտ

ԶԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոն.— Փետր. 27ին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Երէ. կոմիտէն կազմակերպած էր «Վարդանանց»ի ներկայացումը, մասնակցութեամբ տեղւոյս Գ. տրամաթիկ խումբին: 700է աւելի հանդիսականներ ժամանակին հաւաքուած էին գրաւել իրենց տեղերը: Հանդէսը բացուած ...արարութեամբ խօսք առնելու ...Եւրոպայի Շրջանի գործիչ ...Արօեանի, որ յատակօրէն ...ներկայացուց Վարդանանց ...պատերազմին ու անոր շարժա...թիւնը: Ընկերը համառօտակի ...արելով Վարդանանցի նշանակութիւնը, անցաւ Փետր. 18ի ապստամբութեան, եւ իբրեւ ա...պացոյց պատմեց մասնաւոր...ութեան բանտարկութիւնը, ...ամներու աքսորը, հայ գիւղացիներու խնչքի եւ ստացուածքի բռնագրաւումը: Մանրամասնօրէն պարզեց, թէ ինչպէս հայ գիւղացիները ռուսական սուինի...ներու օգնութեամբ մտան Հայաստան եւ ժողովուրդը փողոց թափելով խեղդեցին անոնց արար բողոքի ձայնը: Անոնք եղ...պարակեցան վէժանկին հետ ...խորտակեցին հայկական պետութիւնը եւլն.: Յորդորեց ներկաները չյուսահատիլ, եւ ան...կուն պահանջել մեր նահատակ ...նահատակներու արեան գինը՝ Միացեալ Անկախ Հայաստան»:

Չորրորդ վարագոյրի միջնա...մին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ...քարոզչական վիճակահանութիւ...: Հրապարակ եղած 500 տոմ...սերէն շահեցան հետեւեալ 50 ...թիւերը զանազան առարկաներ: ...թիւ 311ը ժամացոյց մը, ...45 ինքնահոս գրիչ մը, 6 ար...մը, 86 մետաքսեայ փող...մը, 200 ածելի երկու վեց...կ զանակ, 444 ծաղկաման ...ը, 131, 432, 459, 49, 274, 68, 150, 421, 458, 242, 122, 2, 392, 359, 285, 464, 161, 74, 94, 269, 457, 7, 204, 492, 157, 119, 46, 205, 400, 398, 184, 234, 27, 147, 382, 183, 105, 29, 159, 142, 427, 389, 24, 402 զանազան իրեր: ...ստանալու համար դիմել ամէն ...ր երեկոյեան, գրագրական ...րան, շահած տոմսերով միա...ին:

Յ. Նիկողոսեան

...ԱՆԴԷՍ ՄԸ ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Փօն-տը-Շէրիւ.— Շաբաթ կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ «Վարդանանցի» հանդէսը, նախաձեռնութեամբ Փօն-տը-Շէրիի Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Գոմէտի տրամաթիքին:

Հանդէսին բացումէն առաջ, ... Ա. Աճէմեան պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը: Ներկայ ...ր հոծ բազմութիւն մը, թէ քաղաքէն եւ թէ շրջաններէն:

Հ. Յ. Դ. Փօն-տը-Շէրիի Ընթա...ցասրահէն մօտերս կը ներկայացնէ ...ւ «Չարշըըը Արթին Աղան», մասնակցութեամբ Լիոնի Տրամաթիքին:

Փափաքելի էր որ՝ միշտ այսպէս հանդէսներ սարքուին, ազգային ոգին վառ պահելու համար:

Կ. Խ.

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ.— Անցեալներ գրեցինք թէ այս տեղի ճարտարարուեստը չէ ազդուած ներկայ տագնապէն: Բայց ահա երկու ամիս կ'ըլլայ որ պարապ գործաւորներու թիւը կ'աւելնայ, զանազան վայրերէ եկած անգործներ կուգան կրկնապատկել անգործներու թիւը: Չորս պարապ հայրենակիցներ ունինք: Թէեւ ասոնց վիճակը առայժմ այնքան ալ գէշ չէ, բայց եթէ այսպէս շարունակուի, կրնայ ծանրանալ:

Ինծ ծանօթ շատ մը օտարներ, մասնաւորապէս Իտալացիներ մէջտեղ չկան, երեւի հայրենիք դարձած են, իսկ մենք ո՞ւր պիտի երթանք: Հայաստա՞ն:

Քան իր արուարձաններով շատ փոքր թիւով հայութիւն կը հաշուէ, որով մէկ տարուան մէջ ունեցած ենք 7 ծնունդ, մահ չկայ, իսկ հարսանիք հաւանական է, բայց առայժմ պէտք եղած միջոցները կը պակսին:

Հոս ինքնութեան թուղթեր փոխելու համար դիւրութիւններ կան: Դանէնեան անգագիր չեն հարցներ:

Չունինք որեւէ կազմակերպութիւն, փետրուար 5ին քանի մը ընկերներու ժրաջան աշխատութեան շնորհիւ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ. Ննթակոմիտէ մը, «Կայծակ»: Այժմ ունինք 12 ընկերներ, բայց յոյս կայ որ այս թիւը կրկնապատկուի, որովհետեւ այստեղի գիւղերը շատ անհատ դաշնակցականներ կան:

Գ. Կարօեան

ԺՈՒՌՆԱԼ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԱՐԴԵՕՔ

Մարսէյլէն պատահական թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Շատ վստահելի բարեկամ մը, որ կիրակի պատարագին լսած է գալֆայեան վարդապետին քարոզը, հետեւեալը պատմեց անոր բերնով.—

«Այստեղ 200-ի չափ անբաղձալիներ կան, որոնք կը գրգռեն ժողովուրդի միտքը, դուք անոնց կարեւորութիւն մի տաք... Մենք կը խորհինք այս մասին, ամէն բան մէկ անգամէն չըլլար:»

Որո՞նք են այդ անբաղձալիները:

Կառավարութեան աչքին անբաղձալի (indésirable) են անոնք որոնք այս երկրի ներքին գործերուն միջամտելու յիմարութիւնը կ'ունենան:

Վարդապետը, սակայն, «անբաղձալիներ» ըսելով երեւի կ'ակնարկէ փետր. 13ի միթինկին, ուր աշխատաւորները կառավարութեան մէկ հոգը թեթեւցնելու համար, կազմեցին գ. Օլմոնեանին, որ վաւերացուեցաւ անկէ, ու կը գործեն իբրեւ օրինաւոր մարմին, կատարելապէս վստահութիւն ներշնչելով:

Իրմէ առաջ ալ մը նոյն բանը կրկնեց ոստիկանութեան, եւ ոստիկանութեան ներկայացուցիչները գալով միթինկին տեսան եւ համոզուեցան անոր լրջութեան, ամօթահար ձգելով տեղեկատուները:

Ի՞նչ, առաջնորդարանը արդեօք խրդային աշխատանքի՞ լծուած է, եւ «Ժուռնա՞լ» կը պատրաստէ իր ապօրինութիւններուն, ապիկարութիւններուն, շահագործութիւններուն դէմ՝ գայթակղած ժողովուրդին դէմ:

Կը պահանջենք որ Մամուլին զեկուցում մը տալով պարզէն վարդապետին միտքը, կամ գոնէ բացատրեն թէ ինչ կը հասկնան «անբաղձալի» ըսելով, այն ալ թուով 200-ի չափ:

Անհրաժեշտ է այդ բացատրութիւնը, որպէսզի եթէ թիւրիմացութիւն կայ պարզուի:

ԽԵՆԹԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէննայի յիմարանոցին մէջ պարահանդէս մը տրուած է խենթերուն: Հրաշալի պիւֆէ, առաջնակարգ օրքէսթր մը, քանի մը բժիշկներ եւ լրագրողներ՝ իբրեւ հրաւիրեալ: Երբ խենթերը ներս մտան հրաւիրեալները ապշեցան: Ոչ ոք կրնար ըսել թէ անոնք խենթ էին, որովհետեւ բոլորն ալ հագուած էին աւելի շքեղ քան խելացիները: Ամէն խենթ իր տունէն բերել տուած էր սմոքինկ մը, ֆրաք մը: Սակայն կային ալ, որ կը պարէին հողաթափով: Խենթուհի մը կոնակը անցուցած էր հրաշալի շրջազգեստ մը, հագած էր տէքոլթէ շապիկ: Մանկամարդ խենթուհիներ կարած էին իրենց մազերը ալա Նինոն: Պարող խենթերը հակառակ իրենց շնորհալի արդուզարդին, օձիք չունէին: Յիմարանոցին տնօրէնը իբրեւ զգուշութիւն, հրամայած էր օձիքէ զրկել զանոնք, որպէսզի դիմաւորը կարենայ արգիլել խենթերուն փախուստը:

Ու խենթ ու խենթուհի անընդհատ պարեցին մինչեւ կէսգիշեր, վալս, ֆօլքա, ֆաոքրիյլ, սակայն երբե՛ք Չարլսթոն: Խենթերը պարեցին իմաստուն պարեր միայն:

Զարմանալին հոն էր որ բազմաթիւ այրեր կը պարէին այրերու հետ, եւ կիներ՝ կիներու հետ: Եւ այս կատարեալ պարահանդէսին իբրեւ ամբողջացում, երիտասարդ խենթուհի մը մղուեցաւ սիրաբանութիւն կատարելու, եւ այնքան հեռու գնաց, որ տնօրէնը զայն փակեց իր սենեակին մէջ: Պարագայ մըն ալ. կարգ մը կիներ յամառօրէն հասած՝ մերժ ըրին պարի հրաւէրները այրերուն, որոնց միշտ կը պատասխանէին — ո՛չ, չեմ պարեր:

Կէս գիշերին պարահանդէսը վերջացաւ: Սակայն խենթերը չէին ուզեր սրահէն քաշուիլ, եւ պէտք եղաւ բռնութեան ու խոստումի,— Յաջո՛րդ անգամ, պարոնայք եւ տիկնայք խենթեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ.— Մարսէյլի մէջ, գոհարավաճառ Պ. Գ. Պարծանեան, երկուշաբթի ցորեկ, իր խանութին մէջ ընդունեց այցելութիւնը երեք անծանօթներու, որոնք կը ներկայանային իբրեւ գաղտնի ոստիկան: Նախ կարգ մը տեղեկութիւններ հարցնելէ յետոյ, յանկարծ յարձակեցան հայուն վրայ, պառկեցուցին գետինը, եւ քիթին բռնեցին թմրեցուցիչ դեղ մը: Քնացնելէ յետոյ, գողերը առին տարբեր գոհարեղէնները, որոնց գինը քանի մը հազարը կ'անցնի:

ԲԱՐԵԽԻՂՃ ԳՈՂԸ.— Սանլիսի մօտ գիւղ մը: Գիշեր ատեն գողը կը մտնէ ըմպելիքի վաճառականի մը տունը: Վաճառականը կ'արթննայ եւ կ'երթայ հասկնալու աղմուկը, որ կուգար քովի սենեակէն: Գողը ատրճանակը կ'ուղղէ եւ սպառնալիքի տակ վաճառականը կ'իջեցնէ շտեմարանը, հրամայելով որ գաւաթ մը ըմպելի լեցնէ եւ իրեն հրամցնէ: Յետոյ, գողը կ'ըսէ թէ շատ կը ցաւի որ իրեն պէս աղքատ է վաճառականը: Եւ գրպանէն հանելով գողցած ադամանդները, կը դնէ սեղանին վրայ եւ կը մեկնի ինքնաշարժով:

ԳԻՆԻ ԵՒ ԼԻԶՕԼ.— Սէթրազպուրկի մէջ տիկին Պերժանձիլա բարեկենդանի առթիւ խմեց, խմեց՝ գինովցաւ, պարեց, պարեց՝ յոգնեցաւ: Երբ տուն եկաւ, ամուսինը լեզուին տուաւ եւ լուացք: Զգայուն կինը, վշտահար, այս անգամ խմեց շիշ մը լիզօլ եւ մեռաւ:

ՆԱԽԱՆՁ.— Նախանձը կամ դանակ մըն է, կամ ատրճանակ մը:

Մէյի մօտ, Աշէն գիւղը կը բնակէր իտալացի Թէնթի, որ սրճարան մը կը բանեցնէր: Մարդը շատ նախանձոտ էր, որովհետեւ կինը շատ կը զարպասէր Հայնրիխի հետ, որ երիտասարդ էր: Նախանձը ներսը աճեցաւ ու մեծցաւ, խոշոր դանակ մը դարձաւ: Ու Թէնթի գնեց խոշոր այդ դանակը եւ ըսաւ թէ պիտի սպաննէ կինը, աղջիկը եւ սիրահար բարեկամը:

Առջի օր Հայնրիխ եկած էր սրճարան: Ու կատաղի վէճ մը փրթաւ էրիկ կնկան միջեւ: Թէնթի վերցուց դանակը եւ տնկեց կնոջ կռնակին վրայ: Կնոջ սիրականն ալ վերցուց շիշ մը եւ պայթեցուց Թէնթիի գլուխին, ճեղքեց զայն եւ ձգեց գետին: Սակայն ոտքի ելաւ Թէնթի, եւ (թերեւս հարուածէն խենթեցած) վազեց համբարանոցը, կրակ տուաւ խանութին: Բոցը տարածուեցաւ: Թէնթի տանիք ելաւ: Հրշէջները եկան՝ մարելու կրակը, սակայն Թէնթի տանիքէն կղմինտր կը նետէր հրշէջներուն: Հասան ոստիկանները եւ վար իջեցուցին, եւ հիւանդանոց փոխադրեցին:

ԱՐՍԷՆ ԼԻՒԲԷՆ ՅԱՂԹՈՒԱԾ.— Դերասան Փիէր Ֆրանք առջի գիշեր Լիոնի Ելտօրատօ թատրոնին մէջ կատարելէ յետոյ Արսէն Լիւպէնի դերը, գնաց տուն: Յանկարծ հեռաձայնով կանչեցին: Ելտօրատոյի տնօրէնը ստիպողաբար կը հրաւիրէր զինք թատրոն: Անմիջապէս ինքնաշարժով կը հասնի թատրոնին առջեւ, ուր անծանօթ մը դէմը կ'ելլէ եւ կը հարցնէ.— Դո՞ւք էք դերասան Ֆրանքը:

«Այո» չէր պատասխանած, երբ քիթին բերնին վրայ կ'ընդունի կապարեայ բռունցք մը: Դերասանը ընկրկելով, ինքզինք կընետէ ինքնաշարժէններուս: Երկու նոր անծանօթներ կը բռնեն եւ կը քաշեն, լաւ մը կը ծեծեն, գլխուն, փորին, կողերուն: Աղյան կը շինեն ու կը ձգեն, կը փախչին: Այս ծեծը այնքան արագ կը կատարուի, որ ինքնաշարժին վարիչը չի կրնար միջամտել:

Դերասանը, որ քիչ առաջ Արսէն Լիւպէնի դերը խաղացած էր, յաղթուած՝ չի կրնար հասկնալ այս յարձակումին գաղտնիքը:

ԿԱՏԱԿ.— Քաջ տղայ էր Ռիթու: Առջի օր գրաւ դրաւ որ Լուի-Պլան կամուրջին վրայ պիտի կենայ եւ պիտի կրակէ առաջին անցորդին վրայ... խաղալիք ատրճանակով մը: Առաջին անցորդն էր բանուոր Ժաք Լը Կրան, անունին պէս մեծ մարդ մը: Տղան տնկեց ատրճանակը, եւ ըսաւ, «անձնատուր եղիր»: Մարդն ալ ապտակ մը զարկաւ: Եւ որովհետեւ քաջն Ռիթու կըրակեց ատրճանակը, մարդը բարկացաւ, գրկեց տղան եւ կամուրջէն նետեց ջրանցքին մէջ: Քաջն Ռիթու քաջ բարեկամները փախան, վախնալով որ իրենք ալ կը նետուին ջուրը: Սակայն Ռիթու չէր կրնար ջրանցքէն դուրս ելլել եւ բանուորը ստիպուեցաւ ձուկի պէս բռնել տղան եւ ջրանցքէն դուրս հանել: Անով չաւարտեցաւ կատակը. բանուորը բռնեց տղուն օձիքէն և այս անգամ նետեց ոստիկանատան սենեակին մէջ: Պատմեց դէպքը, և ոստիկանատը ճամբեց զայն յանդիմանելէ յետոյ որ նման կատակներ անգամ մըն ալ չփորձէ, հակառակ պարագային փոխանակ ջրանցքին՝ կ'իյնայ ծովին մէջ:

ՕՐ. ԽՍԿՈՒՀԻ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսիլիա 27 Փետր. 1927

ԱՊՏԻՒԼ ԳԱՏԷՐԻ ԹՈՇԱԿԸ

Ֆրանս. կառավարութիւնը կը շարունակէ թոշակ վճարել Ալճերիոյ Էմիր Ապտիւլգատէրի ժառանգորդներուն:

Էմիրի կենդանութեան, այդ տարեթոշակը 100,000 ֆրանք էր: Երբ մեռաւ, վճարումն ալ դադրեցուեցաւ: Սակայն 1884ին, նկատի ունենալով Ապտիւլգատէրի Ֆրանսայի մատուցած ծառայութիւնները եւ անոր գերդաստանին դիրքը իսլամ աշխարհին մէջ, 80000 ֆրանքի վարկ մը բացուեցաւ ելմտացոյցին մէջ, «Ապտիւլ Գատէրի յաջորդներուն ապրուստը ապահովելու համար»: Ժառանգորդներէն մաս մը մեռած ըլլալով, այս գումարը 70000 ֆրանքի վերածուեցաւ 1914ին: Մինչեւ հիմա այս գումարը կը տրուի, եւ յաւելում չէ եղած, հակառակ ապրուստի սղութեան եւ ֆրանքի անկումին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի Ա. խումբը երեք շաբաթուայ դադարէ մը վերջ, կիրակի օր լաւ յաղթանակ մը տարաւ առաջին դասակարգի պատկանող S. A. Nord-Esti Ա. խումբին դէմ:

Ա. կիսախաղին հայ մարզիկները իրենց մասնայատուկ փասերով յաջողեցան նշանակէտ մը շահիլ. Բ. կիսախաղին երկու կողմն ալ մէկմէկ նշանակէտ շահելով խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ 1.ի դէմ 2 նշանակէտով: Այս յաջողութեամբ մեր տղաքը անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց ընդունակութիւնը եւ խաղի ամբողջ տեւողութեան եռանդուն խաղարկութիւն մը ունեցան:

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստիի եւ Y. A. Malakoffi պահեստի խումբերու մրցումը: Հակառակ այս վերջիններուն մալենական առաւելութեան, մերինները գեղեցիկ խաղարկութեամբ մը յաղթող ելան 1ի դէմ 3 նշանակէտով:

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի յանձնախումբը գարնան եղանակի սկզբնաւորութեան կանոնաւորելով իր ֆութպօլի խումբերը կը սկսի կիրակնօրեայ շարունական մրցումներուն: Որոշած ըլլալով նաեւ երրորդ եւ չորրորդ խումբեր կազմել, կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որ կ'ուզեն մասնակցիլ, դիմել կիրակի օրերը եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

«ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ».— Մ. Ա. Կոստանեանի թատերախումբը իր հրաժեշտի ներկայացումը կուտայ այս Կիրակի գիշեր, ներկայացնելով իշխան Սումբատովի «Դաւաճանութիւնը», վրացական կեանքէ: Մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ:

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Մնացած մնացի...: Կոտին հետ ...ուրեմն, որ Խուէն հոն կուգար, ...յ խաչեղբօր հետ...: Արագօրէն, ...աշկինակը տեղը դրի եւ առանց ...մարելու մեկնեցայ:

Մօտալ նախազգացումներու ...տիրութեան տակ նուաղուն, ...տորոփ զարկերը բարձրացայ ...գացի նետուեցայ վրանին ...ջեւ, ուր մայրս՝ կազդուրեց ..., վստահեցնելով թէ՝ աւելի լաւ ...: Հիմա ալ, կ'ուզէի մեկնիլ, ...կենալ այս տեղը ուր՝ մեծ չարիքներ կը նախատեսէի: Խուէն եւ ...Աքսիս երեւցան, իւրաքանչիւրը ...ուրեր ճամբով մը: Ա՜խ..., ի՜նչ ...ւ կը ծածկէին իրենց գաղտնիքը: ...Աքսիսի աչքին մէջ նայելով, ...անհամբերներու անկեղծութեան ...ամէն հաւատք կորսնցուցի:

Հազիւ թէ հասած էին, երբ կատաղի տրոփիւն մը՝ Կոտինի փութանակի վերադարձը իմացուց. շնչասպառ ձիէն վար իջաւ եւ պոռաց.

— Առողջապահական պաշտօնեաները՝ առաջին վրանաքաղաքին հիւանդները կը վերցնեն կոր...: Մեզ ալ մատնած են որ հոս փախած ենք, կառքը ոտք է ուր չէ կուգայ. ես Ատրիէնի մայրը եւ իր գոյքերը կը պահեմ. եթէ իմ բացակայութեանս գան, ըսէք թէ երեք տարեց մարդեր ենք եւ տղեկ մը, բոլորս ալ առողջ...: Հասկցա՞ք. շատախօսութիւն չ'ուզեր: Հարցաքննիչ դատաւորի պէս կը կը չփոթեցնեն մարդը:

Եւ վրանին մէջ մտնելով.

— Է՛յ, մայրի՛կ, ըսաւ խընդալով. լսեցի՞ք. կառքին հետ ծանօթութիւն հաստատելու վտանգին մէջ կը գտնուիք. ինչպէ՞ս էք:

Մայրս, պատասխանելու տեղ, ոտքի ելաւ:

— Կատարեա՞լ, բացագանչեց Կոտի՛ն. բայց ինչ ալ ըլլայ, երկուքս մէկ՝ պզտիկ ճամբորդութիւն մը պիտի ընենք, եւ մեր միջոցներով մենք մեզի հասնելու միջոցները պիտի փնտռենք:

Ըսելով մէկտեղ՝ տղու մը պէս մայրս առաւ իր թեւերուն վրայ եւ սկսաւ դաշտն ի վար իջնալ իսկ ես մօրս թաց զգեստները կռնակս առած, անոնց կը հետեւէի:

* * *

Ինչ անձկութեան մատնուեցայ, տեսնելով որ անոնք թաւուտքին կողմը կ'երթային: Կոտինի սրտին մէջ, կասկածի ննթադրութիւնը միայն, գլխու պտոյտ կուտար ինծի, ու փորձեցի անոր ճամբան փոխել տալ:

— Այս կողմէն, Կոտի՛ն, այս կողմէն. հոս, լաւ ծածկուած տեղ մը կայ:

— Բայց ո՛չ, հող ցեխ է. եւ յետոյ այս խոշոր թաւուտքին մէջ արեւ կայ: Կոտին հոն գնաց: Այն ատեն, վախնալով որ թաշկինակը վերցնել մոռցած կ'ըլլան, վազեցի: Բարեբախտաբար հոն չէր: Բայց Կոտին չուշացաւ նշմարելու կոխկռտուած խոտը եւ դեռ նոր կտրուած ուռիի ճիւղի մը տաշեղները: Թաց կեղեւը առաւ ու շօշափեց, մտածկոտ կեցաւ պահ մը, շրջահայեաց ակնարկ մը պտտցուց եւ խռոված՝ գլուխ դիտելով ըսաւ.

— Մէկը՝ նոր հեռացած է այս տեղէն... դուն չե՞ս:

Առանց մտածելու՝ ո՛չ պատասխանեցի եւ անմիջապէս յետոյ՝ զղջացի այո՛ ըսած չըլլալուս:

— Գիտէ՞ք, ըսաւ մօրս, հոս շատ լաւ է. բայց թաքստոցը արդէն մէջտեղ ելած է եւ շատ չանցած պիտի գիտնամ թէ որո՞ւ կողմէ: Գայլը՝ միայն մէկ անգամ գող չայցելեր:

Ուրիշ տեղ մը տանելու համար նորէն մայրս վերցնելու վրայ էր, երբ տեսայ որ աչքերը խոտին վրայ տնկած կեցաւ. ծռեցաւ եւ մատութեան անհերքելի ապացոյցը վերցուց... Խուէն՝ իր խայտանքին մէջ կորսնցուցեր էր քափուրի գնդիկը, որ կարմիր բուրդէ դերձանով մը կապած՝ սովորաբար իր վիզէն կը կախէր: Կոտին՝ փայտ կտրած, մատներուն մէջ բռնած կը կենար կծիկը, այն տեսակ ձեւով մը եւ ակնարկով մը, որ կարծես ըսել կ'ուզէր,— վերցուցէ՛ք, վերցուցէ՛ք սրբիկա, կ'այրէ զիս: Ցետոյ՝ աչքերը տաշեղներուն վրայ դարձուց, ձեռքերը վար իջեցուց գերան մը վերցնելու ձեւով եւ քանի մը տաշեղ դրաւ գրպանին մէջ:

Վրանին քովերը՝ Կոտին մօտեցաւ իր սիրուհիին, որ Ալէքսիսի հետ կը խօսէր եւ իր ակնարկը՝ Ալէքսիսի ձեռքերէն Խուէնի վիզին վրայ գնաց եկաւ: Ալէքսիս ուռիի կեղեւուած ճիւղ մը հետ կը խաղար: Կոտին՝ հանդարտօրէն հարցուց.

— Քափուրի գնդիկդ ո՞ւր է, Խուէն.

— Կորսնցուցի, Կոտի՛ն:

* * *

Իրօք, առողջապահական պաշտօնեաները կէսօրէն առաջ անցան եւ հաստատեցին թէ՝ չորս անձեր կային հոն, առողջ վիճակի մէջ:

— Ա՛լ կրնանք մայրիկը բերել, Ատրիէ՛ն, ըսաւ Կոտին ուրախութեամբ:

— Ես ալ կուգամ, տեսնեմ ո՞ւր խօթեցիք զինքը:

Խուէն մեզի կը հետեւէր:

Կոտին ծիծաղելի կերպով մը գլուխ դիտելով առանց իր դէմքը ցուցնելու ըսաւ.

— Հէ՞, ինչո՞ւ չէ. դուն ալ կրնաս գալ, եղբայր Ալէքսիս:

Կոտին՝ լուռ, կը ծխէր ու քովէս կը քալէր բլրան ստորոտը, Ալէքսիս մեր քովէն կը քալէր, մինչդեռ Խուէն, քայլերը դանդաղեցնելով, կ'անհետանար. Կոտին չտեսնելու զարկաւ, բայց վերադարձաւ մօրս հետ որ առանց ուրիշին օգնութեան կը քալէր

(Շար.)

պահպանելու համար կարգ ու կանոն։ Մզկիթներու մէջ քարոզող կրօնաւորները առանձին ուշադրութեան պիտի առնուին, խռովարար դէպքերու տեղի չտալու համար։ «Խութպէ»ները պիտի կարդացուին թուրքերէն լեզուով։

Անկէ առաջ մասնաւոր մարմին մը կազմուած էր Էնկիւրիի մէջ, որոշելու համար թէ քարոզիչները ի՞նչ նիւթի վրայ պիտի կրնան խօսիլ մզկիթներու մէջ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը կը սարսափի խօսքի ազատութենէն։ Վստահ է թէ իր ձեռք առած արդիական միջոցներուն գլխովին հակառակ է թուրք ժողովուրդը, մասնաւորաբար կրօնամոլ դասակարգը, ուստի եւ գրաքննութիւն հաստատած է նոյն իսկ մզկիթի քարոզներուն վրայ, վախնալով որ կրօնաւորները կրնան մոլեռանդ ժողովուրդը գրգռել կառավարութեան դէմ։

Ազգերու Դաշնակցութեան նոր նստաշրջանը

Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նոր նստաշրջանը, որուն պիտի նախագահէ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրեզէման։ Ժողովին կը մասնակցին նաեւ Պրիան, Չէմպըլէյն, Վանտէրվէլտ եւլն.։ Օրակարգը այս անգամ շատ խճողուած չէ եւ կը յուսացուի որ 5—6 օրէն կարելի ըլլայ սպառել բոլոր խնդիրները։ Երկու գլխաւոր խնդիրներն են՝ Սարրէի ածխային շրջանի տարեկան տեղեկագիրը ու գերմանելեհ յարաբերութեանց հարցը։

Պաշտօնական օրակարգէն դուրս, Նրբանցքներուն մէջ կատարուելիք մասնաւոր խօսակցութիւնները աւելի կարեւոր կը նկատուին։

Անորոշ վիճակ Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Հիւսիսցիներու միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած է։ Կարգ մը զօրավարներ չեն ուզեր կռուիլ նոր հրամանատար Շանկ-Ցուն-Շանկի հրամանին տակ։ Անոնցմէ զօր. Մինկ-Շաօ-Եուէհ իր 10,000 զինուորներով Քանթոնցիներուն կողմը անցած է։

Այս վերջինները նոր յաղթանակ մը եւս տարած են Սունկքիանկի մօտ։

Շանկայի անգլիական զինուորներու թիւն է 7000։ Բոլոր մեծ տուներու եւ բարձր դիրքերու վրայ գնդացիրներ տեղաւորուած են։ Հոնկ-Քոնկ հասան ճափոնական յածանաւ մը եւ երեք թորփիլահալածներ։ «Եարմութ» անգլ. յածանաւը Մալթայէն դէպի Չինաստան մեկնեցաւ։ Նիւ Եորքէն ալ երեք ամերիկեան թորփիլահալածներ ճամբայ ելան դէպի Շանկայ։

Հիւսիսի զինուորները Շանկայի առջեւ, անգլիական պաշտպանողական գիծէն 5—6 քիլոմէդր հեռուն պաշտպանութեան գիծ մը կազմած են։

Գործադուլներու ցոյցը

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ համայնավար Արհեստակցական Միութեանց պատկանող անգործները միթինկներ գումարեցին Մաթիւրէն-Մորօի եւ Կրանժ-օ-Պէլի սրահներուն մէջ։ 2500 գործադուլներ, Մաթիւրէն-Մորօ փողոցին մէջ ուզեցին թափոր կազմել, սակայն ոստիկանները արգիլեցին։ Կրանժ-օ-Պէլ հաւաքուած էին 3500 հոգի։ Բիւ Պուլվարի մէջ գործադուլները յարձակեցան գործարանի մը վրայ եւ պահանջեցին որ բանուորները իրենց գործերը ձգեն։ Երկուստեք կռիւ պատահեցաւ եւ չորս հոգի ձերբակալուեցան։

Նոյնը պատահեցաւ նաեւ Պուլօնեի մէկ գործարանին մէջ, ուր ոստիկանները ձերբակալեցին ինը հոգի։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

Պոլսոյ «Լքեալ» գոյքերու յանձնախումբը գրաւած է Բերայի հայ հարուստներէն Մ. Յակոբեանի կալուածները, որոնց ժառանգորդը «փախստական» է։ Գրաւուած կալուածները կը գնահատուին 350,000 ոսկի։

Անուէլի աւկած Անգլիոյ հանքերուն մէջ

Էպպիւի ածխահանքին մէջ (Կալլէս), ուր կ'աշխատէին հարիւրաւոր բանուորներ, առջի գիշեր կրկզուի աճռելի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ։ Ածխահորէն ելլող սեւ ծուխ մը աղէտին լուրը կուտար։ Անմիջապէս ահազանգը հնչեց եւ օգնութիւն փութացուեցաւ։ Դժուարին եւ վտանգաւոր աշխատանքներէ վերջ կարելի եղաւ դուրս հանել ութսուն հանքագործներ՝ ողջ առողջ։ Յետոյ մէկիկ մէկիկ գետնին երես բերուեցան զոհերու դիակները։ 65 հանքագործներ կը պակսին եւ յոյս չկայ որ կարելի ըլլայ ողջ գտնել զանոնք։ Երկրորդ աղէտը պատահեցաւ Մէնսֆիլտի մօտ, Պիսթրօփի ածխահանքին մէջ։ Երբ բանուորները վար կ'իջնէին, հանքին խորէն դէպի մակերես գացող ջուրի հսկայ խողովակ մը ճեղքուելով սկսաւ 100,000 քիլօէն աւելի ջուր ժայթքել բանուորներուն վրայ։ 14 բանուորներ ջուրերուն մէջ խեղդուեցան։

Միլիոնատէր կնոջ ընչաքաղցութիւնը

Տիկին Անժէլ Վօվէր 52 միլիոն ֆրանք ունի եւ Նօժան կը բնակի։ Փարիզի մէջ ալ ունի մեծ շէնք մը, որուն վարիչն է նախկին գաղտնի ոստիկան մը՝ Քօլմաշ։ Միլիոնատէր կինն ու գործակալը առենէ մը ի վեր կը նեղէին իրենց վարձակալները, որոնցմէ իւրաքանչիւրէն 6-7000 ֆրանք կը գանձէին, նորոգելու համար վարձակալութեան պայմանագրութիւնը, այս առթիւ չմոռնալով նաեւ կլորիկ յաւելում մը ընել տարեկան վարձքին վրայ։

Վէպլէր անուն մարդ մը Քօլմաշի ներկայացաւ խնդրոյ առարկայ շէնքին մէջէն բնակարան մը վարձելու համար։ Քօլմաշ 5750 ֆր. պահանջեց իբրեւ միջնորչէք։ Վէպլէր ոստիկանութեան լուր տուաւ եւ իր վճարելիք թղթադրամներու թիւերը հաղորդեց անոր։ Առջի օր երբ վճարելու համար Քօլմաշի գրասենեակը գնաց, երկու ոստիկաններ սանդուխին վրայ կը սպասէին։

Վէպլերի դուրս ելլելէն վերջ Քօլմաշ ձերբակալուեցաւ եւ խոստովանեցաւ թէ իր գանձած 6-7000 ֆրանքէն 3-400ը ինք կը գրպանէր. 1000ը դռնապանին կուտար եւ մնացածը տիկին Վօվէրի միլիոններուն վրայ կը դիզուէր։

Այս անխիղճ շահագործողները դատական հետապնդումի պիտի ենթարկուին։

ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԵՒ

ՕՐ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԵԾՊԱՔԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Կնքահայրութեամբ՝ Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ։ *Տէսին*

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ջետաթեա-Ալբայի (Ագքերման, Ռումանիա) հայ համայնքի հանգանակութիւնը.

Յ. Ս. Ասուատուրեան 50000 լէյ, Թամարա Մ. Ասուատուրեան 1000, Մարիամ Ա. Ասուատուրեան 5000, Պ. Մ. Քրիստոստուրեան 1000, Քրիստափոր Մ. Ասուատուրեան 2000, Գ. Մ. Ասուատուրեան 1000, Ե. Տ. քահ. Ապրիլեան 500, Գ. Յ. Չամուրեան 1000, Յ. Մ. Յարութիւնեան 1000, Գ. Գ. Կալպակչի 1000, Մ. Ս. Անտոնեան 1500, Յ. Բ. Թորոսեան 1000, Ս. Գ. Չինարեան 200, Յ. Մորեանց 200, Ն. Օհաննեանի ժառանգներից 500, Ն. Պ. Վօլկով 100, Ղ. Մ. Փափուչուբէօյիւք 500, Միխայիլ Սոքօլով 200, Յ. Յ. Գալուստեան 100, Խ. Յ. Սահակեան 500, Ս. Պ. Օհանեան 100, Յ. Կ. Սիմէօնեան 500, Ա. Մալխասեան 100, Բ. Վ. Չինարեան 1000, Եւգրաֆ Չինարով 100, Հոփսիմէ Յ. Ուրֆալեան 200, Յ. Թ. Աւագեան 500, Ա. Մ. Պապով 300, Լ. Կ. Պապով 100, Ե. Յ. Երէցփոխեան 500, Մ. Աւագեան 500, Աւագ Աւագեան 200, Մ. Յ. Թերզի 100, Հոփսիմէ Մարութեան 200, Սողոմէ Յ. Պապովեան 200. Մարիամ Բ. Պապովեան 100, Ա. Գասպարեան 100, Մարգարիտ Կարաօղլանեան 300, Գ. Բ. Պապովեան 500, Յ. Պետրոսեան 100, Բ. Սահակեան 200, Կ. Երէցփոխեան 100, Յ. Թ. Աւագեան 500, Եղիսաբէթ Սվիրիդովա 200, Մկրտիչ Չէմբերճեան 200, Աբրահամ Ագոպեան 300, Կատարինէ Ասուատուրեան 500, Վերա Ասուատուրովա 200, Եւա Քիւրդօղլու 100, Ս. Սթմալեան 100, Գ. Սկիւդարլի 200, Աննա Սթմալեան 100, Տիրուհի Սթմալեան 300, Յակովբ Զօքլի 100, Աննա Սկիւտարլի 200, Գ. Ասլանեան 200, Նունէ Յ. Պապովեան 500, Յ. Միքայէլեան 300, Մանուկ Յ. Պապովեան 500, Յ. Կարապէօղեան 200, Յ. Բէրբէրեան 500, Անյայտ 300, Մ. Պետրոսեան 200։ Ընդամէնը 80,000 լէյ։

(Ղրկուած Եղբ. Օգնութեան Յանձնախումբին)։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ Հայրենակցական երկսեռ Միութիւնը բարեկենդանի առթիւ ի պատիւ անդամ-անդամուհիներուն կազմակերպած է մեծ հացկերոյթ մը, յառաջիկայ շաբաթ 5 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշտ 7.30ին, 63, րիւ Բէփիւբլիքի վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր Ամասիացիները։

Տիար Զարեհ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քէօսէեան, այրի Տիկին Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Պետիկեան եւ զաւակը, Տօքթ. Կ. Պետրոսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Սիւզընէճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Ֆէրհատեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Հ. Շէրիտճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՊԱՅԾԱՌ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի օր, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, 15 րիւ Ժան կուժօն Հայոց եկեղեցիին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն որեւէ խումբի մէջ 5 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand, Rue, Chavillu (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 6 Մարտ ժամը 2.30ին Պէլվիլի ծանօթ ճաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը 6 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ իթալի։

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբին ընկ. ժողովը, վաղը Ուրբաթ, ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes.

Հ. Յ. Դ. Տէսինի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը 6 Մարտ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՆԻ (Cannes) նորակազմ «կայծակ» ենթակոմիտէի առաջին վիճաքանական ժողովը կիրակի, 6 Մարտ, կէս օրէն վերջ ժամը 1.30ին ընկ. Ղազար Աճարոնեանի բնակարանին մէջ, Լա Պատի։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի անդամական ժողովը՝ կիրակի Մարտ 6, ցորեկէն վերջ ժամը 2ին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատետրներով միասին։

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ բանախօսութիւն մը, վաղը Ուր. երեկոյ, Մարտ 4, ժամը 8.30ին, Թուլուզի Քաղաքապետական Գրադարանի սրահին մէջ, 1 Rue Lakanal։ Պիտի խօսի ընկեր Յարութիւն Տէր Պօղոսեան, նիւթ ունենալով «Թուլուզի հայ գաղութը, ինչպէս հիմնուեցաւ եւ ի՞նչ է իր արդի վիճակը»։ Կը հրաւիրուին Թուլուզի բոլոր հայրենակիցները։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ այսօրուան գրական երեկոն, ժամը 9ին, ձօնուած է Պ. Վ. Թէքէեանի գրականութեան։ Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին։ Կը խօսի Հրանտ Բալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սինէմեան, դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեանէ։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Ուր. 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեսինի մասնաճիւղին, կիրակի Մարտ 6ին կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ.Յ.Դ. նախկին գրադարանը։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	123	99
Տոլար,	Dollar	25	56
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	65
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	111	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատր	Ley	15	35
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3020	—
» II	»	1910	—
» III	»	1715	—
Թուրքելի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՄԱՐՏ 1927

4 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 276

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀՈՒ ՍԱՐՍԱՓԷՆ ՅԵՏՈՅ

Թուրքիոյ մէջ օրուան խնդիրն է՝ անկախութեան դատարաններու ջնջումը:

Լման երկու տարի ահ ու սարսափ տարածելէ եւ անհամար կախաղաններ կանգնելէ յետոյ, հանգստեան կը կոչուին այդ ատեանները: Բայց կը մնայ եւ կ՚երկարաձգուի Անդորրութեան Ամրապնդման օրէնքը, որուն անունով կը կտրէին ու կը կախէին երեք Ալիները:

«Թայմզ»ի թղթակիցը, որ իբրեւ աւետիս կը հաղորդէր այս լուրը, դիտել կուտայ թէ կարգ մը երեսփոխաններ դժգոհ են տրուած որոշումէն: Նոյն իսկ զրոյց կայ թէ դահլիճին անդամներէն գոնէ մէկը պիտի հրաժարի: Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս որոշման ատեն ալ վճռական դեր կատարած են Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշաները, որոնց թաթին մէջ է այսօրուան Թուրքիոյ ճակատագիրը եւ որոնց կողքին կանգնած է պատերազմական գործավար Ֆէվզի փաշան, իր սպայակոյտով եւ բանակով:

Թէ անգլիական թերթին թղթակիցը եւ թէ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» տրուած որոշումը կը համարեն ապացոյց՝ Թուրքիոյ անդորրութեան ամրացման: Բայց, կարգ մը երեսփոխաններու ընդդիմութիւնը ինքնին կը հերքէ այդ լաւատեսութիւնը: Անոնք ալ թունդ քէմալական են եւ հարկաւ բան մը գիտեն որ կը պնդեն երկարաձգել անկախութեան դատարաններու պաշտօնավարութիւնը:

Արտաքին տեսքով, «Ասայիշ պէր քէմալ»ն է որ կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ. բայց ներքնապէս, այդ արիւնազանգ երկիրը միշտ ընդունակ է նոր փոթորիկներու, քանի որ ո՛չ Քիւրտերը վերջնապէս ընկճուած են, ոչ մօլլաներն ու սօֆթաները՝ դարձի եկած, ոչ ալ ընդդիմադիրները՝ սպառած: Միւս կողմէ տասնեակ հազարաւոր անպաշտօն պաշտօնեաներու եւ սպաներու անօթութիւնը, երկրին չքաւորութիւնը եւ արտաքին սպառնալիքները երբեք նպաստաւոր պարագաներ չեն բարեկարգութեան համար: «Իզվեստիա», Մոսկուայի պոլշեւիկ պաշտօնաթերթը, քանի մը օր առաջ կը հրատարակէր ճամբորդի մը տպաւորութիւնները Սամսոնէն Տրապիզոն, ճիշդ այն բովանդակութեամբ ինչ որ կը պատմեն բոլոր «հակայեղափոխականները», —ամայութիւն, աւեր, տնտեսական քայքայում եւ յուսահատութիւն: Եւ այս բոլորը՝ Հայերու եւ Յոյներու կոտորումէն կամ աքսորէն յետոյ: Թուրքերը եղած ը քանդեր, կերեր են, առանց տեղը բան մը դնելու: Կանգ առած է, օրինակ, մետաքսագործութիւնը, որովհետեւ Հայեր չկան որ շերամով զբաղին: Տրապիզոն 70.000 ժողովուրդ կը հաշուէր պատերազմէն առաջ, այսօր՝ հազիւ 30.000 եւն.:

Եւ ասոնք՝ ծովեզերեայ շրջաններ են, բանուկ եւ բարգաւաճ: Ասոնց վրայ կարելի է պատկերացնել բուն Անատոլուի՝ ներքին գաւառներու վիճակը: Թուրք ճամբորդ մը, որ ահագին տարածութիւններ կտրած էր վերջերս, Թուրքիոյ արեւելքէն արեւմուտք, կը պատմէ թէ մարդիկ ամայութենէն կը սարսափին արեւելեան նահանգներուն մէջ, եւ չեն կրնար փողոց իջնել առանց զէնքի կամ ընկերակցի:

Անշուշտ սարսափի եւ ամայութեան, ամլութեան այս պատկերն է որ մղած է օրուան վարիչները՝ քիչ մը թեթեւցնել մթնոլորտը եւ ապահովութիւն ներշնչել թէ ներսը եւ թէ դուրսը: Անկախութեան ատեաններու եւ կախաղաններու կապրէ ծանրութեան տակ, ոչ տեղացին առեւտուրի մասին կրնայ մտածել, ոչ ալ օտարը՝ տնտեսական ձեռնարկներ փորձել: Իսկ պետութիւնը դրամի կարօտ է, իր պաշտօնեաներու բազմութիւնը եւ բանակները կերակրելու համար: Ո՞վ պիտի վճարէ տուրքերը, քանի որ Հայեր եւ Յոյներ ալ չկան, որպէսզի կաշի քերթել տան:

Անկախութեան դատարաններու ջնջման մէջ դեր ունի, նաեւ, արտաքին սպառնալիքը:

Շռնդալից լուրեր եւ յերիւրանքներ շատ կան, այս միջոցին: Բայց, չափազանցութիւնները մէկդի դնելով, բոլոր նշաններն ալ կը հաստատեն թէ ուշ-կանուխ փոթորիկ մը պիտի պայթի Թուրքիոյ գլխուն: Եւ Էնկիւրի, լրջօրէն մտահոգ, պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Արդ, որքան ալ զօրաւոր ըլլայ քէմալական իշխանութիւնը, չի կրնար անտեսել իրեն դէմ կուտակուած զայրոյթը: Միայն արեւմտեան (Էնկիւրի) անկախութեան դատարանը 22 ամսուան ընթացքին, 1925 Մարտէն մինչեւ 1926ի վերջը դատի քաշած էր 2351 հոգի, որոնց 946ը պատժուեցան: Ասոնց 204ը մահուան դատապարտուեցան, 133ը անմիջապէս կախուեցան, իսկ 71ը փախստական են: Այս տեղեկագիրը իրենք հրատարակեցին. իսկ բոլորովին մութի մէջ կը մնայ Արեւելեան դատարանի գործունէութեան հաշիւը:

Մ. Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշա կը զգան թէ միայն բռնութիւնը բաւական չէ, ամբողջ Թուրք ազգը շարժման մէջ դնելու եւ զօրանոց առաջնորդելու համար: Պէտք է նաեւ սիրաշահիլ: Այդպիսի փորձ մը կատարուեցաւ, ընդհ. ներումով եւ կաշառքով, լեռ քաշուած Քիւրտերը հպատակեցնելու համար. իսկ հիմա երկրորդ քայլ մը կ՚առնուի, քէները մոռցնելու համար:

Ինչ խօսք որ աչքի փոշի է այս ձեռնարկն ալ, որովհետեւ Էնկիւրի, առանց խորհրդարանի, եւ առանց նոյն իսկ Խալք կուսակցութեան ամբողջութիւնը նկատի առնելու, կրնայ ուզա՛ծ ատենը եւ ուզածին չափ մարդ կախել, միշտ կրթնած Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքին: Ահ ու սարսափի ձեւն է որ կը փոխուի, ոչ թէ իրականութիւնը: Եւ եթէ մէկ վայրկեան դեռեւս կամ թուլնան այս ճակատին վրայ, անխուսափելի է փլուզումը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԸ

«Ցուսաբեր» նորէն անդրադառնալով «կովկասի Ազատագրման կոմիտէ»ի կազմութեան եւ Թուրքիոյ նենգամիտ խաղերուն, դիտել կուտայ.

— Ռուսիոյ «բարեկամութիւնը» օգտագործելու համար՝ Էնկիւրին իր կուրծքին վրայ կը խնամէ Հիւսիսի թշնամիներէն այս մէկը եւս՝ Կովկասը ռուսական լուծէն ազատագրել ձգտող անդրկովկասեան երեք ազգերու — Վրացիներու, Թաթարներու եւ Լեռնցիներու — միութիւնը:

. . . Վրացիին համար ծանր է անշուշտ Թուրքին ներկայութիւնը Անդրկովկասի մէջ:

Սակայն անոր համար աւելի աւելի ծանր է Ռուսին ներկայութիւնը իր երկրին մէջ:

Ազրպէյճանի Թաթարը չ՚ախորժիր անշուշտ Թուրքի տիրապետութենէն իր վրայ:

Սակայն ան ա՛լ աւելի դժբախտ կը զգայ ինքզինք, երբ Սթալինն է Քէմալի փոխարէն:

Այսպէս նաեւ Լեռնցին:

Ահա թէ ինչո՛ւ համայնավար կարմիր դրօշը այս ժողովուրդներու աչքին կը տժգունի քէմալական կարմիր դրօշին առջեւ:

. . . Տարուէ-տարի Անդրկովկասի քաղաքական ընդհանուր քաոսը աւելի որոշ եւ աւելի յստակ կերպարանք կ՚առնէ:

Դէպքէ-դէպք ուսանելի թուրք յարաբերութիւնները ճամբայ կը գծեն դէպի հին ու դարաւոր թշնամութեանց ընդարձակ հունը:

Առիթէ-առիթ մեզ օղակող ուժերը կուգան ըսելու, որ խաբուսիկ է բռնութեամբ ստեղծուած այն «խաղաղութիւնը», որ այսօր կ՚իշխէ մեր հայրենիքին մէջ:

Վա՛յ ուշ արթնցողին:

ԵՂԲԱՅՐ ԲԵԹՂԷՀԷՄ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Գրած էինք թէ արբայ Բեթղեհէմ վեցերորդ անգամ ըլլալով պատառ-պատառ ըրած է «լպիրշ» հրատարակութիւններ: Անոր փոխարէն, երկու երիտասարդներ ալ կրօնական հրատարակութիւններ պատռեցին անցեալները:

Առջի օր, եղբայր Բեթղեհէմ Սէն փողոցէն անցած ատեն, լրագրավաճառի կրպակի մը մօտեցաւ եւ կարգ մը «վրան բաց» հրատարակութիւններ ժողուելով պատռեց: Լրագրավաճառ կինը շիտակ ոստիկանատուն առաջնորդեց արբան, որ անվախ պատասխանեց թէ պիտի շարունակէ իր խաչակրութիւնը առանց վախնալու օրէնքէն: Ընդհակառակն, պնդեց թէ օրէնքը իր կողմն է, քանի որ 1926 Մարտ 23ի ոստիկանական հրամանագիր մը կ՚արգիլէ ո՛ր եւ է ծանուցում հանրատեղիներու եւ ժամադրավայրերու համար, իսկ ուրիշ որոշման մը 10 րդ. յօդուածը կ՚արգիլէ հրապարակի վրայ ծախել ոե եւ է հրատարակութիւն որ հակառակ է «պատշաճութեան եւ բարոյականի»: «Այն մարդիկը որ կը տպեն եւ կը ցրուեն այդ հրատարակութիւնները, շատ պիտի ցաւէին եթէ զանոնք տեսնէին իրենց զաւակներուն ձեռքը: Բայց հոգ չեն ըներ ուրիշներու զաւակներուն համար: Մեծ յանցանք մը, մեղք մը կը գործուի եւ ես կ՚ուզեմ շարկել զայն»:

ՍԹԱԼԻՆԻ վիճակը յուսահատական է եւ վայրկեանէ վայրկեան մեռնելուն կը սպասուի, կ՚ըսէ Մոսկուայէն հեռագիր մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՋՆՋՈՒԵՑԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ Մարտ 28 թուականով.—

Հանդարտութեան երկար շրջանէ մը վերջ, Էնկիւրի կրկին քաղաքական գործունէութեան կեդրոն մը դարձաւ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Անկախութեան Ատեաններու ջնջման կառավարական որոշումով նոր գլուխ մը կը բացուի Թուրք յեղափոխութեան պատմութեան մէջ:

Հանրապետութեան Նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա երկար ատենէ ի վեր կը փափաքէր վերջ տալ այն անբնականոն վիճակին, որ կը տիրէր 1925էն Անկախութեան Ատեաններու հաստատուելէն ի վեր: Երէկ «Խալք» կուսակցութեան վարիչ մարմնի ղռնփակ նիստին մէջ, Քէմալ փաշա յայտնեց իր այս մտադրութիւնը, որ ընդհանուր հաւանութեան արժանացաւ: Այսօր փոխանակ Ազգային Մեծ Ժողովի՝ գումարուեցաւ Խալք կուսակցութեան լիակատար ժողովը, ուր վարչապետ Ըսմէթ փաշա երկար ճառով մը մանրամասնօրէն բացատրեց այն պատճառները, որոնք մղած էին կառավարութիւնը ստեղծելու երկու Ատեանները, ու պարզեց թէ ի՞նչու կառավարութիւնը հիմա կարելի կը նկատէր ջնջել զանոնք: Վարչապետը աւելցուց թէ կարգը պահպանելու բացառիկ օրէնքը երկու տարի եւս պիտի երկարաձգուի, ու ժողովը միաձայնութեամբ հաստատեց իր խօսքերը:

Ստոյգ է սակայն թէ կարգ մը երեսփոխաններ չեն կարծեր որ յիշեալ երկու դատարանները լուծելով, կառավարութիւնը խելացի գործ մը կատարած եղաւ, եւ այսօր շատ կը խօսուի թէ այս որոշման հետեւանքով առնուազն դահլիճին անդամներէն մէկը պիտի հրաժարի: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս լուրը չհաստատուեցաւ, սակայն վստահօրէն կարելի է ըսել թէ քաղաքական կացութիւնը «յեղյեղուկ» է: Ջեռնհաս շրջանակներու կարծիքն այն է թէ հանրապետութեան Նախագահն ու վարչապետը աւելի շատ կը հակին «Խալք» կուսակցութեան չափաւոր տարրերուն կողմը, ի վնաս ծայրայեղ տարրերուն:

Վերջապէս, նկատի կ՚առնեն նաեւ Թուրքիոյ ներքին վարչաձեւին մասին օտարներու կարծիքը: Երկիրը վարող պատասխանատու անձերը կը փափաքին ցոյց տալ եւրոպական պետութիւններուն թէ Թուրքիա կ՚ուզէ նկատուիլ քաղաքակիրթ պետութիւն մը, որ կը ձգտի իր երկիրը պահել խաղաղութեան մէջ՝ զօրաւոր բայց ոչ բռնապետական կառավարութեան մը ձեռքին տակ:

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Մարտ 2 թուականով.—

«Հաքիմիյէթը Միլլիէ» կը գրէ թէ Անկախութեան Դատարաններու ջնջումը ցոյց կուտայ կառավարութեան վստահութիւնը ժողովուրդին հանդէպ եւ հանրապետական-յեղափոխական սկզբունքներու վերջնական կայունացումը: Էնկիւրիի կիսապաշտօն օրկանը կը շեշտէ թէ այս որոշումը դրական պատասխան մըն է այն չարամիտ հաւաստումներուն, որուն համաձայն իբրեւ թէ յեղափոխութեան ստեղծած վարչաձեւը մենաշնորհն է փոքրիկ խմբակի մը, եւ որ կանգուն կը մնայ շնորհիւ Անկախութեան Դատարաններու սպառնալիքներուն: Այս որոշումով, առաջին քայլ մը առնուած է դէպի երկրին մէջ բնականոն պայմաններու վերահաստատումը: Խաղաղութեան եւ հանդարտութեան պահպանման օրէնքն ալ իր ատենին պիտի ջնջուի:

Անատօլուի եզերքներուն ամրացումը

Երէկ գրեցինք թէ Թուրքերը իտալական յարձակումէ մը վախնալով, կ՚ամրացնեն Անատոլուի եզերքները: Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, ամրութիւններ կը շինուին մասնաւորապէս Սքալա-Նովայի (Եէնի Իսքելէ) շրջակաները, Իզմիրէն 40 մղոն դէպի հարաւ, համանուն ծոցին վրայ, Եփեսոսի աւերակներուն մօտ, Սամոս կղզիին դիմաց:

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագիրը

Էնկիւրիէն Մարտ 2 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրի մը կնքումին համար երկար ատենէ ի վեր շարունակուող բանակցութիւնները վերջացած են: Դաշնագրին վերջնական խմբագրութիւնը պիտի կատարուի Զորեքշաբթի կամ Շաբաթ: Բոլոր կէտերուն վրայ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է:

Նոյնպէս համաձայնութիւն գոյացած է բնակութեան դաշնագիր մը կնքելու համար:

Ռուս պատուիրակները հրաժարած են երկու երկիրներու միջեւ առեւտուրը «պետականացնելու» իրենց մարքսիստական պահանջներէն: Անոր փոխարէն կը պնդեն որ դիւանագիտական առանձնաշնորհումներ տրուին Խորհրդային միութեան արտաքին առեւտուրի պատուիրակութեան, որուն կեդրոնն է Պոլիս:

Իտալիա եւ Հունգարիա

Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն Պուտափեշտի իտալական դեսպանին հետ կարգադրած է իր դէպի Հռոմ մօտալուտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՃԵՊԸՆԹԱՑ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ

Խորհրդային դրախտին մէջ, հակառակ որ գրասենեակային աշխատութիւններու դանդաղութիւնը ծայր աստիճանի հասած է, ճեպընթաց արագութեամբ կը տրուին ամուսնալուծման որոշումները: Կարելի է գուշակել որ ամուսնութիւններն ալ նոյն արագութեամբ կը կատարուին հոն: Խորհրդային օրէնքներու համաձայն, ամուսնալուծման համար փաստի, վկայի պէտք չկայ: Երբ ամուսնացած կողմերէն մէկը փափաք յայտնէ, միւս կողմին հաւանութիւնը կարեւորութիւն չունի: Անմիջապէս ամուսնալուծում: Յունուար 8ին երկու վայրկեանի մէջ ամուսնալուծում շնորհուեցաւ: Հակառակ այս արագութեան, գրասենեակներու առջեւ ամուսնալուծում պահանջողները պոչ բռնած կը սպասեն: Գրասենեակներու գրագիրներուն թիւը կրկնապատկուած է, աւելի քան ճեպընթաց արագութեամբ ամուսնալուծում շնորհելու համար փափաքողներուն, որոնք անհամբեր կը սպասեն ուրիշ նոր ամուսնութիւն մը կնքելու համար:

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում, խորհրդային դրախտին մէջ, երախայի խաղ է:

Բրասնայա Կազէթա, խորհրդային թերթը, չի ծածկեր այս պարագան: Ամուսնալուծումի համաճարակ ամէն կողմ. հայրը, քոյրը, ընտանիքով կը վազեն ամուսնալուծման գրասենեակ: Կան որ, պատահաբար ընկերացած ըլլալով ամուսնալուծում պահանջող ընկերոջ մը, փափաք կ՚ունենան ամուսնալուծումի: Կան երիտասարդներ, որոնք ամուսնալուծումի գրասենեակէն ելլելով, կը վազեն ուրիշ գրասենեակ մը, ամուսնութեան խնդրանք մը ստորագրելու համար: Ծերերն ալ հոն են: Նոր կնիկ կ՚ուզեն, ու պառաւները՝, որ նոր էրիկ կ՚ուզեն: Ամուսնութեան «ֆօրտիսմ»ն է:

Ընտանիք չէ մնացած այլեւս Ռուսիոյ մէջ:

ԿՌԻՒ ՀԱԼԷՊԻ ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Ազգամի ստացած մէկ հեռագիրին համաձայն, Փետրուար 26ին Հալէպի կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ ծագած վէճի մը պատճառով, ժողովուրդը երկու մասի բաժնուած եւ կռուած են: Կարեւոր թիւով վիրաւորներ կան: Եկեղեցիին մէջ ամէն բան տակն ու վրայ եղած է, նստարանները եւ ապակիները ջարդուփշուր եղած են:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ

Մէրսինի, Տարսոնի, Ատանայի եւ Տէօրթ Եօլի մէջ նարինջի եւ մանտարինի բերքը այնքան առատ է որ երկաթուղիները անբաւական են Պոլիս փոխադրելու համար: Այս պատճառով երկաթուղիի ընկերութիւնը որոշած է նոր ժամանակացոյցով մը յաւելուածական շոգեկառքեր տրամադրել վաճառականներուն:

ԻՏԱԼԱՑԻ հռչակաւոր պատմաբան Ճ. Ֆէրրէրօ, որ Ամերիկա պիտի երթար շարք մը փիլիսոփայական դասախօսութիւններ տալու, արգելքի հանդիպեցաւ իտալական կառավարութեան կողմէ: Ինք իսկ հաղորդելով այս լուրը, կը յայտնէ թէ «գերի է Իտալիոյ մէջ»: Ֆաշիստ մամուլը սաստիկ զայրացած է Ֆէրրէրոյի արտայայտութեան համար:

**. Տաղանդաւոր հրապարակագիր Սիլվէստրի որ փորձած էր Իտալիայէն Զուիցերիա անցնիլ, կղզի մը աքսորուեցաւ հինգ տարի պայմանաժամով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

I. ՕՂԱԿԻ ՄԷՋ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Հայաստանցի հայրենակից մը, որ վերջերս մեկնած է Երեւանէն, յատկապէս «Յառաջ»ի համար գրի առած է ներկայ յօդուածաշարքը.—

Խորհրդային Հայաստանը կը բռնէ 35,900 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն 910,000 բնակչութեամբ, որ ըստ ազգութեանց հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—Հայեր՝ 782,600, ատրպէճանեան Թուրքեր՝ 89 հազար 200, Ռուսեր՝ 21,800, զանազան՝ 16,400 հոգի։

Ներկայ Հայաստանի մասին լրիւ գաղափար տալու համար տանք և միւս հանրապետութեանց տարածութեան եւ բնակչութեան թիւերը.— Ատրպէճան կը բռնէ 84,963 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն, 2,016,400 բնակչութեամբ, բաժնուած հետեւեալ ազգութեանց.—

Ատրպէճանեան Թուրքեր՝ 1 միլիոն 129,150 հոգի, Հայեր՝ 272,200, Վրացիներ՝ 14,150, Ռուսեր՝ 141,150, զանազան՝ 459,750 հոգի։ Վրաստան ունի 71,619 քառակուսի քիլոմեդր հող եւ 2,479,800 բնակչութիւն։ Ազգութիւններու համեմատութիւնն է.— Վրացիներ՝ 1 միլիոն 688,750 հոգի, Հայեր՝ 297,550, Ռուսեր՝ 89,300, ատրպէճանեան Թուրքեր՝ 81,800, զանազան՝ 322,400 հոգի։ (Այս տեղեկութիւնները քաղուած են՝ Վ. Խուտադովի «Այսրկովկաս» գիրքէն, տպուած Մոսկուա, 1926ին)։

Բնակչութեան եւ տարածութեան մասին յառաջ բերուած վիճակագրական տեղեկութիւնները պահպանելով հանդերձ Այսրկովկասեան հանրապետութիւններու երկու գլխաւոր ազգութեանց Թուական, մօտաւոր համեմատութիւնը, Հայերու մասին հինցած են եւ փոփոխուած, ուրեմն վիճելի են։ Փոփոխուած են, որովհետեւ Վրաստանի եւ Ատրպէճանի «եղբայրական» կառավարութիւններն ամէն կերպ կ'աշխատին Հայերու թիւը որքան կարելի նուազ ներկայացնել իրենց սահմաններուն մէջ, շատ որոշ նպատակներով։ Հայաստանի սահմաններուն մէջ գտնուող Հայերու թիւը նոյնպէս կասկածելի է եւ վիճելի։ Խորհրդային տեղեկութիւններուն դժուար է հաւատալ. ամէն մէկ պաշտօնական օրգան, ամէն մէկ հիմնարկութիւն Հայաստանի բնակչութեան եւ մասնաւորապէս այնտեղ գտնուող Հայերու մասին ունի իր թուական տուեալներն ու տեղեկութիւնները, այնպէս որ անոնք փոխադարձաբար կը հակասեն իրարու։

Այսպէս թէ այնպէս, բնակչութեան կողմէ Հայաստանի վիճակը յարաճուն է, իսկ հողային տեսակէտով կայուն։ Բնակչութիւնը կ'աճի առասպելական չափերով (այդ մասին իր կարգին), երկիր կը մտնէ հազարաւոր գաղթականութիւն, — բան մը որ չկայ հարեւան հանրապետութիւններուն մէջ — բայց վիճակը միշտ ալ կը մնայ նախկինը, status quo: *Եւ դեռ աւելին, ամէն տարի իր արօտատեղիները կը քշուին «եղբայրական» Ատրպէճանի հարիւր հազարաւոր անասունները եւ բերրի հովիտներուն մէջ կը տեղաւորուին տասնեակ հազարաւոր Թուրք-Թաթար գաղթականներ։ Տակաւին Հայաստանի սահմաններէն դուրս կը մնան Շարուր-Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, Տաշիրը, Գանձակը, Սուրմալուն (չենք յիշեր Կարսն ու Տաճկահայաստանը)։ Եւ այդ բոլորը անոր համար, որպէս զի Հայաստանի վարիչներն ապացուցանեն թէ իրենք հետեւողական մարքսիստներ են, թէ իրենք գործնականին մէջ կրնան հայ ժողովուրդի շահերը զոհել յեղափոխական նպատակներուն։ Այս՝ մարքսիզմը, կամ աւելի շատ Լենինիզմը հայ կոմունիստները կը գործադրեն Հայաստանի մէջ. մարզանքներ կը կատարեն անոնք եւ հայ ժողովուրդի վրայով կը քալեն դէպի «համաշխարհային յեղափոխութիւն»։ Եւ ոչ միայն իրենք կը քալեն, այլ եւ իրենց ետեւէն կը քաշեն Թուրք-Թաթար, Վրացի եւ Ռուս ընկերները։*

Այս պայմաններուն մէջ, յուսալ թէ հայ կոմունիստները եւ ընդհանրապէս կոմունիստները երբ եւ է կը լուծեն Հայաստանի սահմաններու խնդիրը, հայ ժողովուրդին հնարաւորութիւն կուտան իր հայրենի օջախին մէջ հանգստացնել գլուխը, մէկ խօսքով Հայաստանը հայ երկիր դարձնել, — պարզամտութիւն է, տգիտութիւն՝ Այսրկովկասեան ու Հայաստանեան պայմաններուն մասին։ Փոխանակ վերաքննութեան ենթարկել տալու երկրի հողային եւ բնակչութեան խնդիրները, փոխանակ թեթեւացնելու զանոնք, հայ կոմունիստներն իրենք են որ կը բարդացնեն, կը դժուարացնեն ու հետզհետէ անհնարին կը դարձնեն անոնց բարենպաստ լուծումը։

Թուրք-Թաթարները խաղաղութեամբ եւ ստրկանաբար կը նուաճեն Հայաստանը։ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են Թուրքեր, Միլլի Դարայի, Վէդիի եւ Ջերմանիսի ձորերը անոնց ձեռքն են. Արաքսի ափի երկայնութեամբ ձգուած են թրքական գիւղեր։ Հրազդանի շրջանէն մինչեւ Չիլախանլու, Ղափարլու, Շիխլար, Բիւչիւք Վէդի ու Արազդայեան, մէկ մէկ ապահով թաքստոցներ են ու հանգրուաններ՝ Ատրպէճանեան ու քէմալական գործակալներու եւ օր մըն ալ պիտի ծառայեն իբրեւ ռազմական կէտեր, վճռական նշանակութեամբ։ Միւս կողմէ, արդի Հայաստանի միջոցները լեռնային Ղարաբաղի բանալին Ատրպէճանն առնելով իր ձեռքը՝ կ'աշխատի փակել դէպի Հայաստան տանող ամէն ճամբայ, եւ իրեն համար բաց պահել ամէն դուռ։ Լեռնային Ղարաբաղը Ատրպէյճանցիներու եւ հայ կոմունիստներու ձեռքով հետզհետէ կը վերածուի մէկ կղզիի՝ ամէն կողմէ շրջապատուած Թուրք-Թաթար ցեղերով։ Այդ նպատակին համար «հանրապետութիւն» է շնորհած, անշուշտ Ատրպէճանի թեւարկութեան տակ — ն՛ւ, Բիւրտիստանին, որու ժողովուրդը քսան հազարը չանցնիր։

Գանձակի լեռնային հայկական շրջանի միջեւ նոյնպէս անջրպետ է ստեղծուած, ի հարկէ Թուրք-Թաթարներով։ Բորչալուի, Տաշիրի շրջաններու հայութիւնը կամաց կամաց կը կորսնցնէ իր գերակշիռ մասը։ Այդ շրջաններուն մէջ, հետեւողականօրէն եւ յամառութեամբ վրաց կառավարութիւնը կը տեղաւորէ Վրացիներ, որոնք ճիշդ նոյն յարաբերութեան մէջ են Հայերու հանդէպ, ինչպէս Թուրքերը Հայերու հանդէպ,— բացարձակ առանձնաշնորհեալ վիճակի մը մէկ տարրի եւ ամէն տեսակ սահմանափակումներ ու ճնշումներ միւս տարրին համար։

Այս բոլորին վրայ եթէ աւելցնենք Մալականներու վերահաստատումը նախկին ցարական կառավարութեան ժամանակ ընտրուած հողամասերու ու գիւղերու մէջ, Շարուր-Նախիջեւանի «հանրապետութեան» մէջ հայ տարրի ստրկանական չէզոքացումն ու մաքրագործումը, այնտեղ հաստատուող Թուրք-Թաթարներու երկրաչափական յառաջատուականբարդաւաճումը Ատրպէճանեան ու քէմալական գործակալներու ներխուժումն ու Հայաստանի դէմ սարքուած դաւերը, նախապատրաստելն ու զինելը, իրաւունք կ'ունենանք պնդելու, որ հայ պոլշեւիկները հազիւ թէ կը հետաքրքրուին Հայաստանի ապահովութեան, վերածնութեան, եւ զարգացման հարցերով։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ ԵՒ ՕՄԱՐ-ԽԱՅԵԱՄ

(Օմար-Խայեամի նորագիւտ ձեռագրի առթիւ)

Թէհրանի հայ եւ պարսիկ թերթերը կը հաղորդեն, որ 1926 Հոկտեմբերի սկիզբը Հնդկաստանի կարաչի քաղաքին մէջ գտնուած են՝ պարսիկ մեծանուն բանաստեղծ-փիլիսոփայ Օմար-Խայեամի բանաստեղծական քառեակներու մինչեւ այժմ անծանօթ ձեռագիրները։

Թերթերը նոյնիսկ կը պնդեն որ այդ քառեակները հեղինակին՝ Օմար-Խայեամի ձեռքով գրուած հարազատ օրինակն է—ինքնաձեռագիր, որ գտնուած է հետեւեալ պարագաներու տակ.—

Հնդկաստանի Սինդհ նահանգի Սեհվան կոչուած վայրի մը մէջ, մշակները շինութեան մը հիմքերը փորելու ժամանակ հողին տակէն յանկարծ կը յայտնուի արոյրէ արկղ մը, որուն մէջ ահա տեղաւորուած էին Օմար-Խայեամի բանաստեղծութեանց ինքնաձեռագիր թերթերը (հաւանաբար մագաղաթեայ)։

Օմար-Խայեամը իր թափառումներու ժամանակ (Հնդկաստան) երբ հասեր է Սինդհ նահանգը այստեղ ալ գրած է յիշեալ քառեակները, որոնց մէջ ակնարկներ կան «Մեհացի» իշխանի մը մասին։

Օմար-Խայեամը, պարսիկ հռչակաւոր բանաստեղծը, ծնած է 1062ին եւ մեռած 1124ին, ուրեմն 62 տարեկան դերեզման իջած է, այն մարդը, որ երկինքի եւ հանդերձեալ կեանքի մասին ո՛չ մէկ ոգեւորութիւն ցոյց տուած է իր քառեակներուն մէջ։ Անոր արեւելքի յատուկ վառ ու գունագեղ տաղանդը սքանչելի եւ գեղեցիկ կերպով կրցած է ստեղծել քառեակներ, որոնք կը բանահիւսեն գովքը գեղեցկուհիներու, կարմիր գինիին եւ կեանքի առօրեայ, առարկայական վայելքներու։ Այն ինչ որ երկնային, աներեւոյթ եւ կամ մահուընէ յետոյ ակնարկուած դրախտի կամ հանդերձեալ կեանքի երեւակայական ապրումներուն կը վերաբերին, այդ բոլորը անտեսուած են Օմար-Խայեամի կողմէ, որ երգած եւ ապրած է իրական եւ հասարակ մահկանացուներուն կեանքը — իր բոլոր քաղցրութիւններով ու դառնութիւններով։ Այս է պատճառը որ այսօր համաշխարհային գրականութեան մէջ անգամ Օմար Խայեամը իր երգած եւ ապրած իրական աշխարհիկ կեանքի քառեակներով փայլուն տեղ մը կը գրաւէ, իբրեւ բանաստեղծ եւ մանաւանդ իբրեւ իրապաշտ բանաստեղծ—համակ անկեղծ, սրտալի եւ ժամանակի ու միջավայրի հարազատ արտայայտիչը։

Օմար-Խայեամի իբրեւ հակադրութիւն, հայ գրականութեան մէջ ունինք հանճարեղ քերթող եւ գրչի սքանչելի հսկայ Գրիգոր Նարեկացին, որ ծնաւ Վասպուրականի Ռշտունեաց գաւառին մէջ, 951ին եւ մեռաւ 1003ին, 52 տարեկան։ Նարեկացիի մահէն 60 տարի յետոյ ծնած է Օմար-Խայեամը։

Նարեկացին առանձնացաւ Վանի ծովակի հարաւակողմը, Ռշտունեաց երկիրը եւ իր ինը քարափոր խցիկ-մենարանին մէջ «Ձայն հառաչանաց հեծութեան սրտի» յերկնեց եւ առ Աստուած առաքելով «ի խորոց սրտի» երկնեց եւ ստեղծագործեց իր հրաշակերտ «Մատեան ողբերգութեան»ը, ուր աշխարհիկ եւ երկնային կեանքը, սէրն ու գինին, կինն ու հաճոյքը եւ առօրեայ վայելքը ամբողջովին ոչնչութեան եւ մոխիրի վերածուած են։ Այն ինչ որ երկրային է, աշխարհիկ, մարդկային — այդ բոլորը կը ցնդին կ'ոչնչանան Արարչի եւ Երկինքի առջեւ։ Ամէն ինչ պէտք է յուսալ Երկինքէն, ձգտիլ դէպի հանդերձեալ կեանքը, անէանալ, մոռանալ եւ ուրանալ աշխարհը, որ ծով եւ բազում մեղքերու հաւաքարան եւ ընդունարան է. Մարդկային մեղքերը ծովի աւազի եւ երկնքի աստղերու չափ շատ են, հետեւաբար եւ մարդ արարածը պիտի խարազանէ իր անձը, մոռնայ երկիրը եւ իր աչքերը երկնքին յառէ։

Ահա Նարեկացիի հաւատամքը, կեանքի հաճոյքը եւ իմաստը, որուն սակայն հակադիր կը հանդիսանայ պարսկական անապատներու մէջ թափառող Օմար-Խայեամը։

Նարեկացի — Մարդը՝ երկինքի եւ յաւիտենակա՛ն ու հանդերձեալ կեանքի ուղիները հարթող, անվերջ հոգիի տառապանք, միշտ ձգտում՝ բայց անհաս։

Օմար-Խայեամ — Մարդը՝ երկրի աշխարհիկ կեանքի, սիրուհիներու, գինիի եւ առօրեայ վայելքները փառաբանող։ Երկինքն ու յաւիտենականութիւնը ոչինչ են։ Ամէն ինչ՝ մարդկային այս կարճատեւ կեանքի մէջ կ'ամփոփուի, հետեւաբար եւ «կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրա՛խ լեր»։

Քրիստոնեայ Հայաստանի հանճարեղ զաւակն էր Նարեկացին, որ կը կերտէր մարդկային, աշխարհիկ մեղքերու, հոգեկան տառապանքներու, անհաս յոյսերու եւ ձգտումներու իր սքանչելի կոթողը — «Մատեան Ողբերգութեան»ը։

Նախկին արեւապաշտ Իրանի նոյնքան հանճարեղ զաւակն էր Օմար-Խայեամը, որ իր քառեակներէն կը կռէր, կը կոփէր, մարմար քարեր կը տաշէր եւ այդ բոլորը մէկտեղ բերելով կը կերտէր աշխարհիկ վայելքներու, սիրոյ եւ գինիի հրաշագեղ շէնքը, որու կըտուրին կը անկէր սպիտակ դրօշը վրան այս սեւ մակագրութիւնը — «Ոչինչ են երկինքն ու յաւիտենականութիւնը։ Ամենայն ինչ երկիրն է, երկի՛ր եւ մի՛շտ երկիր։»

Նարեկացիի հոգին երկինքէն կը դիտէր Օմար-Խայեամի աշխարհիկ կեանքը եւ իր «Ձայն հառաչանաց հեծութեան սրտի, ողբոց աղաղակի» առ Աստուած վերընծայելով կաղաղակէր — «Ամենայն ինչ երկի՛նքն է, երկի՛նք եւ մի՛շտ երկինք»։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ
Թաւրիզ

ՈՎ ԿԸ ՎՃԱՐԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի փարիզի թղթակիցը կը գրէ. «Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, որ կը գանգատի թէ նիւթական նեղ դրութեան մէջ կը գտնուի, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ պրոպագանդի համար շռայլօրէն կը ծախսէ, մինչ կառավարութիւնն անգամ պատի թռուցիկներուն համար այնքան ծախքեր ընելէ կը քաշուի։»

Ու կ'աւելցնէ. «Անպատճառ մէկը կայ որ այս դրամները կը վճարէ։ Հետզհետէ կը շատնան կասկածները թէ վճարողները Ֆրանսայի բանուորները չեն։»

«Մաթէն» աւելի երկարօրէն կը զբաղի այս խնդրով։ Պոլշեւիկներու տեղականթերթն ալ կ'արտատպէ այս գրութիւնները, հեգնական ձեւով, առանց կարենալ ցոյց տալու թերթին եւ կուսակցութեան իսկական աղբիւրները։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՁԱԽԵՐՏԸ

Ճիշդ ութ ամիս է, անցեալ Յունիսէն ի վեր Մարսիլիոյ եւ շրջականներու Հոգեւոր Հովիւը, ու «ժամանակաւոր» նշանակովի, ապօրէն «վարչ. խորհուրդ»ը ընտրութիւն կը խաղան։ Ընտրութիւն խաղալն անգամ շնորհ մըն է որ ամէն մարդու կամ մարմինի տրուած չէ։ Մարսիլիոյ երանելի ազաները եւ Հովիւը այնքան անշնորհ խաղացին որ, ալ համբերութեան ամէն բաժակ լեցուած՝ ժողովրդական զայրոյթը պոռթկաց եւ իր կամքը արտայայտեց միթինկով (13 փետր.)։

Հոգեւոր Հովիւը՝ ընտրական զաւեշտի առաջին արարները յաջող կամ անյաջող, ժողովուրդի սառն անտարբերութեան մէջ երկար փորձելէ յետոյ, միթինկէն անմիջապէս յետոյ (14 փետր.) փորձեց խաղալ անոր վերջին արարուածը՝ այս անգամ երեւան բերելով որոշ ճարպիկութիւն եւ միամիտներու յոյս ներշնչելով։ Եւ 1927 փետրուար 14ին, 811 Թուակիր նամակով մը կազմեց «ընտրական յանձնաժողով»ը, հինգ հոգիէ, 4ը անկուսակցական, մէկը Հօկի անդամ։

Մինչեւ փետր.ի 14ը՝ ընտրութիւններու ձգձգման, եթէ ոչ միակ, գոնէ գլխաւոր ու հասարակութեան ծանօթ պատճառը այն էր որ Հոգեւոր Հովիւը, հակառակ իր գիշերաջան տքնութեանց, չէր յաջողեր գտնել հինգ հոգի որոնք յանձն առնէին մտնել ընտրական յանձնաժողովին մէջ։ Եւ օրինաւոր ամէն դիմումի, տրտունջի, բողոքի առջեւ Պիղատոսի պէս ձեռքերը լուանալով կը պատասխանէր. «Ես վճռած եմ կատարել ընտրութիւնները, ինչ ընեմ որ այդ պաշտօնը ընդունողներ չկան։»

Շատ բարի, թէեւ լուրջ քննութեան չդիմացող, բայց չքմեղանք մըն էր այս։

Ժողովրդական նախաձեռնութիւնը արթննալուն պէս, Հոգեւոր Հովիւը յաջողեցաւ կազմել ընտրական յանձնաժողովը, եւ անոր կազմութիւնը անմիջապէս յայտարարուեցաւ տեղական թերթին մէջ, «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց»։ Կ'ուզէին ըսել թէ Առաջնորդարանը ուղղամտօրէն փարած է ընտրական գործին, ալ ի՞նչ հարկ որ Գ. Օ. կոմիտէն գաղթ. ընդհ. ժողով հրաւիրէ, ընտրութիւններ կատարելու գործը ստանձնէ։

Այս անգամ եւս, եւ աւելորդ անգամ մըն ալ, առաջնորդարանի ուղղամտութիւնը չդիմացաւ փորձաքարի։ Ութը-տասը օր բաւական եղաւ որ կեղծիքի, ընտրական զաւեշտի վերջին վարագոյրը պատռի, բեմին վրայ մնակ եւ դիմակազուրկ թողնելով հռչակաւոր «նշանակովի»ն (վարչ. խորհուրդը) եւ անոր «նշանակովի»ն (Հոգեւոր Հովիւը)։ Ի՞նչ է այդ փորձաքարը։

— Նորակազմ «ընտրական յանձնաժողով»ը կ'որոշէ ազգային տուրքի սակը իջեցնել նուազագոյնի, նկատի առնելով տնտեսական տագնապը, ժողովրդական միահամուռ պահանջը, ու նաեւ այդ սակը պատշաճեցնելու խնդիրը այլ շրջաններու ընդունած նուազագոյն սակին (օրինակ Լիոնի եւայլն), այսինքն տարեկան 24 ֆրանք։ Ընտրական յանձնաժողովը նոյն հիմերով (տագնապ) ու իր գործը չբարդացնելու եւ ընտրութիւններու արագ ընթացք տալու համար (քաջատեղեակ ժողովրդական տրամադրութիւններուն) կ'որոշէ 1926ի յետնեալ տուրքերը չեղեալ հա-

մարել եւ գանձել միայն
առաջին վեցամսեան։ Հա
մաքանական կարգադր
Այս բացառիկ տագնապին
պահանջել նախկին
(30 Փրանք), պահանջել այս
ուայ առաջին վեցամսեան
ֆրանք, երկուքը միասին 60
միայն աշխատաւորութիւն
բտահարել պիտի նշանակէր
եւ ծիծաղելի պիտի ըլլար
կողմէն ապուր բաժնել ժողով
դին, միւս կողմէ դրամ պահ
անկէ։ Ցետոյ՝ նորակազմ «ըն
կան յանձնաժողով»ը իրա
ունի չպահանջելու նախկին
քերը։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ
Նորդարանը նախկին քահան
կան դասով, քարտուղարով
գանձեր այդ գումարը։ Նո
պարտքը եթէ մէկ կողմէն
ցոյց է ժողովուրդի վճարել
կարողութեան, միւս կողմէ
է առաջնորդարանի ապիկ
թեան, քանի որ չէ կրցած ժա
նակին գանձումները կատարել
նոնաւորապէս։ Ու 14 փե
կազմուած ո եւ է մարմին
տաւոր չէ ուրիշներու ապիկ
թեան գինը վճարել։

Սակայն թաքուն միտք
այլ ինչ է, եթէ ոչ խուսափ
ստեղծել, ընտրութիւնները
տարել եւ ստեղծել արդար
ցիչ պատճառներ՝ իրենց երկ
քաղաքականութեան։

Ընտրական յանձնաժողով
ներկայանայ վարչական
հուրդին եւ պատճառաբան
հիմերով կը յայտնէ իր որոշ
թէ ինք նախկին պարտքեր
խառնուիր եւ տարեկան 24
հաշուով 1927ի առաջին
ցամսեան վճարող ամէն հա
նակից կը ստանայ ընտրել
ընտրուելու իրաւունք։

Փոթորիկը կը պայթի
Վարչ. Խորհուրդը վար կ'առնէ
թափանցիկ դիմակը. ու շատ
արտառոց կարծիքներ կը յայ
ժողովուրդի մասին։ Խորհր
անդամներէն մէկը, մանա
յանդգնութիւնը կ'ունենայ
լու որ ով որ ի վիճակի չէ
րելու, իրաւունք չունի ազգ
գործերուն խառնուելու. քիչ
բողներուն շատ շատ կարելի
քուէ տալու իրաւունք
իսկ ստանալ ու ընտրուիլ
Այդ մարդուն այս եւ ուրիշ
տառոց մտքերուն վրայ նո
իր պահպանողական ընկերները
խնդան. բայց կը մնան հա
ձայն ու միաձայն սակը
պետականացնելու որոշումին
Ուրիշ պարոնիկ մը (վարչ.
անդամներէն) կ'ըսէ.— եթէ
վճարեր մենք ալ ընտրու
չենք կատարեր, այսպէս
արդէն ու կը շարունակենք։

Երկուքին տեսակէտները
մօտենար իրարու. եւ ընտր
յանձնաժողովը իբրեւ գերա
փորձ, կը վճռէ վէճը ենթ
կաթողկ. Պատուիրակի իրա
րութեան։ Եթէ վերջինն ալ
ներուն կողմը բռնէ, ընտր
յանձնաժողովը հանրութեան
տի տայ իր հրաժարակ
յայտնելով իրենց հրաժար
բոլոր մանրամասնութիւն
Եթէ կաթող. Պատուիրակը
անկեղծ է ընտրութիւնները
տարել տալու իր հրահանգ
մէջ, կասկած չկայ որ իրա
պիտի տայ ընտրական յանձ
ժողովին։ Այսպէս գործը
մտնէ նոր անելի մէջ ու
վուրդը նոր յուզումներու
մատնուի։

Այսպէսով Մարսէյլի
ընտրական զաւեշտը
կարելի է համարել
Այսպէսով նաեւ

կ'ըլլայ հոգեւոր հովիւին անձպաշտութիւնը՝ ու կրկին ժողովուրդին, հայ կղ. միութիւններուն, քաղաքական կուսակցութիւններուն (Դաշնակցութիւն, Հնչակեան) եւ ասոնցմէ դուրս պարկեշտ ու բարեխիղճ մարդոց ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ գ. Օ. կոմիտէին վրայ։ Այս բոլոր օրկանները կարելիութիւն ունին գաղութը վերակազմելու, եւ քաոսին վերջ տալու։

Անկէ յետոյ շատ դիւրին է սուլել կեղծ ու անտաղանդ դերասաններուն։

ՇՐՋԻԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ԲԺԻՇԿ Կ'ՈՒԶԵՆ.— Լոռի-Փամբակի ամբողջ գաւառին հիւանդանոցներուն եւ բուժարաններուն համար անհրաժեշտ են 8 բժիշկ, 3 մանկաբարձուհի, 2 քոյր, 2 օգնական։ Կարգ մը բուժարաններ վարիչ չունին։ Որոշուած է պիւտճէն, սակայն բժիշկները կը պակսին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՈՒՏՔՆ ՈՒ ԵԼՔԸ.— Յունուարի ընթացքին Երեւան մտած են 528 հոգի, 359ը՝ այր, 169ը՝ կին։ Իսկ քաղաքէն մեկնած են՝ 302 հոգի, 243ը՝ այր, 53ը՝ կին։

ՀԱՅ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՆԵՐԸ.— Ալէքսանդրապոլի մանկաբարձական դասընթացքներէն այս տարի շրջանաւարտ եղած են 10 հոգի։ Առաջին կարգին մէջ կան 35, երկրորդին մէջ՝ 15։ Այս վերջիններն ալ պիտի աւարտեն շրջանը Նոյեմբերի վերջերը։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ.— Պետական հրատարակչականը պիտի ունենայ երաժշտական հատուած մը, անդամակցութեամբ՝ Սպենդիարեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի, Ղորղանեանի եւ Մելիքեանի։ Այս հատուածին նպատակն է հրատարակել բոլոր երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները։

ԴԷՊԻ ՕՏԱՐԱՑՈՒՄ

Քորտոպայէն (Արժանթին) կը գրեն «Հայրենիք»ի.—

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս հայութիւնը հսկայաքայլ դէպի օտարացում եւ այլասերում կը դիմէ։ Անկէ առաջ գրած մեր մէկ յօդուածով յիշած էինք հոս ծնած պզտիկներուն բոլորովին օտար լեզուով արտայայտուիլը եւ անոնցմէ գրեթէ խիստ շատերուն բոլորովին հայերէն լեզուին անտեղեակ ըլլալը։ Շատեր իրենց ծնողքը «Թրքօ» ածելական մակդիրով կը վարկաբեկեն, եւ դեռ կան ժիմար ծնողներ, որ անոնց այս որակումին խնդումով կը պատասխանեն... կարծես քաջալերելու համար պզտիկը, որ մօտիկ ապագային արհամարհելով ծնողք, ընտանեկան սրբութիւն եւ ազգային ամէն նուիրականութիւն, կատարեալ ստահակ մը դառնայ։

Այս երկրի քաղաքակրթութիւնը այնքա՞ն զարգացած չըլլալով տեղացի պզտիկներն ալ որոշ կրթութենէ զուրկ են, եւ բնաւ չեն տարբերիր Անատօլուցի լեռնաբնակ քիւրտերու պզտիկներէն. բառին բովանդակ իմաստով փողոցի լակոտներ են։ Միջավայրը՝ մարդուս մտաւոր եւ ֆիզիքական զարգացումին գլխաւոր ազդակներէն մէկն է, ըսուած է։ Այս կարգի յետամնաց միջավայրի մը մէջ ի՞նչ կրնայ օգտուիլ՝ Հայաստանի զանազան գաւառներէն ու գիւղերէն հոս հաստատուած հայութիւնը, եւ ի՞նչ օգուտ կրնայ տալ իր զաւակին։

ԱՆՏԻՊ ՀԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Քանի մը օր առաջ Թորինոյի մատենադարանապետը գտաւ հին երաժշտական անտիպ կտորներ, որոնց մասին լուսաբանութիւններ չեն տրուիր մինչեւ որ քննութիւնները աւարտին։ Կառավարութիւնը ձեռագիրները յանձնած է մասնագէտներու, ստուգելու համար վաւերականութիւնը։ Երաժշտութեան պատմութեան փրօֆէսէօրներէն Տօքթոր Ալպէրթօ Ճէնթիլէ կը յայտարարէ թէ «16րդ, 17րդ, եւ 18րդ դարերու երաժշտութեան վերաբերեալ ձեռագիրները 95 հատ են։ 16րդ դարու երաժշտութեան վերաբերեալ կտորներուն մէջ կան միաձայն երգի եղանակներ, վինի (luth) համար պատրաստուած նօթաներ։ Անհրաժեշտ է ձայնափոխել զանոնք, որպէսզի կարելի դառնայ ընթերցումը։ Վիվալտիի օփէրաները քննելով, կարելի պիտի ըլլայ լուսաբանել այն ազդեցութիւնը, զոր կրած է նշանաւոր Պախը Վիվալտիէն։ Գտնուած կտորներուն մէջ կան Վիվալտիի 11 օփէրաները, բոլորն ալ, բացի մէկէն, անծանօթ էին մեզի։ Կայ նաեւ Սթրատէլլայի մէկ օփէրան, որ հիացում կը պատճառէ։ Կայ կտոր մըն ալ Թրաէթթայէն։ Հայտընի եւ Հասսէի գործերէն գտնուած են հրաշալի ձեռագիրներ»։

Փրօֆէսէօրը կը կարծէ թէ այս ամբողջ ձեռագիր հին գործերուն ուսումնասիրութեան համար անհրաժեշտ է քանի մը ամիս։ Բաւական լոյս պիտի սփռեն անոնք երաժշտական պատմութեան կարգ մը խնդիրներու մասին։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸՆ ԱԼ...— Ո՞վ պիտի տօնէ լուցկիին հարիւրամեակը։ Հարիւր տարի առաջ էր, 1826ին, երբ աբեթին եւ կայծքարին յաջորդեց լուցկին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՏԷՍԻՆ.— Շատ խեղճ է մեր մանկապարտէզ-դպրոցին վիճակը։ Պալաքեան եպսկ. խոստացած դրամը մինչեւ հիմա վճարած չէ, անելի մը մատնելով օրիորդը։ Աշակերտներուն ամսականներէն գոյացած դրամով հազիւ կ'ապրուի, իսկ դպրոցին պէտքերուն համար ոչինչ կայ։ 35-40 աշակերտ ունի դպրոցը։ Ասոնց 20-25 հոգին միայն ամսական կը վճարէ, ան ալ ոչինչ բան։ Դպրոցին ամսական ելեւմուտ 250-300 ֆր. է, այս գումարը օրիորդին բնակարանի՞ն (100 ֆր.) թէ ապրուստին պիտի բաւէ։

Ձմեռ է. ածուխ եւ փայտ պէտք է դպրոցին. շատ անգամ պզտիկները դպրոցական պահերուն դուրսէն փայտ հաւաքելու կ'ելլեն, ենթակայ՝ ամէն վտանգի, կառքի կամ ինքնաշարժի արկածի։

Ազգային Միութիւնը նկատի առնելով դպրոցին անձուկ վիճակը, եւ գաղութիս զանազան ներքին խնդիրները, վերջերս ժողովի հրաւիրեց հայրենակիցները։ Ներկայ էին 30-35 երիտասարդ ամուրիներ։ Երկու ժամի չափ վիճաբանութենէ վերջ, ամէն մարդ դուրս ելլել կը սկսի, առարկելով թէ՝ «քանի որ զաւակ ունեցողները չեն հետաքրքրուիր, մեր մեղքը ի՞նչ է»։ Իսկապէս, մեղաւոր են այն ծնողները, որ չեն հետաքրքրուիր իրենց զաւակներուն դաստիարակութեամբ։

Տեղական կազմակերպութիւնները կը գործեն իրարմէ անկախ եւ անկապ։ Յաճախ կը խաչաձեւեն զիրար, ու այդ պատճառով ասոնց աշխատանքը չի տար ցանկալի արդիւնքը։ Գոնէ համերաշխէին նոր սերունդը հայ մեծցնելու հարցին վրայ։

Պէտք է բոլոր ուժերը լարել աւելի շօշափելի արդիւնք ստանալու համար, քանի որ երթալով գաղութիս թիւը կ'աւելնայ, եւ գործերը կ'ընդարձակուին։ Որքան ատեն որ կեդրոնական ուժ մը չկայ կրթական պէտքերու համար, փոխանակ յառաջդիմելու դէպի խորխորատ պիտի գլորինք, նոր սերունդին անէծքը հրաւիրելով։

Հետախոյզ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Վարդանանցը իբրեւ ազգային տօն, Գարակէօզեան Հօմին մէջ տօնուեցաւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։ Կէս օրէ առաջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը, ուր ազգային հին եւ նոր երգեր եւ ուսուցիչներու կենդանի խօսքը անգամ մը եւս ի վեր հանեցին Վարդանանց պայքարին իմաստը, իբրեւ խորհրդանշանը՝ խղճի ազատութեան սկզբունքին։ Իրիկունը, ուսուցչական մարմինը, անուններու տօնախմբութեան առթիւ, կազմակերպել տուաւ շարժանկարի մեծ երեկոյթ մը, Վանտօմէն բերել տրուած գործիքի մը միջոցաւ։

Ուրբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ ծպտումի եւ դիմակաւորումի մրցահանդէսը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին Հօմի ֆութպոլի Ա. խումբը երեք կարեւոր հանդիպումներ ունեցաւ ֆրանսական խումբերու հետ, միշտ պսակուած յաղթանակով։

Առաջինը իր դաշտին վրայ Վանտօմի ժան տ'Արք խումբին հետ, Հօմի խումբը յաղթեց 0ի դէմ 1 նշանակէտով։ Երկրորդը նոյն խումբին հետ կրկին, Վանտօմ, 0ի դէմ 1։ Երրորդը Քլուպի ֆութպոլի խումբին հետ, որուն վրայ տարաւ ջախջախիչ յաղթանակ մը 0ի դէմ 7 նշանակէտով։

Այս եղանակին համար Հօմի խումբը երեք մրցումի համար եւս պայմանաւորուած է։

.*. Վերջերս Հօմի վարչութիւնը հրաւէր ստացաւ Վիլ-օ-Քլէռի մարզական երկու միութիւններէն, միանալու եւ մեր քօմիւնին մէջ զօրաւոր միակ ընկերակցութիւն մը հիմնելու «Union Sportive de la Ville aux Clercs» անուան տակ։

Հօմի վարչութիւնը բնական է համերաշխութեան ոգիով տարուած, սիրով ընդառաջ գնաց այս առաջարկին, որ կրնայ նոր յարաբերութիւններու դուռ բանալ եւ նոր առիթներ ստեղծել Հօմի սաներուն մարզական ձիրքերը արժեցնելու։

Սկզբունքով միութիւնը հռչակուած է եւ առժամեայ մարմին մը կ'աշխատի պատրաստել գործունէութեան ուղեգիծ մը։

Ֆրանսական շրջանակներէն որոշուած է պատուոյ նախագահութիւնը առաջարկել Պ. Միհրան Գարակէօզեանին եւ մեր համայնքի քաղաքապետին։

ՀԱՅ ԵՐԳԸ.— Թօրօնթոյի (Քանատա) մէջ միջազգային գեղարուեստական երեկոյթի մը մասնակցած են տեղւոյն Հայերը, իրենց երգչախումբով, զոր կը վարէր Եր. Սըլեան։ Հայերը երգած են «Գութան», «Անձրեւ եկաւ» եւ «Ալագ», եւ բուռն ծափեր խլած են։ Օր. Արփինէ Սըլեան արտասանած է Դուրեանի «Տրտունջ»ն ու «Զղջում»ը, անգլիերէնի թարգմանուած։ Տեղական թերթերը գովեստի խօսքեր գրած են այս առթիւ հայ երգին մասին։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱԹՈՒՍԱՂԱՆԵՐԸ.— Վերջին մարդահամարի ընթացքին. հարիւրամեայ ծերունիներու դասական երկրին՝ Ռուսիոյ մէջ արձանագրուած են կին մը՝ 130 տարեկան, որ կը քալէ զինուորի պէս յաղթական եւ Աբխազիայի մէջ՝ գիւղացի մը 145 տարեկան, որ կ'ապրի իր վեցերորդ կնոջ հետ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԲՈ՛ՅՐ.— Օգոստոս ամսուն։ Իտալիա պարտէզ մըն է ծաղիկով, բոյրով ու բոյրով լեցուն։ Իրիկո՛ւն է, իրիկո՛ւն։

Ու թարմ, ու գինով այս իրիկուան մէջ պտոյտի ելած էին երկու պզտիկ Մուսոլինիներ։ Անոնց անունն էր Ումպէրթօ Կացցօ եւ Ումպէրթօ Կասփարինի։ Գիւղին ցանկապատին մօտ, աղջիկ մը անցաւ անոնց առջեւէն։ Աղջիկը գեղեցիկ էր, Օգոստոս ամսուան պէս ջերմավառ եւ կրակի կտոր։ Համբոյրը՝ սիրող տղուն շրթներուն կուգայ ինքնաբերաբա՛ր, ինչպէս երազը՝ աչքերուն յոգնած տղուն։

Կացցօ զրկեց աղջկան բուրումնաւէտ գլուխը, ծաղկէ պզտիկ կողովի մը նման։ Եւ լիաշուրթն համբուրեց աղջկան տաք ու կլոր այտերէն, անո՛ւշ այտերէն։ Մէկ համբոյր միայն։ Աղջիկը բարկացաւ ու գիւղ մտաւ, Կացցօ՝ զուարթ, երգ մը երգեց եւ քալեց։

Երբ գիւղ դարձաւ, աղջկան հայրը դիմաւորեց հովուերգակը։ Տանր բառեր։ Սպառնալիք։ Հարուածներ՝ փայտի ու քարի։ Վիրաւորուած է տղան։ Ոստիկանները կուգան։ Յետոյ, դատարան։

Կացցօ դատապարտուեցաւ 40 օր բանտարկութեան։ Ա՛խ, համբոյրի մը համար միայն։

ՀԱՐՄՆԻՔԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ.— Ռումանացի փաստաբան մը Փարիզի հազարումէկ հացի ճամբաներէն մէկն ալ ինք ընտրած էր։ Բոլոր իր հայրենակիցները, որոնք իրենց հայրենիքին մէջ զինուորական ծառայութիւն կատարած չըլլալով, չէին կրնար անցագիր առնել տեղափոխութեան մը պարագային, կը դիմէին փաստաբան Պոկտանին, որ անոնց կը հայթայթէր պաշտօնական թուղթ մը։ Շատեր Քանատա երթալու համար խնդրած էին անցագիր հանել, սակայն հայթայթուած անցագիրով կարելի չէր Քանատա երթալ։ Այն ատեն խաբուած ռումանացիները դիմեցին ոստիկանատուն, որ ամիջապէս ձերբակալեց փաստաբանը Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ հարսնիքի մը ներկայ եղած պահուն։ Փաստաբանը, որ բաւական մեծկակ գումար մը շորթած էր, կ'ուրանայ։ Սակայն ոստիկանութիւնը, որ ծանօթ էր յիշեալին բոլոր հին ու նոր գործերուն, Աւստրիոյ մէջէն դրամաշորթութեան պատճառով վտարուելուն, դասալիք Ռումանացիներու Ռումանիա ձգած հարստութեանց խաբէութեամբ տիրանալուն, անմիջապէս դէպի ծակ առաջնորդեց զայն։

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԹՐՔՈՒՀԻՆ.— Սամսոնի մէջ Թուրք վաճառականի մը կինը զանազան հարուածներով կը սպաննէ իր 14 տարեկան սպասուհին։ Ոճրագործ հանըմը կը նախանձէր սպասուհիէն, որ սիրականն էր իր ամուսինին։ Սպաննելէ յետոյ հակիթի անօթներով դագաղ մը կը շինէ եւ հագուստներով միասին կը դնէ դագաղին մէջ։ Քանի մը օր կը պահէ տունը ձեղունին մէջ. յետոյ կը թաղէ։ Դիակը կը հանուի, ոտքերը կրծուած էին ձեղունի մուկերուն կողմէ։ Ձերբակալուած է կինը։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ ԶՈՀԸ.— Եգիպտոս ալ ձեռնարկած է մարդահամարի, որ սկսաւ Փետր. 18ին։

Ինչպէս ամէն տեղ, Եգիպտոսի մէջ ալ ժողովուրդը, նախապաշարուած է մարդահամարներու դէմ։

Աղեքսանդրիոյ մէջ մարդահամարի հարցարան մը կը յանձնուի Եգիպտացիի մը. օր մը յետոյ կը մեռնի Եգիպտացիին աղջիկը։ Եւ Եգիպտացին կ'ամբաստանէ մարդահամարի պաշտօնեան։

ԳԻՆՈՎ ՈՒ ԳՈՂ.— Փարիզի արուարձաններէն Վալ-Ֆօնթընուրի մէջ գինետուն մը։ Առջի իրիկուն երեք անծանօթներ մտան գինետուն, ուր արդէն ուրիշներ գրաւած էին իրենց սովորական սեղանն ու գունաւոր ըմպելիները։ Ուշ ատեն ամէն մարդ հեռացաւ, մնաց միայն «երեք»ներու ժողովը, որ լուռ ու մունջ տաքցած եւ գինովցած կը թուէր։ Յանկարծ անոնցմէ մէկը ելաւ եւ ափովը խփեց լամբարին աչքը, լոյսը մարեցաւ։

Գինետան տէրը պոռաց.

— Ծօ՛, սարայի՞ բոռնեցար։ Ու մինչդեռ կինը կը ջրխջրխկացնէր լուցկի մը, որ կրակ չէր առներ եւ կատուի պէսի պէս բարակ բոցեր կ'արձակէր մութին մէջ, յանկարծ որոտաց ատրճանակ մը։ Ու քա՛ոս. երրորդ գողը ցատկեց դրամարկղին վրայ, գինետան տէրը փաթթուեցաւ միւսին, սեղանները ջախջախուեցան, շիշերը ճաթեցան, կինը օգնութիւն պոռաց, աղջիկը ոչխարի պէս լացաւ, գինետան տէրը հայհոյեց։ Մէկ վայրկեան դժոխք։

Մինչեւ որ ոստիկանները հասան եւ «լոյս եղաւ», գողերը կծիկը դրած էին։

ՓՈՐԸ ՃԵՂՔՈՒԱԾ ԴՐԱՄԱՐԿՂԸ.— Վէնսէնի տը Ֆրանս փողոցին վրայ փոքրիկ գործարան մը կը բանի ամէն օր եւ օրն ի բուն։ Առջի գիշեր, երբ դուռները փակ, հանգիստ կ'ընէր, բանիլ կը սկսին, այս անգամ գողերը։ Երկաթեայ վանդակապատը խորտակելէ յետոյ՝ կը մտնեն ներս, կը մօտենան հրաշափառ պողպատեայ դրամարկղին։ Եւ «բարի գիշեր» կ'ըսեն ականջին, յետոյ կը ճեղքեն փորը։

Առտուն միայն կ'իմացուի գիշերային այս գործողութիւնը։ Դրամարկղը, վիրաւոր, բերանը բացեր կը յօրանջէր, գետինը պատռուած թուղթերու կապերտ մը։

Գործարանատէրը չի ցաւիր գողցուած դրամին համար, որ 400 ֆր.ը չ'անցնիր, սակայն հրաշափառ դրամարկղը, որ 500 քիլօ կը կշռէր, ափսո՜ս, խորտակուած էր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Ու կոտին պոռաց.

— Է՛յ, Իւէ՛ն։

— Ի՞նչ է. ի՞նչ դժբախտութիւն կայ,-պատասխանեց Թաւուտքին մէջէն։ Հաւանաբար իր քափուրը կը փնտռէր։

Կոտին գիս դիտեց ակնարկով մը որ ըսել կ'ուզէր.— տեսա՞ր ինչպէս գայլը գոմէն կ'անցնի, ու նորէն հարցուց՝ կենալով.

— Հոդ ի՞նչ կ'ընես։

— Պա՛հ, կը միզեմ..., քանի որ կ'ուզես գիտնալ...։

— Հապա՞ դուն՝ Ալեքսիս, միզելու փափաք չունի՞ս։

Ալեքսիս տխմարօրէն խնդաց եւ բան չհասկցաւ։ Կոտինի աշխատեան խուզարկութիւնը այսքանով վերջացաւ։

Չէի գիտեր ի՞նչ մտածել։ Ցերեկին միասին ճաշեցինք, ինչպէս կ'ընէինք մերթ ընդ մերթ։ Կոտին որ սովորաբար մէկ քիլօ կօղեկ կուլ կուտար, դժուարաւ կ'ուտէր. ինծի նայելէ կը զգուշանար ու կը պատմէր. Նոյն իսկ կը խնդացնէր մեզ եւ յաջողեցաւ քնացնելու անոնք որ ամէնէն աւելի շահ ունէին արթուն մնալու։ Մայրս սակայն չխաբուեցաւ, նոյնպէս եւ ես։

— Ադրիէն, հո՞ս գործերը կ'աւրուին։ Կոտին գէշ բաներ կ'ուրախայ...։ Երբ որ աղէկնանք՝ հօրեղբօրդ Տիմիին քով պէտք է երթանք։ Թող Աստուած այս երեք դժբախտները պահպանէ... Մայրս միշտ Աստուծոյ կը ձգէր բարդ գործերը կարգադրելու հոգը. բայց ես՝ կոտինի խաչեղբայրը, որ չէի հասկնար թէ՝ ինչպէ՞ս Աստուած պիտի կրնար կասեցնել անոր դաշոյնը, ուրիշ կերպ կը մտածէի։ Վճռեցի՝ մատ մը իսկ չհեռանալ կոտինի քովէն։

Ան սակայն, կը սիրէր ինձմէ հեռանալ. մինակը՝ գնաց մեծ ուռիի մը շուքին տակ, ուր ամէն օր, միասին կէսօրուան հանգիստը կ'առնէինք։ Սովորաբար գիս հետը կանչէր։ Առանց հրաւէրի, գացի իրեն միացայ. խաչեղբայրներ չէինք... հանդարտ ու մտածկոտ էր. ինծի հաճոյք պատճառելու համար՝ խնդաց. գիտէր թէ իր խնդուքը կը սիրէի։

— Լաւ որ եկար.— իր ձայնը փոխուած էր.— Ես ալ կ'ուզէի քեզի հարցնել.— Տաշեղներու եւ կորսուած կծիկին մասին ի՞նչ կը մտածես։ Իր գրպանէն հանեց քափուրի կծիկ՝ եւ ուռիի կեղեւի կտոր մը, որ շղարշի պէս մատին շուրջ պլորեց։

— Կը մտածեմ որ, ըսի, Իւէն կորսնցուցած ըլլալու է իր քափուրը։

— Վա՜յ, ի՞նչ խելացի պատասխան. քանի որ իմ ձեռքիս մէջ է եւ ինքն ալ կը խոստովանի թէ կորսնցուցեր է, դժուար չէ քեզի պէս մտածել։ Բայց սա տաշեղները՝ կծիկին քով, հէ՞, ասոր ի՞նչ կըսես...։

— ?...

— Տաշեղնե՛րը եղբայր, տաշեղները... մերկ ճիւղին որ Ալէքսիսի ձեռքին մէջ էր... Հէ՞, անսար ճիւղը։

— Այո։

— Ի՞նչ կ'ըսես այս զուգադիպումին։

Անոր խուզարկու աչքերուն չկրցայ տոկալ, եւ նիւթը փոխելու համար փորիս վրայ փռուեցայ. ան ալ ինծի պէս ըրաւ, գլուխը դրաւ իր խաչաձեւած բազուկներուն վրայ, քիթը խոտերուն վրայ եւ այս դիրքին մէջ հեծեծելով կ'աղաչէր.

— Ըսէ նայիմ, պզտիկ եղբայրս, թէ ի՞նչ կը մտածես այս պատահարին վրայ եւ... եւ քեզի պիտի հաւատամ։

— Բայց կոտի՛ն, ի՞նչ կ'ուզես որ մտածեմ. միասին պտտած ըլլալու են, ահա...։

— Բարեկամներու պէս, հա՞...

— Այո՛..., ինչո՞ւ չէ...։

— Ու թաւուտքը գացած են, խոտը կոխկռտած, հոն ձգած են կծիկը, առանց նշմարելու...։ Այս բոլորը, աղբարի՛կ, բարեկամաբա՞ր...

— ?...

— Ըսէ՛, պզտիկ եղբայրս..., պատասխանէ... հաւատացուր ինծի թէ՝ ինչ որ կը մտածեմ, ճիշդ չէ...։ Ու փրկէ զիս... եթէ կրնաս...՝ բայց ոչ տխմարութիւններով։

Դէմքը միշտ խոտին մէջ մխրճած՝ կը խօսէր. Մեր առջեւ, խորը՝ ճիւղերուն տակ որ շուքի եւ արեւու պատառներով հողը կը մարմարէին, Մայրս, Ալեքսիս եւ Իւէն, իրաքանչիւրը իր վրանին առջեւ ընկողմանած՝ կը հանգչէին անշարժ։ Մինչեւ ծունկերը բաց, Իւէնի մերկ եւ պղնձագոյն սրունքները կ'երեւային։ Կոտին, գլուխը վերցուց ու կզակին կրթնելով, վայրագ ակնարկ մը ուղղեց այս անշարժ սրունքներուն եւ իր դէմքը սկսաւ աւրուիլ։ Վախէս՝ իր բազուկին դպայ։

— Կոտի՛ն, եղբայր, ի՞նչ կ'ընես... ի՞նչ կը մտածես։

Ելաւ, կարծես գէշ երազէ մը կ'արթննար։ Կռնակը սեւ տեսիլին դարձուցած՝ նստեցաւ։ Եւ անբացատրելի երեւոյթով մը,

— Իմ բարի Ադրիէնս... Աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ մեր դաշինքը խզենք, այո...

— Ի՞նչ դաշինք, կոտի՛ն։

— Այն որ կնքեցինք ճահիճներուն մէջ, որսի գիշերը...։

— Ալ ըսել է, խաչեղբայր չըլլա՞նք, կոտին։

— Այո՛, չըլլանք...։

— Ինչպէ՞ս, պոռացի սրտիս ցաւէն։

— Որովհետեւ, որովհետեւ այս երկրին վրայ եղբայրութիւն չկայ... Հէ՛, զիս ուրիշ ազատ ձգէ։ Շատ չանցած, պիտի երթամ գայլերուն հետ բնակիմ։

(Շար.)

ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները։ Կոմսը պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի նիստերէն վերջ եւ Մարտ ամսուան ընթացքին։

Երկու պետական մարդոց տեսակցութեան մասին կը գրուի ամիսներէ ի վեր եւ այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ հրապարակ դրուեցան ժամանակին։

Չինացի գործազուրկներու ցոյցը

Առջի առաւօտ մօտ երեսուն չինացի գործազուրկներ Պաւլօն փողոցի չինական դեսպանատունը գացին՝ գործ կամ նպաստ պահանջելու համար։ Պաշտօնեաները եկած չըլլալով, խնդրուեցաւ ժամը 10ին գալ։ Սակայն գործազուրկները չուզեցին մեկնիլ դեսպանատան բակէն եւ դիմադրեցին ոստիկաններուն, որոնք կ'աշխատէին դուրս հանել զանոնք։ Անոնցմէ Մա Թիա Շին աւելով սպառնաց ոստիկանի մը, որուն վրայ կռիւ ծագեցաւ ցուցարարներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ։ 19 Չինացիներ ոստիկանատուն տարուեցան եւ յետոյ ազատ ձգուեցան, բացի մէկէն որ ինքնութեան թուղթ չունէր։

Դեսպանատունը խոստացած է գործ գտնել 160 չինացի անգործներու, հակառակ պարագային Չինաստան պիտի ղրկէ զանոնք, քանի որ նպաստի յատկացնելիք դրամ չունի։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն առնուած լուրերը կը հաստատեն թէ մարաջախտ Սըն-Շուան-Ֆանկի զինուորներն ու սպաները կը մերժեն գործակցիլ Շանթունկէն եկած զինուորներուն հետ եւ Սունկքիանկի ռազմաճակատէն կը քաշուին, հակառակ մարաջախտի գերագոյն ճիգերուն։ Անհնազանդ սպաներէն եւ զինուորներէն շատեր կը միանան ազգայնականներուն։

Շանթունկի կառավարիչ զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ զասալիքներուն տեղ նոր զինուորներ կը փութացնէ, յուսալով փրկել կացութիւնը։ Հակառակ այս նպաստաւոր առիթին, Քանթոնցիները չեն շարունակեր իրենց յառաջխաղացումը այս ուղղութեամբ, խուսափելով միջազգային բարդութիւններ ստեղծելէ։ Անոնք կռիւը դէպի արեւմուտք փոխադրած են՝ Նանքինը գրաւելու եւ Ֆէնկցիէնի զինուորներու պարէնաւորման խաբիսխը կտրելու համար։

Շանկայը շատ լաւ պաշտպանուած է հիմա չին, անգլիացի եւ իտալացի զինուորներով։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ ազգայնական բանակը մեծ դժուարութեան պիտի մատնուի եթէ փորձէ զայն գրաւել։ 12 հազար օտար զինուորներ կան Շանկայի մէջ, առանց հաշուելու նաւային ջոկատները։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ընկերվարականները յարձակեցան կառավարութեան վրայ, որ օտար երկրի մը ներքին գործերուն կը միջամտէ՝ զինուոր ցամաք հանելով հոն։ Չէմպըլէյն պատասխանեց թէ Անգլիա իրաւունք ունի պաշտպանելու իր հպատակները ամէն տեղ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՊՕԼՏՈՒԻՆ Կ'ԱՆԱՐԳՈՒԻՆ

Ինչպէս գրեցինք, հանքային ծանր աղէտ մը պատահեցաւ Անգլիոյ մէջ, բազմաթիւ բանուորներ ոչնչացնելով։ Չորեքշաբթի կէս օրին, վարչապետ Պօլտուին եւ իր կինը աղէտին վայրը այցելեցին այս առթիւ, բայց թշնամական ցոյցի մը ենթարկուեցան։ Երկուքն ալ գացեր էին ցաւակցութիւն յայտնելու արկածի զոհերուն։ Երբ վարչութեան գրասենեակը մտան, խումբ մը բանուորներ լուռ ու մունջ դիտեցին իրենց անցքը, բայց երբ դուրս ելան, տեսան որ քանի մը հարիւր բանուորներ խմբուած են իրենց ինքնաշարժին բոլորտիքը։ Վարչապետը դիմաւորուեցաւ անհամար սուլումներով. յետոյ կարգ մը մարդիկ սկսան պոռալ. «Դո՛ւք իջէք հանքերուն մէջ». «Քար մը նետենք սըւոր գլխուն»։ Աղաղակները սաստկացան, եւ գռեհիկ հայհոյանքներ արձակուեցան։ Վարչապետը, նախ զարմացած, շարունակեց ծխել. վերագտաւ սովորական պաղարիւնութիւնը եւ անվրդով մտաւ կառքին մէջ։ Իսկ տիկինը շատ գէշ ազդուած էր, պահ մը նոյն իսկ վախցուեցաւ որ փղձկի, բայց կրցաւ զսպել յուզումը։

Հասկնալի էր այս ցոյցին պատճառը։ Հանքագործներէն շատերը, արկածին մէջ կորսնցուցած են ազգականներ կամ մանկութեան ընկերներ եւ գիշերն ի բուն հսկեր էին անձրեւին տակ եւ չարաչար յոգնած։ Հակառակ այս միջադէպին, Տէր եւ Տիկին Պօլտուին մեկնելէ առաջ այցելեցին ընտանիքի մը որ երկու եղբայրներ կորսնցուցած էր։ Վերջին հաշիւներու համաձայն, զոհերու թիւն է 52, ուրիշ 13 հոգի ալ խղդուած են ողողումներէ։ Մասնագէտները որ եւ է յոյս չունին ողջ գտնելու 28 դժբախտներ, որոնք արկածի պահուն կը գտնուէին անմատչելի խորութեան մէջ։

Ֆրանսայի զին. կազմակերպութիւնը

Երեսփ. ժողովը երէկ սկսաւ քննել պատերազմ. նախարար Փէնլըվէի ներկայացուցած օրինագիծը «պատերազմի ատեն ազգին ընդհանուր կազմակերպութեան» մասին։ Ասիկա առաջինն է այն օրինագիծներուն, որոնք կը ձգտին Ֆրանսայի մէջ հաստատել ազգային պաշտպանութեան նոր եւ գիտական դրութիւն մը։ Այս օրինագիծը պատրաստուելու վրայ էր չորս տարիէ ի վեր եւ հիմնուած է մեծ պատերազմի ընթացքին ձեռք բերուած փորձառութեանց վրայ։ Գլխաւոր գիծը այն է որ մեծ պետութեանց միջեւ մղուած արդի պատերազմներուն մէջ պէտք է շարժման մէջ դնել եւ օգտագործել մարդկային եւ նիւթական բոլոր կարելի միջոցները։ Օրինագիծին Ա. յօդուածը կը տրամադրէ այն հիմնական սկզբունքը թէ պատերազմի ատեն բոլոր ֆրանսացի քաղաքացիները պարտաւոր են մասնակցիլ երկրին պաշտպանութեան եւ պահպանութեան գործին։

Այս հիմնական սկզբունքէն մեկնելով, օրինագիծը կուտայ այն առաջնորդող գիծերը, որոնց հիման վրայ պիտի կատարուի զօրաշարժը՝ քաղաքային եւ զինուորական ծառայութեանց համար։ Օրինագիծը կ'որոշէ նաեւ խաղաղութեան ժամանակ զինուորական կազմակերպութեան եղանակները այնպիսի ձեւով մը, որ երբ պատերազմ ծագի, կարելի ըլլայ անմիջապէս ձեռք բերել անհրաժեշտ ամէն բան։

Ճշտուած են նաեւ կառավարութեան եւ խորհրդարանին պաշտօնները խաղաղութեան եւ պատերազմի ժամանակ։ Օրինագիծին վիճաբանութիւնը բաւական երկար պիտի տեւէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ օդանաւորդ տը փինէտօ յաջողեցաւ Ատլանտեանը կտրել օդանաւով եւ Մարտ 2ին Պուէնոս Այրէս հասաւ։

ՔԷՐԷՆՍԿԻ երէկ Նիւ Եօրք հասաւ եւ մտադիր է Ռուսիոյ կացութեան մասին բանախօսութիւններ ընել Միացեալ Նահանգներու մեծ քաղաքներուն մէջ։

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ իտալացի մարզիչ ենթասպայ մը մարզանքի պահուն ապտակեց Ալպանացի զինուոր մը, որ ատրճանակ պարպեց առանց վնասելու։ Ենթասպան սպաննեց զինուորը։ Ասոր վրայ, Ալպանացի զինուորներուն եւ իրենց իտալացի մարզիչներուն միջեւ սկսաւ կռիւ մը, որ շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ։ Գնդացիրներ ալ գործեցին։ Իտալացի հրամանատարը մեկնեցաւ քաղաքէն իր բոլոր մարդերով եւ ռազմանիւթերով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվռի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն որեւէ խումբի մէջ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand, Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 6 Մարտ ժամը 2.30ին Պէլվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը 6 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ իթալի։

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբին ընդ. ժողովը, այսօր Ուրբաթ, ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes.

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը այս երեկոյ ժամը 8ին 41 Rue St. Cloud հայկական ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին Պիյանքուր, Մէօտօն եւ Իսի լէ Մուլինօ ապրող բոլոր ընկերներէն (արձանագրուած կամ ոչ) անպայման ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին նոր ակումբի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը 6 Մարտ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՆԻ (Cannes) նորակազմ «կայծակ» ենթակոմիտէի առաջին վիճաբանական ժողովը կիրակի, 6 Մարտ, կէս օրէն վերջ ժամը 1.30ին ընկ. Ղազար Աճարոնեանի բնակարանին մէջ, Լա Պատի։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի անդամական ժողովը՝ Կիրակի Մարտ 6, ցորեկէն վերջ ժամը 2ին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատետրներով միասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեսինի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 6ին կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ.Յ.Դ. նախկին գրադարանը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ Հայրենակցական երկսեռ Միութիւնը Բարեկենդանի առթիւ ի պատիւ անդամ-անդամուհիներուն կազմակերպած է մեծ հացկերոյթ մը, վաղը՝ շաբաթ 5 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշտ 7.30ին, 63, Րիւ Րէփիւբլիքի վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր Ամասիացիները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս ընկերներուն, համակիրներուն, բարեկամներուն, քահանայից դասուն, Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն, Հ. Մ. Ը. Միութեան եւ բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին յաւէտ ողբացեալ ամուսնոյս, Տօքթ. ՀԱՅԿ ՔԻԲՐԻԹՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 13ին Մարսէյլի «Սալվատոռ» հիւանդանոցին մէջ։

Մասնաւոր շնորհակալութիւնս Տօքթ. Ռաքըճեանի, որ չորս ամիս խնամեց անձնուիրաբար տարաբախտ ամուսինս, նոյնպէս շնորհակալութիւնս դեղագործ Պ. Շաւարշ Թաշճեանի որ ձրիաբար դեղօրայքը հայթայթեց։

Մարսէյլ Նարկիզ Քիբրիթճեան

ՊՕԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի մէջ կազմուած է Պոլսի եւ շրջակայից (Տիւզճէ, Տէվրէկ-Համիտիէ, Զօնկուլտաք եւ Պարթըն) հայրենակցական երկսեռ միութիւն մը, նպատակ ունենալով ներկայիս բարոյապէս իսկ ապագային նիւթապէս ալ օգնել ֆրանսաբնակ մեր հայրենակիցներուն։

Մանրամասն տեղեկութեանց եւ անհրաժեշտ աջակցութեանց համար գրաւոր դիմել միութեանս քարտուղար Պ. Ղեւոնդ Եղիաեանի. 78 Rue de Sèvres Paris VII։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԻԼՆԷՕՎ-ՍԸ-ՊԷՐԿ, Գ. Ս.— Սկսանք ղրկել։ Համաձայն ենք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պատ. միութ.— Ձեր 24 Փետր. ժողովին ազդը Մարտ 1ին ստացանք։

ՍԷՆ ՓԱԹԻՐՆ, Մ. Ս.— Ստացանք 50 ֆր.։

ՍԷՆ ԼՈՒ, Ա. Թ.— Ստացանք 35 ֆր.։

ՊՕԼԷՆ, Գործ.— Ստացանք 116,50 ֆր.։

ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— Ստացանք 70,20 ֆրանք։

ՄԱՐԹԻՔ, Պ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԹՈՒԼՈՒԶ, Յ. Տ. Պ.— Սիրով կը հրատարակենք։

ՎՕԼԱՆ-ՎԷԼԷՆ, Ս. Գ.— Ստացանք 20 ֆր., կարգադրեցինք։

ԿԱՆԵԻ, Ն. Տ. Մ.— Ստացանք 35 ֆր., սկսանք ղրկել։

ԳԱՀԻՐԷ, Ա. Ս.— Ստացանք 1 անգ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Վ. Խ.— Ստացանք 53 ֆր.։

ՔԱՆՏԻԱ, Ա. Մ.— Ստացած ենք։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Յ. Գ.— Պէտք չկայ։

ԼԱ ՍԷՅՆ-ՍԻՒՌ-ՄԷՌ, Ե. Ե.— Ստացանք 70 ֆրանք, կարգադրեցինք։

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՔՐԷՕԶՕ, Գ. Ա.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ԹԱՒՐԻԶ, Հ. Ա.— Ստացանք 1000 ֆր.։

ՔԼԱՄԱՐ, Տօքթ. Խ. Տ.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իզմիթցի Ազնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ռաքքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր։ Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Քնար Ազնաւուրեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի մէկ օր ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբը ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։ Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	303[illegible]
» II	»	192[illegible]
» III	»	172[illegible]
Ռումելի իրկթղ.	Lots turcs	165[illegible]

Comptoir Parisien de change et de C[illegible]
80, Rue Lafa[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris[illegible]

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
5
ՄԱՐՏ
1927

5 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 277

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԵԼՔ ԾԱԽԵԼԷ ԱՌԱՋ

Առուն կանուխ արթնցողը իմաստութիւն կը ծախէ այս անճար ժողովուրդին, որ չի գիտեր թէ ո՞ւր է իր գլուխը։

Վերջին օրինակը՝ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը։

Իրենց իսկ պատմութեան համաձայն, Դամասկոսի, Հալէպի եւ իսկէնտէրունի կայաններուն մէջ խռնուած 15,000 հայ գաղթականներ պիտի տեղաւորուին Տիւրի՛ (Տիւրոս), Սիդոնի եւ իսկէնտէրունի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Նախաձեռնութեամբ։ Մարդ գլուխ պիտի տրուի 6 անգլ. ոսկի։ Ամբողջ ծրագրին գործադրութեան համար Նախատեսուած է 120,000 ստերլին, որուն 25,000ը վճարած է Ֆրանսա, խոստանալով յանձնել 25,000 եւս։ Ա. Դ. Աշխատանքի Գրասենեակը յանձն առած է 3,000, Լոնտոնի Լորտ Քաղաքապետի ֆոնտը՝ 5,000, իսկ պակաս 62.000ը պիտի ճարուի Անգլիոյ մէջ։

Եւ ահա քրթմնջիւններ.— Ինչո՞ւ այդպէս կ՚ընեն, ինչո՞ւ Սուրիոյ մէջ կը տեղաւորեն գաղթականները, փոխանակ Հայաստան ղրկելու. ինչո՞ւ չեն բանակցիր հայկական կառավարութեան հետ եւ անոր չեն յանձներ այդ 120,000 ստերլինը եւն.։

Ամէն թիւրիմացութիւն կամ քսութիւն կանխելու համար, ըսենք անմիջապէս որ, ոչ ոք դաշնակցական մամուլին չափ ուժգնօրէն եւ հետեւողականութեամբ պահանջած է ցիրուցան բազմութիւնները տեղաւորել Հայաստանի մէջ։ 1921էն ի վեր, անընդհատ կ՚արծարծուի այս պահանջը։ «Հող չկայ, փող չկայ» պոռացողներուն ալ պատասխանը տրուած է օրը օրին, փաստերով եւ թուանշաններով։ Եւ այս՝ հակառակ արդէն փոխադրուած գաղթականներու դառն յուսախաբութեան։ «Դրօշակ»ի վերջին (Մարտ) թիւին մէջ, Երեւանէն գրուած թղթակցութիւն մը տխուր գոյներով կը Նկարագրէ գաղթականներու վիճակը.

— «ընդհանուր առմամբ բոլորն էլ դժգոհ են իրենց վիճակից. անիծում են այն օրը երբ եկան խորհրդային Հայաստան։ Անիծում են, որովհետեւ խորհրդային գործակալները շատ վառ գոյներով էին ներկայացրել ամէն ինչ, մեծ-մեծ խոստումներ էին արել... Իրենց սպասածի եւ երազածի՝ տասներորդ մասն անգամ չգտան եւ չտեսան.սկսել են աղէն իրենց տան գոյքերը ծախել եւ դրանով ապրիլ։ Եղել են հարիւրաւոր դիմողներ, որոնք ցանկութիւն են յայտնել վերադառնալ նախկին տեղերը, բայց խորհրդային կառավարութիւնը մերժել է անցագիր տալ»։

Այս կարգի բազմաթիւ փաստեր կան տակաւին, որ լոյս աշխարհ չեն տեսներ։ Բայց եւ այնպէս, Ներգաղթը պէտք չէ կասի եւ դուռները պէտք է լայն բացուին։ Այս մասին երկու խօսք չկայ։

Արդ, անոնք որ խելք սորվեցնելու ելեր են, ուրկէ՞ կու գան, ջաղացքէ՞ն թէ Հրատէն։ Անոնք չե՞ն գիտեր որ Երեւանի չինովնիկները, ապիկար կամ անզգայ, ամուր փակած են բոլոր կղպանքները, գարշելի խեղկատակութեան մը վերածելով Ներգաղթի գործը։

Եթէ մոռցեր են ուրիշ բան, գոնէ չե՞ն յիշեր որ, տակաւին անցեալ տարի, երբ խոր մտահոգութիւն կը պատճառէր Սուրիոյ վիճակը, մասնաւոր ժողով մը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, իրենց ընկերներուն հետ մէկտեղ, եւ առաջարկուեցաւ Հայաստան փոխադրել գոնէ 5—10,000 գաղթական, ամէնէն վտանգուած շրջաններէն։ Ո՞վ էր լսողը։

Ո՞վ էր լսողը, այսօր իսկ, երբ ամէն կողմէ, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն, Նոյնիսկ Ֆրանսայէն մէկ ձայն կը լսուի, աւելի քան որոշ եւ բարձր,— Բացէք դուռները, որպէսզի երթանք մեր հողերը շէնցնենք, փոխանակ օտար ափերու վրայ ծիւրելու։

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ կ՚արժեն իմաստութեան խորհուրդները, այն ալ ուղղուած՝ օտարներուն։ Մենք շատ լաւ գիտենք որ անոնք, օտարները, քաղաքագէտ կամ մարդասէր, պարզապէս կ՚ուզեն հաշուեյարդարի ենթարկել հայ եւ ռուս գաղթականներու գործը։ Եւ որովհետեւ չեն կրնար կամ չեն ուզեր լեզու գտնել խորհրդային իշխանութեան հետ, կը շարժին համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ շահերուն։ Անոնք ջուրը ձգեցին Նանսէնի ծրագիրը, ոչ թէ «Դաշնակ»ներուն դաւադրութեամբ, ինչպէս կը գրուի ու կը խօսուի անամօթաբար, այլ պարզ այն պատճառով որ իբրեւ քաղքենի՝ անբաւական կը գտնէին Հայաստանի փոխառութեան համար տրուած երաշխաւորութիւնները։ Ուրիշ խօսքով, «Հայաստանը դուրս կը մնայ ամէն օրէնքէ յաչս դաշնակից պետութեանց եւ Ազգերու ընկերութեան» (Երեւան, 2 Մարտ)։

Եւ հիմա, կը հարցնենք Նորէն — ինչո՞ւ զարմանալ որ Դամասկոսի եւ Հալէպի կայաններու գաղթականները տուն տեղ կ՚ըլլան, կամ ուրիշներ ալ, ճարահատ, կ՚ուզեն երթալ Սուրիա եւ Լիբանան, իրենց հայրենիքէն զլացուած ափ մը հողը այնտեղ գտնելու։ Երեւանը կամ Մոսկուան կամք ունի՞ն խօսքէն գործի անցնելու եւ կարճ կապելու թափառական ժողովուրդին տառապանքները։ Թո՛ղ հրամեն ասպարէզ։ Անգլիոյ հանքագործներուն համար հեռագրով հարիւր հազարաւոր ստերլին փութացնող իշխանութիւն մը ոչ հարիւր քան հազարի կամ նման հանգամանքեան, ոչ ալ Նանսէնեան ծրագրի պէտք ունի, եթէ անկեղծօրէն հայ ժողովուրդին բարիքը կ՚ուզէ։

Մանաւանդ որ, հայ գաղթականութեան տեղաւորումը իր հայրենի հողին վրայ՝ իսկապէս աշխատաւորական խնդիր մըն է։

Քիչ մըն ալ ա՛յս ուղղութեամբ թող մտածեն, խելք ծախելէ առաջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՌԱՆՑ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը, անկուսակցական, կը զարմանայ որ նոր ընտրութիւններու առթիւ, առաջնորդարանը հրաւէր ուղղած է միայն «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ պատկանող ժողովուրդին».

— «Մեր տեղական գաղութը ասկէ առաջ իր պատրաստած կանոնագրին մէջ բոլորովին խուսափած էր այդ կարգի անմիտ խտրականութենէ մը. իսկ մեր կրօնական իշխանութիւնը կու գայ մեր բողոքական կամ կաթոլիկ արիւնակից եղբայրներուն ըսելու թէ «Դուք իրաւունք չունիք հայ կոչուելու. հայ են միայն անոնք որ կ՚ընդունին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին»։ Մի՞թէ կրնանք երեւակայել ասկէ աւելի արտառոց անհեթեթութիւն մը։ Մեր եկեղեցիէն շատ առաջ ունեցած ենք Հայաստան մը ու հայ ազգ մը։ Եւ ճիշդ այս իսկ պատճառով, մենք դէմ ենք որ մեր ազգային գործերը յանձնուին եկեղեցական իշխանութեանց, որոնք յայտնօրէն, փաստօրէն դէմ կ՚ընթանան մեր ազգային շահերուն։

«Հայ ժողովուրդը այլեւս չուզեր իր ազգային ու հանրային գործերը կրօնական ճիւղաւորումներով պառակտել, ծուիկ ծուիկ ընել։ Կրօնական զանազանութիւնները եկեղեցիներէն ներս կը հասկնանք. ուրիշ ոչինչ. ազգային իշխանութիւնները զուտ եկեղեցական հոգաբարձութեանց հանգամանքով պէտք չէ ընդունինք, այլ ընդհանուր։ Կարելի է, լոկ եկեղեցական գործերու մատակարարման համար, յատուկ մարմին մը ունենալ, Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ զաւակներէն միայն բաղկացեալ. բայց ազգային վարչութիւնը պէտք չէ ճանչնայ կրօնական խտիր։ Ոչ ոք իրաւունք կու տայ մեզ մեր կաթոլիկ, բողոքական կամ ազատական արիւնակիցները հայութենէ զրկելու։»

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄՐՑՈՒՄ.— Երեւանի Շարժանկարի Ընկերութիւնը մրցում մը բացած է հայկական շարժանկար—պատկերախաղի մը պատրաստութեան համար։ Նիւթը պիտի առնուի միայն 1920—1921 տարիներու Հայաստանեան «յեղափոխական շարժումներ» ու դէպքերէն եւ պիտի տրուի գեղարուեստական գունաւորում։

Նիւթերը պէտք է ներկայացուին մինչեւ Յուլիս 1։ Հեղինակը պիտի ստորագրէ ծածկանունով, եւ իսկական անունը պիտի ներկայացնէ գոց պահարանով։ Չընդունուած պատկերախաղերը պիտի վերադարձուին։ Իսկ անոնք որ մրցանակի չեն արժանանար եւ սակայն իբրեւ յաջող կարելի է ներկայացնել, երրորդ մրցանակի գինով վարձատրուելու պայմանով, պիտի մնան ընկերութեան տրամադրութեան տակ։

Ա. մրցանակ սահմանուած է 1000 րուբլի, Բ. մրցանակ՝ 500 րուբլի, Գ. մրցանակ՝ 300։

Մրցանակ շահած պատկերախաղերու համար ներկայացումներու պահուն հեղինակի իրաւունք չի տրուիր։

Ժիւրիին կ՚անդամակցին Ա. Յովհաննիսեան, Ա. Մռաւեան, Ա. Կարինեան, Գիլլի Բէօխվեան, Դ. Դդնունի, Հ. Բեկնազարեան եւ Ա. Հախումեան։ Հասցէ՝ Երեւան, Տէրեան փողոց, 2։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա եւ պոլշեւիկները

Անգլիական խորհրդարանին մէջ առջի օր կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան անգլօ-ռուս վերջին միջադէպին մասին։ Ազատական երեսփոխան սըր Սինքլէր թուանշաններով փաստեց թէ Անգլիա ոչ՛ մէկ շահ ունի Խորհրդային Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները խզելու մէջ։ Բաղդատելով Անգլիոյ առեւտուրը Չինաստանի եւ Ռուսիոյ հետ, Սինքլէր յայտնեց թէ վերջին տարիները Անգլիա աւելի շատ առեւտուր ըրած է Ռուսիոյ քան Չինաստանի հետ։ Ու հրաւիրեց սըր Չէմպըրլէյնը լաւ մտածել՝ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները խզելու խօսք ընելէ առաջ։ Ազատական երեսփոխանը իբրեւ բողոք կառավարութեան դէմ՝ առաջարկեց հարիւր ոսկի զեղչել արտաքին Նախարարին ամսականէն։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ 146ի դէմ 271 ձայնով։

Պահպանողական սըր Ռոպէրթ Հօրն պաշտպանեց Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց խզման տեսակէտը եւ ըսաւ թէ Անգլիայէն աւելի Ռուսիան է որ պիտի տուժէ անկէ։

Չէմպըրլէյն խօսք առնելով յայտնեց թէ «կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ձգտի աշխարհի մէջ խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ խռովարար ու կասկածելի տարրերը վանելու։ Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց յանկարծական խզում մը իր հակազդեցութիւնը պիտի ունենար ամբողջ Եւրոպայի եւ Արեւելքի մէջ։ Մենք պարզապէս պահանջեցինք Մոսկուայէն որ համաշխարհային յեղափոխութեան համար ջանքեր չընէ եւ մեր ներքին գործերուն չխառնուի։ Անվիճելի է որ սովետները ուրիշ երկիրներու ներքին քաղաքականութեան կը միջամտեն։ Այս պայմաններուն տակ ի՞նչ օգուտ պիտի ունենար նոր համաձայնութիւն մը կնքել. որպէս զի երկու տարի վերջ ինծի ըսեն թէ ապո՞ւշ էի հաւատալով խորհրդային կառավարութեան խօսքին լրջութեան։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի հանդուրժենք հանդիսաւոր յանձնառութեանց դրժումներուն. մինչեւ ե՞րբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի պահենք երկրի մը հետ, որ մեզ կ՚անարգէ»։

Ընկերվարական պետ Մաք Տոնալտ «քան զՊապն պապական» գտնուեցաւ եւ ըսաւ. «Ուրախ եմ որ արտաքին Նախարարը ծանուցագիր մը ղրկած է Ռուսիոյ։ Միայն թէ այդ բանը երկու տարի առաջ պէտք է ընէր։ Չեմ վարանիր ըսելու որ եթէ տակաւին վարչապետ եղած ըլլայի, Ռուսիոյ դէմ իմ բողոքի ծանուցագիրս աւելի կանուխ եւ աւելի խիստ ոճով կը խմբագրէի»։

Ազատականներու պետ Լոյտ Ճօրճ անտեղի գտաւ Ռուսիոյ ուղղուած խզման սպառնալիքը եւ աւելցուց որ եթէ այդպիսի ծանուցագիր մը Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ կամ Ամերիկայի ուղղուած ըլլար, այնպէս պիտի կարծուէր թէ Անգլիա պատերազմ պիտի հրատարակէ այդ երկիրներուն դէմ։ Նախկին վարչապետը թելադրեց չխզել Ռուսիոյ հետ, այլ նոր դաշնագիր մը կնքելու մասին բանակցիլ։ Նոյն իմաստով արտայայտուեցաւ Նաեւ աշխատաւորական Սնօտըն։

Ժողովուրդը կը հանդարտեցնեն

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ՚ըսէ.— Պոլշեւիկեան կարգ մը վարիչներու, մասնաւորապէս պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի ահաբեկող ճառերը, որոնք մօտալուտ ցոյց կու տային պատերազմ մը, խոր սարսափի մատնած էին բնակչութիւնը։ Բազմաթիւ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ բնակիչները ուտելիք եւ ամէն կարգի ապրանքներ մթերած էին, աւելի եւս շեշտելով գիներու բարձրացման տագնապը։ Միաժամանակ, որոշ դժգոհութիւն կը տեսնուէր ժողովուրդին մէջ, որ բնաւ չի փափաքիր մղուիլ պատերազմի մը մէջ, որուն պատճառով երկրին մէջ դարձեալ ծայրայեղ միջոցներ ձեռք պիտի առնուէին։

Այս ջղագրգռութիւնը հանդարտեցնելու եւ իր հիւանդութեան ծանրութեան մասին շրջած լուրերը մեղմացնելու համար, Սթալին ճառ մը խօսեցաւ Մոսկուայի երկաթուղիի աշխատաւորներու մէկ ժողովին մէջ։ Պատերազմի մը հաւանականութեան մասին իրեն ուղղուած բազմաթիւ հարցումներուն պատասխանելով, Սթալին յայտարարեց թէ ներկայ տարուան ընթացքին չի կարծեր որ պատերազմ տեղի պիտի ունենայ Խորհրդային Միութեան դէմ, թէեւ կացութիւնը միշտ սպառնալից է։

Իր ունկնդիրները ապահովցնելու համար, հաստատեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը կը հետապնդէ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը, որ դժուար կը դարձնէ պատերազմը։ Կարգ մը ունկնդիրներ, հարցուցին թէ Գ. Միջազգայինի պրոպագանտը կռիւի առիթներ չի՞ ծնցներ, Սթալին բացատրեց թէ շնորհիւ այդ պրոպանգանդին, արեւմտեան Եւրոպայի բանւորները պիտի հակառակին որ այդ երկիրները պատերազմ յայտարարեն Խորհրդային Միութեան դէմ։

Սուրիոյ հրամանատարը Ֆրանսա եկաւ

Հինգշաբթի օր «Լամարթին» շոգենաւով Մարսիլիա եկաւ Սուրիոյ ֆրանսական հրամանատար Զօր. Կամլէն, իր սպայակոյտի պետ հազարապետ Ժանէլի ընկերակցութեամբ։ Զօրավարը, որ արձակուրդով Ֆրանսա պիտի մնայ ատեն մը, կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սօֆիայի «Արաքս»էն կ՚իմանանք թէ, քանի մը պուլկար եւ հայ գործիչներու նախաձեռնութեամբ, կազմուած է հայեւպուլկար մերձեցման կոմիտէ մը։

Նոր մարմնին առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ փետր. 27ին, Սօֆիայի մէջ։

Պուլկարներէն ներկայ էին շատ մը հանրային ծանօթ գործիչներ, նախկին ներքին նախարար Զօր. Րուսէվ, կառավարական կուսակցութեան առաջնակարգ դէմքերէն փաստաբան եւ երեսփոխան Վլատիմիր Թաքէվ, Համալսարանի դասախօսներէն պատմաբան փրօֆ. Քացարով, Նախանգային խորհրդական Պ. Տանքով, փաստաբան Քոնսթանթինով, Մակեդ. ազգ. կոմիտէէն Վ. Պուլէով, Մակեդոնական ծանօթ գործիչ Պ. Լիափով, Սօֆիայի առեւտր. սենեակի վարչութեան անդամ փոփով, Ելեւմտագէտ Պ. Ալեքսիէվ ու նաեւ ժողովին նախաձեռնողներէն Պ. Վէլէվ եւայլն։

Ժողովը բացաւ Պ. Վէլէվ, ողջունելով ներկաները եւ յայտնելով նպատակը, ըսաւ թէ նախաձեռնող յանձնախումբը Հայեւպուլկար մերձեցման միութեան համար պատրաստած է արդէն ծրագիր-կանոնագիր մը։

Միաձայնութեամբ ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ փաստաբան Պ. Մեսրոպ Սուրատով, իսկ քարտուղար Պ. Վէլէվ։

Պ. Սուրատով ընդունելով նախագահութիւնը, յայտնեց թէ սխալ կ՚ըլլար ըսել որ այստեղ հաւաքուած ենք կատարելու Հայեւպուլկար մերձեցման կոմիտէ մը։ Այդ մերձեցումը դեռ Պուլկարիոյ ազատագրութենէն առաջ կար։ «Այսօր մեր պարտքն է կազմակերպութեամբ մը նուիրագործել մերձեցումը եւ անոր տալ շօշափելի բնոյթ մը։»

Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Գարեգին Նժդեհ, որ պուլկարերէն ճառով մը պարզեց երկու ժողովուրդներուն անկեղծ եւ անշահախնդիր կապը։

Յիշեց թէ ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան լաւ կ՚ըմբռնէ ու կը հասկնայ իրարու ցաւերն ու տառապանքները ինչքան Հայն ու Պուլկարը, երկուքն ալ անցած ըլլալով տառապանքի միեւնոյն բովէն։

Պ. Ալեքսիէվ ըսաւ թէ ուրախ է միեւնոյն յարկին տակ տեսնելով երկու եղբայր ժողովուրդներու զաւակները, օգտակար գործի մը համար։

Պ. Պարոյր Տիրանով իբր օրինակ յիշեց 1896ի ջարդերը, երբ Պուլկարիա եղաւ այն միակ պետութիւնը որ լայնօրէն բացաւ իր դռները, հալածական հայութեան առջեւ։

Յետոյ խօսք առաւ փրօֆ. Քացարով եւ իբրեւ պատմաբան նկատեց թէ կարծուածէն շատ աւելի հին է հայեւպուլկար կապը։ Այդ կապը, ըսաւ ան, ոչ միայն քաղաքական ու բարոյական է, այլ ունի նաեւ ցեղագրական արմատներ։ Յարգելի փրօֆէսօրը յիշեց թէ Հայերուն նախահայրերը մեկնած են հարաւ. Մակեդոնիայէն, անցած են փոքր Ասիա, ի վերջոյ միացած են Ուրարտացիներուն հետ եւ դարերու հոլովումին մէջ խառնուելով զանազան ցեղերու հետ, կազմած են այժմու հայութիւնը։

Ամէնէն վերջը Պ. Կ. Փէչէեան կարդաց բանաստեղծ Եագորովի յիշատակին նուիրուած գրութիւն մը։

Կեդր. վարչութեան անդամներուն մէջ կը գտնուին Հայերէն՝ Պ. Պ. Սուրատով, Գ. Նժդեհ, Հմ. Թումանեան, Պարոյր Տիրանով, Արտաշէս Հայրճեան, Օննիկ Խ. Յովհաննէսեան, Տոքթ. Զարեհ Պոյաճեան։ Վերստուգիչ յանձնախումբին մէջ՝ Պ. Պ. Արամ Յակոբեան եւ Խաչիկ Կարապետեան։

СССР.

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Փետրուար 26ին փակուեցաւ Խորհրդային Միութեան գործադիր կոմիտէի հերթական նստաշրջանը։

Նստաշրջանի զբաղումներուն պիտի նուիրենք առանձին յօդուած մը։ Այս անգամ կը խօսինք Փետրուար 21ի նիստի մասին, ուր 28 պատգամաւորներ գրաւոր հարցապնդում ներկայացուցին արտաքին գործավարին, անգլիական ծանուցագրին առթիւ։ Այդ դէպքը այնքա՛ն յատկանշական է, որ կ'արժէ քիչ մը աւելի կանգ առնել։

Նախ՝ երեւոյթն ինքնին։ Անսովոր բան է, խորհրդային կարգերու տակ, կառավարութեան հարցապնդումներ ուղղել։ Չէ՞ որ խորհրդային սահմանադրութեան տառին ու ոգիին համաձայն, օրէնսդիր և գործադիր իշխանութիւնները միացած են, ուրեմն, ինչպէ՞ս կրնայ իշխանութիւն մը ուղղել հարցապնդումներ ինքնիրեն։ «Հարցապնդումը» յատուկ է պառլամենտական խորհրդարաններուն, ուր իշխանութիւնը շատ հեռու կը գտնուի ժողովուրդէն, ուր տակաւին ի զօրու է «գաղտնի քաղաքականութիւնը», իսկ խորհրդային կարգերու մէջ ամէն ինչ բաց է, գաղտնիք չկայ եւ կառավարութիւնը՝ նոյն ինքն ժողովուրդն է...։

Բայց եւ այնպէս, Գործկոմի Փետրուար 21ի նիստը փոթորկեցաւ հարցապնդումով մը, որ սկիզբէն մինչեւ վերջ տարուեցաւ «գերպուրժուական» խորհրդարաններուն վայել ձեւերով։ Հարցապնդման նիւթն էր, ինչպէս ըսինք, անգլիական ծանուցագիրը։ Թէ այդ ծանուցագիրը եւ թէ Մոսկուայի տուած պաշտօնական պատասխանն արդէն ծանօթ են ընթերցողներուն։ Մենք կանգ կ'առնենք հարցապնդման ժամանակ արտայայտուած մտայնութեան ու կարգ մը մերկացումներու վրայ։

Հարցապնդումը հիմնաւորեցին ստորագրող 28 պատգամաւորներէն առաջին երեքը — Խորհրդային Ռուսաստանի կողմէ՝ յայտնի հրապարակագիր Լարին, Խորհրդային Ուկրաինայի կողմէ՝ Զատոնսկի, Խորհրդային Անդրկովկասի կողմէ՝ Էլիավա։ Հարցապնդման կեդրոնական մասը՝ Լարինի ճառն էր։

Անգլիական ծանուցագրին ներկայացուցած մեղադրանքներուն Լարին կը հակադրէ կարգ մը ամբաստանութիւններ՝ ուղղուած անգլիական «հաստագլուխ» պահպանողականներու հասցէին։ Քարոզչութիւն բրիտանական կայսրութեան դէմ, մասնակցութիւն չինական գործերու ճիշդ չէ։ «Ամէնքս ալ գիտենք որ խորհրդային իշխանութիւնը, իբրեւ այդպիսին, անպայման չէզոք է, բացարձակ չի խառնուիր Չինաստանի գործերուն։ Ընդհակառակը, անգլիական կառավարութիւնն է, որ «պահանջ կը ներկայացնէ խորհրդային կառավարութեան՝ արգիլելու մեր երկրի աշխատաւորներուն արտայայտել իրենց համակրանքը չին յեղափոխութեան։ Ասիկա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ անպատկառ միջամտութիւն մեր ներքին գործերուն»։ Օգնողներ եղած են ու կան, բայց ատոնք անհատ քաղաքացիներ են. խորհրդային հանրային կարծիքը, կամ երրորդ Միջազգայինը որոնց հետ կապ չունի խորհրդային կառավարութիւնը։ Միթէ անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատու էր, որ Լորտ Պայրըն օգնութեան գնաց Յոյներուն, կամ ֆրանսական ու գերմանական կառավարութիւնները պատասխանատու էին, որ ֆրանսացի եւ գերմանացի կամաւորներ մտան Պուրերու բանակը ընդդէմ Անգլիացիներու։

Ուրեմն, Անգլիացիները ոչ միայն անիրաւ են, այլեւ ինչպէս ռուսահայերը կ'ըսեն, տասնըչորս շահի ալ պարտական կը մնան։

Ու յետոյ Լարին կը բացագանչէ՝ խրոխտ ու սիգապանծ.

— «Ըսեմ ճիշդը, ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը, խորհրդային քաղաքացիի ազգային հպարտութիւնը կը համակէ զիս, երբ կը մտածեմ, որ ամէն տեղ, ուր ազատագրական պայքար կը մղուի, ուր կռիւ կայ ճնշումի դէմ, ուր պայքար կը տարուի յանուն պատմութեան յառաջդիմութեան, յանուն մարդկութեան ապագայի, յանուն աշխատանքի, ամէն տեղ առաջին շարքերուն վրայ կը քալեն նաև մեր երկրին զաւակները»։

Ճիշդ է. մենք ալ ամէն օր կը տեսնենք «խորհրդային քաղաքացիներու ազգային հպարտութիւնը» կազմող «յառաջդիմական» պայքարը՝ Թուրք փաշաներու եւ Չարդարարներու հետ ընդդէմ Հայաստանի ու Քիւրտիստանի, գերման միապետականներու հետ, ընդդէմ գերման ընկերվարականներու, Ֆաշիստ Մուսոլինիի հետ, ընդդէմ իտալական աշխատաւորութեան, պարսիկ եւ աֆղան խաներու եւ աւատապետներու հետ՝ ընդդէմ ազատական տարրերու։ «Խորհրդային քաղաքացիներու ազգային հպարտութիւնը» շոյող նման դէպքեր շատ կան, որոնք այժմ ծանօթ են ամէնուն, եւ Լարիններու ճռճռան յայտարարութիւններն այլեւս ոչ ոք կրնան խաբել...

Ըստ Լարինի, սուտ է Անգլիացիներու այն ամբաստանութիւնը, թէ խորհրդ. կառավարութիւնը օգնած է հանքագործներու գործադուլին, «խորհրդային կառավարութիւնը, իբրեւ այդպիսին, չէ միջամտած հանքագործներու եւ անգլիացի դրամատէրերու միջեւ մղուած պայքարին»։ Օգներ են միայն արհեստակցական միութիւններն ու բանուորները, որոնք «կամաւոր» հանգանակութիւններով միլիոններ ղրկեցին հանքագործներուն, բայց չէ՞ որ ամէնքը գիտեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը կապ չունի արհեստակցական միութիւններու հետ։

Լարին կը հակադրէ խորհրդային եւ անգլիական կառավարութիւնները. «Ես, իբրեւ մեր երկրի ազատ քաղաքացի, կարող եմ բարձրաձայն ըսել, որ մենք գիտենք ու չենք մոռնար, Անգլիոյ իշխանութեան գլուխը կեցած պահպանողական գործիչները չեն արտայայտեր իրենց երկրի ազգաբնակութեան մեծամասնութեան կարծիքը, Պահպանողական կուսակցութիւնը վերջին ընտրութիւններու ժամանակ ստացաւ ձայներու փոքր մասը, մինչդեռ մեր երկրի ազգաբնակութեան տասնեակ միլիոնները, ջախջախիչ մեծամասնութեան մէջ, իրենց քուէն մէ՛կ տուին եւ կեցած են մեր կառավարութեան ետեւը։ Տասնեակ միլիոններով չափահաս այրեր ու կիներ այժմ, խորհուրդներու վերընտրութեան միջոցին, արտակարգ ճնշող մեծամասնութեամբ քուէարկեցին վստահութիւն խորհրդային իշխանութեան, ընդունեցին խորհրդային իշխանութիւնը, ընդունեցին, որ ան ժողովրդական իշխանութիւն է»...

Մտրակի ու տարճանակի սպառնալիքի տակ կատարուող ընտրութիւններու մասին է խօսքը...

Ու յետոյ. «Բրիտանիոյ մէջ —այդ լուսաւոր ռամկավարութեան մէջ, մինչեւ այսօր ալ միջնակարգ վարժարաններու չափահաս երիտասարդներն ու աղջիկները գանակոծման կ'ենթարկուին (ձայներ «խայտառակութիւն»)... հապա Թող մեր ամենախուլ անկիւնի ուսուցիչը համարձակի ո՛չ թէ գանակոծել, այլ նոյնիսկ ձեռքով դպչիլ աշակերտին կամ աշակերտուհիին, զայրոյթի ի՜նչ փոթորիկ կը փրթի մեր երկրին մէջ։ Իսկ պահպանողականներու իշխանութեան տակ գտնուող Անգլիոյ մէջ ատիկա սովորական և ամենօրեայ երեւոյթ մըն է»։

Ու այս կարգի ծիծաղելի խուժանավարութենէ ետք՝ Լարին կը յայտարարէ, թէ Անգլիան չի համարձակիր պատռել դաշնագիրը եւ խզել յարաբերութիւնները Խորհրդային Միութեան հետ, որ կը գրաւէ երկրագունդի մէկ վեցերորդ մասը և սերտ բարեկամութեան մէջ է Չինաստանի, Թուրքիոյ եւ ուրիշ ժողովուրդներու հետ։

Նման խուժանավարական բնոյթ ունի եւ Ուկրայինայի ներկայացուցիչ Զատոնսկիի ճառը, թէեւ ան աւելի որոշ կերպով կը տեսնէ Խորհրդային Միութեան սպառնացող վտանգը։ Շատ լաւ կ'ըմբռնէ, որ Անգլիան մէկ կողմէն ճնշում կը գործէ պոլշեւիկներու վրայ, իսկ միւս կողմէն Մոսկուայի դէմ կը զինէ ու ոտքի կը հանէ հարեւան երկիրները։ «Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւններու ֆոնին վրայ՝ վտանգաւոր կը դառնան այն զինուորական պատրաստութիւնները, որ կ'ընէ Փիլսուտսկին, որ չի ծածկեր կամ գրեթէ չի ծածկեր իր դիտաւորութիւնները։ Նկատի ունենալով անգլիական կառավարութեան կարգ մը անդամներուն խօսքերը՝ միտք կը ծագի, թէ անգլիական կառավարութիւնները՝ մեր դէմ վարելով յարձակողական քաղաքականութիւն մը կը ձգտին օգտագործել մեր մօտաւոր հարեւանները՝ Ռումանիան, Լեհաստանը, Լիտվան, ուր յեղաշրջում տեղի ունեցաւ մեզ հետ դաշնագիր ստորագրելէ անմիջապէս յետոյ։ Մենք գիտենք, որ Լատվիայի մէջ ալ յեղաշրջում կը պատրաստուէր»։ Ռումանիան ալ անգլիական օժանդակութեամբ կ'ամրանայ Սեւ Ծովու վրայ։

Մէկ խօսքով, պոլշեւիկներուն ամէն կողմէ պատերազմ կը սպառնայ։ Ու Զատոնսկի շուարած կը հարցնէ. «Արդեօք Լոնտոնի հրձիգներու քաղաքականութիւնը չի՞ պայթեցներ խաղաղութիւնը մեր արեւմտեան սահմաններու վրայ։ Չկայ բանուորական կամ գիւղացիական որ եւ է ժողով, ուր այս մասին խօսք չըլլայ եւ հարցումներ չուղղեն միջազգային քաղաքականութեան մասին հէնց այս տեսակէտով»։

Վախը բռնած է եւ Էլիավայի սիրտը. «Մինչեւ այսօր ալ վերջ չեն գտներ սադրանքները Խորհրդային Միութեան դէմ, Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ։ Ի բախտ եւ ի հաճոյս մեր միութեան աշխատաւոր զանգուածներուն, կրնանք ըսել, որ այդ սադրանքները չեն յաջողիր եւ այդ երկիրները նման սադրանքներէ չեն հրապուրուիր, բայց փորձերը, մասնաւորապէս, Պարսկաստանի մէջ Անդրկովկասի դէմ ուղղուած օդային կայան մը հաստատելու՝ չեն վերջանար։ Վերջին ժամանակ Անգլիոյ, անգլիական որոշ շրջաններու մէջ, յաճախ անգլիական կառավարութեան անդամներու աջակցութեամբ, կը նկատուի մեր ներքին գործերուն միջամտելու ըլլալու սահմանուած գործերու կենդանութիւն»։

«Անդրկովկասը, ինչպէս գիտէք, խիստ համեղ պատառ մըն է եւրոպական պուրժուազիին և մասնաւորապէս անգլիական դրամատիրութեան համար։ Անդրկովկասը հարուստ է հանքերով, որ այնքան անհրաժեշտ են անգլիական ու եւրոպական ճարտարարուեստին համար։ Անդրկովկասը ունի նաւթ, Բաքուի, Ապշէճանի հանրապետութեան մայրաքաղաքին մէջ։ Այդ նաւթին կարելի է մօտենալ Պաթումի վրայով, վրացական Դարպասի միջոցով։ Այս տեղէն կը բխի եւ չափազանց մեծ հետաքրքրութիւն ու չափազանց մեծ հոգատարութիւն այդ երկիրներու ազատութեան համար, ազատութիւն բանուորներէ, գիւղացիներէ, այն պայմանով, որ այդ երկիրները դրամատէրերն ստանան սեփական անօրինութիւն»։

Ու կը բերէ Լոնտոնի ցարական ներկայացուցիչ Սապլինի վերջերս հրատարակուած տեղեկագրէն հետեւեալ բնորոշ կտորը. «Այստեղ (Լոնտոնի մէջ) ամէն գարուն հրապարակ կը հանուին լուրեր Վրաստանի մէջ տեղի ունեցող խռովութիւններու մասին։ Պէտք է նկատել, որ Վրաստանի անկախութեան վերահաստատման գաղափարը խիստ ժողովրդական է այստեղի ամերիկեան նաւթային եւ դրամատիրական մեծատուններու մէջ, եւ կարելի է ըսել, որ անոնք պատրաստ են խոշոր դրամական վարկեր բանալ, եթէ այդ ճամբով կարելի ըլլայ հասնիլ Վրաստանի ազատութեան պոլշեւիկներու ձեռքէն եւ անոր նաւթային եւ հանքային հարստութիւններն իրենց հսկողութեան տակ առնելու։»

Էլիավա կը յայտնէ, թէ իրենց յայտնի է որ վրացի հակապոլշեւիկ տարրեր յարաբերութեան մէջ են անգլիական նաւթային շրջաններու հետ եւ վերջերս առանձնապէս կենդանի գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Ու կը խօսի կովկասեան հակապոլշեւիկ խումբերու մասին, «վերջերս այդ անանկները ուզեր են համաձայնութեան գալ իրարու հետ՝ նպատակ ունենալով համերաշխ գործունէութեամբ «ազատագրել» մեր երկիրը պոլշեւիկներէն, խորհրդային իշխանութենէն։ Այդ խումբերը կը գտնուին Փարիզ։ Վերջերս անոնք հրատարակեր են ֆրանսերէն լեզուով իրենց միացեալ պաշտօնաթերթը՝ «Պրոմեթէ», որու խմբագրական յօդուածին մէջ կ'ըսեն. «Անդրկովկասի հարցերը այժմ դրուած են միջազգային քաղաքականութեան օրակարգին վրայ»։ Անդրկովկասի այդ նախկին քաղաքագէտները փորձեր կ'ընեն համաձայնութեան գալու Հիւսիսային Կովկասի նախկին քաղաքագէտներու եւ Ուկրայինացի նախկին քաղաքագէտներու հետ եւ միացած, օրկանական կապ ունենալով լեհական հանրապետութեան ընդհանուր սպայակոյտի հետ, ըստ երեւոյթին, նաւթային արքաներու օժանդակութեամբ, կը պատրաստուին գործունէութեան անցնիլ մեր երկրին մէջ»։

Էլիավան կը հաւատացնէ, որ իրենք «շատ լաւ գիտեն իրերու իսկական վիճակը, ունին կասկած չվերցնող նիւթեր, որոնք կը հաստատեն Անդրկովկասի հակայեղափոխական խումբերու աշխատանքը Անգլիոյ նաւթարդիւնաբերողներու առանձին խումբերու հետ, որոնք յարաբերութեան մէջ են անգլիական կառավարութեան առանձին անդամներու հետ։ Ու, բնականաբար, կը պահանջէ, որ վերջ տրուի այդ վիճակին։

Էլիավայի մերկացումները բաւական ուշագրաւ են եւ ցոյց կուտան, թէ խորհրդային իշխանութիւնը ի՛նչպիսի ուշադրութեամբ կը հետեւի արտասահմանի «հակայեղափոխականներու» շարժումներուն։ Այդ մերկացումները բնորոշ են իրենց՝ «հակայեղափոխականներու» համար եւ, ի հարկէ, նիւթ կը մատակարարեն շատ լուրջ մտածումներու։

Հարցապնդման հեղինակներու ճառերը, եթէ դատելու ըլլանք արտասանուած բառերէն, խիստ համարձակ են եւ ռազմաշունչ, բայց ուշադիր ընթերցողը չի կրնար չնկատել ներքին սրտամաշուք անհանգստութիւն մը անոնց մէջ։ Որովհետեւ Անգլիան Լեհաստան չէ բնաւ...

Հարցապնդումին պատասխանեց Չիչէրինի փոխանորդ Լիթվինոֆ — զուսպ ու պաշտօնական պատասխան մը, որ պոլշեւիկեան սովորական մտայնութենէն զատ ո՛չ մէկ նոր գիծ չմացուց իր խօսքերուն մէջ, «Խորհրդ. Միութիւնը անկեղծօրէն կը ձգտի հաստատել կատարելապէս բնականոն յարաբերութիւններ Անգլիոյ հետ։ Խորհրդ. կառավարութիւնը պատրաստ է քննել եւ խաղաղ կերպով հարթել ծագելիք բոլոր բախումներն ու թիւրիմացութիւնները» . . . բայց «անգլիական ներկայ կառավարութեան անդամներէն մէկ քանիի մղած հակախորհրդային պայքարը անգլիական հասարակութեան որոշ շրջաններու մէջ, համակուած անվայել ու անթոյլատրելի սպառնալիքներով Խորհրդ. Միութեան հասցէին՝ չի կրնար նպաստել խաղաղութեան գործին եւ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատման երկու երկիրներու միջեւ։ Եւայլն։

Նման ձեւական հերքումներով «բնականոն յարաբերութիւններ» չեն ստեղծուիր, ի հարկէ։ Եւ հարցապնդման հեղինակներն ալ շատ լաւ գիտեն այդ։ Անոնց նպատակն է բարձրացնել ներքին տրամադրութիւնները եւ պոլշեւիկները գրգռել Անգլիացիներու դէմ։ Եւ այդ նպատակին, անշուշտ կը հասնին։ Արդէն միտինգներն ու բողոքի ցոյցերը սկսած են Խորհրդային Միութեան զանազան կողմերը եւ բողոքի բանաձեւերը կը տեղան Մոսկուա։

(Քաղուածքները առնուած են «Իզվէսթիա»յի 22 Փետրուարի թիւէն։) Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կէս գիշերը անցած է։ Դիմացս նստող Յօյնը զոր անկարելի եղած էր խօսեցնել, Սերպիական սահմանը— Կէվկէլի — վար իջաւ կառախումբէն։ Այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ «յատուկ յանձնարարութիւններ կատարողներէն պաշտօնեայ մըն էր, գործ մը որ շատ ընթացիկ է Պալքանեան հրապարակին վրայ, մանաւանդ իտալեւալպանական պայմանագրէն յետոյ։

Խուցին մէջ բոլորովին մինակ մնացի մինչեւ Սկիւպ։ Կառախումբը այս վերջին կայարանէն մեկնելէ յետոյ, խուցի բաց դռնէն ներս մտաւ փաթթոցաւոր Թուրք մը եւ «մօլէ» (խնդրեմ) ըսելով, նստեցաւ ինծի, սիկարէթը վառելու։

Հրամմեցէք նստեցէք, Հօճա էֆէնտի, ըսի Թուրքերէն։

Վարանումով նստաւ։ Նոր սիկարէթ մը հրամցուցի։

— Հարցնելս ամօթ չըլլայ, ըսաւ Հօճան, ո՞ր տեղացի էք եւ ո՞ւրկէ կուգաք։

— Պոլսեցի եմ, այժմ Սելանիկէն կուգամ։

— Ի՞նչ գործով կը զբաղիք։

— Խմբագիր եմ, պատասխանեցի։

Մօրուքը ենթադրեց թէ ես Թուրք խմբագիր մըն եմ եւ քիչ մը աւելի մտերմացաւ։

— Ի՞նչ կայ չկայ Պոլիս. հօն, ամէնքն ալ այժմ գլխա՞րկ կը գնեն. կիները ամէնքն ալ բա՞ց կը պտտին։

— Հարկաւ, Հօճա էֆէնտի, մենք այժմ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ ենք, եւրոպացիներէն տարբերութիւն չունինք մեր գլխարկով, հագուստով, երիկուան պարահանդէսներով եւ «պար»երով...։

Հօճային դէմքը քիչ մը մթնցաւ, խօսակցութիւնը հաճելի չէր իրեն, սակայն,

— Էհ, քանի որ կայի փաշան յարմար տեսած է, հարկաւ ատոնք լաւ բաներ են՝ բայց կ'իմանանք թէ պոլսեցիները շատ գոհ չեն եղածներէն։ Ճի՞շդ է մեր լսածը՝ դուք խմբագիր էք, հարկաւ աւելի լաւ գիտէք ժողովուրդին տրամադրութիւնը։

— Այո, ճիշդ է ձեր ըսածը. սակայն Պոլսոյ ժողովուրդը ոչ թէ հակառակ է յառաջդիմութեան, այլ պաշտպան՝ անհատական ազատութեան։ Օրինակ, ի՛նչ իրաւունքով քեզի պիտի բռն... դատեն, որ քակես այս պապենական փաթթոցդ եւ անոր տեղ գլխարկ դնես, եթէ դուն չես ուզեր այդպէս ընել, ու այսպէս ... բանադատութիւն չէ՞ որ ... անհատական ազատութիւնը խախտելու միայն կը ծառայէն։ ... կողմէն, ամէն ժողովուրդ իր ... ռանձնայատուկ դրօշմը պէտք ... ունենայ։ Երբ Պոլիս մտնէք, ... ես Պոլսոյ նման չէ. հոն չէք տես... ներ ձերմակ փաթթոց, կարմիր ֆէս եւ կիներու գեղեցիկ «փէչէ... ճէ»ն...

— Ա՜խ, որքա՞ն իրաւունք ... նիք, ա՛ս է որ մենք չենք ... կնար, ի՞նչ մեղք ունին մեր ... տաքին հագուստը եւ գլխարկ... անպայման կ'ուզեն փոխել ... մեր կրօնական հաւատքներն ... ձեւերը կան. ինչո՞ւ չեն յարգեր...

Սերպիոյ Թուրքերը չեն ... տեսեր մեր օրինակին, մեզի ... նակիցներ չկա՞ն։

— Անշուշտ ամէնքս ալ Թուր... քիոյ հաւակիր ենք, սակայն ... ձեւի յառաջդիմութեան ... ւաղներու թիւը քիչ է։ Ասոնց ... զօրաւոր վէճեր ունինք, այս պա... ճառով ազգը երկու մասի բա... նուած է, ասիկա մեզի շատ ... նաս կը պատճառէ։ Աստուած ... կար կեանք տայ կայի փաշա... եթէ գիտնա՛ր թէ ինչքան ... կը պատճառէ, այս գործերուն ... թողք չէր տար։

— Ինչո՞ւ չէք ուզեր գաղթ... Թուրքիա, հոն ձեզի լաւ ... կուտանք. փոխանակ կեավու... րուն հպատակ մնալու, կը գտն... մեր հանրապետութեան քաղա... քացի եւ ձեր կրօնակից-ազգակ... ներուն հետ խոշոր թիւ մը ... կազմէք։

— Ճիշդ է, սակայն ... գիտենք թէ գաղթողներուն ... ծամանութիւնը կոտորուած ... եւ շատ թշուառ վիճակի մը ... թարկուած են մնացածները, ... շուշտ կայի փաշան տեղեկութ... չունի այս պարագայէն։

— Այստեղ դուք հանգ... էք, ձեզի նեղութիւն չե՞ն ... տնտեսապէս չէ՞ք նեղուիր։

— Ճիշդ է որ փոքր գրգ... մը ունինք, մեզի որոշ սահմ... ներէն անդին չեն թոյլատ... որ ճամբորդենք, սակայն ընդ... բապէս լաւ կը վարուին. տնտ... սապէս լաւ ենք, տուրքերը ... մը շատցած են, սակայն ոչ ... քան որքան Թուրքիան կը գան... ճիշդ ըսելով, գաղթելու նպա... չունինք։ Անոնք որ Էնկիւրիի ... մեր անունով դիմում ըրած ... կեղծ միջնորդներ են, երբեք ... կամքը չեն ներկայացներ. ... կը սարսափինք այդ փոխան... թիւն կոչուած ոճրագործութ...

Քօմանօվա հասած ենք. փ... թօցաւորը մնաք բարով ... դուրս կ'ելլէ։

Եւ աջս դիմացս կողկ... ուած պարոն մը, միջին տար... քանի մը րոպէ կ'անցնի լռու... տոյ, ինծի կը հարցնէ թէ ... եւ ո՛ւր կերթամ։

— Փարիզ, կը պատասխ... նեմ։ Կրնա՞ք ըսել թէ, Պելկր... երբ կը հասնինք։

— Կարծեմ կէս օրէն ... տոյ ժամը 5—6ին Պելկրա... հասնի գնացքը։ Դուք Յո՞յն ...

— Ո՛չ, Հայ եմ, քանի ... ամիս Յունաստան մնացի ... այժմ կը դառնամ Փարիզ։

— Այժմ ձեր երկիրը ... դային վարչաձեւ ունի, ... չէ՞. բայց ուրիշ ի՛նչ կրնա... ըլլալ, քանի որ դաշնակից... ձեզի դաւաճանեցին։ Ո՜հ ... ւորապէս Անգլիոյ խարդա... ւանդէտները, ամբողջ աշխ... կը դաւաճանեն շահին ... համար։

— Բայց ինչո՞ւ միայն ...

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱ 1914ԻՆ Կ'ՈՒԶԷՐ ԶԻՆԱԿՑԻԼ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ

Պոլշեւիկները ներկայիս հրատարակութեան կուտան դիւանագիտական վաւերաթուղթերու հաւաքածոյ մը՝ «Ցարական Ռուսիան համաշխարհային պատերազմին մէջ» տիտղոսով եւ ռուսերէն լեզուով: Փարիզի իրաւաբանական վարժարանին կից քանի մը տարի առաջ բացուած «Միջազգային բարձր ուսմանց հիմնարկութեան» դասախօսներէն փրոֆէսէօր Միրքէն կէցէվիչ ֆրանսերէնի թարգմանած է Թուրքիոյ վերաբերեալ հատուած մը, որ մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած էր դիւանագիտական աշխարհին եւ որ պատմական մեծ նշանակութիւն ունի: Սօրպօնի դասախօս փրոֆ. Օլար հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ այդ վաւերաթուղթը.—

1914 Օգոստոս 5ին Պոլսոյ ռուսական դեսպան Կիրս Ռուսիոյ արտաքին նախարար Սազանոֆի ուղղուած ծածկագիր հեռագրով մը կը տեղեկացնէ թէ դեսպանատան զինուորական կցորդ Զօրավար Լէոնթիէֆ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է պատերազմի նախարար Էնվէր փաշային հետ, ...

Բայց այս զինակցութիւնը հինգ կամ տասը տարուան համար ապահովելով Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, հինգ կամ տասը տարի կ'ուշացնէր ռուսական երազին իրականացումը. Պոլսոյ գրաւումը: Սազանոֆ կը վարանի: Փոխանակ պատերազմը ...

...

ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ ՆՈՒԷՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ...

ԱԹԼԵՏԻԿ ՄՐՑՈՒՄ — Central Sporting Club — Centrall ... Moyensտ ... tournoi ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՓԱԽՑՆԵԼ.— ...

ՄԵՌԱԾ ՄԱՐԴ.— ...

266 ԺԱՄ ՊԱՐ.— ... 266 ժամ եւ 15 վայրկեան ... 12 ...

ԿԱՌԱՅՑ ՏՈՒԱՐՆԵՐ.— ... 1868 ...

ԱՆՅԱՅՏԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ...

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ... 23ի ...

Ե. ԱՄՍԵՍԱՆ

ՊՈՒՐԺ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

... 412.633.000 ... 812.259.000 ... 427.402.000 ... 162.252.000 ... 8.680.000 ... 2.040.000 ... 600.374.000 ... 6.836 ... 151 ... 267.000 ...

ՄԱՆՐԱՎԱՃԱՌ ԱՌԵՒՏ.— 1923-1924 ...

1923-1924 տարուան ընթացքին ... 85.240 ... 1924-1925ին 30,000 ... 1925-1926ին ... 19.345 ... 116.245 ...

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԹՈՒՐՔ ... 3000է ... 300 ...

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԿՈՅՍԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ԱՕՐԱՏԻ

...

(Շար.)

խուսափի ո եւ է յայտարարութիւն ընելէ Սուրիոյ կացութեան մասին։ Մարզպանին եւ ընդհանուր հրամանատարին միաժամանակ Սուրիայէն բացակայութիւնը ցոյց կուտայ թէ կացութիւնը լաւ է Սուրիոյ մէջ։

Ռուսեւթուրք համաձայնութիւնը

Գրեցինք թէ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ երկար ատենէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները վերջ գտած են եւ դաշնագիրը պիտի ստորագրուի շուտով։ «Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ երկուստեք զիջումներ եղած են համաձայնութեան մը յանգելու համար։ «Կը յուսացուի որ այս դաշնագրին շնորհիւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտուրը մեծապէս աւելնայ։ Գալով խորհրդային առեւտրական գործակալներուն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն վայելելու խնդրին, այստեղի պատասխանատու շրջանակները կը վախնան որ մեծ վտանգներ ծագին անկէ, քանի որ անոնք այս կերպով պիտի կրնան համայնավարական քարոզութիւններ կատարել»։

Ցոյցեր ու ցոյցը Ալպէր Թոմայի դէմ

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէն եւ յայտնի ընկերվարական Ալպէր Թոմա ներկայիս ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Պալքանեան երկիրներու մէջ, գաղթականներու վիճակը քննելու եւ կարգ մը բանւորական օրէնքներու գործադրութիւնը ապահովելու նպատակով։ Հինգշաբթի առաւօտ երբ Աթէնք հասաւ, յոյն համայնավարները թշնամական ցոյց մը կատարեցին իրեն դէմ։ Կառավարութիւնը նախապէս արգելիչ միջոցներ ձեռք առած ըլլալով, ցուցարարները չյաջողեցան ո եւ է ցաւալի միջադէպ յարուցանել։ Իր Աթէնք բնակութեան ընթացքին, ոստիկանական մարմին մը պիտի պաշտպանէ զինքը։

Երկաթուղիի արկածներ Կովկասի մէջ

Թիֆլիսէն կը հեռագրեն Մարտ 3 թուականով.—

Անդրկովկասեան երկաթուղագծին վրայ կառախումբի արկածները յաճախադէպ դարձած ըլլալով, խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց այսուհետեւ պատժել ո՛չ միայն պատասխանատու ճարտարագէտներն ու մեքենավարները, այլ բանտարկութեան խիստ պատիժներ սահմանել նաեւ այն բոլոր բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն, որոնք ո եւ է կերպով յանցանք կ'ունենան երկաթուղային արկածներու մէջ։

«Զինուորեալ ազգ»ի կազմակերպութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, երեսփ. ժողովը առջի օր քուէարկեց զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնքով։ Նախ խօսեցաւ զինուորական յանձնաժողովի նախագահ Ատոլֆ Ժիրօ, որ յայտնեց թէ ժողովին ներկայացուածը «մեծ օրէնք» մըն է, մտածուած, ամենաբարձր հեղինակութիւններու հաւանութեան արժանացած եւ մեծ պատերազմի փորձառութեան լոյսով լուսաւորուած։ Այս օրէնքը «ազգային պաշտպանութեան նոր Սահմանադրութիւն»ն է եւ ցոյց կուտայ վճռական կամքը ժողովուրդի մը, որ կը փափաքի իր բոլոր կենդանի ուժերը իր պաշտպանութեան ի սպաս դնել։

Յետոյ խօսեցան Ժան Ֆապրի, Էմիլ Պօրէլ, պատերազմ. նախարար Փէնլըվէ, Ալպէր Մէօնիէ, Ֆէրտինան Ֆօր եւլն.։ Համայնավար երեսփոխան Ռընօ Ժան բուռն կերպով յարձակեցաւ այս օրէնքին դէմ, ու մասնաւորապէս քննադատեց զեկուցաբեր Փօլ Պօնքուրը, յայտնի ընկերվարական գործիչ։ Յետոյ խօսեցան ընկերվարական երեսփոխաններ Փիէր Ռընօտէլ եւ Փօլ Պօնքուր։ Մասնաւորապէս ծափահարուեցաւ այս վերջինին ճառը։

Գործազուրկութեան տագնապը

Երէկի պաշտօնաթերթին հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, մինչեւ Մարտ 3 արձանագրուած նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 80,941 հոգի, որոնց 59·412ը այր եւ 21,529ը կին. անցած շաբաթ սոնց թիւն էր 79,689, որով մէկ շաբթուան մէջ աւելցած է 1252 հոգի։ Միայն Փարիզի եւ Սէն նահանգի գործազուրկներու թիւն է 61,484։ Վերջին շաբթուան ընթացքին գործ հայթայթուած է 20,147 հոգիի։ Ֆրանսա մտած հինգ նոր օտար աշխատաւորներ ճարտարարուեստի մէջ գրուած են։ Գործ տրուած է Ֆրանսա բնակող 1270 օտար աշխատաւորներու, 517 հոգիի Աշխատանքի Նախարարութեան և 753 հոգիի՝ տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ։

Վերջացող շաբթուան մէջ Ֆրանսա մտած են 20 իսկ մեկնած են 1918 օտար բանւորներ։ Կարելի չէ եղած գոհացում տալ 95,362 անգործներու, որոնք գործ կը պահանջէին, ասոնց 66,778ը Սէն նահանգին մէջ կը բնակին։ Անցած շաբաթ ասոնց թիւը 2000 աւելի էր։

Հռչակաւոր Թորգոմի գործերև

Փետրուար 22ի Սելանիկի յունարէն թերթերը զանազան խորագիրներու տակ կը հրատարակէին լուր մը, որուն համաձայն «զօրավար» Թորգոմ, իբրեւ «թափառաշրջիկ, փրօփականտիսթ և դրամաշորթ» ամբաստանուած է եւ փախած Սելանիկէն Աթէնք, արտաքսման անցնելու համար։ Նոյն թերթերը կ'աւելցնէին թէ Գ. Զօրաբանակը, Ոստիկանութեան Ապահովութեան ճիւղը կը հետապնդեն, նոյն իսկ ատեւէն դրկուած է մասնաւոր սպայ մը, ձերբակալման հրամանագիրով...

Սելանիկի Ընդհ. Ոստիկանապետը կը հերքէ Թորգոմի հետապնդման լուրը, թէեւ Յունարէն թերթ մը կը պնդէ թէ հայ զօրավարը օտար փրօփականտիսթ մըն է և այս մասին զինուորական իշխանութիւնները ձեռք ձգած են փաստաթուղթ մը։

Սելանիկի «Մէտիթէրանիըն Փալաս» պանդոկը որ 4000 տրախմի պահանջ ունէր Զօր. Թորգոմէն, վար դրած է անոր համազգեստը, սուրը, պատուանշանն ու «սմոքինկ»ը։ Վերջին պահուն, զօրավարին մէկ բարեկամը վճարած է այդ պարտքը, բայց գոյքերը կը մնան։

Ինչպէս կ'երեւայ, հռչակաւոր բախտախնդիրը, որ ամէն մեղքիս վրայ Յունաստանի ռամկավարներուն ալ պաշտօնական ներկայացուցիչն է, յարատեւօրէն կը ճոխացնէ իր շահատակութեանց ոսկեմատեանը։

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Վաղը կիրակի գիշեր, 64, R. Rocher, Métro : St-Lazare Ալպէռ Ա.սեծ Թատրոնին մէջ կուտայ իր դ. եւ վերջին ներկայացումը

ԻԺԻՆ ՍՈՒՄԲԱՏՈՎԻ յայտնի՝

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Տիկ. Վիրժինէ Մամուլեանի, Տիկ. Ալէքսանեանի, Եւրոպահայ թատերախումբի եւ տեղւոյս դերասաններու։ Օր. Ասիա Կոստանեանը Ա. արարին կը պարէ հարէմական պար, պարսկական յայտնի Զարկեաթը։ Տոմսերու գինը 3—20ֆր.։ Կը ծախուի բոլոր հայկական ճաշարանները։ Կը սկսի 8.15ին, կը վերջանայ ժամը 12ին։

Ընկեր Վրթանէս Մարտիկեան (Պրիւսէլ) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր մեծ մայրը, Այրի Տիկին Մարիամ Խուբայէլեան։ Հանգուցեալը տիպար ներկայացուցիչ մըն էր հայ մամիկի, որ Բաբերդէն մինչեւ Պոլիս եւ մինչեւ Եւրոպա ուրիշ կարօտ չունեցաւ բայց միայն իր հայրենիքը։ Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանի եւ բոլոր ազգականներուն։

Տէր եւ Տիկին Վրթանէս Մարտիկեան եւ զաւակը, Պ. Արամ Մարտիկեան (Անվէրս) Պ. Սեդրաք Գաբրիէլեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Հռուփ Այվազեան (Պոլիս), Յովնանեան ընտանիք (Պուքրէշ), Մրտիկեան ընտանիք (Պոլիս), Մրտիկեան ընտանիք (Անվէրս), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԱՐԻԱՄ ԽՈՒԲԱՅԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գաբրիէլեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ 1 Մարտ 1927ին, 84 տարեկան հասակին մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 4 Մարտ, Ուրբաթ ժամը 1ուկէսին Պրիւսէլ Սէնթ-Կէրթրիւտի եկեղեցին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն որեւէ խումբի մէջ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand 'Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի, ժամը 2.30ին Պէլվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2ին, րիւ տը լա Լուառ, Կրան Քաֆէ տիւ Փալէ։

Զ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, Rue de la République, 63 թիւ սրճարանին վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. Տեսինի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ կիրակի 6 Մարտ, ժամը 2.30ին դպրոցին սրահին մէջ։ Ամէն ընկեր պէտք է ներկայանայ 1925—1926 եւ 1927ի անդամատետրներով։ Ներկայ պիտի ըլլայ գործիչ ընկեր Արօեան։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՆԻ (Cannes) նորակազմ «կայծակ» ենթակոմիտէի առաջին վիճաբանական ժողովը վաղը կիրակի, կէս օրէն վերջ ժամը 1.30ին ընկ. Ղազար Աճարոնեանի բնակարանին մէջ, Լա Պատի։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատետրներով միասին։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեսինի մասնաճիւղին, վաղը կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ. Յ. Դ. ակումբին դրադարանը։

Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

(Հրատարակութեան խնդրանքով)

Կ. Խաչի պարահանդէսին յաջողութիւնը կը պարտինք ամէն անոնց որոնք կը սիրեն Հայաստանը, կը սիրեն Հայը։ Անոնք աշխատեցան օրերով ու ըրին ամէն զոհողութիւն, պարահանդէսին կատարեալ յաջողութեան համար։

Արփաժիւղի ու Փարիզի հայ հիւանդներուն պիտի կարենանք տալ խնամք ու դեղ։ Պիտի կարենանք նոյնպէս հաց ու կաթ տալ Փարիզի գործազուրկներուն։

Պարտականութիւն կը նկատենք շնորհակալութիւն յայտնել այն թերթերուն, որոնք մոռնալով ամէն քաղաքական նկատում, Կ. Խաչի գթութեան սուրբ գործին առջեւ, հրատարակեցին մեր հրաւիրագիրները ձրիաբար ու հանդէսին յաջողութեան համար նպաստեցին։

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր հայ տիկիններուն, որոնք մոռնալով իրենց ընտանեկան սուգը, անձնուիրաբար օգնեցին մեզի իրենց բոլոր ջանքերով։ Շնորհակալութիւն գլխաւորաբար Պ. Արմենակ Համբարձումեանի, պարահանդէսին գանձապետին ու իր ընկերներուն՝ Հրանտ Ճէվահիրճեանի ու Յ. Պօյաճեանի, որոնց աշխատանքը ամէն գովեստի արժանի է։

Լոնտոնի Հ. Կ. Խաչի ատենապետուհին Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեան, Պրիւքսէլի Հ. Կ. Խաչի ատենապետուհին Տիկին Մսերեան, իրենց պարտք նկատած էին պարահանդէսին ներկայ գտնուիլ, ցոյց տալով թէ Կ. Խաչերը մէկ մարմին ու մէկ հոգի ունին։ Անոնց ներկայութիւնը նոր փայլ մը տուաւ հանդէսին։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր հայ արուեստագէտներուն, արգիստներուն որոնք մեզի աշխատակցեցան։ Շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն, որոնց պարգեւները թօմպօլայի յաջողութեան նպաստեցին։

Մօտերս պիտի հրատարակուին հասոյթին գումարը ու թօմպօլային շահող թիւերուն ցանկը։

Այս յաջողութիւնը, այն օրերուն երբ գործերը դադրած են ու ամէն անձ մտահոգ է, ապացոյց մըն է թէ Հ. Կ. Խաչը սիրուած է բոլոր Հայերէն։ Այս մեր մխիթարութիւնն է ու խրախոյս մեր ջանքերը կրկնապատկելու։

Հայ Տիկնանց Միութեան
Կ. Խաչի Օգնական Մասնաճիւղ

ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի մէջ կազմուած է Պոլսի եւ շրջակայից (Տիւզճէ, Տէվրէկ-Համիտիէ, Զօնկուլտաք եւ Պարթըն) հայրենակցական երկսեռ միութիւն մը, նպատակ ունենալով ներկայիս բարոյապէս իսկ ապագային նիւթապէս ալ օգնել Ֆրանսաբնակ մեր հայրենակիցներուն։

Մանրամասն տեղեկութեանց եւ անհրաժեշտ աջակցութեանց համար գրաւոր դիմել Միութեանս քարտուղար Պ. Ղեւոնդ Եղիաեանի. 78 Rue de Sèvres Paris VII։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիգրանուհի Միկէնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Ռէժիի պաշտօնեայ Յովհաննէս Միկէնեանը որ Իզմիրի դէպքէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուշաքի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։ Կը խնդրուի Յունահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՄԱՐՏ 1927

6 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 278

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻ՛Ն ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Երէկ, ուշադրութեան կը յանձնէինք խելք ծախելու պարագայ մը, որ առաջինը չէ, դժբախտաբար։

Դամասկոսի, Հալէպի եւ Իսկէնտէրունի կայաններուն մէջ խռնուած 15.000 հայ գաղթականները Լիբանանի մէջ տեղաւորելու ծրագրին պաշտպանութիւնը մենք չէ որ պիտի ստանձնենք։ Անոնց, ինչպէս միւս բոլոր թափառական բազմութիւններուն բնական եւ վերջնական կայանը՝ հայրենիքն է։

Այս կէտը միանգամ ընդ միշտ պարզ թող ըլլայ բոլոր տեսակի «ազգասէր»ներուն, եւ մանաւանդ անոնց համար, որ տակաւին կը յամառին Թուրքիա վերադարձի շնո՛րհ մըն ալ սպասել Էնկիւրիէն, ապաւինած՝ խորհրդային իշխանութեան բարեխօսութեան։

Այլ եւս անցած է միջին ճամբաներու, կարկտաններու, փորձուածը կրկին փորձելու շրջանը։ Ո՛վ որ խելք ունի, կրնայ գտնել ու վճռել թէ՝ եօթը ծովերու վրայ նետուած բազմութիւններն ոչ իրենց ինկած տեղը կրնան հանգիստ ըլլալ, ոչ ալ Թուրքիոյ մէջ։ Այդ երջանիկ երկիրը մնացած հայ փոքրամասնութիւնն իսկ հազիւ կը տոկայ հաստատուած կարգ ու սարքին եւ քօղարկեալ բարբարոսութեան։ Եւ պարապ տեղը չէ որ Սեբաստիոյ, Արաբկիրի կամ Կեսարիոյ մէջ կծկուած ափ մը հայեր պարբերաբար ճամբայ կը փնտռեն, դուրս ելլելու համար, եւ կը քաշլերուին Թրքական իշխանութեան կողմէ։ Անոնք պարզ ըայաներ են, եւ եթէ ողջ մնացած տէրտէր մը չգտնուի տեղւոյն վրայ, այդ մխիթարութիւնն ալ շատ կը տեսնուի։

Ապուշները միայն կրնան հաւատալ, որ այս կացութիւնը պիտի փոխուի, եւ Թուրքիա պիտի ճանչնայ հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը, արտօնելով գաղթականներու վերադարձը եւ վերադարձնելով անոնց գոյքերը։

Թուրքիա իր «վարկը բարձրացնելու» միջոցները գտած է արդէն, կոտրել-թափելով, կեղեքելով եւ կոտորելով, եւ խրատի պէտք չունի, նոր «ժէսթ»եր ընելու, ինչպէս կը սպասեն զանազան ցաւագարներ։ Եթէ ռամկավարները համոզուած են որ Էնկիւրի «վերաբերմունքի փոփոխութիւն ցոյց տուած է», Շիրակի վերաշինութեան համար երեք հարիւր թոնօ փայտ շնորհելով Սօղանլուի անտառէն, թող հրապարակ իջնեն իբրեւ կուսակցութիւն, եւ ապացուցանեն այդ «փոփոխութիւնը»։ Թող բանակցին եւ ապահովեն նո՛ր շնորհներ, մանաւանդ «հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքին ճանաչումը»։ Եւ փոխանակ տարին քանի մը անգամ ժընեւ փութացնելու Բաշալեանները, ամուլ դիմումներով եւ նոյնքան ամուլ ծախքերով, աւելի գործնական պիտի ըլլար ղրկել ուղղակի Էնկիւրի, Գ. Նորատունկեանն ալ միասին։

Այս կարգի ճակատագրական հարցերու մէջ, ներելի չեն պատ ի պատ ձեւերը. «մէկը այսպէս, մէկը այնպէս»։ Պէտք է հարցը դնել շեշտակի, եւ գործել անոր համաձայն, ինչպէս կ՚ընեն հայ պոլշեւիկները, որոնք անկեղծօրէն կը հաւատան «նոր» Թուրքիոյ բարեկամութեան, եւ հրապարակաւ ալ կը փառաբանեն զայն, փոխարէն ստանալով… երեք հարիւր թոնօ փայտ։

Ռամկավարները ունի՞ն այս քաջութիւնը — ճամբան բաց է։ Եւ թող երթան խօսին իրենց անունով, իրենց «լքեալ» գոյքերը եւ վերադարձը ապահովելու, ոչ թէ դժոխքէն ազատած բազմութիւնները սին յոյսերով օրօրելու կամ նորէն կրակը ձգելու համար։

Ատոր համար պէտք չկայ խորհրդային իշխանութեան բարեխօսութիւնը մուրալու։

Եթէ այդ իշխանութեան խօսքը ո՛ր եւ է արժէք ունի Թուրքիոյ վարիչներուն համար, քանի մը «խան»երու եւ «ափարթըման»ներու փրկութեան համար չէ որ պիտի օգտագործուի, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած հրէշային անարդարութիւնը աստիճան մը դարմանելու, անոր հայրենի ժառանգութեան գոնէ մէկ մասը վերադարձնելու, բուն բառով՝ անոր ապրելու իրաւունքը ճանչցնել տալու համար։ Իսկ երբ-աշխարհ գիտէ որ այսօրուան Մոսկուան ոչ կամք, ոչ ալ, թերեւս, կարողութիւն ունի այս տարրական պարտքը կատարելու, գոնէ իբրեւ «բանւորա-գիւղացիական» իշխանութիւն։

Եթէ ունենար է՛ւ մէկը է՛ւ միւսը, ոչ Հայաստանի ճարտարները ուսումնասիրել կուտար 15.000 գաղթական տեղաւորելու համար, ոչ բեւեռախոյզ Նանսէնը մէջտեղ կը ձգէր, մէկ միլիոն ոսկիին մուրալու, ոչ Քուպանը եւ Քըրկըզները երկիրը կը ցուցնէր իբրեւ հայկական օջախ, ոչ ալ, վերջապէս, եօթը հարիւր հազար թափառական ժողովուրդ կը հարկադրուէր անդիպած քարին զարնելու իր գլուխը, Սուրիայէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա։

Հայ ժողովուրդին ներքին տագնապը կը լուծուի լայն բանալով հայրենիքին դուռները, և վերադարձնելով հայկական հողերը, առաջին առթիւ այն մասը [որ պոլշեւիկներուն ձեռքն է այսօր։

Եթէ բոլոր հայկական հոսանքները ա՛յս ուղղութեամբ աշխատէին, փոխանակ ծնկաչոք ծափ զարնելու Մոսկուայի կամ Երեւանի զարմանազան խաղերուն առջեւ եւ միւս կողմէ շնո՛րհ մուրալու ժընեւէն կամ Էնկիւրիէն, կը հաւատանք թէ արդիւնքը տարբեր կ՚ըլլար։

Ահա թէ ինչպէս կ՚ըմբռնենք մենք հարցը, իր բովանդակ ծաւալութեամբ։

Մեղքը մեր չէ, եթէ ջրատած ուղեղներ չեն հասկնար այսքան պարզ իրողութիւն մը, եւ օգնութիւն կը սպասեն… Սօղանլուի անտառին փայտերէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԱՒԱՐԸ

Մելքոնեան նուիրատուութեան պայմանագրին համաձայն, ամէն տարի 3000 ոսկեբլին պիտի ղրկուի Հայաստանի համալսարանին։ Ահա երկրորդ տարին է որ չէ ղրկուած այդ գումարը։ «Ինչո՞ւ», կը հարցնէ *Յուսարեր* խնամակալութեան ուղղած բաց նամակով մը։

⁂ «Երեւան» նոր խմբագրականով մը նորէն կ՚արծարծէ նուէրը «Օրինաւոր տիրոջը» վերադարձնելու խնդիրը.

«Մենք ասել ենք եւ դարձեալ պիտի ասենք՝ Մելքոնեանը Բարեգործականի աղաներին ու փաշաներին չի նուիրել իր գոյքը, այլ հայ ժողովուրդին։

«Մեր այս պնդումը կրկնեց եւ հաստատեց բովանդակ հայ մամուլը բացի ռամկավարներից, որոնք այդ հարցում պապանձուել են, ճիշտ իրենց աղա ու փաշա տէրերի պէս։

«Մենք պահանջել ենք Բարեգործականից հրապարակային հաշուետուութիւն Մելքոնեան նուիրատուութեան մասին — եւ մեր պահանջը կրկնել ու հաստատել է բովանդակ հայ մամուլը, դարձեալ ի բաց առեալ ռամկավարներից, որոնց հլու հնազանդութիւնը իրենց աղա ու փաշա տէրերին հասցրել է Զաքարիայի օրին։

«Տուէք օրինաւոր տիրոջը — ասել ենք մենք եւ մեզ ձայնակցել է ողջ հայ մամուլը, բացի ձեր խոնարհ ծառաներից — ռամկավարներից։

«Բարեգործականի աղաներն ու փաշաները թող իմացած լինեն որ Ապտիւլ Համիտեան «երանելի շրջանն» անցել է անհետ եւ մեր օրերում հասարակութիւնը չի կարող հանդուրժել մի լռութիւն, որ յղի է ոճիրներով…

«Հասարակութիւնը կը գտնէ միջոց եւ կ՚անի իր արդար դատաստանը…»։

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Թեհրանի Հայ Բժշկական միութիւնը չորս տարիէ ի վեր կը շարունակէ իր գոյութիւնը եւ իր նպատակներուն իրագործումը։ Ամէն երկու շաբաթը մէկ անգամ, կը սարքուին հաւաքոյթներ, ուր բժիշկ-անդամները կը ներկայացնեն բժշկական ուսումնասիրութիւններ։

Միութիւնը ունի նաեւ գիտական յանձնաժողով մը, որ կ՚ընտրէ ժողովրդական-գիտական նիւթեր եւ կը կազմակերպէ հրապարակային դասախօսութիւններ։ Վերջին տարուան ընթացքին տրուած են դասախօսութիւններ ակռայի հիւանդութեանց, ճաշճատենդի, եւ վիժումի վնասներուն մասին։ Այս վերջին դասախօսութեան *միայն* կիներ ներկայ էին եւ սրահը լեցուած։ Առաջիկայ հրապարակային հաւաքոյթներու համար յայտագիրին մէջ կը մտնեն թոքախտի, երախաներու առողջապահութեան, տարափոխիկ հիւանդութեանց, վեներական ախտերու, գիջութեան, կիներու հիւանդութեան մասին դասախօսութիւններ։ Այս 15օրեայ ժողովրդական դասախօսութիւնները ձրի են։

Բժշկ. Միութիւնը կ՚աշխատի ձրի օգնութիւն հասցնել դպրոցներու աշակերտներուն, եւ բանալ բուժարաններ, ձրի դարմանելու համար հայ եւ պարսիկ աղքատները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թայմզի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ Մարտ 3 թուականով. —

Այսօր կէս օրէն վերջ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ կարեւոր ճառ մը արտասանեց վարչապետ Ըսմէթ փաշա։

Բացատրեց թէ Թուրքիոյ հանրապետութեան սպառնացող մեծագոյն վտանգը Քիւրտիստանի մէջ Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը չէր 1925ին, այլ քաղաքային եւ ընկերային անկարգութիւնները։ Անդորրութեան Ամրապնդման Օրէնքը բոլորովին խափանեց այս անկարգութիւնները։

«Կառավարութեան քաղաքական հակառակորդներուն մեքենայութիւններն ու դաւերը վերջին երկու տարուան ընթացքին, ըսաւ Ըսմէթ փաշա, շատ անազնիւ եղան եւ ի վերջոյ Ղազի փաշայի կեանքին դէմ դաւադրութեան մը յանգեցան։ Այսպէսով բոլորովին արդարացաւ Անդորրութեան Ամրապնդման Օրէնքին գոյութիւնը եւ Անկախութեան Դատարանները խիստ օգտակար եւ հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարեցին»։

Վարչապետը յետոյ յայտնեց թէ Անդորրութեան Ամրապնդման Օրէնքը պիտի վերջանայ Մարտ 4ին, իսկ երկու Անկախութեան Դատարաններուն պայմանաժամն ալ՝ Մարտ 7ին։ Օրէնքը դեռ անհրաժեշտ է, սակայն Դատարանները կրնան ջնջուիլ։ Ու առաջարկեց օրէնքը երկարաձգել երկու տարի եւս, իսկ Դատարանները ջնջել Մարտ 7էն սկսեալ։

Ազգային Մեծ Ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց այս երկու օրինագիծերն ալ, միայն քանի մը երեսփոխաններ իրենց ձեռքերը չբարձրացուցին։ Ըսմէթ փաշայի ճառը շատ պերճախօս էր։ Բազմաթիւ մեկնութիւններ կը տրուին դատարանները ջնջելու համար կառավարութեան իսկական նպատակներուն մասին։ Երկու տեսակէտ կայ, մէկը այն է՝ որ կառավարութիւնը ինքզինքը բաւական զօրաւոր կը զգայ երկիրը վարելու առանց այս օգտակար զէնքին. միւս տեսակէտին համաձայն, կարգ մը ստորերկրեայ մղտուքներ մղած են Էնկիւրիի վարիչներէն ամէնէն խոհեմները աւելի իմաստուն ըլլալ եւ քաղաքական հակառակորդներու դէմ բիրտ քաղաքականութեան վերջ տալ։

Ըսմէթ փաշայի ճառը լսողի մը համար այնպէս կը թուի թէ կառավարութիւնը ինքզինքը բաւական զօրաւոր կը զգայ՝ գործելու առանց դատարաններու աջակցութեան, եւ սակայն միաժամանակ կ՚ուզէ այն տպաւորութիւնը տալ երկրին թէ՝ նոր անկարգութեան մը կամ դաւադրութեան մը առաջին նշանին վրայ զրահապատ բռունցքը դարձեալ պիտի գործէ, եւ այս անգամ առաջուընէ աւելի անգութ կերպով։

⁂ *«Թան»ի թղթակիցն ալ կը գրէ թէ անկախութեան դատարանները ջնջուած ըլլալով, յառաջիկայ երեսփ. ընտրութեանց մէջ ժողովուրդը աւելի ազատօրէն պիտի կրնայ քուէարկել։ Սակայն միւս կողմէ կառավարութիւնը կ՚ուզէ իր գերագոյն աստիճանին հասցնել Թուրք ժողովուրդին արտադրելու կարողութիւնն ու աշխատանքի ուժը. անոր համար ալ կատարեալ խաղաղութեան պէտք կայ. այդ է պատճառը, որ անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1929 Մարտ 4։*

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԴԵՌ

Արեւելեան Անկախութեան ատեանը մահուան դատապարտեց Մէտէթցի փաստաբան Մէլէք Փարսօմը, որ կ՚ամբաստանուի թէ լրտեսութիւն ըրած է, երեք անձ սպաննած, քիւրտ ըմբոստներէն Խաչայի միացած, եւ վերջապէս Հալէպի մէջ յարաբերութիւն պահած է հայ եւ քիւրտ քոմիթէճիներուն հետ եւ անոնց յայտարարութիւնները ցրուած։

Մահավճիռը գործադրուած է արդէն։

Հայրենիք չունեցողներու կացութիւնը

Ժընեւէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդակցութեանց եւ թրանզիթի յանձնաժողովը կը շարունակէ զբաղիլ հայրենիք եւ հպատակութիւն չունեցող անձերուն տրուելիք ինքնութեան վկայագրերու խնդիրով։

Այս դասակարգին տակ կը մտնեն բոլոր անոնք, որոնք անցագիր չեն կրնար ստանալ իրենց պատկանած կառավարութենէն, այսինքն բոլոր քաղաքական տարագիրները։ Այս պատճառով ասոնք ենթարկուած են դժուար կացութեան մը։ Մեծ թիւ մը կը կազմեն ասոնք՝ Հայեր, Ռուսեր, Մաճառներ, Իտալացիներ, Սպանիացիներ, եւլն.։

Յանձնաժողովը՝ մարդասիրական եւ թեքնիք տեսակէտներու վրայ կանգնած, ուզած է վաւերացնել փորձագէտներու մարմնի մը կողմէ իրեն ներկայացուած ծրագիրը, որուն համաձայն մասնաւոր անցագիրներ պիտի տրուին խնդրոյ առարկայ անձերուն։ Սակայն իտալական պատուիրակը հակառակած է այս ծրագրին յանձնաժողովին երեք նիստերուն մէջ եւ յաջողած է ձախողեցնել զայն։

Այս պայմաններուն մէջ, յանձնաժողովը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին դիմելով, արտօնութիւն խնդրած է մաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿՌԻՒ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին պահուն Մարսէյլէն ստացանք նամակ մը, որ կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 3ին կռիւ մը ծագած է առաջնորդարանին մէջ, գործադուլներու նպաստի բաշխման առթիւ։ Կան վիրաւորներ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԳԱՀԻՐԷ - ՊԱՍՐԱ ԳԻԾԸ

Հէլիոպոլիսի մէջ Մարտ 3ին պաշտօնապէս բացումը կատարուեցաւ Գահիրէ-Պասրա օդային գիծին, ներկայութեամբ Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւորին, անգլիական մարզպան լորտ Ճօրճ Լոյտի, նախարարներու եւ անգլիացի ու եգիպտացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու։ Մարզպանը ճառ մը խօսեցաւ շնորհաւորելով Ֆուատ թագաւորը, որ օդային այս գիծով իրարու կը միացնէ հինգ երկիրներ եւ զօրեղ Եգիպտոսի զարգացման համար իր ջանքերը։

Յետոյ թագաւորը չուան մը քաշեց, ու օդանաւին անունը երեւցաւ՝ Գահիրէ *(նախկին անունը* Հերքիւլէս *էր)։ Նոյն պահուն օդանաւին մէջէն թռան բազմաթիւ աղաւնիներ։ Անգլ. օդանաւային ընկերութեան ներկայացուցիչը թագաւորին ներկայացուց օդանաւին արծաթեայ մանրանկարը։*

Արարողութենէն վերջ, ներկաներէն մօտ 100 հոգի կարգով օդանաւ նստան եւ Հէլիոպոլիսի ու Գահիրէի վրայ թռիչքներ կատարեցին։

ՈՃԻՐ ՄԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի հարուստ առեւտրականներէն Սալոմոն Սիքուրէլ Մարտ 3ի գիշերը իր անկողինին մէջ սպաննուած է չորս հոգիի կողմէ, որոնք քլորոֆորմով քնացուցին իր կինը եւ դանակով սպաննեցին զինքը։ Ոճրագործները գողցան 60,000 ոսկեբլին արժէքով գոհարեղէններ։ Ոճրագործներէն երեքը ձերբակալուեցան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ. — Ուլխանով, կոմունիստ կուսակցութեան համագումարին ընթացքին, յայտարարած է թէ Մոսկուայի 29,000 տուներէն միայն 11,000ը ջուր ունին։ Բնակչութեան 700,000ը ջուրը կ՚առնէ աղբիւրներէն կամ հորերէն։ Ընդհանրապէս բոլոր բանւորները հորի ջուր կը գործածեն։ Դարձեալ 29,000 տուներէն միայն 9,000ը կոյուղի ունի։

«Տակաւին մէկ հատիկ դպրոց չենք շինած, եւ մեր ունեցած դպրոցներն ալ հազիւ մեր աշակերտութեան հարիւրին 85ը կրնան ընդունիլ»։

ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ. — Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն, Երեւանի մէջ թունաւորուելով սպաննուած են 460 շուներ, որոնք կատղած էին։ Զինի պատճառով այս թունաւորումները ընդհատուած են։

Կատղած շուները խածած են 58 հոգի, որոնք ղրկուած են Թիֆլիսի փասթէօրեան կաղաղաբուժարանը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ. — *Փրավտա* (Յունուար 9) կը գրէ. — Ռուսերը մեծ քանակութեամբ խնձոր կ՚արտածեն դէպի Գերմանիա։ Սակայն արտածման կերպը չեն գիտեր, այնպէս որ ապրանքները յաճախ աւրուած դուրս կ՚ելլեն։ Վերջերս Համպուրկ ղրկուած խնձորի ահագին մթերք մը արդէն փտած դուրս ելաւ։ Գերմանները մերժեցին ընդունիլ։ Ռուսերը առաջարկեցին ծով թափել։ Գերմանները դարձեալ մերժեցին։ Ահագին քանակութեամբ փտած խնձորով չենք ուզեր ծովը աղտոտել, ըսին անոնք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

2. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՆԿԱ՞Խ Է, ԹԷ ԿՐԿՆԱԿԱԽ

Խ. Հայաստանի վարիչները շատ կը գրեն այդ ուղղութեամբ, թէ՛ մամուլի եւ թէ՛ առանձին հրատարակութիւններու մէջ։ Աւելի շատ կը խօսին ու կը ճառեն, երդում պատառ կ'ըլլան թէ՛ երկրի եւ թէ՛ արտասահմանի մէջ։ Եւ կ'աշխատին ամէն կերպ ապացուցանել, թէ Հայաստանն իր անկախութիւնը, —ո՛վ զարմանք, —վերստացաւ միայն 1920 Նոյեմբեր 29ին։

Ներկայ Հայաստանն ինքնապէս անկա՞խ է, այդ այն պետութի՞ւնն է, որ հայ ժողովրդի դարաւոր իտէալը կը մարմնացնէ, կ'ապահովէ անոր անկաշկանդ զարգացումը։

Պոլշեւիկեան պատմութիւնը այն պատմութիւններէն է որ որքան փորփրես, այնքան կը հոտի։ Բայց ի՞նչ արած, իրենք են որ տեղի կուտան. իրենք ձեռք կը դնեն իրենց թարախոտ խոցերուն վրայ։ Մեղքը իրենցը։

Պատմական եւ փաստական տեսակէտէն մօտենալով պոլշեւիկներու ըսածին մէջ որոշ ճշմարտութիւն կայ, սակայն ճշմարտութիւն մը որ աւելորդ անգամ մըն ալ դիմակազերծ կ'ընէ զիրենք ու կը կնքէ պատմութեան դատաստանին առջեւ։ Խօսքս կը վերաբերի 1920 Դեկտեմբեր 2ի դաշնագրին՝ կնքուած Հ. Հանրապետութեան եւ Ռուսաստանի Ս. Փեդ. Խ. Հանրապետութեան ներկայացուցիչին միջեւ, որով Հայաստանը կը հռչակուէր անկախ խորհրդային հանրապետութիւն։ Բայց պոլշեւիկներու համար ինչպէս որ աշխարհի մէջ ոչինչ կայ բացարձակ, ոչինչ՝ սուրբ, նոյնպէս եւ այդ դաշնագիրը խղճի ամենայն հանգստութեամբ նետեցին գզրոց մը եւ խաչ քաշեցին անկախութեան վրայ՝ Հայաստանը կցելով խորհրդային դաշնակցութեան։ Եւ այնուհետեւ կամուրջին տակէն շատ ջուրեր անցան։ Նախ չընդունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը իբրեւ մէկ միաւոր։ Հետեւանքը եղաւ այն, որ մեր հայրենիքը հայ պոլշեւիկներուն ձեռքով եւ անշուշտ անոնց ռուս ընկերներուն հրամանով կցուեցաւ Անդրկովկասին։ Այնուհետեւ ռուս պոլշեւիկները, տարուած կարմիր աշխարհակալութեան հովերով, մղուած նախկին ցարական կայսրութիւնը սահեծելու ցնորքներէն, խաչ քաշեցին զանազան հանրապետութիւններու դաշնակցային կազմին վրայ եւ բոլորը միացուցին Ռուսաստանի։ Եւ ստեղծուեցաւ խորհրդային Միութիւնը, որու մէջ մտաւ նաեւ Անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը որով եւ Հայաստանը։

Ուրեմն Խ. Հայաստանը ուրոյն պետական միութիւն չէ, այլ կը կազմէ խորհրդային Միութեան (իմա՛ Ռուսաստանի) մէկ եւ անբաժանելի մասը։ Եւ ոչ միայն այդ։ Ան կը ծառայէ միեւնոյն ժամանակ երկու տիրոջ (Թիֆլիս եւ Մոսկուա), ուրիշ խօսքով, երկաստիճանի, կրկնակախ վիճակունի. ահա մերկ իրականութիւնը։

Քայլ առ քայլ հետեւելով խորհրդային Հայաստանի պետականութեան՝ կը տեսնենք, որ թեք մակարդակով կ'երթայ դէպի թունդ հպատակութիւն, դէպի ընկեր Լէնինի գոգը։

Թէ պոլշեւիկները եւ թէ անոնց երկրի ու արտասահմանի արբանեակները Հայաստանի անկախութիւնը «ապացուցանելէ» յետոյ, կը ճառեն Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան առաքելութեան մասին, ի հարկէ միայն եւ միայն Հայերու համար։ Եւ ի՜նչ իմաստակութիւններ։ Առանց Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան, Հայաստանը չի կրնար ապրիլ, բարգաւաճիլ։ Բոգուի անբաւ հարստութիւնը կը կազդուրէ Հայաստանի հիւանդ ելեւմուտքը։ Առանց Պաթումի մենք չենք կրնար քարշ տալ մեր գոյութիւնը։ Հապա արտաքի՞ն քաղաքականութեան մէջ։ — Հայաստան Անդրկովկասով ունի թեւ ու թիկունք։ Վրաստանի, Ատրպէջանի ու Հայաստանի միջեւ չկայ ոչ նիւթական եւ ոչ ալ քաղաքական, իմ եւ քու եղլն.։

Ճի՞շտ է այդ բոլորը։ Ճի՞շտ է որ Հայաստանը կ'օգտուի Անդրկովկասեան Դաշնակցութենէն, ճի՞շտ է որ վերջինը քաղաքական տեսակէտէն Հայաստանի համար իրական արժէք կը ներկայացնէ։

Նախ, առնենք Հայաստանի բաժինը՝ Անդրկովկասեան ելմտացոյցէն։ Խօսքը տանք պերճախօս թուանշաններուն.—

Անդրկովկասեան ելմտացոյցի հանրապետական ճանապարհներու նպաստի վարկէն յատկացուած է՝

Ատրպէջանին	714,000	ռուբլի
Վրաստանին	612,000	»
Հայաստանին	372,000	»

Նոյն ելմտացոյցէն յատկացուած է օդափոխութեան կայաններու շինութեան համար՝

Վրաստանին	170,000	ռուբլի
Հայաստանին	30,000	»

Նոյն աղբիւրէն ելեկտրականացման համար՝

Ատրպէջանին	27,500	ռուբլի
Վրաստանին	24,475	»
Հայաստանին	6,300	»

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԷՆ

	Վրաստանին	Ատրպէջանին	Հայաստան.
115,978,000 ռ. եկամուտներէ	37,7 %	41,6 %	20,7 %
11,328,000 ռ. տեղ. ճարկերէ	41,6 »	37,5 »	17,7 »
6,827,000 ռ. այլ աղբիւրներէ	20,7 »	37,9 »	2,7 »
47,027,000 ռ. երկաթուղ. ալրտք.	47,5 »	29,2 »	23,3 »
21,851,000 ռ. կարճատեւ »	34 »	49,9 »	19,1 »

Երբ թուանշանները կը խօսին, մեկնութեան պէտք չկայ։

Այսպէս է բաշխուած Անդրկովկասեան պիւտճէն «հաւասարազօր» հանրապետութիւններուն միջեւ։ Փոխանակ անոր մէկ զգալի մասը յատկացնելու Հայաստանին, որ իր ամբողջութեան մէջ գրեթէ աւերակներու կոյտ մը կը ներկայացնէ (որուն մէջ Ատրպէջանցիները քիչ մասնակցութիւն չեն ունեցած), եւ որ գարձեալ վերջիններու ստեղծած բազմահազար գաղթականութեան հոգն ունի, որ տնտեսապէս վերականգնումի աւելի պահանջ ունի, քան տակաւին բարգաւաճ, հարուստ ու ամէն հոգիէ ազատ Վրաստանն ու Ատրպէջանը՝ անոր առջեւ կը ձգեն միայն փշրանքներ, այն ալ հացար ու մէկ յոխորտանքներով։

Ահա թէ ինչպէս վերցուած են իրականութիւնը Կովկասի մէջ. ահա թէ ինչ չքնաղ հաւասարութիւն կը տիրէ այնտեղ։ Ահա թէ ինչ «առատութեամբ» կ'օգտուի Հայաստանը կարմիր ֆեդերացիայէն։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՕՄԱՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Թօլօմէօ Ա. Թագաւորը, Մակեդոնացիներուն Աղատարար, հիմնեց Եգիպտոսի Աղեքսանդրիա քաղաքին թանգարանը կամ Մուսաներուն Տաճարը, Քրիստոսէ երեք դար առաջ։ Այս Թանգարանը հրաշալիք մըն էր ու ունէր Մատենադարան մը ուր յոյն բոլոր բանաստեղծներուն գլուխ-գործոցները կային ու չորս հազարէ աւելի ձեռագիրներ։ Կային տակաւին հոն ամենահին, եգիպտական, հրէական քաղդէական քաղաքակրթութեանց բոլոր գործերը։ Մինչեւ անգամ կային այն գիրքերը զորս Բէրկամօի թագաւորը նուիրած էր այն սիրելի ու հրաշալի տիկնոջ որ Կղէոպատրա թագուհին եղաւ։

Բազմահմուտ մարդիկ՝ պետութենէն ամսականաւոր, կը վարէին Թանգարանը։ Թանգարանը ունէր արձաններով ու աղբիւրներով զարդարուած պարտէզներ՝ ու ստուերալի ծառուղիներ ուր ժամադրութիւն կուտային իրարու աղեքսանդրեան բանաստեղծներն ու բժիշկները։ Կ'ըսուի որ իրենց կը տրուէր նաեւ ճաշ ու բնակարան։ Ի՜նչ գեղեցիկ ժամանակներ էին անոնք գրագէտներու համար։ Այս Թանգարանը նշանաւոր էր ամբողջ աշխարհի մէջ։

Օր մը, Քրիստոսէ վեց դար վերջը, Օմար Աղեքսանդրիա հասաւ ու այրեց բոլոր Մատենադարանը։ Հրդեհը այնքան մեծ եղաւ ու գիրքերը այնքան շատ էին որ կարելի եղաւ տաքցնել, վեց ամիս շարունակաբար, Աղեքսանդրիայի բոլոր հասարակաց բաղնիքները։

Այլանդելի գործ մը եղաւ, գիտեմ։ Ո՞վ էր այս Օմարը։ Մարդ մը որ հաւատք մը ունէր, ու այս հաւատքին ի սպաս դրուած անյաղթելի սուր մը։ Մուհամմէտի երկրորդ Խալիֆան էր, այն Մարգարէին, որ Արաբիայի խորքերէն դուրս քաշեց տակաւին վայրենի ժողովուրդ մը մարդկային տոհմին բեմին վրայ։

Ինչո՞ւ համար Օմար ջնջեց գեղեցկութեան ու իմաստութեան այնքան գանձեր։ Ան այսպէ՛ս մտածեց.— «Պարագաները երկու են, եթէ այս գիրքերը Մուհամմէտի Օրէնքին համաձայն են. անօգուտ են այն ատեն. եթէ սակայն հակառակ են, վնասակար են։» Այրել, ուրեմն, ու ջնջե՛լ զանոնք ամէն պարագայի մէջ։ Մուհամմէտ Մարգարէն էր, այսինքն Աստուծոյ պատուիրակը ու Խալիֆան Մուհամմէտին սպան, Օմար խալիֆան, ուրեմն, սուրէն զատ, ունէր նաեւ գերագոյն հոգեւոր իշխանութիւնը, ու կրնար հետեւապէս այրել Մատենադարանը։

*
* *

Ամենավերջին խուզարկութիւնները թոյլ կուտան մեզի դատելու Օմարի ժէսթը նուազ բարբարոս քան այնպէս ինչպէս համարուած էր մինչեւ այսօր։ Պէտք է խոստովանիլ որ Օմար իբր Աստուծոյ Պատուիրակը մարդոց ազէկութիւնը կը փափաքէր, ու եթէ ինք սուր գործածեց ամէն անոնց դէմ որոնք ուրիշ հաւատքի մը կը ծառայէին, պատճառը այն էր որ ինք համոզուած էր միւս բոլոր հաւատքներուն մարդոց վնասակար ըլլալուն։ Բայց այն ատեն ինչո՞ւ ոչնչացնել այն խեղճ գիրքերը։ Աւելի՛ մեծ ու լուրջ պատճառի մը համար։

Օմար իր ակնճամուկ պարօշը գլխին՝ մտաւ գործեց Աղեքսանդրիոյ մէջ, զոր Աստուծոյ ուրիշ մէկ պատուիրակը, Մեծն Աղեքսանդր հիմնած էր հազար տարի առաջ։

Օմար չըսաւ. «Այրե՛նք Մատենադարանը», որովհետեւ ինք չէր գիտեր նոյնիսկ Մատենադարանի մը ի՛նչ ըլլալը։ Բայց ըսաւ — «Տեսնե՛նք, ի՞նչ բան է այս Մատենադարանը»։ Ծերունի իմաստունները որոնք կը պահպանէին այդ գիրքերը, տեսնելով Մեծն Օմարը որ սըրբազան սրահներէն ներս կը մտնէր, խոնարհեցան մինչեւ գետին։

— Բերէ՛ք ինծի գեղեցկագոյն գիրքերը. հրամայեց Օմար։

Այս պահանջքը իմանալով իմաստուններուն սիրտը հրճուեցաւ ու անոնք յուսացին որ աշխարհի այդ հրաշալիքները պիտի պահպանուին։ Յարգալից՝ սարսափելի պատերազմիկին երկարեցին ինչ որ կար ամէնէն թանկագին ու կատարեալ Յոյներէն, Հռովմէացիներէն, Հրեաներէն ու քրիստոնեաներէն ստեղծագործուած գրուածքներուն մէջ։

Օմար, մատը քունքին դրած, կը կարդար։ Մերթ ընդ մերթ ոտքի կը կանգնէր եւ թանգարանին պարտէզին մէջ ժուռ կուգար ու յետոյ կը վերադառնար այդ գիրքերը կրկին կարդալու։

Ծերունի իմաստունները, իրենց ձեռքերը բարձրացնելով, կ'ըսէին.—

— «Ո՛վ հզօր Օմար, այնպէս ինչպէս Մայիսի արեւուն կը բացուին վարդերն ու շուշանները, նոյնպէս քու բարձր իմացականութեանդ արեւուն կը բացուին գեղեցկութեան ու հնամենի իմաստութեան երկինքները...»

Օմար պատասխանեց.

— «Այդպէս պէտք է ըլլայ որովհետեւ գլուխս ծանրացաւ։ Եթէ սակայն լաւ ըմբռնեցի այս գիրքերէն, աշխարհը շա՛տ, շա՛տ հին է...»

— Շա՛տ հին — պատասխանեցին իմաստունները։ Մտածէ, ամենակարող Օմար, որ հազար տարիներ առաջ Յունաստանի կողմերէն եկաւ Պղատոն կոչուած մեծ իմաստուն մը, խորհրդակցելու համար մեր կրօնաւորներուն հետ որոնք ըսին իրեն.

— «Դուք, Յոյներդ, մանուկներ էք Եգիպտոսի քաղաքակրթութեան դիմացը, այնպէս ինչպէս Եգիպտոսի քաղաքակրթութիւնը մանուկ մըն է ուրիշ ժողովուրդի մը քաղաքակրթութեանը դիմաց, ժողովուրդի մը որ կը բնակէր Ծայրագոյն-Արեւմուտքին մէջ, երկրի մը մէջ որ կը կոչուէր Ատլանտիս։»

Օմար, դէմքը խոժոռ, ըսաւ.

— «Քաղաքակրթութիւնը պէտք է որ Մուհամմէտէն սկսի։ Ես կորսնցնելիք ժամանակ չունիմ որ այս բոլոր գիրքերը թըրթատեմ։ Բացատրեցէք ինծի դուք, ի՞նչ է ձեր այս քաղաքակրթութիւնը։»

Շփոթեցան իմաստունները, մինչեւ որ անոնցմէ մէկուն միտքին մէջ գաղափար մը փայլատակեց։ Փոքրիկ գիրք մը հանեց ու ըսաւ.

— « Ո՛վ մեծդ Օմար, անհաւասելի սակաւաթիւ էջերու մէջ պարփակուած ինչ որ մարդկային միտքը խորհած ու գրած է ճշմարտագոյն ու վսեմագոյն։ Այս գրքոյկը կրնաս նկատել աշխարհի տեսանողներէն խորհուած ու գրուած միւս բոլոր գիրքերուն ամփոփումը։»

Օմար բացաւ ու կարդաց։ Գիրք մըն էր որ կը խօսէր մարդու մը մասին ու այդ մարդը կը պատմէր իր կեանքը ուրիշ մարդերու կրթութեանը համար։

— Ես, կ'ըսէր այդ մարդը,— կառուցի տուներ ու պարտէզներ, ունեցայ սպասաւորներ ու հարճեր, դիզեցի արծաթ, ոսկի ու գոհար՝ աշխարհի վրայ գտնուած բոլոր մարդերէն աւելի։ Այն ամէն բաներէն զորս աչքերս փափաքեցան, ոչինչ մերժեցի իրենց. ո՛չ մէկ ուրախութենէ զրկեցի սիրտս, ու այսպէս եղայ մեծ ու գերազանցեցի ամէն անոնք որոնք ինէ առաջ մեծ եղած էին։ Ու ահաւասիկ, ամէն բան ունայնութիւն է, ամէն բան հովին ետեւէն վազք մըն է։ Ամէնն ալ կ'երթան միեւնոյն տեղը, ամէնը կուգան փոշիէն ու ամէնը պիտի վերադառնան փոշիին մէջ։

Գիրքին այս կէտին հասած, Օմար կեցաւ.

— Ո՞վ գրած է այս գիրքը — հարցուց։

— Ամէնէն իմաստուն մարդը, ամէնէն պերճախօսը, ամէնէն արքայը որ երբեք գոյութիւն ունեցած ըլլայ։

— Ո՞վ էր այդ մարդը։

— Քեզի չափ, ո՛վ վսեմ Օմար, հզօր թագաւոր մըն էր. Դաւիթին զաւակը ու Իսրայէլի թագաւորն էր։

— Ի՞նչ էր իր անունը։

— Իր անունն էր Սողոմոն, որ կը նշանակէ խաղաղութեան իշխան։

— Ես պատերազմի իշխանն իմ —պատասխանեց մեծն Օմար. ես երիտասարդ իմ ու այս Սողոմոնը գրած ըլլալու էր այս տողերը երբ առնուազն հարիւր տարուան հնութիւն ունէր իր ուսերուն վրայ։

— Հզօր Օմար, երբ Սողոմոն մեռաւ հազիւ քառասուն տարեկան էր։

— Եթէ այդպէս է, ինչպէս դուք կ'ըսէք, իմաստուն մը չէր ան, այլ յիմար մը որ այսպէս այլանդելի բաներ գրեց։ Ամէն բան ունայնութի՞ւն է. ամէն բան հովին ետեւէն վա՞զք մըն է. ամէն բաները միեւնոյն տե՞ղը կ'երթան. ամէնքը փոշիէ՞ն կուգան ու փոշիի՞ն կը վերադառնան...

Այս խօսքերէն շփոթած՝ այդ ծերունիները երկչոտ, կ'ըսէին.

— Սողոմոնը մինչեւ հիմա ամէնէն իմաստուն մարդը համարուած էր ու անկէ աւելին կարելի չէր երթալ։

— Կը հաւատամ — պատասխանեց Օմար,— որ անկէ անդին կարելի չէր երթալ։ Այս գիրքը Մահն է, ու ես Կեանքն իմ։

Զայրոյթն ու արիւնը բարձրացան Օմարին այտերն ու աչքերը, ու զարհուրելի ձայնով պոռաց.

— «Այս գիրքը թո՛ղ բոցերուն տրուի, ու անոր հետ բոլոր միւս գիրքերը...»։

*
* *

Միամի՛տ Օմար։ Իր ժամանակը գոյութիւն չունէին այն մեքենաները որոնք գիրքերը կը բազմապատկեն, ու ան իր միամիտ ազնուութեանը մէջ կը հաւատար որ Սողոմոնի սոսկալի փորձառութենէն միայն մէկ օրինակ մը գոյութիւն ունենայ, ա՛յն որ իր աչքերուն տակ այրել տուած էր, այնպէս որ ա՛ն ջնջուած՝ Սողոմոնի իմաստութիւնն էր որ ջնջուած կ'ըլլար։

— Վա՛յ — կըսէր Օմար, եթէ իմ ժողովուրդս որ երիտասարդ է եւ ուժեղ, այս գիրքը կարդար, ա՛լ եւս պատերազմի չպիտի երթար. այն ատեն Մուհամմէտի խոստացած արքայութիւնը ո՞ւր պիտի երթար։ Մենք կը խոստանանք մեր ժողովուրդին ո՛չ թէ մոխիր, այլ արքայութիւնը՝ ակօսուած աղբիւրներով ու մեղրի ու կաթի գետերով, մշտականաչ պտղատու ծառերով, ուր ամէն հաւատացեալ պիտի գտնէ հուրիները, եօթը կամ ութը հատ իւրաքանչիւրէն, այնքան անոյշ հարսեր որ եթէ անոնցմէ մէկը միայն թքնէ ծովին մէջ, ծովը պիտի կորսնցնէ իր դառնութիւնը։ Ո՛չ, հաւատացէ՛ք, այս անգութ յոռետեսութեան գիրքերը, այս չափազանց իմաստութիւնը լաւ է որ ջնջուի։ Օգտակար պիտի ըլլայ ձեզի՛ ալ, պարոններ։ Դո՛ւք ալ պիտի երիտասարդանաք։»

Ու այսպէս բոցե՛ր ու մոխի՛ր եղան հո՛ն ուր նուիրական բանաստեղծներու գիրքերը երբեմն ապրած էին...։

ԱԼՖՐԷՏՕ ՓԱՆՑԻՆԻ

Թարգ. Իտալերէնէ՝
Հ. Նազարեանց

ԱՃԱՌԵԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԸ.— Լոյս տեսաւ փրոֆ. Հ. Աճառեանի «Հայերէն արմատական բառարան»ին 11րդ պրակը, 1001-1096 էջ, բարբիւզնակ բառէն մինչեւ բեդիկլի։ Յաջորդ պրակով կ'աւարտի առաջին հատորը։

ՏԱՂ

Սիրտս՝ լոյս սափոր, սէրդ...
կեղէն...
Հեղուկն է լեցուած մեղր...
բիւրեղէն...
Տաղկիս պէս ծարաւ, արեւ...
գին վառ...
Երազ բաժակով ես կ'ըմ...
գուարթ...
Ջուարթ ու անհոգ, ճերմակ...
փրփուր...
Բեհեզներու մէջ ընկղմած, ...
քո՛...
Ես կ'ըմպե՛մ, կ'ըմպե՛մ, լոյս...
անյատակ...
Սափորիս ոսկի նեկտարն...
պակ...

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

"ԿԵԱՆՔԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

(Ռուսական Թերթէ մը)

Վեց հոգի են...
Ռոտիկանը հաւաքած է... նոնք, Ապաստանարան մը բե... է եւ կ'ուզէ ձգել ու հեռա... ժամը 9 է։ Մարդ մը չեր... Ռոտիկանը կը հայհոյէ եւ... մեկնի։ Լաճերը կը սպասեն... հետեւ սպասման սրահը ... իսկ դուրսը ցու՜րտ, ցո՜ւրտ։ ... նը ցեխը քար կտրած է, ... սառած է բոլորովին։ Լաճերը ... տած են գետինը։ Կը խօսին։

— Աւելի լաւ է կիները...
զոպտել։

— Չէ՞։ կատուի պէս կը ... ռան կը կանչեն կիները,— կը ... տասխանէ ժանգոտած ձայ... խումբին մինինիկ լաճը։ ... արդէն իր մէջքը ծռած է ... կի մը նման։

— Թող որ պոռայ։ ... ծել չի կրնար։ Մինչեւ որ ... թեան հասնին, ճանճի պէս կը... ռիմ ես։ Սակայն գիւղացի... բարները ուժեղ են, չ'արժեր ... պէկի մը համար բռունցք... ուտել։

— Տիկին մը ուզեց գի... ւակ առնել իրեն,— ընդ... հպարտօրէն փոքրիկ Մարի... կապոյտ աչքերը կը պսպ... Միայն աչքերը ողջ կը թուի... հողագոյն երեսին վրայ։ Հո... նակ կը փայլի՛ն։ Արդեօք ... ցունքով լեցո՞ւն ըլլալուն հա... Վանքա աչքին պոչովը կը...

— Քեզի զաւակ ո՞վ կ'առ... Խօ՞սք։ Չըլլայ թէ տիկինը հ... ունեցուցած ըլլայ այս կարծ... ներդ։ Շապիկիդ կարերն ու ... պերը մնացած են, միսդ բաց է...

— Հէ՜յ, բերանդ քեզի ... վէ։ Հագուստներո՞ւդ ինչ կը ... Ես քեզի կ'ըսեմ եւ երդում ... նեմ, որ գիս զաւակ առնել ... փոքրիկն Քօմթիա, որուն ... ժուկ կ'ըսեն, կը միջամտէ։

— Տիկինը քեզ խաբ... գուն ալ հաւատացեր ես...

Ցանկարծ ուղղուելով ... գին, որ կ'անցնի.

— Օրիո՛րդ, Մուխ մը ...
Օրիորդը, բերանին մէջ ... կար մը, պատի հայլիին կ'ն... ու կը դառնայ ձայնին։

— Կը ծխե՞ս։ Գնա ինչ ... ես որ կը ծխես։ Էհ, պժգալի ...
Այնքա՜ն կը պժգայ, որ ... խը կը սարսէ եւ խոպոպները ... տոտեն։

— Երբ որ ծխեմ, անօթ... թիւնս կ'անցնի, օրիո՛րդ։

— Կարած եղունգներ... չեմ երկնցներ ու տար քեզի... Ուկը հեռանայ։

— Դօդօ՜շ,— կը պոռա... տեւէն Վանքա։

Խօսակցութիւնները գ... են։ Բոլորը կը նային միւս ... նը։ Հոն երեք պզտիկներ, ... նէ ի վեր կծկտած, կը ... Ծպտուն չեն հաներ։ Երբ... հագած են երկար պատառ...

ԳԻՇԵՐ

Ես մարեցի կանթեղը հին՝ հիւղակիս,
Որ ամայի ճամբուն ծոցէն սպիտակ,
Մտնելով՝ լռութեան մէջ գրտնես զիս,
Զատուածիս մութ անկիւնին մէջ մինակ:

Ու ոչ ք կ՚անցնի հեռուներէ՛ն անըստուեր,
Կամ պարիկ մ՚որ աչքիս լոյսէն թել քաշէր,
Գարնանային գիշերն է այս, լուռ ու խոր,
Ես կը յիշեմ քու հէքեաթներըդ բոլոր:

Ձայն մը արթնա՛թ ականջիս մէջ կը հոսի,
Այս իրիկուն՝ խաղաղութեան խորքերէն,
Ինչպէս լքուա՛ծ տըրտուռ ողբերը կոյսի...
Դաշտերուն մէջ առուն կ՚երգէ՛ մեղմօրէն:

Եւ մութին մէջ ուր կը նիրհեն հրճճիւններ,
Ջայնըդ մոքիս կենդանութիւն է տըւեր,
Դուն կը հսկե՛ս երազներուս այս գիշեր,
Իսկ ես հոգւոյդ յաւերժութիւնն եմ գըրկեր:

ՀՐ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

չապիկներ, անվարտի եւ բոպիկ: Մէկուն գլխուն՝ գինուորական գլխարկ մը, միւսին՝ գդակ մը: Աղջիկ մը, գիշերազգեստով: Աչքերը թառմած են: Դունկի վրայ նըստած, իրենց բոլորտիքը կը դիտեն:

— Մուհամմէտնի՛րը: Խօղի ականջ ցոյց տալ պէտք է անոնց...:

Անօթի են. ու կը լռեն նորէն: Արդէն ժամը 3 եղաւ: Պաշտօնեաները պիտի մեկնին հիմա: Եւ տղաքը պիտի ցրուին փողոցները, եկեղեցիներու, զօրանոցներու կայարաններու առջեւ սովորական ձեւով աշխատելու համար:

Ցանկարծ գիւղացի աղջիկ մը կուգայ: Լալով կը քալէ: 3 տարեկան աղջնակ մը քղանցքէն բռնած՝ կը հետեւի: Պզտիկ մըն ալ թեւերուն մէջ:

— Հիմա պիտի խեղդեմ այս երկուքն ալ,— կ՚ըսէ ձեռքը շարժելով:— Երեք օր է, բան չեմ կերած: Սիրելի ընկեր, դուք ժողովուրդին ներկայացուցիչն էք...

Մարդ մը յոգնած, ակնոցով,

— Ի՞նչ կրնանք ընել, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ: Աս ամէն օր է...

— Սակայն անօթի եմ, սառած եմ... պարո՛ն... ընկե՛ր...

Ձայնը կը խեղդուի: Դողդոջուն ձեռքերով կ՚ուզէ բռնել:

— Մեղմ է,— կըսէ ցած ձայնով Մարիա:

— Իմ մայրս ալ այսպէս կուլար ու կը պոռար:

— Կուլար ու կը պոռչտար, մինչեւ որ մեռաւ: Եւ դեռ ուրիշներ ալ կան, որ կը տանջուին,— կ՚աւելցնէ իր ակռաներուն մէջէն Քոմթիա:

Մայր աղջիկը յանկարծ սկսաւ բարձրաղաղակ լալ: Երկա՜ր հեծկլտուքներ: Դուրս վազեցին սենեակներէն: Ոմանք կը հառաչեն, ուրիշներ իրենց ձեռքերը կը բարձրացնեն երկինք: Դռնապանը կը ջանայ մխիթարել:

Նո՛յն պահուն հեռաձայն մը: «Ժողովուրդին ներկայացուցիչ»ը հեռաձայնով կը պատասխանէ:

— Ո՛չ, ո՛չ, չենք ուզեր, լեցո՛ւն է, սրահը լեցո՛ւն է տղոցմով: Ուշ է արդէն, պիտի մեկնինք:

Եւ դառնալով տղոց.

— Գացէ՛ք, դուք ալ գացէք: Տղաքը կը մեկնին, մէկիկ, մէկիկ, դուռը կը ճռնչէ տղոց ետեւէն: Դեռ կը լսուին մայր-աղջկան հեծկլտուքները:

— Վա՜ղը, վա՜ղը:

Եւ տեսարանը նո՛յնն է ամէն օր:

ԼԻՏԻԱ ՍԷՅՖՈՒԼԻՆԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՉՔՈՎ

Մոսկուայի սէնտիքաներու խորհուրդը ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրած էր խորհրդային մատենադարաններու ընթերցողները, հարցնելու համար անոնց կարծիքը խորհրդային գրականութեան մասին:

Մօտ 500 հոգի ներկայ էին հաւաքոյթին: Բոլոր ներկաները, գրեթէ մեծամասնութեամբ, խստօրէն քննադատեցին պոլշեւիկ նոր գրողները:

Պոլշեւիկ «Րապօչայա Կազէթա» (թիւ 14) այս առթիւ կը գրէ. «Բոլոր ընթերցողներն ալ դէմ խօսեցան մեր նոր գրականութեան եւ դէշ արտայայտուեցան: Կարեւոր կէտ մը, որուն մասին այնքան շեշտեցին, այն է թէ «այդ գրականութիւնը հետաքրքիր չէ, ոչ ալ յուզիչ»: Ընթերցող բանուորները այլեւս յափրացած են եւ չեն ուզեր կարդալ գիրքեր, որոնք կը խօսին միայն բանուորի մասին, բայց միայն բանուորին մասին: Հանտոր մը, նոյնիսկ, յայտարարեց թէ ինք կը նախընտրէ հին դասական գրականութիւնը:

Բանուորուհի մը կը գանգատէր որ «նոր» գրականութեան մէջ ինք կը գտնէ մարդկային կեանքի մէկ փոքրիկ երեսը միայն: Բանուորուհին կ՚ուզէ որ գիրքը իրեն խօսի նաեւ սիրոյ մասին, գեղեցկութեան մասին: Մինչդեռ, կ՚աւելցնէ, մեր շուրջը ամէն ինչ տգեղ է, աղտոտ է, թշուառութիւն եւ լրբութիւն: Բանուորուհին կը պահանջէ «նոր» գրողներէն, որ տան ու ներկայացնեն կեանքը, աւելի գեղեցիկ կեանք մը որ լաւագոյնը ըլլայ քան իրականը: Արդի գիրքերը մոռացում (ամոքում) չեն պարգեւեր բանուորին:

Ուրիշ հռետորներ դէմ արտայայտուեցան լպիրշ նկարագրականներու, որոնք կը վխտան խորհրդային գիրքերու մէջ, համեմուած ռամիկ եւ գէշ խօսքերով, պոռնկագրութիւններով:

Խօսողները քննադատած են նաեւ ոճը «նոր» գրողներուն, որոնք մարմաջը ունին նոր քերականութիւն մը հիմնելու:

ՌՈՄԷՆ ՌՈԼԱՆ՝ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ.— Այս գրագէտը ձախ գրագէտներու կուռքն էր: Ջայն պաշտեցին նաեւ համայնավար մտաւորականները, իբրեւ «յեղափոխական, հակակայսերապաշտ»: Այսօր վար կը նետեն իրենց ուսերէն իբրեւ «հակապրոլետար, հակայեղափոխական»:

Փարիզի «Քլարթէ» հանդէսին մէջ,— որ երիցուկի պէս երբեմն կը գոցուի, երբեմն կը բացուի,— պայքար մը սկսած են Ռ. Ռոլանի դէմ:

Ռոմէն Ռոլան կը գրէ.

— Այո, ես «դիրք բռնեցի», եւ շա՜տ կանուխ, ու դէմ եմ բոլոր տեսակի մարդասպաններուն, ֆաշիստ կամ յեղափոխական: Դուք իրաւունք ունիք ինծի թշնամի մնալու, բայց երբեք՝ գիս երկդիմի ցոյց տալու: Ես ոչ ոքի հետ կը դաշնակցիմ եւ ոչ ոքի կը խնայեմ: Ես մինակ եմ եւ երբեք չեմ լար մինակութեանս վրայ:

Քլարթէ կը պատասխանէ.

— Դուք երբեք այսքան ուրոշ կերպով հակայեղափոխական դիրք չէիք բռնած: Լաւ է որ կարգան ձեր այդ տողերը բոլոր այն աշխատաւորները, որոնք ձեզ կը նկատէին «մարդկային խղճի ներկայացուցիչներէն մէկը»: Մենք չենք սիրեր բոլոր անոնք, որոնց գաղափարները դատապարտելի են մեզի համար:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՀՐԴԵՀ ՊԷՏՔ Է.— Բիէվ (Ռուսիա) քաղաքին հրշէջները շատ կը վախնային որ, հրդեհը պակսելուն պատճառով, գործազրկութեան կը դատապարտուէին: Արդէն քանի մը հոգի արձակուած էին: Ու մեր խեղճ հրշէջներէն վեց հոգի, անցեալ տարի, կրակ կը ձգեն նաւարկութեան ընկերութեան շէնքին մէջ: Հրդեհը կը սկսի, հրշէջները կը վազեն ու կը մարեն: Ալ հանգիստ էին: Բայց վեց ամիս անցաւ, նոր հրդեհ չպատահեցաւ: Վախցան որ կը ճամբուին ու նորէն կրակ տուին շէնքի մը, որ չոր խոտի պէս սկսաւ բռնկիլ: Հրդեհը մեծ համեմատութիւն առաւ: Զկրցան մարել: Ահագին վնաս: Յետոյ դատ ու դատարան, եւ երկու գլխաւոր յանցաւորներ դատապարտուեցան մահուան:

ՊԵԹՀՈՎԷՆ... ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (20 Յունուար) յօդուածագիր մը կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը Բ. Ղորղանեանի հետ, որ կը յայտարարէ թէ Պեթհովէն «երազում էր կոմունիզմի իրագործման»:

Ոչ Մոսկուայի, ոչ ալ Թիֆլիսի կոմունիստները համարձակեցան նման խօսքեր ընելու, սակայն Երեւանի կոմիւնիստները...:

Ողջո՛յն ծապլվարներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ.— Վերջերս մեծ հետաքրքրութեամբ Վերսայլի Եղեռնադատ Ատեանին մէջ կը շարունակուէր երեք ոճրագործներու դատավարութիւնը: Հինգշաբթի աւարտեցաւ դատը եւ երեք մարդասպանները, Պարէր, Մօնֆոր եւ Մոթիյեօն, դատապարտուեցան մահուան, իսկ մեղսակից մը, Լոփէզ, մեղմացուցիչ պարագաներ ունենալով, պիտի կրէ 10 ամսուան բանտարկութիւն մը:

Երեք մարդասպանները դեռ շատ երիտասարդ են, ամէնէն մեծը, Պարէր, 24 տարեկան է: Սակայն կանխահաս նուիրումով մը նշանաւոր դարձած էին գիշերային կողոպուտներով, եւ այս առթիւ՝ ոճիրներով: Քանի մը անգամներ ձերբակալուած և փախած էին: Սակայն սոսկալի ոճիր մըն է որ կը ծրագրեն եւ կը գործադրեն բանտին մէջ: Եւ այս ոճիրին պատճառով, վերջապէս, կուտան իրենց գլուխը:

Պարէր, որ «պետն» էր այս խումբին, կը ծրագրէ զինեալ յարձակում մը բանտապահին վրայ: Յաջողցնելու համար իրենց փախուստը, բանտապահէն կը յափշտակեն ատրճանակ մը գործադրելու համար ոճիրը: Բայց գիշերային յարձակում մը չի յաջողիր, հարկ կ՚ըլլայ ոճիրը գործադրել ցերեկ ատեն: Մոթիյեօն աւելածուն է բանտին, եւ խուցէ խուց կրնայ ազատօրէն պտըտիլ: Ցարմար «Թղթատար»ն է որ Պարէրի ոճրային ծրագիրը գրաւոր կը տանի ընկերներուն հաղորդելու:

Անցեալ Յունիսին Մօնֆոր կեղծ նուաղումի փորձ մը կ՚ընէ, Մոթիյեօն կ՚աղաղակէ «օգնութի՛ւն»ը ներս հրաւիրելու համար բարի բանտապահը, որ չուշանար: Մոթիյեօն դանակով կը բանայ Պարէրի խցիկին պատուհանը: Մօնֆոր պառկած է գետինը, եւ բարի բանտապահը վրան հակած է: Մօթիյեօն կը յարձակի բանտապահին վրայ, զոր կը փաթթէ իր անձեռոցին մէջ: Ոճիրը գործադրուած էր:

Անոնցմէ մէկը հանդերձարանէն կ՚առնէ պէտք եղածները, կը փոխուին եւ երեքը մէկ, առանց նշմարուելու կծիկը կը դնեն:

Յետոյ երկուքը Փարիզի, մէկը Արփաժօնի մէջ կը ձերբակալուին եւ Վերսայլի Եղեռնադատ Ատեանին կողմէ կը դատապարտուին մահուան:

ԵՐԿՈՒ ԷՐԻԿ ՈՒՆԵՑՈՂ ԿԻՆԸ.— Մոլիէրի օրերուն, նման դէպքի մը հերոսները «կախաղանի արժանի» էին: Վստահ մըն է, որ հիմակ անհաւատալի է Փարիզի մէջ, կ՚ըսէ «Մաթէն»: Սակայն եւ այնպէս պըլթոն տիկին մը, թարմ ու գեղանի, դեռ 27 տարեկան, «երկու էրիկ ունենալու» յանցանքով եկած էր Փարիզի դատարաններուն մէջ դատուելու: Ամուսինը օտար աշխարհ գացած է, կինը ապրուստը հոգալու համար Փարիզի մէջ կը կենակցի ուրիշի մը հետ: Եւ զաւակ մըն ալ կ՚ունենայ:

Դատախազը քննելէ յետոյ «ոճիր»ը եւ պարտադրելու համար «յարգանք մը դէպի ամուսնութիւն», կը պահանջէ դատապարտել կինը: Սակայն դատարանը անպարտ կ՚արձակէ զայն:

ԵՐԿՈՒ ԿՆԻԿ ՈՒՆԵՑՈՂ Է-ՐԻԿԸ.— Լուարի դատարանին մէջ ալ հակառակ դատ մը: Մարիուս անունով 34 տարեկան մարդ մը ութը տարի առաջ ամուսնացաւ երիտասարդ աղջկան մը հետ, 4 տարի վերջ ալ բաժնուեցաւ կնոջմէն: Սակայն առանց ամուսնալուծում ստանալու, պահ մը կենակցեցաւ այրի տիկնոջ մը հետ: Յետոյ իր եղբօր ինքնութեան թուղթով ամուսնացաւ: Եւ երբ առաջին կինն ալ վերամուսնանալ ուզեց, յայտնուեցաւ գաղտնիքը, եւ կրկնամուսին մարդը դատապարտուեցաւ երկու տարուան բանտարկութեան:

ԷՐԻԿ ԿՆԻԿԻ ԿՌԻՒ.— Լուի Պլան փողոցը, Ժան Կոթիէ ու-ni պանդոկ, դրամ, 52 տարիներ եւ աղուոր կին մը: Այս կինը չունէր սակայն էրկանը հարստութիւնները, այլ միայն ունէր 26 տարիներ եւ դէմքի հմայքներ: Ի՜նչ տարբերութիւն. 25տարի: Եւ կռիւը անպակաս էր անոնց միջեւ: Տիկինը էրկանը կ՚ըսէր «մեծ հայրիկ», ու կը սկսէր կռիւը:

— «Մեծ հայրիկ», կաթդ կերա՞ր:

— Ի՜նչ:

— Այո՛, «մեծ հայրի՛կ», հայելիին նայէ, գլուխդ լոյս կուտայ: Եւ այդ տարիքիդ չամչցա՞ր ամուսնանալ հետս, որ երբ քովդ կենամ, թոռանդ կը նմանիմ:

— Լռէ՛, երբ յարգել չուզես զիս, ապտակը կ՚ուտես: Խըլո՛տ: Բախտ է որ հետս ամուսնացար, եթէ ոչ կամուրջներուն տակը պիտի մնայիր: Գեղեցի՛կ է եղեր հարսը, սատանան տանի գեղեցկութիւնդ: Վաղը կ՚անցնի, գեղեցկութիւնը չի մնար: Յետոյ երբ քու գլուխդ ալ թիթեղի պէս փայլիլ սկսի, պիտի զղջաս ըսած խօսքերուդ համար:

— Դօդօ՛շ:

— Ի՜նչ ըսիր:

— Դօդօ՛շ: Ա՛խ արդեօք ե՞րբ պիտի տեսնեմ քու չշարժիլդ, որ ուզածս առնեմ:

Ու ծեծկուեցաք: Յետոյ կինը կը ձգէ, կը հեռանայ տունէն: Ծերունին, ծխամորճը բերնին, կրակին դիմաց, քանի մը օր հանգիստ կ՚անցընէ: Իրիկուն մը դարձեալ կռիւ պոռչտուք:

Դրացիները ըսին որ կինը ետ դարձեր է: Յաջորդ առտու ծերունին արեան ճապաղիքներու մէջ կը լողար: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի կնոջ վրայ, որ 10,000 ֆրանք ալ յափշտակած ու մեկնած է:

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Երեքշաբթի օր կ՚աւարտի մեր թերթօնը, ԿՈՏԻՆ:

Նոր թերթօնէն առաջ, յաջորդ համարէն կը հրատարակենք զուարթ եւ կարճ պատմուածք մը,

„ԹՕՄՊՈԼԱ"

Ցարական Ռուսիոյ ընկերային կեանքէն, որ միեւնոյն ատեն բնորոշ պատկեր մըն է «ազնուապետական» բարքերու:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„

ԹԻՒ 3 (ՄԱՐՏ) 1927

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Մթնոլորտը յագեցած է (խմբագրակ.), Տօնական Թէզիսներ (Ծիծեռնակ), Լօզանի դաշնագիրը եւ Չէստըր-Ստանդարտ Օյլ (Շահան), ընկերվարական տարին (Վ. Նուշանեան), Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ պարսկական շարժումը (Հ. Պանիրեան), մեր զոհերը.— Շարք մը թղթակցութիւններ Հայաստանէն եւն.: ԳԻՆ 2.50 ՖՐԱՆՔ,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԿՈՏԻՆ

ՖԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

— Ա՜հ, եղբայր Ալեքսիս... ...ձգելով մէկտեղ որ արիւնը հո... ...դանակը անոր վերադարձուց:

— Ա՜հ ա՜հ..., այս առտու իմ ...ը խայթեց զիս...: Անժելինա, ...ծելիք բեր...: Իսկ դուն, Ալեքսի՛ս, ...ան մը երգէ՛, երգէ՛... եղբայրս...: ...ոտէ՛ սա աթոռին վրայ: Կը սիրեմ ...քեզ նստած տեսնել. երգէ.— օրի-...ակի համար, « Բանկարայիի ...ճամբան»:

Ալեքսիս առատ քրտինք թափելով մէկտեղ երջանկութեան ...առագայթում մը ունեցաւ ...դէմքին վրայ. իր երգը միշտ կը ...մայէր կոտինը:

— Ինչո՞ւ այս տխուր երգը ...ուզես, համարձակեցաւ հարցնել.

— Անա՜նկ... եղբա՛յր. որ-...ովհետեւ մոռցուած բաներ յիշեմ...: Ու մինչդեռ, իր խաչեղբայ-...ը, փնտռուած առիւծի պէս կը ...պտտէր աթոռակին շուրջ, Ալեքսիս կը նստէր եւ դողդոջուն ձայնով մը կը սկսէր երգել:

Կոտին բորբոքած ու կարմրած դէմքով, ինչպէս այդ նշանաւոր կռիւին օրը, երբեմն Ալեքսիսի կը մօտենար եւ սարսափելի գոռոցով մը կ՚ըսէր.

— Ա՜խ, եղբայրս, Ալեքսի՛ս... կը սիրեմ քու երգդ...: Բայց ո՞ր սատանան քեզ մղեց ուռիի ճիւղ մը կտրելու, այս առտու: Հէ՞, եղբայր...: Ըսէ՛ նայիմ, ամէն առտու, երբ ես ուտելիք բերելու կ՚երթայի, դուն ճիւղե՞ր կը կտրէիր:

Գլուխը կոտինի բազուկներուն մէջ, աչք աչքի, Ալեքսիս՝ խեղդուկ ձայնով կ՚ըսէր.

— Չեմ հասկնար, կոտի՛ն...:

— Չե՞ս հասկնար, Ալեքսիս..., հապա՞ այս տաշեղները, կը ճանչնա՞ս...:

Սաստիկ խռովք մը ցնցեց դժբախտին մարմինը. կոտին իր գրպանէն կը հանէր ուռիի կեղեւները. աչքերը կարմրած էին:

Այն ատեն, կոտին, յանկարծ թողուց անոր գլուխը, եւ իբր թէ այրած ըլլար, դէպի ետ ոստում մը ըրաւ, իսկ Ալեքսիս, գինիէն դժբախտութենէն արբշիռ, թողուց որ գլուխը իյնայ սեղանին: Կը յիշեմ թէ՝ այդ վայրկեանի լռութեան մէջ, պառաւը բացականչեց.

— Տէ՜ր..., ների՛ ինծի..., մոռցայ որ վաղը Ուրբաթ է, ի՞նչ տկար գլուխ ունիմ...:

Եւ դառնալով իր աղջկան,

— Կանթեղը չվառեցի՞նք...

Վազեց, գաւաթ մը առած դարձաւ, եւ սկսաւ կանթեղը պատրաստել, իւղ լեցնելով եւ պատրոյգը փոխելով:

Կոտին պատին կրթնած ու կծկուած, ձեռքերը գրպաններուն մէջ, իր արիւնաձեղ ակնարկը կը պտտցնէ կանթեղէն Ալեքսիսի ուսերուն վրայ: Գլխարկը հանելով, երեք անգամ կը խաչակնքէ, յետոյ գլուխը ծածկելով, կը պոռայ.

— Երգէ՛ Ալեքսիս..., երգէ միշտ..., իսկ դուն, Ատրիէ՛ն, ծերուկին գաւաթ մը օղի տուր...:

Անժելինա գաւաթը լեցուց, ու մինչդեռ զայն աւելածուին կը տանէր, պառաւը կանթեղը կը վառէր:

Կոտուկ հեծեծիւն մը, աշա ինչ որ իմացայ, գաւաթը ծերուկին սեղանին վրայ դրած ատեն. երբ դարձայ, տեսայ կոտինը որ իր ծանրութեան տակ ճզմուած՝ Ալեքսիսի կանակը կը ծածկէր իր մարմնով, եւ անոր ականջին կը հոնդար...

— Երգէ՛ Ալեքսիս..., երգէ՛... եղբայրս...

Նո՛յն վայրկեանին չկրցայ հասկնալ, բայց տեսայ Ալեքսիսի մարմինը որ կը տապլտկէր ու կը ցնցուէր: Եւ որովհետեւ մարդ բան չէր ըսեր, մօտեցայ: Արմուկի հարուածով մը, կոտին զիս մէկդի հրեց եւ միանգամայն դէպի ետ ոստում մը ըրաւ: Ալեքսիսի ձախ ուսէն, արիւնը կը ժայթքէր աչքերուս առջեւ. եւ Ալեքսիս կ՚իյնար տախտակամածին վրայ...

Մշուշապատ մէկ քանի երկվայրկեանի մէջ. դեռ կը տեսնեմ կոտինի ցատկելը Ալեքսիսի կառքին վրայ եւ անհետանալը: Անժելինա՝ առանց բացագանչութեան՝ կռնակը կուտար ոճիրին: Իսկ պառաւը, Սուրբին կանթեղը վառելով, ծնրադրեց ու տախտակամածին վրայ, մեռելին գլխուն քովը դրաւ հանդարտօրէն:

* * *

Նոյեմբերը՝ իր սառեցնող անձրեւը կը թափէր երկրի վրայ: Թաղը որ նոր փրկուած էր հիւանդութենէն, իր աղտոտ անդամները կ՚երկարէր հրապարակին ցեխին մէջ: Մինակ եւ տխուր էի ու ճրագիս լուսարձելին տակ՝ կը կարդայի, երբ՝ իրիկուան ժամը ութի ատեն, հազիւ լսեցի հարուած մը փողոցին թանձր ու սեւ ապակիին վրայ, դադրեցնել տուաւ ընթերցումս. դուրս ելայ:

Մայրս տունը չէր. բակին՝ մէջ ցեխ եւ մթութիւն, տեղատարափ անձրեւ: Մօյկերս ծանրօրէն քաշքշելով, գլխուս վրայ պայուսակ մը բռնած, մեծ դուռը բացի... եւ նահանջեցի...: Կոտին... կորաքամակ... առջեւս էր...: Իր դէմքէն բան չնշմարեցի, բայց իր հասակը կը բաւէր զինքը ճանչցնելու: Խռովայոյզ ցաւ մը ծանրացաւ սրտիս վրայ:

— Լռէ՛...: Տունս եկուր..., շշնջաց:

Շունչը օղի եւ ծխախոտ կը հոտէր:

Ու միեւնոյն ատեն, ձեռքես կը բռնէր, իր ձեռքը՝ մեռելի մը ձեռքէն ալ պաղ, արիւնս սառեցուց: Եթէ սիրտս ու հոգիս լեցնող մեծ գթութիւնը չըլլար, բնաւ փափաք չունէի հետեւելու մէկու մը որ ոստիկանութեան կողմէ կը փնտռուէր եւ շատ քիչ կը նմանէր անցեալ ամառուան իմ կոտինիս:

— Ճահիճներէն կուգամ, ըսաւ, բակին մէջ, ճահիճներէն, ուր գայլերուն հետ ապրեցայ...: Բայց գայլերը իրենց մուշտակը ունին, ես չունիմ. փայտ կտրած եմ եւ ամէն ատենէ աւելի տգեղ. մի սարսափիր...: Ի՜նչ կ՚ուզես. միշտ իմ տգեղութենէս փախայ, անոր հետ կառուեցայ. բայց ալ հերիք է...: Այսօր, ալ խաղաղութիւնը կնքուած է. բարեկամաբար կ՚ապրինք իրարու հետ:

Սենեակին դուռը հրեց: Մայր Անաստասիա՝ կրակին առջեւ, կռնակը դրան տուած էր: Կոտինը տեսնելուն վրայ, տեղէն ցատկեց. կարծես սատանան տեսած ըլլար, եւ իրօք, իր երկու ամսուան մօրուքով, ցեխով ու ցնցոտիով, կոտին գինով եւ աղտոտ, ա՛լ մարդկային ցեղին չէր պատկաներ:

(Շար.)

նաւոր միջազգային համաժողով մը հրաւիրել, այս խնդրով զբաղելու համար։

Եւ որովհետեւ Խորհուրդը չի կրնար այս խնդիրը նկատի առնել Ցունիսի նստաշրջանէն առաջ, «անհայրենիք»ները դեռ երկար պիտի սպասեն։

Նոր շարժում մը Չինաստանի մէջ

Փեքինէն առնուած վերջին հեռագիրներուն համաձայն, Չինաստանի քաղաքացիական կռիւները նոր փուլի մը մէջ մտած են։ Հոնանի եւ Անհուայի նահանգներուն մէջ կազմուած է նոր բանակ մը, որուն նպատակն է կռուիլ միաժամանակ պոլշեւիկ Քանթոնցիներուն եւ աւատապետական Հիւսիսցիներուն դէմ։ Այս նոր բանակին հրամանատարութիւնը ստանձնած է Քանթոնի վերին հրամանատար Զօր. Շիանկ Քայշեք, որ մեծ ուժեր կը համախմբէ մանաւանդ Վու-Փէյ-Ֆուի, Սըն-Շուան-Ֆանկի եւ Շէն-Թիա-Եէնի բանակներու զինուորներէն։

Զօր. Շիանկ Քայշեքի հետ են բոլոր չափաւոր ազգայնականները, որոնք դժգոհ են Քանթոնի կառավարութեան պոլշեւիկացումէն։ Այս նոր բանակին կազմակերպութիւնով կը վտանգուի Մանչուրիոյ պատերազմ. նախարար Շանկ-Ցօ-Լինի դիրքը։ Բազմաթիւ կալուածատէրեր, գործի տէրեր, նոյնիսկ աշխատաւորներ ուժ կուտան նոր շարժումին։

Նանքինը հիւսիսէն պաշտպանելու համար 20,000 ազգայնական զինուորներ կը յառաջանան Անհուայ նահանգէն դէպի արեւելք, մինչ 150,000 ազգայնական զինուորներ ալ կը կեդրոնանան Հանկ-Չէուի մէջ՝ ի հարկին Շանկայը պաշտպանելու համար։ Եթէ Նանքին իյնայ, Շանկայ պիտի գրաւուի առանց կռիւի։ Դէպքերը կը գահավիժեն։

⁂ Ընկերվարական կուսակցութեան Փարիզի մարմինին նախաձեռնութեամբ մեծ միթինկ մը կազմակերպուած էր Ուրբաթ գիշեր, բողոքելու համար Չինաստանի մէջ եւրոպական աշխարհակալութեան ձգտումներուն դէմ եւ պահանջելու համար այդ երկրին անկախութիւնը։ Խօսեցան յայտնի ընկերվարական հռետորներ՝ Ժիրոմսքի, Ժան Լօնկէ, Լէոն Պլում եւ քանի մը Չինացիներ։

Պարսկական դրամները արգիլուած

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստանի սովետական դրամատուները կը մերժեն վճարումներ ընդունիլ ռուսական չէրվոնէցներով եւ կամ անոնց փոխարէն պարսկական դրամ տալ։ Պարսիկ կառավարութիւնը արգիլեց Պարսկաստան մուտքը այս դրամներուն, որոնք չեն ընդունուիր խորհրդային դրամատուններուն կողմէ։ Երեք ամիս վերջ Պարսկաստանի մէջ գտնուած բոլոր ռուսական դրամները պիտի գրաւուին կառավարութեան կողմէ։

Զինուորական նոր օրէնքը

Երեսփոխանական ժողովը առջի օր եւ երէկ շարունակեց վիճաբանութիւնները զինուորական կազմակերպութեան նոր օրինագիծին որ ծանօթ է Փօլ-Պոնքուրի օրինագիծը անունով։ Պատերազմ. նախարար Փէնլըվէ երկար ճառ մը խօսեցաւ, բացատրելով օրէնքին գլխաւոր եւ հիմնական գիծերը։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ ընդունուեցաւ առաջին յօդուածը, որուն համաձայն «Պատերազմի ժամանակ բոլոր Ֆրանսացիները առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան, ինչպէս նաեւ օրինաւորապէս կազմուած բոլոր խմբակցութիւնները պարտաւոր են իրենց մասնակցութիւնը բերելու, ըլլայ իբրեւ պատերազմիկ՝ երկրի պաշտպանութեան, ըլլայ իբրեւ ոչ-պատերազմիկ՝ անոր նիւթական եւ բարոյական կեանքի պահպանման համար»։

Այս հաշուով, եթէ Ֆրանսա պատերազմի, մէկ մարդու պէս շարժման մէջ պիտի դրուի ամբողջ ազգը, այր, կին, տղայ, ինչպէս նաեւ ազգին ունեցած ամէն ինչը՝ դրամ եւ այլ ամէն կարգի հաստատութիւններն ու գոյքերը։

Երեսփոխան Շոմիէ դիտել տուաւ թէ ամբողջ ազգը շարժման մէջ դնելով ինքնաբերաբար հրաժարած կ'ըլլանք Լահէյի եւ Լոնտոնի միջազգային դաշնագիրներու տրամադրած պաշտպանութիւններէն եւ իրաւունք կուտանք թշնամիին, որ տաբագրէ կիներն ու մանուկները, քանի որ անոնք ալ պատերազմիկներ են, ու ընկղմէ ճամբորդներու անգէն նաւերը։»

Պոնքուրի օրինագիծը ամբողջովին քուէարկուելէ վերջ, Փէնլըվէ պիտի ներկայացնէ նոր օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկուի զինուորական ծառայութեան շրջանը 18 ամիսէն մէկ տարուան գեղչել։

⁂ Գերման մամուլը դժգոհ է Ֆրանսայի զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնքէն։

Ձիւն-ձմեռ Անատօլուի մէջ

Անընդհատ տեղացող ձիւնը Աֆիոնի երկաթուղին թաղած է թանձր խաւի մը տակ։ Անցեալ օր Իզմիրէն Աֆիոն գացող մարդատար կառախումբը սաստիկ ձիւնամրրիկի մը բռնուած եւ Օթուրաքի ու Տումլու Փունարի միջեւ խրած է երկուքուկէս մէթր թանձր ձիւնի խաւի մը մէջ։ Ձիւնը մաքրող մեքենան գիծէն ելած ըլլալով, շոգեկառքը ստիպուած է կանգ առնել, մինչեւ որ չորս հինգ ժամ վերջ, ուրիշ մեքենայ մը հասցուցած են Տումլու փունարէն։ Գիծը մաքրուելէն վերջ, կառախումբը շարունակած է իր ճամբան։

Սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ Սեւ եւ Մարմարա ծովերուն, ինչպէս նաեւ Արքիպեղագոսի մէջ։ Ծովային զանազան արկածներ տեղի ունեցած են։ Պրինտիզիէն դէպի Պոլիս ճամբայ ելած իտալական շոգենաւ մը, որ չորս հարիւր ուղեւոր կը բերէր, փոթորիկին սաստկութենէն ուղղութիւնը կորսնցնելով եւ Իմպրոս կղզիին մօտերը խրած է։ Նաւէն հասած անթելին վրայ, ազատարար միջոցներ փութացուած են եւ նաւը կարելի եղած է ազատել։

Տ. Մենեղիկեանի դատավարութիւնը սկսած

Կրընօպլէն կը հեռագրեն թէ երէկ՝ Շաբաթ օր Իզէրի եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսած է դատավարութիւնը Տիգրան Մենեղիկեանի, կօշկակար, 42 տարեկան, որ Վիէնի մէջ սպաննած էր իր կինը, կացինով անոր գլուխը կտրելով։ Ֆրանսերէն թերթերը կը գրեն թէ Մենեղիկեան, որ կը պարծենար թէ ռուսական բանակին մէջ եղած ատեն անհամար գլուխներ կտրած էր, 1923ին Մարսիլիոյ մէջ ամուսնացած էր Սաթենիկ Գահվէճեանի հետ, որ իր նախկին ամուսինէն աղջնակ մը ունէր։ Ինչպէս գրեցինք, Մենեղիկեանի պաշտպան փաստաբանն է Պ. Պարպ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբուհ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիրակի, ժամը 2.30ին Պէլվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ իթալի։

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբի ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի 8 Փետրուար, երեկոյեան ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ։ Օրակարգը խիստ կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբին անդամները ինչպէս նաեւ Սէն Միշէլի եւ անոր յարակից թաղերը բնակող բոլոր դաշնակցականները կը հրաւիրուին մէթրօ Օտէոնի դիմաց, Քաֆէ Բօշէ, 9 Մարտ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Շրջ. կոմիտէի անդամները։

ԱՅՍՕՐ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի եւ երկրորդ խումբերը կը մրցին I. S. St. Ouen*ի պահեստի եւ երկրորդ խումբերուն դէմ։ Ժամադրավայր՝* Porte de Clignancourt *ժամը 12.15ին։ Խմբովին մեկնում ժամը ճիշտ 1ին։ Կը հրաւիրուին նաեւ արձանագրուիլ փափաքող անդամները։*

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի մէջ գտնուող խումբ մը հայրենակիցներ հաւաքուելով կազմեցինք «Բարձր Հայքի Հայրենակցականմիութիւն»մը, որուն նպատակն է օգնել իր թշուառ հայրենակիցներուն, ազգային միութիւններու հետ կապ հաստատել, միութեանս բարգաւաճման եւ փոխադարձ գործակցութեամբ աշխատիլ հայ ժողովուրդի բարքերու եւ ազգային նկարագրի պահպանման համար։

Այս առթիւ պարտ համարեցինք յայտարարել, որ եթէ կան ուրիշ հայրենակիցներ որ կը փափաքին անդամագրուիլ միութեան, եւ հրաւէր չեն ստացած, թող բարի ըլլան անձամբ կամ նամակով ներկայանալու Պ. Արմենակ Աւետեանի. 201 Avenue de Saxe։

Լիոն Տ.Տ. Մամբրէեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Տիգրանուհի Միկէնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Սամսոնցի Ռէժիպ պաշտօնեայ Յովհաննէս Միկէնեանը որ Իզմիրի դէպքէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուշաքի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։ Կը խնդրուի Յունահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Խնուսի Դուման գիւղէն Աղասի Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝* Abkar Assadourian*ի,* Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.)։

— *Վահան, Լեւոնիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Բիզիրեան որոնք Տէր-Զօր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Բիզիրեանի* Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente) France։ *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	12
Տոլար,	Dollar	25	60
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	90
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	60
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	111	65
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	20
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	93	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3050	—
»	II »	1925	—
»	III »	1720	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրատուն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ 1927

8 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 279 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ «ԱՇԻՐԷԹ»Ը...

Այսօր, երրորդ էջին մէջ, ամբողջութեամբ կը հրատարակենք Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդին պատճառաբանեալ հրաժարականը։

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, Թեմական Խորհուրդը անօթափ եղած է, չկարենալով լեզու գտնել Փարիզի հին գաղութի ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք առանձին «աշիրէթ» մը կը կազմեն, դժբախտաբար։

«Աշիրէթ» մը, որ ոչ իսկ իր քաղաքականութիւնը բանաձեւելու քաջութիւնն ունի, եւ կը սիրէ գործել ու դաւել մութին մէջ, գրասենեակներու խորը։

Իրենց ննգութեան ծանրութիւնը հասկնալու համար, արժէ ուշադիր ակնարկ մը նետել հրաժարականը ստորագրողներուն ինքնութեան վրայ։ Ութը հոգիէն մէկը միայն դաշնակցական է, ան ալ՝ չափաւորներէն, եւ վերջին պահուն հաւած, երբ արդէն խմբագրուած եւ վաւերացուած էր հրաժարագիրը։ Մէկը՝ ռամկավար է, միւսները լեցուն տարիքով եւ փորձառութեամբ օժտուած հայրենակիցներ են։ Եթէ կան այս կամ այն կուսակցութեան համակիրներ, կան նաեւ բացարձակապէս չէզոքներ, նոյնիսկ հակադաշնակցականներ։ Այսինքն այնպիսի տարրեր, որոնց համար ո՛ր եւ է պարկեշտ մարդ չի կրնար ըսել թէ իրենց բրածը չեն գիտեր եւ գործիք են դարձեր ... Դաշնակցութեան ձեռքը։ Որքան գիտենք, դուրս կը մնայ մէկը, բժիշկ մը, որ միշտ համամիտ եղած է իր ընկերներուն, բայց կապուած ըլլալով Փարիզի շրջերուն հետ, խոհեմութիւն համարեր է ստորագրութիւն չդնել թուղթի տակ։ Իսկ նախագահը, կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ., կրնայ ատ բանով պարծենալ, բայց երբեք՝ Դաշնակցութեան բարեկամութեամբ։

Երբ այսպիսի վարչութիւն մը, 1926 Յուլիսէն մինչեւ 1927 Փետրուար 24 չէ կրցեր համաձայնութեան գալ Փարիզի երեւելիներուն հետ, կրնաք ըմբռնել թէ ո՛ւր է չարիքին աղբիւրը։ Եւ այդ երեւելիները, մեծ մասով mercantiներ, ծերունազարդ եպիսկոպոսի մը հովանաւորութիւնն ալ կը վայելեն, իբրեւ թագ ու պսակ։

Կը կարդանք հրաժարագիրը, կը վերլուծենք իւրաքանչիւր պարագայ ... թեմական Խորհուրդի անդամներուն քրիստոնէակա՛ն համբերութեան վրայ։

— «Փարիզի վարչութիւնը ոչ միայն չհանեցաւ մասնակցիլ թեմական խորհուրդին, ոչ միայն չէզոքի եւ հանդիսատեսի պատշաճ դիրք մը գէթ չպահեց, այլ ընդհակառակն ամէն առիթ եւ կարելիութիւն չահագործեց, ամէն դժուարութիւն եւ արգելք դնելու համար Թեմական կազմակերպութեան անիւներուն տակ։»

Եւ այս՝ առաջին օրէն, ինչպէս Պատգ. Ժողովի առաջին նիստէն։

— «Մենք պատրաստ էինք առաջին օրէն մեր տեղը տալու Փարիզի հին Հայոց, եթէ անոնք այս նուիրական գործին լծուելու յօժարութիւնն ունենային։

«Բայց անոնք նման առաջարկները կը մերժէին, որպէսզի քաղաքական Եւրոպայի Թեմին մէջ Թափառական խեղճ ժողովուրդին կազմակերպութեան գործը եւ իրենք մնան իրենց ցանկութեան համաձայն ինքնագլուխ, ինքնավար եւ անպատասխանատու»։

Ինչպէս կը հաստատէ հրաժարագիրն ալ, ամբողջ եօթ-ութ ամիս Թեմական Խորհուրդը ուրիշ գործ չէ կրցած կատարել, եթէ ոչ գիջումներ եւ բարեմիտ ձեռնարկներ, ըմբոստ «աշիրէթ»ը համոզելու եւ լեռնէն վար իջեցնելու համար։ Բայց անօգուտ։ Եւ իբրեւ հետեւանք, ոչինչ եղած է գաղթականներու հաճակի բարւոքման, մանկապարտէզներու բացման, գործազրկութեան տագնապի թեթեւացման եւ ուրիշ հոգերու մասին։ Մենք չենք վարանիր դիտել տալու թէ՝ Թեմական Խորհուրդին անասման համբերութիւնը եւ խոնարհամտութիւնը միեւնոյն ատեն կը նշանակեն անկարողութիւն։ Մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ Թեմական Խորհուրդը եւ առաջնորդը լքեցին Փարիզի եկեղեցիին շրջափակը, եւ վարձեցին Անիէռի առաջնորդարանը, ժողովքերու աւելորդ յաւելում մը պատճառելով»։

Պատգ. ժողովը նախատեսելով այս պարագան, վճռած էր որ Առաջնորդը եւ Թեմ. Խորհուրդը մնան ու գործեն այդ ազգային հաստատութեան մէջ։ Առաջին դժուարութեան առջեւ տեղի տալով, անոնք աւելորդ հաճոյք մը պատճառած եղան Փարիզի աղաներուն, քանի որ գետին մը կորսնցուցին։ Եթէ ուժ մը որ ժան կուժոնի Խորհրդարանէն դուրս պիտի ... մէկը կամ միւսը, այն ալ ժողովուրդը ինքն էր, ոչ թէ ... մը բրածոներ։ Տեղի տալուն մէկ հետեւանքն ալ այն եղաւ, որ այդ մարդիկը գինովցան իրենց յաջողութենէն, աւելի ... ցան, եւ առիթով մը ծեծել փորձեցին կաթող. պատուիրակը, բայց գոհացան հրմշտուքով մը։ Անկէ ի վեր, տէր-տիրական են, եւ ոչ իսկ Պալաքեան եպսկ. կը համարձակի վրդովել իրենց խաղաղութիւնը, պարզ պատարագով մը։

Մէկ խօսքով, ամբողջ ճակատին վրայ յաղթական է գլխաւոր «աշիրէթ»ը։

Վա՜յ պարտուածներուն։

... Երկա՞ր կը տեւէ այս լրբութիւնը։ Չգիտենք։ Պատկերը մնջական է։ Եթէ տակաւին ուրիշ գաղտնիքներ կան, թող անոնք ալ երեւան հանուին։ Թող «յաղթականները» իրենք ալ խօսին, եթէ քաջութիւն ունին։

Բայց, վերջ պէտք է գտնէ այս խայտառակութիւնը։

Այս աղթիւ, բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք ըմբոստներուն, որ ծանր նստին իրենց տեղը, եւ շատ չյոխորտան իրենց մէկ-երկուքին հպատակութեամբ։

Ամէն բան սահման մը ունի, մանաւանդ այս երկրին մէջ որուն կարգ ու սարքը հիմնուած է տրամաբանութեան եւ օրէնքի վրայ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԽՐԱՏՆԵՐ

«Նոր երկիր», Փարիզի հնչակեան շաբաթաթերթը, շարունակելով վերագնահատման ենթարկել իրենց քաղաքականութիւնը, կը թելադրէ (6 Մարտ).—

«Դաշնակցութիւնը պէտք է քննադատել, նրա սխալները թէ անցեալում եւ թէ ներկայում պէտք է երեւան բերել, բայց չպիտի հայհոյել, թշնամական դիրք չպիտի բռնել դէպի այդ կուսակցութիւնը։

«Եթէ Դաշնակցութեան դէմ պայքարենք այն զէնքով, ինչ զէնքով մինչեւ այսօր պայքարում ենք, դա անպայման պիտի ուժեղացնի այդ կուսակցութիւնը, որովհետեւ Ռամկավարներն ու Հնչակեանները նրանց դէմ պայքարելիս Կոմմունիստների ճակատումն են մնում եւ դրանով միակ հայ կուսակցութեան պատիւը թողնում են Դաշնակցութեան, որ ներկայանում է այդ դէպքում հայ խաւերի իրականացման կեդրոն, քանի որ Կոմմունիստները անկախ՝ եւ հայ կուսակցութիւն չեն կազմում։ Իսկ Սահմանադիր Ռամկավարներ ո՛չ մի հող չունին։»

Ցետոյ ծրագիր մը ներկայացնելով նոր գործունէութեան համար, մասնաւորապէս կը շեշտէ.

— «Անպայման ամէն տեսակ կապ կտրել Սովէտների եւ Կոմմունիստների հետ եւ զուտ Հընչակեան քաղաքականութիւն վարել։ Անհրաժեշտ դէպքում բանակցիլ Սովէտների հետ Հայաստանի եւ Հայերին վերաբերող այս կամ այն հարցի շուրջը՝ որպէս ազատ եւ հաւասար կողմեր։ Չէզոքացնել Սովէտների ազդեցութիւնն ու միջամտութիւնը արտասահմանեան Հայերի կեանքում։ Արտասահմանեան հայութեան մէջ ստեղծել ուժեղ միութիւն։ Հայ կուսակցութիւնները համերաշխեցնել իրար հետ արտասահմանում։

«Ես այն կարծիքին չեմ, թէ ճշմարտութիւնները գրելով մեր ընկերներին կամ ժողովրդին պիտի յուսահատեցնենք, ընդհակառակը, հեքեաթներ պատմելով ժողովրդին ոգեւորել, ապա հիասթափութեան մատնել, դա սխալ բան է։ Նոյնը արինք մենք կամաւորական շարժման օրերին. նոյնը արինք Կիլիկիայում եւլն.։ Ժողովրդին պիտի ասել ճշմարտութիւնը, որ նա ի զուր աչքերը չի տնկի յոյսերով դէպի Մոսկվա, ուր նստած են Պանթիւրքիզմի ամենաջերմ բարեկամները՝ թէկուզ համայնավար դիմակով ծածկուած»։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ

Պոլշեւիկեան «Թրուտ» (5 Փետրուար) թերթը, թիւերով կը ներկայացնէ Սթավրոփոլի բանւորներուն առողջական արտասովելի վիճակը։

Երեք մեծ մետաղագործարաններու մէջ կատարուած քննութեամբ հաստատուած է որ բանւորներուն հարիւրին 79ը հիւանդ է։ Իսկ հարիւրին 40ը թոքախտով, հարիւրին 30ը՝ սիրտի հիւանդութեամբ։

Իբրեւ պատճառ, թերթը կը յիշէ «գործարաններու մէջ տիրող աշխատանքի չափազանց փտառողջ պայմանները»։ Եւ կը հեգնէ գործավարներու մեծխօսիկութիւնը, որով անոնք կը յաւակնին «անհրաժեշտ դարմանը գտնելու»։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ Ազգային Մեծ ժողովը 2ի դէմ 160 ձայնով վաւերացուց Թուրքեւհելլէն համաձայնագիրը՝ փոխանակութեան եւ լքեալ գոյքերու մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուս-թուրք առեւտրական դաշնագիրը

Ռուսեւթուրք առեւտրական նոր դաշնագիրը հինին բաղդատմամբ շատ նպաստաւոր պայմաններ կը պարունակէ թուրք վաճառականներուն համար։ Ռուսիոյ մէջ սպառող թրքական ապրանքները որոշ ցանկի մը համաձայն եւ որոշ քանակութեամբ կարելի պիտի ըլլայ արտածել։ Ասոնք 40—50 տեսակ ապրանքներ են։ Դաշնագրին կցուած այս ցանկը միայն մէկ տարուան համար ի զօրու է։ Այս ցանկին մէջ նշանակուած ապրանքներուն քանակը ամէն տարի պիտի կրնայ աւելնալ ի հարկին։ Եւ եթէ գալ տարի Ռուսիայէն Թուրքիա ներածուած ապրանքները արտածուածներէն շատ ըլլան, Թուրքիա ալ իր ցանկին քանակութիւնը այդ չափին պիտի կրնայ բարձրացնել։ Ռուսերը միւս պետութեանց արտածման չափով պիտի կրնան ապրանք մտցնել Թուրքիա։ Ցանկին մէջ նշանակուած են նաեւ ռուս առեւտր. հրապարակէն Թուրքիա մտնելիք ապրանքները։

Դաշնագրին մէկ յօդուածին համաձայն, Ռուսիա արտածուելիք թրքական ապրանքները 7—8 միլիոն ոսկի կ'ենթադրուին եւ անոնց համար մաքսային ամենանպաստաւորեալ սակացոյցը պիտի գործադրուի։ Ասոր փոխարէն Թուրքիա ալ Ռուսիայէն գալիք ապրանքներուն Լօզանի դաշնագիրը կնքող պետութեանց հանդէպ գործադրուած սակացոյցը պիտի գործադրէ։ Ռուսերը առեւտր. ներկայացուցչութիւն մը պիտի ունենան Թուրքիոյ մէջ, որ քաղաքական պաշտօնատար իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները պիտի ունենայ։ Առեւտր. ներկայացուցչութիւնը իր առեւտր. գործառնութեանց մէջ երկրին օրէնքներուն պիտի ենթարկուի։ Ի հարկին Թուրքիա ալ Ռուսիոյ մէջ պիտի կրնայ առեւտր. ներկայացուցիչ մը ունենալ։ Ռուսերու հետ բնակութեան պայմանագիր մըն ալ պատրաստուած է, որ երկուստեք հպատակներուն փոխադարձ երկիրները ուղեւորելու եւ բնակելու իրաւունքները կ'ապահովէ։ ... մաձայն, Ռուսիա եւ Թուրքիա փոխադարձաբար իրարու երկիրները պիտի կրնան արտածել տարեկան միայն 7ական միլիոնի ապրանք։ Ռուս արտաքին ներկայացուցչութիւնը 2—3 ճիւղեր ալ պիտի կրնայ բանալ։ Ռուսիա կատարուելիք արտածումները մասամբ ռուս արտաքին վաճառականութեան ներկայացուցչութեան եւ մասամբ թուրք վաճառականներուն միջոցաւ պիտի կատարուին։ Ռուսիա ներածում կատարելու համար դիմում կատարող թուրք վաճառականներուն ցանկը կառավարութեան յանձնուած է։ Այս ցանկին մէջ նշանակուած են 52 վաճառականներ ու հաստատութիւններ, որոնք պիտի կրնան Ռուսերուն արտօնութեամբ այժմէն Ռուսիա արտածումներ կատարել։

Անգլ. նաւատորմը Միջերկրականի մէջ

Անգլիական նաւատորմը ռազմափորձեր պիտի կատարէ Միջերկրականի մէջ, հրամանատարութեամբ ծովակալներ սըր Րօճըր Քիյսի եւ սըր Հէնրի Օլիվըրի։ Նաւատորմը կը բաղկանայ 80 նաւերէ, որոնց մէջ մարտանաւերու առաջին նաւաբաժինը, յածանաւերու երրորդ նաւաբաժինը, թորփիլանաւերու երեք տորմիղներ եւ թորփիլարձակ ընդծովեայ մը։ Առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր ռազմափորձ մը տեղի կ'ունենայ։ Ճիպրալթարէն անցնելէ առաջ Ատլանտեանի նաւատորմին հետ ռազմափորձեր տեղի ունեցան։

Ֆրանքը պիտի ամրապնդուի՞

Վերջերս գրուեցաւ թէ Պանք տը Ֆրանսի, Անգլիոյ Պետ. Դրամատան եւ Րայխսպանքի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին ֆրանքի ամրապնդման մասին հաւաքարար միջոց մը մտածելու համար։

Ելմտական Նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ այս լուրը բացարձակապէս անհիմն է։ Իրաւ է թէ Անգլիոյ դրամատան վարիչ Մօնթէկիւ Նօրման եւ Պանք տը Ֆրանսի վարիչ Մօրօ տեսակցած են, սակայն իրենց խօսակցութիւնը կը վերաբերէր միայն Պանք տը Ֆրանսի անգլիական դրամատան մէջ ունեցած ոսկիի պահեստին։ Իսկ Մօնթէկիւ Նօրման Պերլին գնաց Րայխսպանքի տնօրէն Շախթի հետ անյետաձգելի խօսակցութեանց համար։

Ռուս կամաւորնե՞ր Պոլսէն Չինաստան

«Ճիւմհուրիյէթ» կը տեղեկանայ թէ՝ Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան պաշտօնեաներէն հարիւրապետ Քլարքէն Պոլսոյ Սպիտակ Ռուսերէն կամաւոր կ'արձանագրէ Չինաստանի մէջ պատերազմող անգլիական բանակին համար։ Արձանագրուելիք կամաւոր Ռուսերէն երաշխաւորագիր կը պահանջուի յայտնող թէ վեց ամիս պիտի ծառայեն։

Անգլիացիները անոնց 16 անգլ. ոսկի թոշակ կուտան։ Այս Սպիտակ Ռուսերը՝ ուրիշ երկիրներու մէջ հաւաքուող Ռուսերու հետ միացնելու համար Սերպիա պիտի ղրկուին եւ հոնկէ Սելանիկի ճամբով Չինաստան պիտի ղրկուին։ Արդէն Սպիտակ Ռուսերը Սերպիոյ մէջ միութիւն մը ունին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏԻԳՐԱՆ ՄԵՆԵՂԻԿԵԱՆ ՅՄԱՀ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կրընոպլէն կը հեռագրեն Մարտ 5 թուականով.— Հայազգի Տիգրան Մենեղիկեան, որ 1926 Նոյ. 22ին կացինով կտրած էր իր երկրորդ կնոջ գլուխը, Վիէնի մէջ, դատապարտուեցաւ մշտնջենական թիապարտութեան։

— Երբեք չեմ զղջար կինս սպաննած ըլլալուս համար, յայտարարեց դատարանին մէջ պաղարիւնութեամբ։ Պատւոյ խնդիր էր ինծի համար։

Մասնաւոր մեղադրանք մը չունէր անոր դէմ։ Ընթացքը լաւ էր, բայց, ըսեր է եղեր ամբաստանեալին թէ իրմէ զաւակ չունէր եւ թէ Մարսէյլ պիտի երթայ, ուրիշի մը հետ ամուսնանալու։

— Կը հայհոյէր ինծի, ըսաւ Տիգրան, թարգմանին բերնով։

Ու հասարակ մեծ դժուարութիւն կը քաշէին կովկասի լեռներէն եկած այս բիրտ Արեւելքցիին խօսքերը թարգմանելու համար։

Նախագահը հարցուց թէ իսկապէս 374 գլուխ կտրա՞ծ է ռուսական բանակին մէջ ծառայած ատեն։

— Ապուշ խօսքեր են ատոնք։

— Ձեր զոհը, Սաթենիկ Գաճվէճեանը, որուն հետ պսակուեցաք 1925ին, Վիէնի մէջ, հաւանա՞ծ էր ամուսնութեան։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, բռնի՞ առեր եմ։

... քը, կը հայհոյէր հօրը եւ մօրը եւ չէր յարգեր հարսանեկան նարօտը։

— Երբեք չեմ զղջար։ Եթէ պատուով չպիտի ապրիմ, լաւ է որ սատկիմ։

Վկայութեան ընթացքին, հաստատուեցաւ որ, սոսկալի կռիւէ մը յետոյ, իր կինը խոշտանգելէ, աղջիկը վիրաւորելէ յետոյ, Մենեղիկեան երկու խելայեղ զոհերը հետապնդեց մինչեւ դրացիի մը տունը եւ այնտեղ էր որ տեղի ունեցաւ գլխատութիւնը. Սաթենիկի գլուխը տակաւին վզին փակած կը մնար մսի շերտով մը։ Տիգրան այդ ալ փրցուց, իբրեւ ճշմարիտ դահիճ մը, եւ յետոյ, մազերէն բռնելով, պատուհանէն դուրս նետեց գլուխը։

Պաշտպան փաստաբանը յիշեցուց թէ Տիգրան սպանութենէն յետոյ անձնասպան ըլլալ ուզած էր, բայց չուանը փրթաւ։

Վկաներէն Տիկին Զուարթ Թարխանեան պատմեց թէ «իր ամուսինին կողմէ հալածուելով, Սաթենիկ կը պոռար. «Ազատէ զիս, Զուարթ քուրիկ»։ Ես ի զուր պաղատեցայ Մենեղիկեանի որ կը ճօճէր կացինը. եւ յետոյ երախաս գիրկս էր, կ'ուզէի պաշտպանել»։

Երբ ամբաստանեալին հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞ վկայութեանց համար, Տիգրան ըսաւ.

— Ի՞նչ օգուտ։ Ես գործս վերջացուցի մէկ վայրկեանէն։

Պետրոս, զոհին եղբայրը, յայտնեց թէ Տիգրան իր քոյրը սպաննած է շահախնդրական մութ նպատակով մը։ Ամբաստանեալը իր աներձագն ալ սպաննել կ'ուզէր։

Ընդհ. դատախազը խստագոյն պատիժը պահանջեց։ Պաշտպան փաստաբան պարզ գթութիւն խնդրեց, դիտել տալով.

— Սպասեցէք որ այս Արեւելքցիները Ֆրանսացի դառնան, որպէսզի կարենանք դատել, առանց նկատի առնելու ազգագրական երեւոյթները։

Տիգրան մինչեւ վերջը կ'ուրանար թէ իր կնոջ գլուխէն զատ, 374 գլուխներ ալ կտրած է կամաւորական շարժման ատեն։ Բանտին մէջ 30 քիլօ պակսած էր։

ՖՐԱՆՍԱ ՍՏԻՊՈՒԱԾ Է ՎՃԱՐԵԼ

«Յառաջ» օրը օրին իրազեկ պահեց ընթերցողները խորհրդարանի վերջին վիճաբանութեանց։ Բայց խնդրին կարեւորութիւնը կը հարկադրէ վերադառնալ անոնց առանձին յօդուածով մը։

Պատերազմի ժամանակ Ֆրանսա ահագին գումարներ փոխ առաւ Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն։ Այն ատեն, երբ հայրենիքը վտանգի տակ էր, ոչ մէկ ֆրանսացի վարիչ մտքէն կ'անցընէր բանակցիլ պայմաններու մասին։ Դրամ պէտք էր թշնամիին դէմ կռուելու համար եւ էականը այդ դրամը գտնելն էր։ Տոկոսի սակը, վճարման պայմանաժամը եւն. կարեւորութիւն չունէին այն ժամանակ եւ չէր արժեր անոնց մասին խօսիլ... Շատեր կը խորհէին իսկ թէ քանի որ այդ գումարները կը գործածուէին ընդհանուր թշնամիի մը դէմ, այդ պարտքերը պիտի սրբուէին պատերազմէն վերջ եւ կամ Գերմանացին պիտի վճարէր զանոնք բաղադրեալ տոկոսներով... Le Boche payera...

Պատերազմը վերջացաւ դաշնակիցներու յաղթութեամբ եւ առաջին տարին խաղաղութեան դաշնագրերու պատրաստութեանց միջոցին ոչ ոք խորհեցաւ կարգադրել նաեւ պարտքերու խնդիրը։ Նախ պէտք էր ամրապնդել յաղթութիւնը... Անցան տարիները. Հակամարտութիւններն սկսան ծնունդ առնել նախկին դաշնակիցներու մէջ, Գերմանիա անկարող հռչակուեցաւ վճարելու այդ ահռելի գումարները եւ Ֆրանսա, որ իր վերաշինութեանց ծախքերը տոմարին մէջ կ'անցընէր Գերմանիոյ պարտքի հաշուոյն եւ իբր թէ կը հաւասարակշռէր իր պիւտճէն, հասկցաւ թէ պայմանչի կրնար տեւել այդ հաշուական ինքնախաբէութիւնը, որու հետեւանքներն հետզհետէ կը զգացուէին ֆրանքի անկումով եւ 1925-26ի տագնապներով։— Այդ ժամանակ միայն նոր եւ յաւելեալ տուրքերով իրապէս հաւասարակշռեցին պետական պիւտճէն եւ սկիզբը դրուեցաւ վերականգնումին։

Նախկին դաշնակիցներու մէջ ծնունդ առած հակամարտութիւնները հետզհետէ շեշտուեցան 1922—1924 տարիներու ընթացքին եւ Ֆրանսա մեղադրուեցաւ իբր ռազմապաշտ, Մարօքի եւ Սուրիոյ նուաճողական պատերազմներուն պատճառաւ։ Ամերիկան եւ Անգլիան նախ մեղմօրէն եւ հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն պահանջեցին իրենց առնելիքները, քանի որ Ֆրանսա կրնար դրամ գտնել նոր պատերազմներ վարելու համար...։

Աւելորդ է անդրադառնալ այդ պարտքերու կարգադրման մասին եղած անհամար բանակցութեանց եւ գրապայքարներուն, որոնք յանգեցան Քայյօ—Չըրչիլ եւ Պէրանժէ—Մէլըն համաձայնութեանց։ Գիտենք նաեւ թէ ինչ հակամարտութիւններու բախեցան այս համաձայնութիւնները Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Որպէսզի այդ համաձայնութիւնները ստանային պարտադիր եւ վերջնական հանգամանք, պէտք էր որ պայմանադիր կողմերու խորհրդարանները վաւերացնէին զանոնք։ Եւ սակայն մէկ երկու տարի է որ կարելի չէ եղած տակաւին այդ պայմանագրութիւնները ներկայացնել ֆրանսական խորհրդարանին։

Եւ ահա փետրուար 24ին լսուեցաւ թէ, հակառակ այդ համաձայնութեանց անվաւեր մնալուն, փուանքարէ վճարումներ ըրած է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պետական գանձերուն եւ ճիշտ այն չափերով որոնք նախատեսուած էին այդ պայմանագրերով։ Ի՞նչ գայթակղութիւն։ Փուանքարէ, իբր դիկտատոր, կը համարձակէր գործադրութեան դնել անվաւեր պայմանագրութիւն մը... Հակառակ կուսակցութիւնները իրենց պետերուն ղեկավարութեամբ սկսան յարձակումները։ Վէնսան Օրիօլ, Լուի Տիւպուա եւայլն ահազանգը հնչեցուցին եւ վարչապետը կանչուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին առջեւ հաշիւ տալու։

Բայց այս մէկ տարուան մէջ իր ցոյց տուած գործունէութեամբ փուանքարէ ապացուցուց թէ արտակարգ կարողութիւններով ելմտագէտ մըն է եւ նախապէս լաւ կշռած եւ գտած էր իր քայլերուն հետեւանքները, ձախողեցնելու համար այդ յարձակումները։ Նախապէս գրաւոր բացատրութիւն տուաւ ելմտական յանձնաժողովի նախագահ Մալվիին, այնուհետեւ ալ աւելի մանրամասնութիւններ տուաւ բերանացի եւ լռութեան դատապարտեց իր թշնամիները, ցոյց տալով թէ որչափ խելացի քայլ մը առած է այդ վճարումներով։

Փուանքարէ նախ եւ առաջ յայտարարեց թէ այդ վճարումները եղած են այն վճռական վերապահութեամբ թէ անոնք ոեւէ կերպով չեն կապեր ֆրանսական խորհրդարանի իրաւունքը վաւերացնելու կամ մերժելու կնքուած առժամեայ համաձայնութիւնները։ Եթէ վիճելի ամբողջ պարտքը միանուագ վճարուէր, կարելի էր զինք ամբաստանել իբր դիկտատոր... Հաշուը վճարուածին մէկ տարուան տոկոսները իսկ չեն կրնար գոցել, կասկած չկայ թէ նոր կարգադրութեան մը պարագային ֆրանսան կրնայ այդ գումարները փոխանցել գլխավճարի հաշուին։ Միւս կողմէն, Անգլիա եւ Ամերիկա ստանալով այդ պայմանագրութեանց որոշած տարեվճարները, ոեւ է պատճառ չունին պնդելու որ ֆրանսական խորհրդարանը կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնէ զանոնք։ Այսպիսով փուանքարէ առիթ կը ստեղծէ Ֆրանսայի համար առժամապէս յետաձգելու պարտքերու խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը եւ օգտագործելու այդ պարագաները, որոնք կրնան ծնունդ առնել ի նպաստ Ֆրանսայի՝ անգլեւսաքսօն հանրային կարծիքին մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, վերոյիշեալ համաձայնագիրներու պայմանները չեն կրնար աւելի ծանրանալ, քանի որ Անգլիա եւ Ամերիկա գրեթէ վերջնապէս հաւանած են անոնց եւ միայն Ֆրանսան է որ տակաւին կը մերժէ։

Մէլըն՝ Ամերիկայի ելմտական նախարարը իր տուած զեկուցագրով մեծ գոհունակութիւն յայտնեց Ֆրանսայի ելմտական նախարարին որոշման մասին եւ յայտարարեց թէ վճարուած գումարը՝ 20 միլիոն տոլար՝ պիտի յատկացուի 400 միլիոն առեւտրական պարտքի տոկոսին, իսկ 10 միլիոն տոլար ալ (վճարելի 15 Յունիսին) Ֆրանսայի պատերազմական պարտքի տոկոսներուն առ հաշիւ, եթէ ֆրանսական եւ ամերիկեան խորհրդարանները վաւերացնեն Մէլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը։ — Մէլընի այս պաշտօնական յայտարարութիւնը փակեց փուանքարէի հակառակորդներուն բերանը։

Անգլիոյ պարտքին գալով, փուանքարէ ըրաւ հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւնը, որուն իմաստը ակներեւ է ամէնքին համար։

— «Եթէ չընէինք այդ կանխավճարները, պիտի ապրէինք վտանգաւոր մթնոլորտի մը մէջ եւ խաղալիկ պիտի դառնայինք անգլեւամերիկեան սեղանաւորներու ձեռքը. ամերիկացի մեծ դրամատէր մը վերջերս Նիւ-Եորքի մէջ կ'ըսէր թէ ֆրանսական դահեկանը պիտի իյնայ քանի մը ամիսէն եւ մենք պիտի վերսկսինք մեր գործառնութեանց. անգլիականը նորէն պիտի բարձրանայ 250ի եւ այն ատեն մենք պիտի կրնանք ստիպել Ֆրանսան որ 180ի մօտերը կեցնէ ստեռլինը»։

Անգլիոյ կանխավճարն ընելու ժամանակ, Անգլիա ուզած է որ գրուի. «Եթէ ֆրանսական խորհրդարանը չի վաւերացներ առժամեայ պայմանագիրը մինչեւ 1928 Մարտ 31 եւայլն»։ Բայց փուանքարէ յաջողած է ջնջել տալ այդ պայմանաժամը, որով խորհրդարանը ազատ է թէ իր կամքն արտայայտելու եւ թէ ուզած ժամանակ արտայայտելու զայն։ «Եթէ այս բացատրութիւններէն վերջ հակառակորդներս յամառին իրենց բանաձեւերուն մէջ, ըսաւ փուանքարէ, վստահութեան քուէ պիտի պահանջեմ խորհրդարանէն եւ պիտի գոհանամ միայն բացարձակ մեծամասնութեամբ մը. հակառակ պարագային պիտի հրաժարիմ»։— Առ այժմ ոչ մէկ կուսակցութիւն կը յանդգնի ստանձնել փուանքարէն տապալելու պատասխանատուութիւնը։

Այսպէս, ուրեմն, յիշեալ վճարումները ոեւ է կերպով չեն փոխեր Ֆրանսայի պետական հաշուեկշռութեան մէջ նշանակուած ... նական դրամագլուխը կը մնայ, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տրուած պարտաթուղթերու գումարը, տոկոսները կը բանին առաջուան պէս այսինքն 33 միլիոն ստեռլին Անգլիոյ եւ 150 միլիոն տոլար Ամերիկայի համար։ Այս մայր գումարներու եւ տոկոսներու ամբողջութեան առ հաշիւ է որ վճարուած պիտի ըլլան 1926ի եւ 1927ի կանխավճարները։ Երբ վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ կարելի ըլլայ, արդեօք Անգլիա եւ Ամերիկա պիտի յօժարի՞ն հրաժարիլ մինչեւ այդ պայմանագրութեան օրը բանած տոկոսներէն։ Այդ մասին ոեւ է խոստում ըրած չեն պահանջատէրերը, թէեւ Պէրանժէի եւ Քայյօի պայմանագրերը զգալապէս նուազեցուցած են թէ մայր գումարները եւ թէ մինչեւ այն ժամանակ բանած տոկոսները։

Փուանքարէ շեշտեց իր բերանացի յայտարարութեանց մէջ թէ՝ Ամերիկա եւ Անգլիա ոեւ է պաշտօնական ճնշում բանեցուցած չեն այդ վճարումներուն համար նախ քան խորհրդարանէն վաւերացումը, բայց Ֆրանսան կը մնար անհաստատ կացութեան մը մէջ եւ կը զգար թէ պահանջատէրերը եթէ չէին պնդեր, պարզապէս առ ի քաղաքավարութիւն էր եւ մանաւանդ բարեացակամութիւն մը զոր ներելի չէր չարաչար գործածել, մանաւանդ Ֆրանսայի նման երկրի մը համար։

Մ. Տ.

ԹՈՒՐՔ ԱԶԳ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ — Պոլսոյ ջնջուած ծերակոյտի շէնքին մէջ պիտի բացուի ազգ. թանգարան մը, ուր պիտի զետեղուին Թուրք նկարիչներու նկարները, մօտ 130է աւելի։ Նկարներու մէջ կան օտար արուեստագէտներու գործեր։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՊԱՇՏՕՆԱԳԻՐ ՄԸ ՈՐ ՓԱՓԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐՈՒՆ ԴԱՒԵՐԸ

Ինչպէս գեած էինք, Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդը ձեռնթափ եղած է, պատճառաբանեալ հրաժարականով մը։ Մեզի հաղորդուած ըլլալով այդ հրաժարագիրը, նոյնութեամբ կը հրատարակենք զայն, լուսաբանելու համար ամբողջ Եւրոպայի հայ գաղութին հանրային կարծիքը, Փարիզի մէջ սարքուած խաղերու մասին։

Հրաժարագիրը ուղղուած է կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ.ի եւ թուագրուած՝ 24 փետրուար 1927։ ԽՄԲ.

Եւրոպայի Հայոց Թեմական Պատգամաւորական Ժողովը գումարուած 25 Յունիս 2 Յուլիս 1926ին Փարիզի մէջ, ցրուելէ առաջ կազմեց Թեմական Կեդրոնական Խորհուրդ մը՝ անոր յանձնելով վիճակային ընտրութեանց կատարումը եւ Թեմական ընդհանուր եւ տեւական ժողովին իրականացումը։ Թեմական այս Կեդր. Խորհուրդին անդամ ընտրուեցան նաեւ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան երէց անդամները, հակառակ անոր որ անոնք Պատգամաւորական ժողովէն քաշուած էին տալով ապագայ անհամերաշխութեան մը ազդանշանը։

Բայց Փարիզի վարչութիւնը ոչ միայն չհաճեցաւ մասնակցիլ Թեմական Խորհուրդին, ոչ միայն չէզոքի ու հանդիսատեսի պատուաբեր դիրք մը գէթ չպահեց, այլ ընդհակառակը ամէն առիթ եւ պատեհութիւն շահագործեց ամէն դժուարութիւն ու արգելք դնելու համար Թեմական կազմակերպութեան անիւներուն տակ։

Այս անսիրելութիւնն ու պայքարը այնքան յառաջ տարին որ, ստիպեցին Կաթողիկոսական Պատուիրակութիւնն ու Թեմական Խորհուրդը հեռանալ եկեղեցւոյ շրջափակէն, որով վարձուեցաւ Անիէրի Առաջնորդարանը, ծախքերու աւելորդ յաւելում մը պատճառելով։

Մինչ այս մինչ այն, Թեմական վարչութիւնը որ լրացուած էր, բաց Պատգամաւորական ... Պատուիրակութեան կողմէ, կը շարունակէր աշխատիլ իր օրականներով, Դատաստ. Խորհուրդը կը լսէր հայ դժբախտ ընտանիքներու վէճերը, Կրթական Խորհուրդը կը ջանար կրթական կեանք մը ստեղծել, իսկ Թեմերէն տակաւ յուսալից լուրեր կը հասնէին, որով մեր հայրենակիցները կը գնահատէին եւ կը ձգտէին ազգ. կազմակերպութիւն մը յառաջ բերելու, բանալով ի մխիթարութիւն, հայ մատուռներ եւ հայ նախակրթարաններ։

Թեմական Խորհուրդս իր Հոկտ. 6ի նիստին մէջ վերջնապէս խմբագրեց Թեմական ընդհանուր ժողովի ընտրութեան հրահանգը որ յղուեցաւ բոլոր վիճակներուն, յանձնարարելով ընտրութիւնները կատարել մինչեւ Դեկտեմբեր։

Բայց Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը Հոկտ. 27 թուակիր գրով մը կը մերժէր մասնակցիլ թեմական ընտրութեանց կարգ մը առարկութիւններով, որու տրուեցաւ օրինական պատասխանը եւ կրկին խնդրեցինք Փարիզի վարչութենէն որ չխանգարէ ու խոչընդոտ չհանդիսանայ Թեմական կազմակերպութեան, որ անհրաժեշտ էր տառապակոծ մեր գաղթական ժողովուրդին հանրային գործերուն բարւոք յանձնանձման եւ օտար երկինքներու տակ Թափառական այս ազգին բարոյական ինքնապաշտպանութեան համար։

Մեր այս ազգասիրական խնդրանքին Փարիզի պատուարժան վարչութիւնը ոչ իսկ հաճեցաւ պատասխանել, ընդհակառակը միւս կողմէ, իր գործնական հակառակութեամբ սպառնալով որ գործը չի խանգարուիր, եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովի անդամներէն երկու հոգի երթալով Դատաստ. Խորհուրդի նիստին, հոգեւոր հովիւ Տ. Վռամշապուհ եպս.ի ներկայութեան նախատանօք եւ բռնօրէն արգիլեցին ժողովին գումարումը եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։

Երբ այս մասին բացատրութիւն պահանջուեցաւ Վռամշապուհ եպսկ.էն, անիկա պաշտօնական գրութեամբ մը մինչեւ իսկ համարձակեցաւ չճանչնալ Թեմական Խորհուրդը։

Դատաստանական Խորհուրդին դէմ եղած այս դաւադրութեան պատճառը այն էր որ Փարիզահայ մարմիններ կ'ուզէին շարունակել իրենց ինքնագլուխ գործունէութիւնը ամուսնական խնդիրներու մասին ալ եւ ամուսնալուծման դատերը խլել կաթողիկոսական պատուիրակութեան եւ Թեմական կազմակերպութեանց ձեռքէն։

Թեմական Խորհուրդս այս արարքներէն վերջ իսկ համերաշխութեան եւ սիրոյ նոր փորձ մը կատարելու նպատակով, իր ատենապետը ղրկեց Վռամշապուհ եպիսկոպոսի մօտ, որ խոստացաւ հաւաքել Հոգաբարձուներն եւ խառն խորհրդակցութիւն մը ունենալ Թեմական Խորհուրդին անդամներուն հետ։ Որոշեալ օրը սակայն ոչ ոք եկաւ Փարիզի Հոգաբարձուներէն եւ Թեմական Խորհուրդի անդամները շատ ցաւալի տպաւորութեամբ մը մեկնեցան Փարիզի հովուին քովէն, այն համոզումով որ Փարիզի Վարչութիւնը բոլորովին հեռու էր հետաքրքրուելու գաղթական ժողովուրդի տխուր ճակատագրով եւ անոնց անսահման պէտքերով։

Ուրեմն ակներեւ էր ամէն ինչ. Փարիզի Վարչութիւն եւ Հոգաբարձութիւն միաբերան ու միակամ մերթ բռնի, մեր խաղով, մերթ խօսքով ու մերթ գործքով կը ջանային ջնջելու մեր գոյութիւնը, որու հետեւանքն էր խեղճ գաղթական ու թափառական մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան ու մխիթարութեան նուիրական գործին քայքայումը։

Թեմական Խորհուրդս կը ցաւի որ, հրապարակային պարտաւորութեան տակ կը գտնուի պախարակելու Փարիզի հին գաղութին ներկայացուցիչներուն այս ընթացքը, որ չենք գիտեր ի՞նչպէս կրնայ համապատասխանել ազգային եկեղեցական տարրապէս ըմբռնուած շահերուն հետ։ Մենք պատրաստ էինք առաջին օրէն մեր տեղը տալու Փարիզի հին Հայոց, եթէ անոնք այս նուիրական գործին լծուելու քաջութիւնը ունենային։

Բայց անոնք նման առաջարկները կը մերժէին եւ ամէն միջոցներ թոյլատրեցին ինքզինքնուն, որպէս զի քայքայուի Եւրոպայի թեմին մէջ թափառական խեղճ ժողովուրդին կազմակերպութեան, կրօնական եւ կրթական ինքնապաշտպանութեան սրբազան գործը եւ իրենք մնան իրենց ցանկութեան համաձայն ինքնագլուխ, ինքնավար եւ անպատասխանատու։

Հանրային իրաւանց այս բռնաբարման ու խափանման առջեւ, Թեմական Խորհուրդս ուրիշ միջոց չունէր այլ միայն խնդրոյն լուծման սպասել Հայ Եկեղեցւոյ գերագոյն իրաւասութենէն՝ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռէն, որուն արդէն ղրկած է հարկ եղած տեղեկագիրը։

Ուրեմն կ'եզրակացնենք.

Նկատելով որ Թեմական Խորհուրդս հակառակ բազմիցս կատարած իր զիջողութեանց համոզուած է որ անկարելի է այլ եւս Փարիզի Վարչութեան հետ համերաշխութիւն ստեղծել.

Նկատելով որ հակառակ Պատգամաւորական Ժողովի որոշման, Թեմական ընտր[…] թեանց գործը կը խափա[…] Փարիզի եւ Մանչեսթրի վ[…] չութեանց եւ այլ կարգ մը ա[…] գոց կողմէ.

Նկատելով որ Փարիզի վ[…] չութեան յարուցած անպատ[…] դժուարութիւնները գաղթակ[…] ներու եւ որբերու կացութ[…] օտար այս հողերու […] աւելի վատթարացնելու կը […] ռայեն.

Նկատելով որ ընկերային […] ւալի վէրք մը եղող ամուսն[…] կան խնդիրներու մէջ իսկ […] վարանիր ոտնակոխ ընել […] մը իրաւունքներ ու պարտ[…] նութիւններ, խափանելով […] տաստանական Խորհրդոյ գործ[…] թիւնը.

Նկատելով որ այս […] թիւնները կ'արգիլեն Թեմակ[…] Վարչութիւնս […] մանկիկներու յատուկ […] նախակրթարան[…] հաստատելու նուիրական գ[…] ծին մէջ.

Նկատելով որ վերջերս […] գործունէութեան հետեւանքով […] դարպասը հայ գործաւոր ըն[…] նիքներու մասնաւոր թշուառ[…] կացութեան որ եւ է դարման […] րելի չէ տանիլ շնորհիւ […] ծուած կացութեան.

Նկատելով որ Թեմին հոգե[…] հովիւներու եւ Կաթող. Պ[…] ուիրակութեան միջեւ ծագ[…] անկարգապահութիւնն ու […] հակակցութիւնները այն […] տիճանին հասած են որ անկ[…] րելի կը դարձնեն որ եւ է […] նաւոր աշխատանք.

Համոզուած ըլլալով որ […] տի կրնանք այս պայմաններ[…] մէջ խղճմտօրէն կատարել […] ստանձնած այս ծանր պարտ[…] կանութիւնը եւ օգտակար ըլլ[…] ու ծառայել […] կան մեր ժողովուրդին.

Այսու կուտանք մեր հա[…] քական հրաժարականը, որ[…] դի զայն ներկայացնէք Ամեն[…] Հայոց Վեհափառ Հայրապետ[…] եւ Եւրոպահայ Թեմը ներկա[…] ցնող յառաջիկայ Թեմական Ընդհանուր Ժողովին, հանրա[…] դատաստանին ու խղճմտանք[…] յանձնելով գնահատումը ան[…] արարքին, որոնք այս […] ձեւով քանդել ջանացին գաղ[…] գանցելով ազգային ու եկեղ[…] ցական այս գործը։

Ի դիմաց Թեմ. Խորհրդ[…]
Հայոց Եւրոպայի
Բ. Ատենապետ Ա. Ատենա[…]
Զ. Մամուլեան Հ. Մելիք[…]
Աւետիս Կ. Կիւլպէնկեան, […] Օհանեան, Մ. Զալլաք, […] Գավուքճեան, Յ. Ամատունի[…]

Թեմական յարգելի ժողով[…] նիստերուն մասնակցած […] լով, արդէն իսկ հրաժար[…] համարուիմ. յարգելի ընկեր[…] րուս վերեւ յիշած պատճառ[…] բանութիւնները խորապէս […] ծով կ'իւրացնեմ։

Հ. Կ. Խոսրով[…]

«ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԳԻՆ ԿՌԻՒՆ[…]»

Մարսիլիայէն կը գրեն […] Մարտ 3ին հեռօրէ[…] զգալի դէպք մը կը պատ[…] առաջնորդարանի մէջ։ 100—1[…] չափ գործաւորներ (կին, […] խայ, այր) կ'երթան հոն 10.0[…] ֆրանքի աւարէն իրենց բաժ[…] ստանալու։ Չեն գիտեր […] լուրջ կռիւ մը կը ծագի […] կը վերածուի […] գարանի շրջափակը։ Շնորհ[…] գրգռիչ ոմանցն որ […] Հօկի Հոգաբարձու[…] ներու կողմէ […] կը միջամտէ եւ ժողովուրդ[…] յանձնարարէ […] Սակարանը եւ անկէ […] բերել, […] Իսկ կ'արժէ գիտնալ թէ […] խատանքի Սակարանին մէ[…] տեղուած գործաւորներ[…] միտէն ինչպէս վկայ[…] տայ ներկայացուցիչ[…] յական մը բերէ «Ս[…] Նիթէր»էն (կարմիր) […] վկայական տանը։ Ի հարկէ […]

գործաւորները 20—30 ֆրանք տանելու համար դիւրաւ չեն նետուիր խնդիրերի գիրկը: Արդ՝ Առաջնորդարանի Աղքատախնամը կը պաշտպանէ Հօկի վիճակները, կը խնդիրերին: Խոհական գործօղը բանուորները այս գարշելի «հէծեալ»ներէն զգուած, կ'ուզեն անվտանգ նպաստաւորուիլ: Հետեւաբար կ'ըլլայ կոիւ, ու թիւ 2 գործաւորներու կոմիտէի ներկայացուցիչը որ այդ պաշտօն աշխորդարան կը գտնուէր, հերոսաբար կը յարձակի ժողովուրդին վրայ, կարծեմ դանակն ի ձեռին եւ կռիւը կը պայթի: Կան եղեր թեթեւ վիրաւորուածներ:

Երեւոյթը այս է եւ չենք ուզեր մտնել մանրամասնութիւններու մէջ, որոնք զզուելի են: Մենք հրապարակով կը խարանենք այս դէպքին պատասխանատուները: Ամենախոր զայրոյթով կը դատապարտենք մեր «հեզաշխի» եւ «ողջամիտ» ադաները որոնք ստեղծեցին այս քաոսը, եւ խղճի ամենայետին խայթը չեն զգացներ վերջ տալու անելին: Պատասխանատուութեան խօսք չունինք հօկի եւ իր սարքած խաղի ու գալի մասին, որովհետեւ ան իր գերին մէջն է: Դուռ քանակէն չխանակ գիծ չելլեր:

Միայն պիտի զգուշացնէինք Փարիզի հայ գիտակից աշխատաւորութիւնը, որ շարունակէին զսպել իրենց սառն համբերութիւնը 10.000 ֆրանքի աւարին հանդէպ, ու չիյնային լարուած թակարդին մէջ: Այս առթիւ անցանելի կը գտնենք իրենց զգուշաւորութիւնը:

Միայն աւելորդ չըլլար պահանջել որ շուտով վերջ տրուի գրամարաչխուութեան, որովհետեւ, ինչպէս գրուած էր ասկէ առաջ, գրամարաչխութիւնը իր ներկայ ձեւով կը խաթարէ մեր ժողովուրդին բարոյականը, եւ օր մը կրնայ աւելի բարդ կացութիւն ստեղծել՝ հրաւիրելով իշխանութեանց ուշադրութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ընդհ. վիճակագրութեան պաշտօնաթերթը վերջերս հրատարակեց կարգ մը ցուցանիշներ հիմնուած 1921ի մարդահամարին վրայ: Այս վիճակագրութեան համաձայն, մեծ պատերազմին, գերման բանակներուն կողմէ չգրաւուած 77 նահանգներուն բնակիչները պէտք է բաժնել հետեւեալ ճիւղերուն.—

1.— Մէկ կողմէ երկրագործութիւնը, միւս կողմէ ճարտարարուեստն ու առեւտուրը: Առաջինին մէջ ընկերային դասակարգերու բաժանումը աւելի կայուն է քան երկրորդին մէջ. 2.— Ճարտարարուեստն ու առեւտուրը յարաճուն ձգտում մը ցոյց կուտան դէպի կեդրոնացում:

1906ին Ֆրանսայի մէջ հողագործութեամբ զբաղած էն ամբողջ բնակչութեան (ֆրանսացի թէ օտար) 100էն 46.2ը, 1921ին այս համեմատութիւնն էր 100էն 44: Հակառակ գիւղացի բնակչութեան կրած կորուստներուն եւ պատերազմի ատեն ճարտարարուեստի զարգանալուն, դարձեալ հողագործ բնակչութիւնը կարեւոր քանակ մը կը ներկայացնէ:

Վիճակագրութիւնը երեք դասակարգի կը բաժնէ հողագործները: Այն հողատէրերը, որոնք կ'աշխատցնեն իրենց կիներն ու երկու կամ աւելի գործաւորներ՝ 100էն 56.7 համեմատութիւնը կը կազմեն, առանձին աշխատող հողագործներ 100էն 12.3, ուրիշին մօտ աշխատողներ՝ 100էն 31: 1921ի վիճակագրութիւնը շատ չի տարբերիր 15 տարի առաջուանէն:

Երկրագործներու մեծ մասը պզտիկ հողերու մէջ կ'աշխատին: Ուրիշ հաշիւով մը, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը.— հողատէրեր, որոնք ուղղակի իրենք կը շահագործեն հողը, ընդհանուր թիւին 100էն 69.2ը կը ներկայացնեն. ագարակապաններ՝ 100էն 23, բաժնեկից հողագործներ՝ 100էն 7.7:

Գալով ճարտարարուեստին, կը տեսնուի որ 1—10 հոգի աշխատցնող գործարանները 1906ին ամբողջին 100էն 63.2 մասը կը կազմէին, մինչ 1921ին այս համեմատութիւնը ինկած է 49.6 առ հարիւրի: Ասոր փոխարէն միջին, ու մանաւանդ մեծ ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորներու թիւը աւելցած է: 1906էն 100էն աւելի բանուոր աշխատցնող գործարաններու համեմատութիւնն էր 100էն 19.4, 1921ին բարձրացած է 29.1ի:

Նոյն վիճակը կը տեսնուի առեւտրական միւս ճիւղերու մեծ մասին, մանաւանդ Դրամատուններու եւ Ապահովագրական ընկերութիւններու մէջ:

Պատերազմէն ի վեր մեծ թիւով կիներ կ'աշխատին գործարաններուն մէջ եւ կը կատարեն այրերու սահմանուած աշխատանքներ: Յետպատերազմեան շրջանին ամէնէն յատկանշական գիծն է ասիկա:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Ձ. Ո. Մ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Զափահաս երկսեռ որբերու Վալանսի մասնաճիւղին Վարդանանցի առթիւ կազմակերպած երեկոյթը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ սինեմա Սէն Լուի սրահին մէջ: Ներկայ էին երեք հարիւրէ աւելի հանդիսականներ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամբ Որոտան» եւ «Մեր Հայրենիք» երգերով, որոնք երգուեցան երկսեռ երգչախումբի կողմէ: Օրուան հանդէսի նպատակը բացատրելով, Վարդանանցի պատմութիւնը ամփոփեց մասնաճիւղին ատենապետ Պ. Ա. Թաղէոսեան, մեծ հետաքրքրութիւն շարժելով: Յետոյ եղան արտասանութիւն եւ պարեր եւ միջանկեալ երգուեցան պատշաճ երգեր: Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ Յ. Պարոնեանի, «Շողոքորթը»: Դերակատարները բոլորն ալ յաջողապէս կատարեցին իրենց դերերը:

Հիւսէյնիկցի

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՆԻԷՐԻ ՄԷՋ

Փարիզէն 6 քիլոմեթր հեռու, Սէնի ափը, փոքրիկ եւ շատ սիրուն, օդաւէտ գիւղաքաղաք մըն է Պոնիէր՝ ըլլակի կը կոչուին:

Հոս կան երկու գործարաններ, մէկը՝ ասաղձի, երկրորդը՝ երկաթի: Մեր աշխատանոցը երբեք չազդուեցաւ գործադրկութեան մէջ, շնորհիւ շարունակական արտադրումին: Հինգ երիտասարդներ ենք այս տեղ՝ տեղաւորուած ասաղձի գործարանին մէջ: Կը ստանանք «Յառաջ» եւ «Դրօշակ»: Յուսանք որ ապագան միշտ նպաստաւոր ըլլայ տիրող տագնապին եւ մենք ալ, միամտութիւնը չունենանք Երեւանի մեծ ու փոքր կոմիսարներէն պահանջելու որ բանան Հայաստանի դուռները: Անոնց բռնած ընթացքին իսկ, պատճառ է որ աւելի համակրինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան քան Երեւանի այսօրուան փաքինչներուն:

Հ. Մաճալեան

ՏԽՈՒՐ ԲԱՐԲԵՐ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Տարեգլխէն ի վեր երկու հայկական դատեր տեղի կունենան տեղիս դատարանին մէջ: Մէկն փիէրէն երկու Նշանածներ, մետաքսի փեթթուքներէ բարձ մը պատրաստած կ'ըլլան, սակայն անհամաձայնութեամբ Նշանը ետ կ'ընեն, ու մետաքսը կ'այրեն: Մէկը գործատիրոջ լուր կուտայ եւ դատարան կ'իյնան: Հարցաքննութեան պահուն, երկուքն ալ իրարու վրայ կը ձգեն յանցանքը: Սակայն դատաւորը հաշիւ կ'ընէ թէ, այդ բարձին վրայ երկուքն ալ պիտի պառկէին, ինչպէս չեն ուրանար արդէն եւ 15ական օր բանտարկութեան կը դատապարտէ՝ երկրորդ յանցանքով բանուած ատեն գործադրուելու համար, իսկ գործատէրը իրեն կը վերապահէ գանձել այրուած մետաքսին փոխարէնը՝ 2000 ֆրանք:

Երկրորդ դատը նոյնպէս զըւարճալի է: 4 հայ երիտասարդներ պարի մէջօղին, ֆրանսացի պարողներէն առաջարկ կը ստանան քիչ մը ետքը պարել, քանի որ լաւ չեն պարեր: Հայերը կը դժկամակին, կռիւ մը եւ դատի կ'իյնան: Մէկ հայու եւ մէկ ֆրանսացիի երկ-երկու օրբանտարկութիւն:

Ասոնք արտաքին դէպքեր կը սեպուին: Կայ նաեւ տեղական դէպք մը, որ կատարուած է Յուն. 30ին կիրակի իրիկուն երկու բարեկամ երիտասարդներու մէջ, մետաքս թաշկինակի մը համար: Վէճը սուր հանգամանք կ'առնէ, բռունցքներ կը փոխանակուին, եւ մէկուն ակռան կը կոտրի ու քիչ մըն ալ գլուխը կը պատռի: Եւ հաշտութեան միջոց չգտնելով, տաք տաք դատարան կը դիմեն: Այս առթիւ զանազան զրպարտութիններ ալ կ'ըլլան ուրիշներուն հասցէին, բայց անօգուտ:

Երեք ամիսէ ի վեր ֆրանսական դպրոց յաճախող հայ երկսեռ մանուկներէն 15է աւելի աշակերտներուն ձրի հայերէն դասեր կ'աւանդուին, ժամը չորսէն ետք, քարոզիչ Ա. Փափազեանի կողմէն: Ցիշեալը գնահատական չունի իր գործունէութեան մասին: Միայն թէ անհրաժեշտ է որ փուճ բաներով զբաղելու տեղ մեր ուշադրութիւնը դարձնենք, ասոնց դպրոցի գրքերուն եւ պիտոյքներուն վրայ, եւ աշխատինք այլասերման վտանգին հանդէպ մեր պարտականութիւնը կատարելու:

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՐՆԳԱՀԱՐԸ.—Փլաս Մոպէրի վրայ կը կախուի աղուո՛ր գիշեր մը: Ոսկի կտուցով աստղերը թառած են բարձրը: Նօթր Տամի եկեղեցիին շանթարգելի ասեղը գարկեր է անուշիկ աստղի մը եւ՝ խոցեր զայն: Դեռ աստղը կը թպրտայ սակայն:

Ուշ է, եւ լուռ:

Սրինգի մը ձայնը կուգայ սրճարանէ մը: Սրի՛նգ մը, թա՛ւ, խո՛ր ու դողդղուն: Ամէն մարդ բռնած է իր գլուխը եւ մտիկ կ'ընէ:

Յանկարծ ոստիկան մը կը մտնէ սրճարանէն ներս:

— Սրնգահա՛ր, յանուն արդարութեան կը ձերբակալեմ քեզ:

— Ինչ:

— Միթէ՛ դուն չես Համլէտը, որդի Շէյլսի որդի Լարպիի:

— Հրաշալի՛ ես:

— Ինչ:

— Որովհետեւ ոչ թէ միայն լաւ կ'արտասանես անունս, այլ եւ միտքդ ալ պահած ես:

— Աւազակներու, մարդասպաններու անունները անջինջ կը գրուին ոստիկանին ուղեղին մէջ: Հետեւէ՛ ինծի:

— Հաւատացէ՛ք, պարոն ոստիկան, չեմ ուրանար ոճիրներս: Սակայն իրիկունը սրինգիս ձայնը այնքան յուզած է զիս, որ ինքզինքս կը կարծեմ գիւղիս մէջ: Կը յիշեմ մանկութիւնս, անմե՛ղ օրերս, գիւղի խաղաղ կեանքս: Այս յուզումին մէջ ձեռքս առաջ չ'երթար քեզի դիմադրելու համար: Եւ յետոյ ինծի պատիւ մըն է հետեւիլ քեզի: Առաջնորդէ՛ զիս:

Եւ սրնգահար աւազակը հետեւեցաւ, զառնուկի՛ պէս, ոստիկանին:

Բանաստեղծութիւնը կը սրբացնէ ոճրագործներն անգամ:

ՆԱԽԱՆՁԻ ԶՈՀ. — Հանրի Շարլ, 22 տարեկան կին մը եւ սենեակ մը ունէր: Այր ու կին գործաւոր էին եւ իրենց իւղով կը տապկուէին: Հակառակ այս խոնարհ կեանքին, Հանրի Շարլի սիրտը բարկութեան եւ նախանձի ռումբ մըն էր: Դեռ հազիւ վեց ամիս անցած էր իրենց հարսնիքին վրայէն, սակայն շարունակ, նախանձի պատճառով, կը ծեծէ՛ր, բուրդի պէս կը ծեծէ՛ր իր կինը, որ 19 տարեկան էր: Ոտքերուն տակ կօշիկներով կը կոխկրտէր խեղճ կինը, որ, քանի մը անգամ, բացուած վէրքերը դարմանելու համար հիւանդանոց մնաց: Անցեալ շաբաթ վազրի սիրտով մեր մարդուկը գնաց մօրաքրոջ տունը, 300 ֆր. փոխ ուզեց: Այդ դրամով առաւ ատրճանակ մը: Գնաց Փարիզի պարիսպներուն ետեւը զինափորձ կատարեց: Յետոյ տուն եկաւ, կնոջը առաջարկեց պտոյտի ելլել դէպի Փարիզի արտաքին դուռները: Հոն վէճը սկսաւ, այնքա՛ն կատաղի, այնքա՛ն վայրենի, որ ատրճանակը ինչպէս հինգը մէկ ճչաց, մարդ չհասկցաւ: Երկու գնդակ վիզէն, երկու գնդակ փորէն, գնդակ մըն ալ երանքներէն, կինը զգայազիրկ գետին ինկաւ: Անցորդները վերցնելու ժամանակ իսկ չունեցան, շուտով մեռաւ ու հանգչեցաւ տառապած կինը: Իսկ ոճրագործ ամուսինը փախաւ. յաջորդ օրն իսկ ձերբակալուեցաւ: Եւ անպատկառ յայտարարեց ոստիկանապետին.

— Սպաննեցի, որովհետեւ կը խաբէր զիս:

ԿԱՅԻՆՈՎ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ. — Առջի օր, ցորեկ ատեն, ոստիկանները տեսան որ Աշիլ-Մարթինէ փողոցը տունի մը պատուհանէն մէկը վար կ'իջնէ: Անմիջապէս ձերբակալեցին զայն, եւ տեսան որ ձեռքերը արիւնով ներկուած են: Ոստիկանը կը մտնէ այն սենեակը, ուրկէ կը փախչէր ոճրագործը: 45նոց կին մը, արիւնի մէջ փռուած, օգնութիւն կը պոռար:

Ոճրագործը, Տօրէնշթայն լեհ երիտասարդ մըն է, իսկ զոհը կինն է վաճառական Հէլթէրմաննէնի, որ այժմ ճամբորդութեան մէջ կը գտնուի: Նախապէս ծառայած ըլլալով վաճառականին մօտ, ամուսինին բացակայութեանը, գնաց օգնութիւն խնդրելու կնոջմէն: Կինը 10 ֆր. կու տայ: Դժգոհ, եւ իր գործադրկութեան մեղքը ձգելով վաճառականին վրայ, անմիջապէս փայտահարի կացինը ձեռք կ'առնէ եւ զանազան տեղերէ կը վիրաւորէ տիկինը: Ու կը փախչի, ու կը ձերբակալուի:

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ.— Առջի օր Թամփլ փողոցի մէջ ձերբակալուեցաւ, կատաղի կռիւէ մը յետոյ, նշանաւոր աւազակ մը, որ դատապարտուած է 14 անգամ: Ոստիկանները ժամանակէ մը ի վեր կը հետապնդէին զայն, լսած ըլլալով որ Փարիզ հասած է: Այս աւազակը սպաննած էր նաեւ «Վիլէթի սարսափը» կոչուած ուրիշ գող մը, գլխատած էր ուրիշ մարդ մը, և կատարած՝ բազմաթիւ գողութիւններ: Անգութ եւ վայրենի կռիւ մը ըրաւ ոստիկաններուն հետ, կոտրտեց փշրեց շիշերն ու ապակիները, երբ զէնքը չէր բաւեր, ոստիկաններուն գլխուն կը նետէր գաւաթները: Սակայն, ոստիկանները, գիտակ իրենց արհեստին, կրցին կապել անզուսպ աւազակը:

ԾՈՎԷՆ ԵԼԱՒ, ԾՈՎԸ ՄՏԱՒ. Թուլոնի մօտ ծովը բարձրացած ըլլալով, եզերքին վրայ դիակ մը ձգած ու քաշուած էր: Համաձայն օրէնքին տրամադրութեան, ձկնորսները առանց վերցնելու դիակը, լուր տուին դատական բժշկութեան: Մինչեւ որ դատական բժիշկը հասաւ, ծովը նորէն բարձրանալով, դիակը տարաւ: Ջուր փնտռեցէք, նորէն ծով մտած էր դիակը, առանց ինքնութիւնը յայտնելու:

ԿԱԽՕՐՐԱՆԻՆ ՄԷՋ. — Պէթիւն քաղաքէն կը գրեն թէ ֆրանսացի երիտասարդ մը, դեռ 18 տարեկան, իր քուրիկներուն եւ աղբարիկներուն հետ տանը մէջ զանազան խաղեր կը սարքէր: Ամէնէն մեծը չուան մը կ'առնէ եւ ձեղունի գերաններէն կը կախէ, կարգով կ'օրրէ իր քուրիկները: Յետոյ ինք ալ կը նստի կախօրրանին մէջ, սակայն դժբախտ պատահարով մը, չուանը կը դառնայ եւ կապ մը կը կազմուի, գլուխը մէջը կը սեղմուի եւ սարսափահար քոյրերուն աչքեւ խեղդուած կ'իյնայ գետին:

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կ'աւարտի մեր թերթօնը, ԿՈՏԻՆ:

Նոր թերթօնէն առաջ, վաղուընէ սկսեալ կը հրատարակենք զուարթ եւ կարճ պատմուածք մը,

„ԹՕՄՊՈԼԱ"

Ցարական Ռուսիոյ ընկերային կեանքէն, որ միեւնոյն ատեն բնորոշ պատկեր մըն է «ազնուապետական» բարքերու:

«ՅՈՒԱԶ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱԹԻ

Սեմին վրայ մայրը դոյգ խտար ինծի, վայրի անասունի մը քթքթուքով:

Այս վիժուկը, որմէ իրաւունք ունէր քօյերան վախնալու. տակաւին, երբ զիս տեսնելէ սարսափելու նախատինքն ալ կ'ըլլէ ինծի:

Այս խօսքերէն յետոյ, եղածին պէս գնացին նետուեցաւ խշտեակին վրայ, մինչդեռ մայրը Անասթազիա իր տեղը կը գրաւէր նորէն:

— Գոցէ դուռը եւ աթոռին վրայ նստէ՛ ըսաւ: քեզ վար դներ երկար ատեն. նոյնիսկ պիտի ուզէի քեզ խանգարել եթէ քու միջնակդ անդադար չհալածեր զիս. բայց մարդոց արդարութեան յանձնուելէ առաջ, ինքնիրեն ըսի թէ, թերեւս... դեռ... այս երկրին վրայ տղու մը, եղբօր մը... ձեռքը սեղմելու իրաւունք ունէի: Տուր ձեռքդ, Աստուա՛ծ, ձգէ որ արիւնիդ տաքութիւնը զգամ...: Ա՜խ, այս արիւնը՝ արեան կաթիլը որ ծծեցի ոսկի իրիկունը, հէ՛, չկրցաւ ջնջել թոյնը որ այդ սողունը ներարկեց մարմնիս...: Միշտ ապականած արիւնով մարդ եմ...: Կ'աղաչեմ, Ատրիէն, որ միշտ ինծի հանդէպ ներողամիտ ըլլաս...: Որովհետեւ եթէ կեանքս ոճիրով անցաւ, սակայն բարիք ընելու փափաքը չէր որ կը պակսէր ինծի...: Բայց մէկը չուզեց զիս...:

Վայրկեան մը լռեց...: Հազիւ կրնար բաց բռնել իր քնաթաթախ կոպերը: Նորէն սկսաւ, աչքերը գրեթէ գոցած.

— Հիմա լսէ՛ ինչ որ քեզի կ'ըսեմ. երեւակայէ՛, մետաքս դրի դեռ ապրիլ ուզեր: Ապրի՛լ... ուրիշ եղանակով մը...: Երիտասարդ եմ: Երեսուն երկու տարու: Գիտեմ թէ ոճիրս շատ ծանր է. բայց դրամը կը բանայ փաստաբաններուն բերանը:

Խնդիրը կը կայանայ դէքբէշէն մէկ երկու մեծ փաստաբան բերելու լաւ վճարելուն մէջ եւ ձգելու որ անոնք խօսին... Ի՞նչ, դատաւորներն ալ մարդ են, անոնք ալ խնդրելիք շնորհներ կրնան ունենալ: Եւ այն ատեն օրինագիրքը եւ իրենց պատասխանները կը ծամուկեն...: Վազը՝ առտուն կանուխ, ծունկս պիտի գնեմ սա ջատուկին վիզին, որ տակը կրակին տուած կը տաքնայ, եւ..., Տէ՜ր Աստուած... իր դրամին հետ որ եկեղեցականներուն համար կը պահէ, ինծի պիտի տայ իր մօրմէն ծծած կաթը...: Յետո՜յ... կը տեսնենք... մինչեւ տասը տարի, ծերացած չպիտի ըլլամ հարկաւ...: Թերեւս վանք մը կ'երթամ, Աթօս լեռը կամ ուրիշ տեղ: Հո՛ն լաւ կ'ապրի մարդ: Վերջապէս... խնդիրը... խնդիրը... այն է... որ... որ...

Կոտին կը քնանար, շատ չանցած սկսաւ սարսափելի կերպով խռկալ, բացած աչքերին բերան մը, որ խոշոր մազերով կը շրջապատուէր:

Այն ատեն տեսայ մայր Անասթազիան որ ծանրօրէն կ'ելլէր: Անարգանքով պիշ պիշ ինծի կը նայէր: Սկսաւ աջին անդին եւ երերտալ. պտուկ մը առաւ, ձգեց, կրակը արծարծեց եւ առանց վախնալու որ Կոտին կ'արթննայ, անկողնին տակը խառնշտկեց: Եւ անամօթաբար զիս դիտելով, աչքերովը կ'ըսէր ինծի. «Հոս ի՞նչ գործ ունիս. գնա բանդ...»:

Ելայ. վերջին ակնարկ մը նետեցի Կոտինի վրայ. իրա՛ւ ուրիշ մէկը չպիտի կրնար քնանալ այս սենեակին մէջ, ուր երախաբաց այս վրէժը տունը դղրդացնելու ատիճան կը խռկար:

* * *

Ժամ մը անցեր էր, ժամ մը որ ինծի համար լեցուն էր անպատմելի բաներով. զզուում, գութ, վախ, ցաւ եւ եղերական ամառէն յիշատակներ: Իրեն ուղղելիք յանդիմանական խօսքեր ունէի. բայց անոր գինովութիւնը արգիլած էր զիս:

Մայրս դեռ տուն չէր դարձած, երբ ժամը ինը զարնելուն պէս, սպաննուող անասունի զարհուրելի մռնչիւն մը լսուեցաւ:

Յետոյ նոյնքան զօրաւոր մռնչիւն մը եւս, ու հռնդիւններ որ ապակիները կը դղրդէին:

Խոհանոց մտայ, փողոց ելլելու մտադրութեամբ: Ա՜հ, հարուածը որ ստացայ կուրծքիս վրայ...: Հռնդիւնները՝ արդէն նուազ զօրաւոր, փողոցէն չէին գար, այլ բակէն: Գաղափարը թէ՝ մայր Անասթազիա Կոտինը սպաննած ըլլալու էր կացինի հարուածով մը, աչքերուս առջեւէն անցաւ: Անկարելի էր, այդ տեսակ վիժուկ մը...: Շուտ մը մոյկերս եւ պայուսակս առի եւ դուռը բացի...: Այրերու եւ կիներու ձայներ, սարսափի կանչեր...: Բակ հասայ. մեր տանտէրը հոն էր արդէն ուրիշներու հետ, որ Կոտինի տունը կը մտնէին, եւ—— ցցապատնէշէն դուրս կ'ելլէին:

— Ի՞նչ կայ:

— Խեղճ տղեկս..., բացագանչեց տանտէրը, երկու ձեռքերը դէմքին դրած: Ես լսեցի.

— Մայր Անասթազիա Կոտինի բերանը պարպեց երկու լիտր եռացած իւղ:

Ցցապատնէշին ծակէն ներս շտապեցի, բայց մարդ մը որ հոն կը գտնուէր, ետ հրեց զիս եւ բարութեամբ ըսաւ.

— Մի երթար պզտիկ, մի երթար. սարսափելի բան է տեսնել... հիւանդ կ'իյնաս...

Կթոտ քաշքշուելով, փողոցի դանէն Կոտինի տունը մտայ. մայր Անասթազիայի բակը արդէն լեցուն էր: Ամէն մարդ կ'ուզէր զիս արգիլել նայելէ: Ցցապատնէշին վրայ ելած էի. անկից նշմարեցի որ կէս մը սենեակէն դուրս մնացած՝ Կոտինի իրանին վրայ պարկ մը նետած էին. պարկը ա՛լ չէր շարժեր: Մայր Անասթազիա՝ իր զաւկին դիակին քով կծկտած էր, ձեռքը հինգ սանդիմնոց մոմ մը, զայն կը դիտէր. ժամին բոցը կը դողդղար հովէն:

ԹԱՐԳՄ. ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

(ՎԵՐՋ)

ՇԱՆԿԱՅ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Զօրավար Շանկ-Շունկ-Շանկի զինուորները, որոնք քանի մը օր առաջ Շանկայի շրջանը բերուած էին, սկսած են արագօրէն նահանջել Քանթոնի ուժերուն առջեւ, առանց լուրջ ընդհարումներու։ Հիւսիսի զինուորներուն նահանջը սկսաւ շաբաթ առաւօտ, երբ յանկարծ ազգայնականներու բանակը անակնկալ կերպով երեւցաւ այդ շրջանին մէջ։ Ազգայնականներու յարձակումը ուղղուած էր Շանկայ - Նանքին երկաթուղագծին դէմ։ Շանկ-Շունկ-Շանկի բանակին հետ յանկարծական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Սուշովի մէջ, Շանկայէն 30 մղոն դէպի հիւսիս։ Թայհօ լիճին եզերքի Վուքիանկ քաղաքը գրաւուեցաւ։ Ցիշեալ շրջանի հրամանատար Զօր. Փի Շաօշէն ետ քաշեց իր բոլոր զինուորները, միայն 2000 հոգի ձգելով Շանկայի հարաւը՝ Սունկքիանկի մօտ։

Կացութիւնը շատ շփոթ է։ Շանկայի զինարանին պետ Զօր. Լի Փաօշէն Քանթոնցիներու կողմը անցաւ։

Շանթունկի զինուորները գրաւեցին ռուսական «Փոմժաթ Լէնինա» շոգենաւը, որ թէյ կը փոխադրէր Եանկցէէն Հանքէու։ Մէջի ճամբորդները, որոնց կարգին քանի մը պետական մարդիկ, ձերբակալուած են։ Ռուս հիւպատոսը պահանջեց Փէքինի կառավարութենէն ազատ թողուլ նաւը։

Շանթունկի զինուորական կառավարիչը կը շարունակէ ամրացնել Շանկայ-Նանքին երկաթուղագծի զանազան կէտերը։ Զօր. Սըն-Շուան-Ֆանկ Շանկայէն Նակազաքի (Ճափոն) մեկնեցաւ, հետը տանելով 500,000 տոլար։

Շանկայ պաշարուած է։

Թուրքիոյ բնակչութեան խնդիրը

Թուրքիոյ առողջապահական գործավար Րէֆէթ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է խմբագրի մը.

Մեր բնակչութիւնը, համեմատած երկրին ընդարձակութեան հետ, քիչ է եւ կրնայ բազմանալ։ Բայց մեր բնակչութեան նուազութեան գլխաւոր պատճառը մանուկներու մահացութիւնը չէ։ Եթէ ճիշդ ըլլար ցոյց տրուած 75 առ հարիւր համեմատութիւնը, մեր երկիրը շատոնց փճացած կ'ըլլար։ Մինչդեռ Թուրքիա գիտական եւ ընկերային տեսակէտով շատ ուժեղ է, ու կրնամ ըսել թէ բնակչութեան թիւը կ'աւելնայ։ Մեր վիճակագրութիւններէն որոշակի կ'երեւի թէ, 1923ին ծնածներու մահացութեան համեմատութիւնը հարիւրին 20, եւ 1925ին ալ՝ հարիւրին 25 եղած է։ Իսկ մեր գործավարութեան տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ, այդ համեմատութիւնը հարիւրին 30էն աւելի չէ ներկայիս։

Անկասկած այս համեմատութիւնն ալ շատ է, եւ ամբողջ ուժով կ'աշխատինք նուազեցնել զայն։ Մեր ամէնէն կարեւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մանկատածութիւն սորվեցնել ծնողներուն։ Այն ընկերները, որոնք կը պնդեն թէ մահացութեան համեմատութիւնը 75 առ հարիւր է, թող գիտնան ուրեմն որ փողոցներու մէջ կը ծախուին գիրքեր, որոնցմով քարոզութիւն կ'ըլլայ զաւակ չունենալու միջոցներուն մասին։ Մինչդեռ զաւակ չունենալը ոճիր կը համարուի ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ օրէնքը այս մասին պատժական տրամադրութիւններ ունի։

Նոր ջարդարարներու ընտանիքներուն

Էնկիւրի որոշած էր Հայերու «լքեալ» գոյքերէն կալուածներ տալ «Զինադադարի միջոցին հայ քոմիթէճիներուն կողմէ սպաննուած եւ Հայերու տեղահանութեան խնդրոյն հետեւանքով տերրորի ենթարկուած Թուրք նահատակներու ընտանիքներուն»։

Վերջին թղթարերով հասած Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ այս որոշումը արդէն իսկ սկսած է գործադրուիլ եւ 18 «շէհիտ»ներու ընտանիքներուն 20,000ական Թրքական ոսկի արժէքով հայկական «լքեալ» գոյքեր պիտի տրուին։ Այս կարգին մէջ կը գտնուին Թալէաթ եւ Ճէմալ փաշաներու, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրի, Ճէմալ Ազմիի, Պօղազլեանի նախորդ գայմագամ Քէմալի ընտանիքները։

Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է ամէնէն առաջ վարձատրել Պօղազլեանի գայմագամ Քէմալ պէյի ընտանիքը։ Քէմալ ո՛չ թէ «հայ քոմիթէճիներուն» կողմէ սպաննուած էր, այլ Պոլսոյ մէջ Քիւրտ Մուսթաֆա փաշայի պատերազմական ատեանին կողմէ դատուած ու մահուան դատապարտուելէ վերջ կախաղան հանուած էր։ Քէմալ այդ թուականէն մինչեւ այսօր ալ դեռ ազգային առաջին «նահատակ»ը կը նկատուի։ Այդ պատճառով ալ իր ընտանիքը կը ստանայ ամէնէն խոշոր պատառը՝ Բերայի մէջ Հիւսէյին ադա Թաղը ափարթման մը, եւ Գատը գիւղի մէջ տուն մը։ Ու այս ահագին աւարը՝ իր կնոջ Խատիճէի, աղջկան Միւզէհէրի եւ տղուն Ատնանի համար միայն։

Ահեղ փոթորիկ Մատակասքարի մէջ

Մատակասքարի արեւելեան եզերքին վրայ պայթած ահեղի ուրական մը՝ բոլորովին քանդեց է Թամաթավ քաղաքը, ուր մեռան 500 հոգի։ Եզերքին միւս մասին վրայ մեռնողներու թիւն է 100։ Անթելի կայանը, նաւամատոյցը, մաքսատունը, նաւահանգիստը գտնուող փոքր նաւերը փոթորիկէն աւլուած ջշուած են։ Ուրիշ մեծ նաւեր ալ ընկղմած են։ Կորուստ կը գնահատուի 100 միլիոն ֆրանք։

Թրքուհիներու անձնասպանութիւնը

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը սկսած է լրջօրէն մտատանջուիլ Թուրք մանկամարդ կիներու եւ աղջիկներու հետզհետէ շատցող անձնասպանութեան դէպքերով։ Կառավարութիւնը կը վախնայ որ այս համաճարակը իրական ընկերային տագնապ մը դառնայ եթէ խիստ կտրուկ միջոցներ ձեռք չառնուին։

Հինգ հազար տարուան հնութիւններ

Փէնսիլվանիոյ համալսարանին եւ Բրիտանական թանգարանին կողմէ ղրկուած հնախոյզ յանձնախումբը շարունակելով իր պրպտումները Միջագետքի մէջ, երեւան հանած է գերեզմանատուն մը, որ Քրիստոսէ առաջ 3000 տարուան հնութիւն ունի, եւ կը գտնուի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի տաճարին մօտ։ Գերեզմանատան դամբաններուն մէջ գտնուած են թանկարժէք քարերով պճնուած ճոխ զարդեր, այն ատենի ոսկերչական արհեստի հրաշալիքներէն՝ ոսկիէ եւ արծաթէ մատնիներ, թագեր, մանեակներ եւ ապարանջաններ։ Հնախոյզները պեղումներ կատարած են նաեւ Նաբուգոդոնոսորի օրերէն մնացած փողոցի մը տակ եւ գտած են պատմական մեծ արժէք ներկայացնող առարկաներ, ու փղոսկրէ տախտակ մը՝ Փիւնիկեան արձանագրութիւններով։

Անիէոյի մէջ ռումբ մը կը պայթի

Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին անծանօթ մը ռումբ մը պայթեցուց Անիէռ Շօռօն գործատան դռնապանին պատուհանին առջեւ։ Պայթիւնը մարդու վնաս չտուաւ, բայց նիւթական կարեւոր կորուստներ պատճառեց։

Դռնապանը կ'ըսէ թէ գործի համար դիմած և մերժուած Իտալացի մըն է որ ռումբը պայթեցուցած է վրէժ լուծելու համար։ Բայց դռնապանին յայտարարութիւնը կասկածելի կը թուի ոստիկանութեան։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

Փարիզի Հայ կարմիր խաչի վերջին պարահանդէսին առեն սարքուած վիճակախաղէն շահուած են հետեւեալ թիւերը, (62 կտոր).—

1471, 799, 1168, 801, 1393, 20, 857, 1344, 333, 1049, 179, 151, 1022, 48, 1144, 1448, 371, 49, 308, 1119, 350, 470, 428, 1373, 73, 886, 917, 133, 201, 749, 1177, 719, 855, 804, 181, 1496, 459, 152, 82, 499, 1009, 1379, 50, 1449, 424, 1353, 1155, 677, 846, 1450, 366, 1297, 1405, 1411, 1148, 15, 426, 890, 616, 832, 1128, 1298։ (կնիք)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբին անդամները ինչպէս նաեւ Սէն Միշէլի եւ անոր յարակից Թաղերը բնակող բոլոր դաշնակցականները կը հրաւիրուին Մէթրօ Օտէոնի դիմաց, Քաֆէ Բօշէ, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Շրջ. կոմիտէի անդամները։

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը, Չորեքշաբթի Մարտ 9, ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՐԴԳՈՂի առաջիկայ գրական երեկոն, 10 Մարտ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Վահրամ Կաքաւեան կը խօսի Սիւրմէլեանի «Լոյս Ջուարթ» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի մէջ գտնուող խումբ մը հայրենակիցներ հաւաքուելով կազմեցինք «Բարձր Հայքի Հայրենակցականմիութիւն»մը, որուն նպատակն է օգնել իր թշուառ հայրենակիցներուն, ազգային միութիւններու հետ կապ հաստատել, միութեանս բարգաւաճման եւ փոխադարձ գործակցութեամբ աշխատիլ հայ ժողովուրդի բարքերու եւ ազգային նկարագրի պահպանման համար։

Այս առթիւ պարտ համարեցինք յայտարարել, որ եթէ կան ուրիշ հայրենակիցներ որ կը փափաքին անդամագրուիլ միութեան, եւ հրաւէր չեն ստացած, թող բարի ըլլան անձամբ կամ նամակով ներկայանալու Պ. Արմենակ Աւետեանի. 201 Avenue de Saxe։

Լիոն Տ.Տ.Մամբրէեան

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Մշեցի Յովհաննէս Բորոյեանէ (Լիոն) իր ճիշդ հասցէն ուղարկել «Յառաջ»ի, աւանդ մը ստանալու համար։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի վարչութեան, 208 bis, Rue Lafayette։ Մէթրօ՝ Louis Blanc կամ Jaurès.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիգրանուհի Միկէնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Ռէժիի պաշտօնեայ Յովհաննէս Միկէնեանը որ Իզմիրի դէպքէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուշաքի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։ Կը խնդրուի Յունահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Խնուսի Դումա գիւղէն Ազատ Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝ Abkar Assadourian*ի*, Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.)։

— Վահան, Լուտվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Քիզիրեան որոնք Տէր-Զոր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Քիզիրեանի՝ Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente) France։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Վարդենի Իյնէճեան որ Իզմիրի աղէտէն վերջ ամուսնոյն հետ Գանտիա (Կրետէ) ապաստանած է, կը փնտռէ իր քոյրերը Մարիամ եւ Լուսաբեր, որոնց մասին լուր առած է թէ գորգի գործարանի մը մէջ կ'աշխատին Լիոն, Մարսէյլ կամ շրջակայքը։ Իմացնել Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան, 75, Avenue Berthelot, Lyon։

— Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղինէեան) հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Իմացնել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի Aux Établissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Զօրումցի Էլմաս Վարժապետեան կը փնտռէ իր որդին Յովհաննէս Վարժապետեան, 26 տարեկան որ կորսուած է Տէր-Զորի եւ Մուսուլի կողմերը։ Գրել՝ Բարսեղ Լօշեանի՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie, (Seine)։ Լուր տուողին նուէր մը պիտի տրուի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	10
Տոլար,	Dollar	25	59
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	115	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	65
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	112	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	25
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԷԹՂԹԻՆԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3045	—
»	II »	1910	—
»	III »	1700	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	164	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ", ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆԲՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 Rue Tapis Vert... 15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով յարկաբաժին մը որ կը բաղկանայ երկու սենեակներէ եւ խոհանոցէ մը, Route de Versailleի վրայ, Billancourt։ Դիմել՝ նախկին Մոսկուա-Կովկաս ճաշարանը, 41 Rue de St-Cloud, Billancourt.

ՇԱՀԱԽՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ 7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլսական լիւլէ գայմաքի, թուլում պանիրի եւ ճերմակ պանիրի գործիքներ, շինելու արհեստն ալ սորվեցնելոն եւ ելած ապրանքը տեղաւորելու դիւրութիւններ եւս ցուցնելու պայմանաւ։ Օրական 30—40 ֆրանք զուտ շահ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Arakélian, Contes et Nouvelles, 12 frs.։
Aharonian, Vers la Liberté, 12
Aslan K., L'Arménie et les Arméniens 20.
Baronian, Maître Balthazar 1...
Barsamian, L'Homme et la Femme 6.
Barsamian, Elle et Moi 7.50
Basmadjian, Histoire Moderne des Arméniens 12.
Chirvanzadé, La Possédée 12
Djivani, Les plus belles chansons, 5.
Macler F., Ancienne Eglise d'Arménie 12.
Macler F., Contes et Légendes de l'Arménie 12.
Macler F., La Version Arménienne 12.
Macler F., Contes Arméniens 12.
Mesrob K. L'Arménie au point de vue... 12.
Minasse Mme Iskouhi, Nouvelles et Contes 15.
Minasse Mme Iskouhi, Flore Attique, poème 6.
Minasse Mme Iskouhi, Voix dans la Nuit, poème 7.50.
Morgan J. de, Histoire du Peuple Arménien 40.
Papazian V., Santho 12.
Raffi, Samouel, 2 volumes 25
Sandaldjian, Père J., Histoire documentaire de l'Arménie des âges du Paganisme, 2 grands volumes 100.
Tcheraz M., Nouvelles Orientales 12.
Tchobanian A., La Femme Arménienne 6.
Tchobanian A., La Roseraie d'Arménie, 2 grands volumes, illustré 150.
Zartarian R., Clarté Nocturne 12 francs.

Պատարագամատոյց հայերէն 1926 Փարիզ 35 ֆր.։
Նոր Հայաստանի գունաւոր քարտէսը։ Պատրաստեց Կ. Բ... մաջեան (քիչ օրէն լոյս տեսնէ)։
Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու փոխթի ծախք չկայ։
Դիմել՝ Librairie BALENTS... 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 206 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՐՏ 1927
9 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 280
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՕՐ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ

Ուշագրաւ է որ, միայն դաշնակցական թերթերն ու գործիչները լրջօրէն կը զբաղին Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգով։

Անոնք են որ, գիրքերով, փաստերով, թուանշաններով, նոյն իսկ թշնամի աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններով կը պարզեն գալիքը, անխուսափելի չարիքը։ Եւ միջոցներ ալ կ'առաջարկեն, համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ փորձառութեան։

Ինչո՞ւ այսպէս։ Շատ կարճ է պատասխանը.

— Դաշնակցութիւնը խորհրդային իշխանութեան թշնամի ըլլալով, կ'ուզէ վարկաբեկել զայն։

կան ալ որ, ոչ թէ պոլշեւիկներուն, այլ բուն իսկ Հայաստանին թշնամի կը հռչակեն Դաշնակցութիւնը, «հակահայաստանեան» կ'որակեն զայն, ու կը շարունակեն երկու ականջի վրայ քնանալ։

Մենք շա՛տ պիտի ուզէինք որ վտանգի բոլոր ազդանշանները, Հայաստանէն հասած բոլոր տեղեկութիւններն ու փաստերը սուտ ըլլային, տեսողութեան պատրանք, եւ Դաշնակցութիւնը անարգութեան սիւնին գամուէր, խարտակուէր, անգամ մըն ալ ոտքի չկանգնելու պայմանով։

կը մաղթէինք, մանաւանդ, որ նուազագոյն վնասով ազատուէր հայ ժողովուրդը, շնորհիւ խորհրդային վարիչներու իմաստո՛ւն եւ իմաստո՛ւն քաղաքականութեան, եւ մենք մնայինք սուերես։

Իսկ մինչեւ այդ, մեր սրբազան պարտականութիւնն է ուշադրութեան յանձնել ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ մեր մինուճար հայրենիքին մէջ, եւ անոր բոլորտիքը։ Պիտի շարունակենք ամէնուն երեսին պոռալ ճշմարտութիւնը, մինչեւ որ զգաստին, եւ անոր համեմատ քաղաքականութիւն վարեն, կամ [illegible]նչեն վարել։

Քանի մը օր առաջ, Երեւանէն հասած ընդարձակ թղթակցութիւն մը, դժբախտաբար կը հաստատէ ինչ որ կը գրուի [illegible]ներէ ի վեր,— Թուրքերը տուն-տեղ կ'ըլլան Հայաստանի [illegible]։ Ամբողջ շրջաններ, եւ մանաւանդ Զանգիբասարը լեցուեր [illegible] Թուրքերով։ Անոնք անարգել Հայաստան կը մտնեն ամէն [illegible]է, եւ կը տեղաւորուին առանց դժուարութեան։ Անոնց [illegible]տեսական վիճակը անհամեմատ աւելի բարձր է քան հայ [illegible]իւղացիներուն կացութիւնը։ Անոնք լիուլի կը վայելեն փոքրամասնութեանց իրաւունքները, միեւնոյն ատեն ամբաստանեալ թրքական ճակատը։ Դեռ վերջերս «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէր թէ կառավարութիւնը թուրքերէն գիրքեր [illegible]պրած է Բագու, Վէդի Բասարի թուրք դպրոցներուն համար։ Եւ նոյն թերթն էր, դարձեալ, որ կը մատնանշէր թէ [illegible]րքին Ախտայի հայ գիւղացիները արցունք կը թափեն որ [illegible]րոց չունին իրենց 130 աշակերտներուն համար, ոչ ալ [illegible]ելու ջուր։

Հայաստանէն հասած նամակներուն մէջ փափուկ մանրամասնութիւններ կան զորս կարելի չէ գրի առնել։ Կը բաւէ [illegible]այն ոգին պարզել։ Եւ այդ գործը կը կատարէ, «Յառաջ»ի [illegible]էջ, հայրենակից մը որ վերջերս հեռացած է Երեւանէն։ Իր յօդուածաշարքին մէջ՝ (Հայաստանը ինչպէս որ է) ընթերցողները [illegible]րդացին հետեւեալ հատուածները, չոր եւ պերճախօս.

— «Թուրք-թաթարները խաղաղութեամբ եւ աստիճանաբար [illegible] նուաճեն Հայաստանը։ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են Թուրքեր։ Միլլի Դարայի, [illegible]էդիի եւ Ջերմանիսի ձորերը անոնց ձեռքն են։ Արաքսի ափի երկայնութեամբ ձգուած են թրքական գիւղեր»։

Անոնք եւ Հրազդանի շրջանէն շատ մը գիւղեր թաքստոցներ [illegible] թուրք-թաթար գործակալներու համար, եւ «օր մըն ալ պիտի ծառայեն իբրեւ ռազմական կէտեր»։ Լեռնային Ղարաբաղի [illegible]անալին իր ձեռքը պահելով, Ատրպէջան «կ'աշխատի փակել [illegible] Հայաստան տանող ամէն ճամբայ եւ իրեն համար բաց [illegible]ել ամէն դուռ»։

Այս իմաստով տեղեկութիւններ հրատարակած ենք վեց ամիս [illegible] ալ, մանրամասն թղթակցութեամբ մը։ Կը նշանակէ թէ [illegible]ութիւնը ոչ միայն չէ բարեփոխուած, այլ եւ կը ծանրանայ։ Երէկ, մեր ընթերցողներէն մէկը խմբագրութեան կը հա[illegible]դէր ընտանեկան նամակ մը. գրուած՝ Ռուսաստանէն։ Պիտի [illegible]տարակենք վաղը, բայց կ'աճապարենք արտատպել յատկական հատուած մը.

—«Մենք կռուանք Հայու համար, Հայաստանի համար, Հայաստան [illegible] հայ չկայ. աս ի՞նչպէս բան է. Թուրքը շատ է քան գէշայը»։

Ի՞նչ է տարբերութիւնը այս միամիտ տողերուն եւ միւս [illegible]տացի տեղեկութիւններուն։

Կա՞յ տարբերութիւնը այս փաստերուն, եւ այն խօսքին [illegible]չեւ զոր արտասանեցին Սասունցիները, Երեւանի ծանօթ դաւաճանութեան ատեն. «Մենք այս Հայաստանին Հայաստան [illegible]ք ըսեր»։

Ահա թէ ինչո՛ւ բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք ամէնուն, պոլշեւիկ ըլլան թէ ռամկավար, կոմիսար թէ ժամկոչ, չէզոք թէ հակադաշնակցական, ամէնո՛ւն, որ զգուշանան օրօր [illegible]րդալէ, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա։

Չգիտնալը մեղք չէ, բայց չհետաքրքրուիլը՝ աններելի է, [illegible]ր է, մանաւանդ երբ ամբողջ ժողովուրդի մը գոյութեան խնդիրը կայ։ Եթէ չեն հաւատար տեղացող փաստերուն, ճամբան [illegible]ց է. թող իրենց մասին պրպտումներ կատարեն եւ իրականութիւնը պարզեն։

Բայց որքան ատեն որ աւելի՝ բան մը չեն գիտեր կամ չեն [illegible]ղեր գիտնալ, եւ իրենց աչքերն ու ականջները փակած, կը [illegible]արունակեն սաղմոս երգել, արժանի պիտի ըլլան օղակի մէջ [illegible]նուած ժողովուրդի անէծքին։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՔԱՆԻ՞»

Թուրք թերթերը կը շարունակեն քրքրել մանուկներու մահուան եւ բնակչութեան նուազման խնդիրները։ Քէմալական Եօնուս Նատի «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ դիտել կուտայ.

— «Մանկապաշտպան Միութեան ընդհանուր քարտուղար և Գըրգլար Էլիի երեսփոխան Տոքթ. Ֆուատ պէյ, հինէն ի վեր համոզուած է թէ մանուկներու մահացութիւնը շատ է Թուրքիոյ մէջ։ Չորս-հինգ տարի առաջ, համաժողովի մը մէջ ըսաւ թէ համեմատութիւնը հարիւրին 75 է։ Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ առարկեց, ըսելով թէ համեմատութիւնը ոչ թէ հարիւրին 75, այլ հազարին 75 իսկ չէ։

«Սակայն Ֆուատ պէյ թեթեւօրէն խօսող մարդ չէ. միեւնոյն ատեն իր դատը յամառօրէն հետապնդող է։ Այն ատենէն ի վեր, իր պաշտօնին իսկ բերումով, վիճակագրութիւններով կը զբաղէր։ Վերջապէս, անցեալները կատարուած վիճակագրութիւնն ալ նկատի ունենալով, ըսաւ թէ մանուկներու մահացութեան համեմատութիւնը հարիւրին 75 է։ Եւ ես ալ, այդ համեմատութեան ահաւորութեան առջեւ, դառն արտայայտուեցայ։ Ասոր վրայ Անատոլուի գործակալութիւնը զեկոյցի ձեւով բան մը հրատարակեց, ըսելով թէ իրական համեմատութիւնը հարիւրին 30էն աւելի չէ։

«Եւ ահա վիճաբանութիւն մը, Առողջապահական գործավարութեան եւ Մանկապաշտպան Ընկերութեան միջեւ։ Սակայն ի՞նչ օգուտ վիճելէ, երբ անդին մեր պզտիկները կը մեռնին։ 75 կամ 30 առ հարիւր, համեմատութիւնը միշտ մեծ է, և բոլորիս պարտքն է դարմանի մասին խորհիլ։»

ՏՈՒՆԵՐ՝ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Պէյրութէն կը գրեն թէ Սուրիոյ ֆրանս. մարզպանին եւ տեղական կառավարութեան աջակցութեամբ Պէյրութի դուրսը, Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ պիտի կառուցուին 500 տուներ, որոնք պիտի յատկացուին հայ գաղթականներուն։ Պայման պիտի դրուի որ տարեկան մասնավճարներով գաղթականները վճարեն տուներուն գինը եւ տէր դառնան անոնց։ Այս ձեւով պիտի ցրուին գաղթականներու կայանը։

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. — Փետրուարի երկրորդ տասնեակին ընթացքին առատօրէն ձիւնած է Հայաստանի մէջ։ Աբարանի, Աշտարակի եւ Սամաղարի շրջանին գիւղերը թաղուած են ձիւնի տակ։ Ամէն հաղորդակցութիւն դադրած է։

Առատ այս ձիւնին շնորհիւ գիւղացիները հրդեհ մը մարած են ձիւնով։

Երեւանի մէջ սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ։ Այս պատճառով քաղաքին նախակրթարաններու եւ եօթնամեայ վարժարաններու առաջին դասարանի աշակերտութեան (փոքրերուն) արձակուրդ տրուած է Փետրուարի 19էն մինչեւ 27։ Նոյնը նաեւ Ղուրդուղուլուի մէջ։

Մեղրիէն կալեր գիւղը գացած պահուն Առաքել Մելիք Ասլանեանը, իր ջորիին հետ, կը սառի ճամբան։ Կալերի գիւղական խորհուրդի նախագահն ալ, օգտուելով գիւղացիին սառած վիճակէն, խեղճին դրամները կը կողոպտէ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Պալքանները

«Միլլիյէթ»ի մէջ Սըերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ յօդուած մը կը հրատարակէ Պալքաններու մէջ Թուրքիոյ հետապնդած քաղաքականութեան մասին։ Յիշելէ վերջ թէ Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներուն պալքանեան դէպքերը խաղաղօրէն դիտելը երբեք անշարժութեան նշան չէ, Մահմուտ պէյ կ'աւելցնէ թէ երբ գործելու ժամը գայ, Էնկիւրի դիրք պիտի բռնէ։ Որովհետեւ, Թուրքիա թէեւ յարձակողական ոեւէ ծրագիր չի սնուցաներ, սակայն չի կրնար չշահագրգռուիլ պալքանեան քաղաքականութեամբ։ Խօսելով իտալեւալպանական դաշնագրին պատճառած դժգոհութեան վրայ, «Միլլիյէթ» կը քննադատէ Պելկրատի կառավարութեան բռնած տատամսոտ եւ վարանոտ դիրքը յիշեալ դաշնագիրը ստորագրուելուն յաջորդող տագնապալի շրջանին։ Կ'ըսէ թէ Պելկրատի մէջ զրոյց կը տարածեն թէ Եուկօսլաւիա կը փափաքի դիրք բռնել Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ կողքին եւ միացեալ ճակատ կազմել անոնց հետ։ «Թուրքիա կը հերքէ այս զրոյցները», կ'ըսէ Պոլսոյ կիսապաշտօն օրկանը։

«Այսպիսի սխալ զրոյցներ տարածելը ոչ մէկ օգուտ ունի։ Թուրքիա, որ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Իտալիոյ հետ, յարաբերութիւններ, որոնք օրէ օր աւելի կը սեղմուին, պարտականութիւն կը սեպէ լռութեամբ չանցնիլ այս կարգի շշուկներու վրայէն։ Խորհրդարաններու մէջ հաստատուն մեծամասնութիւն չունեցող կառավարութիւններու բախտն է տկար և վարանոտ ըլլալ։ Սակայն ո՛չ մէկ պետութիւն ստիպուած չէ յարգանք տածել խախուտ եւ անվճիռ կառավարութեանց հանդէպ։ Պալքաններու խաղաղութիւնը կ'իրականանայ այն ատեն միայն, երբ վերջ կը տրուի գաղտնի մեքենայութեանց քաղաքականութեան եւ երբ Պալքանեան ոեւէ պետութիւն դուրս չի ձգուիր պալքանեան կարգադրութիւններէ։ Ամփոփ գծերով [illegible] քաղաքականութիւնը Պալքաններու մէջ։»

ԱՆԳԼԻԱ եւ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Պելկրատի կիսապաշտօն «Փոլիթիքա» թերթը իր Մարտ 3ի թիւին մէջ հրատարակած է «Անգլիական քաղաքականութիւն» խորագրով ուշագրաւ խմբագրական մը, որ խոր տպաւորութիւն առաջ բերած է Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Յօդուածը կ'ըսէ թէ պատերազմէն ի վեր անգլիական քաղաքականութիւնը բոլորովին փոխուած է եւ թէ Սլաւներու նախկին զինակիցը այսօր թշնամական քաղաքականութեան մը կը հետեւի Ռուսիոյ եւ միւս սլաւ երկիրներուն հանդէպ, որոնց մէջ է նաեւ Եուկօսլաւիան։

Յետոյ իբր փաստ կը հրատարակէ հեռագիր մը, զոր Լոնտոնի հելլէն դեսպան Քաքլամանոս Յունուար 2ին ուղղած է Յունաստանի արտաքին նախարարին։ Այդ հեռագրին համաձայն, Անգլիա կը յանձնարարէ Յունաստանի՝ 1.— Աշխատիլ համաձայնութեան մը գալ Պուլկարիոյ հետ։ 2.— Բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ։ 3.— Դաշնագիր չկնքել Եուկօսլաւիոյ հետ, այլ առկախ խնդիրները բերել Ազգերու Դաշնակցութեան, ուր Անգլիա պիտի պաշտպանէ Յունաստանի տեսակէտը։ 4.— Զգուշանալ ոեւէ վէճէ Իտալիոյ հետ. Անգլիա ազդեցութիւն պիտի բանեցնէ որ Երկոտասան կղզիներու խնդիրը կարգադրուի ի նպաստ Յունաստանի։ 5.— Յունաստան պէտք չէ հետաքրքրուի իտալեւալպանական դաշնագիրով։

«Թայմզ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Յունաստանի արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս պաշտօնական հերքում մը հրատարակեց, յայտարարելով թէ բոլորովին անհիմն են «Փոլիթիքա»յի գրածները։ «Հէսթիա» կը գրէ թէ այս լուրերը զարմանք պիտի պատճառեն նոյնիսկ Եուկօսլաւ շրջանակներու մէջ, ուր ամէն մարդ գիտէ թէ Յունաստան պատրաստ է վերսկսիլ սերպեհելլէն դաշնագրին բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին Փանկալօսէն առաջ։

Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն, Անգլիա փոխատուութիւն մը պիտի ընէ հելլէն կառավարութեան, պայմանով որ միջազգային կամ մասնաւոր հսկիչի մը ենթարկուի Յունաստանի ելեւմուտքը։ Կառավարական շրջանակները տրամադիր չեն այսպիսի պայման մը ընդունելու։

ՄԻԱՑԵԱԼ եւ ԱՆԿԱԽ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հերքէ Պելկրատի մէջ շրջան ընող այն լուրերը թէ «Մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութեան» կեդրոնական կոմիտէին մէջ պառակտում յառաջ եկած է եւ ի վերջոյ յանգած կոմիտէի գլխաւոր վարիչ Զօր. Փրոթէկէրոֆի սպանութեան՝ Իվան Միխայլոֆի եւ Եօրկի Փոփ-Խրիստոֆի ձեռքով։ Սակայն ճիշդ է որ մակեդոնական կազմակերպութիւնը, որ մինչեւ վերջերս թուլցած էր, գոնէ Պուլկարիոյ մէջ, հիմա սկսած է նոր գործունէութեան մը։ Անցեալ Օգոստոս 11ին հելլէն, ռումէն եւ եուկօսլաւ ներկայացուցիչներու միացեալ ծանուցագրին վրայ, պուլկար կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

«ՈՒ՞Ր Է ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Երիտասարդ համայնավար մը հետեւեալ նամակը ղրկած է պոլշեւիկեան «Քոմսոմոլսկայա Փրավտա» թերթին (27 Փետր).—

«Յեղափոխութիւն եղաւ։ Մենք կը կռուէինք ռազմաճակատներու վրայ։ Արիւնը կը հոսէր։ Կը մտածէինք, թէ աւելի լաւ պիտի ապրինք։ Բայց ի՞նչ եղաւ,—մեծ գործազրկութիւն, հազարաւոր անօթիներ, որոնք կտոր մը հացի համար պատրաստ են ոճիր գործելու, պոռնկութիւն ընելու... Աշխատանքի սակարաններու մէջ, գործազուրկներու խումբեր։ Իսկ ո՞վ է, որ հաց ու կարագ կ'ուտէ։ Քաղքենին, մտաւորականները, հաշուապահները, տոմարակալները, անկուսակցականներ, անոնք, որ կը պահուէին, երբ կը սուլէին գնդակները, իսկ այժմ՝ մեր պետերն են։ Այժմ անոնք կրնան «զտել», այսինքն՝ դուրս քշել մեզ, խլել մեր հացի կտորը։ Եւ ստիպուած ենք մէջք ծռել զանազան կառավարիչներու եւ օգնականներու առջեւ... Ուրո՞ւ համար է, որ կ'աշխատինք այժմ։ «Սփեց»ներու (մասնագէտներ)։ Առաջ պուրժուազիի համար կ'աշխատէինք, այժմ սփեցներու. ի՞նչ է տարբերութիւնը։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը։ Հազարաւոր գործազուրկներ ունինք մենք, որոնց շարքերէն կ'աճի բանակը նոր պոռնիկներու. իմ քոյրս ալ պոռնիկ է, որովհետեւ ուտելիք չու-[illegible] ժամանակ, թէկուզ աժան, աշխատանք ունէր... Դուք նստած էք Մոսկուայի մէջ։ Դուք շատ բան չէք գիտեր։ Բայց ահա, երբ համայնավարական պետութեան մը մէջ մարդիկ կը մեռնին անօթութենէ ու կը սառին ցուրտէ, ակամայ կը սկսիս կասկածիլ։ Գիւղերու մէջ քուլաքն է (ունեւոր գիւղացի) ապրողը — մեղր ու կարագի մէջ կը լողայ, իսկ կողքին, մշակը անօթութենէ կը սատկի։

«Քաղաքներու մէջ սփեցը կ'ուտէ ու կը պայթի, իսկ գործազուրկներու հազիւ ոտքերը կը շարժին։ Ո՞ւր են հապա յեղափոխութեան արդիւնքները։ Ո՞ւր է հաւասարութիւնը։ Ձեզի ծիծաղելի կ'երեւայ, բայց ես կը տառապիմ. ինծի կը թուի, որ անգամ մը եւս պէտք է վերաշինել կեանքը։»

Խե՛ղճ մարդ. արդարութիւն ու հաւասարութիւն կը փնտռէ աշխարհիս ամէնէն անարդար եւ անհաւասար կարգերն ունեցող երկրի մը մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Համաձայն խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան, մինչեւ Յունուար 1 խորհրդային Միութեան 256 աշխատանքի սակարաններու մէջ արձանագրուած էին 1,271 հազար գործազուրկ։ Նախորդ ամսուան համեմատութեամբ գործազուրկներու թիւը աճած է 3 առ հարիւր, իսկ Հոկտեմբերի համեմատութեամբ՝ 19 առ հարիւր։ Վերջին երեք ամսուան ընթացքին գործազուրկներու թիւը աւելցած է 200,000 հոգի, իսկ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին հետ համեմատելով աճած է աւելի քան կրկնակէս անգամ։

ԻՆՉՊԷՍ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻՆ.— «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը կը գանգատի որ կուսակցական պատասխանատու ընկերներուն վրայ կը ծանրաբեռնուին զանազան պաշտօններ։ Այս առթիւ կը յիշէ անունը «ընկերոջ» մը, որ 15 պաշտօն ունի, ինչպէս Մուսոլինին։ (Արդեօք 15 հատ ալ ամսակա՞ն)։

ՃԱՄԲՈՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կառախումբը մեկնելէ առաջ, ներս կը մտնեն երկու երիտասարդներ, լաւ հագուած եւ մտաւորական երեւոյթով։

Ուշի ուշով կը դիտեմ։ Չափազանց զուարթ ու կատակող են, կը խօսին ռուսերէն եւ սերպերէն խառն լեզուով մը։ Մէկը Ռուսի երեւոյթ ունի, արտասանութենէն ալ յայտնի կ'ըլլար։

— Կարծեմ դուք Ռուս էք, կը հարցնեմ ռուսերէն լեզուով։

— Ան Սերպ է, ես եմ Ռուս, կը պատասխանէ միւս երիտասարդը, հայրենակից մը գտած ըլլալու զուարթութեամբ։ — Բայց դուք Ռուսաստանցի՞ էք։ — Ոչ, նախկին Թրքահայ մըն եմ, եւ քանի մը բառ ռուսերէն գիտեմ։

— Ա՛հ, ես քանի մը տարի Պոլիս մնացած եմ իբրեւ քաղաքական փախստական, ինչքան շատ կը սիրէի «տուզիքօ»ն, հինգ տարի է որ չեմ խմած. ձեր մօտ չի՞ գտնուիր արդեօք։

Մէկ երկու գաւաթ կը հրամցնեմ երկուքին ալ։ Աւելի կը զուարթանան, եւ խօսակցութիւնը կը տաքնայ։ Ռուսը չի հետաքրքրուիր քաղաքականութեամբ, այլ ես զգուած է. իսկ սերպը՝ ծագումով խրուաթ, — ամբողջ էութեամբ կ'ապրի քաղաքականութիւնը։ Գիտէ թէ լրագրող եմ, եւ ազատ ընթացք կուտայ իր լեզուին։ Կ'ուզէ որ յայտնենք բոլոր աշխարհին թէ իրենք երբեք չեն վախնար Իտալիայէն, ընդհակառակն շատ կը ցանկան որ անգամ մը իրենց հետ բռնուի, որպէս զի առիթ ըլլայ ցոյց տալու աշխարհին [illegible] օրէն հասմ կ'իջնեն իրենք։

— Սակայն ինչո՞ւ այսքան կը ջղայնացնէ ձեզ, իտալեւալպանական դաշնագիրը, կը հարցնեմ։ — Գիտեմ թէ ասիկա ձեզի դէմ ուղղուած չէ երբեք, այլ պարզապէս Ալպանիոյ հոգատարութիւնը ստանձնելու քայլ մըն է, որ ձեզի վնաս պատճառելու բնոյթ չունի։

— Մենք միայն գիտենք թէ ի՞նչ թաքուն նպատակ ունի Իտալիան։ Կը փորձէ մեզի շղթայի մը մէջ առնել եւ խեղդել. կ'ուզէ տէրը դառնալ Ադրիականի ամբողջ եզերքներուն եւ մեզի ծրարել ցամաքի մէջ կղզիի մը նման։ Թող գիտնայ Իտալիան որ Սլաւները չեն կրնար թոյլատրել այսպիսի բան։ Պ. Ռատիչ շատոնց զգացած էր այս վտանգը, ու անոր համար կը պահանջէր որ կառավարութիւնը համաձայնութիւն կնքէ աշխարհի ամենամեծ սլաւպետութեան — Ռուսաստանի — հետ. ի՜նչ կարեւորութիւն ունի անոր խորհրդային ըլլալը, մեզի խորհրդային չի կրնար դարձնել, սակայն կրնայ զօրաւոր աջակից ըլլալ։ Դժբախտաբար կառավարութիւնը անձնատուր եղած փրանսասիրութեան, աչքերը չի կրնար լայն բանալ եւ տեսնել թէ ի՞նչ օգուտներ կրնանք քաղել Ռուսաստանէն։

Երկարօրէն կը ճառէ սլաւական աշխարհի միութեան մասին, կը փառաբանէ նաեւ Պուլկարիոյ հետ ըլլալիք համաձայնութեան եւ այս վերջինէն անկէ քաղելիք օգուտներուն մասին։ Ու կ'եզրակացնէ թէ Ռատիչը միայն ընդունակ պիտի ըլլայ այս մեծ միութիւնը ստեղծելու, եթէ հնարաւորութիւն տրուի։

— Սակայն այդ մարդը պոլշեւիկ է, եթէ չեմ սխալիր, կ'առարկեմ։

— Ո՛չ, հազար անգամ ոչ. ան ամենամեծ խռուած հայրենասէրն է անոր համար ամէն բանէ աւելի խռուած գիւղացին կայ, անկէ յետոյ կուգայ աշխարհի մնացած ժողովուրդը։

Կառախումբը կը հասնի առանց իջնելիք վայրը, երկուքը միասին կը վերցնեն իրենց «չօքօլա»ի նմուշները եւ վար կիջնեն։

Կառախումբին մէջ գիշերը կ'անցնի շատ տխուր։ Ցաջորդ առաւօտ հետզհետէ բազմութիւնը կը շատնայ եւ նոր կենդանութիւն մը կը ստեղծուի։ Ցարակից խուցին մէջ կան քանի մը սլօվէն երիտասարդներ, առողջ եւ կայտառ։ Խուցին դրան առջեւէն կանցնիմ, գիս ներս կը հրամցնեն։

— Կարծեմ դուք Անգլիացի էք, կը հարցնէ տարէցը։

— Հպատակութեամբ, այո, բայց ազգութեամբ Հայ եմ։ Սակայն ինչո՞ւ այս հարցումը։

Կը խօսի անգլիերէն, բաւական սահուն։

— Որովհետեւ երէկ իրիկուն կայարանէն երբ ձեր անցագիրը առիք, տեսայ թէ անգլիական էր, սակայն այս չէ կարեւորը։ Անգլիոյ մէջ ի՞նչ կը մտածեն մեր մասին, կը մտածեն թէ՝ մենք վերջ ի վերջոյ Ռուսաստանի գիրկը պիտի իյնանք եւ գործիք դառնանք խորհրդային Ռուսաստանի, որովհետեւ Ռատիչը հրապարակային պոռոտախօսութիւններ կ'ընէ։ Այդ պատճառո՞վ է որ Իտալիան մեզի դէմ կը զինէ։

— Շիտակը ես բան մը չեմ գիտեր, որովհետեւ շատոնց է որ Անգլիա չեմ եղած, սակայն թերթերէն այդպիսի տպաւորութիւն չեմ կրած։

— Միայն այդ չէ, կայ ուրիշ [illegible] բութիւնը կուրօրէն կը հետեւի Ֆրանսական քաղաքականութեան, որ Անգլիացիներուն գայրոյթ կը պատճառէ, եւ իրապէս մենք ինչ սպասելիք ունինք Ֆրանսայէն, որ քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս տկարացած է։ Մենք շատոնց մեր քաղաքականութիւնը պիտի հաշտեցնենք անգլիականին հետ։ Վերջին տասնեակ տարիներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ ով որ Անգլիոյ հետ եղած է միշտ շահած է, իսկ ընդհակառակն, միշտ կորսնցուցած է ան որ անոնց հետ չէ եղած։ Մենք սլաւօններս ասիկա շատ լաւ կը զգանք, բայց դժբախտաբար կառավարութիւնը կը հետեւի ուրիշ քաղաքականութեան։

— Քիչ մը չափազանցութիւն չէ՞ ձեր արտայայտութիւնը։ Ո՞վ ըսաւ թէ Անգլիոյ հետ եղողը անպայման յաջողութիւն կ'ունենայ։

— Անպայման կ'ունենայ, մանաւանդ երբ կրկին Մաքտօնալտ գայ իշխանութեան գլուխ բան մը որ շատ հաւանական է։

Այս պարոնը շատ կատաղի արտայայտութիւն մը ունէր Իտալիոյ դէմ։ Կը թուէր թէ Սերպիոյ մէկ ծայրէն միւսը նոյն մտածողութիւնը ունին Իտալիոյ դէմ եւ կ'արհամարհեն Մուսոլինիի կազմած ֆաշիստ լէգէոնները։ Իրենց համար ծիծաղելի կը թուին այդ «թուղթէ նրախները»։

Փօսթիմիա վար կ'իջնեն այս պարոնները, մենք կ'անցնինք Իտալիա։ Հոն խոր լռութիւն մը կը տիրէ։ Մարդիկ թերթ կը կարդան. երբ ձանձրանան, վար կը դնեն եւ օդի մասին կը խօսին...

Կ'անցնինք մինչեւ Միլանօ։ Ոչ մէկուն հետ լուրջ խօսակցութիւն։

Միլանօէն կը մտնենք Լօզան տանող կառախումբը։ Հոս ու հոն կ'երեւան «թուղթէ նրախները», իրենց յատուկ տարազներով եւ տարճանակը շալկած։ Ցեղերը գրաւուած են։ Պարոն մը տեղ կուտայ ինծի խուցին մէջ։ Բոլորն ալ լրագիր կը կարդան, խօսող չկայ։ Կ'անցնի բաւական ժամանակ եւ ես կը փորձեմ խօսիլ գիս հիւրասիրողին հետ, սակայն ան շուրջը նայելէ յետոյ, գիս կը հրաւիրէ վակոնին պատուհանը, դիտելու համար Մաժօրի լիճին գեղեցկութիւնը, որ այդ պահուն արեւի փայլուն ճառագայթներուն տակ մեղմօրէն կը ծփար արծաթանման ալիքներով։

Ակներեւ էր որ հոկայ Իտալիան սփինքս մըն էր, լուռ ու անխօս։

Ամէն տեղ ֆաշիստ չեկային աչքն է որ կը հսկէ։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

"ԱՐՔԱՅՆ ԶԲՕՍՆՈՒ"

Երեւոյթներ կան որոնց մասին ուշ գրելը ոչ միայն արժէքէն բան կորսնցնել չի տար, այլ ընդհակառակը բան մըն ալ կը բարդէ անոնց վրայ։

Այս կարգի երեւոյթ մը կ'ունէի ուշադրութեան յանձնել։ Ցետամնաց, խուլ անկիւններու մէջ ուր «հանրային կարծիք» չկայ, հանրային հաստատութիւնները կամայ ակամայ, ժամանակի ընթացքին, անզգալապէս կը դառնան պարզ կրպակներ ճարպիկ անհատներու ձեռքին։

Մարսիլիոյ գաղութն ալ ունի իրեն զանազան կազմակերպութիւնները, հանրային օրկաններ։ Այդ կազմակերպութիւններէն մէկն ալ Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, որ իր նշանաբանով «Բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր», պատանեկութեան ու երիտասարդութեան շրջանակը ընդգրկելու իր հանգամանքով, իր հետապնդած նպատակներով, անցեալ պատմութեամբ (Պոլիս եւայլն) ցիրուցան մեր կացութեան մէջ պիտի հանդիսանար ամէնէն աւելի գուրգուրանքի առարկան։ Եթէ քաղաքական-ընկերային խորհողութիւնը հարկադրաբար թեւերու կը բաժնէ մեր երիտասարդութիւնը, Հ. Մ. Ը. Միութիւնները պիտի հետեւէին կեդրոնացումի քաղաքականութեան, կանգնելով տարամերժօրէն անկուսակցական հողի վրայ, քաղաքական համոզումներով բաժանուած երիտասարդութիւնը կամքերով միացնելու եւ այդպէսով ամէնէն ուժեղ ազդակը հանդիսանալու այլասերման դէմ։ Կը հաւատանք որ Հ. Մ. Ը. Միութիւնները Պալքաններու եւ Սուրիոյ մէջ յաջողապէս կազմակերպուած են, ունին կեդրոնական վարչութիւններ եւ գնահատելի աշխատանք կը կատարեն։ Ֆրանսայի մէջ ամէնէն աննախանձելի մակարդակի վրայ է այս կազմակերպութիւնը։ Փարիզ իր մօտաւոր անցեալի պառակտումներէն յետոյ, չեմ գիտեր ներկայիս ի՛նչ ջուրի վրայ է իբրեւ ամբողջութիւն։

Խօսինք Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը երկու տարիէ ի վեր կեանք ունի այստեղ։ Անոր գործունէութիւնը սահմանափակուած է ֆութպօլով։ Պոլիս եւ այլ տեղեր վարժուած տղաք այստեղ յաճախ յաղթանակներ տարած են։ Իրազեկներու հաւաստիքներուն համաձայն, սակայն, այստեղի Հ. Մ. Ը. Մ.ը երբեք այն չէ ինչ որ մենք տեսեր ենք ուրիշ տեղ։ Բացարձակապէս երբեք վրայ թողուած է սքաուտիսմը իբրեւ ոչ-շահաբեր ձեռնարկ։ Մինչդեռ մարմնակրթական շարժման ոգին սքաուտիսմն է, ան որ իսկապէս արժանի է «Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր» գեղեցիկ նշանաբանին եւ որ այնքան հոկայ ծաւալ գտած է մանաւանդ անգլիասաքսոն ցեղերու մէջ։ Ֆութպօլը պարզ խաղ մըն է, քանի մը ֆութպօլի խումբեր կազմել ու պահելու համար երբեք պէտք չկայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գեղեցիկ ու ժողովրդականացած անունը շահագործելու։

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ճարպիկ վարիչին համար դարձեր է շահաստան ու կռուան, ուրիշ ոչինչ կամ գրեթէ ոչինչ։ Ակիզբը այնքան կենդանի հետաքրքրութիւն ծնունդ տուած այս շարժումը՝ երթալով վերածուեր է կրպակի, եւ անկէ քաշուեր ու հեռացեր են լաւագոյն տարրերը։ Անոր վարիչը երբեք չէ հետաքրքրուած հեռացողներով, որովհետեւ մնացողները բաւական էին որ անոր տէր ու տիրական պարոնը ուզածին պէս շահագործէր, պատուանդան ծառայեցնէր, զանազան կամուրջներէ անցնելու համար։ Երկար համբերեցինք որ Փարիզը ուժեղօրէն ու կազմակերպուած ձեւով հրապարակ կուգայ եւ գլուխը կը կանգնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի համագումարը հրաւիրելու, ուր վերջ կը տրուէր նաեւ Մարսէյլի մանմանճիլի սայթաքումներուն, եւ ան կը դրուէր իր դերին լրջութեան մէջ։ Մեր համբերութիւնը հատաւ սակայն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը Մարսիլիոյ մէջ չունենալով ալ ընելիք, թէյասեղաններով ժամանակ կ'անցընէ։ Ան երիտասարդութեան բարձրացման ազդակ չէ։ Ան այլասերման դէմ պայքարող բերդ մը չէ։ Ան իր շուրջ համախմբած չէ մեր երիտասարդութեան ու պատանեկութեան նոյնիսկ հինգ առ հարիւրը։ Ան մեր տղաքը պօրտաքաշաններէն ու սրճարաններէն ազատած չէ. ընդհակառակն։

Հապա ինչո՞վ կը զբաղի։

—Խանութպանութեամբ։ Քանի մը միամիտ երիտասարդներ կախարդուած անոր փայլուն անունէն (շինուած տարբեր շրջաններու մէջ, անձնուէր ու մաքուր վարիչներու անկեղծ ջանքերով) դարձած են հլու հնազանդ գործիքներ։ Լաւ է որ գէթ այս տղերու ընթերցումէն յետոյ բաւ [illegible]։ Դիտեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ իրենց գլխուն վերեւ։

Իր ո՞ր ծառայութիւններուն, ո՞ր բարիքներուն փոխարէն թէյասեղան տուին նախկի վրացի մենշեւիկ Փիրումօֆին։ Այդ մարդը չէ՞ր որ առաջին անգամ թուռնարեց ֆրանսահայ կեանքը «Կովկասցի» կեղծ անունին տակ պահուած։

Խորհրդային դեսպանատան քարտուղարը գործադրկութեան սա տագնապալի շրջանին խելք կ'ընէ Մարսէյլ գալու, ուտելու, խմելու աղաներու լայն շրջանակի մը մէջ ու երեսը չի ցուցներ հայ աշխատաւորութեան։ Որովհետեւ, այս պահուս անհնար է պաղարիւնով եւ առանց սարսափի նայիլ անոր աչքերուն. անոնք գործադրկուած, նիւթական մայլ ու հիւծող վիճակի մատնուած՝ գիտէին իրենց ըսելիքը Փիրումօֆին.— «Մենք գործադրկուած ենք, եւրոպական կապիտալին մեր առողջութիւնը տալէ յետոյ այժմ նետուած ենք դուրս, այսօր կտոր մը ցամաք հաց գտանք ու կերանք, վաղը այդ ալ չունինք, բացէք երկրի դուռները, բացէք ու մեզ ներս առէք»։

Այս պատասխանէն սարսափող Փիրումօֆը Փետր. 12ին Մարսիլիոյ չոլերուն հետ թէյ ու քօնեաք կը խմէր. ո՛վ զարմանք Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը շահագործելով։ Մինչ գործաւորները կխաքաղց ու յոգնած կը պատրաստուէին իրենց իրաւունքը պահանջելու, Փիրումօֆը կուշտ ու կուռ կը զբօսնուր։

Հ. Մ. Ը Մ.ի այս արարքը կ'ապացուցանէ թէ առաջին՝ միանգամ ընդ միշտ նետած է իր չէզոքութեան դիմակը. երկրորդ հեղինելով գաղութիս մէջ ծայր տուած թշնամութիւնը եւ ծախու ընելով պայայավարի կերակրելու մարդ մը որ եթէ խիղճ ունենար, գոնէ գործադուրկներու մասին կարգադրութիւն մը կ'ընէր, եթէ անկարող էր այդ ընելու գէթ, յոյսի եւ հաւատքի քանի մը խօսքեր կ'ուղղէր։ Ոչ այս ըրաւ ոչ այն, ոչ ալ Հայաստանի դռները բանալու խօսքը. եկաւ իբրեւ բանուորագիւղացիական Կովկասի ներկայացուցիչ, իջաւ փայլուն պանդոկի մէջ եւ իր շնորհները զաղտնօրէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչին վրայ թափելով, մեկնեցաւ։

ԴԻՏՈՂ.
Մարսէյլ

ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Գուսան»ի համերգին առթիւ գրած գնահատականիս իբրեւ անուղղակի պատասխան՝ նոյն սիւնակներուն վրայ երեւցած յօդուած,—ներողութիւն, քննադատական՝ կը ստիպէ զիս քանի մը կէտեր ճշտելու։

Կը կարդամ գրուածքին սկիզբը. «ոչ իսկ պզտիկ խանդավառութիւն մը»։

Իսկ այն երկարատեւ ու խանդավառ ծափերը, որոնցմով ողջունուեցաւ իւրաքանչիւր կտոր, որոնցմէ մէկ քանին կրկնուեցան պարտադրուած— ինչ որ արդէնք եղաւ յայտագրին ամբողջական լրացումին, այդ կրկնութիւններուն առթած ուշացումին պատճառով, այդ խանդավառ ընդունելութիւնը— ֆրանսացի հիւրեր ալ կային հոն եւ եղան ամէնէն աւելի հիացողները— այդ բոլո՞րը վրիպեցա՞ն յօդուածագրին աչքերէն։

Չպիտի ուզեմ մի առ մի ծանրանալ անիմաստ բառախաղերու վրայ՝ որոնցմով լեցուած է պ. Բալեանի գրութիւնը։

Ցայտագրի կազմութեան մասին եղած նկատողութիւնը նոյնպէս կը ձգեմ... աննկատ։ Ցանկալի էր որ յօդուածագիրը յաճախէր օտար համերգները, եւ նկատէր որ ամէն տեղ — առանց անպատեհութեան — Վէրտին կը դրացիանայ Պէթհովէնին, կամ Կունօն՝ Չայքովսքիին։

Ինչ որ չկարողացայ գտնել այդ անստգիւտ քննադատականին մէջ, այդ Պ. Պատմագրեանի երաժշտական կրթութեան եւ կարողութեան պակասին մատնացուցումն էր։ Ընդհակառակն, ես զարմանքով հանդիպեցայ հետեւեալ տողերուն.

... «Առաջինին համար (երգչախումբ) պիտի ըսենք որ ամէնէն աւելի կեանք տուողը եղաւ համերգին։ Ուշադիր բծախնդրութիւն դէպի կատարուող աշխատանքը, չափաւորութիւն ձայներու մէջ ու մանաւանդ ներդաշնակութիւն. միայն թէ զգալի էր պակասը պասսօներուն»։

Եթէ յօդուածագիրը կ'առնէ երգչախումբը ինքնաշարժ եւ անկենդան մեքենայի մը տեղ անշուշտ իրաւունք ունի յօդուածին սկիզբը ղեկավար կոչելու «գեղագիտական տհաս ճաշակի տէր եւ անփորձ»... բայց եթէ կը հաճի ընդունիլ՝ որ խումբը պատրաստուած է, կրթուած ու մարզուած է այդքան «բծախնդրօրէն» եւ «ներդաշնակ» ղեկավարին ցուցմունքներուն տակ — նկատե՛լ մանաւանդ, որ խումբը կը բաղկանայ «սիրողներէ» — ուրեմն... ընթերցողին կը թողում դատել։

«Գուսան»ի Ա. համերգը կարելիութիւններու համերգը պիտի կոչեմ ես։ Այնտեղ խումբը ցոյց տուաւ իր ճկունութիւնը եւ զարգացումի աստիճանը, տալով Weberի «Դաստապարտեալ»ին հսկայ կտորին քով, Պատմագրեանի «Գաղթական երգ»ը կամ եկեղեցական մեղեդիներու երգուն նուագչութիւնը։ Երաժշտական այդ հասունութիւնը խումբը կը պարտի իր ղեկավարին։

Չուզելով մտածել գիտումնաւոր եւ անբարեացակամ զգացումներու գոյութեան մասին, տխրութեամբ կը նկատեմ որ երկրորդ եւ նոյն անպատուաբեր — երբորդ [...] չեմ տեսներ — եղբայրակցութիւն մը յանգիլ— անձնական[...] թիւն եւ տհասութիւն մտնել[...] լու գեղարուեստական քննա[...] տութեան։

Իսկ այժմ խորհուրդ մը[...] Երաժշտասէր մը — մանաւանդ քննադատ մը— խուս[...] լով առաջին շարքը նստելու մտութենէն, կը հեռանայ եւ նստի ամենավերջին շարքը, ու[...] միայն կարելի կ'ըլլայ առիթ[...] ներդաշնակութիւններու սահ[...] քը։ Կեդրոնանալու եւ ամբողջ[...] պէս կտրուելու համար տարր[...] կան միջավայրէն, ապրելու հա[...] մար եւ զգալու եթերային հ[...] ճօյքը ձայներու անտեսանելի ծիածանին, հարկ է նաեւ աչքը փակել։

Եթէ պ. քննադատը այս կ[...] կու պայմաններուն ծանօթ ըլլ[...] նախ չպիտի տեսնէր երաժիշտ[...] րու ժպիտները — այդտեղ եւ[...] չէր դէմքեր դիտելու —, եւ[...] րորդ հեռանալով սրահէն[...] պիտի լսէր պասսօներուն[...] ֆօնը, որ հեռուէն միայն[...] մօտէն՝ միւս ձայները աւելի[...] բական ըլլալուն։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱԿ

ՏԻԳՐԱՆ ՄԵՆԵՂԻԿԵԱՆ

«Յառաջ» գրած էր թէ կը[...] Եղեռնադատ ատեանը մ[...] լի կան թիապարտութեան դա[...] պարտեց Տիգրան Մենեղիկեա[...] Նոյ. 22ին կացինով կտրած է[...] երկրորդ կնոջ գլուխը։

Ո՞վ էր Տիգրան Մենեղիկեա[...] Ծնած էր 1892-ին Սեբ[...] տիոյ Աղտք գիւղը, զոր կարե[...] կոչել Սեբաստիոյ Նահանգին [...] սունը։ Բոլորն ալ գրեթէ բարե[...] հասակ, թիկնեղ եւ առիւծա[...] մարդիկ էին։ 1895ի համի[...] կոտորածներուն, մէկն է [...] այն գիւղերէն, որ օրերով դի[...] րած եւ աչագին զոհեր է տա[...]

Բռնագաղթի զարհուրելի[...] րերուն, երբ աննման Մուր[...] հիւանդ, անուժ ու անապաս[...] սարերն էր ընկած փոքր[...] խմբով մը, Աղտք գիւղն է [...] միակ ապաստանը։

Տիգրան Մենեղիկեանը [...] էր Մուրատի լաւագոյն եւ [...] ւատարիմ զինուորներէն, որ [...] զնկա, Կարին, Կարս, Թրք[...] հորդաներուն կուրծք էր [...] վիրաւորուած քանի մը անգ[...] եւ վերսին ճակատ էր վա[...] Ինքը բարձրահասակ տիտան [...] էր, հսկայ մը։ Կռուող եւ գէ[...] մարդ։

1918ին եղած է Անդրա[...] բանակին մէջ։ Խոյ, Սալմ[...] Դարալագեազ եւ Զանգե[...] աչքի է ընկած իր քաջութեա[...] եւ խիզախութեամբ։

1920ին անցած է Կիլի[...] միշտ արշաւախումբերուն մ[...] Հաճըն, Մարաշ եւ այլուր։

1922ին փոքր հրոսախմբ[...] մը սարերն ընկած, կռուելով [...] բայրներուն ու ծերպերուն [...] ապաստանելով կ'երթայ [...] իրենց գիւղը Աղտք, [...] մոխիրներն ու քարերը [...] աչքերով տեսնելու, կարօտ[...] նելու համար։ Խորունկ յ[...] եւ անօրինակ ցասումով կը [...] իրենց գիւղը, որ մուհաճիր[...] որջ մըն էր դարձած։ Վրէժ[...] ոգիով, կը յարձակի թրք[...] գիւղերու վրայ, կը ջարդ[...] կը սպաննէ, կը պաշարուի [...] քանի անգամ եւ հրաշքով [...] զատի։

1923ին կը հասնի Պոլի[...] այնտեղէն ալ կ'անցնի Ֆրա[...]

ենք գժբախտ ամուսնութիւն մը համագիւղացի Սաթենիկ գաղվըճեանի հետ եւ օրին մէկն ալ այս ագնիւ հայկուհին ու անմեղ կառուղը կը դառնայ ոճրագործ, ցմահ թիապարտութեան դատապարտուած։

Վ. Համբարձումեան

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՄԱՐԴԸ ԵՒ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ»

Մոսկուայի «Փրավտա»ն (22 փետրուար) կը հրատարակէ հետեւեալ երկու պատմութիւնները, որոնք ճշգրտօրէն կը ներկայացնեն Ռուսիոյ արդի գրասենեկային սովորութիւնները։

Մոսկուայի մէկ դեղարանը։ Իրիկուան դէմ մարդ մը բերին փողոցէն։ Վիրաւոր մըն էր, ոտքը կոտրած։ Տժգոյն էր եւ ցաւի աղաղակներ կ'արձակէր։ Ինկաւ նստարանի մը վրայ։ Ու երբ բժիշկը իր գործիքները կը փնտռէր, հիւանդապահուհի մը ճամպրանքով հանեց մատիտ մը եւ թուղթ մը։ Մեծ գործի վրայ է։ Բժիշկը նախնական դարմանումը կատարեց եւ փաթթեց ոտքը, մինչդեռ մարդը շրթները կը խածնէր եւ ցաւէն կը մռնչէր։ Հիւանդապահուհին, թուղթը կը թրջէ մատիտը, եւ վիրաւորին ականջին պոռալով.

— Է՛յ, քաղաքացի, անունդ ինչ է։ Քանի՞ տարեկան ես։ Ինչ դիրք ունիս։ Արհեստդ ինչ է։

— Ա՛խ, Աստ..., — չի կրնար պատասխանել եւ ձեռքերովը կը [illegible] նստարանը։

— Ո՞ւր կ'աշխատիս։ Սէնդիքայի անդամատոմսիդ թիւը ինչ է։

Վիրաւորը կը նուաղի, սթափեցուցիչ դեղ մը կուտան։ Հիւանդապահուհին վայրկեան մը կը սպասէ, յետոյ շարունակելով գրել.

— Ամուսնացա՞ծ ես։ Քանի՞ անգամ։

Ու «Փրավտա»յի թղթակիցը կը սկսի խորհրդածել։ Դեռ հիւանդապահուհին պիտի հարցնէ թէ վիրաւորը ի՞նչ բրած է 1917 տարուան Մարտի յեղափոխութենէն առաջ, ատեճան ունէ՞ր իր բանակներու մէջ, մեծ-մայրը ի՞նչ բարոյական գաղափարներ ունէր։ Եթէ վիրաւորը նուաղի, պարտաւոր է քափուր նեարկել, որպէսզի անմիջապէս յետոյ հարցնէ թէ դաւանաքարութիւն կրա՞ծ է, թէ ի՞նչ կալուածներ ունի, կի՞նը, ծնո՞ղքը անշուշտ, չկիտի թողուն որ մեռնի վիրաւորը դեռ չաւարտած այս անխուսափելի հարցաքննութիւնները։ Ու եթէ վիրաւորը տանգէ իր վերջին շունչը և գոցէ իր աչքերը, դեռ պիտի հարցնեն թէ քանի՞ անգամ պատահած է որ ոտքը կոտրի, թէ ուրիշ ատեն մեռա՞ծ է, եւ եթէ չէ, ինչո՞ւ համար չէ մեռած։

Վասնզի, կարելի՞ է երեւակայել որ մարդ մը մեռնի, առանց իր հարցարանը լեցուցած ըլլալու եւ հարցաքննութիւնը աւարտելու։

Փա՛ռք խորհրդային գրանդանագէտներուն։

Ահա «թուղթին փառքը»։

* * Երկրորդ պատմութիւն։

Վոլոկտայի շրջանը գիւղի մը մէջ։ Աղջնակի մը աչքը վիրաւորուած է, յետոյ թարախոտած։ Մայրը կ'առնէ աղջիկը եւ կը տանի, քան վերստ հեռու, շրջանին հիւանդանոցը։ Բժիշկը քննեց. լուաց եւ կապեց աչքը։ Յետոյ ըսաւ որ պէտք է աղջնակը ձգել հիւանդանոց, գործողութիւն կատարելու համար աչքին վրայ։ Սակայն հիւանդանոցի տնօրէնութիւնը կը պահանջէր վկայական մը, որ հաստատէր թէ աղջիկը գիւղացիի աղջիկ է, թէ մայրը կը վճարէր բոլոր տուրքերը։

Խեղճ մայրը վազեց գրասենեակէ գրասենեակ, երդուընցաւ բոլոր սուրբերուն վրայ որ Ծընունդէն առաջ վճարած է տուրքերը, եւ հաստատելու համար իր գիւղացիութիւնը, ցոյց տուաւ ձեռքերը, որոնք չէին նմաներ ոչ քաղքցիի, ոչ զօրավարի, ոչ ալ գործավարի կիներու ձեռքերուն։ Ու կինը լացաւ, սպառնաց, խնդրեց ու պաղատեցաւ։ Պատրաստ էր ոտքը իյնալու անոր որ պիտի փրկէր իր աղջիկը։ Սակայն ի՜նչ հարկ խօսքերու։ Անհրաժեշտ է «թուղթ»ը, «հարցարան»ը։

Առաւ աղջիկը և քանի վերստ ճամբայ կտրեց, վկայականը առնելու համար։ Պաշտօնեան տուաւ «թուղթ»ը, բայց աւելցուց որ պէտք է կնքուի։ Հիմակ ալ պէտք էր փնտռել կնիքին տէրը։

Յաջորդ առտու «թուղթ»ը առաւ, բայց աչքը լմնցած էր։ Ալ ի՛նչ հարկ թուղթին։ Լաւ որ մէկ աչքն էր։ Մարդ մը կրնայ կուրանալ, տանջուիլ, նոյնիսկ մեռնիլ, պարզապէս «թուղթ» չունենալուն համար։

Ընկերնե՛ր, սարսափելի՛ է, կ'աւելցնէ թղթակիցը։ Սարսափելի՛ է։ Որովհետեւ աւելի կը հետաքրքրուին հարցարանով, վկայականով, քան մարդով։

ԿԵԱՆՔԸ ՔՕՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

Քօնսթանցա 1 Մարտ

Փետրուարեան յեղաշրջումին յիշատակը տօնելու համար, տեղւոյս դաշնակցական մարմինը փետրուար 27ին հանդէս մը սարքեց «Արաքս» թատերասրահին մէջ։

Սրահը եւ գաւիթը լեցուած էին հանդիսականներով, որոնց կարեւոր մէկ մասը հարկադրուած էր ոտքի վրայ մնալու։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ հանդիսականներու կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Գ. Քեստանեան, որ հասկնալի ոճով բացատրեց հանրապետական վարչաձեւին բնոյթը, անոր տարբերութիւնը միահեծան դիկտատուրութիւններէն, ուր ժողովուրդը գերի է, իսկ հանրապետական կարգերու մէջ իր քաղաքական եւ տնտեսական ճակատագիրը տնօրինողը ինքը, հանրութիւնն է, ազատ քաղաքացի տիտղոսին տակ։ Մեծ է հանրապետական ժողովուրդի մը ծոցին մէջ քաղաքական կուսակցութիւններու դերը, պայմանաւ որ անոնք նուիրուած ըլլան իրենց ծրագիրներու իրագործման, փոխանակ իրար քանդելու անիմաստ եւ կործանարար ընթացքի հետեւելու։

Ապա բացատրեց Հայաստանի ներկայ կառավարութեան ընթացքը, որակելով զայն հանրապետական անունին տակ խիստ դիկտատուրա, քանի որ ոչ ազատ բեմ կայ ազատ խօսքի համար, ոչ ազատ մամուլ՝ ազատ մտածումներու համար, ոչ ալ ազատ մուտք։ Այդ իշխանութեան հանդէպ դաշնակցութիւնը դարձած է ընդդիմադիր կուսակցութիւն, մինչեւ որ իրականանայ իր եւ հետեւաբար ամբողջ հայ աշխատաւորութեան արդար ցանկութիւնը — Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։ — Այս վերջին երկու բառերը կարծես ելեկտրականացուցին ժողովուրդը որ երկարատեւ ծափահարութեամբ թնդացուց սրահը։

Ցերի ունեցան մեներգներ ընկերներ Պարոյր Չիթճեանի կողմէ՝ «Ալագեազ» եւ Վաչէ Յովհաննէսեանի կողմէ «Վերջին վարդ»։ Ընկ. Արտաշէս Յօնիկեան արտասանեց Շահանի «Վերջին աղօթք»ը, խիստ բնական առոգանութեամբ եւ ճարտար շարժուձեւերով։ Հանդէսին փայլը աւելցուց նաեւ Պ. Կարպիս Ճրագեան իր թրթռուն ջութակով։ Ամէնէն վերջ՝ գաւեշտ մը ներկայացուեցաւ, Ցրամաթիք խումբին կողմէ։

Մենօ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը կը ծանուցանէ մեզի.— Քէօթահիացի Պ. Նշան Թանթանեան, ուրիշ անունով Մալաքեան, Փարիզ նիրքին նախարարութեան դիմելով խնդրած էր իր անունի ճշտման մասին հրահանգ տալ պաշտօնատան։ Սակայն թիւրիմացութեամբ մը կասկածելի նկատուելով, ուխթը օրէն Ֆրանսայէն վտարուելու հրաման ստացած էր։

Ազգ. Միութեան անդամներէն Պ. Ս. Փափազեան եւ Պ. Ա. Զաքմաքեան, Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն Պ. Սարպաքի եւ Օտարականներու Վարչութեան ճիւղին պետ Պ. Կարիոյի ներկայանալով, բացատրեցին թէ թիւրիմացութեան զոհ մըն է յիշեալ հայրենակիցը։ Պաշտօնատարները խոստացան արդար կարգադրութիւն մը ընել։

Խօսակցութեանց ընթացքին, Պ. Կարիոյ դիտել տուաւ թէ. «Ժամանակէ մը ի վեր Հայերու մէջ պատահած կրկնակի ոճիրներն ու այլ եւ այլ արարքները կառավարական շրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւած են, եւ ապահովութեան պաշտօնեաները կը զբաղեցնեն։ Եթէ այս արարքները շարունակուին, կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի տնօրինութիւններ ընել Հայերու մասին»։

Հայ ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ. այդ ոճիրները եւ տխուր արարքները մասնակի հանգամանք ունին, թէ հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս հանդարտաբարոյ է եւ կը յարգէ օրէնքն ու իշխանութիւնը, ուստի կը խնդրեն որ պատահական արարքները ընդհանուրին չվերագրուին։

Օտարականներու ճիւղին պետ Պ. Կարիոյ խորհուրդ տուաւ խրատել հայ ժողովուրդը՝ յարգելու երկրին եւ կառավարութեան օրէնքները. եւ զգացնել թէ իբր հիւր տարր մը պէտք է ջանան միշտ ուղիղ ընթացքի հետեւիլ, եւ կառավարութեան վստահութեան եւ համակրանքին արժանանալ, որպէսզի ամէն պարագայի մէջ օժանդակութիւններ եւ աջակցութիւններ վայելելու իրաւունք ստանան։

Վերջին պահուն Պ. Կարիոյի կողմէ՝ Վարչութեան անունով մասնաւոր հաղորդուեցաւ թէ Թանթանեանի Ֆրանսա մնալուն եւ հարկ եղած ճշդումը կատարուելուն մասին որոշում տրուած է։

Այս առթիւ Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ֆրանսական կառավարութեան բարեացակամ ու անաչառ կարգադրութեան համար։

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ.— Վերջացող շաբթու ընթացքին տեղւոյս Հայ Հասարակութիւնը պատեհութիւնը ունեցաւ ներկայ գտնուելու քանի մը հանդէսներու։

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած պարահանդէսը յաջող անցաւ։ Երկսեռ զոյգերու կողմէ տեղի ունեցան հայկական եւ եւրոպական զանազան նորաձեւ պարեր։ Դադարի միջոցին կոմիտէին կողմէ աճուրդի հանուեցաւ նկարուած հաւ մը։

Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Սէն-Շամոնի մասնաճիւղը սարքած էր գեղարուեստական հանդէս մը ի պատիւ Հայաստանէն վերադարձող պատուիրակին։

Քանի մը արտասանութիւններէ վերջ, պատուիրակ Պ. Խանդեան պարզեց Հայաստանի ներկայ վիճակը, բերբերու յարաճուն աշխատութիւնը, գիւղացիներու կեանքը, եւ շինութեան հողի եւ բնակարանի պակասը։ Բայց շատ համառօտ անցաւ ամենակարեւոր հարցի մասին— թէ՝ նոր Մալաթիան հողային կամ ջրային ինչ դիրք պիտի կրնայ ունենալ, ինչո՞ւ շինութեան չեն ձեռնարկեր, որպէսզի այստեղի անգործ հայրենակիցները փոխանակ տառապելու օտար երկինքի տակ փոխադրուին Հայաստան։

Ցայգութեամբ ներկայացուեցաւ գաւեշտ մը «5 թիւ խուցը»։

Իսկ Մարտ 4ին Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ թատերական ներկայացում մը, «Օթէլլօ»ն։

Սէն-Շամոնի Հայ հասարակութիւնը փութացած էր ներկայ ըլլալ այս հոյակապ տրամին, որ առաջին անգամ կը ներկայացուէր այստեղ։ Եկած էին նաեւ Ֆրանսացիներ։

Շնորհիւ թափուած ջանքերուն, խաղը բաւական յաջող էր։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ՄԸ, ՆԵՐՇՆՉՈՒԱԾ՝ ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ԵՐԿՐԷՆ.— Հայր մը, որ կ'ապրի Նափոլէոնի երկրին՝ Քորսիքայի մէջ, ռազմաշունչ նամակ մը կը ղրկէ Փարիզ իր տղուն, հրամայելով որ երթայ եւ առնէ ամուսնացած քոյրը, ազատելու համար անգութ էրկանը ձեռքէն։

— Դնա՛ եւ լսէ։ Թող եւ տայ աղջիկս։ Միասին տար ատրճանակ, եւ երբ սուտ փորձ մը ընէ, կրակէ։ Այս է հայրական հրամանս, ապա թէ ոչ կուգամ Փարիզ, եւ վա՛յ ձեզի։ Կատակ չեմ ըներ։ Արդէն պէտք է լաւ ճանչցած ըլլաս զիս։ Բարի սիրտ մը ունիմ, բարի հայր մըն եմ, սակայն պատրաստ եմ դառնալու մեծ ոճրագործ մը, պաշտպանելու համար ընտանիքիս պատիւը։

Յետոյ «Յետ Դրութեան» մէջ կ'աւելցնէ.

— Աւելի լաւ է մեռցնել քան մեռնիլ։

Արդ, այս ռազմաշունչ նամակով ուղղակի կրակ առած, տղան ատրճանակը կը դնէ գրպանը եւ աղջի կ'երթայ քրոջ տունը, Վիլէթի թաղին մէջ։ Քրոջ ամուսինը ոստիկան մըն է, բայց անգութ մարդ մը, որ շարունակ կը ծեծէ իր գեղանի կինը՝ Լէան։ Լէա ամէն անգամ որ ծեծ կ'ուտէ, կը վազէ եղբօր տունը լալու եւ ցաւը ամոքելու։ Սակայն երբեք չի խորհիր բաժնուիլ իր էրիկէն։

Ու ահա եղբայրը, հօրը պատուէրով, կը հասնի տուն, կ'առաջարկէ քրոջ որ հետեւի իրեն։ Քոյրը սկզբան նստած էր էրկանը հետ։ Երկու հիւրեր ալ կային։

Լէայի եղբայրը վէճի կը բռնուի ոստիկան-ամուսինին հետ։ Ու յանկարծ ատրճանակները կը ճարճատին։ Ոստիկանը, ծանրօրէն վիրաւորուած, կ'իյնայ գետին։ Լէա, որ տեղէն ցատկած էր միջամտելու համար, կը զարնուի ծծէն։ Ոճրագործը անմիջապէս կը փախչի սակայն շուտով կը ձերբակալուի։ Վիրաւորները, յուսահատական վիճակի մէջ, կը փոխադրուին հիւանդանոց։

ՄԱՐԴ ՄԸ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՒ.— Հաւմէն կը հեռագրեն թէ Չէզա գիւղին մէջ անցեալ շաբաթ կը մեռնի Տի Մօրօ անունով ծերուկ մը։ Սգակիր ընտանիքը կը պատրաստուի յուղարկաւորութեան. կը վառեն մոմերը, կը շարեն ծաղկեպսակները եւ կը կանչեն կրօնաւորները։

Յանկարծ մարդը կ'ողջնայ, գլուխը կը բարձրացնէ եւ բոլորտիքը կը նայի։ Մոմեր, մահուան ծաղկեպսակներ, վարդապետներ, խունկ եւ աղօթք։ Սոսկէ կը վախնայ ու անմիջապէս կը մեռնի, եւ այս անգամ կը թաղուի «ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք»։

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ.— Կիրակի, Նիսի մօտակայ ապարանքներէն մէկուն մէջ յանդուգն յարձակում մը կատարեցին գողերը։ Ապարանքը կը կոչուի «Ոսկի Մովեղիք», եւ կը կախուի ծովին վրայ, Նափոլէն Բան գացող ճամբուն մէկ անկիւնը։

Ապարանքին մէջ կը բնակին անգլիացի տիկին մը եւ բարեկամ ընտանիք մը։ Իրիկուան ճաշէն յետոյ, յանկարծ ապարանքին դրան զանգակը կը հնչէ։ Սպասուհին կը վազէ բանալու համար դուռը։ Յանկարծ սարսափելի աղաղակներ կը լսուին։ Պ. Տրաֆէ, կը ձգէ սեղանը եւ վար կը վազէ, երբ դէմ առ դէմ կու գայ երկու անծանօթներու, որոնք ատրճանակը ուղղած կը սպառնան։ Անվախօրէն Տրաֆէ կը յարձակի. ատրճանակները կը զօռան։ Տրաֆէ կը վիրաւորուի ձախ աչքէն։ Սակայն գողերը, այլեւս վտանգուած ըլլալով, կը փախչին։ Սպասուհին, որ փորձն վիրաւորուած էր կը մեռնի։

ԿՏՐԱԾ ՄԱԶԵՐՈՎ ԱՂՋԿԱՆ ՅԱՐԴԸ.— Պերլինցի վաճառական մը հագուստեղէնի իր մեծ վաճառատան մէջ նստակով մը ծառայութեան կը կանչէ Հանովըրցի աղջիկ մը։ Աղջիկը կու գայ Պերլին եւ կը ներկայանայ գրասենեակ։ Վաճառականը կը մերժէ ծառայութեան ընդունիլ։ Հանելո՛ւկ։ Ծառայութեան կը կանչէ, եւ ծառայութեան չընդունիր։ Աղջիկը կը դիմէ դատարան։

Վաճառականը, դատի պահուն կը յայտարարէ թէ, աղջիկը ծառայութեան կանչած էր՝ տեսնելով լուսանկարը, պարկեշտ դէմքով եւ լրջօրէն հիւսուած մազերով, սակայն երբ անձամբ ներկայացաւ, տեսաւ որ մազերը կտրած է։ Եւ մերժեց։

«ՅՈՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԹՕՄՊՕԼՍ

ԴՈՒԼԻԴՈՎՍԿԻ

Ա.

Այդ իրիկունը երեք հոգի էինք — երեք հոգի զորս Արեւելքի քաղաքական մրրիկը օտար ափափի մը վրայ նետած էր — ռուսական երբեմնի ռուս հարուստ վաճառականէր մը, փեթերսպուրկցի ծանօթ ճարտարագէտ մը եւ ես։ Ժամ մը առաջ Վիէննայի [illegible] փողոցներէն քալելով, այժմ՝ եկած նստած էինք Փրաթէրի ծանօթ ճաշարաններէն մէկուն մէջ։

Ճաշարանին պարտէզը լեփ լեցուն էր։ Դասակարգով, երեւոյթով ու տարիքով տարբեր մարդիկ՝ հինգական վեցական, նոյնիսկ տասնական հոգի միասին նստած էին պզտիկ սեղաններու շուրջ։ Փոքր, բաց բեմի մը առջեւ զետեղուած նստարաններն ալ ամբողջովին գրաւուած էին, այնպէս որ ուշ մնացողները տեղ չէին գտներ ու ստիպուած էին՝ բազմութեան մէջ ոտքի վրայ կը մնային կամ փարքի լայն ծառուղիներու վրայ ժուռ կուգային։ Փոքրիկ խելօք մանուկներ կը քալէին իրենց ծնողքին առջեւէն։ Շուներն ալ խիստ հանդարտ վարմունքով մը իրենց տէրերուն մօտ ականջնին կախած կը քնանային։ Փայտէ վանդակորմի մը ետեւէն ամերիկեան տեսարանաւոր երկաթուղիի մը աղմուկը կը լսուէր, մինչ աւոր ձախ կողմը մութ կապոյտէ գետին մը կազմող երկինքին մէջ անձայն ու յամրօրէն կը դառնար «Հսկայ Անիւը»։ Գլխու պտոյտ պատճառելիք բարձրութեան մը ելլող լուսաւորուած կառքերը, հեռուէն խաղալիքի մը տպաւորութիւն կ'ընէին։

Կը խօսակցէինք մեր սրտաբուն այնքան մօտիկ օրերու վրայ։ Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ — այս էր ագարակատէրին անունը — իր կեանքի հետաքրքրաշարժ դրուագներէն մէկ քանին պատմեց։ Ասիկա կարծես թէ ազդանշան մը եղաւ։ Ամէն մէկս պատմելիք բան մը ունէինք։ Պատահաբար Վարշաւայի անունը տուի։

— Ի՞նչ, Վարշաւան կը ճանչնա՞ք, հարցուց ուրախութեամբ ճարտարագէտը։

— Հը՛, կը հարցնէ՞ք թէ Վարշաւան կը ճանչնա՞մ։ Ինչպէ՛ս չճանչնամ հոն էր որ կեանքս սկըսայ ու հոն է որ ապրած եմ երիտասարդութեանս լաւագոյն տարիները։

— Ես ալ երեք տարի պաշտօնով Վարշաւա գտնուած եմ։ Ի՜նչ հիանալի քաղաք։ Մեկնած ատենս իրաւ որ սիրտս ցաւեցաւ։ Ի՜նչ ճաշարաններ, ի՛նչ սրճարաններ, մարդ ի՜նչ երկնային հաճոյքներ կը վայելէր... Իսկ կիները, կինե՛րը, շարունակեց ճարտարագէտը զմայլանքով, առաջնակարգ, գեղեցիկ, վայելուչ։

— Ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ անգամ այնքան չեմ զուարճացած որքան Վարշաւայի մէջ։ Կը յիշէ՞ք Թօմպօլան։

— Թօմպօլան ի՞նչ է որ, հարցուց Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ, որ հարեւանցի գաղափար ունէր Վարշաւայի մասին։ Ճարտարագէտը զարմացած երեսը նայեցաւ։

— Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ, խնդրեմ, ձեզի պէս ուսեալ մէկը, որ ամէն տեղ գտնուած եւ ամէն ինչ տեսած է, ինչպէ՞ս կըլլայ որ Թօմպօլան չի գիտեր։ Ով որ Թօմպօլայի ներկայ չէ եղած, ըսել է որ բան մը չէ տեսած։

— Աղէկ, բայց ի՞նչ է որ ատիկա։

— Թօմպօլա. հրաշալի պարահանդէս մը ուր մարդ ոչ միայն Վարշաւան, այլ եւ գաւառներն ալ կը տեսնէ։ Իսկապէս հրաշալի բան։

— Լա՛ւ, լաւ, գոչեց ճարտարագէտը, բայց ամէնէն աղէկը ան է որ մարդ ուզած դիմակաւորին հետ կը խօսի, կը դարպասէ առանց գիտնալու թէ կարուհի մըն է կամ լեհ կոմսուհի մը։ Ճիշդ այս պատճառաւ Թօմպօլայի մը մէջ մարդ կրնայ խիստ հետաքրքրաշարժ պատահարներ ունենալ։ Իմ գլխէս հատ մը անցած է... թէեւ վախճանը ինծի շատ անհաճոյ եղաւ։ Հակառակ ատոր կ'ուզէ՞ք որ ձեզի պատմեմ։

— Հարկա՛ւ, բնականաբար, կը խնդրենք, պոռացինք երկուքս միաբերան։

— Պէտք է խոստովանիմ որ, սկսաւ պատմել ճարտարագէտը, լեհ ժողովուրդը Ռուսերու հանդէպ միշտ վերապահ ընթացք մը ունեցած է, միջին դասակարգը ոչ այնչափ, սակայն բարձր դասու ընտանիքներն անմատչելի էին։ Բացառութիւն կ'ըլլար միայն կառավար. բարձր պաշտօնատարներու եւ կայսեր. անձնապահ գունդի սպաներուն· ատոնցմէ ալ միայն անոնց որոնք կրնային անթերի լեհերէն խօսիլ։ Ես շատ առանձնաշնորհեալ դիրքի մը մէջ էի, նախ, հակառակ օրթոտոքս հաւատքիս, լեհական ծագումէ ըլլալուս, յետոյ՝ շատ լաւ լեհերէն գիտնալուս ու վերջապէս՝ հօրս փեթերսպուրկի մէջ գրաւած բարձր դիրքին պատճառաւ։ Այս երեք պարագաներու բերումով, տարի մը չանցած արդէն Վարշաւայի բարձր դասու լեհ ընտանիքներուն շատերէն սիրով կ'ընդունուէի, ի մէջ այլոց նաեւ Ցիկին Ի... է, որուն ամուսինը ամբողջ Լեհաստանի, Մոտոլիոյ ու Վօլհինիոյ ամենամեծ ագարակատէրն էր։ «Որ եւ է տիտղոս մը չունիմ, սակայն հաւատացէք որ լեհ իշխաններէն ու կոմսերէն շատերն իրենց հարստութեան կէսը պիտի տային միայն իմ անունս կրելու համար»։ Այսպէս ըսաւ ինծ անգամ մը պարոն Ի... որ սովորաբար շատ լուրջ մէկն էր։ Սակայն իմ պատմութեանս մէջ խնդիրը իր վրայ չէ, այլ իր կնոջը վրայ։

(Շար.)

քոմիթէճիական դաւադրութեանց դէմ, եւ անկէ իվեր կը կարծուէր թէ կազմակերպութիւնը հրաժարած է յեղափոխական մեթոտներէ եւ քաղաքական պրոպագանդէ։

Մակեդոնացի յեղափոխականները առ այժմ հրաժարած են ապստամբական շարժումէ մը, որուն իրականացումը օրէ օր կը դժուարանայ եւ կը սպառնայ աղետալի պատերազմի մը մղել Պուլկարիան։ Ատոր փոխարէն, անոնք սկսած են «սահմանադրական» պայքար մը՝ ուղղուած մասամբ Յոյներուն, բայց գլխաւորաբար Եուկօսլաւներուն դէմ։ Սօֆիայի մէջ կազմակերպութեան կողմէ հիմնուեցաւ «Մակեդոնիա» թերթը, որ արդէն շատ տարածուած է եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ։ Այս թերթը ինքնավարութիւն կը պահանջէ Մակեդոնիոյ համար՝ Եուկօսլաւ Դաշնակցութեան մը սահմաններուն մէջ։ Այս նպատակով իր յօդուածները կը ձգտին ժողովրդականացնել «Մակեդոնացի» ազգի մը գոյութիւնը՝ անկախ Պուլկարէն, եւ որուն մէջ կը մտնեն ո՛չ միայն Մակեդոնիոյ Պուլկարները, այլ եւ միւս բոլոր տարրերը։ Այս շարժումը շատ տարածուած է Մակեդոնիոյ մէջ, ուր բնակիչներէն շատեր սկսած են իրենք զիրենք կոչել ոչ Պուլկար եւ ոչ Սերպ, այլ «Մակեդոնացի»։ Բնականաբար ասիկա պարզապէս ռազմավարութիւն մըն է եւ կը ձգտի չէզոքացնել սերպացումի հոսանքը։

Յարձակում Սօֆիայի ոստիկանատան վրայ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոտքէն մինչեւ գլուխը զինուած չորս յեղափոխականներ յարձակում գործեցին ոստիկանութեան շէնքին վրայ եւ գրաւեցին աւելի քան մէկ միլիոն լեվա։ Մեկնելու պահուն, ռումբ մը նետեցին, որ մասամբ քանդեց ոստիկանութեան շէնքը եւ սպաննեց Սօֆիայի Ընդհանուր Ապահովութեան քաղաքական բաժնի տնօրէն Իքօնոմոֆը։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ այս ոճիրին հեղինակները, որոնք կը կարծուի թէ համայնավարներ կամ հողագործականներ են։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգ. Դաշնակցութեան Խորհուրդի 44րդ. Նստաշրջանը։ Կը նախագահէ գերման արտաքին Նախարար Շթրէզէման, որ գերմաներէն կը խօսի։

Ինչպէս գրեցինք, այս Նստաշրջանին օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրն է գերմանեւլեհ վէճը։ Շթրէզէման տեսակցեցաւ Չէմպըրլէյնի եւ Պրիանի հետ, առաջինին հետ աւելի երկար։ Պրիան գերման Նախարարին ուշադրութիւնը հրաւիրեց Ֆրանքֆորթի մէջ կոմս Վէսթարփի արտասանած ճառին վրայ, որուն մէջ գերման պետական մարդը ըսած էր թէ Գերմանիա երբեք չէ ճանչցած Վերսայլի դաշնագիրը, ոչ ալ իր արեւմտեան սահմանները։ Պրիան դիտել տուաւ նաեւ որ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը մտատանջ է գերման դահլիճին մէջ ազգայնականներ գտնուելուն։ Ի վերջոյ յիշեցուցեց թէ Հռէնոսեան երկիրներու պարպումի խնդիր չի կրնար յարուցուիլ, մինչեւ որ զինաթափութեան հարցը չվճռուի, այսինքն մինչեւ որ Քէօնիկսպէրկի ամրութիւնները չքանդուին։

Սըր Չէմպըրլէյն մեծ գործունէութեան մէջ է. կ'ուզէ իբրեւ միջնորդ ծառայել Շթրէզէմանի եւ Զալէսքիի միջեւ, գերմանեւլեհ անհամաձայնութիւնը բարեկամաբար կարգադրելու համար։ Կը կարծուի թէ անգլիացի Նախարարը նախապատրաստական աշխատանքներ ալ կը կատարէ՝ Ռուսիոյ դէմ եւրոպական պետութեանց ճակատ մը ստեղծելու համար։ Չէմպըրլէյն կրնայ թէ՛ Լեհաստանի եւ թէ Գերմանիոյ վրայ ճնշում բանեցնել. առաջինը պէտք ունի Անգլիոյ ելմտական, իսկ երկրորդը՝ քաղաքական աջակցութեան։

Գերման պատուիրակութիւնը միասին բերած է երկար տեղեկագիր մը՝ Հռէնոսեան հողամասերու պարպումին մասին, սակայն չի կարծուիր որ այս խնդիրը քննութեան առնուի ներկայ Նստաշրջանին մէջ։

Զինուոր. կազմակերպութեան նոր օրէնքը

Երեսփոխանական ժողովը չորս օրուան վիճաբանութիւններէ վերջ 31ի դէմ 500 ձայնով վաւերացուց պատերազմի ատեն ֆրանսական ազգի զինուորական կազմակերպութեան Նոր օրինագիծը։ Հակառակ քուէարկեցին միայն համայնավարները։ Ասիկա առաջինն է այն ծրագիրներէն, որոնք հետզհետէ Խորհրդարանին կողմէ պիտի քննուին։ Քուէարկուած օրէնքը կը բաղկանայ յիսուն յօդուածներէ։ 15րդ յօդուածը կ'արտօնէ կառավարութիւնը խաղաղութեան ժամանակէն իսկ ցուցակագրել այն անձերը, անասունները, առարկաները եւայլն. որոնք անհրաժեշտ պիտի ըլլան զօրաշարժի ատեն։ 25րդ յօդուածը կը ճշտէ երեսփոխաններու դիրքը պատերազմի ատեն։

Օրինագիծը ղրկուեցաւ Ծերակոյտին, որ անմիջապէս պիտի սկսի քննել զայն եւ վաւերացնելէ վերջ օրէնք պիտի դառնայ։

Խիստ միջոցներ համայնավարներուն դէմ

Յունաստանի Հաղորդակցութեան Նախարարութեան եկած գաղտնի հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ վերջերս Սելանիկի մէջ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան համայնավարները՝ բանուորները լարելով կառավարութեան դէմ։ Մակեդոնիոյ ընդհանուր կառավարիչ Պ. Քալէվրաս կ'ըսէ թէ համայնավարները յեղաշրջական շարժում մը կը պատրաստեն։

Կառավարութիւնը լայն իրաւասութիւն տուած է Մակեդոնիոյ կառավարիչին խիստ միջոցներ ձեռք առնելու համայնավարներուն դէմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՕՖԻԱՅԻ բանտին մէջ 150 քաղաքական յանցաւորներ ծոմապահութիւն յայտարարած են՝ բողոքելու համար իրենց հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումին դէմ։ Ներկայիս 2000 քաղաքական բանտարկեալներ կան Պուլկարիոյ բանտերուն մէջ։

ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ նոր երկրաշարժ մը պատահեցաւ Օզաքայի, Քոպէի եւ Քէօթօի շրջանին մէջ։ Օզաքայի մէջ սինեմա մը փլաւ եւ 80 հանդիսականներ փլատակներուն տակ մնալով մեռան։ Նիւթական կորուստը մեծ է։ Ցնցումներ զգացուած են նաեւ կեդր. Ասիոյ մէջ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ պոլշեւիկեան դեսպանուհի Տիկին Ալեքսանդրա Քոլոնթայ իր առաքելութեան մէջ ձախողած ըլլալով, շուտով պիտի մեկնի յիշեալ քաղաքէն։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ Արեւելքի ջուրերը այցելող Ֆրանսական Նաւատորմը Ֆիլիփվիլէն ճամբայ ելաւ դէպի յունական ջուրերը, ուսկից պիտի անցնի Սուրիա, Թուրքիա եւ Սեւ ծով։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ վիճաբանական ժողովը՝ 11 փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Փլաս տ'Իթալի Քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ՝ Իթալի։

"ՅԱՐԴԳՈՂ"Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

12 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն

Կը մասնակցին՝ Շահխաթունի, երգիչ Նաւասարդեան, Մարութեան, դաշնակահար Ալիքսանեան, պարող Իկար։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ֆր. եւ 3՝ ֆր.։

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՀԱՄԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԴՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

5 Մարտ 927 Սէն Շամօն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ.

15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբին անդամները ինչպէս նաեւ Սէն Միշէլի եւ անոր յարակից թաղերը բնակող բոլոր դաշնակցականները կը հրաւիրուին Մէթրօ Օտէօնի դիմաց, Քաֆէ Բօշէ, այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Շրջ. կոմիտէի անդամները։

Հ. Յ. Դ. Ռօստոմ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի Մարտ 9, ժամը 8.30ին Ռօստոմի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի 10 Մարտ երեկոյեան ժամը 8.30ին գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կուկունեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին, դաշնակցութեան գրադարանը։ Միասին բերել նաեւ հին եւ նոր անդամատետրները։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Վահրամ Կաքաւեան կը խօսի Սիւրմէլեանի «Լոյս Ջուարթ» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Գործ.— Ստացանք 425 ֆրանք։

Լապէկիւտ, Մ. Գ. — Ստացանք 20 ֆրանք։

Ռօման, Մ. Թ.— Ստացանք 12 ֆրանք։

Լիոն, Տ. Տ.— Ստացանք 10 ֆրանք։

Լա Սօն Յ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Նէօյեի Ա. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Լա Սօն, Մ. Թ.— Ստացանք 8 ֆրանք։

Մարսէյլ, Ա. Ա.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Վալֆրուաքուռ, Ս. Բ.— Ստացանք 10 ֆրանք։ Շուտով կը ղրկենք։

Պօնիէռ, Հ. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Վօ-ան-Վէլէն, Մ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել 3. խ.ի։

Քուրպըվուա Բ.Լ.—Ստացանք 10 ֆրանք։

Օպընա, Ա. Ս.— Ստացանք 5 ֆրանք։

Մարսէյլ, Իշխան Խ. — Ձեր նամակը ուշ ստացանք։

Լը Քրէօզօ, Ա. Ա.— Ստացանք 10 ֆրանք։

Շալիէօ, Շ. Տ. Խ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

Փրօվիտէնս Վ. Ա.—Ստացանք 3 տոլար։

Մարսէյլ, Ա. Հ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Մարսէյլ, Գ. Թ.— Ստացանք։

Փարիզ, Խ. Ի.— Ստացանք 22 ֆրանք։

Պէլֆօռ, Գ. Շ.— Ստացանք 10 ֆրանք։

Քէմպրիճ, Գ. Ն.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Փարիզ, Տօքթ. Պ.Գ.—Ստացանք 140 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խնուսի Դումամ գիւղէն Ազատ Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝ Abkar Assadourianի, Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.):

— Վահան, Լուսվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Քիզիրեան որոնք Տէր-Զօր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Քիզիրեանի՝ Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente) France։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Վարդենի Իյնէճեան որ Իզմիրի աղէտէն վերջ ամուսնոյն հետ Գանտիա (Կրետէ) ապաստանած է, կը փնտռէ իր քոյրերը Մարիամ եւ Լուսաբեր, որոնց մասին լուր առած է թէ գորգի գործարանի մը մէջ կ'աշխատին Լիոն, Մարսէյլ կամ շրջակայքը։ Իմացնել Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան, 75, Avenue Berthelot, Lyon։

— Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղինէեան) հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Իմացնել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի Aux Établissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Զօրումցի Էլմաս Վարժապետեան կը փնտռէ իր որդին Յովհաննէս Վարժապետեան, 26 տարեկան որ կորսուած է Տէր-Զօրի եւ Մուսուլի կողմերը։ Գրել՝ Բարսեղ Լօշեանի՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie, (Seine)։ Լուր տուողին նուէր մը պիտի տրուի։

— Ալաշկերտի բերդից գիւղէն Տիգրան Մխճիեան, հօր անունը Իսրօ, մօրը անունը Տիլպէր, կնոջ անունը Անուշ, զաւակներուն անունները, Իշխան, Զարզանդ, Արշալոյս, Աղաւնի։ Քոյրերը Լուսիկ, Ազնիւ, Եսթեր, Զարուն, Նունիկ, Մաքրուհի, հօրեղբայրները Մելքոն, Գասպարպապի, անունը Մարտիրոս. կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ։ կը փնտռուի իր գերդաստանի կողմանէ Ռուսաստանի կրասնոդար քաղաքէն։

Իմացնել Հ. Աւետիսեանի՝ S. Donnet St. Hilaire Grasse A.M.

Կ'ուզուի ժամագործ աշկերտ մը 16 - 18 տարեկան դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ԿԸ ԳՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԳՈՐԳԵՐ

ԿԸ ԳՆԵՆՔ, արծաթեղէն, ոսկեղէն, ադամանդ, հին եւ նոր յարդի ձեռագործներ։ Կը փնտռենք լաւ ձեռագործ գործողներ.

Դիմել՝ «Էնթէրսօ» ընկերութեան մէջ մեր նոր բացած գրասենեակը ամէն օր 10—1 եւ 3—6։

41 Rue de la Chaussée d'Antin

Tél. Trudaine: 01—41

Բ. յարկ աջ կողմ առաջին սենեակը։ Կը խօսինք հայերէն, ռուսերէն եւ օտար լեզուներ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի Վարչութեան, 208 bis, Rue Lafayette։ Մէթրօ՝ Louis Blanc կամ Jaurès.

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով յարկաբաժին մը որ կը բաղկանայ երկու սենեակներէ եւ խոհանոցէ մը, Route de Versailleի վրայ, Billancourt: Դիմել՝ նախկին Մոսկուա-Կովկաս ճաշարանը, 41 Rue de St. Cloud, Billancourt.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ցաքեր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունահայ տարեգիրք 25, Ռապըութիւն 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարեգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքօ 10. Հայրենի Քնար 12.50, Հայորդիները 7, Սասմայ Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայաստանի Նկարիչների Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, «ՆՈՐ ՕՐ»ի գրական տետրակներ, թիւը 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւայլն։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé,

---

Կահագործ աժան գինով կը շինուին եւ կը նորոգուին տնական կարասիներ, գրասենեակի սեղաններ եւայլն, ծախու են թրքական թավլուներ։ Դիմել՝ 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ՇԱՀԱՒՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ 7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլսական լիւլէ գայմաքի, թուլում պանիրի եւ ճերմակ պանիրի գործիքներ, շինելու արհեստն ալ սորվեցնելով եւ ելած ապրանքը տեղաւորելու դիւրութիւններ եւս ցուցնելու պայմանաւ։ Օրական 30—40 Ֆրանք զուտ շահ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	08
Տոլար,	Dollar	25	39
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	115	30
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	65
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	112	30
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	25
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3040	—
» II	»	1930	—
» III	»	1710	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	164	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ 1927

10 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 281

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐ

Ժընեւի ժողովին առաջին արդիւնքը եղաւ Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը՝ Իտալիոյ կողմէ։

Մինչեւ այսօր Հռոմ կը զգուշանար ստորագրել 1920 Հոկտ. 20ի պայմանագիրը, որով Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հաստատէին թէ Ռումանիոյ կը պատկանի այդ ընդարձակ եւ հարուստ երկրամասը։ Այս վերապահումը ուժ կուտար խորհրդային իշխանութեան, եւ պահանջելու Պեսարապիան։ Միւս կողմէ կը համարուէր բարեկամութեան ապացոյց մը հանդէպ Մոսկուայի, որուն հետ Իտալիա մասնաւոր դաշնագիր մը կնքեց Անգլիայէն անմիջապէս յետոյ։

Այսօր ալ, հաղորդելով Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը, Իտալիոյ արտաքին նախարարը հարկ դատեր է շեշտել թէ այս որոշումը «ո՛ր եւ է թշնամական հանգամանք չունի Ռուսիոյ հանդէպ»։ Արհեստով դիւանագէտներուն, եւ անոնց կարգին՝ պոլշեւիկ պոլիտիկոսներուն կը թողունք մեկնել այս յայտարարութեան իմաստը։

Այս վաւերացումը եկ կուգայ հաստատել թէ Մեծ Պատերազմէն վերջն ալ, անխախտ կը մնան գաղտնի դիւանագիտութեան աւանդութիւնները։ Եւ յետոյ, այդ քայլը նոր ապացոյց մըն է թէ իսկապէս գործակցութեան ծրագիր մը մշակուած է Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, հակառակ բոլոր հերքումներուն։ Անգլիոյ արտաքին եւ ելմտական նախարարներուն դէպի Հռոմ երթեւեկը իբրեւ առաջին տեսանելի արդիւնք ունեցաւ Իտալիոյ գործօն միջամտութիւնը՝ Չինաստանի մէջ։ Անկէ առաջ եւ մինչեւ այսօր, Պալքաններու մէջ նշմարուած արտասովոր գործունէութիւնը հետեւանք է, նոյնպէս, անգլեւիտալական ծրագիրներու։ Եւ ահա Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը, իբրեւ տրամաբանական ձեռնարկ՝ խոչընդոտ մը հարթելու։

Այս իրողութիւններէն յետոյ, աւելորդ է գուշակութիւններ փորձել անգլեւիտալական համաձայնութեան միւս կէտերուն մասին, որոնք պիտի պարզուին ժամանակի ընթացքին։ Անկեղծ է, միայն, պահպանողական Անգլիոյ ճիգը՝ ընդհանուր ճակատ մը ստեղծելու խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Չէմպըրլէն Ժընեւի մէջ հերքեց այս պարագան, դիտել տալով թէ Անգլիա միայն իր մասին կը մտածէ։ Բայց այդ հերքումն իսկ հաստատումն է օրուան գործունէութեան, որ կը ձգտի «ապահովել խաղաղութիւնը»։ Արդ, կարելի չէ այդ նպատակին հասնիլ, առանց չէզոքացնելու խորհրդային իշխանութիւնը, որ անընդհատ կ'արծարծէ կրակը, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, ամէնէն առաջ Մեծն Բրիտանիան խոցոտելու համար։

Ինչպէս Անգլիոյ համար հեքեաթ են խորհրդային իշխանութեան խաղաղասիրական հաւաստիքները, այս վերջինին համար ալ գաղտնիք չեն Անգլիոյ թաքուն ծրագիրները։ Անշուշտ այս է պատճառը որ, Ռուսիոյ մէջ երկու զօրաւոր հոսանքներ կը հակառակին իրարու դէմ, վերջ տալու համար տատանումներուն։

Օրուան լուրերուն համաձայն, այդ հոսանքներէն մէկը, ծայրայեղ, կ'ուզէ սաստկացնել պոլշեւիկեան գործունէութիւնը Ասիոյ մէջ, իրականացնել համասիական ճակատը, ուժգնօրէն ցնցելու համար բրիտանական աշխարհակալութեան հիմքերը։ Այս աշխատանքը դղրդադին դէպքերու ծնունդ տուաւ Չինաստանի մէջ, եւ ելքը անստոյգ է տակաւին։ Միւս թեւը, որուն առաջնորդն է, կ'ըսեն, արտաքին գործավարի օգնական Լիթվինով, կը թելադրէ, ընդհակառակն, մօտենալ արեւմուտքի, քանի որ Ռուսիա, պէտք ունի օտար դրամագլուխի, ինքզինքը գտնելու համար։ Մէկ խօսքով, երկու կողմերն ալ բարիք չեն սպասեր միջին ճամբաներէն, երկդիմի քաշքշուքներէն, եւ կ'ուզեն վերջնական ելք մը գտնել։

Այս նոյն խարխափումներուն մատնուած են քաղքենի պետութեանց իւրաքանչիւրը։ Եւ Ժընեւի պարբերական ժողովները ամէնէն պերճախօս արտայայտիչն են տիրող քաշքշուքին։ Երէկ՝ վերայալով եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտով երդում կ'ընէին. այսօր՝ Լոքարնօն է կախարդական գաւազանը, խաղաղութիւն խաղալու եւ ինքնագովութիւններ կատարելու։ Հոգ չէ թէ, այդ մարզանքներուն հետ միաժամանակ, եւ անոնց վերեւ, առանց վերապահութեան կը շարունակուին սպառազինութիւնները։ Այս ճամբուն վրայ, մէկը միւսէն աւելի անմեղ չէ, որպէսզի առաջին քարը նետէ։ Ո՛չ խորհրդային միութիւնը, որ զինուորեալ ազգի նշանախօսքը արձակեց ու կը գործադրէ, ոչ ալ միջազգային սեղանաւորը, Ամերիկան, որ մէկ ձեռքով զինաթափութեան ժողով կը հրաւիրէ, իսկ միւսով ուժ կուտայ նոր մարտանաւերու շինութեան։

Պատերազմէն տասներեք տարի յետոյ այս բարքերը, «խաղաղասիրական» այս մարզանքները այնքան չարաշուք են, որ իսկապէս մտահոգութիւն կը պատճառեն ժողովուրդներուն։ Եւ ամէն օր աստիճան մը աւելի կը թանձրանայ մթնոլորտը, նորանոր թոյներով, որոնց առջեւ կը դեղնին խաղաղութեան եւ փոխադարձ ապահովութեան համար ստորագրուած բոլոր մագաղաթները։ Ահաւասիկ նոր պարագան, — Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը։ Ուշ-կանուխ Իտալիան ալ պիտի ստորագրէր այս թուղթը, սակայն եօթը տարի ձգձգելով, առիթ ունեցաւ սակարկելու եւ նոր իրաւունք մը արժեցնելու։ Եւ այսօր իսկ Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'իմացնէ թէ Իտալիոյ ընթացքը ոչ-բարեկամական կը նկատեն Մոսկուայի մէջ, եւ հետեւանք՝ անգլեւիտալական դաշնագրի մը, որուն համաձայն Լոնտոն իրաւունք տուած է Հռոմի, ազատօրէն գործել Ալպանիոյ եւ Անատոլուի մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ, բարի քրիստոնեաները միայն կրնան հաւատալ խաղաղութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՑԵՑԵՐ»

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ (5 Մարտ), Պոլսոյ «Ազդարար»ը, որ աւելի կանուխ ստացած է եւրոպայի թեմական խորհուրդին հրաժարագիրը, դիտել կուտայ.

— «Մ'էկէ աւելի առիթներով, մենք շեշտած ենք այպայական թիթու հոգեբանութիւնը, որով լեցուած են Փարիզի Ջոջերը, եւ կը մերժեն իրենց շուքէն դուրս որ եւ է հեղինակութիւն ճանչնալ։ Վարիչն ալ իրենք են, «ազգ»ն ալ իրենք։ Ժողովուրդը կրնայ շատ ըլլալ թիւով, մինչեւ 20,000, բայց իրաւունք ունի միայն աղօթելու եւ մոմ վառելու, եւ ոչ թէ կարծիք յայտնելու. այդ իրաւունքը մենաշնորհն է իրենց՝ «տեղացի»ներուն, դիրք ու տիտղոս ունեցողներուն։ Ամիրանե՞ր, ըսէք թերեւս. բայց ո՛չ, այդ որակումին անգամ արժանի չեն։ Հին ամիրաները, իրենց յաւակնութիւններու կարգին, ունէին նաեւ վեհանձնութեան, գթասրտութեան շարժումներ. մինչդեռ Փարիզի նրբացած աղաներուն մօտ այդ բանն իսկ կը պակսի։ Անոնք ո՛չ միայն չեն բարեհաճիր զբաղիլ հայ գաղթականներով, այլ եւ պատ կը քաշեն բոլոր անոնց առջեւ, որ կը փորձեն բաներ մը ընել, գոնէ չթողուլ որ նորահաս սերունդը այլասերի օտար ափերու վրայ։

«Ազգային ցեցե՛ր. — ահա ամէնէն ճիշդ որակումը։ Մինչեւ երէկ խաղաղ նստած էին իրենց բոյնին մէջ, առանց ո եւ է մէկէ խանգարուելու, բայց անմիջապէս որ վերակազմութեան փորձ եղաւ, մէջտեղ ելան ու սկսան խածնել, այսինքն կրծել։

«Թող ցնծան ուրեմն ազգային ցեցերը, եւ «յաղթանակ»ին ի պատիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցանեն Ժան Կուժօնի «իրենց» եկեղեցիին մէջ, պատարագիչն ալ կարգելով «իրենց» հովիւը։ Իսկ տիրացուները թող միաբերան «ուրախ լեր Ս. եկեղեցի» գեղգեղեն, քանզի «ոչ եւս է» մղձաւանջը, ժողովրդական մարմինը որ պիտի գար դեղ ու դարման փնտռելու այլասերումի ցաւին համար։»

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

Հին Խրիմի կողմերը, Սուրաշի եւ Շէյխ Մամա երկու հայաբնակ գիւղերուն բնակչութեան թիւն է 1200։ Ասկէ զատ խոշոր թիւ մը կ'ապրի Թէոդոսիայի մէջ։ Յետոյ Հայերը ցրուած են շրջանին բազմաթիւ գիւղերուն մէջ (Կրինեչկա, Ինգոյ եւայլն)։ Այս շրջանին մէջ կայ երկու հայկ. դպրոց, Սուրաշի ու Դոմաշի, որոնց աշակերտներուն թիւն է 130։ Սուրաշին, որ հայ հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսքիի գիւղն է, ունի յատկապէս կառուցուած դպրոցական գեղեցիկ շէնքեր։ Դոմաշ էլիի հայ գիւղացիները այս տարի շինած են նոր դպրոց մը։

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԳԻՐՔԵՐ

Պոլսոյ ընդհ. դատախազը հետապնդման հրաման տուած է հեղինակի մը դէմ, որ հրատարակութեան տուած էր «Յղի չմնալու համար» անունով գիրք մը։ Նման գիրքեր հրապարակաւ կը ծախուին Պոլսոյ փողոցներուն մէջ։

ՍԷՆ ԳԵՏԸ սկսած է բարձրանալ վերջին օրերս։ Կը վախցուի որ Մարտ ամսուան ընթացքին ողողումներ պատահին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա եւ Ռումանիա

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին իտալական պատուիրակ Շիալոյա միջազգային մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը որոշած է վաւերացնել 1920 Հոկտ. 20 թուականը կրող դաշնագիրը, որով Պեսարապիան կը կցուի Ռումանիոյ։ Մինչեւ հիմա միայն Ֆրանսա եւ Անգլիա վաւերացուցած էին այս դաշնագիրը։

Շիալոյա բացատրեց թէ իտալական կառավարութիւնը այս որոշումը տուաւ անոր համար, որ այլեւս դժուար պիտի ըլլար յետաձգել վաւերացումը միջազգային դաշնագրի մը, որ արժէք կը ներկայացնէ ու եթէ մինչեւ հիմա սպասեց որոշում մը տալու համար, պատճառն այն էր որ կառավարութիւնը կը փափաքէր որ Ռումանիա եւ Ռուսիա ուղղակի համաձայնութեան մը յանգին։

Իտալական կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը զգայ դիտել տալ որ այս որոշումը ո եւ է թշնամութիւն չենթադրեր Ռուսիոյ դէմ։ Իտալիա պարզապէս կը վաւերացնէ յանձնառութիւն մը, որմէ խուսափելու մտադրութիւն ցոյց չէ տուած բնաւ։

Յիշենք որ անցեալ 1926 Սեպտեմբեր 16ին Հռոմի մէջ իտալեւռումէն դաշնագիր մը կնքուեցաւ, որուն մէջ բան չէր ըսուած Պեսարապիոյ խնդրին մասին։ Սակայն Մուսօլինիի և Ավերէսքուի միջեւ փոխանակուած նամակներ նախատեսել կուտային թէ վաւերացումը չպիտի ուշանայ։

Այս ձեւով Իտալիա կարեւոր աջակից կը կ'ունենայ Պալքաններուն մէջ։

Անգլիոյ Արտաքին Նախարար սըր Չէմպըրլէյն յայտնեց թէ «անցեալ ձմեռ երբ Ռիվիէրայի մէջ Մուսոլինիի հետ տեսակցեցայ, խօսք դարձաւ նաեւ Պեսարապիան Ռումանիոյ կցող դաշնագրին վաւերացման մասին։ Մուսօլինի այն ատեն պատասխանեց թէ քանի որ Նախ [illegible] թիւնը ստորագրած էր այդ համաձայնութիւնը, անպայման պիտի վաւերացուի»։

Իտալիոյ վաւերացումով, խնդրոյ առարկայ դաշնագիրը վերջնական հանգամանք կը ստանայ. կը մնայ միայն Ճափոնի վաւերացումը, որ կը կարծուի թէ չպիտի ուշանայ։

Ժընեւի միջազգային շրջանակներուն մէջ քաղաքական այս դէպքը կը նկատուի առաջին քայլը, զոր Անգլիա կ'առնէ Ռուսիոյ դէմ։

Ֆրանսա եւ Իտալիա

Իտալական մամուլը կը զբաղի Ֆրանսայի զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնքով։ «Քորիէռէ տէլլա Սէրա» չի կարծեր թէ օրինագիծը բացարձակ նորութիւն մըն է տեսական, գիտական եւ քաղաքական գետնի վրայ։ Յետոյ յիշելով որ ֆրանսական սահմանները ամրացնելու սահմանուած 7 միլիառ ֆրանքէն մաս մը պիտի յատկացուի Ալպեան սահմանի իտալական մասը ամրացնելու, «Քորիէռէ տէլլա Սէրա» կը զարմանայ ու կ'աւելցնէ.

«Պէտք է յիշել, որ մինչեւ հիմա Փարիզի մէջ միայն Գերմանը իրական թշնամի մը կը նկատուէր։ Այս սկզբունքը յայտնապէս կը սկսի սխալ թուիլ կամ հիննալ Սէնի ափերուն վրայ։

«Ամէն երկիր իրաւունք ունի իր ապահովութիւնը երաշխաւորել ուզածին պէս։ Եւ սակայն ալպեան ամրութիւններէն աւելի ամուր ապահովութիւն մը պիտի ըլլար Ֆրանսայի համար անկեղծօրէն բարեկամական քաղաքականութիւն մը հանդէպ Իտալիոյ։ Ալպեան ամրութիւնները ռազմագիտական յեղաշրջումներու կրնան ենթարկուիլ. մինչդեռ, երբ բարեկամութիւնը անկեղծ է ու փոխադարձ, ոչ անակնկալ կը ճանչնայ, ո՛չ ալ խզումէ կամ պաշարումէ կը վախնայ»։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Կը կարծուէր թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ներկայ նստաշրջանը հետաքրքիր չպիտի ըլլայ, տրուած ըլլալով օրակարգի նիւթերը։ Պեսարապիոյ մասին իտալական որոշումը եւ Չէմպըրլէյնի ճառը Ռուսիոյ մասին շատ հետաքրքիր մթնոլորտ մը ստեղծեցին։

Պատասխանելով հարցումի մը, անգլիացի նախարարը յայտարարեց թէ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները շատ գէշ են։ «Անգլ. կառավարութիւնը աւելի քան երկու տարիէ ի վեր խաղաղասէր քաղաքականութեան կը հետեւի հանդէպ Խորհրդային Միութեան։ Դաշնագիրներու տակ ստորագրելը բաւական չէ պատերազմի-վախերը փարատելու։ Անգլիա յարատեւօրէն կը ձգտի իրական խաղաղութեան։ Առաջին քայլը եղաւ Լօքառնօն, երկրորդը՝ Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Մենք երբեք չենք ուզած անգլ. շահերը առաջ քշել՝ ուրիշ երկիրներու մէջ խռովութիւններ ստեղծելով, մենք երբեք ո եւ է երկիր ուրիշի մը դէմ չենք գրգռած, այլ միայն խաղաղասէր քաղաքականութիւն մշակած ենք բոլոր երկիրներու հետ»։

Պատասխանելով այն զրոյցներուն թէ Անգլիա կ'աշխատի եւրոպական երկիրներու խմբակցութիւն մը կազմել՝ պաշտպան գիծ մը հաստատելու համար Խորհրդային Միութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՇԻՇԱՄՈԼՆԵՐԸ

«Իգտամ»ի թղթակիցը կը գրէ Քասթէմունիէն. «Բարձրաբերձ անտառներու եւ լեռներու մէջ ճամբորդելէ յետոյ, հասանք Իլկազ աւանին քով հիսար գիւղը, ուր գիշերեցինք։ Լքուած աւան մըն է Իլկազը, եւ բնակչութիւնը կը ներկայացնէ ողբալի վիճակ մը։ Օղին եւ մասնաւորաբար հաշիշը տարածուած է գիւղացիներուն մէջ։ Շարունակ կը թունաւորուին, եւ այս գինովութեան պատճառով յաճախ հրազէններ կը պարպեն եւ զանազան դէպքեր կը պատահին։ Նոյնիսկ, քանի մը անգամ զէնք արձակած են գայմագամին տան վրայ եւ քարկոծած են»։

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ. — Կիրակի օր կազմակերպուած էր հեծելանիւի մրցում մը Փարիզէն Նիս։ Մրցորդներէն երիտասարդ մը, Կի, որ յարգուած մարզիկ մըն էր, մրցման ճամբան, կրասի մօտիկ փոսի մը վրայէն ոստումի մը պահուն, կը կոտրէ անիւը եւ գետին կը գլորի։ Առաջին առթիւ ոչինչ կը զգայ մրցորդը, եւ կ'աճապարէ նորոգել անիւը, շարունակելու համար մրցումը։ «Միայն փոքր քիչ մը կը ցաւի», կ'ըսէր ընկերակցողներուն։ Սակայն քիչ մը վերջ կը զգայ որ չպիտի կրնայ շարունակել ճամբան։ Հիւան[illegible] կը մեռնի։

ՊՉՐՈՒՀԻՆ. — Ալպէրթին Ժաքար 35 տարեկան փորձառու պչրուհի մըն է։ Չափազանց դիւրին կը փոխէր էրիկը, շապիկի պէս, ե՛ւ արագ, ե՛ւ սուղնոցը։ Զգեց էրիկը, գտաւ բարեկամ մը։ Զհանեցաւ, ուրիշ մը առաւ։ Քիթը կը հոտի, ըսաւ եւ ուրիշի մը աչք ըրաւ։ Շատ սիրեցինք իրար, ուրի՛շ մը։ Դրամ չունիս, ուրի՛շ մը։ Վերջապէս եօթներորդ էրիկն էր Փասքալ Սիորի, 30 տարեկան, բանուոր մը, խելօք, ժուժկալ եւ կամքի տէր։ Քիչ մըն ալ նախանձոտ էր։ Քանի մը անգամ ալ բանուորէն զատուեցաւ, թէեւ շուտով նորէն կը վերադառնար։

Իրիկուն մը, Սալոմին քաղաքին մէկ սրճարանը նստած էին, վէճ մը ծագեցաւ իրենց միջեւ։ Սիորի ապտակ մըն ալ զարկաւ։ Է՛հ, ալ չկրցաւ տանիլ։ Տուն գացին, դժոխքի պէս փրթաւ աղմուկ մը։ Այն ատեն, Սիորի երկարեց ձեռքերը, ոլորեց կնոջ ճիտը եւ խեղդեց։

Դուռը գոցեց եւ տունէն հեռացաւ։ Առտուն, իր բանուոր ընկերները գտան ջրանցքին եզերքը, տող մը գիր.

— Ե՛ս եմ մարդասպանը։

Սակայն կորսուած էր ինք, հաւանաբար ջուրը նետուած էր եւ խեղդած նաեւ ինքզինքը։

ԽԵՆԹԻ ՄԸ ՋԱՐԴԸ. — Վարշաւայի բանուորական թաղին՝ Սուլէքրի մէջ, բանուոր մը, Մասլանէի, կէս գիշերին կ'ելլէ եւ ատրճանակի հարուածներով մէկիկ մէկիկ կը սպաննէ կինը, զոքանչը, երկու քենիները եւ աներորդին։ Յետոյ՝ ինքզինք։ Նամակով մը կը յայտնէ որ, կեանքի դառնութիւններէն զզուած, ուզած է վերջացնել տառապանքները ի՛ր եւ ընտանիքին։

Հաւանական է որ խենդութեան նոպայ մը ունեցաւ խեղճ բանուորը այս ահռելի ջարդին սկսելու համար։

ՋՕՐ. ՎՐԱՆԿԼԻ եղբայրը Ջօր. Նիքոլա Վրանկել անձնասպան եղաւ Հռոմ իշխան Վոլքոնսքիի բնակարանին մէջ, ջղագարութեան նոպայի մը հետեւանքով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ներկայ Հայաստանի երկաթեձանի, կրկնակի, հրու կամակատար վիճակը իր կնիքը դրած է հայ ժողովրդի կեանքի բոլո՛ր կողմերուն եւ ամենէն առաջ՝ անոր տնտեսական կեանքին վրայ։

Արդէ՛ն ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ տնտեսական կեանքը ոչ միայն կանգ առած, այլեւ յետադիմած է եւ այն՝ գրեթէ մէկ դար։ Եթէ տնտեսութիւնը ընդհանրապէս խորհրդային երկիրներու ամենավտանգաւոր խոցելի՝ աքիլլէսեան գարշապարն է, ապա Հայաստանի ամբողջ մարմինն է խոցելի, ոտքով-գլխով։ Հայաստանի տնտեսութիւնը, կարելի է ըսել, կաթուածահար եղած է։

Եւ ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար լինել։ Որեւէ երկիր տնտեսական առողջ կեանքով ապրելու համար, անսայթաք առաջ երթալու համար պէտք է ունենայ անհրաժեշտ նախապայմաններ։ Անոր դիրքը, տեղագրութիւնը, ծաւալը, հասարակարգը պէտք է նպաստաւոր հող, տուեալներ ունենան։ Խլեցէք այդ ազդակներէն որեւէ մէկը՝ եւ տուեալ երկիրը կը սկսի տնտեսապէս յետադիմել, կաղալ ու դէպի անխուսափելի անկում երթալ։ Բոլոր ժողովուրդներու հին ու նոր պատմութիւնը ա՛յդ կ'ապացուցանէ։

Արդի Հայաստանն ունի՞ անհրաժեշտ նախապայմաններ տնտեսական զարգացման, տնտեսապէս անսայթաք առաջդիմելու համար։ Կամ այդ նախապայ- [illegible] արդեօք առանց ատոնց մնացած ազդակներով կրնա՞յ հետզհետէ յաղթել դժուարութիւններուն ու մտնել բնականոն կեանքի մէջ։

Խորհրդային Հայաստանի ամբողջ դժբախտութիւնը այն է որ, զրկուած է առողջ տնտեսական կեանքի բոլոր նախապայմաններէն։ Ան մարմին մըն է, որ չունի եւ ոչ մէկ առողջ տեղ, վիրապատ է ու խոցոտուած ամէն կողմերէ եւ այն՝ խորապէս։

Այդ տեսակէտէն Խ. Հայաստանը պետութեան զարմանալի ու նորագիւտ նմոյշ մը կը ներկայացնէ։

36,000 (կլոր թուով) քառ. քիլոմեդր լեռներէ, կածաններէ, քարայ-քրայէ բաղկացած ճչմարիտ լեռնաշխարհ մը, երեք քառորդ միլիոնը չանցնող ազգաբնակչութեամբ (համաձայն նոր մարդահամարի) դրուած կէս երկոտասնեակէ աւելի պետութիւններու մէջտեղ. ահա՛ ներկայ Հայաստանը։ Աշխարհագրական դիրքը բոլորովին աննպաստ է ու անտանելի։ Բոլոր ռազմական, առեւտրական ու մշակոյթի ճամբաները փակուած են։ Հայաստանը դուրս է շպրտուած այդ ճամբաներէն եւ, կարելի է ըսել, կը վարէ միջնադարեան ճգնաւորի կեանք։ Բաւական չէ, որ ելք չունի դէպի ծով, ան կտրուած է նաեւ վաճառաշահ կեդրոններէ, անմիջական կապ չունի եւ ոչ մէկ շահաստան քաղաքի հետ։ Այդ ամբողջը դեռ կիսով չափ դարմանելի կ'ըլլար, եթէ Հայաստանն յարաբերութիւն ունենար Պարսկաստանի հետ։ Բայց այդ ալ խանգարուած է կամօքն ամենազօր Քէմալի, որ կը հովանաւորէ Նախիջեւանի «Հանրապետութիւն»ը։ Իր միւս Հարեւան Տաճկաստանի հետ Հայաստանը գրեթէ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունի։

Ասոնք՝ բարգաւաճման արտաքին, հայ կոմունիստներու «կամքէն անկախ» խոչընդոտներն են։

Իսկ ներքին կացութիւնը եւ հասարակարգը, ո՞րքան նպաստաւոր են անոր տնտեսութիւնը բարձրացնելու, ժողովուրդի համար բարեկեցիկ վիճակ ստեղծելու։ Այդ կողմէն պատկերը բոլորովին ողբալի է։ Արտաքին թշնամիին, խորհրդային, վրացական ու քեմալական դիւանագիտութեան կիսատ թողածը իրենք, հայ պոլշեւիկները կը քանդեն, տակն ու վրայ կ'ընեն։ «Պատմական մատերիալիզմէ», միջավայրի, բնութեան, ընկերային խաւերու ազդեցութեան տեսութեննէն ճառողները գործնականին մէջ ցոյց տուին եւ այժմ ալ տակաւին կը շարունակեն ապացուցանել որ բոլորովին խեղճ են։

Հայաստանը գերազանցապէս գիւղատնտեսական երկիր է, որ Ռուսաստանէն շատ ու շատ բաներով կը տարբերի նոյնիսկ այդ կողմէն։ Այն ինչ որ վերջինին համար իմաստ ունի, նպատակայարմար է՝ առաջինի համար կրնայ վնասակար, կործանարար ըլլալ։ Լենինն այդ բանը շատ լաւ կը հասկնար։ Եւ հակառակ անոր յորդորներուն (Լենինի հռչակաւոր «Նամակ»ը Անդրկովկասեան ընկերներու)՝ Ռուսաստանի կոմունիստական կուսակցութեան ծրագիրը յարմարեցնել տեղական պայմաններուն, կատարել որոշ շեղումներ համաձայն տեղի, ժամանակի եւ [illegible] իրենք զիրենք հետեւողական մարքսիստներ, ուղղափառ լենինիստներ ձեւացնելու համար՝ Լենինէն ալ առաջ անցան ու տարուելով «ձախութեան երեխայական հիւանդութեամբ» (իրենց ուսուցչի որակումն է) Հայաստանը հասցուցին կործանման դուռը։ Անոնք մոռցան, աւելի ճիշդ՝ մոռացութեան տուին թէ Ռուսաստանը եւ Հայաստանը տարբեր աշխարհագրական, կլիմայական գօտիներու տակ են, թէ այդ երկիրներու տեղագրական պայմանները ուրիշ են, եւ Ռուսաստանի կոմունիստական ծրագիրը տառապէս գործադրեցին հայկական միջավայրին մէջ։

Լենինիսմի առաջին փորձը, որ հայ կոմմունիստները կատարեցին Հայաստանի մէջ, որ հարուածեց գիւղացիութիւնը, ուրեմն եւ ամբողջ երկրի տնտեսութիւնը, եւ այժմ ալ կը շարունակէ նոյն հարուածել՝ հողաբաժանութիւնն է։

Եւ դժուար թէ այդ՝ հայ-կոմունիստական տեսակի հողաբաժանութիւնը Հայաստանի մէջ երբ եւ իցէ վերջ ու վախճան ստանայ, այնքան խճողուած է, այնքան անոր շուրջ արհեստական դժուարութիւններ են ստեղծուած։

Այդ մասին՝ յաջորդով։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԼԵՆԻՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՂ.— Հիւս. կովկասի կուսակցական հետազոտութենէն պարզուած է, որ համայնավարները ամենէն շատ կը կարդան Զինովիեւի գրուածքները, յետոյ՝ Պուխարինի, երրորդ Պոկտանովի եւ միայն չորրորդ՝ Լենինի։ Այս պարագան մեծ յուզում առաջ բերած է վերին խաւերու մէջ, որոնք կը պահանջեն, որ Լենինը ամենէն շատ կարդացուի։ Ստալինի գրուածքները գրեթէ ընթերցող չունին, 170 գործօն համայնավարներէն միայն 3 հոգի կարդացեր են արդի դիկտատորին գրուածքները։

ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՈՒԿՐԱՅՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ահա երկու տարի է, մինչ ռուս արտասահմանեան մամուլը կը խօսի Ուկրանայի մէջ խմորուող անջատողական ձգտումներուն մասին։ Տասը օր առաջ նախկին ներքին նախարար Ա. Շուլգինը խօսելով «Մաթէն»ի խմբագրին հետ, կը յայտարարէր թէ յառաջիկային Մայիս 10ին Ուկրայնան ինքզինքը անկախ պիտի յայտարարէ եւ առանց մէկ կաթիլ արիւն թափելու պիտի անջատուի Մոսկուայէն ու հիմնէ իր ուրոյն, նախ խորհրդային, իսկ յետոյ եւ ազգային պետականութիւնը։ Նոյն Ա. Շուլգինը «Փրոմէթէ»ի 4րդ թիւին մէջ, կ'անդրադառնայ այդ հարցին, սակայն այս անգամ աւելի զգուշութեամբ։ «Պատեհա՞մ թէ խաղաղութիւն» խորագրին տակ, կը ջանայ ապացուցանել թէ մօտ ամիսներու ընթացքին Ուկրայնան պիտի բաժնուի Խորհրդային Միութենէն։ Մարտ 2ին Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ուկրայնայի մէջ կը ծաւալի ուժեղ անջատողական շարժում մը, որուն գլուխ կանգնած է Ուկրայնական կոմ. կուսակցութեան քարտուղար Բէրզինկօն։

Թերեւս այս բոլոր լուրերը չինծու են եւ կը տարածուին պետութեան մը կողմէ, որ կ'ուզէ այդ հարուստ երկրամասը անջատել երկրամասը անջատել Ռուսիայէն։ Այդ պարագային, Մոսկուային կը մնար հերքել զանոնք։ Կրնար ըսել, թէ այդ բոլորը Փարիզի մէջ «քաղցած թափառող տարագիրներուն ցնորական երազներն են միայն, որոնք սոված հաւի նման քունին մէջ կուտ կ'երազեն»։ Սակայն հերքումը չկայ մինչեւ այսօր։

Եթէ ընդունինք հակառակը, այսինքն թէ լուրը մօտ է իրականութեան, [illegible] Մոսկուան չպիտի վարանէր Զուբարներն ու Բէրզինկօները գնդակահարել կամ առնուազն մեկուսացնել։ Ինչ Ռուսաստան ալ որ ըլլայ, չի կրնար կամովին հրաժարիլ դէպի Սեւ Ծովի ափերը գացող այս ամենահարուստ նահանգներէն։ Կորսնցնելով Ուկրայնան, Ռուսիան շարունակաբար պիտի կորսնցնէ Կովկասը, Թուրքիստանը, գուցէ եւ Սիպիրիան։

Բոլշեւիկներուն համար մահացու կրնայ ըլլալ Ուկրայնայի կորուստը։ Նախ որ հացառատ երկիր մըն է, երկրորդ կոմունիստները հոն եկան Նէփէն (Նոր տնտես. քաղ.) յետոյ եւ այդ պատճառաւ Ուկրայնան բաւական հարուստ է, որ կը սպառէ պետական մենաշնորհի առեւտուրը եւ իր առասպելական սուղ ապրանքները եւ երրորդ՝ առանց Ուկրայնայի, Ռուսիան կը դառնայ ասիական աղքատ երկիր մը, կտրուած արեւմուտքէն։

Սակայն կասկած չկայ, որ խմորումը տեղի կ'ունենայ. թերեւս դրամ տրամադրող ալ կայ։ Խնդիր չէ թէ Մայիս 10ի՞ն կ'ըլլայ, թէ աւելի ուշ։ Ուկրայնան իբրեւ ամենամօտ Մոսկուային, աւելի տեղեակ է Խորհրդային Միութեան ներքին կացութեան։ Անկասկած կրնայ առաջինը բաժնուիլ Խորհ. Միութենէն։ Սակայն յաջողելու համար Ուկրայնան պիտի ընտրէ այն վայրկեանը երբ Մոսկուան ի վիճակի չըլլայ զէնքով խեղդելու անջատողական խնդիրը։ Այլապէս կրնան չարաչար տուժել ու պատժուիլ։

Տեսնենք... Մայիս 10ը այնքան ալ հեռու չէ։

ԱՐԱ ԱՐԾՈՒԻԿ

ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ԱՅՐՈՒԱԾ.— Պրուսայի մէջ, գիշեր ատեն, հրդեհ կը ծագի մըխթար Սիւլէյման աղայի յարկանոցէն։ Տան բնակիչները քնացած ըլլալով, բոցերը կը շրջապատեն անոնց անկողինները եւ ողջ ողջ կ'այրին հինգ հոգի։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԴԵՐՄԻՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ»

(Մ. ՄԷԹԷՐԼԻՆԿ)

Դերմիտները մրջիւնի նմանող պզտիկ միջատներ են, որոնք տաք երկիրներու մէջ կ'ապրին եւ ճերմակ մրջիւն անունով ծանօթ են. շատ վնասակար կենդանիներ են եւ կը փճացնեն ուտեստեղէնները զգեստեղէնները, փայտերը եւն։ Քանի մը ամսուան ընթացքին մէջ կրնան տուներու ատաղձը ամբողջապէս փճացնել, այնպէս որ օրին մէկը ականատես կ'ըլլանք փայտաշէն հսկայ շէնքի մը փլուզումին, փոշիի ամպերուն մէջէն, առանց կարենալ նախատեսելու մօտալուտ վտանգը։

Դերմիտները իրենց բնակարանը կը շինեն ծառերու պարապ կոճղերուն, արմատներուն եւ հողին մէջ։ Այդ բնակարանը ժայռի պէս կարծր ու անքակտելի է։

Մեղուներուն եւ մրջիւններուն նման, դերմիտներն ալ ունին ընկերային ու հաւաքական կեանք մը, որ բազմաթիւ հետաքրքրական կողմեր կը ներկայացնէ։ Մէթէրլինկ, դերմիտներու մասին մինչեւ այսօր հրատարակուած բոլոր երկասիրութիւնները ուսումնասիրած ըլլալով հանդերձ, չէ կրցած որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ եւ թափանցել անոնց կեանքին ու գործունէութեան գաղտնիքներուն։

Երբ աչքէ անցընենք դերմիտներու բնակարանը, նախ եւ առաջ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ հոն տիրող սքանչելի համագործակցութիւնն ու աշխատանքի բաժանումը, ու ստեղծած է բոլորովին տարբեր տիպարներ, ինչ- [illegible] -արուներ եւ թագուհի մը, որոնք իրենց մեծութեամբ, արտաքին երեւոյթով եւ կատարած աշխատանքներով կը զանազանուին իրարմէ։ Թագուհին միւսներէն աւելի խոշոր է եւ ունի ձգտուած որովայն մը, որ մարմնի միւս մասերէն 50—60 անգամ աւելի մեծ է. ան չի կրնար ինքզինքը սնուցանել, եւ օրուան մը մէջ մօտաւորապէս 30,000 հաւկիթ կ'ածէ։ Երբ թագուհին պէտք եղած արգասաւորութիւնը ցոյց չտայ, միւս դերմիտները կը դադրին այլեւս անոր սնունդ հայթայթելէ։ Սնունդի չգոյութեան հետեւանքով, թագուհին կը մահանայ եւ կեր կ'ըլլայ միւսներուն։ Անմիջապէս անոր տեղ ուրիշ մը կը դրուի, սակայն ո՞վ է այդ ուրիշը,— խնդիր մը, որ անլուծելի կը մնայ։

Դերմիտները իրենց հասարակաց բնակարանը կը շինեն անծանօթ մեթոտներով եւ անոր կուտան յարատեւ հովահարութիւն եւ խոնաւութիւն մը։ Անոնց կիրարկած պաշտօններուն բաշխման մէջ գոյութիւն ունի անծանօթ ու անտեսանելի ուժ մը՝ զոր կարելի չէ ըմբռնել։

Առանց կարենալու մեկնութիւն մը տալ այդ երեւոյթին, պէտք է ընդունիլ թէ այդ հրաշալի կազմակերպութեան մէջ գոյութիւն ունի իմացականութեան ակներեւ յայտնութիւն մը։— Այս առթիւ, Մէթէրլինկ անդրադառնալով կենդանիներու իմացականութեան վրայ, գիտել կուտայ թէ շատեր հարեւանցի բնազդ բառով կ'որակեն կենդանիներուն կատարած զարմանահրաշ գործերը. մինչդեռ մարդոց համանման արարքները, հակառակ երբեմն անոնց արտառոց հանգամանքին, իմացականութիւն կ'անուանեն։ Մէթէրլինկ այս տարօրոշումները քմածին կը նկատէ եւ բազմաթիւ պարագաներու համար՝ ենթադրական։

Թերեւս ոմանք առարկեն թէ բնազդը կը բնորոշուի գործերու մեքենական կրկնութեամբ, առանց հասնելու որոշ նպատակի մը, սակայն պարագան նոյնը չէ դերմիտներու համար, որոնց մէջ գոյութիւն ունի կատարեալ կազմակերպութիւն մը, զինուորներ՝ որոնք պահակ կը սպասեն բնակարանին մուտքին առջեւ, գործաւորներ՝ որոնք օրն ի բուն կ'աշխատին եւ կրաձոյլով կը ծեփեն բնակարանին բացուածքը, եւն.։ Ինչպէս կը տեսնուի, հոն մեքենական կրկնութենէն բոլորովին տարբեր բան մը կայ, քանի որ գործողութիւնը միշտ միեւնոյն եղանակով տեղի չունենար, այլ պարագաներուն եւ պայմաններուն կը պատշաճի։

Մէթէրլինկ իր տեսութիւնը կ'աւարտէ հետեւեալ եզրակացութեամբ.

Դերմիտներու քաղաքակրթութիւնը, որ շատ աւելի հին է քան մարդկային քաղաքակրթութիւնը, հետաքրքրական ու իմաստալից բազմաթիւ երեւոյթներ կը պարզէ, եւ լաւագոյն կերպով կը պատշաճի գոյութեան պայմաններու դժուարութեանց հետ, քան մարդկային քաղաքակրթութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երիտասարդ Կոմունիստներու պաշտօնաթերթ «Քոմսոմոլսկայա Փրավտա»ն (22 Փետրուար) զանօրէն կը գանգատի խորհրդային երկիրներու մէջ օրէ օր ուժեղացող հակահրէական տրամադրութիւններու մասին, մասնաւորապէս, բանուորներու, կոմսոմոլներու եւ անկուսակցական երիտասարդութեան մէջ։ Գիւղէն Մոսկուա եկած եւ բանուորական թաղերու մէջ ապրած ու խանութներու առջեւ ժամերով կարգի կեցած մէկը, հետեւեալ ձեւով կը խօսի հակահրէական տրամադրութիւններու մասին.— «Երբ գիւղը կ'ապրէի, բնաւ չէի գիտեր թէ ի՛նչ ըսել է ազգային ատելութիւն, եւ միայն հոս, Մոսկուայի մէջ հասկցուեցայ, թէ շատեր ինչքա՛ն բուռն թափով կ'ատեն Հրեաները»։ Ամէն տեղ կ'ըսեն, թէ Հրեաներու վիճակը խորհրդային իշխանութեան տակ շատ լաւ է, անհամեմատ աւելի լաւ, քան ուրիշներունը, եւ ատոր պատճառը այն է, որ «իշխանութիւնը հրէական է, ուստի եւ Հրեաները լաւ կ'ապրին։ Անոր համար կ'ատենք Հրեաները, որ խորհրդային իշխանութիւնը մեծ արտօնութիւններ տուած է անոնց»։

Ուրիշ մը, թերթին Բանուրին քաղաքի թղթակիցը, կը գրէ.— «Հակահրէութիւնը օրէ օր աւելի եւ աւելի կ'աճի եւ ո՛չ միայն անկուսակցականներու եւ կոմսոմոլներու, այլ, դժբախտաբար, եւ համայնավարներու մէջ»։

Նովոզիպովկայի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ «շատերը, յաճախ գիւղական բջիջի գործօն անդամները կ'ըսեն թէ Հրեաները բռնագրաւեր են մեր երկրի իշխանութիւնը, թէ Հրեաները ողողեր են կուսակցութիւնը, թէ ամէն տեղ կուսակցութեան ու կոմսոմոլի գաւառական ու նահանգային կոմիտէներու եւ գործադիր կոմիտէներու մէջ Հրեաներն են նստած»։

Թղթակիցներէն մէկը, հրեայ թայս կը պատմէ, թէ ինչպէս Խարքովի գործարանի մը մէջ իրեն կ'արգիլէին խառնուիլ խօսակցութեան, որովհետեւ ինք Հրեայ է։ Կոմսոմոլները կ'ըսեն եղեր անոր. «Հէ՛յ դու, Ջհուտի զաւակ, ի՞նչ կ'ուզես հոս։ Առանձին հանրապետութի՞ւն կ'ուզէք կազմել։ Խրի՞մը կ'ուզէք։ Երթէ՛ք... Եկեր էք մեր բերնի հա՞ցը խլելու։ Մենք ձեզ, ո՛վ Ջհուտներ, հանգիստ չպիտ տանք։ Եթէ 1919 թուական ըլլար, ես քեզ ցոյց կուտայ Դուք ամէնքդ չարաչահներ էք աշխատելու ալ եկած էք Դուք կ'ուզէք համալսարան զբօսցնե՞ր մտնել։ Չէ՛ք հաս ձեր նպատակին»։

Ուրիշ Հրեայ մը, որ համ լսարանի առաջին դասարան եղած է, կը պատմէ, թէ «... տաքինով Հրեայի նման չեմ աշխատաւոր կը համարուիմ, ամէնքը լաւ կը վարուին։ Բ բաւական է իմանան, որ ես Հրեայ եմ, եւ ահա ամէն բան կը փոխուի. ինձմէ երես կը դարձնեն, կարծես բորոտ մը ըլլայ եւ կը սկսին խնդալ ու զայր ցնել զիս, եւ ո՛չ միայն կոմսոմ ները ու անկուսակցականներ այլ եւ կուսակցականները։ Հ հրեայ աղջիկներ ու պատան ներ, ինչե՛ր կը քաշեն կոմ մոլի շարքերուն մէջ, ի՛նչ ծ ու հեգնանք. պէտք է Հրեա մորթին մէջ մտնել, զգալու հ մար բովանդակ այդ ցաւը»։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայագիտական ընկերութիւն (Société des Études Arméniennes) 1927ի նոր տարեշրջան առթիւ հրատարակած է շրջ բերական մը, ընկերութեան փ րիչ փրօֆէսօրներ Ա. Մէյէ Ֆր. Մաքլէրի ստորագրութեա որմէ կը քաղենք հետեւեալը

Հայագիտական Ընկերութե նպատակն է Հայերու պատմ թեան եւ Հայաստանի վերաբե եալ ամէն կարգի պրպտում եւ հրատարակութիւններ կ տարել։

Ընկերութիւնը 1920ի ս բէն ի վեր կը հրատարակէ յագիտական հանդէս մը (Rev des Études Arméniennes)։

Հայագիտութիւնը երբեք տար լեզուով խմբագրուած ւական օրգան մը չէր ունեցած

Աշխարհագրական դիրքը անոր հետեւանքը եղող պ մական դէպքերը բնաւ թոյլ տուած Հայաստանի լայնօր ճառագայթելու արտաքին խարհին մէջ, հետեւաբար պատմութեան ո եւ է մէկ շր նին չէ կրցած ըլլալ ինքնա մեծ քաղաքակրթութեան կեդրոնը։

Սակայն եւ այնպէս, արտ քին աշխարհի վրայ ալ իր դեցութիւնը զանցառելի չէ ղած — Վրաստան կրած է յաստանի ազդեցութիւնը, յայտնի է թէ Պ. Սթրզիգով ի՛նչ կարեւորութիւն կ'ընծ հայկական ճարտարապետ թեան։ Ասկէ զատ հայկակ աղբիւրները մեծ արժէք ուն դրացի քաղաքակրթութիւնն ճանչնալու համար։

Բազմաթիւ տարբեր ազգեր հանդիպման կէտին վրայ կեց հայ ժողովուրդը կարգով եւ ճախ միաժամանակ կրած է նազան քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնը։ Հայկական պա մութեան տուեալներով կարե կ'ըլլայ լոյս սփռել իրանեան յունական, ասորական, ֆրանսական, արաբական, քական եւ այլ դէպքերու վր Օրինակ, իրանեան լեզուաբ նութեան ամէնէն թանկագ տուեալներն են պարթեւակ լեզուներէն հայերէնի փոխ ուած բառերը։

Միւս կողմէ, հայկական մշ կոյթը բազմաթիւ ինքնատ գործեր կը ներկայացնէ։ Երկր կարգի գրականութեանց հայկական գրականութիւնը մէնէն հարուստներէն, ու ճախ ամէնէն կենդանիներ մէկն է. գասական շրջանը Դարու վերածնունդը, արդի ջանը մեծ թիւով արժէքաւ գրողներ կը ներկայացնեն։ Հ կական ճարտարապետութիւ հայերէն ձեռագիրները գեղ ուեստական առաջնակարգ ժէք ունին։

Ուստի, Հայաստանի պատ մական ուսումնասիրութեան նուիրուած հանդէսի մը

…ասո նիւթ կայ, ու Հանդէսին … հիմա լոյս տեսած պրակ- … կ'ապացուցանեն: … վերաբերեալ հրա- … գիտութիւնները շատ են ու …, օգտակար է զանոնք … ընել ու քննել, մա- … լայն բաժին մը … եւ մանրամասն ցնկուցում- …

… կ'ընենք քաջալերել այս …, որ կը ձգտի ծառայել … կեդրոնատեղի հայագի- … պարապող եւրոպա- … գիտնականներուն: Արդէն … բոլորեց իր եօթերորդ …: Մինչեւ հիմա իր մա- … ծառայութիւնը գրաւա- … մըն է ապագային ընելիքին համար:

Պէտք է որ ապրի ան ու մեծ- … այսպիսի ժամանակ մը, ուր … անլուր տառապանք- …, հայ ժողովուրդը կը պա- … իր վստահութիւնը ապագա- … վրայ:

Հայաստան պէտք է ստանայ … ամբողջ քաղաքակիրթ աշխար- … աջակցութիւնը: Այդ աջակ- … պիտի գտնէ անշուշտ … կերպով, երբ ճշգրիտ ու … ուսումնասիրու- … աշխարհին ցոյց տան … ժողովուրդին բնութագրու- …, հզօր կենսունակութիւնն … կորովը:

Հանդէսին յօդուածները ի- … գիտական բնոյթով, հետե- … եւ տեւական արժէքով … են լաւագոյնս պաշտ- … հայկական դատը:

Ընկերութեան դիւանը … է հետեւեալ կերպով. Պատուոյ նախագահ՝ Պ. Կլեմա- … , նախագահ՝ Պ. …, փոխ-նախագահներ՝ … Պ. Վ. … Պէռար, Ա. Ձ. …, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան, … քարտուղար՝ Պ. Ա. Մէյեէ, … դիւանապետ՝ Պ. Ձ. Մաք- …, հանձնապահ՝ Մաթէօ Խան …, օգնական գանձա- … Տիկին Սրկոնովէպէր:

Ընկերութեան կրնան անդա- … բոլոր Հայերն ու օտար- …: Անդամավճարն է տարե- … 50 ֆրանք, 2 տոլար կամ 10 անգլ. շիլին, որ միաժամա- … Հանդէսին բաժնեգինն է: Անդամակցութեան համար … է դիմել նաեւ Յառաջի … :

ԱՂԱՆԵՐ ՊԵՅՐՈՒԹԻ ԴԷՄ.— … շրջանը յաճախ … կը դառնար կռիւներու, … կը յարուցանէին աղաներն … պէյերը: Այս կռիւներէն կը … Հայերը: կը հաղորդուի … վերջերս այս վնասակար ար- … հալածուած են եւ այս … եւ պէյերուն կողմէ … մը ներկա- … է ֆրանս. մարզպա- …, հաղորդելու համար իրենց … համաձայնութիւնը:

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— «Վաքըթ»ի տեղեկութիւններուն համաձայն, … սպայակոյտի վարժարա- … մէջ որոշուած է հաստատել … հրամանատարութեան … մը, որուն պիտի … բարձրաստիճան զին- … ները: Դասախօսու- … պիտի հրաւիրուին Եու- … Աքչուրա, Եուսուֆ Քէմալ եւ Շիւքրի Քայա պէյերը:

Տ. ՄԵՆԵՂԻԿԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տիգրան Մենեղիկեանի դատավարութեան մասին գրեցինք արդէն: Կրցնոյլէն հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն մեզի.

Իզէրի Եղեռնադատ Ատեանը իր նստաշրջանին վերջին օրը ամբողջութեամբ յատկացուցած էր Տիգրան Մենեղիկեանի դատավարութեան:

Դատարանին կը նախագահէր Պ. Վալիէ, ընդհ. դատախազն էր Պ. Ռէյ, իսկ պաշտպանի աթոռին վրայ նստած էր Կրընոպլի կաճառէն յայտնի փաստաբան Պ. Պարպ: Նախագահին կ'աջակցէին իբրեւ թարգման երկու հոգի, Յովսէփ Յակոբեան՝ Վիէնի մէջ պաշտօնեայ, որ սահուն ֆրանսերէն կը խօսէր, եւ Թուրք ուսանող մը՝ Աղա օղլու (Ահմէտ Աղայէֆի տղան?) 21 տարեկան, որուն միջամտութեան պէտք չտեսնուեցաւ ամբողջ դատավարութեան ընթացքին:

Նախ կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որուն մէջ մանրամասնօրէն նկարագրուած է Նոյեմբեր 22ի ոճիրը, կացինով գլխատումը, չուանով անձնասպանութեան փորձը, Դեկտ. 25ին բանտին մէջ նոպայի մը հետեւանքով բանտապահին վրայ յարձակումը: Նոյնպէս կը յիշուէր թէ Մենեղիկեան 1925 Նոյեմբեր 25ին Վիէնի դատարանին կողմէ 25 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր, պատիժը ուրիշ անգամ գործադրուելու պայմանով:

Յետոյ սկսաւ հարցաքննութիւնը:

Մենեղիկեան վստահութեամբ եւ դոռ ձայնով կը պատասխանէր նախագահի հարցումներուն: Տիգրան չէր յիշեր իր բուն տարիքը: 18 տարեկանին գացած է Ամերիկա, ուր գործարանի մէջ աշխատած է իբրեւ բանուոր: 1915ին իբրեւ կամաւոր անցած է Կովկաս, եւ կռուած է Թուրքերուն դէմ:

Նախագահին այն հարցումին թէ դահիճի արհեստը գործադրա՞ծ է իր երկրին մէջ, Մենեղիկեան պատասխանեց.

— Գլուխ կտրելը արհեստ մը չէ: Երբեք դահիճ չեմ եղած:

Այսպէս առաջին վայրկեանին իսկ կը փարատի այն առասպելը, որ կը ծանրացնէր ամբաստանեալին յանցանքը:

Տիգրանի առաջին կինը Թուրքերուն կողմէ սպաննուած էր տարագրութեան ատեն եւ 1925ին Մարսիլիոյ Բան Օտտոյին մէջ ամուսնացած էր Սաթենիկ Գահվէճեանի հետ:

Մինչեւ ոճիրին օրը ոչ եւ է վէճ չէր պատահած այս խաղաղ ընտանիքին մէջ: Նոյեմբեր 22ին իրիկուան ժամը 7ին գործարանէն դարձին վէճի կը բռնուի կնոջը հետ:

Նախագահ.— *Ինչո՞ւ կը վիճէիք:*

Տիգրան.— *Զիս կը նախատէր ըսելով որ ինծմէ զաւակ ունենալ չուզեր, անոր համար դեղեր կ'առնէր: Կ'ուզէր ինծմէ բաժնուիլ, կրկին ամուսնանալու եւ ուրիշէն զաւակ ունենալու համար:*

— Ձեր կինը անհաւատարիմ եղա՞ծ է:

Մենեղիկեան պահ մը լուռ կը մնայ, յետոյ կ'ըսէ թէ չի կրնար ամէն բան ըսել՝ «իր ընտանիքին նամուսը չարատաւորելու համար»:

Նախագահ.— *Ինչո՞ւ անոր գլուխը իրանէն բաժնեցիք եւ յետոյ բակը նետեցիք:*

Տիգրան.— *Նամուսիս համար:*

— Ինչո՞ւ չուանով անձնասպանութիւն փորձեցիք եւ պատուհանէն դուրս նետուեցաք:

— Երբ այլեւս պատիւ չունիմ, պէտք է որ մեռնիմ:

— Կը զղջա՞ք:

«Այն ատեն», կ'ըսէ Կրընոպլի «Փըթի Տօֆինուա» թերթը, «վճռական կեցուածքով մը, որ կը զգայ թէ Հայը ամբողջովին համակուած է պատիւի զգացումով, զոր ամէն վայրկեան կ'ոգեկոչէ, ոճրագործը գէշ աղէկ կը հասկցնէ իր միտքը, թարգմանին միջոցաւ.

— Ո՛չ մէկ զղջում: Կինս այլեւս զաւակ ունենալ չէր ուզեր ինծմէ: Սակայ նախատինք մըն է որ արիւնով պէտք է մաքրուի: Սակայ իմ խնդիրս եւ Աստուծոյ միջեւ գործ մըն է: Զիս կ'անարգէր, այլեւս պատիւ չունէի:»

Փաստաբանը հարցնել կուտայ.

— Ճի՞շդ է թէ Մենեղիկեան իր զոհէն ունեցած է զաւակ մը, որ վեց ամսու մեռած է:

— Այո՛, եւ այդ թուականէն ի վեր ամէն շաբաթ գերեզմանատուն կ'երթայի:

Հարցաքննութենէն վերջ լսուեցան վկաները:

Սէն-Ռոպէրի յիմարանոցին բժշկապետ Տօքթ. Պրիշ իբրեւ հոգեբան եւ յիմարաբոյժ կը յայտնէ թէ Մենեղիկեան բանտին մէջ խելագարութեան նոպայ մը անցուցած է, սակայն ոճիրը գործած պահուն խելքը գլուխն էր, հետեւաբար եւ պատասխանատու: Բժիշկը աւելցուց թէ երբ ամբաստանեալին այցելեց շղթայակապ վիճակի մէջ, ուզեց սիկառէթ մը տալ անոր: Մենեղիկեան մերժեց ըսելով.— Դուք մեծ մարդ էք, բժիշկ էք: Իսկ ես շատ խոնարհ մարդ եմ՝ ձեզմէ սիկառէթ ընդունելու համար: Բայց հաց տուէք ինծի...:

Վիէնի բժիշկներէն Տօքթ. Փէրէ դիագնոսութեան արդիւնքը հաղորդեց:

Վիէնի ոստիկանապետ Պ. Լուի Մարիօն մանրամասնօրէն պատմեց ոճիրը: Այդ պահուն փաստաբանը վկային հարցուց.

— Դուք մէկ կտոր պահա՞ծ էք կախուածին չուանէն: (ծիծաղներ):

Յետոյ լսուեցաւ զոհին աղջիկը Տիգրանուհի Շաքմեան, 6 տարեկան, որ յայտնեց թէ իր խորթ հօրմէն հարուածներ ստացած էր, բայց չէր յիշեր թէ դիտմա՞մբ թէ կռուի պահուն պատահմամբ եղած էր ատիկա:

Իբրեւ վկայ եկած էր նաեւ այրի կին մը՝ Առաքելեան, 48 տարու, Սաթենիկի դրացին, որուն դէմ կասկածներ կային թէ զաւակ չունենալու դեղեր հայթայթած էր անոր: Առաքելեան խստիւ բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ:

Լսուեցան նաեւ ամբաստանող կողմէն Գէորգ Ղազարեան, 14 տարեկան, Տիկին Զուարթ Թարթանեան, Մանուկ Պէյլէրեան, զոհին եղբայրը Պետրոս Գահվէճեան, 24 տարու եւ Հայկազուն Յակոբեան:

Ամէնէն վերջ կանչուեցան հինգ վկաներ, որոնք Մենեղիկեանի ի նպաստ արտայայտուեցան: Ասոնք են՝ Պ. Մէրաէ, 35 տարու, Հերոյեան երեսուն երկու տարու, Բենիամին, 32 տարու, բոլորն ալ Լանսէյ աշխատող բանուորներ, եւ Պ. Պ. Լուսարեդեան, 42 տարու, Մուրատեան 42 տարու, Վիէնի գործարանի բանուորներէն: Բոլորն ալ կը վկայեն թէ Տիգրանը ճանչցած են իբրեւ բարի եւ պարկեշտ ընկեր մը, որ երբեք կռուազան, բիրտ ու վայրենի չէր: Քաջասիրտ զինուոր մը եղած է Կովկասի ճակատին վրայ:

Երբ վկայութիւնները վերջացան, ընդհանուր դատախազ Պ. Րէյ շատ խիստ ոճով արտայայտուեցաւ ամբաստանեալին դէմ եւ մերժեց ընդունիլ մեղմացուցիչ պարագաներ: Այս վայրագ ոճիրին, ըսաւ, օրինակելի պատիժ մը տուէք»:

Փաստաբան Պ. Պարպ պերճախօս պաշտպանողական մը խօսեցաւ.

— Երկու արդարութիւն չի կրնար ըլլալ, ըսաւ: Նման պարագաներու տակ, ուրիշ մարդասպաններ իրենց դատաւորներուն տրամաբանական ներողամտութեան արժանացած են: Աւելին. անոնցմէ շատեր ազատ արձակուած են: Իզէրի արդարակորով երդուեալները, չպիտի թերանան իրենց պարտականութեան մէջ:

Կէս ժամուան խորհրդակցութենէ վերջ, երդուեալ դատաւորները հաստատական պատասխան կը բերեն, առանց մեղմացուցիչ պարագաներու: Հետեւաբար Տիգրան Մենեղիկեան կը դատապարտուի մշտնջենական տաժանակիր աշխատանքի:

Դատարանի վճիռէն անմիջապէս վերջ, փաստաբան Պարպ յայտնեց թէ վճռաբեկ ատեանին պիտի դիմէ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Հայ ըմբիշ Մանուկ Նազարեանը Միացեալ Նահանգներու մէջ կրկին յաղթական ելած է այն Թուրք ուժին դէմ, Ահմէտ Սիւլէյման, իր բուն անունով Ազիզ Հասան, որուն հետ չափուիլ յանձն առած էր, ինչպէս տեղեկագրուեցաւ այս սիւնակին մէջ: Այս Թուրքը եւս չարաչար պարտութիւն մըն է կրած Ցմշկածագցի կորիճէն եւ չէ համարձակած շարունակել ըմբշամարտը, մինչ հայ հանդիսականները խանդավառ ընդունելութիւն մը կ'ընէին իրենց յաղթական հայրենակիցին: Մանուկ Նազարեան փետրուար 16ին երկու անգամ գետին պառկեցուցած է նաեւ Շուէտացի լաւ ըմբիշ մը, Երնկ Լընտըն, նոր դափնի մը եւս աւելցնելով իր յաղթանակներուն վրայ:

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Միջազգային 8րդ Ողիմպիականի յաղթականները եղան Ուրուկուէյցիները: Այս տարի Եւրոպա պիտի գայ Ուրուկուէյցիներու ուրիշ խումբ մը, որ աշխարհի ախոյեաններուն վրայ 4 նշանակէտի առաւելութիւն շահած է իր երկրին տարեկան մրցումներուն մէջ:

⁂ Փարիզեան առաջնակարգ խումբերու խաղերը իրենց վերջաւորութեան կը մօտենան: Քլիւպ Աթլեթիք տը Փարի խումբը շահի հաւանաբար մայրաքաղաքի ախոյեանութիւնը:

⁂ Անգլիական «ամաթէօր»ներու հռչակաւոր խումբը Corinthians Մեծ Պահքի առաջին երեքշաբթին մրցելու եկած էր փարիզեան Րէտ Սթարին դէմ: Անգլիացիները 2 նշանակէտով յաղթական ելան:

⁂ Ֆրանսա-Փորթուկալ մրցումը պիտի կատարուի Մարտ 16ին, Լիզպոնի մէջ: Ֆրանսական Ազգ. խումբի լաւագոյն անդամներէն հազիւ կէսը պիտի մասնակցին, իսկ միւսները պիտի փոխարինուին երկրորդական ուժերով:

⁂ Սպանիական Պարսէլոն խումբը, որ կը պատրաստուի մարզական շրջագայութեան մը՝ դէպի Ուրուկուէ, Արժանթին եւ Պրազիլիա, եւ որ ասկէ երկու տարի առաջ նոյնիսկ պարտութեան մղած էր աշխարհի ախոյեան Ուրուկուէյցիները, ամսոյս 2ին, Պարսէլոնի մէջ 1ի փոխարէն 4 նշանակէտով յաղթուեցաւ սպանիական «Էսփանեօլ» խումբէն:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղէն հերձուածող Հ. Մ. Միութեան Ֆութպոլի Առաջին խումբը, անցեալ կիրակի, Վիթրիի ֆրանսական խումբէն 0ի դէմ 13 նշանակէտով ջախջախուեցաւ: Մարզական ըմբռնումներու մէջ իսկ սահման մը կայ, ուրկէ անդին անցնիլ պէտք չէ փորձել, երբ մարդ չունի անհրաժեշտ կարողութիւնն ու համեստութիւնը:

ՐԸԿՊԻ.— Ֆրանսայի եւ Կալլէսի երկրին տարեկան մրցման մէջ այս վերջինը յաղթեց Ֆրանսային:

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏ.— Ամսոյս 12ին, Քանի մէջ, Ֆրանսացի երկու անուանի սուսերամարտներ, Տօտիվէր եւ Լիւսիէն Կոտէն, իրարու դէմ պիտի ելլեն: Առաջինը զինուորական եւ 50 տարեկան, երկրորդը ազատ սուսերամարտիկ եւ երիտասարդ: Մարզական շրջանակներու ուշադրութիւնը մեծապէս կլանուած է այս բացառիկ հանդիպումով:

Հ. ԳՆԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ.— Գրեցինք թէ անձնասպանութեան համաճարակ մը կը պտըտի նոր ու հին աշխարհներուն վրայ: Վիէննան բազմաթիւ զոհեր տուաւ, Նիւ Եորք՝ նոյնպէս: Պոլսէն հասած հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Թրքուհիներուն մէջ ալ տարածուած է անձնասպանութեան համը: Թուրք թերթերը երկարօրէն կը պատմեն անձնասպանութեան այդ դէպքերը:

Անցեալները Պէլմա հանըմ, դպրոցական մը, քննութեան մէջ գէշ նիշ առած ըլլալուն համար, ատրճանակով անձնասպան եղած էր: Ահա երկու նոր աշակերտուհիներ, Մէլիհա եւ Հիքմէթ հանըմները, իրենց ձեռքերն ու ոտքերը իրարու կապելով Հէյպէլի կղզիին առջեւ շոգենաւէն ծով կը նետուին: Հանըմները, որոնք Իրաւաբանական համալսարանին կը հետեւէին, առանձին նամակներ կը գրեն իրենց ծնողքին: «Ձգուեցանք կեանքէն. չենք ուզեր ապրիլ, եւ որոշեցինք անձնասպան ըլլալ: Յիմարութեան նոպայ մը չկարծէք, երկուքս ալ կը պահենք մեր միտքին պայծառութիւնը»:

Կղզիին ձկնորսները կը տեսնեն ջուր ինկող հանըմները եւ կ'ազատեն: Ասոնցմէ մէկը, Մէլիհա հանըմ, կը յայտարարէ թէ անձնասպանութիւն փորձած է տպաւորուելով Պէլմա հանըմի փորձէն, հերոսութիւն համարելով զայն: Սակայն իրողութիւնն այն է որ, սիրահարած էր ուսանողի մը, առանց սիրուելու անկէ: Եւ յուսահատ ծով նետուած էր: Միւսը, հարուստ եւ հաստատակամ հանըմ մըն էր եւ կ'ուզէր փայլիլ, հռչակ շահիլ:

Կը նախանձէր շարժանկարի աստղերուն փառքին: Կ'ուզէր արկածներ անցընել, իր վրայ խօսեցնելու համար: Ու երբ ծով կը նետուի, հրաշալի լուղորդ մը ըլլալով, կը բռնէ ընկերուհիին ծամերէն եւ կը լողայ ու կը լողացնէ ընկերուհին, մինչեւ որ ձկնորսները կը հասնին ու կ'ազատեն:

«ՅԱՌԱՋ»ը
կարդացէք և տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԹՕՄՊՈԼԱ

ԳՈՒԼԻԳՈՎՍՔԻ

Ա.

Տիկին Ի... բառին բովանդակ նշանակութեամբը գեղեցիկ էր: Միայն սաչափը ըսեմ որ Վարշաւայի բոլոր այր մարդիկը իրեն սիրահարած էին: Ակնարկ մը, ժպիտ մը, պիտի բաւէր որեւէ մէկու մը անխորհուրդ ու խելայորոյս քայլ մը առնել տալու համար:

Սիրահարներու ամբողջ խումբ մը ունէր իր ոտքերուն առջեւ: Սակայն ո՞վ էր նախընտրեալը: Երբեմն մէկու մը երբեմն ալ ուրիշի մը համար կ'ըսուէր, սակայն բան մը կարելի չէր ապացուցանել: Առաջին անգամ որ Տիկին Ի.Ն տեսայ, ես ալ անմիջապէս իր ցանցերուն մէջ ինկայ: Ու միայն իրմով կը հետաքրքրուէի, այլ առաջին վայրկեանէն իսկ մեռնելու աստիճան սիրահարուած էի իրեն: Սակայն եւ այնպէս սկիզբները ինծի ալ, միւս անյոյս սիրահարներուն ըրածին պէս բնաւ կարեւորութիւն չընծայեց, մինչեւ որ քանի մը ամիս վերջ սկսաւ սէրս փոխարինել:

Հետզհետէ հետս աւելի յաճախ ու սիրով կը խօսէր: Զիս ամէն տեսնելուն թէեւ զսպուած, բայց յայտնի հրճուանքով մը կը բարեւէր: Ինծի այնպէս կ'երեւէր թէ իր հոգիին թելերն իմիններուս կը պատասխանէին: Փոքր, սակայն որոշ ապացոյցներ ինծի այն յոյսը կը ներշնչէին թէ նպատակիս պիտի հասնէի. հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ: Ամիս մը վերջ արտօնուած էի առանց հրաւէրի իր տունն երթալ: Այդ օրէն սկսեալ մեր սիրահարութիւնը աւելի բուռն հանգամանք մը ստացաւ: Որո՞ւ, ի՞նչ բանի վերագրել այս յաջողութիւնս: Հաստատամտութեա՞նս, համարձակութեա՞նս, որ հակառակ առջի օրերու անյաջողութեանս բնաւ նուաղած չէր, եւ կամ սիրո՞յս: Վերջապէս ինչ որ ինծի անկարելի ու անհասանելի երեւցած էր, սկսաւ իրականութիւն դառնալ:

Բախտն ալ ինծ օգնեց. Տիկին Ի.ի ամուսինը առնուազն հինգ շաբթուան համար իր ագարակներն աչքէ անցընելու գնաց: Մենք մեզի մնացինք:

Իրմէ առաջին համբոյրը առած օրս, ուրախութեամբ ու հպարտութեամբ լի, ինքզինքէս ելած էի: Իրաւ ալ հպարտ ըլլալու պատճառ ունէի...: Կին մը, որուն համակրանքին առարկան ըլլալ միայն իր ազգակից յայտնի անձնաւորութիւնները մոքերնուն կ'անցընէին ու կ'երազէին, ճշմարիտ հայրենասէր մը որ գրեթէ բացայայտ ատելութեամբ կ'արտայայտուէր իր ազգի հարստահարիչներու հանդէպ, կին մը որուն ամուսնական հաւատարմութիւնը օրինակելի կը նկատուէր, որուն գեղեցկութիւնը բոլոր կիներու նախանձը կը շարժէր— վերջապէս այսպիսի կին մը զիս, Ռուս մը, իր սրտին նախընտրելին կ'ընէր:

Հարկաւ այսպիսի պարագաներու տակ մարդու խելքը գլխէն կ'երթայ:

Երջանկութեան առաջին գինովութիւնը շուտով անցաւ,— թէեւ իրաւ է որ զինքը համբուրելու արտօնուած էի, սակայն տարփանքս ոեւէ գոհացում չէր գտներ. այնպէս որ շատ չանցած այս կինը ինծ աննկարագրելի տանջանք մը կ'առթէր: Ինծ հանդէպ իր այս ընդդիմութիւնը անբացատրելի կ'երեւէր, քանի որ կը տեսնէի թէ իր ամուսնոյն տեղ զիս կը սիրէր: Որովհետեւ ամենուրեք կասկածի առիթներ գտնելով առանց դրական պատճառի նախանձոտ դարձած էի: Ներքին հաւասարակշռութիւնս կորսնցուցի, կորսնցուցի նաեւ քունս, ջղային եղայ. վերջապէս ամենապզտիկ բանը զիս կը յուզէր:

Գիշեր ցերեկ միակ խորհուրդ մը զիս կը հալածէր. այս կինը որ այսքան անգթօրէն իմ զգացումներուս հետ կը խաղար, պէտք էր իմս ըլլար, հոգ չէ թէ ատոր համար ալ նոյնիսկ կեանքս զոհել պէտք ըլլար: Հաստատապէս որոշեցի կա՛մ յաղթանակը տանիլ կամ թէ... սիրելի բարեկամներս, ամէն ծայրայեղութիւն աչքս առած էի:

Առանձին գտնուելնուս պէս մեր շրթները իրարու կը միանային: Այդ վայրկեանին՝ Տիկին Սթանիսլավայի աչքերուն մէջ կը տեսնէի նոյն բոցավառ կիրքը զոր հոգւոյս խորը իբրեւ դժոխային կրակ մը կը վառէր ու այդ պահուն իրմէ կը խնդրէի, կ'աղաչէի ինծ հետ մէկ կամ երկու ժամ առանձնանալ:

Ամէն անգամուն ալ այս առաջարկութեանս վրայ ուշադիր ինծի նայելով ու խորհրդաւոր ժպիտով մը.

— Չեմ կրնար, սիրելիս, չեմ կրնար... կը պատասխանէր:

— Բայց ինչո՞ւ ոչ: Հապա կ'ըսես թէ զիս կը սիրես... Զիս կը սիրես, այնպէս չէ՞:

Դարձեալ նոյն խորհրդաւոր ժպիտը ու նոյն պատասխանը:

— Այո՛ քեզ կը սիրեմ, կը սիրեմ բայց չեմ կրնար...

— Տէ՛ր Աստուած ինչո՞ւ չես կրնար:

— Չեմ կրնար:

Քիչ մնաց որ խելքս կորսնցնէի:

Մինչեւ իրիկուն մղձաւանջի մը մէջ էի: Պաշտօնս զանց կ'առնէի: Տեղ մը չէի երեւեր: Ինծ համար ամբողջ աշխարհը Տիկին Սթանիսլավայի փոխուած էր: Զգացողութիւնս ալ իր գագաթնակէտին հասած էր: Դանրապէս հիւանդացայ, ինքզինքէս կը վախնայի:

(Շար.)

շուրջ, Չէմպըլէյն յայտնեց թէ այս կարգի լուրերը Մոսկուայէն կը բխին։ «Ես երբեք այսպիսի բան մը մտքէս չեմ անցուցած։ Վերջին դէպքերուն մէջ չկայ բան մը, որ ցոյց տայ թէ մեր քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մտած է։ Առանց խորհրդարանի վաւերացման, ո՛չ մէկ յանձնառութիւն կրնանք ստանձնել»։ Այս յայտարարութեամբ կ'ուզէր հերքել այն զրոյցները թէ կ'աշխատի հաշտեցնել Լեհաստանն ու Գերմանիան՝ Ռուսիոյ հետ անհամաձայնութեան մը պարագային։ «Անգլ. քաղաքականութեան մէջ գաղտնիքներ չկան», շարունակեց նախարարը։ «Զանազան հարցերու մասին կարելի չէ անմիջապէս զեկոյց հրատարակել, երբ դեռ բանակցութիւնները կը շարունակուին»։ Գալով Չինաստանի, Անգլիոյ քաղաքականութիւնը հանդէպ չինացի ազգայնականներուն շատ ազատական է։ Կ'ըմբռնենք թէ նախկին դաշնագիրները այլեւս հնցած են եւ բարեփոխութեան կը կարօտին։ Կը յուսամ թէ քաղաքացիական կռիւը շուտով պիտի վերջանայ եւ պիտի կազմուի զօրաւոր չինական կառավարութիւն մը, որուն հետ կարելի պիտի ըլլայ բանակցիլ եւ օտարներու պաշտպանութեան ներկայ վարչաձեւին վերջ տալ։ Չինական խնդիրները մասնաւոր բնոյթ կը ներկայացնեն, եւ Ազգ. Դաշնակցութեան միջամտութիւնը չի կրնար օգտակար ըլլալ։

Ի վերջոյ ակնարկելով Ռուսիոյ, Չէմպըլէյն ըսաւ. «Իմ ծանուցագրիս առվետներու պատասխանը չզարմացուց զիս։ Սակայն խօսքերը չեն որ կրնան փոխել կացութիւնը, այլ գործերը, ու մենք կը սպասենք Ռուսիոյ ընելիքներուն։ Երբեք պատահած չէ որ դիւանագիտական բարեկամական յարաբերութիւններ մշակող երկու երկիրներէն մէկը շարունակ թշնամական նպատակներ հետապնդէ եւ միւս երկրի քաղաքականութեան միջամտէ, ու միւս երկիրն ալ այսքան երկար հանդուրժէ։ Մենք ըրինք այդ բանը պարզապէս Եւրոպայի խաղաղութեան համար»։

Փուանքարէ վստահութեան քուէ կը ստանայ

Երեսփոխանական ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխան Վէնսան Օրիոլ առաջարկ ներկայացուց անմիջապէս վիճաբանութեան ենթարկել պարտքերու մասին կառավարութեան առժամեայ համաձայնագիրները Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հետ։ Վէնսան Օրիոլի առաջարկին տակ ստորագրած էին 50 երեսփոխաններ, որով խնդիրը օրակարգի դրուեցաւ եւ Օրիոլ պարզեց իր տեսակէտը՝ յայտնելով, որ այսպիսի մասնակի վճարումները անխուսափելիօրէն պիտի յանգին Մէլըն - Պէրանժէ եւ Քայեօ - Չըրչիլ համաձայնագիրներու վաւերացումին։ «Անոնք կը նշանակեն թէ պարտքերը օրինական են, թէ մենք կը հրաժարինք աւելի արդար կարգադրութիւն մը պահանջելէ։ Գիտցէք որ եթէ վաւերացնենք, մեր պարտատէրերը փոխանակ մեղմանալու, աւելի խստապահանջ պիտի դառնան մեզի դէմ»։

Վարչապետը հաստատօրէն պատասխանեց թէ մասնակի վճարումները երբեք չեն կապեր Ֆրանսան եւ թէ Խորհրդարանը կատարելապէս ազատ է չվաւերացնելու զանոնք։ Կառավարութիւնը առժամեայ համաձայնագրութիւնները ստորագրեց պարզապէս ժամանակ տալու համար խորհրդարանին, որ երկարօրէն մտածէ այդ համաձայնագիրներու մասին, որոնք 62 տարուան համար պիտի կապեն Ֆրանսան եւ պիտի ծանրանան քանի մը սերունդներու վրայ։ «Ֆրանսա չի կրնար ուրանալ իր պարտքերը։ Այսօր առանց վտանգի կրնայ վճարել իր պարտքերը։ Բայց ապագայէն վստահ չենք։ Եթէ երկու տարի վերջ Գերմանիա չվճարէ մեզ, բնական է որ դժուարութեան պիտի բախինք»։

Վարչապետը վստահութեան խնդիր դրաւ, յայտարարելով թէ ձեռնպահները իբրեւ հակառակ քուէ պիտի նկատէ։ Երեսփ. ժողովը 180ի դէմ 350 քուէով վստահութիւն յայտնեց Փուանքարէի։ Ընկերվարականները, համայնավարները եւ կարգ մը արմատականներ հակառակ քուէ տուին։ Հակառակ այս արդիւնքին, երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը հակառակ է յիշեալ համաձայնագիրներու վաւերացումին։

Ֆաշիստներու տասնաբանեայ պատուիրանը

Ֆաշիստները հրատարակութեան տուած են հետեւեալ տասնաբանեայ պատուիրանը՝ ուղղուած բոլոր ֆաշիստներուն, մասնաւորաբար զինուորներուն.—

1. Յիշէ՛ թէ ֆաշիստը պէտք չէ կարծէ որ տեւական խաղաղութեան մէջ կ'ապրի։

2. Կրնաս երկրիդ ծառայել, նոյնիսկ եթէ զոյգ մը քարիւղի թիթեղի պահապան ըլլաս։

3. Եթէ պատժուիս, կը նշանակէ թէ ատոր արժանի էիր։

4. Ընկերներդ քու եղբայրներդ են, որովհետեւ անոնք քեզի հետ կ'ապրին եւ քեզ պէս կը մտածեն։

5. Հրացանդ ու համազգեստդ քեզի չեն տրուած քու ծուլութիւնդ ծածկելու, այլ երկիրդ պաշտպանելու համար։

6. Մի՛ ըսեր երբեք, «Այս ծախքը կարեւորութիւն չունի, կառավարութիւնն է որ կը վճարէ», որովհետեւ վճարողը դուն ես, ու կառավարութիւնը այն է որ դուն փափաքած եւ որուն համար համազգեստ հագած ես։

7. Կարգապահութիւնը բանակներու առաքինութիւնն է. առանց ատոր զինուոր չկայ, այլ անկարգ խմբակներ, որոնք կոչուած են պարտուելու։

8. Ինչ որ Մուսօլինին կ'ընէ, լաւ է։

9. Յանցաւորը չի կրնար երբեք մեղմացուցիչ պարագաներ մէջ բերել, եթէ անհնազանդ գտնուած է։

10. Ամէն ինչէ աւելի թանկագին բան մը կայ. Մուսօլինիի կեանքն է այն։

Ճափոնի նոր երկրաշարժը

Երէկ գրեցինք թէ Ճափոնի մէջ նոր երկրաշարժ պատահած է։ Նոր լուրերու համաձայն, ցնցումները եղած են խիստ սաստիկ եւ մեռած են մօտ 2000 հոգի, քանդուած են հինգ քաղաքներ եւ ուրիշ քաղաքներ ալ կ'այրին, երկրաշարժը հրդեհ առաջ բերած ըլլալով։ Ամէնէն աւելի վնասուած են Թանկօ, Թուրպա եւ Թէճինա նահանգները, Ճափոնի հարաւակողմը։ Միայն այս վայրերուն մէջ մեռած են 1600 հոգի, իսկ քանդուած տուներու թիւն է 6500։ Կեդրոնի քաղաքները եւ Թոքիօ չեն վնասուած։ Բացի հրդեհէն, ծովեզերեայ կարգ մը քաղաքներ ու գիւղեր ողողումի ենթարկուած են։

կառավարութիւնը զինուորներ, մարտանաւեր եւ օդանաւեր փութացուց աղէտին վայրերը, ուր պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի այսօր։ Հաղորդակցութեան ճամբաները կտրուած են։ Առաջին ցնցումը սկսաւ կիրակի գիշեր եւ 24 ժամուան ընթացքին զգացուեցաւ զանազան տեղեր։

Այս նոր աղէտը գրեթէ կը հաւասարի 1923ի եւ 1925ի մեծ ցնցումներուն։ Կորուստները միլիոններու կը հասնին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը՝ ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս ա'իթալի քաֆէ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» խումբի ժողովը՝ շաբաթ 12 Մարտ իրիկուան ժամը 8.30ին Րիւ Րէփիւպլիք, 63 թիւ սրճարանին մէջ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Վ. Ահրամ Կաքաւեան կը խօսի Սիւրմէլեանի «Լոյս Զուարթ» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Զափ. երկս. Որբերու Միութեան լսարանական յանձնախումբը դասախօսութիւններու շարքը բացած է։

Բժշկ. Միութեան կողմէ կը դասախօսէ Տքթ. Վ. Ահիան Պալասան «Մնդաւութիւն» նիւթին շուրջ, որ տեղի կ'ունենայ միութեան ընթերցարանին մէջ 61, Rue Mr. le Prince, կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն, համակիրները, ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

„ՀԱՅՐԵՆԻՔ" ԱՄՍԱԳԻՐ

Թիւ 4 (1927 Փետրուար)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Վ. Վալադեան, *Շահնազարանց Աւետր.* —Արամ Հայկազ, *Ծնունդի գիշեր մը.*— Յովհ. Ասպետ, *Երկու կիներ.*— Ռէն, *Գնդակահարուածները.*— Կոստան Զարեան, *Անցորդը եւ իր ճամբան.*— Ռ. Լեռնեան, *Մեծ աղէտի նախօրէին.*— Անտոն Կազէլ, *Կին, Զգոյշ, Աչքերդ.*— Ա. Արշակունի, *Փետրուարեան Ապստամբութիւնը.*— Մ. Վարանդեան, *Թէ ինչպէս կը խօսի մեռելը.*— Լեւոն Շանթ, *Հոգիի արտայայտութեան երեք սեռը.*— Պրօֆ. Ն. Ադոնց, *Քաղաք, հոսանքներ հին Հայաստանում.*— Ռուբէն, *Բիմիական Պատերազմը.*— Պրօֆ. Վ. Տոտոմեանց, *Համագործակցութեան նշանակութիւնը եւ նուաճումները.*— Գ. Ա. Ռուհայեցի, *Ուրֆան եւ իր երկամեայ Հայկ. Ինքնավարութիւնը.*— Ալ. Խատիսեան, *Հայաստ. Հանրապ. ծագումն ու զարգացումը.*— Յ.Յ. Կարմիրեան, *Քանի մը յուշեր Շապին Գարահիսարէն.*—Վարդուհի Ք. Նալպանտեան, *Մատթէոս Մամուրեան որպէս քաղաքական գրող.*— Ռ., *Հայ Յեղափոխանի յիշատակները.*— Սիմոն Սեդ, *Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն) եւայլն, եւայլն... Հասցէ.*— 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. U. S. A.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Եփգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատրընազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ „ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Ցերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Լիոնի ազգային միութեան հասցէն է Union Nationale Arménienne, 75 Ave. Berthelot, Lyon.

— *Խնուսի Դումանի գիւղէն Աղասի Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝* Abkar Assadourian*ի*, Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.):

— *Վահան, Լուտվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Բիգիրեան որոնք Տէր-Զոր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Բիգիրեանի՝* Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente) France: *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

— *Տիկին Վարդենի Ինճէճեան որ Իզմիրի աղէտէն վերջ ամուսնոյն հետ Գանտիա (Կրետէ) ապաստանած է, կը փնտռէ իր քոյրերը Մարիամ եւ Լուսաբեր, որոնց մասին լուր առած է թէ գորգի գործարանի մը մէջ կ'աշխատին Լիոն, Մարսէյլ կամ շրջակայքը։ Իմացնել Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան,* 75, Avenue Berthelot, Lyon:

— *Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղինէեան) հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Իմացնել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի* Aux Établissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France: *Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Զօրումցի Էլմաս Վարժապետեան կը փնտռէ իր որդին Յովհաննէս Վարժապետեան, 26 տարեկան որ կորսուած է Տէր-Զօրի եւ Մուսուլի կողմերը։ Գրել՝ Բարսեղ Լօշեանի՝* 20 Rue de Bezons, Courbevoie, (Seine): *Լուր տուողին նուէր մը պիտի տրուի։*

— Ալաշկերտի Բերդից գիւղէն Տիգրան Մխճիեան, հօր անունը Խաչօ, մօրը անունը Տիլպէր, կնոջ անունը Անուշ, զաւակներուն անունները, Իշխան, Զարզանդ, Արշալոյս, Աղաւնի։ Քոյրերը Լուսիկ, Ազնիւ, Եսթեր, Զարուն, Նունիկ, Մաքրուհի, հօրեղբայրները Մելքոն, Գասպարպապի, անունը Մարտիրոս. կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ։ Կը փնտռուի իր գերդաստանի կողմանէ Ռուսաստանի Կրասնոդար քաղաքէն։

Իմացնել Հ. Աւետիսեանի՝ S. Donnet St. Hilaire Grasse A.M.

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբ ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, *բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։ Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար։*

ԿԸ ԳՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԽԱԼԻՆԵՐ ԵՒ ՔԻԼԻՄՆԵՐ

ԿԸ ԳՆԵՆՔ, արծաթեղէն, ոսկեղէն, ադամանդ, հին եւ նոր յարդի ձեռագործներ։ Կը փնտռենք լաւ ձեռագործ գործողներ.

Դիմել՝ «Լութէցիա» ընկերութեան մէջ մեր նոր բացած գրասենեակը ամէն օր 10—1 եւ 3—6։

41 Rue de la Chaussée d'Antin
Tél. Trudaine: 01—41

Բ. յարկ աջ կողմ առաջին սենեակը։ Կը խօսինք Հայերէն, ռուսերէն եւ օտար լեզուներ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	04
Տոլար,	Dollar	25	56
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	65
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	112	90
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	40
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատր	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	93	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3070	—
»	II »	1925	—
»	III »	1730	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	170	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ. 40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	» »
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՄԱՐՏ
1927

11 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 282

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՃԱՐԱԿ

Նոր չէ որ պիտի հաստատենք թէ, օտարները աւելի լրջութեամբ կը հետաքրքրուին հայկական մշակոյթի արժէքներով, քան մենք որ իրապէս շահագրգռուած ենք։

Պատմակա՛ն, գիտական, բանասիրական ուսումնասիրութիւններ հայ ժողովուրդի մասին՝ ընդհանրապէս օտարներու գործեր են։ Եւ մինչեւ այսօր ալ, Փարիզի մէջ, անվհատ կը գործէ հաստատութիւն մը, «Հայագիտական Ընկերութիւնը» (Société des Etudes Arméniennes), որուն 1927ի կոչը հրատարակեցինք երէկ։

Հայկական մշակոյթի նուիրուած երկու գիտնականներ, պ. պ. Ֆ. Մաքլէր եւ Ա. Մէյէ, այդ շրջաբերականը ստորագրած ատեն, կ՚արտայայտուին այնպիսի հաւատքով մը, որ ապահովաբար պիտի զարմացնէ մեր շատ մը տիտղոսաւոր այլ յեղյեղուկ «ազգասէր»ները։ Եւ անոնք ուռուցիկ խօսքեր չէ որ կը հոլովեն.

—«Հայաստան պէտք է ստանայ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին աջակցութիւնը։ Այդ աջակցութիւնը պիտի գտնէ աւելի լաւ կերպով, երբ ճշգրիտ եւ անշահախնդիր ուսումնասիրութիւններ աշխարհին ցոյց տան հայ ժողովուրդին ինքնատպութիւնը, հզօր կենսունա՛կութիւնն ու կորովը»։

Այդպիսի աշխատանքի մը յատկացուած է «Հայագիտական Հանդէս»ը, որ կը հրատարակուի եօթը տարիէ ի վեր, իբրեւ թանկագին ժողովածու մը հայկական մշակոյթի ուսումնասիրութեան։

Այս ձեռնարկը գնահատած ատեն, կարելի չէ առանց կսկիծի յիշել տխուր իրականութիւն մը։

«Հայագիտական Ընկերութիւնը» եւ անոր հրատարակութիւնները սահմանուած են օտարին ճանչցնելու հայկական արուեստը, գրականութիւնը, լեզուն, կրօնը. մէկ խօսքով՝ քաղաքակրթութիւնը։ Իսկ մենք ունի՞նք ո՛ր եւ է կեդրոնական հաստատութիւն, որ յատկապէս նուիրուէր այս ժողովուրդի մտաւոր արժէքներուն պահպանման եւ զարգացման։

Չենք ուրանար Հայաստանի մէջ կատարուած աշխատանքը, թէեւ գիտենք որ այնտեղ «մարքսիստ» կապկութիւնը յաճախ աւելի մեծ դեր կը կատարէ, քան բուն գիտական միտքը, քննական, առարկայական վերլուծումը։ Մարդիկ Հայաստանի համալսարանն անգամ կրկէս դարձուցած են լենինական մարզանքներու։ կոմիսար Աշոտ Յովհաննիսեան, տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, այս իմաստով խրատներ կուտար շրջանաւարտներուն, ծամծմելով ծանօթ «ֆորմիւլ»ները։

Չենք ուրանար, նաեւ, ինչ որ կատարած են Վենետիկն ու Վիէննան, իրենց մանրակրկիտ, բայց հետզհետէ սահմանափակ գործունէութեամբ։ Գիտենք, վերջապէս, անհատ մասնագէտներ, որոնք տարիներէ ի վեր կը տքնին այս ապերախտ ճամբուն վրայ, Կովկասի «Ազգագրական Հանդէս»ի հիմնադիր Եր. Լալայեանցէն մինչեւ փրոֆէսէօր Մ. Մինասեանը։ (Այս վերջինը, գիտական նոր աղբիւրներու կրթնած, կը շարունակէ թանկագին ուսումնասիրութիւններ հրատարակել Ամերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին եւ իր հանդէսին՝ «Լոյս»ի մէջ, հայ ցեղին ծագման, ընկերային եւ ընտանեկան կարգուսարքի, քաղաքակրթութեան եւն. մասին)։

Բայց այս բոլորը կը լրացնե՞ն պակասը։ Աւելի ճիշդ — արտասահմանի մասին խօսելով —կարելի՞ չէ՞ համախմբել, և տեւական, հետեւաբար աւելի արդիւնաւոր դարձնել այս ցիրուցան ճիգերն ու ձեռնարկները։

Կարելի չէ՞ ունենալ հայկական Տուն մը (Foyer), այսպէս կոչուած, «Աշխարհակա՞ն Վենետիկ» մը, Եւրոպայի ծոցին վրայ, ամբողջովին նուիրուած հայկական մշակոյթին։ Ես այս՝ ամենալայն առումով։ Անտեղ պէտք է ամփոփուի հայկական միտքը, իր բոլոր արտայայտութիւններով, բայց մանաւանդ ներկայ երկունքը արժեցնելու, զարգացնելու մտահոգութեամբ։ Տաղանդներ կան որ կը ծլին ու կը խամրին. ուրիշներ՝ ճարահատ, կը քաշուին հրապարակէն. աւելի բախտաւորներ մեկենաս կը փնտռեն, կամ կ՚օստոստեն մերթ աջ, մերթ ձախ։ Մէկ խօսքով, լքում եւ ամլութիւն։ Այս կացութեան առջեւ, կան բազմաթիւ «ամերիկեան դիտողներ», որոնք միջոց ունին, բայց իրենց մատը մոխիրը չեն թաթխեր։

Անհատական նախաձեռնութի՞ւնն է որ կը պակսի, թէ հաւաքական կամքը։ Չգիտենք։ Ամէն պարագայի մէջ, դառն է պատկերը։

Եւ դեռ աւելի արտասուելին։ Քանի մը սերունդ առաջ, Պոլսոյ մէջ, մեր եղբայրներն ու քոյրերը խելք եւ կամք ունեցեր են ստեղծելու Միացեալ եւ Ազգանուէր ընկերութիւնները, որպէսզի լոյս տարածեն մինչեւ հեռաւոր անկիւնները, Զէյթուն, Սասուն կամ Տիգրանակերտ։ Այսօր, Յունաստանի կամ Սուրիոյ կայաններուն մէջ հարիւրաւոր մանուկներ քերականի մը կարօտը կը քաշեն։ Չկայ կազմակերպութիւն մը որ ամսական քանի մը հազար ֆրանք ապահովէ, այս թշուառները փոթոցէն փրկելու համար։

Իսկ այստեղ, տարին քանի մը հարիւր հազար ֆրանքներ կը մսխուին զանազան անպէտ «միսիոն»ներու համար, խղճի կատարեալ հանգստութեամբ, բայց երբեք հարիւր ֆրանք չի գտնուիր, որպէս զի երեսուն հայ մանուկներ հայերէն սորվին Տէսինի կամ Փոն տը Շէրիի մէջ։

Ինչո՞ւ այսպէս անճարակ, երբ այնքան միջոցներ եւ տրամադրութիւններ կան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

«Յուսաբեր» կրկին շօշափելով Հայաստանի բնակչութեան նուազման խնդիրը, համաձայն վերջին մարդահամարին, կը նկատէ.

—«Ռուսեւթուրք «բարեկամութիւնը» կը շարունակէ յառաջանալ՝ ընդհանրապէս Անդրկովկասի եւ յատկապէս Հայաստանի հաշուին։

Թուրքիա կը շարունակէ «բարեկամ» մնալ Ռուսիոյ այնքան ատեն, որքան ատեն Մոսկուան կը շարունակէ գիջող ըլլալ Թուրքիոյ հանդէպ՝ ընդհանրապէս Անդրկովկասի եւ առանձնապէս Հայաստանի վերաբերող հարցերուն մէջ։

Իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին, Թուրքիա թերեւս երբեք Անդրկովկասի մէջ ունեցած չէ այն դիրքն ու կշիռը, ինչ որ ունի այսօր։

...Ուժեղ Հայաստանը, Էնկիւրիի համոզումով, վտանգոյն թշնամին է ռուսեւթուրք «բարեկամութեան»։

Եւ որովհետեւ Մոսկուան գիտէ այս ճշմարտութիւնը, եւ որովհետեւ Մոսկուան ի գին ամէն զոհողութեան կ՚ուզէ պահել Էնկիւրին իր «բարեկամներու» ցանկին մէջ, ճիշդ այդ պատճառով ալ ան կ՚ուժաթափէ Հայաստանը։

...Իր բոլոր փէշերէն անդամահատուած Հայաստանը՝ սակաւարիւն դարձած է հողային տարածութեամբ, որպէսզի սակաւարիւն մնայ նաեւ իր ժողովուրդին քանակով։

...Այս հիմնական քաղաքականութիւնն է պատճառը նաեւ այն տարօրինակ երեւոյթին, որ պակսած է Հայաստանի ազգաբնակութեան քանակը ի հաշիւ հա՛յ ժողովուրդի, բայց ոչ այլազգիներու։ Երկրէն բնիկ տարրը կը գաղթէ, իսկ օտարը կը մնայ եւ կ՚աւելնայ հոն։ Հայը Հայաստանէն կը մեկնի դէպի Ռուսաստանի տարբեր մասերը, իսկ թաթարը չերթար ո՛չ ցեղակից Թուրքին եւ ո՛չ ալ Թաթարին քով, հակառակ անոր, որ թէ՛ Ազրպէյճանի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ ան կրնայ ունենալ կեանքի եւ գոյութեան ամէն դիւրութիւն։

100,000 ՖՐ. ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Եղբայրական Օգնութեան յանձնախումբը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ փետրուար 15ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ներկայացուցիչ պ. կորտըն Պէրրիի յանձնուած է հարիւր հազար (100,000) ֆր., իբ. հանգանակած գումարէն։

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՎ.— Մարդ մը Իտալիոյ Փիէմոն թէ քաղաքին անկելանոցը մտած էր, զրկուած ըլլալով յիշողութենէ։ Ոչինչ կը յիշէր, ոչ իր անունը, ոչ մականունը, ոչ գիւղը, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ։ Օր մը հիւանդապահուհիներէն մէկը ցոյց կուտայ լուսանկար մը։ Հիւանդը յանկարծ ներքին զօրաւոր յուզումի մը շնորհիւ, յիշողութիւնը կը գտնէ. կը ճանչնայ լուսանկարը, որ զարմա՛նք, իր կնոջն էր։ Կը խօսի, կը հաստատէ իր ինքնութիւնը։ Վերոն քաղաքին փիլիսոփայութեան դասախօսն էր, որ 10 տարիէ ի վեր կորսուած էր, եւ յիշողութիւնը խանգարուած ըլլալով չէր կրնար դառնալ իր տեղը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՂՈՔ 375 ՖՐԱՆՔԻՆ ԴԷՄ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 150 ԵՒ 20 ՖՐԱՆՔ ?

Զուիցերիայէն վերջ, Անգլիա եւ Պելճիքա եւս բողոքեցին ֆրանսական կառավարութեան մօտ, Խորհրդարանի այն որոշումին դէմ, որով ամէն տարի 375 կամ 40 ֆրանք պիտի գանձուի օտարականներէն՝ ինքնութեան թուղթի համար։

Պելճիքայի հեռագրական գործակալութիւնը 9 Մարտ Թուականով Ժընեւէն հետեւեալ հեռագիրը կը հաղորդէ այս մասին.—

«Պ. Վանտէրվէլտ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Պուանի հետ Ֆրանսաբնակ օտարականներու բնակութեան տուրքին մասին։

«Պելճիքայի արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Պելճիքացիները մեծապէս յուզուած են տեսնելով որ իբրեւ օտարական կը նկատուին Ֆրանսայի մէջ։ Ներկայ սակը ահագին է եւ իրական տուրք մը կը կազմէ, քանի որ պիտի գանձուի մարդ գլուխ եւ ամէն տարի։ Դիտել տուաւ թէ սկզբունքով այդ տուրքին պէտք է ենթարկուին այն օտարականները, որոնց դրամը բարձր է. մինչ Պելճիքացիները միակ դրացիներն են, որոնց համար ֆրանս. դրամը աւելի բարձր է։ Ուրեմն կը հետեւի թէ Պելճիքացիները ամէնէն աւելի կը տուժեն։

Պ. Պ. Փուանքարէ եւ Պրիան համամիտ են Պելճիքացիներուն համար ջնջելու այս սակը, սակայն կ՚երեւի թէ այս ջնջումը դժբախտաբար սեծամասնութիւն չպիտի գտնէ ելմտական յանձնաժողովին եւ Խորհրդարանին մէջ։ Բայց եւ այնպէս հաւանաբար զեղչուելուն համար մեծամասնութիւն գոյանայ։

Պ. Վանտէրվէլտ նոյնպէս շատ կը գտնէ վարձու աշխատաւորներու համար նշանակուած 40 ֆրանքը։ Կը սպասուի որ Պելճիքայի բանուորական կազմակերպութիւնները միանալով Ֆրանսայի քոյր կազմակերպութեանց հետ, յաջողին ձեռք բերել փափաքուած զեղչը»։

Այս առթիւ Էքսէլսիոր կը գրէ.—

Ֆրանսական կառավարութիւնը այս դիմումէն առաջ արդէն զբաղած էր ինքնութեան թուղթի սակին խնդրով։ Խորհրդարանին կողմէ նշանակուած սակը կարելի չըլլար հաշտեցնել այն դաշնագիրներուն հետ, որոնք Ֆրանսան կը կապեն մեծ թիւով օտար պետութեանց։ Այս պատճառով կառավարութիւնը դիմեց Ծերակոյտի եւ երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովներուն, առաջարկելով նշանակել աւելի չափաւոր սակ մը, որ ո եւ է կապ չունենայ ուղղակի տուրքերուն հետ։

Միւս կողմէ, ծերակուտական Րէպէրթի առաջարկած էր բարեփոխել ինքնութեան թուղթի սակերը։ Վարչապետ Փուանքարէ նամակով մը այս գրութիւնը ղրկեց Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողո՛վին, որ Պ. Քլէմանթէլի նախագահութեամբ գումարուելով նկատի առաւ զայն առջի օր։

Ելմտական, արտաքին եւ ներքին նախարարները համաձայնելով խմբագրած են ծրագիր մը, որուն համաձայն ինքնութեան թուղթ առնելու կամ նորոգելու համար պիտի գանձուի ոչ թէ 375 այլ 150 ֆրանք, որուն 120ը պետութեան, 10ը նահանգին եւ 20ը համայնքին համար. իսկ զեղչեալ սակը 40ի տեղ պիտի ըլլայ 20 ֆրանք, 14ը պետութեան, 2ը նահանգին եւ 4ը համայնքին համար։

Ասկէ զատ ինքնութեան թուղթ պիտի պահանջուի երկու ամիսէ աւելի Ֆրանսա բնակող օտարականներէ, փոխանակ մէկ ամիսի։ Ինքնութեան թուղթերը պիտի նորոգուին ամէն տարի։

Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովին մէջ այս մասին տեղի ունեցաւ երկար վիճաբանութիւն, որուն մասնակցեցան նախագահը, զեկուցաբերը, Պ. Պ. Րէպէրթի, Քայեօ, Շրասէք եւ Փասքէ։ Յանձնաժողովը ընդունեց կառավարութեան առաջարկած ծրագիրը, որ շուտով ծերակոյտին պիտի ներկայացուի։

ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ անգլիական նաւատորմը ռազմափորձեր պիտի կատարէ Միջերկրականի մէջ։ Ճիպրալթարէն կը հեռագրեն 9 Մարտ Թուականով.—

Գարնանային ռազմափորձերու համար այսօր Միջերկրականի մէջ կը համախմբուի անգլիական մեծ նաւատորմ մը։ Բացի Մեծ Պատերազմէն, երբեք այսքան հսկայ նաւատորմ մը չէ գտնուած մէկ հոգիի հրամանատարութեան տակ։ Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի միացեալ նաւատորմները, իւրաքանչիւրը բաղկացած մօտ 70 մարտանաւէ, դրուած են սըր Րօճըր Քիյսի վերին հրամանին տակ։

Ատլանտեանի նաւատորմը Ճիպրալթարէն մեկնեցաւ այս առաւօտ կէսգիշերէն քիչ վերջ, խաղաղօրէն սահելով նաւահանգիստէն դուրս՝ միանալու համար Միջերկրականի նաւատորմին։ Բուն ժամադրավայրը գաղտնի կը պահուի, որովհետեւ ռազմափորձի յատակագիծին համաձայն՝ թշնամի նաւատորմը պէտք չէ գիտնայ թէ ո՛ւր է միւս նաւատորմը։ Գործողութեանց սահմանին մէջ գտնուած բոլոր առեւտրական նաւերուն արգիլուած է իրենց անթելի գործիքները գործածել։

Այսքան ահագին նաւատորմի մը Միջերկրականի մէջ համախմբուիլը ցոյց կուտայ թէ անգլիական կառավարութիւնը նաւատորմին կեդրոնը Հիւսիսային ծովէն փոխադրած է Միջերկրական եւ կ՚ազդարարէ բոլոր շահակիցներուն թէ Անգլիա կ՚ուզէ իր գերակշռութիւնը պահպանել այդ ջուրերուն մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն կը հեռագրեն թէ Մոլտավայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդակեր գնչուներու խումբ մը, որ կը բաղկանար 26 հոգիէ։

Խումբին պետն է Ալեքսանդր Ֆիլքէ, որ խիստ հարցաքննութեան մը շնորհիւ խոստովանութիւններ ըրած է։

— Այո՛, յարձակեցանք, եթէ չեմ սխալիր, վեց ճամբորդի վրայ։ Մորթեցինք զանոնք։ Ջարդեցինք եւ կտորները բերինք մեր վրաններուն տակ։ Զանազան համեմներ դրինք եւ կերանք։

Խումբին միւս անդամները աւելի մանրամասնութիւններ կուտան.

— Միսերը կ՚եփէինք, փափրիքա աւելցնելէ յետոյ, բրինձով, գետնախնձորով, եւ հունգարական կուլաշ (կերակուրի տեսակ) կը շինէինք։

Խուլ համր մը, Ռիպար, որ խումբին միակ գրող-կարդացողն էր, գրաւոր տեղեկագրով մը կը յայտնէ թէ ի՛նչպէս աղ կը ցանէին միսերուն վրայ, որպէսզի չհոտին։

Դեռատի գնչու մըն ալ, նոյն խումբէն, Ժօզէֆ Քուտաք, կը նկարագրէ թէ ինչպէս կին մը կերած են.

— Ռիպար կացինով ճեղքեց գլուխը, Ֆիլքէ դանակով մը բացաւ որովայնը, վերէ՛ն վար։ Դուրս քաշեց փորոտիքը, որոնք դեռ տաք էին։ Մենք անմիջապէս կէսը եփեցինք ու կերանք։ Միւս կէսն ալ պահեցինք յաջորդ օրուան։ Քիչ մը աղը պակաս դրած էին, գոնէ ես այնպէս գտայ։

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ տեղւոյն վրայ։ Ճամբան փախուստի փորձ մը կը կատարէ Ֆիլքէ, որ կ՚առաջնորդէր։ Շուտով կը բռնուի սակայն եւ ցոյց կուտայ, անտառի մը մօտ, բազմաթիւ փոսեր, ուր թափած էին ոսկորները։ Ոսկորներուն վրայ ո եւ է արիւն չկայ, որովհետեւ խաշելէ յետոյ նետուած էին։

Կիներուն միսը աւելի համով գտած են, եւ, համաձայն իրենց խոստովանութեան, կերած են չորս կին եւ մէկ դպրոցական տղայ։

Մարդակեր գնչուները յայտարարած են.

— Օդերը գէշ կ՚երթային, եւ դատապարտուած էինք գործազրկութեան։ Մեր կիներն ալ չկրցին գործ գտնել։ Ւ՛, անօթի չէինք կրնար մնալ, մորթեցինք ճամբորդները եւ կերանք։

ԳՈՐՏԵՐԸ Կ՚ԱՐՇԱՒԵՆ.— Գորտերու անվերջ բազմութիւն մը արշաւած է Քալէ քաղաքին Լիլի դրան առջեւ բացուող դաշտին վրայ, որ ողողուած էր վերջերս ծովին ջուրով։ Գորտերը այնքան շատ են, որ կարելի չէ հաշուել եւ տեսակ մը սալայատակ շինած են ջրուտ մարգագետնին մէջ։

ՆԵՐՈՒՄ ՏԱՐՈՒԻՆԱԿԱՆԻՆ.—Ամերիկայի մէջ, երկու տարի առաջ դատապարտուած էր դասախօս մը, որ տարուինականութիւն քարոզած էր իր աշակերտներուն։ Ամերիկայէն կը հեռագրեն թէ փրոֆէսէօրը ներում ստացած է, սակայն նորէն արտօնութիւն չկայ տարուինականութիւն քարոզելու Ամերիկայի մէջ։

ՈՉ ԱՌԱՋԻՆ, ՈՉ ԱԼ ՎԵՐՋԻՆ.— Փրուսիական կրթական նախարարը, Տէքքէր, հրամայած է, Զատկի արձակուրդներէն վերջ, ջնջել բոլոր դպրոցներուն մէջէն աշակերտներու դասակարգումը, առաջին, երկրորդ եւայլն։

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Հինգ ամսուան բացակայութենէս յետոյ, վերադարձիս՝ Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդի հաւաքական հրաժարականին առջեւ գտայ ինքզինքս։

Պարտաւորուած էի ստորագրել այդ հրաժարականը, ամչնալով անշուշտ, պարզապէս համնելու համար ընդունուած մեթոտի մը տրամաբանական վախճանին։

«Ամչնալով» ըսի, որովհետեւ, իրապէս ամօթ է արձանագրել պարտութիւն մը, որ չափազանց ծիծաղելի է։ Վերջի վերջոյ ո՞րմէ պարտուած ենք։ — Համաձայն հրաժարականի բացատրութեան, քանի մը ոսկերիչներէ, որոնց Փարիզ բնակութիւնը ոչինչ փոխած է իրենց «աշիրէթ»ական հոգիէն։ Անոնց դիզած միլիոնները չեն որ պիտի բարձրացնեն իրենց արժէքը։

Պարտաւորուած էի ստորագրել այդ հրաժարագիրը, որովհետեւ պատգամ. ժողովէն առաջ եւ վերջը, ինծի համար չափազանց պարզ էր թէ՛ ի՛նչ կ'ուզէին ընել Փարիզի եկեղեցիին անկոչ հոգաբարձուները, իրենց ծառայական հոգեւոր հովիւով միասին։

Առաջին օրէն ինծի համար պարզ էր, թէ այս անորակելի մարդիկը թշնամի էին ամէն տեսակի կազմակերպութեան, որովհետեւ, առաջին առթիւ իրենց նեխած ճահիճը խառնելու եւ զայն մաքրագործելու, ապականութիւնը մէջտեղէն վերցնելու հարցը հրապարակ պիտի գար։ Անոնք գիտէին թէ տասնեակ տարիներու տէմիրպաշները իրենց պատուանդաններէն վար գլորուելու վտանգ կար։

Ինծի համար պարզ էր թէ այս մտայնութիւնը ունեցող մարդոց հետ նստիլ եւ խօսիլ, ժողովրդական շահերու, գաղութներու կազմակերպութեան, նոր սերունդի դաստիարակութեան, որբերու եւ անտէրներու խնամարկութեան մասին, կը նշանակէր այդ մարդիկը չճանչնալ եւ զանոնք սրտցաւ, ազգասէր, հայրենասէր, առնուազն մարդասէր անձերու տեղը դնել։

Իմ պաշտօնակիցները անսահման բարութեամբ ու անհաւատալի միամտութեամբ, ուրիշ կարծիք ունէին այդ «պատուական ազգայիններու» մասին։ Աւելի միամտութեամբ՝ ուրիշ կարծիք ունէր նաեւ կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպիսկ. իսկ նոյն մարմնի անդամներէն ոմանք ալ —թող ներուի ըսել— Փարիզի ջոջերուն հրամանակատարներն էին Թեմական Խորհուրդէն ներս, իրենց յայտնի եւ ընթերցողին համար ալ հասկնալի պատճառներով։

Մէկ երկու նիստերու ընթացքին, մեր ունեցած խօսակցութիւններն ու վիճաբանութիւնները գիս հասցուցած էին այն եզրակացութեան, թէ կտրուկ եւ վճռական միջոցներու իմ առաջարկներս այլեւս կրկնելու եւ պնդելու պէտք չունէի, քանի որ ժողովը կը կարծէր թէ զիջումներով ու անուշութեամբ կարելի պիտի ըլլար խօսք հասկցնել այս ինքնահաւան աղաներուն, որպէսզի «համերաշխութիւն» մը ստեղծուի։ Կը մնար ինծի սպասել, որ Թեմական Խորհուրդն ու իր Նախագահը սպառէին իրենց բոլոր միջոցները, կատարէին բոլոր ստորացուցիչ ու աներդարանալի զիջումները, դարձնէին իրենք զիրենք ծիծաղելի յաչս յոխորտ դատարկամիտներուն, իրենց տկարութեամբ ու զիջողականութեամբ այնքան լրբացնէին զանոնք, որ մինչեւ անգամ անոնք յանդգնութիւն ունենային անարգելու ամէնը եւ կաթող. պատուիրակը ծեծելու աստիճանին հասնէին, որմէ յետոյ միայն գային այն եզրակացութեան թէ «անոնք նման առաջարկները կը մերժէին, որպէսզի քայքայուի Եւրոպայի Թեմին մէջ թափառական խեղճ ժողովուրդին կազմակերպութեան գործը եւ իրենք մնան իրենց ցանկութեան համաձայն ինքնագլուխ, ինքնավար եւ անպատասխանատու»։

Ասիկա պարտաւոր էին գիտնալ առաջին օրէն եւ ոչ թէ ամբողջ երկու տարի գլուխ յոգնեցնէին եւ կազմակերպութիւն ձախողեցնէին յետոյ։ Դժբախտաբար չգիտցան եւ շարունակեցին ճալ թեք մակարդակին վրայ, որը զիրենք հասցուց մինչեւ տրամաբանական վախճանը — պարտութիւն։

Ես եւս պարտաւոր էի մինչեւ խորը իջնել, պարզապէս մէկ մտածումով,— որպէսզի գործ խանգարող չնկատուիմ։ Քանի մը ամսուան բացակայութիւնս աւելի օգտակար եղաւ այն տեսակէտէն, որ Թեմական Խորհուրդը եւ իր Նախագահը հնարաւորութիւն կ'ունենային մինչեւ «թեմէննահ»ի աստիճան իջնալու, առանց առարկութեան։ Արդիւնքը մէջտեղն է։ Հասարակութիւնն ալ հնարաւորութիւն կ'ունենայ հասկնալու թէ Փարիզի եկեղեցիին շուրջը հաւաքուած այս դաւադիրներու խմբակը իր բոլոր պատրուակները սպառած է ու առանց դիմակի հրապարակաւ կ'երեւայ թէ ինչպէս իր հոգեւոր հովիւին հետ միասին սրտառուչ համերաշխութեամբ մը պինդ փակած են ախորժելի դիակին։

Այս բացատրողականը տալէ յետոյ պարտք կը զգամ ընթերցող հասարակութեան ներկայացնելու այն բոլոր մթին դաւերը, որ գործուած են ոչ միայն Փարիզի աղաներուն, այլ եւ ուրիշ մարդոց ու խմբակներու կողմէն, խափանելու համար Եւրոպայի Թեմին կազմակերպութիւնը։

Եթէ այս հարցին վրայ նայէի, իբրեւ զուտ եկեղեցական հոգեւոր կազմակերպութեան մը, չպիտի հետաքրքրուէի։ Ես այս հարցը կը նկատէի, առ ի չգոյէ լաւագոյնին, սկզբնաւորութիւն մը գաղութներու կազմակերպութեան։ Այդ պատճառով ալ միշտ պիտի շահագրգռուինք եւ երբեք օձիքը չպիտի ձգենք դաւադիրներուն, որքան ալ անոնք իրենց ծիծաղելի զէնքերը մութին մէջէն ցոյց տան իբրեւ հատու զէնքեր։

Այդպիսիներ շատ ենք տեսած մեր կեանքի դժբախտ պատմութեան ընթացքին։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԽՈՒԼ.— Էտիսըն խուլ է։ Ֆլորիտայի մէջ անթել հեռաձայնով խօսած է ճառ մը հացկերոյթի մը 300 հրաւիրեալներուն, որոնք մտիկ կ'ընէին մասնաւոր գործիքներով։

Խլութիւնը լաւագոյն պատեհութիւնն է աշխատելու համար, կ'ըսէ գիտունը։ Արդի կեանքին մէջ, առանց ազդուելու մեքենաներու ժխորէն, քաղաքներու աղմուկէն, խուլը պիտի կրնայ իր աշխատանքը աւարտել։ Արդէն, կ'աւելցնէ գիտունը, քաղաքներու այս աղմուկները հետզհետէ կը խլացնեն մարդիկ։ Եւ, կ'եզրակացնէ, հարիւր տարի յետոյ, առանց ո եւ է բացառութեան, ամէն մարդ խուլ պիտի դառնայ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՊԵՏԱՌ»Ի ԳՈՐԾԵՐԷՆ

Պետառ պոլշեւիկներու բարբառով կը նշանակէ պետական առեւտուրի վարչութիւն։ Պետառը զբաղած է «սոցիալիզմ կառուցանելով»։

Ահա քանի մը նմոյշ, թէ ինչպէս պոլշեւիկեան պետառը «սոցիալիզմ է կառուցած»։

Խնձոր.— Վերջերս Փարիզեան կարգ մը պտղավաճառներու քով կարելի է գտնել Խրիմի խնձորներ —այն աքանչելի, համով ու հոտաւէտ խնձորներէն, որոնցմով այնքա՛ն կը պարծին Խրիմցիները։ Պատերազմէն առաջ այդ խնձորներու փութը (16 քիլօ) Խրիմի մէջ կարելի էր գնել 4.50 րուպլիով, իսկ այժմ կը ծախուին 15—16 րուպլիի, ըսել է մէկ քիլօն շուրջ մէկ րուպլի կամ 13 ֆրանք։

Խրիմի խնձորները շատ նուրբ պտուղներ են եւ փոխադրութեան համար կը պահանջեն առանձին խնամք. մէկ-մէկ պէտք է ընտրել եւ կակուղ թուղթի մէջ զգուշութեամբ դասաւորել սնտուկներու մէջ։

Արդ՝ Պետառը Խրիմի խնձորները Փարիզ բերելով՝ քանի՞վ պիտի ծախէր։ Առնուազն քիլօն 15 ֆրանք, պիտի պատասխանէ ընթերցողը։ Այդպէս կը թելադրէ առողջ բանականութիւնն ու շահու գիտակցութիւնը։ Իսկ Պետառը ուրիշ կերպ կը մտածէ։

Խրիմի խնձորները Փարիզի մէջ ծախուած են մեծաքանակ՝ քիլօն 2 ֆր. 80 սնթ. եւ 3 ֆր. 60 սնթ. կամ 8,7—11 կոպէկ. այն պահուն, երբ նոյն խնձորը Խրիմի մէջ կը ծախուի մէկ րուպլիի։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ հաշիւը։ Ատ ալ Պետառի պետական գաղտնիքներէն է։

Նարինջ.— Բայց, թերեւս, խնձորը, իբրեւ արտածման նիւթ, առեւտրական շահառութեան չենթարկուիր։ Տեսնենք ներածութի՞ւնը ինչպէս կը կատարուի։ Առնենք նորէն պտուղները։ «Փրավտա»ն (20 Փետր.) հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ. Պոլսոյ պետառին յանձնուած է գնել քանի մը միլիոն նարինջ։ Եւ ահա Պոլսէն հեռագիր կ'երթայ Օտեսա, թէ գնուած են «խոշոր, ընտիր նարինջներ, սուրիական տեսակէն, լաւ, Եաֆայի նարինջներու նման, այսինքն՝ երկարաւուն, հիւթեղ, անուշ, ճիշդ այն տեսակները, որոնք մեծ յարգ ունին մեզ մօտ»։ Իսկ երբ նարինջները, տեղ հասան, Օտեսայի Պետառը հետեւեալ հեռագիրը քաշեց Պոլսոյ Պետառին.

— «Ձեր գնած նարինջները. ոչ թէ խոշոր են, այլ մանր, ոչ թէ երկարաւուն են, այլ կլոր, ոչ թէ անուշ են, այլ թթու եւ ոչ թէ այնպիսիներ են, որ մեզ մօտ մեծ յարգ ու սպառում ունին, այլ այն տեսակներ, որ մարդիկ ոչ իսկ կ'ուզեն ձեռք առնել։»

Խօսքը այն նարինջներու մասին է, որոնք տեղ հասան, որ գնուածին կէսէն պակաս մասն էր։ Իսկ ահագին քանակութեամբ գնուած նարինջի մեծ մասը ծովը «թափուեցաւ, իբրեւ անպէտ ապրանք, որովհետեւ գնուած վայրին մէջ իսկ արդէն փտած էր եւ ճանապարհին փըտումը ա՛լ աւելի տարածուեցաւ եւ առողջներն ալ վարակեց։ Երեք հազար սնտուկ փտած նարինջ թափուած է Պոլսոյ ջուրերուն մէջ, մնացածը, Օտեսայի մօտերը։ Այդ մասին արձանագրութիւն անգամ կազմուած չէ եւ այժմ յայտնի չէ, թէ ո՞վ է այս աննման առեւտուրի անմիջական պատասխանատուն։

Ցորեն.— Գուցէ առարկէք, թէ այդպէս է «արտաքին ճակատի» վրայ, «արտպետառի» մէջ, իսկ «ներքպետառի» գործերը աւելի լաւ են։ Այս մասին ալ ահա, քանի մը նմոյշներ՝ ցորենի առեւտուրէն։ Լէնինկրատի գործկոմին ներկայացուած զեկուցում մը կ'ըսէ. «Լոտէյնոփոլի գաւառի մէջ ցորենի փոխադրութիւնը 30—40 քիլոմեթրի վրայ աւելի թանկ է, քան նոյն ցորենի փոխադրութիւնը Լէնինկրատէն Նիւ Եորք։»

«Իզվէստիա»ն կը հաղորդէ, որ Արեւմտեան Սիպերիոյ երկաթուղիի կայարաններուն մէջ հաւաքուած է մօտ 15 միլիոն փութ (250,000 թոնօ) ցորեն, զոր լեցնելու տեղ չունին, ոչ ալ կրնան փոխադրել, վակոններու պակասութեան պատճառով։ Այդ հսկայաքանակ ցորենը թափուած է բաց երկնքի տակ, յաճախ ենթակայ անձրեւներու տեղատարափին։ Ծածկելու միջոց ալ չկայ, որովհետեւ ծածկոցները կը գտնուին ուրիշ վարչութեան մը ձեռքը, իսկ այս վերջինը դրամ կը պահանջէ ծածկոցներ տալու համար։ Ու մոռնալու չէ, որ այս վարչութիւնն ալ պետական է...

Այսպիսի դէպքեր ամէն օր կարելի է կարդալ խորհրդային մամուլի էջերուն մէջ։ Առեւտուր չէ այս, այլ, ինչպէս մեր գիւղացիները կ'ըսեն, «ա՛ռ և կուլ»։

Բայց — չէ՞ որ մարդիկ «սոցիալիզմ են կառուցանում»։

Այս առթիւ յիշենք եւ հետեւեալ փաստը, որ քանի մը ամիս առաջ արձանագրուեցաւ խորհրդային թերթերու մէջ։ Պետառը Գերմանիայէն պահանջած էր ամանեղէն եւ Պերլինի ներկայացուցիչը ղրկած էր... 40,000 գիշերային աման ուկրայնական գիւղացիներու պէտքերուն համար։

Մ. Պ. ԱՐՑԻԲԱՇԵՒԻ ՄԱՀԸ

Մարտ 3ին Վարշաւայի մէջ մեռաւ ռուս գրագէտ Միխայիլ Պետրովիչ Արցիբաշեւը։

Հանգուցեալը ծնած է Ախտիրի գաւառը, հին ազնուական ընտանիքէ մը։ Գրական-գեղարուեստական ասպարէզ մտած է կանուխէն։ Նախ՝ իբր նկարիչ, յետոյ՝ գրագէտ։ Առանձնապէս աղմուկ հանեց 900ական թուականներուն, երբ կ'աշխատակցէր ռուսական շարք մը ամսագրերու։ Այդ շրջանէն ալ յայտնի դարձաւ իր կարծիքներու անկախութեամբ, իր յամառ վճռականութեամբ՝ բոլոր «անիծեալ» հարցերու մէջ երթալ մինչեւ վերջ, մինչեւ առեղծուած (պարատօքս)։ Շիտակութիւնը, անխարդախ ազնուութիւնը և կոշտակոպիտութիւնը իր բնաւորութեան գլխաւոր գիծերը կը կազմէին ինչպէս գրական գործերուն, այնպէս եւ կեանքի մէջ։ Այդ տեսակէտէն կը մօտենայ ռուս միւս մեծ գրողներ Տոլստոյին եւ Լէօնիդ Անտրէեւին։

Իր գլուխ գործոցը կը համարուի «Սա'նին»ը, որ իր տեսակին մէջ կարելի է ըսել, առաջին վէպն է որ ժամանակին աղմուկ հանեց եւ թեր ու դէմ շարք մը կարծիքներու տեղի տուաւ։ Շնորհիւ յատկապէս այդ գրուածքի, շատ հեղինակութիւններու կողմէ ուժգնօրէն թէ դատապարտուեցաւ եւ թէ փառաբանուեցաւ։ Նոյն այդ գրուածքին շնորհիւ էր, որ ան տասնեակ տարիներ շարունակ գլխաւորապէս Ռուսաստանի որոշ տարիք ունեցող երիտասարդութեան կուռքը դարձաւ։ «Սա'նին»ը մինչեւ հիմա ալ ռուսական գրականութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ, իբրեւ թաթար-սլաւոնական ցեղի հոգիի հիւանդագին - անբնական տրամադրութիւններու արտայայտիչ։

Անոր անհաշտ բնաւորութիւնը եւ անկեղծ սէրը դէպի հայրենիքը խորհրդային իշխանութեան անհաշտ թշնամի դարձուցին զինքը։ Մինչեւ 1923ի վերջը ապրելով Մոսկուա, թէ պոլշեւիկները իրեն համար անտանելի դարձան եւ թէ ինքը՝ անոնց համար։ Երկուստեք յարաբերութիւնները այն աստիճան սրուեցան, որ Արցիբաշեւն ի վերջոյ ստիպուեցաւ ձգել Խորհրդային Միութեան սահմանները եւ ապաստան գտնել Վարշաւա։ Այնտեղէն ալ, իբրեւ «Յանուն ազատութեան» ռուսական թերթի մշտական աշխատակից՝ սուր ու կծու երգիծանքներ կը գրէր կարմիրներուն դէմ։ Վերջին ժամանակներս զաղրած էր գրական - գեղարուեստական գործեր արտադրելէ։

Այդ բոլորին վրայ աւելցնենք նաեւ այն, որ իր երկերը եւ գլխաւորապէս «Սա'նին»ը այժմ խորհրդային երկիրներուն մէջ արգելքի տակ են եւ անմատչելի՝ ընթերցող հասարակութեան։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

«ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ»Ի ԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ժընեւ, 8 Մարտ

Վարդանանց տօնը «Հայ Դպրոց»ին մէջ տօնուեցաւ Փետր. 26ին, շաբաթ երեկոյ, հանդէսով մը, որուն կը նախագահէր Պ. Ն. Պէկեան։

Սրահին ճակատը զարդարուած էր Ղեւոնդ երէցի եւ Վարդանի մեծադիր նկարներով, որոնց վերեւ կ'երեւէր «Ի քէն տանջանք եւ ի մէջ յանձնառութիւնք, սուր քո եւ պարանոցք մեր» վերտառութիւնը։

Հանդէսը բացուեցաւ, յօտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ եղաւ նուագ։ Աշակերտ մը արտասանեց «Եկեղեցին հայկական»ը, ապա ուրիշ մը ըրաւ Վարդանանց պատմականը։ Կարդացուեցաւ նաեւ Վարդանի արտասանած ոգեթունդ ճառը։

Ամէնէն վերջ Պ. Պէկեան կարդաց գրութիւն մը, բացատրելով ամէն հայ անհատի պարտքը հանդէպ այն մեծ գաղափարին, որուն զոհ գնաց Վարդան իր 1036 ընկերներով։

Երեկոյթը վերջացաւ շատ խանդավառութեամբ, «Ի զուր են» խմբերգով։

*** Ինչպէս ծանօթ է, Փետր. 17ին լրացաւ զուիցերիացի մեծ մանկավարժ Փէսթալոցիի մահուան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ Զուիցերիոյ ամէն կողմերը, հոն ուր դպրոց մը կայ, կազմակերպուեցան հանդէսներ, բանախօսութիւններ, ուր Փեսթալոցիի գործը կը բացատրուէր։

«Հայ Դպրոց»ն ալ իր յարգանքի բաժինը բերաւ յատուկ հանդէսով մը, ուր Պ. Պ. Գէորգեան ներկայացուց Փեսթալոցին, շատ հասկնալի ոճով մը։ Սրահին մէջտեղ Փեսթալոցիի մեծ նկարը դրուած էր, կանանչութեամբ շրջանակուած, որմէ ինկող բարի նայուածքը կը կրկնապատկէր յարգանքի այդ պաշտամունքը։ Գրատախտակին վրայ գրուած էին Փէսթալոցիէն քանի մը գեղեցիկ խօսքեր, որոնցմէ ուշագրաւ էր սա տողը, որ իր ամբողջ կեանքը կը խտացնէ. «Ամէն բան ուրիշներուն, ոչինչ ինքզինքին համար»։

Այդ ամբողջ շաբաթը կոչուեցաւ «Փէսթալոցիի շաբաթ»։

*** Վերջերս հրաւիրուեցաւ Ժընեւի հայրենակիցներէն Պ. Ռ. Ինճեանը բանախօսութեան մը համար։ Նիւթն էր «Հայը Բիւզանդիոնի մէջ»։ Յարգելի բանախօսը հմտալից գրուածքով մը բացատրեց կեանքն ու գործերը այն երկոտասան հայ կայսրերուն, որոնք իշխեցին Բիւզանդիոնի գահուն վրայ եւ իրենց իմաստութեամբ ու գործքով սիրելի եղան ժողովուրդին, բարձրացնելով իրենց հետ հայ անունն ալ։ Լաւ կ'ըլլար, եթէ ուրիշ առթիւ ալ նմանօրինակ նիւթերու մասին բանախօսութիւններ կազմակերպուէին։

*** Մարտ 5ին, շաբաթ իրիկուն «Հայ Դպրոց»ի սանուհիները միանալով երեկոյթ մը կազմակերպեցին։ Եղան նուագ, խմբերգ, պարեր եւայլն որոնք շատ գոհ տպաւորութիւն մը ձգեցին։ Մեր քոյրերը աշխատեր էին իրենց կրցածը ընել. շատ քաջալերիչ է իրենց այդ քայլը։

Վերջերս շարժում մը սկսած է երեկոյթներ կազմակերպելու։ Լաւ է, որ այդ գեղեցիկ նախանձախնդրութիւնը աւելի բեղմնաւորուի։

Արշակ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Բարեկենդան եւ Վարդանանց իրար միացուցած՝ Երիտասարդական միութիւնը հանդէս մը կազմակերպած էր Փետր. 26ի Շաբաթ իրիկունը։ Շթայնփլացի մեծ սրահը լեցուն էր խու[…] բազմութեամբ. բացառաբ[…] ներկայ էր նաեւ Տրէզտընի գա[…] ղութը։

Պ. Արտ. Աբեղեան ճառով մը բացատրեց Վարդանանց պատ[…] րազմի նշանակութիւնը, ցո[…] հանեց անոր պատմական […] ժէքը եւ շեշտեց մանաւանդ[…] դիմագիծը հայ իշխան Վարդ[…] որ «ոչ թէ —ինչպէս կողմնակ[…] զգայնութեամբ ցոյց տրուած է[…] դաւաճան մը, այլ համերաշխ[…] կան կամ պարկեշտ քաղ[…] քականութեան ձգտող մը միայ[…] կը թուի եղած ըլլալ...»։ Պ. Պ. Ֆրունճեան կարդաց իր մէկ գե[…] ղօնը «Վարդանանց հաւատք[…] յաղթանակը», Պ. Փօմահ ար[…] տասանեց Կէօթէի Ֆաուստ[…] այն մասը, ուր «մեռելները կ'ար[…] թննան, կը լսուի զօղանջը զա[…] կական զանգակներուն եւ ին[…] երկրին կը դառնայ...»։ Փոքրիկ Բըլըճեաններ տեսարան մը ցու[…] ցուցին «Հայ եմ ես»ով, եւ հա[…] դէսին առաջին մասը փակուե[…] ցաւ Դանիէլ Վարուժանի «Կար[…] միր հողը»ով զոր գեղեցկօրէն արտասանեց Պ. Տիրայր։

Երկրորդ մասը կը կազմէ[…] զաւեշտի մը ներկայացումը «Պաշտօնի խափալ է»։ Կ'երեւ[…] պայմանները դեռ թոյլատու չէ[…] որպէսզի բէն մը լուրջ եւ […] ունեցող պարունակող կտոր[…] խաղացուին, որովհետեւ ուժե[…] չեն որ կը պակսին Պերլին[…] հայ աղոց մէջ։ Պ. Պ. Սեւաշուն[…] եւ Պրն. Կիւլխաստնեան […] խաղին մէջ ալ նորէն, ի յա[…] բերին անժխտելի կարողութի[…] Իսկ տիկին Բաջանեան պէտք […] ջանայ աւելի շեշտ եւ շարժո[…] գնել իր խաղին։

Բարեկենդանը թողուած […] երրորդ մասին։ Կամպարեա[…] եղբայրներ եւ ուրիշ երկ[…] օրիորդներ ռուսական տարա[…] զով մէջընդմէջ կը պարէին […] դիմակաւորներու երկսեռ խում[…] մը զուարթօրէն կը դառնար […] րոպական պարեր, մինչ զո[…] զգոյն ժապաւէններ զոյգերը […] կապէին զանազան կապերով։

Թղթակից

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ են, գիտական […] խարհին համար գոնէ, Ցօքթ. Վ[…] րոնոֆի փորձերը։ Այս վիրաբո[…] երիտասարդ կապիկներու սեռա[…] գեղձերով կը պատուաստէ ծե[…] մարդիկը եւ կ'երիտասարդաց[…] զանոնք։

Պատուաստում բառով մեր […] շփոթ գաղափար մը կ'ունենա[…] այն գործողութեան մասին, զ[…] կը փորձէ Վօրոնոֆ։ Պատուա[…] տումի գործողութիւնը, այնպէ[…] ինչպէս կը կատարէ Վօրոնո[…] նման է բուսական աշխարհին մ[…] կատարուած մեթոտներուն։ Պա[…] զապէս պէտք է ըսել տնկել. որ[…] հետեւ տնկում (plantation) մ[…] է, գեղձ մը կը տեղափոխուի եւ […] տնկուի ուրիշ գետնի մը վրա[…]

Եթէ պատմութեան մ[…] փնտռենք հին տեղեկութիւնն[…] որոնք վերաբերին սեռային գե[…] ձերու ազդեցութեան մա[…] մարդկային կազմութեան վրա[…] առաջին առթիւ պէտք է յիշ[…] հայ բժիշկ մը, Ամիրտովլաթը[…] որ կը յանձնարարէ սեռային գե[…] ձերու եւ ծաթրինի խառն յօղ[…] կերցնել ծերերուն երիտասարդա[…] նելու համար զանոնք։ Այս գ[…] րագան պիտի ընդունին […] բժիշկներն ալ, երբ աւարտի բ[…] մաջեանի կողմէ հրատարակութի[…] նը Ամիրտովլաթի բժշկ. գիրքի[…]

Ցօքթ. Վօրոնոֆի փորձը […] տարբերութիւնը ունի որ, ան գե[…] ձը, իր ողջ կազմով, կը կարէ ենթա[…] կային, մինչդեռ Ամիրտովլաթ[…] խանգարէ գեղձին ողջութիւն[…] վասն զի անհրաժեշտ է օգտա[…] ոչ թէ մեռած գեղձէն, այլ […] գեղձէն։ Իբրեւ հանգիտութ[…]

...պէտք է յիշել կենսատարրերու (վիթամին) գիւտը, որով սննդառութեան մեր ծանօթութիւնները ...կը յեղաշրջուին: Մենք մեր կե... րած բաներէն կ'օգտուինք այնքան շատ, որքան ողջ են անոնք: ...եփուած կամ զանազան ձեւով պատրաստուած, այսինքն վիթամինէ զրկուած սնունդները մեր կեանքին պահանջները չեն գոհացներ ամբողջովին:

Այսպէս սակայն Վորոնոֆի փորձերը, որքան յանդուգն, այնքան խոստմնալից են:

Ան ժամանակէ մը ի վեր նուիրուած է այդ առաքելութեան ...ամուկներ հանեց եւ շատ հետեւորդներ ունեցաւ, ֆրանսացիներէն Տօքթ. Լարթիկ:

«Ցէյլի Էքսփրէս»ի յատկապէս ղրկած թղթակիցը, տեսակցութիւն մը ունեցած է Տօքթ. Վորոնոֆի հետ, որ կը բնակի, Մանթոնի մօտ, Կրիմալտիի դղեակին մէջ: Անհագին կապիկներ կը սնուցանէ, ունի հիւանդներ, որոնք կը դարմանէ գեղձատնկութեամբ: Երիտասարդանալու համար առաջին ներկայացող թեկնածուներն են ֆրանսացիները, յետոյ կուգան Անգլիացիները, յետոյ Ամերիկացիները, Հարաւային Ամերիկացիները:

Տօքթ. Վորոնոֆ յայտարարած է թէ ինք կը յաւակնի բուժել այն ծանր շաքարախտը որուն էնսիւլինը չէ յաղթած:

Մինչեւ այժմ՝ շաքարախտը կը բուժէին պանքրէաս գեղձին արտադրութեամբը, զոր կը պատրաստէին, գրեթէ շատ մօտիկ նմանութեամբ. ինչպէս Ամերիկա... կ'ընէր յօշումով: Տօքթ. Վորոնոֆ դարձեալ կը դիմէ իր մեթոտին եւ «պանքրէաս»ը, ողջ ողջ կը տնկէ իր հիւանդին վրայ:

Մեծ հաւատք ունի ապագայի վրայ: 50 տարիէն մարդիկ, այս մեթոտներուն շնորհիւ, երկարակեաց պիտի դառնան: (Սակայն անհամբերներուն յիշեցնենք որ նման մէկ գործողութեան ենթարկուելու համար, աճագին դրամ պէտք է ցնծալ): Տօքթ. Վորոնոֆ ...ժանք կարդացած է այն գերմարդերուն, որ պիտի երեւին աշխարհի վրայ, դարձեալ շնորհիւ գեղձատնկութեան: Գերմարդ մը, որ կ'ըսէ, օժտուած ըլլայ իմացականութեամբ եւ ուժով: Գեղձատնկութեան շնորհիւ, կ'աւելցնէ ան, պատանի ենթակայ մը կարելի է դարձնել հանճար մը:

Այս նպատակներուն համար անհրաժեշտ է կապիկներու աճագին բազմութիւն մը: Մասնաւոր ընկերութիւններ ձեռնարկած են կապիկներ գնելու եւ բազմացնելու: Ֆրանսական եւ Սպանիական կառավարութիւնները արգիլած են, սակայն, ու եւ է կապիկ արտածել իրենց գաղութներէն: Պելճիքայի Թագաւորը Քոնկոյի մէջ հաստատած է կայան մը, կապիկ բազմացնելու համար:

Տօքթ. Վորոնոֆ ինք ալ ունի անձնական ագարակներ, ուր կապիկներ կ'ապրին, անգիտակից՝ այն աղէտին, որ կը պատրաստէ մարդկային գիտութիւնը կապկային ցեղին համար:

Շ. Ն.

ՔՐԱՖԹ-ՊՕՆԱՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պ. Քրաֆթ-Պօնար, որ ժամանակէ մը ի վեր Ամերիկա կը գտնուի, շրջագայութեան ելած է այն քաղաքներուն մէջ, ուր հաստատուած է հայ գաղութ մը: Զանազան քաղաքներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, կը հաստատուի որ յաջողած է արդէն իր առաքելութեան մէջ եւ մեծ ընդունելութիւն գտած: Ամերիկայի հայ բանուորները խմբովին կը մասնակցին հանգանակութեան, օգնելու համար հայաէքրին, որ տոհմիկ կրթութիւն մը կուտայ Զուիցերիոյ մեր որբերուն:

Փետր. 13ին Ֆրէզնոյի հայ երիտասարդութիւնը կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը: Կոկիկ բազմութիւն մը կանուխէն տեղ կը գրաւէ, մտիկ ընելու համար Պ. Քրաֆթ-Պօնարը, որ խօսք առնելով, կը յայտնէ թէ հայկական դատը ինչ զանազան յուսախաբութիւններէ անցաւ, թէ հայասէրները ի՛նչ յամառութեամբ կը պահեն իրենց հաւատքը ազատ Հայաստանի իրականացման համար: Շատ Հայերէ աւելի հաւատք ունի Պ. Ք. Պօնար, որ կը թուէ չորս զօրաւոր սիւները Հայուն հաւատքի շէնքին. ա) Հայկական հանրապետութիւնը, բ) Սէվրի Դաշնագիրը, որ անպայման պիտի իրագործուի, գ) գաղութահայութիւնը եւ դ) ուսանող սերունդը եւ հայ որբերը: Այս բանախօսութիւնը, որ հայերէնի կը թարգմանէր Պ. Մալեան, բուռն ծափահարութիւններ կը խլէր:

Գեղարուեստական բաժինը, երգով, ջութակով, քաղցր տպաւորութիւն մը թողուց ամէնուն վրայ: Նոյն հաւաքոյթին մէջ հանգանակուեցաւ 1750 տոլար, 500ը Մարզուանցիներու կողմէ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ներքին նախարարը հրամայած է արգիլել փողոցներուն մէջ ու եւ է անպարկեշտ պար, վերցնել լրագրավաճառներուն քովէն անբարոյ եւ գրգռիչ տեսարաններ, որմազդերու վրայէն եւայական պատկերներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Պօլէն.— Մատրան Վարչութեան կրկնակի հրաժարներէն վերջ, առջի օր տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով մը, դպրոց-մանկապարտէզի մը հաստատման մասին խորհրդակցելու: Ներկայ էին միայն 35 հոգի:

Ժողովը, դժբախտաբար ձախողեցաւ: Պալաքեան եպիսկոպոս գրութեամբ մը կը խոստանար նիւթական օժանդակութիւն եւ վարժուհի: Եթէ, մէկ մարդու պէս գործի փարէինք, արդիւնքը ապահով էր: 300 հոգինոց գաղութ մըն ենք եւ դուրսէն օգնութիւն կը սպասենք:

Իրերու այս ընթացքով գաղութը կը մնայ իր բախտին: Սպասե՞նք որ հոգեւոր հովիւները հրաշքներ գործեն:

Անկից առաջ ամիսը մէկ Մարսիլիոյ վարդապետը կ'ուգար վազէ վազ, պսակադրութեանց եւ մկրտութեանց համար. իսկ այժմ, քահանայ մը իսկ չի ղրկեր: Իսկ ժողովուրդը չի կրնար համբերել ու ֆրանսական եկեղեցիով կամ քաղաքական ամուսնութեամբ կը բաւականանայ:

20 Փետր.ի կիրակի օրը, Վալանսէն հասաւ Գալուստ քահանան ու կատարեց վեց մկրտութիւն եւ երեք պսակ:

Այս խնդիրներէն դուրս, աւելորդ չեմ գտներ նշանակել քանի մը թիւեր, մեր գաղութի մահերու, ծնունդներու եւ ամուսնութեանց մասին, գաղութին հաստատուած օրէն՝ 1923 Նոյեմբեր: 1923ին մէկ ծնունդ: 1924ին 4 ծնունդ, 4 ամուսնութիւն: 1925ին 11 ծնունդ, 3 մահ, 6 ամուսնութիւն: 1926ին 20 ծնունդ, 9 մահ, 12 ամուսնութիւն: Գումար՝ 36 ծնունդ, 12 մահ, 22 ամուսնութիւն:

Այս հաշիւէն կ'երեւի ուրեմն որ, 36 երախաներ ծնած են միայն Պօլէնի մէջ (քաղաքապետարանի արձանագրութիւններէն առնուած) որոնց միայն 6 հոգին մեռած են 1926ի ընթացքին:

Դպրոցական 40—50 երախաներ կան: Վայ է եկեր այս բազմածին ժողովուրդին, որ իր զաւակներուն մայրենի լեզուն պահելու միջոց անգամ չունի:

Ցակինթ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամասիոյ Հայրենակցական միութիւնը տուաւ իր առաջին խնջոյքը: Ներկայ էին վաթսուն անդամ-անդամուհիները ու Ամերիկայի Ամասիոյ Հայր. միութեան ներկայացուցիչ Պր. Միհրան Խէքիմեան: Ճաշացուցակը որ պատրաստուած էր Ամասիացի տանտիկիններու ջանքերով, արեւելեան համանգամներու հաւաքածոյ մը կը կազմէր:

Ընթրիքի պահուն վարչութեան կողմէ Պ. Սամթճեան երկու խօսքով գրուատեց մեր Հայրենակիցներու եռանդը ու խրախուսեց ներկաները որ չյուսահատին օտարութեան մէջ: Յետոյ երգեր երգուեցան եւ արտասանութիւններ եղան:

Այս խրախճանութիւններուն մէջ Ամասիացին չմոռցաւ անհայր ու անմայր որբուկները, եւ զարդանիշերու բաշխումով հաւաքեց 122·50 ֆր.:

Օր. Փ. Յովնանեան միութեան նուիրեց ձեռագործ մը որ աճուրդի դրուելով գոյացաւ 101 ֆր. 25 սան.: Այս առթիւ կարգ մը Հայրենակիցներ ալ նուէրներ ըրին: Խրախճանութիւնները տեւեցին մինչեւ գիշերուան ժամը 2:

Քաջալերութեան արժանի է նորակազմ Ա. Հ. Միութիւնը որ կը ջանայ հայկական վառ միջավայր ստեղծել մինչեւ որ մեր Հայրենիքին դռները բացուին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի եւ R. S. St-Ouenի պահեստի խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Հակառակ մեր տղաքոց բուռն ճիգերուն ֆրանսացիք յաղթող ելան 1ի դէմ 3 նշանակէտով. իսկ երկրորդ խումբը հաւասար մնաց նոյն խումբի երկրորդին հետ 1ի դէմ 1ով:

** Նոյն օրը փարիզի Հայ Մարզականի ֆութպօլի Ա. խումբը չարաչար պարտութիւն մը կրեց C. A. Vitryի Ա. խումբէն 0ի դէմ 13 նշանակէտով: Այս մրցումը սարքուած էր ի նպաստ Vitryի գործազուրկներուն եւ հրաւիրուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, իբրեւ լաւագոյնը հայ խումբերուն: Աւելորդ չէ անգամ մը եւս յիշեցնել թէ ըլլայ Հայ Մարզականի, ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի եւ Արժանթէօյի խումբերը շատ հեռու կը մնան այս տեսակ պատուոյ եւ Ա. դասակարգի պատկանող խումբերէն եւ լաւ կ'ընեն մրցելով միայն Բ. կարգի խումբերու դէմ: Ճէշտ է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի Ա. խումբը միշտ բարձր խումբերու դէմ է որ կը մրցի միշտ պատուաւոր դուրս գալով, բայց պէտք է գիտնալ թէ միւս խումբերը շատ փորձերու կը կարօտին հաւասարելու համար փարիզի Ա. խումբին:

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ՄԱՐԹԻՔ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը յաղթեց Սփորթինկ Քլիւպ Արլէզիէններու 0—5ով:

Առաջին կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը նշանակեց Ա. կէտը. Բ. կիսախաղին նշանակեց 4 կէտեր եւս:

Բոլոր խաղացողները կատարեցին իրենց լաւագոյնը:

Ներկայ էին 200 հոգի: Խաղը լաւ տպաւորութիւն թողուց ֆրանսացիներուն վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՐ ԳԱՍՊԱՐ ՄԵՌԱՒ...— Հայր Գասպար կ'ապրէր Պուլօնեի անտառին կենդանաբանական պարտէզին մէջ: Առանձին տաղաւար մը ունէր, որուն այցելութեան կ'երթային բոլոր Փարիզցիները: Ամէնուն ծանօթ էր, ու մանուկները շա՜տ բարեկամ էին անոր: Հրաշալի՜ փիղ մըն էր ան:

Ծնած էր Բոմպէնհակ: Մեծցաւ Համպուրկի մէջ, եւ 5 տարի առաջ բերին Փարիզ: 19 տարեկան էր ուրեմն, եւ լեռ դարձած: Կ'ըսեն թէ փիղերը իրենց չափահասութեանը, 30 տարեկանին, անզուսպ կը դառնան: Սակայն Հայր Գասպար աւելի կանուխ ցոյց տուաւ վայրենութեան նշանները: Թերթերը կ'ըսեն թէ սիրահարած էր:

Հայր Գասպար գիտէր սրինգ նուագել, դրօշակ պարզել, հաշիւ ընել կամ նստիլ յատկապէս շինուած նստարանի մը վրայ: Պարտէզի մանուկները ֆրանք մը կը նետէին, եւ գետնէն կը ժողվէր ու իր պահապանին կուտար: Այսպէս փղապանը բացի ամսական 1200 ֆրանքէն իբր նուէր օրական 40 ֆր. կը վաստկէր, կիրակի օրերը՝ 150 ֆր.:

Սակայն վերջերս այնքան անզուսպ դարձած էր, որ յարձակեցաւ իր պահապանին վրայ: Կոտրեց երկաթեայ վանդակը, վիրաւորեց փղապանին ձախ ձեռքը: Անհրաժեշտ նկատուեցաւ սպաննել այս անզուսպ գազանը: Բայց ի՞նչպէս տապալել այս ողջ լեռը: Ո՛չ գնդակը, ոչ ալ դանակը կ'ազդէին անոր: Ու դիմեցին հեղձուցիչ կազերու օգնութեան: Երեքշաբթի առաւօտ փակեցին տաղաւարին ծակն ու ծուկը: Ու ներսը դրին հեղձուցիչ կազին ամանը: 15 վայրկեան վերջ փիղը յանկարծ զգաց վտանգը: Սկսաւ անհանդարտ շարժումներ ընել: Մտածեց: Անշարժ կեցած՝ գերանի պէս իր ոտքերուն վրայ, փընտռեց ելք մը: Ուզեց խորտակել պատը: Չյաջողեցաւ, թոյնը կ'ազդէր արդէն: Ոտքերը կը դողային:

Ու մինչդեռ կուլար փղապանը, որ 11 տարիէ ի վեր կը խնամէր զայն յանկարծ փլաւ փիղը: Կնճիթը գալարուած էր, ոտքերը ծալլուած: 80 հազար ֆր. արժէքով այս կենդանին, ոչինչ կ'արժէր այլեւս:

Դիակ մըն էր, լերան պէս հսկայ:

ԱՄՈՒՍԻՆԸ ԿԸ ԽԵՂԴԷ.— Փոնթիվի գիւղին մէջ կին մը կը խեղդէ իր ամուսինը՝ չուան մը անցընելով անոր վիզէն: Վայրագ կինը անգթութեամբ այնքան լեցուած էր, որ քառորդ ժամ շարունակ քաշեց չուանը: Կինը երկու զաւակ ունէր առաջին ամուսնութենէ մը, երեք ալ՝ այս վերջին ամուսինէն:

ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԵԹՈՏ ՄԸ.— Անցած իրիկուն, մարդ մը, պատկառելի քալուածքով, հարուստ պանդոկ մը կը մտնէ: Հագած էր թանձր եւ երկար մուշտակ մը, որ կը գրկէր ամբողջ մարմինը:

— Ես եմ դերկոմս Բալարիքը:

— Շատ բարի, հանգիստ արէ:

— Կուգամ Ափրիկէէն: Փարիզի օդը շատ ցուրտ է: Ես մկոտ եմ: Տաք, շատ տաք սենեակ մը:

Եւ պանդոկապետը ամիջապէս կ'առաջնորդէ տաք սենեակ մը: Բաղնիք կը դառնայ ամբողջ պանդոկը, որովհետեւ մէկ սենեակը տաքցնելու համար, անհրաժեշտօրէն կը տաքնային միւսներն ալ:

Իրիկունը, դերկոմսը իջաւ պանդոկին ճաշարանը: Կերաւ չորս հոգիի ճաշ: Միշտ մուշտակով էր: «Խեղճ մարդ, շա՜տ կը մսի», կ'ըսէր պանդոկապետը:

Յաջորդ առտու դերկոմսը կանչեց պանդոկապետը:

— Չկայ տաբատս, գողցեր են: Գտի՛ր տաբատս:

Պանդոկապետը, իր հարուստ պանդոկին պատիւը պահելու համար, եւ այս լուրը դուրսը չտարածայնելու պայմանով, վճարեց 2000 ֆր., եւ նոր տաբատ մը:

Յաջորդ օրն ալ մեկնեցաւ դերկոմսը:

Յետոյ միայն իմացաւ պանդոկապետը որ մկոտ դերկոմսը... նշանաւոր գող մըն է:

Եւ պանդոկապետը, այս անգամ ի՛նք մսեցաւ, վճարած դրամին պատճառով:

ՅՂԻ ԿԻՆԵՐԸ Կ'ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԻՆ.- Թընպրիճ-Ուէլսի (Անգլիա) քաղաքապետ. խորհրդականին կինը, տիկին Տընպրէյք, որ յղի էր, օր մը ըսաւ էրկանը.

— Վախնամ երկուորեակ զաւակներ ունենամ:

Սուղ տարիներ են: Խորհրդականը, որ ամէն բանի մասին խորհուրդ կու տայ քաղաքապետին, խորհուրդ մըն ալ տուաւ ինքն իրեն համար: Գնաց Ապահովագրական Ընկերութեան մը մօտ, եւ պայմանագրութիւն մը կնքեց: Եթէ իր կինը երկուորեակ ծնէր, պիտի ստանար հազար անգլիական ոսկի:

Արդ, Տիկին Տընպրէյք հազար անգլիական ոսկի ծնաւ:

ՅԻՄԱ՛Ր.— Ալճերիացի Աթապ Սալիտ, 25 տարեկան, քիչ մը երկար կուլ կուտայ գինին, յետոյ Կրընէլի կամուրջէն Սէն գետը կը նետէ ինքզինք: Սակայն ոստիկան մը կը տեսնէ, ջուրը կը ցատկէ, կը բռնէ եւ դուրս կը հանէ արգիլեալ մահուան ճամբէն:

Յետոյ կը փոխադրէ զայն հիւանդանոց: Կէս ճամբան, Ալճերիացին, իբրեւ վարձատրութիւն, կը յարձակի ոստիկանին վրայ եւ ծանրօրէն կը վիրաւորէ զայն:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Իսի-լէ-Մուլինոյէն (Փարիզ) Պ. Արմենակ Յակոբեան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Բ. Սաֆարեանի, Իվրի-սիւր-Սէն:

** Փրովիտէնսէն (Ամերիկա) Պ. Վաղարշ Աղամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ա. Աղամեանի, Մարսէյլ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԹՕՄՊՈԼԱ

ԳՈՒԼԻԳՈՎԱՔԻ

Ա.

Նոյն տուն գալուս կը տանջէի ...իս անըմբռնելի վարմունքին բացատրութիւն մը գտնելու համար... Վերջապէս սա եզրակացութեան յանգեցայ. Տիկին Սթանիսլաւա կը վախնար որ իր Թօսիի հետ ունեցած յարաբերութեան հրապարակութեան նիւթ կը ...ըլլայ— արարք մը որ ...ը պիտի նկատուէր ...բարձր դասուն մէջ: Այսպիսի ...քայլ մը առնելու համար ...կին մը՝ յաւիտեանս ...գրոշմը կրել յանձն ...պէտք էր ըլլար:

Որքան ժամանակ որ Տիկին Սթանիսլավայի հետ յարաբերութիւն... սիրահարութենէ ա... չէր անցներ, ու որքան ատեն ալ որ իրեն միայն իր տան մէջ ու հազիւ քառորդ ժամու մը համար կ'այցելէի ամէն ինչ աղեկ էր: Ոչ ոք իրաւունք ունէր մեր վրայ կասկածելու ու Տիկ. Սթանիսլաւայի որ եւ է մեղադրանք մը վերագրելու: Սակայն եթէ ծանօթ մը մեզ, ոչ թէ իրիկունը, ոչ, այլ նաեւ ցերեկ ատեն փողոցը միասին տեսնէր, կամ՝ մէկը՝ որ եւ է տունէ մը դուրս ելլելնիս նշմարէր, ամէն ինչ կորսուած կ'ըլլար: Երբ բոլոր այս կէտերը կը մտաբերէի, բովանդակ հնարագիտական ոյժերս պրկած, Տիկ. Սթանիսլավայի հետ քանի մը ժամ առանձին ու հետաքրքիր ակնարկներէ հեռու մնալու միջոց մը կը փնտռէի:

Երկար ատեն մտածեցի: Լուծումը յանկարծ ինքնիրեն եկաւ:

Բարեկենդանը հեռու չէր, ոչ ալ իր պարահանդէսներն ու այլ զուարճութիւնները: Արդէն ամբողջ Վարշաւա Թօմպոլային վրայ կը խօսէր: Այս Թօմպոլան պէտք էր որ ինծի օգնէր: Յանկարծ ամէն ինչ պարզուեցաւ: Եթէ Տիկ. Սթանիսլավա Թօմպոլայի պարահանդէսին ներկայ չգտնուէր, այն ատեն հանրութենէն ունեցած վախն էր որ իրեն կ'արգիլէր իմս ըլլալէ, ինչ որ նոյն ատեն իմ յաղթանակս ըսել էր:

Դիմակով ու տոմինոյով կին մը բնաւ ճանչցուելէ վախնալու պատճառ մը չունէր:

Այնպիսի պահու մը երբ առանձնակի Տիկին Սթանիսլավայի հետ կը խօսէի, հարցուցի.

— Հարկաւ վաղը չէ միւս օր Թօմպոլային ներկայ պիտի ըլլաք:

Կարճ խորհրդածութենէ մը վերջ.

— Չեմ գիտեր, թերեւս... իսկ դո՞ւք:

— Ես հո՛ն պիտի գտնուիմ, եթէ դուք ալ ներկայ ըլլալ խոստանաք:

— Այսպէս հէ՞, պատասխանեց քմծիծ ժպիտով մը, իսկ եթէ չգամ, ի՞նչ պիտի ընէք:

— Նո՛յնը ինչ որ կ'ընեմ ամէն ատեն երբ ձեզ տեսնելու կարելիութիւնը չունիմ. տունը նստիլ եւ ձանձրանալ:

— Եւ Թօմպոլայի չպիտի՞ երթաք, իր տեսակին մէջ տարուան այս մէկ հատիկ հանդէսին ներկայ չպիտի՞ գտնուիք:

— Դուք ո՛ւր որ գտնուիք, իմ հանդէսս հոն է:

Շնորհակալութեամբ ժպտեցաւ:

— Ատոր շա՞տ կը փափաքիք, հարցուց, պչրօրէն վարի շրթունքը խածնելով:

— Իրար ճանչնալէ ի վեր ատկէ աւելի ջերմ փափաք մը չեմ ունեցած:

Տիկին Սթանիսլավա զիս երկարօրէն քննելով, աչքերուս մէջ նայեցաւ.

— Իսկապէս դիտաւորութիւն չունիմ պարահանդէսին երթալու քանզի ամուսինս հոս չէ: Բայց քանի որ այդքան կը փափաքիք զիս հոն տեսնել, այն ատեն անգամ մը վրան կը մտածեմ: Վաղը պատասխանը կը ստանաք:

. . . . . .

Յաջորդ օրը:

— Կրնաք ուրախ ըլլալ, ըսաւ Տիկին Սթանիսլավա. որոշեցի Թօմպոլային երթալ. յուսամ թէ գոհ էք:

Երախտագիտութեան ու գգուանքի բառեր հոսեցան բերնէս:

— Բայց խնդրեմ, իմ այս որոշումս քենէ զատ մէկը չի գիտեր:

Իր խօսքերուն վրաս թողած ազդեցութիւնը տեսնելու համար քմծիծ զիս դիտելով աւելցուց.

— Բոլոր ծանօթներուս ըսի որ, անպատճառ կը գտնեմ առանց ամուսնոյս ընկերակցութեան Թօմպոլայի երթալ:

Ըսածներն հասկցայ ու լուռ ձեռքը համբուրեցի:

— Ուրեմն ի՞նչ հագուստով պիտի երեւիք, հարցուցի: Խնդաց:

—Թօմպոլայի պարահանդէսին իմ ներկայութեամբս քեզ համար մեծ զոհողութիւն մը կ'ընեմ արդէն: Հետեւաբար, կ'ուզեմ ձեզ փորձի մը ենթարկել: Եթէ զիս իրաւ կը սիրէք, ինչպէս որ կը հաւաստէք, այն ատեն ձեր սիրտը ձեզ պիտի օգնէ զիս գտնելու համար, առանց հագուստս նախապէս ձեզ յայտնելու: Եթէ մէկ ժամուան մէջ չյաջողիք զիս ճանչնալ այն ատեն դարձեալ տուն կը վերադառնամ:

— Բայց Տիկին Սթանիսլավա, ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ հազարներով դիմակներու մէջէն ձեզ ճանչնամ:

— Ատիկա ձեր գիտնալիք բանն է:

Յանկարծ գաղափար մը յղացայ:

(Շար.)

Չին ազգայնականները կը յառաջանան

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ անձրեւները դադրած ըլլալով, Քանթոնի ազգայնական զինուորները արագօրէն կը յառաջանան Եանկ-Ցէ-Քիանկի երկայնքը, Նանքինի ուղղութեամբ, ուր բազմաթիւ հիւսիսեան զօրաբաժիններ կեդրոնացած են՝ անոնց յառաջխաղացումը արգիլելու համար։ Ասոնք պաշտպանողականի վրայ են այժմ։ 7000 հոգինոց ռուս բանակ մը սկսած է նահանջել, Նանքինի գրաւումէն վախնալով։ Անգլիա ցամաք հանեց վաշտ մը զինուոր եւ ութ զրահապատ ինքնաշարժեր, որոնք ժամը 100 քիլոմեդր կրնան կտրել։ Շանկայ-Նանքին գիծին վրայ երկաթուղիի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին։

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը 950,000 ստերլինի վարկ մը քուէարկեց Չինաստանի արշաւաբանակին ծախքերուն յատկացուելու համար։ Աշխատաւորական կուսակցութեան կողմէ Քլայնս իբրեւ բողոքի նշան պահանջեց 100 ստերլինի զեղչել այդ վարկը։ Երեսփոխան Քէնուօրթի հարցուց թէ ինչո՞ւ Անգլիա այսքան զօրաւոր բանակ մը ղրկեց Չինաստան, մինչ միւս երկիրները՝ ինչպէս Ճափոն եւ Ամերիկա քանի մը հարիւր զինուորով բաւականացան։

Պատերազմական Նախարար Ուօրթինկթըն պատասխանելով հերքեց Աշխատաւորականներու այն տեսակէտը թէ անգլ. կառավարութեան գործունէութիւնը արգելք կ'ըլլայ Չինաստանի զարգացման։ «Յաճախ կը մոռցուի թէ, ըսաւ, մեր Չինաստան կատարած արտածումները մօտ 50,000 բանուորներ կ'ապրեցնեն, ու եթէ չինական շուկան կորսնցնենք, այդ մարդիկը Անգլիա պիտի գան եւ մեր գործազուրկներուն շարքերը պիտի ստուարացնեն։ Միւս կողմէ, պատրաստ ենք բանակցելու Չինաստանի հետ, ու վերջին շաբաթներու դէպքերը ցոյց տուին որ մեր հետապնդած քաղաքականութիւնը լաւ էր»։

Աշխատաւորականներու առաջարկը մերժուեցաւ 124ի դէմ 303 ձայնով եւ 950,000 ոսկիի վարկը քուէարկուեցաւ։

⁂ Մարաջախտ Շանկ-Ցօ-Լինի հրամանով է հրացանազարկ եղան գրաւուած «Փամիաթ-Լէնինա» շոգենաւին մէջ գտնուող բոլոր ռուս եւ չինացի համայնավարները, բացի Տիկ. Պորոտինէ, Չինաստանի խորհրդային ներկայացուցիչին կինը։ Տիկին Պորոտին երբ գերի բռնուեցաւ, նախ յայտնեց թէ իր անունն է Տիկին Կրոսպէրկ եւ իր գոյքերը դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան ենթակայ են։ Սակայն Սպիտակ Ռուսերու ջոկատէն զինուորներ ռուսերէն լեզուով հարցաքննեցին կինը եւ ի վերջոյ հաստատեցին թէ անիկա Քանթոնի խորհրդային պատուիրակ Եաքոպ Պորոտինի կինն է։ Իր պայուսակներէն գրաւուեցան կարեւոր վաւերաթուղթեր, մասնաւորաբար Չանկ-Ցօ-Լինի զօրքերուն դիրքը եւ Շանկայի պաշտպանութիւնը ցոյց տուող յատակագիծեր։ Խորհրդային հիւպատոսը Նանքին երթալով խնդրած է Անգլիացիներէն որ Չինացիներուն մօտ բարեխօսեն Տիկին Պորոտոնի ազատ արձակման համար։

Միացեալ զինակիցներ

Քէմալական «Միլլիյէթ»ի մէջ, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը բացատրէ թէ ռուսեւթուրք առեւտրական դաշնագիրը ունի նաեւ քաղաքական նշանակութիւն.—

«Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, քաղաքական տեսակէտով ալ նուազ կարեւորութիւն չունի։ Ինչո՞ւ իրականութիւնը եղածին պէս չտեսնենք։ Առեւտրական յարաբերութիւններուն տարիներէ ի վեր առկախ մնալը՝ ան բնական կացութիւն մը ստեղծած էր։ Ոչ ոքի անծանօթ է թէ թուրքեւռուս բարեկամութիւնն է առանցքը մեր արտաքին քաղաքականութեան։ Թուրքիա պատրաստ է ամէնէն անկեղծ եւ ընդարձակ յարաբերութիւնները մշակել պալքանեան ու եւրոպական բոլոր պետութեանց հետ։ Արդէն մեծ մասին հետ լաւ յարաբերութեան մէջ է։ Հակառակ ասոր, երբեք չէ ուզած ո եւ է պատրուակով բաժնուիլ Ռուսիոյ հետ իր ունեցած անկեղծ յարաբերութիւններէն։

«Գիտնալով հանդերձ թէ տնտեսական խնդիրները պէտք է բոլորովին անջատօրէն քննել քաղաքական հարցերէն, միշտ դժուարութիւն կը քաշէինք այս ճշմարտութիւնը բացատրելու արտաքին աշխարհին։ Վերջին համաձայնութիւնը մէջտեղէն վերցուց բոլոր այս դժուարութիւնները։ Հիմա աւելի ուժով կրնանք պնդել թէ երկու հարեւաններուն քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները բնականոն ճամբու մէջ մտած են, եւ աստիճան մը աւելի ամրապնդուած։»

⁂ Ռուսեւթիւրք դաշնագրին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի մտցուին, այդ պատճառով ստորագրութիւնը յետաձգուած է։

Սուրիա եւ Պաղեստին

Պէյրութէն կը հեռագրեն.—

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած համաձայնութիւն մը կ'արտօնէ Սուրիոյ ֆրանսացի ոստիկանները ոճրագործները հետապնդել անգլիական հողամասի վրայ։ Անգլիացի ոստիկանները փոխադարձ իրաւունքներ պիտի վայելեն ֆրանս. հոգատարութեան ենթակայ հողերուն վրայ։

⁂ Անցած օր ծերակուտական Փիէր Պէրժէ Ծերակոյտի բանակի յանձնաժողովին առջեւ զեկոյց մը տուած էր Սուրիոյ զինուորական շարժումներուն մասին։ Առջի օր ալ նոյն խնդրին մասին լսուեցաւ պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ։

Յանձնաժողովը արձանագրեց Նախարարին յայտարարութիւնները։ Հարցումներ եղան Նախարարին զօր. Միշօի մասին, որուն զօրագունդը ջարդուած էր Տիւրզիներուն կողմէ։ Զօր. Միշօ եօթը ամիս պատիժի ենթարկուած էր, զօր. Տիւփօրի տեղեկագրին վրայ։

Անգլիացի լրտեսը դատապարտուած

Անգլիացի լրտես Վիվիըն Սթրանտըրս երկու տարի բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ առջի օր։ Ինչպէս կը յիշուի, Սթրանտըրս հարիւրապետ եղած էր անգլիական բանակին մէջ, Չինադադարին Գերմանիա գնաց իբրեւ Թարգման Հատուցումներու Յանձնաժողովին եւ Միջդաշնակցային Զինուոր. Հակակշռի օդանաւային ճիւղին։ Գերմանիոյ մէջ լրտեսական կազմակերպութեան պետ Տօքթ. Վէպէր պաշտօն տուաւ իրեն Ֆրանսայի օդանաւի եւ թանքի վերաբերեալ նորութիւնները ուսումնասիրել եւ յայտնել իրեն։ Նոյնը նաեւ Պելճիքայի մէջ։ Սթրանտըրս անցած տարի օձիքը ձեռք տուաւ։

Ռաքովսքի վերադարձաւ

Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի Զորեքշաբթի առաւօտ Մոսկուայէն Փարիզ վերադարձաւ։

Ժընեւի ներկայ խօսակցութիւնները բուռն մեկնութեանց առարկայ կը դառնան պոլշեւիկեան պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, ուր կ'ըսուի թէ անգլեւխորհրդային ձգտումը վտանգաւոր կէտի մը հասած է։

Ժընեւի ժողովը

Ժընեւի մէջ Նրբանցքի խօսակցութիւնները աւելի հետաքրքիր են եւ կարեւոր քան պաշտօնական ժողովներու մէջ անցած դարձածները։ Մասնաւոր տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան՝ կատարեալ գաղտնապահութեամբ։ Շթրէզէման տեսակցեցաւ Չէմպըլէյնի, Զալէսքիի եւ ի վերջոյ Պոիանի հետ։ Այս պահուս եւրոպական քաղաքականութիւնը պատմական նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ։ Բոլոր գաղտնի խօսակցութեանց առարկան է Ռուսիան։

Ամէնէն կարեւոր խնդիրն է գիտնալ թէ ի՞նչ դիրք պիտի պիտի բռնէ Գերմանիա՝ Ռուսիոյ դէմ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մէջ։ Ուրիշ խօսքով Շթրէզէման պիտի շարունակէ՞ գգուել Մոսկուան, թէ դէպի Լոնտոն ու Փարիզ պիտի դառնայ։

Օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրն է Անգլիոյ եւ Ռումանիոյ տարած յաղթանակը, այն է՝ Իտալիոյ կողմէ Պեսարապիոյ դաշնագրին վաւերացումը։

Ճափոնի երկրաշարժին աւերները

Վերջին պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, երկրաշարժին զոհերն են աւելի քան 2500 մեռեալ եւ մօտ 4000 վիրաւոր. քանդուած են 7,800 տուներ, մեծ մասամբ փայտաշէն պզտիկ շէնքեր։ Կը կարծուի թէ նիւթական կորուստը 10 միլիոն եէնէ աւելի չէ։ Ամինօ նաւահանգիստը որ մօտ 4,000 բնակիչ ունէր, ամբողջովին քանդուած է։ Նորաշէն թատրոն մը փլած է։ Հրդեհի հետեւանքով 200 հոգի մեռած են եւ 500 վիրաւորուած։ Զինուորները դիակ կը փնտռեն աւերակներուն մէջէն։ 50,000 հազար հոգի անապաստան կը մնան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ եւս համայնավարական ցոյցեր տեղի ունեցան երբ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէն Ալպէր Թոմա բանախօսութիւն մը կ'ընէր։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ երէկ ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին խանութպանները։ Բազմաթիւ բանւորական կազմակերպութիւններ միացան անոնց։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ կարգը պահպանելու համար։

ՎԻԼՆԱՅԻ ՄԷՋ խորհրդային դիւանագիտական սուրհանդակ մը բռնուեցաւ։ Պայուսակներու մէջէն գտնուեցան 30,000 թռուցիկներ, ռուսերէն եւ լեհերէն լեզուով, հրատարակուած Գ. Միջազգայինին կողմէ։ Սուրհանդակը ազատ ձգուեցաւ, բայց թռուցիկները գրաւուեցան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ *վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'Իթալի քաֆէ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ՝ Իթալի։*

“ՅԱՐԴԳՈՂ”Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ՝ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն

Կը մասնակցին՝ Շահխաթունի, *երգիչ* Նաւասարդեան, Մարութեան, *դաշնակահար* Ալիքսանեան, *պարող* Իկար։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ֆր. եւ 3 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ անոնք որոնք մինչեւ այժմ որ եւ է խումբի մէջ արձանագրուած չեն վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին երիտ. Միութեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր ժամը 2ին Րիւ տը լա Լուար կրան քաֆէ տիւ փալէ սրահին մէջ. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Էմիլ Զօլայի վերնայարկը, Rue Boileau 127-129. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. Աքօեան։ Ներկայանալ անպայման անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» խումբի ժողովը՝ շաբաթ 12 Մարտ իրիկուան ժամը 8.30ին Րիւ Րէփիւպլիք, 63 թիւ սրճարանին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ։

ԵՐԳԶՈՒՀԻ Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի երգահանդէսը տեղի կ'ունենայ 22 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ յիշեալ թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըրնազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

— Ալաշկերտի Բերդից գիւղէն Տիգրան Մխճիեան, հօր անունը Խաչօ, մօրը անունը Տիպէր, կնոջ անունը Անուշ, զաւակներուն անունները, Իշխան, Զարզանդ, Արշալոյս, Աղաւնի։ Քոյրերը Լուսիկ, Ազնիւ, Եսթեր, Զարուհի, Նունիկ, Մաքրուհի, հօրեղբայրները Մելքոն, Գասպար. պապի, անունը Մարտիրոս. կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ։ Կը փնտռուի իր գերդաստանի կողմանէ Թուսաստանի կրասնոդար քաղաքէն։

Իմացնել Հ. Աւետիսեանի՝ S. Donnet St. Hilaire Grasse A.M.

—Շապին Գարահիսարցի հայրենակիցներէն կը խնդրուի որ եթէ Շապին Գարահիսարցի Անտօն Սէրճէնեանի ուր, ողջ կամ մեռած ըլլալու մասին, ո եւ է տեղեկութիւն ունին հաճին իմացնել Կաթող. Պատուիրակութեան դիւանին, Անիէռ, 80 Av. Pereire. AsnièresS)SeineՊ. Անտօն Սէրճէնեան որ շուրջ երկու տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է հաստատապէս կը կարծուի թէ Փարիզ կը բնակի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de C... 80, Rue Lafa...

IMPRIMERIE - MASSIS - ED... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	» »
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ 1927

12 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 283

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Երէկ պարզեցինք անճարակութեան օրինակ մը, որ միակը չէ, դժբախտաբար:

Հայկական Տան մը չգոյութիւնը, Եւրոպայի մէջ, ոչ միայն կը չլատէ մեր մտաւոր արժէքներու զարգացումը, այլ եւ եղածն ալ կորուստի կը դատապարտէ:

Երկար չեն կրնար տոկալ այն ցիրուցան, անկապ եւ խաչաձեւ աշխատանքները, որ կը թափուին քիչ մը ամէն տեղ, անհատներու կամ խմբակներու կողմէ: Բարի է բոլորին ալ միտքը, եւ գնահատման արժանի՝ ինչ որ կը կատարուի: Բայց, ո՞րքան կրնան տեւել մանր-մունր ճիգերը այս համայնակուլ յորձանքին մէջ, ուր համրանքները կը հալին իրարու ետեւէ:

Այլասերման վտանգը, որ տարիներէ ի վեր կը գործէ Ամերիկայի մէջ, վերջերս դող հանած է նաեւ պատուելիները: Անոնց շաբաթաթերթը, «Կոչնակ», քանի մը շաբաթ առաջ խորհուրդ կուտար մէկ ճակատ կազմել, «հասարակաց թշնամի»ին դէմ.

— «Ձուլումի հետեւանքով արտասահմանի հայութեան ազգային ջնջումն ալ աղէտ մըն է... պէտք է խմբուիլ, զինուիլ եւ ասպարէզ գալ: Պէտք է պահպանել Ամերիկայի հայ գաղութը, անտարբեր չափահասները սթափեցնելով, անգիտակից նորահասները դաստիարակելով... Ակնկառոյց կը սպասենք ողջունելու այն Ազգային Միութիւնը որ նպատակ ունենայ մղելու այս գերագոյն պայքարը Ամերիկայի մէջ»:

Ռամկավարներու պաշտօնաթերթն ալ շարք մը յօդուածներ հրատարակեց եւ խրատներ տուաւ, շեշտելով թէ ամերիկահայ նոր սերունդը եւ մասնաւորապէս ուսանողները մեծ մասով մոռցած են մայրենի լեզուն, կտրուած՝ հայկական կեանքէն, եւ կը խօսին ու կը խորհին իբրեւ օտարականներ:

Տեղն է հարցնել, — որո՞ւ համար են այս խրատները:

Թէ ռամկավարները եւ թէ պատուելիները, եւ անոնց հետ բոլոր գոյնզգոյն խմբակցութիւններ, Փարիզի գոհարավաճառներու ակումբէն մինչեւ բանուորա-գիւղացիական Հօկերը եւ մինչեւ այլասերած «լէվանդէն»ները, — մէկ ճակատ կազմած են արդէն, որ եւ է Ազգային Միութիւն վիժեցնելու համար: Եւ այս՝ ամէն տեղ: Երբ խնդիրը խօսքէն գործի անցնելու կուգայ, «հասարակաց թշնամի»ն ոչ թէ այլասերման վտանգն է, այլ... Դաշնակցութիւնը: Ու քար քարի վրայ կը շարեն բոլորը մէկ, որպէսզի չըլլա՛յ թէ արտասահմանի մէջ ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը հաստատուի: Այդպիսի ձեռնարկ՝ ոճիր է Հայաստանի դէմ, անոնց տեսակէտով:

Այս իսկ պատճառով, ձախողեցաւ ինչ որ կը փորձուէր չորս-հինգ տարիէ ի վեր: 1923ին, Ռումանիոյ Թեմական Խորհուրդը նախաձեռնարկ եղաւ գաղթային համագումար մը հրաւիրելու: Ոչ Թեմական Խորհուրդը դաշնակցական էր, ոչ առաջնորդը, ոչ ալ՝ համագումարին ծրագիրը: Ամիսներով սպասեցին նամակներու պատասխանին, պատրաստ՝ ո՛ր եւ է ձեւ ընդունելու, միայն թէ յաջողէր ժողովը: Եւ կը սպասեն մինչեւ այսօր...: Դաւադիր ձեռքեր, սարուկ հոգիներ ամէն կողմէ թունաւորեցին մթնոլորտը, եւ իրերը մնացին իրենց վիճակին մէջ:

Ուրիշ խօսքով, գաղութները դարձան ասպարէզ՝ անիշխանութեան եւ ամլութեան: Ուր որ քիչ շատ կազմակերպութիւն կար, շարունակեց իր ուղովը տապկուիլ. ուրիշ տեղեր՝ պառակտումներ եւ կռիւներ. երրորդ միջավայրի մը մէջ՝ կատարեալ անտարբերութիւն: Անվերջ քաշքշուք՝ ամէն կողմ:

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս կարելի է յուսալ հայկական մշակոյթի զարգացում, նոր սերունդի փրկութիւն, դպրոց, ակումբ, փոխադարձ օգնութիւն եւ արդիւնաւոր աջակցութիւն հայրենիքին: Որովհետեւ, պէտք չ խոստովանիլ որ այս անկերպարան եւ անշնորհ վիճակին հետեւանքը վնասակար է ոչ միայն գաղութներուն, այլ եւ հայրենիքին համար: Եւ Երեւանի վարիչները ի զուր օգնութեան եւ պարտաճանաչութեան կոչեր կ՚ուղղեն, կը պահանջեն «օրինաւոր տիրոջը» յանձնել արտասահմանի կտակներն ու նուէրները: Իրենք շատ նուաստ են եւ զուրկ՝ շատ մը իրաւասութիւններէ. իսկ ազգային իշխանութիւնները իրենց դիմացը ո՛ր եւ է օրինաւոր, կեդրոնական իշխանութիւն չգտնելով, իրենց վստահուած կտակները կը մսխարարեն համաձայն իրենց բարի կամքին:

Այս՝ միջանկեալ: Խնդիրը այն է որ, այլասերումը, «ազգային ջնջումը» ամէն տեղ կը հետեւի իր բնական ընթացքին եւ մեր ազգասէրները փոխանակ սթափելու եւ գործելու, կը գրեն եւ խրատներ կուտան չորս հովերուն: «Պէտք է խմբուիլ, զինուիլ եւ ասպարէզ գալ», կը թելադրեն, բայց ոչ մէկ քայլ մը չեն առներ, այլ եւ, երբ ուրիշները առաջ անցնին, քար կը նետեն, կամ առնուազն կը հայհոյեն:

«Կոչնակ»ը, որ «ակնկառոյց» կը սպասէ, իր կռնակն ունի հայ կրթական Հիմնարկութիւնը, 200,000 տոլար դրամագլուխով: Ի՞նչ ժողովրդական գործ կատարած է այդ հաստատութիւնը մինչեւ այսօր: Քանի մը թարգմանութիւններու եւ քարոզներու հրատարակութի՞ւնն է իր կոչումը, գերագոյն պայքարի այս օրերուն:

Զի բաւեր բարի խրատներ տալ: Ներելի չէ, նաեւ, վէրքը բանալ եւ ծալապատիկ նստիլ: Եթէ անկեղծօրէն կ՚ուզեն դարմանել այլասերման չարիքները, պարտաւոր են ասպարէզ իջնել մաքուր սրտով եւ պայծառ աչքերով:

Ու պէտք է հասկնան, վերջապէս, թէ ինչ որ պիտի կատարուի գաղութներուն մէջ, ի վերջոյ ընդհանուր հայրենիքի համար է:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈ՞ՒԿ ԹԷ ԿՕՕՊԵՐԱՏԻՎ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթին մէջ կը կարդանք.—

«Պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ մուկերը առաջին անգամ Եւրոպայի վրայ տեսնուած են 13րդ դարուն: Իսկ 18րդ դարուն, Ասիոյ մէջ երեւցած են սեւ մուկեր, հաստ ու կարճ ոտքերով, թեփաւոր պոչով:

Սակայն կան նոր տեսակ մուկեր, որոնց ծագման մասին յուր չունինք:

Այս մուկերը նոր են անոր համար, որ նախ կօօպերատիւ խանութներու մէջ կ՚ապրին, երկրորդ՝ երկոտանի են, երրորդ՝ սարսափելի շատակեր են եւ աներես:

Անոնց ակռաներէն բան չ՚ազատիր, կ՚ուտեն իւղ, թուղթ, բրինձ, կտաւ եւ դրամ: Բանուորա-գիւղացիական կառավարութիւնը սմա՛ն կը պոռայ: Որովհետեւ հագուստեղէնի հակերը, պանիրին գործարանը, պետական առեւտրական գրասենեակները, համագործակցական խանութները լեցո՛ւն են այս մուկերով: Ու շարունակ կը քաշեն իրենց ծակերը, կը լափեն ու կը փճացնեն:

Ուրկէ՞ եկան այս մուկերը: Ռոմանօֆի ժամանակներէն եկած են ոմանք, որովհետեւ անոնց ակռաներուն մէջ գտնուած են այդ շրջաններէն մնացած հարստութեանց պատառիկներ:

Ինչ որ ալ ըլլայ, այս երկոտանի մուկերը աւելի վնասակար են քան դաշտային մուկերը կամ անապատի մորեխը:

Այս երկոտանի մուկերը, որ գործակցականներուն մէջ կը վխտան եւ կը փճացնեն խորհրդային հարստութիւնները, չեն կշտանար պետական գանձարանները պարպելով, անոնք կը լափեն բանուորներուն մուրւնդներն ալ:»

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ մէջ Մարտ 3ին ծագած միջադէպին հետեւանքով, Հայոց եկեղեցիին առջեւ ոստիկաններ դրուած են, որպէսզի հսկեն կարգապահութեան: «Հայ Սիրտ» կ՚իմանայ թէ վարչային խորհուրդը, որ պատասխանատուն է այս խայտառակութեանց, հրաժարական պիտի տայ: Նոյն աղբիւրէն կ՚իմանանք թէ բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցած է վարչական խորհուրդի ատենապետ Պ. Ց. Սահաթճեանի գրասենեակին առջեւ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Միտիլլիի մէջ, Արսլանպէկի գաղթականներէն վաղարշակ Տէր Մարտիրոսեան, 50 տարեկան, Մարտ ամսուն սկիզբը, աղբիւրէն ջուր բերելու պատրուակով, տունէն դուրս կ՚ելլէ եւ ինքզինքը ծով կը նետէ:

Անձնասպանը աղքատ մարդ մըն էր: Ամուսնացած էր երկու տարի առաջ, կինը եւ զաւակը հիւանդ էին, միւս կողմէ նիւթական հոգերը տագնապի մատնած էին զայն: Տարի մը առաջ, նորաշէն տունի մը տանիքը կը փլչի գլխուն վրայ: Գանկի ոսկորը վիրաւորուած ըլլալով, մտքի խանգարման դատապարտուած էր: Վերջերս կ՚ապրէր տեղւոյն հայ եկեղեցիին մէջ դպրութիւն ընելով:

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ Քէչիլեան եպիսկ., որ մինչեւ այժմ կը գտնուէր Ատանայի մէջ, Թրքական կառավարութենէն հրաման ստացած է կարճ պայմանաժամի մը ընթացքին հեռանալու Թուրքիայէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին նախագահ Շթրէզըման Ժընեւի մէջ միջազգային մամուլի 250 ներկայացուցիչներուն առջեւ յայտարարութիւններ ըրաւ Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի հանդէպ գերման քաղաքականութեան մասին:

«Շատ կը խօսուի որ, ըսաւ, անգլիական դիւանագիտութիւնը կ՚ուզէ միակ ճակատ մը կազմել խորհրդային միութեան դէմ: Չէմպըրլէյնը կը ճանչնամ Լոքառնոյէն ի վեր եւ կը հաստատեմ թէ անկէ ի վեր այսպիսի փորձ մը չէ կատարուած: Խորհրդային պաշտօնաթերթը «Իզվեսթիա» գրեց թէ ծրագրուած է «Տանցիկն ու Վերին Սիլեզիոյ մէկ մասը Գերմանիոյ տալ, յետոյ ստեղծել Բոզաքներու հանրապետութիւն մը՝ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի թեւարկութեան տակ: Ասոնք պաշտօնաթերթի չվայելող յերիւրանքներ են: Գերմանիոյ դիրքը շատ որոշ է: Անկեղծօրէն պիտի ցաւինք, եթէ կնճռոտութիւններ ծագին Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Աշխարհի տնտեսութիւնը չի կրնար բնականոն կերպով կարգի մտնել, եթէ 150 միլիոնոց ժողովուրդ մը Եւրոպայի արեւելքը կծկուի՝ այդ տնտեսութենէն դուրս: Կը փափաքինք որ աշխարհի միւս մասին հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակեն անոնք: Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած Ռափալլոյի դաշնագրին մէջ երկու երկիրներու զինուորական յարաբերութեանց մասին գաղտնի ոչ մէկ յօդուած կայ:

«Գալով Հռենոսեան երկիրներու պարպուելու խնդրին, «Մէսաճէրօ» գրած էր թէ ես ընկրկած եմ Պուանքարէի բուռն ընդդիմութեան առջեւ: Ինչ որ կրնամ ըսել այս մասին, սա է թէ այս խնդրին մասին եռկարօրէն խօսած ենք մեր տեսակցութեանց ընթացքին: Գերմանիա դեռ չէ որոշած թէ պաշտօնապէս ե՞րբ պիտի պահանջէ այդ հողերու պարպումը: Այսօր աւելի լաւ կը հասկնան թէ կարելի չէ մէկ կողմէն խաղաղութեան մեծ գործի մը մասին խօսիլ ու միաժամանակ 70,000 զինուորներու գրաւման տակ պահել մեր երկրին կարեւոր մէկ մասը. ասիկա համապատասխան չէ Լոքառնոյի ոգիին, ոչ ալ Վերսայլի դաշնագրին 431րդ յօդուածին:

∴ Զուիցերիական կառավարութիւնը կրկին պիտի հրաւիրէ խորհրդային միութիւնը մասնակցիլ զինաթափութեան համաժողովին, որ պիտի գումարուի զուիցերիական հողի վրայ:

Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւնները

«Թայմզ»ի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ Մարտ 9 թուականով.—

Այսօր տեսակցեցայ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի հետ, որ ինծի յայտարարեց թէ անգլեւթուրք յարաբերութիւնները լաւ են եւ երթալով կը բարւոքին: Թուրքեւխորհրդային առեւտրական դաշնագրին վրայ խօսելով, հարցուցի թէ սովետական առեւտրական գործակալներուն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն շնորհուիլը չպիտի՞ դիւրացնէ պոլշեւիկեան քարոզութիւնները, փաշան պատասխանեց. «Այդ մասին վախ չունինք»: Յետոյ աւելցուց թէ թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները բարեկամական եւ բնականոն եղած են վերջին քանի մը տարուան ընթացքին:

Ըսմէթ փաշա ըսաւ թէ տնտեսական կայունութիւնը լաւագոյն գեղթափն է քաղաքական անորոշութեան եւ թէ Թուրքիոյ ներքին քաղաքական կացութիւնը գոհացուցիչ է, ինչպէս ցոյց տուաւ երկու Անկախութեան Ատեաններու ջնջումը: Շեշտեց թէ Թուրքիոյ արդիւնաբերական ուժերը երթալով կ՚աճին եւ թէ վերջին թիւերը ցոյց կուտան թէ պատերազմին յաջորդող տարիներուն արտադրութիւնները աւելցած են (ու ասիկա հակառակ այն իրողութեան թէ այն ատեն Թուրքիոյ մէջ կային աւելի քան մէկ միլիոն Յոյներ ու Հայեր, որոնք կը նկատուէին իբրեւ երկրին գլխաւոր արտադրող տարրը): Յիշեց թէ ներկայիս Անատոլուի մէջ երկաթուղիի զանազան գիծեր շինուելու վրայ են, եւ շեշտեց թէ երկաթուղային լաւ սիստեմ մը՝ երկրին տնտեսական կեանքին խարիսխն է: Ի վերջոյ, վարչապետը հաւաստեց ինծի թէ Թուրքիոյ նպատակն է գործել ու զարգանալ խաղաղութեան մէջ:

Սուրիոյ պատուիրակները Ժընեւի մէջ

Ինչպէս ամէն նստաշրջանի, այս անգամ եւս Սուրիա-Պաղեստինեան Կոմիտէի ներկայացուցիչները էմիր Շէքիպ Արսլան եւ ընկերները Ժընեւ գացած են՝ իրենց պահանջները ներկայացնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան: Այս ազգայնական-յեղափոխականները, որոնք մինչեւ հիմա կը պնդէին Ֆրանսայի Սուրիայէն դուրս հանուելուն եւ անկախ ու միացեալ արաբական պետութիւն մը կազմուելուն վրայ, այս անգամ աւելի համեստ ծրագիրով կը ներկայանան, ինչպէս կը տեսնուի իրենց ներկայացուցած հետեւեալ խնդրագրէն.

«Ստորագրեալներս, Սուրիա-Պաղեստինեան Կոմիտէի պատուիրակներս, տեղեկանալով որ ֆրանսական կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելու վրայ է սուրիական խնդրին լուծման եղանակ մը, կ՚օգտուինք այս առիթէն՝ անգամ մը եւս յայտարարելու համար թէ անկեղծօրէն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՐԵՔ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐ ԴԷՊԻ ՆԱՆՔԻՆ

Ազգայնականները իրենց բոլոր ուժը կը թափեն Նանքինի վրայ, կտրելու համար զօր. Շանկ-Շունկ-Շանկի նահանջի գիծը: Կ՚ըսուի թէ Շէքիանկ եւ Ֆիանկցի նահանգներէն դէպի հիւսիս-արեւելք կը յառաջանան երեք բանակներ, բոլորն ալ Նանքինի ուղղութեամբ: Կեդրոնական ուժերուն վերին հրամանատարն է զօր. Շիանկ-Քայշէք:

Հակառակորդ հրամանատարը՝ Շանկ-Շունկ-Շանկ մօտ 100,000 լաւ սպառազինուած զինուորներ ունի, մէջն ըլլալով ռուս վարձկան զօրքերը: Ասոնք ցրուուած են Շանկայ-Փէքին երկաթուղագծին վրայ 2000 մղոն տարածութեան վրայ: Իր գլխաւոր ուժը կեդրոնացած է Նանքինի մէջ: Նանքին 400,000 բնակիչ ունի եւ 30 մղոն շրջածիր ունեցող պարիսպով մը շրջապատուած է ամբողջովին:

ՊԱՐԻ ՀՐԱՒԷՐ.— Պերլինի մեծագոյն պարասրահներէն մէկուն տէրը, բոլոր սեղաններուն վրայ դրած է հեռաձայնի փոքրիկ գործիքներ, որոնք թուագրուած են: Եթէ երիտասարդ մը ուզէ պարի կանչել օրիորդ մը, որ կը գտնուի սրահին մէկ անկիւնը՝ սեղանի մը առջեւ, կը նայի սեղանին թիւը եւ կը բանայ իր սեղանին հեռաձայնը: Անմիջապէս օրիորդին գրաւած սեղանին հեռաձայնին կարմիր լամբարը կը վառի: Օրիորդը կը հասկնայ որ մէկը պիտի խօսի: Կը բանայ հեռաձայնը եւ կը խօսին սեղանէ սեղան:

Ու կը պարեն:

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ ՇԻԼԷԻ ՄԷՋ. — Շիլէ գաւառակին գիւղերէն Գարա Քիրազի մէջ Ազիզ օղլու Էօմէր, եղբօր հետ, տանը մէկ սենեակը քաշուած, պարկերու մէջ կը լեցնէին եգիպտացորենը: Ջուանը կը պակսի: Փնտռտուքի ատեն պահարանի մը մէջ կը տեսնէ երկաթեայ գունդ մը: Կը տանի ցոյց կուտայ կնոջը, որ տղուն հետ նստած էր քովի սենեակը: Երբ ձեռքին մէջ բռնած, կը դարձնէր գունդը, յանկարծ կը տեսնէ որ բռնկելու նշաններ ցոյց կուտայ: Անմիջապէս գետին կը նետէ: Ռումբը կը պայթի: Էօմէր աղա կը վիրաւորուի ազդրէն եւ յետոյքէն, կինը՝ բազուկէն ու քունքէն: Իսկ կը մեռնի զաւակը:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԿԻՆՔԸ շարունակ ծածկուած է ծուխի սեւ շղարշով մը: Օդը խառնուած է ծխափոշիով: Փարիզի քաղաքապետութիւնը, նկատելով որ մայրաքաղաքին օդը հետզհետէ անշնչելի կը դառնայ, հրաւիրած էր հնարիչները, որ գործիքով մը մաքրեն օդը:

Ռումէն ճարտարապետ մը, Պ. Արափու, հնարած է գործիք մը, զոր տրամադրած է քաղաքապետութեան:

Այս գործիքով կարելի պիտի ըլլայ ամլել Փարիզի երկինքը: Գործիքը պիտի դրուի կաթսաներուն վերեւ եւ շոգիի միջոցով պիտի բանտարկէ ծխաններէն անցնող մուխին փոշին:

ՄԱԼԹԱՅԻ ԱՔՍՈՐԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԲԱՑԱԾ ԴԱՏԸ.— Զինադադարի ընթացքին Մալթա աքսորուած Թուրքերը դատ բացած են Անգլիոյ դէմ, եւ կը պահանջեն վնասուց հատուցում: Դատը պիտի տեսնուի Պոլսոյ թուրքեւանգլիական դատարանին մէջ: Իրաւաբանական համալսարանի դասախօսներէն Մասլահէտտին Ատիլ պէյ պիտի պաշտպանէ իրաւունքները Ալի պէյի (նախագահ Անկախութեան Ատեանի), ինչպէս նաեւ Աղա օղլու Ահմէտ, Ճելալ Նուրի եւ Ֆայիք պէյերու:

‘‘ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ’’ ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ ԵՆ

Իտալիան վաւերացրեց 1920 թուականի Փարիզի համաձայնութիւնը, որով պետութիւնները ճանաչել էին Բեսարաբիայի կցումը Ռումանիային:

Առանց չափազանցութեան կարելի է ասել, որ Լոքարնօէն այս կողմ տեղի ունեցած քաղաքական ամենակարեւոր դէպքերից մէկն է այս ձեռնարկը, կարեւորագոյնը չինական շարժումներից յետոյ:

Ճիշտ է, անցեալ տարւայ իտալեւռումանական մերձեցումից յետոյ, այս քայլը միանգամայն տրամաբանական էր ու տեղին: Բայց ճիշտ է եւ այն, որ քաղաքական միտքը աւելի շուտ սպասում էր տեսնել իտալական միջնորդութիւնը ռուսեւռումանական վէճի մէջ եւ երկու կողմերի համար ընդունելի մի ձեւի մշակումը: Եւ Մուսոլինին այդ ուղղութեամբ որոշ աշխատանք տարաւ սակայն — հիմա պարզւում է — անյաջող: Փարիզի համաձայնութեան վաւերացումը մէջտեղն է:

Վաւերացումը ցոյց է տալիս նաեւ անգլիական քաղաքականութեան մի նոր յաղթանակ՝ հակառուսական ճակատում: Զըպէտք է անտես առնել այն յամառ ու տենդագին աշխատանքը, որ Անգլիան կատարում է Ռուսաստանը հակաբոլշեւիկ ուժերով շրջափակելու համար: Ֆինլանտիա, Լեհաստան, Լիտուա, Ռումանիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան — սրանք բոլորը այժմ փաստօրէն զուգէ եւ ներքին դաշնագրերով — կազմում են օղակները մի ընդհանուր հակաբոլշեւիկ կամ, եթէ կ'ուզէք, հակառուս շղթայի: Իտալիան մինչեւ վերջերս տատանւում էր մտնել այդ շղթայի մէջ: Որոնումների մէջ էր: Մուսոլինին յոյս ունէր Սեւ Ծովի ռուսական աւազանը դարձնել իտալացի ժողովրդի աւելցուկի համար արտագաղթի վայր, իտալական ճարտարարւեստի համար՝ հում նիւթերի աղբիւր ու շուկայ, իտալական նաւագնացութեան համար, գործելու լայն ասպարէզ: Տարիների փորձը համոզեց նրան, որ այդ յոյսերը անհիմն են: Ո՛չ իտալական գաղութներ կարելի եղաւ հաստատել Դոնի ու Դնեպրի ափաստաններում, ո՛չ զգալի քանակութեամբ հում նիւթ ստանալ եւ ոչ նոյն իսկ առեւտրի ընդարձակ շահաստաններ բանալ: Եւ բնականօրէն իտալական աշխարհակալութեան որոնող միտքը դարձաւ ուրիշ կողմեր:

Իտալիայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կատարուած այդ բեկումի հետեւանքը եղաւ ռումէնեւիտալական մերձեցումը անցեալ տարի, երբ Ռումանիայի վարչապետ զօր. Աւերեսկուն արքայական ընդունելութեան արժանացաւ Հռոմում, իսկ իտալական մարաջախտ Բատոգլիօն ռազմաշունչ ճառեր խօսեց Բուքրէշում ու Քիշինեւում: Այդ մի թափանցիկ նախազգուշացում էր, ուղղուած Մոսկուային, որ, սակայն, մնաց անզգուելի իր Բեսարաբական քաղաքականութեան մէջ: Չէմբըրլէնը կարողացաւ պոկել Մուսոլինիին բոլշեւիկներից եւ մտցնել իր քաղաքական հոսանքի մէջ: Մի յաջողութիւն, անկասկած, Անգլիայի համար, բայց կարեւոր յաջողութիւն եւ ֆաշիստների նուաճողական ձգտումների տեսակէտից:

Հետզհետէ հեռանալով Մոսկուայից՝ Մուսոլինին մշակեց նոր, ինքնուրոյն ու վճռական քաղաքականութիւն, որի համար, տարակոյսից դուրս է, ստացաւ եւ Անգլիոյ հաւանութիւնը: Այդ քաղաքականութեան խարիսխը գտնւում է Միջերկրական ծովի հիւսիս-արեւելեան եւ արեւելեան մասերում, Բալկանների վրայ եւ Փոքր-Ասիոյ եզերքները: Միջերկրականի արեւմտեան մասերը դուրս կը մնան իտալական ծրագիրներից: Տանժերի, Մարոքի, Թունուզի հարցերում Իտալիան բոլորովին ձեռնթափ եղաւ: Սրանով է բացատրւում այն զուսպ պաղութիւնը, որ, վայրկենական բռնկումից յետոյ, յաջորդեց սպանիական եւ իտալական դիկտատորների բարեկամութեան: Իտալիան յայտնապէս մէջք դարձրեց արեւմուտքին եւ սկսեց զարգացնել իր արեւելեան քաղաքականութիւնը:

Ինչի՞ է ձգտում նա արեւելքում:

Երկու նպատակի: Նա՛խ թափանցել Բալկանների խորը եւ բալկանեան պետութիւնները մտցնել իր քաղաքական ջրապտոյտի մէջ: Այս դիտաւորութիւններով Մուսոլինին հիմք դրեց իտալեւսերպիական բարեկամութեան, որը սակայն, եղաւ խիստ կարճատեւ, որովհետեւ Բելկրադը շուտով զգաց իրեն սպառնացող վտանգը: Այդ ժամանակ Մուսոլինին ձեռնարկեց Ալպօ-Սլաւիայի պաշտպան(ութ)եան, եւ այսօր այդ ծրագիրը հարմարեա ամբողջապէս իրագործուած է: Հռոմ — Տիրանա — Բուդափէշդ — Բուքրէշ — Սօֆիա այսօր արդէն կազմում են մի անընդհատ գիծ, որով շրջապատուած է Իւգօ-Սլաւիան: Իտալիայի զինուորական ու տնտեսական ազդեցութիւնը Բալկաններում շօշափելի կերպով աճել է: Հազիւ թէ կարելի է հերքել հիմա, որ Իտալիան ամենից հեղինակաւոր ոյժն է Բալկաններում: Մի կացութիւն, որի հետ ստիպուած է հաշտուել եւ Ֆրանսիան՝ այդ գնով ազատելով իր ափրիկեան կալուածները իտալական ախորժակներից:

Մտասեւեռմանների երկրորդ կէտը Իտալիայի՝ Փոքր-Ասիան է՝ ասիական Թուրքիան: Այլեւս գաղտնիք չեն Մուսոլինիի ձգտումները այս երկրամասի նկատմամբ:

Ապահովելով իր թիկունքը Բալկաններում, ունենալով իր ծոցին անգլիական արտօնագիրը, փակելով վիճելի խնդիրները Ֆրանսիայի հետ՝ ի գին վերջինի չէզոքութեան եւ ոգեւորուած փառապանծ Հռոմի աշխարհակալական յիշողութիւններով՝ ֆաշիստ Իտալիան տենդագին պատրաստութիւններ է տեսնում իրեն համար «մի տեղ գտնելու արեւի տակ»: Իզմիրի ու Ատալիայի արեւը շատ է գրաւիչ: Անատօլուի տարածութիւնները շատ են ամայի: Եւ իտալական հողը շատ է սահմանափակ՝ պարփակելու համար աճող զանգուածները: Կամ տարածուել նոր վայրեր, կամ պայթել — այս երկընտրանքն է դրուած Իտալիայի առջեւ: Եւ ընտրութիւնը պարզ է:

Պարզ է: Բնորոշ է եւ այն, որ Բեսարաբիայի կցման վաւերացումը Հռոմում զուգադիպում է թուրք-ռուսական առեւտրական դաշնագրի կնքումին: Տարիներ շարունակ բանակցութիւններ էին վարւում Անգորայի ու Մոսկուայի միջեւ, բայց հնար չէր լինում առեւտրական դաշնագրի շուրջ համաձայնութեան եզր գտնել՝ այնքա՛ն ներհակ էին երկու կողմերի տեսակէտները տնտեսական եւ առեւտրական սկզբունքների մասին: Թուրքիան էր գլխաւոր դժուարութիւններ յարուցանողը: Հիմա այդ դաշնագիրը ստորագրուած է, եւ բոլշեւիկներն ու քէմալականները նորից ցուցադրում են բարեկամութեան արտայայտութիւններ: Մոսկուան եւ Անգորան աւելի են մերձենում: Եւ այդ բնական է. ընդհանուր վտանգի գիտակցութիւնը մղում է նրանց միմեանց գիրկը, ստիպում է կապուել աւելի սերտ կապերով՝ երաշխաւորելու համար իրենց ապահովութիւնը արտաքին ուժերից:

Այսպիսով Մուսոլինիի քայլը Բեսարաբիայի վերաբերմամբ հաստատում է նաեւ, որ Թուրքերին բոլշեւիկների բարեկամութիւնից հեռացնելու յոյսերը յօդս են ցնդել: Նշանները, աւելի շատ, ցոյց են տալիս, որ պատերազմի դէպքում Թուրքիան եւ Ռուսաստանը կը լինին կամ մի ճակատում, կամ էլ գոնէ զինակիցներ, կամ չէզոք բարեկամներ: Թուրք եւ իտալական ընդհարման պարագային Ռուսաստանն էլ կը խառնուի՞ պատերազմին, թէ ոչ — դժուար է ասել: Շատ-շատ են նրա ներքին ցաւերը: Շատ սեղմ է ու սպառնական նրան շրջապատող արտաքին շղթան: Կը կամենա՞յ, կը համարձակուի՞ նետուել վտանգաւոր արկածախնդրութեան մէջ, կը կարողա՞նայ պահել իրեն չէզոք՝ հարցեր են, որոնց պատասխանը կախուած է այն բանից, թէ ի՞նչպէս կը դասաւորուին դէպքերը այն օրերին:

Քաղաքական դէպքերի իրական դասաւորութիւնից կախուած է եւ այն, թէ ի՞նչ ձեւ կ'առնեն յարաբերութիւնները Բալկաններում, ի՞նչպէս կը զարգանայ թուրքեւիտալական կնճիռը, ե՞րբ եւ ո՞ւր կը լինի ճակատագրական բախումը, ի՞նչ հետեւանքներ կ'ունենայ, եւ բաշխման դէպքում յարակից ի՞նչ խնդիրներ հրապարակ կը գան եւ ի՞նչ արտայայտութիւն կը ստանան:

Զպէտք է մոռանալ, ի հարկ է եւ այն, որ Մերձաւոր Արեւելքի վիճակի տեսակէտից առհագին նշանակութիւն ունին եւ Չինաստանի դէպքերը: Մոսկուան հրահրելով հրդեհը Եան ցիկեանգի ափերին՝ ապահովում է իր թիկունքը արեւմուտքում: Եւ որքան շուտ փակուի չինական հարցը, այնքան կը մօտենայ բաղխումի ժամը Մերձաւոր Արեւելքում:

Այս բոլորից պարզ է, որ քաղաքական մթնոլորտը շատ է յագեցած պայթուցիկ նիւթերով, որ հակամարտ կողմերն աւելի եւ աւելի բիւրեղանում ու շեշտաւորւում են, որ հակառուսական շղթան երկարում եւ ամրապնդւում է եւ որ «վերջին ու վճռական մարտի» հաւանականութիւնը դառնում է անխուսափելի:

Մուսոլինին իր նոր քայլով մի նոր օղակ է կապում այդ շղթային եւ տալիս է մի նոր ապացոյց, որ զինւանագիտական վարագոյրների յետեւը, մթութեան մէջ, «պատրաստութիւնները» շարունակւում են:

Ս. Վ.

ՍԷ՛Ր, ՍԷ՛Ր.— Երկու արուեստագէտ սիրտեր կը սիրէին իրար: Շարթրան նշանաւոր նկարիչ էր, Մարկարիթա՝ պարուհի: Ծնած էին երկուքն ալ, Հունգարիա: Տղան 28 տարեկան, աղջիկը՝ քսան: Փարիզի մէջ ճանչցան իրար եւ սիրահարուեցան ու նշանուեցան:

Խելօք սիրահարութիւն մը: Շարթրան երբեմն կ'երթար իր նշանածին մօտ, ու նշանածը կուգար իր սիրականին մօտ:

Պարուհին շարժանկարի ընկերութեան մը առաջարկով ուզեց խաղալ բեմի վրայ: Նշանածը թելադրեց որ ձգէ շարժանկարը: Սակայն աղջիկը շա՛տ կը սիրէր բեմը:

Ամպ մը անցաւ անոնց սիրոյ երկինքէն:

Նկարիչը կը կասկածէր աղջկան վրայ, սակայն Մարկարիթա հաւատարիմ էր: Միայն թէ վերջապէս աղջիկ էր, ու հաւա՛տաց իր բարեկամուհիին խրատին: Պէտք էր ընտրել նշանած մը, որ չնախանձէր: Գնաց ըսաւ նկարիչին.

— Կը կասկածիմ զգացումներուդ վրայ: Սէր չունիս դուն:

Ու խզեց նշանտուքը:

Նկարիչը, իրիկուն մը, վերադարձուց նշանածին նամակներն ու պատկերները: Ուզեց վերջին ժամադրութիւն մը: Շա՛տ կը սիրէր աղջիկը: Կ'ուզէր վերջին անգամ ալ խօսիլ: Առջի օր Մոնփարնասի արուեստագէտներու սրճարանին մէջ իրար գտան: Երկու բարեկամներ ալ ներկայ էին խօսակցութեան:

Նկարիչը ըսաւ պարզապէս.

— Որովհետեւ շա՛տ կը սիրեմ, բայց չենք կրնար այլեւս ամուսնանալ իրարու հետ, ես պիտի սպաննեմ ինքզինքս:

Շատ խաղաղ կը խօսէր: Խըրատեցին: Յետոյ նկարիչն ու իր նշանածը, երկու բարեկամներն ալ միասին, ծառուղիին վրայ պտոյտ մը կատարելու ելան:

Մարկարիթա կը քալէր իր նշանածին քովէն:

Յանկարծ ատրճանակը գոռաց: Նկարիչը սպաննա՛ծ էր ինքզինք: Գնդակը ճի՛շդ սիրտին:

Սէ՛ր, սէ՛ր, ո՞վ ես դուն, որ այսքան մաքուր սիրտեր կը զարնես:

ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդի պատճառաբանեալ հրաժարականէն կը տեսնուի թէ Թեմական Խորհուրդը, գլխաւորապէս արգելքի հանդիպելով փարիզի հին ջոջերուն կողմէն, ձեռնթափ եղած է:

Տրուած այս պատճառաբանութիւնէն կը հետեւի թէ Թեմական Խորհուրդը եղած է չափազանց զիջող եւ տկար պայքարելու համար խոչընդոտներուն դէմ: Այլապէս ոչ թէ այսպիսի պատճառաբանեալ հրաժարականով ձեռնթափ պիտի ըլլար, այլ յենլով գաղութի ժողովուրդին արդար իրաւունքին վրայ, պիտի ոտնահարէր բոլոր տեսակի խոչընդոտները, ճանապարհ բանալու համար իր գործունէութեան:

Այսպէս թէ այնպէս, իրողութիւնը այն է որ Եւրոպայի Թեմական կազմակերպութիւնը, ոչ միայն կը կաղայ, այլ նոյն իսկ վտանգի տակ է, կրնայ ամբողջապէս ոչնչանալ, իր հետ կազմալուծելով նաեւ ամէն տեսակի հանրային ձեռնարկ:

Ի՞նչ է պատճառը այս խուլ հակամարտութեան որ երկու տարիէ ի վեր կը մղուի մէկ կողմէն փարիզի ջոջերուն, միւս կողմէ Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդին միջեւ: Այս գաղտնիքը բացատրելով հնարաւոր պիտի ըլլայ լոյս սփռել բովանդակ ողբերգութեան վրայ:

Իբրեւ անդամ, թէ նախորդ առաժմեայ եւ թէ այժմու՝ պատգամաւորական ժողովէն ընտրուած Թեմական Կեդր. Վարչութեան, շատ մօտէն ծանօթ եմ բոլոր անցքերուն:

Կաթող. Պատրիարք Պալաքեան Եպիսկ. երբ առաջին անգամ Եւրոպա վերադարձաւ, իր հետ բերած էր հայրապետական այն կոնդակը, որով կը հրամայուէր կազմակերպել Եւրոպայի թեմը: Պատրիարքը իր ձեռքին տակ չունէր կազմակերպական այն մեքենան, որով անմիջապէս գործի ձեռնարկէր: Ճիշդ է, որ Եւրոպայի զանազան վայրերուն մէջ կային կազմակերպութիւններ, սակայն մէկը միւսին անհամապատասխան, կամ ներհակ ձեւի կազմակերպուած էին: Օրինակի համար, Մարսէյլի մէջ գոյութիւն ունէր ազգային միութիւն մը, որ կազմուած էր, առանց յարանուանական խտրութեան, ամբողջ գաղութի ընդհանուր ժողովէն: Անոր վերահսկողութեան տակ էին բոլոր ստորադաս հաստատութիւնները: Գրեթէ նոյն ձեւի կազմակերպութիւն կար նաեւ Պրիւքսէլի մէջ, գաղթային Վարչութիւն անունով՝ Լոնտոնի մէջ կազմակերպուած էր Երեսփ. Ժողով մը, որմէ ընտրուած էր գաղութին գործերը վարող մարմին մը: Ասկէ անջատ ու ինքնագլուխ կազմուած էր եկեղեցիի խնամակալութիւնը, կարգադրութեամբ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որ իրմէ դուրս հեղինակութիւն չի ճանչնար Հայոց եկեղեցական գործերուն մէջ:

Նոյնպէս «Երեսփոխանական» ժողով մը ունէր Մանչեսթրի գաղութը, որուն հոգեւոր հովիւը, Գ. Դուրեան Եպիսկ., որ բազմաթիւ գայթակղութիւններէ յետոյ — Պուլկարիա, Զմիւռնիա, Աթէնք, Լոնտոն — թառած էր այդ երանելի ժողովի գլխին, պարարտ ռոճիկով մը, բարեխօսութեամբ Պալաքեան Եպիսկոպոսի, եւ գործէ հեռացուելու կամ ապիկարութիւնը երեւան հանուելու վախէն, իր վիճակը յայտարարած էր անկախ:

Փարիզի եկեղեցին ու անոր շուրջը հաւաքուած գլխաւոր «տէրէպէյ»ներու խմբակը իրեն համար խնամական կամ փաթրոնական կապերով ստեղծած էր հոգաբարձութիւն մը, որ իր պապենական անխախտ սեփականութիւնը կը համարէր Ժան Կուժոնի եկեղեցին ու անոր հարստութիւնը: Իրեն հետ էր հոգեւոր հովիւ մը, զառամած եւ ծածկամիտ, որ տասնեակ տարիներով հանդարտ եւ քաղցր կեանք մը վարելու համար, անձնատուր եղած էր ջոջերուն:

Զանազան ու զարմանազան ձեւի կազմակերպութիւններ ունէին նաեւ մեծ ու պզտիկ այլ գաղութներ, սակայն այս վերջինները իրենց մէջ չէին պարզեր գայթակղելի երեւոյթներ, թերեւս հոգեւոր հովիւներու չգոյութեան պատճառով:

Ահա այս քաոսին մէջէն էր որ պիտի ստեղծուէր Եւրոպայի Հայոց Թեմական սահմանադրական միօրինակ կազմակերպութիւնը: Մի մոռնաք որ իւրաքանչիւր հոգեւոր հովիւ կամ բարձրաստիճան եկեղեցական մութին մէջէն կը փչար սեւ օձի նման, որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր անձնական գձուձ շահէն եւ հեղինակութենէն բան մը կորսնցնելու սարսափին տակ կը գտնուէր: Նոյն վիճակին մէջ էին նաեւ ինքնագլուխ ու անպատասխանատու քանի մը մարմիններ, որոնք այնքան կը սարսափէին հակակշիռէն, որքան ուղտը պայտարէն:

Իսկ Եւրոպայի տարածութեան վրայ տեղաւորուած գաղթականութիւնը եւ անոր մտաւորական զեկավարութիւնը բացարձակապէս իրաւազուրկ վիճակ մը ունէր: Ամէն բանէ առաջ, օրուան հացին հոգը հնարաւորութիւն չէր տար գաղթային կեանքով զբաղելու:

Այսպիսի պայմաններու տակ էր որ, Կաթող. Պատրիարքը կը ձեռնարկէր Եւրոպայի թեմին կազմակերպութեան դժուարին գործին:

Աշխատանքի սկսելէ քիչ յետոյ Պալաքեան եպիսկոպոս յարմար դատած էր կազմել ժամանակաւոր Թեմական Կեդր. Խորհուրդ մը, որու հետ միասին պիտի աշխատէին կազմակերպել Եւրոպայի թեմը, պատրաստել Եւրոպայի Հայ Համայնքի սահմանադրական կանոններու նախագիծ մը եւ հրաւիրել պատգամաւորական ժողով, հաստատելու կանոնագիրը, ընտրելու առաջնորդ եւ թեմական կեդրոնական խորհուրդ:

Այս ժամանակաւոր մարմինը կազմելու համար, հրաւէր եղած էր, գոյութիւն ունեցող բոլոր հաստատութեանց մէկ մէկ ներկայացուցիչ նշանակելու:

Փարիզի հաստատութիւններէն հրաւիրուած էին առաջին աթիւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, յետոյ Աղքատախնամը, Տիկնանց միութիւնը, Բարեգործական միութիւնը, Ռուսահայոց գաղթ. միութիւնը, Թրքահայ գաղթ. յանձնախումբը, Հ.Հ. Պատուիրակութիւնը:

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը որոշեց որ այդ մարմինին մասնակցիլ ես, այն պատճառով, որ համագաղութային կազմակերպութեան մը բացակայութեան, հաւանաբար այս հաստատութիւնը անոր առաջադրած գործերուն մէկ մասը պիտի կատարէր եւ միաժամանակ հիմքը պիտի դրուէր ապագայ մեծ կազմակերպութեան:

Հրաւէր ստացող բոլոր հաստատութիւններն ալ պատասխանած էին կոչին, սակայն ժամ... ժօնի խմբակը տեսնելով որ ... կազմակերպութիւն ... մասին է՝ խուսափեցաւ, անոնց ներկայացուցիչները դադրեցան ժողովի գալէ եւ ըսելեան ... սապօթաժի ենթարկել ... Թեմական խորհուրդը

Ասկէ կը սկսի այս մարզի ... ուրիշներու խոր հակառակութիւնը ... ծրագրուած կազմակերպութեան դէմ: Այդ մասին յաջորդով:

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան հրաւէրին պատասխանելով անցեալ Չորեքշաբթի երեկոյ Sociétés Savantesի մէջ, բժշկական համալսարանի փրոֆեսօրներէն պ. Ch. Achard հետաքրքրական բանախօսութիւն մը ըրաւ իր անցեալ տարեշրջանին Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ կատարած բժշկական առաքելութեան շուրջ: Անուանի փրոֆեսօրը, որուն ճամբորդութեան տպաւորութիւններն ու թելադրանքները հրատարակուեցան Presse Médicale հանդէսին կողմէ, կրցաւ հմայիչ դարձնել իր մէկ ու կէս ժամ տեւող խօսքը՝ աշխարհագրական, ցեղագրական եւ տեղական գոյն ունեցող արուեստագիտական ... տղութիւններով: Ծայրագոյն Արեւելքի հարցին այժմէութեան պատճառաւ, կուտամ այս բանախօսութեան քանի մը մասերը համառօտ կերպով:—

Ճափոնի բժշկութիւնը գերմանական գիտութեան ազդեցութեան տակ է: Շատ բժիշկներ ուսած են գերմաներէնով: Այս լեզուով գրքեր տարածուած են երկրին մէջ, ֆրանսերէն գիտցողները շատ քիչ են: Ճափոնցիները ազատ ըլլալ կը փափաքին նոյն իսկ գիտական մարզին մէջ: Կը վախնան վերջնական օ եւ է ազդեցութենէ: Հոն 8 ժամ աշխատանքի օրէնք եւ շաբաթական հանգիստի օր չկայ, կիրակի օրերն ալ կ'աշխատին ամէն օրուան պէս: Կարգ մը հաստատութիւններ գոց կը մնան երկու շաբաթը անգամ մը: Ճափոնցին ճարտար եւ համբերող է. Երկրին մէջ կարուհիներ չկան, այլ միայն այր դերձակներ. Ճափոնցին կրօնական մոլեռանդութիւն չունի այժմ: Կաթոլիկ պաշտօնեաներ կը համբուրեն նոյն իսկ պետական պաշտօններ վրայ: Ճափոնցիները իրենց ... գաղ...երը պատրաստել կուտան կանուխէն եւ կը պահեն իրենց տանը մէջ: Վերջին թագաւորներէն մէկը ամրակուռ դամբարան մը շինել տուեր է որպէսզի թ...րութեան օրէն առաջ չփլչի... Դամբարանին պատերուն ներքին երեսը ծածկուած է ապակիի, ... նապակիի կտորուանքներով: Ննջեցեալին մօտը սեղանի մը վրայ դրուած կ'ըլլան անհրաժեշտ իրեր եւ ուտեստեղէն:

Ճափոն երկրաշարժային երկիր է, տուները մէկ յարկի վրայ են եւ փայտաշէն. այս է պատճառը որ հրդեհը անպակաս է, եւ մարդ կը լսէ գրեթէ ամէն իրիկուն հրդեհի ահազանգը:

Ճափոնցի ընտանիքը ներդաշնակ է: Տան մէջ կնոջ ազդեցութիւնը մեծ է: Օտարներու հետ դէպ կինը վերապահ է եւ հիւրասիրութեան պահերուն միշտ երկրորդ կարգի վրայ կը նստի, ...րերուն թողլով առաջինը:

Ճափոնցի մայրը շատ խնամ...եալ դաստիարակութիւն կուտայ իր զաւակներուն: Նկարչական ...ուեստը ինչպէս թատրոնը —

...ռազմարեալ է հին յունականին ...ձեւ — պայմանադրական ձեւ ...մը ունին: Ներկայացումը կը ...երկ, օրինակ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ կը վերջանայ կէսօրէ յետք 5ին. Հասարակութիւնը Թատրոնին մէջ կը ճաշէ:

...այդ միջոցներուն ծայր ...քաղաքական դէպքերու ...կանքով չէ կրցած փէքին ...յցնել:

Հնդկաչինը — ֆրանսական գաղութավայր — հիանալի բնութիւն մը ունի, առատ բուսականութիւն եւ լեռնային տեսարան: Օրինակ կղզիները ծովահէններու բոյն են: Աննամի մէջ կայ կեդրոնական լեռնադաշտ մը 1400 մէթր բարձրութեամբ, շրջապատուած խորունկ անտառներով: Քաղաքակրթութիւնը կէս քաղաքակրթուած է: Այրերը իբրեւ զգեստ միայն շոր մը կը գործածեն, իսկ կիները հազիւ թէ քիչ մը աւելի կը ծածկուին: Կինը կարելի է ճանչնալ իր մանեակէն: Երկրին փոխադրութեան միջոցները նախնական են: Ընտանեկան կապերը այստեղ, ինչպէս Չինաստանի մէջ, նուազ ամուր են քան Ճափոնականը: Բազմակնութիւնը կը տիրէ, եւ այս պարագան վէճի պատճառ չի դառնար տան մէջ: Շատ տեղ օրինաւոր կինն է որ կ'ընտրէ իր ամուսնին ապօրինի կնակիցը: Հոմ աւուհիէն ծնած զաւակները կը դաստիարակուին օրինաւոր կնոջ կողմէ: Չինաստանի մէջ յաճախ աղջիկները կը ծախուին որպէս աղախին:

Հնդկաչինը կազմող տեղերը համերաշխ չեն մէկզմէկու հետ, այս է պատճառը որ մեր դէմ միացեալ ըմբոստութեան մը վախը չունինք երբեք:

Ճափոնցիները աճող ժողովուրդ են. անոնք կ'աւելնան մօտաւորապէս 7—8 հարիւր հազար մէկ տարուան ընթացքին: Ճափոն միայն 14 առ 100 մշակելի հող ունի: Այս կենսական խնդիրները կը ստիպեն որ Ճափոն ցամաքային հող մը գտնէ: Այս տեսակէտով Քորէայի Թերակղզին խարիսխ մըն է որմէ պիտի կրնայ տարածուիլ դէպի Մանչուրիոյ Ներսերը: Չինացին, միւս կողմէ, օտարատեաց է եւ հակառակ օտար տարրերու [illegible]:

Խաղաղականի աւազանի ժողովուրդներուն տեղական, աշխարհագրական եւ տնտեսական պայմանները կը ստեղծէին ինքնին Խաղաղականի ափերուն հարց մը: Ճափոնցիները Քանատայի եւ Մ. Նահանգներու ներգաղթի արգելքին ի վեր կ'ուղղեն իրենց գաղթը դէպի Հարաւային Ամերիկա:

Այս բանախօսութեան ներկայ գտնուեցան նաեւ Ֆրանսացիներ: Փրոֆ. Աշտ Հայ ժողովուրդի բարեկամ մըն է:

Ն.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հոս գործազրկութիւնը օրէ օր զգալի կը դառնայ առ հասարակ երիտասարդներուն համար, որոնց մեծ մասը ընտանիքի եւ զաւկի տէր հայրեր են: Անգործներէն յիշենք հայրենակից մը, որ վերջերս դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու հիւծախտի ենթարկուած ժանկամարդ կինը, Թողլով երկու փոքրիկներ, որոնց համար օրական մէյմէկ լիտր կաթ նպաստ կուտայ քաղաքապետութիւնը:

Վերջերս գործէ հանուած են նաեւ եօթը հայրենակիցներ, որոնց երկուքը ամուրի: Անգործ տարիքաւորներ ալ կան, որոնք դիմում չեն կատարեր նպաստի համար, քանի որ դեռ յոյսի աղբիւրները չեն ցամքած, որովհետեւ ոմանք աշխատող ձեռքեր ունին, ոմանք ալ օգնութիւն կը ստանան հեռաւոր ազգականներէ:

Երկար ատենէ ի վեր անգործ մնացած կարգ մը հայրենակիցներ կը դիմեն տեղւոյս Քաղաքապետարանը: Քաղաքապետը, որ միշտ բարեացակամ եղած է Հայերու հանդէպ, սիրալիր ընդունելութիւն կ'ընէ անոնց: Մեր հայրենակիցները կը յայտնեն Թէ եկած են ոչ Թէ նիւթական նպաստ ուզելու, այլ գործ մը, որով կարենան իրենց ապրուստը ճարել եւ ծանրութիւն չըլլալ տեղական իշխանութեանց վրայ:

Քաղաքապետը կը պատասխանէ Թէ բաւական Թիւով անգործ Ֆրանսացիներ կան, որոնց մեծ մասը արդէն տեղաւորուած են: Կը մնան քանի մը հոգի եւս, անոնք ալ տեղաւորուելէ յետոյ Հայերու մասին մտածելու միջոց պիտի ունենան: Միեւնոյն ատեն երբ կ'իմանայ Թէ տասը հազար գործաւորի պահանջ ունի «Սիթրօէն»ը, անձամբ նամակ մը կը գրէ տնօրէնին, խնդրելով որ դիմող Հայերը ընդունի: Դժբախտաբար հնարաւորութիւն չեն ունենար նամակը ուղղակի տնօրէնին յանձնելու. ստորադաս պաշտօնեան տեսնելով որ ներկայացողները օտարներ են, կը մերժէ անոնց գործ տալ:

Այս անյաջողութեան վրայ, Քաղաքապետը դարձեալ կը հետաքրքրուի մեր հայրենակիցներով եւ կը ջանայ զանոնք ուրիշ տեղեր տեղաւորել, նամակներ կը գրէ զանազան գործարաններու տնօրէններուն եւ իր անձնականէն երեք-չորս հոգիի 5ական ֆրանք կուտայ ծախքի համար: ԵԹէ դարձեալ կարելի չըլլայ ոեւէ գործ ճարել անոնց, խնդիրը պիտի յանձնէ Գաւառական Ժողովին ուշադրութեան եւ պիտի աշխատի նիւթական նպաստ մը ապահովել անոնց: Որոշումը քանի մը օրէն պիտի հաղորդէ:

Ինքնութեան Թուղթի համար դիմողներուն կը յայտարարեն Թէ դուք անգործներ էք, ձեր մասին կարգադրութիւն մը պիտի ընենք, մի աճապարէք. Իսկ ուրիշներէ գանձելով որոշուած սակը, անցագիրն ալ առնելով, փոքրիկ կնքուած Թուղթ մը կուտան եւ Աշխատանքի նախարարութեան կը դրկեն վաւերացնելու համար: Կան բանւորներ ալ, որոնցմէ աշխատանքի պայմանագիր կը պահանջուի: Արհեստաւոր հայրենակից մը, ֆրանքը փրկելու համար ինքնաբերաբար 100 ֆրանք դրկած էր Երեւի. Ժողովի նախագահին եւ այդ առթիւ շնորհակալութեան նամակ մը ստացած էր: Երբ կը ցուցնէ այդ նամակը, անմիջապէս կը փոխեն ինքնութեան Թուղթը:

Տեղւոյս մէջ Դաշնակցական ընկերներու Թիւը շատցած ըլլալով, կազմուեցաւ ուրոյն խումբ մը՝ կապուելով Փարիզի Շրջանային Կոմիտէին: Խումբը շուտով պիտի կազմակերպէ հրապարակային բանախօսութիւն մը:

Կ. Երանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ,— Մարտ 2ին Տիկին Բագալ կազմակերպած էր արեւելեան երգահանդէս մը, Սալոն Միշէլի մէջ: Հարիւրի մօտ ընտրեալ դասակարգ մը անհամբեր կը սպասէր բացումին, որովհետեւ օրեր առաջ եղած յայտարարութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած էր ժողովուրդին մէջ:

Երգահանդէսի հերոսուհին էր Տիկին Բագալ, որ երգեց հայերէն եւ պարսկերէն երգեր:

Մարտ 4ին միեւնոյն սրահին մէջ Տիկին Դուրեան-Արմէնեան, Մարսիլիոյ սիրողներու մասնակցութեամբ, ներկայացուց «Անյայտ Կինը», 150է աւելի երկսեռ թատերասէրներու ներկայութեամբ:

Բեմը բոլորովին անյարմար էր Դուրեան-Արմէնեանի եւ «Անյայտ Կնոջ» համար: Երկրորդ, սիրողներու տկարութիւնը իր որոշ ազդեցութիւնը թողուց Տիկին Արմէնեանի վրայ:

.*. Մարտ 5ին Սալոն Խափանեօլի մէջ Սէն Լու գիւղի «Արծիւ» մարզական միութիւնը ներկայացուց ընտանեկան կեանքէ առնուած «Զար Ոգի» յուզիչ ողբերգութիւնը: Երեք հարիւր աթոռ ունեցող յիշեալ սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր արդէն, երբ միութեան ատենապետը կարդաց բացման ճառ մը, բացատրելով իրենց նպատակը: Այս առթիւ կը բողոքէր առաջնորդին դէմ որ, խոստումներով օրօրեր էր արդէն գրկուած ժողովուրդ մը, անոնց մէջ մեռցնելով ինքնագործունէութեան ոգին: «Բայց մենք խումբ մը բանւոր երիտասարդներ՝ կազմելով «Արծիւ» մարզական միութիւնը եւ կառավարութենէն վաւերացուելով արդէն սկսած ենք գործի»: Կարդաց նաեւ ծրագիր կանոնագրի յաւելուածական մէկ մասը, որ կը թելադրէ ուժ տալ Սէն Լուի հայ երիտասարդներու մտաւոր մարզանքին, հիմնելով գրադարան ընթերցարան մը: Այս գեղեցիկ նպատակը իրագործելու համար է որ կուտար իր առաջին ներկայացումը:

Սէն Լուի գրեթէ մեծ մասը եկեր էր հոն: Նոյնիսկ վաթսունամեայ պառաւ կիներ, ոգեւորուած իրենց պատանիներու խօսքերէն, եկեր էին յուսադրել նորակազմ միութեան անդրանիկ քայլերը:

Դերակատարները «սիրող»ներ էին. ընդհանրապէս իրենց դերերը շատ լաւ գոց ըրեր էին, միայն կը պակսէին շարժուձեւեր բայց կրցին յուզել ժողովուրդը իրենց բնականութեամբ: Պէտք է ըսել նաեւ թէ «Զար Ոգի»ն բաւական բարձր էր իրենց համար:

.*. Մարտ 6ին, Սալոն Փրօվանսալի մէջ բեմադրուեցաւ «Արշին-Մալ-Ալան» Օփէրէթը, Ղազարեան —Բագալի կողմէ:

Ժամանակէն առաջ լեցուած էր սրահը եւ հարիւր հոգիներ ալ ոտքի վրայ մնացեր էին: Կային նաեւ նոյնչափ ալ ետ դարձողներ: Ճաշակ...

Քանի մը կիներ իրենց ծծկեր մանուկներով մտեր էին ներս, այնպէս որ երգերու ժամանակ, պզտիկներու լացը ամէն ինչ կը փճացնէր: Իսկ ընդհանուր շատախօսութիւնն ու իրարանցումը աւելի անտանելի էր: Մեր ժողովուրդը այս տեսակէտով միայն տկար մնացած է Ֆրանսացիները ընդօրինակելու արուեստին մէջ:

Ստ. Միլտոնեան

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի Մարտ 2ի Թիւին մէջ հրատարակուած էր Լիոնի Ազգ. Միութեան մէկ զեկոյցը: Կ'ուզեմ քանի մը ճշտումներ ընել.—

1.— Զեկոյցը կ'ըսէ Թէ Լիոնի հայաշատ կեդրոններու ֆրանսական դպրոցներուն մէջ հայ աշակերտներու համար, հայերէն դասընթացքներ բացուած են. ու հրաւէր կ'ընէր հայ ծնողքներուն իրենց զաւակները սոյն դպրոցները ղրկել: Եղածը ճիշտ է, սակայն մենք յաճախ կը հանդիպինք Թերթերու մէջ՝ մանաւանդ «Յառաջ»ի՝ որ ամէն օր գաղութներու ուշադրութեան կը յանձնէ այլասերման վտանգը ու կը Թելադրէ ամփոփուիլ, մէկ ճակատ կազմել ու պայքարիլ վտանգին դէմ: Նկատի ունենալով սոյն պարագան, հարց կ'ուղղենք Ազգ. Միութեան Թէ՝ իբրեւ Ազգ. վերին իշխանութիւն գո՞հ է եղած կարգադրութենէն (դասաւանդութիւնը մէկ ժամ է): Եւ իր վրայ դրուած պարտականութիւնը լիովին կատարած կը համարէ՞: Մեր կողմէ այս հարցի պատասխանը ժխտական է: Արդեօք աւելի նպատակայարմար չէ՞ր ըլլար որ Լիոնի պէս հայաշատ գաղութի մը մէջ գէԹ մանկապարտէզ մը բանալու աշխատէին, ինչպէս խոստացած էր Պալաքեան եպիսկ.:

2.— Որպէս Թէ ներքին եւ արտաքին նախարարութեանց եւ Թօնի նահանգապետին իրենց կատարած դիմումին վրայ, արտօնուած է, որ՝ յետ այսու Հայերն ալ ինքնութեան Թուղթերու համար 40 ֆր. վճարեն: Սակայն մենք գիտենք Թէ մեր հայրենակիցներէն շատեր երբ 1926ի դեկտեմբերին դիմում կ'ընէին ինքնութեան Թուղթերու մասին, պաշտօնեաները կը յանձնարարէին սպասել մինչեւ նոր տարի յառաջիկային տրուելիք հրամանէն օգտուելու համար: Դեռ աւելին: ԵԹէ իսկապէս իրենց դիմումին վրայ է որ արտօնուած է Հայերու 40 ֆր. վճարել, ինչո՞ւ իրենք 40 ֆր.ի արժէքէն զատ 25-30 ֆր. ալ կը գանձեն մեր խեղճ եւ գործազուրկ հայրենակիցներէն:

3.— Նորակազմ Աղքատախնամ Մարմինը կազմուած է տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ կարգ մը Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ տեղի ունեցած խորհրդակցութենէն: Սոյն ժողովին ներկայ եղած է նաեւ Ազգ. Միութեան անդամ-քարտուղար՝ Պ. Ադամեան, որ Աղքատախնամի կազմութեան մասին, Ազգ. Միութեան տեսակէտը յայտնած է հետեւեալ բառերով.— ԵԹէ Աղքատախնամ Մարմինը համարատու ըլլայ Ազգ Միութեան, կը մասնակցինք, եթէ ոչ, Ազգ. Միութիւնը ոեւէ ձեւով իր օժանդակութիւնը չի բերեր:

Վայրկեան մը ընդունինք որ իրենց կողմէ կազմուած է: Երբ իրենց կը դիմեն նիւթական օժանդակութիւն խնդրելու, ինչո՞ւ կը մերժեն ըսելով Թէ պիւտճէ չունինք: Երբ կ'առաջարկուի մէկ երկու աւելորդ պաշտօնեաներու ամսականը ջնջել, ինչո՞ւ հեգնանքով կը պատասխանեն որ մենք մեր վրայ *կեսուր* չենք ուզեր: Կրկին դիտել կը տրուի Թէ, ներկայիս քանի որ Թեմ. խորհուրդը լուծուած է, ինչո՞ւ ժողովրդական քուէով օրինաւոր Ազգ. Միութիւն չեն կազմեր: Կը պատասխանեն Թէ առանց Պալաքեան եպսկ.ի հրահանգին չենք կրնար ոեւէ քայլ առնել այդ ուղղութեամբ, ու կ'աւելցնեն. «Մենք մեր հրաժարականը կանխող. պատուիրակին ղրկեցինք, սակայն Պալաքեան չէ ընդունած եւ Թելադրած է մեզ մեր պաշտօնը շարունակել: Մենք բացի Պալաքեանէն եւ Թեմ. խորհուրդէն ուրիշ ոեւէ մէկուն համարատու չենք»:

4.— Գալով վեց ամիս Լիոնի մէջ բնակող Հայերուն, Թէ ծրի ճաշ կըստանան, դժբախտաբար այսպիսիներէն տակաւին եւ ոչ մէկը կրցած են օգտուիլ: Ըստ կառավարութեան հրահանգին ծրի ճաշ ստանալու համար պէտք է մէկ տարի Ֆրանսա ապրած ըլլայ ենթական եւ վեց ամիսէն աւելի ալ՝ գտնուած քաղաքը:

Յ. Ծաղիկ

ՀՕԿԻ ԶԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

Սելանիկի դատարանին մէջ դատուած է ռամկավար գործիչ Ա. ՄուԹաֆեան, որ ամբաստանուած էր Թէ Թումպայի գաղԹականներէն, Հայաստան ղրկելու խոստումով, ինը հազար դրախմի գանձած ու կերած է, եւ իբր «խօսքի տէր» դեռ պիտի ջանայ Հայաստան ղրկել: Դատաւորը այս յայտարարութեան վրայ պահ մը խնդալէ յետոյ, դատապարտած է զայն հինգ ամիս բանտարկութեան: Միեւնոյն ատեն տէրերուն պիտի վերադարձնէ գանձուած դրամները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՆԿԻՆ ՄԷՋ ԻՆՉ ԿԱՅ.— Հունգարիոյ դաշտերուն վրայ հովիւ մը եօթը լեռներուն «օհէ՛յ, օհէ՛յ» կը պոռայ: Գեղանին Սէրէնա դաշտին աղջիկն է, հովիւը զայն կը տեսնէ եւ սէրը ներսէն արձագանգ կուտայ:

Անուշ է հովուերգութիւնը դաշտին մէջ: Համը հովիւը գիտէ: Աղջիկը ձորերուն եզերքէն մանիշակ կը ժողվէ, հովիւը աղջիկէն համբոյր կը քաղէ: Խոնաւ Թուփերուն տակ ջուրը կը բաբախէ, հովիւին սիրտը, պայծառ ու անմեղ, սիրոյ խաղ կը կանչէ:

Ի՞նչ կը պատահի, յետոյ, ոչ ոք գիտէ:

Կը վերցնէ կացինը եւ կը պատռէ սիրականին գլուխը: Աղջիկը կ'իյնայ գետին: Կացինը կ'իջնէ, կ'ելլէ, ուղեղը դուրս կը Թափէ:

Ու երբ կը հարցաքննուի, կը պատասխանէ.

— Շատ կը փափաքէի իմանալ Թէ ի՛նչ կար գանկին մէջ: Կոտրեցի գանկին ոսկորները, բայց ոչ տեսնեմ: Յետոյ մարմինը ձգեցի առուին մէջ, ու տուն եկայ: Բան մը չհասկցայ, սակայն հետաքրքրութիւնս անցած էր:

ԿԻՆ ՄԸ ԶԱՐԴՈՒԱԾ.— Քամարի անտառին մէջ, Պիւր գիւղին մօտիկը, Շարթրի նորաշէն երկաթուղագծին եզերքը գտնուեցաւ փրթած գանկ մը, կիսովին Թաղուած: Գանկին աջ կողմէն կը կախուէին երկար մազեր. այսպէսով ստուգուեցաւ Թէ զոհը կին մըն է: Ձախ կողմի ոսկորը տարբալուծուած էր գրեթէ: Ու կը հոտէր արդէն: Քանի մը քայլ անդին, ոսկերոտիքը, որոնցմէ կը կախուէին միսի քուրջեր: Ճամբան բանուկ չէ, եւ ոսկերոտիքին գտնուած տեղը՝ անկոխ: Այս պատճառով հաւանական է որ արկածի մը զոհ չէ: Պարզապէս մարդասպանութիւն:

Թերթերը լեցուն են խուզարկութեանց նկարագրութիւններով: Դեռ ոճիրին պարագաներուն մասին նորութիւն մը չկայ:

ՎԵՑ ՏԱՐՈՒ ԲԱՋ ԱՂՋՆԱԿ ՄԸ.— Պորտոյի մօտ Էփինան գիւղին մէջ վեց տարու աղջնակ մը, Միւլլէր, տունը նստած էր եւ կը հսկէր երկու քոյրերուն վրայ: Իր հայրն ու մայրը մեկնած էին գործի: Դրացի բարեկամիկ մը, անհանդարտ տղեկ մը կուգայ միասին խաղալու: Խաղի միջոցին կրակ կ'առնեն սենեակին ծածկոցները: Տղեկը կը փախչի: Փոքրիկն Միւլլէր մինակը կը մնայ, եւ պաշտպանելու համար իր քոյրիկները, դոյլ դոյլ ջուր կը բերէ եւ կը սրսկէ սենեակին մէջ: Սենեակը լեցած էր բոցով եւ մուխով: Սակայն առանց վախնալու եւ շուարելու, կը մտնէ սենեակէն ներս, ամէն ճիգ կը Թափէ եւ կը յաջողի մարել կրակը: Բաւական ծանր այրուածքներ կը ստանայ: Ամբողջ գիւղը տպաւորուած է փոքրիկ աղջկան այս հերոսային եւ խելացի արարքէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԹՈՄՊՈԼԱ

ԴՈՒԼԻԳՈՎԱՏԻ

Ա.

— Լա՛ւ, ըսի, սակայն ես ալ պայման մը ունիմ: Երբ ձեզ ճանչնալ յաջողիմ, յետ ատեն իրաւունքը կը ստանամ ձեզմէ իմ մէկ խնդրանքիս գործադրութիւնը պահանջելու, հոգ չէ Թէ ինչ ըլլայ այդ խնդրանքս:

Մտածեց:

— Ատիկա չեմ կրնար խոստանալ, պատասխանեց վերջապէս [illegible]: Ով գիտէ ինչ կրնաք պահանջել:

— Ինչո՞ւ գէշ: Պատուոյ խօսք:

— Ուրեմն շատ լաւ:

Բ.

Ճիշդ կէս գիշերին պարահանդէսին փոքր սրահէն ներս մտայ: Ընկերոջս անդին այլեւս «Թոմպօլա»ն չէ որ ձեզ պիտի նկարագրեմ: Արտաքին երեւոյթով մեր երկու մայրաքաղաքներու դիմակաւոր պարահանդէսներէն շատ տարբեր բան մը չէ, Թերեւս միայն կիներու արդուզարդերուն ճաշակովն ու վայելչութեամբը տարբերի:

Շուտով ուղղութիւնս գտայ: Տիկին ՍԹանիսլավայի շարժուձեւերն ունեցող, առանց ընկերակցի քանի մը դիմակներ ուշադրութեամբ դիտեցի ու անոնց հետ երկու խօսք փոխանակելէ վերջ ստուգեցի Թէ փնտռածս չէին: Այս ձախողութեանս վրայ բարկացած՝ մէկէն միւսին երԹալ սկսայ: Յանկարծ ետեւէս խնդուք մը լսեցի, որ ինծի փնտռածիս խնդալը յիշեցուց: Ետիս դարձայ: Սեւ, վայելուչ տոմինոյով դիմակ մը կը տեսնէի կայսերական անձնապահ գունդի համազգեստով (*) գեղեցիկ ու երկայնահասակ հարիւրապետի մը հետ: Ու երբ դիմակը գլխաշարժումով մը զինուորականին հրաւէրը մերժեց, այս վերջինը ժպտելով խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ անհետացաւ յարակից սրահին մէջ: Դիմակը հիմա մինակ էր: Մարմնի ձեւը, կեցուածքը, գլխուն յատկանշական շարժումները, հովահարին հետ խաղալու ձեւը, այս ամէնքը ինծի այն համոզումը կը ներշնչէին Թէ այս կինը Տիկին ՍԹանիսլավան ըլլալու էր: Ուրիշ տիկնոջ մը հետ ունեցած խօսակցութիւնս ընդհատեցի ու սեւ տոմինոյին մօտեցայ: Սակայն ձայնը ինձ անծանօԹ երեւցաւ, որով սխալած ըլլալ կը կարծէի: Հակառակ ատոր, խօսակցութիւնը շարունակեցի ու ջանացի զինքը խնդացնել: Իմ սրամիտ խօսքերուս երկար ատեն ժպիտով մը միայն պատասխանեց: Բայց վերջապէս չկրնալով ինքզինքը զսպել, բարձրաձայն խնդաց: Փառք Աստուծո՜յ: Վերջապէս այդ սիրելի խնդուածքը լսեցի ու դիմակի սեւ ծակերուն մէջէն ինծ դիտող աչքերուն բոցը ճանչցայ: Այլեւս տարակոյս չկար Թէ ինք էր: Տարբեր ձայն, տարբեր անուշահոտութիւն, տարբեր օդեր — այս ամէնքը այլեւս չէին կրնար զիս խաբել:

Սակայն բոլորովին ապահով ըլլալու համար հարկ էր որ կարգ մը պարագաներ ստեղծէի որպէս զի. փանի (Տիկին) ՍԹանիսլավա ստիպուէր աջ ձեռնոցը հանել, որովհետեւ գիտէի Թէ վերջերս աջ ձեռքին պզտիկ եղունգը կոտրած ու միւս սրածայր կտրուածներուն նայելով կարճ եւ կլոր կտրուած էր: Պահ մը վեր վար պտտեցանք սրահին մէջ. վերս մը, յետոյ մազուրքա մը պարեցինք: Ժամը կէսն էր, որով կէս ժամ մնացած էր: ԵԹէ կէս ժամուան մէջ չյաջողէի տիկինս գտնել, ըստ մեր համաձայնութեան ազատ պիտի ըլլար տուն վերադառնալու ու իմ աղուոր երազներս ալ օդը պիտի ցնդէին:

— Շատ տաք է, ըսի, կուզէ՞ք որ պահ մը նստինք ու զովանանք:

— Սիրով, պատասխանեց:

— Շամփանիա, եԹէ կը հաճիք:

— Հաճոյքով... միայն Թէ խնդրեմ «չոր» ըլլայ, չեմ կրնար տանիլ:

Խորհեցայ որ ամէն ինչ կանխամտածուած էր: Քանի որ գիտէի Թէ փանի ՍԹանիսլավա շատ չոր կը խմէր: Սպասարկուն շիշ մը «Մօնօփօլ» բերաւ եւ ուզեց գաւաԹները լեցնել: Յանկարծ միտքս յանդուգն գաղափար մը եկաւ:

(Շար.)

(*) Ռուս սպաները պարտաւոր էին դիմակաւոր պարահանդէսներու մէջ ալ համազգեստով երեւիլ:

եւ եռանդով կը փափաքինք ֆրանքեւսուրիական յարաբերութիւնները վերահաստատել համաձայնութեան եւ բարեկամութեան հաստատ հիման վրայ: Պարտականութիւն կը համարենք հանդիսաւորապէս յայտարարել թէ երբեք հետապնդած չըլլալով անձնական նպատակ մը եւ աշխատած ըլլալով միայն Սուրիոյ ազատութիւնն ու անկախութիւնը ապահովելու համար, ոչ մէկ դժուարութիւն կը զգանք՝ ընդունելու համար սուրիական ազգին ցանկութեանց համապատասխանող լուծում մը: կը յուսանք թէ ֆրանսական ժողովուրդին եւ կառավարութեան ազատականութիւնը անյապաղ պիտի յաղթէ համերաշխութեան ճամբուն վրայ կուտակուած բոլոր խոչընդոտներուն »:

Այս յայտարարութիւնը, որուն տակ ստորագրած են նաեւ Սուրիոյ անկախութիւնը պահանջող կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, յանձնուեցաւ թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի նախագահ Շթրէզէմանի եւ թէ Ֆրանսայի Ա. պատուիրակ Պոլանի:

Ժընեւի Սուրիացի Ուսանողներու Միութիւնը եւս, որ ազգայնականութեան օջախ մըն է, համամիտ գտնուած է այս յայտարարութեան:

Պոլշեւիկեան դաւեր Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանապետ Իվան Իքոնոմոֆի ռումբով սպանութեան հետեւանքով բազմաթիւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան Սոֆիայի եւ գաւառներուն մէջ: Մայրաքաղաքի մէկ արուարձանին մէջ հինգ հոգի բռնուեցան եւ իրենց բնակարանէն գտնուեցան մեծ քանակութեամբ յեղափոխական պրոպագանդի գրքոյկներ: Սիրփանի մէջ կռիւ մը պատահեցաւ ոստիկան-զօրքերու եւ գիւղացիներու միջեւ, զորս կ'ուզէին ձերբակալել: Բուռն հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցան: Երկուստեք մեծ թիւով վիրաւորներ կան: Սոֆիայի բանւորական արուարձաններուն մէջ եւս ոստիկանները երկար խուզարկութիւններ կատարեցին: Իշխանութիւնները կը յայտարարեն թէ գտած են հետքը համայնավարական կարեւոր շարժումի մը, որ միաժամանակ եւ ուժգին կերպով պիտի պայթէր պալքանեան զանազան երկիրներու մէջ:

Պոլշեւիկեան նախանձը

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Ուկրայնայի խորհրդային կառավարութիւնը հրամայած է բոլոր անշարժ կալուածները վերջնապէս իրենց նախկին տէրերուն դարձնել: Բացառութիւն պիտի կազմեն միայն այն շէնքերը, որոնք իբր պետական հաստատութիւն անհրաժեշտ են: կառավարութիւնը իր հրահանգին մէջ կը թելադրէ թէ այս կարգի բացառիկ պարագաներու քանակը պէտք չէ չափազանցել:

Ամբաստանութիւն մը Լոյտ Ճորճի դէմ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ երեսփոխան մը յայտարարեց թէ ազատական կուսակցութիւնը Լոյտ Ճորճի վարչապետութեան օրով իր գանձը լեցուցած է տիտղոսներու եւ պատուանշաններու վաճառումէն գոյացած դրամներով: Այս առեւտուրը Լոյտ Ճորճէն առաջ ալ կար, սակայն վաճառումը փոքրաքանակ կ'ըլլար: Միացեալ կառավարութիւնը ատիկա մեծաքանակի վերածեց:

Ճափոնի երկրաշարժին աւերները

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ սով ու ցուրտը աւերներ կը գործեն երկրաշարժէն աղէտեալ շրջաններուն մէջ: Մահերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: 70,000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան, շատերը անօթի են, ամէն կողմէ փութացուած օգնութիւնները անկարող կ'ըլլան աղէտին առաջքն առնելու: Երկաթուղագիծերը աւրուած եւ ձիւնը բոլոր ճամբաները ծածկած ըլլալով, հեռաւոր շրջաններուն հետ կարելի չըլլար հաղորդակցիլ: Զինուորներ, կրօնաւորներ եւ քաղաքային կամաւորներ կը կազմակերպեն ուտեստեղէնի բաշխումը: Շարունակ տեղացող ձիւնը շատ կը դժուարացնէ անոնց գործը, ու եթէ օդը այսպէս շարունակուի, շատեր ցուրտէն պիտի մեռնին:

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, երկրաշարժէն մեռած են 2,275 եւ վիրաւորուած են 4,770 հոգի: Ընդհանուր կորուստ կը հաշուուի մօտ 10 միլիոն եէն (5 միլիոն տոլար): Ճափոնի կայսրն ու կայսրուհին 51,000 եէն տուին Հանգանակիչ Յանձնախումբին: Ճափոնական և օտար աղբիւրներէ նպաստներ կը տեղան: Աշխարհի բոլոր կողմերէն ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին Թոքիօ:

Փոթորիկ եւ ողողում Ֆրանսայի մէջ

Մինչ մէկ կողմէ փոթորիկը կը ծեծէ Ֆրանսայի ատլանտեան եւ միջերկրականեան եզերքները, միւս կողմէ երկիրը զանազան ուղղութեամբ ճեղքող գետերը կը բարձրանան մտահոգիչ արագութեամբ: Վերջին օրերու անձրեւները հեղեղներ ու ողողումներ առաջ բերին գիւղական շրջաններու մէջ:

Սէն գետը վաղը պիտի կրնայ բարձրանալ մինչեւ 4.60 մեդր Օսթէրլիցի կամուրջը, եւ 5.30 մեդր Պըզօնի առջեւ: Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ Մառնի եւ Սէնի վերին մասերուն մէջ թափող փոքրիկ գետերու յորդումը իր առաւելագոյն աստիճանին հասած է արդէն, այնպէս որ եթէ նոր անձրեւներ չտեղան, Փարիզի շրջանին մէջ ողողումներէ չի վախցուիր:

Լուառ գետը զգալի կերպով բարձրացած է. Տիկուանի մէջ գետը 4.50 մեդրէն աւելի է եւ երկու եզերքները ողողուած են: Բարձրացումը կը շարունակուի: Շատ մը գիւղերու միջեւ հաղորդակցութիւնները կտրուած են: Մարգերուն մէջ արածող արջառը հապճեպով գիւղերը դարձուած են: Այդ շրջաններուն մէջ կորուստները մեծ են:

Թուլուզէն կը հեռագրեն թէ Լօ գետի ջուրերը զգալաբար սկսած են իջնել, սակայն Սէն-Ժօրժ եւ Բապէսիւ տակաւին ողողուած են: Քահօրի մէջ կին մը կամուրջէ մը անցած ատեն խեղդուեցաւ: 1832էն եւ 1866էն ի վեր այսքան ողողում չէր տեսնուած Լօի աւազանին մէջ:

կարոնի բարձրացումը եւս կը շարունակուի. Պօրտոյի հիւսիսային արուարձանները ողողուած են. ամբողջ հարաւ-արեւմտեան շրջանին մէջ շատ գէշ օդ մը կ'ընէ: կը յորդին նաեւ Սօն, Ռօն, Ավէյրօն եւ Թառն: Տօրտօնեի մէջ Օվզէր գետը 5 մեթր բարձրացած է կարգ մը տեղեր, Փէրիկէօի ցած մասերուն մէջ տասնեակ մը տուներ ողողուած են: Ջուրերը արագօրէն կը յորդին, հետզհետէ ողողելով մինչեւ 1913ի հեղեղին հասած տեղերը: Լիոնէն Ռիվ-տը-Ժիէռ տանող ճամբան կտրուած է եւ Սօնը հինգ մեդր բարձրացած է Շալօնի մէջ:

Լա Ռօշէլի առջեւ ովկէանոսը կատղած է: Քանի մը նաւեր ալիքներէն քշուեցան. ձկնորսանաւ մը ընկղմեցաւ եւ մէջի հինգ ձկնորսները ծովամոյն եղան:

Պիսքայեան ծոցին մէջ գտնուող բազմաթիւ նաւեր օգնութիւն կը խնդրեն: Լօրիանի անթելի կայանը հասած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ անգլ. շոգենաւ մը փուանթ տէ Պալէնէն հինգ մղոն դէպի արեւմուտք ժայռոտ եզերքին վրայ ընկղմած է: Մարսիլիայէն եւս նման նշաններ կը ստացուին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ անոնք որոնք մինչեւ այժմ որ եւ է խումբի մէջ արձանագրուած չեն այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին երիտ. Միութեան ակումբին մէջ: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի օր ժամը 2ին րիւ տը յա Լուար կրան քաֆէ տիւ փալէ սրահին մէջ. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիր. 13 մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը 14 մարտ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8 ուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալով անդամատետրերով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին ֆութպոլի պահեստի խումբը, պիտի մրցի կիրակի 13 մարտ C. A. Montrougeի պահեստի խումբին դէմ, ժամը 1 ուկէսին: Հաւաքավայր ժամը 12 ուկէսին փորթ տ'Օրլէան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հիւսեան (Երեւան - Մարսէյլ) եւ Շահլամեան (Մարսէյլ) ընտանիքները հրապարակաւ իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն հեռաւոր թէ մօտիկ այն բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն որոնք անձամբ, կամ հեռագրով թէ նամակներով փութացին իրենց խնդակցութիւնն ու շնորհաւորանքը յայտնել Պօղոս Հիւսեանի եւ Իսկուհի Շահլամեանի ամուսնութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1927 փետրուար 27ին Մարսէյլի մէջ, կնքահայրութեամբ որդի Վ. Ղազարեանի:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Զափ. երկս. Որբերու Միութեան լսարանական յանձնախումբը դասախօսութիւններու շարքը բացած է:

Բժշկ. Միութեան կողմէ կը դասախօսէ Տքթ. Վ. Հաճեան Պալասան «Սննդառութիւն» նիւթին շուրջ, որ տեղի կ'ունենայ Միութեան ընթերցարանին մէջ 61, Rue Mr. le Prince, վաղը կիր. 13 մարտ կէս օրէ վերջ: կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները, ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԻԼՆԷՕՎ-ՏԸ-ՊԷՐԿ, Գ. Ս.— Ստացանք 10 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Տ. Գ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳՈՐԾ. — Ստացանք 523 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Ժ. Թ. Ի. — Ղրկեցէք 30 ֆրանք:

ՍՈԽԱՆ, Կ. Շ.— Ստացանք 5 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Ա. ՎՐԴ. Ս. — Ստացանք 35 ֆրանք:

ՖԷՐԻԷՌ, Կ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք: Սկսանք ղրկել:

ՓԱՐԻԶ, Ա. Փ.— Ստացանք 10 ֆրանք:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Ռ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Մ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

ՍԷՆ ՌԱՄՊԷՌ ՏԱԼՊՕՆ, Ա. ԳԱԼ.— Ղրկեցէք 30 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըրնազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— կը փնտռուին Սեբաստացի գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են: Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12
Թրք. ոսկի	» or	115
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատր	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր » »	Lire	113
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատր	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	91

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050
» II	»	1920
» III	»	1715
Թուրքիոյ Երկթղ.	Lots turcs	160

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՐՏ 1927
13 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 284 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՂԱԾԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵԼՈՎ

Վերջերս կը գրէինք թէ 1926 Յունուար 1էն մինչեւ Դեկտ. 31 Փարիզի մէջ Թոքախտէն մեռած են 31 հոգի։ Եւ այս՝ միայն եկեղեցիէն հաղորդուած արձանագրութիւններն են։ Դեռ քանիներ կան որ չիջած են անտէր-անտիրական, եւ անգիր, հիւանդանոցի մը անկիւնը, եւ նետուած փոս մը։

1926ին գործազրկութեան տագնապ չկար։ Նոյեմբերին էր որ ծայր տուաւ անձկութիւնը, քթէ բերնէ բերելով քանի մը տարուան համեմատական հանգիստը։ Եւ իբրեւ հետեւանք, վերջին հինգ ամսուան ընթացքին խախտեցաւ շատ-շատերու առողջութիւնը։ Զարաչար աշխատանք, անբաւական սնունդ, վատառողջ բնակարան, զանազան հոգեր եւ մոլութիւններ տարուէ տարի կը մաշեցնէին շատ մը աշխատաւորներու ֆիզիքականը. իսկ վերջին տագնապը լրացուց պակասը։ Մանաւանդ որ, օդն ու ջուրն ալ կը չարունակեն իրենց դաւադրական աշխատանքը, մեծ քաղաքներու մէջ։

Առաջին անգամ չէ որ ուշադրութիւն կը հրաւիրենք այս ցաւալի կացութեան վրայ։

«Բուժանք» վերջերս շարք մը յօդուածներ հրատարակեց, գիտականօրէն պարզելով չարիքը, եւ առանձնապէս՝ «ընկերային հիւանդութիւններու» յարաճուն վտանգը՝ գաղթական եփտասարդութեան համար։ Իր հաւաստիքներուն համաձայն, Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի հազար հոգիի վրայ 10 - 20 հոգի թոքախտէ կը վարակուին, եւ ասոնց 2 - 5ը կը մեռնին։ Առնուազն նոյն համեմատութիւնը պէտք է ընդունիլ հայ թոքախտաւորներուն համար, ինչ որ մօտաւոր գաղափար մը կուտայ այդ աղէտին ահաւորութեան մասին»։

Աւելի մխիթարական չէ սեռական հիւանդութիւններէ, ալքոլամոլութենէ, գործարանային աշխատանքէ հիւանդացածներու վիճակը։ Բայց, մինչ այդ կարգի դժբախտներու համար զանազան դիւրութիւններ կան, մինչեւ անգամ ձրի բժիշկ եւ հիւանդանոց, թոքախտաւորներուն պարագան բոլորովին տարբեր է։ «Անոնք ոչ միայն պէտք չէ աշխատին, իրենց հիւանդութեան ընթացքը չծանրացնելու համար, այլ եւ պէտք է ունենան առնուազն 7—10,000 ֆր.ի խնայողութիւն», որպէսզի դարմանելու յոյս մը ունենան։

Եւ մեր պաշտօնակիցը, («Բուժանք», թիւ 9) մէջտեղ կը դնէ ծրագիր մը,—կազմել ընկերութիւն մը, թոքախտի ենթակայ հայրենակիցներու «իրերօգնութեան սնտուկ» մը, 5—10 ֆր. անդամավճարով։

Առանց մտնելու ծրագրին մանրամասնութեան մէջ, կը կարծենք թէ իրագործելի չէ այս առաջարկը, թէ նիւթական եւ թէ մանաւանդ հոգեբանական տեսակէտով։ Չենք գիտեր թէ ուրիշ ազգերու մէջ կա՞ն այս ծրագրով ընկերակցութիւններ։ Բայց, մօտէն ճանչնալով մեր հասարակութիւնը, կրնանք աւանով ըսել թէ առողջ, հիւանդ կամ ենթակայ, ո՛չ մէկը պիտի ուզէ մօտենալ «վէրէմ»ի հետ կապուած գործի մը։

Ամէնուն միտքէն կ'անցնի թէ օր մը պիտի սեռնի։ Բայց ոչ մէկը մղուի խորհիլ թէ օր մը թոքախտ պիտի ըլլայ, եւ այդ ուղղութեամբ տանջէ իր միտքը, խնայողութիւն կատարէ, թոքախտի ենթականերու ընկերակցութեան անդամագրուի, ապահովաբար պիտի հիւանդանայ կասկածէն եւ մտախոհութենէն։

Միւս կողմէ, դիտելի է որ, ամէնէն սովորական, անհրաժեշտ ընկերակցութեանց եւ միութեանց մէջ անգամ, մեր հայրենակիցները այլամերժ են, եթէ ոչ իրերամարտ։ Ո՛ւր կը մնայ այսպիսի կազմակերպութեան մը պարագային։

Մեր կարծիքով, լաւագոյն ձեւն է հասկացողութեան մը գալ արդէն եղած հաստատութեանց հետ, եւ եթէ ոչ դարմանատուն մը բանալ, գոնէ 20-30 մահճակալ ապահովել ապաքինարանի մը մէջ։

Այսպէս, Կարմիր Խաչ, Տիկնանց, Աղքատախնամ, Բարեգործական, Հայրենակցական եւ նման միութիւններ կրնան իրենց տարեկան եկամուտէն որոշ մաս մը յատկացնել առանձնապէս այս գործին։ Որքան գիտենք, Ֆրանսայի լաւագոյն ապաքինարանները օրական 40 ֆրանք ծախս կը պահանջեն իւրաքանչիւր թոքախտաւորէ։ Այս հիման վրայ, ենթադրելով որ կարելի չէ ոչ ամբողջ Եւրոպայի մէջ առանձին դարմանատուն ունենալ, ոչ ալ աւելի աժան պայմանաւորուիլ, միայն Ֆրանսայի մէջ քսան մնայուն մահճակալի համար ամսական պիտի պահանջուի 24,000 ֆրանք։

Մեր ուժէն վե՞ր է այս գործը։ Ո՛չ. մանաւանդ որ կարելի է միշտ բացառիկ օգնութիւններ ապահովել, նոյնիսկ օտարներէ (Րոքֆէլլըրէն.)։Ծանօթ մարդասէր Քրաֆթ-Պոնար տարիներէ ի վեր հայ ունեւորներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այսպիսի ծրագրի մը վրայ։ Բայց, ամէնն ալ իրարու կը նային, որովհետեւ չկայ մէկը որ առաջին քայլը առնէ։ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը երկինքէն չինկաւ։ Այն ալ արդիւնք է ձեռներէցութեան, աշխատանքի, եւ ժողովրդական տասնոցներու։

Եղածը կեդրոնացնելով եւ որոշ ծրագիր մը պատրաստելով, կարելի է այստեղ ալ արդիւնաւոր գործ կատարել, փոխանակ բախտին ձգելու բազմաթիւ անճարներ։

Առ հասարակ, խառնիխուռն եւ խաչաձեւ են մեր հանրային գործերը։ Յաճախ տասը տեղէ դրամ կը հանուի միեւնոյն նպատակին համար, եւ բոլորովին կը մոռցուի նոյնքան կարեւոր պահանջ մը։

Հարկ է զատել, ամփոփել եւ ներդաշնակել բազմազան օրգաններ, աւելի արդիւնք ստանալու համար։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» թերթին Լոնտոնի թղթակիցը, որ Անգլիա գտնուած յիսուն թուրքերէն մէկն է, ինչպէս կը գրէ ինք, երկար մտածելէ յետոյ, հաստատեր է թէ... Անգլիացիները նկարագրով շատ կը նմանին թուրքերուն, եւ փոխադարձաբար։ Ահա թէ ինչպէս.

— «Անգլիացիներուն հետ մեր յարաբերութիւնները աւելցնելով, մօտէն ճանչցած պիտի ըլլանք նաեւ ազգ մը, որուն նկարագիրը եւ բարքերը շատ կը նմանին մեր նկարագրին ու բարքերուն։ Անգլիացին ծանրախոհ է եւ մարմնոյն ամէն կողմերը շարժելով ու դէմքի ծամածռումով խօսող անձերէն չախորժիր։ Թուրքերն ալ այնպէս են։ Անգլիացին երկար փորձերէ ետք բարեկամ կ'ըլլայ մէկուն եւ իր բարեկամութեան մէջ անկեղծութիւն եւ անձնուիրութիւն ցոյց կուտայ։

«Թուրքերն ալ այնպէս են։ Անգլիացին իր գործերուն մէջ ուղղամիտ է։ Կեղծաւորութենէ նախապատիւ կը սեպէ ուղիղ խօսքը, եթէ անիկա դառն իսկ ըլլայ։ Թուրքերն ալ այսպէս են։

«Անգլիոյ մէջ իմ տեսած հիւրասիրութիւնս միայն Թուրքերուն քով կը գտնուի։»

Բարի վայելում։

ՈՒԿՐԱՅՆԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

«Փրավտա»յի (5 Մարտ) մէջ թղթակից մը խիստ քննադատութեան կ'ենթարկէ «ուկրայնացման» քաղաքականութիւնը, որ «սկսած է յիշեցնել առաջուան ռուսացումը»։ Ուկրայինայի բոլոր քաղաքներուն մէջ ցուցատախտակները, սինէմայի մակագրութիւնները, յայտագիրները եւայլն կը գրուին միայն ուկրայներէն։ Ուկրայնական համալսարաններու մէջ դասաւանդութիւնը կը պատրաստուին դարձնել ուկրայներէն, բոլոր աշխատակիցները անխտիր պարտաւոր են սորվիլ ուկրայներէնը. Թղթակիցը կը բողոքէ ուկրայնացման նեղ-ազգայնական քաղաքականութեան դէմ եւ կը պահանջէ, որ ռուսերէն լեզուն ալ տեղ ունենայ Ուկրայինայի գէթ այն վայրերու մէջ, ուր ռուս տարրը կ'ապրի խոշոր զանգուածներով։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ապրիլ 10ին պիտի գումարուի խորհրդային Միութեան խորհուրդներու ընթհական՝ 4րդ համագումարը։ Այդ առթիւ Միութեան գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը կատարած է պատգամաւորներու նոր բաշխում, ըստ որու՝ խորհրդային Ռուսաստանը պիտի տայ 1,032 պատգամաւորներ, որոնցմէ ռուսական նահանգները՝ 598, Ուրալի շրջանը՝ 71, Հիւսիսային կովկասը՝ 89, Սիպերիան՝ 85, Հեռաւոր-Արեւելքի շրջանը՝ 24, ինքնավար հանրապետութիւններ՝ 144։ Ուկրայինային յատկացուած է 312 տեղ, Պելոռուսիային՝ 55, Անդրկովկասին՝ 63, Ուզպեքիստանին՝ 46 եւ Թուրքմէնիստանին՝ 9 —ընդամէնը 1,517 պատգամաւոր։ Խորհրդակցական ձայնով պատգամաւորներու ներկայութիւնը արգիլուած է։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՅԵՐէՆ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ.— Հայաստանի Մասիս Թրքաբնակ գիւղին բնակիչներէն հայերէն սորվելու համար արձանագրուած են 25 հոգի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պեսարապիոյ խնդիրը եւ Ռուսիա

Պուքրէշի Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը հանդիսաւոր նիստեր գումարեցին, պաշտօնապէս լսելու համար Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը Իտալիոյ կողմէ։ Երբ մէկ կողմէ Ռումանիոյ մէջ ուրախութիւններ կ'ըլլան, միւս կողմէ սուգ մտած են պոլշեւիկները։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, «Իզվեսթիա» կը գրէ թէ «Իտալ. կառավարութիւնը այս անգամ իր երկրին շահերը որոշապէս շփոթած է շահերուն հետ անոնց, որոնց ուղղակի նպատակն է վնասներ պատճառել Խորհրդային Միութեան օրինական իրաւունքներուն։ Խորհրդային Միութեան հետ իր արտաքին յարաբերութեանց մէջ անկախ չըլլալը խիստ լուրջ հետեւանքներ կրնայ ունենալ Իտալիոյ շահերուն համար։ Պեսարապիոյ համաձայնագրին վաւերացումը բնաւ չպիտի ճանչցուի Խորհրդային Միութեան կողմէ, որ չի փոխեր իր տեսակէտը այդ խնդրին մէջ։

«Բողոքելով Իտալիոյ այս վերջին արարքին դէմ, կը յայտարարենք թէ ատիկա ո՛չ մէկ կերպով կրնայ պարտադրել Խորհրդային Միութիւնը։ Այս արարքը կը նկատենք ուղղակի անբարեկամական, որ կը սպառնայ մինչեւ հիմա երկու երկիրներուն միջեւ պահպանուած բարեկամական յարաբերութիւններուն :»

ՊՈՅՔՈԹ ՌՈՒՍ. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թեհրանէն Մարտ 10 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Կառավարութիւնը մերժած ըլլալով առեւտրական յարաբերութիւնները խզել Ռուսիոյ հետ, Կասպից ծովու նաւահանգիստներու վաճառականները իբրեւ բողոքի նշան որոշեցին արգիլել Ռուսիայէն եկած կամ հոն ղրկուելիք վաճառքներու նաւէն հանուիլը կամ նաւ բեռցուիլը։ Կը սպասուի որ Ռուսերը միջամտեն։

Աթէնքի մեծ գործադուլը

Ինչպէս գրեցինք, անցած օր Աթէնքի եւ Փիրէի բոլոր խանութները, ճաշարանները եւ սրճարանները փակուեցան՝ բողոքելու համար կառավարութեան կարգ մը որոշումներուն դէմ, որոնք են՝ Ա.— Եկամուտի տուրքերու վճարման համար պայմանաժամ տրուած է մինչեւ Ապրիլ 1։ Բ.— Կալուածատէրերուն իրաւունք տրուած է տուներու, խանութներու եւ վաճառատուններու վարձքերը աւելցնել պատերազմէն առաջուան սակին 100ին 25 համեմատութեամբ։

Մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցները անսովոր տեսարան մը կը պարզէին՝ փակուած փեղկերով, սրճարաններն ու ճաշարանները պարապ աթոռներով։ Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն ժողովուրդը խուժած էր նպարավաճառներու և հացագործներու խանութները՝ ուտելիք եւ հաց ապահովելու համար, վախնալով որ գործադուլը կրնայ երկարիլ։ Բժիշկներն ու դեղագործներն ալ հրաւիրուեցան մասնակցիլ գործադուլին, սակայն անոնք մերժեցին այս հակամարդկային առաջարկը։

Կառավարութիւնը պիտի գրաւէ փուռերը եւ հաց պիտի պատրաստէ ժողովուրդին համար, եթէ գործադուլը երկարի։

Կառավարութիւնը տեղեկացաւ որ Փանկալոսի օրով պաշտօնի վրայ եղող սպաներ ծրագրած են հրահրել գործադուլը, և առիթէն օգտուելով ձեռք առնել իշխանութիւնը։ Ասոր վրայ, խիստ լուրջ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Ամէն կողմ պահակներ կը շրջին. եւ բաց խանութները ոստիկանական հսկողութեան տակ են։ Օդանաւեր կը թռին քաղաքին վերեւ եւ հրշէջներ պատրաստ են ամէն վայրկեան շարժման մէջ դրուելու պատահական ցոյցերը ցրուելու համար։

Մինչեւ ակռաները զինուած ոստիկաններ ժողովուրդին հաց եւ պտուղներ կը ծախեն։

Մարտ 10ի գիշերը ամբոխը յարձակեցաւ պահակ զինուորներու ջոկատի մը վրայ եւ ուզեց զինաթափ ընել զայն։ Պատահած ընդհարումին հետեւանքով մէկ հոգի սպաննուեցաւ, քանի մը հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Շնորհիւ հասած օգնական զօրքերու, կարելի եղաւ ամբոխը ցրուել։ Քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Սպաննուողը համայնավար մըն է, որ կարմիր դրօշ մը բռնած ցուցարարներու առջեւէն կ'երթար։

Փիրէի խանութներէն շատերը բացուած են արդէն։ Աթէնքի մէջ եւս գործադուլը վերջ գտած է։

Միւս կողմէ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ ալ կառավարական պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած են՝ պահանջելով ամսականի յաւելում։

Գործազրկութիւնը փերթէ կանգ առած

Պաշտօնաթերթին հրատարակած վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, մինչեւ Մարտ 10 ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 81,916, որոնց 60,049ը այր եւ 21,867ը կին։ Անցած շաբաթ ասոնց թիւն էր 80,941, որով մէկ շաբթուան մէջ աւելցած են 975 հոգի։ Ասոնցմէ շատեր նախկին գործազուրկներ են, որոնք գործ գտնելէ յուսահատած, դիմած են նպաստի սնտուկներուն։ Փարիզի շրջանին մէջ գործազուրկներուն թիւը 1034 հոգի պակսած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱԼԻԱԹ - ՋՈՒԼՖԱ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Ալիաթ-Ջուլֆա երկաթուղագծի շինութիւնը ուժգին թափով առաջ կը տարուի։ Շինուելիք 384 վերստ ճանապարհէն 230ը արդէն շինուած է։ Մուղանի եւ Միլի դաշտերը կտրուած են եւ կը մնայ շինել ամէնէն աւելի դժուար լեռնային մասը, ուր պէտք է փորուի 10 ներքնուղի։ Կեդրոնական կառավարութիւնը նոր գումարներ յատկացուցած է այդ նպատակով։

ԱՆՎԵՐՋ ԶԵՂԾՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային Միութեան բանւորա-գիւղացիական տեսչութիւնը քննած է Միջին Ասիոյ ջրատնտեսութեան գործերը եւ երեւան հանած է բազմաթիւ զեղծումներ։ Այսպէս, 1925—26ին յատկացուած 21 միլիոն ռուբլիէն ծախսուած է իր նպատակին համար միայն 4,5 միլիոն, մնացածը վատնուած է։ Հաշիւ ու ծրագիր չկայ. ստացուած արդիւնքները բոլորովին անարժէք են։ Մանաւորապէս դատապարտելի են Քարա-Քում անապատի հետազօտութիւնները, որոնց նպատակը պիտի ըլլար Ամու-Տարիա գետի հոսանքը դէպի Կասպից ծով ուղղել. այդ հետազօտութեան վրայ ծախսուած է մէկուկէս միլիոն ռուբլի առանց ո եւ է հետեւանքի։ Մէկ տարուան մէջ Միջին Ասիոյ ջրատնտեսութեան պաշտօնեաներու թիւը 1,268էն բարձրացած է 4,286ի, որոնց տարեկան ռոճիկը միայն 9 միլիոն ռուբլի է։

Այս եւ նման ուրիշ աղաղակող զեղծումները նկատի առնելով, տեսչութիւնը որոշած է Ուզպէքիստանի եւ Թիւրքմէնիստանի ջրային կոմիտէի գործերը յանձնել գերագոյն դատարանին եւ անմիջապէս պաշտօնազուրկ ընել Միջին Ասիոյ ջրատնտեսական կոմիտէի նախկին նախագահ եւ այժմ Խորհրդային Միութեան ոռոգման կոմիտէի փոխնախագահ Ռըքունովը, Ուզպէքիստանի ջրային վարչութեան պետ Փոլխորովը, Ուզպէքիստանի կառավարութեան փոխ-նախագահ Մորը։ Որոշուած է նաեւ պաշտօնէութեան կազմը անմիջապէս կրճատել 50 առ հարիւր եւ փոփոխութիւններ կատարել Միջին Ասիոյ ջրատնտեսութեան ծրագրի եւ ղեկավարութեան մէջ։

Պէտք է նկատի ունենալ, որ այս շրջանը Ռուսաստանի բամպակի գլխաւոր շտեմարանն է։

ԽԵԼԱՑԻ ՀԱՅ ՄԸ.— Մեքսիկայի մէջ Հայերը դեռ անուն ու համբաւ չունին։ Տոքթ. Իշխանեան անուն պատուելի մը Մեքսիկայի մէջ երկար ժամանակ կը թափառի, սակայն չի յաջողիր բարձրացնել Հայկազանց անունը։ Օր մըն ալ կը կազմակերպէ կենդանեաց Պաշտպան ընկերութիւն մը։ Ու Ծնունդի տօնին առթիւ, բանուկ հրապարակի մը վրայ, կը հաւաքէ զանազան կենդանիներ եւ անոնց կուտայ Ծնունդի սեղան մը։ Մեքսիկայի թերթերը կը հիանան այս խելացի Հայուն կատարած մեծ գործին վրայ եւ կը հրատարակեն Տոքթ. Իշխանեանին նկարը, տօնի զանազան պարագաները, թէ ինչպէս շուները վեր վեր կը ցատկեն միսին հասնելու համար, թէ ինչպէս էշը ստեպղին կ'ուտէ ախորժակով։

Թերթերը տոքթորին կուտան Սիրոյ առաքեալի անունը, յայտնելով որ Հայաստանէն եկած է, քարոզելու համար իր վարդապետութիւնը։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ "ԼԱԿՈՏ"ՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան մէջ օրուան խնդիրն է Խորհուրդներու ընտրութիւնը:

Ինչպէս յայտնի է, Ախալքալաք հայաբնակ գաւառը խլուած է Հայաստանէն եւ միացուած Վրաստանին: Այդ գաւառին մէջ կայ գաւառակ մը, Բարալէթ, ուր նոյնպէս ընտրութիւններ կը կատարուին: Այդ շրջանին պատասխանատու գործիչ Արաբօղլուն հետեւեալ կերպով կը բացատրէ Բարալէթ շրջանի ընտրական պայքարի ընթացքը. (Զարիա վոստոկա, 18 Փետր.).

—«Ընտրութիւնները կատարուեցան առանց ո եւ է ճնշման եւ հրահանգի՝ ժողովուրդի 100 տոկոսի մասնակցութեամբ: Բայց աղքատ դասակարգը քուէ չտուաւ կուսակցականներուն, իսկ կոմսոմոլները (կոմունիստ երիտասարդներ) մարդու տեղ չեն դներ: Անոնք բնաւ չեն ուզեր լսել եւ դէմ ելլել հարուստներուն ու կուլակներուն: Չքաւորներու դասակարգային հասկացողութիւնը հաւասար է զէրոյի: Գիւղացիները կը պաշտպանեն այն տարրերը, որոնց դէմ կը պայքարին կոմունիստները: Մենք առաջ կը քշենք երիտասարդ ուժերը, բայց գիւղացիները զանոնք լակոտներ կը համարեն: Կոմունիստները դժգոհ են, որ գիւղերը կը դնենք սեւամալիք ցանկերու մէջ:»

Այս նկարագրութենէն կը հետեւի թէ կոմունիստներու ընտրական ցանկերը ժողովուրդին համար սեւ ցանկեր են, թէ ժողովուրդը 100 տոկոսով կը մասնակցի ընտրութեանց, բայց կոմունիստներուն քուէ չի տար եւ լակոտներու տեղ կը դնէ զանոնք, թէ դասակարգային շերտաւորում չկայ Բարալէթ շրջանին մէջ:

Բայց հետաքրքրական է կոմունիստ գործիչին եզրակացութիւնը, եւ դարմանը այդ հակապոլշեւիկեան տրամադրութիւնը ոչնչացնելու համար:

«Համարձակօրէն յայտարարենք՝ երբ մենք կեդրոնին մէջ կը պահանջենք խորհրդային ռամկավար իրաւունքներ, մենք չափազանց ընդարձակ «հօրիզոններ» կ'ուզենք ընդգրկել: Այդ սկզբունքները մեր գիւղացիին համար չեն: Ըստ իս, մենք չափազանց լայն ենք բացած մեր դռները եւ միջոց կուտանք հակախորհրդային տարրերուն հեգնել եւ ծաղրել մեր ընկերները եւ մեր կազմակերպութիւնը: Մենք չափազանց երես կուտանք գիւղացիներուն: Գիւղացին կը սիրէ եւ կը յարգէ խիստ եւ դաժան ուժը (իշխանութիւնը)»:

Ահա կոմունիստ գործիչին եզրակացութիւնը: Աւելորդ են նոր բացատրութիւններ, պարզելու համար այն յուսահատական կացութիւնը ուր ինկեր են պոլշեւիկները, իրենց համալսարանաւարտ գործիչ Արաբ Օղլուի հետ միասին: Խեղճերը կ'իշխեն, ուժ են եւ պետութիւն, բայց ահա ուժ չունին Ախալքալաքի գիւղացիութեան մէջ, մինակ են, անյենարան, եւ վերջապէս ժողովուրդին հարիւր առհարիւրին կողմէ կը համարուին «լակոտներ»: Արաբ Օղլին դարման մը կը գտնէ. «դաժան» եւ «խիստ» ուժը, ձայնազրկութիւնը, բայց դարմանը այդ չէ: Եթէ գիւղացին ձայն չհանէ իսկ, այդ չի նշանակեր թէ իր ատելութիւնը, հակակրանքը պիտի նուազի, ընդհակառակն աւելի պիտի բորբոքի:

Ինչ է պատճառը Բարալէթի շրջանի այդ անվերապահ ատելութեան՝ հանդէպ վրացի-պոլշեւիկեան իշխանութիւնը:

Եթէ Արաբ-օղլուները կ'ուզեն իրապէս ժողովուրդին կըրթնիլ եւ մինակութենէ չգանգատիլ, պիտի գտնէին երկու հիմնական պատճառներ, որ ատելի կը դարձնեն պոլշեւիկեան լուծը Բարալէթի շրջանին համար: Այդ երկու պատճառներն են, ա) Բարալէթի շրջանին մէջ դասակարգերու բացակայութիւնը եւ առանց խտրութեան բոլորին տառապանքը աղքատութեան, հողազրկութեան ճիրաններուն մէջ, երկրորդ եւ ամէնէն հիմնականը՝ ազգային խնդիրը:

Բացատրեմ.— Ախալքալաքի գաւառը եւ մէջն առած Բարալէթի շրջանը 1917—18 թուականներուն թատերաբեմ էր տաճկական արշաւանքին, ամբողջ ազգաբնակչութիւնը դարձաւ փախստական, գաղթական, աւեր հացի կարօտ: Վրացական իշխանութիւնը ոչ միայն նիւթական օգնութեան չհասաւ, այլեւ իր դաւադրութեամբ, մեղսակցութեամբ ժողովուրդը ենթարկուեցաւ թրքական բարբարոսութեանց: Բարալէթի շրջանի ժողովուրդը «Ախալքալաքը առանց Հայերու» թողնելու վրացական քաղաքականութեան շնորհիւ, Բազուրեանի, Կուրնաշէթի եւ Ծալկայ լեռներու մէջ կորսնցուց տասնեակ հազարներ, բայց դիմացաւ, ողջ մնաց եւ վերադարձաւ իր հայրենի գիւղերը: Եկաւ պոլշեւիկ վրացական իշխանութիւնը եւ խլեց այդ հալածական ժողովուրդին հողերը, զանոնք պահեց իբրեւ արօտատեղի եւ իբրեւ վրացական ներգաղթի վայր. ուզեց Հայերը ձգել անհող, անկուռ:

Այդ պայմաններուն մէջ, այդ կարճ ժամանակամիջոցին Բարալէթի շրջանը կրնա՞ր ստեղծուիլ «բուրժուա» եւ աղքատ դասակարգ: Ծիծաղելի պիտի ըլլար գրական պատասխան տալ: Այսօր կարելի չէ այդ շրջանին մէջ ցուցնել գիւղացի մը որ կարենայ իր միջոցներով գութան լծել: Այդ շրջանին հարուստ համարուածը պիտի ունենայ տասը հաւ, երկու եզ, մէկ կով եւ չորս այծ, իսկ աղքատը ասոր կէսը: Եթէ այդ կարողութեանց մէջ կը փնտռուի դասակարգային շերտաւորումը, առնուազն մանկամտութիւն է, իսկ եթէ դասակարգային շերտաւորումը փնտռուի Վրաստանի իշխանութեան եւ Բարալէթի գաւառակի ժողովուրդին միջեւ, իրականութիւն է եւ ճիշդ է, որովհետեւ իսկապէս աղքատացած այդ ժողովուրդը իբր մէկ դասակարգ - կը շահագործուի Վրաստանի ազգայնամոլ եւ աշխարհակալ քաղաքականութեան շնորհիւ:

Բայց այս չէ գլխաւոր պատճառը: Հիմնականը՝ ազգային հարցն է: Թող վստահ ըլլայ Արաբ Օղլին, որ եթէ փոխանակ Թիֆլիսէն եկած ըլլալու, Երեւանէն գար իբր պաշտօնեայ-գործակալ, հոգ չէ թէ աւելի կարմիր շապիկ հագած, այդ ատիճան ինքզինքը մինակ չպիտի զգար: Բարալէթի շրջանին մէջ իսկ պոլշեւիկցած տարրեր պիտի գտնուէին, եւ դժուար թէ այդ համարձակութեամբ «լակոտներ» համարուէին: Որովհետեւ այդ «լակոտ» խօսքը Բարալէթցի գիւղացիի սրտին մէջ կը թարգմանուի ե՛ւ դաւաճան, ե՛ւ ծախուած Վրացիին, եւ պնակալէզ Թիֆլիս նստած բռնակալներու հանդէպ, որ կոմունիստի շապիկը քաշած գլխուն, կոմինիստաբար ազատութենէ կը զրկեն հայ գիւղացին:

Բարալէթի շրջանը ունէր 5200 Վրացի համարուող թրքախօս, հայախօսներ, 39,800 հայ եւ 4500 մահմետական: Այդ ժողովուրդը քանիցս կամք արտայայտած է բաժնուիլ խորհրդային Վրաստանէն եւ միանալ խորհրդային Հայաստանին, Ան մեղք չէ գործած խորհրդային կարգերու եւ սկզբունքներու դէմ, ուզեր է մէկ խորհրդային իշխանութենէ փոխանցուիլ ուրիշ խորհրդային իշխանութեան մը:

Պատճառը այն ատելութիւնն է զոր Բարալէթի շրջանը ունի հանդէպ Վրաստանի խորհրդային իշխանութեան: Այդ ատելութիւնը չէ արտայայտուած միայն օրինական ձեւով, ընտրական պայքարներու մէջ սեւացնելով «լակոտ» կոմունիստները. ան արտայայտուած է ուրիշ ձեւերով ալ եւ այս կէտը մեզմէ լաւ գիտեն Արաբ Օղլիները: Անոնք գիտեն որ քանիցս պատգամաւորութիւններ են ղրկուած դէպի Մոսկուա, Երեւան, խնդրելով որ գիւղերը ազատեն վրացական լուծէն:

Այժմ իսկ Թիֆլիսի բանտն են վերջին պատգամաւորութեան անդամները, որոնց մտադրութիւնը յայտնի է դարձած Օրախաշւիլիներուն:

Երբ Արաբ Օղլուները այդ դէպքերը կը ծածկեն, կամ «հակայեղափոխական» ըսելով կ'անցնին, երբ դաշոյնի ծայրը ցոյց կուտան իբր սիրոյ եւ համերաշխութեան նշան, վստահ թող ըլլան որ միշտ ալ «լակոտ» պիտի համարուին, եւ պիտի մնան փուշերու վրայ:

ՏԱՐԱԳԻՐ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՄՐԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կը յիշե՞ս, երէկ, ամրան անուշ ու յամրընթաց գիշերով, պզտիկ մեր պարտէզին մէջ, ճենողկուզակի հարուստ կանաչին տակ՝ երբ վարսառատ ու աղուոր գլուխդ դրած ուսիս՝ տրտմօրէն կը խօսէիր քու Ապրիլէդ որ անցաւ ու մեր Սեպտեմբերէն որ պիտի գայ: Կը յիշե՞ս, արդէն մեղաւոր կողերով կինս իմ, որ աստղ մը ինկաւ ճիշդ մեր կտուրին վրայ...

Ճիշդ այդ պահուն, մելամաղձոտ ու յուզումէ ծանրաբեռն նայուածքդ վերցնելով վրաս՝ մեղմօրէն ըսիր թէ երբ փոքրիկ աղջիկ էիր անուշ վարսերով կոնակդ ի վար ու դեռ մանուկ ու անմեղ զգայարանքներով՝ ամէն երեկոյ տուն վերադարձիդ կը սպասէիր անակնկալի մը որ չէր դիմաւորեր քեզ...

Հէ՛ք, անլոյս օրեր՝ երբ առօրեայէն դուրս աղքատ ու տխուր եղանակ մը իսկ կը յուզէր քեզ...

Ահա երեկոն իր լոյսէ թափանցիկ քօղը կը քաշէ մեր ծառերուն վրայէն ու գիշերուան զանգակները կը հնչեն քաղցրօրէն, տանձ մը հասուն, թա՛փ, ահա ինկաւ գետին բարեբեր ու ջերմ հողին վրայ, աստղ մը ինկաւ նորէն մեր կտուրին: Շրթներս ծարաւ են քու պզտիկ, տաք ու անուշ բերանիդ, ուշ է...

Ու դուն, դեռ տուն չվերադարձար, տիկի՛ն...

Վարդագոյն ու հոտաւէտ թուղթի էջի մը վրայ զոր կը գողնամ քու հեշտադարանէդ՝ քու աղուոր գլխիդ ուրուանկարը կը մրտեմ ճենողկուզակի ծաղիկներու մէջ ու տակը ահա քեզի երգ մը նուէր զոր պիտի դնեմ զարդասեղանիդ վրայ...

Երգ մը համեստ հնչիւններով, բարի՛, բարի՛... երկչոտ ու հեզ, ինծի նման երախտագէտ... շուքը բուսած ծաղիկի պէս...

Ենթադրէ որ պզտիկ աղջիկ ես նորէն ու ես ալ՝ անուշ ու չար աչքերով վարվռուն մանչ ու սիրով ընդունէ այս անակնկալ ու խոնարհ եղանակը, քո՛յր, ուրախութեան ու առատութեան հարս...

Հեզ աղջիկ...

Անունդ շրթներուս վրայ համբոյրի մը պէս խռովիչ է...

ՍԻՐԵՐԳ

— Աղուոր ու բոցեղ աչքերով աղջիկ մըն ես դուն: Երբ կ'անցնիս գիւղաքաղաքին փողոցներէն, գիշերը դեռ չինկած, տղաքները կը նային քեզի խոշոր ու պայծող աչքերով: Քու քայլը անունդ մեր ցորենի արտերուն մէջ կ'արտասանեն դողդոջուն շրթունքներով: Ի՛նչ մեծ է քու նայուածքիդ հրաշքը: Լայն ուսերով ու զօրաւոր թիկունքներով տղաք կը հառաչեն քու ձայնիդ կարօտէն: Մեր գիւղին մայրամուտին խորը ու մեր սպիտակ աքասիաներուն տակ ի՛նչ սլացիկ է քու հասակդ: Շատ գեղեցիկ, աղջիկ մը դուն, բոլորը քեզ կը ցանկան այդպէս աղուոր աչքերով՝ իսկ ես աղքատ ու հաւատարիմ պարտիզպան մը քու հարուստ ու ծաղկառատ պարտէզիդ, կ'ըսեմ, եկուր ինծի՝ երբ խաւարին մէջ կ'ուզես արտասուել, երբ աչքերդ կ'ողողուին յուսահատութեան արցունքներով: Համբուրե՛մ քեզ թա՛ց թա՛ց թարթիչներուդ վրայ: Աղուոր ու բոցեղ աչքերով անուշ աղջիկ մը դուն:

— Ծաղկած ու բարի բերանով գեղեցիկ հարս մըն ես դուն: Ձայնդ երջանկութիւն կը բերէ ամէն յարկի տակ: Երբ կը նայիս երիտասարդի մը դէմքին՝ խոր, կապոյտ աչքերովդ կամ երբ կը խօսիս անոր՝ ան կը ժպտի յուզումէն ու աչքերը կը կախէ գետին: Ձայնդ կը խռովէ զայն: Տղաքներ կան որ կը մեղանչեն մութին մէջ լոկ քու ձայնիդ թրթռումին ունկնդրելով:

Բո՛լորը մեր գիւղին մէջ՝ քեզ կ'ուզեն այդպէս ծաղկած շրթներով, իսկ ես քու հարուստ տանդ պարզ ու խոնարհ պահապան, կ'ըսեմ քեզի որ ինծի կրնաս գալ երբոր ուզես, հոգ չէ դառնացած ու տժգոյն շրթներով...

— Ուրիշները քեզ կ'ուզեն գեղեցիկ ու սպիտակ, նորաբողբոջ Ապրիլին մէջ, եղրեւանիի ծառի մը նման...

Քեզ կ'ուզեն այդպէս ծով ու թաւշային մազերով, հեշտաբուրիկ ու ալեծուփ...

Ա՛հ, քեզ կ'ուզեն այդպէս աղուոր, շուշաններու առատ ու մեծ փունջի մը պէս...:

Ձեր պարտէզին դրան առջեւ...

Ա՛հ, ընչաքաղց ուրիշները...

— Իսկ ես բոպիկ բայց դէգ տղայ, քեզի կ'ըսեմ դողդոջուն ու երախտապարտ շրթներով որ քու ուրախութիւնդ կրնաս շնորհել որու որ կ'ուզես...

Քու աչքերուդ խռովքով երջանկացուր ո՛վ որ կամենաս...

Քու աղուոր հասակիդ շուքը կրնաս ձգել որու պարտէզին ճամբաներուն վրայ որ փափաքիս...

Քու ձայնիդ խռովքովը փայփայէ ով որ արժանի թուի քեզ ու շրթներուդ համբոյրովը կրնաս համբուրել քու արկածի պարտէզիդ բոլոր իշխանները...:

Ես հեզ ու երջանիկ աւանդապահ քու բոլոր գանձերուդ...:

Քեզ կ'ընդունիմ ինչպէս որ ինծի գաս, ինծի եկուր, եկուր ինծի, լուսակարօտ, տրտում թէ խինդ, աղքատ, հարուստ, տժգոյն, հիւանդ, ա՛հ, մէկ է քո՛յր...

* * *

— Երբ մութը կը բարձրանայ շուրջդ ու մէկը չըլլայ որ ձեռք տայ քեզի՝ քեզ պղտոտն հանելու համար, շնորհ ըրէ ինծի ընդունիլ այս յուզումէ դողդոջ ձեռքս (հաւատարիմ առաջնորդ, զօրաւոր աջ):

— Երբ տրտմութիւնը ընկճէ քեզ ու աչքերդ պղտորին մեծ ցաւէ մը, երբ հոգիդ երկչոտի, պէտք ունենաս մէկու մը որ թիկունք տայ քու չարչարուած մարմինիդ, բարեհաճէ կանչել զիս (ես՝ աներկրայ հետեւորդ, վստահ ու կորովի թիկնապահ):

— Երբ ծերանաս ու գեղեցկութեանդ կործանած պալատին առջեւէն հին երկրպագուներդ անցնին արագ ու անտարբեր քայլերով, ա՛հ, այն ատեն ընդունէ զիս՝ որպէս ծառայ քմայքիդ, որպէս խոնարհ սպասարկու քու իղձերուդ (ես՝ ցկեանս սիրահար, ես՝ սիրոյ հեզ կալանաւոր):

— Ա՛հ, եկուր ինծի յոգնած ու կարեվէր, խարխլած մարմինով, եկուր տժգոյն շրթներով, եկուր մսած ու ջերմութեան կարօտ, եկուր հիւանդ՝ քեզ կը գրկեմ անմեղ, տաք ու հաւատարիմ բազուկներուս մէջ, եկուր ինծի երբ մեծ ցաւ մը կը կործանէ քեզ (ես՝ հանգիստի անկողին, ահ ես՝ խաղաղութեան անխարդախ առագաստ):

Ա՛հ, իմ հարսս, բարի ըլլայ քու գալուստդ...: Տե՛ս, դուռս իմ... բաց...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՅՍ Կ'ԵՐԳԷ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ահա դէմ առ դէմ հայ ժողովուրդին, դէմ առ դէմ անոր հարազատ երգերուն:

Անոր մէջքին վրայ բնութիւնը կը կոտրէ իր կատաղութիւնը, հոն բռնապետ վարչաձեւեր կը զարնուին իրարու, ամէն մարդ քէն ըրած է այս աշխատող ու յաւիտենապէս ստեղծագործող ժողովուրդին դէմ: Սակայն անվհատ, մի՛շտ յուսավառ, ան կ'երգէ՛:

Դո՛ւն, գաղթական Հայ, զրկուած՝ հայրենի բնութենէդ ու երգէդ, աշխատանքէդ ու գործատունէդ, մտի՛կ ըրէ երգը քու հարազատիդ, եւ ուժովցի՛ր, մտի՛կ ըրէ եւ լեցո՛ւր հոգիդ հին յիշատակներովդ, գիւղիդ ու արտերուդ սէրովը, եւ բանաստեղծութեամբ.—

Ա.

գութան, գութան աստուածաբան,
ելաւ, ընկաւ ճըտ առ ափան,
կըտ ակօսին, ճըտ արօսին,
Շէկն է տուեր՝ դըրսու սամին,
ջուճաբ տարէք խազնադարին:
Հօրեւոր՝ ճոըռւի գետին,
փոշետուն՝ փոշին գլխուն,
մկնետուն՝ մուկնի բերան,
խնձորտուն՝ խնձոր գօտին,
խարզընտուն՝ խարզան թեւին,
Ուժտուն՝ ուժն ի թեւեր,
Սերն ու պանիր ամոլուորին,
խերն ու բարին մանճկալուորին,
Առաւե՛լ, ճա՛յ, առաւել...:

Բ.

Մաճկալ կայնաւ վըր մաճին,
վոս ի բռչամ վըր ակնջին,
ջէն տուեց ճամլուորին,
Համլուոր լսեց ուժտնուորին,
ջէն ճասաւ ճորիքուորին,
ջէն տուէք ճորեւորին,
Որ դուշմնի աբեւն ճորին,
գործ առաւե՛լ,
գո՛րծ, գո՛րծ, ղուրպա՛ն գործ,
գործ առաւե՛լ...:

Գ.

խլըուն թթու թան,
կէսօրին ոսկէ վռիկ,
իրիկուան աւելուկի աղցան,
դէճ, ճոռովել արա՛,
Մուխսի գութան:

Դ.

Հով արա՛, Լեղվար, ճով քամի,
Մեր մշակը ճով կամի,
մեր մշակը շոգել ա,
Որձ գոմշի պէս շոգել ա:

Լեղվար, ամպէ, ցօղ արա՛,
էս օր քիչ ամպշող արա՛,
Շոգն ու տօթը թող արա՛,
Մի քիչ մեզ բան թող արա՛:

Արեւը ինձ դաղում ա,
Ուշն ու միտքը շաղում ա,
Ծովինարը խաղում ա,
Բարակ անձրեւ մաղում ա:

Ե.

Քաղհան եմ անում մօտ սարին,
Մատաղ ըլիմ իմ եարին,
Մէջքին էրծաթէ քամար ա,
Մեռնեմ ունքի կամարին:

Ուրագս սարքած, սրած,
Մաշիկս սաղրուց կարած,
Ես իմ կարմիր երեսս,
Երես երեսին դրած:

Քաղհանում եմ կոչիթը,
Հագուած եմ լաւ խաս չիթը,
Երնէկ կըտամ էն օրին,
Որ կ'ընկնեմ եարիս ծիտը:

Զ.

փչ է՛, ճովեր փչէ՛,
Մանգաղին ուժ բեր,
Քակէ ճասկն ու ծղօն,
Իմ եարս տուն բեր:

եկո՛, ծով ծով աչեր,
Զիս մի յացուներ,
Դուշմներս շատ են,
Զէնոնք մի խնդացներ:

Դէ՛, շնգշնգա՛, քամի,
Շփշփա, մանգաղ,
Ձեր սիրուն ծէնիկ,
Ցարտերս տի քաղին:

Աստծուն փառք տալով,
Ճզերս պիտ'պաճեմ
Ու անօրէն տիրոջ
Դառն քրտինքիս
Բաժին տի անեմ:

Է.

Իմ խնոցին չիմչիրի,
Քու խնոցին փշրուի,
Խնոցի եմ ճարէ՛, եղ չկայ,
Քոնակ մարթին տեղ չկայ:

Հարի՛, ճարի՛ խնոցի,
Մէջդ ա բարի, խնոցի,
Ունգդ բարակ, խնոցի,
Մէջդ կարագ, խնոցի:

ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Կէս օրուան արեւէն սպաննուածի պէս, Ամարայի վրանախումբը քուն էր մտեր՝ անշա՛րժ կը հանգչէր: Լռութեան մէջ, երբեմն, կը լսուէր ճարճատիւն մը, զոր կը հանէին, արեւէն խանձած, չոր կաղիններուն կեղեւները գալարուն:

Գլուխը գերանի մը շուքին, ոտքերը արեւուն, Օմար կը մրափէր բակին մէջ իր ճերմակ տընակին, որ ծեփուած էր յարդացեխով եւ վրայէն՝ կիրով: Գլուխին վերեւ սարդ մը պատէ պատ թել կը նետէր եւ իր ոստայնը կը լարէր: Ոտքերուն կողմը՝ անպիտան շուն մը, յարդի գոյն, անդին՝ գալուն կատու մը, ստեւը թափած, գիրար կը լրտեսէին:

Բա՛ն մը զարնուեցաւ յանկարծ դուռին, որ ուժգնօրէն դըղրդաց: Օմար, դեռ անշարժ, քանի մը անգամ թարթիչները բացաւ ու գոցեց: Դուռը նորէ՛ն երերաց, անգա՛մ մըն ալ:

— Է՛:

Նեղացաւ եւ տեղը նստաւ: Յետոյ, երբ տեսաւ որ դուռը անհամբեր ու անընդհատ հարուածներու տակ կը դղրդայ, շփեց աչքերը, անգամ մըն ալ յօրանջեց, ձեռքերը պրկեց, եւ յայտնի նեղութեամբ, գէշ օրհնէնքով մը ոտքի ելաւ: Որովհետեւ, կ'ըսէ առածը, «աւելի լաւ է նստած ըլլալ քան ոտքի, կամ պառկած ըլ... լալ քան նստած, կամ... մեռ... ըլլալ քան պառկած»:

Վերջապէս, հարթ գետ... վրայ հողաթափները քաշք... գնաց բանալ դուռը:

Այցելուն ներս գահավի... Գլխանոցը փակեր էր դէմ... երկար լօդիկ մը կը գրկէր մ... մինը: Բազուկը երկարեց, ձեռ... բացաւ.

— Խաղաղութի՛ն վրադ: Քե... հիւր կու գամ. կը խնդրե՛մ պա... զիս տանդ մէջ՝ հալածողներ... դէմ:

— Հիւրը նուիրական է: Խա... ղաղութիւնը վրադ:

Օտարականը գլուխը բաց... Օմար, անզուսպ բարկ... թեամբ՝ կախուեցաւ առաջ.

— Ալի՛, դո՞ւն...:

Յետոյ, հանդարտելով ը...

— Խաղաղութիւնը վր... պատմէ՛:

* * *

Երեք ամիս առաջ, այս Ա... փախցուցած էր Օմարի կին... մէկը: Օմար բան մը չէր ըսա... իսկ վրէժ լուծած: Գաւառ... դիմէր: Ի՞նչ օգուտ: Այս անպա... ուութիւնը կարելի էր հատուց... միայն մահուամբ. եւ երդ... ըրած էր սպաննել առեւանգ... Առիթի կը սպասէր...:

* * *

Երկու մարդիկը, երես երե... իրար կը դիտէին խիստ ըլ... թեամբ:

— պատմէ՛:

— Ահա պատահածը: Արգիլ-
...ած անտառէ մը փայտ կը կըտ-
...ք: Ֆրանսացի ոստիկանները վրայ
...ին: Վախնալով որ գիս կը ձեր-
...ն, հրացան պարպեցի ա-
...զնոյ վրայ. վիրաւորեցաւ, սակայն երբ
...ոյն մը վարանեցան, ես առիթը
...ալով անտառին մէջը նետուելու
...կորսուելու: Անոնք ձիով էին, եւ
...պիտի կրնային ետեւէս հասնիլ:
...ս չճանչցան զիս, դէմքս
...մէջ ծածկուած էր:
...սակայն հաւանական է որ ան-
...շրջանը ընեն պաշարելու
համար զիս: Միակ ապաստանա-
...քու տունդ էր: Եթէ թոյլ
...որ հոս մնամ, փրկուած եմ: Հրա-
...ս գուն ես տէրը...:

Երկար լռութիւն մը տիրեց:
...զարմացաւ, որովհետեւ նե-
...աւելի բնական եւ դիւրին
...թուի անոր որ կ'ընդունի, քան
...անոր, որ կուտայ:

Սակայն, երրորդ անգամ ըլ-
...Օմար կրկնեց.

— Հիւրը նուիրական է: Հանէ
...հիմա պիտի նստինք եւ
...պէս պիտի ձեւացնենք թէ
...ք կը խաղանք քանի մը
...էէ ի վեր: Երբ ոստիկանները
...— հաւանական ալ է,
— կ'ըսենք թէ դուն հոս կը գըտ-
...ուրէ ի վեր: Երբ տես-
...թէ ճատրակ կը խաղանք բնա-
...հանգարտութեամբ, իրենց
...պիտի փարատի եւ
...պիտի մեկնին:

Իրաւ ալ, ոստիկաններ եկան:
...պարզ ոգի մարդիկ են, եւ
...հոգեբանութիւն մը ու-
...ցնելով հանդարտութիւնը
...կը տիրէ տան մէջ եւ մարդոց
...ձեւականութեան համար,
...քանի մը հարցում ըրին եւ, ա-
...լով, իրենց խղճի պարտքը
...կատարած, մեկնեցան քաղաք. թըր-
...համար իրենց կոկորդը, որ
...էր օրուան տաքութենէն
...երկար ճամբորդութեան մը
...:

Երբ անհետացան, Ալի ըսաւ.

— Օմա՛ր, ինչպէ՞ս շնորհակալ
...քեզի: Դուն շա՛տ վեհանձն
...:

Օմար, անշարժ, չպատասխա-
...:

— Խաղաղութիւն վրադ, ը-
... Ալի եւ մեկնեցաւ:

...տաւ արահետ մը որ ան-
...կը տանէր: Օմար, լռիկ մնջիկ
...ինչեւ ճամբան ընկերացած էր
...:

— Աղէկ ըրի որ Օմարին
...ը պաստանեցայ,— կ'ըսէր
...քիրեն Ալի: Շա՛տ վեհանձն ե-
...: Որովհետեւ ըրածիս փոխարէն
...գուրը չհանել: Անտարա-

կո՛յս չէ մոռցած դեռ. մեկնումիս
ատեն պահած լռութենէն հաս-
կցայ: Սակայն ակնարկութիւն
անգամ չըրաւ թէ իր Ջօհրան ա-
ռեւանգեցի: Եթէ ներս չընդունէր,
մեռա՛ծ էի ոստիկաններուն ձեռքը:
Հակառակ ըրածիս, շա՛տ վեհանձ-
նութիւն ցոյց տուաւ ինծի հան-
դէպ:

Սակայն, տակաւ առ տակաւ
նեղացուցիչ զգացում մը ունեցաւ:
Պզտիկութիւն զգաց տեսնելով վե-
հոգութիւնը անոր, որուն այնքան
վատութիւն ըրած էր: Ներքին
խղճի խայթ մը մարելու համար,
պէտք զգաց մտովին սեւցնել քիչ
մը առաջուան գովաբանուած վե-
հանձն մարդը: Ուզեց զայն գե-
տին նետել բարձրացուցած տեղէն:

— Հը՛, Օմար անպատուու-
թեան մասին գաղափար չունի,
ապա թէ ո՛չ վայրկեան մը իսկ
զիս ներս չէր առներ: Ետքոյ, երեք
ամիս անցած է, ի՞նչ ըրաւ, փնտռ-
ռե՞ց զիս կամ Ջօհրան: Իր կնկան
առեւանգումին համար, վախկո-
տութենէն ձայն չհանեց: Ա՜խ, ե-
թէ նման անպատուութիւն մը
ինծի ըլլէին...:

Այսպէս կը շարունակէր խոր-
հրդածել, երբ յանկարծ չոր ճիւղ
մը կոտրեցաւ եւ անդին նայե-
ցաւ:

Ցժգունեցա՛ւ վայրկենական,
ամբողջ մարմինովը սարսռաց, եւ
կճրտեցան ակռաները: Քանի մը
քայլ անդին կանգնած, Օմար հը-
րացանը երեսին դրած՝ նշան կ'առ-
նէր իրեն: Ալիի սարսափը տեսնե-
լով, Օմարի աչքերուն մէջ ուրա-
խութիւն մը գծուեցաւ:

Հրացանը պարպուեցաւ: Ալի
սիրտէն զարնուած, անիւի պէս ոտ-
քերուն վրայ դարձաւ եւ ինկաւ
գետին: Գնդակին հետ Օմար
կ'արձակէր բարեւի նոյն խօսքը:

— Խաղաղութի՛ւն վրադ...
եթէ հաճոյ է Աստուծոյ:

Շ. ՎԻՐՈԼԷ

Թարգմ. Շ. Ն.

ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մարտի սկիզբը գրեթէ ամ-
բողջ Եւրոպայի վրայ Հրեաները
բողոքի խաղաղ ցոյց մը կատարե-
ցին այն ատելութեան դէմ, զոր
կը սնուցանեն կարգ մը երկիրներ
Հրեաներուն հանդէպ:

Մարտ 2ին, Սօֆիայի բոլոր
հրէական խանութները փակուած
էին, իբրեւ բողոքի ցոյց այն ճն-
շումներուն դէմ, որոնք կը գոր-
ծադրուին միայն Հրեաներուն
համար: Բըռնէսանսս թատրոնին
մէջ, բողոքի մեծ միթինկի մը
ընթացքին երկար ճառ մը խօսե-
ցաւ Տօքթ. Լէվի-Ցանուն պեսարա-
պիոյ եւ Ցոպրուճայի գաղթա-
կաններուն, Տօքթ. Վէրխօֆ ող-
ջունեց միթինկը: Բողոքի ըն-
դունուած բանաձեւը ղրկուեցաւ
Ազգերու Դաշնակցութեան:

Նոյն շաբթուն նման ցոյց
մըն ալ կատարուեցաւ Փարիզի
մէջ: Թրօքատէրոյի մեծ սրահին
մէջ գումարուեցաւ միթինկ մը,
որուն կը նախագահէր Վիքթօր
Պաշ: Մարդկային իրաւունքներու
ընկերակցութիւնը կը բերէր մաս-
նակցութիւնը: Ճիշդ է որ Ֆրանսայի
մէջ երբեք նեղութիւն չի տրուիր
Հրեաներուն: Սակայն կարգ մը
երկիրներ «փակեալ թիւ» (numerus clausus) ունին հրեայ ուսա-
նողներու համալսարան ընդունե-
լութեան պայմաններուն մէջ:

Ռումանիոյ մէջ, հրեայ ու-
սանողներու դէմ կռիւը այնքան
բուռն եղած է որ միջամտող ռու-
մէն ոստիկանական տեսուչ մը
սպաննուած է տեղին վրայ: Հրեայ
ուսանող մը, բողոքած է ըլլալուն
համար այս վայրենութիւննե-
րուն դէմ, սպաննուած առանց
պատասխան իսկ տալու:

«Փակեալ թիւը» կը գործա-
դրուի, Ռումանիայէն զատ, որ
կատաղութեան կը տանի, Լեհաս-
տանի մէջ ալ: Ֆրանսական կառա-
վարութեան միջամտութեան վը-
րայ, պահ մը «փակեալ թիւը»
ջնջուելէ յետոյ, դարձեալ սկսած
է գործադրուիլ, զտելով ու հեռա-
ցնելով հրեայ ուսանողները բոլոր
համալսարաններէն:

Հունգարիոյ մէջ տնօրինուած է
որ «ուսանողներու թիւը համեմա-
տական ըլլայ իրենց ցեղին բնակ-
չութեան թիւին հետ»:

Հակահրէական այս ատելու-
թիւններուն, եւ «փակեալ թիւին»
ջնջումին համար լուրջ գործու-
նէութեան մը ձեռնարկած է Հը-
րեայ Ցան Տիեզերական Միութիւ-
նը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փա-
րիզ:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Փրաւտա»ն իր Մարտ 5ի
թիւով հետեւեալ տեղեկութիւն-
ները կուտայ Թիւրքմէնիստանի
համայնավարներուն մասին.—
«Թիւրքմէնիստանի 8,006 հա-
մայնավարներէն միայն 2,550ը
բանուոր է: Գրել-կարդալ չիմացող
համայնավարներու թիւը 1,957 է:
Ազգարնակութեան մէջ խորունկ
արմատներ ձգած սովորութիւննե-
րը մնացեր են կուսակցութեան ան-
դամներուն մէջ ալ: Կիներ գնելու
կամ աղջիկներ ու քոյրեր վաճա-
ռելու դէպքերը կը նկատուին պա-
տասխանատու աշխատաւորներու
մէջ եւս: Այսպէս, շրջանի պատաս-
խանատու կուսակցական գործիչ-
ներէն մէկը կին մը առնելու հա-
մար վճարեց 2000 րուբլի եւ 6
ոչխար: Այսպիսի արարքներու դէմ
բողոքեց մամուլի մէջ պատաս-
խանատու աշխատաւորներէն մէկը
(Թիւրքմէն): Եւ փոխանակ կու-
սակցական պատասխանատու գոր-
ծիչի մը համար անթոյլատրելի
վարմունքի շուրջ կուսակցական
-հանրային կարծիք ստեղծելու
եւ իր բացասական վերաբերումը
ցոյց տալու, կեդր. կոմիտէն պա-
տասխանատուութեան կանչեց յիշ-
եալ ընկերը:»

Կրօնական տեսակէտով ալ
կացութիւնը քաւ չէ. «Մինչեւ
այսօր կուսակցութեան անդամ-
ներէն շատերը մզկիթ կը յա-
ճախեն: Նոյն իսկ պատասխանա-
տու գործիչները մզկիթ կ'երթան:
Շրջանային մէկ կոմիտէի մէջ
անդամներէն մէկը կուսակցական
ժողովի ժամանակ լսելով, որ
մզկիթ կը կանչեն, թողուց ու
գնաց աղօթելու: Եւ վերահսկիչ
մարմինը չկանչեց այդ ընկերը,
ցոյց չտուաւ իր վարմունքին ան-
թոյլատրելի ըլլալը: Կարելի չէ
հանդուրժել վիճակի մը, երբ
կուսակցութեան անդամը կրօնա-
կան ծէսեր կը կատարէ:

Այս «առանձնայատուկ» հի-
ւանդութիւններու զուգընթաց
կուսակցութեան մէջ զարգացած են
արբեցողութիւնն ու համայնա-
վարական բարոյական կարգերու
խանգարումները: Մէկ քաղաքա-
յին կոմիտէի քարտուղարը գի-
նով վիճակի մէջ ոստիկանատուն
կը տարուէր: Խումբ մը պատաս-
խանատու արհեստակց. գործիչ-
ներ, հանրային վայրի մը մէջ
արբենալով, սկսած է աղմկել, խն-
դիրը վերջացած է կռուով, պա-
կիներու ջարդովու ստիկանատու-
նով»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ.— Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշեստի խումբը պիտի մրցի C. S. Clamartի Ա. խումբին դէմ, ժամը 2ին Քլամառի մէջ: Երկրորդ խումբը պիտի մրցի նոյն խումբի պաշեստիին դէմ ժամը 3.30ին.

Ժամադրավայր՝ Porte de Versailles ժամը ճիշդ 12.30ին: Մեկնում ժամը ճիշդ 1ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պելվիլի մասնաճիւղին ֆութպոլի պաշեստի խումբը, պիտի մրցի այսօր կիրակի C. A. Montrougeի պաշեստի խումբին դէմ, ժամը 1 ուկէսին: Հաւաքավայր ժամը 12ուկէսին փորթ տ'Օրլէան:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԱՆԴ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ԲԺԻՇԿԸ.— Իսսուտէօնի հիւանդանոցին մէջ ժամանակէ մը ի վեր կը դարմանուէր քանդակագործ մը, Մարթէն, խելօք մարդ մը: Առջի օր, հիւանդանոցին պարտէզին մէջ կը պտտէր, երբ հասաւ հիւանդանոցին բժշկապետը: «Բարեւ—Աստծու բարին»էն յետոյ, յանկարծ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց: Բժշկապետը, Տոքթ. Կիլփէն, ծանրապէս վիրաւորուած, եւ վախնալով որ նոր գնդակ մըն ալ կը հանէ, փախաւ ներս, ու պոռաց.

— Զարնուեցա՛յ:

Վտանգաւոր էր հարուածը: Բժիշկները հասան եւ կը պատրաստուէին անմիջական գործողութեան մը, երբ Տոքթ. Կիլփէն մեռաւ չարչարալից հոգեվարքէ մը յետոյ: Ու երբ բռնեցին ոճրագործ հիւանդը, որ անշարժ կեցած էր իր տեղը, պատասխանեց.

— Ցիմարութիւն ըրի:

ԵՐԿՈՒՔՆ ԱԼ ԽԵՂԴՈՒԱԾ.— Առջի իրիկուն, երիտասարդ աղջիկ մը Օրֆէվրի գետափէն Սէնի ջուրերուն մէջ նետեց ինքզինք: Յանկարծ գետափէն անցնող երիտասարդ մը նետուեցաւ գետը, ազատելու համար զայն: Սէն գետը ուռած էր վերջին անձրեւներուն պատճառով: Եւ միեւնոյն ատեն գետին պտուտակաձեւ ալիքները 2 դժբախտները խորասուզեցին յատակը: Նոր երիտասարդ մըն ալ, Փօշա, 24 տարեկան, անոնց ետեւէն նետուեցաւ ջուրը: Սակայն կորսուած էին անոնք եւ չյաջողեցաւ իր փորձը: Ուժաքամ ետ դարձաւ, եւ գնաց Օթէլ—Տիէօ հիւանդանոցին մէջ ստանալու անհրաժեշտ խնամքները:

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ.— Անգլիացի օդանաւորդ մը անկարգելի փորձեր կը կատարէր առջի օր, երբ հազար մեթր բարձրութենէ մը, օդանաւէն դուրս ցատկեց՝ անկարգելով վար իջնելու համար, չբացուեցաւ անկարգելը եւ օդանաւորդը սաստիկ արագութեամբ ինկաւ գետին, Լոնտոնի մեծ ճամբուն վրայ, հանրակառքէ մը քիչ մը անդին:

Ու ջարդուեցաւ:

ԱՐՋՈՒԿԸ.— Առջի առաւօտ, Փարիզի Փանթէնի դրան մօտ, սարսափի մէջ ինկան թաղեցիները, երբ մէկը պոռաց.

— Արջը կու գա՛յ:

Անմիջապէս մեծցաւ լուրը:

— Սարսափելի արջ մըն է:

— Արջը խանութներուն վրայ յարձակեցաւ:

— Փախէ՛ք, փախէ՛ք:

Ու բոլոր խանութպանները սկսան փակել դուռները: Մայրերը կը պոռային իրենց զաւակներուն: Կառապանները աւելի արագ կը քշէին կառքը: Ոստիկանները խումբ խումբ եւ զէնքերը պատրաստ, թակարդ կը լարէին: Երկու ժամ վախի մէջ կը սպասէին թաղեցիները, որ արջը կամ պիտի յարձակի, կամ պիտի սպաննուի:

Երկու ժամ վերջ ոստիկանները փողոցը տաշտի մը տակ կը գտնեն արջուկ մը, որ սարսափած մարդոց աղմուկներէն ինք ալ վախցած, կծկտեր ու կը դողար, անշուշտ հազար անգամ զղջալով որ անգիտակից շարժումով մը թաթը զարկեր ու վանդակին դուռը բացեր էր, պտոյտ մը ընելու համար դուրսը:

Ու արջ աղբարին ձագուկը բանտարկուեցաւ նորէն:

ՄԵԾ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓՈՔՐԻԿ ՀԻՒԱՆԴԻ ՄԸ ՎՐԱՅ.— Տիթրոյիթի բժիշկները կը հրաւիրուին կուրաղետապի (ափանտիսիթ) գործողութիւն մը կատարել նորածին երախայի մը վրայ, որ հազիւ թէ մէկ ժամ տարիք ունէր: Բժշկական արձանագրութեանց մէջ առաջին դէպքն է այս, որ յաջող անցած է:

ԴԱՆԱԿ ՄԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ ՊԱՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ.— Հինգշաբթի գիշեր Սէնթ'Ուէնի պողոտային վրայ, պարասրահի մը մէջ պարողներու միջեւ կը ծագի կռիւ մը, որուն հետեւանքով խուճապ կը սկսի: Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած են: Պարողներէն Մորիզ Տահարի կուրծքը մխուած է դանակ մը: Ուրիշ մը նոյնպէս վիրաւորուած է կուրծքէն, եւ դեռ շատեր ալ՝ ձեռքէն ու դէմքէն:

ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾ ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ.— Իվէնսթընի մէջ (Ամերիկա) բանուորի մը կուրծքի շնչառական ղեղերները կ'անդամալուծուին: Բանուորը շնչահեղձ պիտի ըլլար, եթէ ընկերները օգնութեան չհասնէին: Ցիսունըեօթը բանուորներ, գիշեր ցորեկ, կը նստին քովը, եւ շարունակ կը շփեն կուրծքը, կը շարժեն շնչառական ղեղերները, այնպէս որ բանուորը հետզհետէ կը վերականգնանայ:

ՆՈՐԱԾԻՆԻ ՄԸ ԴԻԱԿԸ.— Անցած առտու, Սէն Թ'էթիէնի Վօլթէր փողոցը, պանդոկի մը մէջ սենեկապանուհին մաքրագործումի պահուն սենեակէ մը կ'առնէ պժգալի հոտ մը: Այդ սենեակին մէջ կը բնակէր 19 տարեկան օրիորդ մը, որ կարուհի է:

Սենեկապանուհին դարանները տակն ու վրայ կ'ընէ եւ յանկարծ կը գտնէ նորածինի մը դիակը, որ փաթթուած էր հին լրագիրներու մէջ: Անտանելի սաստիկ հոտ մը կ'ելլէր դիակէն: Օրիորդը կ'անգիտանայ դիակին գոյութիւնը, սակայն հրաւէր ստացած է բացատրութիւններ տալու այս նորածինի սպանութեան մասին:

ՋՕՐ. ԹՈՐԳՈՄ դատ բացած է Աթէնքի կարմիր «Ցաղթանակ»ին դէմ, որ «Մուկերու պար» խըմբագրականով կ'անուանարկէր զինքը: Նախկին զինակիցները ի՛նչու գժտուեցան արդեօք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԹՕՄՊՈՒՍ

ԴՈՒԼԻԴՈՎՍՔԻ

Ա.

— Շիշը հոս դրէք, ըսի, ես
...լեցնեմ:

Ու տիկինիս դառնալով,

— Խնդրեմ գաւաթնիդ:

Մանիշակագոյն ու ողորկ ձեռ-
...ցի մը մէջ պահուըտած պզտիկ
...ձեռք մը, սեղանին վրայէն ինծ
...երկարեց շամփանիայի բաժակը:
...ալ շամփանիային շիշը դըտ-
...ամբ այնքան արագ ու յանկար-
...ակի շրջեցի որ ոսկեփրփուր գի-
...գաւաթին եզերքէն պզտիկ
...քին վրայ սահեցաւ:

Անմիջապէս շիշը սեղանին
...վրայ դրի, կակազելով ու շուա-
...ծ ներողութիւն խնդրեցի, ան-
...ձեռնոց մը առի ու շուտով ձեռնո-
...ը սրբեցի: Շա՛տ ուշ էր. կաշին
...ըլծած էր արդէն:

— Վա՜յ անպիտա՜ն, գոչեց տի-
կինս որ չէր գիտեր թէ սրտնեղէ՞ր
թէ խնդար, դուք անփորձ «քա-
վալիէ» մըն էք: Տեսէք, ձեռքս
արդէն փակչիլ սկսաւ ու հիմա
ստիպուած եմ ամբողջ գիշեր
ձեռքս այս թաց ձեռնոցին մէջ
պահել: Երկրորդ զոյգ մըն ալ
միասին առնելու մոռցայ:

— Ձախ ձեռքը անձեռոցին
մէջ փաթթած աջ ձեռնոցը հա-
նեց: Ձեռքը մերկանալուն պէս
ուշադրութեամբ բայց ուժով մը
ձեռքս վրան դրի, պզտիկ մատը
շոյեցի եւ ըսի.

— Գրաւը կորսնցուցիք: Պզ-
տիկ մատին եղունգը ձեզ մատ-
նեց: Այլեւս ձեր ձայնն ալ կեղ-
ծելու պէտք չունիք:

— Ո՛հ, որքան խորամանկ էք
եղեր... ամենէն փոքրիկ բաներն
իսկ միտք կը պահէք:

Ու փանի Սթանիսլավա իր
ճշմարիտ ձայնովը սրտանց խնդաց:
Սպասարկուին բերած ջուրով ձեռ-
քը լուալէ ու մատները անձեռոցով
սրբելէ վերջ, ըսաւ.

— Հիմա ուրեմն, կորսնցուցի
ու պէտք է որ ձեր խնդրանքը
կատարեմ: Ըսէք ի՞նչ կը պահան-
ջէք ինծմէ:

— Նախ որ ինծի հետ ընթ-
րէք:

— Շատ լաւ: Ա՞յս է ամէնը:

— Ո՛չ, իմ խնդրանքս ընթ-
րիքի պահուն պիտի ըսեմ:

— Ինչպէս որ կը փափաքիք:

Առանձնակի սենեակներէն մէ-
կը քաշուեցանք եւ ուրախ զուարթ
խօսակցելով ընթրեցինք:

Շարունակ փանիին գաւաթը
կը լեցնէի: Ժամ մը վերջ ազդե-
ցութիւնը նշմարեցի: Իմ ականջ-
ներս ալ խօսիլ սկսան, բայց ես
ինքզինքս զսպելու վարժուած էի,
մանաւանդ հիմա որ կը տեսնէի
թէ յաղթանակը իմս էր: Տիկին
Սթանիսլավա ինքզինքին իշխելու
ուժը կորսնցուց: Աչքերը կը փայ-
լատակէին, ձեռքս կը շոյէր եւ
գգուալի ածականներով կը բեռ-
նաւորէր զիս: Կը զգայի թէ ինչ-
պէս կը տենչար ինծի ու իմ սիրոյս
ծարաւը կը քաշէր: Սիրոյս երջան-
կութենէս կանգ կ'առնէր: Կեանքիս
մէջ ոչ մէկ անգամ կին մը այս-
քան սիրած էի որքան փանին, ու
ան ալ ինծ երբեք այնքան մօտ,
այնքան սիրելի, այնքան բաղձա-
լի եղած չէր որքան այդ իրիկունը:
Պարը, նուագը չէինք լսեր, ոչ ալ
պնակներու աղմուկը կամ շամ-
փանիայի խցաններուն պայթումը:
Առանձին էինք, ամբողջ աշխարհի
վրայ առանձին, մեր սէրէն զատ
մեզ համար մարդ կամ բան մը
գոյութիւն չունէր:

***

— Երբ ըսի թէ խնդրանքս
կը կայանար, ընթրիքէն վերջ իր
հետ մինակ մնալուս մէջ, առանց
վարանելու ըսաւ.

— Շատ լաւ, միայն թէ...

— Ի՞նչ... հարցուցի վախցած:

— Հարկ է որ դուք իմ բողոքս
գաք:

— ?

— Բնականաբար, ոչ իմ քա-
ղաքի բնակարանս, ըսաւ փանի
Սթանիսլավա խնդալով, երբ իմ
զարմացած վիճակս տեսաւ:
Կառքով քաղաքին եզերքը
գտնուող ամարանոցը կ'երթանք:
Ամարանոցի պահապանուհին տա-
րիքոտ սպասուհի մըն է, որ հոգ-
ւով մարմնով հաւատարիմ է ինծի:
Ձեր տան մէջ ինքզինքս անա-
պահով պիտի զգայի: Կրնայ ըլլար
որ ծառաներէն մէկը զիս նշմարէ:
Ասկից զատ այսօր ամէն ոք ուշ
տուն վերադառնալուն, մի գուցէ
մէկուն հանդիպինք. ամարանոցին
մէջ բոլորովին ապահով կ'ըլլանք:
Արդէն ես անծանօթ բնակարան-
ներէ կը վախնամ:

— Բայց այդ ըսածնիդ հե-
ռու է, այնպէս չէ՞, հարցուցի վա-
րանումով:

— Բնաւ, շատ շատ քառա-
սուն վայրկեան կառքով: Այսօր
միայն կառք մը վարձած եմ, բայց
ձիերը լաւ են:

— Քանի որ այդպէս կը փա-
փաքիք, ես առարկութիւն մը
չունիմ: Քիչ մը մաքուր օդ ծծե-
լու առիթը կ'ունենամ, պատաս-
խանեցի ու ինքնիրենս ըսի. «ու-
րեմն այսպէս իր ամարանոցին
մէջ. ինծի համար ամէնքը մէկ է»:

Հինգ վայրկեան վերջ, դրան
առջեւն էինք եւ Տիկին Սթանիս-
լավայի կառքին կը սպասէինք:

— Վայրկեան մը սպասեցէք,
ըսաւ Տիկին Սթանիսլավա երբ
կառքը առջեւնիս հասած էր, ես
մինակս ներս կը մտնեմ... դուք
հրապարակի մէջտեղէն անցնելով
քաղաքապետարանին առջեւ կը
սպասէք, հոն ձեզի ներս կ'առնեմ:
Մի վախնաք, աւելցուց իմ կաս-
կածոտ նայուածքս նշմարելով
չեմ փախչիր:

Անկիւնը՝ ետեւս դարձայ ու
տեսայ թէ ինչպէս Տիկին Սթա-
նիսլավա կառապանին բաներ մը
կը հասկցնէր, ու ան ալ գլխով
ըմբռնած ըլլալը կը յայտնէր:
Հազիւ քաղաքապետարանի դրան
առջեւ եկած էի, կառքը ետեւէս
հասաւ ու կանգ առաւ.

— Շո՛ւտ, մտի՛ր:

(Շար.)

Փետր. 28էն Մարտ 5 կարելի չէ եղած գոհացում տալ գործի համար դիմող 90,170 հոգիի, 65,376 այր եւ 24,791 կին. շաբաթ մը առաջ գոհացում չէր տրուած 96-670 հոգիի:

Նոյն շաբթուան մէջ Ֆրանսա մտած են 17 օտար բանուորներ. գործ հայթայթուած է 1271 օտարներու՝ մասնաւորաբար Մարսիլիոյ, Լիոնի, Նանթի, Պօրտոյի, Թուլուզի մէջ: Ֆրանսայէն մեկնած են 2176 օտարականներ, որոնց 786ը Իտալացի, 330ը Լեհ, 295ը Սպանիացի, 234ը Չեխօսլավաք, եւայլն:

Հեղինեակալ վէճ մը

Պելկրատէն հասած լուրերու նայելով, լուրջ անհամաձայնութիւն մը ծագած է Յունաստանի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ: Կ'ըսուի թէ հելլէն կառավարութիւնը կը փափաքի կարգ մը հիմնական փոփոխութիւններ մտցնել Սելանիկի մասին կնքուած համաձայնագրին մէջ: Յունաստանի այս դիրքը գրգռութիւն մը կը նկատուի Պելկրատի մէջ: Աթէնք մինչեւ հիմա չէ ուզած վաւերացնել յիշեալ համաձայնագիրը, հակառակ անոր որ գոհացում չի տար Եուկօսլաւիոյ բաղձանքներուն:

Ալպանիոյ անկախութիւնը

Ալպանիոյ նախկին վարչապետ գերապայծառ Ֆան Նոլի վիէննայէն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ուղղուած հեռագրով մը կը պահանջէ որ Ալպանիա ազատագրուի Եուկօ-Սլաւիոյ եւ Իտալիոյ թեւարկութենէն: Ֆան Նոլի կ'ամբաստանէ Եուկօ-Սլաւիոյ նախկին արտաքին նախարար Նինչիչը, որ Ահմէտ Զօկուին դրամական եւ զինուորական աջակցութիւններ ըրաւ, 1924ին ալպանական կառավարութիւնը ձեռք առնելու համար: Զօկու մինչեւ այսօր իշխանութեան գլուխ կը մնայ: Կը մեղադրէ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ թոյլ կուտայ Մուսոլինիին ահուսարսափի քաղաքականութիւն մը վարել Ալպանիոյ մէջ, այդ երկիրը դարձնել ֆաշիստներու գաղթավայր մը, ինչ որ անխուսափելիօրէն պիտի փութացնէ պալքանեան նոր պատերազմ մը:

«Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը լռութեամբ պատասխանէ, պզտիկ ժողովուրդները պիտի ստիպուին հաւատալ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հրաժարի իր խաղաղարար առաքելութենէն եւ Ուիլսընի սկզբունքներուն տեղ կ'ընդունի ֆաշիստական հաւատամքը, վերջ տալով մեծաշուքն ու ողբերգական, եւ սակայն շքեղ մարդասիրական երազի մը»:

Որովհետեւ Ֆան Նոլի այլ եւս Ալպանիան չի ներկայացներ, Խորհուրդը նկատի չպիտի առնէ այս դիմումը:

Զինաթափութեան համաժողովը

Ուաշինկթընի զինաթափութեան համաժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիս 1ին: Հակառակ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մերժումին, այս երկու երկիրները անպաշտօն դիտողներ պիտի ղրկեն Ուաշինկթըն՝ հետեւելու համար Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ճափոնի միջեւ կատարուած խորհրդակցութիւններուն:

Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ կատարուելիք զինաթափութեան ժողովը եւ Ուաշինկթընի համաժողովը իրար չպիտի խաչաձեւեն, ընդհակառակը իրար պիտի լրացնեն: Խորհրդակցութեանց գլխաւոր առարկան պիտի ըլլայ յածանաւերու, ընդծովեաններու, թորփիլահալածներու եւ ուրիշ մարտանաւերու քանակին զեղչումը, վերջ տալու համար նաւային մրցակցութեանց: Անգլիա կը պնդէ որ ծովերու հսկողութեան համար պէտք ունի նոր յածանաւերու. միւս կողմէ Միացեալ Նահանգներն ալ կը պահանջեն Անգլիոյ հաւասար ուժ ունենալ:

Չինաստանի կռիւները

Զինուորական դէպքերը կը գահավիժին Շանկայի շուրջ: Մէկ կողմէ ճակատամարտը սկսած է Եի-Շանկի շրջանին մէջ եւ Զօր. Շանկ-Շուն-Շանկ իր ընդհանուր բանակատեղին Նանքինէն Փէնկ-Ֆու փոխադրած է, անձամբ վարելու համար պաշտպանութեան գործողութիւնները եւ արգիլելու համար որ երկաթուղին կտրուի Նանքինի, Զանքինկի, Ֆու-Չէուի եւ Շանկայի մէջտեղ:

Գալով ազգայնական ուժերուն, անոնք ալ կեդրոնացած են Ու-Հուէն 20 քիլոմեդր հեռու եւ գետին երկու կողմերէն դէպի Նանքին կը յառաջանան: Կարեւոր զօրագունդ մը գետը անցնելով դիրք բռնած է հիւսիսային եզերքին վրայ:

Հոնանի մէջ, մեծ կռիւներ տեղի կ'ունենան: Րիւթէրի հեռագիր մը կ'ըսէ թէ 600 վիրաւորներ հասած են Փէքին: Զանկ-Ցօ-լինի զինուորները կը յառաջանան՝ յարձակելու համար ազգայնականներուն դէմ, որոնք բուռն կերպով կը դիմադրեն, այս յառաջխաղացումը արգիլելու համար: Քանթոնի բանակին թնդանօթները աւելի զօրաւոր են քան հակառակորդ բանակինը, այնպէս որ ազգայնականները դիւրութեամբ պիտի կրնան կտրել գետը՝ շատ մը կէտերէ:

Փեքինի խորհրդային գործակատարը կրկին պահանջեց կառավարութենէն ազատ արձակել պոլշեւիկեան շոգենաւին մէջէն գերի բռնուած Տիկ. Պորոտինն ու երեք խորհրդային դիւանագիտական սուրհանդակները: Կառավարութիւնը պատասխանեց թէ յիշեալները չի յանձներ, սակայն իրենց կեանքին ո եւէ վտանգ չի սպառնար:

Անգլիա 20 նոր մարտանաւ կը շինէ

Անգլիոյ ծովային նախարարութեան հրատարակած զեկոյցին համաձայն, 1927ի ընթացքին պիտի շինուին քսան նոր մարտանաւեր, որոնց համար ծախք նախատեսուած է 58 միլիոն ոսկի: Անգլիական նաւատորմին մէջ կը ծառայեն 102,000 հոգի: Վերջացող տարուան ընթացքին ամբողջացուած են երկու նոր մարտանաւեր՝ «Նէլսըն» եւ «Ռոտնի», որոնք Ատլանտեանի նաւատորմին պիտի միանան. Միւս մեծ մարտանաւերը Ատլանտեանէն Միջերկրականի նաւատորմին պիտի փոխանցուին: Հանքագործներու գործադուլին պատճառով չորս յածանաւերու շինութիւնը յետաձգուած է:

Օդանաւերու շինութեան եւս ուժ պիտի տրուի: Անցած տարի այս նպատակին յատկացուած էր 9,083,000 ոսկի, այս տարի 900,000 աւելի տրամադրուած է՝ այսինքն 9,983,000 ոսկի: Իսկ օդանաւերու սպառազինութեան համար 681,000ի փոխարէն 882,000 ոսկի պիտի յատկացուի:

Թմրեցուցիչներու առեւտուրը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջի օրուան նիստին մէջ, խնդիր եղաւ թմրեցուցիչներու առեւտուրին մասին: Պարսկաստանի ներկայացուցիչը բուռն կերպով բողոքեց այն զրպարտութեան դէմ, որուն համաձայն ամբողջ աշխարհի թմրեցուցիչները Պարսկաստան կը հայթայթէ: Ու իր կարգին ամբաստանեց դեղ պատրաստող երկիրները՝ Գերմանիան, Հոլանտան, Զուիցերիան, Ֆրանսան, Ճափոնը, Անգլիան ու Միացեալ Նահանգները, որոնք են պատասխանատուները աշխարհի մէջ տարածուած մորֆինին, հէրօինին եւ քօքայինին: Պարսկաստանի հարկային վարչութեան տնօրէն գնդապետ Դանիէլ Մաք Քորմիք տեղեկագիր մը կարդաց, ցոյց տալով որ պարսկական տունկերը 100ին 10 միայն թոյն կը պարունակեն ու չեն կրնար մրցիլ մակեդոնական եւ թրքականներուն հետ, որոնք 100ին 16 կը պարունակեն եւ մորֆինի յարմար են: Ներկայիս ամբողջ աշխարհի մէջ տարեկան 5000 թօնօ ափիոն կ'արտադրուի, մինչդեռ ըստ օրինի 400 թօնօ միայն անհրաժեշտ է, իսկ իբր դեղ կը գործածուի 12 թօնօ: Պարսկաստան պատրաստ է զեղչելու իր արտադրութիւնը, եթէ միւս պետութիւններն ալ նոյն յանձնառութիւնը ընդունին:

ՕՐ. ԷԼՄԱՍ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԲԱԳՐԱՏ ՊԱՊԱԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
5 փետր. Պէլմօն-ֆօն-տը-Շէրուի

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի Պելվիլի, Ժօրէսի եւ շրջակաները բնակող ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, Faub. du Temple: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը 14 Մարտ երկուշաբթի երեկոյան ժամը 8 ուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը 16 Մարտ Չորեքշաբթի գիշեր՝ Société Savantesի մէջ, Métro : St.-Michel—Odéon: կը խօսի կ. Յ. Բասմաջեան «Խաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին վրայ: Մուտք՝ 1 ֆրանք:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Զափ. երկս. Որբերու Միութեան լսարանական յանձնախումբը դասախօսութիւններու շարքը բացած է:

Բժշկ. Միութեան կողմէ կը դասախօսէ Տքթ. Վահան Պալասան «Սննդառութիւն» նիւթին շուրջ, որ տեղի կ'ունենայ միութեան ընթերցարանին մէջ 61, Rue Mr. le Prince, վաղը կիր. 13 Մարտ կէս օրէ վերջ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն, համակիրները, ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըրնազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Lyon. France.

— Կը փնտռուի գեղամ Ասատուրեան ... ըը փիփէ Ասատու ... 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են: Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

«Բուժանք» Լոյս տեսաւ 9րդ թիւը (Մարտ) պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ: կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով:

ԿՈՉ
ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Թաղային խորհուրդս Եւրոպայի կաթող. Պատուիրակութեան եւ կրթ. խորհուրդի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ յառաջիկայ երկուշաբթիէն, 14 Մարտէն սկսեալ պիտի բանայ մանկապարտէզ մը, կարող մանկապարտիզպանուհիի մը ղեկավարութեամբ:

Մանուկներուն հանգստի եւ առողջապահութեան պայմանները նկատի առնուած ըլլալով, ծնողքները կը հրաւիրուին օր առաջ արձանագրել իրենց պզտիկները գիւղին մատուռին մէջ:

Կը ծախուի կօշիկի նորոգութեան պզտիկ խանութ մը շատ աժան գինով: Ապահով օրական: դիմել ամէն օր բացի կիրակիէ, 55 պուլվար վիգթօր, Նոր Սիւտ, փօրթ տը վէրսայլ:

ՆՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ հայ գործարան մը կը փնտռէ 2 կարող հայ գործակատարներ: մնայուն գործ, լաւ շահ: դիմել՝ երկուշաբթի 9—12, Charcuterie «Praga», 2, Cité Popincourt, Paris (11e).

ԳՈՐԾԱՉՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մազ կտրել եւ սափրուիլ
3 ՖՐԱՆՔ
ԱՆՏՈՆ ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ
դիմել՝ 28 Rue Traversière, Billancourt (Seine).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունաց տարեգիրք 25, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Զար ոդի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Կղզին 5, Մայրաններու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, ...թի փառք 5, Վէր...

... «ՆՈՐ ՕՐ»ի ... տետրակներ, թիւը 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական, բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւայլն:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16 - 18 տարեկան: դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ՍԱԿԱՐԱՆ
12 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.03
Տոլար,	Dollar	25.55
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12.84
Թրք. ոսկի	» or	115 —
Մէճիտիէ	Médjidié	9 —
Լէվա 100 հատը	Léva	18.30
Տրախմի »	Drachme	32.70
Լիր » »	Lire	113.50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71.30
Զուից. »	Frc. Suisse	491.50
Լէյ 100 հատը	Ley	15.50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	93 —

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3060 —
» II	»	1930 —
» III	»	1720 —
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	162 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ 1927
15 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 285
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ՔՆԱՑՈՂԸ ԱՐԹՆՆԱՅ

Ընդհանուր անստուգութեան, զանազան խմորումներու եւ պատերազմի վախերու ժխորին մէջ, աչքի կը զարնէ տարօրինակ պատկեր մը։

Մինչ մենք եւ մեր գաղափարակիցները կ'աշխատինք բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգներու վրայ, մեր անարժան հակառակորդները կը շարունակեն ցրուել այդ ուշադրութիւնը, և ոտքի վրայ քնացնել հասարակութիւնը։

Այդ «ազգաշէն» գործին նուիրուած են, Հայաստանի մէջ, օրուան վարիչները, իսկ արտասահմանի մէջ՝ անոնց հաւատարիմներն ու ռամկավարները։

Երկուքն ալ թէեւ մահու չափ կ'ատեն իրար, բայց համերաշխ են մէկ բանի մէջ,— կարելի եղածին չափ ոսկեզօծել, ...ցնել ներկայ Հայաստանի պատկերը, որպէսզի խայտառակ...ուի երէկուան իշխանութիւնը։ Եւ ատոր համար, կա՛մ կը ...ծեն իրականութիւնը, եւ կամ կը պատմեն այնպիսի հէքեաթներ, որոնք հեռաւոր կապ անգամ չունին այդ իրականութեան հետ։ Մասունքի պէս հրատարակութեան կուտան եւ թերթէ թերթ, երկիրէ երկիր կը պտտցնեն խեղճուկրակ երախտաւորի մը անձնական նամակը, որ կը փառաբանէ Հայաստանի լուսինն ու դաշտերը եւ «շինարարական աշխատանքը»։ Բայց բա՛ռ չեն արտասաներ տասն անգամ տասը լաւատեղեակ եւ փաստացի թղթակցութեանց մասին, որոնք թանձրացեալ իրողութիւններ կը յայտնեն նոյն լուսնկային տակ եւ դաշտերուն մէջ տքացող ժողովուրդի կեանքէն, կը պարզեն անոր անվերջ տառապանքն ու յուսախաբութիւնները։ Չեն ...դրեր, մինչեւ անգամ, իրենց փառաբանած իշխանութեան հրատարակութիւններով, թերթերէն մինչեւ վիճակագրութիւնները, որոնք ամբողջ ողբերգութիւն մը կը կազմեն, հասկցողին համար։

Ամէնէն վերջին պարագան, — 1926ի մարդահամարը։ Մենք ...լիօրէն արտատպեցինք ինչ որ հրատարակեց խորհրդային իշխանութիւնը, օրը օրին։ Մեզի հետեւեցան սեր պաշտօնակիցներն ալ։ Եւ յետոյ վերլուծումներ՝ այդ չոր թիւերուն վրայ, որոնք ամէն բանէ առաջ կ'ապացուցանեն Հայաստանի ժողովուրդին ցրումը, նօսրացումը։ Զարիքը այնքան ակներեւ էր, որ պոլշեւիկներն անգամ հարկադրուեցան բացատրել առնուազն ...րիւր հազար հոգիի նուազումը։

Այդ փորձերը եղան «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց», ...ց իրականին մէջ, աւելի պղտորեցին կացութիւնը։ Մանաւանդ որ, տակաւին չէ հրատարակուած մարդահամարին ազգագրական համեմատութիւնը։ «Ոչ թէ 870,000, այլ 930,000 պէտք է ըլլայ Հայաստանի ժողովուրդին թիւը», աղաղակեցին։ Բայց չըսին թէ ո՛րքանը հայ, ո՛րքանը օտար։ Այդ բաղդատական ցուցակին հրատարակութենէն վերջն է որ, պիտի կրնանք ամբողջական գաղափար կազմել ահաւոր իրականութեան մասին։ Այն ատեն է որ, թուանշանները ձեռք առնելով, պիտի ...նենք թէ ոչ միայն տարուէ տարի կը նուազի մեր դժբախտ հայրենիքին բնակչութիւնը, այլ և մանաւանդ կը պակ...ին բուն իսկ հայրենիքին զաւակները, եւ ուշագրաւ համեմատութեամբ կ'աւելնան թուրք-թաթարները. անոնք որ հեռացեր էին նախորդ կառավարութեան օրով, եւ որոնք թէ սեռական հայրենիք ունին եւ թէ տէր տիրական։

Այս անողոք իրականութեան առջեւ, ի՞նչ կ'ընեն օրուան իշխանաւորները, հաւատարիմներն ու «ողջամիտ»ները։ Ի՞նչ կը խորհին, այդ կացութենէն ծագելիք վտանգներուն եւ ուրիշ անակնկալներու հանդէպ, որոնք հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնեն։

Ոչինչ։ Կա՛մ քար լռութիւն, եւ կամ, աւելի գզուելին, նոր ...աչակրութիւն, չարիքը ծածկելու, «թշնամի»ն անուանարկելու եւ սաղմոսերգութիւնը շարունակելու համար։

Դուրսէն դիտող մը պիտի զարմանար այդ երջանիկ արարածներուն վրայ։ Անոնց դատողութեան եւ պատասխանատուութեան զարգացումը այնքան ցածքեր է որ, երբ թուանշաններն ու փաստերը կը շարես, գլխու պտոյտ կ'ունենան, ...անկիւն մը կը քաշուին։

Այսպիսի հակապատկեր՝ քիչ կը գտնուի յետամնաց ազգերու մէջ անգամ։ Կրնանք ըսել թէ Թուրքերը մեզմէ արթուն ու իմաստուն են այս տեսակէտով։ Անոնք, որքան ալ ակռայ ...ցնեն ներքնապէս, դիւրաւ կը հասկնան սպառնացող վտանգ մը էութիւնը, եւ անոր համեմատ կը վարեն իրենց պայքարն ու պատրաստութիւնը։ Մեր մէջ, ամէն գլուխէ ձայն կ'ելլէ ամէնէն ճակատագրական պահուն, բանգէտ երեւալու ...մաջով. իսկ ներկայ պարագային՝ օրուան իշխանաւորներուն հաճոյանալու տխմարութեամբ։ Մինչդեռ, օր պիտի գայ այդ մարդիկն անգամ պիտի թքնեն իրենց երեսը, ինչպէս ...յել է բոլոր կեղծաւորներուն եւ փարիսեցիներուն։

Կարելի՞ է գգաստացնել այս կամաւոր կոյրերն ու փոքրո...ները։

Չենք հետաքրքրուիր։ Հանրային կարծիքին յանձնելով այս ...րալի երեւոյթը, մենք պիտի շարունակենք պարզել անողորմ ...թիւնը, մինչեւ որ արթննան բոլոր քնացողները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒԺԱՍՊԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

«Նոր երկիր», փարիզի հնչակեաններու շաբաթաթերթը, իր կարգին քննելով Հայաստանի բնակչութեան նուազման խնդիրը, գլխաւոր պատճառ կը ցուցնէ երեւանի վարիչներուն քաղաքականութիւնը եւ կոմիսար Արտաշէս կարինեանի հետեւեալ խօսքը. «պէտք է վերջ տալ հայութեան հաւաքման Հայաստանում եւ 300 հազար արեւմտահայ գաղթականները ցրուել Ռուսաստանում»։

— «Այսպէս պատգամած էր Խ. Հայաստանի ներկայ քօմիսէրներէն ամենաթթու պոլշեւիկ եւ ա՛մենախեղճ տաճկահայատեաց Ա. Կարինեան, «Տնտեսական Լրաբեր» պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթին մէջ գրած իր այլեւս հռչակաւոր յօդուածով։

...«Եթէ Հայաստանի դռները ամբողջովին փակուած են արտասահման թշուառութեան ճիրաններուն մէջ գտնուող դժբախտ հայ տարագիրներու առջեւ, անոնք, սակայն, լայնօրէն բացուած են դէպի Ռուսաստան գաղթողներու առջեւ։ Ու, թող չըսեն մեզի թէ, ինչպէս կը փաստաբանէր Երկրագործութեան Քոմիսէրը, Տաճկահայերը քիպրիթճիներ են, լուցկի ծախելու եւ դրամ շահելու համար կը փախչին կ'երթան Կովկաս, Ղրիմ և այլուր, կամ փինաջիներ են, ինչպէս գոհհօրէն արտայայտուած էր Կրթական Քոմիսէրը։ Չենք ուրանար, որ Հայերու մէջ կը գտնուին քիպրիթճիներ, փինաջիներ, կինտոներ եւայլն, որոնք կուսակցական հմայքի շնորհիւ կը բարձրանան մինչեւ նախարարական աթոռները. բայց Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը սիրէ իր նախահայրերուն օճախը, եւ, ա՛մենադժուար պայմաններուն իսկ հանդուրժելով, կառչած կը մնայ Հայաստանի հողին ու ջուրին։ Սուլթաններու եւ Ցարերու բռնապետական վարչութիւններուն տակ իսկ հայ աշխատաւոր եւ հայրենասէր ժողովուրդը չէ քանդած իր պապենական բոյնը եւ լուցկի ծախելու համար օտար երկիրներ գաղթած։

...«Հողային փոնտի կողմէն աղքատ հռչակուող Հայաստանի ամէնէն արգասաբեր մասերուն մէջ, կը տեղաւորուին 30,000 Թուրք գաղթականներ, որոնց առջեւ կը թուի թէ միշտ բաց են Հայաստանի դռները։ Իսկ Նախիջեւան, Ախալքալաք, Ղարաբաղ եւ Գանձակ հայաբնակ գաւառները կը ձգուին «դաշնակից» Վրաստանին եւ Ազրբէջանին, կամ անոնց հովանաւորութեան տակ «ինքնավար» կը հռչակուին, հակառակ ազգաբնակչութեան կամքին եւ ինքնորոշման սկզբունքին, զոր նախապական հռչակած էին պոլշեւիկները իրենց տիրապետութեան առաջին օրերը»։

ԻՇԽԱՆ ՔԱՐՈԼԻ ԿԻՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ռումանիոյ գահաժառանգ իշխան Քարոլի առաջին կինը, Լամպրինօ, մօտերս պիտի հրատարակէ ինքնակենսագրութիւն մը, դժբախտ կնոջ մը յիշատակները։ Այս գիրքը, որ պիտի պարունակէ իշխան Քարոլի հետ փոխանակուած սիրային նամակները, ինչպէս նաեւ խիստ քննադատութիւններ Մարիա Թագուհիի մասին, արդէն գայթակղութիւն մը առեղծած են ռումանական պալատին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ նոր վարչաձեւը

Վերջերս շատ խօսուեցաւ Սուրիոյ վարչաձեւին փոփոխութեան մասին։ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը հերքեց Պէյրութի մէկ թերթին հրատարակած այն լուրը թէ Սուրիա միացեալ թագաւորութեան մը պիտի վերածուի, Լիբանան ինքնավար պիտի ըլլայ եւլն.։ Սուրիոյ ազգայնականներն ալ հաշտուած կ'երեւին Ֆրանսացիներուն հետ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին նստաշրջանը աւարտելէ առաջ, Շաբաթ օր Պոնսէ խնդրեց որ Սուրիոյ նոր Սահմանադրութեան քննութիւնը յետաձգուի ուրիշ նստաշրջանի մը։ Յետոյ կարդաց գրաւոր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէր թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար տեղական իշխանութեանց հետ համախորհուրդ պատրաստուած Սահմանադրութիւնը, ըստ հոգատարութեան սկզբունքներուն, նկատի պէտք է առնէ յիշեալ երկիրներուն մէջ բնակող բնակիչներու իրաւունքները, շահերն ու իղձերը, եւ նպաստաւորէ տեղական ինքնավարութիւնները, կարելիութեանց սահմանին մէջ։

Եւ սակայն այդ հողերուն մէջ բնակող ժողովուրդներու զանազանութիւնը և անոնց իրաւունքներուն հակամարտութիւնը շատ դժուարացուցին համերաշխութեան ջանքերը։ Ուստի առժամեայ սահմանադրութիւն մը տրուեցաւ միայն այն ինքնավար պետութեանց, որոնց մէջ ապրող զանազան տարրերուն միջեւ կարելի եղած էր համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Այս մասնաւոր սահմանադրութիւնները կարեւոր հանգրուան մըն են դէպի ընդհանուր սահմանադրութեան մը ընդունուիլը, որուն համար անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր պետութեան ներկայացուցիչները իրարու հետ բանակցին ու համաձայնութիւն գոյացնեն։ Այս ուղղութեամբ սկսուած ջանքերը դեռ եզրակացութեան մը չեն յանգած։ Հոգատար պետութիւնը ամէն ջանք կ'ընէ եւ շուտով կը յուսայ յաջողիլ։

Պոլշեւիկ մը ձերբակալուած Պոլսոյ մէջ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Մարտ 11 թուականով.—

Թուրք քաղաքական ոստիկանութիւնը քանի մը օր առաջ ձերբակալեց Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան գլխաւոր պաշտօնեաներէն Աքունօֆը, որ տակաւին բանտը կը մնայ։ Այս ձերբակալութիւնը խիստ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է։ Աքունօֆի հայրենակիցները ամէն ինչ կ'ընեն զայն ազատ արձակել տալու համար։

Կ'ըսուի թէ շատ մը գաղտնի վաւերաթուղթեր գտնուեցան Աքունօֆի վրայ, երբ ձերբակալուեցաւ։ Այդ վաւերաթուղթերէն մէկ քանին կը վերաբերին Թուրքեւիրաքեան սահմանի զինուորական խնդիրներուն։ Այս ձերբակալութեան առթիւ դարձեալ ուշադրութիւն կը հրաւիրուի խորհրդային առեւտրական գործակալներու գործունէութեան վրայ։

Ռուսիոյ առաջարկը Ռումանիոյ

Պուքրէշի պաշտօնաթերթը «Էնտէփէնտան» իր կիրակիի թիւին մէջ կը գրէ թէ Ռուսիա Գերմանիոյ միջնորդութեամբ դիմած է Ռումանիոյ հետ համաձայնութեան մը գալու համար Պեսարապիոյ խնդրին մասին։

Ռուսիա կ'առաջարկէ որ Ռումանիա հրաժարի պահանջելէ 60 միլիոն տոլար արժէքով ոսկեդրամը, որ պատերազմի ատեն Մոսկուա փոխադրուեցաւ՝ յառաջացող գերման բանակին ձեռքը չձգելու համար, եւ զոր վերջերս կարմիրները գրաւեցին։ Ռուսիա նոյնպէս կ'առաջարկէ բարեկամական դաշինք մը կնքել։ Այս ձեւով կը յուսայ Անգլիան զրկել իր լաւագոյն դաշնակիցներէն մէկէն։

Գերմանիա այս խնդրին միջամտելով ձեռք կը բերէ բազմաթիւ տնտեսական մենաշնորհներ։ Ազատական թերթ մը կը բողոքէ ասոր դէմ։ «Շ. Թրիպիւն»ի թղթակիցը վերջերս տեսակցած է ռումէն պետական մարդու մը հետ, որ յայտնած է թէ Ռումանիա կ'ուզէ չէզոքութեան դաշինք մը կնքել Ռուսիոյ հետ, եթէ այս վերջինը ճանչնայ Ռումանիոյ իրաւունքը Պեսարապիոյ վրայ։ Ռուսիոյ առաջարկը հիմա շփոթութեան կը մատնէ Ռումանացիները, քանի որ ատով Գերմանիա դարձեալ հրապարակ կ'ելլէ իբրեւ գործօն ու անկախ ազդակ մը եւրոպական խնդիրներու մէջ։

Անգլիոյ եւ Իտալիոյ փնտռած ուժերու հաւասարակշռութեան դրութիւնը երրեակ կողմեր ունի։ Գերմանիա Իտալիոյ հանդէպ իր դիրքը կը ճշդէ համաձայն այն դիրքին զոր Իտալիա կը բռնէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման խնդրին մէջ։ Մինչ Իտալիա այս միացման մէջ կը տեսնէ սպառնալիք մը հարաւային Թիրոլի իր հողերուն դէմ։

Լրտեսական ցանցի մը առասպելը

Պոլսոյ քէմալական «Միլլիյէթ» թերթը սկսած է յօդուածաշարք մը հրատարակել, «Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ գործող լրտեսներ»ու մասին։ Եւ իբրեւ առաջին դրուագ, կը պատմէ Հայտար Փաշայի կայարանին զինամթերքին պայթումը, որ տեղի ունեցաւ 1916ի վերջերը։ Այդ պայթումը կազմակերպող մարմինի անդամներուն եւ օժանդակներուն մէջ կը յիշէ նաեւ Գր. Զօհրապի, Գ. Փաստրմաճեանի, Գ. Նորատունկեանի, Յա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

«ՊԱՇՏՊՕԶՈՒՔ» ԽՄԲԱԿԸ

Ինչպէս գրած էինք անկէ առաջ, Զօր. Թորգոմ վերջերս Սելանիկ գնաց, եւ ուզեց համերաշխութեան գալ Դաշնակցութեան հետ, Յունաստանի վէճերը դադրեցնելու համար։ Զօրավարը կը ներկայանար Ռամկավար կուսակցութեան վկայականով, եւ իբր այդ, կոչ մը հրատարակեց ընկեր Յ. Ամատունիի հետ։ Երկու կողմերը ուրիշ կարգ մը հայրենակիցներ ալ հրաւիրելով, համաձայնած էին որ բացարձակապէս չէզոք վարչութիւններ կազմուին Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ։ Առաջինը կազմուեցաւ. իսկ երբ խնդիրը Աթէնքի եկաւ, խառնակիչները ամէն միջոցի դիմեցին որ խափանեն։ Կարմիր աքլորները իբրեւ իտալական կառավարութեան լրտես ներկայացուցին Թորգոմը, որ իրենց աչքին լոյսն էր երէկ, իսկ Ռամկավարները, որ անոր անունով երդում կ'ընէին, նմանապէս երես դարձուցած են։ «Ալիք»ի (5 Մարտ) մէջ կը կարդանք հետեւեալ ազդը.—

«Զօր. Թորգոմի մասին Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան շրջ. վարչութիւնը պէտք կը զգայ յայտարարել թէ՝ Սելանիկի մէջ, տեղական ազգային գործերու շուրջ, բաղձացուած համերաշխութիւնը գոյացնելու համար կատարուած խորհրդակցութեանց առթիւ, միայն տեղւոյն Ռամկավար Ազատական ընկերներէ ոմանց կողմէ, Զօր. Թորգոմի եղած յանձնարարութիւնը տեղւոյն մէջ կատարուած խօսակցութեանց հետ վերջ գտած ըլլալով, ոեւէ հանգամանք չի ներկայացներ։»

ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի քննիչ մարմինը հետազօտած է Լիպքնէխթի ճեմարանի ուսանողական հանրակացարանը՝ բարքերու տեսակէտով։ Եւ երեւան հանուած է, թէ «շատ ժամանակէ ի վեր սովորութիւն դարձած է, որ, յաճախ, այրերու սենեակներու մէջ կը գիշերեն կիները, իսկ կիներու բաժնին մէջ՝ այրեր. ամուսիններն են, որ կուգան իրենց զոյգերուն քով պառկելու։ Նոյն սենեակներուն մէջ կը մնան եւ ամուրիներ։ Հանրակացարանին մէջ յաճախ տեղի կ'ունենան կերուխումներ ու քէֆեր, արկածախնդրութիւններ եւ ուրիշ հակընկերային արարքներ»։

Ահա մէկը նման «արարքներէն»։ Ուսանող փ. սկսած է ապրիլ նոյն ճեմարանի ուսանողուհի ք.ի հետ։ Բայց ք. իմացած է, որ փ. ուրիշը կը սիրէ եւ նոյն իսկ ամուսնացած է։ Ք. կ'որոշէ թողուլ փ.ն եւ ապրիլ ուրիշի մը հետ։ Փ. ինքզինքը անպատուած զգալով «սկսած է հետապնդել ք.ն եւ բռնի ստիպել, որ կենակցի իր հետ։ Եւ այս ամէնը տեղի կ'ունենայ, ընկերներու աչքին առջեւ, հասարակաց սենեակի մը մէջ, ուր կ'ապրին տղաներ ու աղջիկներ»։ Այլեւս չկրնալով հանդուրժել՝ ք., ուրիշներու ներկայութեան ըսած է թէ, պէտք է վերջ տալ այս վիճակին։ Փ. կատղած՝ առած է սեղանի վրայէն մկրատը եւ վիրաւորած ք.ն։

ԶՈՐԱԳԵՏԻ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ. — Լենինկրատ գացած են Հայաստանի ժողովրդական գործավարներու խորհուրդին կողմէ լիազօր պատուիրակ Շափունց, ճարտարագէտ Անտրէեվ, խորհրդակցելու համար Զորագետի վրայ ջրակայանի մը շինութեան մասին։ Կայանին համար Լենինկրատի գործարաններուն տրուած է 2,5 միլիոն ռուբլիի ապսպրանք։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

Առժամեայ Թեմական Խորհուրդի կազմը իր աշխատանքի առանձին օրերուն իսկ իր մէջ ունէր քայքայումի սաղմերը։

Իմ խոր համոզումով, այդ մարմնին մէջ կային այնպիսի անձեր որոնք, աւելի խերահաս քան Փարիզի ջոջերը, հրապարակաւ հակառակ չէին արտայայտուիր կազմակերպութեան, սակայն իրենց ընթացքով կը ձգտէին ամլութեան դատապարտել գործը, որովհետեւ կը վախնային թէ այդ կազմակերպութիւնը աստիճանաբար կը դառնայ շատերու ցանկացած գաղութային կազմակերպութիւնը։

Ամիսներով վիճաբանութեան նիւթ դարձաւ Թեմ. Խորհուրդի դիւան ստեղծելու հարցը։ Ցիշեալ տարրերը կը պատճառաբանէին թէ՛ քանի որ այս մարմինը ընտրութեամբ չէ կազմուած եւ Կաթող. պատուիրակը իր անհատական իրաւունքի մէկ մասն է որ զիջած է առժամեայ խորհուրդին, այս օրկանը լոկ խորհրդակցական մարմին մըն է եւ իրաւունք չունի առանձին դիւան ունենալու։ Այս տեսակէտին վճռական պաշտպաններն էին Պ. Պ. Չօպանեան եւ Պապաջանեան։ Այս վերջինը իր վէթօն դրաւ Բարեգործականի անունով։ Վերջի վերջոյ առժամեայ Թեմական Խորհուրդը մնաց առանց Դիւանի։ Այդ պատճառով ալ Կաթող. Պատուիրակի բացակայութեան, վարչութիւնը ձեռքերը ծալլած կը սպասէր մինչեւ անոր վերադարձը։

Փարիզի Հոգաբարձութեան ներկայացուցիչները թէեւ ժողովի չէին գար, սակայն իրենց «աչքը» միշտ հոն էր, Պ. Չօպանեանով, եւ ամէն օր իրազեկ էին անկած դարձածին։

Եւրոպայի Թեմի սահմանադրական կանոններու Նախագծի պատրաստութիւնը յանձնուեցաւ մասնախումբի մը, արագօրէն պատրաստելու համար։ Սակայն յանձնաժողովը ամիսներ ձըգձգելէ յետոյ բերաւ սեղանի վրայ, որ աւելի պահպանողական ու յետամնաց էր քան ռուսական «պօլօժէնիա»ն։ Եւ իրապէս շատ մը կէտեր անկէ փոխ առնուած էին։

Այս նախագծին վիճաբանութեան ներկայ ըլլալու համար յատկապէս հրաւիրուեցան Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ներկայացուցիչները, որպէսզի իրենց դիտողութիւնները ընեն։ Մարդիկը հրաւէրին չպատասխանեցին։ Կողմնակի խօսակցութեան մը մէջ յայտնած էին թէ իրենք որ եւ է ձեւով որ եւ է մարմնի հակակշիռը չեն ընդունիր, ըլլայ բարոյական, ըլլայ նիւթական։

Ցաջորդական նիստի մը հրաւիրուեցաւ Պ. Պօղոս Էսմէրեան, որ նոյնը կրկնեց պաշտօնական ժողովին առջեւ։ Այս առթիւ աւելցուց որ, իրենք կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչ ձեւի պատգամաւորական ժողով պիտի գումարուի ու ինչ Թեմական Խորհուրդ պիտի ընտրուի. եթէ անոնք իրենց գործին խառնուին երբեք չպիտի ճանչնան։

Պ. Էսմէրեանի մեկնելէն յետոյ, Պ. Չօպանեան կ'առաջարկէր հակակշռի յօդուածը այնպիսի ձեւով մը խմբագրել, որ չխրտչեցնէ Փարիզի աղաները։ Այսինքն այդ յօդուածը պէտք էր ձեւակերպել, որ զանազան մարդոց ու խմբակներու քմահաճոյքները հաշուի առնուէին ու ոչ թէ այնպիսի ձեւով մը որ անհրաժեշտ էր առողջ կազմակերպութիւն ստեղծելու։

Նախագծի քննութիւնները լրանալէ յետոյ, հրաւիրուեցաւ պատգամաւորական ժողով։

Այս ժողովի հրաւէր-շրջաբերականը չէր պարունակեր՝ ընտրական որոշ եւ յատուկ մեթոտ մը, այլ թողուած էր իւրաքանչիւր շրջանի իր հայեցողութեամբ կատարելու ընտրութիւնները։

Քանի մը անգամ առաջարկուեցաւ որ ճշդուի ընտրութեանց եղանակը՝ եւ այնպիսի ձեւով մը, որ բոլոր հայրենակիցները հնարաւորութիւն ունենային իրենց մասնակցութիւնը բերելու։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ բացարձակ մեծամասնութեամբ եւ Կաթող. Պատուիրակին համաձայնութեամբ, այն մտավախութեամբ թէ այսպիսի ժողովրդավար մեթոտ մը պիտի խրտչեցնէր գլխաւորապէս Փարիզի ջոջերը։

Այն ատեն հարց դրուեցաւ թէ՛ ի՞նչ ձեւով Փարիզի 15 հազարնոց գաղութը պիտի մասնակցի ընտրութիւններուն, քանի որ Ժան Կուժօնի եկեղեցիի անդամներու թիւը 50է աւելի չէ եւ հետեւաբար յիշեալ 50 հոգին պէտք էր ընտրէին Փարիզի հինգ պատգամաւորները։ Պատասխանուեցաւ թէ ասիկա Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան գործն է, ան պէտք է մտածէ ժողովուրդը մասնակից դարձնելու ընտրութիւններուն։ Այս կը նշանակէր զոհել 17 հազարնոց գաղութի մը իրաւունքները, չգրգռելու համար Փարիզի ջոջերը։

Իրապէս ալ Փարիզի ջոջերուն մտքէն չանցաւ ժողովուրդը մասնակից դարձնելու միջոցներուն մասին մտածել, որովհետեւ այս մարդիկը երբեք չեն ընդունիր թէ այս նորեկ գաղութը որ եւ է իրաւունք ունի այդ եկեղեցւոյ գործերուն խառնուելու։

Ի հարկէ Պատգմ. Ժողովին մասնակցելու համար, բաւականին բանակցութիւններ կատարած են Պալաքեան եպիսկ.ի հետ, ապահով ըլլալու համար թէ Պատգմ. Ժողովը կամ անկէ բխած Թեմական Խորհուրդը երբեք չպիտի խառնուին իրենց տեղական գործերուն։

Պատգմ. Ժողովի այս մասնակցութիւնն ալ անոնց համար շատ խորթ էր, որովհետեւ այդ ժողովին գոյութիւնը ապացոյց մը կրնար համարուիլ ո եւ է ձեւի կազմակերպութեան, մինչդեռ անոնք բացարձակապէս թշնամի էին որ եւ է ձեւի կազմակերպութեան։

Միւս կողմէն, Սանչէսթը թառած հաստափոր հոգեւորականը երբեք չէր ուզեր լսել Եւրոպայի Թեմի կազմակերպութեան մասին, որովհետեւ որ եւ է ձեւի կազմակերպութիւն երկիւղալի բան էր այդ պորտաբոյծ եպիսկոպոսին համար։ Ան սկիզբէն մինչեւ վերջը մերժեց կապ հաստատել իր հոգեւոր պետին եւ կաթողիկոսին հրամանով ստեղծուած Թեմական կազմակերպութեան հետ։

Մինչ այս վերադարձած էր նաեւ Փարիզի հոգեւոր «պարկեշտ» հովիւը, որ թաքուն կերպով միացած ջոջերուն հետ, կը դաւէր այս կազմակերպութեան դէմ, այն միակ պատճառով, որ տասնեակ տարիներու իր անպատասխանատու ու կեղծ բարեպաշտական պաշտօնավարութիւնը պիտի ենթարկուէր վերահսկողութեան եւ իր պաշտօնը պիտի սահմանափակուէր Փարիզի հոգեւոր հովիւի նեղ շրջափակին մէջ։

Անշուշտ այս երեւոյթներուն մէջ միակ մեղաւորը հակառակորդները չէին, այլ եւ Թեմական առժամեայ վարչութեան կարգ մը անդամները եւ ինքը՝ Պալաքեան եպիսկոպոսը, որ իրենց թոյլ, անջիղ, անորոշ եւ անվճռական կեցուածքով առիթ տուին հակառակորդներուն՝ դառնալ ամբարտաւան եւ յանդուգն։ Մարդիկ որ միաթեւ մարդու մը շուքէն անգամ կը սարսափին, յանկարծ այնքան քաջ դարձան,որ փորձեցին ծեծել Դատաստանական Խորհուրդի անդամները եւ Կաթող. Պատուիրակը։

Բայց այս մասին յաջորդով։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

Կաղնիկաղ կը քալեն մեր ազգային գործերը։ Չկայ կազմակերպուած եւ կեդրոնական մարմին մը ազգային որ եւ է ձեռնարկի համար։ Երկու պատուիրակի այցելութիւն կամ Շիրակի աղէտ մը պէտք է որպէսզի աղաները սթափին, հացկերոյթ սարքեն կամ հանգանակութեան սկսին։ Խանդավառութիւնը կը տեւէ միայն տասը օր։ Անկէ վերջ մարդիկ կը մտնեն նորէն իրենց պատեանը կամ աւելի ճիշդ, կը թաղուին խալիի փոշիներուն մէջ որ շուտով մոռցնել կուտայ ազգն ալ, հայրենիքն ալ։

Հանգանակութիւնները ընդհանրապէս լաւ արդիւնքի մը կը յանգին, սակայն մասնակցողները գրեթէ միշտ միեւնոյն անձերն են ու զգուանքով կարելի է յիշել կարգ մը անուններ որոնք ուխտ ըրած են — սկզբունքի խնդի՛ր — սանդիմ չտալ հայ ժողովուրդին։

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը պակսի այստեղ, այն տեւական գործունէութիւնն է որ էական է ազգային կեանքի պահպանման համար սա օտար ափերուն վրայ։ Պարբերաբար կատարուած մանր-մունր աշխատանքները չեն արդարացներ այս փարթամ գաղութին վրայ դրուած յոյսերը։ Կ'ընդունիմ որ մեղքը տարիքով յառաջացածներուն չէ, այնքան որչափ սա ցամքած ու տափակ հոգիով երիտասա՛րդ ճէնթլմէններուն, որոնց համար աւելի հետաքրքրական են չարլսթընը եւ սինէման, քան հայ ժողովուրդի հոգերը։

Յառաջի անունով քաղած պաշտօնական տեղեկութիւններուս համաձայն, Լոնտոնի գաղութը կը բաղկանայ 500-550 անձերէ, առանց տարիքի խտրութեան։ Այս թիւին մէջ են նաեւ զանազան օտար հպատակութիւն ունեցողները։ 50ի մօտ գորգի վաճառական կայ, բոլորն ալ արեւմտահայ եւ ընդհանրապէս Թրքախօս։ Կը շեշտեմ այս վերջին պարագան, որովհետեւ կարելի չէ խալիճի ըլլալ եւ հայերէն խօսիլ, նոյն իսկ Լոնտոնի մէջ . . . ։

Այս գաղութը ուր մտաւորական գրեթէ չկայ, ունի մօտ տասը մարմին կամ միութիւն, — Երեսփոխանական Ժողով, Միացեալ Ընկերութիւն, Տիկնանց, Հօկ, Բարեգործականի մասնաճիւղ, Աղքատախնամ, Գրական Միութիւն եւ Օրիորդներու ակումբ։ Այս բոլոր շողշողուն միութիւններու գործունէութիւնը չ'արժեր աւելի համեստ գաղութի մը ճիգը։

Երեսփ. Ժողովը, որ ընտրուեցաւ անցեալ տարի գրեթէ կազմալուծուած է։ Ամբողջ տարին ունեցեր են չորս ժողով. երկուքը Թեմական Խորհուրդի պատուիրակի ընտրութեան, միւս երկուքը՝ անդամի մը հրաժարման համար։ Շնորհալից խոստումներէն ոչ մէկը կատարուած է. որովհետեւ, քանի մը բացառութիւններէ զատ, երեսփոխանները հետաքրքրուած իսկ չունին գաղութին գործերով։ Մնաց որ կարգ մը անբաղձալիներու ղեկավարի հանգամանքը պատճառ եղած է որ գաղութը պէտք եղածին պէս չքաջալերէ ձեռնարկը։ Միացեալի խաղերն ալ փութացուցած են գործին վիժումը։

Միացեալը դիակ մըն է բառին բովանդակ առումով եւ հին փառքերը վերյիշելու համար է միայն որ կը պահեն իր անունը։ Հօկը նոյնացած է Միացեալին հետ։ Մեծ ծրագիրով ճամբայ ելաւ անցեալ տարի, խոստանալով 3000 ոսկինոց ապաստանարան մը շինել Երեւանի մէջ, սակայն արձանագրուած 1200 ոսկիէն հազիւ 900 ոսկի հաւաքուած եւ պահ դրուած է դրամատունը. Թող սպասեն անապաստան երախաները մինչեւ որ երկու պատուիրակ եւս գան Երեւանէն եւ լրացնեն հանգանակութիւնը։

Սալոնական օրիորդները տարին մէկ անգամ հրապարակ կ'իջնեն, չարլսթըն պարելու համար։ Ո՛չ մէկ հայկական շունչ իրենց շրջանակին մէջ։ Օրիորդները պահպանողականներն անտանելի ըլլալու ատրիճան։

Համեմատաբար լաւ գործունէութիւն ունին Տիկնանցը եւ Աղքատախնամը, եթէ երեսի վրայ չմնան անհոգութեամբ։

Օրուան նորութիւնն է «Գրական Միութիւնը»։ Երկու շաբաթը մէկ անգամ դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ զանազան նիւթերու մասին։ Ծայրայեղօրէն պահպանողական, պարոնները վճռեր են չխօսիլ ազգային-քաղաքական նիւթերու շուրջ որովհետեւ իրենց նպատակն է, ինչպէս կը յաւակնին, ստեղծել զուտ «գրական» միջավայր մը գաղութին մէջ։ Այս պարագան սխալ ճամբու տարեր է արդէն զիրենք, որովհետեւ կը վիճին այնպիսի խնդիրներու մասին որոնք շա՛տ բարձր են գաղութին մտաւոր մակարդակէն։ Օրինակ՝ Օմար Խայեամի քառեակներու թարգմանութեանց բաղդատութիւնը...

Ծիծաղելի չէ՞ գորգի վաճառականները հրաւիրել, որպէսզի վիճաբանական ժողովի մը մէջ պարզեն իրենց տեսակէտը... հայերէնի ուղղագրութեան մասին։ Եւ ինչո՞ւ կը սարսափին քաղաքական-ազգային հարցերէ։ Կարելի՞ է մեր գրական վերջին տասնամեակի պատմութիւնը ներկայացնել, անտեսելով այն քաղաքական պայմանները որոնց ենթարկուեցաւ։ Եթէ կը վախնան անդրադառնալու մեր նորագոյն «Ազգային պատմութեան» կը նշանակէ թէ կազմակերպող պարոնները ենթարկուած են որոշ հոսանքի մը ազդեցութեան։

Գաղութին ամէնէն ցաւոտ խնդիրն է եկեղեցիին հանգոյցը։ Տխրահռչակ կղերականին վտարումէն, այսինքն երեք ամիսէ ի վեր «հայ ժողովուրդին նուիրուած» եկեղեցին փակ է Գ. Կիւլպէնկեանի որոշումով։ Բոլորն ալ դժգոհ են, բայց ձայն ձուն չեն կրնար հանել, որովհետեւ բարերարը բացարձակ տէրն է եկեղեցիին. այն աստիճան որ մոմ մը վառելու համար անգամ պէտք է արտօնութիւն ստանալ իր փեսայէն։ Հիմա որոշեր են քահանայ մը բերել առանց հարցնելու գաղութին կարծիքը, զոնէ ձեւի համար։

Ահաւասիկ մեր գաղութը։

Փափաքելի էր որ գործի վրայ երեւցող պարոնները իրենց աչքերը բանային եւ տեսնէին թէ ինչե՛ր կ'ընեն ուրիշ օտար գաղութներ այս ոստանին մէջ, իրենց ազգային դիմագիծը պահելու համար։

Ամէն մեղքիս վրայ, Երեւանի վարիչներուն սարկօրէն հաճոյանալու տրամադրութիւնը հետզհետէ կ'արմատանայ կարգ մը աղաներու մօտ։

«Մոսկւայից զուռնան փչում են, Երեւանում պար են գալիս», կ'ըսէր առջի օր բարեկամս։

Նոյն բանն է որ տեղի կ'ունենայ Երեւանի եւ Լոնտոնի միջեւ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ԿԱՐՄԻՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԶԻՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

«Մաթէն»ի խմբագիր Ժիւլ Սովէրվայն, որ ներկայիս քննական պտոյտ մը կը կատարէ Խորհրդային Միութեան մէջ, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Մոսկուայի զինական համալսարանը, ուր 600 զինացիներ կ'ուսանին Մարքսի վարդապետութիւնը, գիտութիւն եւ պատմութիւն, Ռատէքի տնօրէնութեան տակ.—

Ռատէքի հետ անցնելով մեծ բակին մէջէն, մտանք ընդարձակ շէնք մը, որուն ճակատը կը տարածուէր հսկայ գիրերով հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Սըն-Եաթ-Սէն համալսարան չինացի աշխատաւորներու»։

Դասարանի մը մէջ տեսայ մեծ թիւով երկսեռ Չինացիներ, որոնց խառնուած են քիչ թիւով Ռուսեր ալ։ Ռատէք ըսաւ. «Ամէն տեղ կրնաք երթալ եւ խօսիլ ձեր ուզած մարդուն հետ, մեր երիտասարդներէն շատերը անգլիերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն գիտեն, թարգմանի պէտք չունիք»։

Ընդամէնը 600 հոգի են, 50ը աղջիկներ։ Կը բնակին քովի շէնքերուն մէջ, որոնք ժամանակին կրօնական քոլէժի մը կը պատկանէին. հոն է որ ուսած է պատանի Պուխարին, սպասաւորելով պատարագի...

Պատերը ծածկուած են գոյնզգոյն թուղթերով,ուր աչքի զարնող պարզ պատկերներ կը բացատրեն իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական կացութիւնը, մինչ բոցավառ նկարներ կը պատմեն անցեալ տառապանքները կամ կը ծանուցանեն ընչազուրկներու ապագայ յաղթանակները։ Խոշոր խաւաքարտներ ցոյց կուտան թէ կարմիր բանակի իններորդ տարեդարձն է, ինչ որ կը բացատրէ ամբողջ քաղաքին դրօշազարդումը։

Յետոյ կը մտնենք մատենադարանը, ուր 80.000 հատորներ կան ամէն լեզուէ եւ ամէն նիւթի մասին. շարուած են խիստ կանոնաւոր կերպով, հսկողութեանը տակ 3-4 կիներու, որոնք այդ պահուն գրացուցակի մը համար նիշեր կը պատրաստեն, միաժամանակ թէյ խմելով եւ շատ մը սիկառէթներ ծխելով։ Ռատէք ինծի ցոյց կու տայ շատ հին գիրքերու շարք մը՝ շքեղ կաշեկազմ։

— Ասոնք ԺԷ դարու ձեր Ցիսուսեաններու գործերն են Չինաստանի վրայ։ Արդի գիտնականներու գրածէն հարիւր անգամ աւելի արժէքաւոր են անոնք, եւ անոնց չափ ոչ ոք կրցած է հասկնալ չինական հոգին։

Համալսարանը տպարան չունի, սակայն իւրաքանչիւր դասախօսութիւն 20.000 օրինակ կը տպուի եւ չինական թարգմանութիւնները ծրարներով կը ղրկուին երկնային Հանրապետութեան բոլոր քաղաքները։

Դասի ժամը կը հասնի։ Ռատէք ներս կը մտնէ պայուսակէն քանի մը գիրքեր կը հանէ եւ կը սկսի խօսիլ ռուսերէն։ Աթոռը ինծի կուտայ եւ ինք ուղղակի գետին կը նստի։ Երիտասարդ Չինացի մը,

...լիոն չինացի երկրագործներու օրուան հոգն է։

Ուստի բնաւ չզարմացայ, երբ քաղ Ռասէք ըսաւ ինծի.

«Հնդչինաէ աւելի մեծ թիւով պիտի գան անոնք. առնուազն 4—5 միլիոն ուրլի պէտք է իր ամենին արժանի չինական համալսարան մը կառուցանելու համար։ Գործօն քաղաքականութենէ ելած անոնց այս համալսարանին տնօրէնութիւնը ստանձնած էի երբ հանգիստ գործ մը։ Հիմա ա՛յնքան տարուած եմ անով, որ գիշեր ցերեկ կ՚աշխատիմ...»։

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

Գործազրկութիւնը, որ ամիսէ մը ի վեր սկսած էր անտրհնաբար մեղմանալ, այս շաբթու նորէն տագնապի նշան ցոյց կուտայ։ Սէն Շարլի եւ Սէն Լուի շաքարի գործարաններէն 30ական գործաւորներ դուրս ձգուեցան։ Նոյնը ըրաւ նաեւ երկաթուղիի ընկերութիւնը։

Տագնապի զոհերուն օգնութիւն մը հասցնելու առաջարկութեամբ, ամիս մը առաջ, երկու միթինկներ գումարուեցան, ինչպէս գրած էր «Յառաջ»։

Երկու միթինկներու բանախօսները 80,000 ֆր.ի գումարին շուրջ միեւնոյն տեսակէտով արտայայտուեցան, սակայն հարինադաւութեան սեւ սիրտը, ինչպէս փորձեց չէզոքացնել նախապէս ուրիշի մը կողմէ խորհուած օգտակար ծրագիր մը, նոյնպէս կարմրուկ ստրուկները մեկ եւ առնել իրենց հաւատաքինները եւ երթալ ճակատ կազմել աղաներու պլօքին հետ։

Այս խարդախութեան հետեւանքով կիրքերը անտրհնաբար սաստկացան։ Առաջնորդարան դիմող կարօտեալները օգնութիւն ստանալու զուր խոստումներով վերադարձան, մինչեւ որ վերջապէս Մարտ 3ին, Հինգշաբթի օր, առաջնորդարանը սեղի ունեցաւ տխուր միջադէպ մը։ Հացի կարօտները գլխիկոր, իրենց անօթի աղիքներու գալարման տակ աւելի տխուր վերադարձան, իսկ դէպքին վայրը համնող ոչ-կարօտեալները, ուշ ատեն ստացած են նպաստները, ոմանք 10, ոմանք 20—30։ Կը հաւաստեն թէ մինչեւ անգամ 50 ֆրանք առնողներ եղած են։

Այսպէս շարունակուեցաւ ամբողջ շաբաթ մը, երկու օրը անգամ մը դրամ կը տրուէր, առանց առուգուելու նպաստընկալին անունը, մականունը եւ կացութիւնը։ Այս առթիւ ձեռնհաս բարեկամ մը, կը պատմէր.

— Այո՛, ես ալ դրամ առի։ Ինծ տեղեկացուցին թէ կռիւ կայ առաջնորդարանին բակը, վազեցի. մինչեւ որ հասայ, կռիւը վերջացած էր, ամբոխն ալ ցրուած։ Բակը կը մնային ինծի պէս քանի մը երիտասարդներ։ Քիչ վերջը տեսայ որ դրամ կը բաժնուի, առաջին առթիւ չհամարձակեցայ, խորհելով որ ինծի բաժին չիյնար. բայց հետզհետէ տեսայ որ ինձ նմաններ բաժին կը ստանան, եւ դրամաբաշխը ո՛չ ինքնութեան թուղթ, ո՛չ հասցէ, ո՛չ ստորագրութիւն կ՚ուզէ եւ ո՛չ ալ ոեւէ հարց ու փորձ կ՚ընէ դրամ առնողին վիճակը հասկնալու համար, այլ կը բաւականանայ լոկ հարցնելով անունը եւ մականունը։ Քաջալերուեցայ, եւ յառաջանալով չճանչցուելու համար դէմքս դարձուցի ու ձեռքս երկարեցի։

Ուրիշ մը, առջի օր տեղեկացուց թէ երկու անգամ դրամ ստացած է, սակայն ոչ մէկ անգամ ալ ճիշդ անունը տուած է։

Այս տեղեկութիւնները ժողովուրդին մէջ այնքան տարածուած են որ, ամէն խղճամիտ մարդ զզուանքով կը լսէ։ Իսկ իրական կարօտները ի զուր կը սպասեն։

Այս ամէնուն վրայ աւելցուցէք այլասերման ծաւալումը։ Անցեալ օր ծերունի քահանայ մը դիտել կուտար.

— Երեք տարի առաջ հայ մանուկներ՝ փողոցներուն մէջ կը խօսէին հայերէն, շատ քիչ անգամ կը լսուէր թուրքերէն, իսկ այսօր ամէնուն բերանը տեղական լեզուն է, իր հայերէնը կամ բոլորովին մոռցած եւ կամ մոռնալու վրայ է նոր սերունդը։

Վերջերս հինգերորդ հայ տպարանը բացուեցաւ։

Մարսէյլ ՀԱՐՋԱԿ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒՄԸ

Ֆրանսայի մէջ երեսփոխանները կ՚ընտրուին չորս տարուան համար, որով եւ երեսփոխանական ժողովը կը փոխուի չորս տարին անգամ մը։ Վերջին ընտրութիւնները կատարուեցան 1924 Մայիս 11ին եւ նոյն տարուան Յունիս 11ին պաշտօնապէս բացուեցաւ նոր Երեսփ. Ժողովը, որուն շրջանը կը վերջայ 1928ի կիսուն։

Յառաջիկայ տարի կատարուելիք նոր ընտրութեանց համար արդէն ամիսներէ ի վեր պայքար կը մղուի ամէն կողմ՝ մամուլին մէջ, կուսակցութիւններու ծոցին մէջ, Խորհրդարանէն ներս եւ նոյն իսկ Նախարարական Խորհուրդին մէջ։ Բոլորն ալ ունին իրենց մասնաւոր ծրագիրները, սկզբունքի տարբերութիւնները, սակայն բոլոր հոսանքներն ալ կը ձգտին մէկ նպատակի զալ. տարուան ընտրութեանց մէջ յաջողցնել իրենց թեկնածուներուն ընտրութիւնը։

Կուսակցութեանց մասնաւոր համագումարներ վերջերս զբաղեցան այս խնդրով եւ որոշեցին իրենց դիրքը։ Մեծամասնութիւնը, մասնաւորապէս ձախերը համամիտ էին 1919էն առաջուան շրջանային քուէարկութեան (Scrutin d'arrondissement) վերադառնալ։ Նոյն իսկ ընկերվարականները, որոնք համեմատական ներկայացուցչութեան կողմնակից են, երբեւ աւելի ժողովրդավարական դրութիւն, գիտեն եւ քանի մը շաբաթ առաջ կայացած իրենց համաժողովին մէջ յարեցան շրջանային քուէարկութեան տեսակէտին, երբեւ երկու չարեաց փոքրագոյնը, մանաւանդ որ կառավարութիւնն ալ կողմնակից էր այդ դրութեան։

Ներքին նախարար Ալպէր Սարօ քանի մը օր առաջ ներկայացուց ընտրական նոր դրութեան մասին կառավարական օրինագիծը, որ վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի Երեսփ. Ժողովին կողմէ։ Ահա՛ օրինագիծին գլխաւոր կէտերը.—

Երեսփոխանները պիտի ընտրուին միանուն քուէարկութեամբ (scrutin uninominal)։

Երեսփոխաններուն թիւը պիտի ըլլայ 587։

Առաջին քուէարկութեան ընտրուած պիտի յայտարարուին միայն անոնք, որ ընտրութեան մասնակցողներու քուէներուն բացարձակ մեծամասնութիւնը շահած են, պայմանով որ քուէներու թիւը արձանագրուած ընտրողներու թիւին մէկ քառորդին հաւասար ըլլայ։

Համեմատականի ընտրութեան ատեն, յարաբերական մեծամասնութիւնը կը բաւէ։ Քուէներու հաւասարութեան պարագային աւելի տարէց թեկնածուն կ՚ընտրուի։ Համեմատականի ընտրութիւնները պիտի կատարուին առաջին քուէարկութեան արդիւնքի յայտարարուելուն յաջորդող կիրակին։

Ֆրանսայի մէջ ժողովրդավար սկզբունքներով ընդհանուր եւ հաւասար քուէարկութեան դրութիւնը ընդունուած է 1848ի յեղափոխութեան ատեն, որ ծանօթ է Երկրորդ Հանրապետութիւն անունով։ Նափոլէոն Գ.ի կայսրութեան օրով ջնջուեցաւ՝ մինչեւ Երրորդ Հանրապետութիւնը։ Կառավարութեան առաջարկած դրութիւնը՝ միանուն քուէարկութիւնը 59 տարի գործադրուած է Ֆրանսայի մէջ։ 1889էն մինչեւ 1914 յաջորդաբար եօթը անգամ Երեսփ. ընտրութիւններ կատարուած են այդ հիման վրայ։ Ցանկային դրութիւնը (scrutin de liste) ընդունուած էր, եւ 1919ի ու 1924ի ընտրութիւնները այդ ձեւով կատարուեցան։ Այս դրութիւնը բաւական կնճռոտ է եւ անարդար, ու թուաբանական հաշիւներ կը պահանջէ։

Նոր դրութեան համաձայն՝ 1.— Իւրաքանչիւր նահանգ (departement) առնուազն երեք երեսփոխան պիտի տայ։ 2.— Իւրաքանչիւր ընտրական շրջան (arrondissement électoral) մէկ երեսփոխան կ՚ընտրէ։ 3.— Իւրաքանչիւր շրջան 100,000 բնակիչ պէտք է ունենայ։ 4.— Վարչական հին դրութեան համաձայն, 40,000էն պակաս բնակչութիւն ունեցող շրջանները կը կապուին ամէնէն մօտիկ շրջանին։

Բնակչութեան հիմ կը բռնուի զուտ ֆրանսացի բնակչութիւնը եւ ոչ թէ ֆրանսացի եւ օտար խառն, ինչպէս նախկին օրէնքը կը տրամադրէր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՕԹԸ ԿԻՆ ԵՕԹՆ ՕՐ ՀԱՐՍՆԻՔ

Գեղանին Ռոլան լեհ երիտասարդ մըն է, որ եօթը կին ունի։ Եօթը կի՛ն, եօթն ալ գեղանի։

Քանի մէկ տարեկան էր, երբ Լոցի մէջ գրաւեց սիրտը հարուստ գոհարավաճառի մը աղջկան։ Հակառակ հօրը ընդդիմութեան կատարուեցաւ ամուսնութիւնը։ Եւ երկու սիրահարները ապրեցան երազի պէս քաղցր կեանք մը։ Երկար չտեւեց. առտու մը Ռոլան Վարշաւա գնաց, «բնակարան մը գտնելու համար»։ Եւ այլեւս չվերադարձաւ Լոց, ուր, աչքը ճամբուն վրայ, նորապսակ կինը եր կա՛ր սպասեց երկանը։

Վարշաւայի մէջ հրաշալի կեանք մը անցուց։ Յետոյ գնաց Ռատոմ, եւ ամուսնացաւ վաճառականի մը աղջկան հետ։ Արքայական հարսնիք մը։ Յետոյ մեղրալուսինը։ Քանի մը շաբաթ անցած՝ լքեց երկրորդ կինն ալ ու անցաւ Լուպլին։ Հոն տեսաւ հարուստ այրի մը, որուն հետ պսակուեցաւ քանի մը օր անուշ խօսքերէ յետոյ։ Երբ տիկինը ծախեց իր կալուածները, Ռոլան ըսաւ. «Մնաս բարո՛վ դրամ, եւ տիկինս անթառամ»։ Այդ դրամը կերաւ ու խմեց Վարշաւայի մէջ։ Երբ հատաւ, անցաւ Ռավայուսքա հարուստ քաղաքը։ Հոնկէ ալ կինկ մը առաւ։ Չգեց ու անցաւ Լէոպոլ, ուր կատարեց իր հինգերորդ հարսնիքը։

Ախորժակը բացուեցաւ, ու խորհեցաւ երկու հարսնիքը մէկ անգամէն կատարել։ Նոր քաղաքի մը մէջ, բաբբիի մը աղջկան հետ պսակուած պահուն, սկսաւ զարպաս ընել գեղազարդի մը աղջկան։ Լեհական աւանդութիւնը կ՚ըսէ որ Լեհաստանի բաբբիները եօթն անգամ աւելի բաբբի են, քան աշխարհի միւս մասերու բաբբիները։ Ու մօրուքը սկսաւ կասկածիլ Ռոլանի սիրտին ու շրթներուն վրայ։ Գիշեր մը սեղան դրաւ եւ քիչ մը երկար խմցուց։ Գինով Ռոլան խմեց ու երգեց, խօսեցաւ ու պատմեց. հին յիշատակնե՛ր, հին սէրե՛ր։

Ահա Ռոլան նստած է դատարանին մէջ, ամբաստանեալի աթոռին վրայ։ Եկած են իր լքած եօթը կիները։

Սակայն, ո՛վ զարմանք, եօթը կիները, խօսք մէկ ըրած, ներում կը շնորհէին գեղանի Ռոլանին։ Անոնցմէ մէկը կ՚առաջարկէր որ Ռոլան իւրաքանչիւրին հետ ապրի կարգով մէկ շաբաթ։ Դատարանը չընդունեց այս սիրային «կոմունիզմը»։ Սակայն Ռոլան, երբ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, զղջում յայտնեց եւ ըսաւ որ բանտէն ազատուելէն յետոյ վերջնականապէս պիտի ամուսնանայ եօթը կիներէն մէկուն հետ։

Վիճա՞կ պիտի ձգէ արդեօք։

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ՀՐԷՇԸ.— Կար ու չկար, կօշկակար մը կար, որուն անունն էր Փէլթիէ։ Այս մարդը երկու աղջնակներ բռնաբարելու փորձ մը կատարած ըլլալով, ութը ամսուան բանտարկութիւն մը կրած էր։ Երբ բանտէն ելաւ, վրէժխնդրութեամբ լեցուած՝ ուզեց մահուամբ պատժել երկու աղջնակները։ Ու տուփ մը կարկանդակ առաւ, մկնդեղով թունաւորեց եւ աղջնակներուն տունը ձգեց։ Աղջիկներուն մայրը զարմացաւ՝ տեսնելով կարկանդակի տուփը։ Քանի մը օր վերջ աւելի զարմացաւ երբ դրան ունռնակէն կախուած տեսաւ նոր տուփ մը։ Անմիջապէս կասկածը սիրտը մտաւ եւ կարկանդակները տարաւ ոստիկանատուն։ Հոն քննուեցան եւ գտնուեցաւ թոյնը։ Կասկածի վրայ ձերբակալուեցաւ կօշկակարը, որ ուրացաւ։ Սակայն բնակարանին մէջ գտնուեցաւ թոյնին մնացած մասը։

Հնակարկառը թերեւս հիննայ, այս անգամ բանտին մէջ։

ՈՒԺԱՆԱԿՈՎ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Փենսիլվանիոյ (Ամերիկա) գողերը ուժանակ մը պայթեցնելով խոշոր փոս մը կը բանան ճամբու մը վրայ, ուրկէ պիտի անցնէր քիչ յետոյ ինքնաշարժ մը։ Այս ինքնաշարժին մէջ դրուած էր մեծաքանակ դրամ, որ կը փոխադրուէր Պեթլէի հանքը, վճարելու համար բանուորներուն օրականները։ Երբ կառքը հասաւ հոն ուր ուժանակով փոս մը բացուած էր, ինկաւ մէջը։ Գողերը անմիջապէս զինաթափ ըրին կառքին ընկերացող ոստիկանները եւ իրենց ինքնաշարժը փոխադրեցին գանձը, մօտ 102,000 տոլար։ Ու կորսուեցան։

ԲՌՆԵՑԷՔ ԳՈՂԸ.— Նշանաւոր գող մը Պերլինի սրճարաններէն մէկուն մէջ, հանգիստ սիրտով ու ազնուական կերպով իր սուրճը կը խմէր, երբ երկու գաղտնի ոստիկաններ ճանչնալով զայն, ներս մտան։ Գողը աւարտեց իր սուրճը, եւ իբր թէ բանէ մը լուր չունի, բացաւ դուռը եւ նստեցաւ ինքնաշարժի մը մէջ։ Ոստիկաններն ալ, նոյնքան ճարպիկ, հեծան ուրիշ կառք մը։ Սրարշաւ՝ կառքը կառքին ետեւէն, սկսան հալածել։ Գողը ինքնաշարժին պատուհանէն ատրճանակը ուղղեց ետեւէն հասնող կառքին, ուր կը գտնուէին ոստիկանները։ Սակայն ոստիկան մը, կառքին մէջ գտնուած մէկ սնտուկը բարձրացնելով նետեց ուղղակի գողին ձեռքին, եւ ատրճանակը գետին ձգեց։ Գողը անմիջապէս կեցուց կառքը եւ նետուեցաւ բաց դուռնէ մը ներս։ Սանդուխին աստիճաններէն չորսը մէկ ցատկելով, հասաւ վերի յարկը։ Ոստիկանները ետեւէն։ Գողը բացաւ պատուհան մը եւ տանիք ելաւ։ Ու տանիքէ տանիք կը ցատկէր կատուի պէս, երբ ոստիկանները սկսան զնդակ արձակել։ Պահուեցաւ ծխնելոյզի մը ետեւ, ու հոն բռնուեցաւ վերջապէս։

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՏԱՆԻՆ ՀԱՐՍԸ.— Ներքին Ալպանայի (Հայաստան) Ռնդամուլ գիւղը հարսնիք կար։ Գիւղացիները Կոտայքի շրջանէն հարսը առնելով, դրին սահնակի մէջ։ Ու սահնակը կը սուրար Դարալէյէզ տանող սառած խճուղիին վրայէն։ Հարսանեկան երգերն ալ ձիերու լեռներուն կը զարնուէին, եւ արձագանգ կուտային. պսպղուն արեւը հարսին գլխուն վրայ կը թափէր, կոտր կոտր ոսկի կը տեղար։ Յանկարծ Քարվանսարայի դղրցին դիմացի լեռէն ձիւնի շերտ մը փրթաւ ու ինկաւ վար՝ հարսին ու փեսային սահնակին վրայ։ Սահնակը սողաց ու գետը ինկաւ։ Հարսնեւորները օգնութեան հասան եւ գետէն հանեցին սահնակը, որուն մէջ կը գտնուէին հարսն ու փեսան եւ ուրիշ երկու հոգի։

Հարսին զարդերն ու ոսկիները, երկար փնտռտուքէ մը յետոյ, կը գտնեն ջաղացքին առջեւէն։

«ՍԻՐՈՅ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ».— Օթթավայի (Քանատա) մէջ հետաքրքրական դատ մը։ Պ. Ճօն, որ շատ կը սիրէր իր կինը, գտնէ ըստ իր հաւատաքին, յանկարծ կը փախցնէ զայն։ Կինը մօրը տունը գացած էր։ Որովհետեւ, — կինը կ՚ըսէ թէ, — ամուսինը շարունակ կռիւ կ՚ընէր։ Որովհետեւ, — ամուսինը կ՚ըսէ թէ, — իր աները խառնուելով ձգելով իրենց միջեւ կինը համոզած եւ տուն տարած էին։ Հետեւաբար, ամուսինը դատարանէն կը պահանջէ, որ աները նախ վերադարձնէ իր կինը, եւ յետոյ վճարէ 50,000 տոլար, երբեւ... «սիրոյ հատուցում»։

ՄՈՒՆՏԱԿԻ ԳՈՂԵՐԸ.— Ուիլէ փողոցը Սարաֆի վաճառատան մէջ գողեր մտան առջի գիշեր։ Սղոցելէ յետոյ խանութին փականքի օղակը, համարձակօրէն ներս մտան փողոցին վրայի դուռնէն։ Եւ գրեթէ պարպեցին ու աւլեցին խանութը, տանելով 450,000 ֆր. արժողութեամբ մուշտակներ և 9,000 ֆրանք թղթադրամ։

ՃԱՄԲՈՐԴ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ԲՌՆԿԻ.— Մարդ մը Վարշաւայէն ճամբայ ելաւ Լէմպէրկ երթալու համար։ Շիշ մը եթեր դրած էր վերարկուին դուրսի գրպանը։ Քովի ճամբորդը, եթերին հոտէն նեղուած, կը կանչէ շոգեկառքին պաշտօնեան, որ ձեռքը լապտեր մը բռնած, կը մօտենայ։ Յանկարծ եթերի շիշը բռնկեցաւ սոսկալի պայթիւնով մը։

Կրակը տարածուեցաւ վակոնին մէջ, որ 15 վայրկեանէն այրեցաւ։ 41 անձեր ծանրապէս այրեցան, շատերը մահացու կերպով, ոմանք ալ կուրցան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԹՕՄՊՈԼԱ

ԳՈՒԼԻԳՈՎՍՔԻ

Բ.

Կառքին մէջ ցատկեցի, դուռը գոցուեցաւ։ Կառքը ճամբայ ելաւ։ Նոյն վայրկեանին երկու քնքոյշ թեւեր զիս շրջապատեցին ու բերնիս վրայ զգացի իր շրթունքները։

— Սիրելիս... սիրելիս... Զիս կը սիրես, այնպէս չէ՞։

Սիրոյ փսփսուքին մէջէն այս բառերը լսեցի։ Որքա՜ն ատեն է որ այս վայրկեանին կը բաղձայի։ Քսան վայրկեան եւս... ու ամարանոցն ենք։

Թեւերուս մէջէն խոյս տալով երկար ատեն անձրեւէն թրջած պատուհանէն դուրս մութին մէջ նայեցաւ։

Փողոցի լապտերներու լոյսերը շատոնց անհետացած էին, ու այժմ օձանմանի խճուղիին վրայէն կը յառաջանայինք։ Կակուղ զսպանակաւոր կառքին տակի քառուշաւոր անիւները մեղմիւ կը սահէին։ Գիշերուան մէջ աջ ու ձախ ծառեր ու ամայի ամարանոցներ արագ արագ խոյս կուտային։ Տիկին Սթանիսլավայի պատուհանէն դուրս դիտած մէկ պահուն ժամացոյցս նայեցայ։ Երեքն էր։ Մէկ ժամէ աւելի է որ կ՚երթայինք։

— Հիմա, սիրելիս, հիմա ըսաւ, երբ կառքը կողմնակի ճամբու մը մէջ ծռեցաւ։

Դարձեալ վրաս հակեցաւ։ Քսան վայրկեանը եւս անցնելէ վերջ ընկերուհիս պատուհանէն դուրս նայեցաւ ու ձեռքովն առջեւի պատուհանին զարկաւ։ Կառքը գնացքը դանդաղեցուց, ուշադրութեամբ ետ դարձաւ ու կանգ առաւ։

— Եկանք սիրելիս, վար իջիր ու ինծ օգնէ։

— Արդեօք սխալ չեկանք, ըսի, պատուհանէն դուրս նայելով։ Այստեղ տուն չեմ տեսներ։

— Ո՛չ, ո՛չ, սիրելիս, մանկութենէս ի վեր այս ճամբէն կերթամ կուգամ։ Ծնողացս ամարանոցն է։ Ծառերուն ետին գտնուելուն ճամբուն վրայէն չերեւիր։ Վար իջիր նայինք...

Դուռը բացի, ոտքովս կառքին տախտակէ աստիճանը փնտռեցի։ Այս պահուն յանկարծ կռնակէս ուժով մը հրուեցայ, հաւասարակշռութիւնս կորսնցուցի, դուրս ցատկեցի, քանի մը քայլ եւս վազեցի ու վերջապէս գետին իյնալով ինքզինքս աղտոտութեամբ լեցուն փոսի մը մէջ գտայ։

— Թշուառակա՛ն Մօսկոֆ, ըսաւ, ատիկա քեզի լաւ դաս մը թող ըլլայ ու պատուաւոր Լեհուհիները սիրահարելու փափաքդ թող միանգամ ընդմիշտ փարատի։

Չար ու ամբարիշտ խնդալ մը ու կառքը քառասմբակ հեռացաւ։

... Սիրելի բարեկամներս, սիրոյ ու զգացումի այսքան տգեղ հակապատկեր մը կազմող այդ չար ու ատելութեամբ լեցուն խնդուքը կեանքիս մէջ անգամ մ՚ալ չեմ լսած։ Ականջներուս չէի կրնար հաւատալ. այդ խօսքերը այդ խնդալը, կ՚ելլէին նոյն այն բերնէն որ տասը վայրկեան առաջ զիս այնքան ջերմօրէն համբուրած էր։ Տիկին Սթանիսլավան, Թօմպօլան, կիներն ու իրենց անհաւատարմութիւնը, Վարշաւան ու ամբողջ աշխարհը անիծելով, խրամատին մէջէն դժուարաւ սողացի եւ դուրս ելայ։ Վիճակս խնդալիք բան էր, ամբողջովին թաց նեխած աղտոտութեամբ մը ծածկուած, գտանակաւոր գլխարկս անհետացած, խաւար գիշեր, լոյս չկայ ոչ ալ բնակութեան որ եւ է հետք, այս ամէնուն վրայ ալ յորդառատ անձրեւ մը։ Բարակ, թրջած պարի կօշիկներով, գլուխս բաց տուն վերադառնալ ստիպուած էի։ Լուցկի մը վառեցի եւ ժամացոյցս նայեցայ — երեքու կէսն էր։ Ժամ ու կէս ճամբորդած էինք կառքով, որով այժմ քաղաքէն առնուազն տասնեւհինգ քիլոմէթր հեռու ըլլալու էի։

Ի զուր գլխարկս փնտռեցի — ինչ որ վրաս աւելի եւս ցեխով պատելու ծառայեց։ Վերջապէս բախտին յանձնուելով կառքին արշաւած ուղղութեամբ քալել սկսայ։ Ամէն յիսուն քայլափոխիս ճամբան կը լուսաւորէի, որպէս զի չփախցնեմ այն անկիւնը ուսկից խճուղին կը սկսէր։ Բայց մութին մէջ բնականաբար չէի նշմարած զայն։ Առտուան դէմ պզտիկ գիւղ մը հասայ, որտեղ վրաս չորցուցի, ըմպելի մը առի եւ գիւղապետէն՝ հին գործածուած գլխարկ մը գնեցի։ Ժամը ութին գիւղացիներու յատուկ շոգեկառքը նստայ ու սոսկալի գէշ տրամադրութեան տակ կէս հիւանդ տուն վերադարձայ։ Տիկին Սթանիսլավա չէր սխալած. այս արկածախնդրութիւնը ինծի դաս մը եղաւ։ Գրեթէ տասը օր պաղառութեան հետեւանքով անկողին գամուեցայ, կիներուն դարպասելն ալ բաւական ատեն մոռցայ։

— Լա՛ւ, բայց ատկէ վերջ Տիկ. Սթանիսլավան տեսա՞ք, հարցուց հետաքրքիր ագարակատէրը։

— Ապաքինելէս վերջ, իբր ձեւակերպութիւն, մէկ երկու անգամ գացի։

— Ինչպէ՞ս ընդունեց ձեզ։

— Ճիշդ այնպէս ինչպէս որ պիտի ընդունէր եթէ բնաւ բան մը պատահած չըլլար։ Ցաւակցութիւն յայտնեց ու ըսաւ թէ պարահանդէսներն յաճախ հիւանդութեանց ու պաղառութեանց պատճառ կ՚ըլլան։

— Ատիկա սքանչելի՛ է։ Քու «փանի»դ չար, ցածոգի... տարօրինակ կին մըն է եղեր։

— Այո՛ շատ տարօրինակ... ըսաւ ճարտարագէտը մտածկոտ։ Խիստ տարօրինակ...

Ու երեքս մէկանց սրտանց խնդացինք։

Թարգմ. Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՎԵՐՋ.

·րութիւն Պօշկէզէնեանի, յոյն մէպուսներէն Քօզմիտիի, և յոյն ու արաբ ուրիշ մէպուսներու անունները:

«Ճիւմհուրիյէթ», անդրադառնալով այս յօդուածաշարքին, կը գրէ.—

«Որպէս թէ պատմութեան յենլով՝ երեւակայական պատմութիւններ հրատարակել.— ահա՛ հիւանդութիւնը որմէ գէշ կերպով վարակուած են կարգ մը Թուրքերէն թերթեր: Մամուլին պարտականութիւնն է արգելք ըլլալ այս ախտին:

«Լրտեսները ի՞նչ ըրին Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ» վերնագրով յօդուածաշարքը, ասկէ առաջ յիշած էր պատերազմական Նախարարութեան Շուէտացի երեւակայական յանձնառու Թրավէնսրփէն մը. մինչդեռ այս անունն անգամ շուէտական չէ: Հիմա ալ կը յիշէ իրական անուններ, որոնց մէկ մասը մեռած, մէկ մասն ալ ողջ է: Անգլ. լրտեսական ցանցին գլուխը կայ եղեր նաեւ Քօզմիտին, որ «սատանայ մարդ էր, եւ գիտէր Թուրքերէն աւելի Թուրք երեւալու միջոցը»: Մինչդեռ այդ մարդը շատոնց դուրս տուած էր իր գոյնը, եւ Սելանիկ փախաւ, երբ Իթթիհատականները գործի գլուխ անցան, Քեամիլ փաշայի դահլիճը տապալելով: Ընդհ. պատերազմի ընթացքին, Քոզմիտի ոչ երեսփոխան էր, ո՛չ Պոլսոյ մէջ էր, ոչ ալ հետեւաբար կ'աշխատէր Թուրքէն աւելի Թուրք երեւիլ:

«Յօդուածաշարքին հեղինակները երբ չեն գիտեր Քոզմիտիի նման շատ նշանաւոր անառակի մը կացութիւնը, կարելի՞ բան է որ տեղեակ ըլլան անգլ. լրտեսական ցանցին բոլոր գաղտնիքներուն, քանի որ կ'ըսեն թէ այդ ցանցը՝ ոստիկանական կազմակերպութենէն եւ հակալրտեսական խումբէն՝ օձիքը ազատելու չափ կատաղի է եղեր»:

Աւելցնենք որ յիշուած Հայերէն ալ ոչ մէկը մասնակցութիւն կրնար ունենալ, քանի որ Գր. Զօհրապ սպաննուած էր, Փաստրմաճեան կովկաս անցած էր, իսկ Պ. Նորատունկեան ալ Լօզան կը գտնուէր:

Պարսկաստան եւ Պոլշեւիկները

Թէհրանէն Մարտ 13 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ քիչ մնաց որ Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները խզուէին: Շաբաթ օր Շահը իր մօտ կանչեց խորհրդային դեսպանը, որուն հարցուց թէ ի՛նչ վիճակի մէջ են ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները: Դեսպանը պատասխանեց թէ ինք չի կրնար բանակցիլ դաշնագիր կնքելու համար, քանի որ պարսիկ կառավարութիւնը թոյլ կուտայ իր ժողովուրդին խօսելու, գրելու եւ գործելու ազատութիւն: Ու առաջարկեց որ Պարսկաստան պատուիրակութիւն մը ղրկէ Մոսկուա, այդ մասին բանակցութիւններ վարելու համար:

Շահը, իբրեւ զինուորական, այս պատասխանէն զայրացած, կանչել տուաւ վարչապետը եւ հրամայեց անոր յարաբերութիւնները խզել Ռուսիոյ հետ և անմիջապէս դադրեցնել Նաւերու պարպումը: Վարչապետը հանդարտեցուց Շահը, ցոյց տալով անոր այն վտանգները որոնք կրնային առաջ գալ այսպիսի հապճեպ արարքէ մը:

Դահլիճը, յետ խորհրդակցութեան, որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա և կնքել համաձայնագիր մը նաւահանգիստներու մէջ ապրանքներու փոխանակութեան եւ անոնց գիներուն մասին: Այս ձեւով Պարսկաստանի մէջ գտնուող խորհրդային թրքսթները պիտի ստիպուէին լուծուիլ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՐՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.—

Սոպրանիյէի մէջ արտաքին գործերու եւմտացոյցին քննարկութեան առթիւ ծագեցաւ կարեւոր վէճ մը, որու ընթացքին գլխաւոր կուսակցութեան ներկայացուցիչները պարզեցին իրենց տեսակէտները Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Նիստը փակուեցաւ արտաքին Նախարար Պուրօֆի մէկ ճառով:

Ամէնէն ուշագրաւ եւ ծափահարուած ճառը արտասանեց նախկին վարչապետ Ցանէֆ, որ յիշելով թէ երկար ատենէ ի վեր կողմնակից եղած է պուլկարեւեուկօսլաւ մերձեցման մը, քննեց այդ մերձեցումին ներկայ կարելիութիւնները: Ցանէֆ շեշտեց թէ սերպ մամուլին այնքան յեղյեղած «քօմիթէճի»ներու խնդիրը գրեթէ լուծուած է. անոնց գործունէութիւնը արդէն զգալապէս թուլցած է եւ բոլորովին պիտի մարի այն օրը, ուր պատշաճ ազատութիւններ տրուին Մակեդոնիոյ բնակիչներուն: Պուլկարիան իր կարգ մը նախկին դաշնակիցներուն պէս չազատագրուած հողերու խնդիր չունի եւ կը փափաքի ուղղակի համաձայնիլ իր դրացիներուն հետ: Պատերազմէն ի վեր բոլոր պուլկար դահլիճները ազդուեցան յեղափոխութիւններէ ու միշտ նախաձեռնարկ եղան բանակցելու Պելկրատի հետ, սակայն դժբախտաբար մերձեցումի մը գաղափարը շատ մօտիկ չէր Եուկօսլաւիոյ ժողովուրդին սրտին, քանի որ ոչ միայն Ցանքօֆի Պելկրատ կատարած դիմումը արձագանգ չգտաւ, այլ եւ Պուլկարիոյ յարուցած բոլոր խնդիրները՝ մասնաւորապէս գաղթականներու փոխառութեան եւ վարձկան զօրքերու ջնջումին մասին՝ բուռն ընդդիմութեան բախեցան Պելկրատի մէջ, եւ որ ի վերջոյ յանգեցան Սօֆիա յանձնուած հաւաքական ծանուցագրին: Եւ սակայն յոռետեսութեամբ չվերջացնելու համար իր ճառը, նախկին վարչապետը յոյս յայտնեց որ եուկօսլաւ կառավարութիւնը ի վերջոյ պիտի հասկնայ կացութիւնը եւ նկատի պիտի առնէ երկու դրացի երկիրներու շահերը:

Արտաքին նախարար Պուրօֆ ըսաւ թէ Պուլկարիոյ գլխաւոր նպատակն է աշխարհը համոզել իր պահանջներու արդարութեանմասին:

Նանքինի անկումը մօտալուտ

Չին ազգայնական բանակը յաղթական կը յառաջանայ Եանկցէ գետին երկայնքին եւ արդէն Նանքինի 30 մղոն մօտեցած է: Նանքինի թերթերը արդէն ազգայնականներու ձեռքն ինկած են եւ մէկ երկու օրէն քաղաքի անկումին կը սպասուի:

Չի կարծուիր թէ զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ Քիանկսուի նահանգը պաշտպանելու ձեռնարկէ, այլ շուտով պիտի պարպէ Նանքինը՝ թոյլ տալու համար ազգայնականներուն, որ գրաւեն զայն: Իսկ ինք պիտի երթայ Շանկայի ճամբով Եանկցէի հիւսիսը, միանալու Շանկ-Ցօ-Լինի բանակին եւ ուղղուելու դէպի Հանքէու, ուր տեղի պիտի ունենայ գլխաւոր ճակատամարտը: Նանքին-Շանկայ երկաթուղագիծը օդը հանուած է: Կ'ըսուի թէ Շանկայ մնած են արդէն 8000 ազգայնական զինուորներ, քաղաքային հագուստներով: Ծովակալ Եանկ, Շանկայի չինական նաւատորմին հրամանատարը իր բոլոր սպաներով միասին ազգայնականներուն կողմը անցաւ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻՍՏ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Կիրակի կէս օրէ վերջ Սէն-Մանտէ զուիցերական խումբի մարզարանին մէջ ֆութպօլի մրցում կար ֆրանսական Սթատ Օլէնպիկ խմբ եւ զուիցերական մարզական խումբերուն միջեւ: Խաղը սկսելէն 25 վայրկեան վերջ, Զուիցերացի կեդրոնի յառաջապահ Փօլլից կ'աշխատէր գնդակը ղրկել դէպի նշանակէտ, երբ Ֆրանսացի բերդապահ Լըպիտուա զայն արգիլելու համար Զուիցերացի յառաջապահին ոտքերուն մէջ ինկաւ այնքան դժբախտ ձեւով մը, որ Զուիցերացիին կօշիկը իր վիզի երակին զարնուեցաւ, ու Լըպիտուա շնթահար գետին ինկաւ, առատ արիւն կորսնցնելով: Հանդերձարանին մէջ բժիշկ մը անհրաժեշտ խնամքները տուաւ, սակայն ի զուր, քառորդ ժամ վերջ երիտասարդ մարզիկը հոգին աւանդեց:

Ֆրանսական թերթեր մեծ գովեստով կը խօսին Լըպիտուայի վրայ, որ 24 տարեկան էր եւ ճանչցուած էր իբրեւ լաւ խաղացող: Ակամայ մարդասպան Փօլլից Զուիցերացի յայտնի մարզիկ մըն է եւ գնահատուած է բոլորէն: Լըպիտուայի մահուան լուրին վրայ, խաղը ընդհատուեցաւ:

Նշանաւոր խաչագողի մը ձերբակալութիւնը

Ոստիկանութիւնը կիրակի օր Փասիի իր բնակարանին մէջ ձերբակալեց Հանրի Ռօշէթը, որ 1908ին շատ խօսեցնել տուած էր իր վրայ իբրեւ ճարպիկ խաչագող եւ բանտարկուած էր:

Ահա՛ թէ ի՛նչ կ'ընէր Ռօշէթ — կը հրատարակէր «Պուրս է Ֆինանս» անուն թերթ մը, իբրեւ գործակալութիւնը համանման թերթի մը՝ «Լը Մօնիթէօր Ֆինանսիէ»ի: Մասնաճիւղեր ունէր Լիոն, Լիլ, Մարսիլիա, Լիմոժ եւ Թուր: Այս կեդրոններուն մէջ ապրող հաւանական յաճախորդներու հասցէին «Պուրս է Ֆինանս» թերթը ձրի կը ղրկուէր որոշ ատեն մը: Թերթին մէջ խօսքը կ'ըլլար կարգ մը արժէթուղթերու, որոնց մասին սակարանի թերթերը բնաւ տեղեկութիւն չէին տար: Այս արժէթուղթերու գիները ամէն օր կը բարձրանային, եւ թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածներ մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրէին անոնց վրայ: Երբ բաւական պրոպագանդ կատարուէր, միջնորդ մը փառաւոր ինքնաշարժով մը այցելութեան կ'երթար յաճախորդի մը եւ զայն համոզելով քանի մը արժէթուղթ կը քշէր:

Այս ձեւով ծախուած կեղծ արժէթուղթերու ընդհանուր գումարը կը հասնի 40 միլիոն ֆրանքի. իսկ զոհերուն թիւը կը հաշուուի 10,000 հոգի: Շատ մը յաճախորդներ արժէթուղթերու կտրօններուն չվճարուելէն մտատանջ՝ բողոքեցին կառավարութեան, որ չուշացաւ խնդիրը քննել եւ խաչագողները երեւան հանել: Հանրի Ռօշէթ կը գործէր 4-5 կեղծանունով: Իր գլխաւոր մեղսակիցներն էին Անտրէ Մէքսանտօ եւ Թորէլ, որոնք նոյնպէս ձերբակալուեցան:

Ռօշէթ, որ նախապէս սրճարանի սպասաւոր էր, 1906ին ալ այս տեսակ գործեր ըրած եւ ահագին դրամ զարկած էր: Այն ատեն կը հրատարակէր Քրէտի մինիէ, Ֆինանս փրաթիք, Պիւլթէն էպտօմատէր տը լա Պանք Ֆրանքօ-Էսփանեօլ, Ֆինանսիէ եւայլն: Իր միջնորդները մասնաւոր դասախօսութիւններ ալ կուտային խնդրոյ առարկայ արժէթուղթերու մասին: 1908ին ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ: Մեծ պատերազմին, պատիժը վերջացնելէ յետոյ, զինուոր գրուեցաւ կեղծ անունով մը: 1923էն ի վեր ձայնը չէր լսուեր: Մինչեւ հիմա 250 ֆր. խորած է այս ձեւով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի Պէլվիլի, Ժօրէսի եւ շրջականները բնակող ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր՝ երեկոյեան ժամը 9ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, Faub. du Temple: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ: Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ Դշ. երեկոյ, խումբի սրահին մէջ:

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ-պարահանդէս, 19 Մարտ 1927, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, մէթրօ Օթէլ տը Վիլ: Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար: Ջազ-պանտ: Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ.— Հինգշաբթի, 17 Մարտ, ժամը 9ին, Սալ Քոմէտի, 51 Րիւ Սէն Ժօռժ: Գեղարուեստական մասէն առաջ պիտի բանախօսէ Պ. Ժաք Քայզէր, նիւթ ունենալով «Մակեդոնիա եւ Պալքանները խաղաղութիւնը»

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը վաղը՝ Չորեքշաբթի գիշեր Sociétés Savantesի մէջ, Métro : St.-Michcl—Odéon: կը խօսի Կ. Յ. Բասմաջեան «Խաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին վրայ: Մուտք՝ 1 ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատրընազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են: Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

— Կիրասոնցի Արմենակ եւ Մնացական Շահրիկեան եղբայրները, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ Մարզուանի գօլէժը կը գտնուէին: Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ որդին Vartan Tchakarianի, 46, Str. Fund Despot-Woda, Bucarest (Roumanie).

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	05
Տոլար,	Dollar	25	56
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	—
Թրք. ոսկի	» or	115	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	55
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	113	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	20
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	65
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3070	—
» II	»	1940	—
» III	»	1735	—
Ոսմնլի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՐՏ 1927
16 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 286 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ

Հին աղուէսները, քաղաքական խաղերու վարպետները իրենց բովանդակ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են, նորէն, Արեւելքի վրայ, մօտաւորէն մինչեւ հեռաւորը:

Չինաստանի մէջ, դէպքերը կ'ընթանան անսովոր արագութեամբ: Այդ անսահման երկիրը, որ մինչեւ հիմա ծանօթ էր իր մահահանգոյն թմբիրով, այսօր աշխարհը կը զարմացնէ ընթացք ունեցող դէպքերով: Փէքինի կեդրոնական, կրաւորական իշխանութիւնը անդամալոյծ է արդէն, եւ հարաւը, ապստամբ երկրամասը անարգել կը շարունակէ իր արշաւը: Ամէն օր բազմաթիւ հաւատարիմներ, մինչեւ անգամ զօրավարներ եւ ծովակալներ կը լքեն կեդրոնը եւ կը միանան ազգայնական ուժերուն:

Չինական դէպքերու զարգացման ընթացքը շատ կը նմանի միւս Թուրքիոյ անցուդարձերուն:

Այն ատեն ալ կար «օրինաւոր» կառավարութիւն մը, եւ ապստամբ ուժ մը: Կեդրոնը, Պոլիսը, վճիռներ արձակեց ըմբոստներուն դէմ եւ «զապիչ» գունդեր ղրկեց, մահուան դատապարտելով Մուսթաֆա Քէմալը: Այն ատեն ալ, Անգլիան էր որ կը խրախուսէր կեդրոնը, եւ կը մղէր զայն ոչնչացնել ըմբոստները: Ինք ամէն միջոց ունէր խելքի բերելու միւլի հրոսախումբերը, բայց կը նախընտրէր ցեղակիցը ցեղակիցին միջոցաւ ջարդել, ինչպէս կ'ընէ, այսօր Չինաստանի մէջ: Իր մարտանաւերն ու զինուորները կազմ և պատրաստ կեցած են չինական ջուրերուն մէջ, բայց անոնք չեն որ արիւն կը թափեն, այլ Չինացիները իրենք, հիւսիսն ու հարաւը մէկ-մէկու կոկորդին փարած:

Ապահովաբար տարբեր չպիտի ըլլայ ելքն ալ: Ինչպէս որ Թուրքիոյ մէջ պաշտօնապէս «աւազակապետ» հռչակուած Մուսթաֆա Քէմալը դարձաւ պետը Թուրքիոյ ազգային կառավարութեան, եւ երբ այդ՝ հրաւիրուեցաւ ներկայացուցիչներ ղրկելու Լօնտոն եւ բանակցելու, շուտով Քանթօնցի ապստամբներն ալ կը ստանայ օրինաւոր հանդամանք, եւ կը դառնայ արժանի՝ հաւասարէ հաւասար խօսելու Չէմպըրլէններու հետ:

Արդէն իսկ Լօնտօն սկսած է հաճութեամբ խօսիլ չինացի ժողովուրդի իրաւունքներու մասին: Եւ կը խոստովանի թէ, հին դաշնագիրներուն ժամանակը անցած է, եւ կացութիւնը նոր պահանջներ կը ներկայացնէ: Բայց մինչեւ այդ, իր մարտանաւերը շոգեպինդ կը սպասեն, որպէսզի Անգլիացիի մը քիթը չարիւնի. իսկ միւս կողմէ իր դիւանագիտական գործակալները երկու ճակատի վրայ կը գործեն, որպէսզի կռիւը շարունակուի չին ժողովուրդի երկու հատուածներուն միջեւ: Միւլի շարժման ատեն ալ, Պոլիս խարսխած բրիտանական հրամանատարութիւնը կ'օգնէր ե՛ւ Պոլսոյ կառավարութեան ե՛ւ Էնկիւրիի, կը խաբէր ե՛ւ բարեկամը ե՛ւ թշնամին, Թուրքիայէն մինչեւ Կովկաս:

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, այս նոր ռազմախաղին մէջ, խորհրդային իշխանութիւնն ալ կը կատարէ ճիշդ այն դերը զոր ստանձնած էր թրքական շարժման ատեն: Ռուսերով ձեռքով կապուած «յեղափոխական» Տաճկաստանին, ամէն օրութիւն ոտքի տակ առած՝ անոր փրկութեան եւ զօրացման համար, Մոսկուա անհաշիւ դրամ, զէնք եւ ռազմանիւթ կը հասցնէր թուրք ազգայնականներուն: Եւ երբ տեսաւ որ գաղտագողի, նաւակներով, մաքսանենգութեամբ եղած առաքումները անբաւական են, վճռապէս պահանջեց Հայաստանէն՝ բանալ բուն ճամբան՝ Կարսը: Ու յաջողեցաւ ունենալ այդ ճամբան, Հայաստանի խորտակման գնով:

Նոյնը եւ այսօր: Ինչպէս թրքական շարժման, Չինաստանի այսօրուան դէպքերուն կնքահայրն ալ Մոսկուան է: Անշուշտ չինացի ժողովուրդը արթնցած է եւ ազգային ոգին բռնկած: Բայց ներկայ պայքարին մղիչ ուժը՝ կոմինտէրնն է, իսկ անոր նշանակէտը՝ բրիտանական աշխարհակալութեան տապալումը: Չինացիները կռնային իրենք իրենց գլխուն ալ կռուիլ, բայց բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ: Միւլի Թուրքիան ալ կրնար շարունակել կռիւը, եւ չարաչար պարտուիլ, առանց պոլշեւիկներու գործօն աջակցութեան: Ու մինչդեռ չինական յաղթանակով ժողովուրդ մը պիտի ազատագրուի առանց ուրիշին վնասելու, թրքական յաղթանակը ուրիշներու գերեզմանը փորեց, տապանաքարն ալ պոլշեւիկներուն կնքել տալով:

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ այս դիւային խաղերուն մէջ, ժողովուրդներուն շահը չէ որ մղում կուտայ դէպքերուն, այլ քաղաքագէտներուն կողմնացոյցը:

Արեւելքը՝ խառնարան մը եղած է դարերով, բայց մանաւանդ ժամանակակից շրջանին: Երկու հսկաներ, Անգլիա եւ Ռուսիա կը դարձնեն անոր բախտին անիւը, մերթ բարձրացնելով, մերթ ճզմելով այս կամ այն ժողովուրդը: Մինչեւ հիմա, անոնք ուժ կը գտնէին քնացնելով Արեւելքի ժողովուրդները: Այսօր, երբ ժամանակները փոխուած են, անոնք դարձեալ կը շարունակեն հին խաղերը, արթնցողները իրարու դէմ հանելով:

Այս խարդախութեան եւ դարաւոր մրցակցութեան ուրիշ մէկ երեւոյթը կը տեսնենք Պարսկաստանի մէջ,— Նոյնպէս յետամնաց եւ թմրած երկիր մը, որ սակայն կը շահագործուի նոյնքան խորամանկութեամբ:

Կը խօսինք այդ մասին ալ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՔԱՆԻ՞Ն ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Պոլսոյ «ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը նորէն կ'արծարծէ Թուրք մանուկներու նուազման խնդիրը: Ինչպէս գրած էինք ասկէ առաջ, վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, կարգ մը շրջաններու մէջ Թուրք մանուկներու 75 առ հարիւրը կը մեռնի: Առողջապահական գործավարութիւնը չափազանցութիւն համարած ըլլալով այս համեմատութիւնը, «ճիւմհուրիյէթ» երկրորդ խմբագրականով մը դիտել կուտայ.

— «Գործավարութիւնը 25 առ հարիւր կը ցուցնէ մանուկներու մահացութեան համեմատութիւնը: Անկախ այն հանգամանքէն թէ այս չափն իսկ շատ է, պէտք է դիտել տալ թէ ատիկա ալ ստուգուած չէ: Գիտենք մեր երկրի առողջապահական կազմակերպութիւնը, եւ դժբախտաբար հեռու ենք հաւատալէ թէ, այդ կազմակերպութեան հաւաքած թիւերը իրականութեան կը համապատասխանեն:

«Առողջապահական գործավարութիւնը կ'ապաւինի մեր ցեղին բազմածնութեան: Ասիկա ճիշդ է, բայց կապ չունի գործավարութեան հետ: Այո՛, իր պարտականութիւնն է զբաղիլ հանրային առողջութեամբ, բայց վերջապէս մեր կեանքին տէրը չէ, եւ մենք իրաւացի ենք, երբ մերթ ընդ մերթ կը վրդովուինք, մահերու թիւին շատութեան առջեւ:

«Գալով այն առարկութեան թէ՝ խնդիրը քաղաքական կարեւորութիւն եւ փափկութիւն ունի, պէտք է դիտել տալ թէ հանրապետական Թուրքիոյ մէջ այլեւս տեղ չունին այս տեսակ նկատումներ, որոնք միայն հանգուցեալ Պալը Ալիին կը վայլէին:»

ԼԵ՛ՌՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ.— Այո՛, աշխարհագիր գիտնականները լեռ մը գտան: Ռուսիոյ երկրային ովկէանոսին մէջ, Եագութներու երկրին վրայ, յաղթ կը կանգնի այս լեռը, որուն մասին աշխարհագրութեան գիրքերը տեղեկութիւն չունէին, պարզապէս կը կարծէին զայն վարդագոյն դաշտ մը: Փրոֆ. Շօքալսքի, կ'ըսէ թէ այս գիւտը մեծ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ արկածի բազմաթիւ սիրահարներ, որոնք կը տառապէին անծանօթ երկիրներու կարօտէն, քննութեան պիտի վազեն այս լերան վրայ:

Լեռը երկար շղթայ մըն է եւ կը տարածուի հազար քիլոմէթր երկայնութեամբ: Ունի 300 քիլոմէթր լայնութիւն եւ 3,300 մէթր բարձրութիւն:

ՈՍԿԵԽՈՅԶՆԵՐԸ.— Երկու Անգլիացիներ եւ մէկ Ամերիկացի Փանամայի կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած են պեղումներ կատարելու համար Փանամա քաղաքին մէջ: Համաձայն ոսկեխոյզներուն, 18րդ դարուն անգլիացի նշանաւոր ծովահէն մը, Մօրկըն ահագին գանձ մը թաղած է քաղաքին եկեղեցիին տակ: Արդէն կատարուած պեղումներու շնորհիւ, ոսկեխոյզները գտած են ոսկեայ վարդեր, աղամանդներ, շափիւղաներ, յակինթներ, զմրուխտներ եւ այլ թանկագին քարեր, որոնք պիտի բաժնուին կառավարութեան եւ երեք ոսկեխոյզներուն միջեւ, անմիջապէս որ աւարտին բոլոր պեղումները: Պեղումներու շնորհիւ, երեւան ելած են փապուղիներ եւ ջրամբարներ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսեւթուրք առեւտրական դաշնագիրը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Մարտ 13 Թուականով.—

Թուրքեւխորհրդային առեւտրական դաշնագիրը, որ ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, մէկ տարուան արժէք ունի եւ կրնայ ինքնաբերաբար նորոգուիլ, բացի այն պարագային, ուր դաշնադիր կողմերէն մէկն ու միւսը ուզեն վերջ տալ անոր:

Դաշնագիրը բաժնուած է երեք մասի. առեւտուր, բնակութիւն եւ նաւարկութիւն:

Թուրքիայէն խորհրդային երկիրները կատարուած արտածումները տարեկան 7ուկէս միլիոն թրքական ոսկիէն աւելի չեն կրնար ըլլալ եւ այդ արտածումներէն մէկ մասը պէտք է կատարուի սովետական առեւտրական գործակալութեանց միջոցաւ: Սովետները թրքական ամէնէն կարեւոր ապրանքներէն մաքսատուրք պիտի գանձեն սակաւ սակին համաձայն, այսինքն ամէնէն վար գինը. իսկ միւս արտադրութիւններէն՝ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սակացոյցին հիման վրայ:

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ խորհրդային երեք առեւտրական գործակալներ դիւանագիտական առանձնաշնորհներ պիտի վայելեն Թուրքիոյ մէջ եւ թէ արտահողային անձեռնմխելիութիւն պիտի ունենան Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի ռուս առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակները: Խորհրդային կառավարութիւնը նոյն առանձնաշնորհները պիտի տայ իր երկրին մէջ հաստատուելիք թուրք առեւտրական հիմնարկութիւններուն:

Հետաքրքիր է տեսնել թէ այս առեւտրական համաձայնութիւնը ի՛նչպէս պիտի գործադրուի: Կարգ մը թուրք վաճառներ չեն ծածկեր իրենց վախը համայնավար քարոզութեանց տարածումին համար: Մինչ այս մինչ այն, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է Ռուսերը, առանց քաղաքական համոզումի խտրութեան, եւ ձերբակալած է կարգ մը «Սպիտակ»ներ, պարզապէս անոր համար որ անոնք զինուորագրական գրասենեակ մը բացած էին «Սպիտակ Ռուս»երը Չինաստան ղրկելու, կռուելու համար «Կարմիր»ներու դէմ:

*** Էնկիւրիի կառավարութիւնը արտօնած է որ վերաբացուի Պոլսոյ հնագիտական ռուս հիմնարկութիւնը, փակուած 1914էն ի վեր: Այս հիմնարկութիւնը երկար տարիներ գլխաւոր վառարանը եղած է բիւզանդական քաղաքակրթութեան վրայ գիտական հետազօտութիւններու: Իր գիրքերն ու հաւաքածոները անվթար կը մնան Պոլիս: Վերաբացումը պիտի կատարուի գարնան եւ աշխատութիւնները պիտի կազմակերպուին միջազգային հիման վրայ:

Սուրիոյ կռիւները պիտի վերսկսին ?

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Հայֆայէն կը հեռագրէ Մարտ 12 Թուականով.—

Հոմսէն հասած լուրերու համաձայն, Նախապէս ֆրանս. իշխանութեանց հպատակութիւն յայտնող ապստամբները սկըսած են դարձեալ գլուխ վերցնել, մանաւանդ հրոսախումբի վարիչ հարիւրապետ Ֆաւզի Քավուքճի գաղտնապէս քաղաք կ'այցելէ: Քանի մը օր առաջ Հոմսի տանիքներուն վրայ ապաստանած ապստամբներ գիշերային յարձակում մը գործեցին պահակախումբի մը վրայ, որուն կ'ընկերանային չէրքէզ կամաւորներ: Ընդհարման պահուն երեք Չէրքէզներ վիրաւորուեցան: Օգնական ուժերը շատ ուշ հասան եւ չկրցան բռնել դարանակալ ապստամբները:

Հարիւրապետ Քավուքճի յայտարարած է որ եթէ ազգային պահանջները չգոհացուին, գարնան հաւանաբար կռիւները պիտի վերսկսին: Հոմսի մէկ մասը լեցուած է ապստամբներով: Ֆրանս. իշխանութիւնները սպառնացած են պաշարման վիճակ յայտարարել:

Լիոնի դատը վերջացած

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ տարի Մայիս 2ին Լիոնի մէջ ընկեր Ահարոնեանի բանախօսութեան պահուն համայնավարները խռովութիւն հանած էին եւ խուճապի պահուն սպաննուած էր Մխիթար Պաղտասարեան անուն Մշեցի բանուոր մը: Համայնավարները ամէն ստոր միջոցներու դիմեցին այս ոճիրը բեռցնելու համար Դաշնակցութեան վիզին. Նոյնիսկ սուտ վկաներով եւ զրպարտութիւններով քանի մը ամիս բանտարկել տուին երկու անմեղներ՝ Պօղոս Թիւլպէնտճեան եւ Թագւոր Թագւորեան, որոնց անմեղութիւնը հաստատուելով ամիսներ առաջ ազատ արձակուեցան արդէն: Հարցաքննիչ դատաւորը անկէ ի վեր կը շարունակէր իր քննութիւնները:

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ մանրակրկիտ քննութենէ վերջ կարելի չէ եղած գտնել սպանիչը եւ հարցաքննիչ դատաւորը փակուած յայտարարած է խնդիրը, եւ պէտք չէ տեսած Եղեռնադատ Ատեանին ղրկելու զայն:

Միայն Տեսինաքնակ Յարութիւն Մուրատեան պիտի հետապնդուի «հարուածի եւ վէրքի համար»: Ինչպէս կը յիշուի, Մուրատեանի ձեռքը կոտրած գաւազան մը գտած էին ոստիկանները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՉՈՒՌՆԱՅՈՎ ԵՒ ԹՄԲՈՒԿՈՎ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ԼԷՆԻՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Թիֆլիսի «Զարիա Վաստոկա» թերթը (1 Մարտ) կը հրատարակէ հետեւեալ փաստաթուղթը.—

«Լէնինի մահուան 3րդ տարեդարձին առթիւ Հայաստանի Կաչաչքուրտ գիւղի երիտասարդ համայնավարներու կոմիտէն կազմակերպած էր հանդէս-ժողով մը, որու առթիւ կազմուած է հետեւեալ արձանագրութիւնը, զոր կը ներկայացնենք ամբողջութեամբ.

«Արձանագրութիւն No (թիւը մեր տունը մնացած է).— 21 Յունվ. 1927 տեղի ունեցաւ բջիջի բաց ժողովը: Ներկայ էին՝ կոմսոմոլի անդամներ՝ 14, անկուսակցական երիտասարդներ՝ 26, անկուսակցական աղջիկներ՝ 10, պիոներներ՝ 30:

Լսեցին.— Լէնինի մահուան երրորդ տարեդարձը, 1. խօսեցաւ կարապետ Թահմազեան 2. խօսեցաւ Սարգիս Թահմազեան, 3. խօսեցաւ Մովսէս Թահմազեան, 4. խօսեցաւ Յակոբ Դաւիթեան, 5, Մելսակ Թահմազեան, 6. Սեդրաք Թահմազեան, 7. Սարիբէգ Դալլաքեան:

Որոշեցին.— 22— I —27 Թ. Հասարակութիւնը ուրախութեամբ, զուռնայով ու թմբուկով տօնեց ընկ. Լէնինի մահուան երրորդ տարեդարձը: Զուռնաճիներն էին՝ 1. Կամսար Դաւթեան, 2. Վախտանգ Գալուստեան-Թմբկահար, 3. Արզուման Տէր-Ալիքեան:

Ժողովի քարտուղար՝ կարապետ Թահմազեան. իսկականին համապատասխան է՝ գործավար՝ Քիւրտ Ղազօ»:

Ուրեմն, վրդովուած կը գրէ «Զարիա Վաստոկա»ն Կաչաչքուրտ գիւղի համայնավար երիտասարդները, անկուսակցական երիտասարդութիւնն ու պիոներները ուրախութեամբ տօնած են ընկ. Լէնինի մահուան երրորդ տարեդարձը: Ինչի՞ համար կ'ուրախանան բջիջն ու երիտասարդները. այն ալ զուռնայով ու թմբուկով, Լէնինի մահուա՞ն համար... Ինչո՞ւ ամբողջ մարդկութեան համար սուգի օրը Կաչաչքուրտ գիւղի երիտասարդութեան համար պէտք է ըլլայ տօնի եւ ուրախութեան օր:»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Ժողովը գաղտնի նիստ մը գումարեց Մարտ 9ին, ամբողջ երկու ժամ: Թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս դէպքին, առանց ո՛ր եւ է մանրամասնութիւն հաղորդելու:

*** Նոր փոփոխութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ զինուորական պատժական օրէնքին մէջ: Պատիժները պիտի սաստկանան: Անոնք որ երեք ամիս հրաւէրի չեն պատասխաներ զօրաշարժի ատեն, պիտի գնդակահարուին:

*** Փոքրամասնութեանց իրաւունքներու մասին, Էնկիւրի հաղորդած է Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ չի կրնար ընդունիլ անոնց տեսակէտը: Ուրիշ խօսքով, Թուրքիա կրկին կը մերժէ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները եւ իր ուզած եղանակով օրէնք մը պիտի պատրաստէ բոլոր փոքրամասնութեանց համար:

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Կը տեղեկանանք թէ Զաւէն արքեպս.ի տեղ Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութեան տնօրէնութեան կոչուած է Պ. Գրիգոր Կիրակոսեան, Գահիրէի ազգային վարժարանին տնօրէնը:

ՍՍՍՐ.

ՆՈՅՆ ՑԱՒԵՐԸ ՊԻՒՏՃԷԻ ԱՌԹԻՒ

Փետրուար 14ին բացուեցաւ և Փետր. 20ին փակուեցաւ Խորհրդային Միութեան Գործադիր կոմիտէի հերթական_երրորդ-նստաշրջանը։ Օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին Միութեան պիւտճէն, մարդահամարի նախնական արդիւնքները, քրէական օրէնքներու կարգ մը յօդուածներու փոփոխութիւնը, պիւտճէի իրաւունքներու սահմանումը եւայլն։ Վերջին հարցը յետաձգուեցաւ յաջորդ նստաշրջանին։

Այս նստաշրջանը, ընդհանրապէս անգոյն անցաւ. «հաստատուածային կարգով» լուծուելիք խնդիրներ չկային։ Բայց եւ այնպէս հետաքրքրական ու բնորոշ կողմեր ունի։ Մեզ համար հետաքրքրական են օրակարգի երկու կէտերը, որոնց վրայ կանգ կ՚առնենք։

Առաջին՝ պետական պիւտճէն, որու քննութեան ժամանակ երեւան եկան չափէն աւելի բնորոշ տրամադրութիւններ։ Միութեան անդամ հանրապետութիւններու ներկայացուցիչները միաբերան կը բողոքեն կեդրոնին դէմ, որ բաւարար ուշադրութիւն չի դարձներ ինքնավար շրջաններու վրայ։ Գանգատներու դուռը բացաւ Ուկրայինայի պատգամաւոր Փոլոզ, որուն կարծիքով թերի է պիւտճէի օրէնքը, որ «բաւարար չափով չորոշեր առանձին հանրապետութիւններու իրաւունքները։ Պիւտճէն կազմելու ժամանակ հաշուի չեն առնուիր իւրաքանչիւր հանրապետութեան առանձնայատկութիւնները, կըրճատումները կը կատարուին մեքենաբար»։ Առնենք, օրինակ, «Ուկրայինան մեր երկիրն է, որ կուտայ արտածման նիւթ, կազմող ապրանքի գլխաւոր մասը. մեր մօտ կեդրոնացած է մետաղը, քարածուխը, երկաթը եւայլն։ Բնական է, որ մեր ազգաբնակութեան մշակոյթի պահանջները շատ աւելի բարձր են, քան այս կամ այն հանրապետութեան բնակիչներունը։ Մինչդեռ, կեդրոնին մէջ, պիւտճէ կազմելու ժամանակ, կը մեկնին միայն ազգաբնակութեան քանակէն։ Մեր, առանց այդ ալ ողորմելի պիւտճէն կեդրոնի մէջ կը կրճատուի։»

Միտքը պարզ է. ըսել կ՚ուզէ, թէ, Ուկրայինան աւելի հարստութիւն կուտայ Միութեան, հետեւաբար եւ պէտք է աւելի դրամ ստանայ։ Մինչդեռ կեդրոնը Ուկրայինայէն առնուած դրամը կը յատկացնէ ուրիշ աւելի աղքատ շրջաններու։

Նոյն գանգատը ունին եւ Տաղիստանի պատգամաւոր Սամուրսկին. կեդրոնը բաւականաչափ ուշադիր չէ տեղական պահանջներուն։ Դեկտեմբեր ամսուն Խորհրդային Ռուսիոյ գործկոմը որոշած է 13 միլիոն ռուբլի յատկացնել ինքնավար հանրապետութիւններու արդիւնաբերութեան եւ այդ հաշուով ալ կազմուած են ծրագիրներ։ Սակայն, ամիսներ յետոյ կեդրոնը այդ գումարը կրճատած է եւ որոշած յատկացնել Յակէս միլիոն, որով բոլոր ծրագիրները խանգարուած ու սկսուած գործերը կանգ են առած։

Գերման հանրապետութեան ներկայացուցիչ Բուրց կը բողոքէ, որ կեդրոնը ժամանակին չի հաստատեր պիւտճէն, որով գործերը կը տուժեն։ Ելմտական տարուան սկիզբը կազմուած են ծրագիրներ ու յատակագծեր, որոնք արդէն սկսած են գործադրուիլ։ Բայց ահա, հինգ ամիս յետոյ, կեդրոնը հիմնական փոփոխութիւններ կը մտցնէ անոնց մէջ, կը կրճատէ գումարները եւ այդպէսով կ՚անդամալուծէ տեղական նախաձեռնութիւնն ու շինարարութիւնը։

Նոյն իմաստով արտայայտուեցան եւ ուրիշ պատգամաւորներ։ Եւ եթէ փորձենք բանալ ըսուածներու փակագիծը, կը պարզուի բաւական խրատական մը. «անկախ» հանրապետութիւնները ոտքի ելած են Մոսկուայի դէմ ի պաշտպանութիւն իրենց ոտնահարուած իրաւունքներու։ Եւ առաջ կը բերուին փաստեր ու հիմնաւորումներ որոնք չափազանց «հակայեղափոխական» են եւ ամէն օր կ՚երեւան տարագիր հակապոլշեւիկներու մամուլին մէջ։

Պիւտճէն պետութեան մը ամէնէն նուրբ մասն է։ Անոր վրայ կ՚անդրադառնան նախ եւ առաջ իշխող կարգերու յոռի կողմերը։ Եւ զարմանալի չէ, որ այս գետնին վրայ կը սաստկանայ ներհակութիւնը Մոսկուայի եւ «ծայրագաւառներու» կամ ինչպէս պոլշեւիկները կ՚ըսեն. «անկախ հանրապետութիւններու» միջեւ։ Այս «անկախ հանրապետութիւններն» ալ սկսած են հասկնալ, որ Մոսկուան չարաչար կը գործածէ իրենց վստահութիւնը, բայց, մանաւանդ, իրենց նիւթական միջոցները։ Ու ելած են բողոքելու։ Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ բնաւ հասկնալու համար, որ այս տրամադրութիւնը երթալով աւելի պիտի սրուի ու դառնայ խորհրդային իշխանութեան քայքայման հուժկու ազդակներէն մէկը։

Եւ այդ խրողութեան ապացոյց է այն փաստը, որ նստաշրջանը որոշած է յետաձգել քննութիւնը կեդրոնի եւ «անկախ հանրապետութիւններու» ելմտական փոխ-յարաբերութիւնները սահմանող օրէնքի նախագիծին։ Այս ծրագիրը, ինչպէս կը հաւաստեն, կազմուած էր խիստ կեդրոնաձիգ ոգիով եւ անոր դէմ ըմբոստացած են «հանրապետութեանց», բայց, մանաւանդ, Ուկրայինայի ներկայացուցիչները։

Բնորոշ է եւ այն, որ ամէնէն աւելի յարձակողական եւ Մոսկուայի հանդէպ ընդդիմադիր դիրք բռնած է Ուկրայինան։ Ատոր պատճառը, մեր կարծիքով, երկու է։ Նախ՝ ուկրայնական ազգային ոգիի արագ աճումն ու Ուկրայինայի ազգայնականներու ձեռք բերած ազդեցութիւնը իրենց երկրի գործերուն մէջ։ Երկրորդ՝ այն պարագան. որ Ուկրայինան Խորհրդ. Միութեան ամէնէն հարուստ եւ տնտեսական անծայրածիր կարելիութիւններ ներկայացնող երկրամասն է։ Երբ այս երկու պարագաները միացնէք, պարզ կը դառնայ, թէ ինչու Ուկրայինայի ազգայնացման — չըսելու համար, անջատողական — տրամադրութիւնը տարուէ տարի կ՚աճի ու կ՚ամրանայ։

Միութենական Գործկոմի վերջին նստաշրջանը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ այն անվիճելի ճշմարտութիւնը, որ յաճախ կը հերքուի խորհրդային վարիչներուն կողմէ։ Այսինքն՝ այլ եւս կարելի չէ հերքել, թէ պոլշեւիկները իրար խաչաձեւող ու ժխտող երկու քաղաքականութիւն կը վարեն ազգային խնդիրին մէջ։ Մէկ կողմէն ընդ առաջ կ՚երթան ազգային ամենածայրայեղ պահանջներու, կ՚արծարծեն ու կը հրահրեն ազգային ազատագրական շարժումները — իրենց սահմաններէն դուրս. միւս կողմէն ամենաանողոք պայքար կը մղեն ազգային առանձնաշնորհներ կամ ազգային իրաւունքներ հետապնդող տրամադրութիւններու դէմ, իրենց սահմաններուն մէջ։ Այս երկու ներհակ քաղաքականութիւնները, հակասական եւ անհեթեթ, ա՛լ աւելի կը սրեն ազգային կիրքն ու առանձնացման ձգտումը, ա՛լ աւելի հրատապ կը դարձնեն ազգային խնդիրը։ Եւ որքան ալ ուզեն համոզել, թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ազգային հարցը լուծուած է հիմնովին, կեանքի անողոք փաստերը կուգան հաստատել հակառակը։ — Ազգային հարցը, իր այլեւայլ արտայայտութիւններով դարձած է խորհրդային իրականութեան ամէնէն ցաւագին երեւոյթներէն մէկը,

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԳՐԱԳԷՏԻ ՄԸ ՏԵՍԱԾՆԵՐԸ ՍԱՄՍՈՆԻ ԵՒ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

Գերման գրագէտ Պէյնարտ Քէլլերման վերջերս պտոյտ մը կատարեց Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ։ Խորհրդային պաշտօնաթերթը արտատպած ըլլալով զանոնք, ստորեւ կը թարգմանենք Թրքական մասը։

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1926 դեկտ.

Սամսոն մտնելով կրկին քանի մը տարիներու բացակայութենէ յետոյ, ոտք կը դնեմ ասիական հողի վրայ։ Այս փոքրիկ քաղաքը գրեթէ ամբողջութեամբ պահպանած է իր տաճկական հանգամանքը։

Ամայացած պարտէզներու մէջ ամբողջ շարքերով տուներ դատարկ են։ Տուներու մէկ մասը փլած։ Առաջ այս տուներուն մէջ կ՚ապրէին Յոյներ, զորս վռնտած են Տաճիկները եւ Հայեր, որոնք այլեւս կենդանի չեն...

Տան մը ճակատին հետեւեալն է արձանագրուած. «Այստեղ, այս քաղաքը, ոտք դնելով Քէմալ փաշան՝ առաջին անգամ՝ մտաւ ասիական Տաճկաստան։ Այս տունէն ղրկեց այն հեռագիրները, որոնց մէջ կոչ կ՚ընէր իր բարեկամներուն ազատել հայրենիքը»։

Ի հարկէ, Սամսոնի մէջ ալ, ինչպէս եւ ամբողջ աշխարհի մէջ, կը յղանան մեծ ծրագիրներ։ Կը մտածեն երկաթուղի անցընել Էնկիւրիէն, բարեկարգել նաւահանգիստը։ Բոլորը կը հաւատան «յաղթանակի» ուժին։ Կը հաւատան թէ ան կրկին կենդանութիւն պիտի տայ երկրին, պիտի գեղեցկացնէ զայն։

Ահա եւ Տրապիզոնը։ Այս քաղաքին ետեւի լեռները ծածկուած են խոր ձիւնով։ Կը հրաժարիմ Տրապիզոնէն Թաւրիզ տանող կարաւանի ճանապարհէն։ Բացի ճամբու դժուարութիւններէն, իմացայ, որ Թուրքիա այս ճամբան փակած է օտարներու առջեւ։ Տրապիզոնի տուները կարծես նոր են ներկուած — գեղեցիկ շարքերով կ՚ինան լերան ստորոտը։

Տրապիզոնը քաղաք մըն է՝ որ ինքզինքը հարուածներ է։ Քաղաք մը որ ինքը կտրեր է իր աջը եւ գրկեր է իր ուղեղի մէկ մասէն։ Ան ջարդած է իր մէջ ապրած տասնըհինգ հազար Հայերը, նոյնքան Յոյներ ալ դուրս է քշած։ Հարիւրաւոր լաւագոյն տուներ վերածուած են աղբակոյտերու։ Յունական հինաւուրց եկեղեցին ամբողջութեամբ աւարի է մատնուած եւ հրդեհուած։ Այժմ այնտեղ հաստատուած է փականագործի արհեստանոց մը։ Մօտիկը՝ անցնող գիւղեր կը ներկայացնեն աւերակներու բեկորներ։ Տրապիզոնի շրջանի վաճառականութեան մեծ մասը կը գտնուէր խողխողուած Հայերու եւ վռնտուած Յոյներու ձեռքը։

Ներկայիս Տրապիզոնի առեւտուրը գրեթէ կրկնապատիկ ինկած է։ Պատերազմէն յետոյ թէեւ Տրապիզոնի մէջ բնակչութեան վիճակագրութիւն չէ եղած, սակայն կը խոստովանին, որ 70.000 մարդու փոխարէն այժմ Տրապիզոնի մէջ հազիւ թէ 30.000 հոգի կայ։ Մանաւանդ որ Տրապիզոնը ներկայիս ալ մարդուս վրայ կը թողու գործունեայ ջանասէր արհեստաւորներով վխտացող քաղաքի մը տպաւորութիւնը։ Քաղաքին գլխաւոր հասոյթը կը կազմէ մէջէն անցնող կարաւանի շահը։

Այստեղ բազմաթիւ կօշկակարներ եւ դարբիններ կան։ Բեռնակիրներ անընդհատ կը դղրդեն նեղ զառիվեր փողոցները։ Ամէն տեղ կը հանդիպիս ձիերու եւ էշերու։ Պարսկաստանէն նոր հասած քառասուն ուղտի կարաւան կը սպասէ բեռնաւորուելու։ Ինքնաշարժներու շարքերը կ՚անցնին նեղ փողոցներէն։ Երբեք հարիւր քիլոմէթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Կարին քաղաքը այժմ կարելի է հասնիլ երկու օրէն։ Ճանապարհավարձքն է մարդ գլուխ յիսուն թրք. ոսկի։

Տրապիզոնի վրայ աւելի նկատելի է Եւրոպայի ազդեցութիւնը քան Սամսոնի։ Այսպէս, Տրապիզոնի մէջ փողոցները լուսաւորուած են ելեկտրականութեամբ, ելեկտրականութիւն մը սակայն որ շատ նախնական է եւ որ կ՚արձակէ աղօտ-կարմրաւուն լոյս։ Կայ նաեւ հեռախօս, սակայն այդ ալ կը գործէ միայն չոր եղանակներուն։ Խոնաւ ժամանակ այդ հեռախօսը կը դադրի գործելէ։ Ալլահը միայն գիտէ, թէ ինչու նախապէս ամբո՛ղջ պարսկական առեւտուրը կը կատարուէր Տրապիզոնի մէջէն։ Ամէն տարի հարիւրաւոր կարաւաններ Խոյէն եւ Թաւրիզէն կը հասնէին Տրապիզոն բերելով գորգեր, բոժոժ (մետաքսի), կաշի եւ հիւսուածեղէններ։ Ներկայիս պարսկական բոլոր ապրանքները կ՚արտածուին Բաթումի միջոցաւ։ Տրապիզոնը իր նշանակութիւնը կը պահպանէ միայն ներքին գործածութեան յատուկ ապրանքներու ներմուծումով։

Տրապիզոնը կ՚արտադրէ բաւական քանակութեամբ ծխախոտ, որ սակայն շատ եւ շատ ետ կը մնայ Սամսոնի արտադրութենէն։

Տարեկան 1000էն մինչեւ 2000 արկղ (իւրաքանչիւր արկղի մէջ 100 հատ) տաճկ. ընկոյզ եւ հաւկիթ կ՚արտածուի գլխաւորապէս Մարսէյլ։ Սուրիա եւ Եգիպտոս կը ներածեն խնձոր։ Զկնեղէնը նոյնպէս կ՚արտածուի մեծ քանակութեամբ։

Մետաքսեայ գործուածքներու եւ կոկոնի արտածութիւն իսպառ դադրած է Հայերու կոտորուելէն ի վեր։

Ճաշէն յետոյ կ՚այցելենք հինաւուրց եւ սքանչելի մզկիթ մը՝ Այա-Սոֆիա, որ կը գտնուի քաղաքէն քիչ հեռու։ Յունական հին վանքէ մը կազմուած այս մզկիթը այժմ բոլորովին աչքէ ինկած է։ Նախկին վանքի խուցերուն մէջ ապաստանած են քանի մը մուրացիկներ միայն։ Հորիզոնին վրայ, աւելի քան հարիւր քիլոմէթր հեռաւորութեամբ կ՚երեւայ լեռներու ճերմակ շղթան՝ Կովկա՛սը։

ՄԵՏՆՋԵՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑ.— Ցուրիխի արհեստագիտական շրջանակներուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է ժամագործի մը գիւտը։

Ցուրիցերիացի ժամագործ մըն է, որ յաջողած է շինել ժամացոյց մը օժտուած «յաւիտենական շարժումով»։ Ցուրիցերիական թերթերը կը հաստատեն թէ փորձերը յաջողած են։ Ժամացոյցը Ցուրիխի Բազմարուեստեան վարժարանի փորձարանին մէջ 24 ժամ ինքն իրմով բանիլ սկսած է։ «Յաւիտենական շարժում»ը կարելի եղած է ստեղծել, օգտագործելով շրջապատի բարեխառնութիւնը՝ շնորհիւ ջերմաչափի մը։ Զափազանց զգայուն ջերմաչափ մը, որուն մնդիկը համաձայն օդին բարեխառնութեան՝ կը բարձրանայ կամ կ՚իջնէ, կը ստեղծէ ժամացոյցին անհրաժեշտ շարժումները։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ազգերու դաշնակցութեան խորհուրդին 44րդ նստաշրջանին առթիւ Ժընեւ գացած էր Գաղթականաց կեդր. յանձնաժողովի վարիչ Գ. Լ. Բաշալեան, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մեզի.—

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ.— Այս անգամ դարձեալ օրակարգի վրայ էր Տօքթոր Նանսէնի ծրագիրը՝ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին։ Տօքթ. Նանսէն հեռագիր մը ուղղելով Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, խնդրած է խնդրին քննութիւնը յետաձգել խորհուրդի Յունիսի նստաշրջանին, որուն ինք անձամբ ներկայ պիտի գտնուի եւ կը յուսայ ներկայացնել դրական առաջարկներ։ Ինչպէս յայտնի է, Ազգերու Դաշնակցութիւնը մերժած էր դրամ գտնել Նանսէնի ծրագրին գործադրութեան համար, այն ձեւով ինչ ձեւով ըրած էր Աւստրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ համար։ Միայն 15000 զուիցերական ֆրանք տրամադրած էր Տօքթ. Նանսէնի՝ պրոպագանդի եւ հրատարակչական անհրաժեշտ ծախքերու համար։

Առ այժմ ո եւ է տեղեկութիւն չկայ Տօքթ. Նանսէնի դրական առաջարկներուն մասին։

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐԸ.— Այս խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան օրակարգին վրայ է 1925ի Դեկտեմբերէն ի վեր։ Ասկէ առաջ գործը յանձնուած էր Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի պատուիրակներէն կազմուած մասնախումբի մը քննութեան։ Անկէ ի վեր այս երրորդ նստաշրջանն է որ կը գումարուի եւ յիշեալ պատուիրակները իրենց տեղեկագիրը չեն ներկայացներ խորհուրդին։ Հետեւաբար Թրքահայերու գրաւուած գոյքերու խնդիրը այս անգամ եւս քայլ մը առաջ չէ գացած։

Կը կարծուի թէ մասնախումբի վարանումին պատճառը այն է որ եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Հայերուն համար նպաստաւոր որոշում մը տայ, ատիկա Թուրքիոյ պտրտադրող ուժ մը չպիտի գտնուի։

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ. — Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ ներկայիս կայ աւելի կարեւոր խնդիր մը Թուրքիա բնակող ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց հարցը, զոր անցեալ Դեկտեմբերի նստաշրջանին բարձրացուց Հելլէն կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ ի վեր հանելով այն բոլոր ուրացումներն ու զարտուղութիւնները փոքրամասնութեանց իրաւունքներու, զոր Թուրքիա հանդիսաւորապէս ընդունած էր Լօզանի մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս գործը յանձնած էր Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Սալվատորի պատուիրակներուն, որոնք նոյն անեւլին առջեւ կը գտնուին՝ ո՞վ պիտի պարտադրէ Թուրքիոյ՝ իր յանձնառութեանց գործադրութիւնը։ Թուրքիա, որմէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բացատրութիւն պահանջած է փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն խղճմտօրէն չգործադրուելու պատճառներուն մասին, նոյնիսկ չէ բարեհաճած պատասխանել։

ԱՆՑԱԳՐԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Եւրոպայի մէջ ներկայիս կը գտնուին շատ մարդեր, որոնք կամովին կամ իրենց կամքէն անկախ ըլլալով պետութիւն մը չունին, որով եւ ո եւ է հպատակութենէ զուրկ են։ Այսպիսիներուն նախապէս heimatlos (հայրենազուրկ) անունը կը տրուէր, իսկ հպ... պետութենէ զուրկ (staatlos) կոչուին անոնք։ Այսպէս են՝ նաև՝ իտալիայէն դուրս ... հակաֆաշիստները, Ռումանի... մէջ ապրող Մաճառները, Հունգարիոյ մէջ ապրող Ռումէնները, Լ... հաստանի մէջ ապրող Գերմանն... Գերմանիոյ մէջ ապրող Լեհե... եւայլն։ Ասոնց կացութեան ... ման մը տանելու համար գիտ... ւորութիւն կար մասնաւոր անց... գիր մը ստեղծելու, ու հայ եւ ... ռուս գաղթականներն ալ ... շարքին մէջ դասելու։

Փարիզի ռուս կազմակերպութեանց հետ համախորհրդ... գաղթականաց կեդր. յանձնաժողովին կողմէ խիստ բողոք մը ... ղած էի Ազգերու Դաշնակցութեան, դիտել տալով ... Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի... րաւունք չունէր Հայերու իրաւունքները ուրանալու, զանց... չփոթելով զինուորական դասալիքներու կամ այլ զանազան պատճառներով իրենց պետութեն... զրկուած անձերու հետ։ Հայ գաղթականներուն համար Նանսէն... եան անցագիրը ընդունուած է ... գէն եւ ատոր շնորհիւ փոխանցման... սա շրջանին մէջ Հայերու իրաւական դիրքը առժամապէս ճշտուած է, ապագային համար ամէն ի... րաւունք վերապահելով անոն... Մինչդեռ Հայերը նոր ստեղծուելիք անցագրին ենթարկուելով հրաժարած պիտի նկատուէին ի... րենց քաղաքական պահանջներէ...

Ազգերու Դաշնակցութեան... նկատի առած է այս բողոքը ... տեղեկաբեր Պ. Կէրէրօ, Սալվատորի ներկայացուցիչը, Ազգերու Դաշնակցութեան Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Հայերն ու Ռուսերը դուրս ձգուած են այս կարգադրութենէն։

Հետեւաբար Նանսէնեան անցագիրը ի զօրու պիտի մնայ Հայերուն համար։

ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔ, 4 Մար...

Ազգային կեանք գրեթէ գոյութիւն չունի Աթէնքի մէջ... մէն ինչ կազմալուծուած վիճակ... մը կը ներկայացնէ։ Վարչութիւն անունը կրող մարմինը փաստօրէն գոյութիւն չունի, պատգամաւորականին դիւանն ալ իրերու շփոթ կացութեան առջեւ անճրկած...

Արուարձաններու գործի... կաղն ի կաղ կ՚ընթանան։ Թաղային եւ Հոգաբարձու Մարմիններու ... խատանքները անզօր են կրթական... ողբալի կացութիւնը դարմանելու։

Կրթական կոչուած մարմին... որուն կ՚անդամակցէր համայն... վար թափթփուք մը, պաշտօնա... պէս կազմալուծուած է։ Թաղային դպրոցները շատ գէշ վիճակ ... նիւթական տեսակէտով։

Վերջերս գումարուած՝ ... սուցչական ընդհանուր ժողովի ... մէջ Ուսուցչ. Միութեան Վարչութիւնն ու Մայր Դիւանը ... սուցիչներու նիւթական կացութիւնը քննելով, որոշեց ... ստանձնել իր շահերուն պաշտպանութիւնը, քանի որ ոչ Վարչութիւն կայ, ոչ ալ Կրթական Յանձնախումբ։

Այս ժողովին մէջ տրուած ... րոշման մը համաձայն, Ուսուցչ. Միութեան Վարչութիւնն ու Մայր Դիւանը իր կնիքով եւ ստորագրութեամբ նամակներ պիտի գրէ արտասահմանեան քանի հարուստներուն եւ Բարեգործ...

կան հաստատութիւններու, նիւթական օգնութիւններ ձեռք բերելու համար։

Աչա թէ մինչեւ ո՛ւր հասած ազգային գործերը, «պլօք» ըսուած խառնածին համագործակցականը։

Միւս կողմէ համերաշխութեան համար թափուած աշխատանքներն ալ տակաւին դրական արդիւնքներ չունեցան։ (Խմբ. վերջին լուրի մը համաձայն, վիժած են)։

Մեզի համար ամէնէն կարեւորը նոր սերունդին դաստիարակութեան գործն է, որ կը մնայ շատ տխուր վիճակի մէջ, քանի որ ուսուցիչներու բարոյական կորովը ջլատուած է, նիւթական աննախընթաց հոգերէն։

* Սելանիկի Ռամկավար կուսակցութեան օրկան՝ «Նոր Արշալոյս» թերթուկը փակուեցաւ անցեալները, բաւական պատկառելի գումար մը պարտք ձգելով իր ետին։ Ճիշդ Աթէնքի մէջ անոր մը լոյս տեսած «Արարատ»ին պէս, որուն խմբագիրներէն Յ. Ասլանեան կը թափառի Յոյներու դատարաններուն առջեւ։ Կառավարական հրամանագրով մը դադրեցաւ համայնավար օրկան՝ «Աշխատանք»ը, որ կը հրատարակուէր Սելանիկի մէջ։

Հօկի նախկին քարտուղար Արամ Մութաֆեանի դատավարութիւնը վերջացաւ։ Նախկին ամբաստանը դատապարտուեցաւ հինգ ամսուան բանտարկութեան։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՊԱՐԸ

Ռուսիոյ մէջ արգիլուած է «Ֆոքսթրոթ» պարել։ Կառավարութիւնը արտօնած է փոխանակ «Ֆոքսթրոթ»ի, նորաստեղծ պար մը «Մաշին»։ Պարողներու թեւերը կը կատարեն մեքենայի շարժումներ, մինչդեռ ատեն անոնց ոտքերը համաչափօրէն կը ծեծեն գետինը՝ մուրճերու նման։ Երաժշտութիւնը հեղինակուած է ներշնչուելով գործարաններու աղմուկէն ու շարժումներէն։ Ամերիկեան լրագրէն (Թրիպիւն) յետոյ՝ այս պոլշեւիկներու մեքենապարը (Մաշին)։

ԹԱՏՐՈՆ ՄԸ ԳԱՏԸՐԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

Գատըրգիւղի մէջ կառուցուած է գեղեցիկ արդիական թատրոն մը, Սիւրէյեա փաշայի ծախքով (200 հազար ոսկի)։ Թատրոնը երեք յարկ օթեակներ ունի։ 600 աթոռ շինուած է միայն գետնայարկին վրայ։ Ունի պարասրահ մը, ուր, բացման հանդէսին առթիւ, հակառակ պարի հրաւէրի, պարող մը չէ գտնուած։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Թուլուզ.— Մեր գաղութը որ հիմնուած է 1920ին, կը բաղկանայ 68 հոգիէ։ Ունինք տասներէկ ընտանիք եւ տասնըեօթը փոքրիկ, որոնց ինը կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ։ Կան վեց ուսանող՝ երկուքը Թուլուզի համալսարանը եւ չորսը Օնտի երկրագործական վարժարանը։ Ունեցած ենք ինը ծնունդ, երեք ամուսնութիւն եւ երկու մահ։ Զրկուած ենք բացարձակապէս եկեղեցական արարողութիւններէ։ Ամէն անգամ որ հարկ եղած է, դիմած ենք ֆրանսական կղերին որ միշտ բարեացակամ գտնուած է մեզ հանդէպ։

Քաղաքիս մէջ կայ ֆրանքեհայկական միութիւն մը «Ֆրանս - Արմէնի» անունով որուն նախագահն է Մ. Քառէր, Ռումանիոյ հիւպատոս, ընդհանուր քարտուղար՝ Մ. Լեսբին, փաստաբան եւ ընդհ. պատուիրակ Պ. Յ. Տէր Պօղոսեան։ Սոյն միութիւնը կազմուեցաւ 1922 Յունիս 3ին ֆրանքեհայկական մեծ հանդէսի մը միջոցին Թուլուզի ծերակուտական Մ. Ֆէօկայի նախագահութեամբ։ Ներկայ էին քաղաքիս քաղաքական, զինուորական եւ կղերական իշխանութիւնները։ Ազգային Պատուիրակութիւնը եւս մասնաւոր ներկայացուցիչ մը ղրկած էր։

«Ֆրանս - Արմէնի»ն սկսաւ իր գործունէութիւնը ժողովրդական բանախօսութիւններ սարքելով, քաղաքիս զանազան թաղերուն մէջ եւ շրջանները։ Մեծ աշխատանք թափեց, մանաւանդ իշխանութիւններու մօտ օգնելու համար հայ գաղութին։ Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը անոր շնորհիւ է որ գործի անցած են եւ շատ մը հիւանդներ խնամուած են ձրիաբար։

1925 Դեկտեմբերին, սոյն միութիւնը գաղութիս փոքրիկներուն համար Ծնունդի ծառ մը պատրաստեց եւ խաղալիքներ ու հագուստեղէններ բաշխեց։ Մարտ 3ին բանախօսութիւն մը սարքուեցաւ քաղաքիս գրադարանի սրահին մէջ, խօսեցաւ Պ. Յ. Տէր Պօղոսեան։

1925 Նոյեմբերին, քանի մը հայրենակիցներ, զգալով ազգային կազմակերպութեան մը պակասը, հաւաքուեցան, Պ. Յ. Տէր Պօղոսեանի տունը եւ հիմը դրին «Ազգային Միութեան» մը։ Գաղութահայութիւնը ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրուելով վաւերացուց ծրագիրկանոնագիրը եւ ընտրեց վարչութիւնը որ անմիջապէս գործի սկսաւ նոր եռանդով։ Բայց վէճերը չուշացան եւ վարչութեան անդամներէն ոմանք չկրցան շարունակել իրենց գործունէութիւնը։ Հիմնուելէն հազիւ վեց ամիս յետոյ, Ազգ. Միութիւնը արդէն բարոյապէս լուծուած էր։ Փետր. 20ին գաղութը ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրուեցաւ, ուր պատասխանատուութեան հարցը վճռապէս որոշուելէ վերջ, հետեւեալ հաշիւը ներկայացուեցաւ.— 297 ֆր. 40 սանդիմ ատենապետին անունով խնայողական դրամարկղը ձգուած. 50 ֆր. գանձապետին մօտ եւ 30 ֆր. հայրենակիցի մը վրայ առնելիք, ընդամէնը 377 ֆր. 40 սանդիմ։ Բուռն վիճաբանութենէ մը վերջ որոշուեցաւ այդ գումարով Զատկի առթիւ գաղութի փոքրիկներուն հագուստեղէն գնել։

Թուլուզ ունի նաեւ Հ. Յ. Դ. Շրջանային «Վարուժան» կոմիտէն, որ հիմնուեցաւ անցեալ տարւոյ Ապրիլին։ Թէեւ փոքրաթիւ, կոմիտէն կրցաւ ոչ միայն զարգանալ, այլ եւ Ֆիւմէլի մէջ կազմեց ենթակոմիտէ մը եւ մեծապէս օգնեց շրջանիս խումբերու բարգաւաճման։

Մօտ օրէն քաղաքիս մէջ պիտի բացուի Հ. Յ. Դ. գրադարանընթերցարանը որուն համար Շրջ. կոմիտէն ձեռնարկած է վիճակահանութեան մը։

Բագրատ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ ԼԱ-ՌՈՒՎԻ ՄԷՋ (ԻԶԷՐ)

Սէնթ Ալպան-լա-Ռուվ կը գտնուի Պուրկուանէ 4 քիլոմ. հեռու, օդաւէտ, գեղեցիկ տեսարանով, շրջապատուած է այգիներով։ Ունի միայն հիւսուածեղէնի մէկ գործարան։

Հոս տեղի հայրենակիցներու թիւը կը հասնի 20-25 ընտանիքի, մեծամասնութեամբ Զառացիներ են։ Կան նաեւ Պրուսացիներ, Սիվրիհիսարցիներ եւ Մարաշցիներ։

Գալով գործազրկութեան, տագնապը հոս այնքան չէ ազդած, շնորհիւ շարունակական արտածումին։

Յիշեալ հայրենակիցները գրեթէ բոլորն ալ հիւսուածեղէնի գործարանը կ'աշխատին, այրերը օրական 8 ժամուան աշխատանքի համար կը ստանան 18-20 ֆր., իսկ կիները, 8էն մինչեւ 2։ Գործարանատէրը ամէն ընտանիքի համար տրամադրած է ձրի բնակարան, կահ կարասիով եւ տուն գլուխ մէկ պզտիկ պարտէզով միասին։

Գործազրկութեան ենթարկուած ունինք միայն 5 երիտասարդներ, որոնք բոլորն ալ Պուրկուան կ'աշխատէին մետաքսեղէնի գործարան մը։ Գործերը պակսած ըլլալուն պատճառաւ յիշեալ գործարանը բաւական գործաւորներ դուրս է ձգած։ Բաւական ժամանակ անգործ մնալէ յետոյ մեր հայրենակիցները դիմում կատարեցին Ոստիկանութեան տնօրէնին, որ զանոնք ղրկեց հանրային ճամբաները նորոգելու։ 8 ժամուան համար կը ստանան 16 ֆր.։ Ներկայիս գրեթէ անգործ մարդ չունինք։ Բոլորն ալ կ'աշխատին։

Գաղութիս մէջ չկայ ուրիշ կազմակերպութիւն, բացի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Թաթուլ» խումբէն, որ օրէ օր կը զօրանայ։

Ա. Ճէրանեան

ՊԱՌԷՍ ԵՒ ԷՌԻՕ

Ֆրանսայի կրթական նախարար Պ. Էռիօ բնիկ Վօժի շրջանէն է։ Իր պատանեկութեանը, երբ կ'աշակերտէր Բարձրագոյն Ուսուցչանոցին, եւ չափազանց աղքատիկ ըլլալուն պատճառով՝ արձակուրդները կ'անցընէր մօրաքրոջին մօտ, որ Մորիս Պառէսի խոհարարուհին էր։

Ու Պ. Էռիօ պզտիկ լրավէպ (անէքտօթ) մը կը պատմէ այս առթիւ.—

«Ձմեռ իրիկուն մը մօրաքրոջս քով գացած էի, երբ Պառէս զիս տեսաւ եւ գաղտնօրէն հարցուց թէ վերարկու չունի՞մ որ չեմ հագնիր։ Պատասխանեցի որ վերարկուները շատ սուղ են, իսկ գրպանս՝ աղքատիկ, թէ չէի կրնար գնել։ Պառէս անմիջապէս ինծի նուիրեց իր ոմանթիք վերարկուն, օրուան նորաձեւութեան գեղեցիկ նմոյշ մը։ Երբ Իւլմ փողոց (Ուսուցչանոց) վերադարձայ, գրասեղանակից եւ ինծի պէս աղքատիկ Կիւսթավ Թէրիի ըսի. «Մանչս, հրաշալի վերարկու մը ժառանգեցի։ Եղբայրօրէն կը հագնինք։ Կարգով՝ Կիրակի օր մը ես կոնակս կ'առնեմ, Կիրակի օր մըն ալ դուն։ Այսպէս երկուքս ալ կը պանծանք այս պատմական վերարկուով»։

ՈՐԴՆՈՑԱԾ ՀԱՅ

Տոնի շրջանի հանքածուխի բանւորական քօօբերաթիվները հետազօտող յանձնախումբը պարզած է, որ «հիւսուածեղէն կտորներ խանութներու մէջ չկան... հացը պակաս է եւ կը թխուի հակառողջապահական ձեւով։ Կարգ մը հացթուխներու մօտ հացի մէջէն հանուած են որդեր, ծխախոտի կտորներ եւ ուրիշ աղտոտութիւններ։ Հանրային սնունդը բոլորովին անգոհացուցիչ վիճակի մէջ է, կը գրէ պոլշեւիկեան «Բրասնայա Կազէթա»։

86 ՏԱՐՈՒ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ

Շաբաթ օր Սորպոնի մէջ գրականութեան տօքթորայի թէզը անցուց 86 տարու ուսանող մը, որ միեւնոյն ատեն եղած է ղեսպան, երեսփոխան, ոստիկանական տեսուչ։ Կը կոչուի Լուի Անտրիէօ։ Շաբաթ օր անցուցած իր քննութեան ներկայ էր նաեւ Բլէմանսօ, ուսանողին բարեկամը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԼՓԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Եօզկատի մէջ Մէհմէտ, 12 տարեկան պատանի մը, չափազանց կը զգացուէր, երբ ընկերները կը ծաղրէին զինք, որ թլփատուած չէ համաձայն իսլամական կրօնքին։ Տղան, այն ատեն, կ'որոշէ ինքն իսկ կատարել օրինական թլփատութեան գործողութիւնը։ Օր մը, երբ տունը մինակ էր, կ'առնէ խոհանոցի դանակ մը, եւ նախ կ'ուզէ փորձել՝ փոքրիկ եղբօր վրայ։ Եղբայրը կը փախչի։ Մէհմէտ կը սկսի, քաջաբար, կատարել գործողութիւնը իր վրայ։ Դանակը լաւ չի կտրեր։ Կ'առնէ մկրատը։ Մկրատն ալ չի կրնար փրցնել։ Կը նետէ մկրատը եւ ձեռքովը կը փրցնէ կիսովին կտրուած մորթը։ Վէրքը կը պատէ քուրջով մը։ Եւ սիւննէթ եղածի հանդիսականութեամբ կը մտնէ անկողին։

ՔՆԱԽՏ.— Առջի իրիկուն Փորթ Մայեօյի մօտ, անցորդ մը կը կանչէ ինքնաշարժ մը եւ կ'ըսէ. «տար զիս Պուա տը Վէնսէն»։

Ինքնաշարժը կը ճեղքէ Փարիզը եւ կը հասնի Փորթ Վէնսէն։ Երբ վարիչը դիպուածաւ աչք մը կը նետէ ինքնաշարժէն ներս, կը տեսնէ ճամբորդը, տժգո՛յն՝ թուղթի գոյն, որ ինկեր է կոնակին վրայ։ Վախնալով կը բանայ դռնակը եւ մարդուն կը հարցնէ ճամբան։ Մարդը չի պատասխաներ։ Ձեռքէն կը բռնէ ու կը թօթուէ։ Մարդը չարթննար։ Մեքենավարը, աւելի վախցած, ինքնաշարժը կ'ուղղէ դէպի ոստիկանատուն։ Հոն կը կանչուի բժիշկ մը, որ կը քննէ մարդը։ Սիրտը տկա՛ր, շա՛տ կը զարնէր։ Վէրք եւայլն չկայ, զէնք չունի։ Գրպանէն կը հանեն դրամապանակը, ուր թուղթ մը կը կրէր Մօթէն անունը։ Անմիջապէս ոստիկան մը տրուած հասցէին քննութեան կ'երթայ։ Եղբայրը կը հասնի եւ կ'ըսէ թէ Մօթէն, պատերազմին գլխէն վիրաւորուած ըլլալով, պարբերական ցաւերու համար վերօնալ կը գործածէր։ Կը թուի թէ այս քնաբեր դեղին պատճառով Մօթէն քիչ մը երկար քնացած է այս անգամ։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Գարաճապէյի (Թուրքիա) մէջ ոճրագործ մը սպանութիւն մը կը կատարէ եւ յետոյ կը լուսանկարէ զոհը։ Զոհը կը կոչուի Իսմայիլ աղա, հիւսն, որ 70 ոսկիի հարստութիւն մը ունէր եւ թաղած էր գօտիին մէջ։ Ան կը բնակէր քրոջը աղջկան ախոռը։ Քրոջ աղջկան ամուսինը, Հազգը, գիշեր մը կացինով կը սպաննէ զայն, կը լուսանկարէ, կը կողոպտէ, յետոյ տոպրակով մը կը տանի կը թափէ ձորի մը մէջ։

ԽՈԶԵՐԸ ՍԿԻՒՏԱՐԻ ԿԸՌՆԱԿԸ.— Ձմեռս, Սկիւտարի շրջակայքը երեւցած են բազմաթիւ վայրի խոզեր։ Որսորդները, իւրաքանչիւր որսացուած կենդանին ծախած են 100-150 ոսկիի։

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՏՂԱՆ ՍԻՐԱՀԱՐ.— Քաթալանցի Քասթէլլօ այրի է եւ տղայ մը ունի։ Քարմէն Մասիա, նոյնպէս այրի է եւ ունի երեք աղջնակներ։

Քասթէլլօ օր մը կ'առաջարկէ Մասիայի.

— Ես քեզի էրիկ, դուն ինծի կնիկ։ Մասիա կ'ընդունի։ Հաճելի է անոնց կեանքը։ Խաղաղ ու երջանիկ կ'ապրին։ Աղջնակները Քասթէլլոն կը կանչեն «պարոն հայրիկ»։ Քասթէլլոյի տղան Մասիան կը կանչէ «անուշիկ մայրիկ»։ Սակայն, հայրիկէն գաղտնի, անուշիկ մայրիկին հետ կը լարեն սիրոյ դաւ մը։ Սեղան նստած պահու մը, դաւադիր նայուածք մը՝ «մօր» եւ «տղու» միջեւ, կը մատնէ ճշմարտութիւնը։ Առտու մը կը լքեն իր կինն ու տղան, որոնք երկար համբոյրով մը փաստ կուտան ճշմարտութեան։

Անմիջապէս տուն դարձաւ և կանչեց երկու «վկաներ»։ Յանցաւորները, ծնրադիր, ներողութիւն խնդրեցին։ Քասթէլլօ ներեց եւ վռնտեց, բոլո՛րն ալ։ Մասիա շատ բան տարաւ սակայն տունէն, աղջիկները, էրկանը տղան եւ տանը պաշարը։ Քասթէլլօ պահանջեց վերադարձնել վերցուած իրեղէնները։ Ետ վերադարձուեցան միայն երկու ծակած կօշիկ։

Քասթէլլօ, կատղած, կը վազէ կը գտնէ Մասիան, ատրճանակը կը պարպէ եւ երեք գնդակ կը տեղաւորէ իր լքած սիրուհիին ծծերակին վրայ։

Յետոյ ութ ամիս բանտ։

ԳՈՂ-ԾԱՌԱՆ.— Քանի հարուստներէն Լըվէրսըն Կօուէր ծառայ մը ունէր։ Եօթը օր ծառայեց չծառայեց, իրիկուն մըն ալ, երբ իր մեծաւորները կը ճաշէին, մտաւ ննջարան։ Գողի բանալիով բացաւ բոլոր արկղերը եւ լեցուց իր գօգը։

Յետոյ «մնաք բարով» ըսաւ իր կեղծ ծառայի վկայականին, ու մեկնեցաւ։ Մեր ծառան մեկնած էր՝ միլիոնատէր դարձած։ Որովհետեւ Կօուէր ալ ոչինչ ունէր։ Գոհար ու ադամանդ, մուշտակ ու մատնի, եւ հազարումէկ թանկագին զարդեր, մօտ մէկ միլիոն արժէքով, մեկնած էին գող ծառային հետ։

ԿԷՕԹԷ ՆԿԱՐԻՉ

Վայմարի մէջ «Կէօթէ» թանգարանին տնօրէնը գտած է 88 պատկեր, հեղինակութիւն՝ Կէօթէի։ Այդ պատկերները կը կրեն 1806 թուականը։

Արդէն Կէօթէ ծանօթ է իր նկարչական նախասիրութիւններով, եւ ունի առանձին տեսութիւն մը գոյներու մասին։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (I)

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Կար ու չկար։

Թագաւորի մը տղան եւ նախարարի մը տղան։ Երկուքը մտերիմ ընկերներ էին իրարու։ Օր մը ձի հեծան եւ պտոյտի գացին։

Վերջալոյս էր, երբ հասան լեռան մը առջեւ, որ կը փակէր իրենց ճամբան։

Ու սեւ գիշեր եղաւ եւ չկրցան լերան վրայ բարձրանալ։ Կանգ առին։

Նախարարին տղան ըսաւ.

— Կապենք ձիերը ծառին եւ մենք բարձրանանք ծառին վրայ։

Իշխանը համաձայն գտնուեցաւ ընկերոջը եւ ելան նստան ծառին ճիւղերուն մէջ։ Կէս գիշերին ընդոստ արթնցան սարսափելի աղմուկի մը պատճառով. ինչ աղմուկ, բաղդատաբար որոտումը մրմունջ մըն էր։ Ճիւղերէն վար նայեցան եւ տեսան, տարօրինակ լոյսի մը շնորհիւ, որ կը լուսաւորէր ամբողջ անտառը, հսկա՜յ սեւ օձ մը, որ կը լափէր ձիերը։ Խեղճ կենդանիները յուսահատութեամբ կը պայքարէին հրէշին երախին մէջ, մինչդեռ երկու բարեկամները ոչինչ կրնային ընել օգնելու համար։ Աչա օձը կլլեց արդէն զանոնք։

Օձը, գերբնական լոյսէն առաջնորդուած, կը փնտռէր նոր որսեր։

— Նախարարին տղան, այն ատեն ըսաւ.

— Այս լոյսը կը բխի այն նշանաւոր Ադամանդէն, որուն մասին մեզի պատմեցին։ Այդ Ադամանդը կը գտնուի օձերու թագաւորին գլխուն վրայ։ Պէտք է յափշտակել այդ առասպելական Ադամանդը, որ եօթը թագաւորի փրկանքին գինը ունի։

— Ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ ուզե՛ր այդ Ադամանդը, պատասխանեց իշխանը սարսափահար։

— Սպասէ, բարեկամս, նայէ թէ ինչ պիտի ընեմ հիմակ։

Եւ նախարարին տղան, գաղտնօրէն, առանց աղմուկի եւ օձին ուշադրութիւնը գրաւելու, վար իջաւ։ Ոտքը հողին վրայ դնելով, ափ մը ցեխ առաւ եւ նետեց Ադամանդին վրայ, յետոյ, օգտուելով մթութենէն, սուրը մխեց օձին գլխուն, եւ ակնթարթէ մը ծառ բարձրացաւ։

Երբ ադամանդին լոյսը մարեցաւ, անտառը թաղուեցաւ մթութեան մէջ։

Ճիւղերուն մէջ թառած՝ երկու բարեկամները լուռ կը սպասէին...։

Օձը, կարծելով թէ կորսուած է իր Ադամանդը, սոսկալի աղմուկով մը կը դառնար անտառին մէջ։ Սուրը կը չարչարէր զինք. երբ կը փորձէր ազատուիլ, ալ աւելի վէրքը կը խորանար։ Ցանկարծ ցաւէն խենթեցաւ, բերանէն կը հոսէր թոյնի գետ մը, պոչովը կը խաբազանէր մօտակայ լճակը, ալեկոծութիւն պատճառելով։ Յետոյ անշարժացաւ եւ մեռած՝ փռուեցաւ։

Երկու բարեկամները իրարու կը հարցնէին թէ իրաւամբ մեռա՞ւ։ Ամէն վայրկեան կը սպասէին որ սարսափելի երախը պիտի բացուի եւ բերան մը պիտի ընէ ծառերն ալ, զիրենք ալ։

Վերջապէս, երբ նորածագ արեւին առաջին ճառագայթները սկսան պլպլալ տերեւներուն վրայ, անոնք վար իջան, քիչ մը ապահով։

Մօտեցան օձին. մեռա՛ծ էր, Առին ադամանդը, որ ծածկուած էր ցեխով։ Յետոյ գացին լուալու լճակին մէջ։

Հազիւ թէ ջուրը մտած էին, արտակարգ բան մը պատահեցաւ։ Լճակը երկու քիճեղքուեցաւ, եւ երկու ջրային պատերուն միջեւ երեւան եկաւ արահետ մը։ Ադամանդին լոյսովը, երկու բարեկամները տեսան որ ճամբան կ'երկարի մինչեւ ջրաթաղ պալատը։

Ստորերկրեայ Աշխարհին Արքայական Պալատն էր ան, որուն մուտքը կը պաշտպանէր ադամանդակիր օձը։ Ալ հիմա մուտքը դիւրին էր։ Երկու բարեկամները մտան ճամբուն մէջ եւ ջուրի երկու պատերուն արանքէն քալելով հասան պալատ։ Ամէն կողմ օձեր, նորէ՛ն օձեր, պզտիկ օձեր եւ մեծ օձեր։ Սակայն անոնք՝ օձերը չյարձակեցան, որովհետեւ Ադամանդը մոգական ուժ մը ունէր եւ կը կախարդէր զանոնք։

Շուրջանակի կը բարձրանային պարտէզներ, ամբողջովին լեցուն անծանօթ ծաղիկներով, անսովոր գոյներով։

Երկու բարեկամները մտան պալատ եւ տեսան, ծաղկաւէտ անկողինի մը վրայ փռուած՝ գեղեցկագոյն Մանիմալան, իշխանուհին Ստորերկրեայ Աշխարհին։

— Ա՜խ, նայէ՛։ Ո՞վ է արդեօք, մրմնջեց իշխանը զմայլագին։

— Իշխանուհի Մանիմալան է, քու նշանածդ, ըսաւ նախարարին տղան՝ ժպտելով։

Իշխանն ալ ժպտեցաւ։ Լո՜ւռ կը դիտէր քնացող իշխանուհին։

Նախարարին տղան Ադամանդը քսեց Մանիմալայի ճակատին։ Իշխանուհին անմիջապէս արթնցաւ, եւ զարմանահար դիտեց երկու բարեկամները։ Յետոյ հարցուց.

— Բայց ինչպէ՞ս կրցիք գալ մինչեւ հոս, չէ՞ որ օձերու թագաւորը կը հսկէ պալատին դրան առջեւ։

(Շար.)

Ազգայնականներու յաղթանակը

Չինաստանէն առնուած լուրերը կը հաստատեն ազգայնական բանակին արագ յառաջխաղացումը: Զոր. Շանկ-Ցուն-Շանկ կը պատրաստուի պարպել Շանկայը, զոր Քանթոնցիները պիտի գրաւեն առանց գնդակ արձակելու: Կարմիրները իշխանութիւնը ձեռք առած են Եանկցէի ամբողջ հարաւային շրջանին մէջ: Ազգային բանակի վերին հրամանատար Զոր. Շանկ-Քայ-Շէք, որ վերջերս հակապոլշեւիկ ձգտումներ ցոյց տուած էր, պաշտօնանկ եղած է եւ հաւանական է որ հարաւային Չինաստանի դիկտատոր հռչակուի Քանթոնի խորհրդային ներկայացուցիչ Պորոտին:

Զօրավար Շանկ-Քայ-Շէք, որ իսկական յաջորդն է Սընեաթ-Սէնի, հեռագիրով մերժեց իր բանակատեղիէն մեկնիլ, եթէ Պորոտին իր պաշտօնէն չհրաժարի: Հանքէուի մէջ, ազգայնականները գոնփակ նիստ մը գումարած եւ հոն ծանրակշիռ որոշումներ տուած են: Կարմիր տարրերը յաղթանակը տարին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ընկերվարական «Փօփիւլէր»ի Պելկրատի թղթակիցը խօսելով Պալքաններու կացութեան վրայ, կը գրէ.—

Աթէնքի մէջ տիրապետող զգացումը վախն է: Կը վախնան Թուրքիայէն եւ անոր դէմ յենարան մը կը փնտռեն Իտալիոյ մօտ: Կ'ուզեն մտերմօրէն կապուիլ Փոքր Համաձայնութեան հետ, սակայն այս վերջինը կը քայքայուի եւ Եուկօսլաւիան ելք մը կը փնտռէ դէպի Եգէական Ծով: Արքայական ընտանիքներու միջեւ խնամիական յարաբերութիւնները կտրուած են այն օրէն ի վեր որ Յունաստան վռնտեց իր թագաւորը: Ահա՛ թէ ինչու Աթէնքի մէջ կ'աշխատին եւրոպական բոլոր դաշինքներուն դուրս զարնել ու միաժամանակ պատերազմի պատրաստուիլ, առանց գիտնալու թէ որո՞ւ դէմ եւ որո՞ւ հետ:

Պելկրատի մէջ 1914էն առաջուան պէս պաշարուած կը զգան եւ պատերազմը ո՛չ թէ անխուսափելի, այլ խիստ մօտալուտ կը կարծեն: Հոն շատ լաւ գիտեն թէ Հունգարիա եւ Պուլկարիա ինչ դիրք պիտի բռնեն: Սա ստոյգ է որ այս երկու հին թշնամիները երբեք չպիտի կրնան առանձին պատերազմի մտնել: Իտալիայէն է որ, կը կարծեն թէ կախում պիտի ունենայ պատերազմը, գիտնալով հանդերձ որ Իտալիա առանց Անգլիոյ հաւանութեան բան մը չպիտի կրնայ ընել: Ռումանիայէն կը կասկածին: Եուկօսլաւներուն համար ստոյգ բարեկամներ կը մնան միայն Չեխօսլավաքիան եւ Ֆրանսան:

Կատարեալ վստահութիւն ունին Ֆրանսայի վրայ, որ երաշխաւորած է եուկօսլաւ սահմաններու ամբողջութիւնը եւ այս ուղղութեամբ ենթակայ են Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան: Փարիզի պնդումներուն վրայ է որ Նինչիչի հրաժարումէն վերջ իտալեւսլաւ դաշնագրին առթիւ վէճը չշարունակեցին եւ համաձայնեցան Մուսոլինիի եւ Հունգարիոյ հետ, որուն պատրաստ են ելք մը տալու Ադրիականի վրայ, իր բարեկամութիւնը շահելու համար: Պելկրատի մէջ այս քաղաքականութեան կը հետեւին ակամայ, չխանգարելու համար ծրագիրները Պրիանի, որուն ուսին վրայ կը բարդեն կանխաւ այս քաղաքականութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Վտանգը մօտալուտ է:

Թուրքիոյ նոր երկաթուղիները

Էնկիւրի-Էրէյլի եւ Քէյսէր-Տիարպէքիր գիծերուն շինութեան յանձնառու շուէտական խմբակին կողմէ ղրկուած ճարտարագէտներ տեղւոյն վրայ աշխատանքի սկսած են արդէն վերջնական յատակագիծը պատրաստելու համար եւ իրենց գրասենեակները հաստատած են Էնկիւրի: Այս խմբակին մաս կը կազմեն վայրաշարժերու շուէտական ընկերութիւն մը, երկաթուղիի դանիական ընկերութիւն մը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ սկանդինաւեան դրամատուններ: Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պէհիճ պէյի կողմէ Շուէտ եւ Տանիմարքա պիտի երթայ թուրք ճարտարագէտ մը՝ հսկելու համար վայրաշարժերու, երկաթուղիի ձողերու եւ ուրիշ նիւթերու յանձնումին:

Պելժ խմբակը, որ Թուրխալ-Սվազ գիծը պիտի շինէ, նոյնպէս նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ՝ օդերը լաւնալուն պէս գործի ձեռնարկելու համար: Պաշտօնի կանչուած ճարտարագէտները Ֆրանսացի եւ Պելճիքացի են, նախատեսուած է նաեւ թուրք մասնագէտներու գործակցութիւնը: Էնկիւրի հասած է արդէն այս խմբակէն Պ. Թալպօ եւ յարաբերութեան մէջ մտած է հանրօգուտ շինութեանց նախարարին հետ:

Եւրոպայէն դէպի Անատոլու եւ Սուրիա ուղղակի երկաթուղիի սպասարկութիւնը պիտի սկսի Մայիս 17ին: Շաբաթը երեք անգամ Եւրոպայէն հասնող ճամբորդները ուղղակի պիտի կրնան շարունակել իրենց ճամբան դէպի Անատոլու: Պոլիսէն Էնկիւրի պիտի հասնին 14 ժամէն: Միայն Հալէպ գացող ճամբորդները մէկ գիշեր պիտի մնան Պոլիս, որովհետեւ Սուրիա գացող կառախումբը յաջորդ առտու կը մեկնի:

Քերենսքի ապտակուած

Ինչպէս գրեցինք, Ռուսիոյ նախկին մենշեւիկ վարչապետ Ալեքսանդր Քէրէնսքի Ամերիկա գնաց, գլխաւոր քաղաքներուն մէջ բանախօսութիւններ ընելու համար Ռուսիոյ կացութեան մասին: Մարտ 14ին, մենշեւիկեան յեղափոխութեան տասնեւորդ տարեդարձը տօնելու համար հանդէս մը սարքուած էր Նիւ Եորքի Սէնչըրի թատրոնին մէջ, ուր պիտի խօսէր Քէրէնսքի, ի ներկայութեան 5000 հանդիսականներու: Հազիւ թէ բեմ բարձրացած էր, երբ Քաթէրին Պարրի անուն ռուս աղջիկ մը, ձեռքը ծաղկեփունջ մը, անոր մօտեցաւ: Սակայն փոխանակ փունջը նուիրելու, ձեռնոցապատ ձեռքով երեք անգամ ապտակեց զայն, ըսելով.

«Ահա՛ թէ ինչի արժանի էք դուք: Դո՛ւք, միայն դուք էք պատասխանատուն Ռուսիոյ ներկայ վիճակին: Եւ դուք էք պատճառը նշանածիս մեռնելուն»:

Ապտակող աղջիկը քոյրն է ցարական ազնուականի մը. իսկ իր նշանածը սպայ էր ցարական բանակին մէջ. երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ:

Այս միջադէպը մեծ գրգռութիւն առաջ բերաւ հանդիսականներուն մէջ, եւ թեր ու դէմ ցոյցեր կատարուեցան: Սակայն Քէրէնսքի յաջողեցաւ խաղաղեցնել ներկաները շնորհիւ իր պերճախօսութեան, թէեւ յաճախ իր խօսքերը կ'ընդհատուէին արքայականներու եւ համայնավարներու կողմէ:

Օր. Պարրի ձերբակալուեցաւ, սակայն Քէրէնսքիի խնդրանքին վրայ ազատ արձակուեցաւ: «Խեղճ միապետականներ, ըսաւ Քէրէնսքի, ո՛րքան ինկեր են, որ նախկին ցարական սպայ մը չի համարձակիր դէմս ելլելու եւ կին մը կը ղրկեն իրենց համար կռուելու:»

Նամակները կը սղեն

Ապրիլ 1էն սկսեալ, պիտի բարձրանայ արտասահմանի հետ թղթակցութեան սակը: Նամակները 1 ֆրանք 75, քարթերը 1 ֆրանք պիտի արժեն:

Զինաթափութեան համաժողովը

Փարիզի ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիք արտաքին նախարար Պրիանի յանձնեց երկրորդ ծանուցագիր մը, որով նախագահ Քուլիճ կրկինկըհրաւիրէ Ֆրանսան մասնակցիլ Ուաշինկթընի Զինաթափութեան համաժողովին: Ծանուցագիրը կը պատասխանէ այն բոլոր առարկութիւններուն, որոնց հիման վրայ Ֆրանսա մերժած էր բերել իր մասնակցութիւնը: Մասնաւորաբար կը շեշտէ թէ Ուաշինկթընի համաժողովը երբեք միջամտութիւն մը չի նշանակեր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Ժընեւի մէջ նոյն նպատակով գումարուելիք ժողովներուն: Ֆրանսան միայն «դիտող» պիտի ղրկէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ Մարտ 19ի Շաբաթ գիշերը, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի:

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան: Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ փարիզի հայութիւնը ամենալայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

20 Մարտ 1927, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ
Ի նպաստ Մ. Տարեդարձին առթիւ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի Պելվիլի, Ժօրէսի եւ շրջակաները բնակող ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր՝ երեկոյեան ժամը 9ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, Faub. du Temple: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի անդամական ժողովը՝ Ուրբաթ 18 Մարտ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլորը անպայման ներկայ:

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամատետրերը միասին բերել: Կարեւոր զեկուցում:

Հ. Յ. Դ. Պելվիլի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն-Գարօի, Գէորգ Չավուշի, Ռոստոմի, Խաժակի, ինչպէսնաեւ սոյն շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ որ եւ է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները Ուրբաթ 18 Մարտ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի գրադարանը, 131, Faubourg du Temple, métro: Belleville.

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ: Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: կարեւոր օրակարգեր: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ միութեանց կեդր. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Հայրենկց. Միութեանց ներկայացուցիչները յառաջիկայ Ուրբաթ 18 Մարտ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը. խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը: Պ. Վահրամ Սեւունի կը խօսի թարգմանական գրականութեան մասին եւ կը կարդայ թարգմանութիւններ օտար գործերէ: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

«ԳՈՒՍԱՆ» երգչախումբի վարչութիւնը կը յայտարարէ, որ խումբի փորձերը վերսկսած են: Յառաջիկայ համերգը տեղի կ'ունենայ Ապրիլի սկիզբը:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը այսօր Չորեքշաբթի գիշեր Sociétés Savantesի մէջ, Métro: St.-Michel—Odéon: կը խօսի կ. Յ. Բասմաջեան «Խաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին վրայ: Մուտք՝ 1 ֆրանք:

ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներէն անզուգական Քրիստափորի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին, 9 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.40ին Սալօն Միշէլի մէջ:

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել: Մանրամասնութիւնները մօտօրէն:

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆօրվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ջափ. Երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (19 Մարտ 1927), 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Շ. Նարդունի:

կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, նորակազմ «կոմիտաս երգչախումբին կողմէ:»

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 Րիւ տէ Տօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատրընազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են: իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

— Կիրասոնցի Արմենակ եւ Մնացական Շահրիկեան եղբայրները, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ Մարզուանի գօլէժը կը գտնուէին: գրել՝ իրենց հօրաքրոջ որդին Vartan Tchakarianի, 46, Str. Fund Despot-Woda, Bucarest (Roumanie).

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ: Իմացնել* N. Sarkissian*ի*, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France:

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 05
Տոլար,	Dollar	25 56
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605 75
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12 –
Թրք. ոսկի	» or	115 –
Մէճիտիէ	Médjidié	9 –
Լէվա 100 հատր	Léva	18 55
Տրախմի »	Drachme	32 50
Լիր » »	Lire	115 95
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71 30
Զուից. »	Frc. Suisse	491 50
Լէյ 100 հատր	Ley	15 55
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95 –

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050 –
» II	»	1940 –
» III	»	1700 –
Թուրքիոյ երկթ.	Lots turcs	160 –

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ 1927

17 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 287 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺԸՆԵՒԻ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ուրիշ բացատրութիւն կարելի չէ գործածել կազմակերպութեան մը համար, որ կը խօսի ու կը գործէ յիսուն ազգերու անունով, բայց, իրականին մէջ, հայ-լուսաւորչական Ազգ. Խորհուրդի մը չափ ալ ուժ չունի։

Ազգերու Դաշնակցութիւնն է այդ վիթխարի օրկանը։

Տակաւին երէկ շարք մը նոր փաստեր կը հրատարակէինք ...անկութեան մասին։

1925էն ի վեր, այդ կազմակերպութեան սեղանին վրայ է «լքեալ» գոյքերու խնդիրը։ Եւ պարբերաբար երթեւեկներ կը ...տարեն հայ ներկայացուցիչները, սրտառուչ միամտութեամբ ...։ Իբրեւ առաջին եւ վերջին գործ, մասնախումբ մը կազ...ուած է, խնդիրը ուսումնասիրելու համար։ Բացարձակապէս ...ակային արարք մը յանձնել մասնախումբերու քննութեան, ... նշանակէ թաղել զայն, թրքական «հէյվալէ»ներու դրու...թեամբ։

Եւ այդպէս ալ եղած է։ Մասնախումբին անդամները ար...ողջին կը մտածեն թէ, անօգուտ է իրենց աշխատանքը. ...ի որ լուծման ի՛նչ ձեւ ալ առաջարկեն, Ազգերու Դաշնակ...թիւնը չպիտի կրնայ գործադրել զայն։ Ո՛չ կամք ունի, ոչ ... կարողութիւն։ Միլլի Թուրքիան, խորապէս գիտակ այս ...րողութեան, պատասխան անգամ չի տար յիսուն ազգերու ա...նով գործող արիսպագոսի նամակներուն։ Եւ աւելին,— կը ...րանակէ գործել այնպէս ինչպէս որոշած էր 1915ին, իթթի...ական աւարառութեան օրով, եւ ինչպէս 1922ին, քէմալա...ն յաղթանակէն յետոյ։ Երեւոյթները փրկելու համար, անց...լ տարի բարեհաճեցաւ նոր հրահանգ մը հրատարակել, ո...ուն համաձայն պիտի վերադարձուէին այն կալուածները որ ...ուած են 1924 Օգոստ. 6էն առաջ։ Գողօնի մը մէկ մասը ...րադարձնելու այս խաբէութիւնն ալ «ժէսթ» մը նկատուե...ւ, Սօղանլուի անտառէն 300 թոնօ փայտ կտրելու շնորհին ... մէկտեղ։

Խնդիրը այն է որ, Էնկիւրի տիրաբար կը գործադրէ իր ...կախութեան իրաւունքները, եւ լա՛ւ քրքիջ մը կ՚արձակէ, ...ր մարդիկ տրտունջներ կը յայտնեն Ազգերու Դաշնակցու...թեան կամ նման մարմիններու առջեւ։

Այս իրականութիւնը ջախջախիչ կերպով հաստատուեցաւ ... եւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանու...թեան առթիւ։

Լօզանի դաշնագիրը խմբագրուած է բուն իսկ Թուրքիոյ ...ռաջարկած բովանդակութեամբ։ Անոր մէջ քանի մը վախկոտ, ...չքչուք հատուածներ կան փոքրամասնութեանց իրաւունք...ներու մասին։ Եւ սակայն, Էնկիւրի այդ խեղճուկրակ յանձնա...ռութիւններն ալ կը մերժէ, եւ փոքրամասնութիւնները կը վարէ ...պէս ինչպէս հաճոյ է իր օգոստափառ կամքին։

Այստեղ ալ, շատ յստակ է եւ կտրուկ՝ Թուրքիոյ դիրքը։ ...կաւին առջի օր, Էնկիւրիէն Մարտ 8 թուակիր հեռագիր մը ... հաղորդէր թէ՝ «Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները ...րժելով, թրքական քաղաքային օրէնքին տրամադրութիւննե...րուն ենթարկուելու համար, գործավարներու խորհուրդը մօ...տերս որոշում մը պիտի տայ»։ Մանաւանդ որ, «Թուրքիոյ ...ամններուն մէջ ապրող ամէն անհատ ազատ է յայտնելու ... փափաքը։ Այս խնդիրը հաղորդուած է Ազգերու Դաշնակցու...թեան, որուն այս մասին ունեցած տեսակէտը չպիտի կրնայ ...ղունուիլ»։

Աւելորդ է բացատրել թէ՝ տեսակէտի խնդիր չկայ, այլ՝ ...րագրուած յանձնառութեանց գործադրութեան հարց։ Արդ, ...՞ն է այն ուժը որ գործադրել տալու քաջութիւն եւ կամք ...պիտի ցուցնէ։

Ամէն պարագայի մէջ, ո՛չ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ո... իրաւասութիւններն ու բարոյական հեղինակութիւնը ա... բարձր չեն քան հասարակ Թաղ. Խորհուրդի մը ազդեցու...թիւնը, ամէն համեմատութիւն պահելով։ Մնաց որ, Ժընեւի ...կազմակերպութիւնն ալ չի ժխտեր այս իրողութիւնը։ Փոքրա...մասնութեանց մասնախումբին անդամները նոյնքան իրաւուն...քով կը հարցնեն թէ՝ ո՞վ պիտի գործադրէ իրենց թելադրու...թիւնները, եթէ տեղեկագիր ներկայացնեն...

Ահա թէ ո՛ւր իջած է «յաղթական»ներուն հեղինակու...թիւնը, այն ալ՝ երկրորդական եւ բարբարոս պետութեան մը ...դէմ։

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս հաւատալ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի կրնայ... պատերազմին առաջքը առ...նել։ Այդ յաւակնութեան ամլութիւնն ալ տեսանք իտալեյու...նական միջադէպին առթիւ, երբ Մուսօլինի շոգեպինդ գրաւեց ...րֆուն, առանց ականջ կախելու Ժընեւի ազդարարութեանց։ ...Մարտ 15ի ժողովին մէջ, որոշեր են հաւաքաբար օդանաւային ...թէ ոչ օդային— ցոյց կատարել նման պարագաներու մէջ, ...պատակ իտալական պատուիրակին բողոքներուն։

Շատ բարի։ Բայց, նաւային կամ օդային փորձերէն առաջ, ...րդ համերաշխութեան փո՛րձ մը կատարէին Թուրքիոյ հան...դէպ, ոչ թէ մեր սեւ աչքերուն համար, այլ իրենց ստորագրու...թիւնը, ուրիշ խօսքով՝ պատիւը փրկելու համար։ Սոսկական ...հատ անգամ ի հարկին միջոցներ կը գտնէ իր արժանա...պատուութիւնը պաշտպանելու։

Ժընեւի Թաղ. խորհուրդը այդքա՞ն ալ պատուախնդրու...թիւն չունի։

Եւ արդեօք ատո՞ր համար է որ կ՚աճապարէ ժամ առաջ իր ...թեւին տակ առնել Թուրքիան, յաւիտենական ըմբոստը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ
ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Ցուսաբեր» կը գրէ (7 Մարտ).—

— «Յանձնաժողով մը նշանակուած է Երեւանի մէջ, որ պարտականութիւն ունի վերաքննութեան առնելու Աբեղեան փորձանքը (նոր ուղղագրութիւն)։

«Պաշտօնական և անպաշտօն աղբիւրներէ կ՚իմանանք, որ Յանձնաժողովը իր մեծամասնութեան մէջ որոշած է, միաձայնութիւն, հայ ուղղագրութեան շարք մը հիմնական օրէնքները արմատական փոփոխութեանց ենթարկել։

«Բան մը» ըրած ըլլալու մոլուցքէն տարուած, Երեւանի մէջ գտած են, որ «անվտանգ» Աբեղեանը, («անվտանգ» իր բացայայտ այլանդակութեանը համար) պէտք է թաղել, ու վերստին կեանքի կոչել վտանգաւոր Աբեղեանը (վտանգաւոր՝ իր վիճելի այլանդակութեանը համար)։

...«Մեր միակ բաղձանքն է, որ տարագիր հայութիւնը գոնէ ուղղագրական հարցին մէջ ազդու կերպով լսելի ընէ իր ձայնը Երեւանի վարիչներուն։

«Այս պարտականութիւնը կ՚իյնայ անոնց, որոնք իրենց գործերով ու կոչումով կապուած են առաւելապէս հայ լեզուին ու գիրին։

«Երեւանի բոլոր Աբեղեաններն ու բոլոր Յանձնաժողովները անկարող են վերջապէս թաղել լեզու մը, որ դարերու կեանք ունի։ Բայց ինչո՞ւ թողուլ, որ ան շարունակ քաշքշուի, աղճատուի ու այլանդակուի»։

ՖՐԱՆՍ. ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ 1915ին Տարտանէլի մէջ ընկղմած ֆրանս. Մառիօթ ընդծովեան ցամաք հանելու համար ձեռնարկներ կ՚ըլլան։ Պոլիսէն կը գրեն թէ ընդծովեան, ասիական եզերքին մօտ, Չանաքքալէի առջեւ 20 մեթր խոր կը գտնուէր եւ արդէն կարելի եղած է ջուրին երեսը հանել։ Նաւ գոցուած են ընդծովեայի արտաքին բոլոր ծակերը, յետոյ խտացած օդ լեցուած է մէջը, ու զօրաւոր բեռնաբարձ մեքենայով մը դուրս քաշուած է։ Իտալական ընկերութիւն մը յանձն առած է Թրքական ջուրերուն մէջ ընկղմած բոլոր պատերազմական նաւերը դուրս հանել։ Ընկերութեան ներկայացուցիչ Պ. Սէրա կը յայտարարէ թէ հակառակ երկար ատեն ջուրին տակ մնալուն, «Մառիօթ»ը կարելի պիտի ըլլայ պզտիկ նորոգութեամբ գործածելի դարձնել։

«Մառիօթ»ի հրամանատարը նախապէս օդանաւով անցած էր Տարտանէլի վրայէն եւ յետոյ արտօնութիւն ստացած էր նեղուցը անցնելու ընդծովեայով։ Մինչեւ Տարտանէլի մէջտեղը անվտանգ անցաւ, սակայն Չանաքքալէի առջեւ ցանցի մը մէջ ինկաւ եւ անկէ ազատուելու համար ստիպուեցաւ ջուրին երեսը ելլել։ Թուրքերը սկսան կրակել։ Հրամանատարը ժամանակ ունեցաւ բոլոր վաւերաթուղթերը փճացնելու եւ իր նաւազները ազատելու։

Դեռ ծովուն տակ կը մնայ «Պուվէ» մարտանաւը, նեղուցի մուտքին առջեւ, 75 մեթր խորութեան տակ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Թուրք թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան Իտալիոյ կողմէ Պեսարապիոյ համաձայնագրին վաւերացման եւ զայն կը նկատեն իբրեւ անհերքելի փաստը անգլեւիտալական քաղաքական սերտ գործակցութեան։

«Միլլիյէթ», որ Պոլսոյ քէմալական կիսապաշտօն օրկանը կը նկատուի, այս առթիւ կը գրէ.— «Դժուար չէ նախատեսել որ Ռուսիա պիտի պատասխանէ այնպիսի միջոցներով, որոնք ձգտում առաջ պիտի բերեն երկու պետութեանց միջեւ»։ Թերթը յետոյ կը յիշէ այն քաղաքական համաձայնութիւնները, որոնց մասին խօսուեցաւ եւրոպական մամուլին մէջ, Մուսոլինիի, Չէմպըրլէնի եւ Չըրչիլի տեսակցութիւններուն առթիւ։ Բնականաբար այդ համաձայնութիւնները հերքուեցան. սակայն գործերն ու իրողութիւնները հիմա տեղի կ՚ունենան ամէնուն աչքին առջեւ։ Կասկած չկայ որ Մերձաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելքները ներկայիս երկու կէտեր են, որոնց վրայ ստիպուած է կեդրոնանալ համաշխարհային քաղաքականութիւնը։ Թէեւ այդ երկու կէտերը իրարմէ հազարաւոր քիլոմեդր հեռու կը գտնուին, սակայն իրարու կապուած են հասարակաց ազդեցութիւններով եւ ազդակներով։ «Շահակից ժողովուրդներու պարտականութիւնն է մօտէն եւ աչալուրջ հետեւիլ դէպքերուն»։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՕԴԱՅԻՆ ՏՈՐՄԻՂԸ ԵՒ "ՉԷԿԱ"Ն

Հռոմէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ նախարարական խորհուրդը երկու կարեւոր որոշումներ տուաւ՝ մէկը օդային տորմիղի ուժեղացման, միւսը երկրի պաշտպանողական միջոցներուն խստացման մասին։ Օդանաւային նոր տորմիղ մը պիտի շինուի եւ պիտի յատկացուի ոստիկանական սպասարկութեան։ Երկրի ներքին ուժեղացման համար շատ կարեւոր կը նկատուի այս որոշումը։

Երկրորդ որոշման համաձայն, մասնաւոր դատարան մը պիտի ստեղծուի, իրեն կից ունենալով հարցաքննիչ յատուկ մարմին մը։ Այս մարմինը պաշտօն պիտի ունենայ քննելու ամէն խնդիր, եւ պիտի դիւրացնէ մասնաւոր ատեանին պաշտօնը։ Ան է որ պիտի որոշէ թէ ո՛ր խնդիրը սովորական դատարաններուն, եւ ո՛րը մասնաւոր ատեանին իրաւասութեան ենթակայ է։

Այս կարգադրութիւնը եղած է անոր համար, որ վերջերս ֆաշիստ դատարանը դատավարութեան մը առթիւ անպարտութեան վճիռներ արձակեց։ Նոր օրէնքին համաձայն, մասնաւոր ատեանին առջեւ պիտի հանուին լուրջ դէպքերը միայն, իսկ միւս դատերը սովորական դատարաններուն առջեւ պիտի տեսնուին։

Ասկէ զատ, կառավարութիւնը կը քաջալերէ օդանաւորդութեան զարգացումը Իտալիոյ մէջ։ Մասնաւոր հրամանագիրով մը ամէն տուրքէ եւ մաքսէ զերծ պիտի ըլլան առեւտրական օդանաւորդութեան զարկ տալու նպատակով կազմուած ընկերութիւնները։ Իտալիա իր առեւտրական օդային տորմիղը կը նկատէ իբրեւ պահեստի զինուորական զէնք մը. ու բոլոր մեքենաները ատոր համաձայն շինուած են։

ՖՐԱՆՍԱ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Ուաշինկթընի Զինաթափութեան համաժողովին մասնակցելու համար նախագահ Քուլիճի երկրորդ հրաւիրագիրին վրայ, արտաքին նախարար Պրիան կը մտածէր չէզոք «դիտող» մը ղրկել, առանց պաշտօնապէս մասնակցելու։

Նախարարական խորհուրդը առջի օր գումարուելով երկարօրէն վիճաբանեցաւ այս մասին եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ բացէ ի բաց մերժողական պատասխան գրել։ Պրիան այս պատասխանին պատճէնը պիտի ներկայացնէ Շաբաթ օր գումարուելիք նախարարական խորհուրդին։

Կատաղի կռիւներ Եանկցէի հովիտին մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Եանկցէ գետին հարաւը Քիանկսու նահանգին երկաթուղագծին երկայնքը չորս կէտերէ միաժամանակ կատաղի յարձակումի սկսան ազգայնականները, որոնք կը ծրագրեն ընդհանուր յարձակողական մը Շանկ-Շունկ-Շանկի բանակին դէմ, զայն Շանթունկի նահանգէն դուրս նետելու համար։ Այդ չորս կէտերն են Սանկքիանկ, Սուչու, Իշինկ եւ Նանքին։ Ամէնէն կատաղի յարձակումը Նանքինի դէմ կը կատարուի, ուր օտարականները միջոցներ ձեռք առած են՝ ի հարկին անմիջապէս քաղաքէն մեկնելու համար։ Ամերիկեան, անգլիական եւ ճափոնական թորփիլահալածներ ու թնդանօթակիրներ կը սպասեն՝ անհրաժեշտ պարագային պաշտպանելու համար իրենց քաղաքացիները։ Թշնամի բանակը Նանքինէն 30 մղոն հեռու կը գտնուի դեռ։ 400 Ամերիկացիներ կան յիշեալ քաղաքը, մեծ մասամբ միսիոնէրներ։

Նանքինի եւ Շանկայի միջեւ համախմբուած զինուորներու թիւն է 50,000, մինչ ազգայնականներուն ուժը կը գնահատուի 60,000 հոգի։ Ազգայնականներու վճռական ճակատամարտը պիտի մղուի շաբթուս վերջը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ՀՈՎԻՒՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը Փետր. 24 թուակիր նամակ մը ուղղելով Լոնտոնի եկեղեցւոյ խնամակալութեան, կը յայտնէ թէ Վռամշապուհ եպիսկ. «միայն Փարիզի հոգեւոր հովիւ է, ենթարկուած է Տ. Գրիգորիս եպիսկ.ին (Պալաքեան) եւ ոչ մի լիազօրութիւն չունի միջամտելու այլ գաղթավայրերի հոգեւոր գործերին»։ Նոյնիմաստ նամակ մըն ալ ղրկուած է Վռամշապուհ եպիսկ.ին, որ Լոնտոն ղրկած էր Բարթող քահանան, «առանց կաթող. պատուիրակ Տ. Գրիգորիս եպիսկ.ի համաձայնութիւնն ստանալու»։ Այս առթիւ Գերագոյն Խորհուրդը կը յանձնարարէ Փարիզի հոգեւոր հովիւին. «Դուք չպէտք է միջամտէք առաջնորդական գործերին եւ եթէ որ եւ է տեղից ձեզ դիմումներ են ուղարկում, այդ դիմումները պէտք է յանձնէք Կաթող. Պատուիրակին, յայտնելով այդ մասին ձեզ դիմողներին»։

⁂ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը երկար բողոքագիր մը ուղղելով Կաթողիկոսին, կը գանգատի Փարիզի հոգեւոր հովիւին եւ ծանօթ խմբակին դէմ, որոնց «անկարգապահ տխուր ընթացքը, յայտնապէս դիտումնաւոր հակառակութիւնը կը սպառնայ վերի վայր շրջել ոչ միայն ձեռք բերուած, այլ եւ ձեռք բերուելիք գեղեցկագոյն արդիւնքները։ Ցաւդ առանց հակակշռի, աղիկամի գործողներուն այս ընդվզումը հաստատուած կարգին դէմ՝ ուղղակի մնաս եւ մեծ մնաս կը պատճառէ հայ ժողովուրդին, որ հազարումէկ դժուարութիւններու կուրծք տալ պարտաւորուած է, իր գոյութիւնը քաշքշելու համար»։ Բողոքագիրը կ՚աւելցնէ թէ կաթող. պատուիրակին կողմէ փիլոնազուրկ կամ կարգալոյծ հռչակուած քահանաները նորման կ՚արժանանան Փարիզի հոգեւոր հովիւին կողմէ եւ թէ Դատաստ. Խորհուրդը անգործութեան դատապարտուած է այդ խմբակին խաղերուն շնորհիւ, խաթարելով ընտանեկան բարքերը։ Եզրակացնելով, Ազգ. Միութիւնը, յոյս կը յայտնէ թէ հակառակորդները պիտի սթափին, անսալով հոգեւոր ամենաբարձր իշխանութեան սաստին եւ յորդորներուն»։

Երանի՛ հաւատացողներուն։

⁂ Ֆօն-տը-Շէրիի մասնուոր հոգաբարձութիւնը նամակով մը կը յայտնէ թէ իրականութեան չի համապատասխաներ կաթող. պատուիրակութեան դիւանին կողմէ հրատարակուած հետեւեալ տեղեկագիրը. «Մայրենի լեզուի դասաւանդութիւնը պիտի տրուի ժամանակացոյցի պահերէն դուրս Ֆօն տը Շէրիի հայ գաղութին կողմէ վճարուած ուսուցչի մը կողմէ»։ Հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ ճշտել թէ «Ուսուցիչը ոչ գաղութիս կողմէ վճարուած, ոչ ալ հրաւիրուած է, այլ Կրթական խորհուրդին կողմէ եւ կաթող. պատուիրակէն վաւերացուած յանձնարարականով եկած է դպրոց բանալու։ Ցաւօք դժբախտութեան պարագային, ոչ միայն ուսուցչին թոշակը, այլ եւ աշակերտներու գրենական բոլոր պիտոյքներն ալ Կրթական Խորհուրդը պիտի վճարէ»։

Եւ այս ամէնը՝ ամսական 3—400 ֆր.ի խնդիր է…

ՉԻՉԷՐԻՆ մտադիր է մօտ օրէն Փարիզ գալ, մասնակցելու համար ռուսական պարտքի մասին կատարուելիք խորհրդաժողովին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

4. ՀՈՂԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՁԱՒԵՇՏԸ

Հողաբաժանութիւն առհասարակ փափուկ խնդիր է ամենատափարակ երկիրներու համար իսկ: Հետեւապէս կը պահանջէ վերին աստիճանի լուրջ, զգոյշ ու գիտակից ընթացք: Այդ գործը աւելի եւս կը դժուարանայ Հայաստանի մէջ, ուր, ինչպէս կ'ըսեն, մարդիկ իրարու գլխու վրայ են նստած:

Հայաստանը երկիր մըն է, որ ունենալով աննշան հողային տարածութիւն՝ անսահմանօրէն բազմազան բնութիւն, այլազան կլիմայ ունի: Այնտեղ կրնաք գտնել հարաւային երկիրներու հարակածային բոյսերէն մինչեւ սահիւսխային երկիրներու փշատերեւ մշտադալար եղեւինը, այնտեղ անդնդախոր ձորերու կողքին կ'երկարին լեռնաշղթաներ, կը բարձրանան յաւերժական ձիւնով ծածկուած լեռներ: Այդ բոլորին հետ միասին Հայաստանը թ'ւ թանկարժէք եւ հազուագիւտ բոյսերու հայրենիքն է ծխախոտէն մինչեւ խաղողը, բամպակէն մինչեւ խաշխաշը:

Հայաստանի նման երկրի մը մէջ ամէն մէկ թիզ հող ունի իր արժէքը, իր գինը: Այնտեղ իւրաքանչիւր հողային աննշան տարածութիւն «մայր է ամենայն բարեաց»: Այնտեղ սեփականատիրութեան գաղափարն ալ խոր արմատ ձգած է ժողովուրդին մէջ, դարձեր է անոր միս ու արիւնը, երկրորդ բնութիւնը,

Հայ կոմունիստները պահանջուած լրջութիւնն ու հեռատեսութիւնը ցոյց տուի՞ն Հայաստանի հողաբաժանութիւնը կատարուած ատեն:

Ինչպէս հայ ժողովուրդի համար ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող բոլոր խնդիրները, անոնք այդ հարցն ալ լուծեցին գրչի մէ՛կ շարժումով՝ առանց երկար բարակ մտածելու:

Համաձայն այդ «յեղափոխական» որոշման, հողը կը դադրէր սեփականութեան առարկայ ըլլալէ եւ կը դառնար համայնքին, աւելի ճիշդ՝ պետութեան սեփականութիւնը: Խորհրդայնացման առաջին տարիները գոնէ հողաբաժանութիւնը կը մղուէր երկրորդական գիծի վրայ. կարեւորը, էականը, ժողովուրդը համայնատիրութեան գաղափարին վարժեցնելն էր, հայ գիւղացին կոմունիզմի շաղախ պատրաստելը: Եւ հայ գիւղացին, որ դարեր շարունակ իր մէկ օրավար հողի վրայ արիւն-քրտինք էր թափած, եւ զայն աւելի շատ կը սիրէր, քան հարազատ զաւակը, այդ գիւղացին իր բոլոր յոյսերը խորտակուած կը տեսնէր և ձեռքերը ծալած՝ որդեկորոյս հօր նման կը նստէր ու կը սպասէր լաւագոյն օրերու...: Եւ այդ՝ լեռնային եւ կիսադաշտային շրջաններու մէջ:

Այլ էր պատկերը այդ ժամանակ եւ յաջորդ երկու-երեք տարիներու ընթացքին՝ դաշտային շրջաններու մէջ: Մէկէ աւելի անգամ այդ շրջաններու գիւղացիութիւնը իր մորթին վրայ փորձած ըլլալով հայ պոլշեւիկներու ինչ պտուղ ըլլալը, եւ անգամ մը այն համոզումը կազմելով, թէ անոնք եկեր են քանդելու, տակն ու վրայ ընելու համար՝ սկսաւ զանոնք «կանխել»:

Եւ ծայր առաւ իսկապէս բարբարոս աշխատանք մը: — Հայ գիւղացին ձեռնարկեց իր ձեռքով տասնեակ տարիներու յամառ ջանքերու շնորհիւ հասցուցած այգիին վազերը կտրել-հանելու, ծախելու իբրեւ վառելու փայտ...: Եւ ամէնը այդ չէ: Տապալեց, նոյնպէս, իր պարտէզին մրգատու ծառերը, քշեց քաղաք ու «սաղացրեց»: Բանի որ իրենս չպիտի ըլլայ, թող ուրիշներուն ալ չըլլայ: Ահա այդ շրջանի հայ գիւղացիներու հոգեբանութիւնը: Եւ Ազատ Դաշտի (Ղամարլուի), Էջմիածնի, Աշտարակի նման մրգաստան ու այգեստան շրջանները ընդամէնը երկու-երեք տարուայ մէջ վերածուեցան ցեխերու, վարելահողերու: Նախկին պարտէզներու եւ այգիներու մէջ գիւղացին սկսաւ ցանել... դարի եւ կորեկ...: Այն ինչ որ թշնամի Տաճիկները չըրին (Ղամարլուի շրջանին մէջ, օրինակ) իրենց յոժար կամքով, կոմունիստներու ստեղծած կարգուսարքին շնորհիւ, ըրին հայ գիւղացիներն իրենք: 1923ին արդէն այդ շրջաններու գիւղացիներէն շատերը ոչ ուտելու խաղող ունէին, ոչ տնային գործածութեան համար բամպակ եւ ոչ ալ ծխախոտ...: Անոնք դարձեր էին արդէն իսկ «սարեցիներ» (իրենց՝ գիւղացիներու բառն է):

Առկէ յետոյ միայն 1922-1923ին, երբ ժողովուրդն իր «կապը ճանաչել» էր, երբ «ընտելացել էր յեղափոխութեան», երբ անոր մէջէն «իմ» ու «քու» հարցը «վերացել» էր արդէն՝ կոմունիստները նոր սկսան հողաբաժանութեան աշխատանքին ձեռնարկել:

Բայց ի՛նչ հողաբաժանութիւն: Խորհրդային Հայաստանի վարիչները հողաբաժանութեան գործին մէջ մազաչափ անգամ չկիրարկեցին աշխատանքի գիտական կազմակերպման սիստէմը, որուն վրայ հիմնած են իրենց ծրագիրը: Անոնք փոխանակ ներկայ Հայաստանի տնտեսական աշխարհագրութիւնը հիմք ընդունելու, փոխանակ իւրաքանչիւր գաւառի եւ շրջանի գիւղատնտեսական կարելիութիւնները գիտականօրէն ուսումնասիրելու, փոխանակ Հայաստանը շրջաններու բաժնելու եւ ապա գիտական հետազօտութեան տուեալներու հիման վրայ հայ գիւղացիին տնտեսութիւնը բարեկարգելու, առանց որ եւ է նեղութեան, առին եւ բաժան-բաժան ըրին դժբախտ գիւղացիին հողը, որով եւ խառնեցին իրար անոր կծիկը, եղած տնտեսութիւնն ալ մատնեցին պարբերական անկման:

* * *

Որո՞նք են կատարուած հողաբաշխութեան հետեւանքները.—

1. Ամէնէն առաջ Հայաստանի գիւղատնտեսական բարձր մշակութեան շրջաններուն մէջ հողի անկայուն եւ յարափոփոխ վիճակը ծանրապէս ազդեց եւ տակաւին կը շարունակէ ազդել տնտեսութեան վրայ: Այգեգործութեամբ, պարտիզպանութեամբ, բամպակաբուծութեամբ եւ ծխախոտաբուծութեամբ զբաղող գիւղացիին հողը ամենայն տարի բաժանման եւ վերաբաժանման ենթարկելով՝ թոյլ չեն տար սրտցաւ եւ մեղուաջան կերպով մշակել զայն եւ առաւելագոյն բերքն ստանալ:

2. Հողի մանրատումը եւ յաճախակի, գրեթէ ամէն տարի բաշխումը մարդ գլուխ՝ նոյնպէս կը վնասէ տնտեսութեան: Հայ գիւղացին իր «իսկական» հողէն դուրս ունի նաեւ մէկ չնչաբաժին «աւելորդ» հողամաս, որ կը ձգուի խոպան և անմշակ, այն հաշուով թէ իր ընտանիքի անդամներէն մէկն ու մէկը պիտի պակսի եւ այդ հողը պիտի խլուի իրմէ:

3. Դաշտավայրերու մէջ իւրաքանչիւր գիւղի հողը բաժնուած է երկու, երեք, երբեմն աւելի գօտիներու: Ամէն գիւղացի հող է ստացած բոլոր գօտիներէն ալ: Կը պատահի, որ երբեմն գիւղացիին ընդամէնը երկու երեք դեսեատինը չանցնող հողամասերը իրարմէ վերստերով հեռու կը գտնուին: Բացի այն, որ այդ շերտաւորումը կատարուած է պատահական կերպով, առանց հողի ընդունակութիւնը նկատի ունենալու, առանց գիտական-գիւղատնտեսական տուեալներու, այդ բանը չափազանց աննպաստ կ'ազդէ գիւղացիութեան ուժերուն կեդրոնացման վրայ: Գիւղացիութեան ուժը կը ջլատի, տեղի կ'ունենայ ժամանակի եւ աշխատանքի աւելորդ վատնում:

4. Մինչեւ հիմա ալ տակաւին բազմաթիւ շրջաններ եւ գիւղեր կան, որ կը սպասեն հողաբաշխութեան: Այդ տեղերու գիւղացիութիւնը իր հողը իրենը չի համարիր, միւս կողմէ ալ նորը չէ ստացած դեռ: Լաւագոյն պարագային այնքան հող կը մշակէ, որքան պէտք է իր ընտանիքը անօթութենէ ազատելու. իսկ վատագոյն պարագային կամ ձեռքերը ծալլած կը նստի եւ կամ, — ու այդ շատ յաճախակի — կը թողու թ՛ւ իր հողը թ՛ւ նորը ստանալու յոյսը, պանդխտութեան ցուպը կ'առնէ ձեռքը եւ կը դիմէ դէպի Թիֆլիս, Բագու, Հիւսիսային Կովկաս, Ռուսաստան: (Հայաստանի ժողովուրդին արտագաղթի պատճառներէն մէկն ալ այս է):

Այնուհետեւ կան հողաչափերու եւ հողեռեակներու, հողբաժիններու վրիպումները, սխալները: Պատահած է, որ գիւղի մը հողը բաժանման ու վերաբաժանման է ենթարկուած 8—10 անգամ եւ ամէն անգամ կոպիտ սխալներով: Գիւղացիները իրարու հետ թշնամի են դարձեր, բաժնուեր են Թայֆաներու, գիւղի զօռպանները (կոմունիստները) իրենց մարդիկը քշած են, սկսեր է տուր ու տմփոցը, բողոքը, գանգատը: Երեւանի Ժողկոմխորհի, Կենտկոմի, Կենտգործկոմի, Հողժողկոմատի, Գաւգործկոմի առջեւ շատ յաճախ կարելի է պատահիլ հարիւրաւոր գիւղացիներու, որոնք տարուան մէջ քանի մը անգամ, ամենահեռաւոր վայրերէն իսկ, շաբաթներ շարունակ «մեծերու» դուռը ափ կ'առնեն, կը սպասեն որոշման: Իսկ վճիռը տալը այնքան ալ դիւրին բան չէ. կայ հակառակորդ Թայֆան, կան զօռպաններ... Իսկ արդի՞ւնքը, —գիւղացիին ոսկի հողը կը մնայ անմշակ, այգին մարգով կը ծածկուի, վարելահողը՝ խոպան կը դառնայ:

5. Գիւղացիութեան աւելի աշխատունակ տարրը հողաբաժանութեան սկիզբէն իսկ իր հողէն զրկուած է եւ նորն ալ չէ ստացած. միւս աւելի ապահով մասը հետզհետէ կ'ենթարկուի հողաբաշխման, այն պատճառաբանութեամբ, թէ հակայեղափոխական է, քաղաքը կ'ապրի, ինքը իր ձեռքով չի մշակեր հողը եւայլն: Այդպէսով ստեղծուած է հողազուրկ գիւղացիութեան պատկառելի տոկոս, որ հետզհետէ գիւղէն դուրս կը քշուի, կը կորսնցնէ իր տնտեսական խարիսխը եւ աստիճանաբար չքաւոր կը դառնայ: Գիւղը կը մնան, հողի հետ կը կապուին անոնք, որոնք կամ միջոցներէ զուրկ են եւ կամ աշխատելու վարժութիւնը կորսնցուցած պոլշեւիկներ են: Խորհրդային դատարանները եւ մամուլը աւելի եւ աւելի յաճախ կը զբաղին «կուլակ դարձած կոմունիստներու» խնդրով, թէ ինչպէս հարստութիւն են դիզեր, կենցաղով ու հոգեբանութեամբ խորթացեր են կուսակցութենէն, թէ ինչպէս գիւղի «անկուսակցականները» կը հարկադրեն իրենց համար սեւ աշխատանքներ կատարել:

Այդ բոլորի հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ գիւղացիութեան կարեւոր մէկ մասը կ'ենթակուի չքաւորութեան, իսկ միւս մասը կը յղփանայ, կը նստի քեասիբքիւսուբի շլինքին: Եւ այսպիսով գիւղատնտեսութիւնը փոխանակ զարգանալու աւելի ետ կ'երթայ եւ կ'իյնայ:

6. Հողաբաժանութեան ընթացքին ամենուրեք, առանց բացառութեան, ուր որ կային Հայեր եւ Թուրքեր՝ հողային ամէնէն իւղոտ պատառները ստացողները վերջիններն են եղած եւ կը շարունակեն ըլլալ: Թուրք-թաթարները տեղաւորուեցան ամենաբերրի հովիտներու մէջ:

Առէք Հրազդանի, Ազատ-Դաշտի, Բէօյիւք-Վէդիի և այլ շրջանները եւ դուք նոյն բանը կը տեսնէք —Թուրք-թաթարները ամէն բանի մէջ եւ ամէն տեղ բացարձակապէս արտօնեալ վիճակի մէջ են: Հայ գիւղացին, հայ տասնեակ հազարաւոր գաղթականութիւնը դեռ եւս մի քիչ հող չէ ստացած, այնինչ չկայ Հայաստանի մէջ մէկ Թուրք, որ որ հող ստացած չըլլայ: Անցեալ տարի, Վէդիի Թուրքերը, ամէն դիւրութիւն վայելելով հանդերձ, կը մտածէն թողուլ Հայաստանը եւ գաղթել ուրիշ աւելի լաւագոյն վայր մը:

Կ'ընտրեն պատգամաւորութիւն մը, որ կ'երթայ Նուխի, Շամախի, Գանձակի շրջանը, կը պտտի ամբողջ Ատրբէջանը, կը վերադառնայ ու զեկուցում կուտայ, «ամա՛ն, ձեր տեղէք չշարժիք. Ալլահի ստեղծած երկրների մէջ ամենալաւը, ջէննաթ սաածդ տեղը էլի Էրմանիստանն է»: Այդ բանը մեծ գոհունակութեամբ, մօրուքը շփելով կը պատմէր ինծի, պատգամաւորութեան նախագահը:

Այդպիսով ուրեմն, հայ գիւղացիին հանդէպ Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը այն ընթացքը բռնած է ինչ որ իր ժամանակին ցարական փոխարքաները կամ նահապետները: Եւ առկէ մեծապէս կը տուժէ տնտեսութիւնը, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ գլխաւորաբար հայ գիւղացին միայն կը զբաղի գիւղատնտեսական բարձր մշակութեամբ: Թուրքերը մինչեւ հիմա ալ շատ սահմանափակ կերպով կը զբաղին այգեգործութեամբ՝ գինին եւ առհասարակ ոգելից խմիչքները հարամ համարելով:

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

Նախորդով պարզեցի թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը հրաւիրուէր Եւրոպայի թեմին պատգամաւորական ժողովը:

Առժամեայ թեմական խորհուրդը, առանց գաղութներու մարդահամարի ստոյգ թիւերը ունենալու, պատգամաւորներու բաշխումը կատարած էր ըստ տեղի եւ յարմարութեան: Շրջաններէն ոմանք ընտրութիւններով նշանակեցին իրենց տրուած պատգամաւորները, իսկ ուրիշներ գոյութիւն ունեցող եկեղեցական եւ այլ գաղթային մարմիններու կողմէ, ղրկեցին պատգամաւորները: Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, որ իր դռները պինդ փակած է նորեկ Հայերու անդամակցութեան առջեւ, իր 40—50 անդամներու անունով կը ղրկէր հինգ պատգամաւորներ: Ի հարկէ յանցանքը առժամեայ թեմական խորհուրդին եւ Պալաքեան եպիսկ.ի վրայ կ'իյնայ, որ քաջութիւն չունեցան ընտրական որոշ, յստակ եւ վճռական հրահանգ մը ղրկելու: Ու այս վախկոտութիւնը՝ միայն անոր համար էր, որ գիտէին թէ Փարիզի ջոջերը չպիտի գործադրէին այդ հրահանգը: Պ. Զօպանեան ուժգնօրէն դէմ կ'արտայայտուէր իմ այն առաջարկին թէ թեմական խորհուրդը պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ, Փարիզի աւելի քան 15 հազարնոց գաղութը մասնակից դարձնելու պատգամաւորական ընտրութիւններուն, այն առարկութեամբ թէ՝ ատիկա Փարիզի հոգաբարձութեան ներքին գործն է եւ մենք պատճառ չունինք կանխակալ կարծիքով պնդելու թէ անոնք ժողովուրդին հնարաւորութիւն չպիտի տան ընտրութիւններուն մասնակցելու...

Իմ գլխաւոր առարկութիւնը այն էր թէ երբ պատգմ. ժողով մը լայն ժողովրդական ընտրութեամբ չէ կազմուած, անկէ բխած թեմական խորհուրդը յենարան չի կրնար ունենալ ժողովրդական զանգուածները եւ անոր աջակցութիւնը չի կրնար վայելել. Ժողովուրդը իրաւամբ կրնայ ըսել թէ ինքը տեղեկութիւն անգամ չունի այդպիսի ժողովի մը գոյութենէն: Սակայն, ըստ Տօքթ. Ալլահվէրտիի, ընտրութիւն մը պէտք էր ընել փարա ունեցող հարուստներու եւ անկուտիններու միջեւ: Ընտրութիւնը ըրին, խօսքը տուին փարային, ի հարկէ առանց անոր երեսը տեսնելու, ու Փարիզի աղաները ղրկեցին հինգ պատգամաւոր:

Ժողովին նախագահը չկրցաւ ըմբռնել թէ այդ ալ բաւարարութիւն չէր տար ջոջերուն, որովհետեւ անոնք հակառակ էին այդ ձեռնարկին եւ չքաշուեցան, ճիշդ պատգամաւորական ժողովին առաջին օրը Տօքթօր Թորգոմեանը ղրկել Պալաքեան եպս.ի որպէսզի յայտարարէ.— «Սրբազանը թող ցրուէ պատգամաւորական ժողովը, թող նստի խորհրդարանը, ինքնագլուխ թող վարէ գործերը, տարին անգամ մը միայն թող ցոյց տայ հաշիւները, մենք իրեն պէտք եղած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը պիտի ընենք»:

Պալաքեան եպիսկ.ի տեղեկութիւններն են ասոնք:

Այս մէկ հատիկ փաստը կ'ապացուցանէ թէ անոնք ոչ թէ Պալաքեանին դէմ էին, այլ պարզապէս սա անիծեալ «կազմակերպութիւն» ըսուած բանին:

Այս անորակելի առաջարկի մերժումէն յետոյ ալ, անոնք շարունակեցին մասնակցիլ պատգ. ժողովին, որովհետեւ առանց պատրուակի ժողովէն հեռանալը վտանգաւոր արարք մը կը համարէին: Սակայն ամէն միջոց կը գործածէին ժողովը պայթեցնելու համար: կատաղի պայքար մը կը մղէին սահմանադրական նախագծի այն յօդուածներուն դէմ, որոնց փոփոխուելու կամ վերացուելու պարագային անհնարին էր երեւակայել ոեւէ կազմակերպութիւն:

Այդ պահուն էր, որ կը հասնէր Մարսէյլի պատգամաւորներուն ընտրական տեղեկագիրը, որուն մէջ նշանակուած էին, իբր թէ կատարուած անտեղիութիւններ:

Կը հաստատուէր թէ այդ տեղեկագիրը այն չէր ինչ որ կազմուած եւ ստորագրուած էր ճիշդ ընտրութեան իրիկունը, այլ ընդհանուր ժողովի դիւանին նախագահը եւ քարտուղարը զայն վար դնելով, նոր մը գրի առած եւ ղրկած էին դիտմամբ շփոթութիւն ստեղծելու համար: Նման շոշորթապատում մը մտած ու ղրկած էր նաեւ Մարսէյլի հոգեւոր հովիւը, որ... բնաւ ներկայ եղած չէր ընտրութիւններուն, ու իրաւունք սեպած էր իր չտեսածները տեղեկագրելու:

Անոնց համար միայն պատրուակ պէտք էր, այլապէս 50 հոգիի կողմէն եկած հինգ պատգամաւորները ո՞ր իրաւունքով պիտի կրնային ուրիշ վայրի մը ընտրութեան մասին բծախնդրութիւն ցուցնելու:

Պատգ. ժողովը չընդունեց անոնց հրաժարականները եւ գործը համերաշխօրէն վախճանի մը հասցնելու սրտցաւութեամբ, փորձեց ամէն միջոց, կատարեց ամէն զիջում, սակայն բոլոր միջոցները զուր անցան: Պատգ. ժողովը նոյն միամտութեամբ, ընտրութիւնները կատարելու ատեն, [illegible] այնպիսի վարչութիւն մը կազմ[illegible] որ Փարիզի աղաները մեծ թ[illegible] մը կազմեն (երեք հոգի) եւ [illegible] հացում ստանան, ինչպէս ն[illegible] բոլոր հոսանքները մասնակ[illegible] թիւն ունենան, սակայն նախա[illegible] սելով, որ կրնան մերժել, [illegible] մանադրական կանոններուն [illegible] ժամանակաւոր հրահանգ մը [illegible] իրաւունք կուտար առա[illegible] պակսած անդամներուն տեղ [illegible] բեր հրաւիրելու:

Անշուշտ պատգամաւոր[illegible] ժողովի այս զիջումն ալ արժէ[illegible] չունեցաւ, որովհետեւ Փարիզի [illegible] ջերուն գոհացում տալ կարե[illegible] պիտի ըլլար միայն ամէն [illegible] կազմալուծելով եւ ոչ թէ [illegible] տօններ տալով:

Պատգամ. Ժողովի վեր[illegible] նիստին, առաջնորդի ընտրութ[illegible] յետոյ, Փարիզի հոգեւոր հով[illegible] ներս եկաւ ու ցաւ յայտնեց [illegible] զինքը չէին հրաւիրած ու իր փ[illegible] ձառութենէն չէին օգտուած: Ա[illegible] շուշտ իրաւունք ունէր, բ[illegible] Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձ[illegible] թիւնն էր, որ պիտի ղրկէր զին[illegible] իբրեւ պատգամաւոր: Այնուա[illegible] նայնիւ իր դժգոհութիւնը յա[illegible] նելով հանդերձ, յաջողութի[illegible] մաղթեց, մաղթանքներ ըրաւ [illegible] մեկնեցաւ: Սակայն այս [illegible] նոյնութեամբ մամուլին տր[illegible] լէ յետոյ, հոգեւոր հովիւը ժ[illegible] վին առջեւ որ հանդիսաւորա[illegible] իր ըրած յայտարարութիւննե[illegible] հակառակ գրեց իբրեւ հերքու[illegible] անշուշտ ջոջերուն ստիպում[illegible] վրայ, այլապէս, շատ աւելի [illegible] զաւոր պիտի ըլլար:

Այլեւս գաղտնիք չէր [illegible] Փարիզի աղաները, հոգեւոր [illegible] վին ալ իրենց հետ առած, [illegible] եւ վճռական պայքար մը բա[illegible] էին թեմական խորհուրդին [illegible] ամէն գնով զայն անգործութ[illegible] մատնելու եւ սկսուած գ[illegible] քայքայելու համար:

Այն բոլոր զիջումները [illegible] կատարուէին թեմ. խորհ[illegible] կամ Պալաքեան եպիսկ.ի կողմ[illegible] կը նկատուէին տկարութեան [illegible] Եւ ըմբոստները աւելի յանդ[illegible] դարձած, սկսան անցնիլ ա[illegible] սահման:

Բայց այս բոլորը խրատ [illegible] ըլլար կաթող. պատուիրակի[illegible] ն տակաւին կը յուսար նոր [illegible] ջումներով կարգի բերել: Ա[illegible] անգամ որ առիթ կ'ունենար [illegible] նոնց հետ բանակցելու, անոնք [illegible] պահանջ մը կը ներկայացն[illegible] իբրեւ զիջում, Պալաքեան եպ[illegible] կ'ընդունէր ու տեղի կուտար: Ա[illegible] պէսով անոնք հասկցան թէ կա[illegible] լի է ամէն տեսակ խաղիր ընե[illegible]

Այս զիջումներուն հետեւ[illegible] քը այն եղաւ, որ անոնք սկ[illegible] անարգել թ'ւ թեմական խորհ[illegible] թ'ւ Պալաքեան եպիսկոպոսը: Օր[illegible] դուրս վտարեցին խորհրդարան[illegible] օր մըն ալ «փալիքարի»ներ բեր[illegible] խորհրդարանը, բանի դուրս վ[illegible] րելու համար Դատաստանա[illegible] խորհուրդը ու այսպէս անվ[illegible] Հրապարակ դրուած էր դա[illegible] կամիտ պոռատախօս մը, որ [illegible] «փաթրոն»ներուն աչքը մանա[illegible] համար ամէն յիմարութիւն [illegible] կատարէր:

Այս վիճակը նպաստաւոր [illegible] զաւ նաեւ բոլոր անոնց, որոնք [illegible] դէն գլուխ վերցուցած էին [illegible] Մանչեսթըրի հովիւը, Լոնտոնի [illegible] նորակելին եւ անոր խնամակալ[illegible] եւայլն:

Անտարակոյս այս վիճակ[illegible] մէջ բաւական մեծ մեղք [illegible] նի նաեւ Էջմիածնի Գերագ[illegible] խորհուրդը:

Այդ մասին ալ յաջորդ[illegible] վերջին յօդուածով:

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

(մեր սեփ. թղթակցէն)

Այս երկրորդ տարին է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջանային վարչութիւնը իր պարահանդէսը կուտայ: Ու մինչեւ հասոյթի համար սարքուած այս կարգի հանդէսներու ատեն ուրիշներ միայն նիւթական շահը նկատի կ'ունենան, Հ.Մ.Ը.Մ.ը ծիգ կ'ընէ որ իր տարեկան երեկոյթները չսահմանափակուին պարահանդէսի մը նեղ շրջանակին մէջ միայն, այլ տարուէ տարի դառնան հայկ. արուեստի տեսակ մը հրապարակային ցուցադրութիւն, ուր խառնուած ըլլան հայկ. ոճով զարդարանքը, բնատոհմիկ տարազները, երգերն ու պարերը: Ու ասոր համար Bal Orientalէն յետոյ Bal Armenescը, որ այս տարի տեղի ունեցաւ Մարտ 5ի շաբաթ գիշերը, փօփուլար թատրոնի սրահներուն մէջ, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ աշխատանքի նախարար Պ. Թրանքու Եաշիի: Սրահին մէջ կազմուած էին հայկ. հին ոճով չորս տաղաւարներ, որոնց մէջ վառուած ելեկտրական լոյսերը կը ցոլացնէին տաղաւարները պատող եւ խնամքով կերտուած հայկ. զարդանկարչութեան գեղեցիկ նմոյշները: Օթեակները կը զարդարէին դարձեալ հայկ. զարդերով լապտերներ եւ լուսամփոփներ: Տաղաւարներու մէջ հայ տիկիններ կը վաճառէին շամփանիա, սիկառ, անուշ, գաթա, քօթիլեօն, եւայլն: Տեղի ունեցան հայկ. պարեր՝ հայկ. տարազներով, արթնցնելով մեծ հետաքրքրութիւն մանաւանդ օտարազգիներու մէջ: Ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ զմրուխտ լանջազարդ մը (պռօշ), վրան «Հ. Մ. Ը. Մ.» բանուած որ 15200 լէյով մնաց նախարար Պ. Թրանքու Եաշիի վրայ: Օրուան թագուհի ընտրուեցաւ Տիկին Ա. Էքսէրճեան:

Պարահանդէսին ներկայ էին բաւական թիւով օտարներ ալ եւ յոգնախուռն պիտի ըլլար բազմութիւնը եթէ նոյն երեկոյեան աննախընթաց մառախուղը չըլլար: Զուտ հասոյթը 80,000 լէյէն աւելի է, որ անձեռնմխելի պիտի պահուի մարզարանի մը գնման յատկացուելու համար: Այդ նպատակով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. վարչութիւնը արդէն դրամատան մէջ անձեռնմխելի ունի 100,000 լէյ եւս:

Այս պարահանդէսը որ տեղի ունեցաւ շատ ջերմ ու անուշ մթնոլորտի մը մէջ, եկաւ անգամ մը եւս ապացուցանելու այն աննախընթաց համակրանքը զոր Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը վայելէ առհասարակ ամենուրեք:

Աւելցնեմ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Քօսթանցայի եւ Պազարճըքի մասնաճիւղերը եւս տուին իրենց տարեկան երեկոյթները: Շուտով կը սարքեն նաեւ Պուքրէշը, Կալացը եւ Սիլիսթրէն:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին առջեւ վերջնաբանութեան ենթարկուեցաւ պահպանողական երեսփոխան Հօլթի ներկայացուցած մէկ օրինագիծը, որով դպրոցական մանուկները կը պաշտպանուին համայնավարական վարդապետութեանց դէմ: Բանուորական կիրակնօրեայ դպրոցներուն մէջ, աշակերտներուն կը բաժնուին գիրքեր, որոնց մէջ ըսուած է թէ «քրիստոնէութիւնը ծիծաղելի նախապաշարում մըն է եւ թէ միակ ճշմարիտ աստուած մը կայ—ազատութեան կարմիր դրօշը:»

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը բանաձեւով մը պահանջեց բացէ ի բաց մերժել այս օրինագիծը: Բազմաթիւ աշխատաւորական երեսփոխաններ դիտել տուին թէ ընկերվարական դպրոցներուն մէջ տղոց կրօնական գիտելիքներ չեն ուսուցուիր, այլ պարզապէս անոնց կը հասկցնեն թէ Անգլիոյ բանուոր հասարակութեան բախտը շատ հեռու է ըլլալէ այն ինչ որ պէտք է ըլլար իրականին մէջ:

Յանուն կառավարութեան, ներքին նախարարը յայտարարեց թէ օրէնքը ուղղուած չէ ընկերվ. հիմնարկութեանց դէմ, որոնց համար ո եւ է գանգատ չկայ: Սակայն, աւելցուց նախարարը, նոյնը չէ համայնավարական կազմակերպութեանց քլիւպներուն համար, ուր փոքրիկներուն կը սորվեցնեն յեղափոխական վարդապետութիւններ եւ ծայրայեղ միջոցներու գործադրութիւն: Ջեմ կարծեր թէ բանուոր դասակարգին պատկանող այդ մանուկներու ծնողները փափաքին որ իրենց տղաքն ու աղջիկները այդպիսի վարդապետութիւններ սորվին:»

Օրինագիծը ընդունուեցաւ մեծամասնութեամբ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ.— Թուրքիոյ Առողջապահական Գործավարը պատրաստած է կարգ մը օրէնքներ, աւելցնելով նոր տրամադրութիւններ Բժշկական Սենեակներու եւ բժշկութեան արհեստը գործելու մասին: Այսպէս, բժիշկ մը պիտի բնէ միայն այն հիւանդութիւնները, որոնք կը վերաբերին իր մասնագիտութեան: Ազդերու եւ քարթերու վրայ պիտի գրուի միայն իր մասնագիտութիւնը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՀԱԽԱՔՈՅԹԸ ԹՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր Մերձաւոր Արեւելքի ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընկերութեան Եւրոպայի ներկայացուցիչ Պ. Կորտըն Պէրրիի եւ Թուռի փրանս. երկրագործական դրասենեակին կողմէ ճաշասեղան մը պատրաստուած էր ի պատիւ այն հայ որբերուն, որոնք կ'աշխատին Էնտր է Լուառ նահանգին մէջ: Նախապէս բոլոր որբերը առանձին նամակներով հրաւիրուած էին անպայման ներկայ գտնուիլ այդ սեղանին:

Մարտ 13ի կիրակի առաւօտուն հաւաքավայր եկած էին 150—175 հոգի, բոլորն ալ որբ երիտասարդներ:

Տիկ. Պէրճուհի Բարսեղեան հրաւիրեց տղաքը իրենց գանգատը կամ պահանջները ներկայացնելու տնօրէնութեան: Լսուեցան ամէնուն բողոքները եւ խոստացան կարգադրել: Յիշատակելի օր մը եղաւ ասիկա որբերուն համար, որոնք իրարմէ բաժնուած են եւ կը գտնուին առանձին ագարակներու մէջ:

Ժամը 1ին մեզ առաջնորդեցին ճաշարան: Աւանդական «Հայր մեր»ով սկսանք ճաշել: Ճաշի պահուն կ'ուզէինք լռութիւն պահել, բայց չէինք կրնար որովհետեւ իրար կարօտցած էինք եւ երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով պատեհութիւնը կ'ունենայինք իրար տեսնելու:

Սեղանին վրայ խօսեցան Ֆրանսացի մը եւ Պ. Կորտըն Պէրրի, ֆրանսերէն լեզուով: Տիկին Բարսեղեան հայերէնի թարգմանեց զանոնք: Պ. Կորտըն Պէրրի մաղթանքներ ըրաւ հայ ազգին համար եւ յորդորեց մեզ, ըսելով. «Եղէ՛ք աշխատասէր, որպէսզի ապագային օգտակար ըլլաք ձեր երկրին:»

Ամէնէն վերջ Տիկին Բարսեղեան առաջարկեց որ ազգային երգ մը երգենք: Ամէնքս միասին երգեցինք «Մեր Հայրենիք», եւ «Բամբ որոտան»ը:

Շատ ծանր եղաւ բաժանումի ժամը: Սակայն ստիպուած էինք մեր գործերուն վերադառնալ: Իրարու հասցէները առնելով բաժնուեցանք: Շատեր իրենց վրայ ունէին «Յառաջ» եւ «Հայրենիք»:

Իրիկուան ժամը 7ին բոլորն ալ մեկնած էին:

ՎԱՌԷՆ — Որբ մը

ՈՏՔՈՎ ԳԻՐ ԳՐԵԼ.— Ղազիրի հայ որբանոցին մէջ կը գտնուի որբուհի մը՝ Մայրենի Շէքէրճեան, որուն երկու ձեռքերը կտրուած են արմուկէն վեր: Եւ դժբախտ որբուհին ստիպուած է գործածել իր ոտքերը: Այժմ իր ձախ ոտքը այնքան վարժութիւն ունի, որ կրնայ ոտքին մատներով բռնել գրիչը եւ նամակ մը գրել, կամ նստիլ սեղանի մը առջեւ եւ ճաշը ուտել: Նոյնիսկ վրձինով ակռաները կը մաքրէ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ S. C. Kremlinի միջեւ որոշուած ֆութպոլի Ա. խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր ժամը 3ին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբէն կը բացակայէին Ասատուր, Գամէր եւ Երուանդ: Անձրեւոտ եւ ցեխոտ գետինը կը դժուարացնէր խաղը: Ա. կիսախաղին Ֆրանսացիները դաշտին լաւ մասը իրենց վիճակուած ըլլալով շահեցան երկու նշանակէտ: Բ. կիսախաղին մերինները սկսան սեղմել հակառակորդ բերդը եւ նշանակեցին Ա. նշանակէտը, որմէ քիչ վերջ երկրորդ մը եւս նշանակելով հաւասարեցան: Գնդակը երկուստեք բաւական տարուբերուելէ յետոյ մերինները յաջողեցան շահիլ երրորդ մըն ալ: Յաղթանակը ապահովուած պիտի ըլլար, եթէ Ֆրանսացիները կոռովի ջանքերով չնշանակէին իրենց կարգին երրորդ մը: Խաղը վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար արդիւնքով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը հակառակ իր պակաս անդամներուն, լաւ խաղարկութիւն մը ունեցաւ: Այս առթիւ կը թելադրենք որ մեր տղաքը միանգամընդմիշտ մոռնան խաղի ատեն պոռալ իրարու: Սին վիճաբանութիւնները մէկ կողմ դնելով պէտք է միշտ սիրով վարուին իրարու հետ եւ կատարեալ հնազանդութիւն յայտնեն օրուան խմբապետին: Այս թերութիւնները ոչ միայն անհամապատասխան են խաղի պահանջներուն, այլ եւ արգելք խումբին յառաջդիմութեան:

*** Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստի խումբը պարտուեցաւ C. S. Clamartի Ա. խումբէն 3ի դէմ 4 նշանակէտով: Իսկ Բ. խումբը պարտուեցաւ նոյն խումբի պահեստիէն 2ի դէմ 4 նշանակէտով:

Գ. Գասապեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱԽԱՌԻ ՄԷՋ

Մէկ ամսուան փորձերէ վերջ Ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ալիս» խումբը հրապարակ ելաւ եւ առաջին մրցումը կատարեց Լիոնի «Ցալուրիկ»ին հետ՝ իր դաշտին վրայ: Ժամը 3ին սկսաւ յարձակողականը «Ալիս» խումբին կողմէ, մինչեւ առաջին կիսախաղը միշտ գերակշիռ դիրք ունենալով դաշտին վրայ: Առաջին կիսախաղին մնացին հաւասար: Ցասը վայրկեան դադարէ վերջ սկսաւ երկրորդ կիսախաղը: Եղած փէնալթիին վրայ առաջին նշանակէտը բրաւ «Ալիս»: Ցղաքը ոգեւորուած աւելի թափով եւ արագ ու կանոնաւոր փասերով «Ցալուրիկ»ը նեղը դրին եւ շահեցան երկրորդ նշանակէտը: Խաղի լրանալուն տասը վայրկեան մնացած «Ալիս» երրորդ նշանակէտ մը եւս բրաւ եւ այսպէսով 0ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթական հռչակուեցաւ:

Դիտել տանք որ խաղի միջոցին «Ցալուրիկ»ի խաղացողները մարզիկներու անվայել բացատրութիւններ կը գործածէին:

Իսկ «Ալիս» խումբը, պէտք է աւելի պաղարիւն խաղայ: Ոտքով-ձեռքով եւ իրար հրմշտկելով պէտք չէ խանգարել խաղին կանոնաւորութիւնը: Ցետոյ փասերը պէտք է կանոնաւոր եւ արագ փոխանցել իրարու:

Հետախոյզ — ՏԷՍԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ՇՈՓԷՆԻ ՄԱՀԵՐԳՈՎ.— Առջի գիշեր երկու անծանօթներ ինքնաշարժով վիրաւոր մը կը տանին Օթէյ-Տիէօ հիւանդանոցը: Վիրաւորը դուռնէն ներս հազիւ դրած, կը կորսուին: Վիրաւորը խիստ ցաւեր ունէր փորին մէջ: Անմիջապէս կը տարուի գործողութեան սրահը: Լեարդը կտրուած էր դանակով մը: Գործողութենէն յետոյ, անկողինին մէջ մարդը կը խնդրէ որ կտոր մը թուղթ եւ գրիչ մը տանին: Հազիւ թէ կը գրէ Կաստոն Փէնիքօ անունը, կը մեռնի: Մինչդեռ, իր գրպանի թուղթերուն համաձայն իր անունն է Բոշէն: Արդեօք ոճրագործին անո՞ւնն է այն, զոր գրեց թուղթին վրայ: Կը մնայ գաղտնիք և քննութիւնները կը շարունակուին: Առաջին իսկ քննութեան, կը ներկայանայ մարդ մը, որ կը յայտարարէ թէ պարասրահէ մը վար իջեցուած են անծանօթ վիրաւոր մը, մինչդեռ նուագախումբը կը նուագէր Շոփէնի Մահերգը: Ոճիրը, կ'ըսուի, արդիւնքն է կռիւի մը, կնոջ համար:

ՀՕՐԸ ԿԱՐՕՏՈՎ.— Շաթօռուի մէջ ֆրանսացի երիտասարդ պաշտօնեայ մը, Ժան Պէրնար, 24 տարեկան, դատ բացած է նախկին երեսփոխանի մը դէմ: Պէրնար որբ մըն էր, որ չէր ճանչնար իր հայրն ու մայրը: Ասկէ տարի մը առաջ հիւանդապահուհի մը, որ խնամած էր զինք իր ծնած օրերուն, յայտնէր է թէ իր հօր անունն է երեսփոխան Անսէլմ Փաթիւրօ-Միրան: Այս լուրին վրայ, Պէրնար կը դիմէ դատարան եւ կը պահանջէ որ նախկին երեսփոխանը ընդունի հայրութիւնը իր վրայ: Դատարանը քննած է թէ ո եւ է նմանութիւն կա՞յ, տղուն եւ կարծեցեալ հօր միջեւ: Դատը կը շարունակուի:

ՇՈԳԻՈՎ ԽԱՇՈՒԱԾ.— Հավրի նաւարաններէն մէկուն մէջ նորոգութեան տարուած էր «Թըլանարը» նաւը: Երկուշաբթի առաւօտ, կաթսաներուն նորոգութիւնները աւարտած ըլլալով, փորձ մը կատարուեցաւ: Սակայն, դժբախտ պատահարով մը, յանկարծ կաթսային կափարիչը չկրցաւ դիմադրել շոգիին ճնշումին, եւ ժայթքող տաք շոգին փաթթուեցաւ բանուորներուն, որոնցմէ մէկը անմիջապէս խաշեցաւ ու մեռաւ: 13 բանուորներ այրուցքներ ունեցան, երկուքը ծանրապէս վիրաւոր՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց:

ՈՐՔԱ՛Ն ԿԸ ՍԻՐԷԻՆ ԶԻՐԱՐ.— Պարոն Սէնեօր՝ ունէր կին մը աղուոր: Ու Տիկին Սէնեօր կը պաշտէ՛ր իր էրիկը՝ Տիրոջ պէս: Սակայն այս երկու երջանիկ զոյգին երկինքէն ինչե՛ր անցան, ոչ ոք գիտէ: Երկուշաբթի առաւօտ, տիկինը ատրճանակը պարպեց իր գլխուն: Էրիկը տեսաւ, խլեց ատրճանակը եւ կը պատրաստուէր ինք ալ իր գանկը պայթեցնել, երբ դրացին հասաւ եւ արգիլեց: Կինը, հիւանդանոց հազիւ հասած, մեռաւ:

ԱՌԱՒ - ՓԱԽԱՒՈՒԹԻՒՆ.— Շարլ Տիւրան, իբրեւ ծանօթ վաճառական, զանազան յանձնարարականներով կը յաջողի լեցնել իր ուտեստեղէնի վաճառատունը: Բոլոր ապրանքները, որոնց գինը հսկայ թիւի մը կը հասնէր, պիտի վճարուէին 30 օրէն: Սակայն օրը չեկած, ամէն բան ծախած ու անհետացած էր: Մօտաւորապէս 200,000 ֆր.ի առաւ-փախաւութիւն: Ոստիկանութիւնը Ժանթիյեի մէջ ձերբակալեց չորս մեղսակիցները, և խստօրէն կը փնտռէ խմբապետը:

ԿԱԹԻԼ ՄԸ ԳԻՆԻԻ ՀԱՄԱՐ.— Պ. Անժէլ Կիրակի առտու տուն եկաւ յիմարանոցէն, ուր գացած էր շտկելու համար ձրի խելք բաժնելու իր տրամադրութիւնները: Յիմարանոցին տնօրէնը կը հաւաստէր թէ Անժէլ խելօք էր եւ այլեւս շնորհքով կը խօսէր: Հազիւ տուն հասած, կնոջը ըսաւ.

— Բարեկամներս ինծի կը սպասեն, շատոնց է տեսած չունիմ: Երթամ քանի մը խօսք գլորեմ:

— Բայց չխմե՛ս երբեք:

— Ի՞նչ, չխմե՞մ: Կարելի՞ բան է: Շատոնց է կոկորդս կուլայ կաթիլ մը կարմիր ջուրի համար:

— Մի՛ խմեր, էրիկս, մի՛ խմեր, նորէն կը խենթենաս:

— Խենթը դուն ես: Որ խմես՝ դուն ալ կ'աղէկնաս:

— Տուքթորը արգիլած է:

— Ես ալ տուքթորին կ'արգիլեմ:

— Տէ՛ր, համբերութիւն տուր, ուժ տուր ինծի:

— Դուն ալ խմէ որ ուժ առնես:

— Գինո՛վ, չպիտի թողում որ խմես: Կը բաւէ քաշածս:

Բայց մարդը յանկարծ կատաղութեան մատնուեցաւ: Կինը սարսափահար օգնութիւն պոռաց եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդով յափշտակեց դանակը և մխեց ամուսինին սիրտը:

Ու դժբախտ մարդը, որ խենթութեան նոպաներու պատճառով քանի մը ամիս առաջ յիմարանոց տարուած էր, հազիւ դուրս ելած՝ տարուեցաւ հիւանդանոց, իր պուտ մը գինին չխմած:

Կինը առժամաբար ազատ թողուած է:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

— Սպասեցինք ձեզ, ահա իր Ադամանդը, պատասխանեց նախարարին տղան:

Յետոյ աւելցուց.

— Իշխանը եկած է քեզ տանելու այս Ստորերկրեայ Աշխարհէն.

Իշխանուհին երկա՛ր նայեցաւ իշխանին: Յետոյ լռեց, խոնարհեց գլուխը եւ ժպտեցաւ:

***

Իշխանը ամուսնացաւ Մանիմալայի հետ եւ երջանկութիւնը տիրեց Ստորերկրեայ Աշխարհին մէջ:

Երիտասարդ ամուսինը իշխանուհիին կը նկարագրէր բոլո՛ր գեղեցիկ բաները Երկրային Աշխարհին, որուն մասին բան չէր գիտեր ան: Կը նկարագրէր հնդկընկուզենիները, որոնցմէ կը կախուին ծանր պտուղներ, մանգի ծառերը, հիւթաւոր պտուղներով, բազմագոյն թռչունները, որ բոյն կը շինեն ճիւղերուն մէջ:

Ու Մանիմալա կը պատմէր Ստորերկրեայ Աշխարհին պատմութիւնը, կը նկարագրէր օձերը, թանկագին քարերը, եւ դեռ ուրիշ շա՜տ մը բաներ:

Վերջապէս, մէկը միւսէն ա՛յնքան բաներ ունէր սորվելիք մէկը միւսին՝ պատմելիք, որ ժամանակը կը սահէր արա՜գ:

Օր մը Նախարարին տղան ըսաւ իր բարեկամին.— Դուն հոս երջանիկ ես Մանիմալային հետ, իսկ ես, մինակ կը զգամ ինքզինքս: Յետոյ կ'ուզեմ իմանալ թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ հիմա մեր տունը: Թո՛ղ որ մեկնիմ: Շուտով կը վերադառնամ, հետս բերելով շքախումբ մը, որուն արժանի է նորահարս իշխանուհին, եւ գահաւորակներ, ջահեր, երաժիշտներ:

Իշխանը համաձայն գտնուեցաւ իր բարեկամին, որուն ընկերացաւ մինչեւ երկրին մակերեսը: Յետոյ, մինակ, վերադարձաւ Ստորերկրեայ Պալատը, միշտ Ադամանդը ձեռքը բռնած:

Այսպէս երջանիկ, անցան քանի մը օրեր ալ, երբ Մանիմալա ըսաւ.

— Ա՜խ, շատ կ'ուզէի Երկիր երթալ, տեսնելու համար թռչունները, եւ ճաշակելու համար քաղցրահամ մանգերը:

Սակայն իշխանը, որ կ'ուզէր նախանձոտութեամբ պահել իր երանեակը, չպատասխանեց:

Կէս օրի մը, խոր քուն էր մտեր իշխանը: Մանիմալա, հետաքրքրութենէն մղուած, առաւ Ադամանդը, լոյսին շնորհիւ՝ դուրս ելաւ Ստորերկրեայ թագաւորութենէն եւ հասաւ ջուրին եզերը:

— Ա՜խ, ի՜նչ աղուոր է Երկիրը, բացագանչեց Մանիմալա, ցատկելով լճակին եզերքը:

Ան կը դիտէր բրինձի կանանչ դաշտերը, որոնք նման են զմրուխտի, կապոյտ երկինքը, որ նման է ծովակնի, եւ ցոլքերը վարդագոյն ամպերուն, որոնք թեւ կը զարնեն լիճին վրայ անիրական նաւակներու պէս: Ան կը հիանար սպիտակ մարմարէ սանդուղին վրայ, որ կ'իջնէր լիճ: Կը զմայլէր սեւ կարապներուն վրայ, որոնք կը հանգչէին ծառերուն ճիւղերուն տակ:

Վերացա՞ծ էր Մանիմալա, եւ ուզեց ջուրը նետուիլ, լողալու համար ամպերուն ցոլքերուն ետեւէն:

Ու, դրաւ Ադամանդը մարմարեայ սանդուղին աստիճաններուն վրայ, մտաւ ջուր:

Արդ, այս թագաւորութեան իշխանը, որ կը վերադառնար որսէն, այդ պահուն անցաւ լճակէն, ու տեսաւ Մանիմալան, որ կը լողնար: Այնքան հմայուեցաւ մանկամարդ իշխանուհիին գերբնական գեղեցկութենէն, որ մօտեցաւ ջրեզերքին, աչքերը ամպոտեցան, խելքը գլխէն փախաւ: Նորէն մօտեցաւ, քիչ մըն ալ, հասաւ ջուրին: Ոտքի ձայներ լսելով, իշխանուհին ետ դարձաւ:

Մա՛րդ մը: Անծանօ՜թ մարդ մը: Մօտի՛կը, քովիկը:

Վախցաւ, եւ ուզելով փախիլ Ստորերկրեայ Պալատ, իր ամուսինին մօտ, դուրս ցատկեց ջուրէն՝ յափշտակեց Ադամանդը եւ դարձեալ ցատկեց լիճին մէջ: Իշխանն ալ՝ ետեւէն: Սակայն Մանիմալա ջուրին յատակը սուզեցաւ եւ անհետացաւ:

Իշխանը, մահու չափ տխուր, դուրս ելաւ ջուրէն եւ դանդաղ քայլերով վերադարձաւ տուն:

***

Կին մը, որ պահուըտած էր ծառի մը ետեւը, տեսած էր ամէն բան: Այս կինը մուրացիկ մըն էր, եւ կը կոչուէր «Փանէշուին մայրիկը»: Փանէշու ստահակ մըն էր, որ եօթը տարի առաջ արկածախնդրութեան ելած էր եւ մայրը չէր գիտեր թէ ո՞ղջ է, մեռա՞ծ է:

Մուրացիկ կինը խորամանկ էր սակայն, միտքը դրաւ շահագործել այն գաղտնիքը որուն ծանօթացաւ: Նախ մարդու բան մը չըսաւ:

***

Վիշտի մէջ թողուած էր թագաւորին պալատը: Որովհետեւ իշխանը որսէն դարձած էր բոլորովին հիւանդ, եւ չափազա՜նց ընկճուած:

Ի զո՛ւր բժիշկներ զանազան դեղեր տուին, ոչի՛նչ կրնար բժշկել զայն:

Թագաւորն ու թագուհին չափազանց մտահոգ էին, ու վիշտը կը հասնէր, հետզհետէ, ժողովուրդին:

(Շար.)

ՌՈՒՍԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Անգլիոյ պատերազմական Նախարարը պատասխանելով բազմաթիւ երեսփոխաններու հարցման, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Ռուսիոյ զինուորական կացութեան վրայ: Ըսաւ թէ վերջին պաշտօնական տեղեկութիւններու համաձայն, պոլշեւիկեան գործօն բանակը կը բաղկանայ 650,000 հոգիէ կամ մէկ միլիոնէ, հաշուելով քաղաքապահները եւ երկրապահները: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ 8 միլիոն պահեստիներ: Այսօրուան թիւերը անցած տարուընէ բարձր են:

Նախարարը աւելցուց թէ Ռուսիոյ մէջ լրջօրէն կ'ուսումնասիրուի պատերազմի ատեն կազերու գործածութեան խնդիրը: Բազմաթիւ գործարաններ շինուած են այս նպատակով կամ շինուելու վրայ են, եւ անոնց արտադրութիւնը ահագին պիտի ըլլայ:

«Կասկած չկայ, որ, աւելցուց, խորհրդային իշխանութիւնները լրջօրէն կ'ուսումնասիրեն քիմիական պատերազմի կարելիութիւնը եւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն ի հարկին լայնօրէն օգտագործելու համար զայն: Այս ուղղութեամբ Ռուսիոյ պատրաստութիւնները անհամեմատ աւելի մեծ են՝ քան միւս բոլոր երկիրներունը»:

ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ԱՄԵՆԷՆ ԶՕՐԱՒՈՐԸ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ ծովային Նախարարութեան ելմտացոյցի քննութեան առթիւ Նախարար Պրիճմէն ճառ մը խօսեցաւ, որուն մէջ ըսաւ.

«Մեր քննադատները յաճախ կը պնդեն թէ Անգլիա կը հակառակի նաւային սպառազինութեան ամէն նոր սահմանափակումի: Այս խօսքերը հաստատող մէկ հատիկ փաստ գտնել անկարելի է: Քանիցս կրկնած եմ որ ոչ մէկ առարկութիւն ունիմ զինաթափութեան նոր համաժողովի մը գումարուելուն դէմ:

«Գալով մեր պատերազմական նաւատորմին, մեր պայմանները բոլորովին կը տարբերին միւս ազգերու պայմաններէն: Մենք ստիպուած ենք պահել նաւատորմ մը, որուն ուժը հաւասար ըլլայ ուրիշ ո եւ է մէկ ազգի նաւատորմին, մեր առեւտրական հաղորդակցութեանց ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար: Կը կարծեմ թէ Երեսփ. Ժողովի անվստահութեան պիտի ենթարկուէինք, եթէ այս չափաւոր քաղաքականութենէն շեղինք: Եթէ այլ եւս թոյլ չտրուի ինծի այդ ճամբան հետապնդել, չպիտի կրնամ շարունակել ընդունիլ պատասխանատուութիւնը իմ ներկայ պաշտօնիս: Ծրագրուած համաժողովի յաջողութեան համար անհրաժեշտ է որ պետութիւնները կատարեալ անկեղծութեամբ շարժին:

«Անկեղծօրէն կը յուսամ թէ ֆրանսական եւ իտալական կառավարութիւնները վերաքննութեան պիտի ենթարկեն խնդիրը եւ վստահ՝ մասնակցող պետութեանց բարի կամեցողութեան վրայ, իրենք եւս ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն:»

⁂ Մայիս 30ին ֆրանսական նաւատորմը Անգլիա պիտի այցելէ:

Տնտեսական տագնապը պիտի վերջանայ

Վարչապետ Փուանքարէ առջի օր Ծերակոյտին առջեւ յայտարարեց. «Կը կարծեմ թէ անհրաժեշտ է ֆրանքին ներկայ սակը պահպանել երկար ատեն: Եթէ կարենանք ատիկա յաջողցնել —եւ Պանք տը Ֆրանսը ատոր միջոցները ունի— շուտով պիտի մեղմանայ տնտեսական տագնապը եւ շատ չանցած բոլորովին պիտի վերջանայ:»

Անգլիա կը վճարէ պարտքերը

Անգլիոյ Գանձային Նախարարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 15ին Իտալիա վճարած է իր պարտքին երրորդ մասնավճարը՝ 2,000,000 ստերլին: Նոյն օրը Ֆրանսա եւս վճարած է իր պարտքի հաշւոյն երկրորդ մասնավճար մը՝ նոյնպէս երկու միլիոն ստերլին:

Գերման եւ ֆրանսացի Ֆրան-մասոնները

Վերջերս թերթերը գրեցին թէ ֆրանսացի եւ գերման ազատ-որմնադիրները կը ծրագրեն նախաձեռնարկ ըլլալ ֆրանքեւ-գերման մերձեցման:

Պերլինէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գերման մասոնական օթեակները վերջնապէս մերժած են հանդիպում մը ունենալ, ըլլայ Ֆրանքֆորթի ըլլայ չէզոք երկրի մը մէջ, Ֆրանսայի Կրան'տ Օրիանին պատկանող օթեակներու պատուիրակներուն հետ:

«Ժուռնալ» կը գրէ թէ գերման մասոնական օթեակները, որոնք ամէն բանէ առաջ ազգայնական, նոյնիսկ կայսերական ձգտումով քաղաքական կազմակերպութիւններ են, կը յայտարարեն թէ իրենց արժանապատուութեան համար վիրաւորական կը նկատեն տեսակցիլ ֆրանսացի մասոններուն հետ, այնքան ատեն որ «թշնամի զինուորներ կը կոխկռտեն գերման հողը եւ մինչեւ որ պատերազմին մէջ Գերմանիոյ պատասխանատուութեան խօսքերը ետ չեն առնուիր:

Հետապնդում երեսփոխանի մը դէմ

Անցեալները Ֆլէօրիի ճամբուն վրայ մարդ մը ինքնաշարժին տակ մնալով մեռաւ: Դատական իշխանութիւնները յետ քննութեան կասկած ունեցան Լուար-է-Շէրի երեսփոխան Շավանի վրայ, որ նոյն օրը եւ նոյն ժամուն ինքնաշարժով անցած էր յիշեալ ճամբէն: Հարցաքննիչ դատաւորը նոյնիսկ քննած էր ինքնաշարժը եւ կղպանքի տակ առած զայն:

Շավանը քանի մը օր առաջ Երեսփ. Ժողովի նախագահին ներկայանալով բողոքեց հարցաքննիչ դատաւորի այս արարքին դէմ, յայտնելով որ իբրեւ երեսփոխան ինք անձեռնմխելի է եւ պահանջեց որ յիշեալ դատաւորը պատժուի: Նոյնիսկ նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ այս խնդրով:

Այս անգամ Օրլէանի ընդհանուր դատախազը դատական նախարարութեան ուղղուած խնդրագրով մը կը պահանջէ որ Երեսփ. Ժողովը վերցնէ Շավանի անձեռնմխելիութիւնը, դատական հետապնդումի ենթարկուելու համար:

⁂ Հնդկաչինի ընդհ. կառավարիչ նախկին ընկերվարական երեսփոխան Ալեքսանտր Վառէն ալ կ'ամբաստանուի որ իր բարեկամ ընկերվարական Մայլհօի 8000 հէքթար հող տուած է կողմնակալութեամբ:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ Մարտ 19ի շաբաթ գիշերը, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի:

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան: Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ փարիզի հայութիւնը ամենալայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

20 Մարտ 1927, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ

Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՑՈՒՑԱՏԵՍԸ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի անդամական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլորը անպայման ներկայ:

Հ. Յ. Դ. «Դոյամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամատետրերը միասին բերել: Կարեւոր զեկուցում:

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Միշէլի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները 19 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Քաֆէ Ռօշէ մէթրօ՝ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն-Գարօի, Գէորգ Չավուշի, Ռոստոմի, Խաժակի, ինչպէս նաեւ սոյն շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ որ եւ է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի գրադարանը, 131, Faubourg du Temple, métro: Belleville.

Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» ենթակոմիտէի Քաննի եւ արուարձաններ բնակող բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամ 1ին, Rue Du Pré No. 21 Cannes: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն ոեւէ խումբի մէջ 19 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand'Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ):

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը Ուր., ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ: Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի 17 Մարտ երեկոյեան ժամը 8.30ին գրադարան-ընթերցասրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմենթակոմիտէին ժողովը՝ 20 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկերուհիներուն ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 20 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, 13, րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերի յարկը:

Հ.Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգեր: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ Միութեանց կեդր. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչները վաղը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը: Պ. Վահրամ Սեւունի կը խօսի թարգմանական գրականութեան մասին եւ կը կարդայ թարգմանութիւններ օտար գործերէ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, 19 Մարտ 1927, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, Մէթրօ Օթէլ տը Վիլ: Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար: Ճազ-պանտ: Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք:

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆօրվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Զաւ. Երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (19 Մարտ 1927), 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Շ. Նարդունի:

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ:»

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տիթրոյթ, Կ. Թ.— *Ստացանք 20 տոլար, սկսանք ղրկել:*

Նիւ Եօրք, Ժ. Մ.— *Ստացանք 5 տոլար 5 ֆրանք, կարգադրեցինք:*

Պէլֆօռ, Ղ. Գ.— *Ստացանք 70 ֆրանք:*

Շաթիյեօն, Թ. Գ.— *Ստացանք 10 ֆրանք:*

Փարիզ, Մ. Պ.— *Ստացանք 70 ֆրանք,*

Մարսէյլ, Ա. Պ.— *Ստացանք 35 ֆրանք:*

Տէսին, Գ. Պ.— *Ստացանք 42 ֆրանք:*

Մարսէյլ, Հ. Ե.— *Տեղական մարմիններուն դիմեցէք:*

Մարսէյլ, Զ. Գավէզ.— *Ձեր նոր հասցէն մեզ գրեցէք:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կեսարիոյ Սարը օղլան գիւղէն Կարապետ Պապիկեան: Գրել՝ Garo Ohanianի Café Arménien, Avenue Jean-Jaurès. Décines, (Isère): Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըրնազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կիրասոնցի Արմենակ եւ Մնացական Շահրիկեան եղբայրները, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ Մարզուանի գօլէժը կը գտնուէին: Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ որդին Vartan Tchakarianի, 46, Str. Fund Despot-Woda, Bucarest (Roumanie).

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ: Իմացնել* N. Sarkissianի, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France:

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25 53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605 75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 70
Թրք. ոսկի	» or	115 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8 50
Լէվա 100 հատր	Léva	18 35
Տրախմի »	Drachme	32 50
Լիր »	» Lire	115 60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71 20
Զուից. »	Frc. Suisse	490 75
Լէյ 100 հատր	Ley	15 40
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	94 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3040 —
»	II »	1942 —
»	III »	1670 —
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	158 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՄԱՐՏ 1927

18 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 288 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ թերթերէն առնելով, քիչ անգին կը հրատարակենք լուր մը, որուն համաձայն պ. պ. Պօղոս Նուպար եւ Գ. Նորատունկեան ալ «բարի խրատներ» տուեր են ծերակուտական Քինկի, Լօզանի դաշնագրին վաւերացման պայքարին առթիւ: Արտատպած ենք նաեւ անոնց վերագրուած նամակը, առանց երաշխաւորելու բովանդակութեան կամ թարգմանութեան ճշգրտութիւնը: Եւ ատոր համար ալ, առայժմ չենք զբաղիր մանրամասնութիւններով:

Մենք առաջին անգամ «Հայրենիք»էն իմացանք թէ, հռչակաւոր Չօպանեանէն զատ, ամերիկացի ծերակուտականին գաղտնի նամակներ գրած են նաեւ պ. պ. Պօղոս Նուպար եւ Գ. Նորատունկեան, միեւնոյն առաջադրութիւններով: Երէկ, «Վարդի լուրին վրայ, հեռախօսով հարցուցինք պ. Նորատունկեանի, որ առանց հերքելու կամ հաստատելու, տեսակցութիւն մը կարգադրեց մեր խմբագրին հետ: Սպասելով իր բացատրութեանց, ստիպուած ենք լուրջ ուշադրութիւն հրաւիրել չափազանց տխուր երեւոյթի մը վրայ:

Կ'ակնարկենք այն անմիտ եւ յամառ խաչաձեւումներուն, որ տեղի կ'ունենան մեր հանրային կեանքին մէջ, ամէնէն ճակատագրական խնդիրներուն համար իսկ: Այո՛, անբնական է միօրինակ մտածում եւ գործունէութիւն պահանջել բոլորէն, մանաւանդ մեր խեղճուկ իրականութեան մէջ, ուր առատուն կանուխ արթնցողը բանգիտութիւն կը ծախէ: Բայց կան պարագաներ, երբ տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ չխանգարել ուրիշին գործը:

Այդ կարգի պարագայ մըն է Լօզանի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը: Խումբ մը Ամերիկացիներ, որոնք չեն ուզեր ծախել իրենց խիղճն ու երկրին պատիւը, աննկուն պայքարի մը կը ձեռնարկեն, այդ քուրջի կտորը մէկդի նետելու համար: Չորս տարի անընդհատ, անոնք հանրային կարծիքը կ'ալեկոծեն զարհուրելի յայտնութիւններով, թուանշաններով եւ իրողութիւններով, եւ կը բողոքեն ու կը մաքառին հրէշային անարդարութեան մը դէմ: Անոնք իրենց հետ ունին հայ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան, եւ ինչո՞ւ չէ, Դաշնակցութեան համակրանքը:

Այսպիսի պայքարի մը մէջ, ի՞նչ կը մնայ ընել ո՛ր եւ է հայ մարդու, մանաւանդ կուսակցական գործիչ, հրապարակագիր կամ դիւանագէտ, վերջապէս պատասխանատու մարդու:

Որքան ալ տարբեր համոզումներ ունենայ, որքան ալ ատելութեամբ լեցուած ըլլայ այս կամ այն հոսանքին դէմ, այդ մարդը պիտի մտածէ որ, նախ՝ բողոքողներն ու գործողները օտարներ են, եւ լա՛ւ է որ չլսեն մեր ներքին վէճերը: Երկրորդ՝ անոնք նուիրուած են աշխատանքի մը որ սերտ կապ ունի հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ (Հայկական Դատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստան): Երրորդ՝ ազնիւ եւ կորովի մարդիկ են անոնք, բայց սակաւաթիւ, եւ իրենց դէմ ունին անհամար բանակ մը չարակամներու, վարձկաններու, քաղաքական եւ կուսակցական հակառակորդներու, չհաշուելով Ամերիկայի պետական-հանրային կեանքին բարդ մեքենականութիւնը, որ կրնայ յուսահատեցնել ամէնէն բարեացակամ գործիչն ալ: Հետեւաբար, պէտք չէ ջուր հոսեցնել այդ հակառակորդներու ջաղացքին, ինչպէս եղած է հիմա: (Ամերիկեան շատ մը թերթեր արդէն արդէն սկսած են պայքարիլ Քինկի եւ ընկերներուն, հետեւաբար եւ հայ ժողովուրդի պահանջներուն դէմ, օգտագործելով հայկական տարբեր հոսանքներու վէճերն ալ):

Դեռ կարելի է երկարել այս խորհրդածութիւններուն շարքը. բայց կը բաւէ:

Արդ, այս տարրական մտահոգութիւնն ունեցա՞ծ են Չօպանեանն ու իր հովանաւորները:

Ո՛չ միայն չեն ունեցած, ոչ միայն գաղտնի նամակներ գրած են, խելք սորվեցնելու ելած եւ սաստ լսած են, միտք պղտորած եւ հայկական դատը լղրճած են, այլ եւ կը շարունակեն յամառիլ իրենց սխալին վրայ, մինչեւ անգամ տանտէրը գող հանելով:

Որքան ալ բարեհաճութեամբ դատել ուզէ մարդ, չի կրնար ըմբռնել այս ցաւագար մարդանքներուն իմաստը:

Եթէ այդ խափանարար խմբակը ըսել կ'ուզէ որ յոյս չկայ ո՛ր եւ է դաշնագրէ, թէ զուր են Հայաստանի անկախութեան համար կատարուած բոլոր ձեռնարկները եւ պէտք է հաշտուինք եղածին հետ, սիրաշահելով Թուրքերը, — թող չփնէ-չփակ հրապարակ իջնէ եւ փորձէ այդ ճամբան: Ո՛վ է բռնած իրենց թեւէն:

Որն է, վերջապէս, աղա-փաշա-ռամկավար խմբակցութեան «վարքագիծը»ը, ինչպէս կ'ըսեն բարբարոս բառակազմութեամբ մը: Ինչո՞ւ մէկ բերանով կը շողոքորթեն Թուրքերը, որպէս զի կրկնուի Սօղանլուի անտառին հռչակաւոր «ժէստ»ը, միւս բերանով «դարաւոր տեսիլք»էն կը ճառեն, ծոմերէ ծով երազներ հիւսելով, երրորդ բերանով մը՝ Քինկի կամ Սորհրդ. Միութեան բարեխօսութիւնը կը մուրան, որպէս զի... քեալ գոյքերը ետ տրուին, ու վերջապէս չորրորդով մը՝ «սէնսատ» կ'երգեն Ազգերու Դաշնակցութեան պատուհաններուն առջեւ:

Կա՛մ մէկը կա՛մ միւսը: Կա՛մ Սէվր-Ուիլսըն, կա՛մ Լօզան-Քինկիւրի:

Երկու ճամբայ չկայ: Չկայ, մանաւանդ, դէպքերու ընթացքը տեսնելէ յետոյ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ՄԸ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ նոր թերթ մը, «Ազդակ», առայժմ շաբաթը երկու անգամ: Պարզելով իր ուղին, մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.—

«Առանց մեծ խոստումներու, բայց իր դերին խոր գիտակցութեամբ ԱԶԴԱԿ կ'իջնէ հայ լրագրական ասպարէզը:

ԱԶԴԱԿԸ պիտի ձգտի արժեցնել մամուլի իսկական դերը, զոհելով անհատական շահը հանրային շահուն:

Անկախ ըլլալով հանդերձ ոեւէ կազմակերպութենէ, անոր հրատարակիչները պարծանք պիտի սեպեն չշեղելու, որ պիտի տանին այն գիծը որ անցնող եւ ներկայ ազատատենչ սերունդին եղած է:

Ընդհանուր, համայնական ըմբռնումով, մեր ձգտումը պիտի ըլլայ՝ խորացնել անկախութեան գաղափարը, քարոզել զոհողութեան ոգին, վառ պահել հայրենիքի սէրը հոգիներուն մէջ:

Իբրեւ գաղութի թերթ պիտի աշխատինք ուժ տալ Սուրիահայութեան ազգային կազմակերպութեան գործին, ցոյց տալ որ ոչ մէկ դէպք յաջողած է կասեցնել ազգերու յառաջդիմութեան անիւը: Հեռու ամբոխային տրամաբանութենէ, գիտակից մեր ժողովուրդի ե՛ւ յոռի կողմերուն, այնուամենայնիւ կը մնանք լաւատես, Սուրիահայութեան ազգային կազմակերպութեան գործին վերաբերմամբ:»

Յաջողութիւն:

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ատանայի Թուրք Թերթերէն.

Ֆրանսական մարզպանութիւնը արգիլած է «Մուսօլինի-Կարիպալտի» գիրքին Սուրիա և Լիբանան մուտքը: Խստիւ պիտի պատժուին անոնք որ այդ գիրքը կը կարդան ու իրենց վրայ կը կրեն:

⁂ Պէյրութ-Հալէպ հաղորդակցութիւնը խզուած է տեղացող ձիւներուն հետեւանքով: Շատ մը գործաւորներ գծին վրայի ձիւները կը մաքրեն:

⁂ Սուրիոյ վարչապետը դեռ կը շարունակէ իր քննական ուղեւորութիւնը:

⁂ 35 հոգիէ բաղկացած հրոսախումբ մը գաղտնաբար Դամասկոս մտած, բայց ետ քշուած է: Ուրիշ հրոսախումբ մըն ալ գիւղի մը վրայ յարձակում գործած, բայց հասնող ջոկատներուն կողմէ փախած է: Հրոսախումբը այդ գիւղէն իր հետ տարած է շատ մը արջառներ: Հետապնդումը կը շարունակուի:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ.— Թիֆլիսի Հայ Արուեստից Տան վարչութիւնը մօտ օրէն կը հրատարակէ «Հայ Գրողներու ընկերակցութեան ժողովածու»ն, որ պիտի ունենայ բանաստեղծական, թատերական, գրադատական եւ գեղարուեստական բաժիններ: Այս վերջին բաժինը պիտի կազմուի Հայ Արուեստից Տան երաժշտական ու նկարչական ճատուածներու անդամներուն մասնակցութեամբ:

Ժողովածուն կը խմբագրեն Արշ. Մելիքեան, Յովհ. Պօղոսեան, Նար-Դոս, Տերուն Թորգոմեան:

Մինչեւ Հոկտեմբեր պիտի հրատարակուի երկու ժողովածու:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆուատ Թագաւորին եղբայրը եւ խտիվ Իսմայիլի չորրորդ տղան իպրահիմ Հիլմի մեռաւ Նիսի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ՆՈՐ ՀՈՂԵՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Հռոմէն Մարտ 6 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Ազգային տնտեսութեան Նախարար Պէլլուցցօի ըրած յայտարարութիւնները իտալական ժողովուրդի տնտեսական կարողութեանց մասին, անգամ մը եւս օրակարգի վրայ դրին Իտալիոյ համար անհրաժեշտ շուկաներու խնդիրը: Բոլոր ֆաշիստ թերթերը կը զբաղին այս հարցով:

«Փօփօլօ տ'Իթալիա», որուն տնօրէնը Մուսոլինիի եղբայրն է, կը գրէ.

«Եւրոպայի մէջ միայն Պելճիքան եւ Իտալիան են որ իրենց տարածութեան հետ բաղդատմամբ շատ բնակիչ ունին. սակայն Պելճիքայի հողը արգասաբեր է, հարուստ հանքեր եւ գաղթային մեծ կայսրութիւն մը ունի: Ամբողջ երեսուն տարի մեր ցեղին ծաղիկը զոհեցինք՝ ի նպաստ ուրիշին: Տեսնենք թէ այս աշխարհի մէջ չկա՞յ անկիւն մը, ուր Իտալացիները կարենան տեղաւորուիլ, ու դրօշակ մը՝ գիրենք պաշտպանելու համար»:

Ուրիշ կարեւոր ֆաշիստ թերթ մը, «Իմփէրօ», կը գրէ.—

«Տասներկու միլիոն Իտալացիներ կ'աշխատին Իտալիայէն դուրս: Այն հողերը զորս կը մշակեն, այն հանքերը, զորս կը շահագործեն, այն երկաթուղիները զորս կը շինեն, տրամաբանօրէն պէտք չէ՞ որ Իտալիոյ պատկանին:

«Ո՞րն է այն մարդկային իրաւունքը, նուիրագործուած պատմական հին աւանդութեամբ մը, որ թոյլ տայ ժողովուրդի մը բարգաւաճիլ ուրիշ ժողովուրդի մը ի վնաս եւ անոր քրտինքով, երբ առաջինը ո՛չ աւելի քաղաքակիրթ, ո՛չ աւելի խելացի եւ ո՛չ աւելի զօրաւոր է քան երկրորդը: Ո՛չ մէկ իրաւունք, ո՛չ մէկ բարոյական կայ այս արտառոց վիճակին մէջ»:

Թուրքիա եւ Ամերիկա

Փետրուար 17ին Էնկիւրիի մէջ ծովակալ Պրիսթոլի և Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կնքուած համաձայնագրին պատճէնը առջի օր հրատարակուեցաւ միաժամանակ թէ Ամերիկայի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ:

Համաձայնագիրը 15 ամսուան համար է եւ կը նախատեսէ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական յարաբերութեանց հաստատումը, ինչպէս նաեւ դեսպաններու նշանակումը, «որքան կարելի է շուտ»: Առեւտրական յարաբերութիւններու մէջ ընդունուած է փոխադարձութեան սկզբունքը, մաքսի համար ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սակը պիտի գործադրուի: Մօտ ատենէն բանակցութիւններ պիտի կատարուին հպատակութեան պայմանագիր մը կնքելու համար:

Պոլշեւիկեան դաւեր ամէն կողմ

Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց լրտեսական ընդարձակ ցանց մը, կազմակերպուած խորհրդային իշխանութեան կողմէ զուիցերական հողին վրայ: Պէռն, Պալ եւ Ցուրիխ գործունէութեան երեք գլխաւոր կեդրոններն էին այս կազմակերպութեան, որ Ժընեւի մէջ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան շուրջ եւս առաջնակարգ սպասարկութիւն մը ունէր:

Ամիսը երեք անգամ Ժընեւէն Փարիզ կը մեկնէին գաղտնի գործակալներ՝ կեդր. կոմիտէի հրամանները տարածելու համար բոլոր երկիրներուն մէջ: Լրտեսական կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր Ժընեւ հաստատուած լեհ վաճառական մը:

Պելկրատի մէջ եւս երեւան հանուած է լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէր Իտալիոյ եւ պոլշեւիկներու հաշւոյն: Խիստ կարեւոր դիրքեր գրաւող բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են:

Օդանաւով ռմբակոծման փորձեր

Հռոմի մօտ, Ֆուրպարայի մէջ առջի օր նոր տեսակ Քափրոնի օդանաւերով ռմբակոծման փորձեր տեղի ունեցան: Ներկայ էր Մուսօլինի եւ օդանաւային փոխ-նախարար զօր Պալպօ:

Իտալիա եւ Ռումանիա

Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ յարաբերութիւնները հետզհետէ մտերմական կը դառնան: Ռումէն Երեսփոխանական ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ երեսփոխան Փօփ առաջարկ ներկայացուցած է Մուսօլինիի արձանը կանգնել Պեսարապիոյ մայրաքաղաք Քիշնեւի մէջ՝ «ինչպէս ռումէն ժողովուրդի երախտագիտութեան հանդէպ Իտալիոյ»:

Ռումանիոյ Ֆէրտինանտ թագաւորն ու թագուհին մօտ օրէն պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տան Իտալիոյ թագաւորին: Այս այցելութիւնը քաղաքական կարեւորութիւն պիտի ունենայ, որովհետեւ միասին պիտի ճամբորդէ նաեւ վարչապետ զօր. Աւէրէսքու, որ Հռոմի մէջ Մուսօլինիի հետ պիտի ստորագրէ իտալեւռումէն առեւտրական նոր դաշնագիր մը:

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Ֆէրտինանտ թագաւորը հանդիպում մը պիտի ունենայ նաեւ իշխան Կարոլի հետ:

⁂ Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն ալ յառաջիկայ շաբաթ Հռոմ պիտի երթայ տեսակցելու համար Մուսօլինիի հետ: Այս այցելութեան ալ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի:

⁂ Պելկրատի «Փոլիթիքա»ն կը գրէ թէ իտալացի զինուորները կը պատրաստուին ցամաք ելլել ալպանական եզերքը: Իսկ Իտալացիներն ալ՝ կ'ամբաստանեն Սերպերը որ Ալպանիոյ ներկայ կառավարութիւնը տապալել կ'ուզեն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ ԵՒ Պ. Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ ԱԼ...

Յառաջի փետր. 11ի թիւին մէջ հրատարակեցինք ռամկավար Արշակ Չօպանեանի ողբալի նամակը ուղղուած ծերակուտական Քինկի եւ այս վերջինին կծուպատասխանը: Պոլսոյ Վազգէթ թերթը իր Մարտ 12ի թիւին մէջ մեծատառ խորագիրներով կը գրէ թէ պ. պ. Պօղոս Նուպար եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան եւս նոյնիմաստ նամակ մը գրած են ծերակուտական Քինկի, ու կը հրատարակէ թէ՛ անոնց նամակը եւ թէ հայասէր ծերակուտականին պատասխանը: Կ'արտատպենք առանց խորհրդածութեան, Ազգ. Պատուիրակութեան երկու նախագահներուն ձգելով լուսաբանել հանրութիւնը.—

Պ. Քինկ,

«... Հանգուցեալ նախագահ Ուիլսընի գլխաւորութեամբ՝ Եւրոպայի պետական անձնաւորութեանց կողմէ նոյն ինքն Հայոց յոյսերը գլող անցնող խոստումներ, մեր ազգին համար աղէտալի ըլլալէն զատ՝ ոչ մէկ օգուտ չեն ապահոված, ինչ որ ցաւով կ'ուզենք յիշատակել:

«Միւս կողմէ՝ տրուելիք խոստումներուն իրականացման համար՝ ապահով ըլլալով թէ ոչ մէկ տէրութեան կողմէ գործնական ձեռնարկ մը չպիտի ըլլայ, անգամ մըն ալ կը խնդրենք որ՝ այլեւս Լօզանի դաշնագրին առթիւ Հայերէ եւ հայութենէ չճառէք: Արդէն Թուրքիոյ մէջ ապրող մեր հայրենակիցները Թուրքիոյ Հանրապետական կառավարութենէն գոհ են, որովհետեւ նոր օրէնքները, ոչ-իսլամներուն ալ կ'ապահովեն իսլամներուն ունեցած իրաւունքները:

«Այս նամակին պատճէնը Ազգաժողովին ղրկուած ըլլալով, ամէն տեսակ թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, խնդրելով կրկին անգամ որ ձեր պայքարին մէջ այլեւս մեր մասին չխօսիք, կը մատուցանենք Ձեզ մեր յարգանքները:»

Պ. Քինկ այս նամակին հետեւեալ պատասխանը տուած է.

Պարոններ,

«Ձեր նամակը ստացայ: Թուրքիոյ Հանրապետութեան և Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայոց մասին ձեր խորհրդածութիւնները ճիշդ չեն, որովհետեւ բուն իսկ տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելով, ճշմարտութեան իրազեկ եղած եմ:

«Լօզանի դաշնագիրը եթէ Ամերիկայի ծերակոյտին կողմէ վաւերացուի, Ամերիկայի հանրային կարծիքը, անկախ Հայաստանի մը կազմութիւնը անկարելի պիտի նկատէ: Եւ սակայն, Ամերիկացիները, այն համոզումը ունին թէ՝ օր մը պիտի իրականանայ նախագահ Ուիլսընի խոստումը: Եւ ասիկա ապահովելու համար աշխատիլը՝ իրենց համար պարտականութիւն մը նկատող շատ մը Ամերիկացիներ կան:

«Լսեցի թէ ռամկավար կուսակցութեան վարիչ Չօպանեան Արշակ Հայոց տեսակէտին մասին Ամերիկայի պետական անձնաւորութեանց տեղեկութիւն տալու համար՝ Ամերիկա եկած է: Յարգելի Չօպանեան, տարիներէ ի վեր՝ մեր հետապնդած քաղաքականութեան դէմ հրապարակաւ արտայայտուելէ աւելի՝ նախ եւ առաջ պէտք էր տեսակցէր այդ գետնին վրայ աշխատող անձերու հետ: Բնաւ կասկած չկայ թէ՝ Հայոց համար անձնուիրաբար աշխատող այս Ամերիկացիներն ալ բան մը գիտեն:

«Որովհետեւ մենք տեղեակ ենք ճշմարտութեան եւ արդարութեան, ասկէ վերջ ալ միեւնոյն ճամբէն պիտի շարունակենք ընթանալ:»

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ատենէ մը ի վեր կը խօսուի Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներ տեղաւորելու խնդիրի մը մասին, նոյն իսկ գրուեցաւ թէ 100,000 գաղթականներ տեղաւորելու ծրագիր կայ: Այս հարցին մասին ստոյգ տեղեկութիւններ առնելու համար դիմեցինք գաղթականաց կեդր. յանձնաժողովի վարիչ Պ. Լ. Բաշալեանի, որմէ քաղեցինք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հալէպի եւ Պէյրութի գաղթակայաններուն մէջ պատսպարուած հայ գաղթականներու ողբալի վիճակը երկար ատենէ ի վեր ուշադրութիւնը գրաւած էր ֆրանսական իշխանութեանց: Այդ վայրերուն մէջ տիրող աղտոտութիւնն ու վատառողջ վիճակը վերջերս մեծ համեմատութիւններ առին, այն աստիճան, որ նոյն իսկ Պէյրութի գաղթակայանին մէջ ժանտախտ պատահեցաւ: Այս կացութեան դարման տանելու համար, ֆրանս. մարզպանը ի վերջոյ որոշեց կտրուկ միջոցներու դիմել եւ միանգամ ընդ միշտ այդ դժբախտները ազատել անտանելի վիճակէ մը: Որոշուեցաւ գաղթակայանները փակել եւ մէջի գաղթականները փոխադրել ուրիշ աւելի յարմար տեղեր:

Ֆրանսական կառավարութիւնը այս խնդրին կարգադրութիւնը յանձնեց Միջազգային Կարմիր Խաչին, որ միջազգային բարեգործական կազմակերպութիւն մըն է, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին, որ գաղթականներու տեղաւորման գործերով զբաղող մարմին մըն է:

Այս երկու միջազգային մարմիններուն միացան նաեւ Անգլիոյ հայասէր կազմակերպութիւնները, որոնք տեսակ մը խղճահարութիւն ունին, որ իրենց կառավարութեան բռնած գիրքին հետեւանքով չեն կրնար օգնել նմանէնի ծրագրին իրականացման, ուստի եւ յօժարութիւն կը յայտնէին օգնութեան գալու Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին:

Անցեալ դեկտեմբերին, այս նպատակով կազմուեցաւ ֆրանքեւանգլիական յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Տօքթ. Նանսէնի, որուն կ'անդամակցին աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի տնօրէն Ալպէր Թոմա, ծերակուտական Վիքթոր Պէռար, Աշխ. Միջ. գրասենեակի գաղթականներու բաժնին տնօրէն հազարապետ Ջօնսըն, Միջազգային կարմիր խաչին կողմէ՝ Պ. Շըէմր, Անգլիոյ հայասէր կազմակերպութեանց կողմէ երկու պատուիրակներ եւ հայ կազմակերպութեանց կողմէ Պ. Լ. Բաշալեան:

Ցանձնաժողովի հաշիւներուն համաձայն, եթէ 20,000 հոգի կարելի ըլլայ տեղաւորել Պէյրութի մօտ կամ խաքենտէրունի շրջանը, Սուրիոյ գաղթականական խնդիրը լուծում կը գտնէ. սակայն առաջին առթիւ անհրաժեշտ է 10,000 հոգիի տեղաւորումը:

Մարդ գլուխ ծախք կը նախատեսուի 6 ոսկի, այնպէս որ 20,000 գաղթականի տեղաւորման համար անհրաժեշտ է 120,000 անգլիական ոսկի: Այս գումարին մէկ մասը արդէն հայթայթուած է, իսկ միւս մասին համար ալ յոյսեր կան:

Ամէնէն առաջ Սուրիոյ մարզպանը յաջողեցաւ Լիբանանի կառավարութեան քուէարկել տալ երեք միլիոն ֆրանք (25,000 ոսկիի), յատկապէս Պէյրութի գաղթակայանը այլուր փոխադրելու համար: Անկէ զատ, Յանձնաժողովը իր տրամադրութեան տակ պատրաստ ունի 5000 անգլ. ոսկի, հաստատօրէն խոստացուած Լորտ Մէյըրս Ֆընտին կողմէ միւս կողմէ Տօքթ. Նանսէն ալ 3000 ոսկիլին կը յատկացնէ գաղթականներու միջազգային ֆոնտէն: Ուրեմն, այս հաշուով, արդէն 33000 ոսկիլին պատրաստ է: կը մնայ գտնել 87000 ոսկի եւս: կը յուսացուի որ ֆրանսական մարզպանին ստիպումին վրայ Սուրիոյ կառավարութիւնն ալ իր կողմէ քուէարկէ 25,000 ոսկիլին: Մնացեալին համար Ցանձնաժողովը շատ դրական յոյսեր ունի:

կը տեղեկանանք թէ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, որ միշտ կ'օգնէ Սուրիոյ գաղթականներուն, իր աջակցութիւնը պիտի բերէ այս ծրագրին իրագործման: Յոյս կայ նոյնպէս որ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկերութիւնն ալ մասնակցի: Միւս կողմէ Անգլիոյ հայասէր կազմակերպութիւնները կը յուսան թէ անգլ. կառավարութիւնը եւս իր կողմէ կարեւոր գումար մը պիտի յատկացնէ այս նպատակին: Ինչպէս կը յիշուի, երբ Մաքտոնալտ վարչապետ էր, լորտ Ասքուիթ եւ այժմու վարչապետ Ս. Պոլտուին գրաւոր կերպով կառավարութենէն կը պահանջէին չքել հայկական դատը: Անգլիական մամուլը վերջին օրերս կը զբաղի այս խնդրով եւ դրական արդիւնքներ ձեռք բերելու յոյսեր կան:

Ցանձնաժողովը իր ձեռքի գումարը սկսած է օգտագործել արդէն:

Գաղթականներու տեղաւորման համար իբրեւ ընդհանուր սկզբունք ընդունուած են հետեւեալ երեք կէտերը.—

1.— Հայերը պէտք է համախումբ տեղափոխուին եւ ոչ թէ ցիրուցան·

2.— Համախմբումը պէտք է կատարուի ծովեզերեայ շրջաններու մէջ եւ

3.— Որքան կարելի է մահմետական զանգուածներէ հեռու:

Պէյրութէն երկու ժամ հեռու, բլուրի մը լանջին վրայ, առողջ եւ օդաւէտ դիրքի մը մէջ, հող մը առնուած է, եւ արդէն սկսուած է շինել երկու յարկաբաժինով 300 տուն՝ 600 ընտանիքի համար:

Այս տուներուն լաւագոյնները երկարատեւ մասնավճարներով պիտի տրամադրուին քիչ շատ ունեւոր գաղթականներուն, իսկ մնացեալները, շատ չնչին վարձքով մը՝ աւելի կարօտ գաղթականներուն:

Ցանձնաժողովը նոյնպէս գործի ձեռնարկած է՝ 150 հայ ընտանիք տեղաւորելու համար Քէսապի շրջանին մէջ, որ հայաբնակ հողամաս մըն է՝ Կիլիկեան շրջանէն ի վեր:

Այս ձեւով կը յուսացուի մօտ օրէն լուծել Սուրիոյ գաղթականներուն հարցը եւ զանոնք ինքնապահ դարձնել:

ԹՈԼՍԹՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ· — Մոսկուա ծրագրած է տօնել Թոլսթոյի ծննդեան հարիւրամեակը, որ կը լրանայ գալ տարի Սեպտեմբերին: Այս նպատակով կազմուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ պատրաստութիւնները կը տեսնէ առաջիկայ հանդիսութիւններուն համար:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՈՔԹ. ՎԱԼՏԷՄԱՌ ՊԷԼՔ

Անանկ ատեն մը՝ երբ զանազան հայ հանդէսներու եւ թերթերու մէջ այժմէական նիւթեր կը մատակարարեն մեր նախահայրերուն պատմութիւնը եւ անոնց յարաբերութիւնները դրացի պետութիւններու հետ, ոչինչ աւելի շահեկան կ'ըլլար, անշուշտ, քան այս հարցերուն շուրջ տեսակցութիւն մը ունենալ հայ պատմութեան անխոնջ մասնագէտ գերմանացի Տոքթ. Վ. Պէլքի հետ:

Այս մեծ գիտունը որ համեստօրէն կ'աշխատի եւ իր անձին շուրջ աղմուկ յարուցանել չի սիրեր, պէտք եղածին չափ ծանօթ չէ, դժբախտաբար, մեր ժողովուրդի հասարակ խաւերուն:

Շուքին մէջ աշխատող մըն է ան: Երկար տարիներ —1890-1891 եւ 1898-1899ին — Հայաստանի զանազան կողմերը հնագիտական ուսումնասիրութեամբ պարապելէ եւ հայ ժողովուրդը ուսումնասիրելէ ետքը, հիմա, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, հայ պատմութեան նիւթերը կը պրպտէ միշտ իր աշխատութեան սենեակին մէջ, կարգաւորելով ու վերջնապէս կազմաւորելով իր աշխատութիւնները:

Տոքթ. Պէլք միեւնոյն ատեն հայ ժողովուրդին յատկութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն ջերմ հիացող մըն է եւ չէ դադրած ամէն առթիւ մեր ազգին համար խօսելէ ու գրելէ:

— Տոքթոր, կ'ըսեմ, վերջերս հայ պարբերաթերթերու մէջ հայ ազգին ծագման եւ նախահայկական պատմութեան մասին կարգ մը անձեռնհաս անձերու կողմէ զանազան աղճատ հրատարակութիւններ տեսնուեցան որոնք, հեռու այս նիւթերուն մասին ճշգրիտ եւ ամփոփ տեղեկութիւններ տալէ շփոթութիւն առաջ բերած են ոչ-մասնագէտներու մտքին մէջ: Կը հաճի՞ք մեր հայրենազուրկ տարագիր ազգակիցներուն՝ որոնց սիրտերը չեն դադրած դեռ բաբախելէ հայրենիքը յիշեցնող ամէն բանի համար, տալ այս հարցերուն մասին կարգ մը ծանօթութիւններ:

Գիտունին աչքերը խանդավառութեամբ կը փայլին, ամէն անգամ որ Հայ անունն ու Հայաստան բառը կ'արտասանուի: Եւ հարցումս առիթ տուաւ ունենալու ժամեր տեւող խօսակցութիւն մը: Ստորեւ կը ներկայացնեմ ամփոփումը այս խօսակցութեան:

— Ասորեստանցիները Հայաստանի նախահայկական ժողովուրդը կ'անուանեն Հայաստանցիներ, Ուրարտու անունէն՝ որ Աստուածաշունչի Արարատ բառին կը համապատասխանէ: Այս ժողովուրդը ինքզինքը կը կոչէր սակայն Խալտ, իր գլխաւոր Աստուծոյն Խալտիսի անունով: Անուանակոչութեան մէջ եղած այս տարբերութեան պատճառը սա է որ Խալտերը շատ մը ցեղերէ կը բաղկանային եւ թէ՝ Ասորեստանցի թագաւորներու առաջին բախումները այս պատերազմասէր ժողովուրդին հետ տեղի ունեցած են առաջին անգամ ինքզինքը Ուրարտու անուանող ցեղի մը հետ, այնպէս որ այդ թուականէն սկսեալ Ասորեստանցիները այս ամբողջ ժողովուրդը իրենց ծանօթ ցեղին անունով մկրտեցին:

Ուրարտու ցեղին բնակավայրը եւ Ասորեստանցիներու վերոյիշեալ առաջին բախումին տեղը այս պատերազմիկ ժողովուրդին հետ՝ կարելի է առանց առարկութեան որոշել: Նախ՝ Փաւստոս Բիւզանդացիի պատմութեան մէջ կը կարդանք թէ՝ Մծբնայ Յակոբ Եպիսկոպոսը այս քաղաքէն ելլելով դէպի Հայաստանի լեռները, Արարատ լերան վրայ այրարատեան իշխանութեան Կորդուաց գաւառը գացած է: «Զայնու ժամանակաւ խաղաց գնաց մեծ եպիսկոպոսն Մծբնացւոց... յիւրմէ քաղաքէ անտի գալ հասանել ի լերինս Հայոց, ի լեառնն Արարատայ ի սահմանս այրարատեան տէրութեան ի գաւառն Կորդուաց:» Փաւստոս Բիւզանդացի, Դիրք Գ., Գլուխ 10րդ) (1):

Անկէ զատ, դարձեալ Փաւստոսի համեմատ, Արարատը այն լեռն է՝ որուն վրայ հանգչած է Նոյայ Տապանը եւ ուր կը մնայ Ջրհեղեղէն ի վեր: Կորդուաց գաւառի դիրքին մասին ալ որ եւ է տարակոյս չկայ, նոյն իսկ եթէ նկատի չառնենք այն աւանդութիւնը՝ որուն համեմատ այսօր իսկ տեղւոյն բնակիչները այս լեռը կ'անուանեն Ճէպէլ - Ճուտի (Տապանին լեռը), որ կը տարածուի Ճէզիրէի մօտ, Տիգրիսէն դէպի Արեւելք:

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, տեսնուած է որ Ուրարտուի իշխանական այս ցեղը մինչեւ Դ. Դարու կէսերը (Քրիստոսէ վերջ) կանգուն մնացած է: Արդարեւ Ե. Դարու անանուն հայ հեղինակի մը կողմէ գրուած Ագաթանգեղ Ս. Գրիգորի եւ Ս. Ներսէսի անունով գրքին (Թարգմանուած Ռաֆայէլ Էմինի կողմէ եւ հրատարակուած Langlois ի ծանօթ Հաւաքածոյին Բ. հատորին մէջ, էջ 21 եւ յաջորդ էջերը) 5րդ հատուածին մէջ (էջ 25) այս հեղինակը կուտայ նախագասութեան այն ցուցակը՝ զոր Մեծն Ներսէս պատրաստած էր, որոշելու համար արքայական ճաշասեղանին շուրջը բազմելու կոչուած իշխաններու կարգը, իրենց կարեւորութեան համեմատ: Չորս հարիւր իշխաններէն 154ը անունով յիշատակուած են. 1.— Հայկազունք, 2.— Պարթեւք, 3.— Արարատեանք իսկ 86 Խալտեանք:

Ուրարտու անունին առաջին անգամ կը հանդիպինք Ասուր Նազիր - Աբալ Գ.ի (885-860 Ն. Ք.) արձանագրութեան մէջ: Ուրարտացիներու հետ իր մղած կռիւներուն մասին առ այժմ տեղեկատուութիւններ չունինք: Գիտենք սակայն թէ՝ այս թագաւորը 883 թուականին Սախօ լեռներուն վրայ արշաւանք մը կատարած է եւ մօտաւորապէս Ճէզիրէի մօտ Տիգրիս գետէն անցած է: Տարակոյս չկայ որ այս առթիւ Ուրարտացիներու հետ բախումներ ունեցած ըլլայ:

Վանայ Ծովուն եւ Սախօ լեռներու միջեւ, դէպի Արեւելք տարածուող հողամասը մինչեւ մօտաւորապէս Խոյ սանճաք կը նկատուի Խալտերու սկզբնական հայրենիքը: Ասով կը բացատրուի սա պարագան թէ՝ Ասուր-Նազիր-Աբալի տղան Սալմանասար Գ. (860-824) իր գահակալութեան սկիզբը (860) Խոյ սանճաքի հիւսիսային լեռնամասերուն մէջ (ասորերէն Շուպուշքիա ըսուած) Ուրարտուի թագաւոր Արամի հետ կռուած է եւ անոր մայրաքաղաքը Սուկունիան գրաւելով առաջացած է մինչեւ Ուրմիա լճին հարաւային եզերքները: Հակէ, մօտաւորապէս 1000 թուականին Քրիստոսէ առաջ, Խալտերը դէպի հիւսիս մինչեւ Վանայ Ծով տարածուած եւ լեռնոյ հիւսիսային եւ արեւմտեան հողամասերը գրաւած են, այնպէս որ Արկիշտիս Ա.ի որդւոյն Սարտուրի օրով Խալտեան իշխանութիւնը տարածուած է մինչեւ հիւսիսային Սուրիա եւ Ալիս գետ ու դէպի Օլթի եւ Խիլտիա Կէօլ (Ախլխա):

Այն կարծիքը ուրեմն որուն համեմատ Խալտերը Արեւմուտքէն եկած են, բացայայտ անհեթեթութիւն մըն է. որովհետեւ այս երկիրներուն գրաւումը հակառակ ուղղութեամբ է որ տեղի ունեցած է:

ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

---

(1) Փաւստոսի Բիւզանդացւոյ Պատմութիւն Հայոց: Տպագրութ. կայսերական ճեմարանին գիտութեանց, Ս. Պետերսբուրգ, 1883, էջ 19:

ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի «Իզվեսթիա»յէն թարգմանելով, ստորեւ կը հրատարակենք գերման գրագէտ Պէրնարտ Քէլլէրմանի ճամբորդութեան յուշերու երկրորդ մասը, որ կը վերաբերի Կովկասի.—

Ահա եւ Բաթումը: Ռուսաստան ենք: Անվերջ ձեւակերպութիւններ, անցագրեր, բժիշկներ: Վերջապէս կէսօրին մեր նաւը կը կապուի ափին, ինչոր այսպիսի ուժեղ հովի ժամանակ այնքան ալ դիւրին չէ:

Շոգենաւ կը մտնէ քաղաքական բաժնի ներկայացուցիչը: Իր վերարկուն նաւի վրայ ցեխի հետքեր կը ձգէ, մինչդեռ կանանչ գլխարկը խորխորէն նետած է դէպի ծոծրակը: Հասարակ, բայց սուր եւ շատ բան տեսած մարդու դիմագիծ ունի: Կարծես թէ չի հասկնար կատակներս, անվստահութեամբ կը դիտէ զիս իր տեղէն, կասուի աչքերով:

Ցետոյ պարզուեցաւ որ շատ լաւ եւ սիրալիր մարդ է:

Նախ ցամաք ելնելու կ'արտօնուին երրորդ կարգի ճամբորդները, որոնք մեծ մասով թուրքեր են: Ռուսաստանի եւ Ցաճկաստանի միջեւ եղած շարժումը կրկին կենդանութիւն է ստացած: Մինչ այդ մարդկային երթեւեկ Անատօլուի եւ Բաթումի միջեւ գրեթէ չէ եղած: Ցամաք նետուած են կապոցներ եւ հակեր: Քարափին վրայ կեցած են նաեւ երախաներ ու կիներ: Վերջինները մեծ մասով աղքատ են հագուած:

Կանանչ գլխարկով խիստ ներկայացուցիչը մեղմութեամբ բայց վճռապէս կը մերժէ խնդիրը՝ գիշերը շոգենաւին մէջ անցընելու: Կուգան մաքսատան պաշտօնեաները: Ցանկարծ մեզ կը հաղորդեն, որ մեր վիզէի պայմանաժամը անցած է եւ մենք իրաւունք չունինք ցամաք ելլելու: Քաղաքական բաժնի ներկայացուցիչը, սակայն չի յուսահատեցներ մեզ: Կը հաւանի հեռագրել Մոսկուա եւ Թիֆլիս: Կ. Պոլիս վերադառնալու հեռանկարը չուրախացներ մեզ:

Ամբողջ օրը շոգենաւը կը մնանք: Կը պարպէ Ամէնքէն բեռնաւորուած բեռը եւ կը բեռցնէ Պարսկաստանի բուժոժը: Ցախտակներու մէջ փակուած ինքնաշարժները վար կ'իջեցնեն: Անոնք գերմանական ինքնաշարժներ են եւ պիտի տարուին Պարսկաստան:

Քաղաքական բաժնի ներկայացուցիչը շոգենաւ կուգայ օրը քանի մը անգամ:

Ցաջորդ իրիկունը յայտնեց մեզ, որ Մոսկուան թոյլատրած է մեզ իջնել: Դեկտեմբեր 31ին ելանք շոգենաւէն եւ ցամաք իջանք: Ամբողջ օրը անցաւ ձեւակերպութիւններու, մնալու իրաւունքի երկարաձգման, մաքսային գործողութիւններով:

Բաթում մնացի քանի մը օր, շնորհիւ միայն այն հանգամանքին, որ ինչպէս յետոյ իմացայ, քանի մը աղքատ հագուած մաքսային պաշտօնեաներ կը կարդային իմ գրքերը:

Նոյն օրը իրիկուան շատ սուղ եւ քիչ հրապուրիչ բան ունեցող «Ֆրանսիա» հիւրանոցը եկաւ երիտասարդ բանուոր մը, որ իր ընկերներուն անունով ողջունեց եւ առաջարկեց իր ծառայութիւնը: Միայն Աստուած գիտէ, թէ ո՛րկէ իմացած էր իմ Բաթում հասնիլս: Խելացի է, կրթուած, ինքնավստահ, գիտակից, գիտէ շատ մը լեզուներ: Կ'երթանք պտոյտի Բաթումի մութ փողոցներուն մէջ:

Պատկառուկները ծաղկած … կոմմունալ բանուորներու ակում… բէն կը լսուի երաժշտութեան … ձայն: Անտեղ լուսաւորուած … բանուորներու գրադարանի … այնտեղ սիրալիր կը ժպտի … ակումբի լոյսը: Իմ համակրելի … ընկերը կը պատմէ թէ ինչպէս … չորս տարի առաջ Վրաստանի … ղացիներ հասարակ ճորտեր … իսկ այժմ շատերը գրագէտ … եւ սկսեր են կենդանի կերպով … հետաքրքրուիլ քաղաքական … կեանքով եւ տնտեսական հարցերով:

Կէս գիշեր է, փողոցներ … շարժման մէջ են: Կը լսուին երգերու ձայներ: Ցանկարծ … հրազանի ձայն մը: Մէջտեղ … ձիաւոր ոստիկանութիւնը:

Կայարանին սրահը, որ … լեցուն է մուշտակներով, … կրունկ կօշիկներով, մորթէ … լանդակ գլխարկներով, յայտնուեցաւ ճերմակ ստուեր մը: … տարեկան գեղեցիկ տղայ մը … Բոպիկ, հակառակ չորս աստիճան … ցուրտին հագած է հասարակ … պսպղուն վարտիք: Այդ վարտիքը այնքան մեծ է իրեն համար, … կրնայ զայն քաշել մինչեւ գլուխը: Կարելի է վայրկեան մը … մտածել, որ այդպէս հագած … ինչ որ ցոյցի համար: Ամենակալին սակայն այն է, որ հակառակ իր գունատութեան եւ մաշած … տեսքին, երբեք ինքզինքը … բախտ չի զգար: Ընդհակառակը … սքանչելի տրամադրութեան մէջ … է, կը ժպտի եւ ջանասիրութեամբ … կը հաւաքէ «կոպէկ»ներ … Մօտեցաւ: Ես անոր ափին … սահեցուցի րուբլինոց մը: … վարտիքը գլուխը եւ անհետացաւ … մորթէ մուշտակներու եւ … գլխարկներու միջեւ: Այս … այն դժբախտ որբերէն է, որ … կենդանի մնացին 1921ի … յետոյ:

Կովկասէն անցած ատեն … բիւրաւոր այսպիսի դժբախտներ … տեսայ: Բագուի մէջ անոնք … թէ ճերմակ ստուերներու … են, այլ ընդհակառակը, սեւ … ինչպէս մայիսեան բզէզներ: … երեսները, ձեռքերը, հագուստ … մինները ծածկողնցոտիները— … բողջը յագեցած են ճրագուղ … նստուածքով: Նախ ենթադրեցի … թէ անոնք կ'աշխատին … նաւթային գործի մէջ: Բայց … պարզուեցաւ որ երբեք չեն … խատիր, այլ միայն կը քաշքշուին … Անոնք այլեւս երբեք իրենց … կեանքին մէջ չպիտի աշխատին … այլ մուրացկանութեամբ … քաշքշեն իրենց գոյութիւնը: … չերները այդ երախաները … ցընեն ասֆալտահալ կաթսաներու մէջ: Այդ կաթսաներուն … մնացած տաք մոխիրը կը … պանէ գիրենք գիշերային … նամանիքէն: Ես տեսայ … երախաներ, որոնք իրարու … ամուր գրկուած քնացեր … այդպիսի կաթսայի մը մէջ:

Այդպիսի դժբախտներու … բողջ կոյտ մը մեզ հետ … թուղթով կ'երթար, կծկուած … կոններու յատակին վրայ: … քանչիւր կայարանի մէջ … սողալով վար կ'իջնէին, … թիւն կ'ուզէին եւ անկարգ … ներ կ'ընէին: Կառախումբը … ժած ատեն միայն կը … եւ վագոնի աստիճաններուն … կը նստէին: Երախաներու … խումբեր կը տեսնէինք … ուրիշ կառախումբերու մէջ:

ԱԽԼՔԱԼԱՔ գաւառին … բնակչութեան 50 տոկոսը … կուած է ձայնէ, վերջին … թեանց ատեն:

ԽՐԱՏՆԵՐ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, կիրակի օր Թուռի մէջ սեղան մը տրուեցաւ Էնտր-է-Լուառ նահանգի 170 որբերուն, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ներկայացուցիչ Պ. կորտըն Պէրրիի եւ Ֆրանսայի երկրագործական գրասենեակին կողմէ: Այս առթիւ Պ. Պէրրիի խօսած ճառին գլխաւոր կէտերը կու տանք ստորեւ.—

Ձեզմէ ոմանք կը փափաքին ձգել ագարակները եւ երթալ մեծ քաղաքները, եւ թերեւս ձեզմէ շատեր ասկէ վերջ ալ պիտի երթան: Սակայն դեռ ժամանակը անյարմար է, այն պատճառով, զոր պիտի բացատրեմ հիմա:

Ես ծանօթ եմ ձեր կացութեան եւ համակրանք ունիմ ձեզի: Ու անձնապէս ծանօթ եմ նաեւ ֆրանսական ագարակներու կեանքին: 1918ին սկիզբները, առաջին փորձառութիւնս ստացայ Ֆրանսայի մէկ գիւղին մէջ, որ կը գտնուի Լիմէժիլի մօտ, ուր կը վարէի օգնութեան գործ մը, որ կազմակերպուած էր Ամերիկացիներու կողմէ եւ կապուած ֆրանսական բանակին: Ես կը բնակէի գեղջկական ամարանոց մը:

Ցան բոլոր այրերը մեկնած էին ճակատ: Մեծ մայրերը, մայրը եւ տղաքը առտուն կանուխ կ'արթննային եւ կը վազէին դաշտ, կը վարէին հողը: Թէեւ աշխատանքի տակ կը կքէր իրենց կռնակը, սակայն մինչեւ իրիկուն անոնք կը շարունակէին իրենց աշխատանքը, գիտնալով որ, եթէ 1914-1918ի մեծ պատերազմի ընթացքին չկատարէին իրենց պարտականութիւնը, ճակատին վրայ կռուողներն ալ պիտի դատապարտուէին վարանումի:

Ես կը ճանչնամ նաեւ ձեր բաղձանքները, որովհետեւ, երկար տարիներ, Մերձաւոր Արեւելքի հեռաւոր երկիրներուն մէջ դուք եղաք մեր զաւակները:

Ես ապրած եմ, թերեւս ձեզմէ ոմանց հետ, սովի, ջարդերու եւ հալածանքներու տարիներուն ընթացքին, — Աստուած անգամ մըն ալ ցոյց չտայ—երբ մեր որբանոցները լեցուեցան հարիւր քսանհինգ հազար որբեր եւ որբուհիներ: Այդ որբերէն շատերը տեղաւորուած են հիմա: Մնացեալ 30,000 որբերն ալ իրենց կարգին ստիպուած են թողուլ որբանոցը, ձեզի նման մտնելու համար գործի: Մենք չենք մոռնար, դուք եւ ես չենք մոռնար այն սարսափի օրերը, զորս ապրեցանք 1920-1921ին Թուրքիոյ մէջ, այն փախուստներն ու տառապանքները, զորս անցուցինք 1922ին Յունաստանի մէջ, 5000 որբերու այն երկար ճամբորդութիւնը Թուրքիոյ քաղաքներէն դէպի Սուրիա, եւ աշխատանքները, զորս սկսանք այդ երկրին եւ Պաղեստինի մէջ: Տրապիզոնի, Իզմիրի, Օրֆայի, Սիվասի, Կեսարիոյ, Ատանայի, Հալէպի անունները ձեզի պիտի յիշեցնեն այն պատկերները, որոնք չպիտի նմանին գեղեցիկ Ֆրանսայի մէջ ձեր տեսնելիքներուն: Սակայն չեմ ուզեր աւելի կանգ առնել այս կէտին վրայ:

Երբ այսօր լրացած են ձեր պայմանագրութիւններուն օրերը, հաւաքուելով հոս, դուք առիթը պիտի ունենաք ստուգելու այն թերիմացութիւնները, որոնք կրնային ծնած ըլլալ ձեր միտքին մէջ:

Ինչպէս Ծնունդի առթիւ գրած նամակիս մէջ ըսած եմ, այս տարին ամենադժուարն է, ուր կը գտնուի Ֆրանսա պատերազմին վերջաւորութենէն իվեր, կամ գոնէ 1921էն ասդին՝ շրջան մը, երբ 100,000 բանուորներ անգործ մնացին: Վերջին շաբթուան ընթացքին հրատարակուած վիճակագրութեան համաձայն, այժմ քաղաքներու մէջ կան նոյնքան թիւով գործազուրկներ: Եթէ դուք երթաք Փարիզ, Լիոն, Մարսիլիա կամ ո եւ է ուրիշ քաղաք մը, դուք բնաւ չպիտի կրնաք գործ գտնել: Եթէ գտնուի գործ մը, նախ ֆրանսացի բանուորը կը դնեն հոն: Օտարին գործ կու տան ամէնէն վերջ:

Քանի կը տեւէ այս կացութիւնը, ոչ մէկ նոր օտար բանուոր կրնայ Ֆրանսա գալ: Այս միջոցով միայն կարելի պիտի ըլլայ լուծել տիրող դժուարութիւնները, եւ մենք կը յուսանք որ դուք չպիտի դժուարացնէք կառավարութեան գործը, այլ պիտի ջանաք օգնել անոր, մնալով մինչեւ կացութեան բարելաւումը ձեր դիրքերուն մէջ, ագարակները, ուր բարեբախտաբար գործը չի պակսիր: Այսպէս, դուք պիտի շահիք նաեւ ձեր առողջութեան տեսակէտէն, պիտի դառնաք քաջակազմ, պիտի ամրապնդուի ձեր նկարագիրը, պիտի աւելցնէք ձեր խնայողութիւնները, որոնց պէտք պիտի ունենաք երբ ձեռնարկէք ուրիշ արհեստի մը:

Թերեւս ներքնապէս կ'ըսէք. «Պ. Պէրրի, եթէ գիտնայիք թէ ի՛նչ տաժանելի աշխատանքներ կը կատարենք, դուք տարբեր պիտի խօսէիք»: Սիրելի զաւակներս, գիտեմ թէ ինչքան տաժանելի են ձեր աշխատանքները, ատոր համար է որ կը հիանամ ձեր վրայ: Կեանքն է այդ եւ ի՛նչ ալ ըլլայ մեր զբաղումը եթէ մենք չաշխատինք յամառօրէն, մենք չենք հասնիր մեր նպատակին: Մնաց որ դուք չէք աշխատիր աւելի քան ֆրանսացի ագարակապանը կամ բանուորները: Յետոյ այս միակ աշխատանքն է, որով Նպաստամատոյցը կրնայ օգնել ձեզի, որովհետեւ մենք յարաբերութիւն չունինք այլ մարմիններու հետ, որոնք տարբեր աշխատանքներ կու տան:

Քանի կ'ապրիք այս երկրին մէջ, — եւ ձեզմէ շատեր թերեւս միշտ հոս անցընեն իրենց կեանքը — յիշեցէք որ ձեր ազգը, ձեր ցեղը պիտի դատեն Ֆրանսացիները այնպէս ինչպէս կը տեսնեն ձեզ եւ պիտի ճանչնան ձեզմով: Ձեզմէ անոնք որ, օր մը, պիտի դառնան Հայաստան, Ֆրանսայի մէջ իրենց բնակութեանը շնորհիւ պիտի դառնան լաւագոյն Հայերը, եւ ձեր հայրենակիցներուն պիտի ծանօթացնեն Ֆրանսացիները:

Ուրեմն ձեզի կը մնայ աշխատիլ, այսօրուան ֆրանսացի հիւրերուն տալու համար լաւագոյն տպաւորութիւնը իբրեւ աշխատաւորներու: Ըրէք այնպէս որ Հայաստանի անունը փայլի ֆրանսական պատմութեան մէջ, շնորհիւ ձեր աշխատանքին եւ ձեր կեանքին, զոր հոս անցուցիք:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

Անչափահաս յանցաւորները. — Մէկ տարուան ընթացքին զանազան յանցանքներով ձերբակալուած են 250 անչափահաս պատանիներ (236ը մանչ, 14ը աղջիկ): Ասոնցմէ 133ը ամբաստանուած են գողութեամբ՝ շուկայի կամ տուներու մէջ: 54 հոգին՝ իբրեւ քսակահատ: Երկու հոգի՝ իբրեւ կուսապիղծ: Այս պատանիներուն մեծամասնութիւնը 10-14 տարեկան է: Այս 250 յանցաւորներէն 215ը Հայ են. 33ը Թուրք, 2ը Ռուս:

Կրիփը.— Նոր-Բայազիտի մանկապարտէզի մանուկներուն մէջ տարածուած էր կրիփը: Այս պատճառով մանկապարտէզը փակուած է 15 օրուան համար:

Աչքի հիւանդութիւն.— Դալիզարդաշ գիւղին եօթնամեայ վարժարանին մէջ շատ տարածուած է աչքի հիւանդութիւնը: Մասնագէտ ակնաբոյժ մը ղրկուած է քաղաքէն:

Կապոյտ հազ.— Դիլիջանի գաւառին մէջ դարձեալ տարածուած է կապոյտ հազը: Այս պատճառով դպրոցները 15 օր փակ պիտի մնան:

Եկեղեցին՝ սինէմա.— Դիլիջանի նախկին ռուսական եկեղեցին, որ զօրանոցի վերածուած էր, այս անգամ ալ փոխեցին սինէմայի: Առաջին անգամ ներկայացուած է խաչ եւ մավզեր պատկերախաղը:

Պայքարը քահանաներու դէմ. — Երեւանի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին քահանան վէճի կը բռնուի տիրացու Աբրահամեանին հետ: Վէճը այնքան սուր ձեւ մը կ'առնէ, որ քահանան զայն կը վտարէ՝ քիչ մը իր ուժն ալ փորձելով: Տիրացուն, իբրեւ վրէժխնդրութիւն, դատ կը բանայ Երեւանի «արդարադատ» դատարանին մէջ եւ, ամէն գինով դատը շահելու համար, կ'ամբաստանէ քահանան իբրեւ մէկը որ սեռային յարաբերութիւն կը մշակէ... կենդանիներուն հետ:

Ատամնաբոյժ կ'ուզեն.— Ղուրդուղուլուէն «Խորհրդային Հայաստան»ի կը գրեն թէ շրջանին 35,000 բնակչութեան մէջ մէկ ատամնաբոյժ իսկ չկայ:

Ալեքսանդրապոլի մանարանը ունի 2000 իլիկ եւ 160 հոր (տէզկեահ) եւ 80 հիւսելու մեքենայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՔՈԿՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՔՈԿՈԼԷՆ (Վար).— Սէն Ռաֆայէլէն 39 քիլոմէթր հեռաւորութեամբ գեղեցիկ եւ օդասուն գիւղ մըն է «Քոկոլէն», ուր կը բնակին այժմ 17 հայ ընտանիքներ, 60 անձերէ բաղկացած 22 այր, 38 կին եւ աղջիկներ հետեւեալ գաւառներէն: — 5 ընտանիք, Սպարդացի, 4 Ուշագցի, 3 Քէօթահիացի, 2 Խարբերդցի, 2 Պուրտուրցի եւ մէկ Սեբաստացի: Մեծ մասը 1923ի վերջերը եկած հաստատուած են հոս եւ կը զբաղին գորգագործութեամբ, բացի քանի մը երիտասարդներէ որոնց երկուքը կ'աշխատին 9 քիլօմէթր հեռու St. Tropez «Թորփիլի» գործարանին մէջ եւ կը ստանան օրական 22—25 ֆրանք, իսկ երկու հոգին ալ ներկարար են:

Առհասարակ բոլորն ալ քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակ ունին, շնորհիւ իրենց աշխատասիրութեան: Գորգի գործարանը որ հաստատուած է մեր հայրենակիցներու ժամանումով, կը պատկանի ֆրանսացի Պ. Ֆէրհանի ընկերութեան եւ ունի շատ մասնաճիւղեր Մարսէյլ եւ մօտակայ գիւղերը: — Ֆրանսայի մէջ առաջնակարգ գորգի գործարանն է ուր կ'աշխատին մեր հայրենակիցները, բոլորն ալ մասնագէտ բացի քանի մը հոգիէ: Իսկ այրերը կը զբաղին զանազան գործերով նոյն շէնքին մէջ, կիները կը ստանան իրենց աշխատանքին համեմատ օրական 15—25 ֆրանք: Կան նաեւ շատ մը ֆրանսացի աղջիկներ որոնք նոր կը վարժուին եւ հետզհետէ կը տիրանան արհեստին, շնորհիւ մեր հայրենակիցներու ջանքերուն:

Գործարանին վարիչ-տնօրէնն է Պ. Խ. Գազազեան, բնիկ Սեբաստացի, որ իր հետ ունի օգնական պաշտօնեաներ իր երկու զաւակները: Շատեր հայրիկ կ'անուանեն զինքը, ցոյց տուած գուրգուրանքին առթիւ: Գործարանը ունի ամառնային շրջան մը ջերմաքրութեան, ուր կրնան աշխատիլ բաւական թիւով գործաւորներ:

Հոս ազգային ո եւ է կազմակերպութիւն չկայ, բայց ունինք լաւ երիտասարդներ որոնց մէջ միշտ վառ է ազգային ոգին: Մինչեւ հիմա ո եւ է անհամաձայնութիւն տեղի չէ ունեցած: Գործադրկութիւն չէ պատահած:

Քանի մը հոգիներ կը ստանանք միայն «Յառաջ»ը որմէ կարելի կ'ըլլայ օգտուիլ եւ հասկնալ արտաքին աշխարհի անցուդարձերը:

Ֆրանսացիներու վերաբերումը շատ լաւ է:

Յ. Տէօքմէճեան

ԲԱՆՈՒՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՔԱՆ (Caen) 14 Մարտ—

Այստեղ «պէթօն»ի փոքր գործարան մը կայ որ բանուոր կ'առնէ: Դեռ այսօր երկու Ռուսեր, որոնք 5—6 օրէ ի վեր կ'աշխատէին մեր գործարանին մէջ գործ առնել, չյաջողեցան եւ դիմելով վերոյիշեալ գործարանը ընդունուեցան: Ես ալ անոնցմէ լուր առի որ միշտ բանուոր կ'ընդունի:

Այն հայրենակիցները որ անգործ են, անմիջապէս թող հոս գան: Մասնաւորաբար անոնք որ բաւական լաւ ֆրանսերէն գիտեն, աւելի դիւրութեամբ կ'ընդունուին: Պէտք է ունենան լաւ վկայական, հին կամ նոր: Պէտք է արագ շարժիլ, որովհետեւ ինչպէս լսեցի 15 օր յետոյ արձանագրութիւնը պիտի փակուի: Օրական կը վճարեն 25 ֆրանք: Գործարանը ունի ննջարան եւ ճաշարան:

Ա. Հայկունի

Յ. Գ. կրնան դիմել ինծի. Armén Haigouni, Caen Ferme Bellanger Colombelles, Cantine Russe, (Calvados)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՆ ՄԸ ԻՆԿԱՒ ԵՐԿԻՆՔԷՆ. — Անցեալ օր, Լըժանտրը փողոցին մէջ, հսկայ շէնքի մը չորրորդ յարկէն վար ինկաւ գեղեցիկ որսորդական շուն մը: Ինկաւ ուղի՛ղ կնոջ մը գլխուն վրայ: Կինը տապալեցաւ գետին, շունը փախաւ՝ առանց վիրաւորուելու: Մինչդեռ կնոջ գլուխը չէր դիմացած, եւ յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրուած է հիւանդանոց:

ԿՆՈՋ ՄԸ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆԸ. — Աժէնի մօտ ագարակի մը մէջ երեսուն տարու կին մը, Բազակրանտ, ծագումով Իտալացի, յանկարծ կը խենթենայ եւ իր կաթի երախային բերանը կը դնէ ձագար մը (հուռնի), եւ կը լեցնէ արջասպ (զաճ եաղը): Յետոյ կը փորձէ ինքզինքը կախել չուանով մը: Սակայն կը փրթի չուանը: Ու անմիջապէս կը նետուի ագարակին հորը, ուրկէ կը հանեն զինք, ոտքը կոտրած վիճակի մէջ: Հիւանդանոց հազիւ տարուած՝ կը մեռնի:

Երախան ալ, նոյնպէս, աղիողորմ ճիչերու մէջ կը մեռնի:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ.— Լա Քեօ-լէ-Ձիվըլինի մէջ ամբողջ ընտանիք մը կը տառապէր ջղագարութենէ: Մայրը յիմարանոց փոխադրուելով, մեռած էր հոն: Եղբայրը անցեալ շաբաթ, դարձեալ նոյն ցաւին ենթակայ, ատրճանակով կը սպաննէ ինքզինքը:

Ու անցեալ օր աղջիկը կ'առնէ կանեփ մը եւ չուան կը հիւսէ: Յետոյ չուանը կը կապէ դրան կղպանքին, կապը կ'անցընէ իր վիզին եւ կը խեղդէ ինքզինքը:

ՓՈՔՐԻԿ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԸ.— Ֆոնթէն-Բուվէրթ գիւղակին մէջ տիկին Թէսիէ, 23 տարեկան, ստիպուած ըլլալով քանի մը ժամ բացակայիլ տունէն, սենեակին մէջ փակած էր իր երեք տղաքը, որոնց տարիքն էր 5, 2 եւ 1:

Երեք ժամ վերջ, երբ մայրը տուն եկաւ, տեսաւ որ միջնեկ տղան փռուած է գետինը՝ արեան մէջ: Խոշոր վէրք մը գլխուն վրայ, ուրկէ արիւնը հոսեր, հոսեր եւ պաղեր էր:

Սարսափահար մայրը տեսաւ վիրաւոր տղեկին քով հրացան մը: Ու կասկածելով հարցուց մեծին: Փոքրիկ ոճրագործը պատասխանեց թէ փամփուշտ մը գտնելով, դրած է հրացանին մէջ, այնպէս ինչպէս հայրիկը կ'ընէր: Յետոյ նշան առած է եւ կրակած: Արդիւնք՝ իր եղբայրը գետին ինկած է արիւնլուայ:

ՔՍԱԿԱՀԱՏԸ. — Սանթիէ մեթրոյին մէջ քսակահատ մը, ճամբորդի մը գրպանը մաքրած պահուն, կը բռնուի: Ուղղակի ոստիկանատուն:

Հոն ցոյց կու տայ իր ինքնութեան թուղթերը: Արթիւր Ռընար, 50 տարեկան, Թրինիէցի: Ոստիկանապետը անմիջապէս կը հեռաձայնէ: Պատասխան կու գայ որ, այդ անունով անձը, պատերազմի ընթացքին, լրտեսութեամբ ամբաստանուած հրացանազարկ եղած է:

— Անշուշտ դուն չես այդ յարուցեալ մահապարտը, կ'ըսէ ոստիկանապետը:

— Ո՛չ, կը խոստովանի մարդը, սխալ անուն ընտրեր եմ, որովհետեւ ես ալ ուրիշ դատապարտեալ մըն եմ, Լավալար կը կոչուիմ, եւ զանազան գողութիւններու պատճառով շատ անգամներ դատապարտուած եմ:

Բանտ:

ՄՈՒՐԱՑԻԿ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԸ. — Անցեալ օր ոստիկանները քղանցքէն քաշելով ոստիկանատուն տարին կին մը, որ 8րդ Քաղաքապետութեան շէնքին մէջ խառնուած էր հարսնեւորներու շքախումբի մը, եւ փեսային ու հարսին ետեւէն կը դառնար:

Հարցաքննութեան ընթացքին չխոստովանեցաւ իր անունը, սակայն կատարուած քննութեամբ յայտնի եղաւ որ այս մուրացիկ կինը, բոպիկ ու կիսովին մերկ, միլիոնատէր էր: Լիէժ փողոցին մէջ ունի հսկայ տուն մը, որուն 6րդ յարկին մէջ կը բնակի: Այս տունը 45,000 ֆր.ի վարձքի տրուած է: Արրասի մէջ ալ ունի երեք տուն, Ուազի մէջ ագարակ մը եւ մօտ երկու միլիոն հարստութիւն: 56 տարու այս կինը չափազանց պառաւ ու թոռմած է, ինքզինքը զրկելով: Առտուն կանուխ կ'ելլէ մուրալու համար, կը սնանի կրծուկներով, կերակուրի աւելցուկներով եւ աւրուած միսերով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Վերջապէս Թագաւորը իր ամբողջ երկրին մէջ յայտարարութիւն հանեց թէ, աղջիկը պիտի տայ անոր որ կրնայ բժշկել իշխանը. նոյնիսկ իր թագաւորութեան կէսն ալ պիտի տար:

Հակառակ այս արքայական նուէրներուն, ոչ ոք ներկայացաւ բժշկելու համար իշխանը: Որովհետեւ ծանր էր անոր վիշտը, որուն ոչ մէկ դեղ պիտի կրնար ազդել:

Վերջապէս սակայն ներկայացաւ մէկը. փանէջուն մայրիկն էր ան: Միայն այս մուրացիկը կրնար բժշկել իշխանը, որովհետեւ ծանօթ էր գաղտնիքին:

Ու ըսաւ Թագաւորին.

— Տէ՛ր, ես հասարակ մուրացիկ մըն եմ ծերունի: Բայց խոստացիր ինծի աղջիկդ տալ փանէջուիս կնութեան, եւ ես պիտի կրնամ ընել ինչ որ պէտք է փրկելու համար զաւակդ:

Թագաւորը խոստացաւ: Ու ահա թէ ինչ ըրաւ պառաւը. առաւ աղեկատ մը, ջահր մը, գոգ մը բամպակ եւ դրաւ առագաստանաւի մը մէջ: Յետոյ երգելով սկսաւ նաւարկել.

Սիպտա՛կ նաւակս, սիպտակ
Թեւով,
Երթանք գտնենք Մանիմալան.
Սիպտա՛կ նաւակս սիպտակ
Թեւով
Զիս աղուորին տար անդրան:

Ու նաւակը սահեցաւ դէպի լճակին միւս ափը, որուն ներքեւ կը գտնուէր Մանիմալայի թագաւորութիւնը:

Պառաւը ցամաք ելաւ, եզերքին վրայ շարեց իր աղեկատը եւ սկսաւ մանել:

Մանիմալա, որ առաջին երեւումով ամէն բան տեսնելու ժամանակ չունեցաւ, այդ օրերուն նորէն դարձաւ երկիր: Նշմարեց պառաւը, որ բամպակ կը մանէր, հարցուց.

— Ո՞րտեղացի ես, խաթուն մայրիկ, ինչ կ'ընես հոդ: Ինծի համար ալ հագուստ մը կը շինե՞ս:

Պառաւը առիթը յարմար նկատեց: Մանածովը հիւսեց աղուոր կերպաս մը:

Ստորերկրեայ Աշխարհին մէջ իշխան ու իշխանուհի մերկ են: Եւ Մանիմալա հետաքրքրութեամբ կը դիտէր զայն:

Յետոյ պառաւը ուզեց իր վարձքը:

Մանիմալա պատասխանեց.

— Դրամ չունիմ, այս Ադամանդէն զատ ուրիշ բան չունիմ:

— Այդ Ադամանդը կը բաւէ ինծի, ըսաւ պառաւը:

Եւ ճարպիկութեամբ մը յափշտակեց Ադամանդը, յետոյ գրկեց իշխանուհին եւ նաւակ տարաւ:

Ու երգեց.

Սիպտա՛կ նաւակս, սիպտակ
Թեւով,
Մանիմալան ու զիս առ տար,
Սիպտա՛կ նաւակս, սիպտակ
Թեւով,
Մեզ իշխանին տար սիրահար:

Նաւակը սահեցաւ արագօրէն եւ հասան Արքայական պալատը: Պառաւը Մանիմալան յանձնեց Թագաւորին եւ դարձաւ տուն, Ադամանդը հետը բերելով: Համոզուած էր այլեւս որ իր զաւկին համար գտած էր թէ կին եւ թէ դրամ: Ուստի, փանէջուն գտնելու համար, ամէն կողմ սուրհանդակներ ղրկեց:

* * *

Երբ Մանիմալա պալատ հասաւ, իշխանը փոխակերպուեցաւ: Բաւական եղաւ մէկ վայրկեան տեսնել իր սիրածը, բոլորովին բժշկուելու համար: Հիմակ կ'ուզէր անմիջապէս ամուսնանալ:

Մանիմալա դառնօրէն կը ցաւէր իր հետաքրքրութեան համար: Ամուսինէն հեռու շարունակ կուլար: Ու չէր կրնար Ստորերկրեայ Աշխարհ դառնալ, զրկուած ըլլալով Ադամանդէն:

Միշտ կը յետաձգէր իշխանին ամուսնութեան ծրագիրները, որովհետեւ կը յուսար որ օր մը պիտի ազատի:

— Ուխտ ըրած եմ որ տարին լրանալէն առաջ չպիտի ամուսնանամ, ըսաւ օր մը: Սպասէ քանի մը ամիս ալ, եւ կը կատարեմ ինչ որ ուզես:

Իշխանը հնազանդեցաւ Մանիմալայի եւ խոստացաւ համբերել: Ան շա՜տ ուրախ էր, երբ նոյնիսկ իշխանուհին, տխուր եւ մտածկոտ, պատասխան իսկ չէր տար իրեն: Կը բաւէր որ դիտէր զայն, ամէն օր:

Ստորերկրեայ Աշխարհի պալատին մէջ, միւս իշխանը Մանիմալայի ամուսինը, մինակ էր եւ յուսահատ: Ամէն առտու կը սպասէր որ երեւար իր սիրականը, սակայն ի զո՜ւր:

Ան կը յուսար նաեւ որ պիտի վերադառնար Նախարարին տղան, իր հաւատարիմ բարեկամը: Սակայն ափսո՜ս որ չէր կրնար դիմաւորութեան երթալ, որովհետեւ առանց Ադամանդի, կը վախնար որ օձերը կը լափեն զինք:

Օր մը, Նախարարին տղան, համաձայն իր խոստումին, եկաւ լիճին եզերքը: Միասին բերած էր գահաւորակներ եւ երաժիշտներ: Հակեցաւ ջուրին վրայ եւ կանչեց բոլոր ուժովը:

— Բարեկա՛մ, ո՛վ բարեկամ, ահա եկայ, դէմս եկուր:

Պատասխան չկայ: Սպասեց երկա՜ր, շատ երկա՜ր: Օրերը կը յաջորդէին օրերուն, գիշերները՝ գիշերներուն: Սակայն իր բարեկամը չէր պատասխաներ իր կանչերուն:

(Շար.)

Կռիւները Չինաստանի մէջ

Երբ մէկ կողմէ ազգայնական բանակը չորս կէտէ կատաղի յարձակումի սկսած է եւ կը սպառնայ Նանքինի ու Շանկայի, միւս կողմէ հիւսիսային բանակն ալ Չանկ-Ցօ-Լինի հրամանատարութեամբ կարեւոր յաղթանակ մը տարած է՝ գրաւելով Չին-Չէուն, Հոնանի շրջանին մէջ։

Ցիշեալ քաղաքը Հոնանի նահանգին դիմադրութեան կեդրոնն էր եւ ուր Ու-Փէյ-Ֆուի զինուորները Հանքէուի ճամբան կը փակէին։ Ու-Փէյ-Ֆու պարտուած կը փախչի դէպի Լօ-Եանկ։ Հիւսիսի յաղթական բանակը, Մուքտէնի հրամանին տակ, կը յառաջանայ դէպի Հանքէու։

Ու-Հուի եւ Նանքինի մէջտեղ կռիւը սկսած է։

Փանկալոսի թիկնապահը ձերբակալուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ Մարտ 15ի գիշերը ձերբակալուած է Զօր. Փանկալոսի թիկնապահ հրամանատար Լասքօս, որ անթել հեռագիր մը ղրկած էր՝ յայտնելով թէ յեղափոխութիւն ծագած է Աթէնքի մէջ։ Կ'ըսուի թէ յիշեալը կ'ուզէր օգտուիլ Աթէնքի վերջին գործադուլէն, ինպաստ Փանկալոսի ըմբոստութիւն մը հանելու համար։ Այսպիսի շարժում մը չի վախցուիր ո՛չ բանակին եւ ոչ ալ նաւատորմին մէջ։ Բայց եւ այնպէս կառավարութիւնը հրամայեց աւելի խիստ հսկողութեան տակ առնել նախկին դիկտատորը։

Թուրքօ-ռուս համաձայնագիրը

Ըստ ռուսեւթուրք համաձայնագրին տրամադրութեանց, Ռուսիա ապրանք արտածողները պարտաւոր պիտի չըլլան փոխարէնը ապրանք գնելու, ինչպէս կ'ընէին նախապէս, այլ հարիւրին քսանըհինգ համեմատութեամբ միայն ապրանք գնելու պարտաւոր պիտի ըլլան, մնացեալը դրամ ըլլալով պիտի կրնան դուրս հանել Ռուսիայէն։

Թուրքիայէն Ռուսիա կ'արտածուին ամէնէն աւելի լեմոն, նարինջ եւ փալուտ։ Մասնաւորաբար լեմոնը շատ սուղ կը ծախուի Ռուսիոյ մէջ։ Ստորագրուած համաձայնագրէն զատ, առանձին համաձայնութիւն մը կնքուած է չորս հարիւր հազար ոսկիի արժողութեամբ ապրանք արտածելու համար Ռուսիա։

Այս առժամեայ համաձայնագրին համաձայն, արտածուելիք ապրանքներուն ցուցակը կառավարութեան յանձնուած է ռուսական առեւտրական ներկայացուցչութեան կողմէ։ Ռուսերը չեն ուզած որ ամէն մարդ կարենայ ապրանք արտածել Ռուսիա, եւ կառավարութեան յանձնած են քառասուն վաճառականներու ցանկ մը։ Խնդրուած է որ չորս հարիւր հազար ոսկիի ապրանքին արտածման արտօնագրերը բաժնուին ներկայացուած ցանկին մէջ նշանակուած անձերուն վրայ։ Այս ցանկին մէջ արձանագրուածներուն կարգին կը գտնուին նաեւ յոյն, հայ, հրեայ եւ ուրիշ ազգութեանց պատկանող ընկերութիւններ։

Տեւական առեւտրական համաձայնագրին համաձայն, Ռուսիա արտածուելիք բոլոր ապրանքները պիտի հակակշռուին առեւտրական գործավարութեան կողմէ որ պիտի հաստատէ թէ իրապէս Թրքակա՞ն արտադրութիւն են անոնք։

Համաձայնագրի բանակցութեանց ռուս մասնագէտները մօտերս Մոսկուա պիտի երթան, համաձայնագիրը միասին տանելով, զեկուցում ընելու համար իրենց կառավարութեան։ Հաւանական է որ անոնց հետ Մոսկուա երթայ նաեւ Ռուսիոյ առեւտրական ներկայացուցիչը։

Անթել հեռաձայնը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ անթել հեռաձայնի կայանին փորձերը վերջացած եւ կատարեալ արդիւնք տուած են։ Կայանը մօտ օրէն պիտի սկսի յարաբերութիւններ մշակել աշխարհի բոլոր մեծ կայաններուն հետ, նուագահանդէսներ տալու համար Պոլսոյ մէջ։

Էնկիւրիի կայանին աշխատութիւնները դեռ վերջացած չըլլալով, երկու-քուկէս-երեք ամիս վերջ միայն կարելի պիտի ըլլայ անթելի գործունէութեան սկսիլ այնտեղ։

Ընկերութիւնը պայմանաւորուած է Պոլսոյ երաժշտանոցի նախկին տնօրէն Մուսա Սիւրէյեա պէյի հետ, որ երաժշտական դասեր պիտի տայ եւ նուագահանդէսներ կազմակերպէ։ Մեծ կարեւորութիւն պիտի տրուի թրքական երաժշտութիւնը դրացի պալքանեան երկիրներուն եւ մասնաւորապէս Եգիպտոսի, Միջագետքի, Պարսկաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ լսելի ընելու։

Ցարին գոհարները կը ծախուին

Լոնտոնի Քրիսթի սրահին մէջ առջի օր սկսան աճուրդով ծախուիլ ցարին գոհարեղէնները եւ այլ թանկարժէք առարկաներ, որոնք անցած տարի գոհարավաճառներու խմբակի մը կողմէ գնուած էին Մոսկուայի մէջ։ Ասոնց մէջ են ադամանդներ, ճենապակեղէն, բիւրեղեայ անօթներ, հայելիներ, գորգեր, նկարներ, պրօնզներ եւն., որոնք նախապէս կը զարդարէին ձմեռնային պալատը եւ կայսերական ուրիշ պալատներ։

Մասնաւորապէս հետաքրքիր է որսորդական ճաշի սպաս մը, զոր շինել տուած էր ցար Աղեքսանդր Գ.։

Եւրոպայի ամէն կողմէն գոհարավաճառներ հաւաքուած են Լոնտոն՝ աճուրդին մասնակցելու համար։ Առաջին օրուան վաճառումէն գոյացաւ 80561 ոսկի, մօտ 10 միլիոն ֆրանք։ 5100 սթերլինի ծախուեցաւ լանջազարդ մը՝ ադամանդով, շափիւղայով, մարգարիտով եւ զմրուխտով զարդարուած, հաւկթաձեւ ադամանդ մը՝ 11,800 սթերլինի, ծխատուփ մը՝ 2,600 սթերլինի։ Կատարինէ Բ.ի «հարսանեկան պսակը»՝ 6100 սթերլինի գնեց Փարիզէն Պ. Ֆունէս։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի ընդունուեցաւ արտաքին նախարար Պրիանի կողմէ։ Ֆրանքօ-ռուս բանակցութիւնները որոշուեցաւ սկսիլ Շաբաթ օր։ Օրակարգին վրայ են իրաւական, դիւանագիտական, տնտեսական եւ ելմտական խնդիրներ։ Ամէնէն կարեւորը պարտքերու հարցն է։

ՀԱՅՐ ԲԵԹՂԵՀԷՄ, մերկ պատկերներ պատռող հերոսը, 11 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ դատարանին կողմէ։ Նոյն պատիժին ենթարկուեցան նաեւ այն երկու լրագրողները, որոնք կրօնական պատկերներ պատռած էին։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻԳ-ԹԱՔ զաւեշտը

Ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճազ-պանտ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ վաղը Շաբաթ գիշեր, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի։

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան։ Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ փարիզի հայութիւնը ամենալայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

20 Մարտ 1927, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ

Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի անդամական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլորը անպայման ներկայ։

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատեարերը միասին բերել։ Կարեւոր զեկուցում։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Միշէլի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Քաֆէ Ռօշէ մէթրօ՝ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն-Գարօի, Գէորգ Չավուշի, Ռոստոմի, Խաժակի, ինչպէսնաեւ սոյն շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ որեւէ խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի գրադարանը, 131, Faubourg du Temple, métro: Belleville.

Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» ենթակոմիտէի քաննի եւ արուարձանները բնակող բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամ 1ին, Rue Du Pré No. 21 Cannes: Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն ռեւէ խումբի մէջ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand'Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը այսօր Ուր., ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ։ Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմենթակոմիտէին ժողովը՝ 20 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկերուհիներուն ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 20 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, 13, րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերի յարկը։

Հ.Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգեր։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ Միութեանց կեդր. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներէն անզուգական Քրիստափորի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին, 9 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.40ին Սալօն Միշէլի մէջ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, վաղը՝ Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, Մէթրօ Օթէլ տը վիլ։ Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար։ Ճազ-պանտ։ Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք։

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆօրվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ջափ. երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Շաբաթ ժամը 8.30ին, 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Շ. Նարդունի։

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ։»

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ

Միհրան Իփէքճեան, Նշան Յովհաննէսեան. դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կեսարիոյ Սարը օղլան գիւղէն կարապետ Պապիկեան։ Գրել՝ Garo Ohanianի Café Arménien, Avenue Jean-Jaurès. Décines, (Isère): Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ։ Իմացնել* N. Sarkissian*ի*, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France:

— *Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղինէեան), հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Գրել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի* Aux Etablissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France: *Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Երուանդ Աշճեան կը փնտռէ իր հայրը Մանուէլ Աշճեան Եոզկատցի, 45 տարեկան, որմէ վերջին անգամ Դամասկոսէն լուր առնուած է. Իմացնել* Achdjian, Gaudinière-La Ville-aux-Clercs, Loir-et-Cher. France: *Արտասահմանեան թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։*

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

"ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ — 3 ամիս, 6 ամս. Տարի
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շ. 40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրատուն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՄԱՐՏ 1927
19 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 289 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՂ ՏՈՒԷՔ ՈՐ ՀՈՂ ՏԱՆՔ

Այս է, սկիզբէն ի վեր եւ մինչեւ այսօր, Երեւանի փարիզներուն պատասխանը, Ներգաղթի աղաղակին առջեւ:

«Տեղ չունինք», — այդ արդէն կ'ըսեն ու կ'ըսեն: Բայց միշտ ալ կ'աւելցնեն, — «Եթէ փող տաք, հող կուտանք»:

Այնպէս որ, հայրենիքի զաւակներուն Հայաստան վերադարձը, կարճ բառով՝ Ներգաղթը կը դառնայ ո՛չ թէ հողի, այլ փողի խնդիր:

Եւ կը փրփրին, երբ դիտել կուտանք թէ՝ ա՛յս ընթացքը վայել չէ ինքզինքը յարգող իշխանութեան մը, նոյն իսկ աշխարհակալ-քաղքենի երկիրներու մէջ: Կը բարկանան, եթէ ուզենք բացատրել թէ չկայ երկիր մը ուր պետութիւնը սակարկութեան մտնէ իր ժողովուրդին հետ, մանաւանդ աղիտահար, հալածական, անճար ժողովուրդի մը հետ:

1922ին, Յունաստանն ալ, չարաչար պարտուած, նոյնքան եւ թերեւս աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ կը գտնուէր քան այսօրուան Հայաստանը, բայց դուռները լայն բացաւ Փոքր Ասիոյ փախստականներուն առջեւ, որոնց մէջ Հայեր ալ կային, մօտ հարիւր հազար: Ջախջախուած եւ անպաշտպան Պուլկարիան քսան հազար հայ փախստական հիւրընկալեց, առանց հարցնելու թէ վեց ամիս ապրելու դրամ ունի՞ն: Սուրիա, տակաւին ալեկոծ, ներս առաւ Կիլիկոյ ամբողջ ժողովուրդը: Իսկ երեք հարիւր հայրենակիցներ որ խելք ըրեր էին Կովկաս երթալ, ետ դրկուեցան Բաթումէն, «վիզէ»ի առարկութիւններով: Անոնք ալ կը փախչէին սարսափահար, ինչպէս միւս բազմութիւնները…

Այս իրողութիւնները կը գրենք ու կը պատմենք 1922էն ի վեր: Կը գրեն ու կը պատմեն ուրիշներ ալ: Արդի՞ւնքը, — թաք լռութիւն կամ գռեհիկ հայհոյանք: Պարբերաբար շնո՛րհ կ'ըլլար քանի մը հազար հոգի ընդունելու, ինչպէս, ժամանակին, «Իրատէ» կ'ելլէր Թուրքիոյ մէջ, պետական պաշտօնեաներու թոշակները վճարելու համար: Շիրակի շարժը պատճառ եղաւ որ այդ շնորհն ալ դադրի: Հիմա, թէեւ կը խօսին հինգ հազարի նոր ցանկի մը մասին, բայց կը կարծենք թէ Դ. Նանվէրտեանի սովորական սուտերէն մէկն է այդ պատմութիւնն ալ: Արտասահմանի իր միւս պաշտօնակիցները բոլորովին տարբեր բաներ գրեցին այս մասին:

Յունաստանի մէջ կատարուած խաչագողութիւններէն, Ներգաղթի վրան-բաց առուծախէն յետոյ, դժուար թէ հաւատացողներ գտնուին Նոր կարգադրութեան:

Ամէն պարագայի մէջ, այդ խեղկատակ շնորհները չեն որ պիտի լուծեն տագնապը:

1926 Ապրիլին, Երեւանի Ներքին գործավարութեան Գաղթականներու Բաժինը հրատարակեց վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն 1922ի սկիզբէն մինչեւ 1925ի վերջը արտասահմանէն Հայաստան գացած են 17.452 գաղթականներ: Տարին ոչ իսկ հինգ հազար, ենթադրելով որ բոլորն ալ մեր հասկցած գաղթականներն են: Մինչդեռ գիտենք որ այդ շրջանին իրական ներգաղթ կատարուեցաւ միայն Յունաստանէն, եւ գացողներուն թիւը հինգ-վեց հազարէն աւելի չէ: Իսկ սո՞ւտ է որ, այդ միեւնոյն ժամանակամիջոցին, եւ մանաւանդ աւելի վերջերը, երեսուն հազար Թուրքեր եկած տեղաւորուած են մեր մանրանկար հայրենիքին մէջ: Եւ տակաւին չենք հաշուեր այն տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցները որ կարաւան-կարաւան հեռացած են Հայաստանէն, գործադրելով Արտաշէս Կարինեանի հռչակաւոր պատգամը. «Պէտք է վերջ տալ հայութեան հաւաքման Հայաստանի մէջ եւ 300,000 արեւմտահայ գաղթականները ցրուել Ռուսաստանի մէջ»: Ցրուել, որպէսզի մարի «նացիօնալիստական» բաղձանքներու կրակը:

Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ Երեւանի մարդպանները հիմնովին չփոխեն իրենց կորստաբեր, հակահայկական քաղաքականութիւնը: Որքան ատեն որ հայրենիքի զարգացման, ազգահաւաքման գործը չփոթեն ագարակի մը կամ Սիթրօէնի գործարանին մատակարարութեան հետ:

Համաձայն ենք որ արտասահմանի մէջ կուտակուած բոլոր ազգային գումարները օգտագործուին Հայաստանի համար: Այս մասին երկու խօսք չկայ: Բայց, մանկամտութիւն է այդ պայմանին հետ կապել Ներգաղթը: Փոխանակ պահանջելու որ փող տրուի, հայրենիքին դուռները բանալու համար, պէտք է նախ հողը տան, առանց առարկութեան եւ տաղտկալի ձեւակերպութեանց, եւ փողը ինքնին կը հոսի, թէ անհատաբար՝ վերադարձողներուն ձեռքով, եւ թէ հաւաքաբար, հանրային ձեռնարկներով:

Հարեւան էնկիւրին, իրենց եղբայրակիցն ու զինակիցը, ծրագիր պատրաստեր է արտասահմանէն 80—90,000 Թուրքեր փոխադրելու Թուրքիա: Մինչեւ անգամ կը խորհին Կովկասէն (Աճարիա եւն.) առնել մէկ մասը: Ինչո՞ւ Երեւանն ալ չի մշակեր այսպիսի ծրագիր մը, նոյն իսկ փոխադարձ համաձայնութեամբ, Աճարիայի տեղ Հայաստանը թեթեւցնելով: Ինչո՞ւ չեն օգտուիր Չիչերինի հաւատքներէն, Քուպանի տեղ Կովկասը առաջարկելով:

«Կա՛մ պիտի տարածուինք, կամ պիտի պայթինք», ըսաւ Մուսոլինին:

Տարբե՞ր է այսօրուան Հայաստանի վիճակը:

Նոյն իսկ իրենց գործակցող զինակիցներուն եւ տէրերուն համար, աւելի շահաւոր չէ՞ որ պակսի «տարածուելու» փորձութիւն մը, օտար աշխարհակալութեան գետին մը…: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱԿԱՑՆ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ…

Արեւ, Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, պարզելով գաղթականութեան անվերջ թափառումը երկիրէ երկիր, հետեւեալ բարի խրատները կուտայ.

— «Փրկութիւնը ներգաղթն է: Այսպէս ըսած ենք առաջին օրէն եւ պիտի շարունակենք միշտ ալ պաշտպանել այդ շիտակ տեսակէտը: Գաղթականներն ու տարագիրները փոխանակ երկրէ երկիր տանելու ի խնդիր աշխատանքի եւ ապրուստի, զանոնք պէտք է մաս առ մաս եւ անընդհատաբար փոխադրել Հայաստան:

«Բայց կ'ուշանայ այս փրկարար ծրագրին գործադրութիւնը: Ներգաղթը վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած է ցանցառ եւ դանդաղ:

«Սակայն հիմա ըսենք, ինչ որ երէկ չըրինք: Հինգ հազար տարագիրներու փոխադրութեան նախապատրաստութիւն տեսնուած է եւ պահանջուած գումարն ալ հայթայթուած: Այս փոխադրութիւնը ուշացաւ Լէնինականի աղէտին պատճառաւ, ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, բայց այս գարնան կարաւանը պէտք է ճամբայ ելնէ:

«Եւ այնուհետեւ խօսքն ու գործը գաղութահայութեանն է, Ան է որ պարտական է անմիջապէս նոր ձեռնարկներ կատարել, եւ Հայաստանի անունով ու Հայաստանի համար տրամադրուած ու տրամադրելի բոլոր գումարները ի մի հաւաքելով յատկացնելու է մեր երկրի շինարարութեան եւ տարագիրներու փոխադրութեան նպատակներուն:»

Այս խելօք խրատներուն առթիւ, Երեւան, դիտել կուտայ.

—«Համաձայն ենք «Արեւ»ին. մենք ալ միշտ նոյն տեսակէտն ենք արծարծեր ամէնէն առաջ և ամէնէն հետեւողական կերպով պաշտպաներ զայն: Մեր այս տեսակէտին կիրարկումն է որ մեզի կը թելադրէ հրապարակով պահանջել որ Հայաստանին, իր իսկական տիրոջը տրամադրուի ի միջի այլոց նաեւ Մելքոնեանի նուիրատուութիւնը, ներգաղթի գործին ծառայեցնելու համար:

«Ուրեմն, «Արեւ»ին կը մնար շիտկէ շիտակ ըսել, թէ ի՛նչ է իր կարծիքը. արդեօք Մելքոնեան նուիրատուութի՞ւնն ալ կը մտնէ «Հայաստանի անունով ու Հայաստանի համար տրամադրուած ու տրամադրելի բոլոր գումարներու» ցանկին մէջ:

«Ինչո՞ւ «Արեւ»ը մեզի հետ մէկ տեղ չի պայքարիր Մելքոնեան նուիրատուութիւնը իր իսկական տիրոջ վերադարձնելու եւ ներգաղթի գործին տրամադրելու համար: Առանց այդ պայքարին, լոկ բարի ցանկութիւն, թղթին յանձնուած մէկ ընդհանուր տեղիք կը մնայ «Արեւ»ի խորհրդածութիւնը:»

ՄԵԶԻ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԵՆ թէ «Վագըթ»ի կողմէ Ազգ. Պատուիրակութեան նախկին նախագահներուն վերագրուած նամակը պարզ յերիւրանք է:

ԿԱՐՏԱՆԻ (Մարսէյլ) Լա Մին Թաղամասին մէջ կազմուած է Լճէի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը: Միութիւնը թէեւ փոքրաթիւ է, սակայն եռանդուն եւ գործունեայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ռազմափորձերը

Պոլսէն կը հեռագրեն Մարտ 17 Թուականով. — Իգտամ կը գրէ թէ՝ այն պահուն, ուր պետութեանց արտաքին նախարարները ամէնէն աւելի կը խօսին խաղաղութեան մասին, Անգլիա, ռազմափորձի պատրուակին տակ, Ճիպրալթարի շուրջ կը համախմբէ իր Նաւատորմը, անշուշտ Ֆրանսան եւ Իտալիան վախցնելու եւ այս երկու ազգերուն հասկցնելու համար որ Թանճէրի խնդրին մէջ անգլ. քաղաքականութիւնն է որ պէտք է յաղթէ:

Այս Նաւային ցոյցով Անգլիա կ'ուզէ աշխարհին հասկցնել թէ վճռած է պաշտպանել Հնդկաստանի ճամբան:

Գալով ֆրանս. ռազմափորձերուն, «Իգտամ» կ'ըսէ թէ անոնք պատասխան մըն են անգլիական ռազմափորձերուն:

⁂ Մարտ 16ին Սելանիկի առջեւ հասաւ ֆրանս. Նաւատորմը, ծովակալ Պուիի հրամանատարութեան տակ: Ծովակալը այցելեց Զէյթինլիքի Ֆրանս. զինուորական գերեզմանատունը, ինչպէս նաեւ իտալ. եւ անգլ. գերեզմանատունները:

Իտալիա եւ Ալպանիա

Պերլինէն Մարտ 17 Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Դիւանագիտական շրջանակները մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այն դէպքերով որոնք ժամանակէ մը ի վեր կը պատրաստուին Պալքաններու մէջ: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կայ Ալպանիոյ մասին, որ իտալական մեքենայութեանց շնորհիւ գրգռութեանց վառարան մը դարձած է, ուսկից կրնայ ծագիլ պատերազմ բռնկցնող կայծը:

Իտալական գործակալներ Թիրանայէն մինչեւ Վիէննա լուր կը տարածեն այս առասպել թէ սերպ «քոմիթէճի»ները կը պատրաստուին արշաւել Ալպանիոյ վրայ, ուր բնակչութիւնը շատ մտահոգ է: Եթէ այդ յարձակումը կատարուի, գերման ազգայնականներն ալ, որոնք հակառակ Ահմէտ Զօկուի ներկայ կառավարութեան, Սերպերուն պիտի միանան՝ Թիրանայի կառավարութեան դէմ:

Այս բոլոր զրոյցները ձգտուած վիճակի մէջ կը պահեն Պալքանները: Իտալիոյ զինուորական պատրաստութիւններն են պատճառը այս վիճակին:

Եուկօսլաւիոյ Թագաւորը Ալեքսանդր, որ Պուքրէշ գացած էր, Պելկրատ մեկնեցաւ:

⁂ Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ Ալպանիոյ վարչապետ Ահմէտ Զօկու զէնքի տակ կանչած է բազմաթիւ դասակարգեր եւ իր անձնապահ գունդը զօրացուցած է, վախնալով այն լուրերէն թէ Սերպերը կը ծրագրեն տապալել զինքը: Ալպանական կառավարութիւնը սարսափած է այն լուրերէն թէ հրոսախումբեր կը կազմուին եուկօսլաւ հողի վրայ:

Պալքաններու կացութիւնը

«Փօփիւլէր»ի պալքանեան թղթակիցը նոր թղթակցութեան մը մէջ դարձեալ կը քննէ Պալքաններու կացութիւնը եւ կ'ըսէ. «Մինչեւ մեծ պատերազմ, Անգլիոյ շահերը Պալքաններու մէջ — գոնէ ուղղակի — կը վերաբերէին Պոլսոյ եւ Յունաստանի: Պատերազմէն վերջ այս շահերը ընդարձակուեցան և հիմա Անգլիա ամուր կերպով ոտք դրած է ամբողջ պալքանեան թերակղզիին մէջ, բացի Եուկօսլաւիայէն, ու ամէն տեղ կը տեսնուի Անգլիոյ ազդեցութիւնը:

Փոքր համաձայնութեան պետութիւնները Ֆրանսայի կապուած են իրենց շահերու համանմանութեան պատճառաւ: Անգլիոյ վարիչները, իբրեւ գործնական մարդեր, երկրի մը շահերը նկատի չեն առներ, ժողովուրդը սիրաշահիլ չեն ուզեր, կառավարութիւնը կը բաւէ: Այդ կառավարութիւնը ո՛րքան շատ դժուարութիւններ ունենայ, այնքան դիւրին է զայն գործիք դարձնել: Անգլիա գիտէ նաեւ լաւ վարձատրել իր հաւատարիմները: Դրամ փոխ կուտայ, իբրեւ գործի մարդ, եւ այդ առիթէն օգտուելով Անգլիացիներ կը տեղաւորուին ամէն տեղ՝ դրամատուններու, գործարաններու, նոյնիսկ Նախարարութեանց մէջ, ու այսպէսով իրական տէրը կը դառնան այդ երկրին: Այս մեթոտին շնորհիւ այսօր Անգլիա Պալքաններու տէրը դարձած է: Իր գլխաւոր նպատակն է պաշարման տակ առնել Ռուսիան:

Այս վերջինը եւս մեծապէս կը շահագրգռուի Պալքաններով: Վտանգաւորը ռուս պոլշեւիկութիւնը չէ այլ ռուս ազգայնականութիւնը, որ այսօր աւելի քան երբեք զօրաւոր է: Անգլիա բնաւ չպիտի կրնայ Եուկօսլաւիան եւ Չեխօսլովաքիան իր կողմը շահիլ՝ Ռուսիոյ դէմ գործելու համար: Նախկին եռանկիւնը՝ Պելկրատ—Փրակա—Մոսկուա՝ պիտի վերակենդանանայ, ու այն ատեն Պուլկարիա, Ռումանիա, նոյնիսկ Հունգարիա՝ պաշարուած 130 միլիոն Սլաւներէ, պիտի ստիպուին հրաժարիլ անգլիական պաշտպանութենէն:

Ձերբակալուած պոլշեւիկը արձակուած

Գրեցինք թէ Պոլսոյ քաղաքական ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր խորհրդային առեւտրական գործակալութեան գլխաւոր պաշտօնեաներէն Աքունօֆը: Յիշեալը Երեքշաբթի օր ազատ արձակուեցաւ: «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ գանձային նախարարը յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութեան կողմէ առանց հատուցումի գրաւուած Անգլիացիներու պատկանող առեւտրական և ճարտարագործական սեփականութեանց ընդհանուր արժէքը 180 միլիոն ոսկիին կը գնահատուի: Այս մասին քանիցս բանակցութիւններ կատարուած են, առանց արդիւնքի մը յանգելու:

Պելճիքան ալ պիտի ճանչնայ.— Պելճիքայի ծերակոյտին մէջ արտաքին նախարար ընկերվարական Վանտէրվէլտ յայտարարեց.

«Ես կողմնակից եմ սովետներու ճանաչման, որովհետեւ այդ հսկայ երկիրը կարելի չէ դուրս ձգել միջազգային խնդիրներէն: Արդէն գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ ճանչցած են զայն: Սակայն այս խնդիրը չկայ կառավարութեան ծրագրին վրայ ու կը խոստանամ առով չզբաղիլ»:

ՓԱՅՏԷ ԿՕՇԻԿՈՎ.— Լիլի մօտ Միլօնֆօս գիւղին մէջ ձերբակալուեցաւ ֆրանսացի ագարակպանի մը 16 տարուտղան, Փիէր Պօնէ, որ հօրը դրամները գողնալու համար փայտէ կօշիկի հարուածներու տակ սպաննած էր իր հայրը: Ամբողջ գանկը ջարդու փշուր եղած և աջ ականջը փրթած էր: Սակայն, կատարուած քննութենէն կը հասկցուի որ, սարսափելի պայքարէ մը յետոյ միայն հայրը ինկած և յաղթուած է: Հօրը ձեռքին մէջ կը մնային մազի փունջեր, զորս խլած էր զաւկին գլխէն՝ ինքզինք պաշտպանած ատեն: Վայրենի հայրասպանը սակայն այնքան անգթօրէն գործադրած էր ոճիրը, որ հօրը մարմինը ծեծուած միս էր դարձած, ճակտոսկրը ներս էր ինկած: Պատերը ներկուած էին արիւնով, որ ժայթքած էր ուժգնօրէն:

Քննութիւններուն ներկայ գտնուած է հայրասպանը, ձեռքերը զրպանը, վստահ որ չպիտի կրնան հասկնալ, որովհետեւ լուացած էր իր արիւնթաթախ լաթերը: Սակայն արդարութիւնը իր ծանր ձեռքը դրաւ այդ վայրենի զաւկին ուսին վրայ:

ԵՐԵՔ ՏՂԱՅ ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Հինգշաբթի ցորեկին, Սէնթ'Ուէնի աղքատիկ տաղաւարներէն մէկուն մէջ, երեք տղաք կը խաղային: Մինակ էին ու իրենց տարիքն էր 4, 2 տարու եւ 5 ամսու: Յանկարծ կրակ ցատկեց ծածկոցներուն վրայ, բռնկեցաւ տաղաւարը եւ ողջ ողջ այրեցան երեք երախաները:

Մայրը տուն դարձաւ այն պահուն, երբ վերջին կրակները կը ծխային դեռ: Յուսահատ գետին ինկաւ:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ԵՂԱՆԱԿ ՄԸ.— Պորտոյի Պէկլը փողոցին մէջ վաթսունամեայ կին մը անձնասպան կ'ըլլայ զարհուրելի եղանակով մը: Նախ նամակի մը մէջ նկարագրելէ յետոյ թէ ի՛նչ եղանակով պիտի մեռցնէ ինքզինք, կը մտնէ մառանը, իր հագուստներուն վրայ կը թափէ քարիւղ, կը վառէ ինքզինք եւ սարսափելի չարչարանքներու մէջ՝ գետինին վրայ սողալով կրակ կը ձգէ մառանին ամէն կողմը:

Ու մինչեւ որ հրշէջները կը հասնին, դժբախտ կինը ածխացած էր արդէն:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՄԱՆ ՕՐԵՐԻՆ

Վրաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը (25 Փետր.) այս տարի տօնւեց արտակարգ հանդիսաւորութեամբ։ Բազմաթիւ ժողովներ, ճառեր, տօնական հրատարակութիւններ, ողջոյնի հեռագիրներ ամէն կողմից։ Անդրկովկասեան կառավարական՝ պաշտօնաթերթը՝ «Զարիա Վաստոկա»ն իր Փետր. 25ի համարը ամբողջապէս նուիրել է Վրաստանի խորհրդայնացման վեցամեակին։ Նրա մէջ հրատարակուած նիւթերից մեզ համար առանձնապէս հետաքրքրական է «Խորհրդային իշխանութեան առաջին օրերը յօդւածը», ուր առաջին անգամ եւ պաշտօնապէս ներկայացւում են այն դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Վրաստանի խորհրդայնացման ողբերգական օրերին։ Այդ յօդւածը մենք առաջ կը բերենք ամբողջովին. նրա մէջ շօշափւած խնդիրները ոչ միայն պատմական արժէք ունին, այլ եւ այսօրւայ հրատապ քաղաքականութեան նիւթ են։

Յայտնի է, որ Թիֆլիսը կարմիր բանակի կողմից գրաււեց 1921 թ. Փետր. 25ին։ Եւ ահա հազիւ մի շաբաթ անցած.

«1921 թ. Մարտի 3ին, Վրաստանի յեղկոմի անդամներ Ընկ. Օրախելաշւիլին եւ Էլիաւան Մոսկւայից կանչւեցին ուղիղ հեռագրաթելի մօտ։ Ստալինի միջոցով Լէնինը դիմեց նրան հետեւեալ ողջոյնով ու հարցումներով.

— Հաղորդեցէ՛ք վրացի կոմունիստներին եւ, յատկապէս, Վրաստանի յեղկոմի անդամներին իմ ջերմ ողջոյնը խորհրդային Վրաստանին։ Առանձնապէս խնդրում եմ հաղորդել ինձ՝ կա՞յ արդեօք մեր եւ ձեր միջեւ համաձայնութիւն երեք հարցերի մասին.

1) Անհրաժեշտ է անմիջապէս զինել բանւորներին եւ ամենից աւելի աղքատ գիւղացիներին՝ ստեղծելով վրացական ամուր բանակ։

2) Անհրաժեշտ չէ՞ք գտնում արդեօք հետեւել զիջող քաղաքականութեան Վրաց մտաւորականութեան եւ մանր առեւտրականների նկատմամբ։ Վերջիններին, թերեւս, պէտք չգայ ենթարկելու ազգայնացման(*), այլ, ընդհակառակը, բարելաւել նրանց վիճակը եւ տալ նրանց հնարաւորութիւն շարունակելու մանր առեւտուրը(**)։

3) Չէ՞ք գտնում արդեօք նպատակայարմար որեւէ ընդունելի ձեւի համաձայնութիւն Ժորդանիայի կամ նրա նման վրաց մենշեւիկների հետ, որոնք դեռ ապստամբութիւնից առաջ բոլորովին թշնամի չէին խորհրդային իշխանութիւնը որոշ պայմաններով Վրաստանում մտցնելու գաղափարին։ Եւ ընդհանրապէս, վրաց կոմունիստները կարող են զերծ մնալ ռուս շաբլոնի (կաղապարի) կիրառումից՝ ստեղծելով ճկուն ու իւրայատուկ գործելակերպ, որով աւելի մեծ զիջումներ անէին ամէն կարգի մանր բուրժուական տարրերին։

Այս ողջոյնին ու հարցումներին ընկ. Օրախելաշւիլին եւ Էլիաւան պատասխանեցին հետեւեալը.

— Ամենից առաջ, հաղորդեցէ՛ք ընկ. Լէնինին մեր հիացական երախտագիտութիւնը ողջոյնի համար եւ մեր խորունկ համոզումը, որ նա ոչ մի վայրկեանչիմոռանայ մեզ՝ վրացի կոմունիստներիս եւ կը շարունակէ տալ իր իմաստուն ցուցմունքներն ու խորհուրդները՝ ապահովելով մեզ սխալներից, որոնք անխուսափելի են կեանքի եւ յարաբերութիւնների, մանր-բուրժուական կազմ ունեցող մի երկրում պրոլետարական գործելակերպ մտցնելու ժամանակ։

Մեզ տրուած հարցումներին պատասխանում ենք. բոլոր երեք հարցերում էլ մենք ամբողջապէս համաձայն ենք ընկ. Լէնինի հետ եւ հաստատում ենք ընկ. Օրջոնիկիձէի կարծիքը՝ առաջադրուած հարցերի վերաբերմամբ մեր շարքերում տիրող(*) համերաշխութեան մասին։

Ինքնուրոյն, անկախ ընկերվարական Վրաստանում, իր ընկերային իւրայատուկ կազմով եւ դասակարգերի փոխյարաբերութեամբ, մենք անպայման կերպով հրաժարում ենք շինարարութեան շաբլոններից։ Թիֆլիս մտնելու հէնց առաջին օրից, սկսեցինք գործադրել այն իւրայատուկ գործելակերպը, որ այժմ առաջարկում է ընկ. Լէնինը։ Մշակում ենք եւ մօտաւոր օրերում կը վերջացնենք ծրագիրը վրաց կարմիր բանակի, որ կոչւած է պաշտպանելու բանւորա-գիւղացիական իշխանութիւնը եւ պահպանել ընկերվարական հանրապետութեան անկախութիւնը արտաքին եւ ներքին դաւադրութիւններից։

Վրացի եւ ընդհանրապէս, տեղականմտաւորականութիւն հանդէպ մենք կատարելապէս բարեհացակամ ենք։ Մենք չենք յապաղի դնել նրան աշխատանքի բարենպաստ պայմանների մէջ, կը տանք նրան կատարեալ ազատութիւն զարգացնելու առողջ ազգային մշակոյթը մայրենի լեզւի գետնի վրայ։ Մենշեւիկների չարանենգ եւ անընդհատ պրօպականդը խորուն հետքեր է թողել հասարակութեան զանազան շրջաններում՝ արմատացնելով ընդհանուր համոզում, որ բոլշեւիզմը Վրաստանում նշանակում է բռնի ջնջումը ազգային բոլոր արժէքների, փչացումն ու խորտակումը մշակոյթի ազգային բոլոր նւաճումների։ Բայց մեր գալով ամէնքը համոզւեցին, թէ անհեթեթ են այս եւ «բոլշեւիկեան սարսափների» մասին տարածւած համոզման բոլոր հէքեաթները, եւ մէկը միւսի յետեւից սկսեցին Յեղկոմ գալ պատգամաւորութիւններ՝ զանազան խաւերից՝ գիտնականներից, արհեստագիտական եւ այլ նման ընկերութիւններից եւ կուսակցական ու անկուսակցական մտաւորականութիւնից՝ յայտարարութիւններով, թէ պատրաստ են աշխատելու խորհրդային իշխանութեան ո՛չ վախից, այլ խղճմտութեամբ։ Մենք հաւատացած ենք, որ փոխադարձ հասկացողութիւնը նոր իշխանութեան եւ մտաւորականութեան միջեւ արդէն հաստատուած եւ յետագային է՛լ աւելի կ՚ամրանայ աշխատանքի ընթացքին։

Մանր բուրժուազիային վիրաւորելու նպատակ չունինք մենք, մանր առեւտուրը չենք մտածում արգիլել։ Զգուշութիւն ցոյց կը տանք եւ գիւղի մանր սեփականատիրական փոխյարաբերութիւնների բարեփոխման համար, բայց գիւղական խորհուրդների գաղափարը կ՚իրագործենք բովանդակ մաքրութեամբ ու կատարելութեամբ։

Մենք չենք հրաժարւում համաձայնութիւնից ձախ կուսակցութիւնների, որոնց թւում և ձախ մէնշեւիկների հետ, ինչ որ դրանք գոյութիւն ունին Վրաստանում։ Անհաշտութիւնը մենք մի կողմ ենք նետել դեռ Թիֆլիս մտնելուց առաջ՝ յայտարարելով Փետր. 25ին ընդհանուր ներում։

Մեր համաձայնութեամբ, կուսակցական եւ անկուսակցական մտաւորականութեան ներկայացուցիչները մեկնեցին, ռազմաճակատի գծի վրայով, բանակցելու համար նախկին կառավարութեան եւ սահմանադիր ժողովի հետ՝ դադարեցնելու համար պատերազմը, քանի որ անյոյս բան է դիմադրելը, եւ համաձայնութեան գալու համար նոր իշխանութեան հետ՝ խորհրդային իշխանութեան ճանաչման պայմանով։

Արդիւնքները դեռ յայտնի չեն. սակայն եւ այնպէս, մենք չէ որ անմիտ յամառութեան պիտի զոհաբերենք կենսական շահերը աշխատաւորական ամենալայն զանգւածների, որոնք անպայման վնասւում են պատերազմական գործողութիւնների շարունակութիւնից։

Ուղիղ հեռագրաթելով կատարուած այս մտերմական խօսակցութիւնը Թիֆլիսի Վրացի կոմունիստ պետերի ու Մոսկւայի Վրացի կոմունիստ պետերի միջեւ այնքան բնորոշ է եւ այնպէս պերճախօս, որ հազիւ թէ մեկնութիւնների կարիք մնայ։ Պարզ է. Վրացի կոմունիստները Մոսկւայում, ձեռ ու ոտ ընկած, մէջտեղ են քաշում Լէնինի հեղինակութիւնը՝ փրկելու համար իրենց հայրենիքը քաղաքացիական պատերազմ ի արհաւիրքներից։ Եւ տեսնում էք՝ ի՛նչ խոհեմ, ի՛նչ հեռատես խորհուրդներ են դուրս գալիս Լէնինի բերանից՝ Վրացի Ստալինի միջոցով.— Կազմել վրաց ազգային բանակ, խնայել եւ առաջ քաշել Վրացի մտաւորականութիւնը, խնայել Վրացի «մանր - բուրժուազիային», այսինքն՝ բռնագրաւումներ չկատարել, համաձայնութեան գալ մենշեւիկների հետ, նոյն իսկ պոլշեւիկների դէմ պատերազմող Ժորդանիայի հետ...։

Եւ ի՞նչ. պարզւում է, որ բոլորովին անտեղի է եղել Մոսկւայի Վրացի կոմունիստների անհանգստութիւնը, որովհետեւ Վրաստանի կառավարութիւնը կազմող Վրացի կոմունիստներն էլ ներշնչւած են ճիշտ նոյն գաղափարներով ու նոյն մտահոգութիւններով։

Համեմատեցէք այժմ. Հայաստանի խորհրդայնացման նախորդող ու յաջորդող դէպքերին եւ հայ կոմունիստների վարած քաղաքականութեան հետ։ Եւ յիշեցէք, որ ճիշտ այն պահուն, երբ Լէնինը, Ստալինի միջոցով, չափաւորութեան և իմաստութեան խրատներ էր տալիս Վրացի կոմունիստներին, Հայաստանում արիւն էր հոսում եւ նոյն Օրջոնիկիձէներն ու Էլիաւաները 11րդ կարմիր բանակի եւ կրքից յիմարացած հայ կոմունիստների միջոցով մահ էին սպառնում հայ «մանր-բուրժուաներին» ու հայ մտաւորականութեան...։

Ս. Վ.

(*) Այսինքն՝ բռնագրաւել գոյքերը։

(**) Բնորոշ է, որ այդ ժամանակ նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը դեռ յայտարարուած չէր եւ Ռուսաստանում ամէն տեղ արգիլուած էր մանր առեւտուրը։

(*) Բնագրում ասւած է «փառող»։

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ պետական դիւանը ձեռնարկած է հրատարակելու այն փաստաթուղթերն ու նիւթերը որ կը վերաբերին 1917-1918 թուականներու դէպքերուն։ Ժողովածուին մէջ կը մտնեն մինչեւ այսօր չհրատարակուած փաստաթուղթեր,— Անգլիական հրամանատարութեան թղթակցութիւնները Մուսավվաթ կառավարութեան հետ, Օսմանեան կառավարութեան հետ կնքուած դիւանագիտական դաշնագիրը, անգլիական գրաւման բանակի հրամաններն ու կոչերը եյլն.։

ՕՏԵՍԱՅԻ ԾՈՑԸ ՍԱՌԱԾ.— Օտեսայի ծոցը սառած է 8 քիլոմեդր տարածութեամբ։ Հաղորդակցութիւնները դադրած են։ Սառոյց ճեղքող երեք նաւեր կ՚աշխատին ճամբայ բանալ նաւերուն։

ՆՈՐ ԳԻՒՏ.— Լենինկրատի մէջ ճարտարագէտ Աֆոնին հնարած է միջոց մը, որով կարելի պիտի ըլլայ արգիլել մթերուած նաւթերու գոլորշիացումը։ Մթերուած ու պահուած նաւթերը միշտ կը կորսնցնեն իրենց արժէքաւոր տարրերը, պէնզինը եւ եւկազոլինը կը գոլորշիանան։ Աֆոնինի գիւտին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պահել զանոնք նաւթին մէջ։

ՊԵԹՀՈՎԷՆԻ մահուան հարիւրամեակին առթիւ, Վիէննայի մէջ կազմակերպուած հանդէսներուն մասնակցելու համար Թուրքիոյ կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած է երաժշտանոցի ուսուցիչներէն Նիյմէթ Վահիտ հանըմ։

*. Ֆրանսայի կողմէ, կրթական նախարար, Էռիօ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Փարիզի ջոջերուն լրբութեան մէկ պատճառն ալ պէտք է փընտռել Էջմիածնի ճիզուիթական քաղաքականութեան մէջ։

Տարակոյս չկայ թէ Փարիզի եկեղեցւոյ ջոջերը իրենց Հոգեւոր Հովիւին հետ միասին թղթերով ռմբակոծած են Էջմիածինը, իսկ այս վերջինը բոլոր կողմերն ալ սիրաշահելու բա՛րձր առաքինութիւնը ձեռքէ չէ ձգած, իբրեւ շահաւոր գործ։

Այս եզրակացութիւնը ապացուցանող շատ մը երեւոյթներ կան։

Պատգ. Ժողովէն յետոյ, մանրամասն տեղեկագիր մը ղրկուած է Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդին, ինչպէս նաեւ յայտնուած է թէ Պատգ. Ժողովին կողմէ Պալաքեան եպիսկ. ընտրուած է Եւրոպայի առաջնորդ եւ խնդրուած է հաստատել այդ ընտրութիւնը։ Էջմիածինը, որ չափազանց փութկոտ պատասխաններ կուտայ դրամական հարցերու մասին, ցարդ ո՛ր եւ է պատասխան տուած չէր վերոյիշեալ հարցերուն առթիւ։ Ինչո՞ւ։

Եթէ Գերագոյն Խորհուրդը իրապէս կը ցանկար, որ Եւրոպայի նոր թեմը կազմակերպուի, ինչպէս ցոյց կուտայ կաթողիկոսին կոնդակը, այդ ցանկութիւնը իրականութիւն կը դառնար Պատգ. Ժողովի գումարումով։ Ի հարկէ կաթող. պատուիրակի պաշտօնը առժամեայ հանգամանք մը միայն կրնար ունենալ որոշ գործի համար — այս առթիւ՝ թեմի կազմակերպութեան համար։ Երբ թեմը կը կազմակերպուի եւ կ՚ընտրէ իր վարչութիւնն ու առաջնորդը, պատուիրակի արտակարգ պաշտօնը ինքնին վերջ կը գտնէ։ Այսքան տարրական բաներ անշուշտ գիտեն Գերագոյն Խորհուրդին փորձառու անդամները. բայց գիտնալով հանդերձ լռութիւն կը պահեն։

Եթէ Ժողովը ապօրինի էր, կրնային այդպէս ըսել ու հրահանգել նոր ժողովի մը գումարումը։ Եթէ առաջնորդի ընտրութիւնը չէր եղած յարմար եկեղեցականի մը վրայ, նորէն կրնային այդպէս ըսել։ Իսկ եթէ ամէն բան լաւ էր, պէտք էր անմիջապէս հաստատէին։ Աւելին, եթէ կաթ. պատուիրակը ընդունակութիւն ցոյց չտուաւ լաւագոյն ձեւով կազմակերպելու թեմը, պարտաւոր էին անմիջապէս փոխել եւ ուրիշ մը նշանակել։

Ասոնց ոչ մէկը ըրին։ Իրերը թողուցին իրենց վիճակին մէջ, ինչ որ իրաւունք կուտայ մեզի պնդելու թէ Գերագոյն Խորհուրդը ինչ ինչ նկատումներով բոլորին ալ արտօնութիւն կուտար իրենց խելքին փչածը ընելու։

Կաթող. կոնդակը կը հրամայէ Եւրոպայի բոլոր եկեղեցականներուն՝ կաթ. պատուիրակը ճանչնալ իբրեւ Հոգեւոր պետ։ Որքան ատեն որ այս պաշտօնը ետ չէր առնուած անկէ, հրամանը պիտի մնար հրաման եւ պարտադիր բոլոր եկեղեցականներուն, հոգ չէ թէ որքան խոնարհ, կամ բարձր ըլլար անոնց աստիճանն ու պաշտօնը։ Արդ, Մանչէսթըրի Հոգեւոր Հովիւը առաջին օրէն չուզեց ճանչնալ այդ հեղինակութիւնը։ Լոնտոնի եկեղեցիին Հոգեւոր Հովիւը յայտնեց թէ ինք կը ճանչնայ միայն մէկ հեղինակութիւն «փաթրոն»ին հրամանը։ Փարիզի Հոգեւոր Հովիւը, ինքզինքը առաջնորդի տեղ դրած, նոյն պաշտօնին բոլոր գործառնութիւնները կը փորձէր կապել իրեն հետ, կրթնած Փարիզի ազաներուն ազդեցութեան եւ ճարպիկութեան, եւ այնքան առաջ կ՚երթայ, որ կը սկսի ծովուն միւս կողմն ալ կարգադրութիւններ ընել։

Այս բոլորին ծանօթ էր Գերագոյն Խորհուրդը, սակայն վերջին պահուն միայն դիտողութիւն մը ուղղեց Լոնտոնի խնամակալութեան եւ Փարիզի Հոգեւոր Հովիւին, եւ ուղղակի կամ անուղղակի — քաջալերեց ըմբոստացողները, առանց մտածելու թէ այսպիսով ամէն կազմակերպութիւն կը քայքայուի։

Քանի մը տարիէ ի վեր կը շարունակուի Լոնտոնի Կիւլպէնկեան եկեղեցւոյ գայթակղութիւնը։ Ցեղին համայնքը բարոյական պօյքօթի ենթարկած է զայն։ Սակայն Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ինքզինք Հոգեւոր իշխանութեան հետ շփոթած, ինք կը նշանակէ Հովիւը։ Ծանօթ գայթակղութենէն յետոյ, կը դիմէ ուրիշ Գերագոյն իշխանաւորի մը, Փարիզի եւ Պելճիքայի Հոգեւոր Հովիւին, որ հրդեհէն ապրանք մը փախցնելու ձեւով, կը փութայ քահանայ մը ղրկել հոն, անշուշտ Լոնտոնը համարելով Փարիզի կամ Պելճիքայի մէկ արուարձանը։

Կաթող. պատուիրակը փոխանակ այս անկարգապահութեան «սրբազան» հեղինակը պատասխանատուութեան կանչելու կը փորձէ պատժել քահանան, որ իր պետին հրամանը միայն կատարած է։

Ի հարկէ այս բոլոր անկարգութիւններէն յետոյ, կաթողիկոսական պատուիրակին կը մնար կամ հեռանալ պաշտօնէն, իբրեւ անկարող թեմը կառավարելու եւ կամ դիմել այլ արմատական միջոցներու։ Ան ոչ մէկը ըրաւ, ոչ ալ միւսը, ընդհակառակն նոր զիջումներ փորձեց, անկարգներուն սիրտը շահելու համար։

Կ՚ըսուի թէ Պալաքեան եպիսկոպոսին առաջարկած են առաջնորդարանի երկու պաշտօնեաները, դիւանապետն ու իրաւագէտ-խորհրդականը — հեռացնել, իբրեւ խոչընդոտ համաձայնութեան։ Կաթող. պատուիրակը, այդքան փորձառութենէ յետոյ, կ՚ընդունի նաեւ այս պայմանը առանց հասկնալու, որ մարդիկը խաղի ելած են իրեն հետ։

Եզրակացութիւն.— Այս ճանապարհով Եւրոպայի հայ գաղութը կազմակերպութիւն չի կրնար ունենալ։

Քանի մը տարիներու փորձերը ցոյց կուտան թէ, եկեղեցական ղեկավարները, Էջմիածինէն մինչեւ հեռաւոր գաղութները, անընդունակ են իրենց անձնական եսը, փառասիրութիւնը եւ շահախնդրութիւնը զոհելու հանրային շահերուն։ Կան նաեւ բազմապիսի խմբակցութիւններ, որոնք կը սարսափին կամ կը խորշին ո եւ է հանրային կազմակերպութենէ։

Այսպիսի պայմաններու մէջ ի՞նչ պէտք է ընել, ձեռնթա՞փ ըլլալ, թէ մտածել ուրիշ միջոցներով կազմակերպութիւն ստեղծել։

Անշուշտ, մեր խօսքը դրական կողմն է։ Պէտք է ստեղծել կազմակերպութիւն ու անպայման, եթէ կ՚ուզենք մեր հանրային կեանքը կարգաւորել։ Այս բոլոր փորձերէն յետոյ, ժողովուրդը ուղղակի ինք իր ձեռքը պիտի առնէ գործը եւ վճռապէս պիտի մաքրէ հրապարակը, վստահ ըլլալով որ իր ուժին առջեւ տեղի պիտի տան բոլոր տեսակի խափանարարները։

Թէ ինչպէս եւ ինչ ձեւով,— տարբեր նիւթ է, ատով կը զբաղինք ուրիշ առթիւ։

Յ. ԱՄԱՑՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Ծաղկաստան.— Գրեց՝ Յ.
ղարքոնի, Բ.Շարք. Տպգ.
Թարեան, Վենետիկ, 1926.

Նոր քերթողը պատուհան[illegible]
բանայ ապագան դուրսի աշխար[illegible]
մէջ կը փնտռէ։ Հին քերթողը
տուհանը կը գոցէ եւ անցեալը
մաստասիրէ։

Նոր քերթողներէն է
կաստան»ի հեղինակը։

Վիճակահանութիւնը բախ[illegible]
դուռը կը զարնէ, բանաստե[illegible]
սրինգին եօթը ծակերէն
աղուոր կոյսեր կը հանէ, վիճ[illegible]
ջրով այդ եօթը կոյսերը՝ հա[illegible]
նուկ ծաղիկներու կը փոխէ։

Ծաղկաստանի աշուղն սրինգ[illegible]
կ՚երգէ, դաշտերուն վրայ
կը հոսի, հարսնուկները
կը ծափեն, աշուղը կը
դժնիկ խոցերը, եօթը աղ[illegible]
սերը արտասուող ուռենի
փոխուին։ Գուսանը կ՚ափսո[illegible]
իր յոյսերը խաբուած են,
երազած գեղագանգ մար[illegible]
դագաղի մը պէս իր դիմա[illegible]
բացուի։

Անուրջի չափ սիրուն հոգ[illegible]
իր դիմացէն կ՚անցնի, դժ[illegible]
ան, կ՚ամաչէ։ Եւ երգիչը
կ՚ուզղէ իր այս խօսքերը.
խաբիումս, սիրոյ բոյնը եր[illegible]
սիրտն է»։ Ու պէտք է գի[illegible]
որ նման երգիչներու բերանէ
թաց կը մնայ գարնան մեղ[illegible]

Կը լսես այս գեռատի
ղին երգերը, եւ վա՜յ կը
այն բարիներուն որ արեւ
համար, իրենց արեւն ալ
կու տան։ Անոնց գերեզմանը
հաւասար հարթ կը մնայ, եւ
մէկը իր սրտէն խլեակ մը
հետ կը թաղէ։

Երանի անոր որ անոյժ
ներով կ՚օրօրուի – երազներով
ուղը միշտ երանութեան
կ՚ապրի. այդ երջանիկներէ
„Ծաղկաստան"ի երգիչը, զի
եղջիւրը միշտ իր գրպանին
է. զի ամէն անոնք որ կը
իր բերնին, անուշ են, զի
գտած նուռի գինիովը կը զի
նայ, կը յափշտակուի։ Երգը
դադար կը հոսի անոր շրթն[illegible]
Անոր աղուոր կուռքին շուրջը
արժանաւոր իր արժէքը կը
սնցնէ եւ... նոյն իսկ մահը։

Ի՞նչ է տենչը — կուժ մը
այն որ չի ցամքիր — բայց
անգամ ծով մըն է այն որ
պարուրէ եւ ի վերջոյ անոյ[illegible]
բօրներով կը խեղդէ։ «Ծաղկ[illegible]
տան»ի երգիչը կը յիշեցնէ
անառակ որդին, որ ամէն գ[illegible]
վճարելով կը սնանկանայ եւ
նէն վերջը իրեն ժառանգ[illegible]
կը մնայ միայն Սէրը։

Բանաստեղծ հեղինակ[illegible]
խաբուի, չի խաբեր։ Կը
սիրուն երգեր, կը մսխէ
բառեր — կը պատմէ գի[illegible]
կային հէքեաթներ — մէկ նպ[illegible]
տակ ունի,— կ՚ուզէ
սիրոյ ծաղիկը կուրծքին
բայց այդ ծաղիկը արմատ[illegible]
Գեղարքունիի քնարին
մէկ լար միայն կը թրթռ[illegible]
այդ մէկ լարը Սիրոյ լար[illegible]
անով կ՚երգէ եւ կ՚ըսէ, որ
ունելու համար սիրելը
քիչ է։»

Սէրը սիրող սրտէն կը
արուեստը արուեստէն, եւ
երգիչէն։ Այս է կարծես «
կաստան»ի հեղինակին
պետութիւնը։ Անոր
ծաղիկի մը պէս կը բացուի
միտքերը պատրանքներ[illegible]
ծովին մէջ կ՚ալեկոծուին։

Այս բանաստեղծին բո[illegible]
տանին ծաղիկները մէկ
միայն ունին, Սիրոյ բո[illegible]
այն, նման այն նման

…անունով Միրոն, սիրածին եւ սի-քարոյր: բայց այդ սիրարոյր ծաղիկը չէ՞ր որ գէշինկթաշըլեանի, …որբեանի եւ Մեծարենցի մահա-բեր եղաւ: Մինէ՞ Աստղիկին հո-գեթափները ծաղիկով հիւսուած են, որ սիրահար բանաստեղծները …ընք կը հոտուըտան եւ բնաւ …ին յագենար:

…գեղարքունի իր երգերը նըր-…կած է պարսկական սա-…րին վրայ:

…պատկերներուն երկինքը պարզ է — բայց երբեմն այդ պարզու-թեան կը չեղի:

…իր աշուղային բանաստեղծը միշտ է. համբոյրներ կը քաղէ, հաճոյքներու մէջ կը լողայ, սիրոյ երգեր կը պոռթ-կայ, բաժակի գինիները կը բանայ, կը յուզուի անվերարկու մեր-…կացարանաց պատկերներ, եւ որուն հետ կը մեղանչէ, անոր լռութիւն կը պատուիրէ «բայց անխոհեմ …լը բան ըէ. Եւ ոչ ալ վերջը խօսէ …քաղաքներուդ վրայ:» Խոհեմու-թեան կը քարոզէ եւ անխոհեմու-թեան մէջ կը սայթաքի: Եւ ո՞ր բանաստեղծը կրցեր է սանձահա-րել իր անխոհեմութիւնները:

…գեղարքունի սիրոյ քնարեր-գան է, աւելի ճիշդը ըսելով սի-րահարութեան պատկերահանն է: …պատկերներու նրբամաշակ յատկու-թիւնը կը ծլի իր «ծաղկաստան»ին մէջ: գիտակրովը ինքնաստեղծ, միշտ նկարագրեց: Իր գրչին ծա-ղիկները կարծես Աստղիկին տա-ճարին խունկը ծծեր են: Բանաս-տեղծը անոնց բոյրով կ'արբենայ, կը մեղանչէ եւ կ'ուզէ անմեղա-գրելի մնալ:

Ահա՛ Պօլշէրեան հայ աշկերտ մը, միամիտ անառակ մը, եւ ա-նառակութեան մէջ միշտ ազ-նուական:

Կ'երգէ սէրը ազատօրէն, եւ …այն սէր կ'երգէ եւ երգած ա-…տ կարծես սրտին զարկերակը կը բանէ:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ.— Անդրկովկասեան Նաւահանգիստներու Վարչութիւնը պիտի սկսի շուտով Սուխումի մէջ շինել, գիտական վերջին մեթոտներու համաձայն, նոր նաւահանգիստ մը:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Հայ գործաւորներու Օգնութեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ մարսիլահայ գաղութի ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը: Ներկայ էին 110 հոգի. քաղաքական կուսակցութիւններէ եւ եւ հայրենակցական միութիւններէ երկու-երեք ներկայացուցիչներ: Ժողովը լսելէ յետոյ գործաւորներու կոմիտէին զեկուցումը, շնորհաւորեց անոր տարած աշխատանքը եւ մաղթեց լաւագոյն յաջողութիւններ: Ժողովրդականներէն շատեր սրտաբուխ նուէրներ ըրին:

Լսուեցաւ նաեւ կաթող. պատուիրակութեան կողմէ ընտրուած ընտրական յանձնախումբին զեկուցումը: Ժողովը յայտնեց իր վստահութիւնը եւ անոնց կողքին իբր օժանդակ ընտրեց երեք հոգի եւս: Նկատի ունենալով գործազրկութեան տագնապը, ժողովը որոշեց իբր ազգային տուրք գանձել միայն վերջին եռամսեան, 6 ֆր: Կը լսենք թէ առաջնորդը ընտրական յանձնախումբը ժողովի հրաւիրելով սկսած է ընթացք տալ ընտրական գործին

Օլիէր (Արտէշ).— Հոս գործազրկութիւն չկայ: Մեր գործատէրը բարի եւ խղճամիտ մարդ մըն է: Տեղացիի եւ օտարականի միջեւ խտրութիւն չի դներ: Գործերն ալ շատ ծանր չեն: Այս գիւղին մէջ հաստատուած են ինը հայ տուներ, եւ մէկ տուն յոյն: Ունինք նաեւ երեք ամուրիներ: Հակառակ գործերու հանգստութեան, Հայերուս միջեւ կռիւները անպակաս են: Անցեալ տարի Սամաթիացի ամուսնացած Հայ մը ուզեց իր կարմիր մօրքերը քարոզել, զանազան խառնակչութիւններ ընել, սակայն չյաջողեցաւ եւ պարտքերն անգամ չկարենալով վճարել, գնաց Վալանս:

* * Ես ամուսնացած աշխատաւոր մըն եմ: Քանի մը տարիէ ի վեր հաստատուած եմ հոս եւ գիւղիս գործարանին մէջ օրականիս եռեւէն կը վազեմ: Ունիմ երկու զաւակներ, մէկը օրօրոցի մէջ է դեռ: Մինակս ստիպուած եմ հոգալ երեք' ինձմով չորս հոգիի ապրուստը: Սակայն գիւղիս մէջ քանի մը կռուազաններ կան, որոնք համբ գիտա չեն ձգեր մեզ: Ծանօթ ըլլալով անոնց նկարագիրը, ես միշտ կը խուսափէի վէճի բռնուելէ, հեռացայ սրճարանէն, ճաշարանէն: Այդ մարդիկը հիմակ կը բնակին սենեակիս ներքեւի սենեակը եւ ամէն առթիւ կը նեղեն զիս: Երբ ես աշխատելու երթամ, կը սկսին կինս ու տղաս վախցնել: Անցեալ օր ջուր պատրուակով մը վրաս յարձակեցան, դանակով կը սպառնային: Ես սենեակս մտայ եւ դուռը գոցեցի: Յաջորդ իրիկուն, գործարանէն դարձիս, բռնեցին զիս եւ կռուազան ընտանիքը մեծով պզտիկով վրաս թափեցան, նոյնիսկ անոնց միացաւ անմիտ երիտասարդ մը, որուն խոստացած են իրենց աղջիկը: Եւ այնքան ծեծեցին, որ դիմեցի ոստիկանութեան: Ոստիկանութիւնը անոնցմէ երկուքը ղրկեց քաղաք, սակայն շուտով վերադարձան, մինչդեռ իմ ցաւերս տակաւին անցած չեն, 10 օրուան հանգիստ տուած է բժիշկը, շունչ առնելու կարողութիւն չունիմ, տունս պառկած եմ, դեղ չունիմ, բժիշկ չունիմ, մեղք չէ՞ ինծի պէս ընտանիքի տէր մէկուն գէշութիւն ընել: Եւ տակաւին կը սպառնան ինծի այս հերոսները:

Յ. Կէօկէշեան

ԽՄԲ.— Գաւառներէն հասած նամակներէ կը հասկցուի որ նըման յիմարական կռիւներ անպակաս են, եւ այս երեւոյթը գէշ կ'ազդէ հիւրասիրող ժողովուրդին վրայ: Ժամանակ է որ զգաստ մնան մեր հայրենակիցները:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փորթ տ'Իթալիի մօտ, փասաժ Սէն'Թիփօլիթ, Թիւ 4 պանդոկէն կը գրեն մեզի.—

Այս պանդոկին մէջ կը բնակին 15 տուն Հայեր: Շատ սիրով ենք իրարու հետ: Կը սպասենք որ բացուին Երեւանի դուռները, եւ երթանք չորցնենք մեր ճահիճները: Այժմ մեր հայրենակիցներէն մեծ մասը գործազրկութեան դատապարտուած է, շատերը մատնուած են թշուառութեան: Վերջին երկու ամսուան ընթացքին ունեցանք երկու հարսնիք, մէկ նշանտուք: Նշանտուք մըն ալ առաջիկայ շաբթու: Մահ չունեցանք, ոչ ալ հիւանդութիւն:

Գ. Ճանիկեան

ՇՈՒԷՏԻ Խորհրդարանը որոշած է ջնջել բոլոր չքանշաններն ու պատուանշանները:

ՌՈՒՍԵՒՊԱՐՍԻԿ ՎԷՃ ՄԸ

Թէհրանէն առնուած հեռագիրները շատ տխուր կը պատկերացնեն ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները: Վերջին օրերս պարսիկ կառավարութիւնը արգիլած էր խորհրդային ձկնորսական տորմիղներուն ձուկ որսալ պարսկ. ջուրերուն մէջ: Այս որոշումին հետեւանքով ամսոյս 16ին ընդհարում մը պատահեցաւ պարսիկ ոստիկաններուն և խորհրդային ձկնորսներուն միջեւ: Պարֆըրուս նաւահանգիստեն կառավարիչն ու ոստիկանապետը նաւահանգիստին բացերը խորհրդային ձկնորսական տորմիղ մը նշմարելով, ոստիկաններ ղրկեցին, ազդարարելու համար որ հեռանան: Պոլշեւիկ հրամանատարը՝ փոխանակ լսելու ոստիկաններուն համոզիչ խօսքերը, հրամայեց յարձակիլ անոնց վրայ եւ զինաթափ ընել զանոնք: Ասոր վրայ պարսիկ կառավարիչը կարեւոր ուժ մը ղրկելով, ձերբակալեց բոլոր պոլշեւիկ ձկնորսները եւ ցամաք բերաւ զանոնք:

Հիմա պոլշեւիկները դիմումներ կը կատարեն ձկնորսները ազատ արձակելու եւ վէճը համաձայնութեամբ կարգադրելու համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ այսօր, կը խոստանայ գաղութիս յաւագոյն ճանդիպումներէն մէկը դառնալ:

Յոյս կայ որ գոհացուցիչ արդիւնք մը պիտի ստացուի, որ պիտի ծառայէ սեփական մարզարանի (սթատ) մը, ինչպէս գրուած է ասկէ առաջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. ցեղագետ ժամադրավայրը ըլլալ կոչուած է հայ երիտասարդութեան ու պատանութեան: Ջաւկի տէր իւրաքանչիւր հայր կամ մայր մեծապէս փափաքող է տեսնելու հարազատ շրջանակ մը, ուր նոր սերունդը իր մարմինն ու ֆիզիքական կարողութիւնները զարգացնէ, առանց մոռնալու բարոյական դաստիարակութիւնը:

Այս առաջադրութեամբ գործի են լծուած ծանօթ երիտասարդներ: Կը մնայ որ ժողովուրդը ինք, իր բոլոր խաւերով եւ իր կարողութեան սահմանին մէջ, կատարէ իրեն բաժին ինկած պարտականութիւնը:

Հ. Գնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԵՐ ՈՐ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ.— Փորթ տ'Իթալիի մօտ սրճարան մը կայ, ուր կը հաւաքուին խումբ մը հայրենակիցներ եւ կը նստին թղթախաղին գլուխը: Անցեալ շաբաթ ալ, տասնեակ մը Հայեր նստած զանազան խաղերու (Թավլու, Թուղթ) մէջ թաղուած էին, երբ վէճ մը կը ծագի: — Չէ', ես յաղթեցի,— չէ՛, գոչեց, ըսելով վէճը կը փոխուի կռիւի, եւ կը փաթթուին օձիկ օձիկի: Կը զարնեն ու կը հայհոյեն, գաւաթները փոթորիկի կը բռնուին, մէկը կը բարձրանայ, միւսը կը կոտրի, պնակները կը թափին իրարու գլխուն վրայ: Յանկարծ սրճարանին դրան ապակին ալ կը կոտրի: Ներկաները կը միջամտեն, կ'ուզեն հաշտեցնել, սակայն անօգուտ: Սրճարանին տէրը կը սպառնայ ոստիկանութեան լուր տալ, եւ կը պահանջէ վնասը վճարել: Կոտրուած պնակներուն ապակիներուն գինն է 300 ֆր.: Կռուազանները չեն յօժարիր վճարել, այն ատեն սրճարանին տէրը կը կանչէ ոստիկանը, որ կ'արձանագրէ անոնց անունները եւ դատ ու դատաստանի կը ղրկէ:

Ահա գործաւորք Հայեր, որ կը մոռնան օրուան տագնապը, իրենց գտնուած տեղը եւ ամօթով կը ձգեն մեզ օտարներուն առջեւ:

Գ. Ճանիկեան

«ՔԱՇԷ ՋՈՒԱՆԸ».— Չորեքշաբթի օր երկու փորձառու գողեր կը մտնեն Մաժէնթա ծառուղիին վրայ 87 թիւ տունին նկուղը: Ամբողջ ցորեկ կը պահուըտին հոն: Գիշերը դուռը խորտակելով կ'անցնին քովի վաճառատունը, ուր կը գտնեն պարապ պայուսակ մը: Յետոյ կ'անցնին յարակից նպարեղէնի վաճառատունը: Քանի մը շիշ ախորժաբեր պարպելէ եւ քանի մըն ալ հաւկիթ կլլելէ յետոյ, գողցուած պայուսակին մէջ կը լեցնեն 700 ֆր.ը, զոր կը վերցնեն խանութին դրամարկղէն: Յետոյ ծակ մը կը բանան պատին վրայ, որ շինուած էր աղիւսէ, եւ կը մտնեն Իգալի գոհարեղէններու մեծ վաճառատունը: Լաւ մը կը թալլեն խանութը:

Տէրը կը բնակէր խանութին վրայի յարկը, որ սանդուղով մը հաղորդակցութեան մէջ էր: Իգալ, նոյն գիշերը, անքուն կը հսկէր աղջկանը վրայ, որ կը տառապէր քութէշէ (սքարլաթին): Երբ կրակը մարելու մօտ էր, ածխամանը առաւ եւ նկուղ իջաւ ածուխ բերելու համար: Սանդուղին վարի գլուխէն տեսաւ երկու ստուերներ, որոնք խանութին մէջ կը շրջէին: Յանկարծ անոնցմէ մէկը յարձակեցաւ վրան, գլուխին իջեցուց զօրաւոր հարուած մը: Իգալ գետին ինկաւ: Գողերը կորսուեցան: Անմիջապէս Իգալ խանութին դուռը բացաւ եւ օգնութիւն պոռաց: Ոստիկանները հասան եւ տեսան որ պատը ծակ է եւ ծակէն փախած են գողերը: Ոստիկանները, շարունակելով այդ ճամբան, մտան քովի տունը: Ոչ ոք ելած էր դուրս: Գողերը սանդուղներէն վեր վազելով, հասան տանիքը եւ քանի մը տուներու վրայէ անցնելէ յետոյ մտան տունէ մը ներս, հանդի՛ստ վար իջան սանդուղէն եւ պոռացին, ինչպէս սովորութիւն է Փարիզի մէջ.

— Քաշեցէք չուանը, եթէ կը հաճիք:

Դռնապանը, քնաթաթախ, կը կոխէ ելեկտրական կոճակը եւ դուռը կը բացուի: Գողերը փողոց ելած էին, տանելով իրենց հետ ամբողջ հարստութիւնը, 150 հազար ֆրանքի գոհարեղէնները: Խանութին մէջ ձգած էին միայն 700 ֆր.ը, զոր վերցուցած էին նպարեղէնի խանութէն:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

փրակայի Ուս. միութենէն	312.45
փետր. 19ի գումարը	14.111.45
գումար	14.423,90
եւ մէկ սդերլին	
դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65963.55
ընդհ. գումար	80387.45
Մարտ 3ին, Ամերիկեան Նպաստամատոյցին յանձնուած (ընկալագիր Թիւ 243693 եւ 243694	14.111,45
եւ մէկ սդերլին	
Մարտ 16ին Նպաստամատոյցին յանձնուած ընկալագիր Թիւ 243700	312,45
դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65963,55
եւ մէկուկէս սդերլին	
ընդհ. գումար	80,387,45

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

— Էհ, նոր հարս ունի, երջանիկ է եւ մոռցաւ զիս, մտածեց նախարարին տղան:

Շատ դժբախտ զգաց ինքզինք:

— Թերեւս երկուքը մէկ նա-…րցեցին որ զիս չտեսնեն իրենց …մէջ, խորհեցաւ:

Նոյն պահուն, Ստորերկրեայ Աշխարհին մէջ, իր լքուած բարե-…մը կը մտածէր ընկերոջ մասին …կը սպասէր: Երբ կ'ուշանար, կը …րհէր.

— Երկրի վրայ երջանիկ է եւ զիս կը մոռնայ: Թերեւս միտք …ալ չունի զիս տեսնելու: Մանիմա-…ն ալ լքեց զիս:

Շատ դժբախտ զգաց ինքզինք …իր տանջուած հոգին պաշար-…ւեցաւ կասկածներով:

Այսպէս, բաժնուած էին եր-…բարեկամները իրարմէ, եւ մէ-…կը փափաքէր միւսը ու կը …չէր սիրտովը, միեւնոյն ատեն …րմէ կը կասկածէին:

Վերջապէս նախարարին տղան …ն յոյս կ'րնդցուցած, եւ դը-…երաժիշտներն ու գահաւո-րակները, ու գնաց հանգչիլ մօտակայ գիւղ մը:

Գիւղացիները երբ տեսան օտարականը, հարցուցին թէ ինչ լուր ունի փանէզուի մասին:

— Ի՞նչ կայ: Ինչո՞ւ համար կը հարցնէք:

— Որովհետեւ փանէզուի մայրը ամէն կողմ սուրհանդակ ղրկած է, շուտով տուն կանչելու համար իր տղան: Թագաւորը իր աղջիկը կնութեան պիտի տայ:

— Ինչո՞ւ համար թագաւորը իր աղջիկը կնութեան կուտայ:

Գիւղացիները պատմեցին պատմութիւնը:

— Ի՞նչ տեսակ տղայ է այդ փանէզուն:

Գիւղացիին մէկը գծեց, մանրամասնօրէն, փանէզուի պատկերը: Նախարարին տղան շնորհակալութիւն յայտնեց եւ դուրս ելաւ մտածումներու մէջ թաղուած:

*
* *

Յաջորդ առտու, հանեց իր շքեղ զգեստները եւ հագաւ պատառատուն սփածանելի մը: Մրոտեց ձեռքերն ու ոտքերը, եւ կեղծեց փանէզուի շարժումները այնպէս ինչպէս մանրամասնօրէն նկարագրած էին իրեն: Նոյնիսկ, պառաւին հիւղակին առջեւ այնքան ճարպիկութեամբ կեղծեց, որ մուրացկանը բացագանչեց.

— Ջաւա՜կս, այսքան տարի ո՞ւր էիր: Ներս մտիր, զաւա՜կս, ներս մտիր:

Յետոյ երգեց.

Ի՛նչ նուէրներ ունիմ քեզի,
Թագաւորին աղջիկն աղուոր,
Ունեցածին կէսն ալ քեզի,
Եւ Ադամանդն այս մոգական
Ջաւա՛կս, քեզի նուէ՛ր ըլլան:

Նախարարին տղան ըսաւ պառաւին.

— Շուտով տար ուրեմն զիս պալատ:

Ու առաւ նախ Ադամանդը, որով պիտի կրնար գտնել վերջապէս իր բարեկամը:

Պառաւը պալատ տարաւ կեղծ փանէզուն, եւ շատ պնդեց որ ամուսնութիւնը կատարուի անմիջապէս:

Բոլորն ալ շատ յուսախաբ եղան տեսնելով ցնցոտիպատ փանէզուն, որ շուտով պիտի ամուսնանար թագաւորին աղջկան հետ:

Թագաւորը, որուն զաւակը առողջացած էր, յարգեց իր խոստումը եւ տեղի ունեցաւ հարսնիքը:

Երբ հարսնեւորները մեկնեցան եւ հարս ու փեսան մինակ մնացին իրենց հարսանեկան սենեակին մէջ, որ զարդարուած էր ծաղիկներով, նախարարին տղան յայտնեց իր ինքնութիւնը եւ պատմեց թէ ինչպէս ինք իր բարեկամին հետ գացած է Ստորերկրեայ Աշխարհը, Մանիմալայի մօտ:

— Մանիմալա՜, ընդմիջեց իշխանուհին: Սակայն Մանիմալան հոս է. եւ եղբայրս տարեգլուխին պիտի ամուսնանայ հետը:

Երիտասարդը աղաչեց իշխանուհին, որ առտուն կանուխ Ադամանդը տանի յանձնելու Մանիմալայի, եւ պատմէ իր գիտցածը, որպէս զի խափանէ իր եղբօր ծրագիրը:

*
* *

Երեք օր մնացած էր լրանալու համար ժամանակամիջոցը, զոր խնդրած էր Մանիմալա:

Ահա վերջին օրն ալ հասաւ: Այն ատեն Մանիմալա լուր ղրկեց իշխանին.

— Ուխտս կատարուած է: Սակայն, վերջին արարողութենէն առաջ, կ'ուզեմ անգամ մը լոգնալ լիճին մէջ: Իշխանուհին եւ իր ամուսինը պիտի ընկերանան ինծի, ուրիշ հետեւորդ չեմ ուզեր:

Իշխանը լարեց ամպհովանի մը, որ հիւսուած էր ոսկի թելերով եւ մետաքսապատ գորգով ծածկեց գետինը պալատէն մինչեւ լիճը: Յետոյ սիրատանջ կը սպասէր իր սիրականին վերադարձին:

Մանիմալա հարսնցուի ոսկեփայլ եւ կարմիր պատմուճանին մէջ փաթթուած հեռացաւ պալատէն. իրեն կ'ընկերանային նախարարին տղան եւ իշխանուհին:

Երբ հասան լճափը, սկսան ջուրով սրբագործել իրենց մարմինը:

Յետոյ Մանիմալա սկսաւ երգել.

Իմ Ադամա՛նդս մոգական,
Երկար ատեն կորուսեալ,
Տա՛ր զիս հոն, ուր, սիրահալ,
Կը սպասէ իմ սիրական:

Ջուրերը երկուքի բաժնուեցան, արահետը երեւցաւ թափանցիկ հայելիի նման պատերու միջեւ: Մանիմալա եւ իր ընկերները քալեցին մինչեւ պալատը Ստորերկրեայ Աշխարհին:

Մանիմալա գտաւ իր ամուսինը, այլեւս յուսահատած յաւիտենապէս տեսնելէ: Երկուքն ալ չէին կրնար հաւատալ իրենց երջանկութեան:

Իշխանը շատ ուրախացաւ տեսնելով նաեւ իր բարեկամը, նախարարին տղան: Ան հիմա շատ կը հաւնէր Ստորերկրեայ Աշխարհին, լեցուն գիւթանքներով, որովհետեւ ան ալ ունէր իր իշխանուհին իբրեւ կին:

Ժամանակ մը վերջ, վերադարձան երկրային իրենց թագաւորութիւնը: Տերունի թագաւորը եւ իր նախարարը շա՜տ ուրախացան, երբ տեսան իրենց զաւակները եւ անոնց թեւին՝ երկու շնորհագեղ իշխանուհիները: Բոլորն ալ չէին յոգներ մտիկ ընելէ անոնց արկածներուն պատմութիւնները, եւ նկարագրութիւնները Ստորերկրեայ Աշխարհի հրաշալիքներուն:

*
* *

Սակայն կար ուրիշ թագաւորութիւն մը, որուն թագաւորն ու թագուհին երջանիկ չէին: Անոնք ծնողքն էին այն իշխանին, որ ի զո՞ւր այնքան բարկ սիրով մը սիրեց Մանիմալան: Մանիմալայի մեկնումէն ի վեր, գրեթէ յիմարացած էր:

Իր օրերը կ'անցընէր, նստած՝ սպիտակ մարմարէ սանդուղին վրայ, լիառատ արեւին տակ, կապոյտ ջուրերուն եզերքը, հո՛ն ուր տեսաւ առաջին անգամ Մանիմալան, եւ ուրկէ, կը յուսար միշտ, որ պիտի երեւէր դարձեալ:

Սակայն այնքան ալ ապերջանիկ չէր, որովհետեւ իր մէջ կար հաւատք մը, զոր ոչինչ կրնայ սարսել, յոյս մը, որ ոչ ոք կրնայ իրմէ խլել եւ յիշատակներ, որոնք երբեք չեն ջնջուիր:

Մաքուր սէրն էր ան:

ՎԵՐՋ

մեծ զգուշաւորութիւն կը տիրէ այս մասին, և չի գիտցուիր թէ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւննե՞րը սխալ էին թէ սովետական դեսպանատան բողոքին վրայ է որ ազատ ձգուեցաւ։

Չինական կռիւները

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնականները Մարտ 17ին գրաւեցին Թայհօ լիճին հարաւը գտնուող Իշինկ ռազմագիտական քաղաքը։ 30,000 հիւսիսային զինուորներ պարտաւորուեցան նահանջել դէպի Վուզիհի երկաթուղագիծը, Շանկայէն մօտ 50 մղոն հիւսիս։ Երբ այս փախստական զինուորները անկարգօրէն Վուզիհ հասան, ընդհանուր խուճապ առաջ եկաւ եւ Շանկ-Շունկ-Շանկի զինուորները թէ Վուզիհէն եւ թէ Շանկ-Շօուէն սկսան հապճեպով նահանջել դէպի Շինքեանկ, Շանկայ—Նանքին գծին վրայ։ Այս նահանջը հաւանաբար կանգ պիտի առնէ Շինքեանկի մէջ։

Ազգայնական լրտեսներ Սու-Շէուի եւ Վուզիհի միջեւ երկաթուղիի գիծը քանդեցին, նահանջող բանակի հաղորդակցութեան ճամբան կտրելու համար։

Նանքինի շուրջ կռիւները կը շարունակուին։ Օտարականները ու տղաքը կը մեկնին քաղաքէն՝ վախնալով որ հիւսիսեան զօրքերու եւ ռուս վարձկան զինուորներու կողմէ կը կեղեքուին։ Վերին հրամանատար Շանկ-Շունկ-Շանկ հապճեպով Փէքին գնաց տեսակցելու համար Շանկ-Ցօ-Լինի հետ՝ Ճանկցէի սորրին հովիտին զինուորական լուրջ կէտերու մասին։ Հանկչէուի մէջ ժողովուրդը յարձակեցաւ բրինձի խանութներուն վրայ եւ կողոպտեց զանոնք։

Շանկայի մէջ Նանքինի գրաւման մասին զրոյց շրջած ըլլալով, կրկին գործադուլ յայտարարուեցաւ։ Համայնավար բանուորները սպաննեցին իրենց այն պետերը, որոնք կը հակառակէին ընդհ. գործադուլի։ Արդէն բանթողներու թիւը 30,000ի կը հասնի եւ շուտով 250,000ի պիտի բարձրանայ։

Քանթօնի բանակը Շանկայէն 20 մղոն հեռու՝ Սու-Շէու կոչուած ռազմագիտական կէտը հասած են։ Անգլիացիները երեւան հանեցին պոլշեւիկեան նոր դաւադրութիւն եւ ձերբակալեցին երեք Հնդիկներ, որոնք Շանկայի հնդիկ զինուորներուն թռուցիկներ կը բաժնէին, հրաւիրելով զինուորները դասալիք ըլլալ եւ միանալ չինացի ազգայնականներուն՝ կռուելու համար անգլիական աշխարհակալութեան դէմ։

Սովետները պիտի ճանչնան փրանս. պարտքը?

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.—

Ցարական Ռուսիոյ Ֆրանսայի ունեցած 4 միլիառ փրանք ոսկեդրամ պարտքին մասին Խորհրդային Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուած բանակցութիւնները այնպիսի վիճակի մը հասած են, որ պաշտօնական շրջանակները կը յուսան թէ շուտով կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ։

Մոսկուա կ՚առաջարկէ այդ պարտքը վճարել 62 տարուան ընթացքին, տարեկան 55 միլիոն փրանք տալով. մինչ փրանս. կառավարութիւնը տարեկան 82 միլիոն ֆր. կը պահանջէ։

Երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած է, որ առաջին 10 տարուան վճարումները աւելի պակաս ըլլան։ Չիչերին շուտով Ֆրանքֆորթէն Փարիզ պիտի գայ եւ այս մասին պիտի տեսակցի Պրիանի, թերեւս նաեւ Փուանքարէի հետ։

Խորհրդային միութիւնը ամէն ջանք կ՚ընէ Ֆրանսայի հետ համաձայնութեան գալու համար, մանաւանդ որ Անգլիոյ հետ յարաբերութիւնները շատ լարուած վիճակի հասած են, եւ Իտալիոյ կողմէ Պեսարապիոյ համաձայնագրին վաւերացումն թշնամական բնոյթ կը վերագրուի։

Երբ պարտքի մասին համաձայնութիւն կայանայ, Ֆրանսա մեծ չափով արտածումներ պիտի կատարէ դէպի Ռուսիա։

Զինաթափութեան համաժողովը

Ֆրանսայէն վերջ Իտալիա եւս բացարձակապէս մերժողական պատասխան տուաւ Նախագահ Քուլիճի երկրորդ ծանուցագրին, որով կը հրաւիրուէր գոնէ չէզոք «դիտող»ներ ղրկել Ուաշինկթընի համաժողովին։ Հռոմէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի ուղղուած հեռագիր մը, կ՚ըսէ թէ Իտալա պիտի մերժէ նոյնիսկ մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրով Ժընեւի մէջ գումարուելիք զինաթափութեան ժողովին։

«Պաշտօնական շրջանակներու կարծիքին համաձայն, կ՚ըսէ հեռագիրը, Իտալիա չի կրնար կապել իր ձեռքերը այն պահուն, ուր կարելիութիւն կայ պատերազմելու Միջերկրականի մէջ մէկէ աւելի ազգերու դէմ»։

Իտալիա նոր դաշնակիցներ կը ճարէ

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը Սօֆիայէն կը տեղեկանայ թէ պուլկար կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ՝ գաղտնի դաշնագիր մը կնքելու համար Իտալիոյ հետ։ Բարէ՝ բանակցութիւնները կարգ մը դժուարութիւններու կը բախին, այդ պատճառով ալ կ՚ըսուի թէ արտաքին նախարար Պուրօֆին պիտի յաջորդէ ելմտական նախարար Մալէֆ, որ յայտնի իտալասէր մըն է եւ հիմնադիր-անդամ Սօֆիայի իտալեւպուլկար դրամատան։

Պելկրատի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այս լուրը բազմաթիւ մեկնութիւններու տեղի կուտայ։

Մուսօլինի կը պատրաստուի

«Տէյլի Հէրըլտ»ի Լուկանոյի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Իտալական կառավարութիւնը ծրագիրներ կը պատրաստէ, Ալպեաններու սահմանին վրայ ռազմագիտական ճամբաներու զօրաւոր ցանց մը կառուցանելու համար։

Իտալական կառավարութիւնը Շավուզի զուիցերական ժօրժ Ֆիշըր տան ապսպրած է որոշ քանակութեամբ գնդացիրներ, թանքեր եւ թեթեւ թնդանօթներ։

Փոքր համաձայնութեան ժողովը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ գալ ամիս Չեխօսլովաքիոյ Պրաթիսլավա քաղաքին մէջ գումարում մը պիտի ունենան Փոքր Համաձայնութեան արտաքին նախարարները։ Սերպիոյ ներկայացուցիչը այդ ժողովին մէջ խնդիր պիտի հանէ իտալեւալպանական դաշնագրին եւ իտալեւմաճառ մերձեցումին մասին։

Երկուշաբթի օր Փարիզի դեսպանախորհուրդը պիտի քննէ Հունգարիոյ զինուորական հակակշռի խնդիրը։ Անգլիա եւ Իտալիա կը պահանջեն որ, Գերմանիոյ պէս Հունգարիոյ վրայէն եւս այդ հակակշիռը վերցուի։

Սերպիա եւ Չեխօսլովաքիա հակառակ են այս տեսակէտին, որ սակայն յոյս կայ թէ պիտի ընդունուի։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ այսօր Շաբաթ գիշեր, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի։

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան։ Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ՚արժէ որ փարիզի հայութիւնը ամենալայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Ալֆօռվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ

Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել։ Կարեւոր զեկուցում։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Միշէլի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Քաֆէ Ռօշէ մէթրօ՝ Օտէոն։

Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» ենթակոմիտէի Քաննի եւ արուարձանները բնակող բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամ 1ին, Rue Du Pré No. 21 Cannes: Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վերսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն ռեւէ խումբի մէջ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand'Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. Իթալիի Թաղամասին Աղբիւր Սերոբ խումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Պիսէթրի, Ժանթիյեի եւ Վիլժիւիֆի ընկերներն ու համակիրները, 20 Մարտ կիրակի, ժամը 2ին, ընկ. Տ. Գավէճեանի բնակարանը, 21 RueK. Bicêtre (Seine)։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ երկուշաբթի 21 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ուկէսին, գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ երեքշաբթի Մարտ 22 իրիկուան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր հարցի մը համար անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Քեռի» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ երեքշաբթի Մարտ 22ին՝ գրադարանին մէջ, ներկայանալ հին անդամատետրերով։ Օրակարգը խիստ կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ։ Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ժողովը՝ 20 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկերուհիներուն ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 20 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, 13, րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերի յարկը։

Հ.Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգեր։ Անդամատետրները միասին բերել։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, այսօր Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, Մէթրօ Օթէլ տը Վիլ։ Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար։ Ճազ-Պանտ։ Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք։

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆօրվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ջափ. երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ՚ունենայ այսօր Շաբաթ ժամը 8.30ին, 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Շ. Նարդունի։

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ։»

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Անտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան։ Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի, Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մշոյ Շմլակ գիւղացի Եղիազար Նահօտեան, հօր անունը Սուկօ, որ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Հայկանուշ Բարսեղեանի, Quartier Barthélemy No. 4, La Ciotat:

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվըրփուլ (Անգլիա) եւ կ՚աշխատէր նաւերու մէջ։ Իմացնել* N. Sarkissian*ի*, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 Րիւ տէ Տօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաքսները մի գնէք օրուան գինով։ Դիմեցէք H. Gommel վաճառատունը, 5 Rue Bergère, Փարիզ, երրորդ յարկ ձախ կողմ, որ միեւնոյն ապրանքի քիլօն հրապարակի գինէն 5 ֆրանք աւելի աժան կը ծախէ։

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Շբ. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը։

Կը խօսուի Թուրքերէն։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է, Rue Paul-Bert, Թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունահայ տարեգիրք 25, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծաղկավար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10. Հայրենի Բնաշխ 12.50, Հայորդիները 7, Սասմայ Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայաստանի նկարիչների Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, «ՆՈՐ ՕՐ»ի գրական տետրակներ, թիւը 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հասարակածներ եւայլն։

ԳՐԱՅՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փօսթի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[...]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURN[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՄԱՐՏ 1927

20 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 290 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՐԱԲԽԱՅԻՆ

Հռոմէն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Վէսուվը բորբոքած է նորէն:

Զգիտենք ո՛րքան ճիշդ է այս բնական երեւոյթը: Բայց իսկապէս հրաբխային վիճակ մը կը տիրէ Պալքաններու մէջ, բորբոքուն՝ իտալական լաւաներով:

Տասը օրէ ի վեր, զարմանազան լուրեր կ'իմանանք այդ մշտավառ հնոցի մասին: Պնդումներ, հակասութիւններ, հերքումներ իրարու կը յաջորդեն: Բայց եթէ ուզենք հետեւութիւն մը հանել այդ բոլորէն, կարելի է առանց չափազանցութեան հաստատել թէ բաներ մը կը դառնան:

Ամէնէն առաջ, ակներեւ է Իտալիոյ յարաճուն գործունէութիւնը՝ Պալքաններու մէջ, իբրեւ հետեւանք նոր քաղաքականութեան մը, որ նուիրագործուեցաւ Ալպանիոյ թեւարկութեամբ եւ Պեսարապիոյ կցման վաւերացումով:

Այսօրուան Իտալիան այդ երկրամասին մէջ կը կատարէ ճիշդ այն դերը ինչ որ հանդուցեալ Աւստրիա-Հունգարիան: Այն ատեն, Հապսպուրկներու կողքին կանգնած էր կայսերական Գերմանիան: Այսօր՝ սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ թեւերը կը մարզէ Մեծն Բրիտանիան: Այն ատեն, կռուախնձոր մըն էր Պօսնա-Հէրսէքը, եւ մրցակից մը կամ ցարական Ռուսիոյ ափին մէջ գործիք մը՝ Սերպիան: Այսօր՝ փորձութեան գետինը Ալպանիան է, եւ միւս ճակատը՝ նորէն Սերպիան, որ Եուկօ-Սլաւիա կը կոչուի այժմ, եւ որ ճարահատ աչքերը կ'ուղղէ միեւնոյն հասցէին, դէպի պոլշեւիկ Ռուսիան: Այն ատեն, մրցակցութեան դաշտ մը կամ քաւութեան նոխազ մըն էր ապստամբ Մակեդոնիան: Այսօր ալ, խորապէս դժգոհ եւ հետեւաբար փորձութեան ենթակայ է այդ երկրամասը, եւ իր յեղափոխականները ռազմախաղեր կը փորձեր, «Մակեդոնիան Մակեդոնացիներուն» վերադարձնելու համար: Վերջերս լուր կար թէ Զօր. Փրոթոկէրօֆ, հռչակաւոր Թոտոր Ալեքսանդրովի յաջորդը, Ալպանիա անցեր է Մուսոլինիի դրդումով, խորհրդակցելու ալպանացի յեղափոխականներուն հետ, գործակցութեան մը համար: Աւելորդ է բացատրել թէ՝ այդ գործակցութիւնը պիտի ուղղուի Եուկօսլավիոյ դէմ, քանի որ հատուածական Մակեդոնիոյ մեծագոյն մասը կը գտնուի այդ պետութեան ձեռքը:

Դէպքերուն իր ուզած ընթացքը տալու համար, Իտալիա ոչ միայն կը զինէ Ալպանիան, այլ եւ բազմաթիւ գործակալներ կը տեղաւորէ, իբրեւ առեւտրական, յանձնակատար, կամ երկրաչափ: Նոյնը կ'ընէին Գերմանները Թուրքիոյ մէջ:

Այնպէս որ, ճակատները յարդարուած են արդէն, եւ սկար կողմը, Եուկօսլաւեան դաշնակիցներ կը փնտռէ խելակորոյս: Եւ այն Պելկրատը որ անողոք «ժանտարմ»ի մը պէս կանգնած էր ուժասպառ Պուլկարիոյ գլխուն և երկու խօսքը մէկ Սոֆիան գրաւել կը սպառնար, այսօր համաձայնութիւն կ'առաջարկէ, յանուն սլաւական միութեան:

Երկրորդ ակներեւ երեւոյթ մըն է, իբրեւ տրամաբանական հետեւանք իր մշակած քաղաքականութեան, Իտալիոյ ճիգը՝ քանդելու Փոքր Համաձայնութիւնը:

Այդ խմբակցութիւնը շունչ կ'առնէր Ֆրանսայէն: Արդ, խմբակցութեան անդամներէն Ռումանիան հետզհետէ կը տաքնայ Իտալիոյ հետ, շնորհիւ նոր դաշինքներու եւ սիրալիր երթեւեկներու: Չեխօ-Սլովաքիան պրպտումներու մէջ է, այն օրէն ի վեր որ խաւարեցաւ Պենէշի արեւը. իսկ Եուկօ-Սլաւիան նոր քաղաքականութեան բուն նշանակէտն է արդէն, թակարդը ձգուած:

Ուր է այս հրաբխային կացութեան ճակատագրական ելքը: Գուշակութիւններով չզբաղինք: Մանաւանդ երբ հարցը քաղաքական-դիւանագիտական խաղերու կը վերաբերի, մեզի կ'իյնայ միայն պարզել երեւոյթները եւ դէպքերու ընթացքը:

Հասկնալի է որ, պալքանեան հրաբուխ մը չի կրնար սահմանափակուիլ տեղին վրայ: Կամ աւելի ճիշդ, այնտեղ բռնկած կայծերը իրենց վերջնական ճարակը պիտի գտնեն Արեւելքի մէջ: Այդ ուղղութեամբ լարուած են դիւանագէտներուն աչքերն ալ:

Շատ բաներ կը պատմեն Իտալիոյ ձգտումներու մասին, Նիսէն եւ Քորսիքայէն մինչեւ Թունուզ: Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ ալ կարգ մը շրջանակներ կ'ազդեն այս առթիւ: Բայց, ինչպէս դիտել տուած ենք ուրիշ ատեն, այդ ենթադրութիւնները աւելի մտավախութեան հետեւանք են, քան իրական պահանջներու: Իտալիան հող կը պահանջէ, իսկ այդ հողերը չի կրնար կորզել Ֆրանսայէն: Այդպիսի ձեռնարկ մը իրեն դէմ պիտի հանէր եթէ ոչ ամբողջ աշխարհը, գոնէ Անգլիան, որ իր հովանաւորն է այսօր:

Իրերու բերումով, բաց կը մնան Պալքաններն ու Արեւելքը.— Թուրքիան:

Ինչ որ կը կատարուի այսօր Պալքաններուն մէջ, ամբողջ ծրագրի մը մէկ մասն է, ռազմավարութիւն մը, բուն կէտին հասնելու:

Ալպանիան եւ Մակեդոնիան չեն կրնար գոհացնել Իտալիոյ պահանջները: Անտեղ քաղաքական խարխուլն է որ կը պատուի եւ տնտեսական շահաստաններ միայն կարելի է ապահովել: Իսկ տարեկան չորս հարիւր հազար աւելորդ բնակչութիւնը տեղաւորելու համար, բաց դաշտեր, լայն տարածութիւններ պէտք են:

Լայն եւ հրապուրիչ է միայն մէկ երկիր.— այն ալ արիւնի եւ աւերակներու վրայ հիմնուած:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

«Հայրենիք» յօդուածի կրած է տասը խմբագրական գրելու, Արշակ Ջօպանեանի կողմէ ծեբակուտական քինկի ուղղուած ցաւագար նամակին եւ այդ առթիւ ռամկավարներու բռնած դիրքին առթիւ: Եզրակացութեան մէջ, մեր պաշտօնակիցը աւելորդ անգամ մըն ալ կը շեշտէ.

—«Եւ այսպէս Ռամկավար չէֆերը, պ. Ջօպանեանի գլխաւորութեամբ, տարուած միայն իրենց անձնական կամ խմբակցական սոսր հաշիւներէն ու կիրքերէն, փաստօրէն կ'օգնեն հայ ազգային արտաքին թշնամիներուն՝ Մոսկուային եւ անոր միջոցով նաեւ Էնկիւրիին, երբ, փոխանակ Դաշնակցութեան հետ միասին անոնց դէմ պայքարելու, անոնց հետ միասին Դաշնակցութեան դէմ կը պայքարին բոլոր ճակատներու վրայ, Շիրակի երկշարժէն սկսած մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը:

«Կը կարծենք, թէ ժամանակը արդէն հասած է, որ բովանդակ հայութիւնը վերջապէս հասկնայ թէ հայ ազգի ազատութեան, անկախութեան եւ միութեան ոխերիմ արտաքին թշնամիներուն չափ ներքին թշնամիներ ալ ունի յանձին հայանուն պոլշեւիկներուն եւ ռամկավար չէֆերուն, որոնք ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ մեր ներքին ռուսն ու թուրքը, արտաքին Ռուսին ու Թուրքին գործակալները:

«Ժամանակ է, որ մեր ազգային թշնամի օտար ոյժերուն կամայ թէ ակամայ ծառայող այդ վարձկան թէ անվարձ դաւաճաններուն դէմ հայութիւնը մէկ ճակատ կազմէ, օր առաջ չէզոքացնելու համար անոնց ազգադաւ ճիգերը»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլի ընտրական յանձնախումբէն ստացանք հետեւեալ ազդը, Մարտ 17 թուականով.—

«Ընտրական Յանձնախումբս լրացուցած ըլլալով իր նախնական աշխատանքները, այսօրուընէ բացած է արձանագրութեանց տետրը, որ պիտի շարունակուի մինչեւ Ապրիլ 14, Աւագ Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 6, ուրկէ ետքը որեւէ դիմում անհետեւանք պիտի թողուի: Ուստի կը հրաւիրենք Մարսէյլի բոլոր Հայաստանեայց առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ զաւակները, որպէսզի անյապաղ իրենց ազգային պարտականութիւնը կատարեն՝ վճարելով «ազգային տուրքը, 12ական ֆրանք, 1927 տարւոյ առաջին վեցամսեակին համար (տարեկան 25 ֆր:ի հաշուով), չզրկուելու ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքէն:

Ընտրական յանձնախումբս առանձին պաշտօնական յայտարարութեամբ հարկ եղած բոլոր կէտերը բացատրած է»:

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի ելեկտրական պետական վարչութիւնը (կէԹ) 1923էն Թ. ի վեր շինած է, Վրաստանի մէջ 9 ելեկտրակայան (Ախալցխա, Ցխինվալի, Կուրճանի, Թվիրիլի, Ապաշէ, Հաշմի, Չիաթուրի, Շահումեան եւ Ցակվերի), իսկ Հայաստանի մէջ 2 ելեկտրակայան (Երեւան, Էջմիածին)։ Այժմ ալ շինելու վրայ է Վրաստանի մէջ՝ 6 ելեկտրակայան 27.750 ձիի ուժով եւ Հայաստանի մէջ 4 ելեկտրակայան 8.125 ձիի ուժով. («Զ. վ.» 8 մարտ):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Թայմզ» կը գրէ.— Իտալական կառավարութիւնը Անգլիոյ և ուրիշ կառավարութեանց ծանուցած է թէ իր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Եուկօսլաւիոյ հողին վրայ պատրաստութիւններ կը տեսնուին մեծ արշաւանք մը կատարելու համար Ալպանիոյ դէմ: Այս գործողութեան նպատակն է տապալել Թիրանայի ներկայ կառավարութիւնը:

«Թայմզ» կը յիշէ թէ Ալպանիոյ հանրապետութեան նախագահ Ահմէտ Զօկու վերջերս Իտալիոյ հետ ստորագրեց Թիրանայի դաշնագիրը, ու կ'աւելցնէ թէ իտալական կառավարութիւնը անտարբեր չպիտի մնայ ներկայ ալպանական կառավարութեան վիճակին հանդէպ:

Այս լուրին հետ միասին, «Թայմզ» կը հրատարակէ Ալպանիոյ իր թղթակցին մէկ հեռագիրը, որով մանաւորապէս կը պարզէ Իտալիոյ տեսակէտը եւ կը յայտարարէ թէ Եուկօսլաւ պաշտօնական իշխանութիւնները գործակցելով սերպ հողին վրայ հաստատուած ալպանական յեղափոխական կոմիտէին հետ, «քոմիթէճի»ներու խումբեր կը կազմեն՝ Ալպանիոյ վրայ արշաւելու նպատակով: Թղթակիցը կ'ամբաստանէ Մանասթըրի կառավարիչն ու Գարատաղի պատերազմական նախկին նախարար Մարթինովիչը, ու կ'ըսէ թէ զինուորական համախմբումներ տեղի կ'ունենան Ալպանիոյ գլխաւոր քաղաքէն՝ Շքոտրայէն երկու ժամ հեռաւորութեամբ:

Պելկրատէն «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի թղթակիցը կը հեռագրէ հետեւեալը.—

«Բացարձակապէս վստահելի աղբիւրէ քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, սպայակոյտը, Եուկօսլաւիոյ թագաւորին անձնական ղեկավարութեան տակ, ներկայիս կ'իրագործէ ընդարձակ ծրագիր մը, զոր կարելի է զօրաշարժ կոչել. տեղի կ'ունենան արտակարգ պատրաստութիւններ, որոնք որոշապէս ստիպողական բնոյթ կը կրեն: Ամէն բան կարծել կու տայ թէ միջոցներ ձեռք առնուած են հապճեպով պատերազմական վիճակի մէջ դնելու համար բանակները:»

Քրակույէվացի եւ պետական վառօդարաններու մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ: Կը ջանան փութացնել Պելճիքա ապսպրուած գնդացիրներու եւ ռազմանիւթերու յանձնումը: Մեծ քանակութեամբ հագուստեղէն եւ վրաններ կը գնուին. հրասայլեր եւ օդանաւեր գնելու համար զանազան բանակցութիւններ կը կատարուին: Սահմանները կ'ամրացուին:

Թերթը կ'աւելցնէ նոյնպէս թէ իտալական եւ ալպանական սահմաններու վրայ զինուորական կարեւոր համախմբումներ տեղի կ'ունենան:

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Հռոմի կիսապաշտօն Ստէֆանի գործակալութիւնը կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը.—

«Կարգ մը օտար թերթեր կը շարունակեն տեղեկութիւններ հրատարակել Իտալիոյ կարծեցեալ պատերազմական պատրաստութիւններուն մասին, իբրեւ հետեւանք Պալքանեան թերակղզիին մէջ նկատուած մասնաւոր կացութեան:

«Այս լուրերը բոլորովին անհիմն են եւ հակաֆաշիստ ու խուճապ առաջ բերելու բնոյթ կը կրեն:

«Ճշմարտութիւնը այն է որ, Իտալիա, ինչպէս ամբողջ աշխարհի առջեւ ցոյց տուած է, կը հետապնդէ խաղաղասէր համաձայնութեանց քաղաքականութիւն մը եւ բնաւ մտադիր չէ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով վտանգելու խաղաղութիւնը Եւրոպայի ո եւ է մէկ մասին մէջ:

«Անոնք որ հակառակը կը պնդեն, կամ լաւատեղեակ չեն և կամ չարամտութիւն ունին»:

∴ Սերպիոյ «Ավալա» կիսապաշտօն գործակալութիւնն ալ կը հերքէ «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի հաղորդած լուրերը:

Շքոտրայէն կը հեռագրեն Մարտ 18 թուականով.—

Վալոնայէն առնուած լուրեր կը հաւաստեն թէ վերջին 15 օրուան ընթացքին Իտալիայէն մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ հասած է յիշեալ նաւահանգիստը, իտալական մարտանաւերով: Մարտ 7ի իրիկունը Վալոնա հասած է իտալական Թորփիլանաւ մը՝ լեռնային թնդանօթներ բեռցած, որոնք ցամաք հանուեցան գիշերը: Տուրացցոյի մօտ իտալական չորս փոխադրանաւեր ցամաք հանած են ռազմանիւթ, զէնք եւ պահածոյ ուտելիքներ:

Երէկ առաւօտ հասած հեռագիրները կը հաստատեն Իտալիոյ պատրաստութիւնները՝ Անգլիոյ հաւանութեամբ գրաւելու համար Ալպանիան: Ալպանիոյ յեղափոխականները գործունէութեան սկսած են եւ երկրի ազատագրութեան համար ազգային կուսակցութիւն մը կազմուած է: Իտալիա կը ձգտի թագաւոր ընել Ահմէտ Զօկուն: Այս նպատակով պիտի գրաւէ Ալպանիոյ ծովեզերեայ քաղաքները:

∴ Սօֆիայի Եուկոսլաւ նոր դեսպանը իր հաւատարմագրերը ներկայացուց Պորիս թագաւորին, երկուստեք արտասանուած ճառերը յոյս կը յայտնեն թէ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները պիտի բարւոքին եւ սերտ մերձեցում առաջ պիտի գայ:

∴ Ահմէտ Զօկու Շքոտրայի մէջ կախել տուած է 30 հոգի, որոնք անցեալ աշնան ապստամբութիւն մը սարքած էին: Բանտարկուած են 2000 հոգի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 100 ՖՐԱՆՔ ԵՒ 2 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծերակոյտի Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ ընդունուեցաւ կառավարութեան ներկայացուցած առաջարկը, որով ինքնութեան թուղթերու սակ կ'որոշուի 100 ֆրանք, զեղչեալ սակէն օգտուողները պիտի վճարեն 20 ֆրանք: Ինքնութեան թուղթերը երկու տարուան համար արժէք պիտի ունենան:

Կը մնայ Երեսփ. ժողովէն ալ վաւերացնել այս օրէնքը, որպէս զի սկսի գործադրուիլ:

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Ատիս-Ապէպայէն (Հապէշիստան 309.11.5 (երեք հարիւր ինը ոսկի, տասնըմէկ շիլին եւ հինգ փէնի) հանգանակուած է Շիրակի աղէտեալներուն համար եւ գոց պահարանով մը ղրկուած «Յառաջ»ի, յանձնուելու համար Պ. Պօղոս Նուպարի:

Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով:

ՇԵՐԻԱԹՃԻԱԿԱՆ ԴԱՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Անկախութեան Դատարանները հազիւ թէ ջնջուած էին, երբ Պոլսոյ մէջ ուշագրաւ դատ մը սկսաւ:

Ագշամի Փետրուար 23ի թիւին մէջ հրատարակուած ծաղրանկար մը ցոյց կու տար դէպի երկինք բարձրացող օդապարիկ մը, որուն մէջ տեղ գրաւած էին 4-5 Թրքուհիներ: Օդապարիկը քանի բարձրանար, Թրքուհիները վար կը ձգէին աւազի պարկեր, որոնց վրայ գրուած էր. «խիղճ», «նամուս», «առաքինութիւն»: Զորրորդ պարկ մը՝ «բարոյական» վերտառութեամբ, պատրաստ էր վար նետուելու: Ծաղրանկարին տակ գրուած էր. «կ'ըսուի թէ կիները կը բարձրանան»: Այս ծաղրանկարը բացէ ի բաց ըսել կ'ուզէր թէ Թրքուհիները կը յառաջդիմեն, վրայ տալով ամէն առաքինութիւն ու պատիւ:

Ընդհանուր դատախազը քէմալական կառավարութեան բարենորոգչական ձեռնարկներուն համար վիրաւորական գտաւ «Ագշամ»ի այս նկարը, որ նմանցուեցաւ Սահմանադրութեան շրջանին Շէյխ Վահտէթիի «կրօնքը ձեռքէ կ'երթայ» չէրիաթճիական գրութեան:

Դատավարութիւնը եղաւ շատ հետաքրքիր: «Ագշամ»ի խմբագիրները բուռն կերպով բողոքեցին իրենց վերագրուած յետաշրջական գաղափարներուն դէմ եւ խիստ լեզու գործածեցին դատաւորներուն հանդէպ եւ վիրաւորեցին անոնց արժանապատուութիւնը: Իրենց պաշտպանողականին գլխաւոր հիմը այն էր թէ ծաղրանկարը ո՛չ թէ Թրքուհիներուն, այլ ամբողջ աշխարհի բոլոր կիներուն կ'ակնարկէ:

Դատարանը Մարտ 17ին տուաւ իր վճիռը, որով Ագշամի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատըգ կը դատապարտուի 5 ամիս բանտարկութեան և 250 թրքական ոսկի տուգանքի, միւս խմբագիրներէն Բեադիմ Շինասի, Ալի Նաճի, եւ Սէնիհ Մուամմէր Յուկէս ամիս բանտարկութիւն եւ 110 ոսկի տուգանքի, իսկ ծաղրանկարիչ Րամիզ Թահսին պէյը՝ մէկ ամիս բանտարկութեան և 20 ոսկի տուգանքի:

Այս անակնկալ վճիռը մեծ զարմանք առաջ բերած է Պոլսոյ բոլոր շրջանակներուն մէջ:

Կեցցէ՛ մամուլի ազատութիւնը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Հետեւեալը ամփոփումն է այն բանախօսութեան, զոր արտասանած է մեր աշխատակիցը՝ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց Հռոմի Պիպլիօթէքա Տի Բիացցա Նիքօզիաի մեծ սրահին մէջ, նախագահութեամբ մեծանուն հայասէր գրագէտ կոմս Ումպէրթօ Ծանօթթի Պիանքօի: Շուտով Նազարեանց պիտի բանախօսէ Լէչչէ եւ Ճիոտա Տէլ Գօլլէ եւ Թրանի քաղաքներուն մէջ: Իսկ Միլանոյի մէջ՝ Թէաթրօ Տէլ Փօփօլօ թատրոնը պիտի բանախօսէ Հայկական երաժշտութեան մասին՝ նախաձեռնութեամբ Ասօչիացիոնէ փուլիէզէի:

Մենք՝ Հայերս մեր Հայրենիքը կը փնտռենք…

Ան հո՛ն էր, երեք ծովերու միջեւ, երկու լեռներու միջեւ, ու յաւերժական ձիւնն ունէր իր կատարներուն վրայ ու իր ձորերը արեւէն էին այրած։

Հո՛ն պէտք է ծագած ըլլան, անհնօք, շատ ծաղիկներ, քանի որ մեր արուեստագէտներն ու մեր ճարտարապետները այդ ծաղիկներէն քաղեցին բազմազան մոթիվներ՝ զարդարելու համար տաճարներու կամարները եւ հրագո՛յն կերպասները բոլոր։

Ու պէտք է անցած ըլլան անհե՛շատ հարստութիւններ, քանի որ ոսկիով, արծաթով ու գոհարներով կազմուեցան սրբազան անօթներն ու ուխտի ճրագները եւ պատերազմիկներու զրահները ու գեղեցիկ կիներու լուսաճամուկ զգեստները։

Կրօնական պատմութիւնները կ'ըսեն որ հոնկէ շարժեցան ալիք ալիք մարդոց մակընթացութիւնները երկիրը լեցնելու համար, եւ ուրիշ պատմութիւններ կը յիշեն թէ ինչպէս, զանազան ժամանակներու մէջ, անցան այն հողերէն պատերազմիկներ որոնք վաճառականներ էին ու վաճառականներ որոնք պատերազմիկներ էին, փոխանակելու համար միջաջան եռանդով Արեւելքի արտադրութիւնները Արեւմուտքի արտադրութիւններուն հետ։

Հիմա կը յորդին տակաւին իր կողերէն երկու մեծ գետերու յորձանքները՝ հին Ասորեստանի գերեզմանները լուալու սահմանուած. բայց Տիգրաններու եւ Տրդատներու երկիրը ատենէ մը ի վեր նոյնը չէ՛. իր արիւնը որ ա՛յնքան ափունքներէ անցաւ, զանազան ժողովուրդներու մէջէն, թշուառօրէն կը սակաւի իր ակունքներուն մէջ. իր տաճարները կործանեցա՛ն, իր հարստութիւնները կողոպտուեցա՛ն, իր հողը ցամքեցաւ՛, ու Քա՛ղցը ու Լա՛ցը ու Սարսա՛փը ջնջեցի՛ն ամէն գեղեցկութիւն…

Բայց, Հայրենիքը տակաւին չէ մեռած, կ'ապրի իր հոգին…։ Կ'ապրի Հայաստանի հոգին հազարաւոր տարագիրներուն մէջ, որոնք Եւրոպայի երջանիկ ժողովուրդներէն խոնարհաբար գթութիւն խնդրեցին, որոնք խառնուեցան ուրիշ հողերու վրայ, ուրիշ մարդոց՝ առանց երբեք կորսնցնելու իրենց սեփական դրոշմը, որոնք, քանի՛ դիւանագիտութիւնը կը սեղմէր իրենց ծննդավայրին սահմանները, քանի Բարբարոսները կը նուազեցնէին թիւով տեղացի ժողովուրդին կորիզները, աւելի հեռու՛ կը տանէին իրենց վիրաւոր սրտին մէջ Մայր-Հայաստանի մշտաբա՛ղձ յիշատակը, ու գաղափարով կ'ընդարձակէին անոր սահմանները ու կը բազմապատկէին անոր զաւակները ու քանի՛ թշնամին իրենց հողը կը խոշտանգէր, անոնք ա՛ւելի մեծ կը դարձնէին Հայրենիքը։ Հայրենիք մը չի մեռնիր այնքան ատեն որ հող մը կայ որ յիշատակներ կը ծնի ու սիրտեր՝ այդ յիշատակներուն արձագանգը ընդունելու կարող։

Մենք, պարոններ, կը յիշենք փառքերու եւ զուլումներու երկար պատմութիւն մը։ Թերեւս պիտի բաւէին միայն մեր սուգերը որոնց նմանը կարելի չէ գտնել ամէնէն նշանաւոր խժդժութեանց մէջ, յուզելու համար աշխարհի խղճմտանքը։ Ճշմարիտ է՛ սակայն որ բոլոր աշխարհը մեքենաներու խժօրէն խլացած եւ քաղաքակրթութեան արտադրած բարիքներու առատութենէն սկեպտիկ դարձած, զգալի չնութեան գորշ քօղով մը ծածկած ըլլայ ինքզինքը,—

Գաղափարի մը համար, Գթութեան մը համար որոնք աստուածային դրոշմ կը կրեն, իսկապէս բարձր քաղաքակրթութեան մը աշխարհը տառապեցաւ օր մը, ու կռուեցաւ, վառելով իր սեփական հարստութիւնները ու զոհաբերելով իր սեփական զաւակները։ Պիտի բաւէր ուրեմն այն գաղափարը որ վերջին Պատերազմը սրբագործեց ու այն Գթութիւնը որ ընկերացաւ անկախ Սերպիայի եղած բարբարոս անարգանքին հաւատարիմ Պելճիքայի խաչելութեանը ազատելու համար Հայաստանը…։

Բայց մենք կ'ուզե՛նք աւելի՛ քիչ ու աւելի՛ շատ քան գթութիւն ու համակրանք. մենք արդարութիւն կը պահանջենք։ *Մենք կը պահանջենք մեր գոյութեան կատարեալ ճանաչումը։*

Հին Հռոմէացիները կատարելապէս հասկցան հայ ազգին քաղաքական եւ աշխարհագրական արժէքը։ Հայ Ազգը, արիական ազնիւ ցեղէ ժողովուրդ՝ իր գոյութեան աճման առջի մէկ օրէն՝ բնական մարտկոց մը եղաւ ասիական Բարբարոսներու բռնագոյն մղումին դէմ հո՛ն ուր Ասիան դէպի Միջերկրական կը կարկառէ իր դէմքը։ Այն մեծահզօր ժողովուրդը որ յաղթեց ու իր լուծին տակ առաւ ու ձուլեց իր Կայսրութեան մէջ Փիւնիկեցիները, Գաղղիացիները, Գերմանացիները, Յոյները, Եգիպտացիները, զգալեց խոհեմաբա՛ր իր սեփական լեգէոններու խոյանքը Հայաստանի դիմացը։

Հռոմի զօրութիւնը որ տիրապետած էր բաժնելով, *նախզգաց թէ որքան աւելի նպաստաւոր է իրեն համար Հայաստանի հանդէպ,* տիրապետել համաձայնութեամբ։

Ի՞նչ պիտի եղած ըլլար Քրիստոնեայ Եւրոպան, նոր կրօնքին առաջին տարիներու ընթացքին, եթէ հայ ժողովուրդը իր սեփական կորովին ուժովը, իր կրօնամոլութիւնովը նոյնիսկ, ընդդիմացած չըլլար յամառօրէն, վճռականօրէն Թուրանական ցեղերու ճնշումին, որոնք Ուրալներու մէջէն հիւսիսային դուռները ի զուր խորտակել փորձելէ վերջ՝ կը զարնէին, Կովկասի մէջէն, Արեւմուտքի հարաւային դուռներուն …

Կործանելով ու աւար հարկանելով, Հիւսիսէն Եւրոպա իջնող բարբարոսներու միեւնոյն զարմէն ծնած, բայց առանց յաջողելու խեղդել Միջերկրականի քաղաքակրթութիւնը, Թուրք-Թաթարները յարձակեցան Եւրոպայի վրայ, Արեւելան Հարաւակողմէն՝ զարնուելով հայկական մշտարթուն պահակներուն։ Տասնեւմէկերորդ դարու սկիզբը Սէլճուքեան Թուրքերը յարձակեցան Հայաստանի վրայ, կործանելով Անի մայրաքաղաքը ու հրդեհելով ու կողոպտելով պալատները, եկեղեցիները ու վանքերը։

Երեք դար տեւեց զազանային այս ընկճումը, բայց երեք դարեր չզօրեցին ցամքեցնելու ազատ Հայաստանի ծառը որ աւելի ծանր զոհողութեանց ճակատագրուած էր։ Լեւոն Բ.ի օրով, թագաւորութիւնը անկախութեան բարձրացաւ ու իր նախկին ծաղկումին տիրացաւ։ Բայց Թուրանական մակընթացութիւնը արդէն գլած անցած էր հայկական պատուարը ու հերոսական ու գմայլելի ժողովուրդը սկսաւ նշանակել այդ վայրկեանէն իր պատմութեան էջերուն մէջ մշտական ճնշումը իր բնական թշնամիներուն, ո՛չ միայն ճակատէն, այլ ամէն կողմէ ու յաճախ իր սեփական հողին սրտին վրայ։

Զգաղրեցաւ սակայն այնքան հարուածուած երկիրը իր թանկագին ծառայութիւնները Եւրոպայի մատուցանելէ։ Ցանդուղն պահակը այսպէս թշնամի երկրին մէջ եղաւ ամրացեալ զօրք մը։ Ու շատ նպաստաւորուեցան Պապերը Խաչակրութեանց միջոցին ու յետոյ Իտալական Ծովային Հանրապետութիւնները։ Ու Վենետիկի արխիւներուն մէջ կը պահուին տակաւին տեղեկագիրները Մօրօզինիներու, Կրիմանիներու, Ճիւսթինիաններու, Տանտօլօներու, Պրակատինօներու եւ ուրիշ նշանաւոր դեսպաններու, որոնք Հանրապետութեան կողմէ կը ղրկուէին «յետաւոր սիրելի ազգին»։

Հայեր սկսան գաղթել հետեւեալ քաղաքները․— Վենետիկ, Լիվօրնօ, Փիզա, Նափօլի, Ճենովա, Մարսիլիա, Լիոն, մէկ կողմէ յոնիական կղզիները, Պալքանները, Պեսարապիա, Պուքօվինա, Կալիցիա, մինչեւ Լեհաստան, ուր Լէմպէրկի մէջ տասներկու հայ դատաւորներէ կազմուած դատարան մը արդարութիւն կը մատակարարէր, միւս կողմէ Եգիպտոս ու Կարմիր Ծովի ափունքները։ Կարծես պատմութեան այս արարածը, նախզգալով իր դժբախտ ճակատագիրը, կը յանձնէր բախտի հովերուն իր բեղուն սերմը, որպէս զի, աշխարհի մէջ սփռուած, վերապրէր հազար նոր ծաղկումներով, ա՛ն մէկը որ կրնար չորնալ։ Ո՛չ, այլապէս դարաւոր ծառը, որուն արմատը բոյն դարձած է փըտտեցնող տարրերու, կը հարկե՜ բապատկէ կորովի վերջին ժայթքումի մը մէջ՝ իր ծաղիկները, սպառելով իր վերջին առատ պտուղին մէջ աճումի տարիներուն մէջ դիզուած ուժերը։

Միշտ կանա՛նչ է Հայաստանը՝ եթէ հոնկէ ուրկէ արեւը կը ծագի ու մարը մտնէ, եթէ հոնկէ ուրկէ մշուշները իմացականութիւնը կը ժայթքեն, եթէ հոնկէ ուրկէ աստղը որ կը ջերմացնէ երեւակայութիւնը՝ կը վերադառնան անհուն վերադարձի կոչերը սիրելի զաւակներու, որոնք հող ու կլիմայ փոխելով երբե՛ք չկորսնցուցին ցեղին խորին նկարագիրները։

(Հոս, Նազարեանց երկարօրէն կը ծանրանայ Թրքական հայաջինջ քաղաքականութեան վրայ, կը յիշէ հայկական ջարդերէն քստմնեցուցիչ դրուագներ, կը շեշտէ հայ յեղափոխական հերոսական շարժումները, կը պատմէ ժէօն-Թիւրքերու դաւաճանութիւնը, գերմանիոյ տխուր քաղաքականութիւնը պատերազմի միջոցին ու անոր լռին մեղսակցութեամբ կատարուած մեծ-եղեռնը, ուր մէկ միլիոնէ աւելի հայութիւն մարտիրոսացաւ ու հետեւեալ խօսքերով կը փակէ իր բանախօսութիւնը)։

Ջարդն ու կոտորածը մեզի համար կորսնցուցած են իրենց սարսափը, տարիներէ ի վեր կ'արիւնի՛ մեր երկիրը ու կ'արիւնի՛ մեր սնարը, կ'արիւնի՛ հայելին որ մեր դէմքը կը ցոլայ, կ'արիւնի՛ հացը որով կը սնուցանենք՝ ընծայելու համար ճակատագրին՝ մեր վրդով մարմինը. կ'արիւնի՛ն մեր բնակութեան բոլոր տուները, կ'արիւնի՛ն բոլոր քաղաքները մեր կեանքին, կ'արիւնի՛ն մեր բոլոր ճամբաները, մենք կը խեղդուի՛նք արեան ովկէաններու մէջ …

Բայց քանի որ այս այնքան կենսունակ ու այնքան տաք արիւնէն որ մինչ մահէն կը ծնի, ունի իր մէջ այսքան կատարեալ, այսքան տարօրինակ կեանքի մը իմաստը, հարկ է, որ ժայթքի սիրոյ նոր կեանք մը կարմիր, տաք ու սարսռուն։

Ջանացէ՛ք որ ազգերու նոր մարմինը՝ աշխարհի նոր հոգին զգենալու սահմանուած՝ կատարեալ եւ ուժեղ ըլլայ. թո՛ղ չպակսի անոր ո՛չ մէկ անդամ կամ չծնի խեղանդամ այս արարածը զոր մեր սիրտերը կը յղանան այսօր տիեզերքի երբերգովը։

Մենք, Հայերս, հրայրքո՛վ Հայրենիք մը կը փնտռենք։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ա.

Աղուոր մի սիրեր եմ ես,
Լուս երեսն երեք պէնկ ունի,
բերանն է բոլոր՝ աղուոր,
ցուփ նըման քան զխնկենի:

Աչքերն է լուսու նըման,
Ո՛վ տեսնէ՝ խելաց կուԹափի,
Ծոցերն է ոսկի սնտուկ,
վարդէ ջուրն ի մէջ ժողուըվի:

Բերանն է շէքրով ի լի,
պուկըներն ի վար կու Թափի:
Իր բերնին քաղցրուԹենէն,
Բունկեր սրտիկս ու կ'էրի:
(*Անտունի*)

Բ.

Անճարին ճար, իմ ջահրա,
դու անգին քար, իմ ջահրա,
Անհէրին հէր, իմ ջահրա,
քեասիբի մէլ ես, իմ ջահրա,
դու բարձած սէլ ես, իմ ջահրա:

Ջէնով աշուղ, իմ ջահրա,
դարդերս ասող, իմ ջահրա,
ջէն տուր ծէնիս, իմ ջահրա,
ցաւս տանես, իմ ջահրա:

իմ ջահրէն ալ ու վալ ունի,
վըրէն էլ քիրմանու շալ ունի,
Մանողի հետ սազալ ունի,
քաղցր ղարմուղալ ունի:

Գ.

Հարի հա՛, հարի՛, ա՛ խնոցի,
Մէջդ ա բարի, ա՛ խնոցի,
խաշել եմ արել, եղ չկայ,
քոսակ մարդին բեղ չկայ:

Հարէն եդը կով ու կիթ կ'անեմ,
ըխտի պաշար՝ Նազուկ, բլիթ
կ'անեմ:
Հարի հա՛, հարի՛, ա՛ խնոցի,
Մէջդ ա բարի, ա՛ խնոցի:

կարմիր արեւը դիպել ա սարերին,
ըխտուորը ոտք ա դրել ճանապարհին,
Ջունքի առատ ա տարին,
Ու բոլ ցորենն ու գարին:

Դ.

Շոգ է, շարուր է,
Ակօսը հարուր է,
Թէ՛լի գոմէշ,
Ասլա՛ն գոմէշ:
վարենք, արտ էնենք,
դուշմնին ջարդ էնենք:
վարենք վարելով,
Ակօս շարելով,
Էլնենք դուրս առաւել,
Առաւելի գոմէշ,
Ամակիդ ղուրպան,
Ասլա՛ն գոմէշ:

Ե.

Ոսկի՛ կուգաս ուշիկ ուշիկ,
կլոր Թշիկ, պագդ անուշիկ,
կեղուրած ես ճերմակ նուշիկ:

Ոսկի՛ կուգաս, վարի էգուն,
կոզ մի խաւող առի գոգւուն,
պաչիկ մը տուր՝ մօրկանդ հոգուն:

գեղին ներքեւ ծառ սալորի,
Սալորն իյնի՝ կու գլորի,
քեզ գրկողը կը հալուրի:
(*Անտունի*)

Զ.

Ա՛յ իմ սարերու հովիկ,
վար իջեր դռնակն է զարկեր:
ԱրԹնցայ ու վեր ինկայ,
գիտցայ Թը խարիպս է եկեր:
Նորուկ ճահէլուկ հարսնուկ,
Ուր իջերս դռնակն է բացեր:
ցեսեր ուր իր եարը չէ,
մէլիլեր ու ներս է գացեր:
կեսրուկն ալ հարցմունք արեր,
— Հա՛րսնուկ, քու ո՞ր տեղդ է
ցաւեր:
— Մարի՛կ, քու որդուդ սիրուն,
իմ ամէն տեղիկս է ցաւեր:
— Մի՛ լար, մի՛ խառղիր, հարսնուկ,
գիր կ'անեմ որդիս կու բերեմ:
— գիր անես, որդիդ բերես,
Աստուծոյ լուսուն տիրանաս:
(*Անտունի*)

ԽՄԲ.— Ինչպէս անցեալ տարի, այժմ դարձեալ կը հրաւիրենք գաւառաբնակ մեր մամիկներն ու երիտասարդները, որ եթէ ունին ու կը յիշեն այս ժողովրդական երգերուն նման կտորներ, անմիջապէս ղրկեն մեզի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆԿԱԽ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ 38ՐԴ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անկախներու նկարահանդէսը մէկ ամիս Grand Palais*ի քառասունեւչորս խոշոր սրահներուն մէջ ցուցադրուելէ յետոյ, փակուեցաւ։ Մեր նկարիչներն ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին։*

Ցանգոտ, փոթորկոտ ու անցեալի փառքով շքաւորուած «Անկախ»ները ունին յատուկ սկզբունք մը որ գետեղուած է նկարահանդէսի ճակտին վրայ. «Ոչ դատաստան ոչ վարձատրութիւն»։

Մնացեալ խմբակցութիւնները ունին իրենց պատկառելի, տիտղոսներու արժանացած քննիչները, որոնք ցուցադրութեան համար ներկայացուած իւրաքանչիւր նկար իրենց բովէն անցընելէ վերջ, եթէ շրջանին նկարագրին հակոտնեայ խիզախ նորութիւններ տեսնեն՝ դուրս կը ձգեն ցանկէն։

* * *

Եթէ այս տարուան բովանդակութիւնը բաղդատութեան դընենք նախորդ տարիներու հետ, պիտի տեսնենք որ աննախընթաց քանակը ներկայացուցած է թէ իբրեւ նկար եւ թէ իբրեւ մասնակցող արուեստագէտ։

Այսպէս, նկարներու ընդհանուր գումարն է 3900, իւրաքանչիւր նկարիչ երկու հատ, որով 2000ի մօտ ալ մասնակցող։ Իսկ եթէ գեղագիտական ընդհանուր արժանիքը բաղդատենք անցեալ շրջաններու հետ, պիտի տեսնենք, որ այս տարուանը եղած է — պզտիկ մաս մը բացառութիւններ յարգելով — չափազանց թոյլ։ Ընդհանրապէս միջակութիւններ, սկսնակներ լաւագոյն առիթը գտած են։ l'Amour de l'Art *գեղարուեստական հանդէսի քննադատը, ֆրանսուա ֆօսգա ինքզինքին իրաւունք էր տուած ըսելու թէ «պատկերահանդէսը չբերաւ զգայական տպաւորող ոչ մէկ յայտնութիւն»։ Իսկ* l'Art Vivant*ի քննադատն ալ ակնարկելով Անկախներուն այն կարծիքը կը յայտնէր թէ «կարող է նկարահանդէսը հետզհետէ անհետանալ»։*

Խոշոր խոյանքներէ վերջ արդեօք անոնք ուժաթա՞փ կը զգան իրենք զիրենք։ Ծայր առնող նոր դասականութի՞ւնն է որ զիրենք կը կասեցնէ։

Երբեք։ Մենք ատիկա կը վերագրենք ներքին վէճերու որոնց գլխաւորը, գոնէ այս տարուան համար, ճակատագրական դեր կատարեց։

Նախորդ տարիներուն, նկարներու դասաւորումը տեղի կ'ունենար յայտնի արուեստագէտներէն դէպի երիտասարդները։ Ասոր յաջորդեց ազգութիւններու միատեղ համախմբումը. իսկ այս տարի ալ այբուբենական կարգը, որով իրեն արժանի համբաւին տիրացած նկարիչի մը մօտ կուգար բազմիլ բոլորովին սկսնակ մը, կարծես ականներու կճրտում ունկնդրելու։

Այս տարի զգալի էր պակասը ծանօթ նկարիչներէն Իւթրիլօնի, Վլամինքի, Բիդասօնի, Վէօյարի, Լիւգ-Ալպէր-Մօրօնի, Վանցօնկէնի, Սիմօն-Լէվիի, Կոմրի, Լէօփօլտ-Լէվիի ֆավօրիի ու տակաւին շատ մը ուրիշներու։

Անշուշտ այս ըսել չէ թէ բոլորովին ամայութիւն կը տիրէր հոն. բայց արժէքաւորները գտնելու համար երկար փնտռտուք էր հարկաւոր։

Նկարահանդէսին քանի մ անգամ այցելութենէս վերջ, ընդ պէս ընդհանուր տպաւորութ պիտի ըսեմ թէ տիրապետող դ եւէ դպրոց գոյութիւն չունի Մասնաւորաբար ուշադրութ գրաւէր նուազութիւնը ծայրա հոսանքներուն (Ուղեղապաշտ

*Նոյնպէս նախորդ տարին րուն հետզհետէ ուշագրաւ դա ձող Սէզանի ազդեցութիւնը (Cé-*zannisme*) այս տարի գրեթէ ան հետացած էր։ Բայց ուղղակ կապկողներ չէին պակսեր։ Կապկող ներ նաեւ՝ Մանէի, Գլօդ Մօնէ լօյսի խաղերուն։*

Ներկայացուած նիւթերը առ հասարակ բնանկարներ, մերկու թիւններ, դիմանկարներ, nature-morte*եր ու քանի մը հատ ալ հա մայնավարական վարդապետ թենէն ծիգով փոխադրուած խոր կտան նկարներ, որոնցմէ մէկն՝ Ալէքսանդրովիչի «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէք» մա կագրութեան առջեւ «Երեւան գեղարուեստական քննադատ բերնին ջուրերն էր վազցն ճաշա՞կ։*

Երազուն, մշուշի մէջ ծփաց տարրեր առ հասարակ չէին երե ւեր։ Ընդհակառակը բովանդակու թեան գիծերը յստակ եւ ճարտա րապետական։ Մասնաւորաբար թիւ մը կը կազմէր փարիզի րապատ, թաղերու անկիւններ արտացոլումներ վառ գոյներ

Հայ նկարիչներէն կրցա տեսնել հետեւեալները.—

Ռաֆայէլ Շիշմանեան.— *Եր աշխատութիւն* Semur en Auxo*ւ եւ կրկին նոյն վայրէն* Semur e Auxois։

Այս համեստ նկարիչը paysagiste *ճանչնալէ աւելի սած եւ սքանչացած եմ իր քան նրբութեամբ վերստեղ հայկական մանրանկարչութ զարդերուն։ Կարդացած եմ եւայլ հանդէսներու մէջ գրու նկարչական գրականութեան րաբերող իր հմտալից յօդուա ները։ Նաեւ տեսած գծա նկարները։*

Բայց այս ցուցադրած եր տեսարանները ոչինչ ունին ու գրաւ. մենք ասոնցմով չէ որ պի կարենանք իջնել արուեստագէտի ներքնաշխարհը։

Առաջին գծին շատ մօ Ջիէմը յիշեցնող շէնքերու ղումը արդէն կը հանդիսա բնութենէն ներս մեր խորացմ հեռաւորութեան տպաւորութիւ ընդհատուած։ Օրուայ պահը հասկնալի։ Գոյները տաքուկ երկչոտ։

Պ. Շիշմանեանի համբ տար եւ տքնաջան խառնուածք գրաւական մըն է որ եթէ ա ցրուածութեան մշակէ միայ միայն մանրանկարչութիւնը կամ նկարչութեան գրականութի նը, անպայման կ'ունենայ իր ժանաւոր տեղը հայկական ուեստի պատմութեան մէջ։

Հրանտ Ալեանաք։— *Ց դրած է երկու նկար.—* Les rayo d'or sur la Corne d'Or (Cons tantinople) *և* Voilier Turc։

Անկախներու մասնակցող նկարիչներուն մէջէն կարե ամէնէն յաջողակը նկատել առջինը բարձունքէ մը դի ուրկէ վար կը տարածուի մը ու հմայիչ ոսկեղջիւրը ջալոյսի կարմրորակ շղարշ մէջ փաթթուած։

*Իսկ երկրորդը պզտիկ տարածութիւն մը, առագա նաւի մը երազուն օրօրումը կու նկարներուն մէջ ալ շեշտու Արեւելքի բնութեան յ քաղցրութիւն մը որ ազատ

...ուկի մը պէս նայող աչքեր կը ...մէ:

...ատ յաջող է արեւի ճառա...
...յթներուն սողոսկումը ալիք...
...ներու ընդմէջէն: Լոյսերու նրբա...
...ած խաղեր:

...ջարեհ գալֆաեան.— Երկու ...կար. Vue de Dieppe եւ Le chateau (Dieppe):
Երիտասարդ նկարիչներուն ...քէն ամէնէն աւելի ապագայ ...խոստացողը: Իր առաջդիմութիւ...
...թէեւ դանդաղ՝ բայց ինքնա...
...ուն: Առհասարակ պզտիկ նկար...
...ներու մէջ իր ամբողջ յոյսերը ...դրած: Տոռներու մասերը հա...
...ին հասարակ երեւալուն իր վրձի...
...ին տակ զանգուածներ կը դառ...
...նան ու այսպէս աղուոր կոպտու...
...թիւն մը որ կը տարածուի նաեւ ...աւ որրերու վրայ: Առինքա ...յաջ կուտայ թէ մանրամասնու...
...թիւններով խաղալ չի փնտռեր: Բնու...
...թենէն կուտայ այն՝ ինչ որ մեզ ...ապրեցնէ: Այս մաքուր ...նկարչին մօտ առաջին ակնարկով ...կարելի է որոշել պահերու զանա...
...զանութիւնը:

...ղոյանեան.— Մէկ նկար. Antique Ile de Lesbos, Patrie de Sapho, Սխեմայ մը: Առայժմ հե...
...ռքերէր ոչինչ:

...կիւլպէնկեան.— Notre Dame (Nocturne) harmonie bleu et rose եւ La premiére neige (Saint-Cloud):
Երկրորդը հակառակ պզտի...
...կութեան՝ երերուն շունչ մը որ ...կերմիկ է: Հակառակ սխեմայ մը ...ըլլալուն, ունի սահուն վրձին:

...քունեանթեան.— Peinture.
...Երբեւ ամբողջութիւն՝ կը կա...
...յ, բայց մասեր կան որ ուժգ...
...նութիւն ունին: Գոյներու զետե...
...ղումը ինքնայատուկ:

ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ՋՐԱՀԱՊԱՏ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ

...Ոճրագործներու հետապնդու...
...մը դժուարացած է այլեւս եւ ...ոստիկանները յաճախ վտանգա...
...ւոր յարձակումներու կ՚ենթար...
...կուին: Այս անպատեհութեանց ...առաջքն առնելու եւ ոստիկան...
...ները ամէն պատահական յարձա...
...կումի դէմ պաշտպանելու նպա...
...տակով, Պերլինի իշխանութիւն...
...ները որոշած են ոստիկաննե...
...րուն համար պատրաստել նոր ...համազգեստներ, որոնց ներսը ...անցուած է ալիւմինիոմէ երես ...մը, կռնակի կողմը հաստ խա...
...ւաքարտ մը, աւելի անխոցելի ...դարձնելու համար ոստիկանը: ...Եւ այս համազգեստները հագած ...ոստիկանները միայն պիտի շր...
...ջագային վտանգաւոր ճանչ...
...ցուած փողոցներուն մէջ, գիշեր ...ատեն:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ և մելանով:

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

Ինչպէս յայտնի է, Աշխատանքի Նախարարութիւնը, առհասարակ բոլոր գործարաններուն առաջարկած է, — 1.— կրճատել օտար գործաւորներու թիւը, հարիւրին որոշ սակով: 2.— Ընդունիլ բոլոր այն օտար գործաւորները որոնք ինքնութեան թուղթ չունին կամ նորոգել չեն տուած: (Կը կարծուի թէ նոյնպէս հրահանգ տրուած է որպէս զի ոչ մէկ գործատուն վկայական չտայ գործաւորին, ինքն իրեն ձեռքով երթալ փոխելու իր ինքնութեան թուղթը): 3.— Կը թուի թէ գիտմամբ ինքնութեան թուղթ չի տրուիր նաեւ բոլոր այն օտար անգործներուն, որոնք դուրս ձգուած են իրենց աշխատած տեղէն: գործադրկութեան սկիզբէն ի վեր, հակառակ անոր որ այս վերջիններուն ալ իրաւունք տրուած էր փոխել իրենց ինքնութեան թուղթերը առանց վճարումի:

Առաջին պարագան որոշ կերպով գործադրուեցաւ գործադրկութեան սկիզբէն իսկ: Երբ գործարանները անգործութեան հետեւանքով իրենց գործաւորները կը կրճատէին, առաջին առիթով օտար գործաւորներուն ճամբայ տուին: Երկրորդ պարագան եւս գործադրուեցաւ եւ մինչեւ այսօր կը շարունակուի: Բոլոր գործարաններն ալ քիչ շատ բանուոր կ՚առնեն, սակայն ոչ մէկ օտարական: Թերեւս առարկուի թէ ինքնութեան թուղթ ունեցողները կ՚ընդունուին: Սակայն չորրորդ պարագան սերտ կապ ունի այս վերջինին հետ. ինչպէս ըսի, դիտմամբ ինքնութեան թուղթ չեն տար անգործ կամ գործէ դուրս ձգուած գործաւորներուն: Որովհետեւ ինքնութեան թուղթ տալու պարագային գործատէրը ստիպուած պիտի ընդունի, իսկ Աշխատանքի Նախարարութիւնը կ՚ընդդիմանայ ասոր եւ պիտի ընդդիմանայ, մինչեւ որ որոշ չափով թեթեւնայ գործազուրկներու թիւը: Այս ուղղութեամբ ժամանակին գործակից եւ այժմ անգործ ընկերներ դիմում կատարած եւ բացասական պատասխան ստացած են:

Ամէնէն կարեւորը երրորդ պարագան է: Այսինքն գործարաններու վկայական չտալը՝ իրենց թուղթերը իրենց ձեռքով իսկ փոխելու համար: Ռընոյի մէջ շատ մը գործաւոր ընկերներ, Հայ թէ օտար, դիմում կատարեցին ու մերժուեցան: «Ձեր թուղթերը բերէք մեզի եւ մենք վկայական ալ միատեղ կ՚ուղարկենք աշխատանքի Նախարարութեան», կ՚ըսէին: Միւս կողմէն կերեւի որ մանր գործատուններ, որոնք շատ թիւով գործաւոր չունին եւ ոչ ալ նկատելի թիւով օտարներ, դիւրութեամբ վկայական կուտան:

Այս բոլոր պարագաները եւ նման բազմազան հոգեր արծարծելով, կ՚ուզէինք որ մեր իրաւասու մարմինները եւ մասնաւորապէս Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը լրջօրէն զբաղին եւ ելք մը գտնեն:

ՀՐԱՉ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՎԻԷՆ.— 1926 Յունիսի վերջերը ընտրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը, որ իր վրայ դրըուած յոյսերը ի դերեւ չհանեց:

Մինչեւ հիմա ունեցած է վեց մրցումներ, բոլորն ալ պատուաբեր: Դեռ ունի շարք մը մրցումներ, բայց գործազրկութեան ծանր պայմաններուն տակ յետաձգած է: Այլեւս կը պակսին առատաձեռն կամ պատուոյ անդամներ, որ նիւթապէս օժանդակեն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հասոյթները եղած են անդամներու ամսավճարներէ եւ մուտքերէ գոյացած 500 ֆրանք, Հ. Յ. Դ. անդամներու նուիրատուութիւն 155 ֆրանք, 140 ֆր. հարսանիքի աճուրդէ մը, 450 ֆր. 9 սքաուտներու ծնողներէ, ողիմպիականէ հասոյթ գոյացած 300 ֆր., 95 ֆր. փոքրիկ երեկոյթէ մը, 250 վերջին երեկոյթէն ու վիճակահանութենէ, 55 ֆր. զարդանիշի վաճառումէ: Մօտաւորապէս 300 ֆր. ալ անդամներու եւ համակիրներու նուէրներէ. եղած է 2000—2300 ֆր. մուտք, իսկ ելքն ալ համապատասխան: 700 ֆր. սքաուտներու համազգեստներու եւ գլխարկներու ծախս եղած է, 1500—1600 ֆր. ալ ֆութպոլիստներու համազգեստներու, եւ մրցումներու տեղափոխութեան ծախք եւն.:

ՊՈՐՍԵՄ

*
* *

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Յառաջ իր ժամանակին հաղորդեց փարիզեան լաւագոյն խումբերէն մէկուն՝ Սթատ Օլէնփիք տը լ՚Էսթի համբաւաւոր բերդապահին Լըպիտուայի դժբախտ մահը, որ արդիւնք էր խաղի արկածի մը: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ այս տեսակ դէպք տեղի չէր ունեցած ցարդ: Լըպիտուա՝ Շայրիկէսէն ու Քօթթըրնէէն յետոյ ամէնէն վարպետ բերդապահն էր: Իր աղետալի վախճանը խոր յուզում պատճառեց ամէնուն:

** Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարի խումբը Վիթրիի վրայ տարած 1—3ի յաղթանակով եղաւ ծայրաքաղաքի արժանաւոր ախոյեանը: Միեւնոյն ատեն Ռէտ Սթարը Գլիւպ Ֆրանսէի. 1ի դէմ նշանակեց 6 կէտ: Սթատ Ֆրանսէն C. A. S. G.ին բաժին հանեց անլուր պարտութիւն մը 1—13 կէտով:

** Փարիզը ներկայացնող ֆրանսական Ա. խումբը այս կիրակի պիտի մրցի սպանիական Guipuzcoaին հետ, Սթատ Քոլոմպի մէջ, իսկ Բ. խումբը Ալզասին դէմ, նոյն մարզադաշտին վրայ եւ նոյն օրը:

** Ֆութպոլը սփոռի (sport) այն ճիւղն է, որուն առաւելապէս ընտելացած են հայ երիտասարդները, Պոլսէն մինչեւ բոլոր գաղութները: Հայաստանի մէջ անգամ ամտիճանաբար հող կը գտնէ կլոր գնդակախաղը:

Այսպէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերը Սուրիա եւս ուժ կուտան ֆութպոլին, բայց առայժմ առանց փայլուն արդիւնքներ ձեռք բերելու: Կը թուի թէ, ինչպէս շատ անգամ, Սուրիայի մեր մարզիկներն ալ ղեղավարութեան եւ խմբական ոգիի բացակայութեան հետեւանքով է որ չեն յառաջդիմեր: Մինչդեռ կլոր գնդակախաղը ինքնին այս յատկութիւնները զարգացնելու կոչուած սփոռի լաւագոյն մարզերէն մէկն է:

Հ. ԳՆԴ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի պահեստին պիտի մրցի S. A. Colombesի պահեստիին դէմ, այսօր կիրակի ժամը 1.30ին Քոլոմպի մէջ: Ժամադրավայր՝ 12.30ին Փօրթ տը Քլիշի:

Անոնք որ կը փափաքին Պասքէթպոլ խաղալ, դիմեն 7, Rue Jouy-Rouve, Paris Մ. Ասատուրեանի:

Անցեալ կիրակի Պէլվիլի պահեստին պարտուեցաւ C. A. Montrougeի պահեստիէն 1 ի դէմ 4 ով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՄԵՌՆԻ ՊԱՐԻ ՀԱՄԱՐ.— Մարիքա՝ հասուն աղջիկ, որ կը բնակի Պոլսոյ Նշան Թաշ աղուոր թաղը: Խեղճ աղջկան ոտքը կաղ էր եւ չէր կրնար պարել: Ինչո՞ւ չկարենայ պարել, վիշտով կը լեցուի աղջկան հոգին: Ու կ՚ուզէ մեռնիլ: Սեւ կը հագուի, կօշիկները կը ներկէ, արդուզարդը ըրած՝ շոգենաւ կը նստի: Գատը գիւղի առջեւ ծովը նետուի:

Ձկնորս մը կ՚ազատէ զայն, բարեբախտաբար:

600,000.— Ինքնաշարժի մեքենավար մը, Քամիյլ Շըվօ, իր կառքին մէջ գտաւ 600,000 ֆրանք: Երբ գտաւ դրամը ի՞նչ ըրաւ: Սիրտը սկսաւ բաբախել, թեւերը սկսան դողդղալ, աչքերը դեղնեցան, վերցուց հարուստ կալոցը, շրթներուն տարաւ, համբուրե՛ց, համբուրե՛ց եւ . . . ոստիկանատուն տարաւ: Տէրը եկաւ, վարիչին ի՞նչ տուաւ,— հարի՛ւր ֆրանք:

ԽԱՄԱՆ ԳՈՂԸ.— Երիտասարդ գող մը, Իմպէր, երբ ինքնաշարժի մը մէջէն կը վերցնէր պայուսակ մը, կը հասնին երկու ոստիկաններ եւ կը բռնեն օձիքէն: Գողը եա կը դառնայ և վայրենօրէն կը խածնէ ոստիկանին ձեռքը: Թերեւս ակռաներովը փրցնէր ոսկորն ալ, եթէ ոստիկանին ընկերը օգնութեան չհասնէր: Այժմ գողը կը գտնուի բանտը, ետեւը երկաթեայ պատերու, որոնք դիւրին չէ խածնել:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԱՐԱՐ.— Ժընեւի մէջ կը տեսնուի դատը նոր Լանտրիւի մը, որ կը կոչուի Քաուֆման, եւ ամբաստանուած է սպանութեամբը երկու կիներու: 12 կիներ, մօտ 50 տարեկան, դատարանին մէջ, թէ իբրեւ զոհ եւ թէ իբրեւ վկայ, պատմած են թէ ինչպէս Քաուֆման խաբած է զիրենք սիրոյ տեսուը պատմութեամբ մը: Այս նոր հերոսը մոգական եղանակներով կը հմայէր աղջիկներն ու կիները, կը խաբէր սիրոյ զանազան խոստումներով եւ յետոյ կը սպաննէր՝ կողոպտելով զանոնք:

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ Կ՚ԻՅՆԱՅ ՏԱՔ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ.— Վէբէնոյի հրապարակին վրայ Ֆրիկօ մասնաւոր խանութի մը մէջ խաղող կը թորէր: Եփուած խաղողը եւ աւելորդ ջուրը կը թափէր փոսի մը մէջ: Առջի օր մանուկ մը, 3 տարու, մօտերը խաղացած պահուն կ՚իյնայ այդ փոսին մէջ, ուր դեռ նոր թափուած էր եռացեալ ջուրը: Խեղճ տղեկը կիսովին այրեցաւ եւ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՄԸ.— Վայմարի մէջ Մաքս Տոնաթ կը վարէ վարժարան մը, ուր 12-15 տարեկան աղջիկներ կը ստանան ֆիզիքական ու բարոյական խիստ դաստիարակութիւն մը: Վերջերս գայթակղալից պատմութիւն մը կը շրջի ժողովուրդին մէջ եւ անմիջապէս կը ձերբակալուի մանկավարժը, որուն համար աղջիկներու վարժարանը հարէմ մըն էր պարզապէս:

ԿԱՊԻԿՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ՚ԸԼԼԱՅ.— Թարզօ կը կոչուէր այն կապիկը, որուն համբաւը մեծ արուեստագէտներուն անունին չափ տարածուած էր Պերլինի խաղարաններուն մէջ: Սակայն վերջերս, եսապաշտութեամբ մը, սկսաւ արհամարհել իր հիացողներու բազմութիւնը: Քէն ըրած էր մարդերուն դէմ: Ու իր «բարեկամ»ները կը հաւատան թէ արկածի արդիւնք չէ իր անձնասպանութիւնը, այլ պարզապէս նախամտածուած արարք մը:

Վերջին խաղի մը սիրտ չունէր, համ չէր առներ մարդոց ծափերէն, նոյնիսկ շատ անգամ կ՚աշխատէր ոչ թէ խնդացնել, այլ կատղեցնել հանդիսատեսները, որովհետեւ անպատկառ եւ խայտառակ շարժումներ կ՚ընէր խնդացող մարդոց առջեւ: Բայց մարդիկ դարձեալ կը խընդային: Արդէն մարդիկ այդպէս են, անոնք կը ծիծաղին ամէն բանի վրայ: Ու վերջ լուծելու համար, եւ այլեւս մարդոց քմահաճոյքին չծառայելու բունն եւ ստոյգ փափաքով մը, երբ դարձաւ իր վանդակը, սիկարը վառելու համար լուցկի մը առաւ: Յետոյ կրակ տուաւ իր յարդէ անկողինին, մէջը նստաւ եւ առանց ձայն ու ճիչ մը հանելու, թողուց որ այրի, ածուխ կտրի:

Խե՜ղճ կապիկ:

ՃԱՐՊԻԿ ԳՈՂԸ.— Նանթէրի մէջ Աթյավանիկ ունէր վաճառատուն մը: Գող մը, պարկեշտ յաճախորդի մը նման, կը մտնէ ներս եւ մօտ 500 ֆրանքի առուտուր կ՚ընէ: Յետոյ կը յանձնարարէ որ ծրարը լաւ կապուի. անշուշտ առիթ մը կը փնտռէր յարձակելու: Զգտաւ այդ առիթը: Ետ դարձաւ եւ ըսաւ թէ կ՚ուզէ կօշիկ մըն ալ գնել: Ու երբ վաճառականը, սանդուղը կը կանգնեցնէր դարաններէն վար առնելու համար փափաքուած կօշիկը, գողը բարձրացուց դանակը եւ մխեց վաճառականին կռնակը:

Վաճառականը, հակառակ ցաւին եւ կռնակը մխուած դանակին, ետին դարձաւ եւ բռնեց գողին կոկորդը: Պիտի խեղդէր ապահովաբար, եթէ գողը ճարպիկ շարժումով մը չզարնէր ու չվիրաւորէր ձեռքերն ալ: Կոկորդը ազատելէ վերջ, դուրս նետուեցաւ հետն առնելով ծրարները: Օգնութեան աղաղակներուն պատասխանելով, ոստիկանները հետապնդեցին եւ բռնեցին գողը որ տուն մը ապաստանած էր: Գողը կը կոչուի Փիէթրօ Վալսօժաաէմօ:

ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԱՂՋՆԱԿՆԵՐԸ.— Նիմի մէջ երկու գեղանի աղջնակներ, որոնք 14 եւ 12 տարեկան էին, Դեկտեմբերի երրիկուն մը կորսուած էին քաղաքէն: Անցեալ օր գտնուեցան Փարիզի մէջ, եւ յայտարարեցին թէ իրենց տան առջեւ հանդիպած են այր եւ կին երկու անծանօթներու, որոնք ինքնաշարժ նստած էին: Յայտնելով թէ իրենց մօրը արկած մը պատահած է, ինքնաշարժ դրած եւ ուղղակի տարած են Մարսիլիա: Քանի մը օր սենեակի մը մէջ մնալէ յետոյ, կը տարուին Ռուան, անցագիր պատրաստելէ յետոյ արտասահման տանելու նպատակով: Կարելի չըլլար անցագիր պատրաստել եւ կը դառնան Փարիզ, ուր ոստիկանութիւնը կը բռնէ աղջիկները: Կը փնտռուին նաեւ յափշտակիչները որոնք կը թուի թէ նպատակ ունէին աղջիկները փախցնել վաճառելու համար արտասահմանեան հանրատուներու:

ԱԼԻՒՐԻՆ գինը ինկաւ- սակայն հացին քիլօն պիտի շարունակուի ծախուիլ 2 ֆր. 15ի:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԳԱՐՈՒ՛ՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Ե. Ն.

Թագաւոր մը ունէր երկու թագուհի: Սակայն միայն մէկը կը սիրէր ու լքած էր միւսը:

Սիրականը կ՚ապրէր երջանկութեան մէջ, մինչդեռ միւսը, լքուած ու մինակ, շատ դժբախտ էր: Թագաւորը նոյնիսկ զայն տեսնել ալ չէր երթար:

Սակայն սիրեցեալ թագուհին զաւակ չունէր, կը նախանձէր միւսէն, որ ունէր երկու զաւակներ: Երէցին անունն էր Սիթ, որ կը թարգմանուի Ձմեռ, եւ միւսին անունն էր Պազանթա, որ կը թարգմանուի Գարուն: Մօր միակ մխիթարութիւնը, միակ երջանկութիւնը կը կազմէին այս իշխանորդները:

Ի զուր իշխան ծնած էին անոնք: Գարուն եւ Ձմեռ կ՚ապրէին դժբախտ կեանք մը, միայն իրենց երկրորդ մօր չարութեան պատճառով:

Օր մը, երբ երկու թագուհիները լոգնալու գացին, սիրեցեալ թագուհին ըսաւ լքեալին.

— Եկո՛ւր, լուամ մազերդ, օծեմ բուրումնաւէտ իւղով եւ հիւսկեններ շինեմ:

Լքեալ թագուհին, շատ զարմացած եւ միեւնոյն ատեն ուրախացած այս անակնկալ բարեկամութենէն, մօտեցաւ: Սիրական թագուհին գլխուն վրայ թափեց քանի մը կաթիլ մոգական իւղ մը, զոր գնած էր պառաւ ու չար կախարդէ մը:

Ի՞նչ պատահեցաւ:

Լքեալ թագուհին անմիջապէս փոխակերպուեցաւ թութակի մը:

կանաչ Թութա՛կ մը սիրուն,
Որ թռաւ դէպի անհուն:

Սիրական թագուհին, ուրախ զուարթ դարձաւ պալատ եւ թագաւորին պատմեց թէ թագուհի ընկերը լողացած պահուն խեղդըւած է:

Բնականաբար, սիրահար թագաւորը հաւատաց ինչ որ ան պատմեց:

Երկու իշխանիկներուն, Գարունին ու Ձմեռին կեանքը աւելի դժբախտացաւ, երբ այլեւս իրենց մայրն ալ կորսուած էր: Ոչ ուտելիք կուտային ապրելու համար ոչ ալ զգեստ հագնելու համար:

*
* *

Թութակ թագուհին թռա՜ւ, երկա՛ր թռաւ, մինչեւ որ հասաւ ուրիշ թագաւորութիւն մը: Քիչ մը հանգչելու համար, թառեցաւ սպիտակ մարմարէ ապարանքի մը վրայ, որ շինուած է կապուտակ լիճի մը եզերքը:

Այս թագաւորութեան իշխանուհին, այդ պահուն, կը պտտէր ապարանքին պատշգամին մէջ: Տեսաւ թութակը, որ զմրուխտի գոյն ունէր, եւ ուզեց անմիջապէս բռնել զայն: Ըսաւ հօրը.

— Ա՜խ, բռնէ՛ այս գեղեցիկ թռչունը, կ՚ուզեմ ընտանեցնել:

Ու բռնուեցաւ փոխակերպուած թագուհին:

Թութակ մըն էր ան պարզապէս, զոր դրին ոսկեպատ վանդակի մը մէջ:

կանաչ Թութակը սիրուն,
Բանտարկուեցա՛ւ օրն ի բուն:

*
* *

Անցաւ ժամանակ եւ միւս թագաւորութեան մէջ փոփոխութիւններ կատարուեցան: Սիրական թագուհին աշխարհ բերաւ երեք երախաներ, որոնք տխեղծ էին եւ ապուշ: Անոնց մօտ, Ձմեռ եւ Գարուն կ՚աճէին գեղեցիկ եւ իմաստուն՝ ինչպէս մանուկ աստուածներ:

Թագուհին այնքան կը նախանձէր որ երբեք երջանկութիւն չզգաց: Իր զաւակներուն ծնունդէն ի վեր՝ կը փրփրէր կատաղութեան մէջ: Ամէն օր կ՚անիծէր դժբախտ իշխանները, ճաշի պահուն՝ անոնց առջեւ կը նետէր այրած ու աւրուած ուտելիքներ, իսկ իր տղոց կուտար ընտիր բաներ, հրամցնելով ոսկի սկուտեղներու վրայ:

Որքան կրնար, գէշութիւն կը խորհէր երկու անմեղներուն համար, սակայն երբեք չէր յաջողեր իր նպատակին մէջ: Իր բոլոր ծրագիրները կը խափանուէին, եւ հակառակ իր չար վարմունքին, Ձմեռ եւ Գարուն կը դառնային աւելի գեղեցիկ, աւելի առողջ: Թագուհիին քունը փախած էր եւ ամբողջ գիշերներ կը լուցնէր, խորհելով միջոց մը զանոնք սպաննելու:

Վերջապէս հնարք մը գտաւ: Օր մը, երբ փոքրիկ իշխանները կը վերադառնային դպրոցէն, մոլեգնօրէն սկսաւ հայհոյել: Անմեղ տղաքը, ոտքի վրայ, կեցած էին առջեւը, եւ հնազանդութեամբ ու քաղցրութեամբ մտիկ կ՚ընէին չար խօսքերուն:

Այն ատեն թագուհին հանեց իր գոհարեղէններն ու զարդերը, նետեց հեռուն, փետտեց մազերը եւ գետնին վրայ թաւալելով սկսաւ ողբալ ու կոծել:

Վազեց թագաւորը եւ հասաւ, տեսնելու համար պատահածը:

— Ի՞նչ եղաւ, հարցուց քաղցրութեամբ եւ մօտենալով սիրականին:

— Այս երկու տղաքդ զիս անպատուեցին, պատասխանեց: Ինծի գէշ խօսքեր ըսին, անէծք թափեցին վրաս: Մինչեւ որ վրէժ չլուծուի եւ անոնց արիւնը չտեսնեմ ոտքի չպիտի կանգնիմ:

Թագաւորը ամբողջովին կնոջ ազդեցութեան տակ էր, ուստի կանչեց դահիճը եւ հրամայեց սպաննել իր երկու զաւակները եւ արիւնը բերել թագուհիին:

(Շար.)

Չինաստանի կռիւները

Շանկայ, ափական եզերքի ամէնէն հարուստ քաղաքը, Անգլիոյ առեւտրական, նաւային եւ ելմտական գործունէութեան միջնաբերդը, ազգայնական բանակին ձեռքը անցնելու նախօրեակին մէջ կը գտնուի: Ազգայնականները առջի օր գրաւեցին քաղաքէն 30 մղոն հեռու գտնուող Թէ՛ հիւսիսային եւ թէ հարաւային ռազմագիտական բոլոր կէտերը, իրարմէ բոլորովին կտրելով Շանկայի շուրջ կեդրոնացած հիւսիսային զինուորները:

Քանթոնցիներու յաղթանակները տօնելու համար, Շանկայի Աշխատաւորական ընդհ. միութիւնը ընդհանուր գործադուլի հրաւիրեց բոլոր աշխատաւորները: Գործադուլը սկսաւ երէկ կէսօրին եւ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ ազգայնականները գրաւեն Շանկայը:

Հարաւային շրջանին մէջ Հանկչէուի եզերքի երկայնքէն յառաջացող Քանթոնցիները գրաւեցին Սունկքիանկ քաղաքը և կը պատրաստուին անցնիլ Հուանփու գետը, նպատակ ունենալով առանց կռուի իրարմէ կտրելու հիւսիսայիններու ուժերը Շանկայ—Հանկչէու երկաթուղագծին եւ Սունկքիանկի միջեւ: Այս ձեւով 20 մղոն պիտի մնայ Շանկայի: Հիւսիսային կողմէն գրաւեցին Վուքեանկ քաղաքը, ստիպելով թշնամին նահանջել Սու-Շէուէն անդին:

«Թայմզ»ի թղթակիցը Շանկայէն կը հեռագրէ թէ Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք հրամանագիր մը ուղղած է իր զինուորներուն, որով, կը հրամայէ ամսոյս 15էն սկսեալ մինչեւ 10 օր գրաւել Ֆու Չէուն: Նանքինի անկումը մօտալուտ է: Ազգայնականները 15 քիլոմեդր մօտեցած են քաղաքին:

Քանթոնի ազգայնական բանակին եւ հիւսիսայիններու միջեւ կռիւները կատաղի կերպով կը շարունակուին: Զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ կը հրամայէ 250,000 հոգիի, բաժնուած Շանկայի եւ Ցի-Նան-Ֆուի միջեւ, մէջն ըլլալով ռուս նշանաւոր պահակախումբը, բաղկացած 2000 հոգիէ եւ զրահապատ անիւի կառախումբերէ:

Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք, ազգայնականներու վերին հրամանատարը որ վերջերս շնորհազուրկ եղած էր, հպատակութիւն յայտնած է համայնավարներուն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ

Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 17ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստ ստանալու համար արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 80,414, որոնց 57,996ը այր եւ 22,418ը կին: Անցած շաբաթ սոյնց թիւն էր 81,916 (60,049 այր եւ 21,867ը կին), որով այս շաբաթ նպաստընկալներու թիւը 1500 հոգի պակսած է: Փարիզի մէջ շաբաթ մը առաջ նպաստ կը ստանային 36,665 հոգի, այս շաբաթ 34,639, որով նպաստընկալներու թիւը 2026 հոգի պակսած է: Իսկ Սէն նահանգի միւս համայնքներուն մէջ այս շաբաթ նպաստի համար արձանագրուածներուն թիւը կը բարձրանայ 25,872ի, անցած շաբթուան վրայ 1199 հոգի աւելի. իսկ ամբողջ փարիզեան շրջանի մէջ 827 նպաստընկալ պակսած է:

Վերջին շաբթուան մէջ Աշխատանքի Նախարարութիւնը գործ հայթայթած է Ֆրանսա բնակող 523 օտար անգործ բանուորներու: (Փարիզի մէջ տեղաւորուած են 199 հոգի, Մարսիլիա՝ 146, Նանթ՝ 46, Թուլուզ՝ 41, Պորտօ՝ 38, զանազան՝ 55): Իսկ Տեղաւորման Գրասենեակները գործ հայթայթած են 756 օտարականի. գումար՝ 1279 հոգի:

Ֆրանսա մտած են 14 օտար աշխատաւորներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են՝ 1962 հոգի: Մեկնողներն են 100 Պելճիքացի, 365 Սպանիացի, 67 Փորթուկալցի, 567 Իտալացի, 297 Չեխօսլովաք, 270 Լեհ, 134 Զուիցերիացի, 95 Ցոյն եւն:

Պոլշեւիկները կը բողոքեն

Հռոմէն կը հեռագրեն Մարտ 18 թուականով.—

Խորհրդային կառավարութիւնը Հռոմի դեսպանատան միջոցաւ բողոքի ծանուցագիր մը ղրկեց Պեսարապիոյ մասին Փարիզի դաշնագրին Իտալիոյ կողմէ վաւերացման դէմ:

Հնդկաչինի խնդիրը խորհրդարանին մէջ

Երեսփ. ժողովը առջի օր զբաղեցաւ Հնդկաչինի «դայթակղութիւն»ներով: Մասնաւորաբար կ'ամբաստանուէր ընդհ. կառավարիչ Ալ. Վառէնի փոխանորդ Սապաթիէ, որ 8000 հեքթար հող տուած է իր բարեկամին՝ Մայլհօի: Այս առթիւ կառավարութեան հարցապնդում ուղղած էին երկու երեսփոխաններ՝ Ութրէ եւ Մարսէլ Քաշէն: Ութրէ ըսաւ թէ խնդրոյ առարկայ հողը 99 տարուան համար տրուած է, հէքթարը 1 Փր. 30էն: Մայլհօ 50 միլիոն ֆրանք դրամագլուխով ընկերութիւն մը կազմած է, իրեն վերապահելով 95 միլիոն ֆրանքի հիմնադիրի բաժին եւ 100 ֆրանքնոց 80,000 արժեթուղթ:

Մարսէլ Քաշէն եւս ծանր ամբաստանութիւններ ըրաւ եւ քննադատեց այս կարգի խնամիական գործերը: Այս կերպով տեղացիները կը զրկուին իրենց հողերէն: Եզրակացնելով ըսաւ. «Պէտք է ազատ եւ անկախ թողուլ Հնդկաչինը: Մի՛ սպասէք որ բռնի ուժով ստանան զայն»:

Գաղթային նախարար Լէոն Փէրիէ գովեց Սապաթիէն, որ խաղաղեցուց Տարլաքի շրջանը եւ տեղացիները Ֆրանսայի կապեց: Մայլհօի խնդրին մէջ ֆրանս. օրէնքներուն համաձայն շարժած է, որով բնաւ յանցաւոր չէ:

Ընդհ. կառավարիչ Ալեքսանդր Վառէն իր կարգին պաշտպանեց Սապաթիէն եւ փաստերով ցոյց տուաւ թէ քննադատող երեսփոխանը Ութրէ՝ երբ 1912ին Քամպոճի կառավարիչ էր, ուրիշ ընկերութիւն մը կազմեց նոյն ձեւով եւ իր հօրեղբօրորդւոյն ընդարձակ հողեր ու մենաշնորհներ տուաւ: Վառէն կարդաց նամակ մը, որուն մէջ երեսփոխան մը կ'ըսէր որ եթէ 100 հատ հիմնադիրի բաժին տրուի իրեն (350,000ֆր.), պայքարը պիտի դադրեցնէր Մայլհօի ընկերութեան դէմ:

Աղմկալից եւ գիշերային երկար նիստէ մը վերջ ստուար մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու երկու բանաձեւերը, որոնք քննութիւն կը պահանջէին: Փուանքարէ դարձեալ վստահութեան խնդիր դրաւ եւ ստուար մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ Անտրէ Հէսի բանաձեւը, որով հարցը փակուած կը նկատուէր:

Վիլհէլմ Գերմանիա պիտի դառնայ

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ներքին նախարարութեան ելմտացոյցին քննութեան ատեն նախարար Քէօյտէլ ըսեց է ակնարկութիւն չէ ըրած «Հանրապետութեան պաշտպանութեան» օրէնքին մասին, որ վերջ կը գտնէ 1927 Յուլիս 23ին: Այս օրէնքին 23րդ յօդուածը կը տրամադրէ Գերմանիոյ նախկին կայսերական ընտանիքներու անդամներուն Գերմանիա բնակութիւնը արգիլել կամ սահմանափակել, եթէ անկէ վտանգ մը կը ծնի Հանրապետութեան համար:

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ ազգայնական նախարարները օրինագիծ մը պիտի առաջարկեն, որով սկզբունքով պիտի չարգիլուի Վիլհէլմ Բ.ի Գերմանիա մուտքը: Զրոյց կը շրջի թէ Յուլիս 23էն ետք Վիլհէլմ Հոլանտայէն Համպուրկ պիտի փոխադրուի:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ
Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամատետրերը միասին բերել: Կարեւոր զեկուցում:

Հ. Յ. Դ. Իթալիի Թաղամասին Աղբիւր Սերոբ խումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Պիսէթրի, Ժանթիյեի եւ Վիլժիւիֆի ընկերներն ու համակիրները, այսօր կիրակի, ժամը 2ին, ընկ. Տ. Գավէճեանի բնակարանը, 21 RueBlanqui, K.Bicêtre (Seine):

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ուկէսին, գրադարանի Սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ երեքշաբթի Մարտ 22 իրիկուան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր հարցի մը համար անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Քեռի» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ երեքշաբթի Մարտ 22ին՝ գրադարանին մէջ, ներկայանալ հին անդամատետրերով: Օրակարգը խիստ կարեւոր:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 24 Մարտ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է Պեթհովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ: Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը: Երեկոն ունի նուագի բաժին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է, Rue Paul-Bert, թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տիւկրիւտիւ Ն. Շ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Նանթ, Բ. Ճ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Փարիզ, Մ. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Քրիւաս, գործ.— Ստացանք 101 ֆր. 70 սանդիմ:

Քօկօլէն, Յ. Տ.— Ստացանք 35 ֆրանք: Ձեր ուզած հասցէն՝ Karnik Karsian. 27 Rue du Pré, Cannes, (A. M.):

Մարսէյլ, գործ.— Ստացանք 475 ֆրանք:

Փարիզ, Ժ. Տ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

Լանսէյ, գործ.— Ստացանք 59 ֆրանք 10 սանդիմ:

Էթիւի, Խ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Պրիւքսէլ, Լ. Զ.— Ստացանք 50 ֆրանք պելճիքական:

Լա Սիօթա, Տիկ. Հ. Խ.— Ստացանք 5 ֆրանք:

Նիկոսիա, Հ. Ակ.— Ստացանք 1 անգլ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Անտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան: Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի, Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire)

France. կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Մշոյ Շմլակ գիւղացի Եղիազար Նահոտեան, հօր անունը Սուկօ, որ Մարսէյլ կը գտնուէր: Իմացնել՝ Հայկանուշ Բարսեղեանի, Quartier Barthélemy No. 4, La Ciotat:

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12
Թրք. ոսկի	» or	115
Մէճիտիէ	Médjidié	8
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	32
Լիր »	» Lire	118
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	70
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատը	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3060
»	II »	1940
»	III »	1550
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	162

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ 1927

22 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 291

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՈՒՐՋԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագրաթելերը անընդհատ կը բանին, բանալով օրուան տագնապին բոլոր ծալքերը։

Հռոմ եւ Պելկրատ, երկու ոսոխները, թէ՛ կը պատրաստուին եւ թէ՛ իրար կը մեղադրեն Մեծերուն առջեւ, որոնց շարքին իր տեղը գրաւած է, այս անգամ, «յանցաւոր» Գերմանիան։ Դէպքերը կ'ընթանան այնպէս ինչպէս ամէն պատերազմի նախօրեակին։ Զօրաշարժ, ծանուցագիրներ, չափաւորութեան խորհուրդներ, դիւանագիտական խորհրդակցութիւններ եւ իրարանցում՝ սեղանաւորական հրապարակին վրայ։

Պատմութիւնն է որ կը կրկնուի, նորէն միջազգային խաղերու դասական հնոցի մը մէջ։ «Հին հին դարուց յիշատակ» պատմութիւնը, մտայլ եւ արկածալի։ Կնճռոտած են դիւանագէտներու դէմքերը, հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին, ապահովութեան դաշինքներուն եւ իրաւարարութեան պայմանագիրներուն, որոնք, թէեւ շքեղ, բայց նոյնքան եւ անլի քուրջի կտորներ են, որքան երէկ։

Առաջ, մարդիկ աւելի յարգանք ունէին այդ կարգի թուղթերու հանդէպ։ Պելժիոյ չէզոքութեան բռնաբարումը հազուադէպ անակնկալ մըն էր, հետեւանքը՝ ճակատագրական պայքարի մը։ Քանի շատցան մագաղաթները, այնքան խախտեցան հաստատուած կարգ ու սարքի, խաղաղութեան հիմքերը։ Այնքան կեղծ եւ առաձգական է նոր դաշնագիրներուն բովանդակութիւնը, որ իւրաքանչիւր ստորագրող միշտ ճեղք մը կրնայ գտնել, իր ուզած մեկնութիւնը տալու եւ գործելու ազատութիւն ստանալու համար։ Եւ յետոյ, ամէն մէկ նոր դաշնագիր իր կարգին քար մը կը խախտէ հինէն, կամ առնուազն կը ջլատէ անոր ամբողջական գործադրութիւնը։

Այդ հետեւանքը ունեցաւ Թիրանայի դաշինքը, Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ։ Սովորական կաղապարով պայմանագիր մըն էր այս ալ, բայց վերի վայր շրջեց պալքանեան խաղաղութիւնը, խանգարելով հաւասարակշռութիւնը, եւ գերակշիռ դիրք տալով անհամբեր, անհամբոյր պետութեան մը։

Եւ հիմա շփոթութեան մատնուեր են ոչ միայն Պալքանեան պետութիւնները, այլ եւ անոնք որ աշխարհի ճակատագիրը կը վարեն, իբրեւ յաղթական եւ իրաւարար։

Եւ մինչ բարեխօսութիւններ կ'ըլլան եւ խոհեմութեան խրատներ կը տրուին, միւս կողմէ յառաջ կը տարուի մրցակցութիւնը, շահուած գետինը պահելու համար։ Խրատներ կուտայ Անգլիան, ամրապնդելով հանդերձ իր գործակցութիւնը Իտալիոյ հետ։ Իրեն կը հետեւի Ֆրանսան, որ հաւատարիմ բարեկամն է Եուկօ-Սլաւիոյ, վերջին պատերազմէն ի վեր, եւ կը զարմանայ Իտալիոյ յանդգնութեան վրայ։ Ցատկապէս հետաքրքրուած է Գերմանիան, ճգնելով վերահաստատել իր կորսուած ազդեցութիւնը։ Անտարբեր չեն, նաեւ, Ռուսիան եւ Թուրքիան։ «Պալքաններուն մէջ ոչինչ կարելի է փոխել՝ առանց մեր հաւանութեան», յայտարարեր է պատասխանատու անձ մը։

Կացութեան ողբերգութիւնը հաստատելու համար, աւելցնենք թէ՛ ճիշդ այս միջոցին բանակցութիւնները վերսկսած են Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, հին պարտքերու մասին։ Երկու տարի քաշքշելէ յետոյ, բանակցութեանց վերսկսումը կը զուգադիպի այնպիսի ժամանակի մը, երբ խոշոր սեւ կատու մը անցած է, նորէն, Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ, եւ վախ կայ որ փրթի բնականոն յարաբերութեանց վերջին թելը։ Միւս կողմէ, ֆրանսական հեղինակաւոր թերթեր, եւ մանաւորապէս ձախակողմեան «Քօթիտիէն»ը, լրջօրէն սեղանի վրայ դրած են Ֆրանքօ-Թուրք մերձեցման խնդիրը։ Անգլիական կայսերական հակամարտութիւնը կը սպառնայ հին աշխարհի խաղաղութեան», կ'ըսեն անոնք։ «Հետեւաբար, ուղղակի կը շահագրգռէ մեզ»։ Եւ, Ֆրանսայի տալով խաղաղութեան իրաւարարի դերը, կը բացատրեն. «Ֆրանքօ-Թուրք մերձեցում մը, օրուան այս ժամուն, հակառակորդները պիտի հեռացնէ իրենց ռազմաճակատի ամէնէն զգայուն կէտին վրայ։ (Չմոռնանք որ Մեծ Պատերազմը Արեւելքէն եկաւ)։ Այդ մերձեցումը պիտի վերահաստատէ Միջերկրականի խաղաղութիւնը, որ այնքան վտանգաւոր է այսօր»։

Ինչպէս կը տեսնէք, շահակիցներն ալ շատ հաւատք չունին ստորագրուած քուրջերուն վրայ, եւ անվերջ որոնումներ կը կատարեն։ Այդ հետապնդումներու ընթացքին, թէ պզտիկները կը ճզմուին եւ թէ մեծերու յարաբերութիւնները կ'այլափոխուին։ Որովհետեւ, յաճախ միեւնոյն գետնին վրայ կը գործեն բոլորն ալ։ Ֆրանսայի չափ, Անգլիան ալ կը ճգնի սիրաշահիլ Թուրքիան, զայն խորհրդային իշխանութենէն անջատելու եւ այս վերջինը մինակ ձգելու համար։

Ուրիշ խօսքով, փայլուն մագաղաթներու խշրտուքը չի կրնար խափանել իրականութեան ստորերկրեայ որոտումները, որոնք աւելի բարձր կը հնչեն այսօր։ Ալպանական կռուախնձորը ատոնց մէկ արձագանգն է, եւ չարաշուք ազդանշան մը։

Թերեւս կարելի ըլլայ մարել կրակը։ Բայց այդպիսի յաջողութիւն մը շատ-շատ կրնայ յետաձգել փոթորիկը եւ ոչ թէ բոլորովին խափանել զայն։ Հիմնականը այն է որ, պետութիւնները ճատրակ կը խաղան ժողովուրդներու գլխուն, առանց հոգացնելու անոնց պահանջները։

Եւ որքան տեւէ այս վիճակը, միշտ ալ մարդիկ խաղաղութիւն պիտի փնտռեն, «հաւասարակշռութեան» անունով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ

«Ցուսաբեր» անխուսափելի գտնելով իտալեւթուրք պատերազմ մը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

«Իր պատմութեան վերջին յիսնամեակին Թուրքիան անդամահատուած է առաւելապէս բուն Անատոլուի սահմաններէն դուրս։

«Այս է պատճառը, որ այս անդամահատութեան քաղաքական հետեւանքները աննշմար անցած են մեզ համար։

«Սակայն այսօր հնչած է ժամը, երբ այլեւս անկէ ետքը ըլլալիք անդամահատութիւնները տեղի պիտի ունենան բո՛ւն Անատոլուի մէջ՝ ատով իսկ փոխելով քաղաքական մթնոլորտը մեր երկրին համար։

«Մինակ ձգել Թուրքը Փոքր Ասիոյ մէջ, կը նշանակէ՝ ամենի գազանը միշտ կենդանի պահել անոր հոգիին մէջ, պատրաստ՝ ճամբուն ինկած տկարը վայրագօրէն յօշոտելու։

«Այս գազանը սանձելու միակ կերպն այն է, որ եւրոպական հզօր ուժերէն ո եւ է մէկը գայ եւ անմիջականօրէն, բուն Անատոլուի մէջ, Թուրք երկրին դրկից պետութիւն դառնայ։

«Այս ըսել չէ երբեք, թէ այն ատեն մենք փրկուած կ'ըլլանք այս ջարդարար ցեղին աբիւնոտ մղձաւանջէն։

«Սակայն այս ըսել է, որ այն ատեն այս մղձաւանջը նկատելիօրէն մեղմացած կ'ըլլայ։

«Իսկ ասիկա ինքնին, մեր ժողովուրդի բովանդակ ապագային տեսակէտով, մեծարժէք երեւոյթ մըն է արդէն։

«Եւրոպական պետութեան մը տեւական հաստատումով Անատոլուի հողերուն վրայ — ու որքան մեզի մօտ, այնքան մեզի լաւ — առաջին հերթին հիմնապէս պիտի փոխուի քաղաքական մթնոլորտը նաեւ մեզ համար»։

100,000 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

Էնկիւրիի Ջետեղման Գրասենեակին ընդհ. տնօրէն Մարուֆ պէյ հետեւեալը յայտարարած է.

— Մօտերս Ռուսիայէն 50, Սուրիայէն 15, Կիպրոսէն 6, Պուլկարիայէն 8, Եուկօսլաւիայէն 9 հազարի մօտ գաղթական պիտի գան։ Ասոնց զետեղման համար տեղեր պատրաստուած են։ Ռուսիայէն գալիքները Էլ-Ազիզ, Մուշ, Տիարպէքիր, Կիպրոսէն եկողները հարաւային նահանգները եւ միւս տեղերէ եկողները զանազան տեղեր պիտի տեղաւորուին։ Պինլանտիայէն գալիք գաղթականներն ալ պիտի բնակին Էսկիշէհիրի եւ Պոլսոյ մէջ։ Կառավարութիւնը շատ կարեւորութիւն կ'ընծայէ զետեղման քաղաքականութեան։

«Թուրքիա գալիք գաղթականները վերջապէս մէկ քանի տարուան միջոցին մեր երկրին ամէն կողմը կատարելապէս տեղաւորուած պիտի ըլլան։ Ասոր այս պիւտճէին մէջ բաւականաչափ գումար մը պիտի յատկացուի եւ իրենց օժանդակութիւն պիտի ըլլայ։

«Զետեղման համար ամէն կողմ կատարեալ գործունէութեամբ կ'աշխատուի։ Բոլոր գաղթականներուն առողջական վիճակը լաւ է։ Շատերուն հող եւ հունտ պիտի բաժնուի։ Շատերու ալ լծկան եզ և դրամ տրուած է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐԸ

ՄԵԾ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Թիրանայի ծանօթ դաշնագրին առթիւ Իտալիոյ եւ Եուկօ-Սլաւիոյ միջեւ առաջ եկած ձգտումը կը սպառնայ նոր պատերազմ մը պայթեցնել Պալքաններու մէջ։ Գրեցինք թէ Իտալիա անգլիական կառավարութեան դիմելով հաղորդած է որ Եուկօսլաւիա պատրաստութիւններ կը տեսնէ Ալպանիոյ վրայ յարձակելու համար։ Իտալիա նոյն դիմումը կատարեց նաեւ ֆրանսական եւ գերման կառավարութեանց մօտ։ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան մէկ զեկոյցին մէջ կ'ըսուի. «Ֆրանսա չափաւորութեան խորհուրդներ կուտայ եւ պիտի շարունակէ տալ եուկօսլաւ կառավարութեան ու կը յուսայ թէ Իտալիա այս խնդրին մէջ պիտի գործէ ինչպէս վայել է խաղաղասէր մեծ պետութեան մը՝ այսինքն վերջին ծայր չափաւորութեամբ։ Բոլորովին անհիմն են իտալական կարգ մը թերթերու ամբաստանութիւնները Եուկօսլաւիոյ մէջ գործող ֆրանսացի որոշ անձնաւորութեանց մասին։ Իտալական կառավարութիւնը գիտէ ասիկա եւ Հռոմի ֆրանսական դեսպանէն անհրաժեշտ հաւաստիքները ստացած է»։

Ասիկա պատասխանն է այն ամբաստանութեանց թէ՛ Ֆրանսա կը խորացնէ իտալեւսերպ վէճը՝ քաջալերելով Պելկրատի բաղձանքները Ալպանիոյ եւ Ադրիականի նաւահանգիստներուն վրայ, թէ սերտ յարաբերութիւն կայ Ֆրանսայի եւ Սերպ սպայակոյտին միջեւ, Փարիզի եւ Պելկրատի միջեւ զինուորական դաշինք կնքուելէն ի վեր, եւ թէ Ֆրանսա փոխ դրամ կուտայ Սերպիոյ, զէնք, հագուստ, թանք, օդանաւ եւ ուրիշ ռազմանիւթ գնելու համար։

Ամբողջ Եւրոպայի արտաքին Նախարարութիւնները, դեսպանատուները իրար անցած են նոր պատերազմի մը այս յանկարծական հաւանականութեան առջեւ։ Երկար ծածկագիր հեռագիրներ կը փոխանակուին եւ ամէն պետութիւն կ'ուզէ իր բարեկամներուն ու դաշնակիցներուն դիրքը հասկնալ Պալքանեան նոր տագնապին մասին։ Անգլիա այս խնդրին առթիւ կը բանակցի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետ։

Միւս կողմէ, շահակից պետութեանց սերպ դեսպանները բացարձակ հաւաստիքներ տուին թէ Եուկօսլաւիոյ մէջ կատարուած զինուորական շարժումները «պաշտպանողական նպատակ միայն ունին», ու հերքեցին թէ սերպասէր Ալպանիացիներ նպատակ ունեցած ըլլան Ալպանիոյ վրայ արշաւելու։

Պելկրատի իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօ բերանացի հաղորդեց եուկօսլաւ կառավարութեան թէ չի կրնար չէզոքութիւն պահել, եթէ յարձակում մը գործուի Ալպանիոյ դէմ։ Դեսպանը աւելցուց թէ Իտալիա վճռած է ամէն գինով հաւասարակշռութիւնը պահպանել Պալքաններուն մէջ։

Սքուփշինայի նիստէն վերջ Սերպիոյ արտաքին Նախարար Փէրիչ ընդունեց «Թայմզ»ի թղթակիցը եւ հետեւեալը յայտարարեց.

«Մենք միշտ խաղաղասէր քաղաքականութիւն հետապնդած ենք եւ կը խուսափինք ամէն արկածախնդրութենէ։ Մեր բարեմտութիւնը հաստատելու համար պատրաստ ենք ենթարկուելու ամենախիստ եւ մանրակրկիտ քննութեան։ Անկեղծօրէն կը հրաւիրենք աշխարհի բոլոր զինուորական եւ այլ մասնագէտները՝ ապացուցանելու համար որ մեր ձեռք առած զինուորական միջոցները բնականոն սահմանները չեն անցած։ Այդ քննութիւնով պիտի պարզուի թէ ո՛րքան դիտումնաւոր են Ալպանիոյ նկատմամբ մեզի վերագրուած նպատակները»։

Պերլինի սերպ դեսպանը արտաքին Նախարար Շթրէզէմանի դիմելով խնդրած է որ իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին նստաշրջանի նախագահ՝ խնդիրը ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ մէկ ժողովին, եթէ կացութիւնը ծանրանայ։ Սերպիա համաձայն է, որ խռովութեան պարագային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը բանակ մը ղրկէ Ալպանիա՝ կարգը վերահաստատելու համար։ Փարիզի գերման դեսպան ֆոն Հէօշ կիրակի օր այս մասին տեսակցեցաւ արտաքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Պէրթլօի հետ։

Սերպ թերթերը կը գրեն թէ հարիւր իտալացի սպաներ ցամաք ելած են Ալպանիա՝ իբրեւ բանակի կազմակերպիչ։ Զրոյց կը շրջի թէ ալպանական կառավարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարած է ամբողջ երկրին մէջ եւ թէ Թիրանայի ու Շքոտրայի շրջակայ ցեղախումբերը ապստամբած են։

Շքոտրայի մէջ կախուած է Ճօվաննի կաթուլլի քահանան, իբրեւ խռովութիւն սերմանող։

«Ճոռնալէ տ'Իթալիա» խմբագրականի մը մէջ խօսելով Սերպիոյ պատրաստութեանց մասին, կը գրէ թէ Ֆրանսացիները կը քաջալերեն այս քաղաքականութիւնը՝ իտալեւալպանական բարեկամութիւնը քայքայելու համար եւ կասկածելի լուրեր կը տարածեն Պեսարապիոյ կցումին վաւերացման առթիւ։ Ըստ իրեն, լեհ, հելլէն եւ զուիցերական թերթերը Ֆրանսայի թելադրանքով սարսափեցնող լուրեր կը տարածեն Իտալիոյ յարձակողական ծրագիրներուն մասին։ Միւս կողմէ Աթէնքի ֆրանս. դեսպանը մերձեցում մը կը պատրաստէ Յունաստանի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ՝ Իտալիոյ ազդեցութիւնը նուազեցնելու համար Պուլկարիոյ մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՃՆՇՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Թէհրանէն կը գրեն մեզի.—

Ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագրին անյաջող ելքը լրջօրէն գրգռած է առեւտրական դասը։ Ռուսերը սահմանը փակած են պարսկական ապրանքներու ներածման դէմ, ինչ որ մեծ վնասներ կը պատճառէ։ Իբրեւ պատասխան, պարսիկ առեւտրականները կը պահանջեն փակել պարսկական սահմանը ռուսական ապրանքներու ներածման դէմ եւ արգիլել բոլոր ռուսական հաստատութիւններու գործունէութիւնը։ Կառավարութիւնը տակաւին կը շարունակէ յուսալ թէ կարելի պիտի ըլլայ լեզու գտնել։ Այդ պատճառով ալ, չուզեր լայն ասպարէզ տալ ժողովուրդին գրգռութեան։ Գիտեն որ, եթէ շարունակեն սեղմել առեւտրական կապերը, սնանկութեան պիտի դատապարտեն այս տնտեսապէս խեղճ երկիրը։

Միւս կողմէ, Թրքական պրոպագանդը կը սպառնայ այս երկրին։ Կառավարութիւնը բուն պարսիկ՝ ֆարս տարրերով կը լեցնէ այն շրջանները ուր Թուրք-թաթար բնակչութիւն կ'ապրի եւ ֆարսացման քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ։ Պետական հաստատութեանց մէջ տեղացիները կամ չեն ընդունուիր, կամ երկրորդական դիրքերու վրայ կը պահուին։ Տեղական լեզուն կը հալածուի դպրոցներէն եւ հիմնարկութիւններէն։ Այս քաղաքականութիւնը դժգոհութիւն կը պատճառէ տեղացի մտաւորականութեան որ հրապարակաւ կը մաքառի։ Թուրքերը մեծապէս կ'օգտուին այս տրամադրութիւններէն։

Ատրպատականի կրթական տեսուչը սխալ հասկնալով իրեն տրուած հրահանգը, ուզած էր հայկական դպրոցներուն համար ալ գործադրել ֆարսացման ծրագիրը, եւ այդ իմաստով պատուէրներ տուած էր։ Բարեբախտաբար թիւրիմացութիւնը շուտով պարզուեցաւ եւ նախկին կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։

Քրտական խնդիրն ալ որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան։ Սմկոյի հեռացումով վերահաստատուեցան խաղաղ յարաբերութիւնները։ Սակայն կասկածելի է որ այդ խաղաղութիւնը տեւական դառնայ։ Կառավարութեան համար վճռուած խնդիր է Քիւրտերու զինաթափումը, ինչ որ մահացու հարուած պիտի տայ քրտական դատին։

ՈՐՔԱՆ ԴՐԱՄ ՂՐԿՈՒԱԾ Է ԱՆԳԼԻԱ

«Թրուդ», Ռուսիոյ պոլշեւիկեան սէնտիքաներու կեդրոնական օրկանը, կը հրատարակէ տեղեկագիր մը, որուն համաձայն 1926 Մայիսէն մինչեւ 1927 Մարտ 1 Կոմիտէն Անգլիոյ հանքագործներուն համար ստացած է 16 միլիոն ռուբլի,— մօտաւորապէս 200 միլիոն ֆրանք։ Եւ այս՝ անձերեւ ճըն. շումներու շնորհիւ։ Գաւառական քաղաքներ կան որոնք սակաւաթիւ բանւորներ ունին, եւ սակայն «նուիրած» են տասնեակ հազարաւոր ռուբլի,— օրինակ՝ Կոմէլ՝ 10,000, Վորոնէջ՝ 102 հազար, Թամպով՝ 97,000, Փէնզա՝ 46,000 եւն.։ Զանազան հանրապետութեանց մէջ, Հայաստանն ալ մէջն ըլլալով, տեղական կոմիտէներուն եւ նոյն իսկ թերթերուն պարտադրուած են որոշ գումարներ։ «Քրասնի Տաղստան» (կարմիր Տաղստան) լրագիրը միայն կրցեր է հաւաքել 18,000 ռուբլի...

ՍՍՍՌ.

144,805,000

Խորհրդային Միութեան բնակիչներու թիւն է ասիկա, առ 15 Փետրուարի:

Համամիութենական կենտգործկոմի վերջին նստաշրջանին մէջ, Դեկտեմբերեան մարդահամարի ընդհանուր ղեկավար Օսինսկի տուաւ մանրամասն զեկուցում մարդահամարի նախնական արդիւնքներու մասին: Իր եզրակացութիւնները, բնականաբար, վարդագոյն էին, որովհետեւ պոլշեւիկներու թագաւորութեան մէջ, ինչպէս յայտնի է, գէշ բան չկայ: Փորձենք, սակայն, պաշտօնական լաւատեսութեան մէջէն հանել կացութեան իսկական իմաստը:

Նախ՝ ի՞նչ ձեւով են բաժնուած Խորհրդ. Միութեան բնակիչները: Օսինսկիի տուած տեղեկութիւններով 144,805,000 հոգիէն 99,670,000ը (հարիւրին 69ը, կ'ապրի Խորհրդ. Ռուսաստանի մէջ, 28,879,000ը (հարիւրին 20ը) Ուկրայինայի, 5,791,000ը (հարիւրին 4) Անդրկովկասի, 4,926,000ը (մօտ հարիւրին 4) (Պելոռուսիոյ եւ 4,552,000ը (մօտ հարիւրին 4) Թուրքմէնիստանի եւ Ուզպէքիստանի մէջ:

Ապա՝ ազգաբնակութեան աճումը: Ի՞նչ փոփոխութիւններու է ենթարկուած Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան քանակը:

Համաձայն 1897ի ընդհանուր մարդահամարի, Խորհրդ. Միութեան ներկայ սահմաններու մէջ կար, կլոր թիւով, 104 միլիոն մարդ: Մինչեւ 1 Յունուար 1914, նոյն տարածութեան վրայ, կ'ապրէր 135,600,000 մարդ: Ըսել է,17 տարուան ընթացքին աւելցած է 31 միլիոն կամ մօտ մէկ երրորդ:

1920 թուին,խորհրդային իշխանութեան կատարած մարդահամարով, Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան թիւը հաւասար էր 131, 5 միլիոնի: Ուրեմն 4, 1 միլիոնից պակաս, քան 1920ին: Այս 4 միլիոնը այն կորուստն է, զոր երկիրը ունեցաւ պատերազմի եւ քաղաքացիական կռիւներու առաջին տարիներու ընթացքին: Սակայն, այս կորուստի միայն մէկ մասն է. անհրաժեշտ է աւելցնել նաեւ բնական աճումը, որ, նախորդ տարիներու համեմատութեամբ, Օսինսկին կը հաշուէ առնուազն 11 միլիոն մարդ. որով միշտ ըստ Օսինսկիի, Ռուսաստանի այժմու Խորհրդ. Միութեան մարդկային ամբողջ կորուստը առ 1920 կը հաւասարի 15 միլիոնի:

Բայց այս ալ բոլորը չէ: 1920էն յետոյ եկան սովի տարիներ եւ, յատկապէս, 1921ի ահռելի սովը, երբ ամբողջ նահանգներ համարեա դատարկուեցան: Ի՞նչքան է սովամահներու ընդհանուր գումարը — ո՞վ կրնայ ըսել: Պաշտօնական տուեալներ չկան, բայց կողմնակի տեղեկութիւններով հնարաւոր է մօտաւոր թիւը պարզել: Այսպէս, համաձայն Վոլթինսկիի մէկ աշխատութեան («Ամբողջ Աշխարհը թիւերով», հատ. Ա.) Ռուսաստանի ընդհանուր կորուստը պատերազմէն, քաղաքացիական կռիւներէն ու սովէն կը հաշուուի 22 միլիոն մարդ: Մօտաւորապէս նոյն թիւը ցոյց կուտան եւ ուրիշ վիճակագիրներ: Որով, եթէ այս թիւէն հանենք Օսինսկիի հաշուած 15 միլիոն կորուստը մինչեւ 1920, զուտ սովին բաժին կը հասնի 7 միլիոնի:

Ուրիշ խօսքով, պատերազմի Մողոքին Ռուսաստանը զոհ տուած է 4 միլիոն, սովին՝ 7 միլիոն եւ միաժամանակ կորսնցուցած է ամենաքիչը 11 միլիոն բնական աճումը— գումար 22 միլիոն մարդ. ահաւոր թիւ մը, որ կրնար հիմէն կործանել ուրիշ երկիր մը, իսկ Ռուսաստանը կայ ու կը մնայ՝ իր վիթխարի կազմուածքով:

Ժողովուրդին աճումը առանձնապէս արագ է վերջին տարիները: 1923ին, այսինքն՝ սովէն ճիշտ երկու տարի յետոյ, բնակչութեան ընդհանուր թիւն էր 133,500,000, իսկ երեք տարի անցած՝ 1927ի սկիզբը, արդէն, 144,805,000, ուրեմն, երեք տարուան մէջ յաւելում եղած է 11,3 միլիոն, իսկ տարեկան 3,7 միլիոն մարդ, 2.8 առ հարիւր: Բայց եւ այնպէս, 1914էն առջին եղած կորուստը ամբողջապէս դեռ լեցուած չէ —կը պակսի 15—11,3 միլիոն հաւասար 3,7 միլիոն մարդ: Ըսել է, առնուազն մէկ տարի եւս անհրաժեշտ է, որպէսզի Ռուսաստանը՝ ներկայ Խորհրդային Միութիւնը դարմանէ մարդկային բոլոր կորուստները:

Օսինսկիի հաղորդած աղիւսակներունմէջ առանձնապէս ուշագրաւ է քաղաքի եւ գիւղերու ազգաբնակութեան շարժումը: 1920ի մարդահամարը քաղաքներու ազգաբնակութիւնը ցոյց տուաւ 20,343,000մարդ:1925ի վիճակագրական հաշուով այդ թիւն է 22,980,000: Իսկ համաձայն վերջին մարդահամարի, Խորհրդ. Միութեան քաղաքներուն մէջ կ'ապրի 25,651,000 մարդ: Կը նշանակէ, հինգ տարուան ընթացքին, քաղաքային բնակիչներու գումարը աւելցած է գրեթէ 5 միլիոն, որմէ, Օսինսկիի ըսելով 1,5 միլիոնը կ'իյնայ բնական աճումի վրայ, իսկ 3,5 միլիոնը գիւղերէն եկած մարդիկ են:

Արդեօք բնական պահանջի հետեւանքո՞վ է, որ գիւղացիները կը թափին քաղաք: Բնական կ'ըլլար, եթէ երկրին արդիւնաբերութիւնը զարգանար եւ քաղաքի գործարանները ներս առնէին նորանոր բազմութիւններ: Սակայն, իրենց իսկ, պոլշեւիկներու խօսքով, խորհրդային արդիւնաբերութիւնը դեռ հազիւ նախապատերազմեանի 90 առ հարիւրը կը կազմէ:Խորհրդային ճարտարարուեստը ո՛չ միայն ի վիճակի չէ ընդունելու նոր զանգուածներ, այլ քաղաքի աշխատող ձեռքերու մէկ խոշոր մասն ալ կը մնայ գործազուրկ եւ աշխատանքի կարօտ վիճակի մէջ: Հետեւաբար, այն միլիոնները, որ գիւղերէն քաղաք կը վազեն, ո՛չ մէկ յոյս կրնան ունենալ գործ եւ հաց ճարելու եւ կ'երթան աւելցնելու քաղաքի գործազուրկներու, մուրացիկներու եւ պոլշեւիկեան «սրիկաներու» թիւը: «Ազգաբնակութեան աճումը, կ'ըսէ Օսինսկի, քիչ մը աւելի արագ կ'ընթանայ, քան մեր տնտեսութեան աճումը»: Շատ մեղմ է ըսուած: Երբ գիւղերէն տարեկան 750 հազար մարդ քաղաք կ'երթայ ու կը մնայ գործազուրկ եւ անօթի, ազգաբնակութեան եւ երկրի տնտեսութեան աճումի միջեւ եղած անհամաչափութիւնը «քիչ մը» որակել՝ առնուազն քիչ մը քիչ է...

Աննախապաշար կամ իրերու վիճակը քօղարկելու շահ չունեցող մարդու համար երեւոյթի բացատրութիւնը բացայայտ է: Հակառակ մարդկային ատաղձի արագ զարգացման, խորհրդային տնտեսութիւնը կը մնայ շատ ետ, եւ միլիոնաւոր մարդիկ կը տառապին աշխատանքի եւ ապրուստի միջոցներու բացակայութենէն: Մանաւանդ, ծանր է գիւղական աղքատներու, լծկան ու դրամագլու չունեցողներու վիճակը: Կտոր մը հաց ճարելու յոյսով անոնք կը թափին քաղաք, բայց քաղաքն ալ գործ եւ ուտելիք չի կրնար տալ: Եւ ահա մեծ կեդրոններու մէջ կը կազմուին «անպաստան»,«սրիկայ», գործազուրկ, մուրացկան բազմութիւններ, որոնց կեանքը աննկարագրելի տանջանք է եւ որոնք իրենց թշուառութեամբ կրնան համեմատուիլ, թերեւս, հնդկական քաղաքներու մուրացիկներուն հետ: Այս թշուառներու մասին Օսինսկին, հարկաւ, բան չըսաւ գործկոմի նստաշրջանին ներկայացուցած իր զեկուցման մէջ, բայց մարդահամարի օրերուն խորհրդային թերթերը լեցուն էին մերկացումներով եւ սարսռազդեցիկ տեսարաններունկարագրութիւններով:

Ի վերջոյ, պէտք է արձանագրել եւ այն, որ ինչպէս գործկոմի օրակարգի բոլոր հարցերու, նոյնպէս եւ Օսինսկիի զեկուցման առթիւ տեղի ունեցան բուռն մեղադրանքներ ազգային գետնի վրայ: Այսպէս, Ջուվաշներու հանրապետութեան ներկայացուցիչ Շեւլէ դառնօրէն գանգատեցաւ թէ՝ Ջուվաշներէն շատերը, մարդահամարի միջոցին, արձանագրուած են որպէս Ռուսեր եւ մայրենի լեզուի իրաւունքը անտեսուած է: Ուկրայինայի պատգամաւոր Տուցենկօ խստօրէն բողոքեց մարդահամարի կեդրոնացման դէմ՝ նկատելով անոր մէջ ազգային իրաւունքներու ու Խորհրդ. Միութեան սահմանադրութեան խախտում, որով «հանրապետութիւնները տեսակ մը չէզոքացուած են մարդահամարի բովանդակ աշխատանքի պատասխանատուութենէն» մարդահամարի ամբողջ գործը ամբողջապէս կեդրոնացուած է Մոսկուայի ձեռքը: «Ուկրայինայի գործիչները կը պահանջեն վերաքննել այդ որոշումը»ևթոյլ տալ, որ մարդահամարի նիւթերը մշակուին ինքնավար հանրապետութիւններու վիճակագրական մարմիններուն կողմէ:

Ի հարկէ, այս պահանջը մերժուեցաւ, բայց արտայայտուած մտայնութիւնը շատ բնորոշ է: Չկայ հարց մը որու առթիւ «ինքնավար հանրապետութիւններու» ներկայացուցիչները, այս կամ այն ձեւով, չծառանան Մոսկուայի ծայրայեղկեդրոնացման դէմ:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 6ին վերջացաւ Նախիջեւանի հանրապետութեան — նախկրայ—խորհուրդներու 6րդ. համագումարը, որ ընտրեց նոր կառավարութիւն հետեւեալ կազմով.— նախագահ եւ կրթական գործավար՝ Մուսաեւ, երկրագործական գործավար՝ Խոսայեւ, առողջապահական՝ Հասանով, ելմտական՝ Սաֆարով, արդարադատութեան՝ Թարվերտիեւ, աշխատանքի՝ Ալիարով, ներքին գործոց՝ Ալիեւ, բանուոր-գիւղացիական վարչութեան լիազօր՝ Կուլամով, կեդր. վիճակագրութեան վարչութեան վարիչ՝ Քաթանեան, զինուորական գործավար՝ Մամէտով, քաղաք. պիւրօի վարիչ՝ Ռախմանով, սահմանապահ զօրքերու պետ՝ Նիկիշով: Կենտգործկոմի նախագահութեան մէջ ընտրուած են 11 հոգի. նախագահ՝ Պապայի եւ Պապա:

ՌՈՒՍԻԱ ՄԱՐԴ Կ'ԱՐՏԱՆԷ

Մարտի սկիզբը Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ համառուսական գաղթականական ժողով մը, որուն խորհրդակցութիւններուն համաձայն 10 տարուան ընթացքին Մոսկուայի կառավարութիւնը պիտի արտածէ 4,166 հազար գաղթական, այդ առթիւ տրամադրելով 500 միլիոն ռուբլի պետական դրամ: Այս գաղթականներուն մաս պիտի կազմեն բանուորական խումբեր:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ԲԺԻՇԿՆԵՐ.— Ռուսիոյ մէջ արձանագրուած բժիշկներու ընդհ. թիւն է 54,157, որուն 7,385ը՝ ատամնաբոյժ: Անցեալ տարուան Հոկտեմբեր 1ին գործազուրկ բժիշկներու թիւն էր 5,465: Եթէ բոլորգործազուրկ բժիշկները մեկնին գիւղերը, եւ հեռաւոր քաղաքներէն, ուր տեսակ մը խռնում կայ, անմիջապէս կ'անհետանայ գործազրկութեան տագնապը: Երբ բժիշկները քաղաքներու մէջ կը տառապին գործազրկութենէ, գաւառներուն մէջ գիւղացիները կը փճանան, զրկուած ըլլալով բժշկութեան բարիքներէն:

Եղա՞ծը կեդրոնացնել Թէ նոր ուղի ընտրել

Իրական աղէտ մը կը սպառնայ գաղութներու հայութեան:

Ջարդերէն, տարագրութիւններէն եւ ամէն տեսակ տառապանքներէն ետք, հիմա ալ ընկերային կոչուած հիւանդութիւնները վրդովիչ համեմատութեամբ զոհ կը խլեն օտար ափերու վրայ ցրուած հայ բեկորներէն եւ հիմնովին կը խաթարեն ցեղին կենսունակութիւնը:

Այդ ախտերու կարգին կը դասուին սեռային հիւանդութիւնները, ալքոլամոլութիւնը, թոքախտը: Պէտք է աւելցնել նաեւ փճացումը եւ մանուկներու մեծ համեմատութեամբ մահացութիւնը՝ հետեւանք ընկերային պայմաններու եւ մանկատածական տարրական գիտելիքներու խոր տգիտութեան:

Ընկերային կոչուած են այս հիւանդութիւնները, չարիքները՝ նախ որովհետեւ կը վտանգեն մարդկային ընկերութեան գոյութիւնը, թէ որակով եւ թէ քանակով. յետոյ անոր համար որ, անոնց տարածման մէջ շատ կարեւոր դեր կը կատարեն ընկերային կարգ մը պայմաններ,— թշուառութիւնը, խառնակեցութիւնը, վատառողջ խշտեակները, աշխատանքի պայմանները, գործազրկութիւնը, միջավայր (քաղաք, գիւղ), ընկերային նախապաշարումները եւայլն: Եւ վերջապէս այն պատճառով որ, անոնց դէմ պայքարելու եւ աւերները սահմանափակելու համար անհատական միջոցները անզօր են ու միայն հաւաքական, ընկերային միջոցները կրնան դրական, շօշափելի արդիւնք տալ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ, պետութիւնները իրենք իսկ ստանձնած են այդ հիւանդութիւններուն դէմ պայքարելու ծանր բայց կենսական հոգը: Այդ պայքարին իրենց լայն օժանդակութիւնը կը բերեն իւրաքանչիւր երկրի մէջ կազմուած բազմաթիւ ընկերակցութիւնները եւ անոնց միջազգային կազմակերպութիւնները, մասնաւորաբար 54 պետութիւններու կարմիր խաչերու ընկերակցութեանց դաշնակցութիւնը, որու կեդրոնը Փարիզ կը գտնուի:

Արդ, երբ տասնեակ միլիոններով ժողովուրդ ունեցող պետութիւններ լրջօրէն նկատի կ'առնեն վտանգը ու ջանք կը թափեն ամէն կերպ պայքարելու եւ չարիքը սահմանափակելու համար, պէտք չէ՞ որ մենք ալ մեր անկարելին փորձենք, փրկելու համար մնացորդները եւ մանաւանդ նորահաս սերունդը, ստոյգ փճացումէ մը կամ առնուազն ֆիզիքական այլասերումէ:

Այս հարցն է որ մէջտեղ դրած էինք «Բուժանք»ի մէջ (թիւ 8 եւ 9) եւ երկու խմբագրականներով մատնանշելէ ետք աղէտը, որ իրական, ծանր ու տեւական է, կարգ մը կարելի ու գործնական միջոցներ թելադրած էինք:

«Յառաջ», խմբագրականով մը (13 Մարտ), կ'անդրադառնայ մեր մատնանշած աղէտին, եւ անիրագործելի գտնելով անոր դէմ պայքարելու համար «իրերօգնութեան» սկզբունքին վրայ հիմնուած մեր թելադրութիւնները, կ'առաջարկէ «եղածը կեդրոնացնել»:

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ «Յառաջ»ին, որ առիթը տուաւ ընթերցողներու աւելի լայն շրջանակի մը ծանօթացնելու այն միջոցները զորս թելադրած էինք «Բուժանք»ի մէջ: Մանաւանդ որ մեր թելադրած միջոցներու արդիւնաւորումը ամբողջովին կախում ունի ժողովուրդի լայն խաւերուն մէջ, մեր մէջ այդ իրերօգնութեան սկզբունքին մուտ գործելէն, ու անոնց բարոյական ու նիւթական աջակցութենէն:

Երկու խօսք մեր մատնանշած աղէտին հետեւանքներուն մասին: Մէջ կը բերենք այն ինչ որ գրած ենք «Բուժանք»ի մէջ.

«Վեներական ախտերէ վարակուած երիտասարդներու հաշիւը չկայ: Անոնց 100ին 90ը ջերմամիզութենէ կը տառապի, իսկ 100ին 10-15ը՝ սիֆիլիսէ: Խոր տգիտութիւն մը եւ թանձրացեալ նախապաշարումները արգելք կ'ըլլան որ անոնք դարմանուին, թէեւ, ինչպէս հոս Ֆրանսայի մէջ, ամէն դիւրութիւն եւ միջոց կայ ձրի դարմանուելու:

«Ալքոլամոլութիւնը, ոչ միայն նուազած չէ մեր մէջ, այլ եւ օղեմոլութեան վրայ աւելցաւ, հոս, գինիի եւ ախորժաբերներու (ափերիթիֆ) մոլութիւնը: Գաղափար մը տալու համար մէջ կը բերենք կօշիկի հայ գործարանատէրի մը սա խօսքը. «Շաբաթէն մինչեւ երեքշաբթի, գործաւորներուն մեծ մասը — մանաւանդ ամուրիները — իրենց շաբաթականին կարեւոր մասը կը վատնեն գինետան մէջ»:

«Թոքախտը, այդ ահաւոր հիւանդութիւնը, լայնօրէն բոյն դրած է մեր մէջ ու կը հնձէ մեր երիտասարդները, այր թէ կին, ամուրի կամ ամուսնացած, ու իր անողորմ դրոշմը դրած է մանուկներու, ապագայ սերունդին, մեծ մասին վրայ»:

Մեր մէջ թոքախտի ծաւալման մասին ստոյգ թիւեր չենք կրնար տալ: Կը կարծենք թէ համեմատութիւնը առնուազն նոյնը պէտք է ըլլայ ինչ որ է Ֆրանսայի ընդհանուր բնակչութեան մէջ, այսինքն հազար հոգիի վրայ 12-20 (Մարսիլիա, Լիոն, Փարիզ), որոնց մէկ հինգերորդը կը մեռնի: Եթէ հիմնուինք 1926ի ընթացքին Փարիզի մէջ մեռնող հայ թոքախտաւորներուն եկեղեցիին կողմէ հաշուըրդուած թիւին վրայ (31), այդ միեւնոյն շրջանին փարիզահայ գաղութին մէջ թոքախտաւորներու թիւը պէտք է հաշուել մօտ 155 (31 անգամ 5), այսինքն հազարին 10, փարիզահայ գաղութը 15000 հաշուելով: Այս համեմատութիւնը պէտք է անպատճառ կրկնապատկել, մանաւանդ Փարիզի համար, որովհետեւ եկեղեցին չի կրնար ունենալ թոքախտէ մեռնողներուն իսկական թիւը. եւ երկրորդ՝ Փարիզը թոքախտին ամէնէն մեծ վառարաններէն մէկն է, առանձնապէս գաղթականներուն համար:

Վիժեցումն ալ մեծ չափերով մուտ գործած է մեր ընտանեկան յարկերէն ներս: Գիտենք շատ մը հայ «օրիորդներ», որոնք այդ նպատակով կը դիմեն բժիշկներու: Չենք խօսիր ամուսնացած կիներու մասին: Որքան ալ սահմանափակումը արդիւնք է, կարեւոր չափով, տնտեսական պայմաններու, վիժեցումը ինքնին չի դադրիր ընկերային չարիք մը ըլլալէ:

Իսկ մանուկներու մահացութիւնը — որու մասին դժբախտաբար ստոյգ եւ որոշ թիւեր չունինք, բայց անպատճառ աւելի է քան ֆրանսական համեմատութիւնը (1-6 տարեկան մանուկներու 100ին 17ը կը մեռնին, իսկ Փարիզի մէջ 100ին 25ը) միացած ծնունդներու սահմանափակումին, կը սպառնայ հետզհետէ տասնորդել գաղութահայութիւնը:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՋԵՏԵՂՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ Մ[ԷՋ]

Թղթակցութիւն Ժընեւէն

Ժընեւի կաճառին «Բարոյական եւ քաղաքական Միութեան» անդամներուն նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր բանախօսութիւն մը իրենց հաւաքատեղիին մէջ, ուր պիտի խօսէին, դէպի... րեւ ըրած իրենց մանկ... քելութեան մասին, Մրջ. Կարմիր Խաչի պատուիրակ Գ. Քլուզօ, Աշխ. Մրջ. Գրասենեակի քարտ... ղար՝ Գ. Շլէմէր:

Հայերու կոչիկ խումբ մ... ժամանակէն շատ առաջ ներկա... էր: Միութեան նախագահը Գ. ... Վէռնէ, երկու բանախօսութ... նիւթերը պարզելէ յետոյ, հրա... ւիրեց Գ. Քլուզօն, որ խօսեց... նախ հայ ինքնուրոյն գրակա... թեան եւ ապա արուեստի ... սին: Դրուատեց այն լեզու... հայ ժողովուրդը երգած է ... զգացումները, մանաւանդ իր ... ռապանքը: Յետոյ Չօպա... «La Roseraie d'Arménie»էն ... դաց հատուածներ:

Մոգական լապտերով ... տուաւ հայ արուեստէն նմուշ... Բուռն կերպով խօսեցաւ հայ... կան դատի ձգձգումներուն մ...

«Կովկասէն մինչեւ Փոքր ... սիա, Հայուն անցեալ փառքի ... թողները կանգուն էին, դեռ ... տարիներ առաջ: Այս ժողովուրդ... պահպանման համար ինչ ... «քաղաքակիրթ» պետութիւն... Սեվրի դաշնագիրով Հայաստա... կ'ընդունուէր ազատ, անկախ ... տութիւն, եւ քանի մը ... վերջն ալ Ազգերու Դաշնակց... թիւնը առաջին նիստով մաղթ... ներ կ'ընէր տառապած, քայք... ուած այդ երկրին: Եւ հազիւ ... գիստի վայրկեանը սկսած, հա... նախարները գրաւեցին Երև... Հայկ. Հանրապետութիւնը բ... նուեցաւ Ռուսիոյ եւ Թուրք... միջեւ, ու Հայաստան այսպէ... մաս կազմեց «Խորհրդային ... ութեան»: Գալով դուրսը մ... անտուն ժողովուրդին, հայկակ... ամերիկեան, անգլիական, ֆր... սական եւ զուիցերական բա... նպատակ ընկերութիւններ, ... ցին ամէն կերպով անոր օգն... թեան հասնիլ: Սակայն հարիւր... զարներով գաղթականներուն ... բերուն ինչպէս օգնել...: Մի... հեղէն կառավարութիւնը ... ուղղութեամբ միլիոններ է ծ... սած արդէն:

«Իր երկրորդ նստաշրջ... Ազգերու Դաշնակցութիւնը ... հրդակցեցաւ Հայ Ազգ. Օ... անհրաժեշտութեան մասին, ... կասեան Հայաստանի եւ ... Սարդարապատի շրջանին ... 1925ին արդէն Տոքթ. Նանս... պատուիրակութիւնը կը ... տեղին վրայ այդ ուղղութեամ... ծրագիրներ մշակելու համա... Այս ծրագիրը յանձնուեցաւ ... խատանքի Միջ. Գրասենեակ... որպէսզի կարելի միջոցները ... գնէ, անոր իրականացման ... մար: Հետզհետէ յոյսերը կ'ա... նան, եւ հեռու չէ այն օրը ...

Ահա չարիքը, վերահաս ... տը իր զանազան ձեւերուն մէ...

Այս է կսկծալի իրողութ... Ֆրանսայի մէջ: Կը կարծենք ... կացութիւնը աւելի մխիթար... չէ միւս գաղութներուն՝ մա... ւանդ նորերուն մէջ (Յունաս... Սուրիա եւայլն):

Անհրաժեշտ է որ ժամ ... դարման տանինք այս գժբախտ... վիճակին:

Ինչպէ՞ս:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

...անոր յաղթութիւնը պիտի ողջունենք։ Հայը տոկուն ցեղ մըն է։ Վստահ եմ իր իտէալներուն պըսակման»։

Գ. Քլուզօի ճառէն յետոյ, խօսք առաւ Գ. Շլէմէր, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց Սուրիոյ Հայերուն արդի վիճակը։ Վերջին ցուցակագրութեանց համաձայն, 85.000 Հայ գաղթականներ կան Սուրիա, գետեղուած Հալէպի, Աղեքսանդրեթի, Պէյրութի եւ Դամասկոսի շրջաններուն մէջ։ Ասոնց մեծ մասը կը գտնուին շատ թշուառ վիճակի մէջ, մանաւանդ առողջապահական տեսակէտով։ Ցոյց տուաւ քանի մը լուսանկարներ, շատ սրտաշարժ...

Յարգելի բանախօսը ըսաւ թէ Սուրիոյ ֆրանսական հողամասը յարմար է Հայ բնակչութեան համար։— Նախ ժողովուրդը խիտ չէ, յետոյ հողերուն մեծ մասը անմշակ են դեռ, վաճառականական միջոցներ կան.— ինչ որ ամենագլխաւորն է, երկրին բնակիչները բարեացակամ են Հայերու հանդէպ։ Գ. Շլէմէր յիշեց թէ օգնութեան ամենակարեւոր ժամանակը ճիշդ հիմա է։ Ըն ալ մեծ յոյս յայտնեց ծրագիրներուն իրականացման համար։

Գ. Վէռնէի շնորհակալութեան խօսքերէն վերջ, մեծ խանդավառութեամբ վերջացաւ բանախօսութիւնը։

Ա.

ԻՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲԸ

«Մարտակոչ»ի (3 Մարտ) մէջ կոմիսար Ս. Խանոյեան հարցադրում մը ուղղած է Հայաստանի Ուղղագրական Յանձնաժողովին։ Դանդաղելէ յետոյ որ Հայաստանի ուղղագրութիւնը բարեփոխելու որոշում տրուելէն ի վեր հինգ ամիսներ անցած են, ցաւ կը յայտնէ որ մամուլն ու ժողովուրդը քանի մը անհատական պրպտումներէ եւ դիտողութիւններէ զատ ուրիշ տեղեկութիւն չունին կատարուած աշխատանքներու մասին։ Եւ կը հրաւիրէ Յանձնաժողովը, որ հրապարակութեան տայ համառօտ տեղեկագիր մը։ Որովհետեւ «մի շարք գրողներ սպասում են ուղղագրութեան բարեփոխումների վերջնական հետեւանքներին, որպէսզի ըստ այնմ կարողանան իրենց գրուածքները տպարանին յանձնել։ Այսպիսով թէ գրական եւ թէ դասախօսական-դպրոցական շահերը պահանջում են, որ օր առաջ Յանձնաժողովն իր հեղինակաւոր կարծիքը յայտնէ իրեն յանձնուած գործի մասին»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ և մելանով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ծերակոյտին մէջ վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ 1926ի ելմտացոյցին յաւելուածական վարկերու ծրագիրը, որ արդէն վաւերացուած էր Երեսփ. Ժողովէն։ Տեղեկաբեր Հանրի Շէրոն համառօտ կերպով պարզեց կացութիւնը։ «Կառավարական ծրագրին մէջ յաւելուածական վարկ նշանակուած էր 1,296 միլիոն ֆրանք, Երեսփ. Ժողովը զայն զեղչեց 1,220 միլիոնի։ Մենք կ'առաջարկենք 1,150 միլիոն։ Այս գումարը հայթայթելու համար կառավարութիւնը կ'առաջարկէ անուղղակի արժեթուղթերու նոր դրութիւն մը, գործառնութեան վրայի տուրքը կ'ուզէ աւելցնել որոշ դասակարգերու համար եւլն.։ Կառավարութիւնը նոյնպէս կ'առաջարկէ իջեցնել օտարականներու ինքնութեան թուղթի սակը։ 1926ի ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նախատեսուած էր 37,498 միլիոն ֆր. եւ ծախք՝ 37,338 միլիոն ֆրանք, որով հասոյթները 160 միլիոն աւելի էին։ Ետքէն այս հասոյթներն ու ծախքերը աւելցան եւ ի վերջոյ հասոյթները բարձրացան 40,393 միլիոնի, ծախքերը՝ 39,349 միլիոնի, որով հասոյթներու յաւելումն է 1,044 միլիոն ֆրանք։

Շէրոնի զեկոյցէն վերջ վարչապետ եւ ելմտական նախարար Փուանքարէ խօսեցաւ երկար ճառ մը՝ պարզելով կառավարութեան հետապնդած ելմտական քաղաքականութիւնը։ Ըսաւ թէ զինադադարէն ի վեր իրարու յաջորդող կառավարութիւնները իրենց ձեռքէն եկածը ըրին՝ տնտեսական տագնապը մեղմացնելու համար. սակայն բոլորն ալ շատ մը խոչընդոտներու հանդիպեցան, մանաւանդ Գերմանիա մերժած ըլլալով ժամանակին վճարելիք պարտքերը։ Սակայն եւ այնպէս խորհրդարան ու կառավարութիւն ձեռք ձեռքի տուած յաջողեցան տարուէ տարի կացութիւնը բարւոքել եւ ելմտացոյցի բացը, որ 1918ին 49 միլիառ էր, 1925ին 1,195 միլիոնի իջաւ։ Այս բարւոքումը աւելի շեշտուեցաւ 1926ին, այնպէս որ, ըստ տեղեկաբերին՝ հասոյթները 1,044 միլիոն աւելի կ'ենթադրուին։ Այս արդիւնքը երկրի ներկայացուցիչներուն յարատեւ աշխատանքին հրաշալի պսակումն է։

«Թշնամիէն գրաւուած տասը նահանգները վերաշինեցինք. չէինք կրնար այդ շրջանի դաշտերը անմշակ, տղաքը առանց դպրոցի եւ բնտանիքները առանց ապաստանի ձգել։

«Այս վերաշինական ծախքերը հոգալու համար, կառավարութիւնները ներքին փոխառութեան դիմեցին եւ անդադար կարճ պայմանաժամով պարտաթուղթեր հրապարակ հանեցին։ Այս ձեւով երկրին պարտքը աւելցաւ։ Պայմանաժամը լրացած պարտաթուղթերը վերանորոգել հարկ եղաւ։ Պարտքերը դիզուեցան իրարու վրայ։ Ողբերգական կացութիւն ստեղծուեցաւ։ Նախաբարական տագնապները իրարու կը յաջորդէին։ Դանձը դատարկ էր և կարկառան միջոցներով կը պարպուէր, ֆրանքը գահավիժօրէն կ'իյնար եւ զայն կեցնելու ո եւ է ուժ չէր տեսնուեր։ Արտասահմանի, նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ մեծ էր թիւը անոնց, որոնք յուսահատած էին մեր երկրի վիճակին մասին։ Բոլորը շահագիտութեան սկսած էին՝ վերջնական կործանումի ենթարկելու համար ֆրանքը։ Պատեհապաշտ անգամ նոր հարուստներու կողքին անհուն տխրութեամբ կը դիտէինք Սակարանի նոր հարուստներու աւելի փատ դասակարգի մը ստեղծումին։

Այս տագնապին մէջ վհատութեան ալիք մը պատած էր բոլորը, նոյնիսկ ամէնէն ակռանաւոր ելմտագէտները, անոնք որ պաշտօն ունէին հանրայինկարծիքը լուսաբանելու։ Ամէնէն յոռետեսները կը կրկնէին թէ չարիքը անդարմանելի է եւ այսպէսով աւելի կը ծանրացնէին զայն։ Ոմանք կը պնդէին թէ օտարին օգնութեան դիմելէ ուրիշ ելք չունինք։

«Իրողութիւնները, պարոններ, բարեբախտաբար եկան ջրելու վհատածներու գուշակութիւնները։ Ֆրանսան փրկուեցաւ, եւ առանձին փրկուեցաւ։ Գործակցութեան ներկայ փոքր տագնապին չարիքը բան մը չէ մեր անցուցած վտանգներուն քով։ Զմոռնանք որ խիստ մօտեցած էինք աղէտի մը, որ չկրցաւ խնայել ոչ ոքի, ո՛չ ճարտարարարգործներուն, ո՛չ բանուորներու, ո՛չ ալ հողագործներու։ Այս վտանգին յիշատակը մեզի ցոյց կուտայ կտրուած ճամբուն տարածութիւնը։ Այս կերպով կատարուելիք ճիգը նուազ տաժանելի պիտի թուի մեզի։

«Երբ իմ կառավարութիւնս իշխանութեան գլուխ եկաւ, Գանձը այնքան դատարկ էր, որ ամսուն վերջը կատարուելիք վճարումներուն համար դրամ չկար։ Սթերլինը 240ի բարձրացած էր։ 10 միլիոն տոլար Ամերիկայի, Յուէկս միլիոն սթերլին Անգլիոյ դրամատան։ վճարելու ստիպուած էինք։ Ինչպէ՞ս ըրինք։ Դիմեցինք դրամատուներուն, որոնք 930 միլիոնի կանխավճար ըրին մեզի։ Սահմա գէշ միջոց մըն էր, սակայն ուրիշ ճար չունէինք, ու կը յուսամ թէ ապագային չենք ստիպուիր սասր դիմելու։ Սեպտ.30ին այս 930 միլիոնը վերադարձուցինք եւ այդ թուականին Դանձին մէջ տրամադրելի կար 1,830 միլիոն ֆրանք։

«Անկէ ի վեր մեր գանձը երթալով լեցուեցաւ, ու այսօր Պանք տը Ֆրանսի հետ մեր հաշուէն տրամադրելի կը մնայ 7 ու կէս միլիառ ֆրանք։»

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Յաջող անցաւ Իւսէլի մէջ, Արեւելք Հայրենակցական միութեան կողմէ ներկայացուած «Զարշըլը Արթին աղան» եւ «Բարեկենդանի անկուտներ» զուարճալի զաւեշտը։ Կը մասնակցէին երկու օրիորդներ, որոնք թէեւ թրքախօս, լաւ կ'արտասանէին հայերէնը։ Դժբախտաբար սրահը զրեթէ կիսովին պարապ էր, եւ հասոյթը ծախքն իսկ չէր գոցեր։ Առարկողներ կային թէ հասոյթը Հայրենակցական միութեան մը կը պատկանի։ Բայց չէ՞ որ այդ միութիւնները նոյն ճիւղերն են, որոնց շուքին տակ, շատ մը այրած սիրտեր եւ տանջուած հոգիներ կը զովանան ու կը հանգստանան։ Ուրիշ խօսքով, անոնք մեր ձեռքի մատներուն կը նմանին։ Ինչպէս ճիւղերը բունէն, բունը արմատէն կախուած է եւ վերջինս հողին մէջն է, նոյնպէս ալ մատները դաստակէն, արմուկէն, թեւէն, իրանէն եւ գլուխէն կախուած են...։

Կը յուսանք թէ Զատկի ներկայացումին, մենք բոլորս մեր ներկայութեամբ կը քաջալերենք ձեռնարկները։

Ցաւալի է որ հազիւ սկսած դասախօսութիւնները ընդհատուեցան, անհասկնալի սին վէճերու հետեւանքով։ Մինչեւ ե՞րբ այս միակար պառակտումները։ Ա. Մ.

ԲԱՆՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

Ամէն օր հազարաւոր օտար բանուորներ դուրս կը շպրտուին զանազան պատրուակներով։ Ասոնց մէջ են նաեւ Հայ գործաւորները։ Ռընոյի գործարանին մէջ հաստատուած է ինքնութեան թուղթերը նորոգելու գրասենեակ մը եւ ամէն անոնք որ կ'աշխատին այս գործարանին մէջ, պէտք է իրենց ինքնութեան թուղթերը յանձնեն յիշեալ գրասենեակը։ Գործարանը իր միջոցաւ թուղթերը կը ղրկէ Աշխատանքի նախարարութեան, օրավարձի վկայականով, սակայն հակառակ անոր որ շատերու ինքնութեան թուղթերուն վրան գրուած է «Հասարակ բանուոր», Աշխատանքի նախարարութիւնը դարձեալ չի վաւերացներ եւ անմիջապէս դուրս կը հանեն գործարանէն։

Պարտք կ'իյնայ ազգային մարմիններուն եւ մանաւորապէս Հ. Հ. Պատուիրակութեան ազդու դիմում մը կատարել թէ գործարանի տնօրէնութեան եւ թէ Աշխատանքի նախարարութեան, որպէսզի գէթ խնայեն աշխատող հայրենակիցներու։ Քանի որ ներկայիս մեր հայրենիքին դռները գոց են, եւ ուրիշ երկիրներ երթալու միջոց չունինք. ստիպուած ենք ժամանակի մը համար մեր գոյութիւնը քարշ տալ այս օտար ափերուն վրայ, մինչեւ որ Հայաստանի վարիչները սիրալիր եւ վերջնապէս աբացին իր գիրկը։ Այսօր հինգերորդ ամիսն է որ կը տիրէ գործազրկութիւնը եւ մեր հայրենիքի վարիչները հարիւր բուրլի յատկացնելու շնորհ չունեցան, մինչ անդին միլիոններ կը յատկացնեն իրենց ցնորանքները իրագործելու համար. Մենք այստեղ դատապարտուած ենք պատառ մը հացի համար տանջուելու։ Ամէն մարդ քաշուած է իր պատեանին մէջ։ Հայրենակից մը որ եօթ հետ կ'աշխատի Ռընոյի մէջ, երբեմն կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը խորհին մեր մասին Հայաստանի մէջ»։ Չգիտեմ ինչ պատասխան տամ...։

Բանուոր մը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ԱՆՀԱՍՏԱՆ.— Օրիորդ մը զարկաւ ինքզինք ու մնաւ փողոցին մէջ, անցեալ օր։ Կը կոչուի Օր. Սիւզան Շանպրիս։ Դրե՛նք օրիորդին կենսագրութիւնը։ Օրիորդ Շանպրիս ծնաւ Փարիզի մէջ, հայրը անծանօթ մըն է, մայրն ալ անուն չունի։ Սակայն օրիորդը գտաւ անուն մը, մեծցաւ եւ առաւ դեղեցկութիւն։ Բարեկամ մըն ալ գտաւ։ Տարի մը յետոյ օրիորդին բարեկամին կինը յանկարծակի բերաւ ամուսինը, օրիորդին եւ կնոջ միջեւ փրթաւ ծանր բառերու փոթորիկ մը։ Յետոյ կինը բռնեց ամուսինին թեւէն եւ տղու մը պէս տարաւ տուն։ Այն օրէն ի վեր օրիորդին տունէն պակսեցան զինիի շիշերը, մուշտակի նմոյշները, եւ ամէն նոխանուեութիւն։

Բարեկամը, որ վաճառական մըն էր, զաղրեցուց վճարումները։ Եւ օրիորդը Յոբի պէս քուրջ հագաւ եւ մոխիրի վրայ նստաւ։

Առջի օր, շատ յուսահատ, տունէն դուրս ելաւ։ Ատրճանակը կը բռնէր ձեռքին մէջ։ Դրաւ կուրծքին եւ պայթեցաւ։

Տան դռնապանը լուրը լսեց հեկեկ՝ ըսաւ.

— Փա՛ռք տիրոջ, լաւ որ տունիս մէջ չըրաւ այդ բանը։ Անձնասպանութիւնը դժբախտութիւն կը բերէ։ Յետոյ ատրճանակի ձայնէն պիտի պատռէր լեղիս։

ԲԺԻ՛ՇԿ, ԴՈ՛ՒՆ ԱԼ.— Անկուլէմ քաղաքին մէջ Տօքթ. Տափիէր յանկարծ խենթեցաւ։ Ու գլուխը տնկեց, կնոջ մէկդրամ պահանջեց։ Խեղճ կինը լացաւ, «դրամ չունիմ» ըսաւ։ Այն ատեն բժիշկը, ատրճանակը հանեց եւ զնդակ մը ներարկեց։ Դժբախտ կինը կուրծքէն վիրաւոր, ինկաւ գետին։

ՍԻՐԱՀԱՐ ԾԱՌԱՆ.— Բալվատոսի մօտ Լեզորի ագարակը։ Ագարակապանուհին ձգած է էրիկը եւ սիրային յարաբերութիւն կը մշակէ իր ծառային հետ։ Նշանաւոր մարդ է ծառան Տէլանդ, 47 տարեկան։ Առտու մը երբ ագարակին տիրուհին կը խոստովանի ծառային թէ շուտով մայր պիտի ըլլայ, մարդը կը պատասխանէ.

— Պիտի սպաննեմ քե՛զ ալ, լաճդ ալ։

Վախը պատեց տիրուհին։ Յաջորդ օրը, երբ տիկինը ախոռ կը մտնէր կովերը, Տէլանդ ետեւէն հասաւ եւ դանակով զարկաւ կնոջ։ Սակայն հարուածը վիրաւորեց միայն կնոջ ձեռքը։ Կինը լեղի պատառ կը կանչէր։ Օգնութեան վազեց տղան, 17 տարեկան պատանի մը, որ ուզեց պաշտպանել իր մայրը։ Սակայն վայրենի մարդը դանակը դարձուց տղուն եւ կրծնակը ճեղքեց քանի մը հարուածով։ Վիրաւոր տղան, հակառակ կորսնցուցած առատ արիւնին, փախաւ։ Նոյն միջոցին ոճրագործը ելաւ իր սիրականին սենեակը, երկաթի կտոր մը զամեց անկողինին վերեւ եւ անկէ կախեց ինքզինք։

ԱՃՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Տարպէզ-օ-Պուա (Սուասոն) գիւղին մօտ անտառի մը պահականոցները պայթեցնելով քակելու կ'աշխատէին երկու բանուորներ հայր ու զաւակ։ Վաղաժամ պայթումի մը հետեւանքով հայրը կտոր կտոր եղաւ, միսերու եւ ոսկորներու կտորները, տարածուեցան անտառին մէջ։ Իսկ զաւակը ծանրապէս վիրաւոր փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ԱՆԽԵՂՃ ՄԱՅՐ ՄԸ.— Քանի մօտ Իֆի մէջ ձերբակալուած է ագարակապանուհիմը, որ կը ծեծէր ու կը չարչարէր իր 5 տարեկան երախան, եւ անօթի կը թողուր զայն։ Խեղճ պզտիկը այնքան անօթի կը մնար որ, կը պահուըտէր շունին որջին մէջ եւ շունին հետ եղբայրօրէն կը բաժնէր զակը։ Առջի օր ոստիկանները գտան երախան աւերակներու մէջ, մարմինը կապուտած էր ծեծէն։ Փոխադրեցին զայն հիւանդանոց և մայրը՝ բանտ։

ՕԹՕՆ ՋԱՐԿԱՒ ՄՕԹՕՆ.— Ինքնաշարժ մը (օթօ) Փասիի դաւանէն ներս մտաւ եւ փողոցներն ի վար փչելով կը սուրար, ետեւէն շարժելով ծուխի սեւ պոչը։ Սատանային թեւին պէս, ինքնաշարժ հեծելանիւ մըն ալ (մօթօ) չը՛թ-չը՛թ-չը՛թ դէմն ելաւ։

Ու բախեցան իրարու։

Մօթօ հեծած տղան գլխէն վիրաւոր, գնաց հիւանդանոց։

ՀՌՈՄ-ՆԻՒ-ԵՕՐՔ ՕԴԱՆԱՒՈՎ.— Իտալացի նշանաւոր օդանաւորդ տը Պէնտարտի, որ Ամերիկայի մէջ Շնայտէրի բաժակի մրցանակը շահած էր, կը փորձէ նոր ջրօդանաւ մը՝ մօտ օրէն Հռոմէն Նիւ-Եօրք թռիչք մը կատարելու համար, առանց հանգրուանի։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Դաշիծը երկու իշխանները տարաւ խորունկ անտառ մը, մերկացուց զանոնք եւ անոնց տուաւ կաղնիի տերեւներ՝ իբրեւ հագուստ։

Փոքրը կը կախուէր իր եղբօր թեւերուն եւ կուլար.

— Կը վախնա՛մ, աղբարիկ, ինչ պիտի ըլլանք հիմա։

Մեծը լուռ կը մնար, կը մտածէր։ Յետոյ պատասխանեց.

— Մի վախնար, մայրիկը տեսնելու պիտի երթանք։

Դաշիծը չափազանց յուզուած, մէկդի նետեց իր սուրը, քաշ չուանները, որոնցմով կապուած էին իշխանները։

— Ո՛վ իշխաններ, թագաւո՛րը հրամայեց ինծի որ սպաննեմ ձեզ։ Աւա՜ղ, ի՜նչ կրնամ ընել ես։ Դուք իմ աչքիս տակ ծնաք ու մեծցաք, ես յաճախ հետերնիդ խաղացեր եմ, կը սիրէի ձեզ եւ կուլայի ձեզի հետ։ Հիմակ պէտք է որ այս գուրտ եւ կարծր սուրը մխեմ ձեր մարմինը, ջերմ ու քաղցր։ Ո՛չ չեմ կրնար։ Չպիտի ընեմ այդ բանը։ Ո՛չ, ինչ ալ պատահի։ Հագէք այս ծառի կեղեւէ զգեստները եւ մտէք անտառին խորը՝ այս ճամբէն։ Ոչ ոք պիտի ճանչնայ ձեզ թէ դուք թագաւորին զաւակներն էք։

Յետոյ, ճամբան լաւ մը ցոյց տալէ յետոյ, մեկնեցաւ։ Սպաննեց երկու աղուէս եւ արիւնը տարաւ իշխանուհիին։ Ընդո՜ւմ կին, արիւնը տեսնելով հանգստացաւ։

*
* *

Այս միջոցին, Ձմեռ եւ Գարուն կը շրջէին անտառին մէջ։ Անտառը խորունկ էր եւ ճամբան կը թուէր անվերջանալի։

Վերջապէս, յոգնած, երկու փոքրիկ իշխանները ինկան ծառի մը տակ եւ Գարուն յամրօրէն մրափեց։

— Աղբարի՛կ, ծարաւ եմ, շա՜տ, ջուր չկա՞յ հոս։

— Բնաւ ջուր չտեսայ, պատասխանեց Ձմեռ, թէեւ երկար ճամբայ մը ըրինք։ Հոս ինծի սպասէ, երթամ ջուր գտնեմ քեզի։

Եւ Գարուն մխ-մինակ սպասեց համբերութեամբ։

Ձմեռ քալեց, երկա՜ր քալեց։ Վերջապէս հասաւ լճի մը եզերքը։ Ջուր խմելու միջոցին, տեսաւ որ աման մը չունի ջուր տանելու համար եղբօրը։ Եւ տխրեցաւ։ Սակայն գաղափար մը յղացաւ, հանեց իր հագուստը, եւ գաւաթի ձեւ տալով մտաւ ջուրը։

*
* *

Արդ, լիճը կը գտնուէր ուրիշ թագաւորութեան մը մէջ, որուն թագաւորը մեռած էր՝ առանց գահաժառանգ մը թողելու։ Եւ գահը կը մնար թափուր։

Համաձայն այդ երկրին սովորութեան, ճերմակ փիղ մը իր կռնակը կ'առնէր գահը եւ ազատօրէն ման կուգար քաղաքէ քաղաք ընտրելու համար այն անձը, որ թագաւոր պիտի ըլլար։

Ու փիղը պտտեցամբողջ թագաւորութեան մէջ, առանց գտնելու իր արժանաւոր ընտրեալը։

Մայրաքաղաք մտնելէ առաջ, անցաւ անտառէն եւ եկաւ լիճին մօտ, ուր տեսաւ իշխան Ձմեռը, որ ջուրէն կ'ելլէր։

Վերջալոյսը կը պսպղար իշխանին մերկ մէջին վրայ եւ փիղը անմիջապէս հասկցաւ որ արքայական ծնունդէ էր ան։ Կնճիթը ոլորեց, գրկեց իշխանը եւ կամաց մը դրաւ իր կռնակին վրայ։

Ձմեռ սկսաւ աղաղակել.

Սպիտա՛կ փիղ, աղուո՛ր, աղուո՛ր,
Մի՞թէ ինծի կը սպասէիր,
Գարուն եղբայրս, մեն-մենաւոր,
Ծառաւ նստեր՝ անտառը խոր,
Ջո՛ւր կ'աղերսէ, ա՛խ, չո՛ւտ հասիր,
Սպիտա՛կ փիղ, աղուո՛ր, աղուո՛ր։

Սակայն Ձմեռ ի զուր կ'աղաղակէր։ Փիղը մտիկ չէր ըներ, ան սրընթաց կը վազէր եղեգնուտին մէջէն։ Իր ճամբուն վրայ, կը կոտրէր ծառերը, կը ճզմէր ծաղիկները։ Վերջապէս, յաղթական, Ձմեռը տարաւ մայրաքաղաք։

Երբ մարդիկ զայն տեսան, խոնարհեցան եւ պատիւներ ըրին անոր։ Կիները անոր առջեւ կը նետէին յասմիկի փունջեր եւ վարդի շափրակներ։

Ձմեռ օծուեցաւ թագաւոր։

*
* *

Այս միջոցին, Գարուն ծառին տակ նստած, կը սպասէր եղբօրը որ ջուր պիտի բերէր իրեն։

Վերջապէս ոտքի ելաւ եւ սկսաւ փնտռել ամէն դի։ Ու կը վազէր անտառին մէջ երգելով.

Եղբա՜յր, եղբա՜յր, ո՞ւր ես, ո՞ւր,
Ըսպասեցի քեզ ի զուր,
Ձմե՛ռ եղբայր, ո՞ւր ես, ո՞ւր։

Սակայն ոչ ոք կը պատասխանէր իր կանչերուն։

Արեւը կը փախէր հետզհետէ։ Վերջին ճառագայթները, որոնք յոյսի նշոյլներ կը ցանէին գարունին շուրջ, կը մարէին արդէն իրարու ետեւէ։ Անտառը կը մթննար։

Ահա գիշերը իջաւ եւ խաւարակուռ անտառը կը թուէր սարսափելի եւ մահաշունչ։

Ծարաւէն եւ վիշտէն յոգնած եւ ուժաթափ, Գարուն փռուեցաւ ծառի մը տակ եւ հեծկլտալով հեծկլտալով քնացաւ։

(Շար.)

«Ծոոնալէ տ'Իթալիա» յիշելէ վերջ թէ Պելիգրադի գործարանները գնդացիրներ ղրկած են Պելկրատ, կ'եզրակացնէ թէ Իտալիա բնաւ չի վրդովուիր, որովհետեւ զօրաւոր է եւ չի կարծեր թէ ո եւ է կառավարութիւն, մեծ թէ պզտիկ, այնքան անմիտ ըլլայ, որ խաղաղութեան սպառնայ եւ ապարդէօ կարգայ Եւրոպայի:

Մուսօլինիի եղբօր թերթը՝ «Փոփոլօ տ'Իթալիա», խօսելով գաղթային նախարար Ֆէտէրցօնիի ճառին վրայ, կ'ըսէ թէ Իտալիա գաղթավայրի կողմէ շատ աղքատ է, մինչ ուրիշ ժողովուրդներ ճամբան ազատ գտան՝ Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ գրաւելու համար անհուն կայսրութիւններ, զորս երբեք չպիտի կրնան շահագործել, իրենց բնակիչներուն անբաւականութեան պատճառով: Վերսայլի դաշնագիրը ծանրացուց այս անարդարութիւնը:

⁂ Ալպանիոյ մէջ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարուած է: Սահմաններուն վրայ, մանաւանդ Եաքովայի մէջ մեծ ուժեր կեդրոնացուած են: Ռումանիա չէզոքութիւն պիտի պահէ:

Չինաստանի կռիւները

Ազգայնականներու յաղթական բանակը արդէն իսկ Շանկայի դուռներուն առջեւ հասած է—մօտ 15 քիլոմեթր— եւ քաղաքին մօտալուտ անկումը կասկածէ դուրս է: Հիւսիսայիններու բանակը առանց կռուելու կը քաշուի: Նոյնիսկ զրոյց կայ թէ Շանկայի զինուորներուն հրամանատարը Փի-Հսու-Շէն ազգայնականներուն կողմը անցած է: Օտար մենաշնորհներու հողամասերուն մէջ զինուորական տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ: Տրամադրելի բոլոր զինուորները սահմանագլխին վրայ տակ կանչուեցան: 1800 անգլիացի զինուորներ եւ կամաւորներ քաղաքին ռազմագիտական բոլոր կէտերը գրաւեցին: Նաւահանգիստին մէջ գտնուող ամերիկացի նաւաստիները եւ զինուորները նոյնպէս ցամաք ելան եւ փողոցներուն մէջ զօրահանդէս մը կատարեցին: Ֆրանսական հողամասին մէջ ալ խումբ մը չինական յուզարկաւորական թափորի մը առթիւ:

Ազգայնականները պատուիրակ մը ղրկած էին Շանկայ՝ առանց կռիւի գրաւելու համար քաղաքը: Հակառակորդները ծանր պայմաններ դրին, որով բանակցութիւնները խզուեցան: Քանթօնցիները Սու-Չէուի եւ Հանկ-Շէուի միջեւ Շանկայի երկաթուղին կտրած ըլլալով, օտարականները փախչելու նպաստաւորութիւն չունին այլեւս:

⁂ Վերջին պահուն ստացուած լուրերուն նայելով, ազգայնական զինուորները սկսած են արդէն Շանկայ մտնել:

Ամերիկեան քոլէճ Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր Յունաստանի մայրաքաղաքին մէջ հանդիսաւոր արարողութիւն մը կատարուած է նոր շինուելիք ամերիկեան քոլէճին հիմնարկէքին առթիւ: Ամերիկեան դեսպան Սքիննըր առաջին անկիւնաքարը դնելով, յայտնեց թէ վերջին տարիներս Ամերիկայի եւ Յունաստանի միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտ հանգամանք ստացած են: Աթէնքի քոլէճը կոչուած է հելլէն նոր սերունդին մտաւորական զարգացման կեդրոնը դառնալ:

«Յունաստանի եւ Ամերիկայի միջեւ առեւտուրը աւելի բարգաւաճ է քան Յունաստանի կարեւորութիւնը ունեցող ուրիշ ո եւ է երկիր,— տարեկան 20 միլիոն տոլար, որուն 10 միլիոնը յունական ծխախոտի Ամերիկա արտածումէն կը գոյանայ»:

Անբել հեռախօսի կայան

Առջի օր Մոսկուայի մէջ պաշտօնապէս բացուեցաւ Գ. Միջազգայինի անթել հեռախօսի կայանը: Այս առթիւ խօսուած ճառերը վեր հանեցին թէ այս կայանը Եւրոպայի մէջ ամէնէն զօրաւորն է եւ կոչուած է արեւմտեան աշխարհը համազգային խորհրդային միութեան ձեռք բերած գիտական յառաջդիմութեանց մասին:

Ֆրանքօ-ռուս պարտքի խնդիրը

Ինչպէս գրեցինք, ֆրանքօ-ռուս պարտքի կարգադրութեան համար բանակցութիւնները վերսկսան: Ըստ առնչին, ֆրանս, պատուիրակութեան նախագահն է ծերակուտական Դը Մօնզի, իսկ ռուսականին՝ դեսպան Ռաքովսքի: Խորհրդային պատուիրակութեան միւս անդամները գրեթէ բոլորն ալ նոր դէմքեր են:

Քաղաքական ներկայ պայմանները աւելի նպաստաւոր կերպով դասաւորուած են և այս անգամ յոյս կայ յաջող եզրակացութեան մը յանգելու:

Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են: Ֆրանսա կ'ուզէ այս առիթէն օգտուիլ: Տեղական թերթերը փոխած են իրենց լեզուն. թերթ մը կ'ըսէ. «Ֆրանսա այսուհետեւ կը փափաքի Ռուսիոյ հետ եւս այնքան լաւ յարաբերութիւններ ունենալ որքան Անգլիոյ հետ:

«Վէճի գլխաւոր առարկան այն է որ պոլշեւիկները չեն ուզեր ճանչնալ Ֆրանսայի պահանջքին կարեւոր մէկ մասը, այսինքն մեծ պատերազմի ընթացքին ֆրանսական կառավարութեան կողմէ Ռուսիոյ եղած կանխավճարները: Նոյնպէս չեն ուզեր հատուցում տալ ժամանակին Ռուսիա հաստատուած ֆրանսական քաղաքացիներու, որոնց ինչքերը գրաւուած են 1917ի յեղափոխութեան ժամանակ: Ռուս պատուիրակները միայն առանձին պայմանի տակ Ռուսիոյ կ'ընդունին փոխառութեանց մասին կ'ուզեն բանակցիլ:

1926ին կ'ըսէին թէ տարեկան տոկոս պիտի վճարեն 1914էն առաջ վճարուած գումարին մէկ տասներորդին հաւասար ոսկեդրամ միայն: Ասոր ալ իբրեւ պայման կ'առաջարկէին, որ Ֆրանսա կարենայ վարկ բանալ իրենց գանձին եւ ճարտարարուեստին համար:

Դիտել կը տրուի թէ Պրեսթ Լիթովսքի մէջ Ռուսերը Գերմաններուն աւելի նպաստաւոր առաջարկներ ներկայացուցած էին:

Թուրքիոյ նոր բիւդճէն

Լոնտոնի մէջ մէկ ուկիոյ Թիֆլիսցիներու տպագրութիւնը գրեթէ վերջացած է արդէն, և հինգ, տասը եւ յիսուն ոսկինոցներուն սկսած: Թիֆլիսցիներու մէկ պատմելն, ամբողջութեամբ պիտի փոխարինուին Մայիսի վերջերը կամ Յունիսի սկիզբը: Նոր դրամները Պոլիս բերուելէ վերջ, շրջանառութեան դրուելու կերպը պիտի որոշուի դրամատուններու յանձնախումբին կողմէ:

Օտար երկրացիները Թուրքիոյ մէջ

Նոր երկաթուղագծերու կառուցման համար, մինչեւ այսօր յիսունէ աւելի օտար երկրացիներ հասած են Պոլիս ու Անատոլու: Անոնցմէ կը մնային: Երկրաչափներու մեծամասնութիւնը Շուէտացի եւ Նորվէկիացիներ են: Երկրաչափները, որ Տիարպէքիր պիտի մնէին, իրենց ճամբորդութիւնը տասը օրի չափ յետաձգած են, այդ քաղաքին մէջ առատ ձիւն նստած ըլլալուն համար:

Սուրիոյ կռիւները

«Թայմզ»ի Հալէպի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հոմսի մէջ նոր ընդհարում մը տեղի ունեցած է եւ սպաննուած են երկու ապստամբներ, որոնց մէկը պետին եղբայրը: Ֆրանսացի սպայ մը մեծ քաջութիւն ցոյց տուած է: Զինուորները դիրք բռնած են մեկնիլէ զինուորներուն վրայ, տիրելով ապստամբներուն ա-պաստանած տանիքներուն եւ խեղդած են անոնց շարժումը: Փաշտօնական զեկոյցին մէջ ապստամբները կ'որակուին իբրեւ սովորական աւազակախումբեր, եւ մամուլը կը մեղադրուի զանոնք «ապստամբ» կոչելուն համար:

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ԴԷՄ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ Գ. Գ. Փօրթօ Նուաքարի եւ Գ. Նորատունկեանի վերագրուած նամակներով: Այդ Օգու Յիշելու պէս կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ.—

«Փարիզէն Նորատունկեան եւ Փօրթօ Նուաքար փաշա երբ տեսած են որ Քինկի նման տգէտ, մոլեռանդ եւ փառամոլ մէկ այս անգամ ալ նոյն «չարչարանք»ութիւնը կ'ընէ Հայ անունը փայլեցնելով, չեն կրցած զսպուիլ եւ իրենց նորէն յարգող զգուանքին, և միմիայն թուրքութիւն նկատած են ամբողջ Ամերիկայի ներկայացուցութեան իրականութիւնը զարնել այդ կեղծաւոր մարդուն երեսին:

«Բայց տեսէք տարօրինակ հոգեբանութիւնը զոր երեւան կը բերէ Քինկ, յայտարարելով թէ ինք նախկին աւելի բանի, պիտի աշխատի Հայերը պաշտպանել: Այս մարդուն համաձայն, Հայերը անգիտակից են եղեր իրենց շահերուն, եւ հետեւաբար ինք պատճառ ունի անոնց տեղակալութիւնը ստանձնելու:

«Աստ հաստատամտութիւնը կ'ըսենք թէ անաւօթութիւն: Բայց ինչ ալ ըլլայ, այս դէպքը կը ցուցնէ թէ «չարլաթան»ութիւնը չի կրնար երկար ատեն դիմադրել իրականութեան: Ամերիկայի նման մեծ ժողովրդապետ մը ամրօթ չէ, որ բոլոր անոնք, որոնք ծերակուտական Քինկի նման կ'աշխատին անունը շահիլ, ուրիշներու ճակատագրով հետ խաղալով: Եթէ Ամերիկայի այս «մահուան» ծերակուտականը մտածէր առաջինութիւն ունենալ, պէտք է ամէնէ այն հերոսական յօդուածները, զոր հրատարակեց ամերիկեան թերթերը, այս դէպքը առթիւ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ծանրակրութեան նախագահ Գ. Կաստօն Տուսերկ Նաւոյէ մեծ ծաղկային մը հրաւիրած, իւրեան պիտի երթայ յառաջիկայ Մայիս 16ին եւ երեք օր պիտի մնայ:

ԺՆԵՒԻ մէջ երէկ սկսաւ գումարուիլ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը:

Հ. Յ Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակնամտական ժողովը 25 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին կը գեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

Նիւթ ՉԱՐԽԱՓԻՆ 1. Վերանոր հայութիւնը Թուրքիոյ մէջ. 2. «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքեր:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՅԱՐԹՈՒՆԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 24 Մարտ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆրանսական Ակմէ Սրահին մէջ՝ Տեւիքէնցու կը գտնուին կը գեղանկարչութեան կը նրւակն պատրաստ՝ Ի. Կինոյ եւ մասնակցութեամբ ուրիշներու ալ:

Հ. Յ. Դ. Գուլա-Բոլիսի «Նոա-գուրն» խումբը ընկերները իրենց խորքին յատկացուցած կը թուէ կազմակերպել ընկերական գաւաթ մը։ Ա. Ա. ԳՈՒՇ-ԻՆԵ ներկայացուած են իրենց Օ. Ի. Դաշնակցութեան Վ. Ա. Ի. Ի. «ՆԱՅԻՐԻ» խումբը տեղի պիտի տալ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներուն եւ համակիրներուն թէ՝ կոմիտեական մասնաժողովները փոխադրուած է Rue Paul-Bert, թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Անտոնոյեն Արաբիամ Մերկուրեան 19 տարեկան: Դիմել Կարապետ Սէֆէրեան. Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Փնտռուի Կիւքիւշեան Գէորգ գիւղացի՝ Պօլսոյ Հայաստանի՝ կը փնտռէ իր փեսացուն, որ յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ ով Ֆրանսա, Յունաստանի, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլ երկրներ կենան թէ որեւէ կոչելով, գիտեն կը դիմէ՝ գրելով՝ Bédros Hairabedianի au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ», ԿԸ ՆԱԽՈՒԻ

«Բարօ» Հայր» Տաղաւարին202, Rue Boileau, Արարատ Տաղաւարին 116, Tête d'Or: Թեթեւ գործակալ է Գ. Խաչիկ Յովսէփեան, 202, Rue Boileau.

ՎԻԵՆԻ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՐԱՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ», ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Պերճի-
Խանի ԳՐԱՏՈՒՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 Բու. տէ. Տօմինիքէն

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ եւ պատուական խոհարար մը Տաղաւարի կամ տունի մէջ: Դիմել Մեկիւ Տէր Սարգիս Ծովաւեան 5, Rue Riboutté, (Face le square Montholon). Paris 9.

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Յուշեր Թուրքիոյ պէտք 5, Բժիշկին գիրքերը վրայ տէր 12.50, Յունական ժողովուրդը 25, Ռուսաստանի 15, Համոյլ 10, Զար 8, 10, Պատուի հատոր 10, Լուսաբացիկ 8, Երգարան 6, Կոյան մը Օրագիր 5, Անձնուրհեան ճամբով 2, Թագաւոր 12,50, Բարեկէք 7.50, Տօքթ. Մօրի Պէտք 5, Մատնութեան մէջ (2 հատ.) 25, Ռոզի Աքռաղ 10, Թուրքի Փաւլը 5, Վերք Հայաստանի 5, Համբաւ վրայ 10, Պէտէք 10, Հայրենի Թիսր 12.50, Հայրենիքիս 7, Սասուն Մշտօ 5, Հայերն երգէ 25, Հայաստանի Գեղարդն 40, Նորին աշխարհագրիչ 40, «ՆՈՐ ՕՐ»ի գրական տետրակը, Քերթ. 2, Դեռ կանոն գիտեալը, Թատերական արտադրութիւն եւ ազ. Պէհ-Բեյրութ, բանաստեղծութիւն, Թարգմանական հայ. գրականութեան, Հատորներ ... Թինա ևւ այլն:

ԳՐԱՏՈՒՆԵԱԿ ՀՐԻ

Գրատունս եւ գրադարանս կամ գրաւ փոփարժէլի Թիւ ևւր մ.ժ:

Դիմումներ՝ Համար՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոյ	L. St.	
Տոլար	Dollar	
Մարք (Ոսկի)	100 Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք.	Ոսկի	
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լէյ 100 համար	Leï	
Դրախմի	Drachme	
Լիր	Lire	
Պելճ. Ֆրանք	Frc. Belge	
Զուից.	Frc. Suisse	
Լէյ 100 համար	Ley	
Լեհ	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Թրք. Փր. Յունուէ 1 Cr. Fonc. Eg.

» II

» III

Թուրքի Երկաթ. Lots turcs

Comptoir Parisien de change et ... 80, Rue Lafayette

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաղ անհրաժեշտ մը գնելը որոշած կեցէք՝ դիմեցէք Մ. Gommel վաճառատուն, 5 Rue Bergère, Փարիզ, երրորդ յարկ, որ միշտ մրցումի պատրաստ է գինի համար տրամադրելի գինին 5 ֆրանք աւելի ամէն կը ծախէ: Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Շբ. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը: Կը խօսուի Թուրքերէն:

Կանագործ ամէն գինի, կը հրատարակուի եւ կը նորոգուի անհամար կարասիներ, գրասենեակներ, սեղաններ եւ այլն, ձախու եւ ՔՐՓԻՆ կը սորվեցնէ: Դիմել 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորուհի մը եւ գործաւորուհիներ գործի խաւր կարել գիտցող: Դիմել Գ. Խանչեցեանի 12, Rue de la Pyramide, Boulogne s/Seine, (Փօնթ տէ Աէն-Քլու).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURNIAN

LE 1er PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-32

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՐՏ 1927

23 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 292

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒԵՐ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Էնկիւրի ծրագիր մը պատրաստած է, արտասահմանէն մօտ հարիւր հազար գաղթականներ տեղաւորելու համար Թուրքիոյ մէջ։

Այս խնդիրը շատոնց կ'արծարծուէր Թուրք թերթերուն մէջ, եւ պատասխանատու անձերու կողմէ, որոնք յայտնապէս մտահոգ են, արդի Թուրքիոյ ամայութենէն։

Ամէնէն լաւատես հաշիւներն ալ, 12 միլիոնէն աւելիչեն հաշուեր քեմալական արքայութեան բնակչութիւնը։ 1925ի ամառը, Թուրք թերթերը կ'արտատպէին վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն Թուրքիա ունի 727.520 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն եւ 12,815,274 բնակիչ, որով քառ. քիլոմեդրին կ'իյնայ 17 մարդ։ Դարձեալ, այդ հաշիւներուն համաձայն, ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունի Պոլիսը։ Ուրիշներ կը հաշուեն աւ առաւելն 7 միլիոն։ Անցեալ Ապրիլին, Աղա Օղլու Ահմէտ, նոյնչափ Թուրանականը, դառն հառաչանքներ կ'արձակէր, Անատոլու կատարած պտոյտի մը առթիւ։ Կ'ողբար Թուրք եղբայներու անճիտումը, «իբրեւ հետեւանք տգիտութեան եւ թշուառութեան»։ Ու կ'աղաղակէր.

—«մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ այս ողբալի կացութիւնը։ Շարունակ բնակչութեան նուազումէն կը գանգատինք...։ Եթէ միայն Անատօլուն կարենար երեսուն միլիոն բնակիչ ունենալ, ո՞վ պիտի համարձակէր չափուիլ մեզի հետ։»

Այդ պակասը լեցնելու համար է որ, ծրագիրներ կը մշակուին։ Յունաստանի հետ փոխանակութեան օրէնքը հազիւ օգնեց 5-600,000 հոգի փոխադրելու. բայց անոնք ալ նախընտրեցին սողոսկիլ քիչ-շատ բազմամարդ շրջաններու մէջ, փոխանակ դէպի ներսերը, իրական անապատները երթալու։ Հիմա բնակութեան շրջանակներ սահմանուած են գալիքներուն համար։ Գաղթականներու գետեղման վարիչ Մարուֆ պէյի յայտարարութեան համաձայն, Ռուսիայէն գալիք 50,000 գաղթականները պիտի տեղաւորուին Խարբերդի, Մուշի եւ Տիգրանակերտի մէջ, Կիպրոսի գաղթականները՝ (6000) հարաւային նահանգները. իսկ միւսները՝ զանազան շրջաններ (Սուրիայէն 15,000, Պուլկարիայէն՝ 8000, Եուկօսլաւիայէն՝ 9000 եւլն.) «կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ գետեղման քաղաքականութեան», կ'աւելցնէ Թուրք վարիչը։

Տարակոյս չկայ։ Եւ եթէ Հայաստանի վարիչները քիչ մը արթուն եւ գործնական ըլլային,—գոնէ այնքան որքան վրացի եւ ազրի կոմունիստները — Հայաստանը իր բնակչութեամբ ալ զանցառելի քանակութիւն մը չէր դառնար այսօր։ Ոչ ալ երկու ներգաղթի փոխարէն տասը-քսան արտագաղթ կ'արձանագրուէր։

Բայց, Էնկիւրի ունի՞ անհրաժեշտ միջոցները, իր ծրագիրը գործադրելու համար։

Անցեալ Յունուարին, Թուրք թերթերը կը գրէին թէ Սերպիայէն եկած մաս մը գաղթականներ հիւպատոսարան դիմեր են, իրենց տեղերը վերադառնալու համար. բայց անցագիր չէ տրուած։ Իսկ Թրքական իշխանութիւնը որոշեր է անպատճառ իրենց համար նշանակուած գաւառները ղրկել զանոնք։ Այդպէս եւ Պուլկարիա կամ Յունաստան հաստատուած Թուրքեր։ Եթէ տեղական կառավարութիւնը չհարկադրէ, կամ բռնի փոխանակութիւն չհաստատուի, անոնք իրենց տեղէն չեն շարժիր։ Մինչեւ անգամ այդ է կացութիւնը խեղճուկ Հայաստանի մէջ, ուրկէ ոչ միայն Թուրքերու արտագաղթ չկայ, այլ ընդհակառակն կը շեշտուի ներգաղթը։ Ինչ որ կը գրենք այս մասին, տեղերով եւ թուանշաններով, բացայայտ իրականութիւն է, և մեր երեցս երանեալ ռամկավարները եթէ քիչ մը խելք ու խիղճ ունին, եթէ իսկապէս կը սիրեն հայրենիքը, միայն այս կէտին մէջ պէտք է պինդ բռնեն Երեւանի մարզպաններուն օձիքէն։

Ենթադրելով որ արդէն կազմ եւ պատրաստ են այս տարի սպասուած հարիւր հազարը, նորէն հարցը չի լուծուիր։ Էնկիւրի ո՛րքան ալ զօրաւոր ըլլայ, չի կրնար բռնի լեցնել անապատները, մանաւանդ «արեւելեան նահանգները»։ Այդ աւերակ տարածութիւններուն վրայ սակաւաթիւ Թուրքեր կան, տակաւին։ Բայց անոնք անգամ հանգիստ չեն իրենց տեղը, եւ կը սարսափին վաղուան հեռանկարէն։ Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ այդ հողերը օրինաւոր տէրեր ունին, որոնք պիտի գան ուշ-կանուխ։

Անվիճելի է, ճակատագրական է այդ «վաղը»։ Այնտեղ ջլուած Թուրք բնակչութիւնը պարզապէս անկոչ հիւր մը պիտի դառնայ, միշտ ահու դողի մէջ, եւ հետեւաբար անընդունակ եր՚կիրը շէնցնելու։ Թուրքիա յիսուն տարիէն ալ չի կրնար լեցնել 750,000 քառ. քիլոմեդրը, որ թանկագին որս մըն է, միջազգային աւարի համար։ Այսօրուան Թուրքիոյ թրքութիւնը, եւ նոյնքան ալ արտասահմանէն եթէ փոխադրուի տարիներու ընթացքին, կրնայ հանգիստ լողալ բուն թրքական սահմաններուն մէջ։ Մնացածը՝ տէր ունի, այսօր տարագիր, բայց միշտ անհաշտ դատախազ։

Զե՞ն ճանչնար այդ իրաւունքը։ Կրնան փորձել ինչ որ կ'ուզեն։ Դատի մը յետաձգումը կորուստ չի նշանակեր։ Զկայ օտար լուծի դէմ ըմբոստացած ժողովուրդ մը որ վերջ ի վերջ յաղթած չըլլայ։ Իսկ երբ դատը Թուրքիոյ դէմ է, հալածականներուն հետ «Աստուած անգամ գլուխ չի կրնար ելլել»։

Բուերը չեն որ պիտի ծաղկեցնեն արիւնով թրծուած ամայութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԾԱՄԾՄԵՆ

Հայաստանի բնակչութեան նուազման առթիւ, որ այլեւս անվիճելի է, ռամկավար թերթերն ալ սկսան արտայայտուիլ։ Եւ, ինչպէս իրենց անբուժելի ախտն է, փոխանակ բուն հարցը շօշափելու, նորէն քարեր կը նետեն «դաշնակ»ներուն դէմ, որոնք մարդահամարի թուանշաններուն վրայ հիմնուելով, ահազանգ հնչեցուցեր էին։ Բայց ի՞նչ կ'ըսեն անոնք։ կամկար կամկար, ծամծմելով, ճիշտ այն ի՞նչ որ մենք ու մեր պաշտօնակիցները գրեցին եւ ըսին աւելի բացորոշ եւ լայնօրէն պատճառաբանուած։ կարդանք «Արեւ»ը, Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը (12 Մարտ).

—«*Բայց փաստը կը մնայ թէ Հայաստան բաւականաչափ հող ու ապրուստ չունի իր աճող բնակչութեան համար, Հայաստանէն արտագաղթ մը կայ այսօր, ինչպէս եղած է միշտ ալ։ Անցեալին, ձարերու իշխանութեան օրով, Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Հիւսիսային Կովկասի հայ գաղութները կազմուած են գլխաւորաբար Արարատեան Դաշտէն հեռացած Հայերով։ Այսօր նոյնքան Հայեր կը բնակին Անդրկովկասի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ, որքան Հայաստանի մէջ, եւ անժխտելի է թէ անոնց մեծագոյն մասը վերջին յիսնամեակի ընթացքին մեկնած են մայր երկրէն, գացած են յօժարութեամբ ապրուստ վաստկելու եւ հարստութիւն դիզելու յոյսերով ու յաջողած ալ են։*

«*Այսօր ալ կը գաղթեն մեր երկրէն, որովհետեւ Հայաստան տակաւին չունի տնտեսական այն զօրաւոր կառուցուածքը, որպէսզի կարենայ տոկալ իր բնակչութեան աճումի ծանրութեան։*»

Ահա նաեւ «Պայքար»ը, Ամերիկայի ռամկավարներուն մունետիկը (22 փետր.)

—«*Երկրին բնակչութեան աւելի քան չորս հինգերորդը գիւղացի է, երկրագործութեամբ կը պարապի, իսկ Հայաստանի հողը լաւագոյն պայմաններու տակ, անբաւական է արտադրելու այնքան, որքան պէտք է բնակչութիւնը ապրեցնելու համար, եւ ասոր հետեւանքով, բնականաբար, ամէն տարի աճող ժողովուրդին մէկ մասը կը ստիպուի դրացի երկիրները դիմել ապրուստ ճարելու համար։ Հայաստան աշխարհագրական այնպիսի դիրքի ու պարագաներու մէջ կը գտնուի, որ եթէ ազատութիւն ըլլայ իսկ, մեծ վաճառականութեան վրայ յոյս չի կրնար դնել. փոքր առեւտուրն ալ, պարզ ներքին սպասարկութիւն մըն է, եւ դուրսէն հարստութիւն չի ներմուծեր երկիր։ Հայաստան որպէսզի կարենայ սնուցանել իր բնակչութիւնը, եւ ոչ միայն արտագաղթի տեղի չթողուլ, այլ նաեւ ներգաղթի համար հնարաւորութիւն ստեղծել, պէտք ունի տնտեսական նոր ու չահուէտ միջոցներու եւ ձեռնարկներու։*»

Ի՞նչ է այս երկչոտ, սմսեցուկ բացատրութիւններուն իմաստը,— Հայաստանի մէջ տնտեսութիւն չկայ, հող չկայ, տեղ չկայ,— *երկիրը չի բաւեր*, ժողովուրդը *կը ստիպուի* գաղթել, հետեւաբար Հայաստանը *կը* *ամայանայ*, կը դառնայ ուժասպառ, եւ առով իսկ՝ *խախուտ*։

Ամէն ինչ ծամծմելով - ծամծմելով, ռամկավարները այնքան են բթացեր, որ առտու մը վէճի պիտի ելլեն մեզի հետ, եթէ ըսենք թէ անձրեւը ամպէն կը ծագի, իսկ ամպը...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ

ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Սէն նահանգի Ոստիկանական Տեսչութիւնը առժամաբար դադրեցուց օտարականներու ինքնութեան թուղթերու յանձնումը։ Ներկայիս պէտք է դիմեն միայն անոնք, որոնք տակաւին չեն վճարած 1925 Յուլիս 13ի օրէնքին համաձայն 68 ֆրանք, կամ զեղչեալ սակով 10 ֆրանքը։

Կը տեղեկանանք թէ արուարձաններու մէջ եւս առ այժմ դադրած է ինքնութեան թուղթերու յանձնումը։

Ինչպէս մանրամասնօրէն գրած ենք մեր այսօրուան թիւին մէջ, Ծերակոյտը 100 ֆրանքի զեղչեց 375 ֆրանքը եւ 20 ֆր.ի՝ զեղչեալ սակը։ Ներքին Նախարարութիւնը կը յուսայ որ Երեսփ. Ժողովը եւս չպիտի ուշանայ վաւերացնել այս օրէնքը, որ մօտ օրէն կարելի պիտի ըլլայ գործադրութեան դնել։

Երեսփ. Ժող.ի Ելմտ. Յանձնաժողովը արդէն իր Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ ընդունեց Ծերակոյտի քուէարկած օրինագիծը, 100 եւ 20 ֆրանք։ Այս կերպով քայլ մը եւս առնուած է եւ կասկած չկայ որ Երեսփ. Ժողովը առանց դժուարութեան պիտի վաւերացնէ այս որոշումը։

Գաւառի մեր թղթակիցները կը տեղեկացնեն թէ ինքնութեան թուղթերու յանձնումը առժամապէս յետաձգուած է այնտեղ ալ։

Արտէշի Նահանգապետը իր շրջանի բոլոր Քաղաքապետներուն եւ Ոստիկանապետներուն ղրկած է Մարտ 19 թուակիր հետեւեալ շրջաբերականը.—

«Համաձայն ներքին նախարարէն ստացուած հեռագրական հրահանգներուն, պատիւ ունիմ խնդրելու ձեզմէ, որ խոլ հրդարանին առաջարկուած փոփոխութիւններուն պատճառով, անմիջապէս եւ ցնոր տնօրինութիւն դադրեցնէք օտարականներու ինքնութեան թուղթերու ստացման կամ նորոգութեան համար կատարուելու վրայ եղող ամէն գործողութիւն։

«Արդէն իսկ կազմուած թղթածրարները, որոնց համար տուրքը գանձած էք, անմիջապէս ինծի պէտք է ղրկուին, եթէ չեն լրացուած։

«Ամսոյս 26էն վերջ ղրկուելիքները չպիտի կրնան ընդունուիլ»։

Նահանգապետ՝ Հ. ՐԷՇՕ

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

ԿԸ ՊԱՀԷ ԻՐ ՍՈՒՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔԸ

Փարիզ, Լոնտոն եւ Պերլին կը շարունակեն իրենց դիմումները, արգիլելու համար որ իտալեւսերպ միջադէպը պատերազմի յանգի։ Արտաքին Նախարար Պրիան երէկ ընդունեց իտալական դեսպան պարոն Ռոմանօ Ավէցցանան եւ սերպ դեսպան Սփալայքովիչը։ Նախարարը կրկնեց չափաւորութեան եւ խոհեմութեան խորհուրդները սերպ ներկայացուցիչին։

Պուլկար դեսպան Մորքոֆ եւս ներկայացաւ արտաքին նախարարին եւ հաւաստիքներ տուաւ Պուլկարիոյ խաղաղասէր քաղաքականութեան մասին, միանգամ ընդ միշտ հերքելով Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ գաղտնի դաշինք մը կնքելու մասին տարածուած լուրերը։

Ֆրանսական շրջանակներու մէջ լաւատես են եւ կը յուսան թէ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելու ստիպուելու, կարելի պիտի ըլլայ խնդիրը կարգադրել ուղղակի բանակցութիւններով։ Հաւանաբար Պելկրատի օտար զինուորական կցորդները ալպանական սահմանագլուխը երթալով, քննութիւն մը պիտի կատարեն։

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ գերման դեսպան Շթամէր սըր Չէմպըլէյնի մօտ երթալով երկարօրէն տեսակցեցաւ իտալեւսերպ խնդրին մասին։ Անգլիա ուժ կուտայ Իտալիոյ՝ ալպանական ներկայ կառավարութիւնը պաշտպանելու համար խռովարար եւ սերպասէր տարրերու դէմ։ Ֆրանսա ուժ կուտայ Սերպերուն։ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հակամարտութեան խնդիր է ասիկա։

Ժընեւի զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովի եուկօսլաւ ներկայացուցիչ Եովանովիչ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.—

«Մենք խաղաղութեան կը ձգտինք։ Զինուորական պատրաստութեանց եւ նոյնիսկ զօրաշարժի սկզբնաւորութեան մը մասին տարածուած լուրերը բոլորովին անհիմն են։ Իր դէմ ուղղուած այս ամբաստանութիւններուն ստութիւնը ապացուցանելու համար, կառավարութիւնս խնդրած է արդէն Պելկրատի զինուորական կցորդներէն, որ տեղւոյն վրայ երթալով քննեն կացութիւնը։ Պատրաստ ենք գոհացնելու ամէն քննութիւն։ Եթէ Ալպանիոյ մէջ Թիրանայի կառավարութեան դէմ ժողովրդական դժգոհութիւն կայ, յանցանքը մերը չէ։ Թո՛ղ Ազգերու Դաշնակցութիւնը զբաղի կարգը պահպանելու այդ երկրին մէջ։ Կրնաք վստահ ըլլալ, որ ո՛չ մէկ նպատակ եւ փափաք ունինք Ալպանիոյ վրայ յարձակելու, եթէ ուրիշ մը չկանխէ մեզ։ Իմ կառավարութիւնս տակաւին չէ դիմած Ազգերու Դաշնակցութեան եւ պիտի շարժի դէպքերու ընթացքին համաձայն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Ռուսիա թերեւս համայնավարներուն համար դրախտ մըն է, բայց ապահովաբար ո՛չ կատուներուն համար, Լէնինկրատի սովիէդը հրամայած է անխնայ ջարդել բոլոր այն կատուները որ անտէր կը թափառին փողոցէ փողոց, իսկ կերպասեղէնի վաճառականներու թրըսթը՝ մորթ գլուխ երկու շիլին խոստացած է։ Անասուններու պաշտպան ընկերութեան բողոքին պատասխանելով, սովիէդները կը յայտարարեն թէ՝ կատաղութեան տարածման կը նպաստեն անոնք, իսկ վաճառականները կ'աւելցնեն իրենց կարգին. «կատուն գարշելի արարած մըն է, միւս կողմէ անոր մորթին անհրաժեշտ պէտք ունինք մուշտակաւոր վերարկուներու շինութեան համար։»

Թուղթէլեռներ, երկինք-քերողներ.—*Ամերիկայի մէջ հսկայ տուներ կան, որոնց կ'ըսուի «երկինք—քերող» կամ երկնակարկառ։*

Խորհրդ. դրախտին մէջ ալ կան թուղթէ տուներ, նոյնքան հսկայ, որոնց «Իզվէսթիա» (4 Փետր.) կուտայ «երկինք-քերող» անունը։ Իսկապէս պոլշեւիկ դիւաններու թուղթէ դէզերը եր՞կինք կը քերեն։ Օրինակ, միայն ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց գործավարը, մէկ տարուան մէջ, գործածած է ամբողջ Ռուսիոյ թուղթի մթերքին քառորդը, այսինքն 6,720,000 քիլօ։ Թող ըսխալ չհասկցուի, գործավարութիւնը այդ հսկայ քանակութեամբ թուղթերը կը գործածէ ոչ թէ վառարան վառելու կամ թէ թռուցիկ շինելու համար, այլ պարզապէս հրամանագիրի եւ թղթակցութեան համար։

Եւ «Իզվէսթիա»յի՝ յօդուածագիրը կ'ըսէ որ, մէկ անգամէն փոխադրելու համար այդ թուղթերը, անհրաժեշտ է 40 վակոնով 10 շոգեկառք։ Երկաթուղիներու իւրաքանչիւր վարչութիւն ամէն տարի կը ստանայ 1,300,750 էջ տեղեկագիր։

Ամէնը այս չէ։ Դժբախտ պաշտօնեաները ստիպուած են պատասխանել այն բոլոր հարցարաններուն, որոնք կը տեղան խորհրդային բոլոր գրասենեակներէն։ Օրինակ, առեւտրական գործավարութիւնը մէկ տարուան ընթացքին, պիտի պատասխանէ 447,885 հարցումի։

Եւ այսպէս, «Իզվէսթիա» կը հաստատէ որ թուղթէ լեռները հետզհետէ կը բարձրանան խորհրդային դրախտին մէջ, երկինքն ի վեր։

Հինգ տարի շղթայակապ.—*Խորհրդային դրախտին մէջ, Տամարիք կոչուած գիւղանկիւնը կը բնակէր Մուհամմէտին թոռներէն՝ Սայիտ Քիւլօֆ։ Առտու մը Սայիտի կինը առանց չարշաֆի փողոց ելաւ։ Կատղեցա՛ւ միւսլիմանը։ Եւ շղթայի զարկաւ կինը։ Ծանր շղթայ մը, զոր փաթթեց կնոջ մարմինին եւ շղթային միւս ծայրը գամեց պատին։ Հինգ տարի շարունակ կինը մնաց այս վիճակին մէջ, երբ ոստիկանները վերջերս առիթով մը ազատեցին խեղճ թրքուհին։*

Շինարար Մալաթիացիները.—*Մալաթիոյ Հայրենակցական Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է Հայաստանի մէջ հիմնել կօշիկի գործարան մը եւ շինել քանի մը տուներ։ Այս նպատակին յատկացուած է առայժմ 30,000 տոլար։*

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ծիծաղելի է լրջութիւն փնտռել խորհուրդներու ընտրութեանց մէջ որ կը կատարուին այս պահուս Հայաստան։

Ընթերցողը շատոնց գիտէ. որ խօսքի, մամուլի եւ կարծիքի ամէն ազատութիւնը հալածող կեղծ բանւորա-գիւղացիական տիկտատուրան չի թոյլատրեր ո՛չ մէկ ընտրութիւն, ուրտեղ համայնավարական կուսակցութեան թեկնածուները չքուէարկուին, «ընդհանուրին հաւանութեամբ»։ Ուրիշ խօսքով, պոլշեւիկ իշխանութեան տակ, մրցող կամ պայքարող թեկնածուներու գոյութեան մասին ենթադրելն իսկ աւելորդ է։

Բայց պոլշեւիկներու ընդունած ու գործադրած ընտրական գործառնութիւններն անգամ լեցուն են մանաւոր թերութիւններով եւ յաւելեալ չեղումներով ու խարդախութիւններով։

Այսպէս, ըստ «Խորհրդային Հայաստան»ի (18 փետր.) Ախտայի եւ Հրազդանի մէջ «չքաւորները» միայն ընտրուած են խորհուրդներու անդամներ, մինչ գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը կազմող «միջակ» տարրը բացարձակապէս դուրս մնացած է թեկնածուներու ցանկէն։ Երեւանի պաշտօնաթերթը կը բողոքէ այս երեւոյթին դէմ։

Փետրուար 16ին Քէշիշքէնդի ընտրութիւնը կատարուած է եւ անցեր է կոմֆրակցիայի «չքաւորական» խմբակի ցուցակը։ «Միջին գիւղացիութիւնը կը բացակայի («Խորհր. Հայաստան» 19 փետրուար)։

Ընտրութեանց կը մասնակցին ժողովուրդի հազի՛ւ կէսը, իսկ այս մասն ալ խճողուած է կիներով։

Պոլշեւիկ հրապարակագրի արտայայտութեամբ իսկ, ո՛չ միայն միջակ գիւղացիները կը քուէազրկուին ու կը թերագնահատուին, այլ եւ «կնոջ ընտրում են ընտրած լինելու եւ կեդրոնից ստացւած հրահանգները կատարած լինելու համար»։ «Ընտրում են ընդհանրապէս եւ չեն զբաղ-ւում այն խնդրով թէ ո՞ր կնոջն ընտրել»։ Եւ կամ, «կոմֆրակցիայի կողմից առաջադրւած ցուցակներում լինում են վարկաբեկւած եւ մասսայի մէջ ոչ մէկ յարգանք չվայելող անձինք, կուլակների ազդեցութեան ներքեւ գտնւող չքաւորներու միջակներ եւ մինչեւ անգամ քրէական յանցագործութեան մէջ մեղադրւողներ»։

Պատահեր է որ Սամաղարի շրջանի (Էջմիածին) Մողանշուղ գիւղին մէջ նախընտրական խորհրդակցութեան են հրաւիրուած 30 միջակ եւ 10 չքաւոր գիւղացիներ։

Օր մը առաջ, միջին գիւղացիութեան ընտրական իրաւազրկութիւնը մատնանշող մեծամասնական լրագիրը փութուր է կտրած 20 փետրուարին, տեսնելով որ գիւղացիութեան իրական մեծամասնութիւնը կազմող միջակները գործի են կանչուած.— «Մեղաւոր է այդ նպատակով շրջանից ուղարկւած պատասխանատու ընկերը» («Խ. Հ.» 20 փետր.)։

Ինչպէ՞ս բացատրել այս աղաղակող հակասութիւնը։

Արամուս գիւղին մէջ, ընտրուողները, ըստ տնտեսական դրութեան կը կազմեն՝ մէկ բատրակ, 20 չքաւոր եւ 15 միջակ։ Թազագիւղ Եղդովան՝ 3 բատրակ, 20 չքաւոր եւ 12 միջակ։ «Մանաւանդ կանայք, այս տարի շատուած ակտիւութիւն ցուցաբերեցին» («Խ. Հ.»)։

Կեցցէ՛ Ծապլվարը։

Փամբակ-Լոռիի մէջ, խորհուրդներու ընտրութեանց առթիւ, «ամենամեծ առաւելութիւնը եղել է ա՛յն որ այս տարւայ կամպանիայի շրջանում մեծ ուշադրութիւն է դարձւել չքաւորական խորհրդակցութիւններին եւ աշխատել են, որքան հնարաւոր է, քանակով նրանց շատացնել» («Խ. Հ.» 22 փետր.)։

Դժուար չէ պրպտել ու մեկնաբանել կոմունիստներու շռայլած «չքաւորական» գեղահատներու «տօղ»ն ու շարժառիթը։ Այս պատճառով ալ «չքաւորական ժողովներին չի քաշւել տեղերի միջակների ակտիվը»։ Եւ դեռ երես ունին գրելու՝ թէ «Միջակը մեր գիւղի կենտրոնական դէմքն է եւ նրան չէր կարելի երբեք մոռացութեան տալ» («Խ. Հ.» 22 փետր.)։

Լեգէոններով մարդիկ ձայնազուրկ են հռչակուած. սակայն կատարուող ընտրութեանց ցուցակները յայտարարելու համար. միայն Համամլուի շրջանը 11600 գիւղացիներէ 1148ը բողոք են տուած իրենց քուէի իրաւունքները վերահաստատելու, իբրեւ ձայնազուրկներ։ Տեղ-տեղ բնա՛ւ ժամանակ չեն տար, վախնալով հակառակորդներու փրոփականտէն։ «Եթէ ցուցակները նախօրօք յայտնի են լինում» մեր թշնամին՝ կուլակը իր պայքարի մէջ աւելի մեծ յաջողութիւն է ունենում։ Եւ քուէարկելու ձանձրոյթը յանձն առնող հայ գիւղացին կը բաւականանայ, ճարահատ, բջիջի, կոմսոմոլի եւն. մշակած ցուցակով, որովհետեւ «պոլշեւիկեան կուսակցութիւնը եւ կոմսոմոլը կը մոռնան իրենց իրաւունքները, իրենց ֆունկցիաների շրջանակները եւ կը մտնեն հրամայողական դերի մէջ» (Դսեղի շրջան)։

Թէ խորհուրդներու ընտրութիւններով ինչքա՞ն կը հետաքրքրուի Հայաստանի ժողովուրդը, եւ ի՞նչ չափով կը կարենայ յագուրդ տալ իր հետաքրքրութեան,— առանձին նիւթ մըն է։

Ղամարլուի ընտրութիւններուն, օրինակի համար, կը մասնակցին ձայնի իրաւունք ունեցողներու հարիւրին 60ը։ Միջակ գիւղացիներու թիւը, գիւղական խորհուրդներու մէջ, կը կազմէ 40—45 համեմատութիւն։ Իսկ ամէնէն բնորոշ կողմը՝ թուրքերու եւ թրքուհիներու բուռն մասնակցութիւնը, եւ մանաւորապէս Արտավար, Բուրաստան, Գոխկուղ եւն. գիւղերու մէջ թրքուհիներու հարիւրին 60ին ընտրութեանց մասնակցիլը...։ Ո՞վ է ըսեր թէ ազգերը հաւասար չեն խորհրդային իրաւակարգի տակ, եւ թաթարները Հայերէն աւելի յարգ ու ազատութիւն չունին ներկայ Հայաստանէն ներս։

Ղուրդուղուլիի մէջ նոյս ընտրութեան մասնակցած են 159 հոգի, ձայն ունեցող բնակչութեան (375) կէսէն ալ պակաս։ Նորընտիր խորհուրդի 18 անդամներէն չքաւոր են 12 եւ միջակ 6 հոգի։ Հոս ալ կիները աւելի «ակտիվ» են եղած այս տարի...։

Նոր-Բայազիտի չորս թաղամասերուն մէջ ընտրուած են բացառապէս չքաւորներու, միջակներու եւ «կոմֆրակցիա»ի առաջարկած թեկնածուները՝ մեծ մասամբ չքաւորներ, միջակ՝ հողօգտագործողներ, բատրակներ, ծառայողներ։ Ձայնազուրկներու կողմէն (որքա՞ն է եղած անոնց քանակը արդեօք) բազմաթիւ դիմումներ են ստացուած իրենց իրաւունքները վերահաստատելու համար։ Դիմողներու հարիւրին 12ին իրաւունքները վերահաստատուած են («Խ. Հ.» 23 փետր)։

«Խորհրդ. Հայաստան» իր 24 փետր. տպագրութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ Դարալագեազի գաւառին ընտրութիւնները կ'ընթանան «նորմալ» կարգով։ «Բոլոր գիւղերում անցնում են չքաւորական ժողովներում կազմուած ցուցակները»։

Այս ի՛նչ խեղկատակութիւն է։ Մէկ կողմէն կը գրեն թէ գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը միջակները կը կազմեն, իսկ միւս կողմէն «նորմալ» կը կոչեն այն ընտրութիւնները, ուր չքաւորներու ցուցակները կ'անցնին բացառապէս կամ ամբողջութեամբ։

«Ղամարլուի Այգեստան գիւղը ընտրեց 19 հոգի եւ 6 փոխանդամ, որոնցմէ 14ը չքաւոր 3ը բատրակ եւ 7ը միջակ գիւղացի։

Դարալագեազի Փաշալու գիւղը քուէարկեց չքաւորներու խմբակի ցուցակը, 18 հոգի։

«Խ. Հ.» (25 Փետր.) կը գտնէ որ «Բաշգեառնիի գիւղացիներու վերաբերմունքը՝ դէպի ընտրութիւնը, միանգամայն գիտակցական է»...։ «Մասնակցում էին ընտրողներու մօտ 40 տոկոսը, որոնցմէ չքաւոր՝ 60 առ հարիւր, միջակ՝ 40 առ հարիւր»։

Բաշգեառնիի 9 գիւղերուն մէջ ընտրութիւնները վերջացած են։ Չքաւորները եւ բատրակները շահած են 62 եւ միջակները 38 առ հարիւր։

Շեշտենք անգամ մը եւս, որ Բաշգեառնիի մէջ քուէարկութեանց մասնակցած է ընտրողներու հարիւրին 40ը, մինչդեռ Բէյիւք Վեդիի հինգ թրքական գիւղերուն մէջ քուէ տուած է ընտրողներու հարիւրին 55ը։ Թուրքերը գերակշիռ վիճակ ունին միշտ։

Քիչ անդին ակնարկեցինք ձայնազուրկներու խոշոր համբանքին։

Առանց հաւատք ընծայելու պոլշեւիկեան աղբիւրէ բխած թիւերուն, կը տեսնենք սակայն, թէ քուէարկութեան իրաւունքէն զրկուողները տարապայմանօրէն շատցած են այս տարի։ Միայն Երեւանի համար, մեծամասնականներու յայտարարած ձայնազուրկները 3,000էն աւելի են, խօսքը չընենք չյայտարարուած ձայնազուրկներու։

Զանգեզուրի գաւառը յատկապէս... վարձատրուած է ձայնազրկութեան մրցանակով։ Անցեալ տարուան 202ի փոխարէն 1400 են նոր ձայնազուրկները։

Էջմիածնի գաւառին ձայնազուրկներու թիւը 3194 է։

Վերջապէս, խորհուրդներու ընտրութեանց ամբողջական արդիւնքը իմանալէ առաջ իսկ, Երեւանի պաշտօնաթերթի բերած տեղեկութեանց վրայ հիմնուած, կրնանք եզրակացնել՝ որ Հայաստանի ընտրական գործերը տարուէ տարի թէեւ յստակօրէն նորագոյն փուլերու մէջ կը մտնեն, այլազան թիւեր հանդէս կը բերեն, բայց իրենց խօսքով ու տարազով կը ներկայացնեն կոմունիստական վարչաձեւի ամէնէն յատկանշական եւ ամէնէն գաւեշտական համայնապատկերը։

ՆՈՐԲԵՐ

ԳԱՅԼԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ.— Գայլերու փոհմակ մը յարձակած է ճամբորդներու ինքնաշարժին վրայ, որ Սուրիայէն Միջագետք կ'երթար։ Ճամբորդները վիրաւորուած են։

ԼՕԶԱՆԻ
ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ
ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԽԱՂԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը կարգ մը հարցումներ ուղղած է Պ. Վահան Գարտաշեանի, որ գործօն դեր ունի Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէին մէջ եւ մտերիմն է Ծերակուտական Քինկի։ Այդ առթիւ ստացած է ընդարձակ պատասխան մը, որուն գլխաւոր մասերը կ'արտատպենք ստորեւ.—

Ծերակուտական Քինկ խնդիրը բերանացի չյիշեց. քանի մը հարիւր նամակներ եւ կտրօններ, որոնք ղրկուած էին Հայերէն, Յոյներէն եւ Ամերիկացիներէն, դիզուած կը մնային սեղանի մը վրայ։ Ասոնցմէ մէկ քանիին պատասխանուած էր, եւ իր խնդրանքովը, դաշնագրին մերժուելէն երեք օր առաջ, կէս ժամ յատկացուցի զանոնք աչքէ անցընելու,որպէսզի ստուգէի թէ անոնց մէջ արժէքաւոր բան մը կա՞ր թէ ոչ. ես չտեսայ Պ. Ջօպանեանի նամակները։ Բացորոշ է թէ երբ անոնք ստացուած են, քարտուղար մը, ըստ կարգի, (յետոյ իմացայ թէ անոնք ֆրանսերէն գրուած են) զանոնք ղրկած է խորհրդարանի Գրադարանը թարգմանել տալու։ Ըստ երեւոյթին անոնք Ծերակուտականին սեղանը հասած են դաշնագրին մերժուելէն երկու օր ետքը, կամ յունուար 20ին եւ կամ յունուար 22ին։ Ես Ծերակուտականէն ընդունեցի անոնց պատճէնները, իր պատասխանին հետ։ Այս պատասխանը կը զգուշացնէր գրողը եւ կը թելադրէր անոր որ եթէ շարունակէ իր ընթացքը, վնաս կը հասցնէ հայկական դատին։ Պ. Քինկ ինծի հարցուց նաեւ թէ ո՞վ էր նամակին հեղինակը։

Այն ատեն ուղիղ կերպով չէի գիտեր թէ ո՞վ է Ջօպանեան. միայն աղօտ գաղափար մը ունէի թէ անիկա Եգիպտոսէն կամ Պուլկարիայէն բանաստեղծ մըն է։ Եւ պատահաբար նայեցայ իր նամակներուն, զորս ղրկեցի «Հայրենիք»ին, յայտնելով խմբագրին թէ կրնայ իրեն հաճոյ եղած ձեւով վարուիլ անոնց հետ։ Ամերիկեան կանոնը այս մասին սա էր որ, երբ նամակ մը կը յանձնուի նամակատուփին, եւ եթէ անոր վրայ «մասնաւոր» — private — կամ «գաղտնի» — confidential — գրուած չէ, նամակը ստացողը կրնայ իր ուզած ձեւովը վարուիլ անոնց հետ։

Պ. Ջօպանեանի սխալ խորհուրդ տրուած է նամակ գրելու Ծերակուտականին։ Այսպիսի *տաժանելիօրէն երկար*, խեղճ եւ թափառիկ նամակներ եւ մասնաւորաբար իր տխուր ենթադրութեամբ թէ Ծերակուտական Քինկ հաւասարապէս անգէտ է թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Միացեալ Նահանգներու մասին, բնաւ գրելու չէր։

Շատ հազուադէպ է որ Ծերակուտականները կարդան նամակներ, որոնց հեղինակները չեն ճանչնար, մանաւանդ երբ այդ նամակները երկար են։ Այս կարգի նամակներ կ'անցնին քարտուղարներու եւ գրագիրներու ձեռքը ու կը մոռցուին։

Անցեալ շաբաթ, փետր. 26ին, տեսայ Ծերակուտական Քինկը, որ մէկ ժամէ պակաս ժամանակի մէջ 500էն աւելի նամակներ եւ հեռագիրներ աչքէ անցուց եւ անմիջապէս իր երկու քարտուղարներուն տուն տուաւ։

Պ. Ջօպանեանի նամակները կրնային գրուիլ երեք պարբերութեան մէջ. ասոնք են. «ինք «նպաստաւոր չէ Թրքական Հա«յաստանի ազատագրութեան, եւ «Ծերակոյտին կողմէ այդպիսի «ջատագովութիւն մը անօգուտ «կը համարի. Թուրքերը հողային «զիջում պիտի չընեն, բացի եթէ «բռնի ուժը գործածուի, եւ «կ'ուզէ որ Միացեալ Նահանգ«ներու Ծերակոյտը, վերապա«հումներու միջոցաւ, պահանջէ «որ Հայերու սեփականութիւն«ները վերադարձուին։

Առաջին եւ երկրորդ պատճառաբանութիւնները ուղիղ կերպով գործածուած են դաշնագրին կողմնակիցներէն. երրորդը ո՛չ մէկ եւ ո՛չ միւս կողմէն թելադրուած է, որովհետեւ քաղաքական ամերիկեան դաշնագրի մը մէջ ուրիշ ազգի մը պատկանող քաղաքացիներու սեփականութեանց իրաւունքները չեն կրնար վիճաբանութեան առարկայ ըլլալ։ Ամերիկան չի կրնար Հայերու դատաւոր դառնալ։ Մենք կը փաստաբանէինք միայն *վերապահումը* Ուիլսընի հողամասին, եւ ասիկա յարմար խնդիր մըն է Ամերիկեան դաշնագրի մը մէջ։

Պ. Ջօպանեանի մտադրութիւնները կրնան լաւ եղած ... սակայն այն միակ կառուց... որ կրնար ըլլալ իր նամակներ... վրայ, սա էր թէ ինք կը հ... ռակէր Հայաստանի հողայի... րաւունքներու պահպանման... որովհետեւ ատիկա իր... դաշնագրի մերժման գլխ... գետինը կը կազմէր, *ուստի ... եզրակացութիւնը կը մնար ... որ ի՛նք վաւերացման կո... կից էր։*

Հանրապետական ծերա... տական մը ըսաւ ինծի թէ փ... Ֆիլիպ Մարշըլ Պրաուն, Փրինս... Համալսարանէն, Եւրոպայէն ... բերած է թէ Նուպար եւ Ն... տունկեան դաշնագրի վաւեր... ման նպաստաւոր են։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԻՆԱՊԷ՞Ս ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ 100 ՖՐԱՆՔԸ

Կիրակի օր գրեցինք թէ Ծերակոյտը իր Ուրբաթ ... նիստին մէջ որոշեց ինքնութեան թուղթերու սակը 375էն 10... եւ 40էն 20 ֆրանքի զեղչել ու մէկ տարուան պայման... երկուքի բարձրացնել։ Ստորեւ կուտանք այս առթիւ Ծերակ...տին մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները, քաղելով պա...տօնաթերթէն.—

Ընդհ. տեղեկաբեր Հանրի Շէրօն.— *1925 Յուլիս 13ի օրէնքով օտարականներու ինքնութեան թուղթին համար սակ որոշուած էր 68 եւ 10 ֆրանք, երկու տարուան համար։ 1926ին երկու անգամ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ այս օրէնքը, Օգոստոս 3ին սակերը բարձրացան 375 եւ 40 ֆրանքի, իսկ Դեկտեմբեր 19ին երկու տարուան պայմանաժամը մէկ տարուան զեղչուեցաւ։ Ծերակուտական Պ. Ռէպէրթի առաջարկեց 1925ի դրութեան վերադառնալ, այսինքն 68 եւ 10 ֆրանք՝ երկու տարուան համար։ Ելմտական յանձնաժողովը թէ՛ այս առաջարկը եւ թէ կառավարութեան Մարտ 9 թուակիր նամակը նկատի առնելով, որոշեց միջին ճամբայ մը ընդունիլ, այն է՝ ամբողջական սակ՝ 150 ֆր. զեղչեալ սակ՝ 20ֆրանք,ամէն տարի նորոգելի եւ երկու ամիսէն աւելի Ֆրանսա բնակողներէն պահանջելի։ Այս որոշումէն վերջ, կառավարութիւնը նոր առաջարկներ ներկայացուց։*

Վարչապետ Պ. Փուանքարէ.— *Այս խնդրին առթիւ տրուած որոշումներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'ուզեմ ես ինքս ստանձնել, թէեւ ելմտ. նախարարը այդ հարցով չէր զբաղիր։ Ներքին եւ արտաքին նախարարներուն կը վերաբերի անիկա, ու մենք ստիպուեցանք այս զեղչերը առաջարկել՝ պնդումներուն վրայ արտաքին նախարարին, որ դրացի ազգերէն, նոյնիսկ ուրիշ երկիրներէ միաձայն բողոքներ ստացած էր։*

Ընդհ. տեղեկաբեր.— *Այս պայմաններուն մէջ կառավարութեան նոր առաջարկն էր հետեւեալը.— Ամբողջական սակ 100, զեղչեալ սակ 20 ֆրանք. ինքնութեան թուղթերը նորոգել երկու տարին անգամ մը եւ պահանջել մէկ ամիսէ աւելի Ֆրանսա բնակողներէն։ Պ. Ռէպէրթի պնդեց եւ կառավարութիւնը ի վերջոյ ընդունեց վերջին փոփոխութիւն մը, այն է ինքնութեան թուղթ պահանջել երկու ամիսէն աւելի բնակողներէն։ Երեւութապէս, կարելի է պնդել որ այս առաջարկին քուէարկութիւնս ելմտացոյցի հասոյթի աղբիւրները կարեւոր կորուստ մը պիտի կրեն։ «Երեւութապէս»։ Կ'ըսեմ,անոր համար որ ելմտական յանձնաժողովը 1926 Դեկտ. 19ի օրէնքին վիճաբանութեան ատեն այս հաշիւներուն մասին որոշ վերապահումներ ըրած էր։ Այն ատեն շատ մեծ հասոյթներ կը սպասուէին ինքնութեան թուղթերէն։ Մենք կ'ըսէինք թէ այդ սակը շատ ծանր է. թէ ատոր պատճառաւ օտարականները պիտի փախցնենք եւ չպիտի կրնանք մեր յուսացածը ձեռք բերել։ Ատոր լաւագոյն ապացոյցը այն է որ, եթէ Փետրուար ամսուան ելմտացոյցի հասոյթները քննենք, կը տեսնենք որ օտարականներու ինքնութեան թուղթերու հաշիւէն 27 միլիոն ֆ... պակաս հասոյթ գոյացա... քան ինչ որ կը նախատես... Հետեւաբար սակի զեղչու... գոյանալիք կորուստը աւելի ... բեւութական է քան իրակ... Ֆրանսայի մեծագոյն շահը ... պահանջէ որ մեր երկրէն ... ռացնենք այն այցելուներ... րոնք մեզի օտար դրամ կը ... րեն եւ այսպէս, հանրութ... կարծածէն աւելի մեծ չափ... կ'օժանդակեն մեր առեւտրա... հաշուեկշիռը կանոնաւոր... Մեր անցուցած սա տագնա... պահուն, ձախաւեր գործ մը պ... տի ըլլար արգիլել զբօսաշրջ... ները մեր երկիրը գալ։ Հե... ւաբար, պարոննե՛ր, մեր ելմ... կան յանձնաժողովը համաձ... է կառավարութեան՝ ընդուն... համար իր վերջին առաջ... զոր պատիւ ունեցայ ներկ... ցնելու Ծերակոյտին առջ...*

Պ. Ռօպէրթի, *պարոննե՛ր, ... առաջարկս մէկ նպատակ ... ունէր. եւ ատիկա ձեռք ... ուած է. այն է ինքնութ... թուղթի օրէնքները համա... նացնել մեզ օտար երկիրներ... կապող միջազգային դաշնա... ներուն հետ։ Միաժամա... մեծ ծառայութիւն կը մա... ուի ֆրանսական զբօսաշրջ... թեան, ինչպէս նաեւ առեւտ... Օտար երկիրներէ Ֆրանսա ... դրամը տարեկան 10 միլ... կը հաշուուի, այսինքն մեր ... տաքին առեւտուրին մէկ ... ոորդին չափ։*

Անտրէ Մորիզէ (*համայնավ... ընկերվարական և Քաղաք... Պուլօնեը-Բիյեանքուրի*)․— *Ռէպէրթի փաստերը բնա... մոլիչ չեն։ Պ. Ռէպէ... զբօսաշրջութեան տեսակէ... վրայ հիմնուելով կ'ըսէ ... պէտք է քաջալերել օտա... կաններու Ֆրանսա ... Մեր երկրին մէջ միայն ... քի սքանչելի քաղաքներ ... կան, այլ նաեւ ճարտարար... տական շրջաններ, որոնք ... թիւով օտար աշխատաւոր... ունին։ Սէնի նահանգին ... անցած տարի 433,189 օտ... ներ կային, այսինքն Ֆրան... օտար բնակչութեան մէկ ... ցերորդը։ Հիւսիսի նահան... մէջ 233,000 օտարակ... կան, Պաշ-տիւ-Ռօնի մէջ ... հազար, Փատը-տը-Քալէ ... հազար։ Ասոնց մեծ մասը ... կանաբար զբօսաշրջիկներ ... Սէն նահանգի կարգ մը ... մայնքներուն, ինչպէս ... Ուանի մէջ՝ օտարները ... բնակչութեան մէկ տաս... կերորդ մասը կը կազմեն, ... Տընիի մէջ մէկ տասներ... Օպէրվիլիէի մէջ՝ մէկ վեցեր... Պուլօնեը-Բիյեանքուրի 75,0... բնակչութենէն 9,900ը օ... րական են, այսինքն մէկ եօ... րորդը։*

«Այս օտար աշխատա... բնակչութեան ներկայութ... համայնքներուն եւ նահան... կը պարտադրէ մեծ ծախ... զորս գոցելու միակ, թէև ...

միջոցն է օտարականներու տուրքը: Այս ծախքերը շատ մեծ են, ըլլայ խնամատարութեան, ըլլայ կրթութեան, եւ ներկայիս ալ գործազրկութեան համար: Անոնք միայն Սէնի նահանգին համար ծախքերու գլուխ մը. օրինակ՝ հիւանդանոցները: Հանրային խնամատարութենէն ինծի տրուած տեղեկութեան համաձայն, 1925ին իր կողմէ 10 միլիոն ֆրանք վճարուած է օտար հիւանդներու համար: Այս 10 միլիոնէն միայն 2 միլիոնը ետ առնուած է, սակայն ո՛չ թէ օտար կառավարութիւններէն կամ օտար հիւանդներէն, այլ ձեր համայնքներէն եւ նահանգներէն, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ օտարականներու բուն բնակարանը գաւառի մէջ արձանագրուած էր: Գիտէ՞ք որ փոխադարձութեան դաշնագիրներ ունինք, սակայն անոնք խմբագրուած են այնպէս, որ գրեթէ անգործադրելի են: Այս կարգի դաշնագիրներ ունինք Պելճիքայի, Իտալիոյ, Լիւքսէմպուրկի եւ Լեհաստանի հետ:

Գ. Տը Պիէր.— Բացատրութիւնը դիւրին է: Արտասահմանի մէջ Ֆրանսացիներ չունինք, մինչդեռ մեր երկրին մէջ օտարականներ կան:

Գ. Անտրէ Մորիզէ.— Միայն ատիկա չէ: Իտալիայէն, Լիւքսէմպուրկէն եւ Պելճիքայէն հիւանդանոցի ծախք կրնանք պահանջել այն ատեն միայն, երբ հիւանդը 45 օր հիւանդանոց կը մնայ, իսկ Լեհաստանէն՝ երբ յաջորդաբար 60 օր կը մնայ: Կը հարցնեմ ձեզ, պարոններ, ո՞րն է այն հիւանդութիւնը — բացի թերեւս ժանտատենդէն— որ կրնայ հիւանդ մը ստիպել յաջորդաբար 60 օր հիւանդանոցի մէջ պահել: 1925ին, ըստ դաշնագրի, միայն մէկ երկրէ՝ Լեհաստանէն՝ դրամ պահանջուած է: Ու գիտէ՞ք թէ որքան. 774 ֆրանք, որ դեռ վճարուած ալ չէ: Ահաւասիկ, պարոնե՛ր, ինչպէս կը գործեն դաշնագիրները, այնինչ թէ՝ Սէնի նահանգի հիւանդանոցներուն ամբողջ ծախքը՝ Փարիզի հարկատուներ կը վճարեն:

«Դուք ալ կը խոստովանիք, որ այս կացութիւնը անընդունելի է: Փարիզի Թաղապետական խորհուրդը եւ Սէնի ընդհ. ժողովը քանիցս բողոքեցին այս առթիւ, առանց հետեւանքի:

«Ու հիմա մեզմէ կը պահանջուի զիջել օտարականներու վրայ դրուած տուրքը այն միակ միջոցը, որքա՛ն չնչին, զոր ունինք մեր ձեռքը, բան մը փըրցնելու: Կը կարծեմ թէ զիս ծայրայեղ մոլեռանդ մը չէք նկատեր, բայց ինծի բացարձակապէս անկարելի կը թուի ընդունիլ, որ Ֆրանսացի հարկատուն, —որ աշխարհի բոլոր հարկատուներէն ամէնէն ծանրաբեռնուածն է, քանի որ տարին 50 միլիառ զանազան տուրքեր կը վճարէ—ստիպուած ըլլայ հատուցանելու նաեւ իրեն չվերաբերող ծախքերը: Չեմ ընդունիր որ օտարականներու տուրքին վրայ զեղչ մը յանգի աշխատաւորներուն— զորս այստեղ կը ներկայացնեմ— վճարել տալու այնպիսի գումարներ, զորս վճարելու ոչ մէկ պատճառ ունին եւ որոնք, առանց չափազանցութեան, կրնան վճարուիլ անոնց կողմէ, որոնցմէ պահանջուած է մինչեւ հիմա: Անգլիացի եւ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ շատ լաւ կրնան վճարել ներկայ սակերը, իսկ աշխատաւորներուն համար ալ դժուար չէ տարին 20 ֆրանք տալ: Հետեւաբար կը պահանջեմ պահել նախկին սակերը եւ մերժել Պ. Ռէպլերթիի առաջարկը:

Վարչապետ Պ. Փուանքարէ.— Յարգելի Պ. Մօրիզէ կը տրամաբանէ այնպէս, որպէս թէ ինքնութեան թուղթը, որուն մասին կը վիճինք, Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցած ըլլար երկար ատենէ ի վեր, ներկայ սակով, եւ իբր թէ խնդիր եղած ըլլար զեղչել հինէն ի վեր կիրարկուող սակերը: Ճշմարտութիւնն այն է, որ Խորհրդարանը անցած տարի հաստատեց նոր ինքնութեան թուղթ մը, որ տուրքի թուղթի բնոյթն ունէր: Այս նախաձեռնութիւնը ստանձնեց Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը, հակառակ արտաքին նախարարին երկու երեք ստիպողական նամակներուն, որով կը հաղորդուէր թէ ինքնութեան թուղթերու ամէն տարի նորոգուիլը կրնայ բողոքի դուռ բանալ օտար պետութեանց կողմէ: Նախարարին վախը իրականացաւ, եւ ոչ միայն ինք, այլ եւ ինքս ալ քանիցս ընդունեցինք այցելութիւնը դեսպաններու, որոնք եկան բարեկամաբար ըսելու. «Դաշնագիրները կը դրժէք: Չենք ուզեր Լահէյի ատեանին առջեւ երթալ, որովհետեւ կը յուսանք թէ պիտի սրբագրէք ձեր սխալը: Իսկ եթէ չսրբագրէք, պիտի ստիպուինք պաշտպանել նախ՝ իրաւունքը, յետոյ՝ մեր քաղաքացիները, ու այն ատեն դատը շահելու համար պիտի ստիպուինք միջազգային արդարութեան դիմել»:

«Այս պայմաններուն մէջ, տեղի կա՞յ յամառելու կարգադրութեան մը վրայ, որ այսքան առարկութիւններ եւ դժուարութիւններ յարուցած է: Կարծեմ թէ ոչ:

«Ուստի, ուզեցինք միջին ճամբայ մը գտնել: Տուրքին երկամեայ հանգամանք մը տալով, ըրած կ'ըլլանք կարգադրութիւն մը, որ տակաւին կրնայ վէճի դուռ բանալ. սակայն վերջապէս օտարական մը, որ երկու տարի բնակած է Ֆրանսայի մէջ, նորեկի մը պէս կրնայ նկատուիլ: Կը յուսանք թէ օտար երկիրները պիտի ընդունին այս լուծումը: Սակայն բնաւ իրաւունք չունինք ատոր տուրքի մը բնոյթ տալ: Այս կէտը պէտք է լաւ հասկցուի: Այդ անկարելի է. ատոր իրաւունք չունինք: Ատիկա պէտք է ըլլայ պարզապէս ինքնութեան թուղթի վարձքը: Այս մասին իրաւական առարկութիւն կարելի չէ ընել: Այդ վարձքն ալ շատ բարձր պէտք չէ ըլլայ, որ տուրքի նմանի»:

Խօսեցան նաեւ ուրիշ քանի մը ծերակուտականներ, որմէ վերջ ներկայացուած օրինագիծը ընդունուեցաւ նոյնութեամբ:

Ընդունուեցաւ նաեւ հետեւեալը.— Ինքնութեան թուղթ առնելու պարտաւոր իւրաքանչիւր օտարական, որ օրինական պայմանաժամին մէջ ինքնութեան թուղթ չի խնդրեր կամ չի նորոգեր, պարտաւոր պիտի ըլլայ վճարելու ամիսը 50 ֆր.: Զեղչեալ սակէն օգտուողները պիտի վճարեն 10 ֆրանք տուգանք: Այս տուրքերուն համապատասխան դրոշմաթուղթեր պիտի փակցուին ինքնութեան թուղթին վրայ:»

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շաբաթ գիշեր Նորակազմ Զ. Երկս. Որբերու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը միանալով իրենց բացումը տօնեցին: Ժամանակէն առաջ հայրենակիցներու երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր տեղ գրաւելու: Ուշացողներու մեծ բազմութիւն մը ոտքի վրայ կը մնար:

«Բամ-փորոտան»ով բացուեցաւ հանդէսը նորակազմ «կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ղ. Փափազեանի. յետոյ սկսան արտասանութիւններ, երգեր, ոտանաւորներ միութիւններուն մասնակցող երկսեռ տղոց կողմէ:

Փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ ղրկուած էին Պ. Պ. Նարդունի եւ Խանէտանեան: Պ. Խանէտանեան համառօտ ներկայացուց Զափ. Երիտ. Որբերու գործունէութիւնը եւ մինչեւ հիմա կազմուած մասնաճիւղերը: Իսկ օրուան բանախօս Պ. Շ. Նարդունի մանրամասնօրէն պարզեց անոնց օգուտները մեր ազգային ոգին վառ պահելու տեսակէտով: Կոչ ըրաւ երկսեռ հանդիսականներուն լայն չափով օգնել Զափահաս Որբերու եւ մարզիկներու նուիրական գործունէութեան թէ՛ բարոյապէս եւ նիւթապէս: Ներկաները ոգեւորութեամբ խոստացան ամէն տեսակ աջակցութիւններ ընծայել: Պ. Լ. Ջորմիսեան եւս իր կարգին ծանրացաւ որբերու միութեան օգուտներուն վրայ եւ շեշտեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտականութիւնները:

Հանդիսականները շատ գոհ մնացին հանդէսէն, ընտանեկան գեղեցիկ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր: Այս առթիւ կաթով թէյ բաժնուեցաւ: Քանի մը արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ, գունաւոր յախճապակիէ աքաղաղ մը աճուրդի դրուեցաւ, բարձրանալով 410 ֆրանքի: Եւ այս՝ գործազրկութեան ամենադէպ օրերուն: Աքաղաղը ստացաւ ֆրանսական բանակի սպաներէն Պ. Հազարապետեան, որ շնորհակալութեամբ յայտնեց թէ խորապէս զգածուած է ինը տարի բոլորովին հեռու ապրած ըլլալով հայկական շրջանակէն: Հօկի վարչութեան կողմէ ալ 25 ֆրանք նուիրուեցաւ, որով 435 ֆրանքի գումար մը գոյացաւ: Կոմիտաս երգչախումբի «Յառաջ նահատակ»ով եւ Եսայի քահանայի մաղթանքներով փակուեցաւ հանդէսը, գիշերուան ժամը 12.30ին:

Թրամուէյի եւ շոգեկառքի ժամանակը անցած ըլլալով փարիզէն եկող հիւրերը տեղացիներու հետ մինչեւ առտուան 4ը զուարճացան:

Ա. Մկրեան

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ՈՎ Է ԸՆՏՐՈՂԸ

Խորհրդային ընտր. յանձնախումբերը արտակարգ լիազօրութիւններ ունին, ձայնէ կը զրկեն ով որ ուզեն: Օրինակ, «Վէչէրնայա Մոսկվա» (2 Մարտ) կը գրէ թէ շատեր իրաւունքէ զրկուած են, որովհետեւ «կնոջ հետ կռիւ ըրած է», «կը ծեծէ զաւակը», «կը խմէ», «խելքէ պակաս է»:

«Փրավտա» (17 Փետր). կը գրէ թէ «գիւղի մը մէջ ձայնէ զրկուեցան երկու վարժապետներ, որովհետեւ կը բնակէին քահանայի մը տունը եւ կով մը ունէին», իսկ Եարոսլավի մէջ ընտրական իրաւունքէն զրկուեցաւ վարժուհի մը, «որովհետեւ այցելութեան գացած էր քուէի իրաւունքէն զրկուած գիւղացիի մը»եւայլն:

Եւ այս սանձարձակ «զրկումները» այնքան ըմբոստացուցիչ դարձած են, որ խորհրդային մամուլը սկսաւ ականջը քաշել ընտրական յանձնախումբին անդամներուն, ընդհանրապէս նախկին ցարական ոստիկաններ:

ԲՌՆԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

«Իզվեսթիա» (9 Մարտ) կը հրատարակէ կառավարութեան մէկ հրամանագիրը, որ իրաւունք կուտայ առողջապահական իշխանութիւններուն բռնօրէն քըննել ու դարմանել բոլոր այն մարդիկը, որոնց մասին կասկած կայ թէ վեներական հիւանդութեամբ վարակուած են:

ՁԵՌԱԳԻՐ ՊԷԹՀՈՎԷՆԻ.- Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքին դիւաններուն մէջ գտնուած են երկու ձեռագիր տետրակներ, որոնք կը պատկանին Պէթհովէնի: Ոմանք նախագիծերն են հանճարեղ երաժիշտին կարգ մը սօնատներուն եւ ոմանք ալ քաղուածներ անոր ծանօթ գործերէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ և մելանով:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի Մարտ 12ի թիւին մէջ «Ծաղիկ» ստորագրութեամբ նամակ մը կար, Լիոնի Ազգային Միութեան գործունէութիւնը քննադատելու եւ ճշդելու մտքով գրուած: Դժբախտաբար նամակագիրը ինկած է նշանաւոր սխալներու մէջ.—

Ա. Լիոնի մէջ կանխաւ խոստացուած, բայց իբր թէ չբացուած մանկապարտէզին խօսքը կ'ընէ ճշմարտութեան բոլորովին հակառակ արտայայտութեամբ: Պ. «Ծաղիկ» ապահովաբար, իբրեւ Լիոնցի, ինք ալ գիտէ թէ ծանուցուած մանկապարտէզը բացուեցաւ անցեալ տարի, անոր բացումը ծանուցուեցաւ թերթերու միջոցաւ եւ տեղական ազդարարութիւններով: Մանկապարտիզպանուհին, Օր. Եփրաղ Աշճեան, ամբողջ ամիս մը հայ մատրան կից կահաւորուած խորհրդարանին մէջ իր պաշտօնը շարունակեց, բայց դժբախտաբար ծնողք չքաջալերեցին հաստատութիւնը, առարկելով թէ չեն համարձակիր իրենց զաւակները փողոցէ փողոց ղրկել մինչեւ մատուռ, որ սակայն համեմատաբար կեդրոն ալ է: Վարժուհին լման ամիս մը մնաց 4—5 փոքրիկներով, եւ ի զուր տունէ տուն շրջան ըրաւ, յորդորելու ծնողքը որ քաջալերեն Ազգ. Միութեան այս օգտակար ձեռնարկը, որուն յաջողութեան համար ամէն տեսակ զոհողութիւն ըրաւ նաեւ կաթող. պատուիրակը: Յետոյ, արձակուրդի երկու ամիսներուն, դարձեալ ամէն կողմ եղած ազդարարութիւններուն համաձայն, հայերէնի եւ կրօնի դասընթացք մը բացուեցաւ հայ մատրան մէջ և ուսուցիչ կարգուեցաւ Պ. Թ. Աբրահամեան: 7—8 աշակերտներով սկսաւ եւ սա ալ... խամրեցաւ մանկապարտէզին պէս:

Բ. Աղքատախնամի եւ ձրի ճաշ ուտողներու մասին ալ իր «ճշդում»ը չի համապատասխաներ իրականութեան: Երկու հարիւրէ աւելի հայ գործազուրկներ որոնք առնուազն վեց ամիսէ ի վեր Լիոն հաստատուած են կ'օգտուին ձրի ճաշարաններէն: Մասնաւոր թոյլտուութեամբ 6 ամիսէն պակաս Լիոն բնակողներէն 26 ընտանիք կը մասնակցին ճաշերուն:

Գալով Աղքատախնամին, ան կազմուած է զանազան միութիւններէ եւ կուսակցութիւններէ յատուկ հրաւէրով, Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութեանս նախագահին կողմէ: Ոչ մէկ կուսակցութիւն կամ միութիւն գերակշիռ է հոն: Այդ մարմինը կը գտնուի Ազգ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան հովանաւորութեան տակ, որուն միջոցաւ ալ ճանչցուած է կառավարութենէն:

*** Այս առթիւ ուրախութեամբ եւ շնորհակալութեամբ կը յայտնենք թէ Բարեգործական Կեդրոնական Վարչութիւնը, Միութեանս դիմումին վրայ, 1500 ֆր.ի նպաստ մը ըրաւ Լիոնի անկար անտէր գործազուրկներուն: Այս գումարը յանձնուած է արդէն Աղքատախնամին, որ բաշխումի իրաւասու մարմինն է: Գոհութեամբ կը ծանուցանենք նաեւ որ Լիոնի Քաղաքապետական Ժողովին կարեւոր անդամներէն մէկը խոստացած է Ազգային Միութեան խնդրել Ընդհ. Ժողովէն որ Բարեգործականի նպաստին չափով նպաստ մըն ալ կառավարութիւնը ընէ Աղքատախնամին, և ամէն անգամ որ բարեսէր հայ մը կամ մարմիններ որոշ չափով նպաստեն, Քաղաքապետութիւնն ալ նոյն չափով օգնութեան հասնի:

Կնիք Լիոնի Ազգ. Միութեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՍԻՐՏԸ.— Կնոջ սիրտը տուփ մըն է, ինչ կայ պահուած՝ ոչ ոք գիտէ: Բայց գիտցէք որ, շատ անգամ պարապ է:

Լեհ աղջիկ մը, Լիոնա, ունէր սիրտ մը, զոյգ տուփի պէս խորհրդաւոր: Մեղուի պէս վրան թառեցաւ Մաշօվէր անուն երիտասարդ մը: Աղջիկն ու երիտասարդը պզտիկուց, Վարշաւայի մէջ, կը սիրէին զիրար իբրեւ դրացիներ: Աղջիկը Փարիզ եկած էր: Մաշօվէր ալ հասաւ ետեւէն: Ու Փարիզի մէջ Մաշօվէր բացաւ իր սիրտը. լեցո՛ւն էր սիրոյ մեղրով: Սակայն Լիոնա չէր բանար իր սիրտը: Մաշօվէր կը բզզար մեղուի պէս, ու «կը սիրե՛մ« կը մրմնջէր: Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ աղջիկը չէր պատասխաներ: Առտու մը Մաշօվէր հարցուց.

— Կը սիրե՞ս զիս, այո՛ կամ ո՛չ:

Լիոնա կը ծիծաղէր: Կ'ուզէր քիչ մըն ալ տանջել տղան: Մաշօվէր կը պնդէր: Լիոնա կը ձգձգէր: Տղան կուլար, աղջիկը կը խնդար: Ի՞նչ կար Լիոնայի սիրտ-տուփին մէջ,— սէ՞ր: Աղջիկը չէր ըսեր:

Յանկարծ ատրճանակը գնաց ճաթեցնել այդ տուփը: Գնդակը մտաւ աջ թոքին մէջ: Աղջիկը՝ հիւանդանոց, տղան՝ բանտ: Սակայն շուտով առողջացաւ աղջիկը, մինչդեռ տղան, խիղճի խայթէն կը հալէր ու կը մաշէր: Բժիշկին հրահանգով առժամապէս ազատ արձակուեցաւ տղան: Ու օր մը, երբ իրարու հանդիպեցան երկու սիրահարները, յանկարծ աղջկան սիրտ-տուփը բացուեցաւ հրաշքի պէս: Ու «կը սիրե՛մ քեզ» ըսաւ:

Անմիջապէս ամուսնացան: Դատարանին մէջ երբ ամէն մարդ կը զարմանար ատրճանակով կնքուած այս ամուսնութեան վրայ, աղջիկը կը բացատրէր.

— Մաշօվէր ուզեց սպաննել զիս, որովհետեւ շատ կը սիրէր:

Ո՛վ սիրտ, որ գնդակով բացուեցար:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Արդ, այս անտառին մէջ կար փոքրիկ հիւղ մը, ուր կը բնակէր ճգնաւոր մը: Արշալոյսին, երբ սուրբ մարդը ջուր բերելու գնաց տեսաւ Գարունը, որ քնացած էր ծառի մը տակ: Նստաւ քովը, եւ ծունկերուն վրայ առաւ զայն, երկար դիտեց անոր քաղցրիկ դէմքը, որ դեռ թաց էր արցունքէն եւ կը նմանէր ծաղիկի մը, որուն վրայ արշալոյսը թափած է իր ցօղերը:

Յետոյ գրկեց ու տարաւ իր խցիկը, ուր տերեւներէ շինուած անկողինի մը վրայ դրաւ զայն:

Այսպէս բաժնուեցան իրարմէ երկու եղբայրները:

Ձմեռ կը թագաւորէր հսկայ երկրի մը վրայ, որուն կ'երթար եւ կ'ապրէր պալատի մէջ, շրջապատուած՝ բազմաթիւ պալատականներէ եւ ծառաներէ:

Գարուն կ'ապրէր թանձր անտառին մենաւոր հիւղակին մէջ: Ան ջուր կը տանէր ծերունի ճգնաւորին եւ չոր փայտ կը հաւաքէր հիւղակին համար: Կը սնանէր պտուղով եւ մեղրով ու կը քնանար անշուք խրճիթի մը մէջ:

* * *

Գարուն եւ Ձմեռ մնացած կը կարծուէին եւ երեք օր անցած էր արդէն, երբ զօրաւոր եւ ազդմասէր իշխան մը յարձակեցաւ թագաւորին երկրին վրայ: Թագաւորը յաղթուեցաւ եւ փախաւ անտառ: Երբ մինակ մնաց, միտքը ինկան այն գէշ բաները, զորս կատարած էր իր սիրական թագուհիին սիրոյն համար: Ու խղճահար երդում ըրաւ այլեւս անգամ մըն ալ չտեսնել դրուժան թագուհիին երեսը:

Լքուած ու մինակ, սկսաւ թափառիլ ասդին անդին, եւ մուրաց դունէ դուռ:

Պատժուեցաւ նաեւ անգութ եւ չար թագուհին:

Օր մը, երբ տղոցը հետ լողնալու գացած էր ծովը, բարձրացաւ ալիք մը, եօթը յարկէ աշտարակի մը նման, եւ քշեց տարաւ ճղճիմ տղաքը: Անոնք խեղդուեցան:

Թագուհին կոկորդը կը պատռէր լալով ու աղաղակելով, սակայն ծովեզերքին վրայ մինակ էր եւ ոչ ոք լսեց զինք: Վերջէն խենթեցաւ եւ մոլեգնօրէն գլուխը զարկաւ ժայռերուն ու անձնասպան եղաւ:

Այսպէս մեռաւ այս թշուառական կինը, մինակ եւ լքուած ամէնքէն:

Ու ոչ ոք լացաւ իր վրայ:

* * *

Իսկ ի՞նչ եղան կանանչ թութակն ու իշխանուհին:

Իշխանուհին հասունցած էր, եւ պէտք էր ամուսնացնել: Թագաւորը պալատ կանչեց բոլոր իշխանները, որպէս զի իր աղջիկը անոնց մէջէն ընտրէ իր ապագայ ամուսինը:

Իշխանները եկան բոլոր գաւառներէն, Հնդկական մրտենիներու կղզիէն (Հնդկաստանի դասական անունը) եւ ամէն կողմէ, որովհետեւ իշխանուհին նշանաւոր էր գեղեցկութեամբ:

Անոնք հաւաքուեցան եւ նստան պալատին մեծ դարպասին մէջ, ոսկեպատ ամպհովանիի մը տակ, անհամբեր սպասելով իշխանուհիին գալստեան:

Սակայն իշխանուհին չէր երեւար: Իր սենեակը քաշուած, գանգատօրէն կը հագուէր: Կը փայլեցնէր իր մազերը, աչքերուն մէջ կը թափէր քանի մը կաթիլ ազնիւ հեղուկներէ: Մերթ ընդ մերթ կը դառնար իր թութակին կարծես խորհուրդ հարցնելու համար:

Վերջապէս ըսաւ.

Կանանչ թութակս իմ, ըսէ՛,
Ես գեղեցիկ չե՞մ միթէ:

Թութակը պատասխանեց.

Շա՛տ գեղեցիկ՝ կ'ըսեմ ես,
Ոսկի մանեակ մ'երբ կախես:

Այն օրերուն, դեռ կենդանիները եւ մարդիկ կրնային խօսիլ իրարու հետ ու հասկնալ:

Իշխանուհին կախեց իր ոսկի մանեակը եւ կրկնեց.

Կանանչ թութակս իմ, ըսէ,
Հրաշալի չե՞մ միթէ:

Թութակը պատասխանեց.

Պատմուճանիդ մէջ քնքուշ,
Կ'ըլլաս փետուր կապտանուշ:

Իշխանուհին բացաւ իր օժիտի սնտուկը, որ լեցուն էր գոյն գոյն շղարշներով եւ նափորտներով: Տարուոյն իւրաքանչիւր օրը կը հագնէր անոնցմէ հատ մը:

Ընտրեց շղարշ մը, սիրամարգի կապոյտներով ալեվէտուն եւ փաթթեց իր քնքուշ մարմինին: Ու այնքան գեղեցիկ էր, որ սենեակը լեցուեցաւ ճառագայթով:

Իշխանուհին ուրախացաւ եւ դարձաւ թռչունին.

Կանանչ թութակս իմ, ըսէ՛,
Հրեշտակ մը չե՞մ միթէ:

Սակայն թութակը դեռ գոհ չէր.

Ադամանդո՛վ շար ի շա՛ր,
Ծոծրակդ կ'ըլլայ լուս-մարմար:

Իշխանուհին բացաւ ուրիշ արկղ մը, ուր լեցուն էին միայն գոհարեղէններ: Առաւ մանեակ մը որ կը պսպղար հարիւր շարք ադամանդով:

Ագնիւ քարերը կը ցոլացնէին սենեակին լոյսերը՝ կարծես երկինքի բոլոր աստղերը թափած էին սիրաշնորհ իշխանուհիին ծոծրակին վրայ:

Կանանչ թութակս իմ, ըսէ՛,
Աստուածուհի չե՞մ միթէ:

(Շար.)

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԻՏԱԼ. ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՎՌՆՏՈՒԻ

Պելկրատէն «Էքսչէնճ Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն մարտ 21 թուականով.—

Սքուփշինայի այսօրուան նիստին մէջ ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ: Նախկին նախարար Թրումպիչ ամբաստանեց նախկին արտաքին նախարար Նինչիչը, որ Իտալական քաղաքականութիւն մը հետապնդած է:

Այդ պահուն Վիլտէր անուն երեսփոխան մը խօսք առաւ եւ ձեռքը երկարելով դէպի դիւանագէտներուն յատկացուած օթեակը, ուր կը գտնուէր նաեւ Իտալիոյ դեսպան զօր. Պոտրէրօ, պոռաց.

— Դո՛ւրս, Պոտրէրօ, եւ իր լրտեսները: Ինչո՞ւ համար Պոտրէրօն դեռ հոս է, մինչ Հռոմի մեր դեսպանը ստիպուած է մեկնիլ Հռոմէն:

Այս խօսքերը ողջունուեցան ընդդիմադիր երեսփոխաններու կողմէ երկար ծափերով: Նիստը ընդհատուեցաւ ընդհանուր գերագրգռութեան մէջ, որմէ անմիջապէս վերջ ժողով գումարեց դահլիճը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

Էնկիւրիի կառավարութեան որոշումով Եուկոսլաւիոյ քաղաքացիները մէկ ամիսէն աւելի չեն կրնար մնալ Թուրքիոյ մէջ: Պոլսոյ եուկոսլաւ գործակատար Նիլովից այս մասին բողոքեց Պոլսոյ դիւանագիտական պատուիրակ Նուսրէթ պէյի, պահանջելով ջնջել այս որոշումը, քանի որ Եուկոսլաւիոյ մէջ թրքական հպատակներու բնակութեան մասին այդպիսի սեղմումներ չկան: Գործակատարը շուտով Էնկիւրի պիտի մեկնի, ուղղակի արտաքին նախարարութեան հետ կարգադրելու համար այս խնդիրը:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ ՇԱՆԿԱՅԸ

Վերջին պահուն հասած հեռագրի մը վրայ երէկ հաղորդած էինք թէ ազգայնականները Շանկայ մտած են: Նոր հեռագիրներու համաձայն, Չինաստանի միջազգային առեւտուրի այս ամէնէն մեծ կեդրոնը գրաւուած է՝ առանց կռուի: Սակայն Քանթոնցիներու բանակին քաղաք մտնելէն վերջ լուրջ դէպքեր պատահած են եւ բոլոր օտարականներուն հրամայուած է չհեռանալ առանձնաշնորհեալ հողամասերէն: Աշխատաւորները իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար ազգայնականներուն, ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին եւ սկսան ցոյցեր ընել:

Աշխատաւորական Միութիւնը ատրճանակ եւ փամփուշտ բաժնեց 500 բանուորներու, որոնք սկսան կրակել անգլիացի զինուորներու, ոստիկաններու եւ հիւսիսային Չինացիներու վրայ: Երբ ոստիկանները կրակ բացին, ամբոխը եւս իր կարգին քարկոծեց ոստիկանները: 40 հիւսիսային զինուորներ, որոնք քաղաքը կը պաշտպանէին եւ սակայն զինաթափ եղան երբ կարմիրները հասան, ամբոխին կողմէ սպաննուեցան պահականոցի մը մէջ: Ամբոխը կը բաղկանար պահակի տարազով Քանթոնցիներէ, որոնց մէջ կիներ ալ կան:

Անգլիական զինուորներուն եւ ազգայնականներուն միջեւ առաջին ընդհարումը տեղի ունեցաւ Մարտ 20ի գիշերը ժամը 8ին, երբ ազգայնականները յարձակեցան հնդիկ փունճապ զինուորներուն վրայ Տարրիշի ճամբուն վրայ: Տեղակալ Նիւմէն հրասայլով օգնութեան գնաց, սակայն ազգայնականները շրջակայ տուներէն կրակ բանալով քանդեցին զայն: Երկրորդ հրասայլ մը դրկուեցաւ դէպքին վայրը: Նիւմէն եւ երեք զինուորներ վիրաւորուեցան: Շանկայի մէջ սպաննուեցաւ մէկ անգլիացի զինուոր, վիրաւորուեցան 13 Անգլիացիներ եւ չորս Հնդիկներ, Չինացիներու կորուստն է 200 հոգի, մեծ մասամբ աշխատաւորներ եւ ուսանողներ, նոյնքան ալ վիրաւորներ կան:

Ազգայնական բանակին առջեւէն կը քալէին բանուորներ եւ ուսանողներ, ահուսարսափ սփռելով ամէն կողմ:

Միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ, շնորհիւ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, 1400 ամերիկեան զինուորներ ցամաք ելան եւ Եանկցէուի շրջանին մէջ դիրք բռնեցին: Օտար զինուորներու ընդհանուր թիւն է 15,000, որոնց վրայ Հոնկքոնկէն պիտի աւելնան 1000 անգլիական զինուորներ եւս: Առանձնաշնորհեալ հողամասը ռազմաճակատի երեւոյթն առած է:

Շանկայի գրաւումը դիւրացաւ շնորհիւ ազգայնական բանակի մարդոց, որոնք նախապէս ծպտեալ վիճակի մէջ Շանկայ մտած էին: Երբ հիւսիսային զինուորները Սունկքիանկի ճակատէն անկարգօրէն սկսան քաղաք հասնիլ, ծպտեալ զինուորները դիրք բռնեցին Շանկայի գլխաւոր կէտերուն վրայ:

Շանկայի մէջ թրամուէյներու եւ ինքնաշարժերու երթեւեկը դադրած է: Ըմբոստ բանուորները գրաւեցին բոլոր կառավարական շէնքերը եւ նամակատունը: Ազգայնականներու դրօշը կը ծածանի ամէն կողմ:

Ռումբի մը պայթումին հետեւանքով հրդեհ ծագեցաւ եւ բազմաթիւ տուներ այրեցան Շանկայի մէջ: Փողոցներուն մէջ կռիւները կը շարունակուին. կացութիւնը ծանր է:

Քանթոներն ու Շանթունկի բանակին 150,000 զինուորները կը թալանեն Շանկայը, ուր ահ ու սարսափ կը տիրէ:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ թերթերը Շանկայի անկումը ծանուցին մասնաւոր տպագրութիւններով եւ անմիջապէս բոլոր գործարաններուն մէջ միթինկներ գումարուեցան, որմէ վերջ բանուորները թափօրներ կազմելով քաղաքին կեդրոնը ուղղուեցան: Նոյն ցոյցերը տեղի ունեցան Խարքովի, Քիեվի եւ Լէնինկրատի մէջ:

ՔԱՐԱԽԱՆ ԳՈՐԾԻ ԿԸ ՍԿՍԻ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Փեքինի նախկին խորհրդային դեսպան Քարախան վերստանձնած է իր պաշտօնը Մոսկուա՝ արտաքին գործավարութեան մէջ: Ուրիշ պաշտօնեաներու հետ ներկայ գտնուեցաւ Մոսկուայի լատվիական դեսպանատան մէջ նախագահ Ռաքսթէի յիշատակին կատարուած արարողութեան: Նոյնպէս քանի մը օր առաջ, իբրեւ արտաքին փոխ-գործավար, հեռագիր մը ուղղեց Էնկիւրի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, շնորհաւորելով զայն թուրքեւխորհրդային առեւտրական դաշնագրի ստորագրութեան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐ

Երէկի պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ ֆրանսական քաղաքացի ընդունուած օտարականներու ընդարձակ ցանկ մը, որու կարգին հետեւեալ Հայերը.—

Տոքթ. պետրոս Մախոխեան, *ծնած 1868 Օգոստոս 15ին, Տրապիզոն. այժմ կը բնակի Անթիպ, եւ իր կինը* Մէյ Եսայեան, *ծնած 1881 Յունուար 27ին Մանչէսթըր:*

Օր. Ադէլ Ամատունի, *երաժշտութեան ուսուցչուհի, ծնած 1870 Յունիս 7ին Թիֆլիս: Կը բնակի Անվէր-սիւր-Ուազ (Սէն-է-Ուազ):*

Պաթիսթ փաշայեան, *Գրասենեակի պաշտօնեայ, ծն. 1873 Յունուար 27ին Կ. Պոլիս: Կը բնակի Վալանթինիէ (Տու):*

Գրիգոր կակաչեան, *նախկին զինուոր Օտար Լէգէոնի, ծնած 1885 Մայիս 16ին Քուրթպէյէն (Թուրքիա) Կը բնակի Վառնա, եւ իր կինը* Մաքրուհի Արիստակէս Քրիսթեան, *ծնած 1889 Սեպտ. 18ին Քուրթպէյէն (Թուրքիա):*

Ալպէր Ղուկասեան, *աշխատաւոր, ծնած 1894 Յուլիս 6ին Էրզրում: Կը բնակի Տէսին (Իզէռ):*

Հ. Յ Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը 25 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի կը զեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ԶԱՐԵՒԱՆԴԻ «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերուն մասին:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ, Զաւարեան, Իշխան Քրիստափոր, Վարուժան, Վարդգէս, Վահրամ ենթակոմիտէները, եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւնը, յառաջիկայ Կիրակի ամսոյս 27ին Ռիւ Սէն Ժաք, Նալօն Սէն Ժաքի սրահը: Կը խնդրուի անդամատետրով ներկայանալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն զեղչ:

դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը, վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8,30ին, Նոր Գրադարանի սրահը: Ներկայանալ հին եւ նոր անդամատետրներով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէին ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 7ին, ծանօթ հասցէին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, 127-129 Rue Boileau *Էմիլ Զոլայի վերնայարկը, դասախօս Ս. Փողհարեան:*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի 26 մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, *ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն:*

ՅԱՐԴԱՐԱՆԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է Պեթհովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ: Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը: Երեկոն ունի նուագի բաժին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Այրի տիկին Արմէմ Սիմոնեան եւ զաւակները եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է Rue Paul-Bert, թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Անտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան: Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի, Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

— *Սեբաստիոյ որբերէն Տրապիզոնցի Գասպար Սարեան որ Յունաստանէն Ֆրանսա եկած էր եւ մէկ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Գրել՝ իր ընկերոջ Յարութիւն Շիրուանեանի* Cité Bois II, No. 30, Nyoseau, par Segre (M. et L.):

ԿԸ ՇԻՆՈՒԻՆ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻՆ

նպաստաւոր պայմաններով կապարէ, թիթեղէ, զինկէ եւ ապակիէ ամէն տեսակ գործեր (ջուրի, ելեքտրական, կազի խողովակներ եւայլն), փարիզ եւ արուարձանները:

դիմել կամ գրել՝ LOUDER FÉNERDJIANի, 83, Rue de la Bienfaisance, Blanc-Mesnil (S.-et-Oise).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Չօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԴՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ՊԱԹԻՍԹ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՕՌԿԻ

Առքում եւ նորոգութիւն Դաշնակահարուհի Օր. Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ կուտայ դաշնակի դասեր: Դիմել՝ նոր հասցէին, 17 Rue de la Jonquière Paris, Métro Marcadet:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի Օր ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

գործաւորներ՝ եւ գործաւորուհիներ գորգի խաւը կտրել գիտցող: Դիմել Պ. Իւնէճեանի 12, Rue de la Pyramide, Boulogne s/Seine, (փօրթ Սէն-Քլու):

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ
ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաքսները մի գնէք օրուան գինով: Դիմեցէք H. Gommel վաճառատունը, 5 Rue Bergère, փարիզ, երրորդ յարկ ձախ կողմ, որ միեւնոյն ապրանքի քիլօն հրապարակի գինէն 5 ֆրանք աւելի աժան կը ծախէ:

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Շբ. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը:

Կը խօսուի թուրքերէն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ եւ պատուաւոր խոհարար մը ճաշարանի կամ տունի մէջ: Դիմել՝ Մելիք Տէր Սարգիսեանի 5, Rue Riboutté, (Face le square Montholon). Paris 9.

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 [cut off]
Տոլար,	Dollar	25 [cut off]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606 [cut off]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12 [cut off]
Թրք. ոսկի	» or	115 [cut off]
Մէճիտիէ	Médjidié	8 [cut off]
Լէվա 100 հատը	Léva	18 [cut off]
Տրախմի »	Drachme	3 [cut off]
Լիր »	» Lire	11 [cut off]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	7 [cut off]
Զուից. »	Frc. Suisse	491 [cut off]
Լէյ 100 հատը	Ley	15 [cut off]
Չերվոնից	(10 Roubles or)	90 [cut off]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3060
» II	»	1940
» III	»	1550
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	162

Comptoir Parisien de change et de Créd[it]

80, Rue Lafaye[tte]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՐՏ 1927

24 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 293

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՈՒԷՆԵՐԸ ԹՈՂ ՎՃՌԵՆ

Երէկ անդին կը հրատարակէինք կաթող. պատուիրակին հեռագրական հրաժարականը եւ Էջմիածնէն հասած պատասխանը:

Ըսենք, անմիջապէս, որ երկուքն ալ շատ ուշ են մնացած: Պալաքեան եպսկ. հրաժարելու շատ պատեհութիւններ ունէր, եթէ լրջօրէն ըմբռնած ըլլար կացութիւնը: Ան կարծեց թէ բաւական է «պատուիրակ»ի տիտղոսը, հրաշքներ գործելու համար: Այն ատենէն որ. պատգ. ժողովէն առաջնորդ ընտրուած ըլլալով հանդերձ, շարունակեց պահել հին տիտղոսը: Իր ուզածին եւ չէր գոհանար սովորական մակդիրներով: Եթէ առաջնորդ ընտրուած չըլլար, նորէն պիտի պահէր «կաթող. պատուիրակ»ի պատուանունը, իբրեւ «Էջմիածնի աչքը»: Կ՚ուզէր մշտնջենաւորել կղերապետական դրութիւնը, հետեւողութեամբ հռոմէական հովուապետներու:

Միւս կողմէ, Էջմիածինը, որ նենգ խաղերու վառարան մըն է, կը շարունակէ հակասութենէ հակասութիւն գլորիլ: Իր երկերես քաղաքականութեան շնորհիւ էր որ խախտեցաւ իր պատուիրակին դիրքը, եւ ուրիշ եպիսկոպոս մը դարձաւ խորհրդանիշ՝ ներքական պատերազմի մը: Պաշտօնագիրներէն զատ, մասնաւոր նամակներու ախտ մը կայ, որ աւելի վճռական դեր կը կատարէ այս կարգի գործերու մէջ: Եպիսկոպոսէ եպիսկոպոս, վարդապետէ վարդապետ նամակներ կը փոխանակուին, որոնք աւելի շատ բան կ՚ըսեն, քան անպատասխանատու կաթողիկոսի մը կոնդակները, կամ Գերագոյն Խորհուրդին վճիռները:

Այս իրականութեան ապացոյցները տեսանք ուրիշ գաղութներու մէջ ալ: Էջմիածինը կաթող. քննիչ կը նշանակէ եպիսկոպոս մը, Պուլկարիոյ համար, եւ կը յանձնարարէ անմիջապէս ճամբայ ելլել ու վերջ տալ տիրող «անկերպարան վիճակին»: Եպիսկոպոսը անցագիր կը պատրաստէ, եւ ահա նոր լուր,— Էջմիածինը վաւերացուցեր է Ստեփաննոս եպիսկոպոսին պաշտօնը, իբրեւ առաջնորդ Պուլկարիոյ: Խարդախութեամբ սարքուած եւ նշանակովի կարգադրութիւն մըն էր այս, ինչպէս եւ Թեմ. Խորհուրդին պարագան, եւ ճիշդ ատկէ ծագած խնդիրները քննելու պիտի երթար պատուիրակը...

Նոյն Էջմիածինը, որ մասնաւոր եռանդ կը ցուցնէ այս միջոցին գաղութները «հովուելու» համար, որոշեր է Սելանիկ ղրկել Պոլիս բազմած երկրորդ եպիսկոպոս մը, «առաջնորդական ընտրութիւն կատարելու պաշտօնով»: Մինչդեռ, չի կրնար անգէն խախտել Աթէնքի դաւաղիր եւ բռածոյ հոգեւորականը, որ իր իսկ եկեղեցին պառակտողներու գլուխը անցած է, իբրեւ զօրակալ «Ազատ յեկեղեցի» եղբայրութեան:

Ըսել կ՚ուզենք թէ՝ Էջմիածնի վարդապետներն ու եպիսկոպոսները իրենց թաթը երկարելով մինչեւ արտասահման, ոչ միայն չեն կրնար արդարացնել իրենց յաւակնութիւնները, այլ եւ վրայ կուտան իրենց կասկածելի հեղինակութիւնը: Անոնք ուղղակի կամ անուղղակի կը քաջալերեն կղերապետական ...րքերը, կարծելով թէ անտէր «հօտ»ի մը հետ է իրենց գործը, եւ կը նպաստեն խառնակիչներու եւ ապիկարներու տխուր ...երուն: Չկրկնենք Փարիզի պատմութիւնը, այնքան պերճախօս՝ իր մանրամասնութիւններով:

Եւրոպայի մասին խօսելով, ի՞նչ պիտի փրկէ այն նամակը որ ճամբայ հանուեր է Էջմիածնէն: Եթէ Գերագոյն Խորհուրդը ...էր պիտի ըլլար իր պատուիրակին, պէտք էր առաջին օրէն կատարէր այդ պարտականութիւնը, իւրաքանչիւրին իր տեղը ցուցնելով: Եպիսկոպոսական աքլորամարտ մը սարքելէ, ...ադ-էշրաֆ շփացնելէ յետոյ, ի՞նչ բարոյական արժէք պիտի ունենայ իր նոր նամակը կամ կոնդակը, երբ յետին բարեպաշտն ալ հասկցած է որ, Եւրոպայի ազգային կազմակերպութիւնը կրնայ իրականանալ միայն իրեն՝ ժողովուրդին ձեռքով, առանց վեղարի եւ ասայի:

Մարսէյլ ընտրութեան ձեռնարկած է արդէն: Թող նոյն ձեւով շարժին միւս գաղութներն ալ, Ֆրանսայի մէջ թէ այլուր: Նոյն պարտքը կ՚իյնայ, մանաւանդ, Փարիզի վրայ, որ աղբիւրն է բոլոր չարիքներուն: Մեր խորին համոզումով, Ֆրանսական կառավարութիւնը հաճութեամբ պիտի վաւերացնէր ...ոտ աշխարհական եւ իրապէս ազգային,— ոչ թէ յարանուանական— վարչութիւն մը, Ազգ. միութիւն կամ խորհուրդ, ինչպէս ...ատեր ալ կան: Ո՛չ մէկ երկրի մէջ թոյլատրելի չէ որ ան...րպարան վիճակ ունենայ ո՛ր եւ է հասարակութիւն:

Այդպիսի կազմակերպութեան մը մէջ, եկեղեցականներն ալ իրենց տեղը կրնան ունենալ, իբրեւ հոգեւոր հովիւ, բայց ո՛չ մէկ պարագայի մէջ, իբրեւ տէրն ու տիրականը ժողովուրդի ճակատագրին:

Երկրի մը մէջ, ուր եկեղեցին եւ պետութիւնը բաժնուած են, բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, կղերապետական իրա...կարգի մը կոչելու համար: Էջմիածինը եթէ «աչք» մը պա...ել կ՚ուզէ, թող պահէ իր հաշուին, ու իր փառքին համար: ...եզ չի հետաքրքրեր այս կամ այն եպիսկոպոսը: Մեզի համար ...կանը՝ կազմակերպութիւնն է, որ պիտի նպաստէ այլասեր...ն չարիքները սահմանափակելու, ազգային դիմագիծն ու ...կոյթը փրկելու, բազմազան հանրային հոգեր ստանձնելու, ...ղթականութեան բաղձանքներն ու պահանջները գոհացնելու: ...համար մարմիններ ունինք, բայց ո՞ւր է կեդրոնական օր...նը, որ վարէ բոլորը եւ լրացնէ բացերը:

Երկու տարուան փորձը աւելորդ անգամ մըն ալ հաստա...ց, որ քուէները միայն կրնան վճռել այս խնդիրը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱԽԷՆ ՑԵՑՈՑ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքերը շատ մտահոգ են, իտալական արշաւանքի մը հեռանկարէն: Բայց ահա լոյսի շող մը: Իտալ. «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա»ի Թերթը վերջերս գնահատական մը գրած էր Թուրքիոյ մասին, որուն մէջ փառաբանելով Մ. Քէմալը, կը շեշտէր. «Ան վտարեց աշխարհակալները եւ Թուրքիան փրկեց եղերական վախճանէ մը զոր ամէն մարդ ճակատագրական եւ անխուսափելի կը նկատէր»:

Եօնուս Նատի պէյ, նոր Թուրքիոյ խուժանավարը, ոտքը գետնէն կտրած, հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ (18 Մարտ).

— «Շատ շնորհակալ ենք «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա»յի, եւ իրեն կը հաւաստենք թէ Թուրք յեղափոխութիւնը իր կարծածէն աւելի ամուր է: Իտալիա, իր կատարած յեղաշրջումով, ամէնէն աւելի լաւ կ՚ըմբռնէ այս ճշմարտութիւնը: Բայց ի՛նչ օգուտ որ մեզի՝ չիվճակուեցաւ այս պարագան ըսել: Որովհետեւ, երկար ատենէ ի վեր զրոյց կը շրջի այն իմաստով թէ Իտալիա առնելիք-տալիք ունի Թուրքիոյ հետ: Այս զրոյցներուն յառաջ բերած թիւրիմացութիւնն է որ կ՚ուզենք զարկաւ մեր բերաննեւ րուն:

«Ընդհակառակն, ամէն առթիւ դէմ խօսեցանք Իտալիոյ: Սակայն իրաւացի էինք: Երբ մեր կեանքին դէմ դաւող թշնամի տեսնենք, բնականաբար չենք կրնար լաւ խօսիլ անոր մասին: Մինեւնոյն ատեն կը խորհէինք թէ Թուրքիա եւ Իտալիա կրնային լաւ բարեկամներ ըլլալ: Եւ եթէ մինչեւ հիմա բարեկամ չեղանք, յանցանքը մերը չէ անտարակոյս:

«Եթէ այսպէս առիթներ տրուին մեզի, անշուշտ մենք ալ գիտենք ֆաշիսմին լաւ կողմերը հրապարակելու պարտականութիւնը: Մենք ընելիքներ ունէինք, եւ ատոնք մեծ մասով նպաստաւոր էին Իտալիոյ համար. սակայն չըսինք, որովհետեւ ամբողջ աշխարհի համոզումը այն էր թէ Իտալիա կը խորհի թշնամութիւն ընել Թուրքիոյ: «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա»յի յօդուածը կուգայ նոր հորիզոն մը բանալու մեր առջեւ: Եթէ Իտալացիները շարունակեն իրենց այս ընթացքին մէջ, մենք ալ համարձակութիւն առնելով պիտի արտայայտենք մեր ըսելիքները: Այն ատեն Իտալիա պիտի տեսնէ թէ արտասահմանի մէջ կան ազգեր, որ կրնան համակրանքով եւ նոյնիսկ յարգանքով դիմաւորել ֆաշիստ վարչաձեւը:»

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ԶԿԱՅ.— Շարանթոնի մէջ, գետեզերքին մօտ, առջի օր կէս գիշերին, մայր մը եւ տղայ մը կը լուծեն գործազրկութեան տագնապը:

Որոշած էին պարպել մթերանոց մը: Տղան կրնար մինակը վերջացնել գործը, սակայն մայրն ալ կը ներգուէր անգործութենէ: Ձեռքերը ժանգոտած էին, գործ կը փնտռէր: Ու միասին գացին մթերանոցին առջեւ: Մայրը սպասեց փողոցին անկիւնը եւ կատուի աչքերով մութին մէջ կը լրտեսէր ոստիկանները ու անցորդները: Իսկ տղան կը բանէր ներսը: Յանկարծ ոստիկանները երեւցան: Մայրը վերցուց տոպրակը, որ լեցուն էր շաքարեղէնով եւ գինիի շիշերով, եւ նետեց գետին մէջ: Ոստիկանները, սակայն, ծանօթ անցած դարձածին, մայր ու տղայ բշեցին դէպի բանտ, ուր ժամանակ մը դարձեալ գործազրկութեան պիտի դատապարտուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

Օրուան քաղաքական կարեւոր խնդիրներն են իտալեւսերպ ծանօթ վէճը եւ Շանկայի չին ազգայնական բանակին կողմէ գրաւումը: Արտաքին Նախարար Պրիան Նախարարական խորհուրդին մէջ երկար զեկոյց տուաւ այս խնդիրներուն մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, իտալեւսերպ յարաբերութիւնները աւելի լաւ ճամբու մէջ մտած են և դիւանագիտական կնճռոտութիւններու կամ պատերազմի վախ չկայ:

Սքուփշինայի մէջ պատահած միջադէպը գոցուած կարելի է նկատել, քանի որ սերպ արտաքին Նախարար Նիքօ Փէրիչ, ժողովի ընդհատումէն անմիջապէս առաջ ներողութիւն խնդրեց իտալական դեսպան Զօր. Պոտրէրօէն. ասկէ զատ երեսփ. ժողովը պատժեց դեսպանին դէմ անվայել արտայայտութիւն ընող երեսփոխան Թրումիչը, զայն դուրս վտարելով:

Նախարարը բացի ժողովի պահուն հրապարակաւ ներողութիւն խնդրելէ, անձամբ այցելեց նաեւ դեսպանատունը եւ ներողութիւն խնդրեց յանուն կառավարութեան: Դեսպան Զօր. Պոտրէրօ փոխադարձ այցելութեան եկաւ Նիքօ Փէրիչի, որուն յայտնեց թէ միջադէպը փակուած կը նկատէ:

Հռոմի ալպանական դեսպան Ճէմիլ Տինօ Մուսոլինիի ներկայանալով իր կառավարութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ իտալական կառավարութեան Ալպանիոյ ընծեռած քաղաքական աջակցութեան համար:

Փարիզի իտալական դեսպանն ալ Մուսոլինիի շնորհակալութիւնները յայտնեց Պրիանի՝ Սերպիոյ տրուած չափաւորութեան խորհուրդներուն համար, հաւաստելով թէ կացութիւնը կնճռոտելիք ո եւ է ձեռնարկ չպիտի ընէ:

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ահմէտ Զօկու Թիրանայի մէջ սպաննել տուած է ալպանական անկախ կուսակցութեան պետը Եուսուֆ Սալիհ պէյ, որ մտերիմ բարեկամն էր Էսատ փաշայի եւ հակառակ էր ներկայ կառավարութեան իտալասէր քաղաքականութեան:

Երեսփ. Ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխաններ Լէոն Պլում եւ Ֆոնթանիէ հարցապնդումի առաջարկ բերած էին Պալքաններու կացութեան մասին:

Արտաքին Նախարար Պրիան պահանջեց որ հարցապնդումը յետաձգուի, ու յայտարարեց թէ իտալեւսերպ վէճը խաղաղ կերպով լուծուելու վրայ է, եւ աւելցուց. — Ֆրանսական կառավարութիւնը վճռապէս միջամտեց այս վէճին մէջ՝ պաղարինութեան եւ չափաւորութեան խորհուրդներ տալու համար, համաձայնութեամբ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ: Իր կարգին սերպ արտ. Նախարարն ալ խորհրդարանին մէջ անկեղծ յայտարարութիւններ ըրաւ: Միւս կողմէ իտալ. կառավարութիւնը չափաւորութիւն եւ պաղարինութիւն ցոյց տուաւ ու կը յուսացուի թէ ամէն անհամաձայնութիւն հարթուած է: Մնաց որ Եւրոպայի կացութիւնը կրնայ նոր անհանգստութիւններ պատճառել, սակայն խաղաղութիւնը զօրացած է եւ դիւանագիտական միջադէպ մը բաւական չէ դէպի արիւն առաջնորդելու զայն»:

Պլում պահանջեց որ հրապարակաւ պատասխանուի իտալ. մամուլին զրպարտութեանց: «Կը խօսուի Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ գաղտնի զինուորական դաշնագրի մը մասին: Ատոր չեմ հաւատար. սակայն պէտք է որ պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ հերքուի այս զրոյցը: Սերպիա պահանջեց որ ալպանական խնդրին առթիւ քննութիւն մը բացուի: Ատիկա պէտք է կատարել, որպէս զի Եւրոպա գիտնայ թէ ո՞ր կառավարութիւնն էր որ քիչ մնաց նոր պատերազմի մը պատճառ պիտի դառնար»:

Ընկերվարական երեսփոխանը կ՚ուզէր մատնանիշ ընել թէ ի՛նչպէս ֆաշիստ կառավարութիւնները կը սպառնան վտանգել խաղաղութիւնը, սակայն Պրիան միջամտեց.

— Կ՚ապացուցանէք որ, ըսաւ, իրաւունք ունէի ըսելու ձեզի թէ այսպիսի վիճաբանութիւն մը չի կրնար նպաստել խաղաղութեան: Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու մէջ այս կամ այն վարչաձեւի մասին նախասիրութիւններ ցոյց տալով կարելի չէ խաղաղութեան ծառայել: Իրաւ է թէ Եւրոպայի մէջ անհանդարտութեան սերմեր կան, սակայն հարցապնդում մը եւ քուէարկութիւն մը ամէն բան չեն կարգադրեր: Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ պիտի միջամտէ: Եթէ Ալպանիա վտանգի ենթարկուի, կը միջամտէ:

Գերմանիոյ արտաքին Նախարար Շթրէզէման եւս նոյն օրը եւ նոյն ժամուն յայտարարութիւններ ըրաւ Ռայխսթակի մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ըսաւ թէ իտալեւսերպ ձգտումին մասին սկիզբը հաղորդուած լուրերը շատ չափազանցուած էին: «Բոլոր երկիրներու մէջ ուժեղ կերպով արմատացած է Եւրոպան պատերազմի ամէն վտանգէ պահպանելու կամքը, այնպէս որ պատերազմի պատճառ եղողը համաշխարհային դատապարտութեան պիտի ենթարկուի: Սակայն ամէնէն լաւատեսն անգամ չի կրնար չխոստովանիլ թէ դեռ շատ հեռու ենք միջազգային ընդհանուր կացութեան վերջնական ամրապնդումէն: Միջազգային այս մեծ խնդիրներուն մէջ Գերմանիոյ դիրքը կանխաւ որոշուած է: Մենք բան չենք շահիր երկու պետութեանց միջեւ առաջ եկած բարդութիւններէ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Կաթող. Պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

«Կաթող. պատուիրակ Սրբազանը Մարտ 17ին Նորին Ս. Օծութեան Կաթողիկոսին յղած էր հետեւեալ հրաժարականը . — «Խնդրեմ հաճեցէք ընդունիլ պաշտօնէս հրաժարականս»:

Մարտ 21ին ստացուեցաւ Ն. Ս. Օծութեան ստորագրութեամբ հետեւեալ հեռագիրը.— «Շարունակեցէք Ձեր պաշտօնը անվհատ: Կը ստանաք նամակ»:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ազդակ, Պէյրութի մեր նոր պաշտօնակիցը, կը գրէ.—

Մասնաւորաբար Հալէպի, Պէյրութի եւ Աղէքսանտրէթի մէջ, վրաններու եւ թիթեղէ տուներու մէջ բնակող հայ գաղթականները տեղաւորելու եւ զանոնք հողալու նպատակով: մարդասիրին հովանաւորութեան տակ եւ մասնակցութեամբ Միջազգային Կարմիր Խաչի Սուրիոյ ներկայացուցչին, կազմուած է կեդրոնական յանձնաժողով մը: Սոյն յանձնաժողովը Պէյրութի, Հալէպի եւ Աղէքսանտրէթի մէջ նշանակած է առանձին յանձնախումբեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր շրջանի գաղթական Հայերու տեղաւորման գործով պիտի զբաղի: Պէյրութի յանձնախումբը ցարդ Էշրէֆիէ թաղին մէջ գտնուող ընդարձակ հողը գնած եւ 300 տուներու շինութեան որոշումը տուած է, առանձին հայկական թաղամաս մը շինելու համար հոն:

Կ՚ըսուի թէ սոյն մարմինները իրաւասութիւն եւ պաշտօն ունին նաեւ տեղաւորելու Հայերը գիւղերու եւ ագարակներու մէջ եւ մշակելի հողեր տալու իրենց:

ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՔԱՆԻ՞Ն

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Ժաքար, Մէրսինի մէջ կատարուած մարդահամարի փորձի միջոցին տղոց մահերուն մասին ձեռք ձգուած տեղեկութեանց վրայ յօդուած մը գրելով, մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդած է մամուլին: Այս տեղեկութեանց համաձայն՝ Մէրսինի մէջ, վերջին 16 տարուան ընթացքին ամուսնացած 855 մայրեր կան որ 4904 զաւակ ծնած են: Այս տղոցմէն 1719 հոգին մեռած են 10 տարու չեղած, որով մօտաւորապէս 100ին 20 է մահացութեան համեմատութիւնը: Իսկ 8480 մանուկներէ 1578ը մէկ տարու չեղած եւ 2085ն ալ երկու տարեկանին մեռած են: Հետեւաբար տղոց մահերու համեմատութիւնը մինչեւ մէկ տարեկանը՝ 100ին 18 եւ 10ին 7, իսկ մինչեւ երկու տարեկանը՝ 100ին 24 եւ 10ին 6: Այս վիճակագրութիւնը բարեխառն կլիմայ ունեցող ծովեզերեայ քաղաքի մը բնակչութեան վրայ կատարուած ըլլալով, Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներուն չի պատշաճիր:

Ժողովածու հայ ժողովրդական երգերու.— Նիւ-Եորքի Հայ Կրթ. Հիմնարկութիւնը խոստացած է իր միջոցներով հրատարակել հայ ժողովրդական երգերու ժողովածու մը: Միեւնոյն ատեն յանձն առած է, իր միջոցներով, արտասահմանեան համալսարաններու մէջ տեղաւորել այն ուսանողները, որոնք Հայաստանէն պիտի ընտրուին եւ ղրկուին իրենց:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Այս էջերուն մէջ յաճախ առիթ ունեցած ենք խօսելու Ֆրանսայի արտաքին եւ ներքին պարտքերուն, վճարուած եւ վճարուելիք տոկոսներուն եւ այդ պարտքերու կարգադրութեանց համար եղած բանակցութեանց ու կնքուած աժաժեայ դաշնագրերու մասին։

Կ'արժէ որոշ գաղափար մը տալ ընթերցողներուն թէ որչափ է այդ պարտքերու գումարը, եւ ինչ կը վճարուի տարեկան, իբրեւ տոկոս կամ գլխավճար։

Արտաքին պարտքը կը բաժնուի երկու որոշ դասի. քաղաքական պարտք, որ կնքուած է միայն պատերազմական պէտքերու համար ու պատերազմի ընթացքին, եւ առեւտրական պարտք, որ կնքուած է պատերազմէն յետոյ երերուն պարտքեր վճարելու, ապրանքներ գնելու եւն. համար։

Ա. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔ.— (ըստ 1927 Յունուար 1ի հաշուեկշիռին.) Քայլօ-Չըրչիլ համաձայնութեամբ (1926 Յուլիս 12) Անգլիոյ պահանջի ընդհ. գումարն էր 653 միլիոն անգլիական ոսկի։ Թէեւ այդ պայմանագիրը վաւերացուած չէ տակաւին, բայց Փուանքարէ արդէն սկսած է գործադրել անոր պայմանները, ինչպէս բացատրեցինք նախորդ յօդուածով մը. որով կարելի է զայն ընդունիլ իբր վերջնական։ Առ հաշիւ այդ պայմանագրութեան, արդէն երկու միլիոն վճարուած է 1926ին եւ երկու միլիոն ալ վճարուեցաւ իբր շաբաթ մը առաջ, որով այդ պարտքը իջաւ 649 միլիոն սթերլինի։

Մելլըն-Պերանժէ համաձայնութիւնն ալ (1926 Ապրիլ 29ին) միեւնոյն ձեւով Ամերիկայի պահանջը հաշուած է 4,225 միլիոն տոլար, մէջն ըլլալով նաեւ 1929ին վճարելի 407 միլիոն առեւտրական պարտքը.— Այս գումարի փոխարէն ալ արդէն Փուանքարէ վճարած է 1926ին 20 միլիոն տոլար իբրեւ տոկոս, 1926ին պիտի վճարէ 30 միլիոն տոլար, որուն 10 միլիոնը առ հաշիւ գլխավճարի։ Զեղչելով արդէն վճարուած 30 միլիոն տոլարը, մինչեւ Յունուար 1 Ամերիկայի պահանջը կը մնայ 4195 միլիոն տոլար կամ 862 միլիոն անգլիական ոսկի։

Ամերիկեան ապրանքներու փոխարէն կնքուած 407 միլիոն տոլարի պարտքը հաշուեցինք քաղաքական պարտքին մէջ, որովհետեւ անհնար է խորհիլ թէ կրնայ մերժուիլ Մելլըն-Պերանժէ համաձայնագրութիւնը, որու համաձայն այդ գումարը կը մտնէ քաղաքական պարտքին մէջ։ Ոչ մէկ կառավարութիւն կրնայ համարձակիլ 1929 Օգոստոս մէկին այդ գումարը վճարելու յանձնառութեան տակ մտնել։ Երկու տարիէն միանուագ տասը միլիառ ֆրանք վճարելու վրայ խորհիլ՝ կը նշանակէ ոեւէ գաղափար չունենալ կացութեան վրայ։ Փուանքարէ շատ լաւ գիտէր թէ անհնար էր ուրիշ կերպ վարուիլ եւ այդ պատճառով է որ արդէն գործադրութեան դրաւ Մելլըն-Պէրանժէ համաձայնագրութիւնը։ Խորհրդարանի իր հակառակորդները համոզելէ յուսահատած, ան ուզեց հաւաստիք տալ Ֆրանսայի պահանջատէրերուն թէ՝ վաւերացման ուշացումը պատրուակ չէ կառավարութեան համար, իր պարտքերէն խուսափելու կամ իր յանձնառութիւններն ուրանալու համար։— Ինչ բանի պիտի ծառայեն այն անհագին զոհողութիւնները որոնց համակերպած է ֆրանսացի ժողովուրդը 1926—1928 տարիներուն համար, եթէ 1929ին ինքզինքը պիտի գտնէ անել կացութեան մը առջեւ եւ չպիտի կրնայ վճարել պահանջուած տասը միլիառը։

Բ. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔ.— Այս դասին կը պատկանին.

1.— Անգլիոյ դրամատան պահանջը՝ 37 միլիոն ոսկի։ Այս պարտքին համար Ֆրանսա պիտի վճարէ տարեկան իբր երկու միլիոն ոսկի տոկոս եւ 10 միլիոն ոսկի ալ գլխավճար, մինչեւ 1930ի վերջը։

2.— Անգլիական ապրանքներու փոխարէնը 3,250,000 ոսկի, վճարելի մինչեւ 1929ի վերջը առանց տոկոսի։

3.— 1924էն ի վեր Անգլիոյ մէջ հանուած գանձատոմսերու փոխարէնը, իբր 6 միլիոն ոսկի, հարիւրին 6 տոկոսով։

4.— 1915, 1917, 1920, 1921 եւ 1924 թուականներուն ի հաշիւ ֆրանսական պետութեան Լիոնի, Պորտոյի եւ Մարսէյլի քաղաքապետութեանց կողմէ Ամերիկայի մէջ հրապարակ հանուած պարտամուրհակներու փոխարէնը, 208 միլիոն տոլար կամ 42 միլիոն անգլիական ոսկի, որուն համար կը վճարուի տարեկան մօտ հինգ միլիոն ոսկի տոկոս։

5.— 1918ին Արժանթինի պետութենէն գնուած ցորենի փոխարէնը 3,660,000 ոսկի, վճարելի 1927ի վերջը, հարիւրին 5 տոկոսով։

6.— 1918ին Ուրուկուէյի պետութենէն առնուած ապրանքներու փոխարէնը, մօտ 1 միլիոն 275,000 ոսկի, վճարելի 1928ի վերջը, հարիւրին 5 տոկոսով։

7.— 1919ին Հոլանտայի մէջ կնքուած 25 միլիոն ֆլորէնի փոխառութիւնը, վճարուած անցեալ ամիս, մօտ 2 միլիոն ոսկի։

Համախմբելով այս ամէն պարտքերը, կ'ունենանք.

1.— Քաղաքական պարտք

Անգլիոյ	651 միլիոն ոսկի
Ամերիկայի	862 » »
	1,513 միլիոն ոսկի

2.— Առեւտրական պարտք

Անգլիոյ դրամատան	37 միլիոն ոսկի
Անգլիական ապրանքները	3,200,000 ոսկի
Անգլիոյ մէջ ցանուած գանձատոմսեր	6 միլիոն ոսկի
Ամերիկայի մէջ ցանուած պարտաթուղթեր	42 միլիոն ոսկի
Արժանթին	3,700,000 ոսկի
Ուրուկուէյ	1,300,000 ոսկի
Հոլանտա	2,100,000 ոսկի
	95,300,000 ոսկի

ընդհ. գումար մօտ 1600 միլիոն անգլիական ոսկի, այսինքն 40 միլիառ ոսկի ֆրանք, որ այսօրուան արժէքով կ'ընէ 200 միլիառ (երկու հարիւր հազար միլիոն) ֆրանք։ Եթէ ոսկիով վճարելու կարելիութիւն ըլլար, պէտք էր 13 միլիոն քիլօ ոսկի...

Այս ահագին գումարին իբր տոկոս, ֆրանսական պետութիւնը տարին կը վճարէ իբր հինգ միլիառ ֆրանք։ Եւ պէտք չէ մոռնալ թէ այս թիւը կը ներկայացնէ միայն արտաքին պարտքը։ Ներքին փոխառութեանց գումարը շատ աւելի մեծ է, եթէ հաշուի առնենք նաեւ զանազան գանձատոմսերն ու պետութեան հաշուոյն տպուած դրամատոմսերը։ Այդ մասին ուրիշ անգամ։

Անկարելի է, անշուշտ, այս ահագին ծանրութիւնը բեռնաւորել մէկ սերունդի վրայ։ Ներկայ սերունդն իր արիւնը տուաւ։ Արդար է որ յառաջիկայ սերունդներն ալ իրենց զոհողութեան բաժինը բերեն այս պարտքերու վճարման համար, պայմանաւ որ նոր նախճիրներ չգան արիւնոտել անոնց ալ պատմութեան էջերը։ Քայլօ-Պերանժէ համաձայնութիւնները 60էն 70 տարիներու վրայ բաժնած են Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պահանջները, այնպէս որ մեր թոռները Շնորհաց 2000 տարեթիւին հազիւ ազատած պիտի ըլլան պարտքերու այս անտանելի մղձաւանջէն։

Մինչեւ այդ օրը, ամէն տարի պետական պիւտճէն պատրաստելու ժամանակ քաղցրութեամբ չէ որ անոնք պիտի յիշեն մեր այս երանելի ժամանակները... եւ իրենց կուսազան պապերը։

Մ. Տ.

ՊԷԹՀՈՎԷՆ

ՏԱՌԱՊԱԾ ՄԱՐԴԸ

ԻՐ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
1827 — 1927

Հռչակաւոր երաժիշտին հարիւրամեակը Փարիզի մէջ ալ տօնուեցաւ երեքշաբթի օր։

Սակաւաթիւ են բարձրագոյն հանճարի տէր այն մարդերը՝ որոնց կեանքը այնքան տառապագին անցած ըլլայ որքան Պէթհովէնինը։ Աղքատ ծնողքի զաւակ՝ ցաւերու մէջ ծնած, իր զաւառանջ գոյութիւնը ամբողջ 57 տարի քարշ տուած է յուսախաբութիւններու մէջ։ Իր եղերական հոգեվարքը որ տեղի ունեցաւ Վիեննա համեստ բնակավայրի մը մէջ, եկաւ ի վերջոյ յոգնած ու քայքայուած մարմինէ մը խլել հոգի մը՝ որուն մէջ ցառապանքն ու հանճարը ձեռք ձեռքի տուած՝ ձայնի ու ցաւի միջոցաւ ծնունդ տուին անբաղդատելի հրաշակերտներու։

1802ին, երբ դեռ հազիւ երեսուն տարեկան կար, այնքան խոցոտած էր իր սիրտը, որ ստիպուեցաւ գրելու «Հայկըլընշտաթ» անունով ծանօթ կտակը։ Ի՜նչ սրտաճմլիկ շեշտերով պարզած է հոն իր սրտին դառնութիւնը.—

«... Յոյսը անգամ զոր միասին բերի հոս, լքեց զիս բոլորովին, այնպէս ինչպէս աշնան տերեւները կը թափին, կը թարշամին... այնպէս մեռած է ան ինծի համար նաեւ...: Քաջութիւնն անգամ որ ամրան աղուոր օրերուն զիս կ'ոգեւորէր, անհետացած է...: Ո՜վ նախախնամութիւն, թոյլ տուր ինծի որ գէթ անգամ մը անխառն ուրախութեան օր մը անցընեմ...: Ե՞րբ, ո՜վ Աստուած, ե՞րբ արդեօք պիտի կարենամ բնութեան տաճարին ու մարդոց հոգիներուն մէջ զգալ զայն նորէն: Երբե՞ք: Ո՛չ, շատ դառն պիտի ըլլար այդ...»:

Ցարօրինակ բա՛ն. հոգիի այս տրամադրութեան տակ է որ գրած է իր նշանաւոր 2րդ Սէնֆոնին, որուն մէջ իր փոթորկալից հանճարը եւ զօրեղ երեւակայութիւնը հանդարտ ու խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ երեւան եկած են կարծես։ Արդեօք արուեստագէտին հոգին ստեղծագործութեան պահուն կրնա՞ր թօթուել ներքին եւ արտաքին տառապանքները եւ որո՞նց դէմ, ո՜վ գիտէ, թերեւս զայն իբրեւ դարման կը գործածէր։

Ոչ մէկ ցաւ այնքան խորապէս ազդած է իր վրայ, որքան իր սիրական մօր անակնկալ մահը, երբ դեռ պատանի էր ինք, եւ վարմունքը իր հարազատ եղբայրներուն՝ որոնք չեն դադրած չարչարելէ զինքը, նիւթական գձուձ հաշիւներու համար, օգտուելով իր վեհանձնութենէն ու ծայրայեղօրէն բարի տրամադրութիւններէն։

«Հայկըլընշտաթ»ի շրջանով իր գողգոթան վերջ գտած չէր սակայն։ Իրեն վերապահուած էր երաժիշտի մը համար հարուածներուն էն անգութը։ Քանի մը տարիէ ի վեր սկսած խլութիւնը հետզհետէ զգալի կ'ըլլար։ 1810ին այնքան սաստկացած էր արդէն որ, հարկ կ'ըլլար յաճախ գրելով խօսիլ իրեն հետ։ Ամբողջական խլութենէ մը վախնալով էր, կարծես, որ իր գործունէութիւնը կրկնապատկած էր իր հոգիին մէջ կուտակուած երաժշտական բոլոր գաղափարներուն մարմին տալու համար բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ։ Արդարեւ Պէթհովէնի աշխատութեանց ամէնէն բեղմնաւոր շրջանը 1800—1810ն է, որու միջոցին լոյս տեսած են իր գլխաւոր եւ առաջնակարգ գործերը։ Դաշնակի համար 5 «քոնցերթօ»ները, ջութակի «քոնցերթօ»ն, վեց առաջին «սէնֆոնի»ները, «քուաթոռ»ները, 15 «սոնատ»ները դաշնակի համար, 5 «սոնատ»ները ջութակի համար, «Էկմոնտ»ը, «Լէոնոռ» օփէրան եւ «Քրիստոս Ձիթենեաց Լերան վրայ» «օռաթորիօ»ն եւ ուրիշ շատեր այս շրջանին լոյս տեսած են։

Ի՜նչ հեզահամբոյր եղած է ան իր մտերմական կեանքին մէջ։ Ամէն բանէ աւելի սիրած է բնութիւնը իր ամէն երեւոյթներուն մէջ, բնութիւնը՝ զոր չէ կրցած սակայն վայելել իր փափաքած չափով եւ ուժգնութեամբ։ «Ծառ մը կը նախընտրեմ մարդէ մը...» ըսած է օր մը։ Մարդերէն յուսախաբ եղած էր միայն, չարիք տեսած յաճախ։ Իր սէրերուն մէջ անգամ գրեթէ միշտ անբախտ եղած էր։

Իրեն ծանօթ եւ ժամանակակից մեծ հանճարներ չեն կրցած գոհացում տալ իր գերազանցապէս ամբիծ եւ այլասէր հոգիին։ Կէօթէսէգ եւ արհամարհոտ եղած, իսկ Նափոլէոն յուսախաբ ըրած էր զինքը։ Այս վերջինին հերոսութիւններէն կախարդուած եւ խանդավառուած՝ անոր ձօնած էր իր 3րդ Սէնֆոնին՝ «Էռօիքա»ն եւ աստուածացուցած զայն։ Սակայն 1804ին, իմանալով որ կայսր անուանած է ինքզինքը՝ չափազանց սրտնեղած ու «Ան ալ ուրեմն հասարակ մարդ մըն է եղեր միայն...» գոչելով, ջնջած է իր ձօնը՝ աւրելով Պօնափարթ անունը եւ Սէնֆոնիին ճակատը գրելով «Per festeggiare il sovvenire d'un grand nomo» (մեծ մարդու մը յիշատակը տօնելու համար)։

Ամէն ինչ վեհ էր Պէթհովէնի մէջ, բարձր՝ իր հոգիին մէջ, վսեմ՝ իր գործերուն մէջ։ Աստուածայինին ձգտումը ունէր միշտ։ Իր «սէնֆոնի»ներէն եւ «սոնատ»ներէն իւրաքանչիւրը աշխարհ մը կը կազմեն ինքնին։ «Ոչինչ աւելի գեղեցիկ է, գրած է անգամ մը, քան աստուածութեան մօտենալ եւ անոր շողերը տարածել մարդկային ցեղին վրայ։»

Թող հանգիստ ըլլան տառապանքով շաղախուած իր ոսկորները իր բաղձանքը իրագործուած է։ Հարիւր տարիէ ի վեր արդարեւ իր եղանակները աստուածային շողեր է որ կաթեցուցած են ու պիտի կաթեցնեն միշտ ամէն դասակարգի մարդոց հոգիներուն մէջ։ Որքան ատեն որ բնութիւնը պիտի դիւթէ մեզ, սէրը պիտի յուզէ կամ տառապեցնէ, մորմոքը մեր սիրտը պիտի կրծէ ու մահը մեր մղձաւանջը պիտի ըլլայ, որքան ատեն որ, վերջապէս, մարդոց հոգիները գեղեցիկ ու վսեմ զգացումներու եւ գաղափարներու համար պիտի թրթռան, Պէթհովէնի երկերը մեզ՝ տկար եւ խեղճ մահկանացուներուս համար պիտի կազմեն գերագոյն մխիթարութիւններ։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Յառաջի 18 Մարտ թիւ «Նախահայկական պատմութիւնը եւ Տքթ. վ. Պելք յօդուածին առաջին սիւնակին 76րդ տողին «Հայաստանցիներ» բառը՝ Ուրարտացիներ, եւ 107րդ տողին «Արարատ» բառը՝ Սարարատ, իսկ երկրորդ սիւնակին 5րդ տողին «Արարատոյ»ն պէտք է կարդալ Սարարատայ։

Հ. Ն. Թ.

Մոսկուայի մօտ, Օկուլով գիւղին մէջ գաղտնաբար սպաննուած է գիւղական թղթակից Արմեանինովը, որ կը մերկացնէր ունեւոր գիւղացիներու արարքները։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլշեւիկներու համար օրուան խնդիր է դարձած գործարանային ապրանքներու սղութեան ծանրակշիռ հարցը։

Ստեղծուած է կացութիւն մը, ուր կատարելապէս անհնար է շարունակել ներկայ ուղղութիւնը։ Սկիզբները, երբ գիւղացին աստիճանաբար կը հեռանար պետական մենաշնորհի շուկայէն իբրեւ գնող, այնքան ալ սարսափելի չէր երեւար պոլշեւիկ տնտեսագէտներուն, սակայն ներկայիս կ'ահաբեկին, երբ գիւղացին կը հեռանայ նաեւ իբրեւ առաջարկող։ Ապրանքի փոխանակութեան սկզբունքը խախտուած է ի վնաս գիւղացիին։

Գիւղացին այլեւս ի վիճակի չէ վճարելու ծայր աստիճան ծանր տուրքերը եւ շուկայ հանելու իր անարժէք մթերքները։ Գիւղացին չուզեր երեք ամիս աշխատիլ հագուստի մը համար, կամ ամիս մը աշխատիլ զոյգ մը հագուստ ձեռք բերելու համար։ Թէ ինչ յատկութիւն ունին այդ ապրանքները։ Պարենաւորման գործավարը ըսած է բառացի՝ «ապրանքներուն տեսակին վատթարացման վրայ կ'ազդէ արդիւնաբերութեան ձգտումը՝ առաւելագոյն շահ ստանալու»։

Սակայն միայն արդիւնաբերութիւնը չէ որ կ'ուզէ ունենալ առաւելագոյն շահը։ «Էկօնօմիչեսկայա Ժիզն» թերթը (Տնտեսական կեանք) Յուն. 2ի թիւին մէջ խօսելով գիներու ողութեան մասին, կ'ըսէ— «պատերազմէն առաջ փոքրաքանակ վաճառականը կը շահէր 100էն 20, իսկ ներկայիս 100էն 64։ Այս թիւերը ինքնին աղաղակող են եւ հասկանալի՝ թէ գիւղացին պիտի խուսափի 100էն 64 շահող շուկայէն»։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ պոլշեւիկները, կ'աշխատին կացութիւնը փրկել, միայն կիսամիջոցներով։ Անոնք յատուկ «դեկրեդ»ով մը գործարանային մեծաքանակ ապրանքներու գիները իջեցուցին 100էն 10, անկասկած հնարաւորութիւն չունենալով գործադրել զայն։

Երէկ Հայաստանի լեռնային գաւառներէն մէկէն նամակ մը ստացայ, գիներու մանրամասն ցուցակով մը։ Կ'արժէ արտատպել ըսածներս աւելի հաստատելու համար։ Թղթակիցս գանգատելով յարաճուն սղութենէն, եւ շեշտելով թէ միայն պոլշեւիկներն են որ լաւ կ'ապրին, կուտայ հետեւեալ թիւերը զորս ես եւրոպական չափերու եւ ֆր.ի վերածած եմ.—

1.— 1 քիլօ հաց 2 ֆր. 20 ս., 2.— 1 քիլօ իւղ 32 ֆր. 75 ս., 3.— 1 քիլօ ոչխարի միս 7 ֆր. 80 ս., 4.— 1 ք. ոչխարի միս 8 ֆր. 50ս. 5.— 1. ք. շաքար 11 ֆր. 70 ս., 6.— 1 ք. փոշի շաքար 8 ֆր. 45ս. 7.— 1 սայլ փայտ 400 ֆր., 8.— մէկ գործածուած վերարկու 350 ֆր., 9.— մէկ գործածուած հագուստ 400 ֆր., 10.— մէկ միջակ կօշիկ 280—320 ֆր., 11.— մէկ հաւը 26 ֆր.. 12.— մէկ հաւկիթը 40 սանդիմ։

Եթէ գիւղատնտեսական բերքերու գիները մօտաւորապէս հաւասար են փարիզի գիներուն, հաւկիթ, հաւ, հաց եւայլն, ընդհակառակն հագուստի, կօշիկի եւ գործարանային մթերքներուն գիները կրկնակի կամ եռակի սուղ են։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ վախճանը։ Ահա այս մասին է, որ կը խորհին պոլշեւիկ «տնտեսագէտները»։ Դժբախտաբար այս խնդրով պիտի զբաղի խորհուրդներու ապրիլեան համագումարը։

ԱՐԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ՊԱՏԵՐԱ՜ԶՄ, ՊԱՏԵՐԱ՜ԶՄ

Շուտով կը սկսի պատեր... մը, եւ դուք, տիկի՛ն, զին... պիտի զրուիք։

Նկատի առէք թէ, տիկի՛ն, պատերազմին, որուն պիտի ... նակցիք առաջին անգամ, շլացնեն ձեզ արդէն։

Նախ, Իտալացիները, որ ... խարհիս ամէնէն քաղաք... մարդիկն են, ապաւեցին որ... աղմուկը բարձրացնելու համ... գարունը գայ։ Զմեռուան ... պատերազմը տխուր բան է, ... տաղ եւ ապառողջ։ Մինչ... գարնան, հրաշալի՜ է. կապո... երկինքին մէջ ճերմակ ամպ... ներ, անբիծ հորիզոնին վրայ որ... տումներ, սաւառնակները պիտ... խորդանեւ, սիրահար աղաւնին... րու պէս, պարոյրներ պիտի գծէ... անհունին մէջ։

Յետոյ թատրո՛ն, գեղեցիկ... կան շարժումնե՛ր, կարելի բան... էր իրականը եւ աւելի գեղեցիկը... տեսնել։ Աղքատիկ աղջիկներ... շնորհիւ Մուսոլինիի, պիտի ... թան տեսնելու Ռիվիերան...

Իրենց բանակախումբը ... տի լարեն Մօն-Պոլոնի ... պարակին վրայ, մրտենիներ... պատկառուկներու թուփեր... տակ, անոնք պիտի բացա... թէ ինչո՛ւ համար այրերը, ... ուելի եսապաշտներ, զինու... առանձնաշնորհները վերապ... հած են իրենց։

Կարուհինե՛ր, ձեզի հա... արդէն պատրաստուած են ... մազգեստներ,— սկովտիա... կարճ շրջազգեստներ, որոնք ... կան թիկնոցներ խաչոր ... ճակներով, թաղիքէ զգայ... աստիճաննշաններով։ Հայ... զո՛ւք ալ պիտի ունենաք ... աստիճանները, շքանշաններ... Կարգը ձերն է, ժապաւէններ... պիտի շահիք ռազմաճա... տին վրայ, եւ այլեւս ... ճակատը չպիտի կարմրի։

Ամէն գատ, ուրիշ վեհանձ... թիւն մըն ալ ցոյց պիտի ... ձեզի։ Այս պատերազմը ... կուտանք ձեզի։ Ամբողջ փ... կը ձգենք ձեզի, վտանգներ... որոնք աննշան են։ Թո՛ղ հի... ուրնէ ֆրանսական պատեր... մական նախարարութիւնը ... ցնէ հումի արքունիքին, ... եթէ Իտալիա զօրաշարժի ... թարկած է իր լէգէոններ... Ֆրանսա կը բաւականանայ ... նոնց դէմ ղրկելով միա՛յն ... կիները։

Փ. Ռ...

ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ եւ ՍԷՐԸ

Փրավտա պոլշեւիկեան պ... տօնաթերթը (6 Մարտ) կը պ... մէ.—

Համայնավար երիտաս... մը, Միշէլ Կրիշին, ան... Հոկտեմբերին, Մոսկուայի ... նէմաներէն մէկուն մէջ ... թացաւ մանկամարդ աղջ... մը հետ։ Շատ սիրեց այս ... նի փխիկը։ Եւ անոր յայտ... թէ «մեծ»երու հետ յարաբեր... թիւններ ունէր, եւ կրնար ... պաշտօն մը գտնել իրեն։ Յետո... աւելցուց թէ ինք մարքսիստ ... եւ պիտի սորվեցնէր քաղաք... յին օրինագիրքը, (առանց ... րուն անկարելի է դիրք ու գո... գտնել)։ Ու աղջիկը ընդուն... ժամադրութիւն մը։

Եւ աղջիկը գնաց տղուն ... Կրիշին պայման դրաւ իր ... նարարական նամակին փո... րէն համբոյր մը, միա՛յն ... բոյր մը։ Արդ, համբոյրը ... ցաւ։ Կրիշին գրեց նամակը ... դրաւ դարակը, ըսելով ... յանձնէ այն ատեն միայն, ... աղջիկը ընդունի գիշերը ... նիլ միասին։

Կատղեցա՛ւ աղջիկը։ Պա... խանեց որ երբեք այդքան ... խօսքեր չէր լսած։ Յետոյ ... ցուց որ կոյս էր ինք։

— Գրա՛ւ գնենք, պոռաց ... շին։ Մեր օրերո՞ւն, կո՛յս ... օրերո՛ւն, խնդալէն պիտի ... նիմ հիմա։ Կո՛յս, երախայ ... ծեցիր զիս։

Վերջապէս Կրիշին առաջ...

[illegible]

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ և մելանով:

ԱՆԲԱԽՏ ՄԸ ԵԽՍ

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի. — փետրուարի 23ին իր մահկանացուն կնքեց կարապետ Թիւլպէնտճեան կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ, հիւանդանոցին մէջ, 33 տարեկան հասակին մէջ:

Ծնած էր Բաբերդի մէջ: փոքր հասակին կորսնցուցած էր իր ծնողքը եւ պատանեկան տարիքի մէջ փոխադրուած Պոլիս: Էսայեան վարժարանը ձգելէ յետոյ կը մտնէ դեղագործական ասպարէզը, ուր կը մնայ մինչեւ պատերազմի մէջ: Այնուհետեւ կը մտնէ որբահաւաք գործին մէջ եւ շնորհիւ իր յանդուգն եւ անվախ բնաւորութեան, բարեխղճօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը, կեանքը միշտ վտանգի ենթակայ: կ'ազատէ շատ մը որբեր եւ որբուհիներ, ենթակայ ոստիկանական հալածանքի, եւ յաճախ Թուրքերու ատրճանակի հարուածներուն տակ: 1922ի Պոլսոյ ծանօթ խուճապին ատեն կ'անցնի Փարիզ, ուր կը զբաղի դարձեալ դեղագործութեամբ. հիւանդութիւնը կը ստիպէ զինքը անցնիլ Կիպրոս, ուր քանի մը ամիս մնալէ յետոյ, կը դառնայ Մարսիլիա՝ գրկելու համար սեւ հողը, այս օտար մթնոլորտին մէջ: Ամուրի էր: Դաշնակցական էր մինչեւ իր մահը: Ուշիմ, գործնական, եռանդուն, եւ միանգամայն հաճելի ընկեր մըն էր:

Յարգանք իր յիշատակին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ. — կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա.) խումբը գաւառի մէջ՝ Gournay-en Bray, շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց եւ 6-0 յաղթական եղաւ: Հայ խումբի հակառակորդն էր F. C. Gournay, որ Նորմանտիի Ա. դասակարգի խումբերէն է (Gournay Փարիզէն մօտաւորապէս 100 քիլոմէթր է, շատ գեղեցիկ քաղաք մը):

Հայ խումբը դաշտ ելաւ շատ զօրաւոր կազմով մը:

Խաղի քսաներորդ վայրկեանին, հայ խաղացողները խաղին տիրապետեցին, որմէ քիչ վերջը շահեցան Ա. նշանակէտը՝ յետոյ երկրորդը եւ երրորդը: Ֆրանսացիները որ երբեք յուսահատիլ չեն գիտեր, սկսան կատաղի խաղարկութեան մը, բայց անօգուտ: Ա. խաղամասը լմննալու տասը վայրկեան կար, երբ հայ յառաջապահները ըրին չորրորդ նշանակէտը:

Երկրորդ խաղամասին, հայ յառաջապահները շնորհիւ միջնապահներու *փասեր*ուն նշանակեցին 5րդ. եւ 6րդ. նշանակէտերը:

Իսկապէս գնահատելի է Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս յաղթանակը:

Այս առթիւ դարձեալ կը թելադրենք որ մեր խաղացողները միանգամընդմիշտ հրաժարին խաղի ընթացքին իրար քննադատելէ:

Մեր այս յաջողութիւնը բոլորովին անակնկալ մը եղաւ հանդիսատեսներուն, որոնք բնաւ չէին յուսար հայ խումբի մը կողմէ կանոնաւոր եւ նուրբ խաղարկութիւն: Ֆրանսական միութեան նախագահը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց հետեւեալ խօսքերով.— *«Զարմացած գոհ մնացած ենք հայ խումբին գեղեցիկ խաղարկութենէն, իրենց ներդաշնակ փասերն ու նպատակաւոր հարուածները շատ բան սորվեցուցին մերիններուն»*. եւ փափաք յայտնեց միւս եղանակին հրաւիրել կրկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի (Ա.) խումբը կիրակի օր Ալֆօրվիլի S. C. A. մասնաճիւղի (Ա.) խումբին հետ մրցում մը ունենալով, յաղթական ելաւ 0 ի դէմ 5 նշանակէտով:

Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼ. — Անցեալ կիրակի, Սթատ Քօլօմպի երկու մրցումներուն ալ, Փարիզի Ա. եւ Բ. խումբերը պարտուեցան: Սպանիական Guipuzcoaն շահեցաւ 3 նշանակէտ, 1 կորուստի փոխարէն, իսկ Ալզասը նոյնպէս 3 նշանակէտ: Guipuzcoaն հինգերորդ անգամն է որ կը յաղթէ Փարիզցիներուն, մինչ ասոնք միայն երկու անգամ պարտութեան ենթարկած են հիւսիսային Սպանիացիները: Ալզասը մինչեւ հիմա չէր կրցած յաղթական ըլլալ:

*** Զուիցերիոյ եւ Աւստրիացիներու Ազգ. խումբերը իրենց տարեկան մրցումը կատարեցին Վիեննայի մէջ: Աւստրիան յաղթեց 1-2 նշանակէտով:

*** Մարտ 24ին (այսօր) Միջինքի Հինգշաբթին, Սթատ Փէրշինկի մէջ տեղի պիտի ունենայ ֆրանսական եւ պելժ բանակներու տարեկան մրցումը, որուն պիտի յաջորդէ Ֆրանսայի Ազգ. խումբին խաղը՝ անգլիական Isthmian Leagueին դէմ: Իտալիոյ հետ Ապրիլ 24ին կատարուելիք լուրջ հանդիպումէն առաջ, մարզանքի եւ փորձի գեղեցիկ առիթ մը պիտի ունենան Ֆրանսայի ազգային ֆութպոլիստները:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ. — Ձմեռնային 2րդ ողիմպիական խաղերը տեղի պիտի ունենան Սէն-Մօրիցի մէջ: Զուիցերիական Մասնախումբը մասնակցութեան հրաւէր ուղղած է 54 ազգերու, որոնք են հարաւային Ափրիկէ, Գերմանիա, կեդրոնական Ամերիկա, Արժանթին, Աւստրալիա, Աւստրիա, Պելճիգա, Պոլիվիա, Պրազիլիա, Պուլկարիա, Քանատա, Շիլի, Չինաստան, Քօլոմպիա, Քուպա, Տանիմարքա, Էքուաթէօր, Եգիպտոս, Սպանիա, Էսթոնիա, Միացեալ-Նահանգներ, Ֆինլանտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Մեծն-Բրիտանիա, Կուաթէմալա, Հայիթի, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իրլանտա, Իտալիա, Ճաբոն, Եուկոսլավիա, Լէթթոնիա, Լիւքսէնպուրկ, Մեքսիկա, Մօնաքօ, Նիքարակուա, Նորվեկիա, Նոր-Զելանտա, Փարակուէ, Հոլանտա, Փէրու, Պարսկաստան, Լեհաստան, Փորթուկալ, Ռումանիա, Ռուսիա, Սան-Սալվատոր, Շուէտ, Չեխօսլովաքիա, Թուրքիա, Ուրուկուէյ եւ Վէնէզուէլա:

Հ. Գնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇԻ ՄԸ ԳՈՐԾԸ.— Օպատիա բանուոր է եւ հայրիկ չորս զաւակներու: Փրէսսուար փողոցի պանդոկին մէջ ունի փոքրիկ սենեակ մը, ուր կարելի չըլլալով բնակիլ իր ամբողջ ընտանիքով, զաւակներէն երկու մեծերուն համար վարձած էր դիմացի պանդոկին մէջ սենեակ մը:

Առջի օր, ճաշի պահուն, Օպատիայի աղջիկնեկ տղան կը խնդրէ իր փոքրիկ քոյրէն, Հէրմանսէն, որ երթայ բերէ վզնոցը իր սենեակէն: Աղջնակը կը բարձրանայ սենեակ, սակայն չի վերադառնար: Առջինեկ տղան կը վազէ հասկնալու համար պատահածը: Մարդ մը արագօրէն կը հեռանար նոյն յարկէն: Տղան ներս կը մտնէ եւ կը տեսնէ որ քոյրը ինկած է անկողինին վրայ, քունքին՝ վէրք մը, եւ արիւն ցայտած է երեսին: Անմիջապէս կը կասկածի անծանօթ մարդէն: Ու սանդուղներն ի վար կը պոռայ.

— Բռնեցէ՛ք:

Երկու վարձակալներ կը հասնին մարդուն ետեւէն: Սակայն անծանօթը կը սպառնայ, վարձակալ մը գլխարկը կը թողնէ, ու մարդը կը փախչի: Որոշ կը թուի որ պակասաւոր մըն է:

Աղջնակը, քիչ յետոյ կը սթափի եւ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս անծանօթը իր ետեւէն ներս մտած եւ կոկորդէն սեղմելով, ուզած էր բռնաբարել:

ԲԱՐԻԼՈ՛ՅՍ.— Երկուշաբթի բարիլուսուն, Պ. Լանսատ քունէն ընդոստ արթնցաւ. դուռը ուժգնօրէն կը զարնէին: Լանսատ աչքերը շփեց, ճպուռները թափեց, ու մտածեց: Ո՞վ է ան, ու յանկարծ խորհեցաւ որ ցրուիչը կ'ըլլայ: Է՛հ, ուսանողները շատ կը սիրեն ցրուիչին ձայնը, որ առտուն կանուխ կուգայ: Քանի՛ քանի՛ ուսանողներ անհամբեր կը սպասեն որ դրացի դուռին զարնող ցրուիչը զարնէ իրենց դրան ալ: Ցրուի՞չը, «փող է բերում»:

Լանսատ հագաւ հողաթափները եւ շփշփացնելով գնաց բանալ դուռը:

Զօրցած կնիկ մը:

— Բարիլո՛յս, ըսաւ: Յետոյ լեզուն դուրս թափեց, գէշ օրհնութիւն մը կարդաց, գունդ մըն ալ թուք նետեց: Եւ ատրճանակն ալ հանեց ու պարպեց: Գնդակը խածաւ երիտասարդին երեսէն ու գնաց պատը մտաւ:

Կինը խենթ մըն էր:

ԱՐՀԵՍՏՈՎ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Պէպէն կը կոչուէր վայրագ մարդ մը, որ անցեալ օր, Ռըտօնի մէջ արճարան մը կը մտնէ եւ ախորժաբեր մը կուլ տուած պահուն, կը հանէ ատրճանակը եւ գետին կը զամէ յաճախորդ մը: Ոստիկանները կը հասնին ետեւէն, եւ կը ձերբակալեն տանը մէջ, ուր անակնկալ կերպով կը գտնեն ոճրագործին կնոջ դիակը անկողինի մը վրայ: Ոճրագործը քանի մը օր առաջ, կը բարկանայ կնոջ վրայ, որովհետեւ իր տօնին օրը գաւաթ մը գինի չէր խմած, եւ կը սպաննէ անկողինին մէջ: Դիակն անգամ չի վերցներ: Ու արիւնի մէջ ձգած էր զայն:

ԲԻՐՈՎ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ.—Էփէրնէի մէջ հողագործ Բորփէլ դաշտէն տուն կը դառնար, երբ հանդիպեցաւ իր երկու դրացիներուն որոնց հետ վէճ մը ունէր: Ծանր խօսքեր ըրին իրարու, երբ բարի դրացիները վերցուցին իրենց բիրերը եւ քանի մը հարուածով սպաննեցին հողագործը:

ՔԱՋ ԱՂՋԻԿԸ.— Երկու գողեր Նանթէրի մէջ, առջի գիշեր կը մտնեն տուն մը մէջ, որ կը պատկանէր օրիորդի մը: Գողերը ժողվրտուք կ'ընեն, սակայն աղարկայ մը կ'ինայ գետին: Աղմուկէն կ'արթննայ աղջիկը և ատրճանակը առած՝ կը նետուի գողերուն վրայ: Գողերը կը փախչին պատուհանէն, բայց աղջիկը կը հասնի եւ կը կրակէ: Գնդակը կը պատժէ գողը: Առտուն վիրաւոր գողը դարմանուելու կ'երթայ հիւանդանոց, ուր կը ձերբակալուի, եւ կը մատնէ ընկերն ալ:

ԳԻՆԻԻ ԼՈԳԱՆՔ.— Նիւ-Եօրքի մէջ մեծ դայթակղութիւն պատճառեց Պ. Քարոլի գինարբուքը, որուն հրաւիրուած էին իր բարեկամները եւ գեղուհիներու խումբ մը: Այս գինարբուքի զուարճութիւններուն ամէնէն հետաքրքրական թիւն էր դերասանուհի մը, որ շամփանեայով լեցուած աւազանի մը մէջ լոգանք ըրաւ գինով հարուստներու աչքին առջեւ: Դատարան ինկած ըլլալով այս լուրը, Քարոլ դատապարտուեցաւ մէկ տարուան բանտարկութեան:

12 ՄԻԼԻՈՆԻ ԶԵՂԾՈՒՄ.— Զեղծումի գործ մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ: Արդէն իսկ ձերբակալուած են երկու հոգի, գլխաւորը՝ Մարսէլ Լըվէվրը 31 տարեկան: Այս մարդը ամբաստանուած է թէ վստահութեան դեղծում գործելով եւ զանազան խարէութիւններով կորզած է 12 միլիոն ֆրանք: Մարսէլ գործի սկսած էր իբրեւ պարզ պաշտօնեայ սեղանաւոր Օպրիի քով: Շուտով երեւան հանեց իր յատկութիւնները եւ շատ կարեւոր պաշտօնի մը դրուեցաւ, լիակատար վստահութիւն շահելով: Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, առանձին կը գործէր իբրեւ յանձնառու, եւ մասնաւորապէս կ'աշխատէր իր վարպետին հաշուին: Միեւնոյն ատեն, վարիչը կը դառնար շարժանկարի կարեւոր հաստատութեան մը: Հաստատուած է որ թուղթերը կը կեղծէր եւ ուրիշ կարգի խարդախութիւններ կը կատարէր:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ, տասնըչորս տարեկան դպրոցական մը սպաննեց իր ընկերը, ատրճանակը զանկին պայթեցնելով: Յետոյ հայրիկին տունը գնաց անխռով, բայց ոստիկանները շուտով հասան...:

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ համառուսական «Պրօլէտար» գրողներու ընկերութիւնը կը պատրաստէ ժողովածու մը, «պրոլետարական գրականութիւնը տասը տարուայ ընթացքին» ժողովածուն: Ժողովածուն պիտի պարունակէ, 1.— «Պրոլետգրող»ներու լիակատար գրախօսութիւնը հիմնական ծանօթութիւններով: 2.— Նոյնը այն մարքսիստ քննադատներու աշխատանքներու մասին, որոնք կանգնած են պրոլետարական իրականութեան տեսակէտին վրայ:

3.— «Պրօլետգրող»ներու քննադատական աշխատութիւններու ցանկը եւ 4.— Պրօլետգրականութեան վերաբերեալ գրականութեան ցանկը: Ժողովածուն պիտի ունենայ ընդհանուր յօդուած, ամէն մէկ բաժնի վերաբերեալ յատուկ յօդուածներ եւ պրոլետարեան գրականութեան վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղթեր, իբրեւ յաւելուած:

Կրիփը շոգենաւին մէջ.— *Ամերիկեան շոգենաւ մը, որ Նիւ Եորքէն կը մեկնէր դէպի Սան-Ֆրանչիսկօ, կը փոխադրէր 900 զինուոր, 425 ճամբորդ: Կրիփը տարածուելով նաւին մէջ, բազմաթիւ անձեր մեռան, եւ հիւանդ պառկածներուն թիւը հասաւ 60ի:*

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, Դ. տարի թիւ 5 (Մարտ 1927), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար, վեցամսեայ՝ 3 տոլար: Հասցէ, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.)

ՀՐԱՋԴԱՆ, քաղաքական եւ հասարակագիտական ամսաթերթ: Թիւ 1 (Մարտ) խմբ. Ս. Սարունի: Պուքրէշ: Տարեկան բաժնեգին 20 ֆր. Հասցէ, S. Saruni, Str. Smeului 7, Bucarest (Roumanie).

ԳԼԱՆ, երգիծաթերթ: Բաժնեգին՝ 25 թիւի համար 20 ֆր.: Հասցէ.— 45 Bld. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie).

La loi de variation de la valeur et les mouvements généraux des prix, par Mentor Bouniatian, ancien professeur a l'Institut polytechnique de Tiflis. Paris, M. Giard, 1927:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԳԱՐՈՒ՛ՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Սակայն թութակը պատասխանեց.

Ոսկեդ ալ դիր ցոլազան
Եղի՛ր, եղի՛ր անմրման:

Իշխանուհին հնազանդեցաւ անմիջապէս, սակայն թռչունը չէր գոհանար: Ու կ'աղաղակէր.

Սպիտակ փիղին ճակտին վրայ,
Ու կաթ գետին մօտ կը կենայ.
Դողը ու մեծ գոհար մը կայ,
Զայն որ մէկն բերէ, քեզ տայ:

Իշխաններէն ո՛վ կարենայ,
Այն գոհարն ճակտիդ վրայ,
Իշխանուհի՛, թող որ ըլլայ
Ազգ քաջ իշխանն հօրըդ փեսայ.

Երբ իշխանուհին լսեց թռչունին խօսքերը, անմիջապէս կանչեց բոլոր գոհարեղէնները, գեղեցիկ եւ անհամբեր իշխաններուն ղրկեց հետեւեալ հրամանը.

Բերէ՛ք քարն որ կը պսպղայ,
Սպիտակ փիղին ճակտին վրայ:
Առանց անգին այդ գոհարին,
Զարդերս տգեղ պիտի թուին:
Բերէ՛ք քարն որ կը պսպղայ,
Կաթ գետին մօտ՝ փիղին վրայ:

Ով որ բերէ գոհարն անգին,
Որ կը պսպղայ փիղին ճակտին,
Կաթէ գետին ափերուն վրայ,
Ա՛ն պիտ' ըլլայ հօրըս փեսայ:
Պիտի սիրեմ ես միայն զայն,
Որ կը բերէ քարն ալազան:

Բոլոր իշխանները անմիջապէս մեկնեցան, փնտռելու համար մոգական ադամանդը: Սակայն գերբնական ուժով մարդ մը միայն կրնար գրաւել ադամանդը: Իշխաններէն ոչ ոք պիտի կրնար յաջողիլ:

Շատերը սպաննուեցան, ոմանք յուսահատ, հրաժարեցան:

Զմեռ լսեց այդ փորձութիւնը, զոր իշխանուհին կը հրամայէր կատարել իր հպատակներուն: Երբ իմացաւ որ բազմաթիւ իշխաններ մեռած են այդ գոհաբախուզութեան ընթացքին, պոռաց.

— Այդ իշխանուհին քիչ մը շատ հպարտ կ'երեւի, պատերա՛զմ կը հռչակեմ իր հօրը դէմ:

Պատերազմը տեղի ունեցաւ: Զմեռ յաղթեց: Գերի բռնեց իշխանուհին եւ տարաւ իր պալատը, թողլով որ իր հետ առնէ միայն կանաչ թութակը:

***

Գարուն, իր հիւղակին մէջ, կ'ապրէր խաղաղ ու պարզուկ:

Գիշեր մը, երբ անքուն մնացած էր, մտիկ ըրաւ շաղփաղփը թռչուններուն, որոնք, մանգենիներուն մէջ, իրարու կը պատմէին իրենց իմացած գաղտնիքները:

Գարուն հետաքրքրուեցաւ երկու թռչուններու խօսքէն: Այդ երկուքը թառած էին իր հիւղակին պատուհանին առջեւի ճիւղերուն մէջ: Կը խօսէին իշխանուհիի մը եւ ադամանդի մը մասին:

Վերջապէս, լսեց որ թռչուններէն մէկը այսպէս վերջացուց իր երգը.

Ով որ յանձնէ գոհարն անգին
Որ կը պսպղայ փիղին ճակտին,
Պիտի առնէ իշխանուհին
Աղուո՛ր, աղուո՛ր, անմրման կին:

Եւ Գարուն սկսաւ երազել՝ բոլորովին արթուն: Կ'երեւակայէր այդ իշխանուհին, հրեշտականման ու սքանչելի աղջիկը, եւ անմիջապէս փափաքեցաւ երթալ եւ տիրանալ այդ գեղուհիին:

Հագուեցաւ, դուրս ելաւ հիւղակէն եւ ըսաւ թռչուններուն.

Կ'երթամ առնել գոհարն անգին,
Որ կը պսպղայ փիղին ճակտին:

Թռչունները պատասխանեցին.

Կրնա՞ս, Գարու՛ն, ա՛յ ճգնաւոր,
Դուն ռազմիկ չես, ոչ՝ թագաւոր:

Երիտասարդը, հաստատակամ, ըսաւ.

Ես կը դառնամ շուտով իշխան,
Կ'առնեմ գոհարն ալ մոգական:

Այն ատեն թռչունները անոր տուին հետեւեալ խրատները.

— Նախ ա՛ռ ծերունի ճգնաւորէն իր իմաստունի ցուպը, յետոյ գնա՛: Ճամբուդ վրայ դուն պիտի հանդիպիս բամպակենիի մը. ճիւղերէն կախուած են թագ մը եւ պատմուճան մը: Ա՛ռ եւ քալէ՛ ուղիղ, մինչեւ որ տեսնես կաթէ գետը:

Առտուն կանուխ, Գարուն գնաց ծերունի ճգնաւորին մօտ, ինկաւ ոտքերուն եւ առանց յառաջաբանի ըսաւ.

Հա՛յր, հա՛յր, կ'այրի հոգիս սիրով,
Գիշեր ցորեկ երազելով,
Իշխանուհիի մ'արեւադէմ,
Զոր յաւիտեան պիտի սիրեմ:
Հա՛յր, կ'աղաչեմ, օգնէ՛ ինծի,
Տո՛ւր խրատներդ քու խելացի:
Սիրածս կ'ուզէ գոհար մ'անգին,
Որ կը պսպղայ փիղին ճակտին:
Հա՛յր, տուր ինծ ցուպդ իմաստութեան,
Որով առնեմ քարն ալազան,

Ծերը մարդը, քիչ մը զարմանահար, նայեցա՛ւ, նայեցա՛ւ իր սիրական աշակերտին: Արկածախնդրական ոգին մէկ գիշերուան մէջ փոխակերպած էր զայն: Այլեւս անիկա երկչոտ երիտասարդ ճգնաւոր մը չէր, այլ կրակոտ ռազմասէր մը, որ պատրաստ էր նետուելու կեանքին եւ անոր վտանգներուն մէջ:

Ծերունի ճգնաւորը ժպտեցաւ, տուաւ իր ցուպը եւ անոր վրայ թափեց իր ամբողջ օրհնութիւնը:

Գարուն վազելով հեռացաւ, անհամբերութեամբ եռուն: Իր ճամբուն վրայ գտաւ բամպակենին, որուն ճիւղերէն կախուած էին թագն ու պատմուճանը, ինչպէս իրեն նկարագրած էին թռչունները: Կեցաւ եւ ըսաւ.

Ճիւղե՛ր, ճիւղե՛ր, եղէք բարի,
Թագն այդ անգին՝ տուէք ինծի:

(Շար.)

ով որ ալ ըլլան անոնք։ Ձենք կրնար փափաքիլ որ Եւրոպայի պետութիւնները, պատերազմէն առաջ եղածին պէս, իրարու դէմ յանդիման կենան՝ երկու ճակատ կազմելով։ Գերմանիոյ շահերուն համապատասխան չէ առանձին զինակցութիւն կնքելը։ Ուրախ ենք որ Եւրոպա ալ նոյն նպատակին կը ձգտի»։

Փարիզի սերպ դեսպան Սփալայքովիչ աոջի օր կրկին երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պոիանի հետ։ Դեսպանը հետեւեալը յայտարարեց մամուլին.—

«Սերպիա իր յոյսը դրած է Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անդամ մեծ պետութեանց, մասնաւորապէս Ֆրանսայի արդարամտութեան վրայ։ Սերպիոյ դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնները բացարձակապէս անհիմն են։ Եթէ Ալպանիոյ մէջ խռովութիւններ կան, պատճառը մենք չենք, այլ այդ երկրին ներքին քաղաքականութիւնը։ Պէտք չէ որ անվերջ անստգութիւն տիրէ ալպանական խնդրին վրայ, և միանգամ ընդ միշտ հասկցուի թէ Ալպանիա, անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, գերիշխան եւ անկախ պետութի՞ւն մըն է թե իտալական թեւարկութեան ենթակայ երկիր մը։ Պալքանները Պալքանցիներո՞ւն կը պատկանին թէ ոչ։ Ազգերու Դաշնակցութեան կը պատկանի այս խնդիրները լուծել այս կամ այն ձեւով, ապագային ամէն վէճ անկարելի դարձնելու համար։»

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 100 ԵՒ 20 ՖՐ.

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎՆ ԱԼ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

Ինչպէս կը նախատեսէինք, երեսփ. ժողովը եւս Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ վաւերացուց կառավարութեան առաջարկը՝ ինքնութեան թուղթերը 375 ֆրանքէն 100ի եւ 40 ֆրանքէն 20ի զեղչելու մասին։

Անմիջապէս որ պաշտօնաթերթը հրատարակէ այս մասին Հանրապետութեան Նախագահին հրամանագիրը, Նոր գիները պիտի սկսին գործադրութեան դրուիլ։

Այս նոր օրէնքով, ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենան, որով անոնք որ 1926ին կամ 1927ին առած կամ նորոգած են իրենց թուղթերը, պէտք չունին նոր դիմում կատարելու։

Ժողովին մէջ երեսփոխան Փօլ Լաֆօն առաջարկեց, որ օտարականներու հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիները ինքնութեան թուղթի համար կէս գին վճարեն։ Այս խնդրին քննութիւնը ղրկուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին։

Մարսէլ Հէրօ առաջարկեց, որ նոյնպէս կէս գին վճարեն բոլոր այն օտարականները, որոնք մեծ պատերազմին ծառայած են դաշնակից բանակներուն մէջ։ Կառավարութիւնը հակառակ է այս կարգադրութեան եւ յոյս չկայ, որ ընդունուի։ Այս խնդիրը եւս պիտի քննուի ելմտական յանձնաժողովին կողմէ։

Ինքնութեան թուղթերու որոշումը տրուեցաւ 125ի դէմ 418 ձայնով։

ՍՊԱՆԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՁՐԻ

Սպանիոյ արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ սպանիական մամուլին.—

«Արտաքին Նախարարութիւնը հաճոյքն ունի ծանուցանելու հանրութեան թէ՝ ֆրանս. հանրապետութեան կառավարութեան մօտ կատարուած դիմումներու հետեւանքով եւ հիմնուած 1862 Յունուար 7ի սպանեւֆրանսական դաշնագրին վրայ, ընդունուած է որ մեր հայրենակիցները Ֆրանսայի մէջ գերծ ըլլան ինքնութեան թուղթի համար վճարելէ 1926 Նոյմ. 30ի հրամանագրին տրամադրած գումարները։ Հետեւաբար, այսուհետեւ Ֆրանսայի մէջ ինքնութեան թուղթերը ձրի պիտի տրուին Սպանիացիներուն։»

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՇԱՆԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ազգայնական կանոնաւոր բանակները, որոնք Շանկայէն վտարեցին հիւսիսայինները, քաղաքէն ներս չմտան, գոհանալով գրաւել միայն արուարձանները։ Զինական թաղերը կատարեալ քաոսային վիճակ կը ներկայացնեն։ Ամէն կողմ հրդեհներ կը լափեն քաղաքը։ Շափէյի շրջանին մէջ անընդհատ կրակ կը փոխանակուի հիւսիսային եւ հարաւային զինուորներու միջեւ։ Մէկ կողմէն բանթողները, միւս կողմէ դասալիք զինուորները կը կողոպտեն քաղաքը, անլուր խժդժութիւններ կատարելով։ Փողոցներուն մէջ աղիողորմ ճիչեր կ՚արձակեն կիներ ու մանուկներ, որոնք բոլորովին կողոպտուած են, խռովարարները նոյն իսկ չեն խնայած անոնց հագուստներուն։ Հոս հոն, կողոպուտի համար կազմուած խմբակներ հրացանով կամ գնդացիրով կը յարձակին ամբոխին վրայ, հարուստ եւ ծաղկեալ Շանկայը դժոխքի մը վերածելով։ Դիակներ փռուած են ամէն կողմ։

Եւրոպական հողամասին վրայ ռումբեր ինկան, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով։ Միջազգ. զինուորներուն եւ Զինացիներուն միջեւ կռիւներ տեղի ունեցան. Զինացիներուն կորուստն է 17 սպաննեալ։ Սպիտակ Ռուսերու ջոկատ մը՝ որ դիրք բռնած էր զրահապատ կառախումբի մը մէջ, բուռն ընդհարում ունեցաւ ազգայնականներուն հետ, որոնք ի վերջոյ գերի բռնեցին զանոնք։

Ազգայնականները կրակ բացին անգլիական «Վինտիքթիվ» յածանաւին վրայ, որ Շանկայէն մէկ մղոն վար գետին մէջ կը կենար։ Յածանաւը փոխադարձեց եւ շարունակեց ռումբ արձակել, մինչեւ որ Զինացիները դադրեցուցին կրակը։ Զինական ռումբեր ինկան նաեւ ամերիկեան առանձնաշնորհեալ հողամասին վրայ։ Ուաշինկթընի մէջ մտահոգութեամբ կը հետեւին կացութեան։ 3000 ամերիկացի ծովային զինուորներ ճամբայ պիտի հանուին դէպի Շանկայ։

Երէկ առաւօտ ստացուած հեռագիրներ կը հաղորդեն Նանքինի գրաւումը։ Հիւսիսայինները խուճապահար կը փախչին։ Նանքին գրաւուած է, Շանկայի պէս, առանց կռիւի։ Օտար կիներն ու մանուկները մարտանաւերով կը հեռանան քաղաքէն։ Անգլ. եւ ամերիկեան զինուորական ջոկատներ կը պաշտպանեն զանոնք։

Նանքինի գրաւումէն առաջ հիւսիսային զինուորները կողոպտեցին քաղաքը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՒՐԻՈՅ ապստամբական շարժումին պետ Տոքթ. Շահպէնտէր առնէ մը ի վեր կը գտնուի Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ. կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է այն տունը ուր իջեւանը ապաստանած է եւ խստիւ արգիլած շփում ունենալ տեղացի ժողովուրդին հետ։ Իրաքի խորհրդարանին մէկ անդամը կառավարութենէն բացատրութիւններ ուզած է այս առթիւ։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ.— Մեծ պահքի միջինքին առթիւ այսօր սովորականէն աւելի հանդիսաւոր թափօր մը պիտի անցնի փարիզի գլխաւոր փողոցներէն։ Հանդէսներուն կը մասնակցին փարիզի արուարձաններու բոլոր ազատ համայնքները, օտար գաղութները եւ արհեստակցական մարմինները. ընդամէնը 75 զարդարուն կառքեր եւ վեց նուագախումբեր պիտի ընկերանան թագուհիներուն։ Թափօրը ժամը 1ին պիտի մեկնի Նասիօնի հրապարակէն, եւ Պասթիյլի, Ռէփիւպլիքի, մեծ պուլվարներու ճամբով պիտի անցնի Մատլէն, ռիւ Ռուայեալ եւ պիտի ցրուի Քօնքօրտի հրապարակին վրայ։ Յետոյ թագուհիները Րիվոլի փողոցի ճամբով պիտի դառնան Օփէրա, ուր գիշերը թագուհիին պաշտօնական թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ՚իթալի, քաֆէ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի կը զեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ ԶԱՐԵՒԱՆԴԻ «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերուն մասին։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ, Զաւարեան, Իշխան, Քրիստափոր, Վարուժան, Վարդգէս, Վահագ ենթակոմիտէները, եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւնը, յառաջիկայ կիրակի ամսոյս 27ին Ռիւ Սէն Ժաք, սալօն Սէն Ժաքի սրահը։ Կը խնդրուի անդամատետրով ներկայանալ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։

դիմել Յառաջի խմբագրատունը։

Զ. Ո. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Զափահաս երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին Միութեան ընթերցարանը, (61 Rue Mr. le Princei Métro: St. Michel կամ Odéon)։ Կը դասախօսէ Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ։ Պիտի ցուցադրուի նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ։

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով։

⁂ Զափ. երկս. Որբերու Միութեան երգչախումբի փորձերը այսուհետեւ տեղի կ՚ունենան ամէն կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին։

⁂ Զափ. երկս. Որբերու Միութիւնը իր տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է հրապարակային երեկոյթ մը 7 Մայիս Շաբաթ երեկոյեան համար Սալ տը ժէօկրաֆիի մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն՝ նկատի ունենալ այս թուականը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Վրթանէս Փափազեանի փոքրիկն յարութիւնի մահուան առթիւ։ Մխիթարութիւն իր բոլոր պարագաներուն։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 Ֆր. արտասահման 18 ֆրանք փոստի ծախք չկայ։

դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ԽՕՍԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գնունի խումբը յետ այսու ամէն երկուշաբթի երեկոյ տեղի կ՚ունենայ ընկերական, դասախօսական, վիճաբանական, եւ ասուլիսի ժողովներ։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ 27 Մարտ, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշտ 9ին, 127-129 Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը. դասախօս Ս. Փողհարեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի 26 մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։

ՅԱՐԴԴՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է Պեթհովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ։ Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը։ Երեկոն ունի նուագի բաժին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի' au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

— Սեբաստիոյ որբերէն Տրապիզոնցի Գասպար Սարեան որ Յունաստանէն Ֆրանսա եկած էր եւ մէկ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Գրել՝ իր ընկերոջ Յարութիւն Շիրուանեանի Cité Bois II, No. 30, Nyoseau, par Segre (M. et L.)։

— Գրիգոր Տիլքեան կը փնտռէ Սեբաստացի Խաչիկ Մընճիկեանը, կը կարծուի որ Փարիզ կամ Մարսիլիա կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Papérianի Chez Mr. Jacquemin, Volfroicourt (Vosges)։

ՓՈՐՁՈՒԱԾ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

(Ֆրանսախօս եւ ռուսախօս) վկայեալ ֆրանս. վարժարանէ

Ընդունելութիւն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ, ժամը 1—4։ 6, Av. Ville d'Avray, Chaville (S. et O.)։

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ
ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաքսները մի գնէք օրուան գինով։ Դիմեցէք H. Gommel վաճառատունը, 5 Rue Bergère, Փարիզ, երրորդ յարկ ձախ կողմ, որ միեւնոյն ապրանքի քիլօն հրապարակի գինէն 5 ֆրանք աւելի աժան կը ծախէ։

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Շբ. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը։

Կը խօսուի Թուրքերէն։

Կաճագործ աժան գինեւ րով կը շինուին եւ կը նորոգուին տնական կառասիներ, գրասենեակի սեղաններ եւայլն, ծախու են թրքական թամբուններ։ Դիմել՝ 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ եւ պատուաւոր խոհարար մը ճաշարանի կամ տունի մէջ։ Դիմել՝ Մելիք Տէր Սարգիսեանի 5, Rue Riboutté, (Face le square Montholon). Paris 9.

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորներ՝ եւ գործաւորուհիներ գորգի խաւը կտրել գիտցող։ Դիմել Պ. Իյնէճեանի 12, Rue de la Pyramide, Boulogne s/Seine, (Փօրթ Սէն-Քլու)։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Դրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է Rue Paul-Bert, Թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 Րիւ տէ Ֆօմինիքէն

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124 01
Տոլար,	Dollar	25 54
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605 75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 80
Թրք. ոսկի	» or	115 –
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	33 –
Լիր » »	Lire	117 75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 8[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491 75
Լէյ 100 հատը	Ley	15 2[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90 –

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	306[illegible]
»	II »	193[illegible]
»	III »	155[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	160[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ 1927

25 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 294

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ՈՒԶԵՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻԼ

Գործազրկութեան տագնապը բաւական մեղմացաւ. բայց հայ աշխատաւորները տակաւին չեն ազատած մտահոգութենէ։ Նոյեմբերէն ի վեր, գործ չկար, եւ շատեր քաղաքէ քաղաք, գործարանէ գործարան կը թափառէին, ապրուստի ճամբայ մը գտնելու համար։ Այսօր քիչ-շատ բացուած են գործերը, եւ հեռանկարը յուսալից է. բայց նոր անակնկալ մը կը սպառնայ օտարականներուն միտքը։

Քանի մը օր առաջ, հրատարակեցինք երկու աշխատաւորներու նամակները, որոնք իրապէս դժուար կացութիւն մը կը մատնանշեն։ Գործատէրերը վկայական չեն տար, ինքնութեան թուղթերը փոխելու համար, եւ Աշխատանքի Նախարարութեան հասցէն կը ցուցնեն։ Այս վերջինն ալ վար կը դնէ հին թուղթերը, եւ օտար բանւորը անմիջապէս դուրս կը հանուի գործարանէն։ Այնպէս որ, ոչ միայն անգործը գործ չի գտներ, այլ աշխատողն ալ կը կորսնցնէ ապրուստի միջոցը։ Բազմաթիւ նամակներու կարգին, յիշենք հատ մը որ լայն գաղափար կուտայ կացութեան վրայ.

— «Երեք տարիէ ի վեր Ռընոյի գործարանը կ'աշխատիմ։ փետր. 16ին ինքնութեան թուղթս նորոգելու համար գրասենեակ տարի եւ գործարանի վկայականով միասին ղրկեցին Աշխատանքի նախարարութեան։ Դեռ թուղթերս չեկած, Մարտ 15ին հանեցին գործէ։ Ինքնութեան թուղթս ուզեցի. «Գնա՛ Աշխատանքի Նախարարութենէն փնտռէ՛», ըսին։ Գացի, 2—300 հոգի խռնուած էին դուռին առջեւ. ներս մտնելը՝ անկարելի։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս։ երեք զաւակ ունիմ, 13, 9 տարեկան եւ 4 ամսուան։ Հայաստանն ալ դուռները ամուր փակած է մեր առջեւ։»

Երէկ ճիշդ այս խնդիրը կը յուզէր մեր ընկերվարական պաշտօնակիցը, Le Populaire. Կառավարութիւնը հրահանգած է գործադրել 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքը, որուն 64րդ յօդուածը կ'ըսէ,

— «Արգիլուած է ո՛եւէ մէկուն գործածել՝ օտարական մը որ չունի «աշխատաւոր» մակագրութեամբ ինքնութեան թուղթ»։

Այս կարգադրութիւնը եղած է՝ տեղացի աշխատաւորները պաշտպանելու համար։ «Ամէն նորեկ պէտք է պարտաւորապէս աշխատանքի պայմանագիր մը ներկայացնէ, վաւերացուած՝ Տեղաւորման Գրասենեակին կողմէ։ Բայց, եթէ այդ օտարականը Ֆրանսա կը գտնուի աւելի քան ութ ամիսէ ի վեր...»։

Եւ մեր պաշտօնակիցը օրինակներ ալ կուտայ։ Օտարականներ կան որոնք աշխատանքի պայմանագիր ունէին։ Բայց, անկէ ի վեր գործատէր փոխած, եւ իրենց սկզբնական պայմանագիրը կորսուած են։ Կարգ մը հողագործներ դաշտերը լքած եւ քաղաքի մէջ գործ գտած են։ Երբ գործ կար, մարդիկ բարակը չէին նայեր։ Ցանցանքը իրե՞նցն է, եթէ այդպէս եղած են։ Յետոյ կան քաղաքական փախստականները, որոնք աշխատաւոր դառնալու հարկադրուած են եւ գործ գտած։ Եթէ կը պատկանին արհեստապետութեան մը ուր գործազրկութիւն կայ, Տեղաւորման Գրասենեակը չի վաւերացներ, հետեւաբար, ինքնութեան թուղթ չեն տար, աշխատաւոր մակագրութեամբ։ Անոնք պարտաւոր են վճարել 375 ֆրանք (այժմ 100). բայց երբեք աշխատանք չեն կրնար գտնել, նոյնիսկ եթէ գործազրկութիւնը դադրի։ Շատ-շատ, կրնան ներկայացնել իրենց գործատէրին մէկ վկայականը, որ հաստատէ թէ կրնայ նորէն գործ տալ։ Այդ պարագային ալ, պայման է որ Ֆրանսացին չտուժէ։

Ո՞ւր է այս մանուածապատ կացութեան ելքը։

Մեր պաշտօնակիցը բացարձակապէս մերժելով սահմանէն դուրս հանելու ծրագիրը, կ'առաջարկէ ընդունիլ իրական, փաստական վիճակը, «այսինքն, օրինապէս ընդհ. ներում շնորհել այն օտար աշխատաւորներուն որոնք Ֆրանսա մտած են 1926 Օգոստոս 11էն, նոր օրէնքէն առաջ»։ (Կ'ենթադրուի թէ անկէ վերջը եկողները անշուշտ ունին «աշխատաւոր» մակագրութիւնը)։ Աւելի պարզ խօսելով, «եթէ միայն մէկ տեղ կայ երկու բանւորի համար, մէկը Ֆրանսացի եւ մէկը օտար, թող Ֆրանսացիին տան գործը։ բայց, թող գործէ չհանեն օտարական մը որ կ'աշխատի։»

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլորովին անճար չեն օտարները, եւ անոնց հետ՝ մեր հայրենակիցները։ Ցաւը հոն է որ, հայ աշխատաւորը գլուխ չունի։ Զանազան մարմիններ պատահական ձեռնարկներ կը կատարեն, երբ դիմում ըլլայ։ Երբեմն ալ, աղքատ կամ դրամ կը բաժնեն, իբրեւ գերագոյն պարտականութիւն։ Ըսած ենք եւ կը կրկնենք,—առոնք դարման չեն չարիքին։ Եւ հայ աշխատաւորը գործ կ'ուզէ, ոչ թէ նպաստ։ Մեզի ուղղուած բոլոր նամակներն ալ այդ կէտը կը շեշտեն, եւ կը թելադրեն որ հաւաքական ձեռնարկ մը կատարուի, կարգ մը խնդիրներ կամ օրինական բծախնդրութիւններ հարթելու համար։

Ո՞վ պիտի կատարէ այդ գործը։ Հասկնալի է որ իշխանութեանց հետ բանակցելու խնդիր մը կայ այստեղ։ Եւ քանի որ արհեստակցական միութիւն չի պակսիր, եւ նոյն իսկ ընդհանուր ներկայացուցչութեան առաջարկ մը կը դրուի աշխատաւորական օրկանի մը կողմէ, հարկ է օգտուիլ պատեհութենէն։

Մեր պաշտօնական օրկանները տակաւին ուրիշ ելքեր ալ կրնան գտնել, եթէ միայն ուզեն հետաքրքրուիլ, եւ լրջօրէն ուսումնասիրել դատ մը, որ ընդհանուր, ժողովրդական է, ոչ թէ կարգ արհեստակցական։

Հաւատա՞նք թէ լուրջ փորձ մը կատարուի, գոնէ այս անգամ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ ԷԻՆ...

«Մշակ», Քալիֆորնիոյ շրջանի անջատուած ռամկավարներուն օրկանը, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (4 փետր.).—

— «Տոքթ. Ճ. Լ. Պարթըն եւ անոր համախոհները, գաղտնի եւ հրապարակաւ, շարունակ «մոլորեցնել» աշխատեցան ամերիկեան առաջնորդները ի նպաստ Լօզանի դաշնագրին։

«Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը», կ'ըսէ Տոքթ. Պարթըն, «կարելի է իրականացնել միայն ի վնաս Թուրքիոյ, իսկ սակայն արդարութիւն պիտի չըլլայ Թուրքիոյ համար»։

«Ո՞ւր էր արդարութիւն փնտռող Աստուծոյ այդ պաշտօնեան, երբ հարիւր հազարաւոր անմեղ հայ մանուկներ հազարաւոր կանգուն բարձր ժայռերէն վար կը թափուէին եւ ողջ ողջ մեծ փոսերու մէջ կը թաղուէին։ Ո՞ւր էր այդ պաշտօնեան, երբ հարիւր հազարաւոր Հայեր աքսորի եւ ցաւի ճամբաներէն կ'անցնէին։ Եւ երբ այսօր Աստուծոյ արդար մէկ հատուցումը կը գործադրուի ամերիկեան ժողովուրդէն, գետնէն բողոքող անմեղ զոհերու արեան վրայ միսիոնար մը, եւ այն ալ Աստուծոյ պաշտօնեայ մը ինքզինք կը տրամադրէ Թուրքերու պաշտպանութեան։»

Հետաքրքիր էր իմանալ թէ հայանուն Պարթընները ալ բաժին ունի՞ն այս խօսքերէն...

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը գրեն «Ազդակ»ի.—

Մօտաւորապէս հինգ ամիսէ ի վեր առեւտրական եւ տնտեսական խիստ ծանր կացութեան մը մատնուած է այս երկիրը, որ կարծես լոկ զբօսաշրջիկներու երկիր մը եղած ըլլար, կանաչ տոլարներու կարօտը քաշող։ Սնանկութիւնները, թէեւ քանի մը շաբաթէ ի վեր թեթեւցած կը թուին, սովորական գործի մը կարգն են անցեր։ Պաղեստինի գլխաւոր քաղաքներէն՝ Եաֆայի, Հայֆայի, Երուսաղէմի մէջ ամէն շաբաթ գրեթէ չորս հինգ խանութ կամ առեւտրական հաստատութիւններ սնանկ կը հռչակուին։ Գործաւոր դասակարգը օրէ օր իր օրավարձէն զրկուելով, անել եւ ողբալի վիճակի մը կը մատնուի։ Մէկ խօսքով՝ անգործութիւնը սպառնական կը դառնայ հետզհետէ։ Կառավարութեան կողմէ ջանքեր եւ ճիգեր ի գործ կը դրուին, դարման մը տանելու համար այս վիճակին։ Սիոնականներու հըրեայ կազմակերպութեան Պաղեստինի գործադիր մարմինը, մասնաւոր ծրագիրներ մշակելով զբաղած է այս պահուն, անգործութեան առաջքը առնելու նպատակով։

Այս ցաւալի վիճակը իր դառն անդրադարձումը ունի նաեւ մեր երիցս քաշկռտուած եւ երկիրէ երկիր բշուած գաղթական հայրենակիցներուն վրայ։

Ատենէ մը ի վեր Անդրյորդանանի մէջ «Սեւ թաթ» անունով կազմակերպութիւն մը երեւան ելած է։ Այս գաղտնի կազմակերպութիւնը, կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մահուան սպառնագրեր ղրկելով, դրամական պահանջներ ներկայացուցած է։ Հակառակ կառավարական հսկողութեան եւ խուզարկութեան, կազմակերպիչներն ու հեղինակները ցարդ երեւան չեն հանուած։ Կը կարծուի թէ համայնավարական աջակցութիւն վայելող կազմակերպութիւն մըն է։ Զանազան սպառնագրերու շարքին, Անդրյորդանանի էմիրն ալ ստացեր է նմանօրինակ սպառնագիր մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագիրը

Սովիէթներու արտաքին առեւտուրի Պոլսոյ ներկայացուցիչը Պ. Եուրիէֆ, հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին մասին.—

«Դաշնագիրը քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտով մեծ օգուտներ կ'ապահովէ. ասկէ զատ, ան աստիճան մը եւս ամրապնդած է երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող քաղաքական յարաբերութիւնները։ Թուրքիոյ հետ կնքած այս դաշնագրով, Ռուսիա իր առաջին արեւելեան դաշնագիրը կնքած եղաւ։ Դաշինքը մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի այն տեսակէտով որ, Թուրքիոյ անկախութիւնը ամէնէն առաջ ճանչցուած է Ռուսիոյ կողմէ։ Միւս կողմէ այս դաշնագրով լուծուած են երկու երկիրներու միջեւ ցարդ գոյութիւն ունեցող բոլոր վէճերն ու դժուարութիւնները։

«Թուրքիա կը ճանչնայ սովիէթական առեւտրական ներկայացչութիւնները եւ Թուրքիոյ մէջ անոնց ունեցած կարգ մը մասնաճիւղերը։ Ասկէ զատ առեւտրական ներկայացուցիչն ու անոր երկու օգնականները դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան իրաւունքները պիտի վայելեն (Ծ. Խ.— Ներկայիս այս իրաւունքը կը վայելեն առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Եուրիէֆ եւ իր երկու օգնականները Պ. Պ. Շահվէրտեան եւ Իպրահիմօֆ)։ Միւս կողմէ առեւտրական ներկայացուցչութեան էնկիւրիի կեդրոնն ու Պոլսոյ մասնաճիւղը եւս անձեռնմխելի պիտի ըլլան։

«Սովիէթական եւ թրքական նաւերը փոխադարձաբար եւ ազատօրէն պիտի կարենան ռուսական եւ թրքական նաւահանգիստները հանդիպիլ։ Այս առթիւ, երկու պետութիւնները յանձն առած են իրենց նաւահանգիստները հանդիպող շոգենաւերը ենթակայ պահել տեղական շոգենաւերու ենթակայ եղած մաքսային օրէնքներուն։

«Դաշնագրի պայմաններուն համաձայն, սովիէթական ազգ. ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերը, (քարիւղ, չիմէնթօ, քաուչու եւլն.) առանձին առանձին իբրեւ ընկերութիւն պիտի արձանագրուին, եւ իբր անկախ ընկերութիւններ Թուրքիոյ մէջ մասնաճիւղեր բանալով գործունէութեան պիտի լծուին։ Դաշնագիրը գործադրութեան պիտի դրուի վաւերացումէն ամիս մը յետոյ։ Յոյս ունիմ որ, Ապրիլի սկիզբը կը վաւերացուի, եւ Մայիսի սկիզբը գործադրութեան կը ձեռնարկուի։ Նկատելով որ արտածումի եղանակը գրեթէ անցած է, դաշնագրին օգուտները ամէնէն աւելի առաջիկայ աշնան պիտի զգացուին։

«Դաշնագրին ստորագրութեան մեծ կարեւորութիւն կուտամ, նկատելով որ ան անգամ մը եւս պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող ամուր կապերը։»

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ ՀԱՐԹՈՒԵԼՈՒ ՎՐԱՅ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Փարիզի, Հռոմի, Լոնտոնի եւ Պերլինի միջեւ խօսակցութիւնները շարունակուեցան առջի օր եւս իտալեւսերպ վէճը խաղաղութեամբ կարգադրելու համար։ Պուան դարձեալ ընդունեց Իտալիոյ, Սերպիոյ եւ Անգլիոյ դեսպանները։ Լորտ Քրիւի այցելութիւնը ցոյց կուտայ թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կրցած են կարգադրութեան եղանակ մը գտնել՝ առանց դիմելու Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւախոհութեան։

Օրուան կարեւոր խնդիրն է Եուկօսլաւ կառավարութեան առաջարկը միջազգային զինուորական քննիչ մարմին մը ղրկելու մասին ալպանական սահմանը՝ տեսնելու համար թէ ճի՞շդ են Իտալիոյ վերագրումները՝ զինուորական պատրաստութիւններու մասին։ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայն են այս տեսակէտին՝ եթէ Իտալիա ընդունի։

Պելկրատի մէջ այս առաջարկին մասին տակաւին Իտալիոյ պատասխանին կը սպասեն։ Անդրալպեան գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, Իտալիա շատ տրամադիր չէ ընդունելու այսպիսի առաջարկ մը, առարկելով որ Սերպիա արդէն ժամանակ ունեցաւ իր զօրքերը սահմանէն ետ քաշելու, այնպէս որ արդէն շատ ուշ է այդպիսի քննութիւն մը կատարելու համար։ Ասկէ զատ, կայ նաեւ Գերմանիոյ օրինակը. հակառակ միջազգային զինուորական հակակշռի մարմիններու ներկայութեան, Գերմանիա կրցաւ ուզածին պէս զինուորական պատրաստութիւններ տեսնել։

⁂ Իտալական թերթերը ալպանական այս վէճին առթիւ կարգ մը թշնամական վերագրումներ կ'ընեն Ֆրանսայի։ Այսպէս, «Թրիպունա» կը գրէ թէ Մարտ 16ին Ֆրանսացիէ մը ստացած է նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ տասնըմէկ սերպ եւ չեխոսլովաք կարեւոր անձնաւորութիւններ, բոլորն ալ ֆրանմասօն, Դեկտեմբերի վերջերը Փարիզի մէջ գաղտնի ժողով մը գումարած են, նախագահութեամբ նախկ. սերպ նախարարի մը։ Ժողովին մէջ որոշուած է ալպանացի կարգ մը կաթոլիկ քահանաներու օժանդակութեամբ ապստամբական շարժում մը կազմակերպել՝ սահմանին վրայ խռովութիւններ յարուցանելու եւ Իտալիոյ միջամտութիւնը առաջ բերելու նպատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ինչպէս կը յիշուի, կոմունիստ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենց անցեալ տարի Սեպտեմբերին, փողոցին մէջ, անպարկեշտ առաջարկ մը ըրած էր հայ օրիորդի մը եւ մերժումի հանդիպելով, ատրճանակ քաշած։

Երեւանի դատարանը երեք տարի պատիժ սահմանեց այս արարքին համար։ Այժմ «Խորհրդային Հայաստան»էն (9 Մարտ) կ'իմանանք թէ՝ դեկտ. 29ին, Չարենցի կնոջ հիւանդութեան եւ մահուան առթիւ, 7 օր արձակուրդ տրուած է անոր։ Յետոյ, «Չարենցի հոգեկան առանց այն ալ խանգարուած վիճակին օգնեց անոր կնոջ անակնկալ մահը։ Անոր հոգեկան վիճակը այնքան վատթարացաւ, որ անհնար դարձաւ կալանքի տակ պահել։ Պրոֆ. Արզումանեանի նախագահութեամբ եւ բժ. Գրոյի եւ բժ. Լուսինեանի անդամակցութեամբ կազմուած բժշկական յանձնաժողովը Յունուար 8ին քննելով Չարենցի հոգեկան վիճակը, գտաւ որ զայն յառաջիկային կալանքի տակ (բանտ) պահելը վերջնականապէս կը քայքայէ անոր առողջութիւնը»։

Այս հիման վրայ, Երեւանի գլխաւոր դատարանը Յունուար 18ին որոշեր է բանտարկութեան փոխարէն հաստատել «հարկադիր բժշկութիւն», բանաստեղծը ուղարկելով սանատորիոմ մը։

ԱԶՄԻ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ցխրահռչակ Ազմի պէյ, Իթթիհատին օրով Պոլսոյ ոստիկանական սնօրէն եւ պատերազմի ընթացքին Պէյրութի կուսակալ, Թուրքիայէն անցած է Պէյրութ։ Սուրիական թերթ մը՝ «Օրիան» կը գրէ.— Մեծ անակնկալ մը եղաւ Պէյրութի փողոցներուն մէջ վերերեւումը Ազմի պէյի, որուն անձին հետ կապուած են մեծ պատերազմի ընթացքին գործուած բոլոր խժդժութիւնները։ Մեզի համար անհասկնալի կը մնայ թէ ի՛նչպէս արտօնուած է յիշեալը ոտք դնել ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ այս երկիրը։ Պէյրութի գլխուն եկած բոլոր դժբախտութեան հեղինակն ըլլայ այն թէ ճէմալի ձեռքը պարզ գործիք մը՝ ժողովուրդը կեղեքելու համար, իր ներկայութիւնը անհանդուրժելի է Պէյրութի քրիստոնեայ եւ իսլամ բնակչութեան»։

Ու կը պահանջէ պատկանեալ իշխանութիւններէն որ Ազմի Անատոլու վերադառնայ «ամենակարճ ճամբով»։

Արաբերէն «Ահրար» եւ «Ահվալ» թերթերն ալ նոյն պահանջը կը դնեն։ «Ահրար» իր խմբագրականին մէջ կ'ըսէ.

—«Մենք չենք կրնար մոռնալ պատերազմի ժամանակ Ազմիի մեր վրայ գործ դրած ճնշումները, որոնք աւելի սոսկալի էին քան ճէմալ փաշայի ըրածները։ Ան Թուրքիոյ մէջ Թուրանականութեան հիմը դնող չորսերէն մէկն է։ Ճէմալ մեր քաղաքին մէջ կախաղաններ թողուց, իսկ Ազմին՝ սով, աւեր եւ կախաղան։ Մարդիկ այնքան կը վախնային Ազմիէն, որ անոր չտեսնուելու համար, իրենք զիրենք տուներու մէջ կը բանտարկէին։»

Պէյրութի իսլամ երեսփոխան հայատեաց Օմար Տաուգ, ինչպէս նաեւ մեծահարուստներ Ֆէրճ եւ Թրօտ հացկերոյթներ տուած են Ազմիին։

Կը կարծուի թէ Ազմի քաղաքական որոշ պաշտօնով գացած է Պէյրութ։

Ինչպէս կը յիշուի, անցած տարի Իթթիհատականներու դատին պահուն, Ազմի անպարտ արձակուած էր։

ՌՈՒՍ. ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Մարտ 12ին լրացաւ Ռուսաստանի Մեծ Յեղափոխութեան տասնամեակը։

Ռուս մամուլը, բնականաբար, լայնօրէն զբաղւեց այդ տարեդարձով։ Անգամ բոլշեւիկները այդ օրը տօնեցին շքեղ հանդէսներով ու յոբելինական հրատարակութիւններով։ Մարդիկ, որոնք դահիճը դարձան այդ յեղափոխութեան, արեան մէջ խեղդեցին ու սպաննեցին նրա բոլոր նուաճումները, այժմ կուրծք են ծեծում՝ ցոյց տալու համար, թէ իրենք մեծագոյն յարգողն են այդ յեղափոխութեան։ Շնական կարելի է լինել, բայց ա՞յդ աստիճանի...

Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը միայն Ռուսներինը չէ, նա հետեւանք էր Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդների թափած ճիգերի։ Նրա լուսաւոր ու մութ արդիւնքները սեփականութիւն են նոյն այդ ժողովուրդների։ Եւ հայ աշխատաւորութիւնն եւս իր հոգու եւ մտքի, իր աշխատանքի եւ արեան մասնիկը ունի նրա մէջ։

Շատ կիրք է դիզուած դեռ փետրուարեան (*) յեղափոխութեան շուրջ։ Նրա դերակատարներից շատերը տակաւին շարունակում են կենդանի քաղաքական պայքարը եւ, հետեւաբար, հանդիսանում են այս կամ այն կուսակցութեան գործիչը։ Այսպիսի պայմաններում խիստ դժուար է տալ առարկայական գնահատանքը կատարուած դէպքերի եւ նրանց մասնակից դէմքերի։ Եւս առաւել, որ յեղափոխութեան թշնամիներն աջից ու ձախից, փրփուրը բերաններին, առանց յոգնելու շարունակում են տարածել սուտ ու զրպարտութեան թոյնը, յեղափոխութեան եւ նրա գործիչների մասին։

Հատորներ են գրուել ու տակաւին պիտի գրուեն, բայց փետրուարեան յեղափոխութեան պատմութիւնը մնում է դեռ չգրուած։ Իսկ գաղութահայ ընթերցող զանգուածների մեծ մասի համար նա բոլորովին անծանօթ նիւթ է, թերեւս, աւելի քիչ ծանօթ, քան, օրինակի համար, քաջամարտիկ զօրավարների կռիւները Չինաստանում, որոնցմով լեցուն են թերթերի էջերը։

Ներկայ յօդուածի նպատակն է տալ ամփոփ պատկերը Ռուսաստանի յեղափոխութեան։ Լրագրական նեղ էջերում հնարաւոր չէ պատմութիւնը, այդ իսկ պատճառով մենք պիտի սահմանափակուինք միայն ընդհանուր ակնարկներով։

Փետրուարեան յեղափոխութիւնը կոչւում է նաեւ երկրորդ յեղափոխութիւն։ Առաջինը տեղի ունեցաւ 1905ին, իբրեւ անմիջական հետեւանք պարտութեան ճափոնական պատերազմի մէջ։ Այն ժամանակ, սակայն, ցարիզմին յաջողւեց սանձահարել ժողովրդական տարերքը եւ պոչատ սահմանադրութեամբ՝ պահպանել միապետութեան գահը։

Վերջին յեղափոխութիւնն էլ ծնունդ առաւ պատերազմից։ Երեք տարուայ պատերազմի արհաւիրքներից ու աղէտաւոր նահանջներից գազազած՝ ռուս ժողովուրդը ըմբոստացաւ անզուսպ մոլեգնութեամբ, եւ ցարիզմի գահը ճարճատեց ու խորտակուած ինկաւ։ Արդէն իսկ փտած էին այդ գահի հիմքերը։ Ցարական պալատը դարձել էր անբարոյականութեան որջ։ Նրա մէջ բոյն էին դրել զանազան բախտախնդիրստահակներ, Ռասպուտինի պէս թշուառականներ, որոնք օգտագործելով թագուհու միամտութիւնն ու թագաւորի կամազրկութիւնը՝ իշխանութիւնը դարձրել էին գործիք մի փոքրիկ ու զազրելի սակաւապետութեան ձեռքին։ Մինչ երկիրն ու բովանդակ ժողովուրդը՝ ուժերի գերագոյն լարումով՝ տանում էին պատերազմը, իշխանութեան գլուխ կանգնած մարդիկ զբաղուած էին ներքին դաւերով, աթոռի կռւով, պետական գանձը թալանելով։ Նախարարները փոխւում էին մէկը միւսի յետեւից. նախարարներ նշանակողը փաստօրէն Ռասպուտինն էր՝ մի տգէտ, հազիւ անունը գրել գիտցող մուժիկ, որ թագուհու սանձը բռնած՝ դարձել էր 150 միլիոն բնակիչ ունեցող եւ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը կազմող կայսրութեան ճակատագրի տնօրինողը։

Պետական Դուման, որ երկրի օրէնսդրական հիմնարկութիւնն էր համարւում եւ բաղկացած էր մեծ մասամբ աջակողմեաններից, միակ վայրն էր, ուր դեռ մերթ ընդ մերթ լսելի էր լինում ազատ խօսքը։ Բայց կայսերական պալատը նրա դէմ էլ միջոցներ ձեռք առաւ, կառավարութիւնը համարեա թէ հաշիւ չէր առնում նրան։ Միւս կողմից մամուլը դրուած էր դաժան գրաքննութեան տակ, ժողովներն արգիլուած էին, բանտերն ու աքսորավայրերը լիքն էին քաղաքական բանտարկեալներով։ Երկիրը ապրում էր գերագրգիռ մի վիճակ։

Այսպիսի պայմաններում՝ բնական է որ ամէն կողմից գլուխ էր բարձրացնում դժգոհութիւնը, որը սաստկացաւ, մանաւանդ, 1916ի վերջերին, երբ պարտութիւններն իրար յաջորդեցին արեւմտեան ճակատում, ռուս ժողովրդական տնտեսութիւնն սկսեց չդիմանալ պատերազմի քայքայիչ հարուածներին, 15 միլիոնից աւելի զօրաշարժի ենթարկւածների եւ թիկունքի զանգւածների մէջ ծայր տւեց բողոքը, յաճախացան ժողովրդական խմորումները, մանաւանդ, պարենաւորման հողի վրայ, հացի եւ զանազան մթերքների համար խանութների առջեւ կազմւած «պոչ»երը դարձան յեղափոխութիւնը հրահրող օջախներ։ Եւ հացի սակաւութեան պատճառով էլ բռնկեց յեղափոխութիւնը։

1917ի — հին տոմարով — փետրւար 28ին, երբ ամբողջ Ռուսաստանը ճզմւած ընկած էր ցարիզմի բիրտ կրունկին տակ, Պետրոգրատում, պայթեց յեղափոխութիւնը։ Անսպասելի, ինչպէս կայծակը պայծառ երկնքում։ Պարէնի ու հացի պակասը առաջ բերեց խմորումներ շուկաներում։ Ապա բազմութիւնը դուրս եկաւ փողոց։ Երեւացին կարմիր դրօշակներ։ Հնչեց յեղափոխական երգը։ Շարժման միացան եւ մայրաքաղաքի զօրքը։ Եւ Ռոմանովների ինքնակալութեան վիթխարի շէնքը փուլ եկաւ՝ խաղաթղթերից շինուած դղեակի պէս։ Կառավարութեան խեղճուկ ճիգերը փրկելու գահավիժող կայսրութիւնը անցան ապարդիւն։ Ո՛չ մի ձեռք չբարձրացաւ պաշտպանելու համար, երէկւայ հզօր ինքնակալին։ Ցարիզմը դարձել էր դատարկ հակիրթ կճեպ՝ անբովանդակ ու անկէտ։

Երկրի իշխանութիւնը անցաւ պետական Դումայի ստեղծած կոմիտէին ձեռքը։ Մռայլ, հարստահարուած, տգիտութեան եւ աղքատութեան, կեղտի ու ցեխի մէջ թաւալող Ռուսաստանի գլխին ծագեց ազատութեան արեւը։ Համաժողովրդական ցնծութիւնը անսահման էր։ 150 միլիոննոց երկիրը դարձել էր մի մարդ, մի հոգի և ապրում էր երջանկութեան բացառիկ օրեր։

Յեղափոխութիւնը եղաւ բոլորովին անարիւն։ Բռնապետութիւնը ընկաւ փտած ծառի պէս։ Ցարը ստորագրեց հրաժարականը։ Նրա յաջորդն եւս, Միխայիլը հրաժարւեց։ Առանց յայտարարելու՝ Ռուսաստանը դարձաւ Հանրապետութիւն։ Պետական Դումայի իշխանութեան զուգընթաց ստեղծւեց մի նոր իշխանութիւն՝ յանձին Պետրոգրադի բանւորական և զինւորական խորհրդի։ Աստիճանաբար յառաջ փոխադրւեց իշխանութեան ծանրութեան կեդրոնը։ Յեղափոխութիւնից ծնունդ առած առաջին կառավարութիւնը իշխան Լվովի նախագահութեան տակ՝ շատ շուտով զգաց, որ իր ոտքի տակի հողը սահում է։ Բուրժուազիայի եւ աշխատաւորութեան коалиция էր այդ կառավարութիւնը. սակայն, բուրժուազիան չէր հաւատում աշխատաւորութեան եւ աշխատաւորութիւնը՝ բուրժուազիային։ Եւ որովհետեւ յեղափոխութեան մղիչ ուժը աշխատաւորութիւնն էր, առաջին հերթին զօրքը, ապա՝ բանւորութիւնը եւ արմատական մտաւորականութիւնը, այլեւ յեղափոխութեան նշանաբանները արտայայտում էին աշխատաւորութեան դաւանանքները։ Այդ պատճառով հակամարտութիւնն այդ երկու հոսանքների միջեւ երթալով սրւեց, լայնացաւ, խորացաւ եւ հասաւ այնտեղ, որ բուրժուազիան քաշւեց մի կողմ եւ բովանդակ իշխանութիւնը անցաւ աշխատաւորութեան ձեռքը։ Այդ իշխանութեան կրողն էր Ա. Քերենսկիի ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որ կազմւած էր գլխաւորապէս ընկերվարականներից եւ գործում էր յենւած՝ բանւորական եւ զինւորական խորհրդների վրայ։ Ինքը Քերենսկին ռուսական յեղափոխութեան խորհրդանիշն էր։

Իշխանութիւնը, սակայն, անասելի ծանր ժառանգութիւն էր ստացել հին ռէժիմից, — պատերազմը եւ քայքայւած ժողովրդական տնտեսութիւնը։ Այս երկու ազդակները եղան ցարիզմի գերեզմանափորներն ու յեղափոխութեան յաղթանակն ապահովողները։ Միաժամանակ նրանք հանդիսացան եւ նոր ռէժիմի վիրաւոր կողմը։ Ցարիզմը տապալող ժողովուրդը տենչում էր ազատւել պատերազմից, որը սկսել էին «ցարը, կալւածատէրերն ու բուրժուաները», սակայն նոր իշխանութիւնն էլ կանգնած էր պատերազմը մինչեւ պատուաւոր վախճանը հասցնելու տեսակէտի վրայ։ Գիւղացիութիւնը որ տիրացել էր ազատութեան, ցանկանում էր անմիջապէս ստանալ եւ հողը, այն ինչ կառավարութիւնը հողային հարցի լուծումը կապում էր Սահմանադիր Ժողովի հետ։ Միւս կողմից, ծայրայեղ տարրերը խաղում էին տգէտ զանգւածների թերահաւատութեան վրայ, գրգռում էին նրան պատերազմի եւ պատերազմի կողմնակից կառավարութեան դէմ։ Գոհ չէր եւ բուրժուազիան, որ վրդովւած նոր իշխանութեան ընկերային ծրագիրներից, դաւեր էր լարում նրա դէմ՝ նորից երկրին ղեկը իր ձեռքն առնելու եւ իր տիրապետութիւնն ապահովելու համար։

Հակասութիւնների այս խրճւած ցանցի մէջ վիճակւեց գործելու յեղափոխական իշխանութեան, եւ նա հերոսական ճիգերից եւ գերագոյն պայքարից յետոյ տեղի տւեց՝ անպատկառ խուժանավարութեան եւ ունեւոր դասերի բթամտութեան առջեւ։ Հոկտեմբերը կուլ տւեց փետրուարը։ Գարնան օրերին բացւած յոյսի ծաղիկները արմատախիլ արւեցին ու կոխոտւեցին հոկտեմբերի ցեխերի մէջ։ Անարիւն, ժողովրդական յեղափոխութիւնը վերածւեց մեծագոյն սպանդանոցի, ուր միլիոններ մէկ մէկի դէմ ելան ու գազանական բնազդով սկսեցին յօշոտել միմեանց։

Փետրուարեան յեղափոխութիւնը ժողովրդական յեղափոխութիւն էր։ Նա բռնկեց յանուն ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան, եւ նրա պարզած դրօշակը մինչեւ վերջ էլ մնաց անաղարտ։ Նա պարտւեց բիրտ ուժից, տգիտութիւնից, զզւելի խուժանավարութիւնից, միջոցների մէջ խտրութիւն չդնող աննկարագիր մի սակաւապետութիւնից։ Նա պարտւեց, բայց նրա գաղափարները կենդանի են եւ վաղը նորից պիտի դառնան պայծառ փարոսը ռուս ժողովրդի քաղաքական-ընկերային ճանապարհի վրայ։

Ս. Վ.

(*) Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը պայթեց Փետր. 28ին, այդ պատճառով նա կոչուած է փետրուարեան եւ հակադրուած է Հոկտեմբերեանին՝ բոլշեւիկների յեղաշրջումին։

Եղա՞ծը կեդրոնացնել Թէ նոր ուղի ընտրել

Բ.

Ցաւը պարզելէ ետք, խորհինք դարմանի մասին։

Նախ անհրաժեշտ է կազմել ձեռնհաս անձերէ վարիչ մարմին մը, ընկերային հիւանդութիւններուն դէմ պաշտպանութեան գործը վարելու համար։

Մեր կարծիքով, կարմիր խաչերն են որ պիտի ստանձնեն այդ ծանր հոգը, աջակցութեամբ անհատ բժիշկներու կամ բժշկ. միութիւններու հոն ուր կան։ Ներկայիս բոլոր երկիրներու Կ. Խաչերու գործունէութեան գլխաւոր առանցքը կը կազմեն ընկերային հիւանդութեանց դէմ պայքարը եւ անոնց զոհերուն օգնութիւնը։

Այդ պայքարը պէտք է տարուի երկու ուղղութեամբ — կանխել եւ բուժել։ Իրականին մէջ հիւանդներու դարմանումը կարեւոր օղակը կը կազմէ կանխարգել պայքարին, քանի որ հիւանդութեանց տարածման շատ մը բոյներ կը մարուին, ինչ որ առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի մասնաւորաբար Թոքախտին դէմ պաշտպանուելու գործին մէջ։

Հետեւաբար ընկերային հիւանդութեանց դէմ պայքարող ընկերակցութեան մը հիմը պիտի կազմէ կանխարգել պայքարը։

Ըսինք թէ մասնաշուած հիւանդութիւնները մեծ ծաւալ կը ստանան, շնորհիւ կարգ մը ընկերային պայմաններու։ Անոնց դէմ ծրագրուած ընկերակցութիւնը հազիւ թէ կարենայ բան մը ընել։ Սակայն չարիքին տարածման հիմնական ազդակ մըն է նաեւ ժողովուրդի այն խոր տգիտութիւնն ու անհաւատալի նախապաշարումները որոնք հսկայ պատնէշ մը կը կազմեն անոր առողջութիւնը բարելաւելու համար կատարուած ո եւ է աշխատանքի դէմ։ Որոշում, օրէնք եւլն. ոչինչ կրնան ընել, որքան ատեն որ այդ պատնէշը քանդուած եւ ժողովուրդը նախապէս պատրաստուած չէ։ Տեսէք Միացեալ Նահանգները, կառավարութիւնը միլիոններ կը ծախսէ ալքոլի գործածութիւնը բացարձակապէս արգիլող օրէնքը գործադրելու համար, եւ սակայն անոր գործածութիւնը հազիւ թէ նուազած է։ Մինչդեռ Շուէտ-Նորվէկիոյ մէջ, ուր որոշ չափով թոյլատրուած են ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը, անոնց սպառումը հետզհետէ կը նուազի, որովհետեւ ժողովուրդին մէջ լայն փրօփականտ կը մղուի անոնց վնասները ծանօթացնելու համար։

Ուրեմն, ընկերային հիւանդութիւններուն դէմ արդիւնաւոր պայքար մղելու համար, նախ պէտք է ժողովուրդը լուսաւորել, ծանօթացնելով անոնց ծագումը, տարածման պատճառները, հետեւանքներն ու դարմանը, ժողովուրդին բժշկական-առողջապահական դաստիարակութիւնը, ահա մեր միակ բայց ամէնէն օգտակար զէնքը։

Այդ դաստիարակութիւնը կ'ըլլայ բերանացի, գրաւոր եւ գործնական փրօփականտով, այսինքն թռուցիկներով, գրքոյկներով, դասախօսութիւններով եւ կարելիութեան պարագային այցելու հիւանդապահուհիներու միջոցաւ եւլն.։

Մամուլը, առանձնապէս, կրնայ մեծ դեր կատարել այդ ուղղութեամբ։ «Բուժանք» այդ նպատակին կը ծառայէ։ Դժբախտաբար ան չի կրնար ընթերցող լայն հասարակութիւն մը ապահովել։ Առօրեայ մամուլը այդ տեսակէտով լիովին գոհացում կու տայ անոր, օրուան կեանքի նուիրուած գրութեանց եւ լուրերուն կից կը հրատարակուին առողջապահական յօդուածներ։ Հատակտոր, պատահական յօդուածներ մեծ արժէք չեն ներկայացներ։ Պէտք է այդ աշխատանքը վարել այնպէս ինչպէս կ'ըլլայ Հոլանտայի մէջ, այսինքն բժիշկ աշխատակիցներու պատրաստել տալ առողջապահական-բժշկական որոշ ուղղութեամբ յօդուածներ. խորհուրդներ եւլն. եւ զանոնք պարբերաբար եւ սիստեմատիկ կերպով հրատարակել ամբողջ հայ մամուլին մէջ։

Փրօփականտի գործին իրենց օգտակար աջակցութիւնը կրնան բերել բժիշկներէ զատ, ուսուցիչներն ու կրօնաւորները, որոնք միշտ հասարակութիւն մը ունին, պատրաստ՝ զիրենք ունկնդրելու։ Դեռ վերջերս Հայր Սանսօն, որ իր պերճախօս քարոզներով ամբողջ Ֆրանսայի մէջ հռչակ հանած է, իր քարոզներէն մէկուն նիւթ ընտրած էր Թոքախտին դէմ պայքարը։

Երկա՛ր եւ յոգնատանջ աշխատանք է այն, բայց միակ արդիւնաւորը։ Քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ահագին աշխատանք կը թափուի այս ուղղութեամբ ու միլիոններ կը ծախսուին թէ պետութեան եւ թէ յատուկ ընկերութիւններու կողմէ, որոնց աջակցութիւնը դիւրին է ապահովել։

*
* *

Ընկերային հիւանդութեանց դէմ պայքարի երկրորդ հիմը կը կազմէ հիւանդներու դարմանումը, նախ փրկելու համար եւ երկրորդ մարելով հիւանդութեան վառարանները, վարակումէ զերծ պահելու համար անոնք որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունին կամ կրնան ունենալ մասնաշուած հիւանդութեանց զոհերուն հետ։ Այս ալ արդէն կանխարգել գործունէութեան մաս կը կազմէ։

Անմիջապէս մէջտեղ կու գայ անողոք հարցականը. ինչպէս պիտի կրնանք հայթայթել հիւանդներու դարմանումին անհրաժեշտ նիւթական միջոցները։

Ալքոլամոլութեան, վիժեցումի եւ մանուկներու մահացութեան դէմ միայն մէկ միջոց կրնանք տրամադրել՝ փրօփականտը, ժողովուրդին դաստիարակութիւնը։

Այս անհրաժեշտ դաստիարակութենէն զատ, դարմանումի կարօտ են մասնաւորաբար սեռային հիւանդութիւններէ վարակուածներն ու թոքախտաւորները։

Սեռային վեներական ախտերով տառապողներու դարմանումը դժուարութիւն մը չի ներկայացներ նիւթական տեսակէտով։ Անոնք ընդհանրապէս ի վիճակի են աշխատելու, իրենց ապրուստը շահելու եւ անձնական միջոցներով դարմանուելու։ Հիւանդութիւնը անոր արգելք չըլլար։ Հակառակ պարագային, կրնան ձրի դարմանուիլ պետական հիւանդանոցներու եւ յատուկ բուժարաններու մէջ։ Այս տեսակէտէն Ֆրանսայի մէջ ամէն դիւրութիւն կը տրուի։ Ծրագրուած ընկերութեան կը մնայ պէտք եղած տեղեկութիւնները տալ այդ հիւանդութեանց զոհերուն եւ շեշտել դարմանուելու անհրաժեշտութիւնը թէ իրենց եւ թէ իրենց շրջապատներուն համար։

Դժբախտաբար այս պատեհութիւնները չկան հայ Թոքախտաւորներուն համար։ Ամէն դուռ փակուած է անոնց առջեւ եւ անոնք ձգուած են իրենց կործանիչ բախտին։

Ի՞նչ կարելի է ընել այս դժբախտներուն համար։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿ Մ[...]
ՅՈՒՍԱԽԱԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ[...]

Հայաստանէն յուսախաբ
բաղդարձած հայ կոմունիստ
մեզի ղրկած է իր տպաւո[...]
թիւնները։ Կը հրատարակ[...]
յապաւելով կարգ մը մանրա[...]
սութիւններ, որոնք աւելի
մթագնեն պատկերը։ Բայց [...]
գրողը ներկայացնենք, իր [...]
բառերով.—

«1919ի վերջերը մ[...]
Ամերիկեան United Commu[...]
Partyին, նաեւ առաջին [...]
կական մասնաճիւղը կազմ[...]
ցինք Ֆիլատելֆիայի մէջ, մ[...]
նոյն ժամանակ։ Մինչեւ այս[...]
եղած եմ կոմունիստ, վարել[...]
պատասխանատու պաշտօ[...]
ներ հայկական ճիւղին մէջ։

Ի՛նչ ՍՈՐՎԵՑԱՅ ՀԱՅԱՍՏ[...]
ՆԻ ՄԷՋ.— Ինձ պարտք կը հ[...]
մարեմ տալ քանի մը տեղե[...]
թիւններ, որոնք խիստ շահեկ[...]
օգտակար կրնան ըլլալ արտա[...]
սահմանի մէջ ապրող Թրքա[...]
հայերուն։

Ես մոռցեր էի, որ կը պատ[...]
կանիմ հայ ազգին այն ժամ[...]
նակէն ի վեր որ ընկերվար[...]
թիւնը իմէալ ըրի, նպատա[...]
հասնելու համար։ Եւ երբ [...]
յաստան կ'երթայի աղցեալ [...]
իմ լեզուով օգտակար ըլլալ [...]
սիրած գաղափարիս մարմ[...]
էի ոգեւորուած։

Մտայ Հայաստան, յոյս[...]
խորտակուեցան։ Տեսայ որ իմ [...]
սած հայերէնը ծիծաղելի է [...]
ղացիներուն համար, եւ ես [...]
զգացի ինքզինքս եւ իմ պա[...]
ըլլալս յայտնեցին ինծի։

Քիչ ժամանակ մնալէ յետ[...]
սորվեցայ որ ես կը պատկա[...]
Հոռհոռներու ընտանիքին։ Իմ [...]
կամաց, կամաց ստեղծուեցաւ [...]
տեղւութեան ոգի հանդէպ [...]
ցիին, որ ինծի կը նայէր [...]
աչքով։

Քեզի՛ եմ, Թրքահա՛յ, գրա[...]
Հայաստանի յոյսով ես ապ[...]
եւ գէպի այն աշխարհը պիտի [...]
թաս, չմոռնաս իմ ըսածները։

Ազատ, անկախ Հայաստան[...]
որ պիտի մտնես, այլ ռուսակ[...]
նահանգ մը, որ ռուսական սու[...]
ներով կը պաշտպանուի, իսկ այ[...]
ուան հայ իշխանութիւնը ռուսա[...]
կան դաստիարակութիւնը ստա[...]
հին ցարական ձեւով, այնպէս [...]
կը կառավարէ երկիրը։ Եթէ [...]
նիւ խօսք ունիս, պէտք է [...]
պահես եւ եթէ բողոք ունիս, պէտ[...]
է լուռ մնաս։

Հո՛ն քու Թրքահայ հայր[...]
նակիցներդ շատ աւելի կը [...]
պին, որովհետեւ հայերէն [...]
գիտեր, որովհետեւ ռուսերէն [...]
գիտեր, որովհետեւ ինք[...]
թիւն չունին ոչ մէկ պաշտօ[...]
թեան հետ, եւ լքուած են իր[...]
բախտին։

Հո՛ն քու ազգակիցներդ [...]
որ առանց դրամի են մնացեր [...]
տին մէջ, տաք արեւին տակ [...]
խայթուին մժեղներէ, եւ [...]
նաւոր ջուրը մալարիայի մ[...]
ները կը լեցնէ անոնց [...]
իսկ քիչ մը փող ունեցող հայ[...]
նակիցներդ քաղաքի մէջ կա[...]
ներ (բուտկա) շինած իրենց [...]
ցած արհեստով կը զբաղին, եւ [...]
րին քանի մը անգամ, իրենց [...]
ղաւարները կանակը առած [...]
տեղափոխեն ուրիշ տեղ մը, [...]
մաձայն կառավարութեան [...]
յուսաս բանւորա-գիւղացիակ[...]
խանութեան տակ ան ալ հան[...]
ապրիլ։ Այդ բանւորագիւղացի[...]
կառավարութիւնը անուանակ[...]
անոր տիրապետութեան տակ [...]
ւորը ստրուկ եւ գիւղացին [...]
տեններու մէջ չոր հացով կ'ապ[...]
Ո՞վ կը համարձակի խորհ[...]
դային աշխարհին մէջ, «բա[...]

...«...բագիւղացական» կառավարու-
թեան տակ, բանուորի շահերու ժա-
մին խօսիլ։ Դուն Թրքահայ, որ
...ըմբոստ ես մեծցեր, դուն որ ա-
...ելի ազատ երկիրներ ես մտան
...եկեր, եթէ սխալիս եւ բողոքի
...ձայն բարձրացնես, վա՜յ քեզ։
Ամէն ազգարարութիւն թերեւս
...ըլլայ, սակայն գզուշացիր երկրորդ
անգամ միեւնոյն սխալը կրկնելէ։
Թէ փոխանցման շրջանէ այս-
...որ, թէ այս կարգերը կամուրջը
պիտի ըլլան վաղուայ կոմունիս-
...մի իրականացման, առասպելներ
...են։ Մենք որ չէինք տեսեր խոր-
հրդային Հայաստանը, Ռուսիան,
մեզ քնացնելու համար շատ լաւ
«նանի» էր այս։ Սակայն տեսնող
եւ ապրողին համար դայրոյթ կը
պատճառէ այսպիսի խեղկատա-
կութիւն մը։

Հօկի պատուիրակները, որ նոր
վերադարձան Ամերիկայէն, իրենց
տան մէջ կը ծիծաղէին քու
վրադ, դուն որ յարգանքով վար-
...եցար եւ լաւ հիւրանոցներու
մէջ հիւրասիրեցիր զանոնք, ճա-
շասեղաններ տուիր... Եւ իրաւունք
ունին։ Անոնք խօսեցան։ Կուլտու-
րայի տան մէջ, մեր տգիտու-
թիւնը պարզեցին ներկաներուն,
...ոք քրքիջներով կը լեցնէին
...սրահը։

Ես ճանչցայ «խելացի»ները
եւ սորվեցայ ուրիշ շատ բաներ։
...ոմունիզմը, «ազատութիւն», բան-
...որա-գիւղացիական կարգ ու սար-
...քը, ռուսահայ ու թրքահայ
...բառերը։

Կը խօսիմ տակաւին։

ՊՕՂՈՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Ուկրայինան դարեր առաջ
...ի կերպով է միացուած Ռուս-
...աստանին եւ դարեր շարունակ
...յմու պայքար է մղած իր ա-
...տագրման համար։ Կարմիր
...ժեքհակալութեան եւ մէկ ու
...ժան Ռուսաստանի քաղա-
քականութիւնն հետապնդող Մոս-
կուան բռնի ուժով միացուց զայն
Խորհրդային Միութեան՝ խաչ
քաշելով անոր վերահաստատուած
անկախութեան վրայ։

Ահա թէ ինչու համար այժմ
Ուկրայինան ամէն կերպ կ՚աշ-
խատի օր առաջ ազատագրուիլ
կարմիրներու լուծէն եւ հիմնել
իր ազգային անկախ պետականու-
թիւնը։ Իրենց ազատագրումը
փութացնելու համար Ուկրայի-
նացիները պրոպագանդ կը մղեն
թէ խօսքով եւ թէ գրչով։ Միւս
կողմէ, կ՚աշխատին սեփական ազ-
գային մշակոյթի հիմք դնել եւ
մէն կերպ արժեցնել զայն։ Ար-
դէն իսկ ուկրայինեան դպրոցնե-
րուն մէջ դասաւանդութեան լե-
զուն մայրենին է։ Հիմնար-
կութիւններու գործավարութեան
լեզուն ալ ազգային-տեղա-
կան է։

Ազատ եւ անկախ Ուկրայինա
ունենալու գաղափարն այնքան
խոր արմատներ է ձգած, որ ան-
գամ Ուկրայինացի նշանաւոր
տեսաբան պոլշեւիկներն այդ
«փորձութիւններուն» ալ չեն
կրնար դիմադրել։ Ուկրայինա-
ցիին համար, ամէն բանէ վեր՝
իր հայրենիքը կայ։ Անոր համար
իր ազգային արժէքները Մոս-
կուայի համեմատութեամբ՝ ա-
մենակատարեալն է։

Ահա յայտնի կոմունիստ
Փրոֆ. Մ. Գրուշեւսկիի մէկ յօդ-
ուածը՝ քաղուած «Իզվեստիա»էն,
Ուկրայինական ազգային բանաս-
տեղծ Շեւչէնկոյի մասին, անոր
մահուան 66րդ տարեդարձին
առթիւ։

— Շեւչէնկօն ամէն օր կը
սերտէր եւ կ՚իւրացնէր արեւմտեան
Եւրոպայի արմատականութեան
եւ ընկերվարութեան գաղափար-
ները։ Շոգեմեքենայի մասին
յայտնի գրուածքը որ նորերս յայտ-
նուեցաւ գրաքննութենէ չանցած
իր օրագրին մէջ՝ այդ բանը կ՚ա-
պացուցանէ։ Շոգեմեքենան կը
նախապատրաստէ միապետու-
թիւն, կալուածատիրական կար-
գերու, զանգուածներու շահա-
գործման անխուսափելի անկումը։
Այդ գայտուն կերպով կը զուգադի-
պի կաբէի վարդապետութեան հետ։
Շեւչէնկոյի մտքերը կը խորա-
նային արեւմուտքի յեղափոխա-
կան շարժումներու եւ ցնորական
վարդապետութեան ընդառաջ։
Շեւչէնկոյի բանաստեղծութիւնը
կափուեց-կուեց կրկնակի հար-
ուածներու տակ։ Իր հայրենի գիւ-
ղացիական յեղափոխութեան ա-
ւանդութիւններու եւ աճող հա-
մաշխարհային պրօլետարական
յեղափոխութեան տակ։

Ինչպէս կը տեսնուի, Շեւչէն-
կօն համաշխարհային պրօլետա-
րական յեղափոխութեան բանաս-
տեղծ է։

Եթէ պոլշեւիկ փրոֆ. Գրու-
շեւսկին քիչ մըն ալ պարզ խօսէր,
պիտի ըսէր — Ուկրայինայի Շեւ-
չէնկօն աւելի մեծ է, քան Մոս-
կուայի Պուշկինը։

Ոչ միայն իրենց բանաստեղ-
ծը, այլ եւ իրենց ամէն ինչը
Ուկրայինացիները կը հակադրեն
կարմիր Մոսկուային։

Գ. Մ.

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները
գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Գործադրկութիւնը
չլատեց Վիէնի գաղութին ազ-
գային կեանքը, որովհետեւ Վիէն
գործադրկութենէն խորապէս
ազդուած քաղաքներէն մէկն է,
այդ իսկ պատճառաւ մեր հայ-
րենակիցները մտատանջ կը
հարցնեն թէ ո՛ւր պիտի յանգի
այս կացութիւնը։

Ներկայիս գործերը հետեւեալ
պատկերը ունին.— Առ հասարակ
շաբաթական 12, 24 կամ 30
ժամ, նայած գործարաններու
վիճակին։ Վերջին ամսուն գեղ-
չուեցաւ նաեւ հարիւրին 14 յա-
ւելումը, զոր սէնտիքան երկար
պայքարներէ վերջ յաջողեցաւ
ընդունիլ տալ գործատէրերուն,
փոխան իր պահանջած սակին,
20 առ հարիւր։

Այսպէս, ուրեմն, մինչեւ
Փետր.ի վերջը կը ստանային
հարիւրին 56, յաւելեալ սակով.
իսկ Մարտ մէկէն սկսեալ պիտի
տրուի հարիւրին 42 յաւելեալ
սակով։ Նոյնիսկ կը վախցուի
նոր կրճատումներէ եւ գործերը
վերսկսելու որոշ նշաններ ցոյց
չեն տար առժամապէս։

** Հ. Ո. Մ. Մասնաճիւղը
եռանդուն գործունէութեան մէջ
է այս օրերս։ Հրաւէր ղրկուած
է բոլոր միութիւններու եւ կազ-
մակերպութիւններու (որոնց
թիւը 10—12 կը հաշուեն 5—
600նոց գաղութին մէջ), միա-
նաբար կատարելու համար Ապ-
րիլ 11)24ի պատօնը։

** Այս տարուան գարնանա-
մուտը գաղութէն խլեց երեք
զոհեր։ Օդերը շատ գէշ են։ Մաս-
նաւորապէս հիւանդութեան են-
թակայ են փոքրիկները, որոնցմէ
շատեր անկողին ինկած են։ Ընկ.
Վրթանէս Փափազեանի փոք-
րիկը, Յարութիւն, եւ Պ. Թա-
թուլ Տէրտէրեանի փոքրիկը,
Վահան՝ քանի մը օրուան մէջ
հիւանդանալով մեռան։ Այս առ-
թիւ կը թելադրենք բոլոր մայ-
րերուն որ քիչ մը աւելի ուշա-
դրութիւն ընեն այս փոփոխա-
կան եղանակին։

** Ազգ. Միութիւն կոչուած
առժամեան դեռ կը յամառի
քաշքշել իր գոյութիւնը։ Շատեր
կը կասկածին թէ անհատական
շահեր կը հետապնդուին այդ
անունին տակ։

** Տեղական կառավարու-
թիւնը ոստիկան մը նշանակած
է օտարականներու ինքնութեան
թուղթի գործողութեանց հա-
մար։ Օրական 15էն 20 հոգի
կ՚ընդունուին արձանագրութեան
համար. իսկ միւս կողմէն գոր-
ծատէրերը նեղը կը դնեն բան-
ւորները եւ ինքնութեան թուղթ
կը պահանջեն։

Էժտիճար

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մարտ 19ի շա-
բաթ երեկոյ Հ. Յ. Դ. Շրջանա-
յին կոմիտէն հրապարակային
բանախօսութիւն մը սարքած էր,
քաղաքիս Ֆրանսական Ազգ. Թատ-
րոնին մէջ։ Այս անգամ ալ որոշ-
եալ ժամանակէն առաջ խուռն
բազմութիւն մը լեցուած էր սրա-
հը։

Ատենապետ ընկ. Վ. Շէհրէր-
եան հակիրճ խօսքերով բացաւ
ժողովը եւ հրաւիրեց ընկ. Եր-
ուանդ Թէրզեան որ պատմեց Վար-
դանանցը։ Յետոյ հրաւիրուեցաւ
ընկ. Ա. Արօեան, որ մանրամաս-
նօրէն բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակ-
ցութեան գործունէութիւնը 1890էն
ի վեր։ Յետոյ պարզեց թէ ինչո՛ւ
մեր հակառակորդները անդուլ
պայքար կը մղեն մեր կուսակ-
ցութեան դէմ։ «Մեր խեղճ հա-
կառակորդները թող լաւ գիտնան
որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ
կանգնած է հայ տառապեալ բե-
կորներու կողքին, քանի որ չէ վեր-
ջացած հայկական դատի լուծու-
մը։ Պիտի իրականան դժբախտ ժո-
ղովուրդի գարաւոր երազները»։
Խօսեցաւ նաեւ փետր. 18ի մասին։
Բանախօսութիւնը տեւեց երկու
ժամ։ Յետոյ կարգ մը հարցեր
դրուեցան Ս. Դ. Հնչակեաններու
ատենապետ պետրոս Արզումանեա-
նի եւ մէկ երկու համայնավար-
ներու կողմէ։ Ընկերը առաջիններն
պատասխանեց, իսկ միւսներուն
համար նախագահէն խնդրեց որ
ամփոփ հարցումներ տան։ Կար-
մրուկները փորձեցին խլրտումներ
ստեղծել, բայց շատ շուտ զսպուե-
ցան։ Ներկաները շատ գոհ մնալով
տրուած մանրամասն բացատրու-
թիւններէն։ Ժամը 12ին մեկնե-
ցան։ Ժողովի բացման երգուե-
ցաւ «Մեր Հայրենիք» եւ փակ-
ման՝ «Մշակ բանուոր»։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԲԺԻՇԿԸ.— Էքս-
Ան-Փրովանսի դատարանին մէջ
կը տեսնուի դատը Տոքթ. Պուկ-
րայի, որ ամբաստանուած է
սպանութեամբ։

Տոքթ. Պուկրա զաւակն է ազ-
նուական ընտանիքի մը։ Փայ-
լուն ուսանողութիւն մը կ՚ան-
ցընէ, առաջնակարգ բժիշկ մը
կը դառնայ։ Կը սկսի պատե-
րազմը, կը զինուորագրուի եւ 6
անգամ կը վիրաւորուի։ Այս
պատճառով, 5 ամիս կը զրկուի
տեսողութենէ։ Կը ստանայ շքա-
նշան։ Պատերազմէն յետոյ, կը
բանայ բուժարան մը, կ՚ամուս-
նանայ ծերուկ բժիշկի մը աղ-
ջկան հետ։ Մեծ յաջողութիւն
կը գտնէ։ Երջանիկ բոյն, հա-
րուստ եւ յարգուած։ Զաւակ մըն
ալ կ՚ունենայ։

Յանկարծ կը փոխուի տոք-
թորին նկարագիրը, ջղայնոտ,
մելամաղձոտ եւ անհանդուրժելի։
Կ՚ամուսնալուծուի, կինը կ՚առնէ
զաւակը եւ ծնողքին տունը կ՚եր-
թայ։ Իսկ տոքթորը կը կանչէ
հոմանուհի մը։ Դիշերները պա-
րասրահներու, գինետուններու եւ
զբօսավայրերու մէջ։

Կը հալի հարստութիւնը։
Թաղուած է պարտքերու մէջ։

Յանկարծ կը ձերբակալուի,
որովհետեւ ստորագրած էր չէք
մը, որուն փոխարէնը պահե-
ցուցած չէր դրամատան մէջ։
Տանը մէջ խուզարկութեան մը
պահուն, հոտած դիակի հոտ մը։
Ձեղունին մէջէն գտնուեցաւ
դիակ մը։ Հաւաքիչ Ռիւմէլին
դիակն էր։

Հաւաքիչը կորսուած էր եր-
կու տարիէ ի վեր, եւ դատա-
րանը, իբրեւ փախստական, դա-
տապարտած էր զայն։ Մինչեւ
քննութեամբ հասկցուեցաւ որ
Տոքթ. Պուկրա, դրամի իր նե-
ղութիւնը դարմանելու համար,
թունաւոր ներարկումով մը
սպաննած էր Ռիւմէլը, որ իր
դրացին էր եւ յաճախ կուգար
դարմանուելու։ Յետոյ կողոպ-
տած եւ ձեղունին մէջ պահած
էր։ Նման վտանգաւոր ուրիշ նե-
րարկումներ ալ ըրած է, դրամա-
քաղցութեան պատճառով։ Կը
թմրեցնէր հիւանդները եւ կը
կողոպտէր։

Դատը, բուռն հետաքրքրու-
թեան մէջ, տեղի կ՚ունենայ։
Տոքթորը կ՚ուրանայ բոլոր ամ-
բաստանութիւնները ներարկու-
մի մասին։

ԱՅՐ ՄԱՐԴ ՄԸ ԶԱՒԱԿ ԿԸ
ԾՆԻ.—Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ին
մէջ կը կարդանք.— Ռուսիոյ
Ստաւրոպոլ քաղաքը, Պարզոր-
նայա փողոցին մէջ կը բնակէր
տղքատ ռուս ընտանիք մը։

Փետրուարի մէջ այս ընտա-
նիքը զաւակ մը կ՚ունենայ։ Սա-
կայն տղաձգանը ոչ թէ կինն է,
այլ... էրիկը։ Այս լուրը այնքան
հետաքրքրութիւն շարժած է
քաղաքին մէջ, որ ժողովուրդը
գունդագունդ կը դիմէ, տեսնե-
լու համար տղաձգան էրիկը եւ
երախան։ Տղաձգանին կինն ալ
հիւրընկալ է, ուրախութեամբ
կարգի կը կեցնէ հետաքրքիր-
ները եւ կը հաւաքէ նուէրները։

Կառավարութիւնը տղաձգա-
նին համար 60 րուբլի ամսա-
կան յատկացուցած է։ Տղաձգա-
նը ունի խոշոր ծիծ մը, եւ կաթ
կուտայ երախային։ Նման որ-
ձեւէզութեան դրոյցներ շատ
լսուած են, սակայն որձեւէզի մը
այս ծնունդի պատմութիւնը քիչ
մը շատ համեմուած կը թուի։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՀԱՅՈՒ ՄԸ
ՎՐԱՅ.— Վէրզոնէն (Շէռ նա-
հանգ) կը գրեն մեզի.— Անցեալ
Կիրակի գիշեր, Յակոբ Ստե-
փանեան, 22 տարեկան, պարե-
լու կ՚երթայ ծանօթ պարասրահի
մը մէջ, որ կը գտնուէր իր բնա-
կած քաղաքին, Վէրզոնի մօ-
տիկը։ Կէս գիշերին, վերադար-
ձած պահուն, ամայի տեղ մը,
իր վրայ կը յարձակին 10ի մօտ
գինով Ֆրանսացիներ։ Սուսկալի
կռիւ մը. խեղճ Հայը ստիպուած
էր միամինակ դիմադրել։ Օգ-
նութեան ամէն յոյս կտրած ըլ-
լալով, ինքնապաշտպանութեան
կատաղի ճիգով մը, կը յարձա-
կի մէկուն վրայ, կը տապալէ
գետին, սակայն միւսներն ալ կը
նետուին վրան։ Կը քաշեն մա-
գերէն, մէկը բռունցքի ուժգին
հարուած մը կուտայ եւ ամէն
կողմէ վիրաւոր՝ կը ձգեն գե-
տին։ Նոյն վայրկեանին անցորդ-
ներ կուգան եւ կ՚ազատեն զայն։

Ա. Ճ.

ԱՂՋԿԱՅ ԳՈՂ.— Ռոպէր Ա-
վաէր երիտասարդ մըն էր որ
հարիւր անուն ունէր։ Մէկը կը
գործածէր դրամ գողնալու, միւսը՝
ապրանք վերցնելու, ուրիշ մը
աղջիկ գողնալու համար։ Անցեալ
շաբթու կ՚երթայ Տինար, կը
հանէ գրպանէն Փրիւօ անուն
մը։ Կը ներկայանայ հարուստ
ընտանիքի մը աղջկան։ Կը նը-
շանուին, հարսնիքի կը պատ-
րաստուին։ Հարսնիքի Կիրա-
կին տնեցիները կը տեսնեն
որ ո՛չ փեսայ կայ, ո՛չ հարս,
ոչ ալ հարսնեւոր։ Սեղա-
նին վրայ նամակ մը, ուր
«փեսան» կը գրէ թէ կարեւոր
գործի մը համար մեկնած է ար-
տասահման, իր նշանածին հետ։
Յետոյ կը յիշեցնէր որ իր բուն
անունը չէ Փրիւօ։

Լուր կը տրուի ոստիկանու-
թեան, որ շուտով կը ձերբա-
կալէ «նոր-փեսան»։ Արդ, այս
յաւիտենական փեսան ամիս մը
առաջ փեսայացած էր ուրիշ
տան մը, եւ 80,000 ֆր. շոր-
թած ու կծիկը դրած էր։ Զանա-
զան աղջիկներու իր փեսայու-
թիւնը առաջարկելու այս ար-
հեստէն զատ, իր մէկ ուրիշ ճար-
պիկութեամբ՝ թռցուցած էր
187,000 ֆր. Պելճիքայի մէջ։

Ձերբակալման պահուն խոս-
տովանած է իր տան-փեսայու-
թիւնները։

ՄԱՐԴ ՄԸ ԿԱԽՈՒԱԾ ԾԱ-
ՌԻՆ ՎՐԱՅ.— Առջի առաւօտ,
Վերսայլի դրան մօտ, Ցուցահան-
դէսներու Փարքին մէջ ծառի մը
ճիւղերէն կախուած էր մարդ մը,
որ կը կոչուի Ժան-Փիէր Ուէթիլ,
42 տարեկան, պատերազմի ան-
դամահատեալներէն։

Խեղճ մարդը, Շէրպուրկի մէջ
երկար ատենէ ի վեր անգործ
կը թափառէր։ Քանի մը օր ա-
ռաջ Փարիզ եկաւ, գործ մը գտ-
նելու յոյսով, սակայն ամէն դուռ
գոց գտաւ իր առջեւ։ 24 ժամ
անօթի մնաց։ Յուսահատ, իր
վերջին սանթիմները պարպեց
սրճարանի մը մէջ, գաւաթ մը
գինի խմեց եւ գնաց փարքին
ծառերէն կախեց ինքզինք՝ իր
կտրուած ոտքին կաշիէ կա-
պիչներով։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Սէն-Ռո-
մէն-տը-Բոլպոզ քաղաքին ճամ-
բուն վրայ գտնուեցաւ աղբահա-
ւաքի մը մարմինը։ Գանկը ճա-
թած էր, ողնայարը՝ ջարդուած,
եւ արիւնով ներկուած։ Քիչ ան-
դին գտնուեցաւ իր կառքը։ Հա-
ւանական կը թուի որ
սխալ շարժումով մը կառքէն
ինկած եւ անիւներուն տակ մնա-
ցած ըլլայ։ Որովհետեւ տակաւին
կը շնչէր, փոխադրուեցաւ հի-
ւանդանոց, ուր մեռաւ երբ ան-
դին, տանը մէջ, իր կինը աշ-
խարհ կը բերէր երախայ մը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Ճիւղերը վար կախուեցան եւ
...ջամուճանը դրին Գարունին թե-
...րուն մէջ եւ թագը՝ գլխուն
...րայ։ Ան կերպարանքն ստացաւ
...օրաւոր թագաւորի մը, որ կրնար
...ջեցնել ամբողջ աշխարհին։

Յետոյ քալեց, երկա՜ր քալեց։
...նցերներ ու ցորեկներ, ցորեկներ
ու գիշերներ։ Բարձրացաւ հսկայ
...ններուն վրայ, անցաւ լայն գե-
...երէն, սակայն չհանդիպեցաւ
...ոմեէ գետին։

Վերջապէս հասաւ ստորոտը
...ին լերան մը, որուն գագաթը
...սպիտակ էր։ Իր ուշադրութիւնը
...րաւեց։ Մագլցեցաւ կատարը եւ
...ր միւս կողմէն վար կ՚իջնէր, զար-
...անքը պատեց զինք, տեսնելով
...րան ոտքերուն վրայ կաթէ գե-
տին հօսանքը։ Կաթէ գետին ակը
կը գտնուէր լերան սպիտակ կա-
տարին վրայ։

Որքան կը մօտենար, կը տես-
նէր նորօրինակ բաներ, զորս երբեք
չէր երազած անգամ։ Այս գետին
վրայ, անբիծ ու շլացուցիչ ճեր-
մակութեամբ, կը ծածանէին խո-
շոր ոսկի լուտաներ։ Անոնցմէ մէ-
կուն մէջ ոտքի վրայ կը կենար
նուիրական Փիղը, ալ աւելի սպի-
տակ քան կաթը։ Եւ Փիղին ճա-
կատին վրայ կը պսպղար հրաշա-
լոյս ադամանդ մը, որուն կրակէն
կը կուրնային Գարունին աչքերը։

Գարուն ուժգնօրէն գրկեց մո-
գական ցուպը, եւ թռիչք առաւ,
թեթեւ ոստումով նստեցաւ փի-
ղին կռնակին վրայ։

Փիղը չզգեշացաւ, այլ դարձուց
գլուխը եւ հարցուց.

— Ո՞վ ես դուն։ Դուն չես
նմանիր միւս մարդերուն։ Դուն
գերբնական ուժ մը ունիս, որով-
հետեւ յաջողեցար անցնիլ այս
գետերէն, բարձրանալ այս լեռնե-
րուն վրայ, նստելով կռնակիս։

Գարուն, առանց բառ մը ար-
տասանելու, ցոյց տուաւ իր մո-
գական ցուպը եւ Փիղը խոնարհե-
ցաւ։ Ան ատեն, երիտասարդ Գա-
րուն պատմեց իշխանուհիին խնդ-
րանքները։

Փիղը անոր տուաւ ադաման-
դը եւ ըսաւ.

— Հիմա կրնաս երթալ տի-
րանալու իշխանուհիին։

*
**

Թանկագին ադամանդը ձեռ-
քին, Գարուն փնտռելու ելաւ իշ-
խանուհին։

Յոյսով վառուած էր եւ իր
դէմքը կը ճառագայթէր։
Ճամբուն վրայ մարդիկ, տես-
նելով զայն, կը հիանային։

— Ո՞վ է այդ պզտիկ աստ-
ուածը, կը հարցնէին իրարու։

Երբ պալատ հասաւ, զինուոր-
ներն ու սպասաւորները առջեւն
ելան դիւթուած անոր գերեվարիչ
գեղեցկութենէն։

Անմիջապէս Գարուն ըսաւ.
Ըսէք աղջկան Թագաւորին,
իրեն բերի գոհարն անգին։

Բոլորը պատասխանեցին ող-
բալով.
Ափսո՜ս, ափսո՜ս, Ձմեռ արքան,
գերի տարաւ, ո՜վ մեծդ իշխան։

Գարուն զարմացաւ.

— Ձմեռ արքա՞յ, Ձմեռ
Թագաւո՞ր։ Արդեօք եղբա՞յրս է։
Ո՛չ, անկարելի է այդ, ի՞նչպէս
Թագաւոր պիտի ըլլայ ան։

Եւ հարցուց մարդոց.

— Ո՞ւր կը գտնուի Ձմեռ
Թագաւորին մայրաքաղաքը։

Ցոյց տուին ճամբան։

Եւ Գարուն, ալ աւելի անհամ-
բեր, նորէն ճամբայ ինկաւ։ Եր-
կա՜ր քալեց, մինչեւ որ հասաւ
Ձմեռ Թագաւորին պալատը։

Լուր ղրկեց Թագաւորին, թէ
կը բերէ ադամանդը եւ կ՚ուզէ
նուիրել իշխանուհիին։

— Ներս բերէք այդ մարդը
ըսաւ Ձմեռ, կասկածամտութեամբ
եւ քիչ մըն ալ արհամարհական ե-
ղանակով։

Ներս տարին Գարունը. երկու
երիտասարդ իշխանները, վայր-
կեան մը զարմանահար, իրարու
նայեցան։

Երա՞զ է։

Իրակա՞ն է։

— Եղբա՜յրս, կանչեց Ձմեռ։

— Եղբա՜յրս, կրկնեց Գարուն։

Եւ երկուքը նետուեցան իրա-
րու թեւի մէջ, ուրախութեան ար-
ցունքներ թափելով։

*
**

Իր յարկաբաժիններուն մէջ
կը հալէր ու կը մաշէր իշխանու-
հին։ Կը սպասէր անծանօթ ու քաջ
իշխանին, որ պիտի գար ազատելու
զինք, եւ իրեն պիտի բերէր ադա-
մանդը։ Ան շարունակ կը հարցնէր
իր թութակին։

Օր մը թռչունը սկսաւ երգել
քաղցրօրէն.

Ուրախացի՛ր, իշխանուհի,
Շուտով կուգայ իշխանդ արի։

Իշխանուհին հարցուց.

Ի՞նչ ուրախ ես, թռչնակս սիրուն
Ի՞նչ կը դիտես բանտարկուած
դուն։

Թութակը.

Կ՚երգեմ ուրախ, Գարուն կուգայ,
Գոհարդ անգին, ճակտին վրայ։

Իշխանուհին անմիջապէս ղր-
կեց իր նաժիշտը, որպէս զի իմա-
նայ թէ իրա՞ւ է։

Նաժիշտը վերադարձաւ եւ ը-
սաւ իշխանուհիին թէ Գարունը,
Ձմեռ Թագաւորին եղբայրը, բե-
րած էր ադամանդը։

Իշխանուհին, ուրախութեամբ
յորդուն, գնաց սիրել ու գգուել
իր թութակը։ Յետոյ առաւ հո-
տաւէտ ջուր ու լոգցուց թռչունը։

(Շար.)

կով։ Չեխօսլովաքիա միացած է Եուկօսլաւիոյ։ Յարձակումը, որուն բոլոր մանրամասնութիւնները գծուեցան այդ համաքոյթին մէջ, տեղի պիտի ունենար գարնան եւ յանկարծակիի պիտի բերէր Իտալիան։ Նախկին դեսպանը Փարիզէն մեկնած առեն ըսած է. «Պելկրատ կ'երթամ՝ Իտալիոյ դէմ պատերազմ պատրաստելու համար։»

Այս լուրը հաստատուած է ուրիշ աղբիւրէ եւս։ Իբրեւ թէ սերպ կառավարութիւնը կարելին ըրած է պատերազմ պայթեցնելու համար եւ թէ ֆրանմասօնութիւնը մեծ յարձակողական մը կը պատրաստէ ֆաշիսմին դէմ։

«Ճօռնալէ տ'Իթալիա» եւս, որ Ֆրանսայի մասին զգայացունց լուրեր կը հաղորդէ, կը հրատարակէ պատճէնը ֆրանսերէն լեզուով գաղտնի շրջաբերականի մը, զոր Սերպ, Խրուաթ եւ Սլովէններու Մեծ Օթեակը ղրկած է 1926 Դեկտ.ին, եւ որուն մէջ կ'ըսուի թէ իտալեւալպանական դաշնագիրը կրնայ պատերազմի պատճառ դառնալ։

Ալպանիա զօրաշարժի կը պատրաստուի

Կօրիցայէն առնուած հեռագիրներու համաձայն, ալպանական կառավարութիւնը արգիլած է 21էն մինչեւ 35 տարեկան երիտասարդներու երկրէն մեկնումը։ Այս որոշումը կը նկատուի իբրեւ նախապատրաստութիւն հաւանական զօրաշարժի մը։

⁂ Մանասթըրէն կը հեռագրեն թէ Թիրանայի անգլ. հիւպատոսը հասած է յիշեալ քաղաքը, ուր անմիջապէս ընդունուած է քաղաքապետ Մարքովիչի կողմէ։ Թիրանայի իտալական հիւպատոսը եւս Մանասթըր կը սպասուի։ Զաղրէպի «Նովօսթի» թերթը կը գրէ թէ եուկօսլաւ սահմանի երկայնքը տենդոտ պատրաստութիւնները կը շարունակուին։ Իտալական պէրսալյիէրիներու 11րդ գունդը կօստիշքայէն մեկնած է՝ սահմանի դիրքերը հետազօտելու համար։ Ֆիումէի 26րդ գունդը ռազմափորձ կը կատարէ Ֆիումէ-Ուչքա գիծին վրայ. իսկ 73րդ վաշտը Քլաքիէի դիմացը կը գտնուի, Իսթրիայէն հասած ճամբորդներ կը հաստատեն այս լուրերը։

Զինաթափութիւնը եւ Ֆրանսա

Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը կը շարունակէ իր նիստերը։ Ֆրանս. պատուիրակ Փօլ-Պօնքուր պարզեց ֆրանս. տեսակէտը, որ հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 8րդ յօդուածին վրայ։ Ֆրանսա կ'ընդունի, որ առանց Ա. Դ. Խորհուրդի հաւանութեան, սպառազինութիւնները չպիտի աւելնան։ «Յանուն իմ երկրիս, ըսաւ Փօլ-Պօնքուր, կը յայտարարեմ թէ ամէն կէտի վրայ կ'ընդունինք ինչ հակակշիռ որ ըլլայ։ Ֆրանսա երբեք պզտիկութիւն չպիտի սեպէ այս բանը իրեն համար»։

Իտալական նոր մարտանաւ մը

Մինչեւ հիմա իտալական մարտանաւերուն համար կը գործածուէին անգլիական շարժիչ մեքենաներ, որոնցմէ լաւագոյնը չէր կարողացած շինել ոև է պետութիւն։ Ներկայ ֆաշիստ կառավարութեան մէջ Ազգային տնտեսութեան Նախարար Պէլլուցցօ հնարած է նոր շարժիչ մեքենաներ, որոնք սկսած են օգտագործուիլ արդէն Նափոլիի նոր գործարաններուն մէջ։ Հռոմէն Մարտ 23 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նոր շինուած «Քրիսփի» մարտանաւը օժտուած է Պէլլուցցօի նոր շարժիչ մեքենայով, որուն արագութիւնը կը գլէ կ'անցնի մինչեւ այսօր գոյութիւն ունեցող մարտանաւերու եւ շոգենաւերու արագութիւնը։

Պելճիքա եւ Խորհրդային Միութիւնը

ընկերվարական յայտնի գործիչ եւ պելճիքայի արտաքին նախարար էմիլ վանտէրվելտ երեքշաբթի օր Պրիւքսէլի խորհրդարանին մէջ հետեւեալը յայտարարեց.

«Նախապէս այստեղ ըրած վերապահումներովս, կողմնակից եմ դիւանագիտական յարաբերութիւններ վերահաստատելու Ռուսիոյ հետ։ Այս տարի տասը տարի պիտի ըլլայ որ այդ վարչաձեւը կը տեւէ և այսօր ընդհանրապէս բոլորն ալ այն կարծիքը ունին թէ տակաւին տեւելու հաւանականութիւններ ունի։ Միւս կողմէ, հաստատապէս համոզուած եմ թէ աշխարհի խաղաղութեան համար լաւ չէ որ 145 միլիոննոց ժողովուրդ մը ազգերու համախմբումէն դուրս մնայ։ Կարելի է աւելցնել նաեւ որ, իր տնտեսական շահերու տեսակէտէն փափաքելի չի թուիր որ Պելճիքա Եւրոպայի վերջին տէրութիւնը ըլլայ խորհրդային միութիւնը ճանչցող։ Սակայն այդ ճանաչումը քաղաքական խնդիր է եւ ներկայ կառավարութիւնը իրաւասութիւն չունի ատով զբաղելու։ Միայն թէ կարելի է առեւտրական բանակցութիւնները կատարել եւ կառավարութիւնը որոշած է այդ ուղղութեամբ աշխատելու։

Կացութիւնը Շանկայի մէջ

Շանկայի մէջ կացութիւնը խաղաղած է։ Ազգայնական զինուորները յաջողեցան զինաթափ ընել հիւսիսային բանակի մնացեալ դասալիք զինուորներն ալ, որոնք ահ ու սարսափ կը տարածէին ամէն կողմ։ Առանձնաշնորհեալ միջազգային հողամասին մէջ պաշտպանողական միջոցները չեն թուլցած, որովհետեւ տակաւին կը վախցուի չինական յարձակումէ մը։ Հոլանտացի, փորթուկալցի, ամերիկացի, ճափոնցի, սպանիացի եւ իտալացի զօրամասերը միացան անգլ. ուժերուն, որոնք կարգ մը կէտերու մէջ իրենց գրաւման գօտին երկարաձգեցին միջազգային հողամասէն դուրս։ Ասկէ զատ, ճափոնցի եւ անգլիացի հետեւակազօրքեր ցամաք ելան Շանկայ գետին չինական եզերքը։ Մարտ 22ին Չինացիները յարձակեցան Իտալացիներուն վրայ։ Այս վերջինները կրակ բանալով սպաննեցին քանի մը Չինացիներ։ Ֆրանսացի մայրապետներու վանքը պարպուեցաւ։ Ֆրանս. ջոկատներ կը պաշտպանեն ֆրանսական հողամասը։

Ֆրանս. եւ անգլ. ընդհ. հիւպատոսները տեսակցեցան ազգայնական բանակի ընդհ. հրամանատար Չանկ-Քայ-Շէքի հետ, որ յայտնեց թէ կարգը պիտի պահպանէ։

Շանկայի մէջ բանւորական առժամեայ կառավարութիւն մը կազմուած է, ժողովուրդը հրաւիրելով ամէն տեղ պարզել Քուօմինթանկի դրօշակները։ Ընդհ. գործադուլին մասնակցող բանւորներուն թիւը 300,000ի հասած է։ Զինուած բանւորները կը միանան ազգայնական զինուորներուն։ Հին եւ Նոր Շանկայը, մինչեւ եւրոպական հողամասը, յեղափոխականներու ձեռքն է։ Օտար զինուորներու ընդհ. թիւն է 15,000։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԷԹՀՈՎԷՆԻ հարիւրամեակին առթիւ Վիէննայի մէջ կատարուելիք հանդէսներուն Ֆրանսայի կողմէ ներկայ պիտի ըլլայ կրթական նախարար Էտուար Էռիօ։

ՊՈՒՏԱՓԷՇԹԻ ֆրանս. դեսպանատան առջեւ ցոյց մը կատարեցին Մաճառ ուսանողներ՝ ֆրանս. թերթի մը գրած յօդուածին դէմ բողոքելու համար։ Ոստիկանները ցրուեցին ցուցարարները։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի

կը զեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ԶԱՐԵՒԱՆԴԻ «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերուն մասին։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ, Զաւարեան, Իշխան, Քրիստափոր, Վարուժան, Վարդգէս, Վահագ ենթակոմիտէները, եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւնը, յառաջիկայ կիրակի ամսոյս 27ին Ռիւ Սէն Ժաք, սալօն Սէն Ժաքի սրահը։ Կը խնդրուի անդամատետրով ներկայանալ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը։

ԳՈՒՍԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Հայկական Սէնֆօնիք համերգ, մասնակցութեամբ Օռէօնի օրքեստրին, կիրակի, 10 Ապրիլ ժամը 9ին. կը կրկնուի Գուսանի Ա. համերգը, Salle des Agriculteursի մէջ, 8 Rue d'Athènes-Métro St. Lazare։

Յայտագրին մէջ.— Վէպէր, Մուսօրկսկի, Շարփանթիէ, Կոմիտաս վարդապետ, Գ. Սիւնի։ Մուտք.— 30—3 ֆրանք։

Զ. Ո. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին միութեան ընթերցարանը, (61 Rue Mr. le Princei Métro: St. Michel կամ Odéon)։ Կը դասախօսէ Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ։ Պիտի ցուցադրուի նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ։

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or։ Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Ցօմինիքէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ 27 Մարտ, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժողովրդային խաբանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» խումբի ժողովը՝ կիրակի, 27 Մարտ ժամը 2ին, ընկեր Յ. Երանեանի սենեակը՝ 11 Rue des Bauvés։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Այս առթիւ կ'ուզենք իմացնել նաեւ Առնօվիլ լէ Կօնէսի եւ Էզանվիլի կուսակցական անհատ ընկերներուն, որ արձանագրութեան համար դիմեն 6 Rue Beauséjour Sarcelle։ ընկեր Նուպարին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբը յետ այսու ամէն երկուշաբթի երեկոյ կ'ունենայ ընկերական, դասախօսական, վիճաբանական, եւ ասուլիսի ժողովներ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, 127-129 Rue Boileau էմիլ Զօլայի վերնայարկը. դասախօս Ս. Փողհարեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆուտպոլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Նօժանի, Ֆօնթնէի, Սէն Մօրի, եւ այդ շրջանի բոլոր ֆութպոլ խաղալ փափաքող տղաքը, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ֆուտպոլի 10 Quai Beaubourgի սրճարանը, տեսնել Պ. Գ. Պէյազեանը։

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Գոնիացի Յարութիւն Թէրզեան որ Լիոնի մօտակայ գիւղերը կը գտնուէր ասկէ քանի մը ամիս առաջ։ Տեղեկացնել՝ եօզկատցի Haroutune Emirzianի 170, Rue Nationale Paris (13e).

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հեղինեան, որ կը կարծուի թէ գահիրէ կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Paperianի Chez Mr. Jacquemin René Volfroicourt (Vosges) France.

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

— Գրիգոր Տիլքիեան կը փնտռէ Սեբաստացի Խաչիկ Մընճիկեանը, կը կարծուի որ Փարիզ կամ Մարսիլիա կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Papérianի Chez Mr. Jacquemin, Volfroicourt (Vosges)։

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16 - 18 տարեկան։ Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

5 սենեակ, մէկ խոհանոց, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն, քավ, պարտէզ։ Տարեկան 4000 ֆր. վարձք։ Դիմել՝ երեկոները ժամը 7էն վերջ, Տէր Յակոբեանի, 15, Impasse Thiberville, Gentilly (Seine).

ԳՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

(Underwood, Remington, Oliver, Smith Premier)

Նուազագոյն գին-ծրի գնահատում (devis)

Դիմել նամակաւ (անձամբ կը պատասխանուի)

V. YÉMÉNIDJIAN
7 Rue Corneille, Montrouge (S.)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկուշբ. եւ Ուրբ. օրերը ժամը 11—12։ Ատամնաբոյժը ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18։

ՍՈՒՐՃԻ ՄԻԱԿ ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Փարիզի եւ գաւառներու Հայութեան համար կը պատրաստէ

ՀԱՄՈՎ, ՀՈՏՈՎ, ԱՆԽԱՐԴԱԽ ԹԱՐՄ ՍՈՒՐՃ

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ *Անմրցելի գիներով*

Մէկ փորձ բաւ է համոզուելու, հեռախօսով ապսպրանքները անմիջապէս կը ղրկուին։ *Թէլէֆօն*։ Provence 38-63, Métro Cadet

26, Rue de Trévise Paris (9)

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-12

ՃԱՇԱՐԱՆ "ԱՐԱՔՍ,,

փարիզի հայկ. ժամադրավայրը։ Արեւելեան կերակուրներ համեղ, մաքուր, խնայողական

10 Rue Rampal - Belleville: Métro Belleville

ՊԷԼՎԻԼԻ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ
Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Արեւելեան ամէն կարգի նպարեղէններ եւ անուշեղէններ

28 Rue Lesage, Métro Belleville. Tél. Ménil. 61—85

Ֆօնոկրաֆի Արեւելեան փլաքներ ալ կը ծախուին

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ
ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման 18 ֆրանք փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me).

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ
ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաքսները մի գնէք օրուան գինով։ Դիմեցէք H. Gommel վաճառատունը, 5 Rue Bergère, Փարիզ, երրորդ յարկ ձախ կողմ, որ միեւնոյն ապրանքի քիլօն հրապարակի գինէն 5 ֆրանք աւելի աժան կը ծախէ։

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Շբ. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը։

Կը խօսուի Թուրքերէն։

ՊԱԹԻՍԹ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՕՌԳԻ

Ակոռ եւ նորոգութիւն Դաշնակահարուհի ՕՐ. Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ կուտայ դաշնակի դասեր։

Դիմել՝ նոր հասցէին, 17 Rue de la Jonquière Paris, Métro Marcadet։

Կանագործ *աժան գինեով կը շինուին եւ կը նորոգուին տնական կառասիներ, զրասենեակի սեղաններ եւայլն, ծախու են թրքական թավլուներ։ Դիմել՝* 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ
ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ
ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մասնաւորապէս Լուսաբեր *ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մանկավարժանի գիրքերու։*

Դիմել, — Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժ… գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, … նահայ տարեգիրք 25, Ռոստ… 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պ… համար 10, Լռութիւնը 8, Երազ… 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Ան… թեան ժամեր 2, Ծավալար 12… Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վ… 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) … Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի … 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ծամ… վրայ 10, Պէպէքս 10. Հայրենի… 12.50, Հայորդիները 7, Սամ… Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայ… տանի Նկարիչներէ Ալմանախ … Նարեկ աշխարհաբար 40, «ՆՈՐ Օ… գրական տետրակներ, թիւ 2, … նաեւ վիպական, թատերական … տեղծական եւ ազգային գիրքեր, … տարաններ, խօսակցութիւններ … քածոներ եւայլն։

ԳՐԱՅՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ
24 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 54
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605 75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 80
Թրք. ոսկի	» or	115 –
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100 հատր	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	33 –
Լիր »	» Lire	117 75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 8…
Զուից. »	Frc. Suisse	491 7…
Լէյ 100 հատր	Ley	13 5…
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90 –

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	306
» II	»	193
» III	»	155…
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	160

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ 1927

26 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 295

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՃԱԿԱՏԷՆ ՄԻՒՍԸ

կատարեալ ծաղրանկար մը դարձաւ հռչակաւոր Հօկը՝ արտասահմանի մէջ։

Եւ արտասահմանի մէջ ամէն տեղ։

կազմուած՝ իբրեւ հայրենիքի օգնութեան կոմիտէ, ան ասպարէզ իջաւ դրամ հաւաքելու համար, բայց եղածը հազիւ բաւեց գրասենեակի ծախքերը հոգալու։ Ֆրանսայի մէջ, անցեալ տարուան իրենց հաշիւը կը ցուցնէր 68,123 ֆրանք մուտք, 14 ամսուան ընթացքին, մէջն ըլլալով Ֆրանսահայ Տան հանգանակութիւնը, 20,503 ֆրանք, որ անճատ է։ Այս գումարէն Երեւան ղրկուած է միայն 20,000 ֆրանք (Ֆրանսահայ Տան գումարը), իսկ բոլոր ծախքերը գեղչելէ յետոյ, կ'աւելնայ 12,000 ֆրանքի գումար մը, որուն գաղտնիքը չէ պարզուած մինչեւ այսօր։ Իսկ ինչ որ կրցան արտադրել Շիրակի շարժին աթիւ, աւելի քան «պատկառելի» է...։

Երկրորդ ոստանին, Յունաստանի մէջ, Հօկի գոր ունէութիւնը պէսպիսուն շարժանկար մըն է խաչագողութեան, կոտակի, փոխադարձ խաչակրութիւններու եւ ներգաղթ-առեւտուրի։ Սելանիկի վարիչ անդամներէն մէկը, միեւնոյն ատեն ամկավար գործիչ, դժբախտութիւնն ունեցաւ բանտ իյնալու, 9000 դրախմի կորզած ըլլալով։ Ու թէեւ իր կարգին մերկացումներ կատարեց աւելի իւղոտ պատառներու եւ աւելի ծանօթ գործակալներու մասին, բայց կէս ճամբան մնաց, իբրեւ բանտարկեալ։ Ու մի զարմանաք որ, վերջերս գումարուած պատգամ. ժողովին մէջ, հաշուեքննիչ են ընտրեր իր իսկ ընտանիքէն վկայեալ խաչագող մը։

Հիմա, ուրի՛շ պատմութիւն։

Յուսահատ՝ Հայաստանին նիւթապէս օգնելու յաւակնութենէն, ձեռնարկեր են ընդլայնելու ծրագիրը, եւ դարձնելու այն ինչ որ գիտէինք։ կարդանք իրենց օրկանը, որ «անկուսակցական» է, բայց չի վարանիր յայտարարել թէ Պերլինի, Մարսէյլի եւ Պոլսոյ իր գործակալներն են... Խորհրդային Միութեան առեւտրական պատուիրակութիւնները.

— «կար ժամանակ, երբ Հօկերի անելիքը համարւում էր միայն նիւթական օգնութիւն հասցնել խորհրդային Հայաստանին։ կան եւ այնպիսի Հօկեր, որոնք բաւականանում են ներգաղթի խողովակ լինելու դերով։

«... բայց եւ այնպէս, Հօկի գերագոյն անելիքը գնալով կենտրոնանում է բարոյական կազմակերպական կէտի վրայ։ Այդպէս էլ պիտի լինի։

«... Հօկը այլ եւս ոչ միայն իր անդամներից անդամավճարներ գանձող կոմիտէն է, այլ արտասահմանի աշխատաւորութեան հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող մի կազմակերպութիւն»։

Արդարեւ։ Անցեալ տարի վ.երելքն ալ, «օրկան Ֆրանսայի կոմկուսի հայ ենթահատուածներու», կը հաստատէր այս պարագան, աւելի բացորոշ.

— «... Ուստի աւելի ուժ տանք մեր կազմակերպական աշխատանքին, դուրս վանելու համար բանւորութեան շարքերից հայ ազգայնականներին. լարենք մեր բոլշեւիկեան ուժերը, որպէս զի հայ ազգայնական բուրժուական երրորդութեան (դաշնակ, հնչակ, ռամկավար) անպաշտօն «սրբազան դաշինք»ին՝ մեր ղեկավարութեան տակ հակադրենք գաղութահայ աշխատաւորութեան միասնական ճակատը, սէնտիկաներով, Հօկերով, լսարաններու միջոցով, մարզական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններով»։ (Թիւ 4-5-6 եւ 7-8)։

Ուրեմն, Հօկերը 1. Դրամ պիտի հաւաքեն, եթէ կարենան. 2. Պիտի գործեն իբրեւ ներգաղթի խողովակ, ինչ որ ամէնէն շահաբեր, բուն մեղրահոս ծորակն է, եւ 3. Պիտի շերտաւորեն գաղութները՝ իբրեւ «հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող կազմակերպութիւն»։ Այս ալ՝ հիմնական կոչումը, ներշնչուած՝ Երեւանի «դեկրէտ»ներէն։

Հաւատարիմ՝ այս հանգանակին, Հօկերը ո՛ւր որ քանի մը համրանք ունին, մէջտեղ կը հանեն, գաղութներու մէջ ո՛ր եւ է ազգային կազմակերպութիւն ջլատելու, իրենց ետեւէն քաշելով ռամկավարները, ջօջերը, բոլոր տեսակի յետադիմական եւ կասկածելի տիպարները, մինչեւ անգամ շոյելով եպիսկոպոսներու մօրուքը։

«Սրբազան դաշինք»էն Դաշնակցութեան դիրքը բացորոշ է առաջին օրէն։ Հնչակեանները, որոնք Հօկերու առաջին խմորը թրեցին, հիմա կը հրաժարին խումբ խումբ, կամ «կ'արտաքսուին», Երեւանի բացատրութեամբ։ Իսկ ռամկավարները կը շարունակեն շարժիլ համաձայն տեղին, օրակարգին եւ փչած հովին։ Յունաստանի պատգմ. ժողովին մէջ, կ'առաջարկուի Մելքոնեան նուէրը յատկացնել ներգաղթի։ Ռամկավարներու Հլանային վարչութեան մէկ անդամը կ'ընդդիմանայ. միւս անդամը կը քուէարկէ... Ընդդիմադիրին «կարգ մը անհիմն փաստարկութիւնները օդը ցնդեցան», կը գրէ Հօկի օրկանը։

Աւարը յանձնելու-չյանձնելու մասին համաձայն չեն ռամկավարները, բայց «պէնտէկեան»ի անձնուիրութեամբ պատրաստ են գործակցելու սատանային հետ անգամ, որպէս զի խափանուի ո՛ր եւ է ժողովրդական կազմակերպութիւն, այս կամ այն գաղութին մէջ։ Պատրաստ են եղածն ալ քանդելու։ Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, այդ ուղղութեամբ գործեցին ամբողջ երկու տարի։ Եւ հիմա, հազիւ իմացած նոր ընտրութեանց լուրը, հարկ դատեր են ազդարարութիւններ ուղղել «ատ որ անկ է», միշտ ձեռք ձեռքի Հօկին հետ։

Սնանկութենէ սնանկութիւն գլորելով, Հօկերը դարձեր են խեղկական փոկեր (փոխադարձ օգնութեան կոմիտէ, իրենց բառով), փրկելու համար հիներու շուքը եւ նորերու փետուրն ու կտուցը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի մէջ օրը օրին տուած ենք այս ծրագրին վերաբերեալ լուրերը։ «Ազդակ», Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, այս հարցին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Մեր գաղութի աշխատող ձեռքերուն խոշոր մէկ տոկոսը, հողի աշխատանքներու կապուած է, առանց հողի տէր ըլլալու։ Շինութեանց եւ ճամբաներու վրայ բազմաթիւ են հայ աշխատաւորները, որոնք կ'աշխատին չոր հացի մը համար։ Արդ, հնարաւորութիւն չկա՛յ արդիւնաւորելու այս բազմութեան աշխատանքները։

«Պետական վիճակագրութիւնները՝ թէ Լիբանանի եւ թէ Սուրիոյ մէջ ցոյց կուտան, որ քիչ չեն պատերազմի ընթացքին լքուած եւ անբնակ դարձած շրջաններ։ Տարիներէ ի վեր, հոգատար իշխանութեան ծրագիրները բնակեցնելու այդ շրջանները Հալեպով կը մնայ տակաւին ծրագիր։ Նոյնիսկ պետութիւնը տրամադիր է եղած զանազան շրջաններու նիւթական դիւրութիւններ տալ՝ ծրագրի գործադրութեան պարագային։

... «Միակ վիճելի կէտը վարի եւ ապահովութեան մասին կրնայ դրուիլ, որ դժուար չէ լուծել։ Փորձը ցոյց տուաւ որ լերան մը գագաթին թառած գիւղ մը աւելի ապահով է քան թիթեղներով եւ քուրջերով պարսպուած թաղամաս մը։ Դամասկոսի օրինակը դեռ թարմ է։

«Եթէ կ'ուզենք Սուրիահայութիւնը տնտեսապէս բարգաւաճ դարձնել, տեղացիներու խորունկ դժգոհութիւնը մեղմել, եւ մեր գաղութի տեղաւորման հարցը հիմնովին լուծել, պէտք է օր առաջ մտածենք հողին կապել մեր ժողովուրդին մէկ մասը։»

ՆՈՐԷՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (18 մարտ).—

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք, որ Մաթոսեան Տունը հետեւեալ պայմանները առաջարկած է Մելքոնեան գործարանը գնելու համար.

1.— 400,000 ոսկի պահանջուած ըլլալով Մելքոնեան գործարանին կողմէ, Մաթոսեան Տունը յօժարած է, ըստ ներկայացուած նախահաշուի, վճարել այս գումարը՝ անկէ զեղչելով միայն 14,000 ոսկի։

Այս 14,000ը կազմուած է 5 առ հարիւր Մելքոնեանի դանձելիներէն (որոնք նոյնպէս մտած են 400,000ի մէջ) եւ այն կորուստէն, որ գնահատուած մեքենաները եւ այլ էնվանթէրը ունեցած են տարիներու ընթացքին։

Այսպիսով՝ Մելքոնեան գործարանին կողմէ պահանջուած ըլլալով 400,000 ոսկի, Մաթոսեան Տունը ասոր փոխարէն տուած է 386,000 ոսկի։

2.— Մաքսատունը չին եւ ճափոն մեծաքանակ ապրանք ունենալով՝ Մելքոնեան գործարանը այս ապրանքին համար պահանջած է 200,000 ոսկի։

Մաթոսեան Տունը առաջարկած է ընդամէնը 70,000 ոսկի (օխան հաշուելով 32 ղրուշէն, որմէ 7 ղրուշը՝ ծխախոտի գինը, իսկ 25 ղրշ.ը՝ մաքսատուրքը)։

ԿՈՒԻԳԱՆ ՈՒ Կ'ԵՐԹԱՆ.— Փետրուարի ընթացքին Երեւանի մէջ հաստատուած են 433 հոգի, իսկ քաղաքէն մեկնած են 232 հոգի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՌԵԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՆԱՆՔԻՆԻ ՄԷՋ

• Ազգայնական բանակը Շանկայէն վերջ գրաւեց նաեւ Նանքինը Մարտ 23ին, գրեթէ առանց կռիւի։ Իրենց խուճապահար փախուստի պահուն, Շանթունկի զինուորները ահռելի խժդժութիւններ գործեցին եւ քաղաքը ամբողջովին կողոպտեցին։ Վերջին օրերս այս զինուորներուն թիւը 100,000ի հասած էր։ Քանթոնցիները ռմբակոծեցին բլուր մը, ուր համախմբուած էին օտարականները։ Հոս կը գտնուէր ամերիկեան Սթանտարտ Օյլի կեդրոնը, որ վնասուեցաւ։ Անգլ. հիւպատոսը վիրաւորուեցաւ եւ ուրիշ անգլիացի մը սպաննուեցաւ։ Նանքինի բացերը խարսխած անգլիական եւ ամերիկեան զրահաւորները բլուրին շրջակաները ռմբակոծեցին, հոն գտնուող օտարականներու պարպումը դիւրացնելու համար։ Իրիկուան դէմ անգլիական եւ ամերիկեան կարեւոր ուժեր ցամաք ելլելով ուղղակի օտարականներու ապաստանած բլուրը գացին, զանոնք ազատելու համար։ Ազգայնականներու ռմբակոծումին զոհ գացին քանի մը Ամերիկացիներ։ Մանիլայի առջեւ խարսխած ամերիկեան երեք թորփիլահալածներ հրաման ստացան անմիջապէս Շանկայ երթալու։

Ամերիկեան նաւատորմի հրամանատար Ծով. Ուիլըմս կը պատմէ թէ Նանքինի Ճափոնի հիւպատոսը սպաննուեցաւ, անգլիական, ամերիկեան եւ ճափոնական հիւպատոսարանները, ինչպէս նաեւ միսիոնէրական հաստատութիւնները վերէն վար թալլուեցան։ Սպաննուածներուն մէջ է անգլիացի բժիշկ մը։ Նանքինի մէջ դեռ 300 օտարականներ կան, որոնց վիճակէն կը վախցուի։ Անգլ. եւ ամերիկացի նաւային հրամանատարները վերջնագիր տուին ազգայնական բանակի հրամանատարին, պահանջելով որ մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ ազատ թողուին Նանքինի բոլոր օտարականները, հակառակ պարագային կրակ պիտի բանան քաղաքին վրայ։

Նանքինի անկումին վրայ, Զանկ-Ցօ-Լին իր բանակատեղին 105 մղոն դէպի հիւսիս՝ Ցու-Շովֆու կը փոխադրէ, միաժամանակ հաշտութիւն առաջարկելով ազգայնական վերին հրամանատար Զանկ-Քայ-Շէքի։

Շանկայի մէջ կացութիւնը բաւական հանդարտած է։ Քուոմինթանկի քաղաքական բիւրօն շուտով հոն փոխադրուելով իշխանութիւնը ձեռք պիտի առնէ։ Փարիզի համալսարանէն իրաւաբանութեան տոքթոր Օր. Սումէ Զէնկ, որ առաջին կին փաստաբանն է Չինաստանի մէջ, Շանկայի դատարանին նախագահ նշանակուեցաւ։

Հեռագրի մը համաձայն, Շանկայի եւ Նանքինի գրաւումէն վերջ Փեքինի անկումը անխուսափելի կը դառնայ։

Մանչուրիոյ մէջ կացութիւնը հետզհետէ վրդովիչ կը դառնայ ու ժողովուրդը կը սկսի ապստամբիլ Զանկ-Ցօ-Լինի դէմ։

Վերջին պահուն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նանքինի խռովութեանց պահուն բազմաթիւ Ամերիկացիներ եւ ուրիշ օտարականներ սպաննուած ըլլալով, ազգայնական բանակի պետերը անգլիական «Էմըրըլտ» մարտանաւը տարուած են, ուր իրենց ներկայացուեցաւ խիստ վերջնագիր մը՝ օտարականներու կեանքն ու ինչքը ապահովելու մասին։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 24 Թուականով.—

Ֆրանս., անգլ. եւ իտալական դեսպանները երէկ իրիկուն եւ այսօր երկարօրէն տեսակցեցան արտաքին նախարար Փէրիչի հետ։ Այս տեսակցութենէն վերջ Պելկրատի կառավարական շրջանակները կը կարծեն թէ իտալեսերպ վէճը սկզբունքով կարգադրուած է։ Վերոյիշեալ երեք պետութեանց զինուորական կցորդները քանի մը օրէն եւ զատ զատ սահմանագլուխը պիտի երթան քննութիւն մը կատարելու համար, որուն արդիւնքը պիտի հաղորդեն իրենց կառավարութեանց։ Այս վերջինները զինուորական կցորդներու տեղեկագիրը ստանալէ վերջ պիտի որոշեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան առջե՞ւ պէտք է հանուի խնդիրը, թէ Հռոմ եւ Պելկրատ իրարու մէջ ուղղակի բանակցութեամբ եւ հաշտարար եղանակով պիտի կարգադրեն զայն։

Պելկրատի կառավարութիւնը հաւանած է ասոր, քանի որ ազգային հպարտութիւնը չի վիրաւորեր։ Զինուորական կցորդները ամէն ատեն իրաւունք ունին երկրին ներսը ճամբորդելու, հետեւաբար եւ ալպանական սահմանը այցելելու։ Իտալիա եւս համամիտ է այս կարգադրութեան, քանի որ հնարաւորութիւն պիտի ունենայ ստուգելու Սերպիոյ զինուորական պատրաստութիւնները։

.՛. Սերպ թերթ մը կը գրէ թէ Անգլիա թելադրած է Նիւկօսլաւիոյ՝ սերպեւալպանական դաշնագիր մը կնքել՝ Թիրանայի դաշնագրին նման։ Եթէ Սերպիա եւս Իտալիոյ պէս եւ բաշխաւորէ Ալպանիոյ անկախութիւնը, վէճի առարկայ չի մնար։

.՛. Սերպիոյ Արտաքին նախարար Փէրիչ «Տէյլի էքսփրէս»ի Պերլինի թղթակցին յայտարարած է.—

Ալպանիոյ մասին Իտալիոյ հետ մեր վէճը այլեւս վերջացած կարելի է նկատել։ Նիւկօսլաւիա ոչ մէկ ծրագիր ունի Ալպանիոյ վրայ եւ մենք զինուորական պատրաստութիւններ չտեսանք։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

կոմիտաս վարդապետի սաներէն Պ. Միհրան Թումաճանի ղեկավարութեամբ, 1925ի վերջերը Նիւ Եորքի մէջ կազմուած է երաժշտական միութիւն մը։ Այս առթիւ մեզի ղրկուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութիւնը ունի յատուկ երգչախումբ մը։ Շուրջ 50—60 երկսեռ երիտասարդութիւն հաւաքուած են ամէն շաբաթ եւ տեղի ունեցած են երաժշտական փորձեր, համերգներու եւ երեկոյթներու պատրաստութեան համար։ Ամիսը անգամ մը, ընկերական հաւաքոյթներ ունեցած ենք, ուր երգչախումբի ղեկավարը բացատրութիւններ տըւած է— օրինակներով — հայ երգերու ստեղծագործութեան, բառերու եւ եղանակներու կազմութեան եւայլնի մասին։ Հայ երգի ծագումին վրայ դասախօսութիւն մը տրուած է, Հայ կրթական Հիմնարկութեան աջակցութեամբ։ Բացի կոմիտաս վրդ.ի համար տրուած Համերգէն, ուրիշ մըն ալ կազմակերպուած է Ուէստ-Հօպօքընի մէջ։

Երգած ենք միջազգային ժողովի մը մէջ, ուր յայտնի Ամերիկացիներ ներկայ էին։ Ասոնցմէ ոմանց խանդավառ արտայայտութիւններուն վրայ, հրաւիրուած ենք Տիկին Րաքֆէլլըրի կողմէ, երգել փարք Էվընիւ եկեղեցիին մէջ։ Ուրախ ենք ըսելու թէ մեր ցեղի զգացումները ցոլացնող այս շատ պարզուկ, սակայն քնքուշ երգերը երգեցինք հպարտութեամբ,—ցուցնելու համար թէ Հայը, թէեւ չարչարուած, բայց միայն լացերու մէջ չէ թաղած իր հոգին։

Ամառնային արձակուրդի շրջանին, մեր անդամներու հետաքրքրութիւնը վառ պահելու համար սկսանք փոքրիկ թերթիկ մը խմբագրել։ Հիմա կը սկսինք նոր շրջանին, անդամներու աւելի ստուար թիւով եւ աւելի եռանդով։

կոմիտաս վարդապետի օգնութեան համար տրուած համերգին արդիւնքը եղած է 742 տոլար, 76 սէնդ, որ փարիզ փոխադրուած է 10,000 ֆրանքի չէքով մը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ.— «Իգտամ» կը գրէ թէ Լօզանի դաշնագրին համաձայն, Թուրքերը, մէկ տարուան ընթացքին պարտաւոր են ծախել իրենց կալուածները եւ հեռանալ Սուրիայէն, եթէ կը փափաքին մնալ Թրքահպատակ։ Հակառակ այս տրամադրութեան, Սուրիոյ կառավարութիւնը արգիլած է թրքական կալուածներու վաճառումը։ Այս պատճառով ալ կալուածներու գիները ինկած են։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ.— Լէնինկրատի մէջ ակադեմական Բիխտիրիէֆ սկսած է հոգեթելադրութեամբ բժշկել գինով բանւորները։ Այսպէս, հաւաքելով 50 խման բանւորներ, բժշկական դասախօսութիւն մը կը կարդայ անոնց գլխուն, յետոյ բոլորը մէկ կը քնացնէ, ու կը կրկնէ նոյն դասախօսութիւնը։ Արթնցնելէ յետոյ փորձը կը կրկնէ ուրիշ անգամ մըն ալ։ Անկէ վերջ այլեւս բանւորները կը խորշին ըմպելիներէն։

ԿԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ.— Հայ կիները հետզհետէ կը ստանձնեն պատասխանատու պաշտօններ Հայաստանի պետական հաստատութիւններուն մէջ։ Մասնաւորապէս կրթական բաժիններու մէջ կիները բաւական մեծ թիւ մը կը կազմեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

5. ՍԱԿԱՒԱՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Միայն կատարուած անճարակ հողաբաժանումին համարել հայ գիւղացիութեան տնտեսութեան անկման պատճառ՝ պիտի ըլլար ե՛ւ սխալ ե՛ւ միակողմանի։ Հայ պոլշեւիկները միայն արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող վիճակը աւելի կը բարդացնեն, կը ծանրացնեն, Հայաստանի տնտեսութեան անխուսափելի անկումը աւելի կ'արագացնեն զայն մղելով դէպի անդունդ։

Քանի Հայաստանը կը մնայ ներկայ սահմաններով, հայ գիւղացին վրայ ինչ բարիք ալ թափեն երկինքէն, ան միշտ պիտի մնայ կիսաքաղց, մերկ ոտքէտ վատառողջ, ուրեմն եւ դժգոհ՝ տիրող կարգերէն, անբարեացակամ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ։ Թո՛ղ այս մէկ պարագան հայ կոմունիստները լաւ հասկնան, թո՛ղ այդ օղ ընեն իրենց ականջներուն, երբէք չմոռնալու համար։

Հայաստանի գիւղացիութեան ամենագլխաւոր հիւանդութիւնը որ կը հիւծէ եւ որ մահուան դուռը կը հասցնէ, սակաւահողութիւնն է։ Հողի պակասը նոյնն է գիւղացիին համար, ինչ որ սնունդի պակասութիւնը՝ կենդանական կազմին համար։ Սնունդի պարբերական պակասը վերջ ի վերջոյ որ եւ է կազմ կ'առաջնորդէ դէպի մահ, որքան ալ ան ամուր եւ տոկուն ըլլայ։

Թանկարժէք բոյսերու շրջաններուն մէջ Հայաստանի գիւղացիները մարդ գլուխ ստացած են 1/2էն մինչեւ 3/4 տեսիադին հող, որ առաւելագոյն չափն է. իսկ այդ միայն բախտաւոր մահկանացուներու բաժին ինկած։ Ուրեմն եթէ միջին ընտանիքի անդամներու թիւը ընդունինք հինգ, կը հետեւի որ միջին տնտեսութեան հողի քանակը չանցնիր 2 ու կէս տեսիադինը։ Պէտք է գիւղացի ըլլալ եւ այն ալ Հայաստանի գիւղացի, հասկնալու համար թէ հողի ինչ ողորմելի քանակութիւն կը ներկայացնէ այդ։ Գիւղացին առհասարակ եւ հայ գիւղացին մասնաւորապէս տնտեսութիւն ըսելով կոմունիստներու նման չի հասկնար միայն այգի, բանջարանոց, կամ արտ, այլ հաստատութիւն մը, որ բաժնուած է բազմաթիւ բաղկացուցիչ մասերու, որ իսկապէս տնտեսութիւն է, որ կրնայ գոհացնել գո՛նէ նուազագոյն պահանջները, մէկ խօսքով, ինքնապահ դարձնել։

Արդ՝ երկու-քուկէս տեսիադին հողը կրնա՞յ իր մէջ առնել տնտեսութեան քանի մը ճիւղեր, կրնա՞յ տալ գիւղացիին առօրեայ գործածութեան պաշարները։ Պատասխանը ժխտական է. որովհետեւ հողի այդ չնչին քանակը չի կրնար վերածուիլ տնտեսութեան շարք մը ճիւղերու, հակառակ պարագային ամբողջ տնտեսութիւնը կը տուժէ առանց որ եւ է շօշափելի արդիւնք տալու։ Իսկ հայ գիւղացին այժմ աւելի քան երբեք պէտք ունի այդպիսի տնտեսութեան մը, որ զինքը իսկապէս տնտեսութեան տէր դարձնէ, եւ ոչ թէ պարզ մշակ, ռէնչպէր։ Հայ գիւղացին բացի մէկ բանէ (նայած թէ ինչով կը զբաղի) գրեթէ ամէն ինչ շուկայէն կը գնէ։ Եւ որովհետեւ այդ մէկ բանն ալ միշտ ենթակայ է երկինքի պատուհասին, միշտ կախուած է բնութեան քմահաճոյքէն, բարեյաջող պարագային ալ աներեւակայելի աժան կը ծախուի։ Հայ գիւղացին կը ստիպուի կա՛մ պարտքի ու վաշխի մէջ խրիլ, եւ կամ ծոմապահութեամբ ապրիլ, որ ծանրապէս կ'անդրադառնայ իր կեանքի բոլոր կողմերուն վրայ։

Ճիշդ է, լեռնային շրջաններու մէջ քիչ մը աւելի հող ստացած է Հայաստանի գիւղացիութիւնը, բայց ի՞նչ օգուտ. այդ քիչ մը աւելին աւելի քիչ է, քան դաշտավայրերու ամենաքիչը։ Կոմունիստները, որ «կազմակերպուած պայքար կը մղեն բնութեան դէմ», այդ շրջաններու գիւղացիութիւնը մատնած են բնութեան ձեռքը, դարձուցեր են անոր խաղալիքը։ Ժանգ, երաշտ, ժանտախտ, մարախ... Իսկ արդի՞ւնքը—հայ գիւղացիին տնտեսութիւնը կը մնայ անկազմակերպ եւ աննպատակայարմար։ Ան դեռ այնպիսի տեղեր կը սերմանէ ոսկի հատիկը ուրկէ միայն փուշ եւ տատասկ պիտի հնձէ, իր «հողը» դեռ մեծ մասով «դէմի» է (անջրդի) եւ վերջապէս, իր տնտեսութիւնը կախուած է բնութեան ամենազօր քմահաճոյքէն։

Լեռնային շրջաններու գիւղացիներու տնտեսութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ, անոնք տնտեսութիւն չունին բառին տարրական իմաստով իսկ։ Անոնք միայն իրենց ընտանիքը եւ իրենց ստամոքսը կը խաբեն, անոնք կառավարութեան համար նշանակութիւն ունին միայն իբրեւ հարկատուներ, որպէս պետութեան գանձը լեցնողներ... յօգուտ կոմմունիստական Ինդերնացիոնալի։ Հոգ չէ, թէ ինչպէս կը գանձուի այդ հարկը, թէ ան իր ո՛ր լաթի կտորը ծախու կը հանէ եւ թէ որ զօրքա-կոմմունիստին ճանկը կ'իյնայ։

Եթէ սակաւահողութիւնը հաւասար է գիւղացիի սնունդի պակասին, գէշ հողն ալ հաւասար է կենսահիւթերի պակասութեան։

Բաւական է ընդհանուր ակնարկ մը ձգել ներկայ Հայաստանի ֆիզիքական աշխարհագրութեան քարտէսին վրայ, համոզուելու համար անոր հողին անյարմարութեան մասին։ Այդ քարտէսը աչքէ անցընելէ յետոյ, մարդ ակամայ կուգայ այն եզրակացութեան, թէ Հայաստան այս վիճակին հասած է հարեւան հանրապետութիւններու միակամ ուժերով եւ ընդհանուր ծրագրով։

Հայաստանը հողագործական երկիր է եւ միեւնոյն ժամանակ երկրագործութեան համար պիտանի նեղ շերտ մը ունի —Արաքսի ափը, քանի մը տասնեակ վերստ երկայնութեամբ՝ Հրազդանի եւ Ազատ Դաշտի շրջանը։ Երկրի մնացած ամբո՛ղջ տարածութիւնը՝ սար ու քար, լեռներ, լեռնաշղթաներ։ Աբարան, Կոտայք, Ծաղկաձոր, Լոռի, Դիլիջան, Գեղարքունիք, Զանգեզուր, Վայոց Ձոր, Միլլի, Վէդի եւ Զղին ձորեր— ամբողջը, ամբողջը քարայ—քրաներ, լեռ ու ձորեր... Եւ միեւնոյն ժամանակ հայ կոմմունիստներն հարահրոց կը բարձրացնեն, կը պոռան, կը կանչեն թէ երկրի տնտեսութիւնն արդէն բարձրացուցած են, թէ ահա Հայաստանը արդէն իսկ «իր ոտների վրայ է կանգնել», թէ սկսած է «անսայթաք առաջադիմել» եւ հազար ու մէկ նման ռէկլամներ։

Այն հողը որ հազիւ 4—5 կ'արտադրէ, այն հողը, որ տասնապատիկ անգամ չի վարձատրեր իր վրայ արիւն— քրտինք թափողը, այդ հողը չի կրնար բարձրացնել հայ գիւղացիին տնտեսութիւնը, մանաւանդ խորհրդային կարգերու մէջ։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Հին արձան մը.— Աթէնքի մօտ, Օլրուզիսի մէջ, գտնուեցաւ արձան մը, որ հողին մէջ թաղուած էր։ 2—3 մեդր հաստ, եւ 5 մեդր բարձր է։ Գլուխը ամբողջովին քանդուած է։ Իրանն ու վարի անդամները բնաւ աւրուած չեն։ Մասնագէտները կ'աշխատին որոշել այն դարը, որուն արուեստը կը ներկայացնէ այս հսկայական արձանը։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը կը շարունակէ պեղումները տեղին վրայ։

ԵՂԱ՞ԾԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵԼ ԹԷ ՆՈՐ ՈՒՂԻ ԸՆՏՐԵԼ

III

Թոքախտաւորներուն իրական կացութեան մօտէն ծանօթացնելու համար մեզ, կը բերենք հետեւեալ պարագան։

Մօտ ամիս մը առաջ 24 տարեկան կին մը ներկայացաւ եկեղեցիի բուժարանը։ Ունէր ամուսին մը եւ 2 տարեկան պզտիկ մը։ Թոքախտը նոր սկսած էր աջ թոքէն։ Հիւանդանոց մը ղրկեցի, խնդրելով բժշկապետէն օդի ներարկում (pneumothorax) ընել, որ ներկայիս թոքախտաւոր մը փրկելու ամէնէն յուսատու միջոցն է։

Բժշկապետը պատասխանեց թէ սիրով յանձն կ'առնէ այդ գործողութիւնը կատարել, «պայմանաւ որ հայկական մարմին մը յանձն առնէ հայթայթել պէտք եղած նիւթական միջոցները, հիւանդը քանի մը ամիս սանաթորիոմի մը մէջ պահելու համար։ Որովհետեւ անկէ առաջ քանի մը թոքախտաւոր Հայերու ըրած էր այդ գործողութիւնը, բայց կարելի չեղաւ պէտք եղած հանգիստը, սնունդը եւ օդը ապահովել, մեռան եւ իմ ալ աշխատանքը ի դերեւ ելաւ...»

Եւ երկրորդ նամակի մը պատասխանելով, կ'աւելցնէր թէ սանաթորիոմի համար օրական 25, ամսական նուազագոյն 750 Փր. ծախք պէտք է նախատեսել։ Եւ այս՝ 6-12 ամիս շարունակ։

Ահաւասիկ երիտասարդ կին մը, որու հիւանդութենէ նոր ելած է, որ պարտաւոր է դադրեցնել ամէն աշխատանք եւ հանգիստ ընել, լաւ սնունդ առնել եւ մաքուր օդ ծծել եւ որ հաւանաբար պիտի բուժուի, եթէ անմիջապէս ստանայ հարկ եղած դարմանը։

Բայց, խնդիրը այն է որ, 1. չի կրնար օգտուիլ պետական (Փրանսական) սանաթօրիոմներէն, քանի որ օտար է եւ պետական բուժարանները ձրիաբար կ'ընդունին միայն ֆրանսացի թոքախտաւորները. 2. չունի 7-10000 Ֆրանք խնայողութիւն մը. 3. ամուսինին շահածը հազիւ կը բաւէ, ընտանիքի մը սովորական ծախքերուն, նոյնիսկ գործազրկութեան շրջանէն դուրս. 4. բազմաթիւ դիմումներէ ետք հազիւ թէ չնչին նպաստ մը պիտի կրնայ ստանալ հայկական բարենպատակ միութիւններէ, քանի որ անոնց ոչ մէկը ի վիճակի է խոշոր գումարներ տրամադրելու թոքախտաւորներու դարմանումին համար։

Հետեւաբար, դժբախտ կինը տունը պիտի մնայ, անպատճառ պիտի վարակէ իր պզտիկը եւ թերեւս ամուսինը, թշուառութեան պիտի մատնէ ընտանիքը, հետզհետէ պիտի հիւծի մինչեւ որ (1—2 տարիէն) անողոք մահը գայ վերջ դնել իր կեանքին եւ քայքայել ընտանիք մը։

Փոփոխակի ձեւերով, այս այսօրուան եւ վաղուան թոքախտաւորներուն կսկծալի կացութիւնը։ Մռայլ է պատկերը բայց իրական։

Թողո՞ւնք որ շարունակուի այս վիճակը։

Պատասխանելէ առաջ, նկատի ունենանք թէ 1000 հոգիի վրայ 20ը պիտի ենթարկուին այս վիճակին։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը կրնայ դժբախտութիւնը ունենալ այդ 20ին մէջ գտնուելու։

Ընդհանրապէս կը կարծենք թէ թոքախտը, կամ որ եւ է փորձանք, դրացիին տունը կրնայ մտնել, բայց ոչ մեր տունը։ Մարդկային հոգեբանութեան յատկանշական մէկ գիծն է այդ մտայնութիւնը։

Ցաւալի պայմաններուն մէջ բոլորս ալ ենթակայ ենք թոքախտ ունենալու. բայց մեզմէ քիչերը միայն նիւթապէս ի վիճակի են դարմանուելու։

Հետեւաբար, եթէ չենք ուզեր մատնուիլ վերը նկարագրուած դժբախտ կացութեան, առանց վախնալու այդ ահաւոր հիւանդութենէն, պէտք է որ իբրեւ կանխազգուշութիւն, այժմէն նիւթական միջոցներ պատրաստ ունենանք անոր դէմ պաշտպանուելու եւ ի հարկին անմիջապէս օգնութեան հասնելու անոր զոհերուն։

* * *

Ինչպէ՞ս հայթայթենք կամ որմէ՞ սպասենք պէտք եղած մեծ գումարները։

Այս առթիւ հարց տուած էինք «Բուժանք»ի մէջ.

«Հայաստանի կառավարութենէ՞ն։ Ան հազիւ կը հասնի իր ներքին հոգերուն եւ նոյնիսկ գաղութներէն դրամ կը սպասէ։

«Կարմիր Խաչերէ՞ն, Բարեգործականէ՞ն, եւ Նպաստաբաշխ զանազան մարմիններէ՞ն։ Անոնք ալ որոշ կանոնագրութիւններով կաշկանդուած, իրենց հասոյթները կը յատկացնեն որոշ նպատակներու...։

«Սպասե՞նք որ բարերարներ սանաթօրիոմ հիմնեն այս կամ այն գաղութին մէջ...։

«Դիմե՞նք արդեօք Րօքֆէլլըրեան հաստատութեան, խնդրելով մեր ցաւին ալ դարման տանիլ եւլն։

Իբր պատասխան այն կարծիքը յայտնած էինք թէ «յոյս դնել միայն այսինչ կամ այնինչ միութեան, անհատին կամ բարերարին վրայ կը նշանակէ առաջադրուած գործը կանխաւ ձախողութեան դատապարտել։»

Եւ թելադրած էինք, ընկերային հիւանդութիւններուն եւ մասնաւորապէս թոքախտին դէմ պայքարի եւ պաշտպանութեան գործը կազմակերպել, մեր մէջ մինչեւ հիմա ընդունուած նպաստի եւ բարեգործութեան սկզբունքներէն բոլորովին նոր ու տարբեր հիմերու, իրերօգնութեան սկզբունքին վրայ։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԴԱՏԱՐԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Երեւանի մէջ բացուած է թրքական դատարան մը, ուր պիտի լուծուին թուրքերու դատերը։ Դատաւոր նշանակուած է Սուլէյմանով։ Վէդի-Բասարի եւ Աղբաբայի թրքական դատարաններէն յետոյ, այս երրորդ թրքական դատարանն է որ կը կազմուի Հայաստանի մէջ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ.— Փետրուար ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ ծնած են 281 հոգի, 154ը մանչ։ Մեռած են 98 հոգի, 58ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 71, ամուսնալուծում՝ 8։

ԲԱՂՑԿԵՂԸ ԲՈՒԺՈՒԱ՞Ծ ?.— Պրիսթոլ քաղաքին հիւանդանոցին մէջ փորձ մը կատարուած է կապարային բաղադրութեամբ ներարկումներով բուժելու բաղցկեղը։ Կ'ըսուի թէ յաջողած է փորձը։

ՃԵՐՄԱԿԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ ԴԱՐՊՈՒԱԾ.— Զուրեքշաբթի գիշեր, Շան զ'Էլիզէի պողոտային վրայ, ճերմակեղէնի հսկայ վաճառատուն մը պարպուեցաւ մէկ գիշերուան մէջ։ Ոստիկանները, գիշերային պտոյտի մը ընթացքին, նշմարեցին որ փողոցի մուտքը խորտակուած, և դրան մեծ ապակին կտրուած է եւ այսպէս ինքնաշարժի մը միջոցով փոխադրուած են օձիկները, փողկապները, շապիկները, թաշկինակները եւ ամէն նորաձեւութիւն, որոնց գինը կը հասնի 150,000 ֆրանքի։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԱՐԴԻ ԿԻՆԸ եւ ԻՐ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ.— Հեղինակ՝ Ճինա Լօմպրօզօ։ Թարգմանիչ՝ Բենիամին Թաշեան։

Նեղոսի ափերուն վրայ, գրական նոր ճիգեր փորձելու հակամէտ երիտասարդութիւն մը ունեցած ենք միշտ։ Իբրեւ վերջին օրինակ, մոռցուած չէ անշուշտ Գ. Մխիթարեանի «Նոր Շարժում»ը որ աստղի մը պէս շողաց պահ մը։ Ահա տարիէ մը ի վեր Աղեքսանդրիոյ ազգային վարժարանի ուսուցչական մարմինը երիտասարդ խանդավառութեամբ կը հրատարակէ մանկավարժական հանդէս մը «Հայ Վարժարան»ը որու մասին պիտի խօսինք առանձին։

Արդ Աղեքսանդրիայէն մեզի կը հասնի գրքոյկ մը՝ Բ. Թաշեանի կողմէ թարգմանուած, «Արդի կինը եւ իր հոգեբանական արժէքները» որ կը խոստանայ իր յաջորդները ունենալ։

Որքան ալ այս համեստ գրքոյկին բովանդակութիւնը չարդարացներ իր մեծաշուք անունը, բայց այդ պատճառ չէ որ չգնահատենք երիտասարդ թարգմանիչին նախաձեռնութիւնը։

Բ. Թաշեան յաջող թարգմանիչ մըն է. հակառակ նիւթին վերացական հանգամանքին, լեզուն ձկուն, սահուն եւ մատչելի է։ Թափանցիկ լեզու մը որ գաղափարներու փայլը եւ խորութիւնը մեծապէս երեւան կը հանէ։ Կրնամ նոյնիսկ աւելցնել որ ինքնուրոյն գրութիւն մը կարդալու տպաւորութիւնը կ'ունենայ ընթերցողը, այնքան փոխադրողը յաջողած է հեղինակին մտածումները ապրիլ եւ ապրեցնել։

Թաշեան գտած է փոխադրելու նոր եւ օգտակար ձեւ մը. փոխանակ բնագրին ամբողջական եւ զուգընթաց թարգմանութիւնը տալու, տեղ տեղ ամփոփումներով լուսաբանութիւններով միայն կը բաւականանայ, տալու համար միակ յատկանշական էջերը մայր գործին։ Քանակի եւ որակի խտացում մը։ Այս ձեւով հատոր մը կրնայ վերածուիլ գրքոյկի մը, առանց իր արժէքէն բան մը կորսնցնելու. մերինին պէս անսուաղ գրականութիւններու համար, օտար լաւագոյն գիրքերը իւրացնելու խնայողական ձեւ մըն է այս եւ զոր կարելի է փորձել գրեթէ ամէն մարզի, նոյնիսկ վէպի մէջ. վտանգաւոր ձեւ մը միանգամայն, եթէ թարգմանիչը անճաշակ է եւ զուրկ գրական բնազդէ։ Թաշեան այդ անճարակ թարգմանիչներէն չէ։

Հեղինակուհին, Տիկին Ճ. Լօմպրօզօ, աղջիկը յայտնի ոճրագէտ Չէզարէ Լօմպրօզօի, կնոջ եւ այր մարդու հոգեկան ձգտումներու մէկ զուգակշիռը փորձած է։ Իր կուռ բայց բաբախուն էջերուն մէջ երբեմն տօքթորուհին, բայց շատ յաճախ կինն է որ կը խօսի, կինը որ մայր եղած եւ թերեւս տառապած է։ Մտածումներ կան որ յայտնի է թէ սրտէ բխած են։

«Վիշտը կնոջ դպրոցն է. ան կը մտածէ ու կը խորհրդածէ այն ատեն միայն, երբ կը տառապի, երբ կը սիրէ կամ կ'ուզէ սիրուիլ։ Բայց գերազանց կինը չի կրնար տեսնել իրականութիւնը, չի կրնար սիրել առանց տառապելու։»

Տիկին Լօմպրօզօի վերլուծումները կը բխին մայր-գաղափարէ մը. ըստ իրեն

«Կինը ո՛չ նման է, ո՛չ ալ հաւասար այր մարդուն։»

Կնոջ մօտ այլասիրական, աւելի ճիշդ այլակեդրոն հակումները թափ կուտան իր կեանքին, մինչ էրիկմարդուն քով եսապաշտ, եսակեդրոն ձգտումները։

«Կինը կ'ապրի ուրիշին համար, այրը ինքն իրեն համար»։

Այս հիմնական սեւեռումը, եթէ կարելի է ըսել, օրկանական այս պահանջը կը շինէ անոնց ամբողջ կեանքը եւ բովանդակութ[...] կուտայ անոնց յայտնի եւ [...] քուն ապրումներուն։

Օրինա՛կ՝ սէրը, երկու սեռ[...] րուն քով այնքա՛ն աննման [...] կոտնեայ զգացում մ'է որ տար[...] անուններ գտնել պէտք պիտի [...] լար զայն որակելու համար։

«Տղամարդուն համար, սէ[...] եսապաշտ եւ զգայական ձգտ[...] թիւն մըն է, որու վրայ կուգա[...] աւելնալ նուաճումի հաճոյ[...]. Սէրը այնքան սերտօրէն կապուա[...] կը նկատեն այրերը նուաճում[...] հաճոյքին հետ, որ սեփական կին[...] մէն աւելի կը սիրեն ուրիշին կին[...] ամուսինէն աւելի՝ նշանածը, ինչ[...] նամատոյց կիներէն աւելի՝ դժ[...] ուարահաճ կինը»։ Իսկ «կնոջ հա[...] մար սիրային ըմբռնումը հիմ[...] նուած է ուրիշ տարրերու վրայ, զորս կրնանք կոչել անձնուիրու[...] թիւն, այլասիրութիւն, [...] եւ հիացում»։

«Կինը երբեք չի կրնար սիրել [...] մէկը զոր չի յարգեր»։

Ու կնոջական սէրը իր բովանդակ[...] կատարելութեան կը հասնի [...] նաւանդ մայրութեան կոչում[...] մայրութիւնը կնոջ համար [...] թիւնը, անոր միակ իմաստ է։

Ի՜նչ հարազատ հասկացող[...] թիւն նաեւ հետեւեալ բառեր[...] մէջ.

«Եղբօր, հօր եւ ամուսնի [...] ները տղամարդուն մօտ շատ [...] րոշ կերպով զատուած են իր [...] ծէն ու գործունէութենէն, [...] դեռ կնոջ մէջ՝ մօր, աղջկան [...] քրոջ պաշտօնները կը միախառ[...] նուին իր գործին, պարտականու[...] թեան եւ առաքինութեան հետ[...]

Այս հատուկտոր մէջբերում[...] ները բաւական են, կարծեմ, [...] մուտ մը բանալու գրքի [...] վրայ. այնքան ճշգրիտ դիտո[...] թիւններ ունի հեղինակուհին [...] կը բացատրէ թէ ինչպէս սկսա[...] թիւրիմացութիւնը երկու սեռ[...] րուն մէջ, կնոջական հարցը [...] բոլոր հիւանդագին ախտանշա[...] ներով։

Երկու սեռերու երջանկութի[...] նը փոխադարձ իրերահասկացող[...] թեամբ կարելի է. կեանքի [...] դաշնակութիւնն ալ այդ կը [...] հանջէ. բայց այրը բիրտ եւ [...] տարբեր եղած է. ու ակն ընդ[...] կանի սկզբունքին հաւասար[...] կիները ըսին.

«Այրը կը դաւաճանէ, կի[...] ալ թող դաւաճանէ։ Այրը իր [...] կը մտածէ, կինն ալ թող այդ[...] ընէ։»

Ու ծնաւ ֆէմինիզմը եւ [...] լի գէշ ծնաւ կինը արականացա[...] մարմաջը։

Տիկ. Ճինա Լօմպրօզօ հա[...] ուած է որ կնոջ իսկական ձգ[...] այդ չէ. զինքը իր կոչումէն [...] ռացնող ամէն մոլորանք կինը [...] պզտիկցնէ, կը խեղաթիւրէ, [...] բախտ կ'ընէ։

Ու յարգոյ տօքթօրուհին [...] կին այրերու քով կը փնտռէ [...] վիճակը բարելաւելու միակ [...] բաւորութիւնը — բարեփո[...] այրերու ունակութիւնները [...] մտայնութիւնը, աւելի յարգ[...] կիներու հանդէպ, աւելի հասկ[...] ցողութիւն անոնց հոգեկան [...] հանջներուն եւ մանաւանդ [...] ազատութիւն կիներուն՝ գործ[...] իրենք զիրենք արժեցնելու։

«Ոչինչ աւելի հաճելի է [...] որքան իր սիրած անձին յարգ[...] քը, իբրեւ փոխարինութիւ[...] անձնուիրութեան։ Դարձեալ [...] աւելի հաճոյք կը պատճառէ [...] որքան զգալը թէ անօգուտ չէ [...] գոյութիւնը։»

Բ. Թաշեանի հայացու[...] գրքոյկը, ինչպէս կը տեսնուի, [...] հելու եւ կեանքի որոշ հա[...] հասկնալու հրաւիրող գործ մը [...]

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆ[...]

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՍԵՐՊԻԱ

Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ ծագած ծանօթ վէճը քիչ մնաց պալքանեան նոր պատերազմի մը պատճառ պիտի դառնար: Այս վէճը տակաւին օրակարգի վրայ է: Օգտակար կը գտնենք մեր ընթերցողներուն ծանօթացնել այսօրուան Սերպիան, բացատրելով նաեւ ներկայ վէճին իրական պատճառները:

Զինադադարին, դաշնակից պետութեանց յաղթանակէն վերջ, փոքրիկ Սերպիա իրեն կցեց նախկին Աւստրօ-Հունգարիոյ հողերը՝ Պոսնա-Հերսէկը, Տալմացիան եւն. ու դարձաւ Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու թագաւորութիւն, առնելով Եուկոսլաւիա անունը:

Մեծն Սերպիա երկու կողմէ ելք ունի դէպի ծով. առաջին՝ Տալմացիոյ ծովեզերքը, որ իրեն կը պատկանի եւ որուն վրայ սքանչելի նաւահանգիստներ ունի, երկրորդ՝ Սելանիկը, Հելլէն հողին վրայ, որմէ օգտուելու համար յանաւոր պայմանագրութիւն ունի: Այս երկու պատուհաններէն է որ Եուկոսլաւիա ծովու օդ կ'առնէ:

Իտալիոյ հետ համաձայնելու նպատակով Եուկօսլաւիա կարեւոր զիջումներ ըրաւ անոր՝ Ադրիականի վրայ, զոհելով Ֆիումէ եւ քանի մը նաւահանգիստները: Յետոյ ուրիշ երկաթուղիներուն, եւ ներքին քաղաքները երկաթուղիով կապեց Ադրիականի եզերքին, որուն նաւահանգիստները եւս բարեզարդեց: Այս ձեւով, 1919էն մինչեւ 1925, լեռնային շրջանի մը մէջ 700 քիլոմեթր երկայնութեամբ երկաթուղի շինեց, ծախսելով 920 միլիոն տինար. աժագին գումար մը, զոր Հայաստանեց ներքին եւ ամերիկեան փոխառութիւններով:

Աւստրօ-Հունգարիոյ հարուստ առեւտրական նաւատորմին միայն մէկ ութերորդ մասը մնացաւ Եուկոսլաւիոյ, մինչ մնացեալը ժառանգեց Իտալիա: Շնորհիւ իր ներուժ աշխատանքին, այսօր Սերպիա թէ տեղական նաւարկութեան եւ թէ երկար ճամբորդութեանց համար կոկիկ նաւատորմ մը ունի: Իր գլխաւոր երկու նաւահանգիստներն են Սփլիթ եւ Սիպէնիք. առաջինը Թրիէսթէի կէսին հաւասար եւ Պրինտիզիէն ու Սելանիկէն աւելի գործունէութիւն ունի:

Եւ սակայն Իտալիան է որ կը տիրապետէ Ադրիական ծովին մէջ՝ հիւսիսէն փոլա ամրացուած նաւահանգիստով, հարաւէն Թալոնայով, ու մանաւանդ Սասէնօ ամրացեալ կղզիով:

Իտալացիները 1920ին Վալոնան պարպեցին, սակայն կը տիրապետեն Օթրանթոյի ջրանցքին:

Եուկոսլաւիա այս կացութիւնը ընդունեց, որովհետեւ Իտալիայէն աւելի տկար էր, եւ 1924 Յունուար 27ին բարեկամական դաշնագիր մը կնքեց անոր հետ Հռոմի մէջ: Այս դաշնագիրով երկու պետութիւններն ալ կը հրաժարէին Պալքաններու մէջ ամէն գերիշխանութենէ եւ քաղաքական փոխադարձ աջակցութիւն կը խոստանային իրարու: Քանի մը ամիս վերջ, ուրիշ համաձայնութեամբ մը կը յայտարարէին թէ ալպանական յեղափոխութիւնները լիշեալ երկրի ներքին խնդիր ըլլալով իրենք ո՛ եւ է կերպով չպիտի միջամտեն անոնց:

Իտալիոյ հետ համաձայնելէ եւ Ադրիականի վրայ իր դիրքը ապահովելէ յետոյ, Եուկոսլաւիա աչքերը դարձուց դէպի Սելանիկ, ուր 1923 Հոկտեմբերին յաջողած էր ազատ գօտի մը ստանալ Յունաստանէն: 1926 Օգոստոս 17ին համաձայնութիւն մը կնքեց Յունաստանի հետ, որով Գեւկելի-Սելանիկ երկաթուղագծին վրայ Յունաստանի հետ հաւասար հակակշռի իրաւունք ձեռք բերաւ: Աթէնքի խորհրդարանը դեռ չէ վաւերացուցած այս դաշնագիրը:

Իտալիա, Եուկոսլաւիոյ հետ իր կնքած դաշնագրին հաւատարիմ, սկիզբները բաւականացաւ Ալպանիոյ մէջ տնտեսական խաղաղ թափանցումով միայն: Շատ չանցած իտալական դրամատուները իրենց իշխանութեան տակ առին Ալպանիոյ Ազգ. դրամատունը, իտալական շինութեանց մեծ ընկերութիւն մը իր ձեռքն առաւ Ալպանիոյ հանրօգուտ շինութիւնները, ալպանական առեւտուրը Իտալացի վաճառականներու մենաշնորհը դարձաւ, քարիւղի հանքերու շահագործումը ստանձնեց իտալական ընկերութիւն մը, մասնակցութեամբ Անգլիացիներու, Ամերիկացիներու եւ Ֆրանսացիներու:

Ալպանիա գրեթէ Իտալիոյ տնտեսական թեւարկութեան տակ մտաւ: Կը պակսէին միայն իտալացի գաղթականները՝ տեղաւորուելու համար Ալպանիոյ հողին վրայ: 1925ին, Հռոմի գաղթային վարչութեանը պետը կը յայտարարէր թէ Վալոնայի շրջանին մէջ 150 Իտալացիներ միայն կան, մեծ մասամբ բանուորներ, մօտ 100 հոգի ալ Շքոտրայի եւ Տուրազզոյի մէջ, որոնց 40ը կրօնաւորներ:

Եուկոսլաւիա պաշտօնապէս լաւութիւն պահած էր տնտեսական այս խաղաղ թափանցումին համար, նկատելով որ անոր չէր հետեւած իտալացի գաղթականներու հաստատումը Ալպանիոյ հողին վրայ: Սակայն անցեալ Նոյեմբեր 27ի իտալեւալպանական դաշնագիրը, խնդիրը բոլորովին փոխեց:

Ինչպէս այն ատեն անգլ. թերթ մը գրած էր, «Թիրանայի դաշնագիրը իտալական սահմանագլուխը Ադրիականէն Տրինա» փոխադրեց: Իտալացիները թէ տնտեսական եւ թէ զինուորական նպատակներով նորոգեցին Ալպանիոյ հիւսիսային, կեդրոնական եւ հարաւային երեք դասական ճամբաները, որոնք դէպի այդ նոր սահմանը կը տանին եւ ուր անոնք կը միանան Սերպիոյ ռազմագիտական երկաթուղիներուն:

Ի հարկին, Իտալացիները կրնան այդ կողմէն սպառնալ Եուկօսլաւիոյ երկաթուղային կենսական շնչերակին Սկիւպէն մինչեւ Ալպանիոյ արեւելեան սահմանը հեռաւորութիւնը միայն 75 քիլոմէթր է, այսինքն իտալական եզերքէն մինչեւ Սասէնօ կղզիին չափ: Կացութիւնը աւելի փափուկ կը դառնայ, երբ նկատի ունենանք որ Սկիւպ-Սելանիկ գիծին կռնակը կը գտնուի Մակեդոնիան, որուն աչք տնկած են Պուլկարները:

Ալպանիոյ մէջէն Իտալիոյ յառաջխաղացումը դէպի Սելանիկ ճակատագրականօրէն պիտի բախի Եուկոսլաւիոյ դէպի Եգէական իջնելուն:

Ուստի, իտալեւսերպ վէճը միանգամ ընդ միշտ մարելու համար, անհրաժեշտ է ապահովել Եուկոսլաւիան թէ՝ Պելկրատ—Սելանիկ գիծը զերծ պիտի ըլլայ իտալեւալպանական կամ պուլկարեւմակեդոնական սպառնալիքէ:

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Թուրք Կիներու Միութիւնը ժողով մը գումարեց անցեալ շաբթու:

Խորհրդակցութեանց ամէնէն կարեւոր կէտը՝ կիներու եւ այրերու հաւասարութեան խնդիրն էր: Նեւ.կաներէն «մանք դիտել տուին թէ կիները պէտք է ընտրական ձայն ունենան, եւ այրերու հետ հաւասար իրաւունքներ վայելեն ընկերային եւ քաղաքական ասպարէզներու մէջ: Միութեան նախագահ Նէզիհէ Մուհիտին հանըմ այս առթիւ յայտարարեց.

— «Եթէ կինը չխառնուի ընկերային եւ քաղաքական կեանքին, այն ատեն երկու սեռերու հաւասարութիւնը շատ սահմանափակ հանգամանք պիտի առնէ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր հայրենակիցներէն շատ շատեր կը յամառին թուրքերէն խօսիլ իրարու հետ, խպառ մոռնալով մայրենի լեզուն:

Անցեալ օր ընկերային տաքուկ շրջանակի մը մէջ երբ դիտողութիւն կ'ըլլար այս մասին, բարեկամ մը պատասխանեց.

— Եղբայր, ի՛նչպէս կրնանք մենք մէկ օրէն միւսը հայերէն խօսիլ, հակառակ մեր ունեցած փափաքին, քանի որ մենք սկիզբէն թրքախօս եղած ենք և չենք կրցած նոյնիսկ մեր մայրենի լեզուն ազատօրէն սորվիլ Թուրքիոյ մէջ: Խօսակիցս որ 50—55 տարեկան ծերունի մըն էր ազգասէր եւ հեզահամբոյր, ցաւելով կը յայտնէր այս ամէնը: Բայց ի՛նչ ըսել այն կարգ մը երիտասարդներու՝ որոնք ծանօթ ըլլալով հանդերձ հայ լեզուին, կը նախընտրեն խօսիլ թուրքերէն, մանաւանդ այնպիսի շրջանակներու մէջ, ուր փոխանակ մէկ թրքախօս մըլլալու հայերէն խօսի, կը հարկադրեն ամբողջ ներկաները թուրքերէնով արտայայտուիլ:

Գիտենք որ ինչպէս բոլորս, մեր ակամայ թրքախօս հայրենակիցներն ալ ապրուստը ճարելու համար օրն ի բուն քրտնաջան աշխատելու ստիպուած ըլլալով, ժամանակ չունին ուրիշ բանով զբաղելու:

Այս անպատեհութեանց առաջքը առնելու համար, Յառաջի միջոցաւ խոնարհաբար կը թելադրենք հաստատել գիշերային դասընթացքներ հայաշատ թաղամասերուն մէջ, ինչպէս բուտէ Տօմինիքէն, բիւ Թափի Վէր: Համոզուած ենք որ մեր կուսակցութիւնները կրնան միասնաբար գործի ձեռնարկել այս ուղղութեամբ, վարժեցնելով ժողովուրդը ֆրանսերէն լեզուին հետ նաեւ հայերէնի:

Մենք ուրախութեամբ կը կարդանք Մարսիլիոյ կարգ մը օտար վաճառատուններու ճակատը «Հոս հայերէն կը խօսին» վերտառութիւնները, մինչ այս վերտառութիւնները քանի մը տարի առաջ չկային, այլ կը տեսնէինք միայն «անգլերէն կամ սպաներէն կը խօսուի»: Կը նշանակէ թէ գէթ Մարսիլիոյ հայութիւնը, որ պատկառելի թիւ մը կը կազմէ, բաւական ուշադրութիւն գրաւած է որ շատ մը խանութպաններ հարկադրուած են իրենց մօտ պահել Հայ մը:

Կը սպասենք որ հայ կուսակցութիւնները եւ միութիւնները, որոնց նպատակն է զարկ տալ ժողովուրդին նիւթական եւ բարոյական զարգացման, ձեռնարկեն գիշերային դասախօսութեանց սրահներ բանալ յարմար վայրերու մէջ: Մասնաւոր դասընթացքներէն կ'օգտուին սակաւաթիւ անհատներ միայն, իսկ դպրոցները՝ անյարմար են:

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը Թուրքեւ ամերիկեան յարաբերութեանց նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

«Հակառակ անոր որ Լօզանի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ, քաղաքական յարաբերութիւնները բնականոն վիճակ ստացան Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ: Երկու կառավարութիւնները, նամակներ փոխանակելով, վերահաստատեցին յարաբերութիւնները, որ ընդհանուր պատերազմէն ի վեր ընդհատուած էին:

«Միւս կողմէ, ամերիկեան կառավարութիւնը հաղորդած է թէ պիտի աշխատի որ Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուի 1928ին: Հանրապետական կառավարութիւնը կը յուսայ որ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ աւելի ճնշող մեծամասնութիւն պիտի շահի:

«Արդարեւ, եթէ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման կամ մերժման շուրջ ընտրութիւն կատարուի, անկասկած պիտի շահի կառավարութիւնը: Արդէն ամերիկեան թերթերուն մեծ մասը կը քննադատէ Ծերակոյտին որոշումը: Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ դաշնագրին չվաւերացուիլը պարզապէս բարիք եղաւ մեզի համար: Ամերիկայի մէջ քարոզութիւն ընելը՝ բազմածախս գործ է: Մինչդեռ Թուրքիոյ բռնած շիտակ ընթացքին հետեւանքով, այդ գործը կատարուեցաւ ինքնին: Թուրքերու թշնամիներուն կարծիքով, մենք պիտի բարկանայինք դաշնագրին մերժումին, ո՛վ գիտէ թերեւս Նէար Իսթի մէջ բանտարկէինք դեսպանատան պաշտօնեաները, փակէինք ամերիկեան վարժարանները եւ գրաւէինք անոնց վաճառականներուն ապրանքները: Մի՛ խնդաք, ամերիկեան կարգ մը թերթեր խօսեցան այդ հաւանականութեանց մասին:

«Ի՛նչ ըրինք, սակայն: Անոնց բարկանալու, մենք պաղարիւնութեամբ մեր ձեռքը երկարեցինք Ամերիկացիներուն եւ անոնք զարմացած մնացին»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

10 ՏԱՐԻ ԱՆՔՈՒՆ.— Խորհրդային Դրախտը (Ռուսիա) հրաշքներու երկիրն է: Ամէն օր՝ նոր ու տարօրինակ լուրեր:

Հատ մըն ալ:

Վիթթայի մէջ վերջերս մեռած է փաստաբան Պուպլինօֆ, որ տասը տարիէ ի վեր անքուն կը մնար: Փաստաբանը ընդհ. պատերազմի ընթացքին, ծանրօրէն կը վիրաւորուի գլխէն: Գանկը ճեղքուած էր: Ո և է յոյս չկար: Սակայն բժիշկ մը կը յաջողի դարմանել եւ առողջացնել, միայն թէ այլեւս փաստաբանը դատապարտուած էր անքնութեան: Առջի տարիներուն, փաստաբանը ո եւ է նեղութիւն չզգաց, ո եւ է ժամանակ քնանալու փափաք չունէր: Հետզհետէ, սակայն, անքնութեան իր արդիւնք, ենթարկուեցաւ տեսակ մը ինքնաթունաւորման:

Ուղեղը, բնախօսական հանգիստէն զրկուած, կը սպառէր իր դիմադրութեան վերջին ուժերը: Ստիպուեցաւ գործածել թմրաբեր դեղեր՝ քնանալու համար: Ամէնէն զօրաւոր թմրաբերներն իսկ հազիւ թէ թեթեւ ու կարճատեւ մրափ մը կը շնորհէին դժբախտին: Յետոյ արթննալու պահուն, աւելի տկար եւ յոգնած կը զգար ինքզինք: Երբեմն կը յաջողէր 12 օր անընդհատ չքնանալ, յետոյ երեք ժամ կը քնանար: Հետզհետէ քնանալու այս վայրկեաններն ալ չունեցաւ: Օդուտ չունեցան գլխուն վրայ գործ դրուած մարձումները (մասաժ): Ու վերջապէս մեռաւ:

Մոսկուայի բժշկական շրջանակները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին դիագննութեան, որ թերեւս նոր լոյս մը սփռէ քունի մասին մեզի ծանօթ տեսութիւններուն վրայ:

ՄՈՒԿԵՐԸ ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ.— Պրիւնէլլի հարուստ վաճառական, եկած է Փարիզ: Հօտը առին մուկերը, գացին անոր իջեւանած պանդոկը: Այդ մուկին մէկը բացաւ հարուստին սենեակին դուռը, որ մլաւեց. մարդը երազներուն մէջէն խորդալով պատասխան տուաւ. Մուկը լռեցուց դուռը, մինչդեռ հարուստը խոր քունի մէջ, կը խռկար, եւ անհասկնալի երգ մը կ'երգէր: Մուկը բացաւ դարակ ու գրպան առաւ ժամացոյց, դրամապանակ եւայլն: Ու հեռացաւ, դուռը անգամ մըն ալ մլաւեց, հարուստը ներսէն խռկալով պատասխանեց: Առտուն միայն իմացաւ որ մուկը գող մըն էր:

ԱՒԵԼԻ ԲԱՆ ՀՐԷՇ.— Լիմոժի մէջ վայրագ կին մը, Ֆրանսուազ Լասալ, որ 10 տարիէ ի վեր որբեւայրի էր, զաւակ մը կ'ունենայ եւ անմիջապէս կը դնէ կաթսայի մը մէջ, կ'եփէ (որպէսզի չհոտի), յետոյ կտոր կտոր կ'ընէ ու կը տանի թաղել գերեզմանատունը, ամուսինին ոսկորներուն մօտ:

ԲՈՅԷ ՇԱՏՐՈՒԱՆ.— Առջի գիշեր, Էմիլ Փէլտէր ինքնաշարժ նստած՝ կը սուրա՛յ Եղիսեան դաշտին (Շան զ'Էլիզէ) վրայ: Փողոցին ջահերը, երկու կարգի վրայ, մարդկայնացած հրեշտակներու ուսերէն լոյսը կը թափեն ողորկ ճամբուն վրայ, որ հայելիի նման կը շողայ:

Էմիլ Փէլտէր, խանդավառ, ուզեց թռչիլ: Յանկարծ ինքնաշարժը զարնուեցաւ, ճամբուն եզերքին վրայ, ջահի մը երկաթեայ ձողին:

Կոտրեցաւ ձողը, դուրս ժայթքեց կազի ալիք մը: Բռնկեցաւ եւ բոցը ջուրի նման թափեցաւ պողոտային վրայ:

Ի՛նչ տեսարան, ձողին մէջէն կը ժայթքէին բոցէ ալիքներ, որոնք գետի նման կը հոսէին ճամբուն վրայ:

«ընդ եղէգան բոց ելանէր»:

Հրշէջները հասան և մարեցին բոցէ շատրուանը:

ՄԵՌԵԼ ՄԸ ՆՍՏԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ.- Հինգշաբթի գիշեր Արակօ ծառուղիին երկայքին ոստիկանները տեսան որ մարդ մը երկընցեր է փողոցի նստարաններուն վրայ: Նախ կարծեցին որ կը քնանայ: Երբ մօտեցան, տեսան որ արիւնի ժապաւէններ փաթթուած են գլխուն: Աջ քունքին վրայ լայն վէրք մը, քովը ատրճանակ մը: Մարդը մեռած էր: Անունն է Մոնթէն, 65 տարեկան, ինքնաշարժի վարիչ:

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻ՛ՒՆ.— Պերլինի մէջ բանուոր մը, գործազրկութենէ յուսահատ, կը բանայ իր սենեակին կազին ծորակները եւ, ստոյիկեան համերաշխութեամբ ու պաղարիւնով՝ անձնասպան կ'ըլլայ կնոջը եւ երեք զաւակներուն հետ, որոնք հազիւ թէ 3, 2 տարեկան եւ 6 ամսու էին:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Արդ, պատահեցաւ որ թութակին փետուրները չփելու եւ փայլեցնելու ատեն, իշխանուհին օրէ ու մաքրէ մոգական հեղուկին հետքերը, որոնք լքուած իշխանուհին փոխակերպած էին թութակի:

Այսպէս չար բախտը փարատեցաւ եւ թռչունը դարձաւ սիրուն թագուհի:

Ի՛նչ հրաշք:

Իշխանուհին թաղուած էր զարմանքի մէջ:

Թագուհին գրկեց զայն, համբուրեց եւ անոր պատմեց իր անցքը, թէ ի՛նչպէս փոխուած էր թութակի: Յետոյ ըսաւ թէ Ձմեռն ու Գարունը իր զաւակներն էին:

Երբ այս խօսքերը լսեց, իշխանուհին ինկաւ ուրախութեան եւ շփոթութեան մէջ, յետոյ ծունկի եկաւ եւ իր դէմքը ծածկեց թագուհիին ձեռքերուն մէջ: Սակայն թագուհին ոտքի կանգնեցուց մանկամարդ աղջիկը եւ սիրով համբուրեց ճակատէն:

Եւ իշխանուհին լուր ղրկեց Ձմեռ թագաւորին, թէ կ'ընդունէր Գարունին նուէրը, թէ պիտի երթար պալատին առջեւ ներկայանալու քաջ իշխանին, բարիգալուստ մաղթելու համար:

Բոլոր պալատականները հրճուանքի մէջ էին, եւ շատ անհամբեր էին տեսնելու այն իշխանուհին, որուն գեղեցկութեան համբաւը տարածուած էր երկիրէ երկիր:

Անոնք զարդարեցին, ծաղկազարդեցին ու լուսավառեցին ամբողջ պալատը, ի պատիւ իշխանուհիին:

Հիացումի եւ յափշտակութեան մրմունջներու մէջ, իշխանուհին գնաց պալատին առջեւ, նստած գահաւորակի մը վրայ որ պճնուած էր թանկագին քարերով: Սակա՛յն, ո՞վ էր այն գեղանի անծանօթ թագուհին, որ կ'ընկերանար երիտասարդ իշխանուհիին:

Հիասքանչ պալատականները իրարու կը հարցնէին, արդեօք Լաքի աստուածուհին չէ՞, կ'ըսէին, որ եկած է պաշտպանելու իշխանուհին:

Սակայն Ձմեռ եւ Գարուն անմիջական ճանչցած էին իրենց մայրը, վազեցին առջեւը եւ կախուեցան անոր թեւերուն մէջ:

Ամէն մարդ կուլար:

Ամէն մարդ ուրախութեամբ կ'արտասուէր:

Երկու իշխան եղբայրները կ'ըսէին.

— Ա՜խ, եթէ մեր հայրն ալ, մեր խորթ մայրն ալ եւ մեր եղբայրներն ալ հոս ըլլային, անոնք ալ մեզի հետ ըլլային:

Բայց խորթ մայրն ու իր զաւակները շատո՜նց մեռած էին, եւ չէին կրնար մասնակցիլ այդ ուրախութեան: Միայն ծերունի թագաւորը ողջ էր դեռ: Ամէն կողմ փնտռեցին, անտառին մէջ ալ ուր ապաստանած էր ան:

Երբ գտնուեցաւ, շատ երջանիկ զգաց ինքզինք տեսնելուն համար իր զաւակները: Սակայն չէր կրնար մխիթարուիլ չկարենալուն համար շնորհակալ ըլլալ դահիճին, որ ողջ ձգած էր իր զաւակները: Երկար ատենէ ի վեր մեռած էր ան:

Ամէն մարդ երջանիկ էր այլեւս պալատին մէջ:

Գարուն ամուսնացաւ իշխանուհիին հետ, որ չէր ուզեր զատուիլ իր ադամանդէն:

Իշխանը յաճախ իր երիտասարդ կինը կը տանէր այն անտառը, ուր հիւրասիրուած էր ծերունի ճգնաւորին կողմէ: Ծերունի ճգնաւորը մեռած էր հոն:

Յետոյ կը պատմէր իր կեանքը, զոր անցուցած էր այդ ճգնարանին մէջ, իր արկածները, վերջապէս բոլոր այն բաները, որոնք զինք առաջնորդած էին դէպի իր սիրականը:

Եւ անոնք երբեք այնքան երջանիկ չէին զգացած իրենց կեանքը, զոր կ'անցընէին մանգենիներուն թուփերուն տակ:

ՎԵՐՋ.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

⁂ Պերլինի անգլ. դեսպանը Շթրեզեմանի ներկայանալով պաշտօնապէս հրաւիրեց Գերմանիան, որ Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ քննութիւն կատարելու համար գերման զինուորական մարմնին անդամները նշանակէ: Շթրեզեման պատասխանեց որ եթէ նոյն հրաւէրը կատարուի նաեւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ, Գերմանիա պատրաստ է մասնակցելու այդ քննութեան: Հանրապետական թերթերը յաղթականօրէն վեր կը հանեն այս առթիւ թէ «Գերմանիոյ հմայքը մեծապէս բարձրացած է Եւրոպայի մէջ»:

⁂ Սքուփչինայի մէջ պատերազմական եւմտացոյցի քուէարկութեան ատեն Ռատիչի գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ նախկին նախարար Փուցելի յայտարարեց թէ՝ նկատի առնելով արտաքին կացութիւնը եւ Պալքաններու ու Եւրոպայի մէջ խաղաղութիւնը պահպանելու անհրաժեշտութիւնը, իր կուսակցութիւնը առանց փոփոխութեան կը քուէարկէ կառավարութեան ներկայացուցած պատերազմական եւմտացոյցը: Այս յայտարարութիւնները բուռն ծափերով ընդունուեցան:

«Տէյլի Թելեկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ հակառակ ալպանական խնդրին մեղմանալուն, Իտալիա դեռ բոլորովին համոզուած չէ թէ Ալպանիա մէջ՝ եուկօլիա ամէն վտանգ անհետացած է: Իտալական կառավարութիւնը կը պնդէ որ ալպանեւսերպ սահմանին երկայնքը զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Աշխատաւորական կ'աւելցնէ թէ մեծ պետութիւնները կը մերժեն Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը այս խնդրին մէջ:

ՀԱԿԱՍԵՐՊ ՑՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Տէյլի Հէրըլտ»ի Լուկանոյի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Հռոմէն եւ Թրիեսթէէն կը տեղեկացնեն թէ Իտալիոյ զանազան սերպ հիւպատոսարաններուն դէմ թշնամական ցոյցեր կատարուած են:Թրիեսթէի մէջ ցոյցերէն վերջ անկարգութիւն մը առաջ եկած է սլաւական թաղի մը մէջ: Ոստիկանութիւնը արգիլած է եուկօսլաւ հիւպատոսարանին վրայ յարձակելու ֆաշիստական փորձ մը:

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

Սոֆիայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին, Էնկիւրիի համար պուլկար դեսպանի մը անուանումով: Թուրք կառավարութիւնը հաւանութիւնը տուած է այս պաշտօնին կոչելու համար Պուքրեշի այժմու պուլկար գործակատար Փավլովը:

«Էթապլի» եւ փոխանակելի Յոյները

«Էթապլի» բառին մասին, որ այնքան վէճերու պատճառ դարձաւ, համաձայնութիւն գոյացած է Թեւֆիք Րիւշտի պէյի եւ Էքսինտարիսի միջեւ: Արեւմտեան Թրակիոյ եւ Պոլսոյ փախստականները չեն կրնար վերադառնալ, բայց կրնան ծախել իրենց կալուածները:Կալուածներու հաշուեյարդարումին համար երկու կառավարութիւններուն կողմէ նշանակուած են գնահատիչ յանձնաժողովներ: Այն Թուրքերը եւ Յոյները, որոնք հպատակութիւն կամ արհեստ չունին, փոխանակելի են: 30 Հոկտեմբեր 1918 եւ 30 Յունուար 1922 թուականներուն Պոլիս գտնուած Յոյները, ինչպէս նաեւ Թրակիոյ մէջ բնակող Յոյները «էթապլի» նշանակուած են:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

«Իւմանիթէ»ի մասնաւոր թղթակիցը, որ Ֆրանսայի մեծ քաղաքներու գործազրկութեան մասին քննութիւն կը կատարէ, Մարսիլիայէն նոր թղթակցութիւն մը ղրկած է, որուն մէջ կ'ըսէ.—

Բոլոր երկիրներէն Մարսիլիա հաւաքուած հազարաւոր պրոլետարներու մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն հայ աշխատաւորները, որոնք կը բնակին Սէն Լուիի տնակային թաղերուն մէջ: Մարսիլիոյ մէջ բոլորովին գործազուրկ Հայերու թիւը 1000է աւելի է: Ասոնց մասին գայթակղութիւնը կրկնակ է. ասոնց համար 80,000 ֆրանք քուէարկուած էր ֆրանսական կառավարութեան կողմէ եւ յանձնուած հարուստ Հայու մը: 10,000 ֆր. բաշխուեցաւ ու մնացեալը անհետացա՛ծ է: Հայը կը յայտարարէ թէ այս գումարով զբաղող խորհուրդը լուծուած է եւ ինք չի կրնար այդ նպաստին պատասխանատուութիւնը ստանձնել: Այսպէս առկախ կը մնայ այս խնդիրը եւ հայ բանուորները, որոնք հրապուրուելով շահագործուած էին, հիմա գործէ հանուած են եւ առանց օժանդակութեան կը մնան, մատնուած սեւ թշուառութեան...:

«Մեր միութենական ընկերները զանոնք կը պաշտպանեն ամէն կարգի յարձակումներու դէմ. (անոնցմէ մէկը ապտակուեցաւ ոստիկանի մը կողմէ եւ ձերբակալուեցաւ առանց պատճառի): Անգործներուն ինքնութեան թուղթ տալ չեն ուզեր, մինչեւ որ «գործազրկութեան վկայագիր» չներկայացնեն, սակայն գործատէրերը զանոնք գործէ կը հանեն՝ գրելով որ պայմանագրութիւնը լրացած ըլլալով, ազատ է ամէն յանձնառութենէ»:

⁂ Իւմանիթէ կը հրատարակէ նաեւ Տոմինիքէն փողոցի մէկ պանդոկին առջեւ կանգնած Հայերու պատկերը:

40,000 ոսկի՝ հիւանդանոցէ մը

Պոլսոյ մէջ ծխախոտի Ռէժիի Վարչութեան իրաւագէտ խորհրդական Նաթիլ պէյ դատ բացած է Յոյներու հիւանդանոցին դէմ, եւ կը պահանջէ 40 հազար ոսկի, որովհետեւ, կը պնդէ, հոգաբարձութիւնը Լէքալ գոյքերու Վարչութեան գրաւումէն փրկած է մօտ մէկ միլիոն ոսկի արժէքով կալուածներ: Եւ այս առթիւ կը կրթնի կարգ մը պայմանագրութիւններու, զորս կնքած է հիւանդանոցին հոգաբարձութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՔԻ անմիջական ամրապնդումին մասին շրջած զրոյցները պաշտօնապէս կը հերքուին:

ՖՐԱՆՍԱ Ուաշինկթընի զինաթափութեան համաժողովին պիտի ղրկէ «լուռ դիտող» մը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխան փիէռ Ռընօտէլ հեռագիր ուղղեց ընկերվարական բանուորական Միջազգայինի գործադիր կոմիտէի քարտուղար Ֆր. Ատլերի, առաջարկելով մօտ օրէն արտակարգ նիստի հրաւիրել գործադիր կոմիտէն: Այս վերջինը պիտի գումարուի ... 2ին եւ պիտի զբաղի Փալքանեան խնդրով:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ, Ջաւարեան, Իշխան, Քրիստափոր, Վարուժան, Վարդգէս, Վահագ ենթակոմիտէները, եւ Հ. Յ. Դ. պատ. միութիւնը, վաղը կիրակի Ռիւ Սէն Ժաք, սալօն Սէն Ժաքի սրահը:

Կը խնդրուի անդամատետրով ներկայանալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ԳՈՒՍԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Հայկական Սէնֆոնիք համերգ, մասնակցութեամբ Օտեօնի օրքեստրին, կիրակի, 10 Ապրիլ ժամը 9ին. կը կրկնուի Գուսանի Ա. համերգը, Salle des Agriculteursի մէջ, 8 Rue d'Athènes-Métro St. Lazare:

Յայտագրին մէջ.— Վէպէր, Մուսօրկսկի, Շարփանթիէ, Կոմիտաս Վարդապետ, Գ. Սիւնի: Մուտք.— 30—3 ֆրանք:

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱ-ՕՊԵՐԵԹԻ ԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Տիկին ԲԱԳԱԼԻ ու տեղական ուժերու.

Կը ներկայացնէ —ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊ—

ԵՐԳԱԽԱՌՆ ՏՐԱՄ

Լիոնի Emile-Zola սրահին մէջ 127 Rue Boileau, վաղը կիրակի ցերեկ ժամը ճիշտ 2.30ին:

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Զ. Ռ. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին Միութեան ընթերցարանը,(61Rue Mr. le Prince, Métro: St. Michel կամ Odéon): Կը դասախօսէ Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ: Պիտի ցուցանուին նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ:

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վճաբանական ժողովը՝ Մարտ 29 Երեքշաբթի, Գրադարանի մէջ, Րիւ Փօլ Պէռ թիւ 75 երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, ներկայանալ հին անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. վճռաբանական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի, ժամը 2ին, ընկեր Յ. Երանեանի սենեակը՝ 11 Rue des Bauvés: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Այս առթիւ կ'ուզենք իմացնել նաեւ Առնուվիլ լէ Կօնէսի եւ Էզանվիլի կուսակցական անհատ ընկերներուն, որ արձանագրութեան համար դիմեն 6 Rue Beauséjour, Sarcelle, ընկեր Նուպարին:

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշտ 9ին, 127-129 Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը. դասախօս Ս. Փողհարեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Նօժանի, Ֆօնթնէի, Սէն Մօրի, եւ այդ շրջանի բոլոր ֆութպոլ խաղալ փափաքող տղաքը, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ժուանվիլի 10 Quai Beaubourgի սրճարանը, տեսնել Պ. Գ. Պէյազեանը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ցէսին, Ս. Ս.— Ստացանք 40 ֆրանք:

Լիոն, Գործ. — Ստացանք 798 ֆրանք

Երուսաղէմ, Պ. Հ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Նիուզօ, Ա. Ն.— Ստացանք 10 ֆրանք:

Մարսէյլ, Հ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Սուան, Կ. Ն.— Ստացանք 15 ֆրանք:

Մարսէյլ, Ս. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Վիլփռանշ, Ա. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Պուքրէշ, Վ. Զ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Վալանս, Ա. Ս.— Ստացանք 50 ֆրանք:

Վալանս, Ն. Ս.— Ստացանք 15 ֆրանք:

Մարսէյլ, Ե. Մ.— Ստացանք 76.50 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

Տրամօն, Մ. Ա.— Ստացանք 10 ֆրանք:

Վալտօն, Մ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Մարսէյլ, Գ. Ծ.— Ստացանք 492 ֆրանք:

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Գօնիացի Յարութիւն Թէրզեան որ Լիոնի մօտակայ գիւղերը կը գտնուէր ասկէ քանի մը ամիս առաջ: Տեղեկացնել՝ եօզկատցի Haroutune Emirzianի 170, Rue Nationale Paris (13e).

— Կը փնտռուին Գէորգ Բաղդասարեան, Օշականցի, 23 տարեկան, եւ Ա. Խաչատրեան, կ'ենթադրուի ըլլալ Իգլին Տեոր, Կրանվիլ: Տեղեկացնել՝ Յառաջի:

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հեղինեան, որ կը կարծուի թէ Գաճիրէ կը գտնուի: Գրել՝ Sarkis Paperianի Chez Mr. Jacquemin René Volfroicourt (Vosges) France.

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

— Գրիգոր Տիլքիեան կը փնտռէ Սեբաստացի Խաչիկ Մընճիկեանը, կը կարծուի որ Փարիզ կամ Մարսիլիա կը գտնուի: Գրել՝ Sarkis Papérianի Chez Mr. Jacquemin, Volfroicourt (Vosges):

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16 - 18 տարեկան: Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք (ոսկի) 100 Mark		605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	78
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	75
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	117	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	22
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II	»	1940	—
» III	»	1555	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՄԱՐՏ 1927

27 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 296

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Ինչպէս ամէն գարնան. այս տարի ալ վերսկսեր են հնչեցնել ճաթած թմբուկը, Ներգաղթի մասին։

Տրուած աւետիսին համաձայն, քանի մը հազար հոգի պիտի առնեն Յունաստանէն։ Հարիւր հոգի ալ Ֆրանսայի բաժին հանած են, «որակեալ»ներու համար (մասնագէտ, արհեստաւոր)։

Եւ ինչպէս միշտ, Նորէն թեւերը սօթթած է թեթեւսօլիկ Հօկը, ուր երիտասարդներէ աւելի, մաքով եւ սրտով ծերացածներ կը փայլին։

Ուրեմն, աճուրդ կայ Նորէն։ Կամ աւելի ճիշտ, նուազուրդ, քանի որ, տեսրակ անցնելու, մուտքի արտօնագիր ստանալու համար, հիմնական պայման է վրայ տալ կարգ մը առաքինութիւններ, —կեղծել, շողոքորթել, ուրանալ զանազան սրբութիւններ, եւ դրամ ցնծալ։ Այս արհեստին կատարելագործումը տեսանք Յունաստանի մէջ։ Թերահաւատները կրնան փորձել այստեղ ալ. թէեւ, չգիտենք թէ ո՛ր բախտաւորները պիտի գտնուին այդ մինուճար հարիւրին մէջ։

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ, ուրիշ երկիրներու մէջ ալ կա՞յ այսպիսի սովորութիւն,— հայրենիք երթալու համար, փոխանակ համապատասխան իշխանութեան, հիւպատոսարան դիմելու, խաղալիք դառնալ բարեգործական կամ կուսակցական ընկերութեան մը, որպիսին է Հօկը։ Եւ խաղալիք դառնալ՝ ամենաժխտական սակարկութիւններու համար, արհեստով խաչագողներու ձեռքը, ինչպէս եղաւ, Նորէն, Յունաստանի մէջ։

Յայտնի է որ մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքին երթեւեկն անգամ կապուած է Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի բարի կամքին։ Եւ յետոյ, Երեւանը չունի, արտասահմանի մէջ, առանձին դեսպանութիւն կամ հիւպատոսութիւն։ Խորհրդային Միութիւնն է բոլորին լիազօր ներկայացուցիչը։ Պարզ տգիտութիւն կամ կեղծիք է, երբ կարգ մը թերթեր Հայաստանի ներկայացուցիչ կը համարեն խորհրդային այս կամ այն դեսպանատան մէջ թառած հայ պաշտօնեայ մը։ Թող թունդ չելլեն ձեր «ազգասիրական» ջիղերը. յաճախ Ռուս մը, Վրացի մը կամ Թաթար մըն մըն է որ պիտի վաւերացնէ ձեր անցագիրը, Հայաստան երթալու համար, իբրեւ վարիչը դեսպանատան կամ հիւպատոսարանի համապատասխան ճիւղին։

Արդ, եթէ Ներգաղթի նոր «իրատէ» ելեր է, ի՞նչ իրաւունքով Հօկը ցանկեր պիտի կազմէ, զտումներ եւ գանձումներ պիտի կատարէ, ամուլ յոյսեր արթնցնելով, բայց աւելի շատ զրկանքներ պատճառելով եւ զայթակղութիւններ յարուցանելով։ Թո՛ղ հիւպատոսարանը կատարէ այդ գործողութիւնը, մանաւանդ որ, բաւական ճոխ հարցարան մը ունի, թշուառ գաղթականին եօթը պորտը հասկնալու համար։

Չե՞ն ուզեր որ ամէն մարդ երթայ, — այն ատեն թող աչքերը գոցելով ժողվեն բոլոր կոմբջիջներու, Հօկի եւ ռամկավար ակումբներու անդամները, եւ քշեն շոգենաւ։ Ատոր համար ոչ գիշերաջան տքնութեանց պէտք ունին, ոչ ալ հարցարանի կամ ցուցակի։ Գործողութիւնը նոյնքան դիւրին է, որքան երախայի մը մկրտութեան ատեն։ Հիւպատոսը կը հարցնէ եւ կնքահայրը կը պատասխանէ, ի դիմաց թեկնածու-երախաներուն. «Հաւատք, Յոյս... Երեւան։»

Այս աստուածահաճոյ գործին համար, չեն պակսիր անձնուէր կնքահայրեր, ցարական Դումայի անդամ Պապաջանեանէն մինչեւ ծերակուտական Քինկի ախոյեան Զօպանեանը, կամ Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ Քաճար Պահման Միրզան, որ «Երեւան»ի նոր գործակալն է Մարսէյլի մէջ...։

Իսկ եթէ իրապէս ներգաղթ կ՚ուզեն կատարել, ուրիշ խօսքով՝ հայրենիքին դուռները բանալ այս հալածական եւ բազմաչարչար ժողովուրդին առջեւ, պէտք է վերջ տան խեղկատակութեան, եւ գործը կազմակերպեն այնպէս ինչպէս վայել է ո՛ր եւ է իշխանութեան։

Երեւանի մէջ բազմած իշխանութիւնը կառավարութի՞ւն է թէ կայսերական կալուածներու վարչութիւն, կամ տիպար ագարակ։ Ո՞ւրկէ սորվեցան զանազան կտակներու կամ նուէրներու փոխարէն ներգաղթ կատարելու աճպարարութիւնը։ Ինչո՞ւ չեն պահանջեր իրենց արդար բաժինը, պետական ընդհանուր ելմտացոյցէն։ Ինչո՞ւ թոյլ կուտան որ Հայաստանի ժողովուրդը ճարահատ արտագաղթի դիմէ, տկարացնելով երկիրը, եւ, իրենց իսկ օրէնքին տրամադրութեամբ, պակսեցնելով մեր երկրին ելմտական բաժինը, քանի որ վարկերը կը բաշխուին համաձայն բնակչութեան թիւին։ Ինչո՞ւ կ՚անճրկին եւ քանի մը խորհրդային շոգենաւ չեն կրնար տրամադրել, գաղթականներու փոխադրութեան համար, երբ Երեւանի մէջ 7000 րուբլի դրամ կը հանգանակեն Պավիէրայի մէկ բանտը մնացած «կարմիր» ռազմիկներու համար։ Ինչո՞ւ չեն գործեր գոնէ այնպէս ինչպէս վրացի եւ Թուրք Թաթար կոմունիստները, առանց ազգամիջեան կռիւներու, առանց սնամէջ յոխորտանքներու, բայց իրենց վարած ժողովուրդի տառապանքին, անոր դէմ գործուած զարհուրելի անարդարութեան եւ իրենց պատասխանատուութեան խոր գիտակցութեամբ, հետեւաբար եւ արդար դառնութեամբ։

Բոլոր հարցումները ամփոփելով, ինչո՞ւ չեն մշակեր ազգային քաղաքականութիւն, ոչ թէ թթու զգացումներով, այլ առողջ գիտակցութեամբ եւ սրբազան եսասիրութեամբ, որպէս զի վերջ գտնէ ներգաղթի սա զզուելի, տմարդի առեւտուրը։

Հեգնութիւնը՝ ամբողջ ժողովուրդի մը տառապանքին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԻՇԴ Է, ՃԻՇԴ ՉԷ...

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ, իբրեւ պատասխան իր մէկ աշխատակցին, որ վնասակար գտած էր արտասահմանի կողմէ ո՛ր եւ է միջամտութիւն՝ Հայաստանի գործերուն։ Ինչպէս կը տեսնէք, այս խորհրդածութիւններուն մէջ միտքեր կան որոնց դէմ նոյնքան ուժգնութեամբ կը բողոքեն ուրիշ ռամկավար հրապարակագիրներ եւ «քաղաքագէտ»ներ.

— «Ներելի չէ իբրեւ բացարձակ իրողութիւն ընդունիլ թէ մեր քաղաքական գործունէութիւնն ու ազատագրական շարժումները արտասահմանի մէջ ծրագրուած ու երկրի ժողովուրդին պարտադրուած են, եւ արտասահմանի ղեկավարութեան պատճառաւ յանգած են աղէտներու։ Սխալ յեղյեղուելով, ստուգութեան պէս բան մը դարձած է, բայց հիմնաւոր իրողութիւն մը չէ։ Հարստահարութեանց խնդիրը, որ կրնայ սկիզբն համարուիլ Հայկական երկանց, Թուրքիոյ հայաբնակ գաւառներէն ծագեցաւ, եւ ամէնէն աւելի յուզուեցաւ Կ. Պոլսոյ առաջին Հայաստանցի Պատրիարքին, հոգեւոր Հայրիկի պատրիարքութեան շրջանին։ Պերլինի վեհաժողովին պատուիրակութիւն ղրկուեցաւ Պոլսոյ Ազգային իշխանութեանց որոշումով. արտասահմանի Հայերը, որոնք սակաւաթիւ էին, նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն բերին։ Նոյն իսկ մեծ Նուպար, որ արտասահմանի Հայ մըն էր, աւելի չափաւոր ու բանաւոր ծրագիր մը ջատագովեց, որ սակայն ընդունելութիւն չգտաւ։ Ազատագրական շարժումներն ալ առաջին անգամ երկրի մէջ սկսան ու երկրի ուժերով ղեկավարուեցան։ Երբ խոր ուշադրութեամբ դիտենք, պիտի տեսնենք, որ, եթէ Թուրքիոյ Հայոց ազատագրական շարժումները նպատակին չհասան, եթէ աղէտներու յանգեցան, հակառակ արեան ու դրամի այնքան մեծ զոհողութիւններու, ատոր պատճառը ոչ թէ արտասահմանի ղեկավարութիւնն է, ինչպէս կ՚ենթադրուի, այլ այն է թէ այդ շարժումը իրապէս ղեկավար չունեցաւ, ղեկավարներ, որոնք զգացումէ աւելի միտք ունենային, ունենային իրատեսութիւն եւ հեռատեսութիւն, կազմակերպելու ու վարելու կարողութիւն եւ մանաւանդ տեղեակ ըլլային հայ ժողովուրդին ու թշնամիին ուժին, գործին դժուարութեանց եւ տիրող քաղաքական պայմաններու ու հոսանքներու։»

ՍԻՐԱՀԱՐ ԱՂՋԻԿԸ.— Կուրտոնի մէջ մանկամարդ օրիորդ մը, Մառի-Լուիզ Ռօսինեօլ, 16 տարեկան սիրահար սոխակը, կը ծառայէր գինեվաճառի մը մօտ։ Խմեց անուշ գինին ու սիրոյ բոցը զարկաւ իր սիրտին։ Այնքան բուռն սիրով մը վառուած էր գիւղին երիտասարդներէն մէկուն համար, որ ուզեց ամուսնանալ շուտով։ Տղուն ծնողքը չուզեց հարս առնել սիրահար սոխակը։ Եւ աղջիկը, այրած սիրտով, գործը ձգեց եւ գնաց գիւղը, իր մօրը քով։ Խոստովանեցաւ իր սէրը՝ մօրը գիրկն ինկած։ Երգելով լացաւ։ Իրիկունը, պտոյտի ելաւ եւ սիրականին անունը շրթներուն, աղօթեց եւ նետեց ինքզինք գետին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ Հաքիմիյէթը Միլլիյէի մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ Պուլկարիոյ մասին գրած է ուշագրաւ յօդուած մը, ուր կ՚ըսէ.—

«Վերջին ատեններս նշանակալից գործունէութիւն մը կը տեսնենք Պուլկարիոյ մէջ։ Պուլկարները, որոնք մինչեւ հիմա ոչ ոքի դէմ անբարեկամական քաղաքականութիւն չէին հետապնդած, հիմա կը թուի թէ կ՚ուզեն թողուլ այդ քաղաքականութիւնը։ Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ չկան խնդիրներ, որ դիւրաւ չլուծուին։ Այսպէս, դեսպան մը ղրկեցինք Սոֆիա եւ սկսանք առեւտրական դաշնագրի մը մասին բանակցիլ։

«Սակայն մեր յարաբերութիւնները կայուն կը թուին։ Ո՛չ մէկ պուլկար դեսպան նշանակուեցաւ Էնկիւրիի համար եւ առեւտրական դաշնագիրը ո՛չ մէկ քայլ առաջ գնաց։ Չենք գիտեր այս անորոշութեան պատճառները, սակայն կը նկատենք թէ ամէն անգամ որ պուլկար մամուլը «Պալքանեան Համաձայնութեան»,մը մասին կը խօսի, Թուրքիոյ անունը դուրս կը ձգուի։ Ուշադրութեան արժանի են իտալեւպուլկար յարաբերութեանց մասին շրջած զրոյցները, որոնք ո՛չ Սոֆիայի, ո՛չ ալ Հռոմի կողմէ հերքուեցան։ Ասկէ զատ, կը հարցնենք թէ որո՞ւն կ՚ակնարկէ պուլկար արտաքին Նախարար Պուրոֆ, երբ կ՚ըսէ թէ «ոչ-յարձակողական եւ չէզոքութեան դաշնագիրները խաղաղասիրութեան գրաւականներ չեն»։ Արդեօք արեւմտեան պետութիւններո՞ւն կ՚ակնարկէ, որոնք Լոքառնօի դաշինքը կնքած են, թէ Թուրքիոյ, որ ոչ-յարձակողական դաշնագիրներ կնքած է։

«Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ էական փոփոխութիւն կայ պուլկար քաղաքականութեան մէջ, եւ թէ վտանգաւոր խաղ մը սկսած է Պալքաններուն մէջ։ Եւ որովհետեւ Պուլկարիա Պալքաններու կեդրոնը կը գտնուի, Թուրքիոյ կը մնայ խոհեմ շարժիլ։»

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը Մարտ 24 թուակիր հեռագրի մը մէջ խօսելով Էնկիւրիի պաշտօնաթերթին այս յօդուածին վրայ, կ՚ըսէ թէ անոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք որ անիկա գրուած է պալքանեան լուրջ տագնապի մը պահուն եւ առաջին պաշտօնական գրութիւնն է Թուրքեւպուլկար յարաբերութեանց մասին։ Հետաքրքիր է տեսնել թէ Սոֆիա ի՛նչ պատասխան պիտի տայ Մահմուտ պէյի յօդուածին։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Պէյրութէն 25 Մարտ թուականով կը հեռագրեն.—

Զինուորական ջոկատ մը հետազօտական պտոյտ մը կատարեց Եփրատի հիւսիսային անապատային շրջանին մէջ, որ աւազակներու եւ դատապարտեալներու որջ մըն է։ Ջոկատը բռնեց 61 չարագործներ, գրաւեց 180 հրացան եւ գողցուած հօտերու դրամը ետ առաւ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

Աշխատանքի նախարարին վերջին պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 24ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 77,933, որոնց 56 հազար 721ը այր, 21,212ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 80,414, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 2481 հոգի։ Եթէ 15 օր առաջուան վիճակին հետ բաղդատենք, նպաստընկալներու թիւը այսօր 4000 հոգի պակսած է։

Միայն Փարիզի նպաստընկալներուն թիւն է 32,550 հոգի, անցած շաբթուան վրայ 2089 հոգի պակաս, իսկ ամբողջ Սէն նահանգին մէջ այս շաբաթ նպաստընկալներու թիւը 3,748 հոգի նուազած է։ Իսկ գաւառներու մէջ 1267 հոգի աւելցա է։

Վերջացող շաբթուան ընթացքին, Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 580, իսկ Տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 751 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է։ Ֆրանսա մտած են 10, իսկ իրենց երկիրը մեկնած են 1885 օտար բանուորներ։ Եկող 10 օտարները իտալացի հողագործներ են։ Մեկնողներն են՝ 562 Իտալացի, 353 Սպանիացի, 257 Լեհ, 233 Զուիցերիացի, 103 Պելճիքացի, 130 Չեխօսլովաք, եւն.։

Որո՞ւն պիտանի ուրուն կը ծախեն

«Վագըթ» կը գրէ թէ եղած առաջարկի մը վրայ Էնկիւրիի կառավարութիւնը հաւանած է որ Հայաստանի կառավարութեան ծախուին Իկտիրի եւ Կարսի մէջ գտնուած երկաթուղիի հին ձողերը, վակոնները եւ երկաթուղիի վերաբերող ուրիշ պիտոյքներ։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Չինացիներու եւ օտար պետութեանց միջեւ ընդհարումները կը շարունակուին Չինաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ։ Շանկայէն եւ Նանքինէն վերջ, Հանքուէի մէջ եւս կացութիւնը ծանրացած է։ Ծայրայեղ եւ չափաւոր ազգայնականներու միջեւ կատաղի կռիւներ տեղի կ՚ունենան։ Քանթոնէն Հանքէու հասած են 300 յեղափոխական գործիչներ, որոնց մէջ նաեւ ռուս համայնավարներ։ Ասոնք Շանկայ պիտի երթան։ Նանքինի մէջ գտնուող 150 Ամերիկացիներէ եւ 14 Անգլիացիներէ լուր չկայ, կը կարծուի թէ բոլորն ալ խռովարարներու կողմէ սպաննուած են։ Չհաստատուած զրոյցի մը համաձայն, Նանքինի մէջ ծանր կերպով վիրաւորուած անգլ. հիւպատոսը մեռած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԵՐԷՆԸ՝ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Վրաստանի կրթական գործավարութիւնը սկսած է վերջին ժամանակներս մեծ ուշադրութիւն դարձնել ռուսերէնի դասաւանդման վրայ։ Այդ նպատակով, յատկապէս վերջին օրերս Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցաւ մասնաւոր ժողով մը։

Ռուսերէնի մասին այս հոգածութիւնը առաջ եկած է այն պատճառով, որ յեղափոխութենէն յետոյ առհասարակ դպրոցներու մէջ սկսաւ տկարանալ ռուսերէնի դասաւանդութիւնը։ Այն աստիճան որ, Վրաստանի մէջ դպրոցաւարտները հազիւ կրնային արտայայտուիլ կամ հասկնալ ռուսերէնը։ Ասկէ զատ, Վրաստանի բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ դեռ դասաւանդումը կը կատարուի կամ ռուսերէն լեզուով կամ ռուսերէն ձեռնարկներով։ Իսկ ռուսերէն չգիտնալը մեծ արգելք կը հանդիսանայ վրաց ուսանողութեան համար։ Այդ պատճառով հիմնապէս անհրաժեշտ է դատուած ռուսերէնի դասաւանդման բարելաւումը Վրաստանի աշխատանքի դպրոցներուն մէջ։ (Մարտակոչ)

ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Բրիտանական Ակադեմիան Թուրք կառավարութենէն մենաշնորհ ստացած էր պեղումներ կատարելու Պոլսոյ բիւզանդական ձիարձակարանին մէջ։ Պոլսոյ քաղաքապետութեան հետ բանակցութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքի յանգած ըլլալով, անգլ. հնագիտական մարմինը Մարտ 23ին գործի սկսաւ։ Պեղումներուն պիտի հսկէ Օլիտնի Քէսըն, Օքսֆորտի քոլէճի փրոֆէսէօրներէն, որուն կ՚ընկերանան նաեւ ուրիշ երեք Օքսֆորտցիներ։ Թուրք ճարտարապետ Նէշէթ Քասըմ պէյ պիտի օգնէ Անգլիացիներուն։ Մենաշնորհը տրուած է մէկ տարուան համար։ Կը կարծուի թէ պեղումները շատ կարեւոր արդիւնքներ պիտի տան։ Սխալ տեղեկութիւններու տեղի չտալու համար, ատեն ատեն պաշտօնական զեկոյցներ պիտի հրատարակուին գտնուած առարկաներու մասին, որոնք բոլորն ալ Թրքական Թանգարանին սեփականութիւնը պիտի դառնան։

Բիւզանդական ձիարձակարանը կը գտնուի այսօրուան Սուլթան Ահմէտի հրապարակը, Այա Սօֆիայի մօտ, Վիլհելմի աղբիւրին եւ հանրային պարտէզին տեղը։

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԵԾԿՈՒՈՒՔՆԵՐԷՆ.— Էքս-ան-Փրովանսի գիւղերէն մէկուն մէջ Աբբայ Քուք գլուխ բարձրացուցած էր իր մեծաւորին դէմ։ Եպիսկոպոսը, այս պատճառով, արգիլած էր Աբբայ Քուքի պատարագելու իրաւասութիւնը։ Աբբայ Քուք, չկարենալով եկեղեցի մտնել, եկեղեցիին գաւիթին մէջ կը հրաւիրէր իր հաւատարիմները եւ բացօթեայ պատարագ կը մատուցանէր։ Ժողովուրդը երկու մասի բաժնուեցաւ, մէկը կը բանադրէր միւսը եւ փոխադարձաբար։ Եւ հաւատացեալները քանի մը անգամ փաթթուեցան իրարու, ոչ թէ ողջագուրուելու, այլ ծեծկուելու համար յանուն Քրիստոսի։

Կը միջամտէ ոստիկանութիւնը, եւ աբբայ Քուք կը ղրկուի դատարան, ամբաստանուած ըլլալով որ եկեղեցական անօթներ գողցած է, թերեւս բացօթեայ պատարագ մատուցանելու համար։ Եկեղեցին կ՚ամբաստանէ զայն նաեւ որ ջարդ ու փշուր բրած է նուիրական աղօթատեղին զանազան առարկաները եւ մասերը։

Աբբայ Քուք դատապարտուեցաւ։

ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԷՆ

ՊԷԹՀՈՎԷՆ

(1770—1827)

Ա.

Եւրոպական մշակոյթի կարեւորագոյն տարրերէն մէկը, գեղարուեստը իր երեք գլխաւոր արտայայտութիւններով գերազանց դիրք մը կը գրաւէ քաղաքակիրթ ազգերու առօրեայ կեանքին մէջ։ Մասնաւորաբար, բիւրօրէն նիւթապաշտ արդի դարուն մէջ գեղարուեստական ճաշակներու յարատեւ նրբացումը լաւագոյն ազդանշանը կրնայ համարուիլ աննիւթական իտէալներու մօտաւոր յաղթանակին։ Քանդակագործութիւնը, նկարչութիւնը եւ երաժշտութիւնը այն երեք արուեստներն են, որոնք հին ժամանակներէ ի վեր ազգերու զարգացման ու յառաջդիմութեան հետ սերտօրէն կապուած ըլլալով, ժողովուրդներու մշակոյթի մակարդակին լաւագոյն չափանիշը կրնան նկատուիլ։

Սակայն ինչ որ ուշագրաւ ու յատկանշական է, գեղարուեստի այս երեք ճիւղերու անհաւասար զարգացումն է, դարերու ընթացքին։ Արդարեւ մինչեւ 19րդ դարու սկիզբը ու ռոմանթիկ շարժման ծագումը դժուար է գեղարուեստի զանազան ճիւղերու միջեւ որոշ յարաբերութիւն մը գտնել։

Նախաքրիստոնէական դարերու հեթանոս գեղարուեստը իր արտայայտութիւնը գտած է ամբողջովին հելլէն քանդակագործութեան մէջ։ Քրիստոսէ հինգ դար առաջ Փիտիաս ստեղծած է Պարթենոնի չաստուածները, դար մը վերջ Պրաքսիթելէս առաջին անգամ քանդակած է կնոջական մարմնի մերկութիւնը, իսկ աղեքսանդրեան շրջանի հռոդոսեան դպրոցը հսկայական համեմատութիւններով արձաններու տուած է հոգեյոյզ արտայայտութեան մը շունչը։ Հելլէն քանդակագործութեան այս երեք շրջանները մեզի ծանօթ են պարթենոնի (Աթէնք) Միլօյի Աֆրոդիտէի (Փարիզ, Լուվր) եւ Լաօկօնի խմբակի (Հռոմ, Վատիկան) հրաշակերտներով, որոնց քով քան եւ աւելի դարերու արուեստի մը բոլոր ճիգերն ալ կը նսեմանան։ Միայն մէկ բացառութիւն մը կարելի է ընել, մէկ իսկապէս վսեմ հանճար մը, զոր կրնանք այս շարքին մէջ դնել. Վերածնունդի զաւակ Միքէլ Անճէլօն։

Հեթանոս հելլէնականութեան գեղարուեստական իտէալներն համարուող մարդկային մարմնի ֆիզիքական գեղեցկութիւնն ու ուժը պատկերացնող քանդակագործութիւնը, քրիստոնէական իտէալներով ներշնչուած ժողովուրդներու գեղարուեստական պահանջքները գոհացնելու, բնականաբար անընդունակ ու անկարող պիտի ըլլար։

Իտալական վերածնունդի գեղարուեստը չէր կրնար այլեւս արձանագործութիւնը ըլլալ։ Քրիստոնէական զգացումներու արտայայտութեան գեղարուեստական միջոցը միայն նկարչութիւնը պիտի ըլլար։ Իսկապէս անկարելի էր հաւատքի, յոյսի, հոգեկան սքանչացման ու տառապանքի զգացումներն արտայայտել արձաններով, քանի որ քանդակագործութիւնը ինքնին հանգիստի ներդաշնակ գիծերու արուեստ է, մինչ նկարչութիւնը հոգեկան յուզումի մը արտայայտութիւնը։

Միւս կողմէ Միջին Դարու եկեղեցական խստակեաց ներշնչման՝ բիւզանդական նկարչութեան ստեղծած սուրբերու և ճգնաւորներու անկենդանի, անճկուն ու անշունչ պատկերները հեռու են Վերածնունդի այն գլուխ գործոցներէն զորս այսօր հիացումով ու զարմանքով կը դիտենք թանգարաններու մէջ. հելլէն դասական ու հեթանոս ոգիի ձուլումն է իտալական վերածնունդի քրիստոնէական ոգիին հետ, ուրկէ ծնունդ առած են նկարչութեան ամենագեղեցիկ արտադրութիւնները։ Այս շրջանի նկարիչներէն շատերուն անունները նկարչական արուեստի մէկ մէկ գագաթներ կը ներկայացնեն. Լէոնարտօ տա Վինչի (գլուխ գործոց «Վերջին ընթրիքը», Միլանոյի եկեղեցիներէն մէկուն պատին վրայ նկարուած), Ռաֆայէլ (նշանաւոր են իր «Տիրամայրերը») Միքէլ Անճէլօ, (համբաւաւոր են իր որմանկարները, որոնցմէ մասնաւորաբար «Վերջին Դատաստանը», որ կը գտնուի Հռոմի Սիքսթինա մատուռին մէջ)։

Գեղարուեստի երրորդ ճիւղը, Երաժշտութիւնը իր կատարելութեան հասած է շատ ուշ։ Արդարեւ հին Հելլէններու եւ Հռոմայեցիներու միաձայն երաժշտութեան խիստ տարրական ու անհրապոյր է։ Նմանապէս Միջին Դարու եւ Վերածնունդի եկեղեցական բազմաձայն երաժշտութիւնը հեռու է գեղարուեստական միայուն արժէք մը ներկայացնելէ։ Դասական երաժշտութիւնը առաջին դպրոցը կը հիմնեն պախ եւ Հէնտըլ 18րդ դարու սկիզբները։ Պախ իր խուսանուագներով, եկեղեցական երգերով, դաշնակի եւ երգեհոնի յատուկ իր հեղինակութիւններով բազմաձայն երաժշտութեան իր ամենակատարեալ ձեւը կուտայ։ Սակայն, հատանուագը, համերգը ու թատերական երաժշտութիւնը հեռու կը մնան իր հզօր ոգիի ազդեցութեան ենթարկելէ։ Արդէն հիւսիսային գերմանական խիստ ոգիով ներշնչուած հանճար մը չէր կրնար եւրոպական զանազան ազգերու երաժշտական ձգտումներն ու ճաշակները ձուլելով համաշխարհային հանդամանք ունեցող երաժշտութիւն մը յօրինել։ Վերածնունդի Ֆիրէնցէն հելլէն եւ հռոմէական հեթանոս մշակոյթի վերազարթումով եւ քրիստոնէական ու տեւտոն տարրերու հետ իր ձուլումով ապահովեց արդի եւրոպական քաղաքակրթութեան միութիւնը։

Նմանապէս Մարիա Թերեզայի, Յոզէֆ Բ.ի եւ Ֆրանց Ա.ի Վիէննան ալ իր հողին վրայ գերման երաժշտութեան խորունկ բայց յաճախ անփայլ ոգին իտալական վառվռուն բայց մակերեսային ոգիին հետ ձուլելով աշխարհի պարգեւեց դասական երաժշտութեան անմահ գլուխ գործոցները։ Հոն է որ 18րդ դարու երկրորդ կիսուն ու մինչեւ 1828 անօրինակ փայլով մը փայլեցաւ վիէննական դպրոցի «Հնգաստեղութիւնը»։ Հոն է որ ապրեցան, ստեղծեցին, տառապեցան ու մեռան Կլիւք, Հայտըն Մօցարդ, Պէթհովէն, Շուպէրդ։ Ասոնցմէ Կլիւք եւ Պէթհովէն եկած են հեռուէն, մէկը՝ պօհէմական անտառներու եզերքէն, միւսը՝ Հռենոսի ափերէն։ Միւս երեքը աւստրիական հողի զաւակներն են։

Վիէննական դպրոցը դասական երաժշտութեան գագաթնակէտը կը ներկայացնէ։ Արուեստներու ամէնէն յուզիչը՝ երաժշտութիւնը կատարելութեան հասած է այս հինգ վարպետներու գործերով։ Կը բաւէ միայն աւելցնել Պախն ու Վակները, ամբողջ աշխարհ մը ստեղծելու համար։

Կլիւք, արդիական օփերայի հիմնադիրն է, Հայտըն «համանուագի հայրը», Մօցարդ, բովանդակ երաժշտութեան պատմութեան հրաշալիքը ու թատերական երաժշտութեան առաջին գագաթը, Պէթհովէն, համաշխարհային հանճարը, իր անզուգական համերգներով ու քառեակներով, Շուպէրդ, երգի վարպետը ու արժանի աշխատակիցը Կէօթէի եւ Հայնէի։

Այս հսկաներու մէջէն այս միջոցիս ամէնէն աւելի համաշխարհային ուշադրութեան առարկայ դարձած է Պէթհովէն, որուն մահուան հարիւրամեակին առթիւ (26 Մարտ 1927) բովանդակ աշխարհի մէջ մեծափայլ հանդէսներ կը կազմակերպուին։ Ամէնէն հանդիսաւորը կը խոստանայ ըլլալ «Պէթհովէնի Շաբաթը» զոր աւստրիական կառավարութեան հովանաւորութեամբ այսօրուընէ տեղի կ'ունենայ Վիէննայի մէջ եւ որուն կը մասնակցին բոլոր ազգերու կողմէ նշանակուած մասնաւոր պատուիրակներ, ինչպէս Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ ալ կրթական նախարար Է. Էրիօ։

Միջազգային մամուլը ամիսներէ ի վեր լեցուն է մեծանուն երգահանին կեանքն ու գործը նկարագրող գրութիւններով։

Յառաջ արդէն յօդուածներ հրատարակեց Պէթհովէնի մասին։ Կ'արժէ քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն ներկայացնել այս հսկայ հանճարը։

Կ. ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

Մեր Գրականութիւնը եւ Նոր Սերունդը

Գրական նոր սերունդին ձգտումներուն ու տրամադրութիւններուն, եւ անոր մտաւորական խմորումին հետ կրնանք հաղորդակցիլ, երբ հետեւինք անոնց գրական փորձերուն ու մօտիկ ընենք դատաստաններն ու կարծիքները, որոնք կը յայտնուին մասնաւորաբար գրական համախմբումներու պահերուն։

Վիճաբանութիւններն ու քննադատութիւնները աւելի խանդավառ ու կենդանի կը դառնան, երբ խնդիրը երէց գրողի մը գրական ստեղծագործութեան վերլուծումին չի վերաբերիր։ Որովհետեւ ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ ըսած եմ, մեր երիտասարդները հազիւ կը ճանչնան մեր վերջին քառորդ դարու գրականութիւն ու իր մշակները։

Իսկ երբ օրուան դասախօսութեան նիւթն է երիտասարդ նոր գրող մը ու իր մէկ գիրքը կամ գրուածքը, նորերը իրենց խանդավառութեանը մէջ, կը յայտնեն անկշիռ դատաստաններ, մտնելով գերագնահատումի իրենց ճիգերը։

Նման գերագնահատումի փորձ մըն էր Ցորդգողի վերջին դասախօսութիւնը, որ նուիրուած էր Զաւէն Սիւրմէլեանի քերթուածներու փունջին, Լոյս Զուարթ տիտղոսով։ Դասախօսն էր. Պ. Կաքաւեան, հեղինակին դպրոցական ընկերը։

Միջանկեալ, ինծի իրաւունք կուտամ քանի մը տող մէջբերում ընել նամակէ մը, զոր ստացայ վերջերս, երիտասարդ տաղանդաւոր գրողէ մը, «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ հրատարակութեան տուած յօդուածաշարքիս առթիւ.

— «Որքան ցաւալի է ըսել, նորերը հեռադիտէ ծերութեան ախտանշաններ ցոյց կուտան. պէտք է որ անկեղծ ըլլալու համար ձեզի ըսեմ որ դժբախտաբար ես նոյն հաւատքը չունիմ մեր սերունդին վրայ։ Մենք կը նմանինք հասարակաց աղջիկներու, որ աւելի կը խոստանան քան ինչ որ կրնան տալ։ Հիւանդագին կանխահասութիւն մը մեզ կը յատկանշէ։ Շատ կանուխ բացուեցանք ու ժամանակէն շատ առաջ պիտի պարպուին մեր սրտերը, առանց լիութեան հասած ըլլալու։ Տեսակ մը ճակատագրական անկատարութիւն կ'ընկերանայ մեզի։ Հոգեպէս առողջ չենք ու խորապէս կը կրենք մեր զզուելի շրջանին բացասական կնիքը՝ հակառակ ազատագրութեան ի խնդիր մեր փորձած անկեղծ ու զօրաւոր ճիգին։ Մեզմէ շատ քիչերն են որ հասունութիւնը պիտի ճանչնան, միւսները պիտի հրապարակը թողուն առանց լրացած ըլլալու»։

«Խարդախ ենք ու խաբեբայ, մենք՝ երիտասարդներս։ Փութանք հրապարակ իջնելու արուեստը ու դժբախտաբար կրնանք համակրանք ներշնչել ուրիշներուն։ Ներքնապէս աղքատ ու մերկ ենք ու յուսահատական ճիգ մըն է մեր գրականութիւնը»։

Համակրանքս պահելով մէկտեղ սերունդին հանդէպ, պէտք է խոստովանիմ, որ երիտասարդ գրողին ախտաճանաչութիւնը, իր ընդհանուր մատնանշումին մէջ, կը համապատասխանէ մեր նոր գրողներուն հոգեբանութեան, բացառութիւնները յարգելով։ Բացասական գիծերը զոր ես ալ մատնանշեր էի ասկէ առաջ, աւելի կը թանձրանան ու կը խտանան, երբ աւելի շատ ու յաճախ շփում կ'ունենամ նորահաս գրական սերունդին հետ, ու ինչպէս ըսի, երբ առիթը կ'ունենամ լսելու զիրենք Ցորդգողի գրական երեկոներուն։

Վերջին դասախօսութիւնը այդպիսի առիթներէն մէկն էր, եւ անհրաժեշտ է, որ անոր անդրադառնանք, մատնանշելու համար գերագնահատումի այն մեթոտը, որով երիտասարդները կը փորձեն մօտենալ իրենց ընկերակիցներու գործին, ու արուեստի սահմանափակ ըմբռնումներով ու անձնական համակրութիւններու չափանիշովը միայն կը միտին վերլուծել զայն։

Ամէն բանէ առաջ անոնք ինքնատիպ մնալ կ'ուզեն ոչ միայն իրենց գրական փորձերուն մէջ, այլ եւ ինքնատիպ՝ այդ գործերը քննադատութեան բովէն անցընելու ատեն, զանոնք վերլուծելու իրենց ըմբռնումներուն մէջ։

Նորութիւն ու յանդգնութիւն առաջին առթիւ աչքիդ կը հանդիպին։ Նորութիւն՝ իրենց ընտրած պատկերներուն ու բառերուն մէջ։ Կ'ընտրեն բառեր ու կը գործածեն զանոնք բոլորովին նոր իմաստներու եւ գաղափարներուն համար. կը սիրեն տպաւորութիւն գործել ու անսովոր երեւոյթի մը առջեւ գտնուելու պատրանքը տալ լսողներուն։ Ամէնէն աւելի սիրահար են պատկերներուն, որոնցմէ մեծ թիւով կը կախեն իրենց գործերուն մէջ. որքան շա՛տ պատկեր ու իրարմէ անկախ, ա՛յնքան մեծ արժէք ու գնահատում։

Երկրորդ յատկանիշն է յանդգնութիւն՝ ըսելու եւ խօսելու մէջ, յանդուգն՝ արհամարհելու երեւոյթով, յանդուգն՝ ջնջելու ընդունուած գրական օրէնքներն ու սովորութիւնները, արժէքներն ու հեղինակութիւնները։

Նմանողութեան բնազդը ո՛չ մէկ ատեն ա՛յնքան շեշտուած է եղեր մեր գրական-գեղարուեստական իրականութեան մէջ, որքան հիմա, երբ մեր գրականութիւնը եւ միւս բոլոր գեղարուեստները ստիպուած են զարգանալ մեր հայրենիքէն հեռու, օտար հորիզոններու տակ։ Այդ բնազդը երբեմն այնքան չափազանցութիւններու կը տարուի, որ ենթականերուն մօտ բացի արուեստակութենէ ու անկեղծութեան պակասէ, կը մատնանշէ նաեւ հետեւողականութիւն եւ ստրկամտութիւն։

Ցակաւին առիթ կ'ունենամ խօսելու այս մասին։

«Ցորդգող»ի վերջին դասախօսութիւնը կ'ըսէի, նուիրուած էր Զաւէն Սիւրմէլեանի «Լոյս Զուարթ» քերթուածներու համոյրին։ Թէ դասախօսը եւ թէ առհասարակ նիւթը ամբողջացնողները, բոլորն ալ հեղինակին դպրոցական ընկերներն էին։ Այս պարագան պէտք է շեշտել անոր համար, որ եթէ դասախօսը կը ջանար չշեղիլ իր նիւթէն ու տալ հատորին բովանդակութիւնն ու անոր քննադատութիւնը, միւսները շատ անճարակ կերպով, երիտասարդ քերթողին արժանիքները խտացնելու դիտաւորութեամբ, նսեմացուցին անոր դիմագծութիւնը, փորձելով տալ մեզի անոր ներքին կեանքէն ալ մանրամասնութիւններ։

Գրքոյկին յառաջաբանին մէջ Զաւէն Սիւրմէլեան դէմ կ'արտայայտուի անոնց, որոնք զինքը արեւուն բանալ կը թելադրեն, համեստութիւնը թոյլ չի տար իրեն կանխահաս յայտնութիւն մը ունենալ։ Բայց իր քովն են ուսուցիչները, որոնք անսովոր երեւոյթի մը առջեւ իրենք զիրենք գտած, իբրեւ քաջալերութիւն, անոր տասնեակ մը քերթուածները հատորի մը մէջ ամփոփել տուին (Փարիզ 1924) ու անոր հետ են նաեւ իր ընկերները, որոնցմէ ամէն մէկը հատորը իր ձեռքը բռնած, անցեալ հինգշաբթի գիշեր եկան մեզի ըսելու, որ Զաւէնը «կատարեալ եւ մեծ բանաստեղծ մըն է»։ Անոնք կը կարծէին, որ դպրոցի մը դասարանին մէջ գրագիտութեան ու գրականութեան մարզանքներ կ'ընեն, առանց անդրադառնալու, որ եթէ չորս պատերուն մէջ ներելի է, ուսուցիչներու առաջնորդութեան տակ, գրական արժէքները տապալել ու նորերը կանգնել, նոյն բանը՝ եթէ ոչ անկարելի՝ գէթ ծիծաղելի է հրապարակային ասուլիսի մը պահուն։

Զվարանեցան մեզի ըսելու եւ կրկնելու թէ Զաւէնը ազդուած է Վահան Տէրեանէն, ինչպէս նաեւ Վահան Թէքէեանէն։ Ասոնց վրայ աւելցուցէք ազդեցութիւնը նաեւ Վարուժանին «Հացին Երգը»ին, Մեծարենցի «Ծիածան»ին ու «Նոր Տաղեր»ուն, ինչպէսնաեւ վաղամեռիկ բանաստեղծ Մաթէոս Զարիֆեանի երկու հատորներուն, այն ատեն գտած կ'ըլլանք բոլոր այն աղբիւրները, որոնց դիմած է Զաւէնը իր քերթողի պապակը յագեցնելու համար։ Մոռնալու չէ անշուշտ, որ թիւով տասնեակ մը ոտանաւորներ են, որ գրուած են յիշուած քերթողներու անմիջական ներգործութեան տակ, ինչ որ շա՛տ բան զիջել կուտան քերթողին ինքնատպութենէն ու ստեղծագործութենէն։

Բայց այս բոլորը պատճառ մը չեն չխոստովանելու, որ Զաւէն Սիւրմէլեանի տուած քիչն իսկ որակով առաւելութիւն մը ու արժանիք մը կը բերէ իր հետ։ Նաեւ կը յայտնուի զգայուն հոգի մը, որ գիտէ ներշնչուիլ արտաքին աշխարհէն։ Ճամբորդութիւնը զոր ըրած է երիտասարդը, խիստ աննպաստ պայմաններու մէջ, դէպի Հայաստան, ու անկէ վերադարձը, պարտութեան ու թշուառութեան օրերուն, իր հոգիէն խլած են անկեղծ ու ճշմարիտ երգեր, հայրենի գոյներով օծուն։ Այս բոլորը միայն պիտի բաւէին որ համակրանքով ողջունենք զինքը, առանց իյնալու ծայրայեղ դատաստաններու մէջ, որոնք յաճախ բացասական արդիւնք տուած են ու կուտան։ Մանաւանդ որ մեզի տրուած չէ մոգական ուժով կարդալու մարդոց ապագան։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱԶՄԻ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ազմի իր այցելութեան նպատակներուն մասին հետեւեալը յայտարարած է «Ազդակ»ի.—

«Շատոնց քաղաքական ասպարէզէն քաշուած եմ։ Պէյրութ եկած եմ պարզապէս առեւտրական նպատակներով։ Քանի մը օրէն կրկին Թուրքիա պիտի դառնամ։ Թուրքիա օրէ օր կը յառաջդիմէ եւ կառավարութիւնը նուիրուած է շինարարական աշխատանքներու։ Թուրքիա գտնուող Հայերը երբ եւ իցէ այսքան հանգիստ չեն եղած (?), բոլորն ալ կը հոգացուին կառավարութեան կողմէ։ Թուրքիա կրնան վերադառնալ միայն այն Հայերը որ միլլի անցագրով մեկնած են։ Ուրիշներու վերադարձը առայժմ անկարելի է։ Անոնք որ Թուրքիա երթալու ազատութիւն ունին, կրնան իրենց կալուածներուն տիրանալ։»

ՔԱՂՈՑ

... Զիս համբուրեց երբ [...] գրէի, զգացի որ պարզ հրաշ[...]ութիւն մը չէր, նայեցայ իր[...] կ'արտասուէր...

* * *

Ես կը սիրեմ զայն երբ, [...] շրուայ մէջ կամ առաւօտ[...] արթննալով կը տեսնեմ զայն [...] ինծի կը նայի սիրով լեցուն [...] երբ ոչ ոք (մանաւանդ ես) [...] գիլեր զայն որ զիս սիրէ իր [...]նակով։ Ես կը սիրեմ զայն՝ [...] ծունկերուս քով նստած... երկու[...] ալ գիտենք որ կը սիրենք իրար [...] ինչքան որ կրնանք ու [...] կ'ըսէ — պզտի՛կ Լեւոն [...] կ'աւելցնէ, դադարէ մը յետոյ — ինչո՞ւ բուխերիկին խողովակները այսպէս շիտակ են։ կամ — [...] ձիերուն կեանքը խիստ է։

Ես կը սիրեմ զայն, երբ [...] կար ժամեր գլուխ գլուխի [...] ջոյ կ'ըսեմ իրեն — ի՜նչ ընել[...] մա, Սօնիա՛, ի՞նչ պիտի ընե[...] եւ ան կը խնդայ։ Կը սիրեմ [...] երբ կը նեղանայ ինծի, երբ [...] կարծօրէն կը նայի տղմա[...] մեծ աչքերով որ կ'ուզէ չար [...]ուլ։ Բուռն խօսք մը կը նետէ [...] բեսիս — Չգէ զիս հանգիստ [...] կը ձանձրացնես։ Վայրկեան [...] յետոյ, աչաւասիկ կը ժպտի [...]կին աչքերուս, երկչոտօրէն [...] սիրեմ զայն երբ գեղին շրջազգ[...]տով աղջնակ՝ կը յառաջանէ [...] ստորին կզակը ու լեզու կը ցոյց [...] կը սիրեմ նայիլ, իր ետ [...] գլխուն։ Ցեխնել իր լուրջ ու [...] վառ դէմքը՝ վախէ դողդղ[...] նուկի իր կրքոտ դիմագիծը... [...] կը սիրեմ զայն երբ...

* * *

Զայն կը սիրեմ հետզհ[...] աւելի մեծ սիրով, այս հինգ[...] ամսուն իր ներկայութեան [...] զգամ խոնարհութեան զգա[...] մը որ երկար ատենէ ի վեր [...]կայ էր սրտէս։ Ան այնքա՛ն [...] կորնչելիօրէն մաքուր ու կոյս [...] թուի աչքերուս։

(Օրագիր) Լ. Թոլսթոյ

Ինչո՞ւ բոլոր Ռուսերը մի[...] մաղձոտ են, արդեօ՞ք անոր [...]մար որ իրենց երկիրը շատ ընդ[...]ձակ է...

Աննա Փավլովա

Սէրը թեթեւցնել բեկոր [...] տառապանքէ՝ կը նշանա[...] մէկ անգամէն զայն զրկել [...]տութեան մեծ բաժինէ մը, որով[...] հետեւ, մերկացած տիրոջ[...] սէրը կը վերածուի քանի մը [...] աղաղակներու ու բնազդի, [...]պէս արհամարհելի։

Մորիս Պարէս

Մեծ բան չարժեր մար[...] նոյնիսկ մե՛ծ մարդը երբ [...] ձին է։

Ա. Ֆրանս

Ամէնէն զօրաւոր մարդը [...] է որ մէն մինակ է։

Հ. Իպսէն

Ես չեմ կարծեր որ գրողի [...] համար անհրաժեշտ ըլլայ կրթու[...]թիւնը։ Ես զայն կը տեսնեմ [...]րենիի մը պէս։ Ես զայն կը [...]նեմ ինչպէս բարբարոս մը։ Գր[...] պէտք է ունենայ վայրենիի [...]շակը։

Շարլ-Լուի-Ֆիլիփ (Խոնարհներու ու աղքատ[...] դոց երգիչը)

Գրելը արկած մըն է բա[...]տեղծին կեանքին մէջ։

Ժան-Ժիրոտու

(Իրա՜ւ, ո՜րքան բանաստեղծ[...] կան որ գրել չեն գիտեր, որ[...] երգիչներ որ բուսան ապերա[...] հողի վրայ ու քանինե՛ր [...] հետ թաղեցին իրենց երգերը [...] բովհետեւ գիրերուն հրաշքը [...] գիտեր)։

Քաղեց՝ Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Յառաջի արտատպած հայ ժողովրդական երգերու էջը տուաւ ինծի աղօտ վերյիշումներ ընելու հայրենի բնաշխարհէս, ուր հիմա մեռելութիւն, ուր երբեմնի փարթամ կը տիրէ կեանքին տեղ, աւերակ՝ չէին ու ծաղկած շէրթ ... եւ ուր, բուերու անապատները վայրը յաջորդած է մեր Անտունիներու եւ քնարերգակ մանիներու արձագանգին:

Թերեւս հայկական գաւառներէն ոչ մին այնքան հարուստ եղած է իւրայատուկ զգայուն Անտունիներով, որքան Ակն, ուր ամենքը, նոյն իսկ օրօրոցի մանուկը, եթէ բանաստեղծ չէ ծնած, տարուած է մայրիկին կարօտակէզ շունչէն եւ միջավայրի անխուսափելի ազդեցութենէն: Վասն զի, մայրիկը իր մանկիկը գիրկնելու համար յաճախ կաթին հետ արցունք ջամբած է եւ երկար, սատեղազարդ գիշերին զայն քնացնելու համար, զգցեա նիւթ չէ գտեր օրօր երգելու, բայց եթէ.

Լուսիկ իմ, բոցառ Աստղիկ,
... կ'երթաս բարձանց, ծիռըլանց:
... ու ցածոնց գնա,
... բարեւ ղրկեմ ղարիպիս:
... բարեւդ գլխուս վրայ,
... գետեմ դուռը ղարիպիդ:

Ակն ինքնայատուկ սովորութիւններով պանծացուցած է, ... հարսնիքի, վերադարձի (հայրենիք) եւ մահուան ... արարողութիւններ, երբ կ'երգուէին կամ կ'եղերերգուէին պատշաճ Անտունիներ: Շա՛տ երկար կ'ըլլայ գալ այս տոհմիկ սովորութիւններուն մանրամասնութիւնը ... սակայն, Առաջին համբոյրը, անուշ ու մեղոյշ, նոյնքան ալ հետաքրքրական, կը յիշեմ ընթերցողներուն:

Հարսնիքի առեն, պսակէն ... մանչուն ծնողքին եւ պարագաներուն (հարսնեւոր) կողմէ, հարսը իր փեսային տունը առաջնորդուած պահուն, հարսը ... կ'ունենար նաեւ անխուսափելի հարսնքուր մը (հարսին երէց քոյրը կամ անոր մօտիկ ազգականուհիներէն մէկը), որ տուն կը վերադառնար հարսնիքի Գ.րդ օրը, առագաստի նախընթաց իրիկունը: Հարսնիքի ընթացքին, որ ընդհանրապէս երեք օր կը տեւէր, հարսը հարսնքուրին յանձնուած էր: Այս վերջինը իր պաշտօնին գիտակից, պարտաճանաչ ոստիկանի մը պէս կը հսկէր իրեն յանձնուած աւանդին վրայ եւ զայն վայրկեան մը իսկ մինակը չէր թողուր:

Փեսան կրնա՞ր արդեօք վայրկեան մը մինակը գտնել իր հարսը եւ ո՛րքան անձկալի, նոյնքան ալ բաղձալի առաջին համբոյրը կորզել անկէ:

Փակագիծի մէջ ըսենք, թէ այս տեղ, հասարակաց ներկայութեան, փողոցներու մէջ շռայլուած համբոյրը, չէ այն կո՛յս ու եթերային համբոյրը, որուն ի տես լուսինն ու աստղերն իսկ կը շիկնին:

Արդ, հարսնառի եւ պսակի յաջորդ օրը, հարսին ծնողքն ու ազգականները փոխ—այցի կուգային խնամիին տունը: Այն միջոցին, երբ հարսնքուրը, բարի գալուստի առթիւ ձեռք կը համբուրէր կամ ձեռք կը սեղմէր, եւ զբաղած կամ զբաղեցուցուած էր իրեններուն հետ, փեսային քոյրերը կամ ազգականուհիները կերպով մը հարսը կը փախցնէին առանձնասենեակ մը, ուր արդէն կը սպասէր փեսան, ձեռքին մէջ բռնած խոշոր կարմիր նուռ մը:

Դուռը դուրսէն գոցուած է... եւ հետեւաբար, միայն համբոյր մը, ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս:

Իսկ դուրսը, քոյրերն ու ազգականուհիները, տափերը ձեռքերնին, զիլ ձայներով կ'երգէին հետեւեալ Բաշ—հարէնը (Անտունի):

— Հա՛ եա՛ր, հա՛ եա՛ր
— ցեպէդ ու ծոցէդ կ'ուզիմ,
ցեմնիմ թըտօնծ (1)տի(2) տաս թը
խնծոր:

—կեցի, քեզի նուռ մի տամ,
կոտրէ, տե՛ս, թը(3) քանի՞ հատ
ունի:

— Ամէն մէկին մէյմէկ պագ,
էւել հազար թը պիտի:

— Նուռ կայ, ուր(4) հազար հատ
ունի,
Հազար պագն ինտո՞ր կու լընի(5):

—երկու Սէրն ուր մէկ լընի,
Հազար պագը թեզ(6) կու լընի:
Սէր կայ, ուր մարդն ի քուն
կ'անէ,
Սէր կայ, ուր մարդն արթուն
կու պահէ,
Սէր կայ, ուր մարդն ի ժամ կու
տանի,
'ի անդօթքի տուն կու բերէ:

Վերյիշեց
ԽՈՐԷՆ Հ. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Էրանիկ բանձրիկ սարուն,
Ջտեմնի զըդարդուկ եարուն,
Բոբիկ ռէջինէմ գացի,
Եարոջ պաղջէն իմ իջի,
Եարուկ բաղչէն խորուն քուն,
Մըծ ու ծոց դէմ աստխերուն,
Քաշի սպիտակ կոթ դանակն,
Հանի զէն, կարմիր արիւն,
Թափի սպիտակ ծոցերուն:

Եարնիկ Նանիկ ջան անիկ,
Եարնիկ Նանիկ ջան անիկ:

Հաւաքեց
Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(1) ցօնծ-տանծ, (2) տի-պիտի, (3) թը-թէ, (4) ուր-որ, (5) լընի - լինի, (6) թեզ-շուտ:

ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՇԱՐԺԷ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ "ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ,,

---

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 19ի Շաբաթ իրիկունը, Պերլինի հայ կիները իրենց միութեան պաշտօնական բացման հանդէսը սարքած էին, նպատակ ունենալով՝ միանգամայն հասոյթ մը գոյացնել, առաջադրուած ազգային դպրոցին համար:

Հանդէսը սկսաւ Տիկ. Փ. Մովսէսեանի կարճ ճառով, որուն յաջորդեց Պ. Արտ. Աբեղեանի բանախօսութիւնը դպրոցի մասին: Պ. բանախօսը շեշտելէ յետոյ հայ մօր պարտքը, այս օտար երկրին մէջ դպրոցով եւ մանաւանդ ընտանեկան կեանքով հայ մանուկը հայ կրթելու մասին, շեշտեց հայ լեզուին Գերմանիոյ մէջ գտած ընդունելութիւնը, անոր «իբր կենդանի լեզու» ճանչցուիլը, եւլն.: Յետոյ գոհունակութիւն յայտնեց կանանց միութեան, որ գիտակցութեամբ ձեռք առած է դպրոց բանալու հարցը, որուն դժուար՝ բայց անհրաժեշտ լուծման պէտք է ամէն ոք օժանդակէ...:

Օր. Հայրանեան երգեց Օր. Կէնճեանի դաշնակին ընկերակցութեամբ «Ծիծեռնակ»ը եւ «Սիրեցի եարս տարան»ը, Օր. Աբեղեան արտասանեց եւ Պ. Պ. Ֆրունճեան երգեց Պ. Մ. Մարանեանի ջութակին ընկերակցութեամբ գեղօն մը «հովուական կեանքէ»: Կարճ դադարէ ետք տեղի ունեցաւ «Երկու Խուլերը» ներկայացումը: Պէտք է ըսել որ այս տարուան յաջող ներկայացումն էր ասիկա: Դերասանները իրենց լաւագոյն դերին մէջ էին եւ Պ. Գ. Կիւլխանտանեան ինչպէս Պ. Վ. Սեւաչունի իսկապէս արժանի էին հանդիսականներու բուռն ծափերուն: Տիկին Ա. Տէր-Յարութիւնեան նոյնպէս շատ յաջող էր:

Անակնկալ մըն էր ներկայութիւնը գաւառ բնակող գերմանահայ հարուստ Պ. Սահակեանի որ երկու գորգ նուիրած էր Կանանց միութեան: Գորգերէն մէկը ամերիկեան աճուրդի դրուելով, ներկաներու մեծամասնութեան մասնակցութեամբ բարձրացաւ 120 մառքի, մնալով նուիրողին Պ. Սահակեանի վրայ, որ անգամ մըն ալ նուիրեց զայն Կանանց միութեան:

Եւրոպական եւ կովկասեան պարերէ վերջ հանդէսը փակուեցաւ: Նկատելով որ այս գոյացած դրամը ամբողջութեամբ դպրոցին տրամադրել առաջադրուած է, ինչպէս եւ կան ուրիշ բարեկամեցողութիւններ, կը յուսացուի որ մօտ ատենէն իրականանայ, Պերլինի մէջ հայ դպրոց մը բանալու գաղափարը:

Պերլին ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ վիճակային ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Ապրիլին, ինչպէս գրած էինք: Այս առթիւ ընտրակած յանձնախումբը հրատարակած է մանրամասն շրջաբերական մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մինչեւ 14 Ապրիլ, Առաջնորդարանի մէջ բացուած է Ազգային Տուրքի արձանագրութեան յատուկ տոմար մը, որ բաց պիտի մնայ շաբթուան մէջ երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, առտուն ժամը 10—12 և կէսօրէ վերջ ժամը 3—6, եւ Կիրակի օրերը մինչեւ կէս օր. իսկ 14 Ապրիլի վերջին օրը, առտուան ժամը 9—12 եւ կէսօրէն վերջ 2—6:

14 Ապրիլ Հինգշաբթի օրը, կէսօրէ վերջ ճիշտ ժամը 6էն յետոյ արձանագրութեան համար ըլլալիք դիմումները անհետեւանք պիտի թողուին ընտրական բարդութեանց եւ անկանոնութեանց տեղի չտալու համար:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք 20 տարին լրացուցած են ու առնուազն 6 ամիսէ ի վեր բնակութիւն հաստատած Մարսէյլի մէջ, եթէ կ'ուզեն իրենց քուէ տալու իրաւունքին տէր ըլլալ, պէտք է աճապարեն իրենց անունները արձանագրել տալ, վճարելով նուազագոյն 12 1)2 ֆրանք 1927 տարւոյ առաջին վեցամսեակին համար իրենց ազգային տուրքը (տարեկան 25 ֆր.ի հաշուով):

Մարսիլիոյ Վիճակային Ընդհանուր Ժողովի անդամներուն թիւն է 31 հոգի, որոնց 22ը պիտի ընտրուին մարսիլիաբնակ հայրենակիցներէ, իսկ մնացեալ 9ը՝ մէյմէկ հոգի պիտի ընտրեն Մարսէյլի թեմին ենթակայ հետեւեալ հայաշատ վիճակներէ: Ընդհանուր Ժողովի անդամներուն պաշտօնավարութեան շրջանը ըլլալով 6 տարի, ամէն երկու տարի իրենց մէկ երրորդը պիտի փոխուի վիճակով.— Նիս, Կաննան, Մարթիք, Լա Սիօթա, Սէն Լու, Թուլօնլասէյն, Պօլէն եւ Բօն Սէնթ'էսբրի, Սէն Ժիւլիէն, Սէնթ-Անթուան մէյ մէկ հոգի:

Վերոյիշեալ վիճակները Ընդհանուր Ժողովի իրենց անդամները կրնան ընտրել Մարսէյլ բնակող ծանօթ հայրենակիցներէ:

ԹՈՂ ԱՐԱԳ ՇԱՐԺԻՆ

Քան.— Գրած էր թէ այստեղ «պէթօն»ի գործարան մը կայ որ գործաւոր կ'առնէ: Ես խնդրագիր մը ներկայացուցի յիշեալ գործարանի տնօրէնութեան՝ քանի մը հայ բանուորներու համար:

Այսօր մեր հսկայ գործարանն ալ սկսաւ գործաւոր առնել, մանաւանդ արհեստաւոր:

Այն հայրենակիցները որոնք նախապէս նամակ գրած են ինծի (պատասխանը առած կամ չառած) թող աճապարեն մեր գործարանին նամակներ ուղղել եւ յիշել իրենց արհեստը նամակին մէջ: Առաջին յայտարարութեանս վրայ քանի մը հայ երիտասարդներ եւս մեր գործարանը ընդունուեցան: Բայց արհեստաւորներ էին: Այն բանուորները որոնք իրենց հետ Աշխատանքի նախարարութենէն նամակներ կը բերեն, շատ դիւրին կ'ընդունուին: Կը թելադրեմ որ ներկայանան նոյն նախարարութեան եւ խնդրեն «Բալվատօս»ի մետաղագործարանը ղրկել զիրենք: Հասարակ բանուոր թէ արհեստաւոր, թող արագ շարժին, եւ աղերսագիր գրեն գործարանին վարչութեան, քանի թիւը չէ լրացած: Առանց նամակ գրելու եւ պատասխանը առնելու թող չգան եւ աւելորդ ծախք չընեն:

Ա. Հայկունի

Գործարանի հասցէն.—Société Métallurgique de Normandie. Mondeville (Calvados).

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼԽՈՎԸ ԴՐԱՄ ԿԸ ՎԱՍՏԿԻ.— Այրի տիկին Վինեը, երբ Տուէէն Փարիզ կը դառնար, կայարանին մէջ զարնուեցաւ ձեռնակառքի մը, որ կը փոխադրէր պայուսակներու երկար դէզ մը: Ծանր պայուսակ մը ինկաւ վար, ուղիղ տիկինին գլխուն վրայ: Տիկինը ղլորեցաւ գետին, վիրաւորուեցաւ քիթէն բերնէն:

Անմիջապէս դատ բացաւ: Դատարանը տիկնոջ շնորհեց 40,000 ֆր. վնասուց հատուցում:

ՍԻՐԱՅԻՆ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բանուոր Հանրի Բլօտէ կը բնակէր, իր կնոջ հետ, Սէն-Մօր փողոցը: Նոյն տան մէջ էր նաեւ բանուորին ազգականներէն երիտասարդ մը, Էմէ: Բլօտէ վերջերս կը կասկածի կնոջ վրայ, ամբաստանելով զայն որ սիրային յարաբերութիւններ ունի իր ազգականին՝ Էմէի հետ:

Կնոջ քանի մը անգամ ազդարարելէ յետոյ, առջի օր, յանկարծ կը մտնէ ազգականին սենեակը, կը վերադարձնէ ստացած նուէրները, բերան մըն ալ կը հայհոյէ եւ կը դառնայ սենեակ:

— Կապէ բեռներդ, եւ կորսուէ՛, գնա՛ մօրդ տունը, կը պոռայ կնոջ:

Եւ արագ արագ կը ժողվէ, կը կապէ, յետոյ կը կանչէ ինքնաշարժ մը, կը լեցնէ մէջը բեռներն ալ, կինն ալ եւ կը տանի ուղղակի զոքանչին տունը:

Գիշերը չի քնանար: Վրէժխնդրութիւնը որդի պէս կ'ուտէ իր ուղեղը: Առտուն շրջան մը կ'ընէ Վէնսէնի անտառին մէջ, փարատելու համար վրէժխնդրութեան ներքին մղումները: Չի յաջողիր: Կը խմէ: Յետոյ կը գնէ զէնք մը, ուղղակի կ'երթայ ազգականին սենեակը, եւ հինգ անգամ կը կրակէ: Երեք գնդակ կը ստանայ երիտասարդը, եւ երկուք՝ մայրը: Երկուքին վիճակն ալ ծանր է:

Ոճրագործը յանձնուած է ոստիկանութեան:

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ԱՐԱԳԻԼԸ.— Գերմանական քաղաքէ մը կը գրեն թէ արագիլի մը փոքրիկ գլուխին մէջ կը թափի պուտ մը վրէժխնդրութիւն եւ կը պատժէ 14 տարիէ:

Մարդ մը, որ կենդանիներ կը խաղցնէր, ունէր 14 առիւծ, որոնց վանդակին մօտ դրած էր արագիլը: Արագիլը տեսակ մը հակակրութիւն կը զգայ իր դրացիներուն դէմ: Յարմար առիթի մը կը սպասէր լուծելու համար իր վրէժը:

Անցեալ շաբթու, երբ խաղի մը փորձը տեղի կ'ունենար, յարձակեցաւ առիւծներէն մէկուն վրայ: Կտուցները իրար զարկաւ, հայհոյեց, լագլագերէնով, կտցահարեց, փրցուց ստեւներն ու միւս խեղճ առիւծին, որ շուարած՝ վազեց վանդակ, ընկերներուն մօտ:

Արագիլը վազեց ետեւէն, արագիլի լեզուով ասպարէզ կարդաց անոնց, յետոյ քաջաբար և կատաղօրէն նետուեցաւ, կտուցովը սեղ խօթեց անոնց կողերուն, մինչեւ որ տէրը վրայ հասաւ եւ ազատեց խեղճ առիւծները, որ կախած էին իրենց պոչը: Յաղթական քայլերով ետ դարձաւ արագիլը, անհասկնալի բառեր մրթմրթալով, եւ կատաղութենէն կափկափելով կտուցները: Իրիկունը, ժողովուրդը, որ լսած էր այս քաջագործութիւնը, ուզեց որ արագիլը կրկնէ հանդիսաւորապէս իր հերոսութիւնը: Սակայն, արագիլ տոտիկներովը չափեց բեմը, կտուցը անկեց ժողովուրդին եւ մտիկ չըրաւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը MELUNԻ ՄԷՋ

Այսօր, Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը, Melun պիտի երթայ մրցելու տեղական Sporting Clubի Ա. խումբին դէմ: Melun նոյն շրջանի ամենալաւագոյն խումբն է, յաղթած է Fontainebleauի, U. S. Montargisի, Montereauի. Stade Françaisի (1B)ին եւ ուրիշ շատ մը մեծ խումբերու:

Անցեալ Կիրակի օրուան փայլուն յաղթանակէն վերջ, կը յուսանք թէ հայ խաղացողները այս անգամ եւս յաղթական դուրս պիտի գան:

Ժամադրավայր՝ Կառ տը Լիոն, դուրսի ժամացոյցին տակ ժամը ճիշտ 12.30ին, մեկնում 1ին:

Պահեստի խումբն ալ շատ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ A. S. Magasins Réunisի Ա. խումբին դէմ, Շուազի լը Ռուայի մէջ: Յիշեալ խումբը Corporatifsի լաւագոյն խումբերէն մէկն է:

Ժամադրավայր ժամը ճիշտ 2ին, Կառ տ'Օսթէրլից: Մեկնում 2.10ին: Գ. Կ.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՐԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Հեղինակ՝ ԼՈՒԻ ԹԻՆԷ

Խօնուս պէյ ներս մտաւ, վերջին հանեց եւ թրքերէն լեզուով իր քարտուղարին հարցուց.

— Վերջացուցի՞ր:

— Մօտ է, պատասխանեց Ահմէտ: Դիւրին չէր այս հեռագիրը վերլուծել: բայց վերջապէս յաջողեցայ:

— Ո՞ւր է:

— Մեծ Եպարքոսէն:

— Կարդա՛ տեսնեմ:

Ահմէտ՝ գրեթէ ամէն մէկ բառը հեգելով, սկսաւ կարդալ:

«Մասնաւորաբար ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք Ջաքար Փթօլէմայիսի փախուստին Սուլթանին կեանքին դէմ դաւադրութեան համար, մահուան դատապարտուած է:

«Փախստականը՝ մէկ ամիս սթամպօլի մէջ պահուըտելէ յետոյ, ֆրանսական «Թայժէտ» շոգենաւով, դէպի Մարսիլիա ճամբայ ելած է, եւ իբր բանուոր, շոգենաւին պաշտօնէութեան մէջ մտած է Խալօ, Խալօ կամ Խաօ անունով:

«Կազմագրութիւն՝

«Հասակ՝ 1 մեդր 60. 21 տարու. քիչ մը գէր. լայնօրէն ճեղքուած, գորշ-կաղնագոյն աչքեր, բաց-շիկահեր, նորաբոյս խարտեաշ պեխեր. բաւական թաւ, բայց շագանակագոյն յօնքեր. երկար թարթիչ. մեծ բերան, զօրաւոր, շատ ճերմակ ակռաներ:

«Դէմք.— բերնին ձախ անկիւնը ստորին շուրթին մէջտեղը՝ տակէն կզակին ձախ կողմին վրայ՝ սպի:

«Մարմնին վրայ.— Դանակի հարուածի մը պատճառաւ՝ V ի ձեւով սպի մը լանջոսկրին վրայ. աջ անութին տակ այրուածք մը:

«Ձեռքերուն վրայ.— Ձախ բթամատին արմատին եւ առաջին ոսկորին վրայ սպի:

«Մարմնին վրայ ցան:

«Ջաքարիա Փթոլէմայիսը՝ ողջ կամ մեռած պէտք է ձեռք անցնել: Գլուխը բերողին հազար թրքական ոսկի»:

— Ա՞յդ է բոլորը, հարցուց Խօնուս պէյ:

— Այո՛, բոլորը, պատասխանեց Ահմէտ եւ կը կարծեմ թէ բաւական է:

— Կը ճանչնա՞ս Մարսէյլը:

— Ո՞ր թուրքն է որ Մարսէյլը չի ճանչնար:

— Նոյնիսկ հին Նաւամատոյցին վրայ, այս անունով սրճարան մըն ալ կայ:

— Թէօռ սրճարանը, ինչպէս կ'ըսեն հոն:

— Այս իրիկուն իսկ պէտք է մեկնինք, որպէս զի «Թայժէտ»շոգենաւին սպասենք: Միայն թէ պոլսէն մեկը ղրկած ըլլան արդէն:

— Անշուշտ մէկը ղրկած են, բայց ան Վիէննա պիտի մնայ, մինչեւ որ դրամապանակը պարպուի:

— Պատրաստուէ ուրեմն:

— Աճապարելու պէտք չկայ. շոգենաւը՝ հինգ վեց օրէն առաջ չի կրնար հասնիլ:

— Աւելի լաւ է հոն գտնուիլ: Ամէնէն ուշը, վաղը կամ միւս օր պէտք է մեկնինք: Խօնուս՝ իր մասնաւոր բնակարանը ուղղուեցաւ ու գնաց միացաւ իր երիտասարդ, գեղեցիկ կնոջ՝ Իւէնին, զոր հաւատացեալներու խալիֆայէն՝ չարաշուք Աբտիւլ-Համիտէն նուէր ստացած էր, ի վարձ բացառիկ պարագաներու մէջ իր մատուցած ծառայութիւններուն:

Խօնուս պէյ՝ հին պաշը-պօզուք մըն էր որ Պուլկարիոյ մէջ իբր վայրագ ջարդարար նշանաւոր հանդիսացած էր: Յետոյ, Սուլթանին ամէնէն վստահելի մարդերէն մէկը դարձած էր եւ կազմակերպած էր գաղտնի ոստիկանութիւն մը, որուն միակ պաշտօնն էր կարմիր Սուլթանին անձին ապահովութեանը հսկել:

Իւէն, առանց ուզելու ամուսնացած էր անոր հետ, բայց որովհետեւ ընտրութիւնը իրեն չէր տրուած, դարձած էր Տիկին Խօնուս պէյ եւ իր ամուսնին վրայ մեծ ազդեցութիւն ձեռք ձգած էր: Կրօնքով եւ ծագումով Յոյն, այս երիտասարդ կինը՝ իր կրթութիւնը ստացած էր Արեւելքի Ֆրանսական դպրոցներուն մէջ. այս պատճառաւ էր թերեւս որ, ուզեր էր 1900ի Մեծ ցուցահանդէսը այցելել եւ այս առթիւ՝ տեսնել այն երկիրը որուն պատմութիւնը սորվեցուցեր էին իրեն: Խօնուս պէյ որ ինքն ալ կ'ուզեր երկար արձակուրդ մը վայելել, դիւրաւ ստացեր էր Փարիզ ճամբորդելու արտօնութիւնը:

Իւէն, Ազգերու այս փողոցին մէջ, նախ իր ազգային տարազով երեւցեր էր, բայց շուտով փոխուեր էր վայելուչ փարիզուհիի մը: Երբ Փարիզէն հեռանալու ատենը եկաւ, ստիպեց իր ամուսինը որ նոր արձակուրդ մը եւս խնդրէ, ինչ որ չմերժուեցաւ, պայմանաւ որ Ֆրանսայի մէջ՝ Թուրքիայէն փախստականներուն վրայ գաղտնի հսկողութիւն մը կազմակերպէ: Զոյգը՝ փասիի կողմը վարձած էր փոքր ամառանոց մը, ուր իրենց ծառայութեան մէջ առած էին քիւրտ կին մը՝ Խամի անունով եւ սեւամորթ պառաւ մը: Խօնուս իրեն օգնական մըն ալ գտած էր՝ Ահմէտը՝ իրեն պէս նախկին պաշը պօզուք մը, որ թէեւ իր պետէն աւելի զարգացած, բայց անոր յաջողութիւնը չէր ունեցած. Ահմէտ, խաղամոլ եւ խմող էր. եւ բախտախաղի մը մէջ, իր խաղակցին հետ արիւնահեղ կռուի մը հետեւանքով, ստիպուած էր Պոլսէն փախիլ:

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը բացարձակ իրաւասութիւն տուաւ չինական ջուրերու ամերիկեան նաւատորմի հրամանատար Ծով. Ուիլեըմսի, իր ուզած ձեւով օգտագործելու ձեռքին տակ գտնուած նաւային եւ զինուորական ուժերը, ամերիկեան քաղաքացիները պաշտպանելու համար։

Փեքինի ամերիկեան դեսպան Մաք Մըրրէյ ամերիկեան բոլոր հիւպատոսներուն հրամայեց անմիջապէս տեղափոխել Շանկայի, Նանքինի, Անքինի, Ֆուչէուի, Հանքէուի, Քանթոնի եւ Քիուքիանկի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր Ամերիկացիները։

Նանքինէն Շանկայ հասնող օտար փախստականները մանրամասնութիւններ կուտան Նանքինի մէջ կատարուած խժդժութեանց մասին։ Քանթոնի զինուորները կողոպտած են Ամերիկացի կիներն ու մանուկները, նոյնիսկ անոնց հագուստներն ալ առնելով։ Ազգայնականներու եւ սպիտակ Ռուսերու միջեւ տեղի ունեցած կռիւներու պահուն մեծ թիւով Ռուսեր սպաննուած եւ քանի մը հարիւր հոգի ալ գերի ինկած են Շանկայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Ամերիկեան կառավարութիւնը, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը, առջի օր մեկնած երեք թորփիլահալածէն զատ ուրիշ երեք թորփիլլահալածներու մեկնումը եւս հրամայած է դէպի չինական ջուրերը։

Անգլեւամերիկեան վերջնագրին վրայ, Նանքինի ազգայնական իշխանութիւնները խոստացան քաղաքին մէջ գտնուող բոլոր օտարականները ապահով կերպով նաւահանգիստին մէջ խարսխած նաւերը փոխադրել։ Քանթոնցիներու վերին հրամանատար Զօր. Զանկ-Քայշէք, որ Քիուքիանկէն ճամբայ ելաւ դէպի Նանքին, Ճափոնի հիւպատոսին միջոցաւ հեռագիր մը ուղղեց անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսներուն՝ որով ցաւ կը յայտնէ Նանքինի մէջ օտարականներուն վրայ կրակ բացուելուն համար եւ կը խնդրէ որ մինչեւ իր հասնիլը խիստ միջոցներու չդիմեն։ Ասոր վրայ, անգլիական, ամերիկեան եւ ճափոնական հիւպատոսները ժողով գումարելով որոշեցին ընդհատել Նանքինի ռմբակոծումը։

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց՝ Չինաստանէն հասած ծանրակշիռ լուրերուն շուրջ խորհրդակցելու համար։ Պատերազմական նախարարութիւնը թերթերուն մէջ կը հրատարակէ Չինաստանի մէջ սպաննուածներու ցանկը, յիշեցնելով մեծ պատերազմի օրերը։

Նանքինի մէջ անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերու ռմբակոծումէն սպաննուած կամ վիրաւորուած են 3000 հոգի։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Անգլիոյ դեսպան լորտ Քրիւ առջի օր դարձեալ տեսակցեցաւ արտաքին նախարար Պրիանի հետ։ Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները վերջնապէս համաձայնած են, որ քննիչ մարմին մը ղրկուի ալպանական սահմանը, պայմանաւ որ ղրկուելիք զինուորական մասնագէտները չպատկանին Պելկրատի դիւանագիտական մարմնին։

Քննիչ յանձնախումբը քննութիւն պիտի կատարէ Ալպանեւսերպ սահմանագլուխին երկու կողմն ալ։ Յանձնախումբին մաս պիտի կազմեն Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Իտալացի եւ Սերպ դիտողներ։

Այս ծրագիրը պիտի հաղորդուի Պելկրատի կառավարութեան, որուն Պրիան հաղորդած է արդէն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած քննիչ մարմին մը ղրկելը բաւական դժուար խնդիր է, քանի որ անհրաժեշտ պիտի ըլլար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը նիստի հրաւիրել, ինչ որ պիտի ուշացնէ գործը։

Կը կարծուի թէ Իտալիա առարկութիւն չպիտի ընէ այս կարգադրութեան։

⁂ Կորիցայի անգլիական հիւպատոս Ճօն Փարսըլ «Փոլիթիքա»յի թղթակցին յայտարարած է.

— Ալպանեւսերպ սահմանին երկայնքը հարիւրաւոր քիլոմեդր ճամբայ կտրեցի եւ մեծապէս ապշեցայ միայն վեց եուկօսլաւ զինուորներ տեսնելով ամբողջ ճամբորդութեանս ընթացքին։ Բնակչութիւնը խաղաղօրէն իր գործերով կը զբաղի։ Աւելի շատ Ալպանիոյ մէջ բան մը կը պատրաստուի։

Լոնտոնէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Իտալեւսերպ վէճը կարգադրելու համար Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած համաձայնութեան առթիւ այստեղ կը խօսուի թէ յիշեալ երեք պետութիւնները միջազգային օղակ մը կազմած են՝ եւրոպական գործերը վարելու համար։ Ալպանական տագնապը իրարու մօտեցուց այս պետութիւնները որոնք այսուհետեւ ամէն խնդրի մասին խորհրդակցաբար եւ կատարեալ համաձայնութեամբ գործելու խոստում տուած են իրարու։

⁂ Փարիզի ալպանական դեսպանատունը կը հաղորդէ Թիրանայէն ստացուած զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ «Ահմէտ պէյ Զօկուի կառավարութեան դէմ ներքին ո՛չ մէկ սպառնալիք կայ, որովհետեւ ալպանացի ժողովուրդը միշտ իր համակրութիւնն ու վստահութիւնը կը յայտնէ անոր։ Ծերակուտական Եուսուֆ Տիպրայի սպանութիւնը կը վերագրուի իր սպասաւորին անձնական վրէժխնդրութեան»։ Զեկոյցը կը վերջանայ «կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Ալպանիոյ մէջ» աւանդական բացատրութեամբ։

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ?

Աթէնքէն կը հեռագրեն մարտ 26 թուականով.—

Աթէնք հասած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ յեղափոխութիւն ծագած է Ալպանիոյ մէջ։ Պաշարման վիճակ յայտարարուած է եւ կառավարութիւնը 12 դասակարգերու զօրաշարժ կը կատարէ։

Քորֆուէն կը հեռագրեն թէ Իտալիա զինուոր ցամաք հանած է Վալոնա։ «Վրատինի» կը գրէ թէ իտալական փոխադրանաւեր, թեթեւ մարտանաւի մը ընկերակցութեամբ, զինուոր ցամաք հանած են Սասէնօ կղզին, ալպանական եզերքին դիմաց։ Զայրէպի «Նովոսթի» թերթը կը գրէ թէ եուկօսլաւ կառավարութիւնը մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրած է սերպ սահմանագլուխին վրայ ալպանական շարժումներուն և Ալպանիոյ մէջ կացութեան ծանրանալուն վրայ։

Այս լուրերը վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

Հայցը կ'աժանանայ

ՀԱՅՑԻՆ ՔԻԼՕՆ 2 Ֆր. 10ի պիտի իջնէ մարտ 31էն սկսեալ եւ աւելի ճերմակ պիտի ըլլայ։

Զ. Ո. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Զափահաս երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին Միութեան ընթերցարանը, (61 Rue Mr. le Prince, Métro: St. Michel կամ Odéon)։ Կը դասախօսէ Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ։ Պիտի ցուցադրուի նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ։

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վիճաբանական ժողովը՝ Մարտ 29 Երեքշաբթի, Գրադարանի մէջ, Րիւ Փօլ Պէռ թիւ 75 երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, ներկայանալ հին անդամատետրով։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 31 մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ։ Կը խօսի Դերասան Մարութեան Հայ Թատրոնի պատմութեան շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութեան ժողովը՝ Հինգշաբթի 31 մարտ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին Հ. Յ. Դ. նախկին գրադարանին մէջ՝ խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Նօժանի, Ֆօնթնէի, Սէն Մօրի, եւ այդ շրջանի բոլոր ֆութպոլ խաղալ փափաքող տղաքը, այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ժուանվիլի 10 Quai Beaubourgի սրճարանը, տեսնել Պ. Գ. Պէյազեանը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի, U. S. Villier le Belի Ա. խումբին հետ, այսօր ժամը 3ին Villier le Belի մէջ։ Ժամադրավայր կառ. տիւ Նօր ժամը 12ուկէսին։ Մեկնում՝ 1ին։ Պէլվիլի Բ. խումբը կը մրցի Villier le Belի Բ. խումբին դէմ ժամը 1ուկէսին նոյն տեղը։ Ժամադրավայր ժամը 11ուկէսին։

Անցեալ կիրակի Պէլվիլի պահեստին յաղթեց S. A. Colombesի պահեստիին, 5—0։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գէորգ Բաղդասարեան, Օշականցի, 23 տարեկան, եւ Ա. Խաչատրեան, կ'ենթադրուի ըլլալ Իւզին Տիւր, Կրանվիլ։ Տեղեկացնել՝ Յառաջի։

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հեղինեան, որ կը կարծուի թէ Գահիրէ կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Paperianի Chez Mr. JacqueminRenéVolfroicourt (Vosges) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	05
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12	78
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	75
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	117	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	22
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90	—

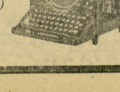
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II	»	1940	—
» III	»	1555	—
Օսմանլը երկաթ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ 1927

29 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 297

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ ԱՂԱՂԱԿԵՍՑԵՆ...

Յուսակտուր կանչեր կ՚արձակուին ամէն կողմէ։

Մեր սեղանին վրայ ունինք նամակներ որոնք արիւն-արցունքով գրուած են։ «Կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւններ կան. մենք անոնց չա՞փ ալ չենք արժեր», կ՚աղաղակէ մէկը, թշուառութենէն ջլմորած եւ աչքին առջեւ տեսնելով երախաներուն օտարացումը։ «Աղի արցունքով գրեցի այս տողերը», կը հառաչէ ուրիշ մը. «Եօթը տարու տղեկ մը ունիմ որ չուզեր հայերէն խօսիլ հետս»։

Միւս կողմէ, քիչ անդին կը հրատարակենք ամփոփումը կոչի մը, զոր ստորագրած է հանրածանօթ արկածախնդիր մը, «զօրավար» Թորգոմ։ Այս այն մարդն է որ տարին տասներկու ամիս իր վրայ խօսիլ կուտայ, ճակատէ ճակատ ոստոստելով, և որ ամէն անգամ նոր «ելոյթ» մը կը փորձէ, իրեն հետ վարկաբեկելով հասարակութիւնն ալ։ Անուղղայ փառամոլ եւ «գործ-եփող», Թորգոմ խտրութիւն չի դներ միջոցներուն մէջ, իր դէրքը, փառքը եւ փորը սնուցանելու համար, ու միեւնոյն ատեն կը ձգնի ծառայել «հայ ազգին»։

Այդ ինքնավստահութեամբ, այս անգամ ալ ասպարէզ կը կարդայ խորհրդային իշխանութեան, Աթէնքի ազգ. վարչութեան եւ իր հակառակորդներուն, եւ կը հրաւիրէ բոլոր գաղութները՝ միանալ... համայնավարական վտանգին դէմ կռուելու համար։ Ծշտենք նորէն որ, «զօրավարը» մինչեւ հիմա խառնակիչներուն հետ էր, դիւանագիտական սուրհանդակը ու մունետիկը՝ ռամկավար-հօկ-պոլշեւիկ խմբակցութեան եւ տակաւին վերջերս շոգեպինդ Սելանիկ ուղեւորուեցաւ, վտարման դատապարտուած ինը հայ համայնավարները ազատելու համար։ Այս բա՛րձր առաքելութեան ընթացքին, Սելանիկի մէջ կը հանդիպի մեր մէկ ընկերոջ, եւ, ռամկավար կուսակցութեան վկայականով, կ՚առաջարկէ անոր՝ համերաշխութեամբ ունենալ գաղութին բոլոր վէճերը։ Խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, եւ կ՚որոշուի բացարձակապէս չէզոք վարչութիւններ ընտրել Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ։

Նոր Յունաստանի վարչութիւնը, որ «դաշնակ»ներուն ազդեցութեան տակ էր, ինչպէս կ՚ըսեն, կը համաձայնի եւ նոր վարչութիւն կը նշանակուի։ Բայց, երբ խնդիրը Աթէնք կուգայ, Թորգոմ կ՚անարգուի իր հաւատարիմներուն կողմէ, ռամկավարները ետ կ՚առնեն իրենց վկայականը, իր կողքին կանգնած պոլշեւիկ թերթը առտու մը «իտալական գործակալ» կ՚անուանէ զինքը, առաջնորդարանը կ՚ընդդիմանայ իր համերաշխութեան ձեռնարկին եւն.։

Եւ ահա նոր ճակատ, — Իզմիրի հերոսը քունէն արթննալով, կը տեսնէ որ գաղութները վտանգուած են, շնորհիւ կուսակցական բուռն պայքարներուն եւ մանաւանդ համայնավարական պրօպագանդին։ Հայաստանի վարչապետին ուղղած բաց նամակին մէջ կ՚ազդարարէ.

«... եթէ խորհրդային Հայաստանի ղեկավարները այս ողբալի կացութեան վերջ չտան (եւ անոնք ունին բոլոր միջոցները), պիտի քանդեն Երեւանի եւ ամբողջ աշխարհի Հայերու միջեւ այնքան դժուարութեամբ հաստատուած կապերը»։ Եւ դեռ աւելին։ «Իմ հայրենակիցներս գիտեն պայքարիլ։ Կը յուսամ իրենց մէջ բաւական ուժ պիտի զգան գ. Միջազգայնականի ձեռնարկներուն դէմ մինչեւ վերջ պայքարելու, եւ այս նոր փորձանքներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը թողում ձեր եւ ձեր Երեւանի պաշտօնակից ընկերներուն վրայ»։

Ինչպէս կը տեսնէք, քարերն ալ աղաղակել սկսած են։ Այդով, խելքով բթացածներն ալ կը տեսնեն որ իսկապէս քաոսային է վիճակը։ Եւ մենք Թորգոմի կոչը յիշեցինք պարզապէս ա՛յդ ապացուցանելու համար։ Անոր հաւատացողներուն, անոր կրթնած հաւատարիմներուն կը մնայ կա՛մ դարձի գալ եւ հետեւիլ նոր պատգամներուն, կամ նորէն դարձի բերել զայն, եւ խաղցնել իրենց չուանին վրայ։ Աշխարհի բոլոր Թորգոմներն ու Թորգոմականները մէկ ելք ունին, — կամ անկեղծօրէն, վերջնապէս կը զղջան եւ կը գործեն շիտակ ճամբու վրայ, եւ կամ միանգամ ընդ միշտ կը քաշուին ասպարէզէն, մոռցնելով իրենց տաղտկալի ժխորը։

Մինչ այս մինչ այն, ահա վտանգը իր անխուսափելի հետեւանքներով, —Ներքին կռիւ եւ ամլութիւն, ծայրայրական չհասակութիւններ, կազմալուծում, այլասերում։ Կարելի՞ է սահմանափակել այս չարիքները, աչքերը փակելով, կամ այդ ուղղութեամբ որ եւ է աշխատանք Երեւանի դէմ համարելով։ Թողունք ամէն բան, —կարելի՞ է օգտակար ըլլալ հայրենիքին, գաղութները պառակտելով, կազմալուծումը սաստկացնելով, եղած-չեղած ամէն արժէք Հօկի փոկին կապելով։

Անզգամներու եւ արհեստով խառնակիչներու հետ գործ չունինք։ Բայց անոնք որ իրապէս կը տառապին գաղութներու ներկայ վիճակէն, մէկ դաւանանք եւ մէկ սրբազան պարտք պիտի ունենան.

— կազմակերպել գաղութները, թէ՛ թափառական ժողովուրդը փրկելու եւ թէ՛ հայրենիքին ծառայելու համար։

Առանց այս տարրական պահանջին, ոչ միայն աղի արցունքներ պիտի թափեն մեր ցիրուցան հայրենակիցները, այլ եւ Հայաստանը չպիտի կրնայ իրական օգուտ քաղել, իր կուրծքերուն առջեւ գտնելով միայն ափ մը աղա-փաշաներ, քանի մը երկերես եկեղեցականներ, եւ խեղճուկրակ «բջիջ»ներ։

Քարերն անգամ լեզու ելած են...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ «Իգտամ» թերթը կը գրէ.

— «Մեր աչքին առջեւ է Պերլինի Թուրք առեւտրական ներկայացուցչութեան մէկ տեղեկագիրը, ուր կ՚ըսուի.

«Այսօր կարելի է ըսել թէ, Համպուրկի մէջ ամէն վաճառական կը գանգատի որ մեր կաղիններ խառնուրդ են։ Կ՚ըսուի թէ, Թուրք վաճառականները յանձն կ՚առնեն նոր բերք յանձնել, մինչդեռ ընդհանրապէս հին բերքին հետ խառնելով կուտան։ Կատարուած բազմաթիւ փորձերէն հասկցուած է թէ, Թուրքիայէն եկած կաղինները խառն են, ինչ որ հակառակ է եղած յանձնառութեանց։

«Այս վիճակին կրկնութիւնը ամբողջովին ջնջած ըլլալով վստահութիւնը, որոշուած է նախ իրաւարար մարմնի մը քննել տալ ապրանքը եւ յետոյ ստանալ։ Իրաւարարները մինչեւ 20—30 առհարիւր մնաս կը հաշուեն, եւ բնականաբար այդ գումարը տուժել կուտան Թուրք վաճառականներուն։

«Կարգ մը մարդիկ, անձնական շահ ապահովելու սահմանափակ միտումներէ տարուած, մեր արտածման եւ վաճառականներուն կը հասցնեն այնպիսի վնասներ, զորս շատ դժուար է դարմանել»։

«Այս ինքնասպանութիւնը խենթութիւն չէ՞։ Անցեալներն ալ ասոր նման բան մը կարդացինք։ Գանգատ կար թէ հող կը խառնեն գարիին։ Այս աչքբացները, իբրեւ խենթեր, բնականաբար ոչ բարոյական ունին, ոչ ալ ազգասիրութիւն։ Այդ խաբեբաները որպէս թէ շահ պիտի ընեն. մինչդեռ ահա այդ դուռն ալ կը գոցուի իրենց առջեւ, քանի որ ապրանքները նախ իրաւարարներու կողմէ պիտի քննուին։ Արդիւնքը միայն այն կ՚ըլլայ որ, երկրին պատիւն ալ մուր կը քսուի։ Մարդ կրնա՞յ այս աստիճան դաւաճանութիւն ընել իր հայրենիքին դէմ»։

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սօֆիայէն կը հաղորդեն թէ ներքին նախարարութիւնը վաւերացուցած է արդէն Պուլկարեւհայ Մերձեցման Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը։

Միութեան շուրջ մեծ համակրանք սկսած է պուլկար և հայ շրջանակներուն մէջ։

ԱՐԵՒԱԴԱՐՁ ԱՊԱՐԱՆՔԸ

Ինչպէս արեւածաղիկը, որ իր ճակատը կը դարձնէ արեւին՝ օրուան բոլոր ժամերուն, միլիոնատէրերն ալ պիտի ունենան իրենց ապարանքը արեւադարձ, որ երեսը պիտի տայ արեւին։

Նիսի մէջ բացուած է տօնավաճառ մը, որուն յարակից՝ ցուցահանդէս մը զարդարուեստի եւ բնակութեան։ Հոն ցուցադրութեան դրուած է ապարանքի նմոյշ մը, գործ՝ փարիզի ճարտարապետներէն Ժիւպոյի եւ Լէքիւյէի։

Այս ապարանքը կը կոչուի Արեւադարձ, որովհետեւ շարժամեքենայի մը շնորհիւ ապարանքը, ուզուած երեսովը, կը դառնայ արեւին։ Ապարանքը ութանկիւն է, եւ ելեկտրական պարզ կոճակով մը կարելի է արեւին դարձնել ութը ճակատներէն որ եւէ մէկը։ Ամբողջ ապարանքը կ՚արժէ 1,200,000 ֆր.։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԽԱՌՆԱԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շանկայի մէջ որոշ թիւով ազգայնական զինուորներ, որոնց մէջ 12 սպաներ, յաջողեցան մտնել ֆրանսական առանձնաշնորհեալ հողամասէն ներս, չի գիտցուիր ի՛նչպէս։ Կը կարծուի թէ նախ իբրեւ փախստական ներկայացած են եւ յետոյ ներսը զինուած։ Ասոնք մեծ հրապարակի մը առջեւ սրճարանի մը մէջ տօնեցին Շանկայի գրաւումը։

Ֆրանսական իշխանութիւնները մտահոգութեան մէջ են։ Ծովակալ Պազիր Շանկայի անգլիական ընդհ. հրամանատարին հետ տեսակցեցաւ եւ որոշուեցաւ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծել անգլիական եւ ֆրանսական զօրքերուն միջեւ՝ երկու առանձնաշնորհեալ հողամասերը միասին պաշտպանելու համար։ Օտարականներու մէջ ընդհանուր ձգտում կայ բոլոր օտար զինուորները միացնել մէկ վերին հրամանատարութեան տակ։ Այս առթիւ ֆրանսական կառավարութեան հրահանգին կը սպասուի։ Ֆրանսական հողամասը լաւ ամրացուած է, սակայն բաւարար զինուոր չկայ։

Անգլիական եւ ամերիկեան նաւատորմին կողմէ Նանքինի ռմբակոծումը մեծ զայրոյթ առաջ բերած է ազգայնական բանակի շարքերուն մէջ եւ ատոր վրէժը լուծել կ՚ուզեն Շանկայի օտարականներէն։ Ամէն կողմ, մանաւանդ ֆրանս. հողամասին մուտքին մօտ օտարատեաց թռուցիկներ փակցուած են։ Շափէյի չինական թաղամասին մէջ ուսանողները միթինկ գումարելով, որոշեցին հռետորներ ղրկել փողոցները՝ ամբոխը հրահրելու եւ Նանքինի ռմբակոծութիւնը դատապարտելու համար։ Աշխատաւորական արհեստակցական միութիւնը որոշած է հիւսիսային կողմէն յարձակում գործել օտար հողամասին վրայ։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒՍ ԿԸ ԳՈՐԾԱԿՑԻ ԱՆԳԼԻՈՅ

Շանկայէն «Տէյլի էքսփրէս»ի կը հեռագրեն.— Մեծ ջղագրգռութիւն կը տիրէ։ Կացութիւնը այնքան ծանրացած է, որ անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութիւնով մը, ծովակալ Պասիր ֆրանս. հողամասի զինուորներուն հրամանատարութիւնը փոխանցեց անգլիական զօր. Տունքընի, որպէսզի կարելի ըլլայ պաշտպանութեան բոլոր զինուորներու ներդաշնակ գործակցութիւնը ապահովել։ Ֆրանս. զինուորներուն տեղ անմիջապէս ամերիկեան նաւային հետեւակազօրքեր պիտի դրուին։ Բոլոր պահականոցները ամրացուեցան եւ կամաւորներ պահակ կը շրջին գիշեր ցորեկ։ Ո՛չ մէկ զինուած կամ անզէն Չինացի արտօնուած է առանձնաշնորհեալ հողամասը մտնել եւ բոլոր օտարականները գիշերուան ժամը 10ին պէտք է իրենց տուները քաշուին, եթէ մասնաւոր արտօնագիր չունին։

Հոնկքոնկէն Շանկայ հասաւ անգլիական զինուորներու վաշտ մը եւ օդանաւատար «Արգոս» նաւը։

Նանքինի եւ Շանկայի մէջ ստեղծուած ծանր կացութեան առթիւ, ճափոնական կառավարութիւնը որոշեց Շանկայ ղրկել Ցինկ-Ցաօի առաջին նաւաբաժնին մէկ մասը եւ ութ թորփիլահալածներ։ Ի հարկին ուրիշ մարտանաւեր ալ պիտի ղրկէ։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ

Ֆրանսական հողամասին մօտ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, ի ներկայութեան ազգայնական բանակի վերին հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի եւ որոշուեցաւ պահանջել առանձնաշնորհեալ հողամասերու ջնջումը, եւ յայտարարել նոր ընդհանուր գործադուլ մը։ Զօր. Քայ-Շէք յիշատակագիր մը ղրկեց պետութեանց ներկայացուցիչներուն, պահանջելով մասնաւոր իրաւունքներու եւ անհաւասար դաշնագիրներու ջնջումը։

Շանկայի նորվեկեան հիւպատոսը, դիւանագիտական մարմնի երէց անդամը, խորհրդային հիւպատոսը եւ միջազգային ոստիկանութեան բարձր պաշտօնատարները այցելեցին Զօր. Քայ-Շէքի։

∴ Չինացիները երկու տեղ կրակ բացին ամերիկեան եւ անգլ. նաւերուն վրայ, որոնք փախստականներ կը փոխադրէին եւ որոնց կ՚ընկերանային մարտանաւեր։

Հանքէուի մէջ օտարատեաց շարժումը սաստկացած է. 100 օտար կիներ ու մանուկներ կը մեկնին։

∴ Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Նանքինի մէջ ազգայնականներու կողմէ սպաննուած օտարականներու թիւն է 7, վիրաւորներ՝ 5։ Նանքինի մէջ սպաննուած են նաեւ երկու յիսուսեան հայրեր։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Նանքինի մէջ սպաննուած կամ վիրաւորուած են 7000 Չինացիներ։

Ազգայնականները Վու-Հուի մօտ գրաւեցին անգլ. նաւ մը եւ զինուորներու փոխադրութեան յատկացուցին զայն։ Անգլ. յածանաւ մը, շոգենաւին օգնութեան կոչին վրայ, հասնելով ազատեց զայն։ Չինացի զինուորները զինաթափ եղան եւ ցամաք հանուեցան, բացի երեք սպաներէ, որոնք վար դրուեցան։

Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը աշխարհի պրոլետարներուն ուղղուած կոչով մը մասնաւորապէս կ՚ըսէ թէ «նոր պատերազմ մը սկսած է աշխարհակալ դահիճներու կողմէ»։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իտալսերպ վէճը կարգադրելու համար Անգլիա և Ֆրանսա առաջարկած էին զինուորական միջազգային մարմին մը ղրկել՝

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՕՐ. ԹՈՐԳՈՄ

... ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Հռչակաւոր Թորգոմը, որ վերջին երկու-երեք տարուան ընթացքին Յունաստանի մէջ ռամկավար-հօկ-պոլշեւիկ «պլօք»ին «պայրաքտար»ն էր, վերջերս բոլորովին անոնց դէմ դարձած է եւ նոր քաղաքականութիւն մը կը մշակէ, նոյն իսկ սպառնալով ...Երեւանի վարիչներուն։

Երէկ ստացանք ընդարձակ կոչ մը «Արտասահմանի գաղութներ, միացէք»։ Կոչին գլխաւոր մասը կը կազմէ Հայաստանի կառավարութեան ուղղուած բաց նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը.

—«Թէպէտեւ Յունաստանի մէջ եղբայրական ասպնջականութիւն գտնող 40—50,000 Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ո եւ է գործ չեն ուզեր ունենալ համայնավարական պրօպականտին հետ, բայց հայերէն համայնավարական թերթ մը կը հրատարակուի Աթէնքի մէջ, Անդրկովկասի խ. Հանրապետութիւններու (որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ խ. Հայաստանը) Պոլսոյ առեւտր. ներկայացուցիչ Պ. Շահվէրտեանի ուղղակի աջակցութեան եւ հսկողութեան ներքեւ։

«Ուրիշ հայերէն թերթ մը կը հրատարակուի Սելանիկ Գ. Միջազգայնականի Սելանիկի կեդր. կոմիտէին ուղղակի աջակցութեամբ եւ հրամանին տակ։

«Այս իրողութիւնները Երեւանի վարիչներու կողմէ միայն գործելակերպի ծանր սխալ մը չէ, այլ գայթակղութիւն մը։

«Գ. Միջազգայնականի կողմէ Եւրոպայի եւ այլ վայրերու մէջ կատարուած պրօպականտի ձեռնարկը կը նմանի ճիշտ փողոցի մէջ ձեռք երկարող թշուառ մուրացիկին եղած անբարոյութեան հրաւէրին։

«Անցեալ տարուան Նոյմ. ամսուան, քանի մը Հայերու կողմէ Աթէնքի մէկ Թատրոնին մէջ կատարուած տարաժամ ցոյցերէն յետոյ, պարտք համարեցի, երկար տեսակցութեան մը ընթացքին խ. Միութեան դեսպան Պ. Ուստինօֆին ուշադրութիւնը հրաւիրել, Հայերու մէջ կատարուած համայնավարական պրօպականտի բոլոր վնասակար հետեւանքներու վրայ։

«Պ. Ուստինօֆ բացորոշ կերպով յայտարարեց թէ կ՚ընդունի իմ տեսակէտը, որ բոլոր ողջամիտ Հայերու տեսակէտն է, եւ ան ինծ խոստացաւ այս մասին տեղեկացնել Պ. Շահվէրտեանին որ ուղղակի աւելի հետաքրքրուած է եւ տեղեակ է հայկական խնդիրներու։

«Խորապէս կը ցաւիմ յայտնելու որ Պ. Շահվէրտեանի շրջապատին մէջ ուրիշ տեսակէտներ յաղթող հանդիսացան։

«Ոչ միայն համայնավարական պրօպականտը Հայերու մէջ չտկարացաւ, ընդհակառակը աւելի ուժեղացաւ։

«Այս պայմաններուն տակ եւրոպական երկիրներու եւ այլ վայրերու մէջ գտնուող բոլոր Հայերուն պարտականութիւնն է միանալ այս նոր վտանգին դէմ որ կը սպառնայ նոյնիսկ իրենց գոյութեան»։

Վերջացնելով, Թորգոմ խորհրդային իշխանութեան երեսին կը զարնէ Հայաստանի հանդէպ կատարուած «դաւաճանութիւնը» եւ «ստորութիւնը», եւ սպառնալիքներ կ՚ընէ։

Ուրիշ երկու բաց նամակներով, կը հրաւիրէ Աթէնքի Ազգ. վարչութիւնը որ հրաժարի, իբրեւ ապօրէն։

ՍՍՍՌ.

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Մարտ 11ին Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ ստորագրուեցաւ առեւտրական դաշնագիր մը — առաջին առեւտրական դաշնագիրը, զոր պոլշեւիկները կը կնքեն արեւելեան պետութիւններու հետ։

Խորհրդային մամուլը ցնծութեան մէջ է այդ առթիւ։ «Իզվեստիա», «Փրաւտա» եւ այլ թերթեր լեցուն են ողջոյններով ու կնքուած դաշնագրին նուիրուած զանազան նիւթերով։ Քարախան, Կանեցքի եւ խորհրդային ուրիշ դիւանագէտներ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած են Էնկիւրի։ «Փրաւտա», «Իզվեստիա» տաք խմբագրականներ նուիրեցին այդ ուրախալի դէպքին։ Պարզ է որ պոլշեւիկները մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն կնքուած դաշնագրին եւ, ի հարկէ, ոչ թէ անոր զուտ առեւտրական կողմին, այլ քաղաքական արժէքին։

Արդէն, եթէ կ՚ուզէք, դաշնագրի առեւտրական նշանակութիւնը շատ ալ մեծ չէ, որովհետեւ, ինչպէս կը վկայէ «Իզվեստիա»ն, (15 Մարտ), «ապրանքափոխութիւնը այս պահուս թէ խորհրդային եւ թէ թրքական արտաքին առեւտուրի մէջ կը գրաւէ խիստ համեստ տեղ, համեմատած, օրինակի համար, իտալական կամ անգլեթրքական ապրանքափոխութեան հետ»։ Այսպէս, 1924—25ին պոլշեւիկներու ներածումը Թուրքիա եղած է 10,042,000, իսկ արտածումը Թուրքիայէն՝ 3,739,000 ռուբլի։ Յաջորդ 1925—26ին արտածումը 17 միլիոն 693,000 էր, իսկ ներածումը 9,835,000 ր.։ Եւ դաշնագրի պայմանն ալ այնպէս է, որ երկու երկիրներու միջեւ կատարուելիք առեւտուրը 7 միլիոն թրքական ոսկին պէտք չէ անցնի — ողորմելի գումար մը, որ, հարկաւ, վճռական դեր չի կրնար խաղալ երկու երկիրներու ապրանքի փոխանակութեան մէջ։

Ինչի՞ մէջ է, հապա, կնքուած դաշնագրին արժէքը։ Ինչն է պոլշեւիկ դիւանագէտներուն անխառն հրճուանք պատճառողը։ Ատոր պատասխանը կու տայ «Իզվէստիա»յի խմբագրականը։ «Դաշնագիրը, կ՚ըսէ ան, ունի ահագին քաղաքական նշանակութիւն, որ շատ աւելի լայն է, քան սովորական առեւտրական դաշնագրերու սահմանը»։

Ու կը բացատրէ.

«1921ին, Մոսկուայի դաշնագիր, 1925ին, Փարիզի համաձայնութիւն եւ Մարտի 11ին, Էնկիւրիի մէջ ստորագրուած առեւտրական դաշնագիր,— ահա թուրք-խորհրդային յարաբերութիւններու հիմնական հանգրուանները... Բարեկամութիւնը Խորհրդ. Միութեան եւ նոր Թուրքիոյ միջեւ, որ կը բխի անոնց յանուն անկախութեան, խաղաղ զարգացման մղուած պայքարի շահերու ընդհանրութենէն, նշանաւոր է անով, որ անշեղ կ՚ընթանայ լայնացման եւ խորացման ճանապարհով եւ ոչ մէկ կապ ունի միջազգային քաղաքական կացութեան այս կամ այն փոփոխութեան հետ։

«1921ի դաշնագիրը կնքուեցաւ Թուրքիոյ համար առանձնապէս ծանր վայրկեանին, երբ անոր դէմ ընդհանուր յարձակում էին սկսած աշխարհակալներն ու վարձկանները։ Խորհրդային Ռուսաստանը առաջին երկիրն էր, որ ճանչցաւ Թուրքիան իր ազգային սահմաններով եւ միակ երկիրն էր, որ անոր կողմն անցաւ անկախութեան համար մղուած պայքարին մէջ։ 1925ի Փարիզի դաշինքը Խորհրդ. Միութեան կնքած առաջին երաշխաւորական համաձայնութիւնն էր, որ կը ստորագրուէր այն վայրկեանին, երբ շատ խիստ սրուած էր Մուսուլի հարցը եւ Խորհրդ. Միութեան համար ստեղծուած էր աննպաստ վիճակ, առկէ քիչ առաջ, ստորագրուած Լոքառնոյի համաձայնութեան հետեւանքով։ Իսկ Թուրք-խորհրդային առեւտրական դաշինքը, որ կը հանդիսանայ Խորհրդ. Միութեան կնքած առաջին դաշնագիրը արեւելեան երկրի մը հետ, կը ստորագրուի այն պահուն, երբ բոլորովին պարզուած է անգլեւիտալական համաձայնութիւնը, որուն առարկաներէն մէկն ալ Թուրքիան է եւ Առաջաւոր Ասիոյ միւս երկիրները, եւ միւս կողմէն, երբ Անգլիան նոր ճիգեր կը թափէ ստեղծելու համար միացեալ ճակատ մը Խորհրդային Միութեան դէմ։ Խորհրդ. Միութիւնն ու Թուրքիան վստահ կը քալեն իրենց ճամբան եւ այդ ճամբէն չեն կրնար շեղեցնել ո՛չ էջմիածնական «ցատկելու» պատրաստուող փաշիստներու ջղագար կանչուըռտուքը, ո՛չ Չէմպըրլէնի անպատկառօրէն անկար ծանուցագիրը, ոչ ալ Պեսարապիայի «մեծահոգի» նուէրը Մուսոլինիի կողմէն ռումանական ազնուականներուն։ Նոր ստորագրուած առեւտրական դաշնագիրը այս տեսակէտով բաւականաչափ համոզիչ ապացոյց մըն է։

Աւելի պերճախօս ու աւելի լիակատար կերպով կարելի չէ պարզել Մարտ 11ի առեւտրական դաշնագրի իմաստը։ Ի՞նչ առեւտուր, ի՞նչ փոխանակութիւն։ Քաղաքական ժտահոգութիւններն են, որ հարկադրեցին փութացնել աւելի քան երկու տարի տեւող բանակցութիւնները, հարթեցին անհարթելի համարուած սկզբունքի հակամարտութիւնները եւ ճեպընթաց ստորագրել տուին դաշնագիր մը, որ, անկասկած, խորհրդային դիւանագիտութեան մէկ յաղթանակը պէտք է համարել։

Թուրք-խորհրդային առեւտրական բանակցութիւններու ձգձգման գլխաւոր պատճառը պոլշեւիկներու պետական առեւտուրի եւ Թուրքերու առեւտրական սկզբունքներու անհաշտելիութիւնն էր։ Պոլշեւիկները կը պահանջէին, որ առեւտուրը Խորհրդային Միութեան հետ կատարուի բացառապէս արտաքին առեւտուրի գործավարութեան՝ Վնեշթորկի միջոցով, որ այս վերջինի ներկայացուցիչները Թուրքիոյ մէջ նկատուին իբրեւ դիւանագիտական իրաւունքներով օժտուած անձեր եւ վայելեն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն, ինչպէս նաեւ Վնեշթորկի հիմնարկութիւնները ունենան արտահողային առանձնաշնորհներ, եւ Թուրք իշխանութիւնը իրաւունք չունենայ անոնց մէջ խուզարկութիւններ կատարելու, եւ առհասարակ, անոնց գործերուն միջամտելու ըլլալու։

Թուրքերը չէին ուզեր այս հիմերով առեւտուր ընել, նախ՝ որովհետեւ Թուրք վաճառականները, իբրպէս զրուած պիտի ըլլային անհանդուրժելի կապանքներու մէջ, երրորդ՝ որովհետեւ անոնք շատ լաւ գիտէին, որ Վնեշթորկի հիմնարկութիւնները միաժամանակ կոմունիստական քարոզութեան վայրեր են, իսկ պաշտօնեաները՝ Երրորդ Միջազգայինի գործակալներ։ Հակառակ իր պոլշեւիկասիրութեան՝ Թուրքիան այն սակաւաթիւ երկիրներէն է, ուր համայնավարները կը հալածուին երկաթով ու կրակով։ Մ. Քէմալ շատ կը սիրէ Մոսկուայի բարեկամութիւնը, բայց անխնայ կը հալածէ ու կը պատժէ իր երկրին համայնավար տարրերը։ Այդ պատճառով Էնկիւրին յամառ կերպով կը մերժէր ընդունիլ պոլշեւիկեան պայմանները առեւտրական դաշնագրի համար։

Ու... յանկարծ, Թուրքիան դարձաւ զիջող ու հաշտարար։ Ան ընդունեց Մոսկուայի գրեթէ բոլոր գլխաւոր պայմանները։ Մարտ 11ի դաշնագիրը հիմնուած է պետական մենաշնորհի սկզբունքին վրայ, Վնեշթորկը կը մնայ միջնորդ մարմինը երկու երկիրներու միջեւ կատարուելիք առեւտուրի համար, անոր ներկայացուցիչն ու վերջինիս պաշտօնատունը պիտի վայելէ դեսպանական իրաւունքներ, Վնեշթորկը Թուրքիոյ մէջ պիտի ունենայ մասնաճիւղեր ու գործակալներ։ Այսինքն՝ բոլոր այն կէտերը, որ Թուրքիան մերժելով կը մերժէր՝ մտած են ստորագրուած դաշնագրին մէջ — դաշնագիր մը, որու տնտեսական տարողութիւնը, վերջ ի վերջոյ, 7 միլիոն լիրայէն անդին չանցնիր։ Մեծ իմաստութիւն ունենալու պէտք չկայ, հասկնալու համար որ այդ դաշնագրի իսկական բովանդակութիւնը ոչ թէ անոր առեւտրական կէտերուն մէջ է, այլ քաղաքական։

«Ցանկրտան» փաշի՞նն է պատճառը Թուրք-պոլշեւիկեան այս նոր մերձեցման, Չէմպըրլէնի «անպատկառ տկարութի՞ւնը», թէ ուրիշ ո եւ է բան, էականը այն է, որ աւելի եւ աւելի շիրտաւորուող ու բիւրեղացող միջազգային ուժերու դասաւորութեան մէջ, Թուրքիան ո՛չ թէ կը ճեռանայ պոլշեւիկներէն, այլ ա՛լ աւելի կը մօտենայ անոնց, ա՛լ աւելի կը խրուի անոնց քաղաքական ջրապտոյտին մէջ։ Զարգարացած յոյսերը այն քաղաքագէտներուն, որոնք կը կարծէին, թէ Թուրքիան՝ պոլշեւիկներու բարիքը վայելելէ եւ անոնց օժանդակութիւնը օգտագործելէ ետք, կ՚անցնի հակառուս բանակը եւ նեցուկ ունենալով Անգլիան՝ ժանիքներ ցոյց կու տայ «Մոսկոֆին»։ Ընդհակառակը, ան կը շարունակէ «Մոսկոֆի» հետ ընկերաբար՝ ժանիքներ ցոյց տալ Անգլիային։

Քաղաքական ուժերու այս ձեւի դասաւորութիւնը առանձնապէս կարեւոր է մեզ համար։ Խորհրդային Միութիւն և Թուրքիա՝ մէկ բանակ, Անգլիա, Իտալիա եւ արբանեակներ՝ հակառակ բանակ։ Կը պատերազմի՞ն այս բանակները իրարու հետ, թէ՝ «խաղաղ» միջոցներով կը տանին պայքարը— երկու պարագային ալ անոնց փոխյարաբերութիւնը չի կրնար չազդել հայ ժողովրդի ճակատագրին վրայ։

Այդ իսկ պատճառով, պէտք է մօտէն հետեւիլ անոնց յարաբերութիւններու զարգացման եւ ջանալ, որ հայ ժողովուրդը ոտքի տակ չերթայ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԵՆ

ՊԷԹՀՈՎԷՆ

(1770—1827)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տասնըիններորդ դարու ռոմանթիզմի բազմաթիւ ու զանազան արտայայտութիւնները խիստ կանուխէն իրենց աւելի կամ նուազ որոշ դրոշմը ձգած են 18րդ դարավերջի գերման դասական գրականութեան ու Երաժշտութեան վրայ։ Կէօթէ եւ Շիլլէր, հակառակ դասական Ելլադայի ու Հռոմի հանդէպ իրենց ունեցած զմայլանքին, չեն կրցած զերծ մնալ զիրենք շրջապատող ազդակներու ազդեցութենէն։

Նմանապէս Պէթհովէն, զոր դասական երաժշտութեան ամենահզօր արտայայտութիւնը նկատելու չենք վարանիր, իր վերջին շրջանի ամենակատարեալ հեղինակութեանց մէջ վիպականութեան որոշ ազդեցութեան ենթարկուած ըլլալ կը զգացնէ։ Պէթհովէնեան արուեստը իր զարգացման ընթացքին կը ձգտի հետզհետէ ենթակայական ու անձնական զգացումներու արտայայտութիւն դառնալ։ Դասական խիստ ու առարկայական ոճին հետզհետէ տեղի կու տայ արուեստագէտի ներքին հոգեկան աշխարհէն ծնունդ առած զգացումներու առջեւ։

Այս պատճառաւ իսկ, անհրաժեշտ է Պէթհովէնի կեանքի գլխաւոր պարագաներն աչքի առջեւ ունենալ, ըմբռնելու համար իր արուեստի զարգացումն ու շարունակ դէպի նոր ու խիզախ ձեւերու ձգտումը։ Իր կեանքի յարատեւ փոփոխականութիւնները առիթ տուած են իր հանճարի բազմազան արտայայտութիւններուն։

Պէթհովէնի արուեստը իր ենթակայական հանգամանքէն դատելով, իր կեանքն ալ հարկ է որոշ շրջաններու բաժնել։

Նախապատրաստական Շրջան (1770—1792). — Պէթհովէնի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը դառնութիւններով լեցուն եղած է։ Անխիղճ հօր մը շահախնդիր պահանջքներուն ենթարկուած պատանին ընտանեկան կեանքի անախորժ մթնոլորտէն խոյս տալով, իր ճնշուած հոգիին սփոփանքը յաճախ սորվուած էր փնտռել Պոնի ծառուղիներու շուքին տակ կամ վսեմ Հռենոսի դալարագեղ ափերուն վրայ։

Տասնըհօթ տարեկանին առաջին անգամ Վիէննա կ՚երթայ, ուր կը տեսնէ Մոցարտը, սակայն իր մօրը մահը շուտով զինքը կը ստիպէ իր ծննդավայրը դառնալ։ Պատանեկութեան իր այս տարիները ամբողջութեամբ կը նուիրէ իր երաժշտական գիտութիւնը զարգացնելու, մինչեւ որ 1792ին Կայսրընտիր իշխանը զինքը Վիէննա կը ղրկէ, իր երաժշտական ուսումը կատարելագործելու համար։ Հոն իբր վարպետ կ՚ունենայ Հայտընը, Ալպրէխցպէրկէրը եւ Սալիէրին։

Վիէննայի մէջ իր գործունէութեան այս նախապատրաստական շրջանին Պէթհովէն կը յօրինէ դաշնակի, ջութակի եւ թաւ-ջութակի յատուկ իր հատանուագները։ Նոյն ատեն իր նորաբողբոջ հանճարը շուտով կը սկսի ճանչցուիլ Վիէննացի երաժշտասէր ազնուականներու կողմէ եւ սիրով ու յարգանքով կ՚ընդունուի բարձր դասու պատկանող շրջանակներու մէջ։ Պէթհովէն՝ վիէննական ազնուապետութեան հետ հաստատած իր յարաբերութիւններն հետզհետէ ընդարձակելով, մինչեւ իր կեանքին վերջը բարձրագոյն խաւերու մէջ տիրող բարքերու զմայլող մը կը մնայ։ Իր սիրային կեանքն ալ մեծ մասով կոմուհիներու եւ արուեստապետուհիներու շուրջ կը դառնայ։ Կը բաւէ միայն իր հեղինակութիւններու ձօները կարդալ, աչքի առջեւ ունենալու համար աւրստրիական ազնուականութեան ամէնէն փայլուն անունները։

Ուրեմն սխալ է շատերու այն կարծիքը թէ իր ժամանակակիցներուն կողմէ չէ գնահատուած։ Այս առասպելը մեծ հանճարներու ժամանակակից աննշան երգահաններու կողմէ յօրինուած է որոնք իրենց հեղինակութեանց անյաջողութիւնը տեսնելով ուզած են այսպէսով ապագայ սերունդներու գնահատութեան կոչում ընել։ Իրականին մէջ Հայտըն, Մոցարտ եւ Պէթհովէն իրենց ողջութեան շատ ժողովրդական եղած են։ Աւելի վերջ Շուման, Մէնտէլսօն ու նոյն իսկ Վակնէր ալ իրենց ժամանակին աւելի շատ համակիր քան հակառակորդ ունեցած են։ Իր ժամանակակիցներուն կողմէ արժանաւորապէս չգնահատուած միակ իսկական հանճարը Շուպէրդն է։ Ատոր պատճառը իր շատ կանուխ մեռնիլն է։

Պէթհովէնի ժամանակակից Շուպէրդ, իր հեզ, խոնարհ ու անշուք նկարագրով հակապատկեր մը կը ներկայացնէ բարկացոտ խիստ ու դժուարամատչելի Հսկային։ Այս պատճառաւ ալ իրարու հետ քիչ շփում ունեցած են։ Շուպէրդ կը պատկանի բոլորովին խոնարհ խաւերու, որով իր երգն ալ աւելի սիրտերու մօտիկ, աւելի յուզիչ, աւելի բանաստեղծական է։ Պէթհովէնի ներշնչման աղբիւրը իր հոգիի յոյզերն են միայն։

Միւս կողմէ, Պէթհովէնի հեղինակութիւնները դէպի կատարելութիւն զարգացում մը ցոյց կու տան։ Շուպէրդ բնածին հանճար մըն է որ սկիզբէն մինչեւ վերջ անփոփոխ մնացած է ու առաջին օրէն իսկ իր կարողութեան չափը տուած։

Ստեղծագործութեան առաջին շրջան (1800—1804). — Այս շրջանին Պէթհովէն որոշապէս կը հետեւի Հայտընի եւ Մոցարտի աւանդութեան, փայլուն եւ հաճոյալի երաժշտութիւն մը ստեղծելով։ Մասնաւորաբար կը յարգէ դասական ձեւերը, թէեւ դաշնակի իր առաջին հատանուագներուն մէջ արդէն իսկ տեղ տեղ երեւան կու գայ Մեծ Պէթհովէնը խորախորհուրդ, արտաքին աշխարհի հանդէպ արհամարհոտ ու յանձնուած իր վառ երեւակայութեան։

Իր չափահասութեան այս տարիքներուն, Պէթհովէն կը սկսի կորսնցնել իր լսողութիւնը խոր տխրութեան մէջ ու կեանքի հանդէպ զգացած դառնութեան տակ հեղինակած է իր ամենայուզիչ adagioներուն մէկ մասը։ Այս շրջանի իր կարեւորագոյն գործերն են առաջին եւ երկրորդ համերգները, դաշնակի յատուկ ծանօթ հատանուագները (Mondschein, Quasi Una Fantasia եւայլն.) Քրօյցէրեան Հատանուագը (դաշնակի եւ ջութակի համար), առաջին վեց քառեակները եւլն։ Այս տարիներուն կը զուգադիպի նաեւ իր առաջին բուռն ու դժբախտ սէրը հանդէպ Ճուլիէթթա Ճիւուարտիի։

Երկրորդ շրջան (1804—1815). — Պէթհովէն հետզհետէ կ՚ինքնամփոփուի, այլեւս իր հոգւոյն յոյզերն են որ իրենց ամբողջ ուժգնութեամբ կ՚արտայայտէ, թէեւ կաղապարներու արտաքին ձեւն ու ներքին հաւասարակշռութիւնը կը յաջողի անեղծ պահել։ Այս երաժշտութիւնը իր սկզբնական թեթեւ ու աշխարհիկ բնոյթը կը կորսնցնէ։ Արտայայտութեան շեշտը թէ՛ ուրախութեան եւ թէ տխրութեան մէջ խորունկ ու անկեղծ է։ Երրորդ համերգը այս ներշնչման առաջին արտայայտութիւնն է։

1806ին անգամ մը եւս սէրը կու գայ իր տառապող հոգին պահ մը սփոփել։ Կը նշանուի Թէրէզէ ֆօն Պրունսվիքի հետ։ Ամուսնութիւնը չիրականանար, սակայն սիրոյ այս ներշնչումէն կը ծնի չորրորդ համերգը՝ ուրախութեան, գուրգուրանքի ու յոյսի լիասիրտ պոռթկում մը։ Սիրոյ երջանկութեան այս տարիներուն կը պարտինք, նաեւ Appassionataն (հատանուագ դաշնակի համար), հինգերորդ եւ վեցերորդ համերգները։

Հինգերորդ համերգը, որուն վերջաբանը յաղթութեան հսկայ երգի մը համեմատութիւնները կ՚առնէ, նպատակ ունի արտայայտելու մարդուն յաղթանակը ճակատագրին վրայ։ Բարոյական բարձր ոգիով մը լեցուն այս համերգին ներշնչման աղբիւրն է որ տարիներ վերջ իր վսեմագոյն ձեւին մէջ ծնունդ կու տայ նաեւ երաժշտութեան անմահ գլուխ գործոցին՝ իններորդ համերգին։

Վեցերորդ համերգը Պէթհովէն կը նուիրէ բնութեան, որուն սքանչացող մը եղած է իր մանկութենէն ի վեր։ Միայն թէ իր երաժշտութիւնը նկարագրական ըլլալէ աւելի —ըսպէսին է Հայտընինը— հոգեբանական է։ Ան ինքն իր մէջ կ՚ամփոփուի ու բնութեան հրաշալիքներու առջեւ իր հոգիին զգացած տպաւորութիւնները երաժշտութեամբ կը յայտնէ։

Եօթներորդ համերգը նուիրած է պարի գաղափարին։ Ութերորդն ալ ճեգնանքի ու քմահաճոյքի երաժշտական արտայայտութիւնն է։

Այս շրջանին ծնունդ առած է նաեւ Պէթհովէնի միակ օփերան «Ֆիտէլիօ»։

Երրորդ շրջան (1815—27) Պէթհովէն իր կեանքի վերջին տարիներուն մէջ ստեղծած է մարդկային հանճարի կարգ մը ամենավսեմ գլուխ գործոցները։ 1815—22 դաշնակի յատուկ վերջին հինգ հատանուագները, 1822ին «Հանդիսաւոր պատարագ», 1823—4ին իններորդ համերգը ու 1824—26 ալ վերջին վեց քառեակները։

Պէթհովէն, այս գլուխ գործոցները յօրինած է հոգեկան խիստ [illegible] թշուառ վիճակի մը մէջ, [illegible] ղութիւնը ամբողջովին կորսնցուցած, առողջութիւնը [illegible] թարուած, իր բարեկամներէն [illegible] շատերը կորսնցուցած ու ընտանեկան հոգերով բեռնաւորուած [illegible].

Այս շրջանի իր բոլոր գործերն ալ աւանդական ձեւերը կը հեռանան, ինչպէս հատանուագի կարգ մը բաղկացուցիչ մասերը խուսանուագներով [illegible] փոխարինուին։ Այս կերպով Պէթհովէն Պախի աւանդութեան դիմած կ՚ըլլայ։

«Հանդիսաւոր պատարագ»ին մէջ ան կը յայտնէ իր հոգեկան յուզումները կրօնական զգացումի փարին առջեւ։

Իններորդ համերգը, որուն վերջը մարդկային ձայն ալ կը մասնակցի Շիլլէրեան երգը հնչեցնելու համար, համերգային երաժշտութեան բարձրագոյն գագաթն է։ Հոս, քրիստոնէական ոգիով ներշնչուած Պէթհովէն կը փառաբանէ Ուրախութիւնը՝ —հոգիին այն երանութիւնը որ կը ծնի վիշտի, դժբախտութեան վրայ մարդուն տարած յաղթանակէն։

Ով որ անգամ մը լսած է այս երաժշտութիւնը, զգացած [illegible] լալու է Ուրախութեան ու [illegible] տի միջեւ մղուած պայքարը։

Այն երկնային հրճուանքը որ յաւիտենականութեան [illegible] վար կ՚իջնէ ու մեղմիւ կը [illegible] բուրէ մարդկային հոգին, [illegible] դարեր կ՚արտայայտուի [illegible] բազմաշունչ ու փոթորկալից ընծերգներով, մինչեւ որ կրօնական սքանչացումով ու [illegible] երանութեամբ արբշիռ մարդկութիւնը աստուածային այդ [illegible] գեւը իր կուրծքին վրայ [illegible]

Կ. ՊԵՏՐՈՍ[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ, ԼԵՀԱՍ[illegible] ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

«Թան»ի Պոլսոյ Թղթակից[illegible] գրէ.—

Դարերու ընթացքին շատ ազգեր այնքան եղբայրական [illegible] կապակցութիւն ունեցած են [illegible] րու հետ, որքան Թուրքիա Լեհաստան։ Նախ աշխարհագր[illegible] դրացի էին։ Սուլթանի գեր[illegible] նութեան տակ գրուած Մո[illegible] եան հողերը սահմանակից էի[illegible] լիցիոյ դաշտերուն։ Ցեղով [illegible] Նաեւ Մոսկովի ցարը երկու[illegible] ալ թշնամին ըլլալով, Թուրքի[illegible] եւ Լեհաստանի շահերը կը [illegible] հանջէին համաձայնիլ [illegible] փոխադարձաբար իրար պաշտ[illegible] նել։ Իրաւ ալ, այս երկու [illegible] ները գրեթէ շարունակ [illegible] տարիմ զինակիցներ եղ[illegible] րու։ Այն ատենէն որ, [illegible] ատնի առաջին բաժանման [illegible] երբ Եւրոպայի բոլոր պետութի[illegible] ները, մեղսակցութեամբ [illegible] խով աչք կը գոցէին Փ[illegible] Ռուսիոյ, միայն Թուրքիան [illegible] զէնք բարձրացուց՝ զայն պ[illegible] պանելու համար։ Պարտութիւն[illegible] բնաւ չփոխեցին այս բարեկա[illegible] թիւնը։ Թուրքիա հազարաւոր [illegible] փախստականներու ապաստան[illegible] տուաւ։ Միքիեւիչ, Օմեր[illegible] Ցարթորինսքի եւն. օսման[illegible] վրայ ո՛չ միայն ապահով [illegible] տան գտան, այլ մեծ [illegible] թիւններ։ Դուտ Լեհերէ [illegible] Հեծելազօրքի գունդեր [illegible] սուլթանի բանակին մէջ։ [illegible] իրենց յատուկ դրօշակներ [illegible] նէին, ուր խաչն ու մահիկ [illegible] քովի դրուած էին։ Իրենց [illegible] իսկ, որոնք պահուած են, կը [illegible] ռաքանէին Թուրքիոյ եւ Լե[illegible] տանի միջեւ յաւիտենական [illegible] րեկամութիւնը։ Այս զգաց[illegible] նութեան ուրիշ խմբականեր [illegible] գաղափարական գաղտնիներ [illegible]

…են: Ցակաւին մեր օրերուն ալ …սափորէն ո՛չ հեռու կայ լեհա… Ատամփօլ գիւղը, որուն բնա… …իները պահած են հին հայրե… …քին ո՛չ միայն լեզուն, այլեւ …քին աւանդութիւնները: Մէկ …րոր Թրքական հողին վրայ …ուքով …կառավարութեան համաձայնու… …թեամբ ամբողջ լեհական ընկե… …թիւն մը կազմուեցաւ: Ցայտնի …է թէ ինչպէս երկու ազգերու դա… …բարեկամութիւնը վեր… …բուր բարձրագոյնդրան արա… …պրեցաւ … Դեռ 1907 դա… …թեանց մէջ: Դեռ …սուն, որոշ ատեն դեսպաններու ըն… …դունելութեան ժամանակ Բ. Դրան …մէջ հանդիսաւորապէս կը կան… …չէին նաեւ «Լեհաստանի դես… …պանը», իբրեւ թէ իրապէս ներ… …կայ եղած ըլլար հոն:

Այս պայմաններուն տակ, …շատ բնական էր որ 1918ին երբ Լեհաստան դարձաւ անկախ պե… …տութիւն դարձաւ, իրեն պատիւ …սեպեց երախտագիտութիւն յայտ… …նել Թուրքիոյ եւ անմիջապէս վե… …րահաստատել աւանդական բարե… …կամական կապերը: 1919ին փու… …թաց պատուիրակութիւն մը ղրկել …Բ. Դրան մօտ: 1923 Ցուլիս 23ին Լօզանի մէջ ամէն պետու… …թենէ առաջ Լեհաստան «յաւի… …տենական բարեկամութեան ուխտ» …կնքեց Թուրքիոյ հետ: Ցարի … 1924 Ցունիսին, Լեհաս… …տան դարձեալ կը կանխէր միւս …պետական պետութիւնները՝ իր …դիւանագիտական ներկայացու… …ցչութեան աթոռը հաստատելով …Էնկիւրիի մէջ: Այս կերպով, Վար… …շաւայի կառավարութիւնը բացէ …ի բաց իր վստահութիւնը կը յայտ… …նէր Թուրքիոյ հանրապետական …վարչաձեւին տեւականացման մա… …սին: Մօտ օրէն, նոր մայրաքաղա… …քին մէջ, Չանքայայի մօտ պիտի …լեհական դեսպանատան շի… …նութիւնը:

…տնտեսական գետնի վրայ, Լեհաստան նոյնպէս աշխատեցաւ Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ ամբողջ …կան Մերձաւոր Արեւել… …քի հետ վերահաստատել երբեմնի …կապերը: 1923ին Էնկիւրիի եւ Վարշաւայի միջեւ ժամանակա… …ւոր առեւտրական դաշնագիր մը …կնքուած էր: 1924ին, լեհա… …կան ճարտարարուեստի արտադրու… …թեանց ցուցահանդէս մը կազմա… …կերպուեցաւ Պոլսոյ մէջ, մինչ …առաջին ծովային կապը կը հաս… …տատուէր Կտինիայի եւ Թուրք նա… …ւահանգիստներուն միջեւ:

Լեհերու երախտագիտական …այս բոլոր արտայայտութեանց …Թուրքիա պատասխանեց համա… …կրանքով: 1924ին Թուրք զինուո… …րական մարմին մը, բաղկացած …զօրաբանակի հրամանատար նա… …փաշայէ եւ 30 սպաներէ, ամբողջ ամիս մը լեհ բանակին հիւրը եղաւ: Նոյն տարին, Պոլսեցի լրագրողներ Լէմպէրկի միջազգային ցուցահանդէսին գացին: Անցեալ ամառ երբ Թրքական «Գարա-Տէնիզ» ցուցահանդէս-նաւը Եւրոպայի գլխաւոր նաւահանգիստները այցելեց, չմոռցաւ նաեւ Կտինիան: Թուրք հանրապետութիւնը սիրով ընդունեց Լեհերու աջակցութիւնը, իր ազգային տնտեսութեան վերակազմութեան մէջ:

Այսպէս, լեհ խմբակ մը Թրքական ալքօլի մենաշնորհը կը շահագործէ: Ուրիշ լեհ ընկերութիւն մը Անատոլու Երկաթուղիներու տնօրէնութենէն իրաւունք ձեռք բերած է կայարաններուն մէջ երկրագործական գործիքներու մթերանոցներ հաստատել:

Փոխադարձ բարեկամութեան այս արտայայտութիւնները ժամանակին եղածին պէս քաղաքական իրական գործակցութեան չեն փոխուած դեռ: Դժբախտութիւնն այն է որ Լեհաստան եւ Թուրքիա այսօր բաժնուած են: Երբեմնի դրացի Տնիեփերի եւ Կարպատներու եզերքը, այսօր հասարակաց սահմանագլուխ չունին: Որով երկու ժողովուրդներուն միջեւ գործակցութեան հին կարելիութիւնները վերջնապէս անհետացած են: Լեհաստանէն հեռացող Թուրքիան ընդհակառակն սահմանակից մնաց Ռուսիոյ: Աւելին, այն պահուն իսկ ուր իր անկախութիւնը եղերական կերպով վտանգուած էր, սովետներու օժանդակութիւնը պատճառ եղաւ որ Թուրքիա Ռուսիոյ բարեկամը դառնայ: Ահա թէ ինչո՛ւ, հակառակ զինքը Լեհաստանի կապող աւանդական համակրութեան կապերուն, երիտասարդ Թուրք Հանրապետութիւնը չի կրնար մտածել բացէ ի բաց ապերախտ ըլլալ հանդէպ պետութեան մը, որ չորս տարի առաջ, ապահովեց իր դատին յաջողութիւնը: Այստեղ պատուոյ խնդիր ալ կայ: Ինչ ալ ըլլայ, այդ թուականէն սկսեալ, Թուրքիա չդադրեցաւ Ռուսիոյ հանդէպ կատարելապէս ուղղամիտ դիրք բռնելէ:

Ուրիշ բազմաթիւ պատճառներ ալ կան, որոնք կը ճշտեն Թուրքեւռուս յարաբերութեանց ներկայ վիճակը: Ամէնէն առաջ՝ վերջնապէս ջնջուած են այն կրօնական, ազգային կամ ցեղագրական խնդիրները, կամ, աւելի ճիշդ, պատրուակները, զորս կ'ոգեկոչէին ցարերը՝ կռուելու համար ընդդէմ Թուրքին, Թշնամի քրիստոնէական կրօնքի եւ կեղեքիչ Սլաւներու: Անցա՛ծ են այն օրերը, ուր Կրէմլինի խոյրակիր պետը կ'երազէր խաչը տնկել Այա-Սոֆիայի վրայ: Խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը այլեւս հաւատոյ վարդապետութիւններէն չի ներշնչուիր. իրեն համար կարեւորութիւն չունի թէ Այա Սոֆիայի մէջ պաշտամունք կատարողը քահանա՞յ մըն է թէ իմամ մը: Գալով երբեմնի Մահիկին հպատակ օրթոտոքս ազգերուն, անոնք անկախութիւն ձեռք բերած են: Ցունաստան, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա տէր դարձած են իրենց ճակատագրին: Ցարերը ուզեցին ազատագրել զանոնք: Ազատագրուած են: Այս երկրորդ խտէալն ալ, անցեալին մէջ եղածին պէս, չի կրնար ոգեւորել այլեւս ռուս քաղաքականութիւնը: Սակայն, պիտի ըսուի, ամբողջ 1914-918ի պատերազմը «ռուսական Պոլիս» բառին շուրջ չդարձա՞ւ: Ճիշդ է. սակայն այս միւս երազը, զոր ռուս աշխարհակալութիւնը ի զուր փորձեց իրականացնել 1828ին, 1877ին եւ 1914ին, շատ դժուարաւ կրնայ ներշնչել խորհրդային դիւանագիտութիւնը: Կարմիր Ռուսիա, որուն յեղափոխական բառամթերքին մէջ ժողովուրդներու անկախութեան սկզբունքը կայ, Թուրքիոյ դէմ ցուիլը չի կրնար միտքէն անցընել, առանց ինքզինքին վնասելու:

Մուսթաֆա Քեմալ Ասիոյ մէջ այնքան մեծ հմայք կը վայելէ, որ օր մը կրնայ Խրիմի, Կովկասի, Վոլկայի երկայնքին, Թուրքիստանի մէջ ապրող միլիոնաւոր Թուրք-Թաթարներու ազգային ճակատագիրներուն վրայ ազդել:

Վերջապէս կարելի է երեւակայել նաեւ թէ ուրիշ գաղափարական մը կրնայ ոգեւորել Կրէմլինի արդի վարիչները հանդէպ Թուրքիոյ: Խորհրդային Ռուսիան գուցէ աշխատի պոլշեւիկացնել Թուրք Հանրապետութիւնը, ու փոխանակ ցարերու ատենուան պէս խաչը շողացնելու, մանգաղն ու մուրճը շողացնէ: Բայց այս ալ կարելի չէ: Այս գետնին վրայ, Մոսկուա Էնկիւրի կրնայ հասնիլ միայն Արեւմուտքի ճամբով: Հետեւաբար Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկութենէ չի վախցուիր եւ կարելի է ըսել թէ այնտեղ բոլորովին ձախողած է արդէն:

Այսպէս, որ կողմէն ալ նայուի կացութեան, Ռուսիա առնուազն երկար ատենի համար վտանգ չի ներկայացներ Թուրքիոյ համար: Այս վերջինը այլեւս սուլթանական օրերուն եղածին պէս չի վախնար Մոսկոֆեան արջէն: Անցած են այլեւս այն օրերը, ուր, ապագայի մտահոգութեամբ, կը ստիպուէր Լիման Ֆոն Զանտէրսներ դնել Սէրասքերութեան մէջ: Մէկ խօսքով, 1905էն 1920 Ռուսիոյ անցուցած մեծ փորձը շահաւոր եղաւ Թուրքիոյ համար:

Ասկէ զատ, նկատել տանք նաեւ որ ներկայիս քէմալական վարչաձեւը քաղաքականապէս աւելի միակամութիւն կը ներկայացնէ քան պոլշեւիկեան դիկտատորութիւնը: Սթալինի, Քամէնէֆի եւ Թրոցքիի վէճերը չկան Էնկիւրիի մէջ: Միւս կողմէ Ռուսիա բոլորովին կլանուած է Ասիոյ մէջ Անգլիոյ դէմ մղած մեծ դիւցազնամարտով: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ իր քաղաքականութեան առանցքը հիմա ուղղուած է դէպի ծայրագոյն Արեւելք, դէպի Չինաստան, դէպի Հնդկաստան եւ ոչ թէ դէպի Պոլիս եւ Նեղուցները, ինչպէս երբեմն: Կարճ խօսքով, բոլոր այս պատճառները թոյլ կուտան եզրակացնելու թէ Թուրքեւռուս յարաբերութեանց պատմական մեծ տագնապը դրեթէ անհետացած է:

Այս պայմաններուն մէջ, հասկնալի է թէ՝ հակառակ Լեհաստանի հանդէպ իր համակրութեան, նոր Թուրքիա բնաւ գործակցութեան պէտքը չի զգար: Երկու երկիրները իրար կապող բարեկամութիւնը միայն պլատոնական կրնայ մնալ: Ամէն պարագայի, Էնկիւրիի աչքին ուեւէ կարգադրութիւն անպատեհ է: Այսպէս են միջազգային քաղաքականութեան դառն պահանջները: Չմոռնանք որ, համաշխարհային պատերազմէն ի վեր, ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ժողովուրդներու միջեւ յարաբերութիւնները փոխանցման շրջան մը կ'անցընեն: Հին խնդիրները լուծուած են: Նորերը չեն ծնած դեռ, սակայն արդէն կը զգացուի թէ անոնք շատ կարեւոր պիտի ըլլան Կովկասի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիստանի մէջ: Թուրքեւլեհ յարաբերութեանց ապագան կախում ունի շատ մը ազդակներէ, ինչպէս՝ Ռուսիոյ ներքին բարեշրջումը, Ֆրանքեւթուրք յարաբերութեանց բնոյթը:

Անիկա կախում ունի նաեւ այն ճաւանաբար վճռական դերէն, զոր նոր Թուրքիա պիտի խաղայ Ասիոյ իսլամ ժողովուրդներու ազգային զարգացման եւ ազատագրման մէջ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՋԱՐԴԸ.— Ցուրիխէն կը հեռագրեն թէ բանուոր Եաքոպ Սթիֆել, կատաղութեան նոպայի մը պահուն, ատրճանակով սպաննած է իր կինը եւ չորս տարեկան մանչը: Ցետոյ կրակած է երկու տարեկան աղջկան եւ միւս երկու զաւակներուն վրայ: Այս վերջիններն ալ մեռած են հիւանդանոցին մէջ: Այս ոճրագործ բանուորը խմած մըն էր եւ վերջերս նկարագրով անհանդուրժելի դարձած:

ԴԻՄԱՑԿՈՒՆ ԳԼՈՒԽ ՄԸ.— Բրջահաւաք Փօլ Սթէֆէն անցեալ առտու, սիրականը դէմը առաւ եւ սկսաւ խմել: Խմէ խօսէ, խմէ խօսէ, իրկուն ըրին:

Առանց Կալիլէի պնդումին, արդէն սկսած էր դառնալ երկիրը անոնց աչքին: Սթէֆէն, խօսակցութեան անուշ եղանակը փոխեց եւ սկսաւ հրամայել: Ու վերցուց զինիի շիշը, զարկաւ սիրականին գլխուն: Գլուխը դիմացաւ, նոյնիսկ պատասխան տուաւ ու հայհոյեց: Վերցուց լեցուն շիշ մըն ալ, եւ ջարդ ու փշուր ըրաւ սիրականին յաղթ գլխուն վրայ, զոր այնքա՛ն համբուրած էր: Այն ատեն դիմացկուն գլխով սիրականը մտաւ խոհանոց, առաւ դանակը եւ խոթեց փորը իր պատահական ամուսինին:

Ցետոյ երկուքը մէկ փոխադրուեցան հիւանդանոց:

ԽԵՆԹ ՄԸ.— Պորտոյի մէջ Պիսքարոսի գլխաւոր հրապարակին վրայ տողանցք կը կատարէին ինքնաշարժները: Ու մարդոց բազմութիւն մը կեցած կը դիտէր ինքնաշարժներու շարժումը: Ցանկարծ խենթ մը բազմութենէն դուրս ելաւ, բարձրացուց ձեռքը եւ սկսաւ կրակել մարդկային պատնէշին դէմ, երկու հոգի ծանրապէս վիրաւոր փոխադրուեցան հիւանդանոց: Մէկը մեռաւ:

Խենթը բանտարկուեցաւ:

ՄԱՐԴ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Միջինքի տօնին օրը, Մօնփազիէի մէջ (Պորտօ) ծերունի Կիւլպէ, 82 տարեկան չոր փայտ կը ժողվէր անտառին մէջ: Փաթթեց սիկառ մը եւ սկսաւ ծխացնել, անզգուշութեամբ նետեց վառած լուցկին խոտերուն մէջ: Ցանկարծ բոց առին չոր խոտերը, կրակը տարածուեցաւ կատաղօրէն եւ անկար ծերունին չկրցաւ ազատիլ կրակին բազուկներուն մէջէն: Ու երբ տղան հասաւ, արդէն ծերունին կիսովին այրած էր: Հիւանդանոց հազիւ փոխադրուած մեռաւ:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԳՈՂԵՐԸ.— Մօնթէ Քարլոյի մէջ հարուստ ապարանքի մը երջանիկ բնակիչները, տիկին Հըչինսըն եւ իր աղջիկը, անցեալ օր պտոյտի կ'ելլեն ծովեզերք: Տունը կը մնար 20 տարեկան սպասուհին, Օլկա Րէյ: Վերադարձին, տիրուհին կը տեսնէ որ դուռը բաց է, իսկ ամբողջ տունը լեցուած օդային կազի հոտով, երբեմնի հոնդիւններ կուգան խոհանոցէն: Կը վազեն խոհանոց: Կազին ծորակները բացուած են ու կը փչեն. սպասուհին կապուած է աթոռի մը վրայ եւ կիսովին շնչահեղձ: Գողերը հազիւ թէ վերջացուցած էին այդ գործը եւ պիտի սկսէին ժողվռտուքի, երբ կը հասնին տան տէրերը, եւ գողերը կը փախչին: Սպասուհին փոխադրուած է հիւանդանոց:

ԵՐԵՔ ԴԻԱԿ ՁԻՒՆԻՆ ՏԱԿ.— Կրընօպլէն կը գրեն թէ ձիւնապատ լեռներուն մէջ, որոնք ճերմակ պսակի մը պէս կը շրջապատեն քաղաքը, 2632 մեդր բարձրութեան մը վրայ գտնուած են երեք Իտալացիներու դիակները, թաղուած ձիւնի տակ:

Անոնցմէ մէկն է Բիրի Ճիովաննի, որ Մարտ 10ին Իտալիայէն Ֆրանսա դարձին, ուզելով խուսափիլ կարգ մը անցագրային դժուարութիւններէ, ընտրեց լեռնային ճամբան: Մօն Պլանի կիրճերէն անցաւ երկու ուղեկիցներու հետ: Ու այսպէս այդ ճամբուն վրայ, զարիթափին ձիւնի տակ թաղուեցան ամէնքը:

ԲՌՈՒՆՑՔԻ ՄԷԿ ՀԱՐՈՒԱԾՈՎ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ.— Մաքս Մէլարտի, իտալացի գինեվաճառ մը, առջի իրիկուն փոքրիկ ինքնաշարժով տուն դարձին կը հանդիպի Փիէր Հէրէնի ինքնաշարժին, որ կը գոցէր իր ճամբան:

Իտալացին ռազմաշունչ հրամանով մը, հրաւիրեց որ Ֆրանսացին ճամբայ բանայ իրեն: Կը թուի թէ Ֆրանսացին ականջ չկախ ց Մուսօլինիի մարդուն: Այն ատեն, Մէլարտի վար իջաւ կառքէն, բռունցքը մուրճի պէս իջեցուց հակառակորդին կուրծքին:

Ֆրանսացի խեղճ մեքենավարը արիւն փսխեց եւ նստած տեղը մեռաւ: Հասաւ ոստիկան մը եւ Իտալացին փոխադրեց բանտ:

ՇՈՒՆ ՄԸ ԿԸ ՀԱՉԷՐ.— Առջի օր, Սէն-Մորիսի ջրանցքին եզերքը, Շօսէի ջաղացքին մօտ, փոքրիկ շուն մը կը հաչէր եւ կարծես կը կանչէր անցորդներուն: Քովը կը գտնուէր հովանոց մը: Ոստիկաններ եկան եւ ջրանցքին մէջ փնտռտուք կատարելով, գտան եօթնասնամեայ կնոջ մը դիակը: Գրպանին մէջ կար նամակ մը, ուր կը յայտնէր թէ անձնասպան պիտի ըլլայ իր բարեկամին հետ, որ Շափէլ կը կոչուի: Հակառակ փնտռտուքներուն, չգտնուեցաւ բարեկամը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ ԷՅՖԷԼԷՆ

Էյֆէլեան աշտարակի բարձրախօսի վարչութիւնը հրաւիրած է «Գուսան» երգչախումբը ապրիլ 24ի կիրակի երեկոն կրկնել իր առաջին համերգին զուտ հայկական բաժինը: Կայանը տրամադրած է իր նուագախումբը, որ պիտի ձայնակցի հայ ժողովրդական երգերուն, մեծ մասով Կոմիտասի, Գ. Սիւնիի եւ Ա. Պատմագրեանի գործերէն: «Բատիօյի բարեկամներու միութեան» նախագահ Պ. Փրիվա, ներածութիւն մը պիտի ընէ հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան մասին:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Խօնուս՝ Փարիզի մէջ գտած էր իր նախկին ընկերը եւ զայն առած էր իր ծառայութեան մէջ, ինչ որ մարդասպանը կը փրկէր՝ իբր ոճրագործ իր կառավարութեան յանձնուելու վտանգէն:

Երկու բարեկամները ծնած էին իրարու հետ համաձայնելու եւ ամէնէն ստորին գործերը կատարելու համար: Խօնուս պէյ՝ դէպի Մարսիլիա իր ճամբորդութիւնը յայտնեց իր կնոջը, որ այս անակնկալ տեղափոխութեան նպատակը ուզեց հասկնալ:

— Ոչինչ, պատասխանեց Խօնուս. Պոլսէն փախած մահապարտ մըն է որ Ֆրանսական ոստիկանութեան միջոցաւ պէտք է ձերբակալել տալ. հետս՝ պայուսակ անգամ չեմ առներ. ութ օրէն կը դառնամ:

*
* *

Թայմէտ շոգենաւը նաւահանգիստ կը մտնէր:

Սպասելով մէկտեղ որ քարափ մօտենայ, Խօնուս եւ Ահմէտ միասին կը խօսէին, թուրքերէնը, յունարէնը, հայերէնը ըստ կամս իրար խառնելով: Պետը կ'ըսէր

— Աղէ՛կ, սա Զաքարիա փթօլէմայիսին դիմակը վար առինք. բայց յետոյ ի՞նչ պիտի ընենք:

— Ֆրանսական ոստիկանութեան ձերբակալել պիտի տանք, պատասխանեց Ահմէտ:

— Անմիտ:

— Ինչո՞ւ անմիտ ըլլամ:

— Քաղաքական յանցանք մը գործած է եւ Թուրք կառավարութիւնը չի կրնար անոր յանձնումը պահանջել:

— Դուն իսկ այդպէս ըսեր ես կնոջդ:

— Ուրեմն, դուն կնոջս կը հարցնե՞ս ինչ որ իրեն կը պատմեմ:

— Ո՛չ, ան ինծի ըսաւ, «գիտեմ թէ Մարսէյլ կ'երթաք մարդասպան մը ձերբակալել տալու»:

— Կնոջս տալիք հաշիւ չունիմ:

— Ինչպէ՞ս պիտի շահինք հազար ոսկին:

Որովհետեւ այս գործին մէջ միայն տրուած գինն է նկատելի:

— Նոյնը նաեւ ես կը հարցնեմ. եթէ ձախողինք՝ դուն բան մը չես կորսնցներ, մինչդեռ ես՝ դրամս ալ վրայ կուտամ:

— Քանի որ ողջ կամ մեռած կը պահանջեն, կը մնայ անոր գործը լմնցնել:

— Թուրքիոյ մէջ չենք հոս. եթէ կուզես Նումէայի կամ Կիւյեանի թիարաններուն մէջ օրերդ վերջացնել, կրնաս Զաքարիայի մէկ մազին դպիլ, Իզմիր ծնած Թրքահպատակ հայրը, Ցոյն, մայրը Չէրքէզ…

— Կը փախցնենք մարդը…

— …Կը կապենք եւ երբ Օթթոմանեան ծրար՝ Պոլիս կը ղրկենք: Ահմէտ, հակառակ որ ինը լեզու գիտես եւ Արեւելքի Ֆրանսական դպրոցներէն շրջանաւարտ ես, բայց աւանակին մէկն ես:

— Կը խոստովանիմ, ո՛վ ներշնչեալ քավազ, եւ գործին դեկավարութիւնը քեզի կը ձգեմ:

Շոգենաւը այլեւս քարափին կապուած էր. Խօնուս պէյ նախ ինքը վեր բարձրացաւ. հարցուց թէ՝ պաշտօնեաներուն մէջ Իւլօ, Իուլօ, Պաիւլօ, կամ Իւռօ անունով մէկը կա՞յ. իրեն մէկը ցոյց տուին որ ներկայացաւ:

Այս մարդը Ցոյն չէր եւ քանէն վեր ըլլալու էր

— Ո՞ւր ծնած ես, հարցուց Խօնուս:

— Թուլօն, պատասխանեց մարդը:

— Քու անունդ կամ անոր մօտիկ անուն մը ունեցող, քսան տարեկան ընկեր մը ունի՞ս:

— Ո՛չ, նաւուն վրայ Իւլօ անունով մինակ ես կամ:

— Քու ինքնութեան թուղթերդ չե՞ն գողցած:

— Բնաւ:

— Ահա քեզի հինգ ֆրանք, տղա՛ս, եւ ներողութիւն քեզ խանգարած ըլլալուս:

— Այս գինով, բնաւ խանգարուած չեմ զգար ինքզինքս:

Մարդը առաւ հինգ ֆրանքնոցը, իսկ Խօնուս գնաց միացաւ իր մեղսակցին, որ քարափին վրայ կը սպասէր:

Երկու պատուական պաշտօնեանները իրենց պանդոկը վերադարձան, իրենց գոյքերը առնելու եւ Փարիզ վերադառնալու համար: Երբ Քաննըպիէւէն կ'անցնէին, երթեւեկող բազմութիւնը իրենց փափաք ներշնչեց պտտելու: Ահմէտ կը պաշտէր ապսէնթը եւ այս մասին՝ բնաւ չէր նեղուեր Գուրանի սկզբունքներէն. Քաֆէ Կլասիէռը գոյց տուաւ իր պետին եւ

— Չե՞ս հրամցներ, հարցուց:

— Այո՛, ես ալ սուրճ մը կ'առնեմ:

Երկու Թուրքերը նոյն սրճարանը ուղղուեցան:

Ցանկարծ, Ահմէտ արմուկի հարուած մը տուաւ պէյին:

Վայելչօրէն հագուած երիտասարդ մը՝ պէյին աջ կողմէն կը քալէր: Խարտեաշ էր, վեր ի վերոյ 1 մեդր 60 հասակ ունէր, գորշ-կապտագոյն աչքեր, նօրաբոյս խարտեաշ պեխեր:

— Զգէ՛ ինծի, առաջարկեց Ահմէտ:

(Շար.)

տեղւոյն վրայ քննելու համար կացութիւնը: Իտալական կառավարութիւնը չընդունեց այս առաջարկը՝ պնդելով որ Սերպիա արդէն ժամանակ ունեցաւ իր զինուորները սահմանէն ետ քաշելու, որով եւ շատ ուշ է հիմա, քննութիւն կատարելու համար: Միւս կողմէ Գերմանիա եւս կը վարանի միանալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի այս առաջարկին, վախնալով որ Իտալիա իրեն հանդէպ թշնամական արարք մը կը նկատէ այսպիսի քայլ մը:

Կը կարծուի թէ՝ մեծ պետութիւնները հիմա կ՚աշխատին վէճը կարգադրել Հռոմի, Պելկրատի եւ Թիրանայի միջեւ ուղղակի բանակցութիւններով:

⁂ Թայմզի Թղթակիցը Թիրանայէն կը հեռագրէ.—

Մանրամասն տեղեկութիւններ կը հասնին հոս Եուկօսլաւիոյ մէջ սահմանի երկայնքին կատարուած զին. պատրաստութեանց մասին: Կ՚ըսուի թէ Իփէքի, Միթրովիցայի եւ Փրիշթինայի մէջ զէնք բռնելու կարող բոլոր այրերը կը զինուորագրուին, ամսաթոշակի խոստումով, թէ գիշերները բռնաբարձ ինքնաշարժներ կը հասնին Եաքովայի լեռները, եւ թէ զինուորները տենդոտ գործունէութեան մէջ են՝ Տէպրէի շրջանի ճամբաները նորոգելու համար:

Կ՚ըսուի թէ նախկին ալպանական վարչապետ Ֆան Նոլիի դահլիճին նախարարներէն Րէճէպ Շալա Փէյորիցա հասած է եւ զինուորներ կը պատրաստէ, իրեն հետ ունենալով վերջերս հանգստեան կոչուած 40 կանոնաւոր սպաներ: 1500 զինուորներ կը պատրաստուին Գարատաղի մէջ՝ Սթէֆան Լազովիչի հրամանին տակ, քոմիթէճիներէն անկախաբար: Գարատաղցիները կաշառուած են՝ իշխան Տանիլօի վերադարձին խոստումով: Ալպանիոյ մէջ ալ զօրաւոր պրոպագանդ կը կատարուի, Շքոտրայի շրջանը եւ արեւելեան ցեղախումբերը կասկածելի են: Ընդհանուր ծրագիրն է՝ յարձակում հիւսիսէն եւ յառաջխաղացում Քօսօվօէն եւ Տէպրէէն դէպի Թիրանա:

⁂ «Փըթի Փարիզիէն»ի մասնաւոր Թղթակիցը Պելկրատէն կը հեռագրէ թէ Սերպիա ոչ մէկ զինուորական պատրաստութիւն տեսած է ալպանական սահմանին վրայ և թէ եղածը ֆաշիստական յերիւրանք մըն է:

⁂ Գերման թերթերը կը գրեն թէ Ալպանիոյ մէջ ապստամբութիւն ծագած է: Ապստամբները յաջողած են Թիրանա մտնել եւ ձերբակալել վարչապետ Ահմէտ Զօկուն: Աթէնքի թերթերուն համաձայն, ալպանական հետեւակազօրաց վաշտ մը ապստամբած է Էլպասանի մէջ:

Պելկրատի մէջ տեղեկութիւն չունին այս լուրերէն:

ՖԱՇԻԶՄԻ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ֆաշիզմի հիմնարկութեան ութերորդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Հանդէսներուն զինուորական բնոյթ տրուեցաւ եւ կուսակցութիւնը մէջտեղ դրաւ իր մարտական բոլոր ուժերը, որոնց վրայ աւելցաւ, այս առթիւ, 80,000 երիտասարդ «ֆաշիստ յառաջամարտիկներ»ու նոր բանակ մը եւս:

Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Աւկուսթօ Թուրաթի, շրջապատուած իտալական քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեան ներկայացուցիչներէն՝ խռնուած բազմութեան առջեւ կարդաց Մուսոլինիի պատգամը, որմէ վերջ երեսփոխան Ռիչչի անոր ներկայացուց նոր յառաջապահները: Այս արարողութենէն վերջ, ֆաշիստ նորագիր զինուորները թափօր կազմելով գացին քաղաքապահներու նոր զօրանոցը: Հոն՝ իւրաքանչիւրին տրուեցաւ կուսակցութեան անդամատետր եւ հրացան մը, խորհրդանշան՝ հաւատքի եւ ուժի:

Ահա այն պատգամը, զոր Մուսոլինի ուղղեց սեւ շապիկաւորներուն այս առթիւ.—

«Ութ տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, ուր իտալական ռազմական խուրձերը (ֆաշիօ) կազմուեցան՝ իրենց խորհրդանշանական անուան տակ: 1919ին անոնք փոքրիկ խմբակ մըն էին, որ ծառացան կառավարութեանց թշնամութեան ու խաբուած եւ դաւաճանուած զանգուածներու դէմ: 1922 Հոկտեմբերին՝ յաղթական բազմութիւն մըն էր, արիւնի զոհողութեանց մէջէն. այսօր, անհուն բանակ մըն է, որ ամբողջ ազգին հետ կը շփոթուի: Գաղափարը գտաւ անհրաժեշտ սուինները եւ դարձաւ ամբողջ իտալացի ժողովուրդին կողմէ ընդունուած եւ պաշտպանուած վարչաձեւը:

«Յառաջապահներ,

«Այս փառայեղ տարեդարձին, այս հանդիսաւոր եւ տպաւորիչ տօնախմբութեան առթիւ ձեզի կուտամ անդամատետր մը և հրացան մը: Առաջինը խորհրդանշանն է մեր հաւատքին, երկրորդը՝ գործիքն է մեր ուժին: Ամենամեծ պատիւը համարեցէք սեւ շապիկ հագնիլը եւ ամենաբարձր առանձնաշնորհը՝ քաղաքապահներու շարքերուն մէջ մտնելը:

«Սեւ շապիկաւորներ,

«Օ՛ն, դրօշ պարզած երթանք ընդ առաջ այն սերունդներուն, որոնք ապագայի ստուգութիւնը կուտան մեզի. հին մարտական երգերով ողջունեցէք այն յառաջամարտիկները, որ մեզի կուգան՝ մաքուր ու թարմ ինչպէս արշալոյսը: Փորձերուն դէմ հին աշխարհին, զոր քանդեցինք ու լուծեցինք, կայ ու կը մնայ Լիթթօրիօի (կապարճակիր) երիտասարդութիւնը, եռանդուն ու կարգապահ, ֆաշիստ Իտալիոյ մեծութեան համար աշխատելու ու կռուելու ծարաւի:

« Սեւ շապիկաւորնե՛ր, մերն է ապագան:»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱԲԱԺԻՆԸ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ

Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերուն մէջ պտոյտ կատարող ֆրանսական նաւաբաժինը Յունաստանէն վերջ այցելեց Ռումանիա, անցնելով Տարտանէլէն եւ Վոսփորէն: Քոսթանցայի և Պուքրէշի մէջ ռումէն իշխանութիւնները խանդավառ ընդունելութիւն կատարեցին ֆրանսական ծովակալին եւ սպաներուն: Նաւաբաժինը Սեւ Ծովէն վերադառնալով Շաբաթ օր Պոլիս հասաւ, եւ ընդունուեցաւ սովորական ողջոյնի թնդանօթներով: Պոլսոյ ծովային հրամանատարութեան կողմէ Թուրք սպայ մը բարեգալուստ մաղթեց Ծով. Պուիի: Առաւօտուն ծովակալը ֆրանսական դեսպանատունը գնաց եւ այցելեց Թուրք ծովային հրամանատարութեան, Պոլսոյ կուսակալին եւ Գ. Զօրաբանակի հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշայի:

Կէս օրէ վերջ Թուրք պաշտօնական մարմինները փոխադարձ այցելութիւն տուին ծովակալին «Տիւկէ - Թրուէն»ի մէջ: Թուրք ծովակալութիւնը Շաբաթ գիշեր հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ ֆրանսական նաւաբաժնին, որ Պոլիս պիտի մնայ մինչեւ Ապրիլ 3: Զանազան հանդէսներ նախատեսուած են: Բոլոր Թուրք նաւային եւ ցամաքային սպաներն ու ենթասպաները, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ լիսէներուն աշակերտները պիտի այցելեն ֆրանսական մարտանաւերը: Ուրբաթ օր ժողովուրդն ալ պիտի արտօնուի այցելել՝ կարգ մը պայմաններով: Ընդունելութիւններ եւ հացկերոյթներ տեղի պիտի ունենան: Ֆրանսական ծովակալը յայտարարած է թէ շատ յուզուած է Թուրք իշխանութեանց ընդունելութենէն:

Պեթհովենի հարիւրամեակը

Վիեննայի մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Պէթհովէնի մահուան հարիւրամեակը: Ներկայ էին Աւստրիոյ հանրապետութեան Նախագահը Հայնիշ, վարչապետ Զայփէլ եւ նախարարներ, ինչպէս նաեւ օտար երկիրներէ հասած բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ նաեւ Էտուար Էրիօ և Վանտէրվէլտ: Նուագախումբը, երգչախումբի ընկերակցութեամբ նուագեց Յովէֆ Բ. կայսեր նուիրուած մահերգը, որմէ վերջ Հանր. Նախագահը վեր հանեց երաժշտական արուեստի միջազգային բնոյթը եւ մաղթեց որ այս հարիւրամեակը առիթ ըլլայ ազգերու մտաւորական գործակցութեան: Զանազան հռետորներ խօսեցան, շեշտելով Պէթհովէնի գործին անմահութիւնը եւ մանաւանդ ցոյց տալով որ անիկա կ՚արտայայտէ ներկայ դարու հիմնական ձգտումը դէպի խաղաղութեան տիրապետումը եւ ժողովուրդներու լաւագոյն համաձայնութիւնը:

Յանուն Ֆրանսայի խօսեցաւ Էրիօ, որ ըսաւ.— Այնքան մեծ անուններ կան, որ զանոնք տօնելու լաւագոյն միջոցն է խոնարհիլ ու լռել: Մենք հոս եկած ենք մտիկ ընելու եւ ոչ խօսելու համար:» Ու փառաբանեց Պէթհովէնի հանճարը:

Կիրակի օր Էրիօ պսակ մը դրաւ Պէթհովէնի գերեզմանին վրայ, յանուն ֆրանս. կառավարութեան: Նոյն օրը անհամար բազմութիւն այցելեց մեծ երաժիշտին գերեզմանը, որ աշխարհի բոլոր կողմերէն ղրկուած պսակներով ծածկուած էր:

Կառավարութիւնը հացկերոյթ տուաւ օտար հիւրերուն:

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ: Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, նոր գրադարանի սրահը, 75, Rue Paul Bert.

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 31 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ: Կը [illegible] օսի դերասան Մարութեան Հայ Թատրոնի պատմութեան շուրջ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Տարօն Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան ժողովը՝ Հինգշաբթի 31 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին Հ. Յ. Դ. նախկին գրադարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թահրա պէյէ խմբագրատուն հանդիպիլ:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Ինչո՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 Ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ:

դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me).

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին փարամազ թատերախումբը՝ Զատկի Տօնին առաջին օրը բացառիկ հանգամանքով պիտի ներկայացնէ Ս. Շահէնի՝ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ:

Բոլոր Ազգ. կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ օրը: Մանրամասնութիւնները առանձին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օշական գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է: Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի: Իմացնել՝ Յառաջի վարչութեան:

— Պօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Պետրոս եւ Աստուր, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին: Լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր: Գրել՝ Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc):

— Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օննիկ Պօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր: Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր: Իմացնել՝ Sarkis Ghazarianի Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère): Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունահայ տարեգիրք 25, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազաշան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծաղկվար 12,50, Բարիդէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10. Հայրենի Քնար 12.50, Հայորդիները 7, Սասմայ Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայաստանի Նկարիչների Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, «ՆՈՐ ՕՐ»ի գրական տետրակներ, թիւը 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւայլն:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Ég.		[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքի երկաթ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՐՏ 1927

30 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 298 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ԱՆՈՒՆՈՎ

Որո՞ւ անունով կը բարբառին այն պարոնները, որոնք ջղագար կիներու պէս դող կ'ելլեն, երբ կծու խօսք մը լսեն Երեւանի այսօրուան վարիչներուն դէմ, կամ բողոք մը, դժգոհութեան ձայն մը՝ արդի Հայաստանի խեղճութեան, անբաւականութեան մասին։

Այս հարցումը՝ անոր համար որ, այդ մարդիկը, փոխանակ ձայնի նստելու իրենց տեղը, Երեւանի չեղածն ալ եղած կը ներկայացնեն արտասահմանէն, առանց հիմնապէս ծանօթ ըլլալու երկրի անցուդարձերուն, մանաւանդ այնտեղ կծկուած ժողովուրդի տագնապներուն։ Եթէ իրենք նոր սորվեցան թէ այսօրուան Հայաստանը կորիզն է վաղուան հայրենիքին, մենք 1918էն ի վեր կը յիշեցնենք այդ իրողութիւնը։ Ու գիտենք թէ ինչ անճոռնի խօսքեր լսեցինք, ամբողջ երկու տարի, այդ պարզ իրականութիւնը բացատրած ատեն. մինչեւ որ, փլուզումէ փլուզում իյնալով, մեր անարժան հակառակորդներն ալ խելքի եկան եւ հարկադրուեցան խոստովանիլ ճշմարտութիւնը։

Այն ատենուան եղածը՝ պիտի բաւէր մեր անմիջական պահանջներուն, եթէ կարենայինք զսպել ծովերէ ծով մեր թռիչքը, եւ ամուր կռնել շահուած գետնին վրայ։ Իսկ հիմա որ նախորդին ծաղրանկարը միայն ունինք, իբրեւ տարածութիւն եւ իբրեւ բնակչութիւն, եւ, միւս կողմէ, գետին կը կորսնցնենք ամէն օր, դաս մը մարդիկ «հաւատքիս հայհոյեց» կը պոռան, երբ ճշմարտութիւն կ'ըսես կամ պահանջներ կը դնես։

Անվիճաբանելի փաստ է որ, ներկայ Հայաստանը կը կորսնցնէ իր հայկական դիմագիծը։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, արագօրէն փոխուած է մեր հայրենիքին ազգագրական պատկերը։ Այն կենսական կէտերը, որ մաքրուած էին ասկէ առաջ, պետութեան հիմքերը ապահովելու համար, նորէն լեցուեր են կասկածելի, թշնամի տարրերով։ Խախտած է հաւասարակշռութիւնը՝ թէ քաղաքական եւ թէ աշխարհագրական տեսակէտով։ Հայ գաղթականը հազար դուռ կը զարնէ, հայրենիք դառնալու համար՝ Թուրք-թաթար փախստականը, որ քանի մը հայրենիք ունի անսահման տարածութիւններով, կուգայ Երեւանի քթին տակ բոյն կը հաստատէ, առանց դժուարութեան։ Երեւանի կամ Նախիջեւանի հայ բնակիչը Թիֆլիս, Բագու, Հիւսիսային Կովկաս կամ Ռուսաստան գաղթելու կը ստիպուի. Արարայի կամ Զանգիբասարի թուրք-թաթար եկուորը ոչ միայն տեղէն չի շարժիր, այլ եւ մեղր ու կարագով կ'օրհնէ անտէր Հայաստանը։ Հայ մանուկը կ'օտարանայ արտասահմանի պողոտաներուն վրայ. թուրք մանուկը դասագիրք եւ դպրոց կը ստանայ Հայաստանի մարզպաններէն…

Սո՞ւտ են այս փաստերը։ «Հակահայաստանեան» զրպարտութիւննե՞ր են, աթոռամոլ մարդոց յերիւրանքնե՞րն են, թէ անհաւատ ողբերգութեան մը աղօտ արձագանգները։

Փա՛ռք Ալլահին, մեր հակառակորդները ամէն միջոց ունին, երթալ տեղւոյն վրայ ստուգելու ամբողջ իրականութիւնը, գտնելու սուտն ու իրաւը, դատելու արդարն ու մեղաւորը։ Որքան ատեն որ այսպիսի փորձ մը չեն կատարեր, հանրութեան աչքին առջեւ պիտի մնան պարզ կեղծարարներ եւ շարլաթաններ, անարժան՝ ո՛ր եւ է յարգանքի։

Բայց, միայն Հայաստանի մէջ հաստատուած ժողովուրդին վիճակը չէ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ մեզի, դառնացնելով բոլոր անկեղծ հայրենասէրներու սիրտը։

Այս ժողովուրդին հազիւ մէկ երրորդը կը գտնուի հայրենիքին մէջ։ Ութ հարիւր հազար հոգի միայն կը համրեն այնտեղ։ Իսկ մնացա՞ծը, — այն որ կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, Խորհրդային Միութեան անծայրածիր սահմաններէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա եւ մինչեւ Միջերկրականի ափերը, արեւելքէն արեւմուտք։ Առնուազն Հայաստանի բնակչութեան չափ ժողովուրդ կը հառաչէ, կը ծիւրի արտասահմանի մէջ, անտէր եւ յուսակտուր։

Ո՞վ կը պաշտպանէ այս ժողովուրդին իրաւունքները։ Ո՞վ կը հետաքրքրուի անոր ճակատագրով։ Որո՞ւ անունով կը բողոքեն ծանօթ մարդիկը, երբ կ'արծարծուի անոր դատը, որ կը մնայ միշտ առկախ։ Երեւան պարտականութիւններ չունի՞ այս մասին։ Եւ եթէ անոր համար փակուած է այս էջը, թրքահայ ժողովուրդին դատը, այդ ո՞ր ուժն է որ պիտի հարկադրէ մեզ լռել, աչքերը փակել եւ սաղմոս երգել։

Մենք այն միամիտներէն չենք որ հրաշքի կը սպասեն, ո՛ր եւ է բարելաւում ստանալու համար։ Եւ գիտենք որ քաղաքական պայմանները աննպաստ են տակաւին, մեր դատին անմիջական լուծման համար։ Բայց ստրկամտութիւն կամ լրբութիւն է հեգնելու զուարճանալ, «ո՞ր ուժերով պիտի գրաւէք Տաճկահայաստանը» եւ նման խօսքեր արտասանել։

Քաղաքական դատերը, ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը «արշին»ի վրայ չեն չափուիր, ոչ ալ օրուան հաց-պանիրին հետ կը բաղդատուին։ Այդպիսի հոգեբանութիւն մը՝ պիտի անբարոյացնէր ո՛ր եւ է ժողովուրդ։ Ֆրանսա քառասուն տարի սպասեց, արծարծեց ու երազեց Ալզաս-Լօռէնը։ Փոքրիկ Պելժիան ամէն ինչ «մեռաւ-կորաւ» չաղաղակեց, երբ գերմանական բանակները կը ճեղքէին երկիրը, երկաթէ կրունկներու տակ առնելով ժողովուրդը։

Որո՞ւ անունով ալէլուիա կ'երգեն մեր տնաբոյս քաղաքագէտները, մեր պատմութեան այս ճակատագրական շրջանին…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՌՏԱԿ ԱՌՏԱԿԻ ՎՐԱՅ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն օրկանը, նորէն բռնած է «խորհրդային Հայաստանի «անկաշառ բարեկամ» ռամկավարներու օձիքէն, եւ կը թօթուէ անխնայ (19 Մարտ).

— «Եթէ ռամկավար խմբագիրները ուշադրութեամբ հետեւին Խ. Հայաստանի մամուլին եւ գրականութեան, պիտի տեսնեն, թէ արտասահմանի մէջ «Հնչակեան — Դաշնակցական թափթփուքներէ կազմուած փոքր խմբակներու» գործերուն շատ աւելի արժէք կը տրուի, քան Հայաստանի բարեկամութեան կեղծ դիմակը հագած ազգայնճիական «մեծ» կազմակերպութիւններու մեծամեծ խօսքերուն, որոնց ետեւ թաքնուած կեղծիքը եւ եւ դաւադրութիւնը լաւ ծանօթ է թէ մեզի եւ թէ Հայաստանի մեր ընկերներուն։

«Կեղծիք, այո՛, որովհետեւ ռամկավարները սկզբունքով չէ որ հաշտուեր են խորհրդային իշխանութեան հետ, այլ հետեւելով իրենց «ռուսական օրիէնտացիային», ընդուներ են կատարուած իրողութիւնը։

«Զօրաւորին եւ տիրողին հնազանդելու սկզբունքն է, որ տուն կուտայ ռամկավարներու քաղաքականութեան։ Եթէ քաղաքական պայմանները այնպէս դասաւորուին, որ հակայեղափոխութիւնը գլուխ բարձրացնէ խորհրդային իշխանութեան դէմ եւ ստեղծուի այնպիսի վիճակ մը, որ հայ ազգայնական կուսակցութիւններու մասնակցութիւնը որոշող դեր կատարէ, վստահաբար անոնք պիտի միանան հակայեղափոխութեան, ճզմելու եւ տապալելու յեղափոխական իշխանութիւնը։

«Չենք մոռցած այն մօտիկ անցեալը, որ երբ Հայաստանի մէջ կը տիրէր դաշնակցական ֆաշիզմը, բոլշեւիզմը տիրապետող ուժ չէր, ռամկավար գործիչները եւ խմբագիրները բոլշեւիկ կը կոչէին դաշնակցականները՝ զանոնք հասարակութեան առջեւ «վարկաբեկած» ըլլալու համար։

…«Աւելին։ Ինչո՞ւ պէտք է խտիր դնէինք երկու ազգայնական կուսակցութիւններու միջեւ, երբ մէկուն «բարեկամութիւնը» Խ. Հայաստանի հանդէպ, միւսին թշնամութենէն աւելի բան մը չարժեր իր գործնական արդիւնքով։ Եթէ ռամկավարները քանի մը հազար տոլար հաւաքեցին Լենինականի աղէտեալներուն համար, նոյն բանը աւելիով ըրին դաշնակցականները։ Եթէ այս քանի մը տոլարը պիտի ըլլայ չափանիշը երկու կուսակցութիւններու հայրենասիրութեան, ապա ուրեմն ռամկավարները աւելի վար կը մնան դաշնակցականներէն։»

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Միութիւնը այս գարնան պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Հայաստան, երկու գրական միութիւններու սերտ համագործակցութեան ուժ տալու համար։ Վրաց գրողներու Միութիւնը այս միջոցին ձեռնարկած է թարգմանելու հայկական բանաստեղծութեան նշանաւոր երկերը, միեւնոյն ատեն կազմակերպելով երեկոյթներ եւ ասուլիսներ՝ հայկական գրականութեան մասին։ Միութեան կից պիտի կազմուի հայ-վրացական գրական ընկերութիւն մը, երկու գրականութիւնները կանոնաւորապէս ուսումնասիրելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Չինաստանի զանազան գրաւեալ նաւահանգիստներէն օտար փախստականներ կը շարունակեն հասնիլ Շանկայ։ Այս քաղաքը համեմատաբար խաղաղած է, շնորհիւ վերին հրամանատար Չանկ-Քայ-Շէքի, որ ազդարարեց ծայրայեղեան տարրերուն՝ դադրեցնել օտարատեաց գրգռութիւնները։ Հանքէուէն և վերին Եանկցեէն առնուած լուրերու համաձայն, այդ շրջանին մէջ օտարականներու դէմ շարժումը հետզհետէ կը սաստկանայ։

Անգլիական չորս մարտանաւեր, քանի մը օդանաւեր եւ 300 զինուորներ Հոնկքոնկի մօտ Պիասպէյի ծովահէններու որջը քարուքանդ ըրին, կործանելով 150 տուներ եւ ընկղմելով աւելի քան 50 չինական նաւակներ։ Չինացիները շրջակայ բլուրները քաշուեցան եւ այս տեսարանը դիտեցին առանց դիմադրութիւն փորձելու։

Ճափոնական 800 նաւային զինուորներ եւս ցամաք հանուեցան Շանկայ, ընդհանուր թիւը բարձրացնելով 2400ի։ Ճափոնցիները ունին 19 թորփիլահալածներ, խառնուած զանազան ազգայնական նաւահանգիստներու մէջ, ութը Շանկայի առջեւ։ Եզերքին մօտ ունին նաեւ երեք ամբողջական տորմիղներ։

⁂ Լենինկրատի գործարաններուն մէջ միթինկներ տեղի ունեցան աւելի քան 50,000 բանուորներու ներկայութեամբ, բողոքելու համար Նանքինի ռմբակոծութեան դէմ։

⁂ Զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք յայտարարեց թէ «ինչ ալ ըլլայ Չինաստան ղրկուած օտար զինուորներու թիւը, պետութիւնները չպիտի յաջողին աշխարհի քարտէսէն ջնջել Չինաստանի անունը»։ Զօրավարը աւելցուց թէ Ազգայնականները մինչեւ յառաջիկայ Ծնունդ պիտի գրաւեն ամբողջ Չինաստանը։ Երեք կողմէն յարձակողական պիտի սկսի դէպի Փեքին։ Զօրավար Ֆէնկ Եուշիանկ Փեքին պիտի իյնէ արեւմուտքէն՝ 100,000 մարզուած զինուորներով, մինչ Քանթոնցիներու երկու բանակներ դէպի հիւսիս պիտի ուղղուին Քիանկսու եւ Հոնան նահանգներէն։

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ դահլիճը արտակարգ նիստ գումարեց՝ Չինաստանէն հասած ծանրակշիռ լուրերուն վրայ։ Որոշուեցաւ նոր ուժեր ղրկել։ Սըր Չէմպըլէյն երեսփ. ժողովին առջեւ երկար մանրամասնութիւններ տուաւ չինական դէպքերուն մասին եւ յայտնեց որ եթէ անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերը չըլլային, Նանքինի մէջ բոլոր օտարականները պիտի ջարդուէին։ Հիմա կացութիւնը այնպէս է որ, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ պարպել ամբողջ Եանկցեի հովիտը։

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակներուն մէջ վախ կը յայտնեն թէ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք չպիտի յաջողի զսպել համայնավարները եւ իր չափաւորութեան խորհուրդները արդիւնք չպիտի տան։ Ամերիկայի մէջ Չինաստանի կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի եւ որոշուած է Փիլիպեան կղզիներէն նոր ուժեր ղրկել Շանկայ։

Ֆրանսական առանձնաշնորհեալ հողամասի թաղապետական խորհուրդը առջի օր գումարուեցաւ նախագահութեամբ ընդհ. հիւպատոս Նաճարի, որ յայտնեց թէ համաձայն ծով. Պազիրի, ֆրանսական ուժերը բաւարար են՝ ամէն պատահականութեան դէմ դնելու համար եւ թէ միջազգային ուժերուն հետ կատարեալ գործակցութիւն կը տիրէ։

Թուրքիա, Անգլիա եւ Ռուսիա

Պերլինէն կը հեռագրեն Մարտ 27 թուականով.—

Պերլինի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ մեծ տպաւորութիւն առաջ բերաւ Թուրք արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի ըրած յայտարարութիւնները, որով կը ջատագովէ հականգլիական խմբակի մը ստեղծումը Խորհրդային միութեան հետ գործակցաբար։ Հիմա աւելի լաւ կը հասկցուի Անգլիոյ խաղը Իտալեսերպ վէճին մէջ։ Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Եուկօսլաւիա մօտ օրէն մտադիր է իրաւապէս ճանչնալ Խորհրդային միութիւնը, ու Անգլիա կ'ուզէ արգիլել զայն ամէն գինով։ Պերլինի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը հարցնեն թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ դիրքը այս զանազան խնդիրներուն հանդէպ։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելէ առաջ աւելի լաւ և անկախ վիճակ ունէր քան հիմա։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 28 թուականով.—

Ալպանեւսերպ սահմանագլուխի քննութեան եղանակին մասին հակասական լուրեր կը շրջին քաղաքական շրջանակներու եւ մամուլին մէջ։ Իրականութեան մէջ, եուկօսլաւ կառավարութիւնը ընդունած է այս առթիւ մեծ պետութեանց կողմէ կատարուած բոլոր թելադրութիւնները։ Կառավարութիւնը այս կերպով ուզած է ապացուցանել իտալական ամբաստանութեանց անճշտութիւնը։ Սակայն եւ այնպէս քննութեան խնդիրը անորոշ կը մնայ, որովհետեւ մեծ պետութիւնները, որոնք Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ ուղղակի խօսակցու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋԱՐԴԱՐԱՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիոյ ոստիկանական նախկին տնօրէն եւ յայտնի ջարդարար Ազմի Պէյրութ գացած է վերջերս։ Տեղական թերթերը կը շարունակեն քրքրել այս խնդիրը։ Արաբերէն «Էլ Ճէվաիպ» այս առթիւ քար մը կը նետէ… Հայերու հասցէին, որոնք շատ լաւ կը ճանչնան Ազմիները.—

«Կ'ըսեն թէ Ազմիի Պէյրութ գալը ո եւ է քաղաքական նպատակի մը հետ կապ չունի, ան վաճառականական եւ առեւտրական գործերով Սուրիա եկած է. Անատոլուի պահուած գանձերէն եւ նոր ճամբաներէն այս նոր վաճառականին շահուդռներ կան եղեր։ Այս մասին ով ինչ ուզէ թող ըսէ, մեր աղքատ երկրի դռները միշտ փակ պիտի մնան Ազմիի առջեւ։

«Եթէ Ազմիի հետ վաճառականութիւն ընողները եւ գործի գործ ընողները Հայեր են, այն Հայերը որոնց ընտանիքները Անատոլուի մէջ տասն անգամ ջարդուած են անոնց կողմէ, եթէ Հայերը բերին մեզի այս նուէրը եւ հոս մեր երկրին մէջ անոր հետ միատեղ գործագործութիւն պիտի ընեն, թող այս իրենց սիրելին (?) իրենց հետ առնելով ուրիշ երկիր մը երթան. այն տեսակ երկիր մը, որու արեան հետ անոր ձեռքերը ներկուած չըլլան։ Մեր երկիրը այնպէս ձեռքը արիւնով ներկուած մարդիկը չի կրնար ընդունիլ։»

Իսկ ֆրանսերէն «Ռէվէյլ», որ դարձեալ Պէյրութ կը հրատարակուի, գիտել կուտայ.

— «Արդեօք Ազմին Պէյրութ եկած է այցելելու աւազուտքի գերեզմանատո՞ւնը ուր կը քնանան Լիբանանի նահատակները։

«Այս մարդը որ կախաղաններ բարձրացուցած է, կը սիրէ՞ զուարճանալ արիւնոտ յիշատակներով։

«Այն դարձուածքը զոր կ'առնէ իր Պէյրութ բնակութիւնը եւ տեսակցութիւնները զորս ան թերթերուն կուտայ, հանրային կարգը խանգարելու բնոյթ ունին։ Իր բնակութեան պէտք է վերջ մը տալ, ասպնջականութիւնն ու ազատամտութիւնը պէտք է վերապահուին միայն անոնց որոնք արժանի են։»

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ» տարեգիրքին 1927ի հրատարակութիւնը լոյս տեսաւ Թիֆլիսի մէջ, ռուսերէն լեզուով։ Կը պարունակէ լայն տեղեկութիւններ եւ նիւթեր Անդրկովկասի պետական-վարչական կազմակերպութեան եւ երեք հանրապետութիւններու կեանքին մասին։ Այս գրքով կարելի է ամփոփ գաղափար կազմել իւրաքանչիւր հանրապետութեան տնտեսական, արդիւնաբերական, գիւղատնտեսական, գիտական, հանրային եւ այլ բազմաթիւ խնդիրներու մասին։ Կը բաղկանայ 380 էջէ եւ կը պարունակէ 400 նկար եւ քարտէսներ։ Գինը՝ 10 ռուբլի։

ԻՋԵՒԱՆԻ (Հայաստան) Ջողազ գիւղին եկեղեցին փետր. 22ին վերածուեր է դպրոցի։ «Խ. Հ.» կը գրէ թէ ժողովուրդէն միայն երեք հոգի դէմ էին այս առաջարկին։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ խորհուրդներու 4րդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 6ին, Թիֆլիսի մէջ։ Հայաստանը պիտի ունենայ 80 պատգամաւոր, որոնց 72ը վճռական եւ 8ը խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով։

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, Ապրիլին սկիզբները պիտի տօնուի դերասան Վ. Փափազեանի բեմական գործունէութեան 25 ամեակը։

ԵՂԱ՞ԾԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵԼ ԹԷ ՆՈՐ ՈՒՂԻ ԸՆՏՐԵԼ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Քաղաքակրթեալ ժողովուրդներու մէջ սովորական երեւոյթ մըն է փոխադարձ օգնութեան սկզբունքի վրայ հիմնուած ընկերութիւններու (Sociétés de Secours Mutuels) *կամ Սնտուկներու կազմութիւնը: Անհատը, անկարող բարոյապէս կամ նիւթապէս պաշտպանուելու արկածներու, թշուառութեան, հիւանդութեան, ծերութեան եւ ուրիշ դժբախտութեանց դէմ, ապահովութիւն կը փնտռէ հաւաքական ուժին մէջ: Գործաւորներ, պաշտօնեաներ, արհեստակիցներ իրարու մօտ կուգան, միութիւն մը կը կազմեն համեստ, ամսավճար մը կ'ընեն, որպէս զի հիւանդութեան պարագային, առանց երկար բարակ ձեւակերպութիւններու, նիւթական անմիջական օգնութիւն մը ստանան կամ մահուան պարագային թիզ մը հող ունենան կամ յուղարկաւորութեան ծախքերը վճարուին եւայլն: Օրինակ՝ Ֆրանսացի մաս մը բժիշկներ կազմած են ընկերութիւն մը, որու իւրաքանչիւր անդամը* ամսական 12 *ֆրանք կը վճարէ, իսկ եթէ հիւանդանայ (որ եւ է հիւանդութիւն)* օրական 16 *ֆր. կը ստանայ: Ունին նաեւ ուրիշ ընկերութիւն մը, մահուան դէմ, ամսավճար չկայ, այլ, ամէն անգամ որ անդամ մը մեռնի, միացեալները* 5-10 *ֆր. վճարում մը կ'ընեն իրենց տարիքին համեմատ, որու հասոյթը անմիջական եւ ծանկագին օգնութիւն մը կը կազմէ մեռնող անդամի մը այրիին կամ որբերուն:*

Նման ընկերութեան մը կազմութիւնը թելադրած էինք, Բուժանքի *մէջ: Անոր անդամակցողները այն ապահովութիւնը պիտի ունենան թէ Թոքախտի պարագային, շաբաթներով եւ թերեւս ամիսներով բարենպաստ հաստատութեանց դուռը չպիտի բախեն խեղճուկրակ նպաստ մը ստանալու համար, այլ անմիջապէս պիտի գտնեն գումար մը որ թոյլ պիտի տայ իրենց ժամ առաջ դարմանումի սկսելու: Տարակոյս չկայ թէ որքան շատ ըլլայ անդամներուն թիւը, այնքան մեծ կ'ըլլայ նիւթական ապահովութիւնը: Ծրագրային մանրամասնութիւններու մէջ չենք ուզեր մտնել. սակայն կուտանք քանի մը ընդհանուր գիծեր:*

Ընկերութեան կ'անդամակցին որոշ շրջանի մը բոլոր Հայերը, քանի որ բոլորս ալ *քիչ-շատ ենթակայ ենք* Թոքախտի: *Անդամակցողները նախապէս* առողջ պէտք է ըլլան: *Իւրաքանչիւր անդամ ամէն ամիս համեստ վճարում մը կ'ընէ, օրինակի համար* 5 *ֆրանք: Ընկերութիւնը ամէն ջանք կը թափէ, առողջապահական դաստիարակութեամբ, բժշկական քննութիւններով եւ նոյն իսկ նիւթական օժանդակութեամբ, որպէս զի իր անդամները Թոքախտով չհիւանդանան: Ամէն անդամ որ անդամ մը հիւանդանայ, ընկերութիւնը ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ անոր անմիջական դարմանումին համար եւ կ'ապահովէ ծախքերը ժամանակի մը համար: Տարակոյս չկայ թէ որքան շատ ըլլան անդամները, այնքան մեծ կ'ըլլայ ապահովութիւնը: Կ'ենթադրենք որ եթէ* 1000 *անդամ ունենայ,* 5 *ֆրանք ամսավճարի փոխարէն, կրնայ* 5000 *ֆրանք երաշխաւորել իւրաքանչիւր հիւանդ անդամի:*

Ամփոփելով՝ ընկերութիւնը կը ջանայ 1.— Իր անդամները զերծ պահել Թոքախտէ, 2.— Ժամանակին երեւան հանել հիւանդները, 3.— Ժամ առաջ դարմանել զանոնք: Թոքախտի եւ առհասարակ ընկերային հիւանդութիւններու դէմ պայքարի հիմնական սկզբունքներն են ասոնք:

Դիտենք թէ առարկութիւններ եւ խոչընդոտներ չեն պակսիր այս տեսակ ծրագրի մը իրականացման դէմ:

Ոմանք պիտի առարկեն թէ ընկերութեան աջակցութիւնը պիտի սահմանափակուի միայն իր անդամներէն Թոքախտաւորուողներուն, իսկ միւսները դարձեալ անհոգ, անտէրական պիտի մնան: Բայց չէ՞ որ ընկերութեան կազմութիւնը նպատակ ունի ղեկավարութիւն ընծայել բոլորին *որ հնարաւոր ըլլայ: Անհողներուն, փորձանքը գալէն վերջ, կրնայ բարոյապէս օգնել, թերեւս նիւթապէս ալ եթէ իր միջոցները ներեն:*

Ուրիշներ պիտի ըսեն թէ Հայը աղքատ է, այլամերժ է, իրերօգնութիւնը իրեն անծանօթ է ու դժբախտութեան պարագային միայն ուրիշներէն օգնութիւն կը սպասէ. միւս կողմէ ցրուած է հայութիւնը, նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ, հետեւաբար ծրագիրը գործնական չէ ու դժուար է իրականացնել:

Սակայն միւս ժողովուրդներու մէջ ալ իրերօգնութեան զգացումը բնածին չէ եւ փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնները, մէկ օրէն միւսը չեն ծնած: Տնտեսական ուրիշ պայմաններ, փորձառութեան եւլն. ծնած են զանոնք: Ինչո՞ւ մենք ալ այդ ուղղութեամբ կամք չթափենք, մանաւանդ գաղութներու մէջ, ուր հայութիւնը ամբողջովին իր բախտին ձգուած է, շարունակ նպաստի սպասումին մէջ: Մեր առաջարկը առաջին քայլ մըն է այդ ճամբուն մէջ:

«Իրագործելի չէ այս առաջարկը, կ'ըսէ նաեւ Յառաջ, *թէ նիւթական եւ թէ մանաւանդ* հոգեբանական *տեսակէտով: ...Եթէ մէկը մըտի խորհիլ թէ օր մը Թոքախտ պիտի ըլլայ, եւ այդ ուղղութեամբ տանջէ իր միտքը, խնայողութիւն կատարէ, Թոքախտի* ենթականերու *ընկերակցութեան անդամագրուի, ապահովաբար պիտի հիւանդանայ* կասկածէն եւ մտավախութենէն:*»*

Լուրջ դիտողութիւն է, սակայն եղած է այն ըմբռնումով որ ծրագրուած ընկերակցութիւնը պիտի անդամագրէ մասնաւորաբար Թոքախտի ենթակաները: *Արդ ըսինք արդէն թէ* բոլորս ալ կրնանք *ունենալ այդ դժբախտութիւնը. հետեւաբար չպիտի ընտրուին մասնաւորաբար Թոքախտի* ենթակաները *(բառին բուն իմաստով), այլ ընդհակառակն պիտի ընդունուին միայն* առողջները: *Որով անդամագրուողները երաշխիք մը եւս պիտի ունենան թէ այդ միջոցին առողջ են: Մեր նպատակը չէ չափազանցել, վախցնել ու մտահոգութիւն պատճառել, այլ ընդհակառակն* զգուշացնել *եւ* յետ*ռատես դարձնել: Եւ այս փրոփականտի, դաստիարակութեան խնդիր է:*

Յառաջ *նիւթական տեսակէտով ալ անկարելի կը գտնէ այս առաջարկին իրագործումը եւ իր կողմէ կ'առաջարկէ «եղածը կեդրոնացնել», այսինքն Ֆրանսայի համար* 20—30 *մահճակալ ապահովել պապբենարանի մը մէջ (սանաթորիոմի մը մէջ) եւ կը յուսայ որ անոնց ծախքը տարեկան մօտ* 300,000 *ֆրանք կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել* Կարմիր Խաչի, Տիկնանցի, Աղքատախնամի, Բարեգործականի, Հայրենակցական *եւ նման միութիւններու եկամուտներուն մէկ մասը յատկացնելով այս գործին:*

Ենթադրելով որ 20—30 *անկողինը բաւեն ֆրանսահայ գաղութի պէտքերուն. լուրջ առարկութիւն մը ունինք այս առաջարկին դէմ: Այն որ հիւանդները գրեթէ միշտ դարմանումի պիտի դիմեն այն ատեն միայն երբ հիւանդութիւնը շատ յառաջացած է: Հետեւաբար կարեւոր գումար մը ի զուր պիտի վատնուի:*

Միւս կողմէ միաձայնութիւնը չունինք յուսալու թէ վերոյիշեալ միութիւնները պիտի ուզեն կամ պիտի կրնան ապահովել այդքան կարեւոր գումար մը: Անոնք ալ առաւելն կրնան եւ պիտի ուզեն օժանդակել *ծրագրուած ընկերակցութեան, բայց այդքան միայն:*

ԽՈՆԱՐՀ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

Ֆրանսահայ գաղութի կազմակերպման փորձերու ամլութիւնը շատերուն թելադրել տուած է աշխատանքի նոր ձեւ մը.— ջոջերու եւ եպիսկոպոսներու գործունէութենէն չսպասել որ եւ է շինարար արդիւնք, այլ մղել ժողովուրդը տեղական կազմակերպութիւններու, ապագային անոնց գործակցութեամբ կեդրոնական մարմին մը — հաստատուն եւ հեղինակաւոր — կարենալ ստեղծելու համար:

Այս մտածումը նոր չէ, սակայն ճիշտ է ու գործնական. աշխատանք պէտք է միայն լուրջ ու անվհատ: Այս տեսակէտէն հաւանաբար կրնայ գործնական օրինակ մը ծառայել Ալֆորվիլը, *ուր շուրջ* 250 *հայընտանիքներ — մօտ* 1500 *անձ — համախմբուած են:*

Հասարակական որ եւ է կազմակերպութիւն ստեղծելու անհրաժեշտ նախապայմանն է, խումբ մը մարդոց իրարու քով գալը եւ անոնց հանրային կեանքի մտահոգութիւնը: Երկինքէն կազմակերպութիւն չիջնար եւ ոչ ալ դուրսէն կ'ապսպրուի: Կազմակերպութիւնը չի ստեղծուիր մինչեւ որ անոր օգուտին համոզուած մարդիկ չհաւաքուին իրարու մօտ: Այս հաւաքումէն յետոյ է որ պիտի պարզուի աստիճանաբար եւ ճշտուի կազմակերպութեան բնոյթն ու տեսակը: Ալֆորվիլի մէջ առաջին հաւաքոյթը եղաւ 1926 *փետր.ի վերջերը: Հայրենակցի մը բաւական ընդարձակ, քիչ մը մութ ու ցած սենեակին մէջ,* 30—35 *հայրենակիցներ հաւաքուած էին, ուր որոշեցին կազմել միութիւն մը — Երիտասարդաց Միութիւնը — իւրացնելով այդ անունը ունեցող որ եւ է Միութեան մը սովորական ծրագիրը. աշխատիլ հայ ոգին վառ պահել, դաստիարակելով բարոյապէս, մտաւորապէս եւ ֆիզիքապէս հոյ երիտասարդները:*

Այդ օրէն տարի մը անցեր է, հրաշքներ չէ գործած այդ Միութիւնը, ամիսը մէկ կամ երկու անգամ կը կազմակերպէ լսարան, ունի Ակումբ մը՝ գիւղին հայ սրճարանը իր շատ աղքատիկ գրադարանով — հազիւ 15—20 *կտոր գրքերով: Գործնական աշխատանքները սանք են. ծրագրին մէջ ունի գիշերային դասընթացքներ հայագիտութեան եւ ֆրանսերէն լեզուի:*

Իր գործերու այս համեստութեան մէջ սակայն հպարտութիւն մը ունի ան — գիւղին այսօրուան միւս բոլոր կազմակերպութիւններու ծնողը ըլլալու հպարտութիւնը: Արդարեւ, իրմէ յետոյ էր որ իր գործերով հետաքրքրուողներու մէջ սկսաւ ապրիլ հանրային մարդը: Շատեր յիշեցին որ իրենք նախկին կուսակցականներ էին ու կազմակերպուեցաւ Դաշնակցութեան Ենթակոմիտէն առաջին օրէն իսկ 30է աւելի անդամներով: Մինչեւ հիմա ուրիշ կուսակցութիւն չկայ Ալֆորվիլի մէջ եւ հաւանաբար ասկէ վերջ ալ չըլլայ, տրուած ըլլալով այստեղի ժողովուրդի նկարագիրը: Ռամկավար երբեք չկայ, մէկը միայն նախկին վերակազմեալ հնչակեան, որ յամառօրէն կ'ուզէ պահել այդ անունը իր վրայ եւ չիւրացնել Ռամկավար անունը, պարզ անոր համար որ շատ ազայութիւն կը բուրէ ան: Կայ հօկը՝ Հայաստան երթալ ցանկացողներու խումբը՝ բաւական տաք եւ եռանդուն ակիզբները: Ալֆորվիլի մէջ նկատելի երեւոյթներէն մէկը ան է որ այս կազմակերպութիւնները երբեք լարուած չեն իրարու դէմ, իւրաքանչիւրը կ'ապրի իր կեանքը, առանց խանգարել, փորձելու ուրիշները: Շատ տեղեր հիւանդութեան վերածուած ատելութիւն չկայ հոս: Դաշնակցական մը Հօկի անդամի մը հետ կը տեսնուի բարեկամաբար եւ փոխադարձաբար:

Այսպէս ուրեմն, ժողովուրդը ինքնաբերաբար կը կազմակերպուէր առանց ազգային մարմնի մը:

Պատահական դէպք մը պատճառ եղաւ որ ազգային մարմին մը ունենալու պատրաստուած տրամադրութիւնները գործնական ձեւ առնեն: Քահանայի մը հոն հաստատուիլն էր այդ դէպքը: Կաթող. պատուիրակէն հանրագրութիւնով մը խնդրուեցաւ Ալֆորվիլի համար նշանակել այդ քահանան: Հանրագրութեան հետեւանք տրուեցաւ եւ կազմուեցաւ միւնոյն ատեն կաթող. պատուիրակի նշանակումով. աժամեայ թաղային մարմին մը: Առաջին գործը եղաւ գիւղին մէջ հայ եկեղեցի մը հիմնել: Վարձուեցաւ գիւղին ծայրը հայ տուն մը ամսական 140 *ֆրանքով, փլցուեցան ներսի պատերը, դուրսէն խորան մը շինուեցաւ, ու ծնունդի առաջին օրը, երկու մոմ, մէկ խաչ, մէկ աւետարանով, խորանի պատերէն դուրսի լոյսը թափանցող այդ անշուք անկիւնը տեղի ունեցաւ առաջին հայկական պատարագը: Հաւատացեալ ըլլալու պէտք չկայ. այդ պահէն որոշ յուզում ունենալու համար: Ֆրանսայի մէկ անկիւնը հայ գիւղի եկեղեցին, հայ գիւղի քահանան, հայ գիւղացիներով: Հին օրերուն կապուելու ի՜նչ ճիգ է այս:*

Աժամեայ այդ մարմինը ամիսուկէս միայն գործեց, իր կազմէն ոչ մէկը կ'ուզէր նշանակովի մարմնի մը անդամակցիլ ու անորոշեց կաթող. պատուիրակի հաւանութեամբ ժողովրդական ընտրութեան ձեռնարկել: Պատրաստուեցաւ 21 *տարեկանէն վեր եղածներու ցանկը:* 220 *անձերու անուններ պարունակող այդ ցանկը ունենալով անխուսափելիօրէն կարգ մը մոռացումներ, մօտաւոր գաղափար մը կուտայ Ալֆորվիլի հայ բնակչութեան թիւին վրայ —* 1500 *հոգի, տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր տղամարդի կապուած է մէկ ընտանիք* 5—6 *անդամներով:*

Ընտրութիւնները տեղի ունեցան փետր. 13*ին,* 120 *քուէներ միայն բերուած էին, ու քուէներու առաւելագոյն կարգով թաղային խորհուրդի անդամ նշանակուեցան եօթը անձեր: Նոր մարմինը երկու գլխաւոր հարցեր ունէր անմիջականօրէն լուծելիք. մէկը՝ եկեղեցիի շինութեան առթէն կատարուած անձնական փոխառութիւնները՝* 1500 *ֆրանք, վճարել, միւսը՝ մանկապարտէզ մը բանալ: Պալաքեան եպիսկոպոսն էր որ այս երկու խնդիրներուն ալ լուծումը տուաւ: Եկեղեցիի շինութեան ատեն խոստացած ըլլալով ծախքերը հոգալ, թաղային խորհուրդին երկու անդամով յանձնեց* 1000 *ֆրանք, մնացածն ալ մօտ ատենէն յանձնել խոստանալով: Իսկ մանկապարտէզի բացումը ուղղակի անոր թելադրութեան եւ օգնութեան միջոցաւ յաջողեցաւ: Կրթական խորհուրդը ստանձնեց բոլոր ծախքերու պատասխանատուութիւնը, վարձեց մանկապարտիզպանուհին, նստարաններու շինութիւնները հոգաց, մանուկներու խաղալիքները հայթայթեց եւայլն: Վաղը՝ ի հարկէ երբ տնտեսական տագնապը կը վերջանայ, տեղացին կարելիութիւն կ'ունենայ այդ բեռան մեծագոյն մասը ինքը կրելու: Շաբաթ մըն է միայն մանկապարտէզի բացուիլը, արդէն* 21 *մանուկներ, ֆրանսական վարժարանէն ելլելով հոն կը յաճախեն, մօտ ատենէն, այս թիւը կրնայ կրկնապատկուիլ, որովհետեւ գիւղին մէջ* 60-70 *կը հաշուըուին* 4-8 *տարեկան պզտիկները: Շէնքին անյարմար դիրքը, հեռաւորութիւնը ինչքան ալ դժուարութիւններ ըլլան, հայ ծնողքը, մանաւանդ Ալֆօրվիլ բնակողը չկրնար զաւկին զլանալ հայ կրթութիւնը: Ընդհալ օրուան Երիտասարդաց միութեան հանդէսին մէջ սիրուն անակնկալ մը եղաւ, հազիւ* 3-4 *օր մանկապարտէզ գացող հինգ տարեկան աղջկայ մը հայերէն արտասանութիւնը: Այս արդիւնքը անպայման գիտեն գնահատել Ալֆօրվիլցիները:*

Վերը յիշուած միութիւններէն եւ ազգային մարմնէն զատ, Ալֆօրվիլի մէջ կան Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Զափահաս Որբերու Միութեան մասնաճիւղը՝ որոնց առաջինը 60էն աւելի անդամներ ունի, իսկ երկրորդը 30ի մօտ: Իրենց մէջ աշխատանքի բուռն տրամադրութիւն եւ փափաք կենալով հանդերձ, չեն կրնար իրենց առաւելագոյն արդիւնքը դուրս տալ, պարզ անոր համար որ բաւարար չափով ղեկավար ուժեր չունին իրենց մէջ: Այդ երկու մասնաճիւղերու Փարիզի կեդրոններուն աւելի ուշադրութիւնը եւ հետաքրքրութիւնը Ալֆօրվիլով, անպայման գովելի արդիւնք կրնայ տալ:

Այս տեղեկութիւններէն ինչպէս կերեւի, Ալֆօրվիլի մէջ հայ հասարակական աշխատանքը տանելու անհրաժեշտ բոլոր գործօնները կան, յաւ հիմերու վրայ դրուած: Կը բաւէ որ գոյութիւն ունեցող իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն, յարատեւ եւ տաք կերպով, իր ծրագրի նպատակները իրականացնել աշխատի: Կազմակերպութիւններու արժէքը՝ իրենց գործն է, ոչ թէ ծրագիրը եւ ոչ ալ իրենց գոյութիւնը: Անուանական գոյութիւններու հետ հաշտուող տրամադրութիւնները պէտք է մեռցնել հոգիներու մէջէն ու անոր տեղ արտայայտուող դժգոհանքը դնել, քանի գործ ու աշխատանք չկայ:

Ալֆօրվիլի մէջ կը պակսի միայն մէկ տեսակի կազմակերպութիւն, որ գործունէութեան ընդարձակ եւ անսահման դաշտ մը ունի՝ հայ Համագործակցական — որու մասին, ուրիշ առթիւ:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով:

ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 17 Մ[illegible]

Մօտաւորապէս 3—4 [illegible] ի վեր Սուրիահայ կեանքը [illegible] րած վիճակ մը կը ներկայ[illegible] Հասարակ ժողովուրդը իր հ[illegible] եւթեւէն կը վազէ, ու հազիւ կ[illegible] իր ընտանիքին ապրուստը հ[illegible] թայթել տքնաջան աշխատ[illegible] մը վերջ: Ղեկավար տարրե[illegible] մէջ ո՛չ մէկ նշոյլ գործու[illegible] գործունէութեան. ամէն մ[illegible] փարած է իր անձնական գործ[illegible]

Ողբացեալ Վ. Վարդապետեան[illegible] սպանութենէն ասդին [illegible] կան ժողովը լռած է: Կաթողիկ[illegible] արդէն իսկ կեանքէն ձանձրացա[illegible] վերջնապէս քաշուած է Հալէպի [illegible] մենաստանը: Պէյրութի ժողովր[illegible] դը ձգուած իր բախտին, կ[illegible] այն ոճրածին հրէշներ[illegible] պատճառ դարձան իր կեա[illegible] դովման:

*** Այս տարի Վարդանան[illegible] չտօնուեցաւ պէտք եղած հան[illegible] սաւորութեամբ, իբրեւ համա[illegible] գային նուիրական տօն: Միթ[illegible] բերու ընկերակցութիւնը իր շ[illegible] նակին մէջ սարքած էր հան[illegible] մը: Անդամ ու անդամուհի[illegible] գատ ներկայ էին եւ վրան[illegible] դաքի հայութենէն բազմութ[illegible] մը: Օրուայ բանախօսներն [illegible] Տրէզեան քահանայ եւ Բ. [illegible] կոչեան: Առաջինը պարզելով [illegible] նին կրօնական իմաստը, շեշ[illegible] հայ եկեղեցականի յաղթական[illegible] հոգին եւ անընկճելի հաւա[illegible] Եղան արտասանութիւն, մեն[illegible] պատշաճ օրուայ տօնին: Միթ[illegible] բեւեռքի Որբ. Ընկ. Նուագախում[illegible] նուագեց հայկական եւ եւրոպ[illegible] կան ընտիր եղանակներ:*

Ու ժողովուրդը մեկնե[illegible] տեսնելէ վերջ այն կենդանի [illegible] կերը որուն մէջ Ղեւոնդ [illegible] խաչը ձեռքին Վարդանը կը [illegible] ռէր:

*** «Նոր փիւնիկ»ի անաս[illegible] դադարումով սուրիահայութ[illegible] պաս մը մնաց առանց մամու[illegible] Բայց ուրախ ենք որ քանի[illegible] անձնուէր երիտասարդներ իրե[illegible] պահանջը տեսնելով, երկու շաբ[illegible] թէ ի վեր սկսած են հրատարա[illegible] «Ազդակ» երկօրեայ թերթը [illegible] րուն երեւումը մեծ խանդավ[illegible] ռութեամբ ընդունուեցաւ: Ընթե[illegible] ճելի կամք պէտք է իրապէս [illegible] քան նեղ միջոցներով անձնա[illegible] թերթ մը հրատարակելու համա[illegible] Սուրիոյ մէջ, յաջողութիւն [illegible] յարատեւութիւն կը մաղթենք [illegible]*

*** Մարտի առաջին կիրակ[illegible] ամբողջ Սուրիոյ մեծ քաղաք[illegible] րուն մէջ մեծ խանդավառ[illegible] թեամբ տօնուեցաւ Միթ. [illegible] Որբ. Ընկ. Դ. տարեդարձը: [illegible] րութի մէջ ընկերութեան ըն[illegible] ձակ սրահը ծայրէ ի ծայր [illegible] էր: Անդամ-անդամուհիներէ զ[illegible] ներկայ էր վրանաքաղաքէն մ[illegible] բազմութիւն մը: Եղան բանա[illegible] սութիւններ, մեներգ, արտասա[illegible] նութիւններ: Ընկերակցութեան [illegible] նուագախումբը կ'ամբողջէր [illegible] գէսին փայլը իր նուագած հ[illegible] կական եւ եւրոպական ընտիր [illegible] ղանակներով: Ժողովուրդը մեկ[illegible] ցաւ մեծ խանդավառութեա[illegible] տեսնելով որ իր յոյսերը պար[illegible] չեն եւ որբերը կը պատրաստ[illegible] իբրեւ հայութեան օգտակար [illegible] լալու կոչուած անհատներ:*

Միթ. Արեւ. Որբ. Ընկեր[illegible] ցութիւնը մասնաւորապէս [illegible] օրերս եռանդուն գործունէութի[illegible] կը ցուցնէ: Նորընտիր վարչու[illegible] նը գործի ձեռնարկած է մեծ [illegible] գեւորութեամբ: Գիշերային [illegible] սերը կը շարունակուին աւելի [illegible] նաւոր կերպով շաբաթը երե[illegible] անգամ: Այսպէսով մեծ գո[illegible]

թիւններ կը տրուին ուսման ծարաւ երիտասարդներու, առնելու հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն ու թուաբանութեան դասեր։ Անկաժ գիշերային դասերու յաճախողներու թիւը կը հասնի 40-ի եւ յոյս կայ որ հարիւրի բարձրանայ։ Ծառայութեան յանձնախումբը իր գործերը առաջ կը տանի։ Այն որբերը որ բաւականաչափ արհեստ գիտեն եւ նիւթական պակասէն չեն կրնար գործիքներ ունենալ, կը ստանան [illegible] կողմէ, պայմանաւ որ Ծառայութեան յանձնախումբը նախ հաստատէ թէ այդ պարոնը պէտք ունի։ Անգործ որբերուն միշտ գործ կը հայթայթուի։ Թուի կը յուսանք թէ որբերու ընկերակցութիւնը պիտի ըլլայ ապագայ այն մեծ կազմակերպութիւնը, որուն պէտքը մեծապէս զգալի է հայ ժողովուրդին մէջ։

* * Թէպէտ շատ քիչ, բայց դժբախտաբար դեռ կան ամէնէն սրբութիւն պղծող եւ ամէնէն ստոր աստիճանի հասած պատանիներ, որոնք առանց խպնելու կ'աշխատին խառնակութիւններ առաջ բերել ընկերակցութեան մէջը, ինչպէս երեւան ելաւ վերջերս որբերու ընկերակցութեան 4րդ տարեդարձին առթիւ տրուած հանդէսի ընթացքին։

Երեք փողոցային սրիկաներ խմիչքի մը քաշուած կը քարկոծէին տանիքը, հանդէսը խանգարելու միտքով։ Մէկը ձերբակալուեցաւ եւ երկու օր բանտարկուեցաւ։ Այս ողորմելիները կը մոռնա՞ն արդեօք թէ որ եւ է մէկուն վնասելէ առաջ, հայ որբին եւ ժողովուրդին կը վնասեն։

Երանի թէ այսքանը ըմբռնելու գլուխ ունենային...։

ԿԱՐՕ ԲԵՐԴԱԿՑԻ

ԲԱՆՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

Երկու տարիէ ի վեր Ռընօի գործարանը կ'աշխատէի, ինքնութեան թուղթս փոխելու համար տուի մեր գրասենեակը։ Տասը օր վերջ գիս գործէ հանեցին «օտարական ես» ըսելով։ Դեռ ինքնութեան թուղթս ինծի չեն յանձնած. «չկայ» կ'ըսեն։ Հիմա արդէն մէկ ամիսը անցաւ, բայց դեռ թուղթի կը սպասենք։ Կինս նոր ելած է, թուղթին վրայ «աշխատաւոր» կը գրէ, բայց ի՞նչ օգուտ. ուր որ գնաց գործի չեն առներ։ Եւ մենք կը սպասենք չեմ գիտեր ինչո՞ւ։

Հոս մօտաւորապէս 40 տուն հայեր ենք։ Հազիւ տասը հոգի գործի են, այն ալ միշտ վախի մէջ թէ այսօր-վաղը մեր բախտին պիտի արժանանան։ Գործազրկութեան նպաստ բաշխելու համար հազարումէկ նեղութիւն կը պատճառեն եւ կամ բնաւ չեն տար շատ անգամ։ Բնակարանի վկայականին չեն հաւնիր, կամ ձեր ունեցած դրամները կերէք եւ վերջը եկէք, կ'ըսեն, կամ ամուսնութեան վկայական կ'ուզեն։ Վերջապէս «հարամ» կ'ընեն իրենց տալիք դրամը։

Ամէն տուն 2-3 երախայ կայ։ Ֆրանս. դպրոց կ'երթան, իրարու հետ եւ իրենց ծնողքին հետ ֆրանսերէն կը խօսին. մինչեւ տասը չեն կրնար համրել հայերէն։ Տախտակէ խրճիթներու մէջ կ'ապրինք. ջուր չունինք. անձրեւի կը սպասենք որ երեսնիս լուանք։ Հողը անտէր է վարձք չենք տար։ Ո՛ր եւ է հիւանդութիւն շատ շուտ կրնայ մեզ փճացնել։ Որովհետեւ ես միշտ «Յառաջ»ը կը ստանամ, ինծի կը հարցնեն թէ «ի՞նչ պիտի ըլլանք։ Ո՞ւր են այն հայ մեծերը որ ազգին անունով մեզ կը դիմեն, դրամ տուէք, զինուոր տուէք» ըսելով, ո՞ւր են անոնք։ Կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւններ կան, մեզի պաշտպանող չկայ»։ Ի՞նչ ըսեմ. ես ալ քեզի կը հարցնեմ, յարգելի խմբագիր։

Այլեւս մեզի պէտք չունի՞ն հայ ազգին մեծերը, ինչո՞ւ մեզ չեն պաշտպաներ։ Մենք ոչ դրամ կ'ուզենք եւ ոչ ալ ուրիշ ողորմութիւն, մեզի գործ թող ճարեն։ Կ'ըսեն թէ գործազրկութիւնը վերջ գտաւ։ Ճիշդ է. քանի որ օտար գործաւոր չմնաց գործարանները։ Մեր վիճակը հասկնալու համար մեր վիճակին իյնալու է։

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Իսի-լէ-Մուլինօ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԿՈՄԻՒՆԻՍՏՆԵՐԸ

Վերջերս Անդրկովկասի մէջ տեղի ունեցաւ կուսակցական մարդահամար մըն ալ։ Ըստ այդ վիճակագրութեան, Անդրկովկասի մէջ արձանագրուած են 65 հազար 738 կոմունիստ, որոնց 23,685ը՝ թեկնածու։

Վրաստանի մէջ կը գտնուին 17,583 կոմունիստ եւ 11,518 թեկնածու, Ատրպէյճանի մէջ՝ 19,657 կոմունիստ եւ 8,542 թեկնածու, (Բագուի մէջ՝ 15,631 կոմունիստներ եւ 4707 թեկնածու), Հայաստանի մէջ 4812 կոմունիստ եւ 3725 թեկնածու։

Համաձայն այս թիւերուն, Վրաստան աւելի կոմունիստ է քան Ատրպէյճան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

Մարտկոչի մէջ, աշխատակից մը հետեւեալ թելադրութիւնը կ'ընէ, ռուս-խորհրդային համայնագիտարանի 5րդ հատորին հրատարակութեան առթիւ, որ ունի 50,000 բաժանորդ.—

Մենք, Հայերս, մինչեւ այժմ չենք ունեցեր եւ չունինք ո՛ր եւ է համայնագիտարան։ Այն միակ հատորը, որ Հ. Առաքելեանը հրատարակեց 15 տարի առաջ, ի հարկէ լուրջ նշանակութիւն չի կրնար ունենալ։ Ուրիշ փորձեր, գոնէ մեզ, յայտնի չեն։ Մինչդեռ հայ ընթերցողը շատ ու շատ մեծ պէտք ունի նման ձեռնարկի մը։ Ի հարկէ, 30-40 հատորնոց համայնագիտարանի մասին այժմ երազել անգամ կարելի չէ. բայց համեստ համայնագիտարան մը, գէթ 10 մեծադիր հատորներու սահմանին մէջ, կրնանք ունենալ։ Անշուշտ պիտի առարկեն գործի ծանրութեան մասին։ Որովհետեւ անհրաժեշտ է վերամշակել ահագին քանակութեամբ բառամթերք, անհրաժեշտ է գլուխ պատռել բացատրութեանց հայացման վրայ, անհրաժեշտ է համապատասխան մասնագէտ գրողներ հրապարակ բերել։ Այդ բոլորը ժամանակ եւ մարդ կը պահանջեն։ Նիւթականի մասն ալ դժուար հարց է, որովհետեւ համայնագիտարանը հրատարակելը անշուշտ խոշոր դրամական միջոցներ կը պահանջէ։ Մենք կը կարծենք որ Հայաստանի Պետական Հրատարակչականը ստանձնելով նախաձեռնութիւնը, կրնայ բաժնետիրական ընկերութիւն մը կազմել հայկական համայնագիտարանը իրականացնելու համար, այնպէս, ինչպէս Մոսկուայի մէջ կազմուած է յատուկ բաժնետիրական ընկերութիւն։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Պ. Ժաք Սէյտու «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ խօսելով իտալեւսերպ վէճին մասին, կը գրէ.

Խնդիրը միայն Թիրանայի դաշնագրին եւ Ալպանիոյ մէջ Իտալիոյ խաղալիք դերին մասին չէ, այլ աւելի ընդարձակ է։ Վերջին միջադէպը ցոյց տուաւ թէ մեծ պետութիւնները հասարակաց քաղաքականութիւն մը պէտք է վարեն Պալքաններու մէջ։ Երբ քարտէսի մը վրայ նայելու նեղութիւնը քաշենք, պիտի տեսնենք թէ պատերազմէն ետք ի՛նչ մեծ փոփոխութիւններ կրած են դանուբեան աւազանի եւ պալքանեան երկիրները։ Օրինակ, Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ հողերը կրկնապատկուած են, կցումովը բոլորովին սերպ եւ ռումէն ծագում ունեցող ժողովուրդներու, որոնք սակայն վարժուած էին ուրիշ վարչութեան մը եւ որուն կլանումը շատ դիւրին չէ. ասկէ առաջ կուգան ներքին քաղաքական ահագին դժուարութիւններ։ Ասկէ զատ, հին սահմաններու քանդումը, տնտեսական ընդհ. անկարգութիւն առաջ բերաւ. նոր պետութեանց շուրջ մաքսային ցանկապատեր բարձրացուեցան։

Աւստրեւհունգարիան ամբողջական միութիւն մը կը կազմէր. անոր քայքայումին առաջ բերած տնտեսական անկարգութիւնները արգելք կ'ըլլան այդ երկիրներու զարգացման։

Եթէ մեծ պետութիւններէն իւրաքանչիւրը տարբեր քաղաքականութիւն մը հետապնդէ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ոչ միայն տնտեսապէս չեն բարգաւաճիր անոնք, այլ եւ արգելք կ'ըլլան խաղաղասիրական ոգիի զարգացումին անոնց մօտ։

Ահա՛ այս կէտին վրայ է որ Ֆրանսա երկար ատենէ ի վեր յստակ տեսաւ եւ առողջ դատեց։ Ուժ տուաւ Փոքր Համաձայնութեան, որովհետեւ անիկա խաղաղութեան եւ տոկունութեան գրաւականներ կը թուէր տալ։

Ֆրանսա աջակցեցաւ Աւստրիոյ եւ Պուլկարիոյ՝ իրենց վերականգնումի ճիգերուն մէջ։ Թէ՛ Վիեննայի եւ թէ Սոֆիայի մէջ հասկցած են թէ Ֆրանսա բոլորովին անշահախնդիր քաղաքականութիւն կը հետապնդէ։ Եթէ Հունգարիոյ հետ յարաբերութիւնները լաւ չեղան, պատճառը ինքն էր. կեղծ թղթադրամներու խնդիրը եւ այդ առթիւ մաճառ կառավարութեան բռնած դիրքը բնաւ չէին դիւրացներ ֆրանսական կառավարութեան ջանքերը։ Վերջապէս, Հելլէններն ու Սերպերը գիտեն այն ջանքերը զոր թափեցինք, իրար բաժնող դժուարութիւնները լուծելու համար։

ԴԷՊԻ ԱՆԱՏՈԼՈՒ

Օտար ճարտարագէտներու խումբ մը Անատոլու մեկնած է, քննելու համար այն տեղերը ուրկէ երկաթուղի պիտի անցնի։ Մեկնող ճարտարագէտները կը գործեն ի հաշիւ շուէտական եւ պելժ խմբակներուն, որոնք երկաթուղի շինելու մենաշնորհն ունին։

Մօտ օրէն նոր խումբեր պիտի մեկնին Տիարպէքիր եւ ուրիշ շրջաններ։ Այսպէսով, 40 ճարտարագէտներ մեկնած պիտի ըլլան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԵՂԴՈՒԱԾ՝ ԵՐԲ ԿԵՐԱՅԷՐ.— Շաբաթ առտու կանուխ, բանուոր մը որ կ'աշխատէր Թուրնէյլ գետափին վրայ, տեսաւ որ կրաղիւսի տապրակներուն ետին, կիսափուլ նաւակի մը տակ երկնցեր է մարդ մը։ Կարծեց թէ կը քնանայ։ Ջուզեց արթնցնել, սակայն շուտով հասկցաւ որ մարդը երբեք չպիտի արթննար։ Ջուանով մը խեղդուած էր, հաւանաբար քնացած պահուն՝ իր ընկերներուն կողմէ, որոնք ուզած են կողոպտել զինք։ Զոհը Ալճերիացի մըն է։

ԲԵՐԱՆ-ԲԱՑ.— Ոստիկանները Պօվէի մէջ կը ձերբակալեն Իտալացի մը, Նավիլօ, որուն վրայ կասկածներ կային թէ Լօքուվիլի մէջ (Ուազ) գլուխը ջարդելով սպաննած է ծերունի մը, կողոպտելու համար զայն։ Հարցաքննութեան պահուն, ոչ միայն խոստովանեցաւ իր ոճիրը, այլ նաեւ պատմեց թէ ի՛նչպէս սպաննած է իր հայրը Իտալիոյ, եւ հրդեհներ պատճառած է Ուազի մէջ։

ՊԱՐ ԵՒ ՈՃԻՐ.— Կը ցնծա՛յ Ռէօմիւր փողոցը։ Իրիկո՛ւն է, պայծառ իրիկուն, եւ խոշոր լուսնկայ մը, աստղերը թափած ժամացոյցի մը պէս, փողոցին բերնէն կը նայի ցնծութիւններուն։ Ժամը ութն է։ Աղջիկները կը թրթռան ու կ'օրօրուին երգեհոնիկի մը եղանակով։ Յանկարծ երեք զօրաւոր ապտակ համերգին կուտան վայրենի թօն մը։

Հին դատապարտեալ մը, Տիւպուա, կատաղօրէն կ'ապտակէր իր սիրուհին, զոր լքած էր շաբաթէ մը ի վեր։ Աղջիկը, բնականաբար գտած էր, նոր բարեկամ մը, դեռ ժամանակ չկորսնցուցած։ Ու այդ բարեկամը, եկաւ եւ կեցաւ Տիւպուայի առջեւ։ Տիւպուա եւ «նոր բարեկամը», Միլօ, որ երաժիշտն էր խումբին, փողոց ելան։ Տիւպուա բերնով օրհնեց, ձեռքով ապտակեց հակառակորդը, որ կը պատրաստուէր պատասխանելու, երբ ատրճանակը սարսեց զինք։ Միլօ ինկաւ եւ արիւնով ծեփեց գետինը, մինչդեռ Տիւպուա սուրաց փողոցներն ի վար։

Դէմն ելան ոստիկանները, որոնց դէմ տնկեց ատրճանակը։ Զէնքը չբանեցաւ։ Այն ատեն մէջն մինակ կատաղի պայքար մը սկսաւ, հասաւ ամբոխն ալ և այս վայրագ էժտէհարը կապեցին։

Շիտակ բանտ։

ԿՈՄՍՈՒՀԻԻՆ ՄԱՀԸ.— Գաղտնի ոստիկան մը ֆրանսական սահմանագլուխին վրայ ձերբակալեց կին մը, որ Զուիցերիայէն կը հասնէր։ Կինը իտալացի կոմսուհի մըն է, Լուիկօ տի Կամօսթա, որուն դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած էր։ Կոմսուհին, գլխու ցաւ մը պատրուակելով, գաւաթ մը սուրճ ուզեց։ Խմելէն քանի մը վայրկեան վերջ, գետին փռուեցաւ դողդղալով։ Բժիշկ մը քննեց եւ տեսաւ որ թունաւորուած է։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր մեռաւ քանի մը վայրկեան յետոյ։ Գրպանէն գտնուեցաւ թուղթի կտոր մը, որուն մէջ կը գտնուէին թունաւոր փոշիի հետքեր։ Հաւանական է որ այդ փոշիով թունաւորեց ինքզինք։

ՀՐԷՇ ՄԱՅՐԸ.— Փա-տը-Քալէի մօտակայ գիւղի մը մէջ Լուիզ Տրէհ, 20 տարեկան, ծնած էր իր ամուսինը, որուն հետ կոիւ կ'ընէր շարունակ։ Անցեալ շաբաթ զաւակ մը կ'ունենայ եւ առտու մըն ալ, խեղճ երախային գլուխը կառքի մը փայտերուն զարնելով, կը սպաննէ զայն։

Երախան 14 օրուան էր։

ԽԻՂՃԻՆ ՁԱՅՆԸ.— Բրօզէ ապրանք կը փոխադրէր վաճառատունի մը հաշւոյն։ Առտու մըն ալ 1500 ֆր. գանձեց եւ մտածեց ուտել այդ դրամը, փոխանակ իր տիրոջ յանձնելու։ Կերաւ ու կշտացաւ, քովը մնաց 120 ֆր.։ Յանկարծ խիղճին ձայնը սկսաւ պոռալ ականջին, երբ ստամոքսին ձայնէ մարած էր արդէն։ Ձայնը կ'ըսէր. «Մնացածը տար դրէ եւ կախէ ինքզինքդ»։ Այդպէս ալ ըրաւ, եւ գնաց կախել ինքզինք Սէն-Բիւքիւֆայի անտառին մէջ, կաղնիի մը ճիւղէն։

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ.— Լիմօժի գործարաններէն մէկուն մէջ բանուոր Վիքթօռիս Սանթոս կը նորոգէր սրահի մը ձեղունը, երբ յանկարծ անիւները սկսան դառնալ, եւ անիւի մը կաշին, որ քովէն կ'անցնէր, կայծակի ուժգնութեամբ զինք նետեց դիմացի պատին։ Խեղճ բանուորին գլուխը ջարդուեցաւ եւ ուղեղը ծեփուեցաւ պատին վրայ։

ԻՆՔ ԻՐ ԳՆԴԱԿՈՎ.— Ֆիլիպէի մէջ անծանօթ մը ատրճանակով կը յարձակի Պ. Մանուէլ Թէրզեանի վրայ եւ չորս անգամ կը կրակէ։ Գնդակը կը հանդիպի Թէրզեանի վիզին եւ արիւնլուայ կը ձգէ գետին։ Ոճրագործը կը սկսի փախչիլ, ոստիկանները կը հալածեն զայն։ Ոճրագործը, վազած պահուն, երբ կ'աշխատէր ատրճանակը դնել պատեանին մէջ, յանկարծ կրակ կ'առնէ, ինք ալ կը վիրաւորուի եւ կ'իյնայ գետին։ Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ ոճրագործը, որ կը կոչուի Տանչօ Զէֆիրով։

ԿՈՄՍՈՒՀԻԻՆ ՍԷՐԸ.— Շաբաթ, ժամը 4ին, երբ Պուլօնի ճեպընթացը Կար տիւ Նօռէն ճամբայ կ'ելլէր, ատրճանակի երկու հարուածներ լսուեցան Ա. կարգի վակոններէն։ Ճեպընթացը կանգ առաւ։ Ոստիկանները վազելով հասան։ Շքեղ հագուած կին մը եւ այր մը փռուած էին վակոնին մէջ։ Կնոջ ձեռքին մէջ դեռ կը ծխար ատրճանակը։ Երկուքն ալ զգայազիրկ վիճակի մէջ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Կինը կը կոչուի կոմսուհի Ալիս տը Եանզէ, զաւակն է Շիքակոյի հարուստ դերդաստանի մը։ Շիքակոյի մէջ կը ծանօթանայ Կոմս Եանզէի հետ եւ կ'ամուսնանայ։ Ափրիկէի մէջ կը հանդիպի Ռէյմընտ Ուօլթըր ավ Թրէֆֆըրտի, կը սիրահարի եւ կը դժտուի ամուսինին հետ։ Վերջերս Թրէֆֆըրտ կը թուի որ այլեւս ձանձրացած, կ'ուզէր վերադառնալ Լոնտոն, իր ծնողքին մօտ, տեղի տալով իր հարուստ ընտանիքին անդամներուն թելադրանքին։ Հաւանական է որ այս բաժանումին պատճառով կոմսուհին խօսքը տուած էր ատրճանակին։ Կիրակի օր, երբ քիչ մը գտան իրենց գիտակցութիւնը, չուզեցին բանալ իրենց գաղտնիքը։ Երկուքն ալ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցան։ Իրենց վիճակը դեռ ծանր է։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Եօնուս պէյի ետեւը անցնելով, քարտուղարը՝ Ցոյնի շեշտով եւ բաւական բարձր պոռաց.

— Զաքարիա Փթօլէմայիս։

Երիտասարդը ետ դարձաւ, շուրջը փնտռեց տեսնելով որ նորէն կանչող չկայ, արագօրէն սրճարան մտաւ։

Եօնուս զայն աչքէ չէր հեռացուցեր։

— Ամէն մէկս՝ ուրիշ սեղանի մը շուրջ, ըսաւ իր քարտուղարին. իրար չենք ճանչնար։ Թուրքը սրճարան մտաւ եւ ճիշդ երիտասարդին ետեւը՝ սեղան մը ընտրեց։

Ահմէտ կէս շրջան մը ըրաւ եւ գնաց նստաւ Զաքարիա կոչուած մարդուն սեղանին շուրջ, [illegible] մը ապսպրեց, գրպանէն թաշկինակը հանեց, ճակատը սրբեց եւ յունարէն շշնջաց.

— Ո՞րքէ կուգաք...

Իր դրացին չհասկցաւ սակայն, կամ այնպէս ձեւացուց. Ահմէտ ինքնիրեն ըսաւ.

— Ֆրանսերէն գիտնալու է. բայց եթէ այս լեզուով շարունակեմ, պիտի սկսի կասկածիլ։

Այն ատեն Եօնուսի դառնալով հայերէն լեզուով անոր ըսաւ.

— Կրնայի՞ք ինծի լուցկի մը տալ։

— Կը ներէք, պատասխանեց պաշը պօզուքը, անգլիերէն չեմ գիտեր։

Երիտասարդը որ մինչեւ այն ատեն չէր շարժած, սկսաւ խնդալ յետոյ, քաղաքավար կերպով. գրպանէն տուփ մը լուցկի հանեց եւ հրամցուց Ահմէտին որ շնորհակալութիւն յայտնեց եւ անոր հարցուց.

— Հա՞յ էք, պարոն։

— Ո՛չ պատասխանեց երիտասարդը, Թուրք եմ։

— Անշուշտ բարի Թուրք մըն էք, բայց ընդհանրապէս Թուրքերը չեմ սիրեր ես։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ ամբողջ իմ ընտանիքս ջարդեցին։

— Ո՞ր տեղացի էք։

— Տրապիզոնցի։

— Ֆրանսա՞ ապաստանած։

— Ստիպուած. հո՛ն, մահուան դատապարտուած եմ։

— Մարսէ՞յլ կը բնակիք։

— Ո՛չ, Փարիզ։

— Հո՛ս, մարդ չէ՞ք ճանչնար։

— Շատ։ Առեւտրական շըրջանակի մէջ, շատ յարաբերութիւններ ունիմ, կրնայի՞ ձեզի օգտակար ըլլալ։

— Ցոյնի մը հասցէն կ'ուզէի գիտնալ։

— Մարսէյլի բոլոր Ցոյները կը ճանչնամ։

— Ստիպողական յանձնարարութիւն մը ունիմ Յոյն առեւտրականի մը, որ Միխալօփուլօ կը կոչուի։

— Բայց այդ անունով շատ մարդ կայ։

— Ասոր փոքր անունը Կոստանդին Միշէլ է, կորկոտի գործ կ'ընէ։

Ահմէտ՝ պահ մը մտածել ձեւացուց եւ ըսաւ.

— Կոստանդին Միխալօփուլօ՞. այդ անունը ծանօթ է ինծի. կ'ուզէ՞ք ձեր հասցէն տալ ինծի. վաղուընէ առաջ ձեր ուզած տեղեկութիւնը պիտի կրնամ քաղել։

Երիտասարդը՝ յայտնի կերպով նեղուած՝ պատասխանեց։

— Մարսէյլէն կ'անցնիմ կ'երթամ, այս իրիկուն իսկ մեկնիլ կ'ուզէի. բայց եթէ պէտք ըլլայ կը կենամ։

— Պանդոկ չէ՞ք իջած։

— Ո՛չ, առաջին անգամն է որ այս քաղաքը կուգամ։

— Կ'ուզէ՞ք որ իմս ձեզի ցոյց տամ, Ռոմ փողոցին մէջ, երկու քայլ անդին։

— Հաճոյքով։

— Պահ մը յետոյ կ'առաջնորդեմ ձեզ։

Քառորդ ժամ մը եւս հոն մնացին, յետոյ, երիտասարդը ուզեց հաշիւը մաքրել, բայց կեղծ Հայը այնքան պնդեց ինքը վճարելու որ տեղի տուաւ։

Ահմէտ պանդոկ առաջնորդեց իր ընկերը որ ֆրանսական անունով մը արձանագրուեցաւ. Շառլ Տիւվալ, 21 տարու, ուսանող, Ալժէր քաղաքէն։

Իրարմէ բաժնուելէ յետոյ, Ահմէտ գնաց գտաւ Եօնուս պէյը, որ արդէն իրենց հետեւած էր։

— Կը վախնամ որ ըսաւ, քարտուղարը, սխալ հետքի մը կը հետեւինք. Շառլ Տիվալ անունը տուաւ, ուսանող։

— Ի՞նչ, կուզէիր որ իր բուն անո՞ւնը տար։

— Կրնար Թրքական կամ յունական անուն մը առնել։

— Բաւական մը արդէն ինքզինքը մատնեց, ըսաւ Եօնուս, երբ քանըպիէի վրայ իր անունը պոռացի նոյն ինքն մահապարտ Զաքարիա Փթօլէմայիսն է զոր կը փնտռենք։

— Վրաս պարտք դրաւ Միխալօփուլօ անունով մէկու մը հասցէն գտնել։

— Ապացոյց մը եւս որ ծագումով Ցոյն է։ Տեղեկութիւն տուր այդ Միխալօփուլօին մասին. գիտեմ ո՞ւր կարելի է գտնել անոր հասցէն. եկուր հետս։

* * *

Երեք ժամ յետոյ, Ահմէտ Ռոմ փողոցի պանդոկին մէջ երիտասարդ Տիւվալին կը յայտնէր ուզուած հասցէն։ Պարոն Կոստանդին Միխալօփուլօ կը բնակէր Լիէօթօ հրապարակը։

(Շար.)

Թեանց կողմնակից են, կը կարծեն թէ այսպիսի քննութիւն մը պիտի խանգարէ ուղղակի բանակցութիւնները:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Սերպիա պատրաստ է դիւանագիտական բանակցութիւններ կատարել Հռոմի հետ՝ արտաքին Նախարար Փէրիչի Սքուփչինայի մէջ ըրած յայտարարութեանց հիման վրայ:

ԱԼՊԱՆԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՍԵՐՊ ՍԱՀՄԱՆԸ ?

Պելկրատէն Մարտ 28 Թուականով ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Ալպանացի պահեստիներու մասնակի զօրաշարժին հետեւանքով, ընդ ամէնը 2000 զինուորէ բաղկացած չորս դասակարգեր դրօշի տակ կանչուեցան եւ Եուկօսլաւ սահմանագլուխը ղրկուեցան: Զինուորական բեռնաբարձ ինքնաշարժեր ամէն օր Թիրանայէն զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն զօրաշարժի կեդրոնները, մանաւանդ դէպի հիւսիսային սահմանը:

Շքոտրայի շրջակայ դիրքերը արագօրէն կ'ամրացուին: Վերջերս Վալոնա ցամաք հանուած բազմաթիւ լեռնային թնդանօթները մարտկոցներ Շքոտրա փոխադրուած եւ Թարապոշի վրայ տեղաւորուած են: Կորիցայի փողոցներուն մէջ փակցուած թռուցիկներ կ'ըսեն թէ իտալական դիւանագիտութիւնը Ալպանիան պիտի փրկէ Եուկօսլաւ վտանգէն:

⁂ Աթէնքի «Էլէֆթէրօս Վիմա» Թերթին Թիրանայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Արտաքին Նախարարը հաղորդեց ինծի թէ Ալպանիա շարժման մէջ դրած է պահեստիներու տասներկու դասակարգեր՝ խնայողական պատճառներով ջնջուած ոստիկան-զօրքին տեղը գրաւելու համար: Դրամի եւ ռազմանիւթի պակասը լուրջ պատճառներ են՝ ցոյց տալու համար թէ Ալպանիա չէր կրնար միտքէն անցընել Եուկօսլաւիոյ դէմ յարձակում մը կազմակերպել: Ալպանիոյ պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն թէ իտալացի սպաներ կը հրամայեն ալպանեւսերպ սահմանին վրայ տեղաւորուած թնդանօթներուն:

3 ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 22,500 ՕՏԱՐ ՄԵԿՆԱԾ

Գործազրկութեան տագնապը մեղմացնելու համար կառավարութեան ձեռք առած միջոցները այն արդիւնքն ունեցան, որ օտար երկիրներէ նոր բանուորներ գրեթէ չեն գար այլեւս:

Մինչեւ 1926ի վերջը Ֆրանսա մտնող օտար բանուորներու թիւը աւելի բարձր էր, քան մեկնողներունը: Օրինակ, Դեկտեմբեր 25էն Յունուար 1, մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսա հասած էին 989 օտար բանուորներ, իսկ մեկնած՝ 739: Սակայն, 1927ի սկիզբէն ի վեր համեմատութիւնը կը փոխուի եւ մեկնողներու թիւը կ'աւելնայ: Յունուար 1էն 8 Ֆրանսա մտան 687 օտար բանուոր, իսկ իրենց տեղերը մեկնեցան 1,028 հոգի. 10էն մինչեւ 15՝ 559 հոգի մտան, 2035 մեկնեցան, Յունուար 22ին՝ այս թիւերն էին 339 եւ 2136: Յունուարի վերջը եկողներու թիւն է 146, մեկնողներունը՝ 2293: Փետրուարէն սկսեալ շաբաթական առաւելագոյն 20 հոգի Ֆրանսա մտած են եւ միջին հաշուով 2000 հոգի մեկնած. Մարտ 19ին մուտք կը հաշուուէր միայն 10 հոգի, իսկ մեկնում՝ 1885:

1927ի սկիզբէն մինչեւ Մարտ 20 Ֆրանսայէն մեկնող օտար բանուորներու ընդհանուր թիւն է 22,500 հոգի. մինչ նոյն ժամանակամիջոցին մէջ Ֆրանսա մտած են միայն 3000 հոգի:

ՖՐԱՆՍԱ եւ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Սօֆիայի ֆրանս. նոր դեսպան Հանրի Քանպօն Պորիս Թագաւորին ներկայացուց իր հաւատարմագրերը: Այս առթիւ դեսպանը վեր հանեց Պուլկարիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ յարաբերութեանց անկեղծութիւնը եւ շեշտեց թէ պուլկար ժողովուրդը ո՛րքան բարեացակամ է եւ կը յարգէ իր միջազգային յանձնառութիւնները:

Թագաւորը իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ պուլկար ժողովուրդը երբեք չէ դադրած ճշմարիտ հիացում եւ բարեկամութիւն զգալէ հանդէպ ֆրանս. ազգին: Պուլկարիա իր համեստ միջոցներով կ'աշխատի Ֆրանսայի եւ միւս քաղաքակիրթ ազգերուն պէս՝ տեւական խաղաղութեան մը հաստատումին համար:

Բոլոր պուլկար թերթերը այս առթիւ վեր կը հանեն ֆրանքօ-պուլկար բարեկամութիւնը եւ յոյս կը յայտնեն թէ ֆրանս. դիւանագիտութիւնը իր ազդեցութիւնն ու հմայքը գործ պիտի դնէ՝ խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար Պալքաններու մէջ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԶՕՐ. ՊՈՏՐԷՐՕ

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակիցը տեսակցած է Պելկրատի իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօի հետ: Թղթակիցը հարցուցած է թէ ո՞րոնք են այն պատճառները, որ դրդեցին Մուսօլինին ահազանգ հնչեցնելու Սերպիոյ զինուորական պատրաստութեան մասին:

Դեսպանը պատասխանած է թէ ալպանեւսերպ սահմանի բնակչութեան մէջ կը վխտան քոմիթէճիները, որոնք սովորաբար խաղաղ գիւղացիներ են, սակայն շահէ եւ ռազմասիրութենէ դրդուած՝ ի հարկին վտանգաւոր տարրեր կը դառնան: Այս տարրերուն շնորհիւ է որ երկու տարի առաջ սերպ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ բերաւ ալպանական ներկայ կառավարութեան վարչապետ Ահմէտ Զօկուն: Այս գարնան սկիզբը այն տպաւորութիւնը ունեցանք, որ նման շարժում մը պատրաստուելու վրայ է: Իտալական կառավարութիւնը, որ պետութեանց հաւանութեամբ քաղաքակրթիչ մեծ գործի մը ձեռնարկած է Ալպանիոյ մէջ, չուզեր, որ իր ջանքերը խանգարուին մշտակայ խռովութիւններով: Եթէ Մուսօլինի ահազանգը հնչեցուց, ոչ թէ աղէտ առաջ բերելու, այլ զայն արգիլելու համար էր:

Ռուս սպաներու դպրոց Սերպիոյ մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ցարական բանակի հին աւանդութիւնները կենդանի կը պահուին տարագրութեան մէջ եւս, ու շարունակ նոր սպաներ կը պատրաստուին: Ո՛չ միայն Վրանկէլի նախկին բանակին սպաներուն մեծ մասը չեն ցրուած, այլ շատ մը զինուորներ կը շարունակեն իրենց ծառայութիւնը Եուկօսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ բանակներուն մէջ:

Ենթասպայից երկու վարժարաններ, որոնք պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն անմիջապէս յետոյ հիմնուած էին, տակաւին կը շարունակուին եւ դեռ նոր շրջանաւարտ եղան հարիւր երիտասարդ սպաներ, որոնք Եուկօսլաւ բանակին մէջ առնուեցան, պահելով հանդերձ իրենց ռուսական հպատակութիւնը:

Այս ենթասպայից դպրոցները, որոնց ուսուցիչներէն շատեր Փեթրօկրատի նախկին վարժարանէն են, գործակցութեան տիպար մըն են: Ուսանողները երկու խմբակներու բաժնուած են, կէսը կ'աշխատին վեց ամիս, մինչ միւս կէսը կ'ուսանին, աշխատողներու վաստկած դրամով: Վեց ամիսը լրանալէ վերջ, ուսանողները գործաւոր, իսկ գործաւորները ուսանող կը դառնան: Դասընթացքը կ'աւարտի չորս վեցամսեայէն: Ուսանողները հիմա աւելի մեծ խանդավառութիւն եւ աշխատասիրութիւն ցոյց կուտան, քան երբ իրենց ծնողները կ'օգնէին: Այս կարգի երկու դպրոցներ կան, որոնց անուններն են «Տօն» և «Խրիմ»:

Գալով զինուորներուն, բազմաթիւ զօրագունդեր կարելի եղած է պահել: Ասոնք գումարտակներով կ'աշխատին Պուլկարիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ ածխահանքերուն, ջաղացքներուն եւ արտերուն մէջ: Տարին քանի մը անգամ համազգեստ կը հագնին եւ մարզանքի կ'երթան, պատրաստուելով այն օրուան, ուր պոլշեւիկեան վարչաձեւը տապալելու պիտի կանչուին:

Յեղափոխութենէն ազատուած ցարական զօրագունդերու 72 դրօշակներ Պելկրատի ռուս եկեղեցիին մէջ պահուած են եւ գիշեր ցորեկ մարդ կը հսկէ անոնց վրայ, կը վերջացնէ «Շ. Թրիպիւն»ի թղթակիցը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը Թուրանականութեան մասին 1 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'իթալի, Քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ իթալի:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻՔ-ԹԱՔ գաւեշտը

ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճաշ-պանտ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ: Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, արձանագրուած կամ ոչ, իրենց անդամատետրերով միասին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին՝ 80 Rue Charles-Chefson:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իվրիի թաղամասին արձանագրուած եւ չարձանագրուած Դաշնակցականները 3 Ապրիլ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet. կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Դաշնակցական ընկերները, յառաջիկայ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8.30ին, Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը: Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի Rue Republique 63, սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատ. միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 63 Rue République սրահին մէջ:

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ եւ շրջակայ գիւղերու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին Ա. խորհրդակցական ժողովի, կազմելու համար «Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը», 2 Ապրիլ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, «Պիւռօ տըԹապա»յի կից սրահը:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Կը խօսի դերասան Մարութեան Հայ Թատրոնի պատմութեան շուրջ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Տարօն Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին Հ. Յ. Դ. նախկին գրադարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ «ԴՐՕՇԱԿ,,Ի ԵՒ «ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Ս. Պ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Թաւրիզ, Տքթ. Ա. Գ.— Ստացանք 4 տոլար:

Իսսէլ, Ղ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Վօ-ան-Վօլէն, Օ. Զ.— Ստացանք 42 ֆրանք:

Տէսին, Գործ.— Ստացանք 315 ֆրանք:

Սէն Շամօն, Վ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Նէօյի-լը-Ռուա, Ս. Մ.— Ստացանք 10 ֆրանք:

Սէն Շամօն, Ս. Ա.— Կը խնդրուի 10 ֆրանք ղրկել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էսկիշէհիրցի Արթին Հաճի Արթինեան որ Իզմիրի աղէտէն յետոյ փարիզ մեկնած է: Գրել՝ Stephan Artinianի 10 Rue des Trois Frères St-Chamond (Loire):

— Բնիկ Մարզուանցի փայլածու Գրըմեան, քոյրը Թագուհի Գալըբաքճեան եւ որդիները Սեբուհէ, Միհրան, Գրիգոր, Աստուր, եւ Մարիամ ամուսնացած: 1923ին Մարսէյլէն Գանատա մեկնած են:

Գրել՝ Légionnaire Krémian Agob 2e Etr. 1e Bat. 1e Compen subsistance à la 32 Section de C. O. A. Méknès Maroc:

— Կը փնտռուի Օշականցի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է: Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի: Իմացնել՝ Յառաջի վարչութեան:

— Պօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Պետրոս եւ Աստուր, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին: Լուր տուողին 100 փր. նուէր: Դրել՝ Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc):

— Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օննիկ Պօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր: Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր: Իմացնել՝ Sarkis Ghazarianի Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère): Կը խնդրուի ուրիշհայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ
29 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 90
Թրք. ոսկի	» or	115 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100 հատը	Léva	18 30
Տրախմի »	Drachme	32 —
Լիր »	» Lire	117 [illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 [illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	490 [illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	17 [illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90 [illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	305
» II	»	190 —
» III	»	160 —
Ոսմնլի երկթղ.	Lots turcs	155 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10...)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ 1927

31 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 299 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱՅԴ Է

Երեւանի կոչնակը փրփրեր է մեր կիրակի օրուան խմբագրականէն, ուր պարզելով «Ներգաղթի առեւտուր»ին խեղկատակութիւնները, կը պահանջէինք այդ գործը «կազմակերպել այնպէս ինչպէս վայել է ո՛ր եւ է իշխանութեան»:

Այս առթիւ, միեւնոյն գծին վրայ կը դնէ նաեւ ռամկավարները, որոնք այս օրերս տարօրինակ համարձակութեամբ մը կը պահանջեն այն ինչ որ «Դաշնակ»ները,— բանալ դուռները: Եւ այս՝ իբրեւ պարտքը խորհրդային իշխանութեան, «որ յաջորդն ըլլալով ցարական կառավարութեան, պատասխանատու է 1914—1917ի Տաճկահայաստանի դատարկման»:

Մէկդի դնելով ռամկավարներուն նոր «ելոյթ»ը, որ կրնայ պարզ արկածի մը արդիւնք ըլլալ եւ ոչ թէ կանխորոշ եւ հաստատ ծրագրի մը, քննենք մեր մասը:

Առաջին անգամ չէ որ մենք որոշ հարցեր կը դնենք Ներգաղթի առթիւ, եւ պատասխանի կը սպասենք: Ի՞նչ է մեր բածը.—

1. Ո՛ր եւ է իշխանութիւն իրաւունք չունի դուռները փակելու հարազատ ժողովուրդի զաւակներուն առջեւ:

2. Իրաւունք չունի սակարկութիւն կատարելու այդ ժողովուրդին հետ:

3. Իրաւունք չունի խտրութիւն հաստատելու, զանազան չօկերու կամ փոկերու քմահաճոյքին կապելով Ներգաղթը: Ո՛վ որ ուզէ, պէտք է կարենայ հայրենիք երթալ:

4. Իրաւունք չունի, դուռները բանալէ առաջ, կամ բանալու համար, պայման դնել որ զանազան կտակներ եւ նուէրներ իրեն յանձնուին, կամ գաղութները նախ փող ճարեն, որպէսզի ափ մը հող ստանան:

Ասոնք տարրական սկզբունքներ են: Եւ եթէ խորհրդային իշխանութիւնը տարբերութիւն ունի քաղքենի-դրամատիրական իշխանութիւններէն, ինչպէս կը պնդէ, պէտք չէ անընդհատ կրկնել տայ սովորական ճշմարտութիւններ:

Ի՞նչ կը պատասխանեն մեզի.— Տեղ չկայ, դրամ չկայ. դումարներ տուէք որ ճահիճները չորցնենք, վճարեցէք փոխադրութեան ծախքերը, ապահովեցէք վեց ամսուան ապրուստը:

Կարճ խօսք,— Տուէք որ տանք:

Եւ այս՝ 1921էն ի վեր:

Արդ, կարելի՞ է կառավարութիւն կոչել օրկան մը, որ այս պայմանները կը դնէ իր վարած ժողովուրդին թափառական զաւակներուն առջեւ, այն ալ ճակատագրական պահու մը: Մեր Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցն անգամ, որ տասնոցներով կը պահուի, այդպիսի տրակոնեան եւ շուկայիկ պայմաններ չէ առաջարկած, ամէնէն դժնդակ օրերուն: Հարցուցեր ենք եւ միշտ պիտի հարցնենք.— Երեւանի մէջ բազմած իշխանութիւնը Սիթրօէնի գործարանի վարչութի՞ւն է, թէ կայսերական կալուածներու մատակարարութիւն: Հայաստանը տիպար ագարա՞կ է, թէ այս ժողովուրդին հայրենիքը:

Տե՞ղ չկայ, — սուտ են: Թող պրպտեն իրենց վիճակագրութիւնները եւ պիտի գտնեն բազմաթիւ ամայի գիւղեր, կամ Ի փնաս հայ գիւղացիներուն սարքուած զետեղումներ: Ենթադրելով որ ատոնք ալ վիճելի են, ինչո՞ւ չեն մշակեր ազգային քաղաքականութիւն, գոնէ այնքան որքան վրացի կամ թաթար պոլշեւիկները:

Եթէ գաղութները պառակտելու, կամ Անգլիոյ հանքագործները եւ Չինաստանի յեղափոխականները խրախուսելու համար սպառած եռանդին մէկ տասներորդը յատկացնեն հայ ժողովուրդի վիճակին բարւոքման, ապահովաբար ոչ Նախիջեւանը կը թրքանայ, ոչ ալ Հայաստանի ժողովուրդը գաղթելու կը հարկադրուի: Եթէ իսկապէս աշխատաւորական քաղաքականութեան հետեւին, ոչ տասնեակ հազարաւոր հայ աշխատաւորներ գործարաններու մէջ կը մաշին, ոչ ալ անոնց զաւակները օտարութեան մէջ կը հալին:

Յանցանքը մերը չէ, եթէ մենք որոշ դեր կուտանք Երեւանի վարիչներուն, իսկ անոնք ոչ տէր կ'ըլլան, ոչ իսկ լսել կ'ուզեն:

Եւ աւելին,— փոխանակ բուն հարցը շօշափելու, կը ձգնին միտքերը պղտորել փողոցային զրպարտութիւններով:

Այդ կարգէն է Նանսէնի ծրագրին ձախողման խնդիրը: Մէկ տարիէ ի վեր, կը յամառին Դաշնակցութեան վերագրել այդ ձախողման մեղքը, եւ երբ չենք զիջանիր պատասխանել այդքան գռեհիկ սուտի մը, կը կարծեն թէ յաղթանակը տարած են: Ա՛յնքան կարճ է իրենց յիշողութիւնը որ, կը մոռնան թէ տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, Մարտ 2ին, իրենց հաստատութիւններէն մէկը, իրենց իսկ թերթին մէջ երկարօրէն կը պարզէր Նանսէնեան փոխառութեան ձախողման պատմութիւնը, պացուցանելով թէ տրուած երաշխաւորութիւնները «անբաւական» էին, թէ Հայաստանը «դուրս կը մնար ամէն օրէնքէ, յանչս դաշնակից պետութեանց եւ Ազգերու Ընկերութեան»:

Իրենք՝ հինգ տարիէ ի վեր հանդիսաւորապէս մեղուցեր, թաղեր էին Դաշնակցութիւնը: Ինչպէս կ'ըլլայ որ թաղուած մեռել մը կը յաջողի վիժեցնել միջազգային փոխառութիւն մը, Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առջեւ, այնքան զօրաւոր պաշտպաններ եւ անձնուէ՛ր փոխառուներ ունենալով հանդերձ...

Դեռ չվերջացուցինք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԵՕՔ ԱՌԱՋԻ՞ՆՆ Է...

Արտակ Դարբինեան, անդամ ռամկավար կեդր. վարչութեան, յանկարծակիի եկեր է, իմանալով թէ իրենց նախկին ընկերը, Պելժիոյ «փառք եւ պարծանքը», որ Հայաստան ղրկուած էր Բարեգործականի կողմէ, հարիւր հազար ֆր.ի ապրանք եղեր է: Կարդանք իր իսկ շարադրութիւնը.

— «Անցեալ Սեպտեմբերին ճարտարագէտ Մ. Միհրդատեանց Բարեգործականի կողմէ երկու ամսով Հայաստան կը ղրկուի շինարարական խնդիրներով: Մօտ վեց ամիս անցնելէ յետոյ իմացանք թէ Պ. Միհրդատեանց Հայաստանի կառավարութեան հետ բանակցելով որոշած է Նուպարեան քլինիքի եւ Մարկոսեան արհեստագիտական վարժարանի շէնքերուն տեղը, պատրաստած է անոնց յատակագիծները. ապա կրթական գործավարութեան հետ խօսելով կարգադրած է նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց կողմէ Երեւանի մէջ հիմնուելիք դպրոցին խնդիրը:

«Ուրեմն երկու շէնքերու տեղը որոշելու, անոնց յատակագիծները պատրաստելու, եւ Դպրոցասէրի դպրոցին մասին խօսելու համար պէտք է եղեր մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Փարիզէն Երեւան:

«Եթէ սխալ չեն մեզ հասած տեղեկութիւնները, Պ. Մ. Միհրդատեանց իր ճամբորդական ծախքերէն զատ ստացած է ամսական 100 տոլարին, եւ յետոյ՝ ան երկուքի փոխարէն հինգ ամսուայ ընթացքին հազիւ կրցած է վերջացնել իր ընելիքը:

«Ըսել է հիւանդանոցի մը եւ դպրոցի մը տեղը որոշելու եւ անոնց յատակագիծներ պատրաստելու համար ծախսուած է մօտ 100,000 ֆրանք:

«Ահա թէ ինչու ըսինք մշուշի մէջ կը մնայ Բարեգործականի շինարարական գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ: Լրագրական այս հատուկտոր տեղեկութիւնները իրական գործ մը արձանագրելէ աւելի կը մատնանշեն երթեւեկներ, ձեւականութիւններ եւ շռայլ ու անհարկի ծախքեր. իրողութիւն մը որ չի համապատասխաներ Աղաթոն պէյի տասնաբանեալի պահանջած խնայասիրութեան:

«Արդեօք անհրաժե՞շտ էր երկու պարզ շէնքերու յատակագիծը պատրաստելու համար Փարիզէն Երեւան ղրկել ճարտարապետ մը:

«Արդեօք Երեւանի ճարտարապետները այդ մասին պիտի չկրնայի՞ն գոհացում տալ Բարեգործականին:»

Արդեօք առաջին մասնաւոր առաքելութի՞ւնն է այս, եւ առաջին հարիւր հազա՞րը: Որքան գիտենք, երկու տարի առաջ ալ նման «միսիա» մը ճամբայ հանուեցաւ, պայմանագիր մը կնքելու համար, եւ պատկառելի գումար մըն ալ այդպէս հալեցաւ:

Նո՛ր արթնցան մեր «ուլջամիտ» բարեկամները...

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ.— Իջեւանի շրջանին Սեւ գիւղին մէջ ժողովուրդին նախաձեռնութեամբ եւ միջոցներով պիտի շինուի դպրոց մը: Անոնք քաղաքէն կանչած են ճարտարապետ մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ կացութիւնը բարւոքած

«Թան» կը գրէ.— Սուրիայէն հասած լուրերը գոհացուցիչ են: Հանդարտութիւն եւ խաղաղութիւն կը տիրէ կեդրոնին մէջ, Հալէպ, Դամասկոս, ինչպէս նաեւ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ: Սուլթան Աթրաշի կողմնակիցները Ազրաք ապաստանած են եւ չեն համարձակիր այլեւս գրաւուած հողամասին մէջ երեւալ եւ անգործութեան մատնուած են: Ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է այն խաղաղասիրական պահանջներուն վրայ, որոնք ներկայացուած են մարզպան Պ. Փօնսօի: Մարզպանը այս առաջարկները յիշած է կառավարութեան տալիք իր տեղեկագրին մէջ:

Բացի Սուրիոյ ներքին անդորրութենէն, արտասահմանի մէջ գործող ընդդիմադիր կուսակցութիւնները եւս իրենց գործունէութիւնը մեղմացուցած են: Սուրիա-Պաղեստինեան կոմիտէի ներկայացուցիչները, որ Ժընեւի մէջ առիթ չէին փախցներ յարձակելու համար Ֆրանսայի եւ անոր սուրիական քաղաքականութեան վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին հրատարակեցին յայտարարութիւն մը, որ, եթէ անկեղծ է, ցոյց կուտայ թէ մեծ փոփոխութիւն կատարուած է իրենց քաղաքականութեան մէջ:

Գահիրէ հաստատուած այս կոմիտէն միշտ իր բարոյական օժանդակութիւնը տուած էր ապստամբութեան: Իր Տեղեկատու Դիւանը թերթերն ու արտաքին նախարարութիւնները բառին իսկական առումով կ'ողողէր արտառոց գրականութեամբ մը: Իր թռուցիկները կը շրջէին ամէն կողմ՝ Արեւելքի մէջ, Եւրոպա, նոյն իսկ մինչեւ երկու Ամերիկաներու խորերը, իր յերիւրանքներով փորձելով գրգռել սուրիական եւ հանրային կարծիքը: Երբ նկատի ունենանք այս կոմիտէի անցեալին մէջ կատարած թշնամական դերը, եւ իր վերջին յայտարարութիւնը, կը սպասենք որ գործերը յաջորդեն խօսքերուն: Անհրաժեշտ է քաջալերել զիրենք՝ իրենց խաղաղասիրական քաղաքականութեան մէջ, որովհետեւ այդ կը պահանջէ թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ Սուրիոյ շահը:

Իր յայտարարութեան մէջ Սուրիա-Պաղեստինեան կոմիտէն կ'ըսէ թէ պատրաստ է ընդունելու ամէն լուծում որ Ֆրանսան պիտի առաջարկէ, պայմանաւ որ սուրիական բաղձանքներուն համապատասխանէ: Ֆրանսա ուրիշ նպատակ չէ ունեցած եւ այդ է պատճառը որ պաշտօն տուած է մարզպան Պ. Փօնսօի լայն քննութիւն մը կատարել՝ հասկնալու համար ֆրանս. հոգատարութեան ենթակայ այս ժողովուրդին իսկական բաղձանքները, վերջնական ծրագիրը ներկայացնելէ առաջ:

Սահմանադրութեան նոր ծրագիրը պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան վաւերացման: Ի՞նչ պիտի ըլլայ նոր Սահմանադրութեան ոգին: Անցեալի փորձէն օգուտ պիտի քաղուի՞ նոյն սխալները չկրկնելու համար: Իսկապէս պատասխանատու գործ է ատիկա, քանի որ կոչուած է Արեւելքի մէջ Ֆրանսայի հմայքին պահպանումը երաշխաւորել: Նոր սխալներ գործելէ պէտք է զգուշանանք, ապա թէ ոչ Ֆրանսան Սուրիոյ հետ գժտեցնելու մէջ շահ ունեցողները կրկին պիտի քաջալերուին եւ պիտի վերսկսին իրենց դաւերը: Ֆրանսա պէտք է գծէ սահման մը, որուն մէջ Սուրիացիները ազատ ըլլան գործելու, առանց մեր միջամտութեան՝ մանրամասնութեանց մէջ:

Բացի քաղաքական խնդիրներէ, անհրաժեշտ է լուծել նաեւ դատական հարցը:

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Անգլիական դեսպան Լորտ Քրիւ արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար Ֆիլիփ Պերթըլօի հետ տեսակցեցաւ իտալեւսերպ վէճին մասին: Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները այսօր համաձայն են թեթեւօրէն փոխելու համար ալպանեւսերպ սահմանին վրայ քննութիւն կատարելիք մարմնի պաշտօնի բնոյթը: Նոր կարգադրութեան համաձայն, զինուորական մասնագէտներէ բաղկացած ստուգիչ մարմինը պաշտօնի վրայ պիտի մնայ, մինչեւ որ շահակից երկիրներու յարաբերութիւնները բոլորովին բարւոքին:

Ասկէ զատ, Ֆրանսա եւ Անգլիա որոշած են նպաստաւորել Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները: Այս ձեւով ընդ առաջ գացած կ'ըլլան նաեւ այդ երկու երկիրներու բաղձանքին, քանի որ Իտալիա կը փափաքի կարգ մը դիւրութիւններ ստանալ Սլովենիոյ իր քաղաքացիներուն համար, փոխարէն Սերպիոյ պահանջած կարգ մը մեղմացումները մտցնելով Թիրանայի դաշնագրին մէջ:

∴ «Տէյլի Նիւզ»ի Լուկանոյի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ տագնապը չէ հանդարտած, ընդհակառակը երթալով աւելի կը սաստկանայ: Իտալական կառավարութիւնը ոչ միայն կարելի, այլ հաւանական կը նկատէ խիստ մօտ ապագային զինուորական միջամտութիւն կատարել: Թղթակիցը կը շեշտէ որ պատերազմական Նախարարութիւնը մտադիր է շարժման մէջ դնել հինգ դասակարգեր: 20էն 27 տարեկան բոլոր Իտալացիները արտօնուած չեն երկրէն մեկնելու:

Պելկրատէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սերպ կառավարութիւնը իր կարգին մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրած է Ալպանիոյ զօրաշարժին վրայ, իտալացի սպաներու հրամանին տակ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ ԼՈՒԻՃԻ ԼՈՒՑՑԱԹԻԻ

Հռոմէն Մարտ 29 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Իտալիոյ նախկին վարչապետ և ծերակուտական յայտնի հայասէր Լուիճի Լուցցաթի յանկարծամահ եղած է:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ պետական ծախքով:

Հանգուցեալը ծնած էր 1841 Մարտ 1ին վենետիկ, որով 86 տարեկան էր:

Աւարտած է փատուայի համալսարանը: 1862ին աւստրիական կառավարութիւնը վտարեց զինք վենետիկէն՝ կոնտոլավարներու արհեստակցական միութիւն մը կազմած ըլլալուն համար: Միլանօի մէջ քաղաքական տնտեսագիտութեան ուսուցիչ կարգուեցաւ: Համալսարանի փրօֆէսէօրութենէն վերջ երեսփոխան ընտրուեցաւ: 1921ին երբ ծերակուտական ընտրուեցաւ, արդէն 52 տարիէ ի վեր երեսփոխան էր:

Շատ գործօն դեր կատարած է իտալիոյ հանրային կեանքին մէջ. հիմնած է ժողովրդական դրամատուններ, գործակցական ընկերութիւններ ու ելմտական ճիւղին մէջ իբր անվիճելի հեղինակութիւն մը, վճռական ազդեցութիւն գործած է իտալիոյ տնտեսական կեանքին վրայ:

1910 Մարտին վարչապետ եղաւ եւ տարի մը մնաց այդ պաշտօնին վրայ: Հինգ անգամ ելմտական նախարար եղաւ: Դեռ 1926ին իտալական պարտաթուղթերուն մասին իր ըրած կարգադրութեան շնորհիւ էր որ լիրէթը աննախընթաց բարձրացում ունեցաւ: Իտալիա մեծ կորուստ կ'ունենայ իր մահով:

Լուցցաթիի մահով հայ ազգն ալ կը կորսնցնէ իր վաղեմի եւ ազնիւ բարեկամներէն մէկը, որ ամէն առթիւ պաշտպանած է հայկական դատը՝ ըլլայ խորհրդարաններու բեմէն, մամուլի կամ միջազգային հաւաքոյթներու մէջ:

ՁԵՂԾԱՐԱՐ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (16 Մարտ) յօդուածագիր մը կ'առաջարկէ պայքարիլ գիներու յաւելման եւ զեղծումներու դէմ եւ կը յայտնէ.— Իմանշալուի Համագործակցականին հաշուեքննութեան ընթացքին, երեւան ելաւ 1400 րուբլիի զեղծում մը: Քննութենէն յետոյ վարչութիւնը Թախանձագին կը խնդրէր քննիչէն, որ «մնացածն ալ քաշխէ եւ լմննայ»: Անշուշտ, վարչութիւնը այս խնդրանքը կ'ընէր, նկատի առնելով որ քննիչը այս անգամ կին մըն էր, եւ կարելի էր ազդել անոր «թոյլ լարերուն»:

Համաձայն քննութեան, 1926ի Յուլիսին, նոյն զեղծարարին կողմէ իւրացուած էր 300 րուբլի: Երկու ամիս յետոյ, նոյն մարդը իւրացուցած էր 875 րուբլի: Վերջին անգամ նոյն հերոսը աւելի մեծցուցած է քսակը, 1105 րբլ., իսկ նոր ընկեր մը միեւնոյն ժամանակ կ'առնէ 280 րուբլի:

Եւ այսպէս, միշտ համաձայն կատարուած քննութեան, 1925—1926 առեւտրական տարուան ընթացքին, Համագործակցականը ունի իբրեւ շահ 177 րուբլի:

Ինչո՞ւ. որովհետեւ վարչութիւնը չէ պատժած զեղծարարները, այլ քաջալերած է:

«Հո՛ս է թաղուած շան գլուխը», կը պոռայ յօդուածագիրը, որ տխուր գոյներով եւ սրտի ցաւով կը նկարագրէ զեղծումները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

6. «ԿԱՊՈՅՏ ՋՐԱՆՑՔՆԵՐԻ ԵՐԿԻՐԸ»

Հայաստանի ժողովուրդները սովի, մերկութեան, տգիտութեան եւ զարհուրելի ախտերու ճիրաններէն ազատելու համար, ճիշտ է որ արմատական միջոցներ պէտք են։ Առոնց շնորհիւ պիտի ապահովուի անոր ֆիզիքական գոյութիւնը, եւ գոնէ ժամանակաւորապէս պահպանուի անոր քանակական մեծութիւնը։ Այս տարրական ճշմարտութեան մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ։

Ամբողջ խնդիրը այն է թէ՝ Հայաստանի ժողովուրդին վիճակը ներկայ պայմաններուն մէջ, գոնէ մասամբ թեթեւցնելու համար ի՛նչ միջոցներու պէտք է դիմել, ի՛նչ կորով պէտք է սպառել։ Բանի Հայաստանի մէջ կը մնան խորհրդային կարգերը, քանի մեր երկիրը մէկ միջոց է միայն Ռուսերու եւ անոնց այսօրուայ բարեկամներուն համար՝ այդ խնդիրն է կարեւորագոյնը, ուստի եւ այդ ալ պէտք է ըլլայ խորհրդային Հայաստանի վարիչներուն հոգն ու ուշադրութեան կեդրոնը։

Հայաստանը կքած է հողի սակաւութենէն, անոր ժողովուրդը կը ձգտի, եւ պատրաստ է ամենաթեթեւ հարուածէն իսկ պայթելու։ Իսկ միեւնոյն ժամանակ Հայաստանի մէջ դեռ եւս կան հարիւր հազարաւոր տեսիադին անմշակ հողեր եւ անապատներ։ Զարմանալի չէ՞, ընդամէնը 30,000 քառ. վերստ տարածութեամբ երկիր մը, համեմատաբար պատկառելի ազգաբնակչութեամբ, դեռեւս խոշոր տարածութիւններ ունի անմշակ։

Թերեւս, առարկեն Հայաստանի պայմաններուն անծանօթները, այդ ձեր ըսած անմշակ հողերը անկարելի է օգտագործել, թերեւս կան խոչընդոտներ — լեռներու ծերպեր կամ անդնդախոր ձորեր եւն. Թերեւս Հայաստանի ջուրի պակասութեան պատճառով հնարաւոր չէ ոռոգել զանոնք եւ օգտուիլ։

Բարեբախտաբար այդ խոչընդոտներէն եւ ոչ մէկը չունի Հայաստանը։ Աւելին, Հայաստանի հետ իր ջրառատութեամբ կարելի է համեմատել միայն Զուիցերիան — այնքան շատ է իր ջուրը եւ մանաւանդ այնքան խոշոր ուժ կը պարունակեն Հայաստանի գետերը։ Իսկ Սեւանի լիճը, — որ առաջինն է իր դիրքով ամբողջ աշխարհի մէջ, — անսահման գանձ մըն է, երկնային բարիք, որմէ պէտք է օգտուիլ նուազագոյն ծախքերով, առաւելագոյն հասոյթներն ստանալով։

Անջրդի հողերը ջրարբի դարձնելու անկարելիութիւններ չկան, ընդհակառակն, շատ վայրեր խորշակահար եղած են, չնայած որ ջուրը իրենց գլխուն վերեւ կը հոսի, կամ քովէն կ'անցնի։ Սարդարապատի անապատը, Արագածի ստորոտները, Եղւարդի դաշտը, Քանաքեռի, Աղհամզալուի եւ Աղբաշի ղըռերը, Վէդի Բասարի քանի մը տասնեակ հազար տեսիադին ուկենման հողերը, Արագդայանի արդէն իսկ պատրաստի կալուածը ջրով ոռոգելու համար ամենաստորական արհեստագիտութիւնն ու չնչին դրամական միջոցներն իսկ բաւական են։ Զմոռնանք, որ այդ հողային տարածութիւնները գրեթէ ամբողջութեամբ ոռոգուած են Հայաստանի խանական տիրապետութեան շրջանին, աւատական կարգերու մէջ ապրող եւ բունակալ սարտարներու միջոցով։

Եթէ հայ կոմունիստներն այդ մասին կը կասկածին, թող բարի ըլլան քրքրելու մեր ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու գրաւոր յիշատակարանները։ Իսկ եթէ Լէնինի, Մարքսի եւլն. երկերուն ստոնապրտութեամբ տարուած են, եթէ համաշխարհային յեղափոխութեամբ են յափշտակուած եւ ժամանակ չունին հայ մօտիկ անցեալի պատմութեամբ զբաղելու՝ թող յոգնութիւն կրեն եւ պտտին Հայաստանը, ծանօթանան գէթ մասամբ իրենց թագաւորութեան սահմաններուն եւ տեսնեն թէ այնտեղ տակաւին 2—3 դար առաջ ոռոգման ի՛նչ հրաշալի եւ հաղուագիւտ սիստեմ, ցանց է գոյութիւն ունեցեր։

Պարապ տեղը չէ որ ըսած են թէ ինքնահաւանութիւնը տգիտութեան ծնունդ է։ Հայ կոմունիստները եւ անոնց արտասահմանեան աջ ու ձախ համհարզները, չգիտնալով մեր երկրի պատմութիւնը, ծանօթ չըլլալով Հայաստանի տեղագրական պայմաններուն՝ հարայ-հրոց կը բարձրացնեն «խորհրդային աննախընթաց շինարարութեան, ջրաշինարարութեան» մասին։ Իսկ արդի՞ւնքը։ Կը տեսնենք իր վիճակէն, իր ըրածէն գոհ մարդ մը, որ այդ իսկ պատճառով հեռանկարներէ, առաջդիմելու ընդունակութենէ զուրկ է։

Հայաստանի ամբողջ ջրաշինարարութիւնը, որու մասին ամէն օր կը գրեն խորհրդային թերթերը եւ կը ճառեն կոմունիստ գործիչները, որու մասին իրենց հետ «ընկեր» խաղացողները անկոչ վկայութիւնկուտան, այդ ամբողջ ջրաշինարարութիւնը կաթիլ մը ջուր է հսկայական անապատի մէջ։ Պէտք է Հայաստան գտնուիլ, մտնել ժողովուրդի զանազան խաւերուն մէջ, այլեւայլ գաւառներու մէջ, անցնիլ այն շրջանները, ուր իբր թէ «կանաչում եւ աճում է կոմունիզմի ծառը», համոզուելու համար թէ որքա՛ն չնչին բան են ըրած խորհրդային վարիչները այդ եօթը տարուայ ընթացքին։ Գոնէ ժողովուրդը դեռ չի վայելեր ջրաշինարարութեան բարիքները։ Ոչ ոք չի կրնար ցոյց տալ ջրանցք մը, որու ջուրը բաւէր գոնէ 5000 մարդու գիւղատնտեսական պահանջներուն։ Էջմիածնի ջրանցքը որ կիսատ գործ էր, մասամբ միայն թեթեւցուցած է Էջմիածնի գաւառի քանի մը գիւղերու ջրային տագնապը։ Գաւառի մնացած ամբողջ շրջանները այսօր նոյնքան կը տառապին ջուրի չգոյութենէն, որքան ցարական կառավարութեան ժամանակ։

«Կապոյտ ջրանցքներու երկրի» ջրանցքները դեռ հազիւ երկու տասնեակ հազար տեսեադին հող կ'ոռոգեն, այն ալ ոչ ամբողջութեամբ եւ ոչ ալ առաջին անգամ։ Աւարտած, ինչպէս ըսինք, միայն Էջմիածնի ջրանցքն է։ Մնացած բոլոր ջրանցքները կիսատ են եւ իրենց նպատակին չեն ծառայեր տակաւին։ Ինչպէս ուրիշ բաներ, ջրանցքներու մեծ մասն ալ կը մնայ թղթի վրայ, «հնգամեայ ծրագրերի» ձեւով։

Միւս կողմէ, բնական ճանապարհով ոռոգուած շրջաններու ջրային սիստէմն ալ խանգարուած է։ Ազատ-Դաշտի, Էջմիածնի, Աշտարակի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ ջուրի սուր պահանջ կայ։ Այդ գետնին վրայ, գլխաւորապէս ամառները ծանր կռիւներ կը ծագին։ Գիւղացիները կը բաժնուին «թայֆա»ներու եւ կը սկսին սուր ու տմփոցը։ Պատահեր է, որ կռիւներուն անմասն չէ մնացած նոյնիսկ շրջանային գործադիր կոմիտէի նախագահը (Աշտարակ) եւ իր թիկունքին վրայ զգացած է գիւղացիներու բռունցքին զօրութիւնը։ Այգեգործութիւնը եւ բամպակաբուծութիւնը ամենածանր հարուածը կրած են ջուրի պակասէն։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻ ՈՐԲԵՐԸ. — Ալեքսանդրապոլի մէջ կառավարութիւնը բացած է խողանակի արհեստանոց մը, ուր կ'աշխատին 10 կոյր որբեր, որոնք եւ խումբ մը ուրիշներ կառավարութեան յանձնուած էին Նպաստամատոյցին կողմէ։ Նպաստամատոյցը կառավարութեան պիտի յանձնէ նաեւ 109 որբեր, որոնք նոյնպէս ունին ֆիզիքական պակասութիւններ։

ԲԱՑ ԽՕՍԻՆՔ

Ա.

Շաբաթներէ ի վեր Յառաջ խմբագրականներով, յօդուածներով կը պարզէ արտասահմանի գաղութներու անկերպարան վիճակը, եւ ներքին կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։ Ու այս՝ ոչ այնքան իբրեւ միակ անմիջական դարման, օրուան բազմապիսի պահանջներուն, այլ իբրեւ հիմնական միջոց արտասահմանի հայ հաւաքականութիւնը պահելու։

Մատնանշուած անհրաժեշտութիւնը կը մնայ լոկ թելադրանք, որքան ատեն որ հայ կեանքին մէջ ապրած կազմակերպութիւնները դուրս չեն գար իրենց մինչ այժմեայ կրաւորական դիրքերէն։ Ճիշտ է, որ «ելք չկայ», ինչպէս կ'ըսէ Յառաջ, քանի ժողովուրդը անկիւն քաշուած, յոյս եւ լոյս կը սպասէ զանազան երեւելիներէ եւ փիլոնաւորներէ։

Իմ կարծիքով, ելք չկայ, քանի ժողովուրդին մէջ դիրք եւ կշիռ ունեցողները, գործնականապէս չառաջնորդեն գային դէպի կազմակերպական աշխատանքը։

Գաղութներու կազմակերպութեան շուրջ կան ու կը մնան երկու հիմնական իրերամերժ սկզբունքներ, ուժգնօրէն պաշտպանուած՝ երկու հոսանքներու կողմէն։ Դաշնակցական եւ պոլշեւիկեան տեսակէտներն են, որ կը փոթորկեն մեր իրականութիւնը ուժեղ պայքարներով, անոնց վերջնական յաղթանակի։

Գաղտնիք չէ այլեւս, որ պոլշեւիկները, ռամկավարները, եւ հանրային հակակշռէն խուսափող զանազան կազմակերպութիւնները, ամէն գնով կը պայքարին, ո՛չ միայն Դաշնակցութեան կողմէն առաջարկուած այս կամ այն ծրագրին դէմ, այլ եւ այն բոլոր ձեռնարկներուն դէմ, որոնց նպատակն է, ո եւ է աշխատանք կատարել արտասահմանի մէջ։

Դաշնակցութիւնը, եւ արտասահմանի հայութեան խոշոր մեծամասնութիւնը կանգնած ըլլալով իրական գործ կատարելու տեսակէտին վրայ, իրենց դէմը կը գտնեն ծանօթ հոսանքը, անշուշտ միշտ գոեհիկ պայքարի մէջ։ Եւ մինչ խառնակիչները միջոցի մէջ խտրութիւն չդնելով նիզակներ կը ճօճեն անվերջ, յանուն զանազան արժէքներու, Դաշնակցութիւնը կը նախընտրէ մնալ կրաւորական դիրքի մէջ, որպէսզի բարդութիւններ չծագին։

Արդիւնքը շատ պարզ է, յաղթանակը կը մնայ միշտ անոնց որոնք վճռականօրէն կը ձգտին քայքայելու ազգային կեանքը, որովհետեւ պայքարի սաստկութեան պատասխանատուութիւնը շատ շուտ կը զգացնէ որքան Դաշնակցութիւնը, նոյնքան եւ հայ ժողովուրդի այն մասը, որ դուրս չուզեր գալ իր «չէզոք» դիրքէն։

Այս դասաւորման մէջ, դրական գործ վերապահուած պիտի ըլլար միշտ երրորդ հոսանքի մը, եթէ ան կարենար իր շուրջը հաւաքել աւելի կենսունակ տարրերը, նպատակ ունենալով դասաւորել մեր ազգային ներքին պահանջները։ Թերեւս նման տարրի մը ազդեցութիւնը ըլլար բարերար նաեւ միւս հոսանքներու համար։

Դժբախտաբար հայկական կեանքը, այս տեսակէտէն ալ անմխիթար է։

Առնենք, օրինակ, Փարիզի հոգաբարձուները։ Այս մարմնի անդամները, ինչպէս նաեւ իրենց շրջապատը, այն համոզումը ունին թէ՝ եկեղեցիի մատակարարութիւնը իրենց նուիրական ժառանգութիւնն է, եւ եթէ իրենցմէ զատ ուրիշներ անցնին այդ դիրքին, անպայման եւ եկեղեցին պիտի փակուի եւ հայ ժողովուրդը հոս առանց հոգեկան սնունդի պիտի մնայ։ Ու ինչ որ ամէնէն բնորոշն է, այս մարդոց ունեցած միօրինակ ըմբռնումն է իրենց աշխատանքներու մասին։ Այս հոգեբանութիւնը չէ՞ պատճառը Թեմականի դէմ ցուցադրուած դժուարութիւններուն։ Այս միեւնոյն հոգեբանութիւնը չէ՞ անոնց ըմբոստութիւնը ամէն տեսակի ժողովրդասէր սկզբունքի դէմ։

Սերունդներ դաստիարակուած են այս հոգեբանութեամբ եւ սանդձուած է մեր մէջ արհեստով թաղական եւ հոգաբարձուներու բազմութիւն մը։

Այս տարրը հայ պահպանողական եւ հոգեւորական դասի խառնուրդն է։ Ազգային կրօնակրթական իրենց պատուակալ դիրքերուն մէջ պէտք է փնտռել ազդեցութիւնը սաոնց ընկերային դիրքին։

Ունեւոր հարուստն ու հոգեւորականը, բուն հայրենիքի թէ գաղութներու մէջ իր ուշադրութեան ծանրութիւնը կեդրոնացուցած է առաւելապէս եկեղեցիի վրայ։ Դպրոցը եթէ ոչ աւելորդ, գոնէ երկրորդական, երրորդական արժէք ունի անոնց համար։ Հայութիւնը իր եկեղեցիով ապրեցնելը, արմատացած գաղափար է դարձեր ժամանակի ընթացքին, եւ այսօր այդ գաղափարը կ'ապրի, և մեր չար բախտէն, կը ծաւալի նաեւ տարրերու հայ նոր սերունդին մէջ եւս, շնորհիւ մեր թափառական վիճակին։

Միւս կողմէ, Դաշնակցութեան ու իր չեզոքուած հակառակորդներուն մէջ կանգնած այս հոսանքը, իր անկախութիւնը պահելու չափ ուժեղ չէ։ Ուժեղ եւ ազդեցիկ են խոնարհութիւն ընելու իրենց սովորութեան մէջ աւելի հաւատարիմ քան իրենց նախնիքները, անոնք չեն մոռնար շոյել ու սիրաշահիլ օրուայ ընթացիկ ուժը, հոգ չէ թէ ան՝ ըլլայ տրամաբանօրէն հակառակ իրենց ըմբռնումներուն։ Իրողութիւն է որ այսօր Փարիզի մեր հոգաբարձուներն ու իրենց շուքին տակ առած մարմինները շատ աւելի մօտ են կեցած Հօկեբուն ու անոց հովանաւորներուն, քան Դաշնակցութեան եւ ժողովուրդին։

Այս իրողութիւնը որքան արդիւնք ըլլայ, իշխանաւորին ծունկի գալու ժառանգական սարկաւութեան, հետեւանք է նաեւ իրենց շահերը պաշտպանելու ճիգին։ Անոնք լաւ գիտեն թէ Հօկերը և անոնց հովանաւորները դէմ են Դաշնակցութեան, գիտնալով նաեւ որ Դաշնակցութիւնը աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ ազգային զանազան հաստատութիւններուն մասին քան առաջինները, որով այն բոլոր ուժերը որոնք դէմ են Դաշնակցութեան, բարեկամ են իրենց։ Այսօրուայ համար, ի հարկէ կարեւոր պարագայ է ասիկա, եւ անպայման խելօք ռազմավարութիւն հայ պահպանողականներու կողմէն։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԶԱՐԴԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ.— Երեւանի Պետական Թանգարանին մէջ ցուցադրուած է հայկական զարդանկարչութեան ժողովածու մը, զոր պատրաստած է Ն. Լալայեան, տասնեակ մը տարիներու ճամբորդութեանց ընթացքին։ Ժողովածուն կը պարունակէ լուսամուտային, դուռներու, սիւներու, կամարային զարդաձեւեր։ Այս աշխատութեան մէջ կը գտնուին վերջապէս հայկ. ճարտարապետութեան գրեթէ բոլոր օրինակները։

ՏՆԿԱՐԱՆ.— Շահումեան լիճին եզերքը պիտի հաստատուի տնկարան մը, խաղողի եւ պտղատու ծառերու մշակութեան համար։ Ռոստովէն, Ղրիմէն եւ Ուկրայնայէն պիտի բերուին զանազան պտղաբեր ծառերու տեսակներ։ Նոյն տնկարանը պիտի փոխադրուին «ալեան» խաղողի 15,000 որթեր։

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱԳԻԾ.— Ալեքսանդրապոլի Շինարարական Կոմիտէն սկսած է շինել նոր երկաթուղագիծ մը քաղաքին եւ աւազի հանքերուն միջեւ, դիւրացնելու համար հայթայթումը։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ „ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ„ՆԵՐԸ

Ամէն անոնք որ քայլ առ քայլ հետեւեր են «Յարդգող»ի շարժումին, համակրած են, անոր մէկ յատկութեան համար։ Լուռ աշխատելու իր ձեւն է այդ։ Յետոյ կրկնապատկուած է այդ համակրանքը՝ իր երկրորդ լաւագոյն մէկ նկարագրին համար, այդ ալ միութեան անդամներուն միջեւ տիրող ներդաշնակութիւնն է։

Յարդգող, երիտասարդ արուեստագէտներու միութիւնը, մօտաւորապէս հինգ ամիսներ առաջ կը հիմնուէր շատ համեստ բայց գիտակից նպատակներով։ Այդ օրէն ասդին շարունակաբար «Հինգշաբթի երեկոներ» ու շարքմը երեկոյեան կը բերէ միութեան անդամներուն աշխատանքը, աշխատելու ձեւը, մտածումը եւ իր միտքը բացատրելու կամ պաշտպանելու կրկնակի արտայայտութիւնները։

Միութիւնը կրցած է քով քովի բերել գրողը եւ նկարիչը եւ դաշնահարուհին եւ ջութակահարը։ Ան իր շարքերուն մէջ մէկ գիծի վրայ կապած է միտիք բանաստեղծը ապագայապաշտ նկարիչին հետ, իրապաշտ վիպագիրը շօփէնիէն դաշնահարուհին մօտ, կամ իմացապաշտ արձակագիրը խորհրդայնացած գրագէտին քով։

Բայց ինչ որ աւելի եւս հետաքրքրական կը դարձնէ այդ երեկոները, այն տաք վիճաբանութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ, արծարծելով նոր հարցեր։

*
* * Այսպէս է որ Յարդգողի [illegible] հինգշաբթի երեկոն, նուիրուած Զօհրապին (Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի դասախօսութեամբը), հինի եւ նորի խնդիր մը կը ծագէր։

Առաջին ակնարկով երիտասարդ գրողներու արտայայտութենէն կարծողներ եղան թէ «Նոր»երը «Հին»երուն վրայ խաչ մը քաշելու մտասեւեռումը ունին։ Բայց աւելի յետոյ սթափում մը տեղի ունեցաւ ամէն անոնց կողմէ որոնք այդ սխալ գաղափարը իւրացուցած էին։

Երկրորդ եւ երրորդ երեկոները անմիջապէս նորի մը կողմէ, (Պ. Հրանտ Պալուեան), մեզի կը ներկայացուէր Ռուբէն Զարդարեանի գրականութիւնը ցոյց տալով այն փաստը թէ նորերը կը մնան կապուած մեր երէցներուն գրականութեան։ Այս երեկոյին մէջ յարուցուեցաւ հին վէճ մը թէ ի՛նչ պարագայ ունի գաղութահայ գրականութիւնը։

Չորրորդ երեկոն նուիրուած էր նախորդ երեկոյի վիճաբանութեան շարունակութեան, «Գաղութահայ գրականութեան ապագան»։

Հինգերորդ երեկոյին Օհան կարօ այնքան կատարեալ եւ հետաքրքիր ձեւով մը մեր մէջ կը բերէր «Հին» մը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան։

6րդը նուիրուած էր կարօ Մեհեանի թատերակին, «Վերջալոյսին տակ», զոր ներկայացուց Շ. Նարդունի։

«Զուլթակին Ցաղթանակը»եօթերորդ երեկոյին նիւթն էր, զոր գրած էր Հրաչ Զարդարեան եւ հրատարակուեցաւ, իբր թերթօն, «Յառաջ»ի մէջ։

Երկու շարունակական երեկոներ (8—9) գրաւած էր նոր մը որ կը կոչուի Վ. Կաքաւեան։ Անոր վէպը ինքնին գրականութիւն է, տեղաւորուած պատկերներու գիւտերու եւ ոճի մէջ։

Երեկոյ մըն ալ (11) կը նուիրուէր ֆրանսական թատրոնի այս օրերու մեծագոյն դէմքերն ժեբրալի Aimer[illegible] բերէր Ցար. Ֆրէնկեան, [illegible] ծելով անդամահատ մը [illegible] մտածումը։

(12)րդ երեկոն նկարիչ [illegible] չարեանի մէկ [illegible] թեամբ, նուիրուած էր «Հայ [illegible]» շուրջ։ Երիտասարդ [illegible] նկարիչ եւ գրող, որ բոլորը [illegible] իր խօսքերուն, գրականօրէն [illegible] շակը կուտար մեր հին [illegible] կան, թատերական եւ [illegible] րուն։

Պ. Մկրտիչ [illegible] 13րդ երեկոյի դասախօսութեան նիւթ կ'ընտրէր Թլկատինցին [illegible] կ'արտայայտէր Յարդգողի [illegible] դէպ ունեցած իր համակրանքը [illegible] երկրորդ անգամ ըլլալով [illegible] պէսով անգամ մը եւս [illegible] տեւիօրէն հաւատալով թէ [illegible] միայն «Նոր»երը «Հին»[illegible] վրայ խաչ մը քաշելու [illegible] եւ առումը ունին, այլ հին[illegible] ջատ նոր ուղի մը գտնելու [illegible] Fixe-ովն են մղուած։

Յարդգող իր 14րդ երեկոյին լաւագոյն գործ մը կը կատարէր [illegible] րեկ մը, քիչ մը շատ համեստ [illegible] երկչոտ նոյնիսկ իր ընթերցում[illegible] պաշտն, կուգար յայտնութիւն մը ըլլալ մեր միջեւ։ Այդ նոր[illegible] կը կոչուէր Կեամուրեան։

Պէտք էր տեսնել թղոց [illegible] կերպներուն տուած խորհրդ[illegible] իրեն, աշխատելու համար այդ [illegible] ղիով, որպէսզի մարդիկ հասկնան [illegible] յին թէ ինչ է ներդաշնակութիւն[illegible]

Օրերէ ի վեր շրջելու [illegible] քեւ հալող խօսք մը վերջ[illegible] պիտի գար սեղանին վրայ։

Այդ «իրապաշտութիւն» [illegible] ու դէմ»ն էր։

Մեր մէջ «Նոր»երը [illegible] պիտի զգային այս ծանր [illegible] Այս անգամ կուգար [illegible] գունին, «իրապաշտութեան [illegible]»

Պաշտպանողականին [illegible] կը մնար թափուր եւ [illegible] մար է որ վերջերեւումը [illegible] խուսափելի կ'երեւի ինձ։

Հ. Պալուեան օգտուելով [illegible] նաստեղծի մը ներկայութեան [illegible] 15րդ երեկոն կը ստանձնէր [illegible] Վ. Թէքէեանի բանաստեղծութիւն[illegible] շուրջ։ Ընձնաւորութեան [illegible] կայութիւնը չէր կարող [illegible] դառնալ որ երիտասարդ [illegible] տասէրները չըսեն իրենց խօսք[illegible]

16րդ. երեկոն Վ. Կաքաւ[illegible] աղուոր գաղափարը կ'ունենար [illegible] մեծ մոււած պատկերներով եւ [illegible] յատուկ ձեւով մը մեզի [illegible] բացնել նոր գրողի մը առաջին [illegible] խատանքը Զ. Սիւրմէլեանի [illegible] Զուարթ»ը։

Վերջապէս պիտի գար [illegible] այն նիւթն, որ [illegible] այս օրերուն նոր սերունդը [illegible] քրքրող երեւոյթ մըն է։

Վաչէրամ Սեւանի [illegible] թարգմանչական գրականութեան [illegible] մասին ու ամփոփ իր [illegible] գափարը եւ այդ ուղղութեան [illegible] իր աշխատելու ձեւը յայտն[illegible] յետոյ, ճաշակը տալու [illegible] թարգմանութիւններուն [illegible] զանազան գրականութեան[illegible]

Հետաքրքիր էր 17րդ [illegible] մանաւանդ անոր համար որ [illegible] տեղ երիտասարդներ իրենց [illegible] յայտնութիւնը կը բերէին [illegible] մանչական գրականութեան [illegible]

Ամփոփ պատմականը [illegible] առիթը կարծես սրտանց [illegible] ինձ, եւ այդ ուղղութեամբ [illegible] կոներուն շարքը կապելու [illegible] ւորելու աշխատանք [illegible] բոլորը անդադարար [illegible] որ Յարդգողի նպատակին [illegible] այս ուղղութեամբ [illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Փարիզեան թերթ մը գրած էր թէ Կարտանի Հայրենակցական Միութիւնը «դաշնակ եւ ռամկավար» է և չի վայելեր ժողովուրդին վստահութիւնը: Առանց զբաղելու թղթակցին զրպարտութիւններով, ներկայացնենք փաստերը.—

Հոգաբարձութիւնը ընտրուած է Մարսիլիոյ հովիւ Մամբրէ վարդապետի հրաւէրով, եւ անոր ներկայութեանը, եօթը անդամներէ, որոնք կը ներկայացնէին հետեւեալ Հայրենակցական Միութիւնները.— 2.— Խարբերդի, 2 Պրուսայի, 1 Տիգրանակերտի, 1 Բաբերդի, 1 Սեբաստիոյ: Այս վերջինը երկու օր յետոյ ետ կանչուած է իր հայրենակիցներուն կողմէ: Հոգաբարձութիւնը, մէկ կողմէ հանգանակութեան ձեռնարկած է, եւ միւս կողմէ նորէն հրաւիրուած է նոյն Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչը, քանի մը անգամ, սակայն միշտ մնացած է անպատասխան եւ միշտ անոնց կողմէ հանդիպած է հակառակութեան:

Այն ատեն Հոգաբարձութիւնը դիմեց Տարօնի Հայրենակցական Միութեան եւ ներկայացուցիչ մը ուղեց որ եկաւ եւ լրացուց ամբողջ կազմը:

Դպրոցի եւ մատուռի համար հաւաքուած դրամը անբաւական ըլլալով, Մամբրէ վարդապետ, դիմեց գործարանատիրոջ եւ 5000 ֆրանք ալ անկէ ստացաւ: Իսկ շէնքին համար Պ. Կարապետ Աբրահամեան հող նուիրեց: Բայց կարելի չէր գլուխ հանել շինութիւնը այդ գումարներով, ուստի յետաձգուեցաւ: Վրայ հասաւ Շիրակի աղէտը: Պալաքեան եպսկ. որ մեր գիւղը եկած էր, յայտարարեց օգնել աղէտեալներուն: Նաեւ այցելեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան նորակառոյց շէնքը որ դեռ կիսաւարտ էր, եւ խոստացաւ որ եթէ այդ շէնքը լրանայ եւ տրամադրեն քանի մը ամիս հայ փոքրիկներ դաստիարակելու, ինքը իր ծախքով պիտի ղրկէ վարժուհի մը: Այդ առաջարկը սիրով ընդունուեցաւ, շէնքն ալ բացուեցաւ, բայց դեռ վարժուհին պիտի գայ...: Միեւնոյն ատեն խոստացաւ 5000 ֆրանք ղրկել շէնքին շինութեան համար: Իրականին մէջ 2000 ֆրանք ունի Հոգաբարձութիւնը, որ անձեռնմխելի կը մնայ: Կարելի է այս գումարով սկսիլ 12,000 ֆրանքնոց շէնքի մը շինութեան:

Այս հոգաբարձութիւնն էր որ 1487 ֆր. հաւաքեց արկածահար բանուորի մը համար եւ դեռ առջի օր խեղճ ծերունիի մը առջեւը ինկած նորէն 340 ֆրանք հաւաքեց եւ յանձնեց, որպէսզի քանի մը օր ալ ապրին:

Իսկ իրե՞նք ինչ ըրին.— Հօկերու դրամով պատգամաւոր ղրկեցին Փարիզ եւ վերադարձին առաջարկեցին Հօկը չնջել, եւ տեղը կազմակերպութիւն հաստատել. անոնք խանգարեցին Շիրակի հանգանակութիւնը, որուն արդիւնքը 15,000 ֆրանք կը նախատեսուէր, եւ աղէտեալներու օգնութեան անունով սարքուած ներկայացման հասոյթը յատկացուցին կերուխումի:

*** Մեր շրջանի գործերը դեռ լաւ են: Բանուոր չեն առներ, բայց չեն ալ հաներ, ճիշդ այսօր Իտալացի մը ածուխ պարպող մեքենայի մը մէջ մնալով ճզմուեցաւ: Հիւանդութիւն չկայ: Կարտանի հայ բանուորները բախտաւոր են, որ միշտ կը գործեն:

Լ. Փօղոսեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ 27 Մարտ.— Պօլէն գրեթէ անգործութիւն չտեսաւ, ու կրցաւ չոր հաց մը շահիլ չարքաշօրէն:

Վերջին ամսուան մէջ 12—15 հայրենակիցներ տեղաւորուեցան ապիսի գործարանները: Գլխաւորաբար՝ Վալանսէն եւ զանազան տեղերէ եկած գործազուրկ բանուորներ էին: Պօլէն-լա-Քրուազիէրի մէջ 3—4 հայ բանուորներ կային առաջ. այժմ անոնց թիւը 10ի հասած է: Ունին ձրի սենեակ ու լոյս, բարեբախտաբար լաւ է իրենց վիճակը: Վերջերս գրոյց կար թէ օրավարձքերը որ 15 առ հարիւր զեղչուած էին, կրկին պիտի աւելցնեն հարիւրին 12—15 համեմատութեամբ:

Գործազրկութեան տագնապին մեղմացումը զգալի կ'ըլլայ հետզհետէ, կեդրոն քաղաքներէ հասած տեղեկութեանց նայելով:

Ցակինթ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՐԹԱԼԷ ԱՌԱՋ

(Քոսթանցայի Ազգ. Միութենէն)

Կը խնդրեմ, որ բարեհաճիք Ձեր ազգօգուտ թերթի միջոցաւ յայտարարել Ֆրանսաբնակ յարգոյ հայրենակիցներուն, որ Նանսէնեան անցագրերով Ռումանիա գալու փորձութիւնը չունենան, առանց նախապէս ռումանական արտաքին նախարարութենէն հրամանագիր ստանալու:

Այս վերջերս Լիոնէն տեղս հասնող քանի մը ընտանիքներ անլուր դժուարութիւններով յաջողեցան ցամաք ելլել: Անոնք հսկողութեան տակ Պուքրէշ ղրկուեցան եւ կը ցաւիմ ըսել թէ անոնց մասին դեռ որոշ լուր մը չունիմ մինչեւ այսօր:

Երկու օր առաջ, դարձեալ քանի մը ընտանիքներ տեղս հասան Ֆրէսինէ ընկերութեան շոգենաւով: Ասոնց համար ալ թոյլտուութիւն չեղաւ ցամաք ելլելու. այնպէս որ հարկադրուած են, հակառակ այնքան գոհողութիւններու, Մարսէյլ վերադառնալ միեւնոյն շոգենաւով:

Առ հասարակ ռումանական հիւպատոսարանները երկրին մէջ բնակելու համար մէկ կամ երկու ամիս պայմանաժամ կուտան խնդրարկուին, չեշտելով միանգամայն այցելութեան շարժառիթը. այնպէս որ, այցելուն որոշուած պայմանաժամը լրանալուն, պարտաւոր է երկրէն հեռանալ: Բայց քանի որ Նանսէնեան անցագրերուն վրայ ձեռագրով գրուած է թէ «Վերադարձը չի թոյլատրուիր», կառավարութիւնը կը զգուշանայ այդպիսիները երկրին մէջ ընդունելու:

Ճ. Ալթունեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Հ. Ը. Մ. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը գարնան եղանակին առթիւ կը կազմակերպէ «Բաժակ»ի մեծ մրցում մը զոր տրամադրել սիրով յանձն առած է «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը:

Մրցումը պիտի կատարուի չորս հայ խումբերու միջեւ՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ, Հայ Մարզական, Հ. Մ. Ը. Մ. Արժանթէօյլ, Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլ, որոնց մասնաւոր հրաւէրներ ղրկուած են Յանձնախումբին կողմէ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

(Ֆութպոլի Յանձնախումբ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի և S. C. Meluni մրցումը տեղի չունեցաւ, հակառակորդ խումբը շաբաթ երեկոյ ուշ ատեն forfait ըրած ըլլալով:

Պահեստի խումբը շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց Շուազի լը Ռուայի մէջ A. S. Magasins-Reunisի Ա. խումբին դէմ, որուն յաղթեց 5ով 2:

Ա. խաղամասին հակառակորդը երկու նշանակէտով յաղթած էր, Բ. խաղամասին հայերը ստիպեցին հակառակորդը մինչեւ վերջը իր բերդին մէջ խաղալու եւ շարունակաբար ըրին 5 նշանակէտ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի այս յաղթանակը շնորհաւորութեան արժանի է. պահեստին իր մէջ ունի քանի մը լաւ խաղացողներ, որոնք ապագայ կը խոստանան:

Իսկ Հայ Մարզականի (U. S. Arménienne) Ա. խումբը որ եղանակի սկիզբէն ի վեր լաւ յաղթանակ մը չէ տարած եւ գրեթէ միշտ պարտուած է, կիրակի օր իր այդ պարտութիւններուն վրայ մէկ հատ եւս կ'աւելցնէ՝ 6ով 1: Հայ Մարզականի հակառակորդ խումբն էր E. P. P. de Pantini Ա. խումբը, որ յառաջիկայ կիրակի պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին դէմ:

Հ. Մ.ի 1Bն կը պարտուի A. C. Nogenti Ա. խումբէն՝ 4ի դէմ 1 նշանակէտով:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԳԻՆԻ ԼԻ՛Ց».— Շարանթօնոյի մէջ, Կիրակի գիշեր, իտալացի վարձակալ մը Կանայի հարսնիք մը շտկած էր իր սենեակին մէջ: Խմեց, խմեց ու լեցուց իր ստամոքսի տիկը: Գինին պակսեցաւ: Դանդաչելով, խաղ կանչելով, վար իջաւ: Եւ սկսաւ պոռալ կանչել տանտիրուհիին, որպէսզի գինի տայ: Տանտիրուհին, կէս գիշերին անհանգիստ ըլլալուն համար՝ չափազանց բարկացած, նեղացաւ գինովին: Սակայն գինովը կը պոռար.

— Պիտի խմե՛մ, մինչեւ առտու պիտի խմեմ:

Յետոյ սկսաւ երգել,

— Գինի լի՛ց, խաթուն ջան, գինի լի՛ց...:

Տանտիրուհին բերանը թթուեցուց: Այն ատեն գինովը ղողբեցուց երգը եւ կոտրեց ապակիները, թափեց շիշերը, ապտակեց տիկինը: Աղմուկը այնքան շատցաւ որ, ոստիկանը եկաւ եւ օձիքէն քաշելով բանտ տարաւ մեր գինովը:

ԼՈՒՂՈՐԴԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— Համպուրկի մէջ լուղորդներու մրցումի մը պահուն, Լամպէրկ 50 մէթր բարձրութենէ մը ելլա գետը նետուեցաւ գլխի վայր: Սակայն սխալ ոստումի մը պատճառով, ինկաւ փորի վրայ: Ու ջուրին մէջ մխրճուելէ յետոյ, այլեւս չերեւցաւ: Քանի մը ժամ վերջ կարելի եղաւ գտնել դիակը գետին մէջէն:

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ.— Շաբաթ ցորեկին, երկու կանխահաս ոճրագործներ կը հետապնդեն ընկերութեան մը հաւաքիչը, որ դրամատունէ մը քանի մը հազար ֆր. գանձած, կը դառնար ընկերութեան տնօրէնին մօտ: Տնօրէնին քովէն դուրս ելած պահուն, երկու ոճրագործները կը յարձակին վրան, անոնցմէ մէկը կը վերցնէ երկաթեայ գաւազան մը եւ կ'իջեցնէ գլխուն: Պաշտօնեան կը խուսափի հարուածէն, բայց կ'ուտէ ուրիշ մը: Նոյն ատեն «օգնութիւն» կը պոռայ: Ոճրագործները կը փախչին: Ոստիկան մը, սակայն, լսելով ձայնը, կը վազէ փախստականին ետեւէն եւ կը ձերբակալէ զայն: Այս պատանի ոճրագործը, որ կը կոչուի Մօրիս Տիւրիէ, 17 տարեկան, յանցանքը կը նետէ իր ընկերոջ վրայ, որ նոյնպէս շուտով կը ձերբակալուի: Այս վերջինը, 15 տարեկան Սերպ մըն է, որ իջեցուցած է երկաթեայ բիրը:

ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՐԷ՞ ՉԱՐԼՍԹՈՆ.— Լիմոժէն կը գրեն թէ չարլսթոնը կը յառաջդիմէ:

Կիրակի ցորեկին, հողագործ Ժուպէ իր էշը լծեց սայլակին: Առաւ կինն ու երկու տղաքը եւ պտոյտի գացին: Եւ կիրակնօրեայ արեւին տակ հողագործը, կինն ու զաւակները եւ էշը հրճուեցան զալուստէն գարունին:

Իրիկունը, երբ կը վերադառնային, գիւղի խումբ մը տղաք դիմաւորեցին աւանակն ու հեծեալները: Էշը կը մտածէր օրուան խաղաղութեան մասին: Պզտիկ պարոնները, որոնք լաւ պարողներ էին, էշին առաջարկեցին որ չարլսթոն մը պարէ: Էշը մտիկ չըրաւ, իսկ տէրը կառքին մէջէն պոռաց ստահակներուն, որ հանգիստ ձգեն կենդանին: Սակայն պարասէրները մտիկ չըրին, կեցուցին կառքը եւ կ'աշխատէին լուծէն հանել էշը, որպէսզի չարլսթոն խաղցնեն:

Այն ատեն էշը յամառօրէն պոռաց.

— Չարլսթոնին եղանակը նուագել գիտեմ, բայց չարլսթոն պարել չեմ գիտեր:

Տղաքը պատասխանեցին.

— Կը պարե՛ս, դուն մեզմէ շնորհքո՞վ կը պարես:

Քակեցին լուծը եւ ստիպեցին որ էշը պարէ չարլսթոնը: Սկսան եղանակը նուագել: Նոյն միջոցին, հողագործը, որ կառքէն վար իջած էր, սկսաւ պաշտպանել էշը, սակայն քանի մը չարլսթոնեան աքացի կերաւ ստահակներուն կողմէ: Յետոյ մեր պարոնները ջարդուփշուր ըրին կառքը, նաեւ ապտակեցին էշուն տէրը: Կնոջ եւ զաւակներուն աղաղակները լսելով, անցորդները եկան եւ ազատեցին էշն ու տէրը: Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ստահակները:

ԿՈՒՍԱՊԻՂԾԸ.— Մէցի մէջ կը տեսնուի դատը ֆրանսացի վարդապետի մը, Աբբա Բէնիկ, 39 տարեկան, որ ամբաստանուած է իբրեւ կուսապիղծ: Վարդապետը կը յայտարարէ թէ ինք զոհ մըն է դաւադիրներու:

ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՂԵՐԸ.— Անցեալ գիշեր, երբ երկու ոստիկաններ հեծելանիւով կը շրջէին փողոցներուն մէջ, Մօնմարթրի Տիւհէմ փողոցին վրայ, վաճառատան մը առջեւ տեսան երկու անծանօթներ, որոնք կ'աշխատէին բանալ դուռը: Երբ տեսան ոստիկաններու շուքը, անմիջապէս շարժեցին իրենց կրունկները: Փողոց մը մտան եւ նետուեցան ինքնաշարժի մը մէջ, որ հոն կը սպասէր:

Ոստիկանները հեծելանիւով ետեւէն, գողերը ինքնաշարժով առջեւէն, որսորդական վազք մը կը փորձէին փողոցներն ի վար: Երբ գողերը հասկցան որ ազատում չկայ, բացին դռնակները եւ ինքնաշարժին երկու կողմէն սկսան կրակել դէպի ետեւ: Այն ատեն ոստիկաններն ալ կրակեցին: Եւ ճշմարիտ հրացանաձգութիւն մը սկսաւ: Յանկարծ ոստիկանին մէկը մնաց ճամբան. աջ սրունքէն վիրաւորուած էր: Ինքնաշարժը կրցաւ նետուիլ փողոց մը եւ կորսուիլ:

Կէս գիշերէն յետոյ կասկածի վրայ բռնուեցաւ ինքնաշարժ մը, որ ծակծկած է ամէն կողմէ: Վարիչին հարցաքննութիւնը աւելի հաստատեց կասկածները: Հաւանական է որ այս մեղսակիցին շնորհիւ շուտով կարելի ըլլայ ձերբակալել ճարպիկ գողերն ալ:

2,000 ՌՈՒԲԼԻ.— Մոսկուայի «Մանուկներու բարեկամներ» ընկերութիւնը 2,000 ռուբլի տուած է Ալեքսանդրապոլի անապաստան տղոց համար:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻ՛Ն...

Երիտասարդը ուրախացած, ... հայը ճաշի հրաւիրեց:

— Անկարելի է, պատասխանեց ... վերջինը. շատ գործ ունիմ եւ ... գիտեր թէ Մարսէյլէն մեկնելէ առաջ, պիտի կրնա՞մ ձեզ կրկին տեսնել:

— Հարցնելը ամօթ չըլլայ, Մարսէյլէն ո՞ւր պիտի երթաք:

— Փարիզ:

— Ես ալ միտք ունիմ հոն երթալու:

— Գրաւ կը դնեմ որ դեռ ... բնակութեան տեղ չէք գրած:

— Բացարձակապէս:

— Անունս եւ հասցէս կուտամ ... եւ մայրաքաղաք հասնելնուդ պէս, կուգաք եւ կը գտնէք ...:

— Վստահ եմ որ շատ օգտակար պիտի ըլլաք ինծի:

— Պանդոկի մը հասցէն պիտի տամ ձեզի, որովհետեւ Փարիզի մէջ, մանաւանդ օտարականները՝ պանդոկները շատ կը բնակին:

Կեղծ Հայը՝ իր տետրակէն թերթ մը փրցուց ու վրան գրեց. «Արտաշէս Ազուրեան, Նօթռ-Տամ-տէ-Վիքթուար փողոց»:

Երիտասարդը ըսաւ.

— Շատ հաւանական է որ ձեր պանդոկը իջնեմ:

— Առնելի մը համար, որովհետեւ, իբր ուսանող, ձեզի համար նախընտրելի է որ Քարթիէ Լաթէնի մէջ բնակիք. ձեզի համար՝ աժաննոց սենեակ մը կը փնտռեմ:

— Չեմ գիտեր ինչպէս շնորհակալ ըլլամ ձեզի: Թուրք ցեղին դէմ ձեր տրամադրութիւնները մեղմացնելու համար, պէտք է ձեզի խոստովանիմ թէ՝ միայն հպատակութեամբ Թուրք եմ, բայց, ինչպէս անունս ալ կը յայտնէ, ծագումով ֆրանսացի եմ:

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ազգութիւնը, երբ համակրութիւնը կը ծնի ուրախալի հանդիպումով մը: Ցտեսութի՛ւն. բոլորովին ձեր տրամադրութեան տակ եմ:

Եօնուս պէյ՝ սրճարանին մէջ իր մեղսակցին կը սպասէր: Անցուդարձին մասին տեղեկութիւն առնելէ յետոյ, որոշեց.

— Պէտք է որ բաժնուինք իրարմէ: Այս իրիկուն իսկ՝ Փարիզ պիտի մեկնիս եւ իմ կողմէս՝ խօթէլին կը յանձնես Մարսիլիոյ այս յիշատակը եւ համբերութեամբ՝ վերադարձիս կը սպասես:

*
**

Երկու Թուրքերը բաժնուեցան. Եօնուս Բոմ փողոցը գնաց, Տիւվալի սենեակին դիմացը սենեակ մը վարձեց եւ յետոյ, գնաց Քօնիշի ճամբան պտտելու:

Յաջորդ առտու, կանուխէն ելաւ եւ Լիէօթէ հրապարակը ուղղուեցաւ. հոն Միխալօփուլօի դուռը զարկաւ. այս վերջինը դեռ պառկած էր. առտուն կանուխ, մարդ ընդունիլ մերժեց. բայց Եօնուս պնդեց եւ նախապէս պատրաստուած հետեւեալ գրութիւնը յանձնել տուաւ անոր:

«Պ. Տիմիթրիուս Քարօմանօ, ներողութիւն կը խնդրէ՝ առտուն կանուխ ձեզ խանգարած ըլլալուն, բայց ստիպողական տեղեկութիւն մը ունի ձեզի տալիք»:

Կեղծ Տիմիթրիուսը որ Մարսիլիոյ մէջ ծանօթ անուն մը իւրացուցած էր, անմիջապէս ներս հրամցուեցաւ:

— Կը ներէք որ ձեզ անխնամ վիճակի մը մէջ կ'ընդունիմ. բայց ձեր տոմսակը այնքան զիս կը հետաքրքրէր,որ չէի կրնար համբերել:

— Միայն երկու բառ, պատասխանեց այցելուն:

— Մտիկ կ'ընեմ:

— Թուրք ոստիկանութիւնը, կամ աւելի, երկու գաղտնի ոստիկաններ, երիտասարդի մը ետեւէն ինկած են՝ Զաքարիա Փթօլէմաւփս, որ մահուան դատապարտուելէ յետոյ, Պոլսէն փախած է. իրեն լուր տուէք որ, առանց տնտնալու Մարսէյլէն հեռանայ. եթէ ոչ կեանքը, գոնէ իր ապահովութիւնը վտանգի տակ է:

— Ես Պ. Զաքարիա Փթօլէմայիսը չեմ ճանչնար:

— Եւ սակայն...

— Կը զարմանամ որ եկեր էք զինքը հոս փնտռելու:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ:

— Կ'ուզէ՞ք բացատրել թէ ինչո՞ւ եկաք հոս, իմ տանս մէջ փնտռելու:

— Անշուշտ, պարո՛ն, եթէ սխալմունք մը կայ հարկաւ ինծի կ'օգնէք դարմանելու:

— Հասկնալի է թէ՝ տարօրինակ կը գտնեմ...

— Պարո՛ն, քանի որ այդ կերպով կ'ըմբռնէք, կը քաշուիմ կ'երթամ:

— Կեցէ՛ք, խնդրեմ: Եթէ անկողնէն ցատկելուս պէս, ձեր տունը ներկայանայի, իմաց տալու համար որ, Թուրք ոստիկանութիւնը անծանօթի մը, Զաքարիայի ետեւէն ինկած է, դուք ալ... ինչպէ՞ս ըսեմ..., պիտի ապշէիք միայն...: Նստեցէք եւ ըսէք թէ՝ ինչո՞ւ համար, մասնաւորաբար նախընտրեր էք ինծի գալ:

Կեղծ Քարօմանօն սկսաւ.

— Երէկ իրիկուն, բարեկամի մը հետ փայէ տը Քրիսթալն էի. միասին յունարէն կը խօսէինք, երբ մէկը մեզի մօտեցաւ, եւ յունարէն լեզուով մեզ ընդմիջեց: Ներողութիւն խնդրելէ յետոյ, հարցուց թէ՝ Մարսէյլ հաստատուած յոյն առեւտրականներ կը ճանչնայի՞նք: Մեր հաստատական պատասխանին վրայ, ձեր անունը տուաւ եւ ձեր հասցէն ուզեց:

(Շար.)

ԱԼՊԱՆԻԱ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ

Պերլինէն Մարտ 30 Թուականով կը հեռագրեն.—

Այս օրերս մեծ թիւով դասալիք ալպանացի սպաներ Սերպիա ապաստանած են եւ կը յայտարարեն թէ Ալպանիոյ մէջ բուռն կերպով զօրաշարժ կը կատարուի: Զինուորներու մեծամասնութիւնը մայրաքաղաքին շուրջ կեդրոնացած է, մնացեալները հիւսիսային սահմանը ղրկուած են: Թիրանա կրնան երթալ միմիայն արտօնագիր ունեցողները միայն:

«Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէս»ի հասած հեռագիր մը եւս կը հաստատէ Ալպանիոյ ընդհ. զօրաշարժը: Սերպ կառավարութիւնը մատնանշելով այս զօրաշարժին վտանգները մտադիր է պետութիւններուն հաղորդել թէ ստիպուած է պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնել:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շանկայի մէջ քաղաքացիական կռիւները կը շարունակուին ազգայնականներու եւ հիւսիսեաններու միջեւ: Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք պաշարման վիճակ հրատարակեց քաղաքին չինական մասին մէջ: Միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ կացութիւնը հանդարտած է եւ չինական յարձակումէ մը չի վախցուիր առ այժմ: 800 անգլիացի նոր զինուորներ հասան Շանկայ:

Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք ամերիկեան «Փիթսպուրկ» մարտանաւը երթալով տեսակցեցաւ Ծովակալ Ուիլըրմսի հետ: Պետութեանց հետ բանակցելու համար կը սպասուի Քանթոնի արտաքին նախարար Եօժէն Շէնի:

Անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները որոշեցին պարպել Եանկցէի հովիտին մէջ եւ առ հասարակ Չինաստանի ներսերը գտնուող բոլոր անգլ. եւ ամերիկեան հպատակներն ու միսիոնարները, զօրացնել Շանկայի ու Քանթոնի եւրոպական թաղին՝ Շամէնի պաշտպանութեան միջոցները:

Օտարատեաց շարժումը սաստկացած է Եանկցէի հովիտին մէջ:

25,000 օտարականներ ձրի խնամուած

երէկ առտուան ֆրանսերէն թերթերը կը գրեն.—

1926ին Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ խնամուած են 25,000 օտարականներ, որոնք դրամ չեն վճարած: Այս ձեւով Փարիզի Քաղաքապետութեան ծախքերուն վրայ 12 միլիոն ֆրանք աւելցած է:

Թաղապետական խորհուրդին մէջ այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, Պ. Ամպրուազ Ռանտիւ յայտնեց թէ Հանրային Խնամատարութիւնը, յանուն մարդասիրութեան, չի կրնար մերժել օտար հիւանդները, որոնք կ՚աւելնան մեծ թիւով ֆրանսացի հիւանդներուն վրայ, որոնց ծախքերը կը հոգայ արդէն, սակայն շեշտեց թէ չափազանցութիւն պիտի ըլլար օտար չքաւոր հիւանդներուն ծախքերը բեռցնել Փարիզի հարկատուներուն վրայ: Պ. Ամպրուազ Ռանտիւ ընդունել տուաւ բաղձանք մը, որ ֆրանս. հիւանդանոցներուն մէջ խնամուած օտարականներուն ծախքերը վճարուին իրենց պատկանած պետութեանց կողմէ:

ՅԱՌԱՋ.— երկու տարիէ ի վեր թէ՝ ֆրանսական մամուլի որոշ մէկ մասին եւ թէ թաղապետական ժողովներու մէջ կը յուզուի այս խնդիրը: դեռ տասը օր առաջ ինքնութեան թուղթերու խնդրին առթիւ Ծերակոյտին մէջ համայնավար-ընկերվարական Անտրէ-Մօրիզէ նոյն հարցը արծարծելով կը պահանջէր որ այս կարգի ծախքերը գոցելու համար անհրաժեշտ է պահել 375 եւ 40 ֆրանքի սակերը:

Չենք գիտեր թէ ո՛րքան հայ հիւանդներ ձրի կը դարմանուին փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ: Գիտենք սակայն թէ փարիզ բնակող Հայերը՝ բացի ինքնութեան թուղթի վարձքէն, կը վճարեննաեւ ֆրանսացիին հաւասար ամէն կարգի տուրքեր: Ասկէ զատ, հայկական իւրաքանչիւր հաւաքոյթի եւ ներկայացումի ընդհանուր հասոյթին 100էն 16ը կը վճարուի Հանրային խնամատարութեան (Assistance publique) եւ այս գումարը կը տրուի՝ յաճախ չնայած թէ կազմակերպողները չեն կրցած գոցել նոյնիսկ իրենց ծախքերը: վիճակագրութիւն մը կազմելու համար, կը հրաւիրենք 1926ի ընթացքին հանդէս կամ ներկայացում սարքած բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, մեզի տեղեկացնել Հանրային խնամատարութեան վճարուած գումարները:

ՖՐԱՆՍ. ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Երեսփոխանական ժողովը այսօր պիտի զբաղի ստացական քաղաքացիութեան (naturalisation) նոր օրինագիծով, որ արդէն 1925 Դեկտ. 3ին ընդունուած էր Ծերակոյտին կողմէ: Ըստ այս ծրագրին, այսուհետեւ ֆրանսաբնակ օտարականի մը հետ ամուսնացող Ֆրանսուհին պիտի պահպանէ իր հպատակութիւնը եւ իր զաւակները Ֆրանսացի պիտի ըլլան առանց ընտրութեան իրաւունքի: Սակայն օտարականներու Ֆրանսա ծնած զաւակները ընտրութեան իրաւունք պիտի ունենան:

Նախապէս օտարականի մը հետ ամուսնացած Ֆրանսուհին կրնայ կրկին ֆրանս. քաղաքացի դառնալ՝ իր ամուսնին արտօնութեամբ, ու պայմանաւ որ երկու տարիէ ի վեր իր ամուսինին հետ Ֆրանսա հաստատուած է: Ասոր համար օրէնքի հրատարակութենէն մինչեւ մէկ տարի վերջ յայտարարութիւն պէտք է ընէ իր բնակավայրի հաշտարար ատեանին առջեւ:

Այս օրինագիծով ուրիշ շատ մը դիւրութիւններ կը տրուին՝ ֆրանս. քաղաքացիութիւնը ստանալու համար: Օրինակ տասը տարի բնակութեան պարտաւորութիւնը պիտի զեղչուի երեք տարուան. ձեւակերպութիւններն ու ծախքերը պիտի կրճատուին նաեւ:

⁂ *Առջի օրուան պաշտօնաթերթէն կը տեղեկանանք թէ ֆրանսական քաղաքացի ընդունուած են հետեւեալ Հայերը.—*

Հրանտ Ճէվահիրճեան, *ակնատաշ, ծնած Կ. Պոլիս 1880 Մարտ 25ին, եւ կինը Վերգինիա Սագայեան, ծնած Կ. Պոլիս 1886 Դեկտ. 20ին. կը բնակին Փարիզ:*

Գլէման Վիչէն, *շօֆէօր, ծնած Էնկիւրի, 1892 Յունուար 15ին, կը բնակի Փարիզ:*

Արամ Փէլինեան, *ծովասոյզ, ծնած Սեբաստիա 1894 Յունիս 14ին, կը բնակի Սֆաքս (Թունուզ):*

ՄԱԹՈՍԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԱՅՐԱԾ

Պրիւսէլէն վերջին պահուն հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ հրոյ ճարակ եղած է Անտոնիկ Մաթոսեանի սիկարէթի գործարանը, որ Պելճիքայի մէջ ծանօթ է իր «Marouf» սիկարէթով: Պ. Դաւիթ Մարեան յանձն առած է իր սիկարէթի գործարանին մէկ մասը տրամադրել իր արկածեալ հայրենակցին:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը թուրանականութեան մասին վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ՚իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ իթալի:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, արձանագրուած կամ ոչ, իրենց անդամատետրերով միասին, վաղը՝ երեկոյ ժամը 8ին՝ 80 Rue Charles-Chefson:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իվրիի թաղամասին արձանագրուած եւ չարձանագրուած Դաշնակցականները 3 Ապրիլ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet. կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր դաշնակցական ընկերները, յառաջիկայ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 8.30ին, Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը: Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ պատ. միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 63 Rue République սրահին մէջ:

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ եւ շրջակայ գիւղերու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին Ա. խորհրդակցական ժողովի, կազմելու համար «Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը», 2 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, «Պիւռօ տը Թապա»յի կից սրահը:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա: կը խօսի դերասան Մարութեան *Հայ թատրոնի պատմութեան շուրջ:* կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան առթիւ, իր բոլոր անդամները իրենց ծնողքներով թէյասեղանի կը հրաւիրէ Շբ. երեկոյ 2 Ապրիլ, ժամը ճիշտ 9ին թէթ Նուաւի մէջ (24 Quai Beaubourg): Մուտքը եւ թէյասեղանը ազատ է:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՖԻԼԻՊԷ, Կ. Ղ.— Ստացած ենք:— Կը խնդրուի շարունակել:

ՊՕԼԷՆ, Յակինթ.— Թղթակցութեան երկրորդ մասը անհասկնալի էր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Յոյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է: Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի: Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— *Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հէղինեան որ կը կարծուի թէ Գահիրէ կը գտնուի: Գրել՝* Papérian*ի* Chez M. Jacquemin René, Volfroicourt (Vosges) France. *Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:*

— Էսկիշէհիրցի Արթին Հաճի Արթինեան որ իզմիրի աղէտէն յետոյ փարիզ մեկնած է: Գրել՝ Stephan Artinianի 10 Rue des Trois Frères St-Chamond (Loire):

— Բնիկ Մարզուանցի փայլածու Գըրմեան, քոյրը Թագուհի Գալբաքճեան եւ որդիները Սեբուհ, Միհրան, Գրիգոր, Աստուր, եւ Մարիամ ամուսնացած: 1923ին Մարսէյլէն Գանատա մեկնած են:

Գրել՝ Légionnaire Krémian Agob 2e Etr. 1e Bat. 1e Comp-en subsistance à la 32 Section de C. O. A. Méknès Maroc:

— *Կը փնտռուի Օշական գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է: Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի: Իմացնել՝* Յառաջի *վարչութեան:*

— *Պօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Պետրոս եւ Աստուր, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին: Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր: Գրել՝* Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc):

— *Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օննիկ Պօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր: Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր: Իմացնել՝* Sarkis Ghazarian*ի* Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère): *Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:*

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Ռուսմելի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER